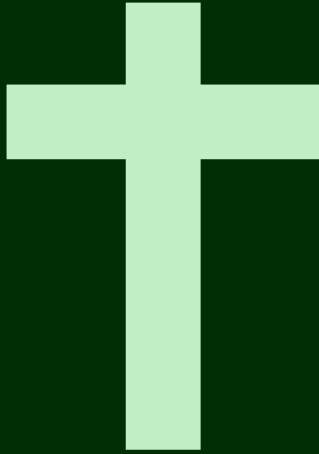

Na Taratara TeAtua i
naa taratara Takuu

The New Testament in the Takuu language of North Solomons
Province, Papua New Guinea

Na Taratara TeAtua i naa taratara Takuu
The New Testament in the Takuu language of North Solomons
Province, Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Takuu long Niugini

Copyright © 2009 Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Language: Takuu

Translation by: Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Contributor: Isles of the Sea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-04-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 7 Jun 2022
78ef068e-b7cb-5f13-bf46-55a4db12e0f1

Contents

MATTHEW	1
MARK	68
LUKE	110
JOHN	180
ACTS	227
ROME	288
1 CORINTHIANS	315
2 CORINTHIANS	341
GALATIANS	358
EPHESIANS	368
PHILIPPIANS	378
COLOSSIANS	386
1 THESSALONIANS	393
2 THESSALONIANS	399
1 TIMOTHY	403
2 TIMOTHY	411
TITUS	417
FILEMON	421
HEBREWS	423
JAMES	444
1 PETER	451
2 PETER	459
1 JOHN	464
2 JOHN	471
3 JOHN	473
JUDE	475
REVELATION	478

MATTHEW TE LONO TAUKAREKA I NAA TARATARA MATTHEW TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka i naa taratara Matthew e taratara maa naa purepure TeAtua ni tuku ma ana tama imua raa, teenei e hakattino i Jesus, teenaa maa Jesus raa kotetama maki hakasao naa tama te maarama nei i naa haisara laatou. Te lono taukareka nei see mee maa e taratara koi ki naa Jew, te kanohenua ni haanau mai ai Jesus no tipu ake Ia, teenei se taratara e hano ki naa tama hakkaatoa i te maarama nei.

Matthew e hakamoe hakaraa o i loo ana taratara nei ki hainauhie taa-tou te paupau. Te laupepa nei e kaamata ki te saaita Jesus ni haanau, aa kioti raa kutaratara itana saaita ni hakaukautapuria John aa itana saaita ni usuusuhia Satan. Teenaa ku taratara hoki i tana saaita ni kaamata i ana heuna no hakaea ka akonaki te henua i naa taratara TeAtua, aa i ana hakamasike naa tama emmaki i Galilee. Imuri naa taratara nei raa, Matthew ku hakatuu hoki i te masike ana Jesus i Galilee no hano ki Jerusalem, teenaa kutaratara i naa vana ni ssura i te wiki hakaoti Jesus, no tae ki tana saaita ni tuukia ki te kros no mate aa i tana saaita ni masike i te mate no ora hoki.

Te Lono Taukareka i naa taratara Matthew nei e taratara maa Jesus kote Tisa hakamaatua teelaa e iloa te tarataraina a Ia te hakataakoto naa Loo TeAtua, aa e akonaki te henua inaa tiputipu te Nohorana TeAtua. Te mahi ana ana akonaki nei e vvae no hakatuu kilaro naa tahito taratara e rima: (1) Naa akonaki i aruna te Mouna, teenaa e taratara i naa sosorina ma naa heuna naa tama te Nohorana te Lani, aa e taratara hoki i naa vana naa tama naa elavaa te mee aa ma naa vana ma kissera ilaatou imuri (sapta 5-7); (2) Naa taratara Jesus ni kauake ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol i te saaita naa tama naa ni heunatia a Ia kioo no mee ana heuna (sapta 10); (3) Naa parapol i te Nohorana te Lani (sapta 13); (4) Naa tiputipu te disaipol maaoni (18); aa (5) Naa taratara i te hakaoti te maarama nei aa te sura iho te Nohorana te Lani (sapta 25-25).

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa tippuna Jesus aa te haanau mai ana Jesus 1—2.23

Naa heuna John te Baptis 3.1—12

Jesus e too te hakaukau tapu aa e usuusuhia Satan 3.13—4.11

Jesus e mee ana heuna i Galilee 4.12—18.35

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa i naa kina tauppiri ki Jerusalem 21.1—27.66

Te Ariki ku masike i te mate no hakasura ki ana disaipol 28.1—20

Te manava Abraham e au no tae ki Jesus

(Lk 3.23-38)

¹ Teenei ko naa hano iho te manava i naa tippuna Jesus Christ: Jesus e au i te manava David, aa David e au i te manava Abraham.

² Abraham ni sura tana tama ma ko Isaac, Isaac ni sura tana tama ma ko Jacob,

Jacob ni sura tana tama ma ko Judah ma ana taaina.

³ Judah ni ssura ana tama ma ko Peres laua ma Sera (te tinna laua raa ko Tamar).

Peres ni sura tana tama ma ko Hezron,
 Hezron ni sura tana tama ma ko Ram,
 4 Ram ni sura tana tama ma ko Aminadab,
 Aminadab ni sura tana tama ma ko Naason,
 Naason ni sura tana tama ma ko Salmon,
 5 Salmon ni sura tana tama ma ko Boaz (tana tinna raa ko Rahab),
 Boaz ni sura tana tama ma ko Obed (tana tinna raa ko Ruth),
 Obed ni sura tana tama ma ko Jesi,
 6 Jesi ni sura tana tama ma ko David, te Tuku,
 David ni sura tana tama ma ko Solomon (tana tinna raa ko te aavana
 Uriah imua),
 7 Solomon ni sura tana tama ma ko Rehoboam,
 Rehoboam ni sura tana tama ma ko Abaisa,
 Abaisa ni sura tana tama ma ko Asa,
 8 Asa ni sura tana tama ma ko Jehosafat,
 Jehosafat ni sura tana tama ma ko Jehoram,
 Jehoram ni sura tana tama ma ko Usaia,
 9 Usaia ni sura tana tama ma ko Jotam,
 Jotam ni sura tana tama ma ko Ahas,
 Ahas ni sura tana tama ma ko Hesekaia,
 10 Hesekaia ni sura tana tama ma ko Manasseh,
 Manasseh ni sura tana tama ma ko Amon,
 Amon ni sura tana tama ma ko Josia,
 11 Josia ni sura tana tama ma ko Jehoiakin aa ma ana taaina,
 teenaa ko te ssao te kanohenua Israel raa ni toa no karapusina
 ki Babilon.*
 12 Kaamata i te ssao te kanohenua Israel ni toa ki Babilon no tae
 ki te haanau ana Jesus raa, te manava naa ni hano iho peenei:
 Jehoiakin ni sura tana tama ma ko Shealtiel,
 Shealtiel ni sura tana tama ma ko Serubabel,
 13 Serubabel ni sura tana tama ma ko Abiud,
 Abiud ni sura tana tama ma ko Eliakim,
 Eliakim ni sura tana tama ma ko Asor,
 14 Asor ni sura tana tama ma ko Sadok,
 Sadok ni sura tana tama ma ko Akim,
 Akim ni sura tana tama ma ko Eliud,
 15 Eliud ni sura tana tama ma ko Eliasar,
 Eliasar ni sura tana tama ma ko Mattan,
 Mattan ni sura tana tama ma ko Jacob,
 16 teenaa Jacob ni sura tana tama ma ko Joseph,
 aa Joseph ko te aavana Mary, tetinna Jesus, ttama etaapaa ma
 ko te Mesaea.
 17 Teelaa ni haanauna kato e sinahuru maa haa, e kaamata iho
 i Abraham notae ki David, aa e kaamata i David notae kitessao
 te kanohenua Israel ni toa ki Babilon raa, teelaa ni haanauna
 e sinahuru maa haa. Aa e kaamata i te ssao naa no tae ki te haanau ana
 te Mesaea raa, teelaa ni haanauna hoki e sinahuru maa haa.

Te haanau iho ana Jesus Christ

(Lk 2.1-7)

18 Tatarata i te haanau maiana Jesus Christraa e hano peenei:
 Tetinna Jesus, Mary, ni tarikai ki Joseph, aa i te saaita te takarua raa
 seki aavvana raa, Mary ku iloa maa ia ku haitama inaa mahi

* 1.11 2 Kgs 24.14-15; 2 Chr 36.10; Jer 27.20

TeAitu Tapu.* 19 Joseph setama e hiihai ki te tiputipu e tonu lokoi, teenaa aia ni see hiihai maa Mary ki hakanaparia a ia imua te henua. Teenaa mee iloo tana maanatu ki tiake seemuu te tarikai laaua naa. 20 Ite saaita Joseph koi taka no maanatu itana vana ki meeraa, aia nimiti inaatuu ake te ensol TeAtua raa no mee ake kiaa ia, “Joseph te mokopuna David nei, koe see mataku tetao a koe Mary ma se aavana au; te ffine naa e haitama inaa mahi TeAitu Tapu. 21 Aia maki haanau mai tanatamariki tanata, aa koe kutaapaa koe te tamariki naa ki Jesus, ia ia maki hakasao tana kanohenua i naa haisara laatou.”*

22 Naa vana nei nissura kittino naataratara TeAtua teelaa ni tarataraina tana pure: 23 “Te taupu raa ma ki hai tama, no haanau mai tana tamariki tanata, aa te tamariki naa ma ki taapaa te henua ma ko Immanuel.” (Teenaa ko te taratara e mee maa, “TeAtua e noho ma taatou.”)*

24 Teenaa ite saaita Joseph ni maahuru raa, aia ni hakannoo ki naa taratara e kauake te ensol TeAtua no aavanatia aia Mary. 25 Te vana ia te hai aavana naa ni see moemmoe ma see hai aavana no tae iloo ki te saaita Mary ni haanau, teenaa Joseph ni taapaa aia te tamariki raa ki Jesus.*

2

Naa horau e oo ake i te anake no mmata i Jesus

1 Jesus ni haanau itetaon Bethlehem i Judea, ite saaita Herod ni tuku. I te saaita naa raa, e mee naa tama e llau te tokatoka i naa hetuu ni oo ake i naa matakaaina e ttuu i te anake ki Jerusalem. Naa tama naa ni oo ake no vasirisiri peelaa, 2 “Teehea te tamariki e haanauria iho ma se tuku naa Jew? Maatou ni kkite i te masike mai ana tana hetuu raa i te anake, aa te nei maatou ku oomai no lotu kiaa ia.”

3 Te saaita Herod nilono inaa taratara nei raa, tana manava ni hakallika iloo, aa naatama hoki i Jerusalem raa nillono i te taratara nei. 4 Herod ni aru ake naa maatua hakamaatua raa hakkaatoa ma naa tisa naa Loo raa no vasiria, “Te Mesaea raa ma ki haanauria mai ihea?”

5 Naa tama naa ki mee ake, “Te Mesaea raa ma ki haanau mai i Bethlehem iloto Judea. Naa taratara te pure TeAtua ni sissii raa e taratara peenei:

6 ‘Bethlehem, koe see mee ma se tamaa henua vare koi e tuu iloto Judea. E mee te tuku ma ki haanau mai i te taon naa, teenaa ko te tama ma ki roorosi i taku kanohenua Israel.’*^{*}

7 Teenaa kkave iloo te taratara Herod ki naa horau ni oo ake i te anake raa no vasiri seemuu ki naa tama naa ki ilotia aia te ssao te hetuu raa ni sopo ake. 8 Araa teenaa, heunatia iloo ia naa tama naa ki oo ki Bethlehem, kataratara ake peelaa ki naa tama naa, “Kootou oo atu nossee hakaraa o iloo kilaavea kootou te tamariki naa, aa te saaita te tamariki naa e laavea kootou raa, kootou ku hakaari mai ki iloa nau, ki hanatu hoki nau no lotu ia ia.”

9-10 Te saaita Herod ni oti te kauake ana taratara naa raa, massike iloo naa tama naa ka oo. Iloto te ara raa naa tama naa ni kkite hoki i te hetuu teelaa ni kkite laatou e hanake i te anake. Naa tama naa ni fiafia iloo i te saaita laatou ni kkite i te hetuu naa. Te hetuu naa ni hano vaamua laatou no takoto iloo i aruna te kina te tamariki raa

e noho ai. ¹¹ Naa tama naa ni oo atu no uru atu iloo ki loto te hare, aa ite saaita laatou nikkite ite tamariki naa enoho mai ma Mary, tana tinna raa, naa tama naa ni ttuu katoa ki naa turi laatou no lotu kiaa ia. Teenaa ffana ake iloo naa kol, naa ‘frankincense’, aa ma naa ‘myrrh’ no tuku atu kimua te tamariki.

¹² Teenaa ahe iloo naa tama naa ki te henua laatou i telaa ara, ite aa, i laatou ni mmiti i naa taratara ake TeAtua ki see ahe laatou ki Herod.

Te haimaatua raa kuffuro ki Egypt

¹³ Ite saaita naa horau naa ku oti te ahe raa, te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Joseph iloto tana miti no mee ake, “Herod ma ki see ia a ia te tamariki naa ki taia. Masike, koe kutoo te tamariki naa ma tana tinna raa, kootou kuffuro ki Egypt no nnoho ki tae iloo ki taku saaita ma ki vanaatu ki hakattaha kootou.”

¹⁴ Teenaa masike lokoi Joseph no too te hai tinna raa no ffuro laatou i te poo ki Egypt. ¹⁵ Laatou ni nnoho i te kina naa no tae iloo ki te saaita Herod ku mate. Naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara TeAtua ni tarataraina tana pure, teenaa ko te taratara emee peelaa, “Nau ni kannaa ki taku Tama raa ki hakataha i Egypt.”[☆]

Naa tamalliki raa ku taia Herod

¹⁶ Saaita Herod ni iloa maa ia ni hakarereesia naa horau ni oo ake ite anake raa, a ia ni loto hakallika iloo. Teenaa heuna iloo ana soldia raa ki oo notaia katoa naa tamalliki koi punaamnea no tae iloo ki naa tamalliki kuttae ki naa setau elua i Bethlehem ma naa matakaaina e ttuu tauppiri atu. Ite aa, i naa horau raa ni taratara maa te hetuu raa ni kiitea mua lokoi laatou ina setau elua ku oti te llaka raa.

¹⁷ Teenei naa taratara Jeremiah, te pure TeAtua, kuttino maaoni; teenaa ko ana taratara ni sissii peelaa:

¹⁸ “Teelaa se tama ku mate hakaoti i ana tanitani mai i Ramah.*

Rachel e tanitani i tana aroha i ana tamalliki;

A ia see hiihai maa ia e haka aneaneria,

i ana tamalliki raa ku mmate.”[☆]

Te haimaatua Joseph ma Mary aa ko Jesus ku ahe ki Nazareth

¹⁹ Ite saaita Herod ku oti te mate raa, te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Joseph iloto tana miti i Egypt, ²⁰ no vanaake kiaa ia, “Masike no too te hai tinna naa aa kootou ku ahe ki Israel, i naa tama ni haia laatou te tamariki naa ki taia ki mate raa ku oti te mmate.” ²¹ Teenaa masike iloo Joseph no too te hai tinna raa no ahe laatou ki Israel.

²² Tevana ia ite saaita Joseph ni lono maa Arkelaus ku sui tana tamana, Herod, no tuku i Judea raa, a ia ni matakua te hanatu ki te kina naa. Teenaa TeAtua ni hakasura atu hoki kiaa ia iloto tana miti no vanaake kihano ia ki Galilee. ²³ A ia ni hano no hakatuu iloo tana hare ite matakaaina e tupa ma ko Nazareth. Teenaa naa taratara naa pure TeAtua raa ni ttino maaoni: “A ia ma ki taapaa ma se tama haka Nazareth.”[☆]

3

John te Baptis e hakaia naa taratara TeAtua

(Mk 1.1-8; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

[☆] 2.15 Hos 11.1 ^{*} 2.18 Ramah raa ko te kina Rachel, te aavana Jacob, ni tanumia [☆] 2.18 Gen 35.16-19; Jer 31.15 [☆] 2.23 Mk 1.24; Lk 2.39; Jn 1.45

1 Ite saaita naa raa, John te Baptis raa nikaamata te hakaeta naa taratara TeAtua raa iloto mouku, teenaa aia ni hakaeta peelaa, 2 “Tiiake naa haisara kootou naa, i te Nohorana te Lani raa ku saaita mai koi!”* 3 John raa ko te tama te laa e tarataraina Isaiah, te pure TeAtua, i ana taratara ni sissii peelaa:

“Te tama raa e tanitani varo mai i mouku peelaa:

‘Penapenaa mai hakaoti te ara TeAriki, hakatonu tana saarena raa ki tonu!’ ”*

4 John ehakao ki naa hekau ellana ki naa huru tekamol; aia e tuu kite tuu e pena kite kiri te manu, aa ekai naa manu e mee pee ko naa tama te laanui ma naa hani.* 5 E tammaki naa tama i Jerusalem, naa matakaaina katoou iloto Judea aa ma naa taon e tuu i naa vasi te Riva Jordan ni ooake no hakannoo ki naa taratara John. 6 Naa tama naa ni hakaari ake naa haisara laa tou ki John, teenaa John ki hakaukau tapu naa tama naa iloto te Riva Jordan.

7 Ite saaita John ni kite i naa ooake te lopo Faarisi ma naa Sadiusi ma ki hakaukauria laa tou raa, John ki mee ake kilaa tou, “Naa kata! Ko ai te tama e vanaatu maa kootou ma ki lavaa te ffuro no mmuni i naa haee TeAtua ma ki ppei mai?”* 8 Kootou ffuri naa manava kootou no hakassura te tiputipu e taukareka, ki maatino maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. 9 Kootou ki see mannatu maa kootou ma ki see lavaa te laavea naa haee naa ma i kootou ni tama i te manava Abraham. Nau e vanaatu ki kootou: TeAtua e lavaa te huria a la naa tamaa hatu nei ki mee ma ni mokopuna Abraham!* 10 Te takuu raa e takkoto mai ki tuutia te laakau raa i ana patiaka. Naa laakau see ffua taukalleka raa ma ki tuutia ki laro no peesia ki te ahi.*

11 “Kootou e hakaukau tapuria a nau ki te vai, ki maatino maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. Tevanaiaa te tama ma ki au imuri aku raa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu aa ki te ahi. Te tama naa se tama e hakamaatua are ia nau; aa taku tino iloo see tau te sausau ana taka. 12 A Ia e taoahi tana reik raa ki tahi tana kina e hakakkutu naa hua wit ki vaaea naa hua wit i naa penu. Teenaa ki toa a ia naa kaikai wit raa no tuku kiloto tana hare e tukutuku ana kaikai. Naa penu raa ia ma ki peesia kiloto te ahi e ura see mate.”

John e hakaukau tapuria a ia Jesus

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22)

13 Ite saaita naa raa, Jesus ku tae ake ki Galilee no hanake ki John ki hakaukau tapuria a Ia. 14 Tevanaiaa John ni mee ma ki huria a ia te maanatu Jesus, teenaa a ia ki mee ake, “Ai koe ku au ai kia nau ki hakaukauria a koe? A koe are raa ki hakaukau ia nau!”

15 Jesus ki mee ake, “Kau koi no hakaukau tapuria a nau. Te nei te ara taaua ki hakassura naa vana katoou TeAtua e fifai.” Teenaa hanatu iloo John no hakaukau i Jesus.

16 Saaita Jesus ni marana ake i te vai raa, te lani raa ni taaraki. Teenaa kite iloo Ia i naa hano iho TeAitu TeAtua ma se rupe no takoto ia Ia. 17 Araa taratara iho iloo te reo raa i te lani, “Te nei ko taku tino tama e lle ai taku manava; aa nau e hiihai kia ia.”*

* 3.2 Mt 4.17; Mk 1.15 * 3.3 Is 40.3 (LXX) * 3.4 2 Kgs 1.8 * 3.7 Mt 12.34; 23.33
 * 3.9 Jn 8.33 * 3.10 Mt 7.19 * 3.17 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 12.18; 17.5; Mk 1.11; Lk 9.35

4

Jesus e haaiteria Satan
(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

¹ Ki oti raa Jesus ku taakina TeAitu Tapu raa kiloto mouku ki hanake Satan no haaiteria.* ² Jesus ni hakapakuu ana aso ma naa poo e matahaa, teenaa lono iloo Ia i tana hiikai. ³ Satan ni hanatu kiaa Ia no vanaake peelaa, “Ki mee maa koe naa kote Tama maaoni TeAtua, taratara ake ki naa tamaa hatu nei ki ffuri no mee ma ni haraoa.”

⁴ Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei, ‘Te tama see lavaa te ora i te haraoa koi, sei. Te tama e ora i naa taratara katoo e tarataraina TeAtua.’”*

⁵ Teenaa Satan kitoa aia Jesus ki Jerusalem, te matakaaina e tapu, no hakatuuria i aruna te taffuu te Hare Tapu raa ⁶ no vanaake kiaa Ia, “Ki mee maa koe kote Tama maaoni TeAtua, koe kusopo kilaro. I te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa ki saapai atu kiaa koe; koe ma ki tauhia naa ensol raa ki see pakkuu oo vae i naa hatu ilaro.’”*

⁷ Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki peelaa, ‘Au see haaiteria a koe TeAriki, too Atua.’”*

⁸ Ki oti raa Jesus kutaakina Satan ki aruna te mouna elasi no hakaariake naa nohorana hakamaatua katoo i te maarama nei, ⁹ teenaa aia ki mee ake ki Jesus, “Ki mee maa koe ettuu ki ooturi no lotu mai kiaa nau, teenaa nau ma ki kauatu naa mee naa hakkaatoa kiaa koe.”

¹⁰ Araa mee ake iloo Jesus, “Satan, hakataha iaa nau! Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, ‘Koe kilotu ka heheuna koi i TeAtua too Ariki.’”*

¹¹ Araa Satan kutiiake ia Jesus, teenaa oo ake iloo naa ensol raa no tokonaki ake ki Jesus.

Jesus ku kaamata ana heuna i Galilee
(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)

¹² Te saaita Jesus nilono maa John kuponotia kiloto te hare karapusi raa, ahe iloo Ia ki Galilee.* ¹³ A Ia ni see noho i Nazareth; a Ia ni hano are no noho i Capernaum, te matakaaina i te vasi te Namu Galilee. Te matakaaina naa e tuu iloto naa matakaaina Zebulun ma Naftali.* ¹⁴ Jesus ni hano no noho i te kina naa ki tino naa taratara Isaiah, te pure TeAtua, ni mee imua:

¹⁵ “Te henua Zebulun ma Naftali,
e tuu ki te ara e tere ki tai,
i telaa vasi te Riva Jordan, iloto Galilee,
teenaa ko te matakaaina naa tama i naa henua sara!

¹⁶ Naa tama e nnoho i te poouri raa
ma ki kkite te maasina e lasi.
Naa tama e takkoto ilaro te maru te mate raa,
te maasina naa ma ki too ilaatou.”*

¹⁷ E kaamata i te saaita naa raa, Jesus ku kaamata te hakahea i te Nohorana te Lani: “Tiiake naa haisara kootou naa, i te Nohorana te Lani ku saaita mai!”*

* 4.1 Heb 2.18; 4.15 * 4.4 Deut 8.3 * 4.6 Ps 91.11-12 * 4.7 Deut 6.16 * 4.10 Deut 6.13 * 4.12 Mt 14.3; Mk 6.17; Lk 3.19-20 * 4.13 Jn 2.12 * 4.16 Is 9.1-2 * 4.17 Mt 3.2

*Jesus e aru ana disaipol mua**(Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)*

¹⁸ Ite aso tokotasi Jesus e sasare vaatai i te Namu Galilee raa, a Ia nilave i te haanau Simon (ettapa ma ko Peter) laaua ma Andrew, e haanota kilaaua kupena itai. ¹⁹ Jesus ki mee ake, “Koorua oomai no tautari kiaa nau, aa nau ku ako atu ki illoa koorua te haanota tama.” ²⁰ Takarua naa ni tiiake koi naa kupena laaua naa no tautari iloo ki Jesus.

²¹ Jesus nisare atu hakamaarie no kite hoki i telaa haanau, James ma John, naa tama Sebedii. Tetakarua naa ennoho ma laaua tamana iloto te poti laatou raa ka onono naa kupena laatou. Teenaa Jesus ni kannaake hoki ki laaua ki tautari kiaa Ia. ²² Te haanau naa ni massike koi i te poti laatou naa, ka tiiake laaua tamana raa, no tautari ki Jesus.

*Jesus e haia a Ia naa tama e maki raa no taukalleka**(Lk 6.17-19)*

²³ Jesus ni hano ki naa matakaaina hakkaatoa i Galilee raa no akonaki te henua iloto naa harelotu naa Jew ka hakaeta te Lono Taukareka i te Nohorana te Lani, teenaa naa tama e laavea te kau maki raa ni haia a Ia no taukalleka.* ²⁴ Telono inaa vana Jesus ni mee naa ni tere vaaroto Syria hakkaatoa. Teenaa ki too ake naa tama raa naa tama e mmaki raa ki Jesus. Naa tama naa ni tama e laavea te lopo maki; naa tama e tauria naa tipua hakallika, naa tama e laavea te maki tekiteki, aa naa tama seelavaa te sassare. Jesus ni haia a Ia naa tama naa hakkaatoa no taukalleka.

²⁵ E tammaki iloo naa tama i Galilee, Dekapolis, Jerusalem, Judea, aa ma naa matakaaina i telaa vasi Jordan ni tautari atu vaamuri Jesus.

5*Naa akonaki Jesus i aruna te mouna**(Lk 6.20-23)*

¹ I te saaita Jesus ni kite i naa kuturana tama raa, a Ia ni hano no noho i aruna te tamaa mouna ma ana disaipol. ² Teenaa kaamata iloo Ia te taratara:

³ “Naa tama teelaa e illoa maa laatou ni tama e nnoho hakaaroha raa i te vasi TeAitu Tapu, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua; i te aa te Nohorana te Lani raa se kina naa tama peenaa!

⁴ Naa tama e ppari raa ma ki hakahiahiaria TeAtua,* i te aa TeAtua ma ki hakaaneane laatou!

⁵ Naa tama e meeme seemu raa ma ki hakahiahiaria TeAtua,* i te aa naa tama naa ma ki too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou!

⁶ Naa tama e oti manava ki haia laatou naa heuna TeAtua e fiffai raa ma ki hakahiahiaria TeAtua,*

i te aa TeAtua ma ki kauake naa mee katoa laatou e ssee!

⁷ Naa tama e manava aroha i aaraa tama raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;

i te aa TeAtua ma ki manava aroha i laatou!

⁸ Naa tama e mataffua naa hatumanava laatou raa ma ki hakahiahiaria TeAtua,*

i te aa naa tama naa ma ki kkite i TeAtua.

* 4.23 Mt 9.35; Mk 1.39 * 5.4 Is 61.2 * 5.5 Ps 37.11 * 5.6 Is 55.1-2 * 5.8 Ps 24.3-4

9 Naa tama e penapena ki sura te taukareka raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;

ite aa naa tama naa ma ki taapaa TeAtua ma ni tamalliki aana.

10 Naatama etaaia te henua ilaatou e heheuna naa vana e fiffai ai TeAtua raa, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua;*

ite aa te Nohorana te Lani raa se kina naa tama naa.

11 "Te saaita kootou e sasaakiria te henua ka ffuri atu no taaia kootou aa ka taratara hakallika i kootou, i kootou ni tama e tautari kiaa nau raa, kootou ma ki hakahiahiaria TeAtua.* 12 Kootou ki fiafia no mannava, i naa tuuhana e llasi kootou raa e takkoto mai i te lani. Naa pure TeAtua imua raa ni mee pakavaina peenei hoki.*

Te parapol te sol raa aa ma te maasina

(Mk 9.50; Lk 14.34-35)

13 "Kootou e mee pee ko te sol te maarama nei. Aa ki mee te sol raa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia peehea ki taukareka hoki? Te sol naa ku hakallika, teenaa ku tau ko i te peesia ki takatakamia te henua.

14 "Kootou e mee pee ko te maasina etoo ite maarama nei. Te matakaina etuu ki aruna te mouna raa se lavaa telluu i naa karamata te henua.* 15 See haitama e hakaura tanalamu nouhi ki te kamete; telamuraa e hakapiria aia ki aruna semee, teenaa ki maarama te hare raa hakkaatoa.* 16 Peelaa hoki, naa ora kootou ki maasina imua te henua, ki kkite naa tama naa i naa sosorina taukalleka kootou aa laaou ku hakanau i kootou Tamana i te lani.*

Jesus e akonaki naa Loo Moses

17 "Kootou ki see mannatu maa nau niau kiseua naa Loo Moses aa ma naa akonaki naa pure TeAtua imua. Seai. Nau niau ki haia naa akonaki naa tama naa kittino maaoni. 18 Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Etae iloo kite saaita telani ma te kerekere ma ki hakaoti mai raa, see hai tamaa taratara i naa Loo Moses raa ma ki seua. Naa tamaa taratara kato iloto naa Loo naa ma ki takkoto peenaa ki tae iloo kite saaita naa mee hakkaatoa ettino maaoni.*

19 Aa teenaa, ki mee setama see hakannoo kiseloo tokotasi, teela e maanatu ia maa seai seloo maaoni, aa e akonaki aaraa tama ki mee ma koia raa, TeAtua ma kittoka maa teenaa setama etaka ilaro hakaoti iloo ite Nohorana te Lani. Aa te tama e tautari ki naa Loo naa ka akonaki aaraa tama ki mee peenaa raa, TeAtua ma ki ttoka maa teenaa se tama hakamaatua iloo i te Nohorana te Lani. 20 Nau e vanaatu ki kootou: Ki mee maa naa tiputtipu kootou e mee koi pee ko naa tiputtipu naa tisa naa Loo aa ma naa Faarisi raa, kootou ma ki see tae kite Nohorana te Lani; kootou ki hakannoo ki naa taratara TeAtua no haia kootou ana vana e fiffai.

Te akonaki ki se taa tama

21 "Kootou ni lono maa te taratara raa ni kauake ki naa tama imua raa peelaa, 'Kootou see taa tama. Ki mee maa setama etaa tana tama no mate, ttama naa ma ki toa ki te koti.*' 22 Iaa nau e vanaatu ki kootou: ki mee maa se tama e loto i tana taina, ttama naa ma ki toa ki te koti. Aa ki mee maa se tama e kannaa i tana taina ma se inapuu raa, ttama naa ma ki taakina ki te Kansol. Aa te tama e huri no kannaa i tana taina ma se panimu raa, ttama naa ma ki kaavea ki te ahi e ura see mate.

* 5.10 1 Pet 3.14 * 5.11 1 Pet 4.14 * 5.12 2 Chr 36.16; Acts 7.52 * 5.14 Jn 8.12; 9.5
* 5.15 Mk 4.21; Lk 8.16; 11.33 * 5.16 1 Pet 2.12 * 5.18 Lk 16.17 * 5.21 Ex 20.13; Deut 5.17

23 “Aa teenaa, ki mee maa koe e tuu ki hakaara ni mee maau ki TeAtua i te olta, araa nei koe ku maanatu ake i too taina raa e takoto tana roto iaa koe, 24 tiiake oomee naa kimmoe imua te olta, aa koe ku hano i te saaita naa lokoi notarata hakaraaoi koorua ma too taina, aa ki oti are raa koe ku ahemai no hakaara oomee naa ki TeAtua.

25 “Ki mee maa koe e huutia se tama ki te koti i aa ia e mee tana roto iaa koe, koe ki mmata ki tarata hakaraaoi koorua imua, i koorua seki ttae are ki te hare koti. I te aa, i te saaita koi koorua ma ki ttae atu ki te hare koti raa, koe ma ki kauake te tama naa ki te hakamau e hakannoo ki naa koti. Teenaa te hakamau naa ma ki vanaake ki ana polis raa ki ponotia koe ki loto te hare karapusi. 26 Nau e kauatu te tarata maaoni nei: Koe ma ki tiiake kimoe koe peenaa iloto te hare karapusi raa ki suia iloo koe te kooina te koti raa e tuku ma koe ki pesi.

Jesus e akonaki naa tiputipu te hai huri

27 “Kootou nillono iteloo emee peelaa, ‘Koe see hai huri ma te aavana telaa tanata.’[☆] 28 Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: te tama e ttoka koi ki te ffine no kaimanako ia ki mmoe laaua raa, te tama naa kunaa mee are tana sara, i te maanatu kailaarao naa ku takoto iloto tana hatumanava. 29 Aa teenaa, ki mee maa koe e usuhia too karamata tokotasi no ppena too sara, nnape te karamata naa no peesia! Ki mee maa se kina tokotasi i too haitino e seai raa, te mee naa e taukareka iaa maa too haitino katoo e peesia ki te ahi e ura see mate.[☆] 30 Aa ki mee koe e usuhia too rima hakamaatau raa ki ppena too sara, tuutia no peesia! Ki mee maa too rima tokotasi e seai raa, te mee naa e taukareka iaa maa too haitino katoo e peesia ki te ahi e ura see mate.[☆]

*Jesus e akonaki i naa tiputipu te tama e tiiake tana aavana
(Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18)*

31 “E mee hoki te tarata ni tarataraina imua e mee peelaa, ‘Te tanata e mee ki tiiake tana aavana raa kissii se pas maana ki te ffine raa imua no hakaari ake ilaaua kumee ki mavvae.’[☆] 32 Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: ki mee se tanata e huri no tiiake tana aavana, aa tana aavana naa ni see hai huri ma telaa tanata, te tanata raa e ppena tana sara itana aavana naa ku haia aia ki mee ma se ffine hai huri, teenaa ki mee maa te ffine naa e aavana hoki. Tetanata hoki ma ki aavana i te ffine naa ma ki sara i te aavana huri.[☆]

Te akonaki i naa tarata e tuku

33 “Kootou ellono hoki inaa kauake te tarata raa ki naa tama imua, ‘Taaohi ki ootarata ni tuku imua TeAtua.’[☆] 34 Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: kootou see tarata hakamaumau ki naa tarata hakamaatua inaa saaita kootou e tuku tarata. Kootou see tarata hakamaumau kitelani, i te aa, i te naa kote nohorana TeAtua;[☆] 35 kootou see tarata hakamaumau hoki ki te kerekere nei, i te aa, i teenei kote kina e hakanoho naa tapuvae TeAtua; aa kootou see tarata hakamaumau hoki kite inoa Jerusalem, i te aa, i te naa ko te matakaaina te Tuku Hakamau.[☆] 36 Kootou hoki see tarata hakamaumau ka ttpa i naa pisouru kootou, i te aa, i kootou see lavaa te mee naa lauru kootou ki makkini aa ma ki uri pallaa. 37 Koe

☆ 5.27 Ex 20.14; Deut 5.18 ☆ 5.29 Mt 18.9; Mk 9.47 ☆ 5.30 Mt 18.8; Mk 9.43 ☆ 5.31 Deut 24.1-4; Mt 19.7; Mk 10.4 ☆ 5.32 Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18; 1 Cor 7.10-11 ☆ 5.33 Lev 19.12; Num 30.2; Deut 23.21 ☆ 5.34 Jas 5.12; Is 66.1; Mt 23.22 ☆ 5.35 Is 66.1; Ps 48.2

ki taratara koi peelaa, 'Uee', aa kimee seai, koe ku mee peelaa, 'Seai'. Aaraa taratara aau e mee raa, teenaa ni taratara te tipua e hakallika.

Au see mee hakallika ki te tama e mee hakallika kiaa koe
(Lk 6.29-30)

³⁸ "Kootou ni llono naa tama imua e taratara peelaa, 'Ki mee maa se tama e patua a ia tookaramata no hakallika, teenaa te karamata te tama naa kipatua hoki ki hakallika. Aa kimee maa se tama e patua a ia too niho no mahana, teenaa te niho te tama naa hoki kipatua ki mahana.'[☆] ³⁹ Teenei nau ku vanaatu ki kootou: kootou see huri no mee hakallika ki te tama ni mee hakallika ki kootou. Ki mee maa se tama e paakia a ia too vasi kauae, huri ake telaa kauae hoki ki paakia. ⁴⁰ Ki mee maa koe e huutia se tama ki te koti ma ki toa a ia too kkaahu, hookii ake too kkaahu matoru raa hoki kiaa ia. ⁴¹ Ki mee maa se soldia e kauatu tana paeke raa ki aamoa ake koe no sare se mael tokotasi, amo te paeke naa no sare ni mael e lua. ⁴² Hookii ki te tama e kainnoo atu kiaa koe, aa ki mee se tama e hiihai ma ki too se mee iaa koe, aa ma ki oti a ia ku sui atu, kauatu te mee naa kiaa ia.

Manava laaoi inaa tama e tautau haaeo kootou
(Lk 6.27-28,32-36)

⁴³ "Kootou ni llono inaa tama imua e taratara peelaa, 'Manava laaoi inaa soa kootou, aa kootou kilotoffaaeo inaa tama e tautau haaeo kootou.'[☆] ⁴⁴ Tevanaiaa nau e vanaatu ki kootou: kootou ki manava laaoi inaa tama e tautau haaeo kootou, aa kootou ku taku ki TeAtua ki tokonaki ki naa tama e ppena te hakallika ki kootou, ⁴⁵ teenaa kimee kootou ma nitamalliki te Tamana kootou itelani. Iteaa itelaa raa e haia a ia ki tii ki naa tama e sosorina taukalleka hakapaa ma naa tama e sosorina hakallika, aa te ua raa e haia a ia ki too ki naa tama e sosorina taukalleka hakapaa ma naa tama e sosorina hakallika. ⁴⁶ Ki mee maa kootou e manava laaoi koi inaa tama e manava laaoi i kootou, TeAtua ma ki kauatu peehea ni tuuhana ma kootou? Naa tama e ao naa takis raa e sosorina hoki peenaa! ⁴⁷ Ki mee maa kootou e taratara koi ki naa soa kootou raa, kootou e mee koi ma ko naa tama hakkaatoa. Naa tama see lotu i TeAtua raa hoki e sosorina peenaa. ⁴⁸ Naa tiputipu kootou ki tonu, e mee pee ko kootou Tamana i te lani e tonu![☆]

6

Te akonaki ki hookii oo mee ki aaraa tama

¹ "Ite saaita kootou emee naa heuna kootou iteloturaa, kootou see mee ma ki ttoka atu te henua maa kootou ni tama ettonu, aa ma laatou kuhakannau i kootou. Kimee maa kootou emee naa vana kootou naa imua te henua, kootou ma ki see hai tuuhana e kauatu kootou Tamana i te lani.[☆]

² "Teenaa toosaaita e hookii ake ni mee ki naa tama e noho hakaaroa raa, koe see sosorina hakatanata pee ko naa tama e kaikailua teelaa ettuu no hai iloto naa hareloturaa ma vaaroto te ara. Naa tama naa e sosorina peenaa ma ki hakannau te henua ilaatou. Nau e vanaatu ki kootou: naa tama naa kunaa kauake are naa tuuhana laatou. ³ Teenaa i toosaaita e tokonaki ki te tama see hai mee raa, too soa e noho taupiri atu iloo kiaa koe raa ki see iloa i too vana e mee naa. ⁴ Teenaa se vana koi koorua soko koorua, aa

☆ 5.38 Ex 21.24; Lev 24.20; Deut 19.21 ☆ 5.43 Lev 19.18 ☆ 5.48 Lev 19.2; Deut 18.13

☆ 6.1 Mt 23.5

too Tamana, teelaa e iloa itoovana e mee seemuu naa, ma ki kauatu too tuuhana.

Jesus e akonaki naa tama raa ki taku

(Lk 11.2-4)

⁵ “Te saaita kootou e taku raa, kootou ki see mee pee ko naa tama e kaikailua! Naa tama naa e fiffai ki ttuu laatou iloto naa hare lotu ma naa kina e kkapu te tama raa no taku, teenaa ma ki kkite te henua katoo ilaatou. Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: Naa tama naa kunaa too are naa tuuhana laatou.✠⁶ I too saaita e taku raa, koe ku hano ki too hare no ppui too tootoka, aa koe ku taku ki taatou Tamana, teelaa see kiitea. Teenaa taatou Tamana, teelaa e kite i oovana e meeme seemuu naa, ma ki kauatu too tuuhana.

⁷ “I te saaita kootou e taku raa, kootou ki see mee pee ko naa tama see lotu, e hakahekahe peenaa naa taratara laatou, ilaatou e mannatu maa naa atua laatou raa ma ki hakannoo ake ki laatou, i naa taku laa-tou raa e hualolloa. ⁸ Kootou ki see tautari naa sosorina naa tama naa. I te saaita kootou seki kainnoo are ki Te Atua raa, a la kunaa iloa are maa ni aa kootou e fiffai. ⁹ Teenaa kootou ki taku peenei:

‘Tamana maatou i te lani; too inoa e tapu naa ki hakanauria;

¹⁰ kau no noho ma se tuku i maatou;

too hiihai raa ki hakasuratia i te kerekere nei,
e mee pee ko i-ana takoto i te lani.

¹¹ Kaumai ni kaikai maa maatou i te aso nei.

¹² Hanaa naa haisara maatou ni ppena,

e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara naa tama hakkaatoa ni ppena ki maatou.

¹³ See tiiake maatou ki lavaa te usuhia ni vana e hakallika,

aa ku hakassaoria maatou i naa mahi te tipua e hakallika.

[I te aa, te Nohorana raa, teenaa se nohorana aau; naa mahi e llasi raa, teenaa ni mahi aau; aa te henua hakkaatoa ki hakanau iaa koe, i naa saaita hakkaatoa. Amen.]

¹⁴ “Ki mee maa kootou e hanaa kootou naa haisara aaraa tama ni mee ki kootou, teenaa te Tamana kootou i te Lani raa ma ki hanaa a la hoki naa haisara kootou. ¹⁵ Tevana iaa ki mee maa kootou see hanaa kootou naa haisara naa tama naa, teenaa i Tamana kootou i te lani raa ma ki see hanaa a la naa haisara kootou.✠

Te akonaki i naa tiputipu te hakapakuu ki lotu

¹⁶ “Te saaita kootou e hakapakuu raa, kootou ki see ttoka hakaaroa naa karamata kootou pee ko naa sosorina naa tama e kaikailua. Naa tama naa e tokatoka hakaaroa naa karamata laatou ki kite aaraa tama maa laatou e hakapakuu. Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Naa tama naa ku oti te kauake naa tuuhana laatou.

¹⁷ I oo saaita e hakapakuu raa, huihui oo karamata ka komu too lauru.

¹⁸ Too Tamana raa koi, teelaa see kiitea, ma ki iloa maa koe e hakapakuu. Teenaa too Tamana teelaa e kite i oovana e meeme seemuu naa ma ki kauatu oo tuuhana.

Naa tuuhana e taukalleka e takkoto i te lani

(Lk 12.33-34)

¹⁹ “Kootou ki see hakatau ni mee e taukalleka ma kootou i te kerekere nei, i naa mee kootou naa ma ki sukia naa manu ka piritia te tae katana, aa naa mee naa hoki ma ki kailaaraotia naa tama

e kailallao.* 20 Kootou ki hakataua are naa mee kootou naa ki takkoto i te lani, te kina naa mee naa ma ki see lavaa te sukia naa manu ka piritia te tae katana, aa see lavaa te kailaaraotia naa tama e kailallao. 21 I te aa, i too hatu manava ma ki takoto lokoi i te kina oo mee e taukalleka raa emmo.

Te lamu te haitino

(Lk 11.34-36)

22 “Naa karamata raa e mee ma selamu te haitino. Kimee maa oo karamata naa e taukalleka, too haitino ma ki maarama hakkaatoa. 23 Aa kimee maa oo karamata ehakallika, too haitino ma ki takoto pouuri. Aa kimee maa oo karamata see too tana maasina kiloto too hatumanava, too manava ma ki takoto pouuri hakaoti iloo.

See hai tama e lavaa te heheuna i laro naa hakamau e lua

(Lk 16.13; 12.22-31)

24 “See hai tama e lavaa te heheuna i laro naa hakamau e lua. Ttama naa ma ki lotoffaaeo i te tama tokotasi aa ma ki hiihai ki telaa tama; a ia ma ki hakannoo ki te tama tokotasi aa ma ki see hakannoo ki telaa tama. Kootou see lavaa te heheuna i laro TeAtua aa maa kootou hoki e kaimanako ki hai mane kootou.

25 “Teenei ko taku vana e taratara atu ai ki see mannatu tammaki kootou i naa kaikai kootou e kikai ma naa vai kootou e unu ki ora kootou. Nau e taratara atu hoki ki see mannatu kootou ki naa hekau ki hakao i naa haitino kootou. I te aa, naa ora kootou e takkoto hakamaatua i aruna naa kaikai kootou e kikai, aa naa haitino kootou e takkoto hakamaatua i aruna naa hekau kootou. 26 Kootou ttoka ki naa manu. Naa manu naa see hakatori naa kaikai laatou, aa ma ki oti ku vasi no hakataua iloto naa hare kaikai laatou. Tevana iaa te Tamana kootou i te lani raa e haanai laatou. Aa kootou iaa e laka i aruna naa manu naa! 27 Ko ai te tama i kootou ma ki lavaa te hakanuu tana ora ki noho rooroa ia i ana noho ka mamannatu tammaki i te mee naa?

28 “Ai kootou e mamannatu tammaki ai ki naa hekau kootou e hakao? Kootou mmata inaa ssomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna ka penapena naa hekau laatou. 29 Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa Solomon se tuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee ko naa kaute nei.* 30 Teelaa ko TeAtua raa e hailaakei naa vee e ssomo i te vao ki naa kaute. Te aso nei naa vee naa e ssomo taukalleka, aa taiao ku mmae no peesia ki te ahi. Kootou e mannatu maa kootou ma ki hai laakeina a ia peeha? Kootou ku hakatina nataa peeha!

31 “Kootou see nnoho no mannatu peelaa, “Taatou ka toomai ni kaikai maa taatou i hea? Taatou ka unu i te aa? Taatou ka toomai ni maro ma taatou i hea ki ttara?” 32 Teenei ko naa mannatu naa tama see lotu i TeAtua e ttaka ma laatou. Kootou Tamana i te lani raa e iloa maa kootou e ssee ki naa mee nei. 33 Kootou iaa ki anaana ki naa mee hakamaatua i te Nohorana te Lani aa ki tauhia kootou tana tiputipu e hiihai. Teena TeAtua ma ki kauatu aaraa mee nei ki kootou. 34 Teena kootou ki see mamannatu tammaki maa ni aa kootou ma ki mee taiao; ttari ki taiao aa kootou ku nnoho no mannatu ki naa mee naa. Naa vana taatou e nnoho no mannatu i te aso nei raa, e tau ma te aso nei; taiao raa teena see aso sara.

7

Au see hakatonutonu telaa tama

(Lk 6.37-38,41-42)

1 “Kootou ki see hakatonutonu aaraa tama, ki see huri atu TeAtua no hakatonutonu ikootou. 2 Ite ara kootou ehakatonutonu aaraa tama raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu kootou i te ara naa hoki.✱ 3 Ai koe ettoka ai ki te kerekere e mmau i te hua karamata tootaina, aa tootino iaa see anaana ki te kunaaroto laakau e mmau i too hua karamata? 4 Koe e lavatoa peehea te mee ake ki too taina, ‘Kau ki pisia te kerekere e mmau i too hua karamata,’ aa too tino iaa e mmau te kunaaroto laakau i too hua karamata?’ 5 Koe se tama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau e mmau itoo karamata naa. Teenaa ki lavaa koe te kite hakaraaoi te pisia te tamaa kerekere e mmau iloto te karamata too taina naa.

6 “Kootou seekauatu ni mee ettapu ki naa ndog; naa ndog naa ma ki ffuri atu koi no kaaina kootou. Kootou see pesi atu ni mee e taavi mmaha ki naa poi; naa mee naa ma ki takatakamia koi naa poi.

Kainnoo ki kauatu; see ki lave; pakuukuu ki taaraki atu te tootoka (Lk 11.9-13)

7 “Kainnoo, aa koe ma ki kauatu too mee; sessee, aa koe ma ki lave; pakuukuu i te tootoka, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kiaa koe. 8 Naa tama katoo e kainnoo raa ma ki kauake naa mee laatou, aa naa tama essee raa ma ki llave, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu ki te tama e pakuukuu iho i te tootoka. 9 Eaa? Koe ma ki lavaa te kauake se hatu ki too tamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se haraoa? 10 Eaa? Koe ma ki lavaa te kauake se kata ki too tamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake seika? 11 Ki mee maa kootou, naa tammana esosorina hakallika, e illoa te hookii naa mee e taukalleka ki naa tamalliki kootou, kootou e vana maa te Tamana i te lani raa ma ki see hiahia te hookii naa mee e taukalleka ki naa tama e kainnoo ake kiaa ia?

12 “Te tiputipu kootou e fifai maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa, teenaa kootou ki hakasura te tiputipu naa hoki ki aaraa tama. Teenaa ko te hakataakoto naa Loo Moses aa ma naa akonaki naa pure TeAtua imua.✱

Te tootoka e kkaao (Lk 13.24)

13 “Kootou uru atu vaaroto te tootoka e kkaao, i te tootoka e hano ki te ahi e ura see mate raa ellaha, aa te ara e hanatu peenaa e aate. Etammaki naa tama ettaka ki te ara naa. 14 Te tootoka te kina te ora maaoni raa iaa e kkaao, aa te ara e hano ki te kina naa e hainataa. E moosi koi naa tama e llave i te ara naa.

Matamata hakaraaoi naa tiputipu te tama (Lk 6.43-44)

15 “Kootou ki poopoo tonu inaa pure hakallesi. Te saaita naa tama naa ma ki oo atu ki kootou raa, naa tama naa ma ki hakamatemate iloo ki vana kootou maa laatou ni tama e sosorina taukalleka, e mee pee ko naa sipsip e-ttara. Tevana iaa naa tiputipu maaoni naa tama naa e mee pee ko naa manu vao ekaittama. 16 Kootou ma ki illoa inaa tiputipu maaoni naa tama naa inaa vana laatou e mee. Telaakau tuitui raa see lavaa te ffua naa ‘grape’, aa naa tuna raa see lavaa te ffua naa ‘fig’. 17 Telaakau esomo taukareka raa e ppei ana kaikai e taukalleka, aa telaakau esomo hakallika raa e hua hakallika. 18 Telaakau esomo taukareka raa see lavaa te hua hakallika, aa telaakau esomo hakallika raa see lavaa

✱ 7.2 Mk 4.24 ✱ 7.12 Lk 6.31

te hua taukareka. ¹⁹ Te laakau see hua taukareka raa e tuutia kilaro no peesia kiloto te ahi. ²⁰ Aa teenaa, kootou ma ki ilotia kootou naa pure hakalellesi naa i naa tiputtipu naa ora laatou. ²¹

*Nau ni see iloa i kootou
(Lk 13.25-27)*

²¹ “See mee ma ko naatama hakkaatoa teelaa e kannaa iaa nau maa, ‘TeAriki, TeAriki’ ma ki ttae ki te Nohorana te Lani. Naa tama koi ma ki ttae raa ko naatama e haia laatou naa vana taku Tamana i te lani raa e hiihai. ²² I te aso te Hakatonu TeAtua raa, e tammaki iloo naa tama ma ki kannaa mai peenei, ‘TeAriki! Maatou ni hakaea naa taratara TeAtua iloto too inoa, aa maatou ni hakassura naa mahi TeAtua ka kerekereia maatou naa tippua raa iloto too inoa!’ ²³ Teenaa nau ma ki mee ake ki naatama naa, ‘Nau ni see iloa iloo i kootou. Kootou hakattaha iaa nau; kootou ni tama e sosorina hakallika!’ ²⁴

*Takarua e hakatuu naa hare laaua
(Lk 6.47-49)*

²⁴ “Te tama elono i aku taratara no tautari ki naa taratara naa raa, ttama naa e mee ma ko te tama e atamai e hakatuu tana hare raa ki aruna te ppaa e makattau. ²⁵ Te u raa ni too no llohi ake te ttai, aa te matani raa ni oko haimahi iloo, te vana iaa te hare naa ni see sina, i te aa, i te hare naa ni hakatuu ki aruna te ppaa e makattau.

²⁶ “Te vana iaa te tama elono i aku taratara aa see tautari ki naa taratara naa raa, te tama naa e mee ma se tama e vvare e hakatuu tana hare ki aruna te kerekere e parapara. ²⁷ Te saaita te u raa ni too no llohi ake te ttai ka oko ake te matani raa, te hare naa ni sina no maseuseu katoo.”

²⁸ Teenaa te saaita Jesus nioti te kauake ana taratara nei raa, naa tama ni kku tu i te kina naa ni massaro iloo i te mattoni ana taratara. ²⁹ I te aa, i Jesus ni see taratara pee ko naa tisa naa Loo; a Ia ni taratara hakamaatua iloo. ³⁰

8

*Jesus e haia a Ia te tama e maki raa no taukareka
(Mk 1.40-45; Lk 5.12-16)*

¹ Te saaita Jesus ni au kilaro te mouna raa, e tammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuriaana. ² Teenaa hanake iloo te tama e haia te leprosi raa no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “TeAriki, ki mee maa koe e hiihai, koe ku haia nau ki taukareka.”

³ Jesus ni haaro atu tana rima no paa iloo iaa ia, teenaa mee ake iloo ki te tanata naa, “Nau e hiihai maa koe ki taukareka. Te maki nei ku sei.” Teenaa te leprosi raa ni mahana i te tama naa i te saaita naa lokoi. ⁴ Teenaa vanaake iloo Jesus ki te tama naa, “Hakannoo mai! Koe see hakaari ki se tama maa koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te Hare Tapu raa no mee kimmata ia iaa koe; aa ki kkite te henua maa koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.” ⁵

*Te poe te hakamau e haia Jesus no taukareka
(Lk 7.1-10)*

^{7.19} Mt 3.10; Lk 3.9 ^{7.20} Mt 12.33 ^{7.23} Ps 6.8 ^{7.29} Mk 1.22; Lk 4.32 ^{8.4} Lev 14.1-32

⁵ Te saaita Jesus ni tae atu ki Capernaum raa, te hakamau tokotasi i naa soldia Rome raa ni hanake kiaa Ia no mee ake, ⁶ “TeAriki, taku poe raa e moe ka maki i taku hare. Aia seelavaa te meeme e aa e moe ka hakallono isu hakallika iloo.”

⁷ Jesus ki mee ake, “Nau ma ki hanatu no haia te tama naa ki taukareka.”

⁸ Tevana iaa te hakamau raa ni huri atu no mee ake peela ki Jesus, “TeAriki, nau seetau te hakauru te tama peenaa pee kokoe kiloto taku hare. Taratara mai koi aa taku poe raa ku marooroo. ⁹ Nau hoki e mee naa hakamau te laa e heheuna ai nau, aa nau e mee naa soldia e heheuna ilaro aaku. Taku saaita e mee ake ki te soldia raa peela, ‘Tere!’, te soldia naa ma ki hano; aa taku saaita e mee ake ki telaa tama peela, ‘Tere mai!’, te tama naa ma ki au. Ki mee maa nau e taratara ake ki taku poe raa peela, ‘Haia te heuna nei!’, te heuna naa ma ki haia te tama naa.”

¹⁰ Jesus ni oho i tana saaita ni lono i naa taratara nei, teenaa huri iloo a Ia ki te kuturana tama e oo ake vaamuri aana naa no mee ake, “Nau e kauatu te taratara nei ki kootou: nau sei iloo taku tama ni kite iloto Israel maa e lotu maaoni i TeAtua pee ko te tama nei! ¹¹ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: E tammaki naa tama ma ki oomai i te anake ma telaki no nnoho ki kkai i te kaikai elasi te Nohorana te Lani.✠ ¹² Aa naa tama ni tukua ki nohoria laatou te Nohorana raa iaa, naa tama naa ma ki peesia ki te pouri ana, teenaa laatou ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou.”✠

¹³ Teenaa vanaake iloo Jesus ki te hakamau naa, “Tere ki hare. Too poe naa ma ki taukareka, iaa koe e iloa maa TeAtua ma ki tokonaki ake kiaa ia.”

Saaita naa lokoi, te tama e heheuna te hakamau naa soldia naa ku marooroo.

Jesus e mee te lopo tama e mmaki no malolloo

(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Jesus ni hano kite hare Peter; teenaa kite iloo ia te hinaona ffine Peter raa e moe i aruna ana moelana raa, ka makallilliri. ¹⁵ Teenaa kapaatu iloo Jesus no tauhia a Ia te rima te ffine naa no taukareka iloo te ffine naa. Araa masike iloo te ffine naa no kauake naa kaikai naa tama naa ki kkai.

¹⁶ Ite laasuru raa te henua ni too ake naa tama laatou etauria naa tippua raa ki Jesus, teenaa naa tippua raa ni hanaa Jesus katoo i naa tama naa, aa naa tama e mmaki raa ni haia a Ia no taukalleka. ¹⁷ Teenaa naa taratara TeAtua ni tarataraina te pure Isaiah nei ni ttino maaoni:

“Naa maki taatou nei ni hanaa a Ia, aa taatou ni haia a Ia ki see hakallono isu taatou.”✠

Naa tama e fiffai ki tautari laatou i Jesus

(Lk 9.57-62)

¹⁸ Te saaita Jesus ni kite i te tammaki ttama e muimui ake kiaa Ia raa, a Ia ki mee ake ki ana disaipol, “Taatou ki tere ki telaa vasi te namo nei.”

¹⁹ Teenaa hanake iloo te tisa tokotasi naa Loo raa no vanaake ki Jesus, “Te tisa nei, nau ma ki tautari atu i oo kina katoo e hano.”

²⁰ Teenaa vanaake iloo Jesus ki te tama naa, “Naa poi vao raa e mee naa rua laatou emoemmoe, aa naa manu lellere raa e mee

naa ohana laatou; te Tama te Henua raa iaa see hai kina ki hakatipe no hakamarooroo.”

²¹ Teenaa ki mee ake tana disaipol tokotasi kiaa Ia, “TeAriki. Ttari mai ki hano nau no tanu taku tamana raa imua.”

²² Teenaa ki mee ake Jesus, “Tautari mai kiaa nau. Tiiake naa tama ku oti te mmate raa ki tanu naa tama laatou e mmate.”

Jesus e tiinai te matani

(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Jesus ni kake kiloto te poti raa no tere iloo laatou ma ana disaipol.

²⁴ Naa tama naa ni hakatekia itelani elasi raa kullau ake, teenaa te poti laatou naa ni kaakea naa peau raa no taupiri laatou ki apuru; i te saaita naa raa Jesus e moe mannuu. ²⁵ Ana disaipol naa ni ffuri atu no ffano iaa Ia ka mee ake peelaa, “TeAriki, mmata ki hakassao taatou! Taatou ka mallemo!”

²⁶ Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake kilaatou, “Ai kootou e mattaku ai? Kootou ku hakattina nataa peehea?” Teenaa masike iloo Jesus no varo ake kite matani ma naa peau raa ki ttuku. Teenaa marino kkii iloo te moana.

²⁷ Naa tama naa ni massaro iloo iaa Ia. Laatou ni ffuri no taratara soko laatou peelaa, “Teenei setama peehea, maa te matani ma naa peau raa ki tuku atu ki ana vana?”

Jesus e hanaa a Ia naa tippua e tau i te takarua taanata

(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Te saaita Jesus ni tae ki Gadara itelaa vasi te namo raa, a Ia ni ttiri i te takarua taanata e oo ake inaa kava ite kina naa. Te takarua naa e tauria naa tippua, aa laaua e haao iloo, teenaa te henua ni mattaku te sassare ite ara ite kina naa. ²⁹ Ite saaita te takarua naa ni kkite i Jesus raa, laaua ni kappisi naa varo laaua no mee ake peelaa ki Jesus, “Tama TeAtua. Se aa koe e hiihai e mee imaaau? Tessao maaua ki taai raa seki tae mai are. Ai koe ku au ai no mee pakavaina maaua?”

³⁰ See mmao i te kina naa raa, teelaa ni poi tammaki raa e ttuu ka kkai.

³¹ Teenaa naa tippua raa ni ttani atu ki Jesus, “Ki mee maa maatou e kerekereia a koe, koe kukaavea maatou ki oo notau inaa poi e ttuu mai i te kina raa.”

³² Jesus ki mee ake, “Kootou hakattaha i te takarua naa!” Teenaa ffuro iloo naa tippua naa notau inaa poi. Naa poi naa hakkaatoa ni ffuro no maaoha ite hakattoo ana te mouna raa kiloto te namo no mallemo.

³³ Naa tama ni roorosi i naa poi raa ni ffuro ki loto te henua laatou naa no taratara i te vana ni mee inaa tama e tauria naa tippua. ³⁴ Teenaa massike atu iloo naa tama te henua naa no oo atu ki llave laatou i Jesus; aa te saaita laatou ni ttiri i Jesus raa, laatou ni puratia laatou Jesus ki hakataha i te matakaaina laatou.

9

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare

(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Jesus ni kake ki aruna te potiraa no ahe kitelaa vasi te namo raa ki tana taon e noho ai* ² Teenaa ssau ake iloo naa tama te taon naa te tama seelavaa te sasare e moe iaruna ana moelana. Te saaita Jesus ni kite maa naa tama naa e hakattina iaa Ia raa, a Ia ki mee ake

* 9.1 tana taon e noho ai: Capernaum

peelaa ki tetama e moe, seelavaa te sasare, “Taku tama nei. Koe see mamaanatu tammaki! Oo haisara naa e uiia a nau.”

³ Teenaa kiffuri aaraatisa naa Loo notarata soko laatou, “Ttama nei e taratara iloo pee ko ia ko TeAtua!”

⁴ Jesus ni iloa inaa mannatu naa tama naa ettuu ma laatou, teenaa ki huri atu Ia no mee ake peelaa ki naa tama naa, “Ai kootou ettaka ai ma naa mannatu e hakallika peenaa?” ⁵ Te taratara hea e hainauhie, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara kuoti te uiia a nau,’ seai, te taratara e mee maa, ‘Masike no sasare?’ ⁶ Nau e mee ki huri atu peelaa maa te Tama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei elavaa te uii naa haisara.” Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata see lavaa te sasare naa, “Masike no too oo moelana naa aa koe ku hano ki too hare!”

⁷ Tetanata naa ni masike no hano iloo ki tana hare. ⁸ Ite saaita naa tama i te kina naa ni kkite i te mee naa raa, naa tama naa ni massaro iloo no hakannau i TeAtua. Ite aa, i naa tama te maarama nei ku kauake Ia naa mahi laatou ki hakamassike naa tama e mmaki.

Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia
(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)

⁹ Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, a Ia ni kite i te tama e aoao naa takis, tana inoa ko Matthew, e noho iloto tana hare e heheuna. Jesus ki mee ake, “Tautari mai kiaa nau.”

Teenaa masike atu iloo Matthew no hanatu vaamuri Jesus.

¹⁰ Te saaita Jesus ni noho ka kai iloto te hare Matthew raa, e tammaki naa tama e aoao naa takis ma naa tama haisara ni oo ake no kkai hakapaa laatou ma Jesus ma ana disaipol. ¹¹ E mee naa Faarisi ni kkite i naa tama naa ekkai hakapaa ni vasiri ake ki ana disaipol, “Te tisa kootou naa e kai hakapaa ma naa tama naa raa ko te aa?”[☆]

¹² Te saaita Jesus ni lono naa taratara naa tama naa raa, a Ia ki mee ake, “Naa tama see mmaki raa see kaavea no mmata i naa tokta, teelaa ko naa tama are e mmaki. ¹³ Kootou ki oo no ssee ki illoa kootou te hakataakoto te taratara te Laupepa Tapu e mee peelaa: ‘Nau e ssee ki te manava aroha: nau see kaimanako ki naa manu kootou e taa no hakaara mai.’ Ite aa, nau ni see au no ssee ki naa tama ettonu naa ora laatou, seai. Nau ni au are no ssee ki naa tama haisara.”[☆]

Naa taratara i te hakapakuu
(Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

¹⁴ Naa disaipol John te Baptis raa ni oo ake ki Jesus no vasiri kiaa Ia, “Ai maatou ma naa Faarisi raa maraa e hakapakuu, aa oo disaipol raa iaa see hakapakuu?”

¹⁵ Jesus ki mee ake, “Naa tama e arumia ki te kaikai te tanata e aavana hoo raa see lavaa tetiake ka noho hakaaroha ite saaita tetama e aavana hoo laatou naa koi noho malaatou. Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai. Te tama e aavana hoo naa ma ki hakataharia ilaatou, teenaa naa tama naa ma ki hakapakuu see kkai.

¹⁶ “See hai tama ettui te tapaa maro hoo ki aruna te masae te maro tuai. Ite aa te tapaa maro hoo naa ma ki mmini no lasi te masae i te maro tuai. ¹⁷ Aa see haitama hoki eutu te wain hoo raa kiloto naa paeke eppena ki naa kiri tuai naa sipsip, ite aa, te wain hoo naa ma ki ppuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain hoo naa

ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. Naa wain hoo raa e utu ki naa paeke hoo, teenaa te wain naa ma te paeke raa ma ki takkoto taukalleka.”

Te tamariki ffine e mate ma te ffine e tere tana ttoo

(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Te saaita Jesus ni taratara ake peenei ki naa tama naa raa, te hakamau tokotasi naa Jew raa ni hanake no ttuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “Taku tamariki ffine raa ku mate. Tevana iaa nau e hiihai maa koe kiau no hakapiri too rima ki aruna tana pisouru ki ora ia.”

¹⁹ Teenaa masike atu iloo Jesus ma ana disaipol raa no oo laatou.

²⁰ E mee te ffine tokotasi, teenei kulavaa anasetau e sinahuru maa rua, tana ttoo e tere peenaa, ni hanake vaamuri Jesus no paa iloo tana rima ki te tupa te kahu Jesus. ²¹ Te ffine naa ni hakataakoto peelaa, “Ki mee maa nau e paa koi ki tana kahu raa, teenaa nau ma ki marooroo.”

²² Jesus ni hakatahuri no kite iloo te ffine naa, teenaa mee ake iloo kiaa ia, “Taku tama, koe see mataku. Koe nei ku taukareka iaa koe e mau too manava iaa nau.” Te ffine naa ni taukareka i te saaita naa lokoi.

²³ I te saaita Jesus ni uru atu kiloto te hare te hakamau naa no kite i naa hakattani naa tama naa ‘flute’ aa i naa ttani te hare naa vaaruna raa, ²⁴ a ia ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou hakkaatoa, uru ki haho! Te tamariki ffine nei see mate, a ia e moe koi!” Teenaa naa tama naa ni kkata seemuu koi iaa ia.

²⁵ I te saaita naa tama naa nioti te hakauruhia kato ki haho raa, Jesus ni uru atu ki te kina te tamariki naa e moe. Teenaa kapaatu iloo ia ki te rima te tamariki naa no masike iloo te tama naa ki aruna.

²⁶ Teenaa te lono i te vana ni mee nei ni tere ki naa kina hakkaatoa iloto te henua naa.

Te takarua e ppuni naa karamata laaua e haia Jesus no taukalleka

²⁷ Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, te takarua e ppuni naa karamata laaua ni oo atu vaamuri ka tanitani varo atu kiaa ia, “Te Tama David nei, aroha i maaua.”

²⁸ Te saaita Jesus ni uru kiloto te hare tokotasi raa, te takarua taanata naa ni uru atu kiaa ia. Teenaa ki mee ake Jesus ki laaua, “Koorua e illoa maoni maa koorua ma ki lavaa nau te haia ki kkite?”

Te takarua raa ki mee ake, “Te Ariki, maaua e illoa maa maaua e lavaa koe te haia ki kkite.”

²⁹ Teenaa haaro atu iloo Jesus tana rima no paa i naa karamata te takarua naa, no mee ake ki laaua, “Naa karamata koorua ma ki kkite i koorua e hakattina iaa nau.” ³⁰ Teenaa taukalleka iloo naa karamata te takarua naa. Araa Jesus ku hakaapo ake tana taratara ki laaua, “Koorua see taratara ake ki se tama maa naa karamata koorua ni haia a nau no taukalleka.”

³¹ Tevana iaa te takarua naa ni oo no hakatere telono i Jesus raa ki naa kina hakkaatoa i te henua naa.

Te tama see lavaa te taratara e haia Jesus no taukareka

³² Te saaita te takarua naa ni massike ka oo raa, te tama see lavaa te taratara iaa ia e tauria te tipua raa ku taakina ake naa tama raa ki Jesus. ³³ Teenaa te saaita koi te tipua raa ni hanaa Jesus raa, te tanata naa ni kaamata te taratara. Naa tama i te kina naa ni oho iloo

ka taratara peelaa, “Taatou see hai vana iloo peenei ku oti te kkite iloto Israel!”

³⁴ Tevana iaa naa Faarisi raa ni taratara peelaa, “Teenei ko te tipua hakamaatua nei e kauake naa mahi Jesus kilavaa ia te hanahana naa tippua.”[☆]

Jesus e aroha i te kanohenua

³⁵ Jesus ni hakataka vaaroto naa matakaaina ellasi ma naa matakaaina punaammea raa ka akonaki naa tama raa iloto naa harelotu naa Jew. A Ia hoki ni hakahea te Lono Taukareka i te Nohorana te Lani ka haia a Ia naa tama e laavea te kau maki raa no taukalleka.[☆] ³⁶ Jesus ni aroha iloo i tana kite ana i naa kuturana tama naa. I te aa, i naa tama naa e ttaka hakaaroha peenaa ka see illoa maa laatou kissee ki hea kitokonaki ake kilaatou; e mee pee ko naa sipsip e ttaka soko laatou, see hai tama e roorosi i laatou.[☆] ³⁷ A Ia ki mee ake ki ana disaipol, “Ttoka atu. Te huata raa ku tae, tevana iaa naa tama e vasi raa e mooisi koi. ³⁸ Kootou taku ki Te Ariki te huata raa ki heuna ni tama e tammaki ki oo no vasi.”[☆]

10

Jesus e hakamaatino tana taka sinahuru maa te takarua aposol
(Mk 3.13-19; Lk 6.12-16)

¹ Jesus ni aruake tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol raa no uii ake naa mahi Te Atua raa ki laatou, teenaa ki lavaa naa tama naa te hanahana naa tippua aa kilavaa laatou te hakamasike naa tama e laavea te kau maki hakkaatoa. ² Teenei naa inoa naa tama ni tukua ki heheuna ma ni aposol Jesus:

Ttama mua raa ko Simon, (ttama ni taapaa Jesus ki Peter), laaua ma tana taina Andrew;

James laaua ma tana taina John, naa tama Sebedii;

³ Philip laaua ma Bartolomiu;

Thomas laaua ma Matthew, te tama e aoao naa takis;

James te tama Alpius, laaua ma Tadeus;

⁴ Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel,

aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki oti ku hakaarina ake ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus e heuna ana aposol ki oo no mee ana heuna
(Mk 6.7-13; Lk 9.1-6)

⁵ I te saaita Jesus ni heuna ana aposol naa ki oo raa, a Ia ni taratara ake peelaa ki laatou, “Kootou see oo atu ki naa matakaaina naa tama i naa henua sara aa ma naa matakaaina iloto Samaria. ⁶ Kootou oo ki naa tama te kanohenua Israel; te kanohenua e mee pee ko naa sipsip e hurohuro ssiri. ⁷ Kootou oo atu no hakahea atu peelaa ki naa tama naa, “Te Nohorana te Lani raa ku saaita atu ki kootou!”[☆] ⁸ Kootou ki haia kootou naa tama e mmaki raa ki taukalleka, hakaora naa tama e mmate, haia naa tama e laavea te maki leprosi raa ki taukalleka, aa ku hanahana naa tippua e tau i naa tama. Naa mahi naa ni kauatu vare ki kootou, aa teenaa, kootou see mee ma ki tauia kootou i te saaita kootou e mee naa mee naa. ⁹ Te saaita kootou e oo raa, kootou ki see too

[☆] **9.34** Mt 10.25; 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15 [☆] **9.35** Mt 4.23; Mk 1.39; Lk 4.44 [☆] **9.36** Num 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Ezek 34.5; Mk 6.34 [☆] **9.38** Lk 10.2 [☆] **10.7** Lk 10.4-12

ni mane ma ko naa kol, naa siliva, aa ma nipeni emmea ka oo ma kootou; ¹⁰ kootou see ppiki ma nipaeke haohao hekau, aa sei ma ni soa naa kkahu kootou, aa sei ma ni taka aa ma ni tokotoko ma ki oo ma kootou. Ite aa, ikootou naa eheheuna iaa nau, teenaa naa tama i naa kina naa e tau te kauatu ni mee ma kootou.*

¹¹ “Te saaita kootou ettae atu ki se matakaaina, kootou kum mata ite tama ma ki hanatu no toa kootou raa, aa kootou ku oo atu no nnoho ma te tama naa ki tae iloo ki te saaita kootou ma ki massike i te kina naa ki oo. ¹² Te saaita kootou e uru atu kiloto se hare, kootou ki purepure atu kina naa tama te hare naa peelaa, ‘Te laa oi Te Atua ki takoto i te hare nei.’ ¹³ Ki mee maa naa tama te hare naa e fiffai maa kootou ki nnoho ma laatou raa, teenaa naa purepure kootou naa ma ki takkoto i te hare naa; aa ki mee maa naa tama naa see fiffai maa kootou e nnoho ma laatou raa, naa purepure kootou naa e aheko i ma kootou. ¹⁴ Aa ki mee kootou e oo atu ki se hare, aa sei ki se matakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou ki oo ake, aa sei maa see hakannoo ki kootou, teenaa kootou ku tahitahi naa vae kootou aa kootou ku tiiake kootou te henua naa.* ¹⁵ Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu Te Atua raa, naa haaeo Te Atua ni ppesi ki naa tama i Sodom ma Gomora raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki ppesi atu ki naa tama te matakaaina naa!*

Naa haaeo ma ki pakuu mai imuri
(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17)

¹⁶ “Kootou hakannoo mai! Kootou e heunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea ki ttaka ma naa poi vao e kaittama. Kootou ki hai karamata pee ko naa kata kameeme seemu pee ko naa rupe.* ¹⁷ Kootou ki roorosi hakaraa oi iloo. E mee naa tama ma ki oo atu no tauhia kootou no taakina ki te koti, aa kootou ma ki sarua iloto naa hare lotu naa Jew. ¹⁸ Kootou ma ki taakina naa tama naa no hakatuuria imua naa tuku ma naa hakamau, i te aa i kootou e tautari kiaa nau. Kootou ma ki hakaeta te Lono Taukareka ki naa tama naa aa ma naa tama i naa henua sara. ¹⁹ Aa te saaita kootou e tauhia no taakina ki te koti raa, kootou see ssopo naa manava kootou ma kootou ma ki taratara peehea ki hakattonu kootou. I too saaita e tukua ki taratara raa, naa taratara raa ma ki kauatu kiaa koe. ²⁰ I te aa, naa taratara ma ki tarataraina kootou naa, teenaa sei ni taratara kootou; teenaa ni taratara e kauatu Te Aitu Tapu kootou Tamana ki tarataraina kootou.*

²¹ “Naa tama ma ki hookii naa tino taaina laatou ki taai ki mmate; naa tammana raa ma ki mee peenaa hoki ki naa tamalliki laatou. Naa tamalliki ma ki ffuri no hakatauttau ma naa maatua laatou, teenaa ma ki lavaa te tiiake laatou aaraa tama ki oo ake no taai naa maatua laatou ki mmate.* ²² Naa tama hakkaatoa ma ki lotoffaaeo i kootou, i kootou e tautari kiaa nau. Tevana iaa te tama e hakataakoto tonu iaa nau no tae ki te hakaoti te maarama nei raa, te tama naa ma ki hakasaoria.* ²³ Te saaita kootou e haia hakallikaina naa tama te matakaaina tokotasi, kootou ffuro ki telaa matakaaina. Nau e kauatu te taratara maaoninei: Te saaita naa heuna kootou iloto naa matakaaina katoo iloto Israel raa seki hakaoti raa, Ttama te Henua raa ku tae mai.

* **10.10** 1 Cor 9.14; 1 Tim 5.18 * **10.14** Acts 13.51 * **10.15** Mt 11.24; Gen 19.24-28

* **10.16** Lk 10.3 * **10.20** Mk 13.9-11; Lk 12.11-12; 21.12-15 * **10.21** Mk 13.12; Lk 21.16

* **10.22** Mt 24.9,13; Mk 13.13; Lk 21.17

24 “See haitama e akonakina elaka iaruna tana tisa; see hai poe elavaa te hakahiti i tana hakamau.* 25 Teenaa te tama e akonakina raa kihahia ia ia kumee pee kotana tisa, aa tepoeraa kihahia ia ia kumee pee kotana hakamau. Kimee maa tetama hakamaatua i te haanauna raa e taapaa ma ko Belsebul, teenaa naa tama hakkaatoa i te haanauna naa ma ki taapaa ki naa inoa e hakallika ia!”*

Too tama kimataku
(Lk 12.2-7)

26 “Kootou ki see mattaku inaa tama naa. Naa mee e ttanu i te saaita nei ma ki oti ku ilotia te henua hakkaatoa, aa naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku hakailootia.* 27 Aku taratara e taratara atu i te pooraa, kootou kitarataraina naa taratara naa itelaa iaruna, aa akutaratara etaratara atu seemuu ki kootou soko kootou raa, kootou ki oo no hakaea ki te henua hakkaatoa. 28 Kootou see mattaku inaa tama etaa koi te haitino tetama, ia seelavaa te taia laatou tana manu; kootou ki mattaku are i TeAtua, ia ia elavaa tetaa te haitino te tama hakapaa ma tana manu i te kina te ahi e ura see mate.

29 “Naa tamaa manu e lua e tauia koi kite peni tokotasi, ia seailoo se manu inaa manu naa elavaa te mate aa maa kootou Tamana raa ni see iloa. 30 Aa kootou ia, TeAtua e iloa maa e hia te kooina katoa naa lauru inaa pisouru kootou. 31 Aa teenaa, kootou ki see mattaku; kootou e ttoe ia i te inaho manu hakkaatoa!”

Naa tama e tautari ki Christ aa ma naa tama e hakakkeeina laatou Christ
(Lk 12.8-9)

32 “Naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou nitama aaku raa, nau ma kitaratara hoki imua taku Tamana i telani maa naa tama naa nitama aaku. 33 Aa kimee maa nitama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou see iloa ia nau, nau ma kimee ake ki taku Tamana i telani raa ia nau see iloa inaa tama naa.*

Jesus ni see au ma ki meeme hakapaa te henua
(Lk 12.51-53; 14.26-27)

34 “E aa? Kootou e mannatu maa nau niau no mee kinnoho hakaraaoi naa tama te maarama nei? Seailoo! Nau niau no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei. 35 Nau niau no hakkoro naa tama taanata raa ki see hakannoo ki naa tammana laatou; naa tama haahine raa ki see hakannoo ki naa tinna laatou; aa naa haahine eaavvana raa ki see hakannoo ki naa hinaona ffine laatou. 36 Naa tino hareakina iloo kootou raa, teenaa ko naa tama ma ki tautau haao kootou.*

37 “Kimee maa tellee naa manava kootou inaa tammana ma naa tinna kootou raa e ttoe ia i tellee naa manava kootou ia nau, teenaa kootou se tau te mee ma ni disaipol aaku; naa tama e llee naa manava laatou inaa tama taanata ma naa tama haahine laatou, e ttoe ia i tellee naa manava laatou ia nau raa, naa tama naa see tau te mee ma ni disaipol aaku. 38 Naa tama see massike no amo naa kros laatou no tautari mai kiaa nau raa see tau te mee ma ni disaipol aaku.* 39 Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora naa; aa te tama e tiiake mai tana ora no tautari kiaa nau raa, te tama naa ma ki taaohi te ora maaoni.*

* 10.24 Lk 6.40; Jn 13.16; 15.20 * 10.25 Mt 9.34; 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15 * 10.26 Mk 4.22; Lk 8.17 * 10.33 2 Tim 2.12 * 10.36 Mic 7.6 * 10.38 Mt 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23 * 10.39 Mt 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; 17.33; Jn 12.25

Naa tuuhana
(Mk 9.41)

⁴⁰ “Tetama emeeme hakaraaaiatu kikootou raa, emeeme hakaraaai kiaa nau; aa tetama emeeme hakaraaai iaa nau raa, a ia emeeme hakaraaai ki te tama ni heuna ma ki au nau.* ⁴¹ Te tama emeeme hakaraaai ki se pure TeAtua iaa ia e iloa maa teenaa se tama e heunatia mai TeAtua raa, te tama naa ma ki kauake tana tuuhana e noto ki te tuuhana te pure TeAtua raa ma ki too. Aa te tama emeeme hakaraaai ki te tama esosorina taukareka iaa ia e iloa maa teenaa se tama e taukareka raa, te tama naa ma ki kauake tana tuuhana e noto ki te tuuhana te tama esosorina taukareka raa ma ki too. ⁴² Aa ki mee maa koe ekauake se vai ua koi ma ki unu setamavare i naa tama nei, iaa koe e iloa maa ia se disaipol aaku raa, nau ekauatu te taratara maaroni nei: koe ma ki kauatu hakaraaai iloo too tuuhana.”

11

Jesus laaia ma John te Baptis
(Lk 7.18-35)

¹ Te saaita Jesus ni oti te kauake naa akonaki nei ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa, a ia ni masike ite kina naa no hano no hakaia ka akonaki naa taratara TeAtua raa inaa matakaaina e tauppiri ki te kina naa.

² I te saaita John te Baptis ni lono mai i te hare karapusi i naa vana Jesus ni mee ake raa, a ia ni heuna aaraa disaipol aana ki oo no vasiri ake ki Jesus. ³ Naa tama naa ni oo no vasiri ake iloo peela, “Teena ko koe naa te tama John ni taratara maa kioti ku au? Seai, maatou ki ttari ki telaa tama?”

⁴ Jesus ki mee ake, “Koorua ahe no taratara ake ki John i naa vana koorua e kkite aa naa vana koorua e llono:

⁵ Naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ku kkite,

naa tama ni see lavaa te sassare raa ku sassare,

naa tama ni haia te leprosi raa ku taukalleka,

naa tama ni ppuni naa kautarina laatou raa ku llono,

naa tama ni mmate raa ku hakaoratia no ora,

aa naa tama e noho hakaaroha raa kulono ite Lono Taukareka TeAtua.*

⁶ Naa tama see nnapa te tautari kiaa nau raa ma ki hakahiahiaria TeAtua!”

⁷ Saaita naa tama ni heunatia ake John ni ahe raa, Jesus ni huri no taratara ake ki te kuturana tama raa i naa tiputipu John: “Te saaita kootou ni oo ki John iloto mouku, kootou ni mannatu ma se tama peehea raa e oo kootou no mmata? Kootou ni mannatu maa kootou ma kikkite ma se tama e matanaena, e mee pee ko naa tuu te vee ka aaniahuri te matani? ⁸ Eaa? Kootou ni mannatu maa kootou ma kikkite ma se tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha? Seai hoki. Naa tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha raa teenaa ko naa tama e noho i naa hare naa tuku! ⁹ Kootou taratara mai, te laa se tama peehea raa ni oo kootou no mmata? Kootou ni oo no mmata maa ite naa ko te pure TeAtua? Uee, aa nau ku taratara atu ki kootou, teenaa se pure hakamaatua iloo ni oo kootou no mmata. ¹⁰ Ite aa, ite laa ko John raa ni tarataraina iloto te Laupepa Tapu: ‘TeAtua

* 10.40 Mk 9.37; Lk 9.48; 10.16; Jn 13.20 * 11.5 Is 35.5-6; 61.1

e mee maa, Nau ma ki heuna atu taku pure raa ki hano imua aau, ki hakatonutonu mai hakaoti too ara.*

¹¹ “Nau evanaatu ki kootou: See haitama iloo i te maarama nei etakoto hakamaatua iaruna John, tevanaiaa tetama vare koi iloto te Nohorana te Laniraa enoho hakamaatua iaruna John. ¹² E kaamata mai i te ssao John te Baptis ni hakaeta naa taratara TeAtua no tae mai ki te ssao nei raa, e tammaki naa tama ni hai ki naa mahi laotou ki hakaaru atu laotou no nohoria te Nohorana te Lani. ¹³ I te aa, i te saaita John seki tae mai raa, naa pure TeAtua ma naa Loo Moses raa e taratara i te Nohorana naa.* ¹⁴ Aa teenaa, ki mee maa kootou e illoa maa aku taratara nei ni taratara maoniraa, kootou ma ki illoa maa John naa ko Elijah, te tama ni tarataraina te Laupepa Tapu raa ma ki oti ku hakasura iho.* ¹⁵ Kimee maa kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!

¹⁶ “Nau ki taratara maa naa tama e nnoho i te maarama i te ssao nei e tiputtipu peehea? Naa tama naa e mee pee ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae ka tanitani varo soko laotou peela,

¹⁷ ‘Maatou ni taa naa rue, tevanaiaa kootou ni see llue!

Maatou ni huahua hakaaroa atu ki kootou, tevanaiaa kootou ni see ttani!’

¹⁸ Saaita John te Baptis ni au raa, a ia ni hakapakuu peenaa ka see unu naa wain, teenaa kootou ni taratara peela, ‘Te tama naa e tauria te tipua!’ ¹⁹ Saaita te Tama te Henua ni au raa, a Ia e kai ka unu, teenaa kootou ni ffuri no mee naa taratara kootou peela, ‘Kootou ttoka atu i te tama nei! Teenei setama e kaikai vware aa e unuunuvware; teenei setama e vaisoa maa naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara!’ Tevanaiaa naa tama e tauhia laotou te atamai TeAtua raa e huriake peela maa te atamai TeAtua raa ko te atamai maoni.”

*Naa matakaina see lotu i TeAtua
(Lk 10.13-15)*

²⁰ Naa tama inaa matakaina teelaa nikkite itelopo mahi TeAtua ni hakassuratia Jesus raa ni see ffuri no tiiake naa haisara laotou, teenaa ki huri atu Jesus no mee ake kilaotou, ²¹ “Kootou naa tama inaa matakaina Korasin ma Bethsaida; naa haeeo ellasi ma ki pakuu atu ki kootou! Ki mee maa naa mahi TeAtua ni hakassura inaa matakaina kootou nei ni hakassuratia hoki nau i Tyre ma Saidon raa, naa tama sara inaa matakaina naa kuaa ffuri are naa manava laotou. Ki mee raa, naa tama naa ku naa nnoho are ma naa maro ppari laotou ka huna naa haitino laotou ki naa nanahu, ki huriake peela maa laotou ku ffuri naa manava laotou!* ²² Nau e kauatu te taratara maoni nei: i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te manava aroha TeAtua ma ki hakasura ki naa tama i Tyre ma Saidon raa ma ki ttoe ia i kootou! ²³ Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou ni mannatu maa kootou ki saua ki telani? Seelavaa. Kootou ma ki peesia ki te kina naa tama e mmate! Kimee maa naa mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia a nau i te matakaina naa ni hakassuratia i Sodoma raa, te matakaina naa koi tuu i te aso nei.* ²⁴ Kootou ki illoa maa i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haeeo TeAtua ni kauake

* **11.10** Mal 3.1 * **11.13** Lk 16.16 * **11.14** Mal 4.5; Mt 17.10-13; Mk 9.11-13 * **11.21** Is 23.1-18; Ezek 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4 * **11.23** Is 14.13-15; Gen 19.24-28

ki naa tama i Sodom raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki kauatu ki kootou!✠

Kootou oomai no hakamalolloo iaa nau
(Lk 10.21-22)

²⁵ “Tamana, TeAriki te lani ma te kerekere nei! Nau e hiahia i aa koe ku oti te hakaari ake ki naa tama see illoa inaa vana i oo mee ni huu ki see ilotia naa tama e atammai ma naa tama e illoa ite kau vana,
²⁶ E maaoni, taku Tamana, i teenei ko too ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura.”

²⁷ Araa Jesus ku huri ake no mee ake ki naa tama naa, “Taku Tamana ni kaumai naa mee hakkaatoa. See haitama e iloa maaoni maa nau se tama peehea, taku Tamana raa koi. See haitama e iloa maaoni maa taku Tamana raa se tama peehea, teenei ko nau koi soko nau, te Tama TeAtua, aa ma naa tama hoki etukua a nau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana.✠

²⁸ “Kootou oomai kiau nau, kootou naa tama ku naenna te amo naa mee e mmaha, teenaa nau ma ki tokonaki atu ki hakamalolloo kootou. ²⁹ Kootou hakannoo no tuku ki aku vana, aa kootou ku mee ki illoa kootou i aku tiputipu, iaa nau se tama see haaeo aa e meeme seemuu, teenaa nau ma ki tokonaki atu ki hakamalolloo kootou.✠ ³⁰ I te aa, i aku taratara ma ki kauatu raa ma ki kauatu kootou taukareka, aa naa mee ma ki kauatu nau ki amo kootou raa, teenaa sei ni mmaha maaoni.”

12

Jesus ko TeAriki te Sabat
(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)

¹ I te aso te Sabat tokotasiraa, Jesus nisasare vaaroto naa verena e ssomo naa wit. Ana disaipol raa ni hiikai, teenaa kaamata iloo naa tama naa te hakahaki naa hua wit raa no kkai naa hua.✠ ² Teenaa te saaita naa Faarisi raa nikkite raa, laatou ki mee ake ki Jesus, “Oo disaipol naa seelavaa te mee peenaa! Te mee raa e tapu te haki wit i te Sabat.”

³ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka i te Laupepa Tapu i te vana David ma naa taanata e ttaka ma ia raa ni mee i te saaita laatou ni hiikkai?✠ ⁴ David ni hano kiloto te Hare Tapu TeAtua raa no too naa haraoa e hakatapu ki TeAtua raa no kkai laatou ma naa taanata e ttaka ma ia. Tevana iaa naa Loo taatou raa e ppui te tamavare te kai naa haraoa naa, teelaa ko naa maatua raa koi e lavaa te kkai.✠

⁵ “Kootou ni see ttoka inaatatara naa Loo Moses raa maa naa maatua te Hare Tapu raa esahea laatou naa loo te Sabat, aa laatou iaa see hai sara?✠ ⁶ Nau e vanaatu ki kootou. Nau nei e takoto hakamaatua iaa i te Hare Tapu. ⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, ‘Nau essee kite manava aroha; nau see see ki naa manu kootou e taa no hakaara mai.’ Ki mee kootou e illoa maaoni te hakataakoto te taratara nei raa, naa tama see haisara raa ni see tuku haaeo ina are kootou.✠ ⁸ I te aa i te Tama te Henua raa ko TeAriki te Sabat.”

Te tama e mee tana rima e mmate
(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)

⁹ Jesus ni masike i te kina naa no hano iloo ki te hare lotu naa Jew.
¹⁰ I te kina naa raa, teelaa se tanata e mmate tana rima tokotasi. E mee

✠ 11.24 Mt 10.15; Lk 10.12 ✠ 11.27 Jn 3.35; 1.18; 10.15 ✠ 11.29 Jer 6.16 ✠ 12.1 Deut 23.25 ✠ 12.3 1 Sam 21.1-6 ✠ 12.4 Lev 24.9 ✠ 12.5 Num 28.9-10 ✠ 12.7 Mt 9.13; Hos 6.6

naa tama i te kina naa ni ssee se ara ki kotia laatou Jesus; naa tama naa ni vasiri ake peelaa, “E aa? Te mee raa see ppui maa te tama e maki raa ki haia no taukareka i te Sabat?”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Ki mee maa se tama i kootou e mee tana sipsip eleiho ki loto se rua e nnoto i te Sabat, kootou ma ki see lellere ki hanaa mai te manuaa ki taha?”^{*} ¹² Te ora te tama raa etakoto hakamaatua iaa i te sipsip! Teenaa naa Loo taatou raa e taratara maa taatou e lavaa te tokonaki ki telaa tama i te Sabat.”

¹³ Teenaa huri atu iloo Jesus no mee ake ki te tama e mmate tana rima, “Ffora too rima.”

Te tanata naa ni ffora tana rima no taukareka iloo pee ko telaa rima.
¹⁴ Teenaa oo iloo naa Faarisi raa no taratara ki taia laatou Jesus ki mate.

Jesus ko te tama TeAtua ni tini ki heheuna iaa Ia

¹⁵ Te saaita Jesus nilono i te taratara naa tama naa e tuku raa, a Ia ni hakataha i te henua naa, teenaa te lopo tama ni oo atu vaamuri aana. Naa tama katoo e mmaki raa ni haia a Ia no taukalleka. ¹⁶ Araa vanaake iloo ki naa tama naa ki see taratara ake ki aaraa tama iaa Ia. ¹⁷ Jesus ni mee tana vana nei ki ttino naa taratara TeAtua ni tarataraina te pure Isaiah, teenaa ko te taratara e mee peelaa:

¹⁸ “Teenei taku tama ni hakamaatino ki heheuna iaa nau,

te tama e llee ai taku manava aa e hiahia ai nau.

Taku Aitu raa ma ki kauatu ki takoto iaa Ia,

teenaa a Ia ma ki hakaea ki naa kanohenua i taku ara e hakatonutonu te tama.

¹⁹ Ttama naa ma ki see hakatautau tama aa seai maa e tanitani varo, a Ia ma ki see pukua kkaa vaaroto te ara.

²⁰ A Ia ma ki see mee pakavaina a Ia naa tamavare, aa ma ki aroha i naa tama e mee pakavaina.

A Ia ma ki hakasura peenaa te manava laaoi ma te manava aroha

ki tae iloo ki te ssao te tiputipu e tonu raa e hakahiti te tiputipu see tonu,

²¹ teenaa te henua katoo ma ki taaohi manava kiaa Ia.”^{*}

Jesus laaua ma Belsebul

(Mk 3.20-30; Lk 11.14-23)

²² Kioti raa naa tama raa kutaakina ake laatou te tanata e ppuni ana karamata aa seelavaa te taratara iaa ia e tauria te tipua ki Jesus. Te tanata naa ni haia Jesus no kite iloo ka lavaa te taratara. ²³ Naa tama i te kina naa ni oho iloo i te vana Jesus ni mee naa, ka taratara soko laatou peelaa, “E aa? Teenei ko te Tama koi David?”

²⁴ I te saaita naa Faarisi raa ni llono i naa taratara naa tama naa raa, laatou ki mee ake, “Te tama naa e hanahana naa tippua i aa ia e kauake ana mahi te hakamau laatou, Belsebul, ki mee ana vana naa.”^{*}

²⁵ Jesus ni iloa i naa mannatu naa Faarisi naa, teenaa ki mee ake iloo Ia peelaa ki naa tama naa, “Te henua e nnoho mavaevae ka heheatu soko laatou raa, ma ki see takoto rooroa; te haanauna see nnoho no meeme hakapaa raa, ma kioti kumaseu. ²⁶ Aa ki mee maa te nohorana Satan raa e nnoho ka heheatu soko laatou raa, e mee maa te nohorana naa kunaa maavae iloo, teenaa see rooroa ku maseu!

²⁷ Kootou e hai maa teenei ni mahi e kaumai Belsebul ki hanahana nau naa tippua. Ki mee maa teenei ni mahi maaoni Belsebul e taka ma nau, naa tama e tautari ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai? Naa tama e tautari ki kootou naa e hakaari atu maa

naa taratara kootou naa e ssara! ²⁸ Seai, teenei seai ni mahi Belsebul; teenei ni mahi e kaumai TeAitu TeAtua ki hanahana nau naa tippua. Kootou nei ku kkite maaoni maa te ssao te Nohorana TeAtua raa ku oti te tae atu ki kootou.

²⁹ “See hai tama e lavaa te uruhia a ia te hare setanata haimahi no huuina ana hekau ki mee maa te tanata haimahi naa see saisaitia a ia imua, ki lavaa a ia te too naa hekau te tanata naa.

³⁰ “Te tama seetuu itaku vasiraa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa maaua; te tama see tokonaki mai ki hakakkutu mai naa tama TeAtua, e mee pee ko naa sipsip raa, teenaa ko te tama ese te kanohenua TeAtua, e mee pee ko naa maseu naa sipsip raa no ffurohuri.[☆] ³¹ Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: TeAtua ma ki uiia a Ia naa haisara te henua ma naa taratara hakallika laatou e ppsi iaa Ia, tevanaiaa tetama epsi tanataratara hakallika i TeAitu Tapu raa, tana sara naa ma ki see lavaa te uiia TeAtua. ³² Te tama e ppsi tana taratara hakallika i te Tama te Henua raa, TeAtua ma ki lavaa koi te uii naa haisara te tama naa; aa te tama e ppsi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa iaa, ana haisara naa ma ki see lavaa te uiia TeAtua, i te saaita nei aa ma te saaita imuri.[☆]

Te laakau e hua no ppsi ana kaikai

(Lk 6.43-45)

³³ “Te laakau e samo taukareka raa ma ki hua taukareka, aa te laakau e somo hakallika raa ma ki hua hakallika. Teenaa te laakau raa e ilotia i ana hua e ppsi.[☆] ³⁴ Naa kata! Kootou ma ki taratara peehea i naa mee taukalleka maa kootou ni tama e hakallika? I te aa, naa taratara te tama e ppsi raa e tautari ki naa tiputipu tana hatumanava.[☆] ³⁵ Te tama e sosorina taukareka raa e hakasura te tiputipu e taukareka te laa e takoto iloto tana hatumanava; te tama e sosorina hakallika raa e hakasura te tiputipu hakallika te laa e takoto iloto tana hatumanava.

³⁶ “Kootou ki illoa maa i te Aso te Hakatonu raa, te henua ma ki hakaari naa taratara vvere kato te laa ni tarataraina laatou. ³⁷ TeAtua ma ki hakatonutonu kootou, tautari ki naa taratara kootou ni mee, teenaa kimmata maa kootou ettonu aa seai maa kootou e ssara.”

Naa Faarisi raa e fiffai ki huri ake Jesus naa mahi TeAtua

(Mk 8.11-12; Lk 11.29-32)

³⁸ Teenaa ki mee ake aaraa tisa naa Loo ma aaraa Faarisi ki Jesus, “Maatou e fiffai maa koe ki hakasura naa mahi TeAtua kikkite maatou.”[☆]

³⁹ Jesus ki mee ake, “Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou e esse ma kikkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevanaiaa laatou ma ki see hai vana peenaa ekkite, te laa ko naa mahi koi TeAtua ni hakasura i Jona.[☆] ⁴⁰ Jona ni moe naa poo e toru ma naa aso e toru iloto te ika e lasi, teenaa te Tama te Henua raa hoki ma ki moe ana poo e toru ma naa aso e toru iloto te kava.[☆] ⁴¹ I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kanohenua Niniveh raa ma ki massike no tuku haeeo ki naa tama ennoho i te ssao nei, teenaa ilaatou ni ffuri no tiiake naa haisara laatou i te saaita laatou ni llono inaa hakaee ake Jona i naa taratara TeAtua. Aa teenei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Jona e noho ma kootou i te kina nei![☆]

[☆] **12.30** Mk 9.40 [☆] **12.32** Lk 12.10 [☆] **12.33** Mt 7.20; Lk 6.44 [☆] **12.34** Mt 3.7; 23.33; 15.18; Lk 3.7; 6.45 [☆] **12.38** Mt 16.1; Mk 8.11; Lk 11.16 [☆] **12.39** Mt 16.4; Mk 8.12 [☆] **12.40** Jon 1.17 [☆] **12.41** Jon 3.5

42 “I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine e Tuku i Sheba raa ma ki masike mai no tuku haaeo ki naa tama ennoho i te maarama i te ssao nei, i te aa ia ia ni masike mai iloo itana henua emmao raa no hakannoo kite atamai te Tuku Solomon. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee tetama enoho hakamaatua ia i Solomon enoho ma kootou i te kina nei.”[✧]

Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama
(Lk 11.24-26)

43 “Te saaita te tipua hakallika e hakataha i te tama, te tipua naa ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa ki mee see hai kina ana elave, ⁴⁴ a ia ma ki taratara soko ia peela, ‘Nau ku ahe ki taku hare mua.’ Teenaa te tipua naa ku ahe no kite i naa tuu matahua ka maarama te hare. ⁴⁵ A ia raa ku hano no toomai telaatakahitu tippua e hakallika ia ia ia, nonnoho laatou hakapaa. Teenaa te ora te tama e uruhia naa tippua naa ku hakallika ia i tana noho ana imua. Te nei te ara ma ki sura ki naa tama e sosorina hakallika i te ssao nei.”

Naa taaina ma te tinna Jesus
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

46 Te saaita Jesus ni taratara ake ki naa tama naa raa, tana tinna aa ma anataaina raa kuttuuake i haho no mee ma ki mmata laatou ia ia. ⁴⁷ Teenaa te tama tokotasi iloto te hare raa ki mee ake ki Jesus, “Too tinna raa ma oo taaina raa e ttuu mai i haho, aa laatou e mee ma ki taratara atu kiaa koe.”

⁴⁸ Jesus ki mee ake, “Ko ai taku tinna, aa ko ai aku taaina?” ⁴⁹ Teenaa ssii iloo tana rima ki ana disaipol raa no mee ake, “Ttoka. Te nei taku tinna ma aku taaina. ⁵⁰ Te tama e tautari ki naa vana taku Tamana i te lani e hiihai raa, teenaa ko taku taina, taku kave, aa taku tinna.”

13

Te parapol ttama e pesipesi naa hua laakau
(Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

¹ Te aso naa koi raa, Jesus ni masike i te hare naa no hano iloo ki tai te Namu Galilee no noho ka akonaki naa tama. ² Naa tama ni kkuu ake kiaa ia raa e tammaki iloo. Teenaa kake iloo ia ki aruna te poti raa no noho, aa naa tama raa ia e ttuu ake i uta.[✧] ³ Jesus ni akonaki ake te kau mee hakkaatoa ka taratara ki naa parapol, teenaa e taratara ake peela ki naa tama naa:

“Hakannoo mai. Te laa se tama ni hano no pesipesi naa hua wit raa ki ssomo i tana verena. ⁴ Tana saaita ni pesipesi naa hua raa, ara hua ni maaoha ki aruna te saarena, kallee ake naa manu raa no kaina. ⁵ Araa hua ni maaoha kite korohatu, see hai kerekere maaoni. Naa hua wit naa ni matiri vave lokoi, i te pela raa see lasi. ⁶ Araa nei i te saaita telaa ni tii raa, naa wit ni mattiri ake naa ni tuunia koi ka mmate, teenaa naa wit naa ni pakupakuria i naa patiaka naa wit naa ni see ttae kilaro iloo. ⁷ Araa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, teenaa naa wit naa ni torohia atu te tititai naa no mmate. ⁸ Araa hua ia ia ni maaoha ki aruna te pela e taukareka, teenaa naa wit naa ni ssomo hakaraaoi iloo no ppesi naa kaikai laatou. Araa wit e taa te lau; araawit e taa te mataono; aa araawit ia e taa te mata toru naa hua.”

✧ 12.42 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12 ✧ 13.2 Lk 5.1-3

⁹ Itana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!”

Te hakataakoto i naa parapol Jesus e hakaea

(Mk 4.10-12; Lk 8.9-10)

¹⁰ Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa ki Jesus no vasiri ake kiaa Ia, “I too saaita maraa etaratara kite henua raa, ai koe etaratara ai ki naa parapol?”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Te hakataakoto i naa taratara huu te Nohorana te Lani raa, teenei e kauatu nau ki kootou; naa taratara naa see kauake nau ki aaraa tama. ¹² Tetama nikauake ana mee TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee aana, teenaa kittoe ia i tana kooina ni hiihai; aa te tama seai ana mee nikauake TeAtua raa, naa tamaa mee iloo ni noho ma ia raa ma ki toa ia ia.” ¹³ Nau e taratara ki naa tama naa i naa parapol raa i te mee nei:

‘Niaaina maa naa tama naa e tokatoka ma ki kkite laatou, laatou ma ki see kkite.

Niaaina maa naa tama naa e hakannoo ma ki llono laatou, laatou ma ki see massaro.’

¹⁴ Teenaa naa taratara te pure Isaiah raa e taratara i naa tama naa:

‘Kootou ma ki llono i aku taratara, tevana ia kootou ma ki see massaro; kootou ma ki ttoka no kkite iaku vana e mee, tevana ia kootou ma ki see illoa i te hakataakoto naa mee naa. ¹⁵ I te aa,

i naa tama nei e manava makattau;

naa tama naa see fiffai maa laatou ki hakannoo;

naa tama naa see fiffai maa laatou ki kkite.

Teenaa naa tama naa ma ki see kkite ki naa karamata laatou;

naa kautarina laatou ma ki ppuni;

aa naa hakataakoto laatou ma ki see mallama,

aa teenaa laatou ma ki see ffuri mai kiaa Nau ma ki haia laatou ki taukalleka.’^{*}

¹⁶ “Kootou ia e haia hakaraaoina iloo TeAtua! Kootou naa nilavaa te kkite kallono iaku vana ni mee. ¹⁷ Nau ekauatu tetaratara

maoni nei: E tammaki iloo naa pure TeAtua aa e tammaki naa tama TeAtua ni fiffai iloo maa laatou ki kkite i naa mee kootou e kkite nei, tevana ia laatou ni see lavaa; naa tama naa ni fiffai iloo maa laatou ki llono i naa vana kootou e llono nei, tevana ia laatou ni see lavaa.”^{*}

Te hakataakoto te parapol te tama e pesipesi naa hua wit

(Mk 4.13-20; Lk 8.11-15)

¹⁸ “Hakannoo hakaraaoui ki illoa kootou i te hakataakoto te parapol i te tama e pesipesi naa hua wit. ¹⁹ Naa tama ellono

i naa taratara i te Nohorana te Lani, tevana ia see illoa i te hakataakoto naa taratara naa raa, naa tama naa e mee pee ko naa hua wit te laa ni maaoha kiaruna te saarena, teenaa tetipua e hakallika raa ni hanake no huutia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou. ²⁰ Naa hua wit ni maaoha kite korohatu raa, teenaa ko naa tama ni fiafia iloo ite llono ana lokoi laatou i naa taratara

TeAtua. ²¹ Araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou; naa tama naa ni lotu koi i te tamaa saaita, aa i te saaita naa haeeo raa ni pakkuake ilaatou ettaka ma naa taratara naa raa, naa taratara TeAtua naa ni tiiake koi laatou.

²² Naa hua ni maaoha vaaroto te vaotititai raa, teenaa ko naa tama

^{*} 13.12 Mt 25.29; Mk 4.25; Lk 8.18; 19.26 ^{*} 13.15 Is 6.9-10 (LXX) ^{*} 13.17 Lk 10.23-24

nillono i naa taratara TeAtua, tevana iaa naa taratara naa ni tiiake laatou ilaatou ni hakaapiapiare ki naa vana te maarama nei aa e kaimannako ma ki hai mane laatou. Naa tama naa see lavaa iloo te kkite ma ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou. ²³ Naa hua e maaoha i te pela e taukareka raa iaa, teenaa ko naa tama ellono naa taratara TeAtua no tauhia laatou kitakkoto iloto naa manava laatou, ka ssura naa tiputtipu e taukalleka raa i naa ora laatou. Teenaa e mee pee ko te tama e tori ana hua laakau raa no ssomo ka ppsi te lopo kaikai; naa laakau e ppsi tiki mata toru, naa laakau tiki mataono, aa naa laakau e taa te lau i ana kaikai.”

Te parapol i te vvee hakallika

²⁴ Jesus ki taratara ake telaa parapol hoki: “Te Nohorana te Lani raa e mee ma setama ni pesipesi ana hua wit raa iloto tana verena. ²⁵ I te poo tokotasi, te saaita te henua ni mmoe raa, te tanata e lotoffaaeo iaa ia raa ni hanake no pesipesi iloo naa hua naa vvee raa iloto hoki te verena naa. ²⁶ Te saaita naa wit raa ni ssomo no kaamata ki ffua raa, naa vvee raa ni ssomo hoki no ssura. ²⁷ Naa poe te tanata raa ni oo atu kiasa ia no mee ake, ‘Oo hua wit ni pesipesi iloto too verena raa e ssomo hakaraaoi iloo; aa teelaa ni vvee ni ssura ake i hea?’ ²⁸ Te tanata e mee tana verena naa ki mee ake, ‘Teenaa setama e lotoffaaeo iaa nau naa e mee tana vana naa.’ Teenaa ki vasiri ake ana poe, ‘Koe e hiihai maa maatou ki oo no huti te vvee?’ ²⁹ Te tanata raa ki mee ake, ‘Seai. Kootou see oo no huti te vvee; naa wit raa ma ki mee no utania hoki kootou. ³⁰ Tiiake te vvee raa ki ssomo hakapaa ma naa wit. I te saaita naa wit raa ku ffua no mee ki vasi raa, nau ma ki vanaake ki naa tama e vasi raa ki huti te vvee raa imua no mee saitana aa kutuunia kite ahi, aa ki oti laatou ku haki naa hua wit raa no hakanaaopo ki loto taku hare e tukutuku kaikai.’”

Te parapol te hua te laakau e ttapa ma se mastat

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

³¹ Jesus ki kauake hoki telaa parapol: “Te Nohorana te Lani raa e mee ma ko te tanata e too te hua te laakau e ttapa ma se mastat raa no hakatori iloto tana verena. ³² Te hua te laakau naa e punaamea i naa hua naa laakau hakkaatoa. Tevana iaa i te saaita te laakau naa e somo raa, te laakau naa ma ki somo no lasi i naa laakau hakkaatoa, teenaa naa manu raa ma ki llee atu no takitaki naa ohana laatou raa i aruna naa laa te laakau naa.”

Te parapol te iis

(Lk 13.20-21)

³³ Jesus ki kauake telaa parapol hoki: “Te Nohorana te Lani e mee ma seiis te ffine etoo no hakauru kiana haraoa, aa ni-aaina maa ana haraoa raa e tammaki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis ni pesi naa.”

Te vana Jesus e hakaea ai ki naa parapol

(Mk 4.33-34)

³⁴ Inaa saaita katoou Jesus e taratara ki naa tama raa, a Ia maraa e taratara lokoi ki naa parapol; see hai saaita maa Ia ni taratara atu aa ma Ia ni see taratara ki naa parapol. ³⁵ A Ia ni mee tana vana nei ki ttino naa taratara te pure TeAtua raa ni mee imua: “Nau ma ki taratara ki naa parapol i taku saaita e taratara ki naa tama naa;

nau ma ki taratara ake i naa mee ni see ilotia te henua imua, e kaamata mai iloo i te mahaa mai ana te kerekere nei.”[✧]

Te hakataakoto te parapol i te vvee e somo

³⁶ Te saaita Jesus ni tiiake ia naa tama naa no hano ki hare raa, ana disaipol raa ni oo atu kiaa ia no mee ake, “Hakaari mai te hakataakoto te parapol i te vvee e somo iloto te verena.”

³⁷ Jesus ki mee ake, “Te tama e pesipesi naa hua laakau e taukalleka raa, teenaa ko te Tama te Henua. ³⁸ Te verena raa, teenaa ko te maarama nei; naa hua laakau e taukalleka raa, teenaa ko naa tama te Nohorana te Lani; te vee somo i te verena raa, teenaa ko naa tama Satan; ³⁹ aa te tama e lotoffaaeo i te tama teelaa e pesipesi ana vvee iloto te verena raa, teenaa ko Satan. Te ssao ma ki vasi raa, teenaa ko te ssao naa mee katoo i te maarama nei ma ki hakaoti mai, aa naa tama ma ki vasi raa, teenaa ko naa ensol TeAtua.

⁴⁰ “I te saaita te maarama nei e hakaoti mai raa, naa tama Satan raa ma ki hakakkuturia no peesia kiloto te ahi, e mee pee kote vvee ni hakanaaoporia no tuunia ki vvela i te ahi. ⁴¹ Ttama te Henua raa ma ki heuna ana ensol raa ki oo no hakattaharia naa tama hakkaatoa teelaa e hakkoro aaraatama ki ppena naa haisara aa ma naa tama katoo esosorina hakallika, ki see nnoho laatou i tana Nohorana; ⁴² naa tama naa ma ki peesia naa ensol raa ki loto te ahi e ura see mate, teenaa laatou ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou. ⁴³ Teenaa naa tama TeAtua raa ma ki maasina pee kote laa iloto te Nohorana te Tamana. Ki mee kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!

Naa parapol e hakailoa te Nohorana te Lani

⁴⁴ “Te Nohorana te Laniraa e mee ma nime e taukalleka e laavea e mmoe ka ttanu iloto te kerekere. Te saaita naa mee naa ni laavea te tama tokotasiraa, naa mee naa ni tanumia hoki a ia. Te tama naa ni hiahia iloo, teenaa hano iloo ia no too hakkaatoa ana hekau raa no kauake ki tauia aaraa tama, araa ahe iloo te tama naa no tauia te kerekere e takkoto ai ana mee nillave naa.

⁴⁵ “Te Nohorana te Lani hoki e mee pee ko naa sessee te tama i naa tamaa hatu e taavi mmaha e ttapa ma ni ‘pearl’. ⁴⁶ I te saaita te tama naa ni lave tana mee e tiputipu taukareka iloo raa, a ia ni hano no too hakkaatoa ana hekau raa no kauake ki tauia aaraa tama, araa ahe iloo no tauia a ia te tamaa hatu naa.

⁴⁷ “Te Nohorana te Lani raa hoki e mee pee kote kupena e pesi no hakamiri te kau ika hakkaatoa. ⁴⁸ Te saaita te kupena naa ni pii raa, ttaki iloo naa tama naa te kupena naa ki uta no hiri iloo naa ika naa; naa ika e taukalleka raa e haaaoa laatou kiloto naa kete laatou, aa naa ika e hakallika raa iaa e peesia ki taha. ⁴⁹ Te mee raa ma ki mee peenei i te saaita te maarama nei ma ki hakaoti mai: naa ensol raa ma ki oo no vaaea naa tama esosorina hakallika raa i naa tama esosorina taukalleka, ⁵⁰ teenaa naa tama esosorina hakallika raa ma ki peesia laatou kiloto te ahi e ura see mate, te kina naa tama naa ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou.”

⁵¹ Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e illoa iaku vana e taratara atu nei?”

Ana disaipol raa ki mee ake, “Uee, maatou e illoa.”

⁵² Araa Jesus ku vanaake kilaatou, “Te mee nei e mee maa naa tisa hakkaatoa naa Loo teelaa kumee ma ni disaipol iloto te Nohorana

te Lani raa, e mee pee ko te tama e mee tana hare e huri no hanahana naa mee hoo aa ma naa mee tuai raa ki see takkoto iloto te hare e tukutuku ana mee.”

Jesus e hakakkeina naa tama i Nazareth

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ I te saaita Jesus ni oti te kauake naa parapol nei raa, a Ia ni masike i te kina naa ⁵⁴ noahe kitana tino matakaaaina. A Ia ni akonaki te henua peenaa iloto te hare lotu naa Jew, teenaa naa tama ni llono i ana akonaki raa ni massaro iloo iaa Ia kamee naataratara laatou peelaa, “Teenei se iloa te tama nei e toomai i hea? Teenei ni mahi te tama nei e kauake e ai ki lavaa ia te ppena naa mirakol nei? ⁵⁵ E aa? Teenei sei ko te tama e mee tana tamana e penapena hare? Teenei sei ko te tama Mary, aa e mee anataaina maa ko James, Joseph, Simon, aa ko Judas? ⁵⁶ E aa? Teelaa sei ko ana kave raa e nnoho i te kina nei? Teenei se iloa aa ni mahi te tama nei e kauake e ai?”

⁵⁷ Teenaa naa tama naa ni see fiffai maa laatou e hakannoo atu kiaa Ia. Jesus ki mee ake ki laatou, “Te pure TeAtua raa e haia hakaraaoina naa tama i ana matakaaaina katoo e hano; a ia iaa ma ki hakakkeina naa tama i tana tino matakaaaina. Teenaa ana tino hareakina raa iloo ma ki see illoa atu kiaa ia.”^{*} ⁵⁸ Jesus ni sei ana mirakol ni mee i te kina naa, i te aa, i naa tama i te kina naa see hakannoo kiaa ia.

14

John te Baptis ku taia no mate

(Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)

¹ I te saaita naa raa, Herod te tuku Galilee raa ni lono i naa vana Jesus e mee. ² Teenaa Herod ki mee ake ki naa tama e heheuna iaa ia, “Teenei maao ni ko John te Baptis ku ora hoki. Teenei kote vana e lavaa ai te tama nei te hakassura naa mahi TeAtua.”

³ Teelaa ko Herod raa ni vanaake ki ana soldia raa ki saisaitia Jesus aa ku peesia ki loto te hare karapusi. A ia ni mee tana vana naa i teenaa ko te hiihai tana aavana, Herodias, te aavana tana taina, Philip, teelaa ni aavanatia a ia.^{*} ⁴ John te Baptis maraa e hai ake peenaa ki Herod i te kau saaita, “Te mee raa e sara ma koe e aavanatia a koe te aavana tootaina!”^{*} ⁵ Herod ni hiihai ma ki taia a ia John ki mate, tevana iaa a ia ni mataka i te kanohenua naa Jew, i naa tama naa e hai maa John se pure TeAtua.

⁶ I te aso Herod ni mee tana kaikai elasi ki maatino itana aso ni haanau mai raa, tetamariki ffine Herodias raa ni hanake no anu imua naa tama ni arumia ki te kaikai. Herod ni hiahia iloo, ⁷ teenaa vanaake iloo ki te taupu, “Kainnoo mai to mee e hiihai, aa nau ma ki kauatu kiaa koe!”

⁸ Teenaa kauake iloo te taupu naa naa taratara tana tinna raa ni mee ake: “Nau e hiihai maa koe ki haaoa mai te pisouru John te Baptis ki loto se peesini aa ku toomai kiaa nau i te saaita nei lokoi!”

⁹ Te manava te tuku raa ni hakallika iloo i te taratara te taupu raa ni kauake, tevana iaa a ia kusee lavaa te sahea a ia te taupu naa, i teelaa se taratara aana nituku kallono katoo naa tama ni oo ake ki te kaikai naa. ¹⁰ Teenaa heuna iloo Herod ana soldia raa ki oo ki te hare karapusi raa no tuutia te ua John. ¹¹ Araa haaoa iloo laatou te pisouru raa ki loto te peesini no kauake ki te taupu. Teenaa

^{*} 13.57 Jn 4.44 ^{*} 14.3 Lk 3.19-20 ^{*} 14.4 Lev 18.16; 20.21

hano iloo te tamariki ffine naa no kauake te pisouru raa ki tana tinna.
 12 Naa disaipol John raa ni oo ake no toa iloo laatou te haitino John no tanumia, araa oo iloo no hakaari ake ki Jesus.

Jesus e haanai naa tama e tammaki iloo

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

13 Tesaaita Jesus nilono itevana nimee i John raa, a Ia nikake ki te poti raa no hano no noho i tana kina soko ia. Naa tama i te kina naa nillono maa Ia ku noho ite kina naa, teenaa massike iloo laatou inaa matakaaina laatouraa no oo atu vaauta kiaa Ia. 14 Ite saaita Jesus ni sepu ite poti raa no kite ite tammaki ttama ettuuake raa, a Ia ni aroha iloo i naa tama naa, teenaa huri atu iloo no haia naa tama e mmaki raa no taukalleka.

15 I te laasuru naa raa, ana disaipol raa ni oo atu no mee ake kiaa Ia, "Taatou ka poonia i te kina see nohoria nei. Heunatia naa tama nei ki oo ki naa matakaaina e tauppiri mai raa ki oo no taavi ni kaikai ma laatou."

16 Jesus ki mee ake, "Tiiake naa tama naa ki nnoho, aa kootou ku kauatu ni kaikai ma laatou ki kkai!"

17 Naa disaipol raa ki mee ake, "Maatou e nnoho koi maa naa haraoa e rima aa ma naa ika e lua."

18 Jesus ki mee ake, "Toomai naa kaikai naa." 19 Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki nnoho kite vvee ilaro. Teenaa too iloo Ia naa haraoa e rima ma naa ika e lua naa no ttoka ki te lani no taku ki Te Atua. Ki oti raa tohitohi iloo Ia naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ake ki naa tama. 20 Naa tama naa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa no ffao naa kete e sinahuru maa rua no ppii ki naa kaikai ni ttoe. 21 Te kooina naa taanata hakkaatoa ni kkai i te kina naa e lava naa simata e rima.

Jesus e sasare vaaruna te kirikiri ttai

(Mk 6.45-52; Jn 6.15-21)

22 Ki oti raa heuna iloo Jesus ana disaipol raa ki oo no kkake i te poti laatouraa aa laatou ku oo imua ki Bethsaida, itelaa vasi te namo, a Ia iaa ku noho ki heunatia a Ia naa tama raa ki oo ki naa matakaaina laatou. 23 Ite saaita naa tama naa ni oti te heunatia a Ia ka oo raa, hano iloo Ia kiaruna te tamaa mouna tokotasi no taku. Ite saaita telaa ni suru raa, Jesus koi noho katau soko Ia i aruna te mouna. 24 Ite saaita naa raa te poti naa disaipol raa ku mmao iloo ki loto te namo, teenaa te poti naa tama naa ni sausaua naa peau raa i te matani raa e oko mai imua.

25 I te ssao naa manu maraa e ttani i te tahaata raa, Jesus ni sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa ki te poti ana disaipol. 26 Te saaita ana disaipol raa ni kkite i ana sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa, naa tama naa ni mattaku iloo ka kappisi naa varo laatou peela, "Te tipua!"

27 Jesus ni huri atu i te saaita naa lokoi no mee ake kilaatou, "Kootou see mattaku, te nei ko nau!"

28 Teenaa ki mee atu Peter kiaa Ia, "Te Ariki, ki mee maa teenaa ko koe maaoni, koe ku mee ki sare atu nau vaaruna te kirikiri ttai kiaa koe."

29 Jesus ki mee ake, "Kau!" Teenaa sepu iloo Peter i te poti raa no sare atu ki Jesus vaaruna te kirikiri ttai. 30 Araa nei i te saaita Peter ni kite i naa haimahi te matani raa, a ia ni matakou, teenaa kaamata iloo ia te tere ki loto te ttai ka tanitani varo atu ki Jesus, "Te Ariki, hakasaoria nau!"

³¹ Jesus ni haaroo atu no tauhia lokoi a Ia Peter no mee ake, “Koe ku hakatina nataa peehea? Ai koe ku mamaanatu tammaki ai?”

³² Takarua naa nikkake kiaruna tepoti raa no marino lokoi te matani. ³³ Teenaa ffuri iloo naa disaipol raa no lotu kiaa Ia, “Koe maoni ko te Tama TeAtua!”

*Jesus e haia a ia naa tama e mmaki i Genesaret raa no taukalleka
(Mk 15.1-9)*

³⁴ Naa tama naa ni oo ki telaa vasi te namo naa no ttae iloo ki Genesaret, ³⁵ aa ite kina naa raa, naa tama ite kina naa ni mmate maa teelaa ko Jesus. Teenaa ffuro iloo naa tama naa vaaroto naa matakaaina katoo ite kina naa no too ake naa tama e mmaki raa ki Jesus. ³⁶ Naa tama naa ni oo atu no hai ake ki Jesus ki tiiake naa tama e mmaki raa ki ppaa koi naa rima laatou ki te ttpa tana kkahu. Teenaa naa tama katoo ni ppaa naa rima laatou ki tana kkahu naa ni malolloo hakkaatoa.

15

*Naa akonaki naa tippuna
(Mk 7.1-13)*

¹ E mee naa Faarisi ma naatisa naa Loo ni oo ake i Jerusalem no vasiri ake ki Jesus, ² “Ai oo disaipol raa see tautari ai ki naa taratara ni kaumai naa tippuna taatou imua? Ai laatou e kkai ai ma naa rima e kerekere laatou?”

³ Jesus ki hakahe ake, “Ai naa Loo TeAtua raa e tiiake ai kootou no ffuri kootou no tautari ki naa tino akonaki kootou? ⁴ TeAtua e taratara peelaa, ‘Hakannoo ki naa tammana ma naa tinna kootou,’ aa e taratara hoki peelaa, ‘Tama e mee hakallika tana tamana ma tana tinna raa ki taia ki mate.’[☆] ⁵ Tevana ia a kootou e akonaki aaraa tama ma ki mee setama e taratara ake peelaa ki tana tamana ma tana tinna, ‘Naa mee koorua e lavaa te kauatu nau ma ki tokonaki ki koorua raa, teenaa ni mee TeAtua.’ ⁶ Teenaa te tama naa ku haia kootou ki seai ana vana ki mee ma ki kauatu naa mee raa ki ana maatua. I te ara nei raa, naa taratara TeAtua raa ku tiiake kootou, teenaa ki lavaa kootou te tautari ki naa tino akonaki kootou. ⁷ Naa tama e kaikailua! Isaiah ni taratara tonu iloo i ana taratara ni sissii itana laupepa i kootou:

⁸ TeAtua e mee maa, ‘Naa tama nei e lotu mai koi ki naa maaisu laatou, aa naa manava laatou ia e mmao haaeo iloo ia na nau.

⁹ Naa tama naa e lotu huri koi, i laatou e tautari are ki naa loo naa tamavare, ka hai maa teenaa ko naa Loo TeAtua!’^{”☆}

*Naamee e mee te tama ki kerekere
(Mk 7.14-23)*

¹⁰ Ki otiraa Jesus ku kannaa ke ki naa tama raa ki oo ake, teenaa a Ia ki mee ake, “Kootou hakannoo mai aa kootou mee ki illoa kootou i te mee nei! ¹¹ Naa mee te tama e ppono ki loto tana pukua raa see lavaa te mee te tama ki kerekere ite vasi naa Loo. Teelaa ko naa mee are e oo iho ki taha tana pukua raa e mee te tama naa no kerekere.”

¹² Teenaa ooake iloo naa disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Koe e iloa maa naa Faarisi raa ni lloto iloo i oo taratara ni mee?”

☆ 15.4 Ex 20.12; 21.17; Deut 5.16; Lev 20.9 ☆ 15.9 Is 29.13 (LXX)

13 Jesus ki mee ake, “Naa laakau katoo teelaa ni see toria taku Tamana raa ma ki utania. 14 Kootou ki see mannatu i naa taratara naa Faarisi naa. Naa tama naa essau koi mako naa tama eppuni naa karamata e hakattaki telaa tama e ppuni hoki ana karamata, teenaa te takarua naa ma ki maaoha hakapaa ki loto te rua.”[☆]

15 Teenaa ki taratara ake Peter, “Hakaari mai te hakataakoto te parapol naa.”

16 Araa Jesus ku mee ake, “Eaa? Kootou hoki ku vvare pee ko naa tama naa, anii? 17 Kootou see illoa maa te mee te tama eppono kiloto tana pukua raa e hanotonu kiloto tana koopuu aa ki oti ku au ki taha tana hatino? 18 Aa naa mee e oo iho i te pukua te tama raa iaa e oo iho i tana hatumanava. Teenaa ko naa mee e mee te ora te tama ki kerekere.”[☆] 19 Ite aa, naa mannatu e hakallika raa e ssura iho i te hatumanava te tama; te tama naa e usuhia ki taa tama, ki see noho tonu ki tana aavana, ki hai huri, kailaarao, ki taratara haka-reeresi, aa kitaratara hakallika i telaa tama. 20 Teenei ko naa mee teelaa e mee te tama ki kerekere. Tevana iaa te tama raa see kerekere maa iaa ia e kai aa see huihui ana rima.”

Te ffine e taaohi manava i Jesus
(Mk 7.24-30)

21 Jesus ni masike i te kina naa no hano iloo ki te matakaaaina e taupiri atu ki Tyre ma Saidon. 22 Te ffine tokotasi e noho i te matakaaaina naa ni hanake kiaa Ia no tani ake, “Te mokopuna David nei, aroha iaa nau! Taku tamariki ffine raa e uruhia te tipua; a ia e meemee ffaaeo iloo.”

23 Jesus ni see hai taratara ni mee ake ki te ffine naa, teenaa ooa iloo ana disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Heunatia te ffine naa ki hano! Tama naa e sare tanitani koi vaamuri taatou.”

24 Araa Jesus kuvanaake, “Nau ni heunatia mai TeAtua kiau nau no tokonaki ki naa tama i te kanohenua Israel teelaa e mee pee ko naa manu ssiri.”

25 Teenaa ki hanake te ffine raa no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “TeAriki, tokonaki mai kiaa nau.”

26 Araa vanaake iloo Jesus “Te mee raa see tonu ma naa kaikai naa tamalliki raa e toa no kauake ki kkai naa poi.”

27 Te ffine raa ki mee ake, “E tonu, TeAriki. Tevana iaa naa poi raa hoki e kkai naa kaikai e ttoe e maaoha i te teevoov naa hakamau laatou.”

28 Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Koe se ffine e haimahi too hakataakoto i TeAtua! Too tamariki ffine naa ma ki taukareka.” Teenaa te tamariki te ffine naa ni taukareka i te saaita naa lokoi.

Jesus e haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka

29 Jesus ni masike i te kina naa no hano vaatai te Namu Galilee. A Ia ni hano no kake iloo ki aruna te tamaa mouna no noho kilaro. 30 E tammaki iloo naa tama ni oo atu ma naa tama see lavaa te sassare, naa tama eppuni naa karamata laatou, naa tama eppiko naa vae laatou, naa tama see lavaa te taratara, aa ma te kau maki hoki no hakannohoria imua Jesus. Teenaa naa tama naa ni haia Jesus no taukalleka. 31 Naa tama raa ni massaro iloo i naa tama ni see lavaa te taratara raa ku tarattara, naa tama ni pippiko naa vae laatou raa ku taukalleka, naa tama ni see lavaa te sassare raa ku sassare, aa

naa tama ni see kkite raa ku kkite; naa tama naa ni hakannau katoo i te Atua Israel.

Jesus e haanai telaa kuturana tama e tammaki

(Mk 8.1-10)

³² Jesus ni aru ake ana disaipol raa no mee ake, “Nau e aroha i naa tama nei; naa tama nei ku llava iloo naa aso laatou e toru ni nnoho ma nau, aa teenei laatou ku see hai kaikai ekkai. Naa tama nei see lavaa nau te heunatia ki oo see kkai, ilaatou ma ki poouri koi naa karamata laatou no ssina iloto te ara.”

³³ Naa disaipol raa ki mee ake, “Taatou ma killave ni kaikai ihea i te kina see nohoria nei ki haanai naa tama nei?”

³⁴ Teenaa ki vasiri ake Jesus ki laatou, “E hia naa haraoa e nnoho ma kootou?”

Naa tama naa ki mee ake, “Teenei ni haraoa e hitu aa ma naa tamaa ika.”

³⁵ Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki nnoho ki te kerekere.

³⁶ Teenaa too iloo Ia naa haraoa e hitu naa no taku ki TeAtua. Ki oti raa, ttohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae atu ki naa tama. Araa oo iloo naa disaipol raa no vaevae naa haraoa raa ki naa tama. ³⁷ Naa tama raa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo iloo naa disaipol raa no ffao ake naa kaikai naa tama naa ni ttoe; laa-tou raa ni kete e hitu ni ffao no ppai. ³⁸ Te kooina katoo naa tama ni kkai i te kina naa e lava naa simata e haa. Teenaa ko naa taanata raa koi; naa haahine ma naa tamalliki raa see taaua.

³⁹ Ki oti raa, heunatia iloo a Ia naa tama naa ka oo, a Ia iaa ku kake ki loto te poti raa no hano ki te matakaaina Magadan.

16

Naa Faarisi raa e fiffai maa Jesus ki hakasura se mirakol

(Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)

¹ E mee naa Faarisi ni oo ake ki Jesus no hakatautau laatou. Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana ma Jesus, teenaa laatou ki mee ake ki Jesus ki hakasura se mirakol, ki huri ake peelaa ma naa mahi TeAtua e takkoto i aa Ia.* ² Teenaa ki mee ake Jesus, “I te saaita telaa e suru ka kkite kootou i naa mmea mai naa uruaoa raa, kootou ma ki taratara peelaa, ‘Taiaio ma ki marino.’ ³ Aa i te tahaata, te saaita kootou e kkite i naa tuu poouri ka mmea mai naa uruaoa raa, kootou ma ki taratara peelaa, ‘Te aso nei ma ki hakariaria.’ Kootou e illoa koi inaa vana ma kissera te aso raa inaa ttoka kootou inaa tiputipu telani, aa niaaina maa kootou e hakakkiitea a nau inaa vana ellasi raa, kootou koi see illoa i te mee ma ki au imuri! ⁴ Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou essee ma ki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou ma ki see hai vana peenaa e kkite, teelaa ko naa mahi koi TeAtua ni mee i Jona.”*

Teenaa masike iloo Jesus i te kina naa no hano.

Poopoo tonu i naa sosorina naa Faarisi ma naa Sadiusi

(Mk 8.14-21)

⁵ Te saaita naa disaipol raa ni oo ki telaa vasi te namo raa, naa tama naa ni ssiri ki too ake ni haraoa. ⁶ Jesus ki hakaapo ake

* 16.1 Mt 12.38; Lk 11.16 * 16.4 Mt 12.39; Lk 11.29

ki laatou, “Kootou ki poopoo tonu lokoi i te iis naa Faarisi ma naa Sadiusi.”[✠]

⁷ Teenaa kaamata iloo naa disaipol raa te taratara soko laatou: “Tama nei e taratara peenei i taatou ni see hai haraaoa ni ppiki mai.”

⁸ Jesus ni iloa i naa taratara naa tama naa e hai, teenaa vasiri ake iloo Ia peelaa, “Ai kootou e taratara ai i te see hai haraaoa kootou? Kootou ku hakatina nataa peehea! ⁹ Naa pisouru kootou seki massaro iloo? Kootou ku see mannatu ake itaku saaita nittohi naa haraaoa erima no haana i naa taanata e haa naa simata? Ehia naa kete kootou ni ffao no ppai?”[✠] ¹⁰ Ai naa simata e haa naa taanata ni hanaia a nau ki naa haraaoa e hitu? Ehia naa kete kootou ni ffao no ppai?”[✠] ¹¹ Ai kootou see illoa peehea maa nau see taratara inaa haraaoa? Nau e taratara atu are ki poopoo tonu kootou i te iis naa Faarisi raa ma naa Sadiusi!”

¹² Teenaa ki illoa naa disaipol raa maa Jesus see taratara ake ma ki poopoo tonu laatou i te iis e hakatipu haraaoa; a ia e mee ake are ki poopoo tonu laatou inaa akonaki hakallesi naa Faarisi ma naa Sadiusi.

Peter e taratara maa Jesus ko te Mesaea

(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

¹³ Jesus ni hano ki te matakaaina e taupiri atu ki Sisaria Filipai, teenaa a Ia ki vasiri ake ki ana disaipol, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

¹⁴ Ana disaipol raa ki mee ake, “E mee naa tama e hai maa koe ko John te Baptis; aaraa tama e hai maa koe ko Elijah, aa aaraa tama e hai maa koe ko Jeremiah, aa aaraa tama ia e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua.”[✠]

¹⁵ Teenaa vasiri ake iloo Jesus kilaatou, “Ai kootou? Kootou e mee maa nau ko ai?”

¹⁶ Simon Peter ki mee ake, “Koe naa ko te Mesaea, te tama TeAtua e ora hakaoti.”[✠]

¹⁷ Araa Jesus ku mee ake, “Simon te tama John,* koe e haia hakaraaoina TeAtua. See hai tama i te maarama nei ni hakaari atu te taratara hakamaatua nei, te taratara nei ni kauatu tonu taku Tamana i telani. ¹⁸ Aa teenei nau kuvanaatu kiaa koe: koe ko Peter, aa ia runa te hatupaa nei nau ma ki hakatuu taku lotu, aa te lotu nei ma ki see lavaa te sua naa mahi te mate. ¹⁹ Nau ma ki kauatu naa kii te Nohorana te Lani; oo mee eppui i te kerekere nei ma ki puuia hoki i telani, aa oo mee e hakattana i te kerekere nei ma ki hakattanaria i telani.”[✠]

²⁰ Ki oti raa vanaake iloo Ia ki ana disaipol raa ki see taratara ake ki aaraa tama maa Ia raa ko te Mesaea.

Jesus ku taratara i tana mate

(Mk 8.31—9.1; Lk 9.22-27)

²¹ Teenaa kaamata iloo Jesus no taratara ake ki ana disaipol, “Nau ki hano ki Jerusalem, teenaa nau ma ki mee pakavaina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamau te Hare Tapu, aa ma naa tisa naa Loo. Nau ma ki taia naa tama naa no mate, tevana ia nau ma ki masike i te mate no ora hoki i te ttoru naa aso.”

✠ **16.6** Lk 12.1 ✠ **16.9** Mt 14.17-21 ✠ **16.10** Mt 15.34-38 ✠ **16.14** Mt 14.1-2; Mk 6.14-15; Lk 9.7-8 ✠ **16.16** Jn 6.68-69 * **16.17** Te taratara Hebrew raa e mee maa Simon te tama Jona; mmata i John 1.42; John 21.15 ✠ **16.19** Mt 18.18; Jn 20.23

22 Teenaa Peter ki ttaki Jesus hakavasi no nutua. “TeAriki, koe ma ki see lavaa iloo te haia peenaa!”

23 Jesus ki hakatahuri no vanaake ki Peter, “Satan, hakataha iaa nau! Taku ara nei epuuia a koe; naa mannatu e ttaka ma koe naa sei ni mannatu e kauatu TeAtua; teenaa ni mannatu naa tama te maarama nei.”

24 Teenaa huri atu iloo Jesus no mee ake ki ana disaipol, “Ki mee maa setama e hiihai maa ia kitautari kiaa nau, a ia kitiiake ana mee e fiffai, aa a ia ku amo tana kros raa no tautari kiaa nau.”[☆] 25 Te tama e hakaseresere tana ora raa, te tama naa ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, te tama naa ma ki taaohi ki te ora maaoni.[☆] 26 Se aa e taukareka ma ki sura i te henua ki mee maa naa mee katoou i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa see taaohi te ora maaoni? Sei iloo! See hai mee naa tama naa e lavaa te hookii ki hakaaha ake naa ora laatou.

27 “I te aa, te Tama te Henua raa ku mee ki au ma ana ensol raa iloto naa mahi tana Tamana, teenaa a Ia ma ki kauake naa tuuhana te henua, tautari ki naa tiputtipu laatou.”[☆] 28 Nau e kauatu te taratara maaoni nei: e mee aaraa tama i kootou i te kina nei ma ki see vave mmate, laatou ma ki ttae ake no kkite i te Tama te Henua e au ma se Tuku.”

17

Naa mahi TeAtua e hakatii maarama mai i te haitino Jesus

(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36)

1 Naa aso e ono ku oti tellakaraa, Jesus nitoa a Ia Peter laatou ma James aa ko John, ka oo laatou ki aruna te mouna emoe ki aruna no nnoho soko laatou.[☆] 2 Naa disaipol raa ni ttoka atu no kkite i naa huri te haitino Jesus: tana taurae ni maasina pee kotelaa, aa ana hekau e hakao raa ni kkiva no makkini hua. 3 Teenaa kkite iloo te takatoru disaipol naa i naa hakassura ake Moses ma Elijah no ttuu ka hai taratara ma Jesus. 4 Peter ki mee ake ki Jesus, “TeAriki, e taukareka iloo i maatou e nnoho i te kina nei! Ki mee koe e hiihai, nau ku hakatuu ni tamaa hare e toru i te kina nei; too hare, te hare Moses, aa se hare ma Elijah.”

5 I te saaita Peter koi taratara raa, te uruaoa e maasina raa ku uhi ake i aruna laatou, teenaa taratara mailoo te reo raa iloto te uruaoa, “Te nei taku Tama ellee ai taku manava. Kootou hakannoo atu kiaa Ia!”[☆]

6 Te saaita naa disaipol raa nillono i te reo naa raa, naa tama naa ni mattaku kappesi naa haitino laatou no mmoe kite kerekere ilaro. 7 Jesus ni hanatu no paa tana rima ilaatou no mee ake, “Massike ki aruna, kootou see mattaku.” 8 Naa disaipol naa ni ttoka atu raa nei, teelaa ko Jesus soko Ia raa ku tuu ake.

9 I te saaita laatou ni ahe kilaro te mouna raa, Jesus ki mee ake, “Kootou see hakahea ake ki se tama i te mee kootou ni kkite nei; kootou ttari ki te saaita te Tama te Henua raa ku oti te hakamasikeria mai i te mate.”

10 Naa disaipol raa ki vasiri ake ki Jesus, “Ai naa tisa naa Loo TeAtua raa e taratara ai maa Elijah ki au are i mua te Mesaea?”[☆]

11 Jesus ki mee ake, “Elijah ma ki hakasura mai maaoni i mua no hakattonu hakaoti naa mee hakkaatoa. 12 Tevaniaa nau

☆ 16.24 Mt 10.38; Lk 14.27 ☆ 16.25 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25 ☆ 16.27 Mt 25.31; Ps 62.12; Rom 2.6 ☆ 17.1 2 Pet 1.17-18 ☆ 17.5 Gen 22.2; Deut 18.15; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22 ☆ 17.10 Mal 4.5

e vanaatu ki kootou: Elijah ku oti te hakasura iho, teenaa te henua ni ffuri atu no mee pakavaina laatou te tama naa. Te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina laatou peenaa hoki.”[✠]

¹³ Teenaa ki illoa naa disaipol raa maa Jesus e taratara i John te Baptis.

Te tamariki tanata e uruhia te tipua e haia Jesus no taukareka

(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43)

¹⁴ I te saaita Jesus ma ttakatoru naa ni ttae atu ki naa tama raa i laro te mouna raa, te tanata tokotasi ni hanake no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, ¹⁵ “Te Ariki, aroha i taku tamariki tanata! Taku tama nei maraa ki oti ku sura te vvare iaa ia, teenaa i te saaita te mee naa maraa e tae ake raa, a ia maraa e ppopore no sina ki loto se ahi, aa seai ki loto ttai. ¹⁶ Ttama nei ni toa a nau ki mmata oo disaipol raa iaa ia, tevana iaa te tama nei ni see lavaa laatou te haia no taukareka.”

¹⁷ Jesus ki mee ake, “Ai kootou nitama eaa ku see illoa te lotu ka sosorina hakallika! Eaa? Teenei se ssao huapopototo taatou ni ttaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou? Toomai te tamariki tanata naa!” ¹⁸ Jesus ni varo atu ki te tipua naa no hakataha lokoi te tipua raa i te tama naa, teenaa taukareka lokoi te tamariki tanata naa.

¹⁹ Teenaa ooatu iloo naa disaipol raa no vasiri seemuu ake ki Jesus, “Te tipua hakallika naa ni see lavaa peehea maatou te hanaa?”

²⁰ Jesus ki mee ake, “Te tipua naa ni see lavaa kootou te hanaa i kootou see lotu maaoni. Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Ki mee maa naa hakataakoto kootou iaa nau e punaamea koi pee ko te hua laakau te mastat raa, kootou e lavaa te mee ake ki te tamaa mouna nei, “Tosi atu no tuu mai i te kina raa!” teenaa te mouna naa ma ki tosi. See hai mee ma ki hainattaa i kootou!”[✠] ²¹ [Naa vana peenei ma ki lavaa te haia kootou ki mee koi kootou e hakapakuu no taku ki TeAtua; see hai ara peela hoki.]

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mk 9.30-32; Lk 9.43-45)

²² Te saaita naa disaipol raa ni oo ake no kkatu kato i Galilee raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Te Tama te Henua raa ku mee ki hookina ki naa rima naa tama e hakallika ²³ no mate. Tevana iaa i te ttou naa aso raa, ttama naa ma ki hakamasikeria i te mate no ora hoki.”

Teenaa naa disaipol raa ni alloha iloo iaa ia.

Jesus e taratara i naa takis te Hare Tapu

²⁴ I te saaita Jesus ma ana disaipol ni ttae ake ki Capernaum raa, naa tama maraa e ao naa takis te Hare Tapu raa ni oo ake ki Peter no vasiri ake, “Te tisa kootou naa maraa e pesi hoki naa takis te Hare Tapu?”[✠]

²⁵ Peter ki mee ake, “Uee.”

I te saaita Peter ni uru atu ki loto te hare raa, Jesus ki mee ake, “Koe e maanatu maa ko ai naa tama ki pesi takis ki naa tuku i te maarama nei? Naa tama i te henua naa? Seai? Naa tama naa henua sara?”

²⁶ Peter ki mee ake, “Naa tama are i naa henua sara.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Aa teenaa, naa tino tama te henua naa see tau te pesi takis. ²⁷ Tevana iaa taatou see fiffai maa naa tama naa killoto i taatou. Tere no pesi se uka ki loto te namo, aa i too ika mua

e ffutiraa, koe ma ki kite te maneraa e mmau itana pukua, teenaa te maneraa e tau te sui naa takis taaua maa te Hare Tapu. Too te maneraa aa koe ku hano no pesi naa takis taaua.”

18

Te tama peehearaa e haia mako tetama hakamaatua inaatama hakkaatoa?

(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

¹ I te saaita naa raa, naa disaipol raa ni oo ake ki Jesus no vasiri ake, “Ko ai te tama e hakamaatua i te Nohorana te Lani?”[☆]

² Teenaa ki kannake Jesus ki te tamariki tokotasi no hakatuuria imua laatou. ³ Araa mee ake iloo ki ana disaipol, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei: ki mee maa kootou see ffuri no mee pee ko naa tamalliki nei, kootou ma ki see ttae ki te Nohorana te Lani.[☆]

⁴ Te tama hakamaatua i te Nohorana te Lani raa, teenaa ko te tama e meeme se muu pee ko te tamariki nei. ⁵ Te tama e tautari ki aku tiputipu aa e hiihai ki te tamariki peenei raa, te tama naa e hiihai hoki kiaa nau.

Te tiputipu e usu te tama ki ppena naa haisara

(Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)

⁶ “Ki mee maa se tama e usuhia a ia se tamariki i naa tamalliki punaam mea peenei ki see hakannoo kiaa nau, e taukareka iloo ma te tama naa ki saisaitia tana ua ki se hatukaraa aa ku hakaterokia ttama naa kiloto te moana. ⁷ Te mee e hakallika i te maarama nei raa, teenaa e takkoto naa mee iloto te maarama nei te laa e hakkoro aaraa tama ki ppena naa haisara. Naa mee peenaa ma ki ssura i te kau saaita, tevana ia arohailoo i naa tama e hakasuratia laatou te tiputipu naa; naa tama naa ma ki hakallono isu hakallika iloo.

⁸ “Ki mee maa koe e usuhia too rima ma too vae ki ppena ni haisara, tuutia ki motu! Koe e hano ki te lani ma too vae tokotasi aa ma too rima tokotasi raa, e taukareka ia ma ki mee ma koe e peesia ma oo rima aa ma oo vae kato kiloto te ahi e ura see mate.[☆] ⁹ Aa ki mee maa koe e usuhia too karamata ki ppena ni haisara, kapea ki taha! Koe e hano ki te lani ma too karamata tokotasi raa, e taukareka ia ma ki mee ma koe e peesia ma oo karamata e kaatoa kiloto te ahi e ura see mate.[☆]

Te parapol te sipsip e seai

(Lk 15.3-7)

¹⁰ “Kootou mmata ki see haia kootou naa tamalliki nei ma ni mee vare. Nau e vanaatu ki kootou, naa ensol e roorosi i naa tama nei e nnoho peenaa imua naa karamata taku Tamana raa i te lani. ¹¹ [I te aa i Tama te Henua raa ni au no ssee ki naa tama e seai.]

¹² “Ki mee maa se tama i kootou e mee ana sipsip e noto i te lau, teenaa no seai iloo te sipsip tokotasi, te tama naa ma ki mee peehea? Te tama naa ma ki tiiake te matasivo maa sivo ana sipsip naa aa ku hano no ssee te sipsip tokotasi ni seai. ¹³ Nau e vanaatu ki kootou, i tana saaita ma ki lave i tana sipsip raa, tana hiahia i tana sipsip tokotasi naa ma ki ttoe ia i tana hiahia i ana matasivo maa sivo sipsip e taka ma ia. ¹⁴ Peelaa hoki, te Tamana kootou i te lani raa see hiihai hoki ma se tamariki i naa tamalliki nei ki seai.

Tokonaki ki too taina e mee tana sara

¹⁵ “Ki mee maa tootaina raa e hakasara tana vana iaa koe, koe ku hanatu kinnoho koorua soko koorua aa koorua ku hakatonu te mee naa. Ki mee maa tootaina naa e hakannoo kiaa koe, teenaa koorua ma ki mee hoki ma se haitaina.* ¹⁶ Aa ki mee tootaina naa see hii hakannoo atu kiaa koe, koe ku hano no toomai se tama hoki, aa seai se takarua, aa kootou ku ahe atu. Teenaa e mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu maa itesaaita koorua etaratararaa, e mee telaa takarua ennoho no hakannoo inaa hano te taratara koorua.* ¹⁷ Aa ki mee te tama naa see hii hakannoo ki naa tama naa, koe ku hano no taratara ake ki naa tama telotu. Aa ki mee aia see hii hakannoo ki naa tama telotu, teenaa koe ku haia a koe ttama naa ma se tama see lotu aa ma se tama e aooa naa takis.

¹⁸ “Nau ekauatu te taratara maa oni nei: naa mee kootou e pui i te kerekere nei ma ki puuia hoki i te lani, aa naa mee kootou e hakattana i te kerekere nei ma ki hakattanaria i te lani.*

¹⁹ “Aa nau ku kauatu telaa taratara hoki: te saaita te takarua i te maarama nei e oo ki te hakataakoto tokotasi i naa mee laaua e taku ki Te Atua ki haia ake raa, naa mee naa ma ki haia ake taku Tamana i te lani. ²⁰ I te aa, i te saaita te takarua, aa seai ma se takatoru, e kkutu no meeme hakapaa iloto taku inoa raa, teenaa nau ma ki noho iloto naa tama naa.”

Te parapol te poe see hai aroha

²¹ Teenaa hanatu iloo Peter ki Jesus no vasiri ake, “Te Ariki, ki mee maa taku taina raa e hailokoi peenaa te mee hakallika kiaa nau, e hia aku saaita ma ki vanaake maa nau e aroha iaa ia? E aa, e hitu?”*

²² Jesus ki mee ake, “Nau see vanaatu maa koe ki aroha iaa ia i naa saaita e hitu; koe ki hakapaa naa saaita e hitu naa kilava i te matahitu hakkaatoa.*

²³ “I te aa i te tiputipu te Nohorana te Lani raa e mee peenei: Te laa se tuku ni noho ki hakatonu te kooina naa mane ana poe raa ni too iaa ia. ²⁴ I tana saaita nikaamata no hakattonu naa mane naa raa, tana poe tokotasi, te laa ni too ana mane e tammaki iloo iaa ia raa, ku taakina ake naa tama. ²⁵ Te poe naa ni see hai mane e llava ki suia naa mane te tuku naa, teenaa ki mee ake te tuku naa ki naa tama raa ki toa te poe naa ma tana aavana, ana tamalliki, aa ma naa mee kato te tama naa no kauake ki se tama ki tauia, aa kutoo ake ana mane. ²⁶ Te poe naa ni hanatu notuu iloo ki ana turi imua te tuku naa notaniatu kiaa ia, ‘Kaumai se tamaa saaita kilavaa nau tessee ni mane ki sui aku mane ni too iaa koe.’ ²⁷ Te ttuku naa ni aroha iaa ia no vanaake iloo ki see sui ana mane ni too iaa ia, teenaa tiiake iloo ia te tama naa ka hano.

²⁸ “Te poe naa ni hano nottiri iloo i te tama tokotasi te laa ni too ana mane iaa ia, teenaa tauhia iloo a ia te tama naa no kuumia tana ua ka mee ake, ‘Suia mai aku mane ni toa a koe!’ ²⁹ Te tama e tauhia a ia naa ni tuu atu ki ana turi no taniatu, ‘Kaumai se tamaa saaita ki see nau ni mane ki suia oo mane naa!’ ³⁰ Te vana iaa te poe te tuku naa ni see hiihai, teenaa toa iloo a ia te tama naa no ponotia ki loto te hare karapusi ki lavaa iloo ia te suia ake ana mane. ³¹ I te saaita aaraa poe nikkite itana vana e mee naa raa, oo iloo naa tama naa no taratara ake ki te tuku i naa vana te tama naa ni mee. ³² Teenaa aru iloo te tuku raa ki tana poe naa ki hanake. Aia ki mee ake, ‘Te poe

* 18.15 Lk 17.3 * 18.16 Deut 19.15 * 18.18 Mt 16.19; Jn 20.23 * 18.21 Lk 17.3-4

* 18.22 Gen 4.24

e heheuna hakallika! Nau ni vanaatu ki see suia mai aku mane iaa koe nitani mai ma ki aroha nau iaa koe. ³³ E taukareka ki mee maa koe ni aroha hoki i tetama e heheuna koorua hakapanaa, e mee pee ko nau ni aroha iaa koe.’ ³⁴ Tettukunaa ni poporepore iloo i tana loto, teena ponotia iloo aia tetama naa kiloto te hare karapusi kittae tana saaita ku suia kato ana mane.”

³⁵ Jesus ki hakaoti ake ana taratara, “Taku Tamana i telani raa ma ki mee peenaa ki kootou kimee maa kootou see alloha maaoni i naa taaina kootou.”

19

Te akonaki i te hai aavana e mavvae
(Mk 10.1-12)

¹ Te saaita Jesus nioti te kauake ana taratara nei raa, aia ni masike i Galilee no hano kite matakaaina Judea itelaa vasi te Riva Jordan.

² Etammaki iloo naa tama nitautariatu kiasa Ia, teena naa tama e mmaki raa ni haia a Ia no taukalleka i te kina naa.

³ E mee aaraa Faarisi ni oo ake kiasa Ia no vasirisiri tipuaina laatou Jesus ki hakasara se taratara maana. Naa tama naa ni oo ake no vasiri peelaa ki Jesus, “Taratara mai, naa Loo taatou raa etaratara maa te tanata raa e lavaa te tiiake ia tana aavana?”

⁴ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka i naa taratara te Laupepa Tapu maa imua iloo raa TeAtua ni penapena te tanata ma te ffine?”^{*} ⁵ Teena TeAtua nitaratara peelaa, “Te taupeara raa ma ki tiiake ia tana tamana ma tana tinna no hakapaa ki tana aavana, teena te takarua naa ma ki mee ma se tama tokotasi.”^{*} ⁶ Te takarua naa ku see mee hoki ma ni tama elua; laaau ku mee ma se tama tokotasi. See haitama i te maarama nei elavaa te vaaea aia naa mee TeAtua ku oti te hakapaa.”

⁷ Naa Faarisi raa ki vasiri ake, “Ai Moses nituku ai tana loo maa te tanata e mee ma ki tiiake tana aavana raa kisissii se pas imua no hakaari ake tana aavana ilaaua ku mavvae?”^{*}

⁸ Jesus ki mee ake, “Moses ni vanaatu maa kootou elavaa te tiiake naa aavana kootou ikootou e ako nataa iloo. Tevana iaa te mee raa ni see mee peenaa ite saaita TeAtua ni penapena naa mee hakkaatoa.”

⁹ Aa teenei nau kuvanaatu ki kootou: ki mee setanata e huri notiiake tana aavana, aa tana aavana naa ni see hai huri ma telaa tanata, te tanata raa e ppena tana sara kimee maa ia e aavana telaa ffine.”^{*}

¹⁰ Ana disaipol raa ki mee ake, “Ki mee maa teenei naa tiputipu te aavana, e taukareka ki ttaka see aavvana.”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Te akonaki nei see hano ki naa tama hakkaatoa; e hano koi ki naa tama TeAtua e tokonaki. ¹² Aaraa taanata see aavvana i laatou ni ttipu ake iloo peenaa ite saaita laatou ni tamalliki; aaraa tama see aavvana ilaatou ni kaukauria; aa aaraa tama see aavvana ilaatou e mee ma ki anaana tonu laatou ki naa heuna TeAtua. Ttama e tautari ki te tiputipu naa raa, tiiake ia ki see aavana.”

Jesus e hiihai maa naa tamalliki raa ki oo ake kiasa Ia
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ E mee naa tama ni oo ake naa tamalliki laatou raa ki Jesus ki hakapiri ana rima ki aruna naa tamalliki naa, aaraa nei naa tama naa

^{*} 19.4 Gen 1.27; 5.2 ^{*} 19.5 Gen 2.24 ^{*} 19.7 Deut 24.1-4; Mt 5.31 ^{*} 19.9 Mt 5.32; 1 Cor 7.10-11

ni nutua naa disaipol. ¹⁴ Araa vanaake iloo Jesus peenei, “Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, kootou see puuia naa tama naa, i te Nohorana te Lani raa se kina naa tamalliki peenei.”

¹⁵ Teenaa hakapiri iloo ana rima i aruna naa tamalliki naa. Ki oti raa hakatahuri iloo ka hano.

Te tama taane e hai hekau
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)

¹⁶ Teelaa se tama tokotasi ni hanake no vasiri ake iloo peelaa ki Jesus, “Tisa nei, se tiputipu peehea e taukareka ki haia a nau ki too nau te ora e ora hakaoti?”

¹⁷ Jesus ki mee ake, “Koe e vasiri mai i te tiputipu e taukareka raa ko te aa? TeAtua koi soko Ia e taukareka. Ki mee koe e hiihai ki too koe te ora e ora hakaoti, koe ku tautari ki naa Loo TeAtua.”

¹⁸ Araa te tama naa ku vasiri ake hoki, “Naa Loo peehea?”[☆]

Jesus ki mee ake, “Au see taatama; au see haihuri ma te aavana telaa tama; au see kailaarao, au see taratara kaireeresi i aaraa tama; ¹⁹ hakannoo ki too tamana ma too tinna; manava laaoi inaa tama ennoho itoo vasi, emee pee koe e manava laaoi itoo tino soko koe.”[☆]

²⁰ Te tanata raa ki mee ake, “Nau ni tautari ki naa Loo naa hakkaatoa. Se aa hoki nau ki mee?”

²¹ Jesus ki mee ake, “Ki mee maa koe e hiihai kitonu iloo too ora, koe ku hano no kauake oo mee raa hakkaatoa ki tauia aaraa tama, aa koe ku vaevae atu oo mane naa ki naa tama see hai mee. Teenaa koe ma ki hai mee e takkoto i te lani; aa koe ku au no tautari kiaa nau.”

²² I te saaita tetanata naa nilono inaa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, teenaa iaia ia setama e hai mane. Aia ni masike no hano hakaaroha iloo ki tana hare.

²³ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Nau ekauatu tetaratara maaoni nei: Te tama e hai mane raa ma ki hainattaa iloo te uru atu ki te Nohorana te Lani! ²⁴ Nau ku hakaaha atu hoki te taratara nei: Tekamol ki hakauru tana pisouru kiloto te pokopoko te ttuiraa, e hainauhie ia i te tama e hai mane ki uru kiloto te Nohorana te Lani.”

²⁵ Naa disaipol Jesus raa nitteki hakaoti i ana taratara e kauake nei, teenaa kivasirisiri laatou soko laatou peelaa, “Nitama peehea raa ma ki lavaa te hakassaoria?”

²⁶ Teenaa ttoka tonu atu iloo Jesus ki laatou no mee ake, “Naa vana nei e hainattaa ki naa tama te maarama nei, aa ki TeAtua ia, naa vana hakkaatoa e hainauhie.”

²⁷ Peter ki mee ake, “Ttoka mai, maatou nitiiake katoo naa mee maatou no tautari kiaa koe, aa se aa maatou ma ki too?”

²⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau ekauatu tetaratara maaoni nei: I te saaita te Tama te Henua e noho ki aruna tana nohorana maatua raa, teenaa kootou, te taka sinahuru maa ttakarua disaipol ettaka ma nau nei, ma ki nnoho hoki i naa nohorana maatua ka mee ma ni tuku i naa noho e sinahuru maa rua i Israel.[☆]

²⁹ “Aa naa tama katoo teelaa nitiiake naa hare laatou, naa taaina, naa kave, naa tammana, naa tinna, naa tamalliki aa ma naa kerekere laatou ki tautari mai laatou kiaa nau raa, TeAtua ma ki hakattoe atu naa tuuhana laatou naa ki tae ki te lau, aa laatou ma ki too te ora e ora hakaoti. ³⁰ Naa tama emmata te henua ma nitama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua ma ni tama see hai vana e taunai,

☆ 19.18 Ex 20.13-16; Deut 5.17-20 ☆ 19.19 Ex 20.12; Deut 5.16; Lev 19.18 ☆ 19.28 Mt 25.31; Lk 22.30

aa naa tama teelaa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakannohoria TeAtua ma nitama hakamaatua.*

20

Te parapol i naa tama e heheuna iloto te verena 'grape'

¹ “Te Nohorana te Laniraa e mee ma setama e mee tana kerekere ni hano i te tahaata no ssee nitama ki oo ake no heheuna i tana verena 'grape'.” ² Tama naa ni tuku tana taratara ma naa tama naa, ilaatou ma ki tauia aia kite mane siliva tokotasi i te aso. Teenaa heunatia iloo ia naa tama naa ka oo no heuna. ³ I te laa iaruna raa, te tama naa ni hano hoki ki te maket raa no kite ia araa taanata ettuu see heheuna. ⁴ Teenaa vanaa ke iloo ia ki naa taanata naa, 'Kootou oo hoki no heheuna i taku verena 'grape', aa kootou ma ki tauia a nau hakaraa oi iloo.' ⁵ Teenaa oo iloo naa tama naa. I te laaraatea* aa i te ttoru hoki te laasuru raa, te tama naa ni hano hoki no mee tana vana naa. ⁶ I te saaita telaa ni taupiri kisura raa, aia ni hano hoki ki te maket no kite iloo ia araa tama koi ttuu see heheuna. Teenaa ia ki mee ake, 'I te hui te aso nei raa kootou e nnoho koi peenaa see heheuna i te aa?' ⁷ Naa tama naa ki mee ake, 'See hai tama ni au no tauia maatou ki haia ana heuna.' Te tanata raa ki mee ake, 'Aa kootou oo no heheuna i taku verena 'grape'.'"

⁸ "I te saaita telaa ni suru raa, te tanata e mee tana verena naa ni mee ake kite tama e roorosi i naa tama e heuna, 'Arumia naa tama e heuna raa no kauatu naa taavi laaou, kaamata ki naa tama ni toomai hakamuri hakaoti aa ku hakaoti ki naa tama mua.'* ⁹ Naa tama ni kaamata te heuna i te laasuru raa ni tauia ki naa siliva tiki ttasi. ¹⁰ Teenaa i te saaita naa tama mua ni heheuna raa ni oo ake ki too naa taavi laaou raa, naa tama naa ni mannatu maa laaou ma ki tauia ki aruna iaa; araa nei laaou ni too siliva tiki ttasi hoki. ¹¹ Te saaita naa tama naa ni too naa mane laaou raa, laaou ni kaamata te taumaruu i te tama e mee tana verena raa peelaa, ¹² 'Naa tama ni toomai no heheuna hakamuri nei ni heheuna koi i te tamaa saaita, aa maatou iaa ku mmate hakaoti i naa heheuna maatou i te aso hakkaatoa ma te laa, tevana iaa maatou e tauia hakapaa koi ma naa tama naa!'"

¹³ "Teenaa ki huri atu te tanata e mee tana verena raa kite tama tokotasi i naa tama naa, 'Naasoa, hakannoo mai. Kootou see meeme tipuaina a nau. I te saaita kootou ni toomai nau raa, nau ni taratara atu i kootou ma ki tauia a nau kite siliva tokotasi i te aso. ¹⁴ Kootou too naa mane kootou naa aa kootou ku oo ki naa hare kootou. Nau e mee ki kauake kite tama ni heheuna hakamuri nei te koojina kootou ni kauatu nau. ¹⁵ Nau elavaa te mee se aa taaku e hiihai, i te nei ni ttino mane aaku. E aa? Kootou ku manava haao koi i aa nau e kaimaarie?'"

¹⁶ Jesus ki hakaoti atu ana taratara raa peelaa, "Naa tama teelaa e tukumurina te henua maa nitama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakannohoria TeAtua ma nitama hakamaatua, aa naa tama e mmata te henua ma nitama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua ma ni tama see hai vana e taunai."*

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

* 19.30 Mt 20.16; Lk 13.30 * 20.5 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai * 20.8 Lev 19.13; Deut 24.15 * 20.16 Mt 19.30; Mk 10.31; Lk 13.30

17 Ite saaita Jesus maa ni oo atu ki Jerusalem raa, Jesus ki too ana disaipol raa ki te vasi no taratara seemuu ake kilaatou, 18 “Hakannoo mai. Taatou e oo ki Jerusalem. Teenaa te Tama te Henua raa ma ki kaavea ki naa maatua hakamau raa ma naa tisa naa Loo. Naa tama naa ma ki hakatonu laatou taratara ki taia ttama naa ki mate. 19 Teenaa te tama naa ma ki kauake laatou ki naa tama i naa henua sara raa ki tautausuaina, ki sarua, aa ku tuukia ki te kros; tevana iaa te tama naa ma ki masike i te mate i te ttoru naa aso.”

Te hiihai te tinna James ma John

(Mk 10.35-45)

20 Te aavana Sebedii raa ni hanake ki Jesus ma tana takarua tama taanata raa no tuu iloo ki ana turi imua Jesus.

21 Jesus ki vasiri ake kiaa ia, “Se aa taau e hiihai?”

Te ffine raa ki mee ake, “Nau e hiihai maa koe ki tuku hakaoti se taratara maau maa aku tama nei ma ki hakanohoria a koe te tama i too vasi hakamaatau aa telaa tama i too vasi hakamaavii, i too saaita ma ki noho no tuku i too Nohorana.”

22 Jesus ki huri atu ki te takarua taanata raa no mee ake, “Koorua see illoa i te mee koorua e mee mai naa. Ki mee raa koorua ma ki lavaa te hakallono isu pee ko nau ma ki hakallono isu nei?”

Te takarua raa ki mee ake, “Maaua e lavaa.”

23 Jesus ki mee ake, “Maaoni, koorua ma ki lavaa te hakallono isu pee ko nau, tevana iaa nau see lavaa te ttpa ma ko ai te tama ma ki noho i taku vasi hakamaatau aa maa ko ai ki noho i taku vasi hakamaavii. E mattino naa tama ni tukua Te Atua ki nnoho i naa kina naa.”

24 I te saaita telaa sinahuru maa ttakarua disaipol ni llono i te vana te takarua naa ni mee raa, naa tama naa ni lloto iloo i te takarua naa.

25 Teenaa aru iloo Jesus kiana disaipol raa ki oo ake, no mee ake peelaa kilaatou, “Kootou e illoa maa naa tuku i naa henua sara raa e tuku haaeo i naa kanohenua laatou, aa naa hakamau laatou raa ennoho hakamaatua iaruna laatou ma naa mee katoo laatou.

26 Te tiputipu naa iaa ki sees sura ikootou. Te tama e hiihai maa ia ki noho hakamaatua raa, a ia ki mee naa heuna aaraa tama; 27 aa ki mee se tama i kootou e hiihai maa ia ki taka vaamua, a ia ki heheuna ma se poe kootou. 28 Ttama te Henua raa ni mee peenaa. A Ia ni see au ma ki heheuna te henua iaa Ia; a Ia ni au are ki haia a Ia naa heuna te henua aa ki mate Ia ki hakassaoria te lopo tama.”

Te takarua e ppuni naa karamata laaua e haia Jesus no kkite

(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

29 Ite saaita Jesus ma ana disaipol raa ni massike i Jericho ka oo raa, e tammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri laatou. 30 Teelaa se takarua taanata e ppuni naa karamata laaua ennoho i te vasi te ara, teenaa i te saaita te takarua naa ni llono maa Jesus ku hakaraka ka hano raa, laaua ki kaamata no varo atu ki Jesus, “Te mokopuna David! Aroha i maaua!”

31 Teenaa naa tama raa ki ffuri atu no nutua laaua ki see vvaa. Tevana iaa te takarua naa ni see hakannoo atu; laaua ni tanitani varo iloo vaaruna peelaa, “Te mokopuna David! Aroha i maaua!”

32 Jesus ni ttuki no kannake iloo ki laaua, “Koorua e fiffai maa koorua ki haia a nau peehea?”

³³ Takarua raa ki mee ake, “TeAriki, maaua e fiffai ki kkite maaua.”

³⁴ Jesus ni aroha i te takarua naa, teenaa haaroo atu iloo no paa tana rima i naa karamata te takarua naa; naa karamata te takarua naa ni taukalleka i te saaita naa lokoi, teenaa massike atu lokoi te takarua naa no tautari atu ki Jesus.

21

Jesus ku hanake ki Jerusalem ma se Ariki
(Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ I te saaita Jesus ma ana disaipol raa sassare atu ki Jerusalem raa, laatou ni taa ki te matakaaina Bethpage i te Mouna naa Oliv. Teenaa heuna iloo Jesus te takarua i ana disaipol ki oo imua, ² ka taratara ake Ia peelaa ki laaua, “Koorua oo atu ki te tamaa henua e tuu i mua naa. Saaita koorua ma ki ttae atu raa, koorua ma ki kkite ma se donki e saisaitia ka tuu ma tana punua; te donki naa ni seai iloo ki kaakea se tama no terekia. Teenaa koorua ku veetea koorua naa manu naa aa ku taakina mai peenei. ³ Ki mee maa se tama e vasiri atu, koorua ku mee ake, ‘TeAriki e vana ma ki too ake kiaa Ia’; teenaa te tama naa ma ki tiake atu naa manu naa ki koorua i te saaita naa lokoi.”

⁴ Naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara te pure TeAtua raa ni mee imua:

⁵ “Hakaari ake naa tama i Zion,
Ttoka, te tuku kootou raa ku au ki kootou!
A Ia e meeme seemu,
aa e tere mai i aruna te donki,
aa i aruna te sukua te donki.”[✠]

⁶ Te takarua raa ni oo no haia iloo laaua naa vana Jesus ni mee ake: ⁷ te donki raa ni taakina ake laaua ma tana sukua, teenaa ffora iloo naa maro laaua raa i aruna naa manu naa, araa kake iloo Jesus ki aruna. ⁸ Turaa tama ni horahora naa maro laatou vaaroto te ara, aa aaraa tama iaa ni tuutuu naa laa naa laakau raa no horahora hoki vaaroto te ara. ⁹ Naatama nioo vaamua Jesus aa naa tama ni sassare ake vaamuri Jesus raa ki kaamata no tanitani varo, “Hakahiahia i te mokopuna te Tuku David!

TeAtua e haia hakaraaoina a Ia te tama e au iloto te inoa TeAtua!
Hakahiahia i TeAtua i aruna.”[✠]

¹⁰ I te saaita Jesus ni uru atu kiloto Jerusalem raa, te kina naa ni vaa huri. Te henua ni vasirisiri peelaa, “Teenaa ko ai?”

¹¹ Naa tama ni oo ake ma Jesus raa ki mee ake, “Teenei ko Jesus, te pure TeAtua, te tama i Nazareth iloto Galilee.”

Jesus ku hano ki loto te Hare Tapu
(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Jesus ni hanatu kiloto te Hare Tapu raa no kerekereia iloo Ia naa tama e nnoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. Naa teevo naa tama e nnoho ka hakahitihiti naa mane raa ma naa tama e nnoho ma naa rupe raa ni huria katoo a Ia kilaro. ¹³ A Ia ki mee ake peelaa ki naa tama naa, “Naa taratara TeAtua e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Taku Hare Tapu nei ma ki taapaa ma se hare te henua elotu kiaa nau.’ Aa teenei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!”[✠]

14 Naa tama see kkite ma naatama eppiko naavae laatou raa ni oo ake kiaa Ia i te Hare Tapu, teenaa a Ia ni huri atu no haia naa tama naa no taukalleka.

15 Naa maatua hakamaatua ma naatisa naa Loo raa ni loto iloo i te saaita laatou ni kkite i naa vana Jesus e mee aa i naa tanitani varo naa tamalliki raa iloto te Hare Tapu peelaa, "Hakahiahia i te mokopuna David!" 16 Naa tama naa ki vasiri ake ki Jesus, "Koe e lono i naa hai mai naa tama naa?"*

Jesus ki mee ake, "Uee, nau e lono. E aa? Kootou ni see ppau naa taratara te Laupepa tapu?"

'Koe ni akonaki naa tamalliki mattua ma naa tamalliki punaammea raa ki hakanau iaa koe.'

17 Ki oti raa ahe iloo Ia ki Bethany no moe i te matakaaina naa.

Jesus e tuku haaeo ki te laakau 'fig'

(Mk 11.12-14,20-24)

18 Ite ssoa te aso, te saaita laatou ni ahemai i Bethany raa, Jesus ni lono i tana hiikai. 19 A Ia ni kite te laakau 'fig' e tuu i te vasi te ara raa, hanatu iloo Ia no mee ki haki ni hua 'fig' maana ki kai, araa nei te laakau naa see hua, te laa ni lau koi. Teenaa taratara atu iloo Ia ki te laakau, "Koe ma ki see lavaa te hua hakaoti!" Te laakau naa ni mmae no pakupaku lokoi i te saaita naa.

20 I te saaita naa disaipol raa ni kkite i te mee nei raa, laatou ni tteki hakaoti ka vasirisiri ki laatou, "Te laakau naa ni vave mmae peehea?"

21 Jesus ki mee ake, "Nau e kauatu te taratara maaoni nei, Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu i TeAtua aa kootou sei iloo ki mamaanatu tammaki, teenaa kootou ma ki lavaa te mee ni vana peenei. Aa see mee ma ko naa mee nei koi, kootou e lavaa hoki te mee ake peelaa ki te tamaa mouna nei, 'Tere no sopo kiloto tettai,' aa te mouna naa ma ki hano.* 22 Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu i TeAtua, ni aa kootou e taku no kainnoo ki TeAtua raa ma ki kauatu ki kootou."

Naa mahi Jesus

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

23 Jesus ni ahe hoki ki te Hare Tapu; aa i tana saaita ni noho ka akonaki naa tama raa, naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake no vasiri kiaa Ia, "Taratara mai ki illoa maatou. Te laa ni taratara e ai e kauatu kiaa koe maa koe ki mee naa vana nei? Ko ai te tama e vanaatu maa koe e lavaa te kerekereia a koe naa tama raa i te Hare Tapu?"

24 Jesus ki mee ake, "Kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei, aa ki mee maa kootou e lavaa te hakaaha mai taku taratara nei, teenaa nau ma ki hakaari atu maa ko ai ttama ni kaumai te taukareka kiaa nau ki mee naa mee nei. 25 Kootou taratara mai maa ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua."

Teena kikaamata naa tama naa te taratara soko laatou, "Taatou ki taratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana ma ko TeAtua, a ia ma ki mee mai peelaa, 'Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?'"

26 Aa kimee maa taatou e vana ma ko naa tama te maarama nei raa, teenaa taatou ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, inaa tama nei e maanatu maa John se pure maaoni TeAtua." 27 Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, "Maatou see illoa."

* 21.16 Ps 8.2 (LXX) * 21.21 Mt 17.20; 1 Cor 13.2

Araa Jesus ku mee ake, “Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei.

Te parapol te takarua tama taanata

²⁸ “Kootou emannatu maa eaa? Teelaa setama emee ana tama taanata e lua. Tama naa ni hano no mee ake ki tana tama matua, ‘Taku tama, tere no heheuna i te verena ‘grape’ raa i te aso nei.’ ²⁹ Tana tama raa ki mee ake, ‘Nau ekkaro,’ aa ki muri raa nei, te tama naa ni huri tana maanatu no hano. ³⁰ Teenaa hano iloo te tanata raa ki telaa tama no mee ake hoki te taratara naa. Tana tama naa ni mee ake maa ia ma ki hano, tevana iaa te tama naa ni see hano no heheuna.

³¹ “Ko ai te tama i te takarua naa ni hakannoo ki te taratara laaua tamana?”

Naa tama raa ki mee ake, “Tama matua.”

Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Nau e vanaatu ki kootou: naa tama e aoao naa takis ma naa haahine hai huri raa ma ki ttae ki te Nohorana Te Atua imua kootou. ³² I te aa, John te Baptis ni hanatu ki hakaari atu ki kootou i te ara e tonu kootou ki too, tevana iaa kootou ni see hakannoo atu kiaa ia; naa tama e aoao naa takis ma naa haahine hai huri raa iaa ni hakannoo kiaa ia. Aa niaaina maa kootou ni kkite i te mee naa raa, kootou ni see lavaa iloo te ffuri naa mannatu kootou no hakannoo atu kiaa ia.*

*Te parapol naa tama eroorosi te verena ‘grape’
(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)*

³³ “Kootou hakannoo mai ki kauatu nau telaa parapol. Tee-laa setama emee tana kerekere ni tori tana verena ‘grape’. Aia ni pena tana hiri aareha te verena, ka keru tana rua ki kumi naa hua. Araa hakatuu iloo tana hare roorosi emoe ki aruna. Ki oti raa, kauake iloo ia te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, i aa ia ku hano ki telaa henua.* ³⁴ I te saaita naa ‘grape’ raa ni ttae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu ana poe raa ki oo no too ake tana tuuhana i naa ‘grape’ naa tama naa evasi. ³⁵ Araa nei naa tama eroorosi i te verena raa ni ffuri atu no tauhia laatou naa poe naa, teenaa te tama tokotasi ni sarua laatou, telaa tama ni taia laatou no mate, aa telaa tama iaa ni tauatia laatou ki naa hatu. ³⁶ Te tanata raa ki heuna atu aaraa poe, ku tammaki iaa i te kaavena mua; naa tama naa ni taia hoki pee ko te kaavena mua. ³⁷ Teenaa heuna atu iloo te tanata naa tana tino tama ki hanatu ki laatou. Aia ki noho no hakataakoto peela, ‘Naa tama nei ma ki hakannoo ki taku tama.’ ³⁸ I te saaita naa tama eroorosi i te verena raa ni kkite i te tama te hakamau raa, laatou ki taratara ki laatou, ‘Teenei te tamariki te tama e mee tana verena nei. Oomai ki tauhia taatou te tama nei no taia ki mate, aa taatou ku too te verena nei maa taatou!’ ³⁹ Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no peesia ki taha te verena, ara taia iloo laatou no mate.”

⁴⁰ Jesus ki vasiri ake ki laatou, “I te saaita te tama e mee tana verena naa ma ki tae ake raa, naa tama e roorosi i tana verena raa ma ki haia a ia peehea?”

⁴¹ Naa tama raa ki mee ake, “Te tama naa ma ki huri atu no taia naa tama e hakallika naa ki mate aa ku kauake te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, teenaa i te ssao naa ‘grape’ raa e ttae raa te tanata naa ma ki too tana tuuhana.”

* 21.32 Lk 3.12; 7.29-30 * 21.33 Is 5.1-2

⁴² Araa Jesus ku vanaake ki naa tama naa, “E aa? Kootou ni see ppau naa taratara te Laupepa Tapu?✠

‘Te hatu teelaa ni hakakkeeina naa tama e penapena hare ma se hatu e hakallika koi raa,

ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua raa iloo.

Teenei se mee TeAtua ni pena;

aa e mmata taukareka i mua naa karamata taatou hakkaatoa!’ ”

⁴³ Jesus kittao atu hoki, “Nau evanaatu ki kootou: te Nohorana TeAtua raa ma ki hanaa i kootou no kauake ki naa tama e hakassura te tiputipu e tonu. ⁴⁴ [Naa tama kato e taussina ki aruna te hatu naa ma ki mmere hakallika, aa ki mee te hatu naa eleiho ki aruna se tama raa, te tama naa ma ki marepurepu.]”

⁴⁵ Te saaita naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa nilono i naa parapol Jesus raa, laatou ni illoa maa Jesus e taratara ilaatou.

⁴⁶ Teenaa mee iloo laatou ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa laatou ni mattaku i naa tama e kkutu i te kina naa, i te aa naa tama naa ni hai maa Jesus se pure TeAtua.

22

Te parapol te kaikai e lasi te aavvana

(Lk 14.15-24)

¹ Jesus ni taratara ki naa parapol hoki ki naa tama. ² “Te Nohorana te Lani raa e mee ma se tuku e ppena tana kaikai e lasi ma tana tama tanata e aavvana. ³ I te aso te kaikai raa, te tuku naa ni heuna ana poe raa ki oo no mee ake ki ana tama ni aru raa ki oo ake ki te kaikai e lasi, araa nei naa tama naa ni see fiffai maa laatou e oo ake. ⁴ Teenaa heuna iloo te tuku raa aaraa poe ki oo no taratara ake peelaa ki naa tama ni arumia a ia naa: ‘Taku kaikai raa ku oti te penapena hakaoti; aku purumakau e ppeti raa iloo ni taa aa teenei ku mmoe mai ki kkai kootou. Kootou oomai ki te kaikai taku tama e aavvana nei!’

⁵ Araa nei naa tama ni arumia te tuku raa ni see anaana ma ki oo atu laatou: te tama tokotasi ni hano no heheuna i tana tori, aa telaa tama ni hano ki tana sitoa, ⁶ aa aaraa tama iaa ni ffuri atu no tauhia laatou naa poe naa no sarua ka taaia no mmate. ⁷ Te ttuku raa ni porepore iloo i tana loto, teenaa heuna iloo ana soldia raa ki oo no taaia naa tama naa aa ku tuunia te henua naa tama naa. ⁸ Teenaa aru iloo ki ana poe raa no mee ake ki laatou, ‘Te kaikai taku tama e aavvana raa ku oti te ppena hakaoti, tevana iaa naa tama ni arumia a nau raa ni see tau te oomai ki te kaikai nei. ⁹ Kootou oo ki naa mateara raa no toomai ni tama iloo e tammaki ki te kaikai nei.’ ¹⁰ Teenaa oo iloo naa poe raa no toomai naa tama kato laatou ellave iloto te ara; naa tama e taukalleka aa naa tama e hakallika. Teenaa te hare te kaikai naa ni kkapi ki ttama.

¹¹ “Te ttuku raa ni uru atu ki loto te hare naa no kite i te tanata tokotasi see hakao ki naa hekau te henua maraa e hakao ki naa kaikai ellasi. ¹² Te ttuku raa ki mee ake ki te tanata naa, ‘Naasoa, koe ni uru mai peehea ma koe see hakao ki naa hekau naa kaikai e llasi?’ Te tanata raa ni noho seemuu koi. ¹³ Teenaa mee ake iloo te tuku raa ki ana poe, ‘Saisaitia naa vae ma naa rima te tama nei aa ku peesia ki te pouuri ana, ki moe ia ka tani aa ka kakarati ana niho.’ ”✠

¹⁴ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e moosi koi ma ki toa TeAtua.”

✠ **21.42** Ps 118.22-23 ✠ **22.13** Mt 8.12; 25.30; Lk 13.28

Te taratara i naa takis
(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Naa Faarisi raa ni oo no taratara iloo ki vasirisiri tipuaina Jesus ki hakasara setaratara maana aa kutauhia laatou. ¹⁶ Teenaa he-unatia iloo laatou aaraa disaipol laatou ma naatama ite kaavena Herod raa ki oo no vasiri ake ki Jesus, “Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana ettonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see maanaturia a koe te hakataakoto telaatama, aa koe see iloa te hirihiri tama; koe e akonaki tonu inaa tiputipu te hiihai TeAtua kite henua. ¹⁷ Taratara mai, e taukareka maa taatou ki pesi takis ki te tuku i Rome? Seai, e hakallika?”

¹⁸ Jesus ni iloa maa naatama naa e vasirisiri tippua koi, teenaa mee ake iloo Ia peelaa kilaatou, “Naa tama e kaikailua! Ai nau e hakarereesia kootou ite aa? ¹⁹ Huri mai se peni inaa mane kootou e pesi i naa takis.”

Naa tama naa ki kauake te mane siliva, ²⁰ araa Jesus ku vasiri ake kilaatou, “Teenei koai etuu tanapisouru aa tanainoa iaruna te mane siliva nei?”

²¹ Naa tama naa ki mee ake, “Te tuku i Rome.”

“Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa kite tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”

²² Te saaita naa tama naa ni llono inaa taratara Jesus raa, naa tama naa ni massaro iloo, teenaa massike iloo laatou ka oo.

Jesus e taratara i naa tama e mmate e massike no ora hoki
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ I te aso naa raa, e mee naa Sadiusi ni oo ake ki Jesus no taratara ma naa tama e mmate raa seelavaa te massike no ora hoki. ²⁴ “Tisa nei, Moses ni sissii teloo nei maa taatou: ‘Ki mee maa setanata e mate ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, tetaina te tanata e mate raa ki aavanatia a ia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki laaua ma kissura raa ma ki haia ma ni tamalliki tanataina ni mate.’” ²⁵ Teelaa se takahitu hai taaina ni noho ma maatou. Tama matua raa ni aavana no mate, see hai tamalliki. Teenaa tanataina ilaro raa ni aavana i te aavana tana taina matua. ²⁶ Te mee naa ni sura ki ana taaina raa hakkaatoa; e aavana koi see hai tama, aa mate mai. ²⁷ Ki oti raa nei, te ffine raa ku mate. ²⁸ Aa teenaa, ite aso te mate raa ma ki massike no ora, te ffine raa ma ki mee ma se aavana ai, ite takahitu hai taaina naa katoo ni aavvana iaa ia?”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Kootou essaro iloo, ite aa ikootou see illoa i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu aa ma naa mahi TeAtua.

³⁰ Te saaita naa tama e mmate raa ma ki massike mai i te mate raa, naa tama naa ma ki tiputtipu ma ko naa ensol ite lani; naa tama naa ma ki see lavaa te aavvana. ³¹ Aa ite taratara maa naa tama e mmate ma ki massike no ora: e aa, kootou ni see ttoka ite Laupepa Tapu ite taratara TeAtua ni kauatu ki kootou? A Ia ni taratara peelaa, ³² ‘Nau nei ko te Atua Abraham, Isaac, aa ko Jacob’. A Ia seai se Atua naa tama e mmate, a Ia naa ko te Atua naa tama e ora no ora hakaoti.”

³³ Te saaita te kanohenua naa ni llono inaa taratara Jesus raa, laatou ni massaro iloo i ana taratara.

Te Loo hakamaatua
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

³⁴ Te saaita naa Faarisi raa ni llono maa naa Sadiusi raa seelavaa te hakaaha ake laatou naa taratara Jesus raa, naa tama naa ni kkutu notaratara ite mee laatou ki mee. ³⁵ Teenaa ki masike atu tetisa naa Loo tokotasi no vasiri tipuaina a ia Jesus, ³⁶ “Tisa nei, te Loo hea raa ko te Loo hakamaatua i naa Loo Moses hakkaatoa?”

³⁷ Jesus ki mee ake, “Koe ki manavalaaoi i TeAriki, too Atua, ki too hatumanava katoou, ki too ora katoou, ki oo mahi katoou, aa ki too hakataakoto katoou.”[☆] ³⁸ Teenei ko te Loo hakamaatua iloo i naa Loo hakkaatoa Moses. ³⁹ Te ssoa te Loo hakamaatua raa e mee koi peenaa: ‘Laaoi itetama enoho itoovasi, e mee pee kokoe elaaoi iaa koe soko koe.’[☆] ⁴⁰ Naa Loo Moses hakkaatoa aa ma naa akonaki naa pure TeAtua naa e hakatahito i naa Loo e lua nei.”[☆]

Te taratara i te Mesaea
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

⁴¹ I te saaita naa Faarisi raa ni kkutu hakapaa raa, Jesus ni vasiri ake ki laatou, ⁴² “Kootou e mannatu maa te Mesaea raa se mokopuna e ai?”

Naa Faarisi raa ki mee ake, “Teenaa se mokopuna te tuku David.”

⁴³ Jesus ki mee ake, “Ai David ni usuhia ai TeAitu Tapu raa ki kannaa i te Mesaea raa ma se Ariki aana? David ni taratara peelaa,

⁴⁴ “TeAtua e vanaake ki taku Ariki:

Noho i taku vasi maatau

no ttari ki tukua a nau naa tama katoou e tautau haaeo ma koe raa ki laro oo vae.”[☆]

⁴⁵ Teenaa ki mee maa David e kannaa iaa Ia ma ko tana Ariki, peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David?”

⁴⁶ See hai tama iloo ni lavaa te hakaaha ake naa taratara Jesus naa. Teenaa e kaamata iloo ite aso naa raa, seai iloo se tama ni lavaa te vasiria a ia Jesus.

23

Kootou roorosi ki see hakareresia kootou naa tisa naa Loo
(Mk 12.38-39; Lk 11.43,46; 20.45-46)

¹ Ki oti raa Jesus kutaratara ake kiana disaipol raa ma naa tama e kkutu ite kina naa: ² “Naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi raa ko naa tama e tukua ki akonaki atu naa Loo Moses. ³ Teenaa kootou ki hakannoo no tautari ki naa vana katoou naa tama naa e taratara atu ki kootou; tevana iaa kootou see tautari atu ki naa sosorina laatou, ite aa naatama naa se tautari kina taratara laatou e kauatu ki kootou. ⁴ Naatama naa e haia laatou te henua ki amo naa mee emmaha, aa laatou iaa seelavaa tessau serima ki tokonaki ki naa tama naa. ⁵ Naatama naa e fifai maa te henua ki kike i naa vana katoou laatou e mee. Kootou mmata i naa llasi naa paspas e takkoto naa taratara te Laupepa Tapu teelaa e hakao naa tama naa ki naa pisouru ma naa rima laatou. Kootou mmata hoki i naa hualolloa naa uka e saisai ki naa kkahu laatou etakittaki vaararo naa!”[☆]

⁶ Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ⁷ Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e tiri i naa kina te henua ennoho, teenaa laatou e fifai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

⁸ Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ⁹ Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e tiri i naa kina te henua ennoho, teenaa laatou e fifai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

¹⁰ Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ¹¹ Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e tiri i naa kina te henua ennoho, teenaa laatou e fifai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

¹² Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ¹³ Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e tiri i naa kina te henua ennoho, teenaa laatou e fifai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

¹⁴ Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ¹⁵ Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e tiri i naa kina te henua ennoho, teenaa laatou e fifai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

¹⁶ Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ¹⁷ Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e tiri i naa kina te henua ennoho, teenaa laatou e fifai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

¹⁸ Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ¹⁹ Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e tiri i naa kina te henua ennoho, teenaa laatou e fifai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

²⁰ Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ²¹ Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e tiri i naa kina te henua ennoho, teenaa laatou e fifai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

²² Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ²³ Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e tiri i naa kina te henua ennoho, teenaa laatou e fifai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

²⁴ Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ²⁵ Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e tiri i naa kina te henua ennoho, teenaa laatou e fifai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

²⁶ Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ²⁷ Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e tiri i naa kina te henua ennoho, teenaa laatou e fifai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

²⁸ Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ²⁹ Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou e tiri i naa kina te henua ennoho, teenaa laatou e fifai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

☆ 22.37 Deut 6.5 ☆ 22.39 Lev 19.18 ☆ 22.40 Lk 10.25-28 ☆ 22.44 Ps 110.1 * 23.5

naa uka e saisai ki naa kkahu laatou: Naa uka nei e huri ake maa ttama raa e lotu iloo i TeAtua

☆ 23.5 Mt 6.1; Num 15.38; Deut 6.8

⁸ “Naa tama te kanohenua raa ki see ttpa i kootou ma ni ‘Tisa’, i te aa i kootou hakkaatoa e mee ma ni tama te manava tokotasi, aa kootou e mee koi kootou Tisa tokotasi. ⁹ Aa kootou seekannaatia kootou se tama i te kerekere nei ma se ‘Tamana’ kootou, i te aa i kootou e mee kootou Tamana koi tokotasi e noho i te lani. ¹⁰ Kootou hoki ki see ttpa maa kootou ni ‘Hakamau’, i te aa te hakamau koi tokotasi kootou raa ko te Mesaea. ¹¹ Tetama hakamaatua hakaoti i kootou raa, teenaa ko te tama e mee naa heuna kootou.* ¹² Naa tama e hakatannata maa laatou ni tama hakamaatua raa ma ki tukua iho TeAtua kilaro, aa naa tama ennoho koi pee ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria TeAtua ma ni tama hakamaatua.*

Jesus e taratara ake i te kaikailua naa Faarisi

(Mk 12.40; Lk 11.39-42,44,52; 20.47)

¹³ “Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Te tootoka te Nohorana te Lani raa e puuia kootou i naa karamata te henua, aa naa tino kootou iaa see uru ki lotu; naa tama e mee ma ki uru laatou raa e kapitia hoki kootou!

¹⁴ [“Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Teenaa kootou ko naa tama maraa e hakarereesia kootou naa puruna raa ka kailaaraotia kootou naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti ku massike no mee naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa kootou ni tama e ttonu! Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki kootou naa ma ki hakallika hakaoti!]

¹⁵ “Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou e mata horau i naa vaahare e hualolloa ka hakataka vaaroto naa henua e llasi ki huria lokoi te manava te tama tokotasi ki lotu pee ko kootou; aa te saaita te tama naa ku tautari atu ki kootou raa, te tiputipu te tama naa ma ki haia kootou no hakallika iaa i kootou. Teenaa a ia ku tau koi ki hanotonu kite kina te ahi eura see mate, ellaka are i kootou, naa tama e tau te kaavea hoki ki te kina naa.

¹⁶ “Aroha iloo i kootou naa tama eppuni naa karamata kootou aa e hakattaki aaraa tama, kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou e akonaki te henua ma ki mee setama e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te Hare Tapu raa, tana taratara naa ma ki see mau; aa ki mee a ia e hakamaumau ki naa kol e takkoto iloto te Hare Tapu naa, teenaa tana taratara naa ma ki mau. ¹⁷ Kootou ni tama e vvere aa naa karamata kootou eppuni! Kootou e illoa koi maa te Hare Tapu raa teenaa se kina hakamaatua iloo, aa naa kol e takkoto iloto naa, teenaa ni mee vare koi. Naa kol naa e ttau koi i naa mee naa e takkoto iloto te Hare Tapu. ¹⁸ Kootou hoki e akonaki te henua ma ki mee setama e tuku tana taratara ka hakamaumau kite olta, tana taratara naa see mau; aa ki mee a ia e hakamaumau ki naa mee e hakaara ki TeAtua e takkoto iaruna te olta, teenaa tana taratara naa ma ki mau. ¹⁹ Ai naa karamata kootou ku ppuni peehea? Te olta raa, teenaa se kina hakamaatua iloo, aa naa mee te henua e hakaara e takkoto iaruna te olta raa, teenaa ni mee vare koi. Naa mee e hakaara raa e ttau koi i naa mee naa e takkoto iaruna te olta. ²⁰ Teenaa te saaita te tama raa e tuku tana taratara ka hakamaumau kite olta raa, a ia e hakamaumau kite olta hakapaa ma naa mee e takkoto iaruna te olta. ²¹ Aa tana saaita e tuku tana taratara

* 23.11 Mt 20.26-27; Mk 9.35; 10.43-44; Lk 22.26 * 23.12 Lk 14.11; 18.14

ka hakamaumau ki te Hare Tapu raa, te tama naa e hakamaumau ki te Hare Tapu naa aa ki TeAtua teelaa e noho iloto te kina naa; ²² aa ki mee tetama raa e tuku tanatarata ka hakamaumau ki telani, te tama naa e hakamaumau ki te nohorana maatua TeAtua aa ki TeAtua, te tama e noho i te nohorana naa.*

²³ “Aroha iloo ikootou naatisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou maraa evvae naa ‘herb’ kootou pee ko naa ‘mint’, naa ‘dill’, aa ma naa ‘cumin’ inaa tuuhana esinahuru, no kauake tetuuhana tokotasi ki TeAtua, aa kootou iaa etiiake kootou naa akonaki hakamaatua iloo naa Loo; teena ko na akonaki ite tiputipu etonu, te manava aroha, aa te tiputipu kilotu maaoni i TeAtua. Teenei te tiputipu ki tauhia kootou, aa kootou hoki ki see tiiake naa taratara inaa ‘herb’ inaa Loo Moses.* ²⁴ Kootou e hakattaki aaraa tama, iaa naa karamata kootou e ppuni! Telano raa e hiria koi kootou i naa vai kootou e unu no peesia, aa te kamol raa iaa e horokina kootou.

²⁵ “Aroha iloo ikootou naatisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou e anaana koi ma ki huihui vaataha naa kap ma naa peleti kootou, aa iloto iaa e takoto kerekere inaa manava haeeo ma naa sosorina kailalao kootou. ²⁶ Kootou naa Faarisi, naa karamata kootou e ppuni! Kootou huihui iloto te kapraa imua, teena aataha te kapraa ma ki matahua hoki!

²⁷ “Aroha iloo ikootou naatisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou e mee pee ko naa taaruma e tari tana kerekere makkini hoou. Itaha e tiputipu taukareka, aa iloto iaa e takkoto naa ivi ma naa haitino naa tama ku pullau.* ²⁸ Kootou e mee hoki peena; te henua e ttoka atu maa kootou nitama e sosorina taukalleka, aa iloto naa manava kootou iaa, kootou ni tama e kaikailua aa e ttaka ma naa haisara kootou.

Jesus e taratara ake naa vana hakallika naa tama e akonaki naa Loo raa ma naa Faarisi
(Lk 11.47-51)

²⁹ “Aroha iloo ikootou naatisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou ni ppena naa taaruma e taukalleka maa naa pure TeAtua, aa kootou ni hai laakei naa heturi naa tama ni sosorina taukalleka imua; ³⁰ teena kootou e hai maa ki mee kootou ninnoho ite ssao naa tippuna kootou raa, kootou ni see mee pee kolaatou niffuri no taaii laa-tou naa pure TeAtua. ³¹ Kootou nei ku hakaari maa kootou naa ni mokopuna naa tama ni taaii laa-tou naa pure TeAtua! ³² Ai kootou see massike ai i te saaita nei no hakaoti naa vana naa tippuna kootou raa ni kaamata? ³³ Naa kata! Ko ai te tama e vana maa kootou e lavaa te mmuni ki see peesia kootou ki loto te ahi e ura see mate?*

³⁴ “Nau ma ki heunatia atu a nau naa pure TeAtua, naa tama e atammai i naa vana hakkaatoa aa ma naa tisa naa Loo. Tevana iaa aaraa tama inaa tama naa ma ki taaii kootou no mmate, aaraa tama ma ki tuukia kootou ki naa kros, aa aaraa tama ma ki sarua kootou iloto naa hare lotu kootou. Naa tama naa ma ki taruarumia kootou i naa matakaaina kootou naa no ttae ki aaraa matakaaina. ³⁵ Naa tama te ssao nei ma ki haia ki llono i naa tama katoo e ttonu naa ora laa-tou raa ni taaii no mmate. Teena e kaamata mai iloo i te taia ana Abel no tee

* 23.22 Is 66.1; Mt 5.34 * 23.23 Lev 27.30 * 23.27 Acts 23.3 * 23.33 Mt 3.7; 12.34; Lk 3.7

ki te saaita Zechariah ni taia i te ssao i te olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu TeAtua.* 36 Nau e vanaatu maaoni iloo. Naa tama te ssao nei ma ki haia killono inaa tama naa hakkaatoa nitaiaa no mmate.

Jesus e aroha i naa tama i Jerusalem
(Lk 13.34-35)

37 “Kootou naa tama i Jerusalem! Naa pure TeAtua raa e taia kootou ka tauatia kootou naa tama e heunatia atu TeAtua ki naa hatu. Nau ekaimanako maa kootou kipurutia mai nau kiaa nau, e mee pee ko naa hakutu ake te moa raa ana punua kilaro ana pakkau. Tevana iaa kootou see fifai maa nau ki mee peenaa ki kootou! 38 Ttoka! TeAtua ma ki hakataha i te Hare Tapu kootou naa; te hare naa ma ki tuuhua.* 39 Nau e vanaatu ki kootou: kootou ma ki see kkite hakaoti iaa nau, ki tae iloo ki te ssao kootou ma ki taratara peela, ‘Taatou ki hakanau i te tama e au iloto te inoa TeAriki.’”*

24

Jesus e taratara i te Hare Tapu raa ma ki seua
(Mk 13.1-2; Lk 21.5-6)

1 Te saaita Jesus ni uru mai ki taha te Hare Tapu raa, ana disaipol raa ki hakanau ake i naa tiputtipu naa hare i te kina naa. 2 Jesus ki mee ake, “Kootou e kkite naa hare nei hakkaatoa? Nau e vanaatu ki kootou: Seai iloo se hatu ma ki tiiake ki moe itana kina; naa hatu naa katoo ma ki seua mai kilaro.”

Te saaita naa haao raa ma ki ttae mai
(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)

3 Te saaita Jesus ninnoho iaruna te Mouna naa Oliv raa, ana disaipol raa ni oo ake sokolaatou no vasiri seemuu ki Jesus, “Taratara mai ki illoa maatou i te saaita naa vana nei ma ki ssura, aa ma maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

4 Jesus ki mee ake, “Kootou ki roorosi hakaraa oi iloo ki see oo atu ni tama no hakarereesia kootou. 5 Etammaki naa tama ma ki oo atu no mee maa laatou ko nau; te tama koi e hai maa ia ko te Mesaea, teenaa te lopo tama ma ki hakarereesia laatou. 6 Te saaita kootou ellono inaa tau inaa henua emmao ma naa henua etauppiri mai, kootou see mattaku; naa vana peenaa ma ki ssura i mua. Tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku taupiri. 7 Naa henua ma ki hetaa ki laatou, aa naa nohorana ma ki hetaa ki laatou. Te henua ma ki mmate i te hiikkai, aa te mahuke raa e ue peenaa i naa kina hakkaatoa. 8 Teenei ko te kaamata naa haao e llasi koi oomai are.

9 “Kootou naa ma ki karapusina; kootou ma ki mee pakavaina no taia ki mmate. Naa tama naa kanohenua katoo ma ki lotoffaao i kootou, teenaa i kootou ni tama e ttaka ma nau.* 10 Turaa tama iloo te lotu ma ki ffuri naa manava laatou no see hakannoo ki naa taratara TeAtua; naa tama naa ma ki ffao naa vana tippua laatou iaaraa tama, aa ma ki lotoffaao itelaa tama. 11 Teenaa telopo pure hakallesi ma ki hakassura iho no hakarereesia telopo tama. 12 Te tiputipu e hakallika raa ma ki hanake no lasi iloo, aa te manava laaoi ni ttaka ma te lopo tama naa ma ki hano koi no seai. 13 Tevana iaa naa tama e tauhia laatou aku taratara no tae ki te hakaoti ana raa

* 23.35 Gen 4.8; 2 Chr 24.20-21 * 23.38 Jer 22.5 * 23.39 Ps 118.26 * 24.9 Mt 10.22

ma ki hakassaoria TeAtua. ¹⁴ Teenaa naa tama te lotu raa ma ki hakaea te Lono Taukareka ite Nohorana te Lani inaa kina katoo iloto te maarama nei, ki lono naa kanohenua hakkaatoa aa laatou kulotu, aa teenaa ko te saaita te hakaoti ana te maarama nei ku pakuu iho.

Te mee hakamataku e seu henua
(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

¹⁵ “Kootou ma ki kkite ‘te mee hakamataku e seu henua’ teelaa ni tarataraina Daniel te pure TeAtua. Te mee naa ma ki tuu mai i te kina e tapu.” (Te tama e ppau naa taratara nei ki hakataakoto hakaraaoi iloo ki iloa ia i te mee nei!) ¹⁶ Teenaa naa tama e nnoho iloto Judea raa ki ffuro no mmuni inaa mouna vaaroto. ¹⁷ Te tama e noho i te taffuu tana hare raa ma ki see hai saaita kitere kiloto tana hare no too ake ana hekau. ¹⁸ Te tama e heheuna i ana tori raa ki see ahe no too ake tana kkaahu. ¹⁹ Naa aso naa ma ki hakallika iloo inaa tinae ma naa haahine e anaana naa tamalliki laatou koi punaamnea! ²⁰ Kootou taku ki TeAtua ki see ssura naa vana nei i te ssao te laki aa i se aso te Sabat! ²¹ E kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te kerekere nei no tae mai ki te ssao nei, see hai haaeo e tae ki naa haaeo teelaa ma ki ssura inaa aso naa. Aa see hai haaeo hoki ma ki ssura peenaa imuri. ²² Tevana iaa te kooina naa aso naa haaeo naa ni tukua iho TeAtua ki laro; ki mee ma Ia ni see mee tana vana naa raa, see hai tama ma ki ora. Te kooina naa aso naa ni tosia mai a Ia ki see tammaki a Ia e mee ki ora ana tama ni hakamaattino.

²³ “Ki mee maa se tama e mee atu, ‘Ttoka mai, te nei te Mesaea!’ ka mee atu hoki peelaa, ‘Ttoka atu, teelaa ia!’ Kootou see hakannoo atu. ²⁴ Ite aa, e mee naa Mesaea hakalellesi ma naa pure hakalellesi ma ki hakassura atu iloto kootou. Naa tama naa ma ki ppenna te lopo vana nnui ka hakassura te kau mirakol ki hurisia naa manava naa tama iloo TeAtua ni hiri, tevana iaa naa tama naa ma ki hai no naenna. ²⁵ Kootou hakannoo hakaraaoi iloo! Nau nei ku oti te hakaapo atu hakaoti, i te ssao naa seki pakuu mai are.

²⁶ “Ki mee ni tama e taratara atu peelaa, ‘Ttoka atu, a Ia ku noho iloto mouku!’ kootou see oo atu kite kina naa; aa ki mee maa laatou e mee atu, ‘Ttoka mai, te nei a Ia emmuni i te kina nei!’, kootou see hakannoo atu. ²⁷ Ite aa, Te tama te Henua raa ma ki au pee ko naa llama te uila raa i te lani, e kaamata i te anake no hakasopo i te laki.”

²⁸ “I naa kina te haitino te tama e mate e moe raa, teenaa naa manu kaittama raa ma ki neva vaaruna.”

Ttama te Henua raa ma ki au
(Mk 13.24-27; Lk 21.25-28)

²⁹ “Imuri naa haaeo naa raa, te laa raa ma ki hano no pouuri, te marama raa ma ki see tii, naa hetuu ma ki maaoha mai i te lani, aa naa mee haimmahi i te lani ma ki uettia no see ttaka tonu ki naa kina laatou. ³⁰ Ite saaita naa, te hakailoa te Tama te Henua raa ma ki hakasura ake i te lani, teenaa naa tama hakkaatoa i te maarama nei ma ki ttani inaa ttoka laatou inaa au te Tama te Henua vaaruna naa uruaoa te lani ma naa mahi TeAtua. ³¹ Te puu elasi raa ma ki tani, teenaa a Ia ma ki heunatia a Ia ana ensol raa ki oo ki naa henua hakkaatoa i te kerekere nei no hakutu iho ana tama hakkaatoa ni hakamaattino i te maarama nei.

☆ 24.13 Mt 10.22 ☆ 24.15 Dan 9.27; 11.31; 12.11 ☆ 24.18 Lk 17.31 ☆ 24.21 Dan 12.1; Rev 7.14 ☆ 24.27 Lk 17.23-24 ☆ 24.28 Lk 17.37 ☆ 24.29 Is 13.10; 34.4; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15; Rev 6.12-13 ☆ 24.30 Dan 7.13; Zech 12.10-14; Rev 1.7

Kootou mmata i naa somo te laakau 'fig'

(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)

³² “Kootou hakatuu ake inaa somo telaakau ‘fig’. Saaita naalaa te laakau naa e kaamata te mattiri ake analau raa, kootou e illoa maa te ssao te ua raa ku taipiri. ³³ Saaita kootou ku kkite i naa hakassura iho naa vana nei, kootou ku illoa maa te Tama te Henua ku taipiri koi kiau. ³⁴ Nau e kauatu tetarata maaoni nei: Saaita naa vana nei kato ma ki ssura raa, naa tama koi ora i te saaita nei seki mmate are. ³⁵ Telani ma te kerekere ma ki oti ku seai; aku tarata raa ia ma ki takkoto no takkoto hakaoti.

See hai tama e illoa i te ssao Tama te Henua ma kiau

(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30,34-36)

³⁶ “See hai tama e illoa ma te laa kote aso hea aa ma te saaita hea naa vana nei ma ki ssura. Naa ensol telani raa illo see illoa, aa te Tama Te Atua raa hoki see illoa; te Tamana raa koi e illoa. ³⁷ Te ssao te Tama te Henua ma kiau raa ma ki mee ma kote ssao Noah. ³⁸ I te ssao Noah raa, te henua ni noho koi nokkai ka unu, aa naa taanata ma naa haahine raa e aavanavvana no tae illo ki te aso Noah ni kake kiloto te vaka elasi. ³⁹ Naa tama naa hakkaatoa ni see illoa ma se aa ma ki mee, teenaa no tae ake illo laatou te ttai ni hakaffuta raa no malle mo laatou.

“Te ssao te Tama te Henua ma kiau raa ma ki tiputipu peenaa. ⁴⁰ Te takarua taanata ma ki heheuna hakapaa inaa verena laaua: tetanata tokotasi ma kitoa, aa telaa tanata ma ki tiiake ka noho. ⁴¹ Te takarua haahine ma ki haikai hakapaa: te ffine tokotasi ma ki toa, aa telaa ffine ma ki tiiake ka noho.

⁴² “Kootou noho tanattana, i kootou see illoa i te aso Te Ariki kootou raa ma kiau. ⁴³ Ki mee tetama emee tana hare raa ni illoa i te ssao te tama kailaarao raa ma ki uru ake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia.

⁴⁴ “Teenaa kootou hoki ki noho tanattana, i te Tama te Henua raa ma ki hakasura iho i te ssao kootou e noho see illoa atu kiau Ia. ⁴⁵

Te parapol inaa poe e lua

(Lk 12.41-48)

⁴⁵ “Te poe e atamai aa elono tetarata raa, teenaa kotetama nitukua tana hakamau raa ki roorosi naa mee i tana hare. Aia naa etukua hoki ki vaevae ake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamau raa inaa aso laatou etukua ki too kaikai. ⁴⁶ Te poe naa ma ki hiahia illo ki mee maa tana hakamau raa e au ki hare no kite i ana vana emee naa! ⁴⁷ Maaoni illo, nau e vanaatu ki kootou: te poe naa ma ki tukua tana hakamau raa ki roorosi i ana hare ma ana kerekere hakkaatoa.

⁴⁸ “Aa ki mee maa teenaa sepoe e hakallika, a ia ma ki noho no maanatu maa tana hakamau raa ma ki hakatuai, ⁴⁹ teenaa a ia ma ki huri notaia a ia aaraa poe te hakamau laatou, aa a ia hoki ma ki sare unu peenaa ma naa tama e unu sara. ⁵⁰ Teenaa te hakamau raa ma ki ahe ake i te aso tana poe naa ku see illoa atu kiau ia. ⁵¹ Te hakamau raa ma ki mee pakavaina a ia te poe naa no kerekereia ki hano no hakallono isu ma naa tama e kaikailua. Teenaa ko te kina naa tama naa ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou.

25

Te parapol i te taka sinahuru taupu

¹ “I te ssao naa, te Nohorana te Laniraa ma ki mee ma ni taupu e sinahuru ni too naa lamu karu ka oo no mee ki mmata i te taupeara e mee ki aavana. ✱ ² Ttakarima i naa taupu naa ni tama e sosorina vvare, aa telaa takarima iaa e atammai. ³ Naa taupu e sosorina vvare naa ni too ake naa lamu laatou, tevana iaa laatou ni see hai sunu hoki ni ppiki ake, ⁴ aa naa taupu e atammai raa iaa ni ppiki ake naa huaarani sunu ma naa lamu karu laatou. ⁵ Te taupeara e mee ki aavana raa ni nnase te hanake, teenaa naa taupu naa ni laavea te turemoe no mmoe maaoni iloo.

⁶ “I te tuaapoo raa, te tama raa ku varo ake, ‘Te taupeara raa ku tae mai! Kootou oomai no mmata iaa ia!’ ⁷ Naa taupu naa ni massike no lellere iloo ki hakaura naa lamu laatou. ⁸ Teenaa ki ffuri naa taupu e sosorina vvare raa no mee ake ki telaa takarima, ‘Kaumai ni sunu maa naa lamu maatou; naa lamu maatou nei ka mmate, i laatou ku pakuppaku.’ ⁹ Naa taupu e atammai raa ki mee ake, ‘Seai! Naa sunu maatou nei see tau te vvae ma taatou hakkaatoa. Kootou oo notaavi mai ni sunu ma kootou.’ ¹⁰ Teenaa oo iloo te takarima e sosorina vvare naa no taavi naa sunu laatou. Te saaita laatou ni oo raa, te taupeara e mee ki aavana raa ku tae ake. Naa taupu ni nnoho ma naa lamu laatou eura raa ni massike atu no uru hakapaa iloo laatou ma te taupeara raa kiloto te hare te kaikai naa. Teenaa ppui iloo te tootoka.

¹¹ “Teenaa ttae ake iloo te takarima ni oo notaavi sunu. Naa taupu naa ni ttae ake no pakuukuu iloo i te tootoka raa ka varo atu ki hare, ‘Te ariki, te ariki! Taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou ki hare!’ ¹² Te taupeara raa ki mee ake, ‘Nau see iloa i kootou.’ ✱✱

¹³ Jesus ki hakaoti ake ana taratara, “Kootou nnoho tanattana, i kootou see illoa i te aso Te Ariki kootou raa ma ki au.

Te parapol i naa poe e toru

(Lk 19.11-27)

¹⁴ “I te ssao naa raa, te Nohorana te Laniraa ma ki mee ma se tanata hakamaatua ni hano kite henua e mmao; a ia ni aru ake ki naa tama e heheuna iaa ia raa no kauake ana mane ki oo laatou no heheunatia i tana saaita e hano. ¹⁵ Te tanata naa ni hakatuu ake i naa tiputtipu naa tama naa no vaevae atu ana mane: te tama mua raa a ia ni kauake naa simata erima, telaa tama e kauake ia naa simata elua, aa telaa tama e kauake ia te simata tokotasi. Teenaa masike iloo ia no hano. ¹⁶ Ttama mua raa ni too ana simata erima naa no heheunatia no lavaa te ffuti ana simata erima hoki. ¹⁷ Ttama ni too ana simata e lua raa ni ffuti hoki ana simata e lua. ¹⁸ Ttama ni too tana simata raa iaa ni hano no keru te rua raa no tanu naa mane tana hakamau.

¹⁹ “Ku rooroa ake iloo raa, te hakamau naa tama naa ni ahe ake no mee ki hakatonu ana mane naa. ²⁰ Ttama e heheuna ni too naa simata erima raa ni too ake naa mane tana hakamau naa hakapaa ma ana simata erima ni ffuti. Aia ki mee ake, ‘Te ariki. Koe ni kaumai naa simata erima, aa te nei aku simata erima ni lavaa te ffuti.’ ²¹ Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Taukareka, koe se tama e taukareka e hakannoo ki aku taratara. Koe ni roorosi hakaraaoi iloo

ki naa tamaa mane aaku ni kauatu. Aa teenei koe kutukua a nau ki roorosi koe inaa mane tammaki. Kau no hakahiahia ma nau!

²² “Te tama ni too ana simata elua raa ni hanake no mee ake kite hakamau laatou, ‘Te ariki, koe nikaumai naa simata elua, aa teenei aku simata elua ni ffuti.’ ²³ Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Taukareka, koe se tama e taukareka e hakanoo ki aku taratara. Koe ni roorosi hakaraaoi iloo ki naa tamaa mane aaku ni kauatu. Aa teenei koe kutukua a nau ki roorosi koe inaa mane tammaki. Kau no hakahiahia ma nau!’

²⁴ “Te naa hanake iloo te tama ni too tana simata raa no mee ake, ‘Te ariki, nau ni mataka iaa koe se tama e haeeo. Naa mee aaraa tama e tuku raa, koe e too, aa naa mee aaraa tama e tori raa, koe e vasi. ²⁵ Nau ni mataka iaa koe, te naa hano iloo nau no tanumia oo mane nei iloto te kerekere. Mmata mai, teenei oo mane ni kaumai kiaa nau.’

²⁶ “Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Tama esosorina hakallika e matanae nae! Eaa? Koe ni see iloa maa nau maraa etoo aku mee ni see tuku, aa maa nau evasi aku mee ni see tori?’

²⁷ Ai koe ni see heheunatia ai koe naa mane naa? Ki mee raa nau ni haka ahe mai aku mane naa hakapaa ma naa tamaa mane aau ni lavaa te ffuti itaku saaita ni ahe mai.’ ²⁸ Te naa hurii loo ia no mee ake ki naa tama ettuu ite kina naa, ‘Too naa mane raa iaa ia no kauake ki te tama ni lavaa ana simata e sinahuru.’ ²⁹ Te hakamau raa ki mee ake, ‘Naa tama e illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake kilaatou raa, nau ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu ki naa mee ennoho maa laatou; aa naa tama see illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake raa, te naa naa tamaa mee e nnoho maa laatou naa ma ki toa hakkaatoa nau.’ ³⁰ Kootou oo mai no toa te tama e matanae nae nei no peesia ki te pouuri ana i haho; tana kina ma ki moe no kakarati ana niho.’^{*}

Te Hakatonu Te Atua

³¹ “Te saaita Ttama te Henua ma ki au ma se Tuku ma ana ensol raa, a la ma ki noho iaruna tana nohorana maatua.’ ³² Naa tama i naa henua hakkaatoa ma kikkutu atu i mua aana. Te naa naa tama naa ma ki vaaea a la no hakattuuria ki naa vasi elua, e mee pee kotetama e roorosi naa sipsip evvae ana sipsip raa i ana gout. ³³ Naa tama e ttonu naa ora laatou raa ma ki ttuu ki tana vasi hakamaatau, aa aaraa tama iaa ma ki ttuu ake i tana maavii. ³⁴ Te naa te Ttuku raa ma ki mee ake ki naa tama ettuu ake ki tana maatau, ‘Oo mai, kootou naa tama e haia hakaraaoina taku Tamana. Kootou oomai no nnohoria te nohorana teelaa ni tukua atu Te Atua maa kootou ite mahaa mai ana te maarama nei. ³⁵ Itaku saaita ni hiikai raa, nau ni hanaia kootou; itaku saaita ni hiiunu raa, nau ni hakaunumia kootou ki te vai; niaaina maa kootou ni see illoa iaa nau raa, nau ni hakauruhia atu kootou kiloto naa hare kootou. ³⁶ Itaku saaita ni taka hua raa, nau ni hakataraina kootou; i taku saaita ni maki, kootou ni anaana mai kiaa nau, aa itaku saaita ni moe ite hare karapusi raa, kootou ni asi ake kiaa nau.’

³⁷ “Te naa naa tama e ttonu naa ora laatou raa ki mee ake, ‘Te Ariki, ite saaita hea maatou ni kkite maa koe ni hiikai raa ooatu iloo maatou no hanaia koe? Aa ite saaita hea maatou ni kkite maa koe ni hiiunu raa ooatu iloo maatou no hakaunumia koe? ³⁸ Ite saaita hea maatou ni kkite maa koe se horau no ooatu maatou no toa koe ki naa hare maatou? Aa ite saaita hea hoki maatou ni kkite iaa koe e taka hua no oo atu maatou no hakataraina koe? ³⁹ Ite saaita hea maatou ni kkite

^{*} 25.29 Mt 13.12; Mk 4.25; Lk 8.18 ^{*} 25.30 Mt 8.12; 22.13; Lk 13.28 ^{*} 25.31 Mt 16.27; 19.28

maa koe nimaki aa maa koe ni moe ite hare karapusi no oo atu maatou no asi atu kiaa koe?’⁴⁰ Te Ttuku raa ki hakaaha ake, ‘Nau e vanaatu ki kootou, inaa saaita kootou ni hakasura te tiputipu nei ki naa tamavare itaku haanauna nei raa, kootou naa e mee mai kiaa nau.’

⁴¹ “Te Ttuku raa ma ki huri atu ki naa tama ettuu ki tana maavii raa no mee ake, ‘Kootou hakattaha iaa nau, kootou etakkoto ilaro naa haaeo Te Atua! Kootou oo kite ahi eura see mate, te kina e tukua mai maa Satan ma ana ensol. ⁴² Itaku saaita ni hiikai raa nau ni see hanaia kootou; taku saaita ni hiiunu raa nau ni see hakaunumia kootou. ⁴³ Itaku saaita ni hanatu iaa nau ni see hai kina ki noho raa, nau ni see hakauruhia kootou ki loto naa hare kootou, aa itaku saaita ni taka hua raa, nau ni see hakataraina kootou; i taku saaita ni maki aa ni moe iloto te hare karapusi raa, kootou ni see oomai no asi iaa nau.’

⁴⁴ “Teena naa tama naa ma ki mee ake kiaa Ia, ‘Te Ariki, i te saaita hea maatou nikkite maa koe ni hiikai ka hiiunu, aa seai ma koe ni au ki naa hare maatou, aa seai ma koe ni taka hua, aa seai ma koe ni maki, aa seai ma koe ni moe iloto te hare karapusi, aa maa maatou ni see tokonaki atu kiaa koe?’ ⁴⁵ Te Ttuku ma ki mee ake, ‘Inaa saaita kootou ni see fiffai maa kootou etokonaki ki naa tamavare koi raa, teena kootou ni see fiffai maa kootou etokonaki mai kiaa nau.’⁴⁶ Teena te kaavena naa makikaavea kioo no hakallono kite isu peena, aa naa tama ettonu naa ora laatou iaa ma ki too te ora e ora hakaoti.”*

26

Jesus ku tarataraina ki taia

(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Te saaita Jesus ni oti te akonaki ake naa taratara nei hakkaatoa raa, a Ia ki mee ake ki ana disaipol, ² “Kootou e illoa maa iloto koi naa aso e lua raa, teena ko te aso te Kaikai te Pasova, aa te Tama te Henua raa ma ki hookina ki naa tama raa ki tuukia ki te kros.”*

³ Teena naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ki kktu hakapaa ite hare Kaiapas, te Maatua Hakamau, ⁴ notaratarata kitauhia seemuuina laatou Jesus notaia kimate. ⁵ Naa tama naa ni tuku laatou taratara peela, “Taatou ki see tauhia taatou ttama naa ite ssao te kaikai, inaa tama raa ma ki ffuri mai no hakatautau ma taatou.”

Jesus e aamosia ki te kaakaa manoni i Bethany

(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Te saaita Jesus ni noho i Bethany raa, a Ia ni noho ite hare Simon, te tama nilaavea teleprosi imua. ⁷ Itana saaita ni noho ka kai raa, te ffine tokotasi ni uru ake ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha no nnini ki aruna te pisouru Jesus.* ⁸ Ite saaita naa disaipol raa nikkite itana vana ni mee raa, laatou ni loto iloo ka taratara peela, “Te kaakaa nei e nnini pakavaina ttama nei kiaa? ⁹ Te kaakaa nei ni taukareka iloo ki kauake ki tauia se tama aa ku kauake naa mane raa ki naa tama see hai mee. Teenei ko naa kaakaa e taavi mmaha raa iloo!”

¹⁰ Jesus ni illoa inaa taratara naa tama naa e hai, teena mee ake iloo Ia, “Te ffine nei e hakameia kootou ite aa? Teenei

se vana taukareka iloo te ffine nei e mee kiaa nau. ¹¹ Naa tama see hai mee raa ma ki nnoho lokoi ma kootou, aa nau iaa ma ki see noho ma kootou inaa saaita hakkaatoa. ¹² Taku haitino ni aamosia te ffine nei ki te kaakaa manoni, teenaa i taku saaita ma ki tanumia raa, taku haitino ku oti te aamosia hakaoti. ¹³ Aa teenei nau ku kauatu te taratarana maaoni nei: Inaa kina hakkaatoa te Lono Taukareka nei e tarataraina iloto te maarama nei raa, te vana te ffine nei ni mee kiaa nau nei ma ki tarataraina hoki, teenaa te henua ma ki mannatu ake kiaa ia.”

Judas e hiihai maa ia e hakaari ake Jesus ki naa hakamau
(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Teenaa te disaipol tokotasi, tana inoa ko Judas Iscariot, ni hano ki naa maatua hakamaatua raa no mee ake, ¹⁵ “Ki mee maa Jesus e hakaarina atu nau ki kootou, se aa kootou ma ki kaumai?” Naa tama naa ki ttau ake naa mane siliva e matatoru no kauake iloo kiaa ia. ¹⁶ Anaa teenaa tokatoka iloo Judas se saaita ma ana elavaa ki hakaarina ake Jesus ki naa tama naa.

Te Kaikai te Pasova
(Mk 14.12-21; Lk 22.7-13,21-23; Jn 13.21-30)

¹⁷ Ite aso mua te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, naa disaipol raa ni oo ake ki Jesus no vasiri ake, “Maatou ki oo no mee mai te kaikai te Pasova raa i hea?”

¹⁸ Jesus ki mee ake, “Koorua ooatu ki te tanata tokotasi iloto te matakaaina naa no vanaake kiaa ia, ‘Tisa raa e mee maa, Taku sao ni tukua mai raa ku tae; maatou ma aku disaipol raa ma ki kkai te kaikai te Pasova raa i too hare.’”

¹⁹ Naa disaipol raa ni oo no mee pee ko Jesus ni vanaake, araa mee mai hakaoti iloo te kaikai te Pasova.

²⁰ Ite poo raa Jesus ni noho ma ana disaipol raa ki kkai. ²¹ Ite saaita laatou ni nnoho ka kkai raa, Jesus ki mee ake kilaatou, “Nau ku taratara atu ki kootou: se tama tokotasi i kootou ma ki hakattaki mai naa hakamau raa no tauhia nau.”

²² Ana disaipol raa nillee hakaoti naa mouri laatou, teenaa te tama koi ki huri atu no vasiri peelaa, “Koe e taratara raa ko ai? Ko nau?”

²³ Jesus ki mee ake, “Ttama e ttoko tana haraoa raa hakapaa ma nau iloto te peesini raa, teenaa ko ia. ²⁴ Ttama te Henua raa ma ki mate pee ko naa taratara iho te Laupepa Tapu; tevana iaa nau e aroha iloo i te tama ma ki mee tana vana tipua ki Ttama te Henua! E taukareka iloo maa te tama naa ni see haanauria mai!”

²⁵ Araa Judas ku mee ake, “Te Tisa nei, koe e taratara raa ko ai, ko nau?”

Jesus ki mee ake, “Teena koi koe e taratara naa.”

Te Kaikai Hakaoti Te Ariki
(Mk 14.22-26; Lk 22.14-20; 1 Cor 11.23-25)

²⁶ Te saaita laatou nikkai raa, Jesus ni too te haraoa raa no taku ki Te Atua. Teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kauatu ki ana disaipol, no taratara ake peelaa, “Too te haraoa nei no kkai. Teenei ko taku haitino.”

²⁷ A Ia ki too hoki te kap raa no taku ki Te Atua, araa kauake hoki ki naa tama naa no mee ake: ²⁸ “Teenei ko taku ttoo teelaa e pesi

ki uiaa naa haisara te lopo tama. Te purepure hoo TeAtua e mee maa te ssao nei e hakattino ki taku ttoo nei.*²⁹ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: nau ma ki see lavaa hakaoti te unu te wain nei, ki tae iloo ki taku saaita ma ki unu te wain hoo i te Nohorana TeAtua.”

³⁰ Ki oti raa hua iloo laatou te mako telotu tokotasi, teenaa oo iloo laatou ki te Mouna naa Oliv.

Jesus e taratara maa Peter maki huu maa ia see iloa iaa Ia
(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

³¹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “I te poo nei raa kootou hakkaatoa ma ki ffuro ka tiiake nau. E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, ‘Te tama e roorosi i naa sipsip raa ma ki taia TeAtua, teenaa ana sipsip raa ma ki masseu huri.’*³² Tevana iaa i taku saaita ku oti te hakamasikeria mai i te mate raa, nau ma ki hano imua kootou ki Galilee.”*³³

³³ Teenaa ki mee ake Peter ki Jesus, “Niaaina maa naa tama nei hakkaatoa ma ki ffuro iaa koe raa, koe ma ki see lavaa nau te tiiake!”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I te saaita te rua te moa i te tahaata nei seki ttani raa, koe ma ki vana oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.”

³⁵ Peter ki hakaaha ake, “Niaaina maa nau e taia no mate hakapaa ma koe raa, nau ma ki see lavaa iloo te pesi se taratara maaku peenaa!”

Teenaa aaraa disaipol hoki ni ppehi naa taratara laatou peenaa.

Jesus e taku iloto Gethsemane
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

³⁶ Teenaa masike iloo Jesus no hano ma ana disaipol raa ki te kina ettapa ma ko Gethsemane, aaraa mee ake iloo Jesus kilaatou, “Kootou nnoho ake i te kina nei ki hano nau no taku mai i te kina raa.”

³⁷ A Ia ki too Peter, James, aa ko John ka oo laatou; tana manava ni puni hakaoti i tana aroha, ³⁸ teenaa a Ia ki mee ake ki naa tama naa, “Nau ka mate koi i te aroha e takoto i taku manava nei. Kootou nnoho ka roorosi i te kina nei.”

³⁹ A Ia ni sare ki mua hakamaarie no pesi iloo no moe ite kerekere ka taku ki TeAtua: “Abba. Taku Tamana! Naa mee hakkaatoa e hainauhie iaa koe. Hanaa naa mmaha nei iaa nau. Tevana iaa koe see tuku mai ki taku hiihai, nau e tuku atu koi ki too hiihai.”

⁴⁰ A Ia ni ahe no kite ite takatoru disaipol raa e mmoe mannuu. Teenaa ffano iloo Ia ki Peter no mee ake, “Kootou takatoru ni see lavaa peehea te ara ake ma nau setamaa saaita koi? ⁴¹ Kootou nnoho ka roorosi, aa kootou ku taku ki see usuhia kootou ni vana e hakallika. Naa hakataakoto kootou e makkaa, kootou iaa e tino mmate.”

⁴² Araa Jesus ku ahe hoki no taku, “Taku Tamana, ki mee maa koe iloo e hiihai maa nau ki hakallono isu, nau e tuku atu koi ki too hiihai.”

⁴³ Jesus ni ahe atu hoki no kite i naa mmoe mannuu naa tama naa; naa tama naa ni see lavaa iloo te tallaki naa karamata laatou.

⁴⁴ Jesus ni ahe hoki no taku pee ko mua ite ttoru ana saaita. ⁴⁵ Ki oti raa ahe ake iloo Ia ki ana disaipol raa no mee ake, “E aa? Kootou koi mmoe iloo ka hakamalolloo? Kootou mmata! Tessaotama te Henua ki hookina ki naa tama e hakallika raa ku tae mai. ⁴⁶ Kootou massike, taatou ki oo. Te tama e mee tana vana hakallika naa ku tuu mai!”

*Jesus ku tauhia**(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)*

⁴⁷ I te saaita Jesus koi tuu ka taratara raa, Judas ku tae ake. Judas naa se disaipol i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol e ttaka ma Jesus. Aia ni hanake ma te kaavena ni heunatia ake naa maatua hakamaatua raa ma naa tama hakamaatua naa Jew. Naa tama naa ni oo ake ma naa hana laatou. ⁴⁸ Judas ni vanaake hakaoti ki naa tama raa peela, "Taku tama ma ki vaisioni raa, teenaa ko te tama kootou e ssee. Kootou tauhia ttama naa."

⁴⁹ Judas ni hanatu tonu ki Jesus no mee ake, "Rabai, te laa oi Te Atua ki noho ma koe!" araa vaisioni iloo ki Jesus.

⁵⁰ Jesus ki mee ake, "Naasoa, hakavave no mee too vana ni au no mee naa!"*

Teena ooake iloo naa tama naa no tauhia laatou Jesus. ⁵¹ Te tama tokotasi i naa tama e ttuu i te kina naa ni ffana tana komu taa tama raa no tuutua aia te kautarina te poe te Maatua Hakamau raa no motu hakaoti. ⁵² Teena ki mee ake Jesus kiaa ia, "Tuku too komu naa. Naa tama e hetaa ma naa komu raa ma ki taai ki te komu. ⁵³ Eaa, koe e maanatu maa nau see lavaa te kannaa ki taku Tamana raa ki kkave mai ni kaavena ensol esinahuru maa rua no tokonaki mai kiaa nau? ⁵⁴ Aa ki mee maa nau ni hiihai ki tokonaki mai taku Tamana, naa taratara te Laupepa Tapu raa ma ki ttino peehea?"

⁵⁵ Teena kihuri Jesus no taratara ake ki naa tama e kkutu i te kina naa, "Ai kootou e oomai ai ma naa hana kootou naa no mee ma ki tauhia nau, e mee pee ko nau se tama e hakappore? I te kau aso nau ni noho ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu raa, kootou ni see anaana ma ki oomai no tauhia nau."* ⁵⁶ Tevana ia naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara te Laupepa Tapu."

Teena naa disaipol raa nitiiake laatou Jesus no massike katoo no ffuro.

*Jesus e tuu i mua te Kansol**(Mk 14.53-65; Lk 22.54-55,63-71; Jn 18.13-14,19-24)*

⁵⁷ Jesus ni taakina naa tama naa ki te hare Kaiapas, te Maatua Hakamau. Teena naa tisa naa Loo aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa e kkutu i te kina naa. ⁵⁸ Peter ni hanake vaamuri, tevana ia aia ni see hakataupiri ake; aia ni taakai ake iloo i te mataahare te hare te Maatua Hakamau. Aia ni uru atu no noho iloo ma naa wasi raa kimata ia ma seaa ma ki mee ki Jesus. ⁵⁹ Naa maatua hakamaatua raa ma naa tama katoo te Kansol raa ni sessee ni vana essara ki hakapperu atu ki Jesus, kilavaa te taia laatou Jesus ki mate. ⁶⁰ Etammaki naa tama ni oo ake no mee naa taratara hakallesi laatou maa ni vana hakallika Jesus ni mee, tevana ia te Kansol raa ni see hai vana ni illoa ki mee. Teena massike iloo te takarua taanata no taratara ake ki te Kansol raa peela, ⁶¹ "Te tama nei ni taratara peela, 'Nau e lavaa te seua a nau te Hare Tapu Te Atua nei ki laro, aa iloto naa aso e toru nau ku hakamasike hoki ki aruna.'"*

⁶² Te Maatua Hakamau raa ni masike ki aruna no mee ake ki Jesus, "Koe see hai taratara i naa taratara naa tama nei e mee ia koe?" ⁶³ Jesus ni tuu seemuu koi.

* **26.50** Naasoa, hakavave no mee too vana ni au no mee naa! e mee hoki maa Naasoa, koe e-aa i te kina nei? ✧ **26.55** Lk 19.47; 21.37 ✧ **26.61** Jn 2.19

Te Maatua Hakamau raa ki mee ake hoki, “Ilo to te inoa TeAtua e ora koe ki kaumai se taratara maaoni ki mee ma koe ko te Mesaea, te Tama TeAtua.”

⁶⁴ Jesus ki mee ake, “Uee, tevana iaa nau e vanaatu ki kootou hakkaatoa: e kaamata ite saaita nei kootou ma ki kkite ite Tama te Henua e noho i te vasi hakamaatau TeAtua Haimahi aa e au vaaruna naa uruaoa te lani!”^{*}

⁶⁵ Te Maatua Hakamau raa ni huri no ssae lokoi tana kkaahu ka mee peelaa, “Taatoou ku see toomai hoki ni tama ki kaumai ni taratara ma laatoou! Kootou ku oti te llono i naa taratara ttama nei maa ia ko TeAtua! ⁶⁶ Kootou e mannatu ma ttama nei ki haia peehea?”

Naa tama naa ki mee ake, “Tama naa e tau te taia ki mate.”^{*}

⁶⁷ Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no sasaavarea ana karamata ka patupatua tana pisouru; naa tama ni papaakia laatoou tana pisouru raa ni taussua atu peelaa,^{*} ⁶⁸ “Te Mesaea nei, taratara mai ma teenei ko ai ttama e lliki iaa koe!”

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Ite saaita naa raa Peter e noho ite mataahare ihaho, teenaa hanake iloo te ffine tokotasi i naa haahine e heheuna i te Maatua Hakamau raa kiaa ia no mee ake, “Koe hoki se tama e taka ma Jesus, te tama i Galilee!”

⁷⁰ Tevana iaa Peter ni huu imua naa tama katoo e ttuu i te kina naa; a ia ni mee ake peelaa, “Nau see iloa i too mee e taratara naa.” ⁷¹ Araa hano iloo ia no tuu ite kina te tootoka. Telaa ffine e heheuna hoki i te kina naa ni ttoka atu no kite iloo iaa ia, teenaa aia ki mee ake, “Tama nei ni taka ma Jesus, te tama i Nazareth.”

⁷² Peter ni huu hoki no mee ake, “Nau see iloa i ttama naa!”

⁷³ See rooroa koiraa, naa tama e ttuu ite kina naa ni ffuri atu katoou no mee atu kiaa ia, “Teenei sevana maaoni! Koe hoki e hai i naa tama naa; koe naa e taratara iloo pee ko naa tama naa!”

⁷⁴ Teenaa ki mee ake Peter, “Nau e taratara maaoni iloo. Nau see iloa i te tama naa, aa ki mee ma nau e hakareeresi, TeAtua ki tuku mai ana haao kiaa nau!”

Saaita naa lokoi, te moa raa ku tani. ⁷⁵ Teenaa maanatu ake iloo Peter i naa taratara ake Jesus kiaa ia peelaa, “Saaita te moa te tahaata seki ttani raa, koe ma ki taratara oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.” Teenaa hano iloo ia no tani i haho.

27

Jesus ku toa kimua Pilate

(Mk 15.1; Lk 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Ite tahaata raa, naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni taratara hakapaa ki tukua laatoou Jesus ki mate. ² Teenaa saisaitia iloo laatoou naa rima Jesus ki naa seni raa no taakina ki Pilate, te hakamau te kaaman Rome e roorosi i te kina naa.

Te mate Judas

(Acts 1.18-19)

³ Ite saaita Judas, te tama ni taakina ake ia naa hakamau no tauhia Jesus, nilono maa Jesus kutukua ki taia raa, aia ki too naa mane siliva e mata toru raa no hakaahaa ake ki naa maatua hakamaatua raa ma naa tama hakamaatua naa Jew. ⁴ Teenaa aia ni mee ake kilaatoou,

“Nau ni hakasara taku vana i TeAtua; nau ni mee taku vana hakallika ki te tama ni sei iloo tana sara, aa te nei ttama naa ku mee ki taia ki mate!”

Naa tama naa ki mee ake kiaa ia, “Te mee naa e aa i maatou? Teenaa se vana aa ni ssee soko koe.”

⁵ Teenaa huri atu iloo Judas no pesi atu naa mane siliva raa kiloto te Hare Tapu, araa hano iloo no llava ua soko ia.

⁶ Naa maatua hakamaatua raa ni too naa mane naa ka taratara peelaa, “Naa mane nei see lavaa taatou te tukua hakapaa ma naa mane te Hare Tapu, i naa Loo taatou raa eppui te mee nei. I te aa, i te nei ni mane ni taavi te tama ki mate.” ⁷ Teenaa tuku iloo laatou taratara ki too laatou naa mane naa no tauia te kerekere e tupa ma ko te Kerekere te Ppota, ki mee ma sekava naa horau. ⁸ Teenaa ko te vana te kerekere naa etaapaa ma ko ‘te Kerekere te Ttoo’ i naa aso nei.✧

⁹ Teenaa naa taratara TeAtua ni tarataraina Jeremiah raa ni ttino maaoni:

“Naa tama naa ni too te mata toru mane siliva, te kooina te kanohenua Israel ni tuku ki taavi ki taia te tama naa ki mate,

¹⁰ no taavi te kerekere te ppota,

ki tautari ki naa taratara TeAtua ni kaumai kiaa nau.”✧

Pilate e vasiria a ia Jesus

(Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ I te saaita naa raa, Jesus e tuu i mua Pilate, te hakamau te kaaman Rome. Teenaa Pilate ki vasiri ake kiaa ia, “Koe naa ko te tuku naa Jew?”

Jesus ki hakahe ake, “Teenaa koe e mee mai naa.” ¹² Tevana iaa i te saaita Pilate ni kauake naa taratara naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew e mee iaa ia raa, Jesus ni tuu seemuu koi.

¹³ Teenaa ki mee ake Pilate kiaa ia, “Koe seelono i naa taratara hakallika naa tama naa iaa koe?”

¹⁴ Tevana iaa Jesus ni sei iloo setaratara ni hakahe atu, teenaa ni oho ai te hakamau naa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Jn 18.39—19.16)

¹⁵ I naa setau hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate maraa e ffana se karapusi tokotasi; se tama e hiihai ai naa Jew ki hanaa.

¹⁶ Te saaita naa raa, teelaa se karapusi tokotasi e ilotia te henua hakkaatoa, tana inoa ko Barabas. ¹⁷ Teenaa i te saaita te henua ni kku ake raa, Pilate ni vasiri ake ki laatou, “Ko ai te karapusi kootou e fiffai maa nau ki ffana no kauatu ki kootou? Kootou e fiffai ki kauatu nau Jesus Barabas? Sei? Nau ki kauatu Jesus, te tama e tupa ma ko te Mesaea?”

¹⁸ Pilate ni iloa maa Jesus ni hookina ake naa tama hakamaatua naa Jew raa i laatou ni manava haaeo iaa ia.

¹⁹ I te saaita Pilate ni noho i tana kina e hakannoo ki naa koti raa, tana aavana raa ni kave ake tana taratara peelaa: “Koe sei too vana e mee ki te tama see hai sara naa; nau ni miti hakallika iloo i te tama naa i te poo.”

²⁰ Naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni usuhia laatou naa tama e kku i te kina naa ki vanaake ki Pilate ki hanaa Barabas aa kutukua Jesus ki mate. ²¹ Teenaa Pilate

ki vasiri ake ki naa tama, “Ko ai te tama i te takarua nei ki hanaa atu ki kootou?”

Naa tama raa ki varo ake, “Hanaa mai Barabas.”

²² Araa Pilate ku vasiri ake, “Kootou e fiffai maa te tama e taapaa kootou ma se tuku naa Jew nei ki haia a nau peehea?”

Naa tama naa ki varo atu, “Tuukia ttama naa ki te kros!”

²³ Araa Pilate ku vasiri ake hoki, “Aiaa? Teenei se ssara peehea ttama nei ni mee?”

Naa tama naa ni tanitani varo atu vaaruna iloo, “Tuukia ttama naa ki te kros!”

²⁴ Ite saaita Pilate ni kite maa naa tama raa ma ki see lavaa iloo te hakannoo, ka massike te henua no hetaa huri raa, aia ki huihui ana rima i mua naa karamata naa tama raa hakkaatoa ka taratara ake ki laatou, “Kootou see tuku mai te ssara te tama nei kiaa nau. Teenei ni vana kootou e mee soko kootou!”[☆]

²⁵ Te henua hakkaatoa ni hakatoo atu peela, “Tuku mai te ssara ttama naa ki maatou ma naa tamalliki maatou!”

²⁶ Teenaa Pilate kitiake atu Barabas ki naa tama naa; aia ia ku vanaake ki ana soldia raa ki sarua Jesus aa ku taakina no tuukia ki te kros.

Naa soldia raa e tautaussua i Jesus

(Mk 15.16-20; Jn 19.2-3)

²⁷ Jesus ni taakina naa soldia Pilate raa ki loto te hare Pilate, teenaa kkuu atu hakkaatoa naa soldia raa i ana vasi. ²⁸ Naa tama naa ni hanaa laatou naa kkaahu Jesus raa no hakao ake te kkaahu emmea kiaa ia. ²⁹ Teenaa penapena iloo laatou hau ki telaakau tuitui no hakaoria ki tana pisouru, aa te tokotoko raa e hakappikitia laatou ki tana rima; ara naa ttuu iloo ki naa turi laatou no taratara taussua kiaa ia, “Te Tuku naa Jew!” ³⁰ Naa tama naa ni ffuri atu no sasaavarea ia, ara too iloo telaakau raa no lliki ki tana pisouru. ³¹ Te saaita naa tama naa ni oti te tautausuaina laatou Jesus raa, uiia iloo laatou te kahu maatua raa no hakao atu hoki ana kkaahu raa kiaa ia. Teenaa taakina iloo laatou ki toa no tuukia ki te kros.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² I te ara raa, naa tama naa ni ttiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon. Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no haia ki amo ake te kros Jesus. ³³ Naa tama naa ni oo no nttae ki te kina ettapa ma ko Golgota, teenaa kote taratara e mee maa, “Te Kina te Ivi te Pisouru Tama”. ³⁴ I te kina naa raa, naa soldia raa ni mee ma ki kauatu te wain e hakauru ma te marasini emmara, ara nei Jesus ni see unumia a ia te wain naa i tana saaita ni oti te mmitia a ia.[☆]

³⁵ Araa teenaa, tuukia iloo laatou Jesus ki te kros ka mee laatou taffao ki naa tamaa hatu ki vaaea laatou ana hekau ni hakao.[☆] ³⁶ Ki oti raa nnoho iloo naa tama naa ka roorosi kiaa ia. ³⁷ Naa taratara nei ni sissia laatou ki te ppaa no tuukia ki aruna tana kros: “TEENEI KO JESUS, TE TUKU NAA JEW.” ³⁸ Teenaa tuukia iloo laatou te takarua e kailallao i naa vasi Jesus; te tama i tana maatau, aa telaa tama i tana maavii.

³⁹ Naa tama ni llaka ake vaararo no ttoka atu i naa tautau mai Jesus raa ni ffuri atu no mee naa taratara hakallika laatou i Jesus:[☆] ⁴⁰ “Koe ni mee maa te Hare Tapu nei ma ki seua a koe aa ku hakatuuria hoki koe

iloto naa aso e toru! Hakasao soko kkoee ki mee maa koe kote Tama TeAtua! Kau ki laro te kros!”⁴¹*

⁴¹ Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni hakaere katoo iaa la peelaa, ⁴² “Aaraa tama ni hakassaoria a ia, aa tana tino iaa seelavaa te hakasao soko ia! E aa? Teenei sei ko te tuku Israel? Kimee maa ia e au kilaro ite kros i te saaita nei raa, teenaa maatou ma ki illoa maa ia setuku maaoni!”⁴³ A Ia e taao hi manava i TeAtua aa e hai maa ia kote Tama TeAtua. Aa teenei taatou kum mata ki mee maa TeAtua ma ki au no hakasaoria ia!”⁴⁴*

⁴⁴ Naa tama kailallao teelaa nituukia hakapaa ma Jesus raa ni ffuri atu hoki no sasaakiria Ia.

Te mate Jesus

(Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Te saaita te mee raa nitae kite laaraatea raa*, te henua ni pouuri no tae iloo kite toru ite laasuru. ⁴⁶ I te toru telaasuru raa, Jesus ni tanitani varo peelaa, “Eli, Eli, lema sabaktani?” te taratara e mee maa, “Taku Atua, taku Atua, nau ni tiiake ai koe?”⁴⁷*

⁴⁷ Naa tama nittuu kallono i ana tanitani varo raa ni taratara peelaa, “Te tama naa ekakannaa ki Elijah!” ⁴⁸ Teenaa tere ake iloo te tama tokotasi ilaatou no hakapara te tapaa maro raa kite wain emmara no saisai ki te mata te laakau. Teenaa usu atu iloo ki naa maaisu Jesus ki unu.*

⁴⁹ Naa tama e ttuu i te kina naa ki mee ake, “Ttari ki mmata taatou ma ki mee ma Elijah e au no hakasaoria ttama nei!”

⁵⁰ Teenaa Jesus kikappisi hoki ana varo no pesi tana maanava hakaoti.

⁵¹ Te maro e tautau iloto te Hare Tapu raa nisaaea ilotottonu, e kaamata mai i aruna no hakasopo kilaro. Te kerekere raa ni rue, naa hatupaa ni maffaa,* ⁵² naa taaruma raa ni kareva ka ttuu tallaki, aa te lopo tama TeAtua teelaa ni mmate raa ni hakamassikeria no ora. ⁵³ Naa tama ni mmate raa ni massike mai inaa taaruma laatou, aa i te saaita Jesus ni hakamasikeria raa, naa tama naa ni oo kite Henua e Tapu; te kina te lopo tama ni kkite laatou.

⁵⁴ I te saaita te hakamau naa soldia aa ma naa soldia e ttuu maa ia raa ni llono i naa rue te mahuke, ka kkite hoki i naa vana ni ssura naa raa, naa tama naa ni mattaku hakallika iloo. Naa tama naa ni taratara peelaa, “Ttama nei maaoni ko te Tama TeAtua!”

⁵⁵ Etammaki naa haahine nittuu ake i te kina naa; naa tama naa nittuu ake hakammao kattoka. Teenaa ko naa haahine ni oo ake hakapaa ma Jesus i Galilee ka tokonaki kiaa Ia. ⁵⁶ Effai iloto naa haahine naa raa, teelaa ko Mary Magdalene, Mary te tinna James laaua ma Joseph, aa ko te aavana Sebedii.*

Te haitino Jesus ku toa no tanumia

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ I telaasuru raa Joseph, te tama hai mee i Arimatia, kutae ake; a ia naa se disaipol hoki Jesus. ⁵⁸ Joseph ni hano ki Pilate no mee ake iaa ia emee ma kitoo te haitino Jesus. Teenaa vanaake iloo Pilate ki ana soldia raa kikauake te haitino Jesus ki Joseph. ⁵⁹ Teenaa

* 27.40 Mt 26.61; Jn 2.19 * 27.43 Ps 22.8 * 27.45 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai * 27.46 Ps 22.1 * 27.48 Ps 69.21 * 27.51 Ex 26.31-33 * 27.56 Lk 8.2-3

hano iloo Joseph no too te haitino Jesus ni mmmini ki te maro makkini hoou. ⁶⁰ Araa toa iloo ia te haitino Jesus no ponotia kiloto tana kava ni kerī hoou. Ki oti raa hakatipe atu iloo te hui te hatu raa no ppui i te mata te kava, araa hano iloo ki tana hare. ⁶¹ Mary Magdalene laaua ma te ffine e taapaa hoki maa ko Mary raa iaa ni nnoho i te kina naa ka ffuri atu ki te kava.

Naa wasi e roorosi te kava

⁶² Ite ssoa te aso raa, teenaa ko te Sabat. Teenaa naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa ni oo no mmata i Pilate no mee ake, ⁶³ “Te hakamau nei, maatou e illoa maa ite saaita te tama e taratara kailaarao nei koi ora raa, a ia ni pesi tana taratara peelaa, ‘Nau ma ki hakamasikeria i te mate imuri naa aso e toru.’[✱] ⁶⁴ Heunatia oo soldia raa ki oo no roorosi hakaraaoi iloo i te kava kilava iloo naa aso e toru, teenaa ki see lavaa ana disaipol raa te oo no huuina laatou te haitino te tama naa aa ku oo no hakaea ki te heuna maa te tama naa ni hakamasikeria i te mate. Teenaa naa taratara hakallesi naa tama naa ma ki mee raa ma ki hakallika iaa i naa taratara te tama naa ni hai imua.”

⁶⁵ Teenaa Pilate ki mee ake, “Kootou too ni wasi ka oo ma kootou, aa kootou ku mmata ki roorosi hakaraaoi iloo naa tama naa i te kava.”

⁶⁶ Teenaa oo iloo naa tama naa no hakammau hakaraaoi iloo te kava raa katuku laatou hakailona, araa hakanoho iloo laatou naa wasi i te kava raa ki noho ka roorosi.

28

Jesus e hakamasikeria i te mate

(Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Ite saaita te aso te Sabat nilakaraa, Mary Magdalene laaua ma telaa ffine ettapa hoki ma ko Mary raa ni oo no asi ki te kava. ² Te mahuke e lasi raa ni hakateki no rue i te saaita naa lokoi; teenaa te ensol Te Atua raa ni au i te lani no hakatipe iloo te hatu e ppui i te mata te kava raa hakavasi no noho ia i aruna. ³ Te ensol naa ni hakasura ake pee ko naa kkemo te uila, aa ana hekau e hakao raa e makkini hua iloo. ⁴ Naa soldia e roorosi i te kava naa ni ppore i naa mattaku laatou, teenaa naa tama naa ni mmoe pee ko naa tama ku mmate.

⁵ Te ensol raa ki mee ake ki naa haahine: “Koorua see mattaku. Nau e iloa i koorua essee i Jesus, tetama ni tuukia ki te kros. ⁶ Ttama naa ku see moe i te kina nei; ttama naa ku oti te hakamasikeria i te mate, e mee pee ko la i taratara. Koorua uru mai no mmata i tana kina ni moe. ⁷ Aa koorua oo hakavave i te saaita nei lokoi no taratara ake peelaa ki ana disaipol, ‘Jesus ku oti te hakamasikeria i te mate. A ia ku hano ki Galilee imua kootou; kootou ma ki llave iaa ia i te kina naa!’ Hakamaarona lokoi ki aku taratara ni kauatu nei.”

⁸ Te takarua naa ni mee ma e mattaku, tevana iaa laaua ni fiafia iloo i te vana laaua ni kkite naa. Teenaa massike iloo te takarua haahine naa i te kava no ffuro ki oo no taratara ake ki ana disaipol.

⁹ Ttakarua naa ni hakatekia i Jesus kutuu ake imua laaua; Jesus ki mee ake, “Te aso taukareka.” Ttakarua naa ni oo atu kiaa ia no taaohi iloo ki ana vae no lotu kiaa ia. ¹⁰ Jesus ki mee ake, “Koorua see mattaku. Koorua oo no taratara ake ki aku taaina raa ki oo ki Galilee; nau ma ki mmata ilaatou i te kina naa.”

✱ 27.63 Mt 16.21; 17.23; 20.19; Mk 8.31; 9.31; 10.33-34; Lk 9.22; 18.31-33

Naa taratara naa soldia ni roorosi i te kava

¹¹ I te saaita naa haahine naa ni ffuro ka oo raa, aaraa soldia teelaa ni roorosi i te kava raa niahe ki Jerusalem no taratara ake ki naa maatua hakamaatua raa i naa vana ni mee i-te kava. ¹² Teenaa ki kkutu naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa no taratara i te vana laatou ki mee; naa tama naa ni kauake te hui te mane ki naa soldia raa ¹³ no taratara ake peelaa, “Kootou oo no hakatere telono raa maa naa disaipol Jesus raa ni oo atu i te poo no huuina tana haitino i te saaita kootou ni mmoe mannuu. ¹⁴ Ki mee maa te taratara nei etae ki Pilate, kootou see mannatu, maatou ma ki taratara ake i kootou e taratara maaoni.”

¹⁵ Naa soldia raa ni too naa mane naa no mee iloo laatou vana naa. Aa teenaa ko te taratara e tere vaaroto naa Jew no tae mai ki te aso nei.

Jesus ku hakasura ake ki ana disaipol

(Mk 16.14-18; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

¹⁶ Te sinahuru maa ttama tokotasi i naa disaipol Jesus raa ni oo ki te tamaa mouna i Galilee Jesus ni taratara ake ki laatou. ¹⁷ I te saaita naa tama naa ni kkite i Jesus raa, laatou ni ffuri kato no lotu kiaa Ia, niaaina maa aaraa tama ilaatou ni mamannatu tammaki. ¹⁸ Jesus ni hakkuu atu ki laatou no mee ake, “Naa mahi kato itelani ma te kerekere nei ku oti kato te uiia mai TeAtua kiaa nau. ¹⁹ Kootou oo ki naa kanohenua kato iloto te maarama nei no hurisia naa manava naa tama naa ki tautari mai laatou kiaa nau. Hakaukau tapuria naa tama naa iloto te inoa te Tamana, te Tama TeAtua, aa iloto naa mahi TeAitu Tapu. ²⁰ Kootou akonaki atu naa tama naa ki illoa i aku taratara hakkaatoa ni kauatu. Teenaa nau ma ki ttaka hakapaa taatou no tae iloo ki te hakaoti te maarama nei.”

MARK TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA MARK TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaataratara Mark ekaamata maa teenei ko “te Lono Taukareka i Jesus Christ, te Tama TeAtua.” Jesus etarataraina ma setama esosorina tautari ki ana taratara emee, aa etarataraina hoki ma setama hakamaatua. Te tiputipu nei e hakailotia i ana akonaki e kauake ki te henua, i ana haimahi i aruna naa tippua hakallika, aa i ana lavaa te uii naa haisara te henua. Jesus maraa etaratarana maa ia ko te Tama te Henua, teelaa ni au no mate ki hakasaoria te henua inaa mahi te haisara.

Mark etaratarana tonu aa see kkapo i ana kaumai telono i Jesus, aa etaratarana haimahi i naa vana Jesus ni mee, see mee maa etaratarana koi inaa taratarana aa ma naa akonaki Jesus ni kauake ki te henua. Tama ni sissii telaupepa nei ekaamata no taratarana i te au ana John te Baptis, aa ite saaita Jesus ni too te hakaukau tapu ka usuusuhia Satan. Ki oti raa aia ku hano tonu no taratarana i te saaita Jesus ni kaamata ana heuna no akonaki te henua ka hakamasike naa tama e mmaki. I loto ana heuna naa raa, naa tama etautari i Jesus naa ni kaamata no illoa hakaraa o i loto iaa Ia, tevana iaa naa tama see fiffai kiaa Ia raa ni ffuri no mee te kau vana e hakallika kiaa Ia. Te hakaoti ana naa taratarana telaupepa nei etaratarana inaa vana ni ssura inaa aso hakaoti Jesus i tana noho ni noho i te maarama nei. Naa taratarana e hakatahito ki tana saaita ni tuukia ki te kros aa i tana masike mai ana i te mate.

Naa taratarana hakaoti i te Lono Taukareka nei, teelaa e hakamaatinoria ki naa mak peenei raa [...], e tammaki naa tama e hai maa teenaa ni taratarana telaa tama, sei ma ko ttama ni sissii telaupepa nei.

Naa takkoto naa taratarana iloto te laupepa nei

Te kaamata te Lono Taukareka 1.1–13

Jesus e mee ana heuna iloto Galilee 1.14–9.50

Ekaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 10.1–52

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa ma naa matakaaina e tauppiri ki Jerusalem 11.1–15.47

Jesus ku masike i te mate 16.1–8

Te saaita TeAriki ni hakasura ki ana disaipol aa tana saaita ni ahe ki te lani 16.9–20

John te Baptis e hakaia naa taratarana TeAtua

(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

¹ Te Lono Taukareka i Jesus Christ, te Tama TeAtua raa, ekaamata peenei. ² Isaiah, te pure TeAtua, ni sissii peelaa, “TeAtua etaratarana peenei, ‘Nau ma ki heuna taku pure raa ki hano imua aa no penapena mai hakaoti too ara.’” ³ E mee te tama e tanitani varo mai iloto mouku,

‘Penapena mai hakaoti te ara TeAriki; hakatonu tana ara ma ki au raa ki tonu!’ ”

⁴ Teenaa hakasura mai iloo John i mouku no sare hakaukau tapu te henua ka hakahea ake peelaa, “Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku mee ki hakaukau tapu ina kootou, ki uiaa naa haisara kootou TeAtua.” ⁵ E tammaki naa tama i naa matakaaina iloto Judea aa ma naa tama i Jerusalem ni oo ake no hakannoo ki John. Naa tama naa ni oo atu no hakaari naa haisara laatou, teenaa huri atu iloo John no hakaukau tapu ina laatou iloto te Riva Jordan.

⁶ John e hakao ki naa hekau ellana ki naa huruhuru naa kamol, aa etuu kitettuu epena kitekiri te manu; aia ekai ki naa hani te vao aa ma naa manu e mee pee ko naa tama te laanui. ⁷ A Ia ni hakahea ki naa tama raa peelaa, “Te tanata ma ki au imuri aaku raa e hakamaatua are iaa nau, aa nau nei iloo see tau te suru atu no veetea naa uka ana taka. ⁸ Kootou e hakaukau tapu ina a nau ki te vai, a ia iaa ma ki au no hakaukau tapu ina kootou ki TeAitu Tapu.”

Te saaita Jesus ni hakaukau tapu ina, aa tana saaita ni usuusuhia Satan

(Mt 3.13—4.11; Lk 3.21-22; 4.1-13)

⁹ See rooroa koi raa, Jesus ni hanake i Nazareth, teenaa te matakaaina iloto Galilee. Teenaa a Ia ni hakaukau tapu ina hoki John iloto te Riva Jordan. ¹⁰ Saaita lokoi Jesus ni masike ake i te vai raa, a Ia ni kite i naa taaraki ake telani ka hano iho TeAitu raa ma serupe no takoto iaa Ia. ¹¹ Teenaa taratara iho iloo te reo raa i telani peelaa, “Koe naa ko taku Tama ellee ai taku manava; nau e hiahia iloo iaa koe.” ¹² Ite saaita naa lokoi raa a Ia ni usuhia TeAitu raa ki hano kiloto mouku, ¹³ ka noho ai iloo naa aso e matahaa, aa itana saaita ni taka vaaroto mouku raa, a Ia ni usuusuhia peenaa Satan kitahuri tana manava. A Ia ni taka ma naa manu vao ekaitama, tevana iaa naa ensol raa ni mmata ake kiaa Ia.

Naa disaipol mua Jesus

(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Te saaita John ni oti te ponotia kiloto te hare karapusira, Jesus ni hano no hakahea te Lono Taukareka TeAtua raa i Galilee. ¹⁵ Aa Ia ni hakahea peelaa ki naa tama i te kina naa, “Te aso raa ku tae mai, teenaa te Nohorana TeAtua raa ku saaita mai koi! Kootou tiiake naa haisara kootou naa, aa kootou ku hakataakoto tonu i te Lono Taukareka TeAtua!” ¹⁶ Ite aso tokotasi raa, Jesus ni sasare vaatai te Namu Galilee no kite iloo i te haanau Simon laaua ma Peter, e puipui ika ki te kupena.

¹⁷ Jesus ki mee ake kilaaua, “Koorua oomai no tautari kiaa nau, ki ako ina koorua i te haanota tama.” ¹⁸ Te takarua naa ni tiiake naa kupena laaua naa i te saaita naa lokoi, no oo atu vaamuri Jesus.

¹⁹ Jesus ni sare atu kimua hakamaarie no kite iloo itelaa haanau, James laaua ma John, naa tama Sebedii. Te takarua raa e nnoho iloto laaua potiraa ka onoono naa kupena laaua. ²⁰ Ite saaita koi Jesus ni kite i te takarua naa raa, kannake iloo kilaaua ki oo ake. Te takarua naa ni massike no tiiake iloo laaua tamana, Sebedii, ka noho iloto te poti ma naa tama ni tauia laatou ki hahaanota hakapaa laatou, aa laaua iaa ku oo vaamuri Jesus.

☆ 1.6 2 Kgs 1.8 ☆ 1.11 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 9.7; Lk 3.22 ☆ 1.15 Mt 3.2

Te tanata e tauria te tipua

(Lk 4.31-37)

²¹ Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki te matakaaina Capernaum, teenaa ite aso te Sabat raa, Jesus ni hano ki te hare lotu naa Jew raa no kaamata te akonaki naa tama. ²² Naa tama ni hakannoo kiaa Ia raa ni oho iloo i te mattoni ana taratara, see mee pee ko naa tisa naa Loo. Ana taratara e kauake raa ni taratara hakamaatua iloo.✱

²³ E mee te tanata e tauria te tipua e noho iloto te hare lotu naa. Teenaa te tanata naa ni masike no tanitani varo peelaa ki Jesus, ²⁴ “Jesus te tama i Nazareth, se aa taau e mee i maatou? E aa? Koe e au no taaii maatou? Nau e iloa ia koe, koe naa ko te Tama e tapu TeAtua!”

²⁵ Teenaa ki varo ake Jesus, “Ppui too pukua aa koe ku hakataha i tama naa!”

²⁶ Te tipua etau i te tanata raa nillea ka kappisi ana varo, araa uru mai iloo ki taha. ²⁷ Naa tama i te kina naa ni oho iloo ka vasirisiri ki laatou soko laatou, “Teenei se aa ku mee peenei? E aa? Teenei ni akonaki hou? Teenei setama hakamaatua iloo, teenei e hakannoo ai naa tippua raa ki ana taratara!”

²⁸ Teenaa telono inaa vana Jesus e mee naa ni tere ki naa kina hakkaatoa iloto Galilee.

Jesus e haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka.

(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)

²⁹ Jesus aa ma ana disaipol raa ni massike ite hare lotu raa ka oo tonu iloo ki te hare Simon laua ma Andrew, teenaa James laua ma John ni oo laatou hakapaa. ³⁰ Te hinaona ffine Simon raa e moe ka makalliliri i ana moelana i hare. I te saaita lokoi Jesus ni tae atu raa, naa tama raa ni taratara ake i te maki te ffine naa. ³¹ Teenaa hanatu iloo Jesus kite ffine naa no taaohi tanarima no hakamasike kiaruna. Te makallii raa ni mahana i te ffine naa, teenaa masike iloo ia no kaamata te tatta naa kaikai laatou.

³² Telaasuru naa, te saaita telaa ni suru raa, te henua ni too ake naa maki hakkaatoa aa ma naa tama e tauria naa tippua raa ki Jesus. ³³ Te kanohenua te matakaaina naa ni kkutu ake kato i haho te tootoka te hare. ³⁴ Jesus ni haia a Ia te lopo tama e mmaki i te kau maki no taukalleka, aa naa tama e tauria naa tippua raa ni haia a Ia hoki no taukalleka. Teenaa naa tippua ni tau i naa tama naa ni puuia a Ia ki see taratara, i naa tippua naa e illoa i aa Ia.

Jesus e hakaia naa taratara TeAtua i Galilee

(Lk 4.42-44)

³⁵ I te tahaata poo, te saaita telaa seki sopo raa, Jesus ni maahuru no hano ki te kina see hai tama itaha te matakaaina naa no taku. ³⁶ Teenaa Simon ma naa tama e ttaka laatou naa ni oo no sessee i aa Ia. ³⁷ Saaita naa tama naa ni llave ia a Ia raa, naa tama naa ki mee ake, “Te henua kato e sessee i aa koe.”

³⁸ Jesus ki mee ake, “Taato ki oo ki aaraa matakaaina i te kina nei. Nau e mee ki hakaia te Lono Taukareka raa ki naa tama naa hoki, i teenaa ko aku heuna e au no mee.”

³⁹ Teenaa hakataka iloo Ia vaaroto naa matakaaina hakkaatoa iloto Galilee, ka hakaia naa taratara TeAtua iloto naa hare lotu naa Jew, aa ka hanahana naa tippua e tau i naa tama i naa kina naa.✱

Te tanata e maki e haia Jesus no taukareka

(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)

⁴⁰ Te tanata tokotasi e haia te leprosi ni hanake no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “Ki mee koe e hiihai, koe ku au no hakamaaramatia taku haitino.”

⁴¹ Jesus ni aroha iloo i te tanata naa, teenaa haaroo atu iloo tana rima no ppaa ia ia ka mee ake peelaa, “Nau e hiihai. Koe ku taukareka!” ⁴² Te kiri ppara raa ni seai no maarama mai lokoi te haitino te tanata. ⁴³ Teenaa heunatia iloo Ia te tanata raa ki hano, ka hakaapo ake tana taratara peelaa kia ia, ⁴⁴ “Koe see hakaari ki se tama ma koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te hare lotu raa no mee kimmata ia ia koe; aa kikkite te henua ma koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki Te Atua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.”*

⁴⁵ Te vana ia tetanata naa ni hano no sare taratara ki naa tama hakkaatoa i te vana Jesus ni mee kia ia. Teenaa ki see lavaa ai Jesus te hano ki naa kina te henua e noho ai; a Ia ni taka ki naa kina te laa see nohorua te henua, ia te henua ni oo atu i naa matakaaina katoo no mmata ia ia i tana kina e noho naa.

2

Ttama see lavaa te sasare e haia Jesus no taukareka

(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

¹ Kullaka ana aso raa, Jesus ni ahe ki Capernaum, teenaa te lono raa ni tere maa Ia ku oti tetae ake ki hare. ² Etammaki iloo naa tama ni oo ake no kkutu itana hare e noho, te hare naa ni kkapi hakaoti ttama, aa i haho hoki te tootoka raa ni see hai sao. Teenaa hakaea iloo Jesus naa taratara Te Atua raa ki naa tama e kkutu i te kina naa. ³ Te laa setakahaa taanata essuake tetanata see lavaa te sasare ki Jesus. ⁴ Te vana ia naa tama naa ni see lavaa te hakasao atu ma te tama see lavaa te sasare raa ki Jesus, i te hare raa e kkapi ttama. Teenaa kikkake naa tama naa no hakahotu tetaffuu i aruna te kina Jesus e noho, no hakatere iho te tanata naa i aruna ana moelana kimua Jesus. ⁵ Te saaita Jesus ni kite maa naa tama naa etaahi manava ia ia raa, a Ia ki mee ake ki te tanata see lavaa te sasare, “Taku tama, oo haisara e uiia a nau.”

⁶ E mee naatisa naa Loo i te kina naa e noho ka hakataakoto soko laaou peelaa, ⁷ “Ttama nei e lavaa peehea te taratara peenei? Ttama nei e taratara iloo pee ko ia ko Te Atua! Te Atua soko Ia e lavaa te uiia naa haisara!”

⁸ Jesus ni tuu koi kailoa i naa mannatu ettuu ma naa tama naa. Teenaa ki mee ake Ia peelaa kilaatou, “Ai kootou ettaka ai ma naa mannatu peenaa?” ⁹ Te taratara hea e hainauhie te kauake ki te tanata see lavaa te sasare nei, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara e uiia a nau,’ seai, te taratara e mee maa, ‘Masike no too oo moelana naa, aa koe ku sasare?’ ¹⁰ Nau e mee ki huri atu peelaa ma Ttama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei te laa e lavaa te uiia naa haisara.” Teenaa huri iloo Ia no mee ake ki te tama see lavaa te sasare, ¹¹ “Nau e vanaatu kia koe, masike no too oo moelana naa aa koe ku hano ki hare!”

¹² Naa tama ettuu i te kina naa ni ttoka katoo i naa masike te tanata naa no too ana moelana raa ka hano ki tana hare. Laatou

* 1.44 Lev 14.1-32

ni oho hakkaatoa ka taratara hakanau i TeAtua peelaa, “Taatou ni see hai vana iloo peenei ni kkite imua!”

Jesus e kannaa i Levi

(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

¹³ Jesus niahe hoki ki tai te Namu Galilee. E mee naa tama ni kkutu ake kiaa Ia, teenaa kaamata iloo Ia te akonaki naa tama naa. ¹⁴ Ki oti raa, sare iloo Ia vaatai no kite i te tama e aoao naa takis e noho i tana kina e heheuna. Te inoa te tanata naa ko Levi, te tama Alpius. Jesus ki mee ake, “Tautari mai i aa nau.” Levi ni masike no hanatu iloo vaamuri Jesus.

¹⁵ I te saaita Jesus ni noho kakai ma ana disaipol i te hare Levi raa, e tammaki naa tama e aoao naa takis ma naa tama haisara ni oo ake no kkai laatou hakapaa. I te aa, e tammaki naa tama peenaa e ttaka ma Jesus. ¹⁶ Saaita naa Faarisi, teelaa e heheuna maa ni tisa naa Loo, ni kkite maa Jesus e noho ka kai hakapaa ma naa tama haisara aa ma naa tama e aoao naa takis raa, laatou ki vasiri peelaa ki ana disaipol, “Ai ttama naa e kai ai ma naa tama peenaa?”

¹⁷ Te saaita Jesus ni lono i naa taratara naa tama naa e hairaa, a Ia ki mee ake ki laatou, “Teelaa sei ko naa tama see mmaki raa e kaavea no mmata i te tokta, teelaa ko naa tama are e mmaki. Nau ni see au no ssee ki naa tama e ttonu naa ora laatou, sei. Nau ni au no ssee are ki naa tama haisara.”

Te taratara i te hakapakuu

(Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

¹⁸ I te saaita tokotasi raa naa disaipol John te Baptis ma naa Faarisi raa e hakapakuu see kkai. Teenaa e mee naa tama ni oo ake ki Jesus no vasiri ake peelaa, “Se vana peehea naa disaipol John ma naa disaipol naa Faarisi raa e hakapakuu see kkai i naa aso nei, aa oo disaipol raa iaa e kkai vare koi?”

¹⁹ Jesus ki mee ake, “Naa tama e arumia ki te kaikai te aavana raa ma ki nnoho see kkai peehea, ma te tanata e aavana raa e noho ilaatou? Saaita te tanata naa koi noho ma laatou raa, naa tama naa ma ki see lavaa e ttaka see kkai. ²⁰ Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai, te tanata e aavana naa ma ki toa ilaatou. Teenaa naa tama naa ma ki hakapakuu i te saaita naa.

²¹ “See hai tama e ssae te tapaa maro houu ki ppoou no ttui ki te kkahu tuai, i te tapaa maro houu raa ma ki ffano no masae te maro tuai. Teenaa te masae te kkahu tuai naa ma kilasi iaa. ²² Aa see hai tama hoki e utu te wain houu raa ki loto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa te wain houu naa ma ki ppuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain houu naa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. Te wain houu raa ki utuhia ki naa paeke houu.”

Jesus ko TeAriki te Sabat

(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

²³ I te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare ma ana disaipol raa vaaroto naa verena wit, aa ana disaipol naa ni sassare ka hakihaki naa hua naa wit ka kkai.* ²⁴ Teenaa ki mee ake naa Faarisi raa peelaa ki Jesus, “Tokaa, ai oo disaipol naa e haia ai laatou naa vana naa Loo raa e ppui ki see haia i te aso te Sabat?”

* 2.23 Deut 23.25

²⁵ Jesus kimee ake, “Kootou niseai iloo ki ppau te Laupepa Tapu i te vana David nimee itana saaita nihiikakai?✠ Aia ma naa taanata ettaka ma iaraa nihiikkai, ²⁶ teenaa aia ni hano kiloto te hare TeAtua raa no kai naa haraoa e hakaara ki TeAtua. Te vana nei ni mee i te ssao Abaiatar ni noho ma ko te Maatua Hakamau. Inaa Loo taatouraa, teelaa ko naa maatua koi elavaa tekkai naa haraoa naa. Tevana iaa David nikaina aia naa haraoa naa, no kauake hoki ki naa taanata ettaka ma iaraa ka kkai.”✠

²⁷ Jesus kittao ake hoki, “TeAtua ni tuku te Sabat raa ki sura se taukareka maa naa tama te maarama nei; see mee maa TeAtua ni penapena naa tama te maarama nei ki sura se taukareka maa te Sabat. ²⁸ Teenaa Ttama te Henua raa hoki ko TeAriki te Sabat.”

3

Te tanata e mmate tana rima (Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

¹ Ki oti raa Jesus ku ahe ki te hare lotu naa Jew, aa iloto te hare lotu raa teelaa se tanata e mmate tana rima tokotasi. ² Ennoho naa tama i te kina naa hoki, teelaa e sessee ara kitaratara haaeoina laatou Jesus. Naa tama naa ni tokatoka seemuu ki mmata laatou maa ki mee maa Jesus e huri no haia aia te tanata naa no taukareka i te Sabat. ³ Jesus kimee ake ki te tanata e mmate tana rima, “Kau no tuu imua naa tama nei hakkaatoa.” ⁴ Teenaa vasiri iloo Ia ki naa tama ennoho i te kina naa, “Naa Loo taatouraa e taratara maa se aa ettana ki haia taatou i te aso te Sabat? Ki tokonaki taatou telaa tama, seai, ki haia hakallikaina te tama naa? Eaa? Ki hakaora te tama ki ora, seai, ki taa te tama ki mate?” Tevana iaa naa tama naa ni seai iloo se taratara ni mee ake.

⁵ Jesus nittoka haaeo kilaatou, tevana iaa a Ia ni aroha hoki i te llono nataa naa tama naa i te taratara. Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata, “Ffora toorima.” Tetanata raa ni ffora tana rima no taukareka hoki. ⁶ Naa Faarisi raa ni oo no kkutu hakapaa ma naa tama i te kaavena Herod raa no taratara i te ara laatou ma ki mee ki taia laatou Jesus.

Te kuturana tama i tai te Namu Galilee

⁷ Teenaa ki hakataha Jesus ma ana disaipol raa ka oo ki te Namu Galilee, aa te kuturana tama e tammaki raa ni oo atu vaamuraana. Teenaa ni tama e oomai i Galilee, Judea, ⁸ Jerusalem, te matakaaina e ttapa ma ko Idumea, te matakaaina e tuu haka kkipu i Jordan, aa ma naa matakaaina e tuu alleha i Tyre ma Saidon. Naa tama hakkaatoa i naa kina naa ni oo ake ki Jesus ilaatou ni llono i ana vana e mee. ⁹ Te kuturana raa e lasi iloo, teenaa ki mee ake Jesus ki ana disaipol raa ki too ake hakaoti se poti, i te henua ku muimuiatu kato o kaaa Ia. ¹⁰ Jesus ni haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka, aa aaraa tama e mmaki e hakasaosao ake kaaa Ia ma ki ppaa naa rima laatou i aa Ia.✠ ¹¹ Aa i naa saaita naa tama e tauria naa tippua raa ekkite i aa Ia raa, naa tama naa maraa e oo atu no ppesi kimua Jesus no tanitani varo peela, “Koe ko Ttama TeAtua!”

¹² Teenaa ki hakaapo ake Jesus tana taratara ki laatou, ki see hakaee ki se tama iaa Ia.

Jesus e hiri te taka sinahuru maa te takarua aposol

(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)

¹³ Ki otiraa Jesus ku hano kiaruna temouna, teenaa aru iloo ki ana tama e fiffai raa ki oo ake. Te saaita naa tama naa ni ttae ake raa, ¹⁴ hiri iloo Ia te taka sinahuru maa te takarua taanata ki heheuna maa Ia. Naa tama naa nitaapaa a Ia maa ni aposol. A Ia kimee ake, “Kootou nei ma ki heheuna maa nau. Kootou ma ki heunatia a nau hoki ki oo no hakahea te Lono Taukareka, ¹⁵ teenaa naa mahi TeAtua ma ki ttaka ma kootou, ki lavaa kootou te hanahana naa tippua.”

¹⁶ Teenei te taka sinahuru maa te takarua aposol Jesus ni hiri: Simon (ttama ni taapaa Jesus ma ko Peter); ¹⁷ Te haanau James laaua ma John, naa tama Sebedii (takarua ni taapaa Jesus ma ko Boanerges, teenaa ko te taratara e mee maa, ‘Naa Tamalliki te Hatturi’); ¹⁸ Andrew, Philip, Bartolomiu, Matthew, Thomas, James ttama Alpius, Tadeus, Simon, te tama te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel, ¹⁹ aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki hakaarina a ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus laaua ma Belsebul

(Mt 12.22-32; Lk 11.14-23; 12.10)

²⁰ Ki otiraa hano iloo Jesus ki hare, teenaa e mee hoki te kuturana tama e tamamaki nikkutu ake kiaa Ia. Jesus ma ana disaipol naa ni see lavaa iloo te kikai hakaraaoi. ²¹ Ite saaita naa hareakina Jesus raa ni llono i te mee nei raa, oo ake iloo ma ki toa laatou a Ia, teenaa i aaraa tama e taratara maa Jesus ku vvare.

²² E mee aaraa Tisa naa Loo teelaa ni oo ake i Jerusalem ni taratara peelaa, “Ttama naa e tauria Belsebul! Teelaa ko te tipua hakamau raa ekauake ana mahi kitetama naa, teenaa kilavaa ia te hanahana naa tippua.”[✠]

²³ Teenaa ki aru ake Jesus ki naa tama naa no kauake naa taratara nei: “Satan e lavaa peehea te hanaa a ia hoki Satan? ²⁴ Ki mee maa naa tama se henua e nnoho maavae ka hetaa ki laatou, te kanohenua naa ma ki see lavaa te nnoho taukalleka. ²⁵ Ki mee maa ni hareakina e nnoho ka hakatautau ki laatou, naa tama naa ma ki see lavaa te nnoho taukalleka. ²⁶ Aa teenaa, kimee maa naa tama ite nohorana Satan raa e nnoho maavae ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki see takoto rooroa, aa ku maseu.

²⁷ “See haitama e lavaa te uruhia a ia te hare setanata haimahi no huuina ana hekau, kimee maa te tanata haimahi naa see saisaitia a ia imua, ki lavaa a ia te too naa hekau te tanata naa.

²⁸ “Nau e taratara atu te hakamaaoni nei: Ki mee maa se tama e mee ana lopo sara iloo, ka taratara hakallika i TeAtua, TeAtua ma kilavaa te hanaa a Ia naa sara ttama naa. ²⁹ Iaa ki mee maa se tama e taratara hakallika i TeAitu Tapu TeAtua, naa sara ttama naa ma ki see lavaa te hanaa. Ttama naa ma ki noho hakaoti ma tana sara naa.”[✠] ³⁰ (Jesus e taratara peenei i naa tama raa e taratara peelaa iaa Ia, “Ttama naa e taka ma te aitu hakallika.”)

Te tinna ma naa taaina Jesus

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Te tinna Jesus aa ma ana taaina raa ni ttae ake ni ttuu i haho, teenaa heunatia atu iloo laatou te tama tokotasi ki hare, ki mee ake ki Jesus

ki hanake. ³² Teenaa ki mee ake naa tama e kikutu iaa Ia raa peelaa, “Too tinna aa ma oo taaina raa e nnoho i haho, e ssee iaa koe.”

³³ Teenaa ki vasiri ake Jesus, “Ko ai taku tinna aa ko ai aku taaina?”
³⁴ A Ia ki ttoka ki naa tama e nnoho aareha iaa Ia raa ka mee ake peelaa kilaatou, “Kootou mmata! Teenei taku tinna aa aku taaina.
³⁵ Ki mee maa se tama e mee naa mee taku Tamana raa e hiihai, teenaa se taina aaku, se kave aaku, aa se tinna aaku.”

4

Te parapol i te tama e pesipesi naa hua laakau
 (Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

¹ Jesus ni kaamata hoki te akonaki te henua vaatai te Namu Galilee. Te kutturana tama ni kikutu atu ki hakannoo kiaa Ia raa ni lasi iloo, teenaa kake iloo Ia no noho iloto te poti tokotasi ka aro no taura itai. Te henua iaa e nnoho ake iuta, i te manumanu ttai.* ² Jesus ni akonaki ake te kau mee hakkaatoa ka taratara ki naa parapol, teenaa e taratara ake peelaa ki naa tama naa:

³ “Hakannoo mai. Teelaa se tama ni hano no pesipesi naa hua wit raa ki somo itana verena. ⁴ Itana saaita ni pesipesi ana hua vaaroto te verena raa, e mee naa hua wit ni maaoha vaaruna te saarena, kallee ake naa manū raa no kaina. ⁵ Aaraa hua ni maaoha ki aruna te korohatu, i te kina see hai pela maaoni. Naa hua wit naa ni mattiri vave lokoi, i te pela raa see lasi. ⁶ Teenaa te saaita telaa ni tii raa, naa wit ni mattiri ake raa ni tuunia ka mmate, i naa patiaka laatou ni see ttae kilaro. ⁷ Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, aa i te saaita naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa no see ffua. ⁸ Aaraa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka. Naa wit naa ni ssomo hakaraa o iloo no ppesi naa kaikai laatou; aaraa wit e ppesi tiki matatoru, aaraa wit e ppesi te mataono, aa aaraa wit e ppesi te lau naa hua.”

⁹ Jesus ki hakaoti atu ana taratara peelaa, “Ki mee maa kootou e fifai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai.”

Te hakataakoto naa parapol
 (Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)

¹⁰ Te saaita naa tama raa ni masseu ka noho Jesus sokoia raa, e mee aaraa tama inaa tama ni hakannoo kiaa Ia naa ni oo ake ma te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa no mee ake ki Jesus ki hakaari ake te hakataakoto ana parapol ni kauake kilaatou.

¹¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Naa vana huu i te Nohorana TeAtua raa, teenei ni kauatu nau ki kootou. Aa ki naa tama teelaa see ttaka mai ki taatou raa iaa, laatou ma ki too naa taratara nei maa ni parapol.

¹² Teenaa,

‘Niaaina maa naa tama naa e tokatoka ma ki kkite laatou, laatou ma ki see kkite.

Niaaina maa naa tama naa e hakannoo ma ki llono laatou, laatou ma ki see massaro.

I te aa, ki mee maa naa tama naa ni illoa no ffuri naa manava laatou ki TeAtua,

TeAtua ni aroha i laatou no uiia naa haisara laatou.’”*

* 4.1 Lk 5.1-3 ☆ 4.12 Is 6.9-10 (LXX)

Jesus e hakailoa ake te hakataakoto te parapol te tama e pesipesi naa hua laakau.

(Mt 13.18-23; Lk 8.11-15)

¹³ Teenaa kivasiri ake Jesus kilaatou, “Ki mee kootou see illoa i te hakataakoto te parapol nei, kootou ma ki ilotia peehea kootou te hakataakoto aaraa parapol?” ¹⁴ Ttama ni pesipesi naa hua raa e mee maa ko te tama e sare taratara i naa taratara TeAtua. ¹⁵ Naa hua laakau e maaoha vaaruna te saarena raa, e mee ma ko naa tama ellono i naa taratara TeAtua, aaraa nei Satan ku hanake no huutia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou. ¹⁶ Naa hua e maaoha vaaruna te korohatu raa, e mee ma ko naa tama ni fiaffia lokoi i te saaita laatou nillono i naa taratara TeAtua. ¹⁷ Araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou. Naa tama naa ni lotu i te tamaa saaita koi, aa i te saaita naa haao raa ni pakuu ake, ilaatou e ttaka ma naa taratara naa raa, naa taratara TeAtua naa ni tiiake koi laatou. ¹⁸ Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, e mee ma ko naa tama ellono i naa taratara TeAtua, ¹⁹ tevana iaa naa tama naa ni hakaapii are i naa mannatu laatou ki naa vana te maarama nei, teenaa ko naa kaimannako laatou ma ki haimane laatou, aa ma aaraa vana te maarama nei te laa e oti manava ai laatou. Teenaa ko naa mannatu naa te laa see mau ai naa taratara TeAtua raa iloto naa manava laatou. Naa tama peenaa ma ki hainattaa iloo te kkite maa ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou. ²⁰ Naa hua e maaoha i te pela e taukareka raa iaa, e mee ma ko naa tama ellono naa taratara TeAtua no tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou, ka ssura naa tiputtipu e taukalleka raa i naa ora laatou. Teenaa e mee pee ko te tama e tori ana hua laakau raa no ssomo ka ppepsi telopo kaikai; naa laakau e ppepsi tiki matatoru, naa laakau tiki mataono, aa naa laakau e taa te lau i ana kaikai.”

Te lamu e uhi ki te kamete

(Lk 8.16-18)

²¹ Jesus kuttao atu hoki, “Eaa? Ehaitama ehakaura tanalamu no uhi ki se kamete, sei ma ehakalluu kilaro sessoa? Sei iloo! Ttama raa e hakatuu te lamu raa ki aruna te aruna, ki too te maasina te lamu naa iloto te hare.” ²² Teenaa, i naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku ilotia, aa naa vana e ttanu raa ma ki oti ku laavea no hakassuratia ki te maarama.” ²³ Ki mee maa kootou e fifai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai.”

²⁴ A ia ni vana ake hoki peela, “Kootou hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara kootou ellono! Te ara kootou e ffuri no hakatonutonu aaraa tama raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu kootou i te ara naa hoki, tevana iaa tana vana ma ki mee ki kootou naa ma ki toe iaa.”

²⁵ Naa tama ni kauake naa mee laatou TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee, aa naa tama sei naa mee laatou ni kauake TeAtua raa iaa, naa tamaa mee e nnoho ma laatou naa ma ki toa i laatou.”

Te parapol te hua laakau e somo

²⁶ Jesus kutaratarata ake hoki, “Te Nohorana TeAtua e mee peenei. Te tanata raa e pesipesi naa hua wit raa iloto tana verena. ²⁷ A ia e moe i naa poo, aa i te ao ku masike no sare. I te saaita naa, ana wit raa e mattiri soko laatou ka ssomo. Tevana iaa te tanata raa see iloa maa naa wit raa e ssomo peehea. ²⁸ Te laa ko te pela raa e mee naa wit raa

✧ 4.21 Mt 5.15; Lk 11.33 ✧ 4.22 Mt 10.26; Lk 12.2 ✧ 4.24 Mt 7.2; Lk 6.38 ✧ 4.25 Mt 13.12; 25.29; Lk 19.26

ki ssomo no ffua; te mee mua e matiri ake raa, teenaa ko te hua laakau, ki oti raa naa taume raa ku vvoru, aa ite saaita naa taume raa ku maffaa raa, teenaa naa wit raa ku ppesi naa kaikai laatou. ²⁹ Saaita naa wit raa ettae ttae raa, te tanata raa ku kaamata te taa naa wit raa ki tana paraamo, e mee te vasi naa wit raa ku tae mai.”[☆]

Te parapol te hua te laakau e ttapa ma se mastat
(Mt 13.31-32,34; Lk 13.18-19)

³⁰ Jesus ki mee ake hoki, “Taatou kitaratara maa te Nohorana TeAtua raa e mee peehea? Se parapol peehea taatou ki hakaea ki illoa hakaraaoi kootou? ³¹ Te Nohorana TeAtua raa e mee ma ko te hua telaakau ettapa ma se mastat, teenaa ko te hua laakau e punaamea hakaoti i naa hua hakkaatoa. Teenaa te tanata raa etoo te hua laakau naa notori iloto tana verena. ³² Te hua laakau naa ku somo ake no lasi hakamataku iloo, see hai laakau etae kitelasi telaakau naa. Teenaa telaakau naa kuvvoru ana huilaa ellasi kallee ake naa manura no takitaki naa ohana laatou ite maru te laakau naa.”

³³ Jesus nitaratara kite lopo parapol peenei i tana saaita ni hakaea naa taratara TeAtua raa ki naa tama; a Ia ni kauake te kau taratara ki mallama naa pisouru naa tama naa. ³⁴ Itana saaita etaratara ki naa tama raa, a Ia maraa etaratara lokoi ki naa parapol. Aa i naa saaita laatou ma ana disaipol raa e noho soko laatou raa, a Ia maraa e kauake te hakataakoto naa parapol raa ki ana disaipol.

Jesus e haia a ia te lani raa no lauhie
(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Itelaasuru te aso naa raa, Jesus ni mee ake ki ana disaipol, “Taatou ki oo notere kitelaa vasi te namo.” ³⁶ Teenaa tiiake iloo laatou te kuturana naa ka oo naa disaipol raa no kkake ki te poti e noho ai Jesus raa ka tere laatou. E mee hoki aaraa poti ni tauttau i tainaa. ³⁷ See rooroa raa telani elasi raa ku pakuu ki laatou, teenaa te potilaatou naa ku kaakea naa peau ka utuhia te poti laatou naa. ³⁸ Ite saaita naa, Jesus e moe kallano ki tana llano raa ite murivaka imuri. Teenaa ffuri atu iloo ana disaipol raa no haarona: “Tisa nei, ko see anaana peehea maa taatou ku mee ki mallemo!”

³⁹ Jesus ni masike no varo iloo kite matani ma naa peau, “Marino iho!” Teenaa tuku iho iloo te matani raa ka marino kkii te moana. ⁴⁰ Jesus ki huri atu ki ana disaipol, “Kootou e mattaku i te aa? Kootou seki lavaa iloo te taao hi manava iaa nau?”

⁴¹ Ana disaipol naa ni mattaku hakallika iloo, ka vasirisiri ki laatou soko laatou: “Teenei se tama peehea, ma te matani aa ma naa peau ki tuku kiaa Ia?”

5

Jesus e haia a Ia te tama e tauria te tipua raa ka taukareka.
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

¹ Jesus ma ana disaipol raa ni tere no ttae iloo ki te matakaaina Gerasa i telaa vasi te Namu Galilee. ² Te saaita Jesus ni sepu iho i te poti raa, e mee te tanata e tauria te tipua ni hanake ite kava nottiri iaa Ia itai. ³ Te tanata naa se tama e taka vaaroto naa kava, aa see hai tama hoki kulavaa te saisaitia a ia te tanata naa ki see sasare. ⁴ Telopo

☆ 4.29 Joel 3.13

saaita ana vae ma ana rima e saisaitia naa tama raa, a ia e mossia koi a ia naa seni naa. Aia e haimahi are i naa tama i te kina naa, teenaa ni see haitama nilavaa te hanatu no tautauhia aia. ⁵ Ite poo ma te ao, tetanata naa esare vaaroto naa kava raa ma naa mouna, ka tanitani varo peenaa ka seressere tana haitino ki naa hatu.

⁶ I tana saaita ni kite i Jesus i tana kina e tuu mai raa, a ia ni tere atu no tuu ki ana turi imua Jesus, ⁷ no tanitani varo atu peelaa, “Jesus, Ttama TeAtua Nnui! Se aa koe emee iaa nau? Koe see au no mee pakavaina nau!” ⁸ (Aia emee atu peenaa i Jesus kuoti te vanaake ki te tipua raa ki hakataha iaa ia.)

⁹ Teenaa ki vasiri ake Jesus, “Ko ai too inoa?”

Te tanata raa ki mee ake, “Taku inoa ko ‘te Kaavena’, i maatou e tammaki.” ¹⁰ Teenaa a ia ki tanitani ake ki Jesus ki see kerekere ia laatou i te kina laatou e nnoho naa.

¹¹ Ite saaita naa, teelaa ni poi e tammaki e ttuu kakkai i te vasi te mouna. ¹² Teenaa naa tippua raa nittani ake peelaa ki Jesus, “Kaavea maatou ki naa poi, aa ku tiiake maatou ki uru no tau iloto naa poi.” ¹³ Jesus ni tiiake ia naa tippua raa ka oo, teenaa hakattaha iloo naa tippua raa i te tanata naa ka oo no tau inaa poi. Naa poi naa hakkaatoa, elava naa simata e lua, ni ffuro ki te hakattoo ana te mouna raa no maaoha ki loto te namo raa no mallemo.

¹⁴ Naa taanata e roorosi naa poi naa ni ffuro no hakatere te lono raa ki naa tama te matakaaina naa aa ma naa tama e nnoho i naa kerekere laatou i naa tautaha te matakaaina naa. Teenaa naa tama i naa kina naa ni oo ake no mmata i te vana ni mee naa. ¹⁵ Te saaita laatou ni ttai ki Jesus raa, laatou nikkite i te tanata ni vware raa e noho mai. Aia ku hakao ana hekau aa kumatamai hoki; teenaa laatou ni mattaku hakkaatoa. ¹⁶ Naa tama nikkite inaa vana ni ssura naa ni hakaea ki naa tama raa i te vana ni mee i te tanata naa, aa i te vana hoki ni mee i naa poi.

¹⁷ Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no vanaake ki Jesus ki hakataha i te matakaaina laatou naa.

¹⁸ Te saaita Jesus ni mee ki kake ki te poti laatou raa, te tanata ni vware raa ni hanatu no ppura ma ki kake atu ia.

¹⁹ Araa nei Jesus ni see hiihai maa te tanata naa e kake ake. A ia ni huri are no vanaake peelaa kiaa ia, “Ahe ki hare ki oo tama raa no taratara ake i naa vana TeAriki ni mee kiaa koe, aa koe ku taratara ake i naa tiputipu te manava aroha TeAriki i aa koe.”

²⁰ Teenaa hano iloo te tanata naa no hakaea ki naa tama i Dekapolis* i tana vana ni haia Jesus. Naa tama ni llono iaa ia raa ni oho hakkaatoa.

Te tamariki ffine Jairus aa ma te ffine e tere tana ttoo
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ Te saaita Jesus ni ahe ki telaa vasi te namo raa, e tammaki iloo naa tama ni oo ake no kkutu ake kiaa ia i tai.

²² Teenaa sura atu iloo te tanata e ttapa ma ko Jairus, a ia naa se hakamaa te hare lotu i te kina naa. I tana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni pesi ki ana turi imua Jesus, ²³ no taro ake peelaa, “Taku tamariki ffine raa e maki hakallika iloo. Kau no hapapiri oo rima i aruna taku tamariki nei ki marooroo ia, aa ki ora hoki.”

²⁴ Teenaa oo iloo laaua ma te tanata naa. E tammaki iloo naa tama ni sassare ka oo laatou hapapaa, teenaa e muimui atu katoo i ana vasi.

* 5.20 Dekapolis; teenaa ko te taratara e mee maa, ‘naa Matakaaina e Sinahuru’

²⁵ E mee te ffine e tere peenaa tanattoo, teenei kulavaa naa setau e sinahuru maarua. ²⁶ Ana mane ni oti kato te pesi ki naa tokta ki oo ake no haia aia ki taukareka, tevana iaa aia niseai iloo ki taukareka; tana maki naa nihano koi nolasi. ²⁷ Te ffine naa ku oti telono inaa vana Jesus nimee, teena hanake iloo ia iloto te kuturana raa vaamuri Jesus, ²⁸ kamaanatu soko ia peela, “Ki mee koi nau epaa takurima iana hekau ehakao, teena nau ma ki taukareka.”

²⁹ Araa sare atu iloo ia no paa tana rima ki te tupa te kahu Jesus; teena tana ttoo ni motu hua lokoi i te saaita naa, aa a ia kulono hoki ma teela se taukareka raa kusura i tana haito. ³⁰ I te saaita naa lokoi raa, Jesus nilono maa teela ni mahi emaffana iaa ia, teena hakatahuri iloo ia ki naa tama raa no vasiri, “Teela ko ai te tama epaa i taku kahu?”

³¹ Ana disaipol raa ki mee ake, “Mmata i naa muimui atu naa tama naa i oo vasi; koe evasiri peehea ma ko ai te tama epaa iaa koe?”

³² Tevana iaa Jesus ni tokatoka koi kite ia i te tama ni paa kiaa ia. ³³ Te ffine raa ni porepore i tana matak i te vana nimee iaa ia, teena hanake iloo no pesi ki ana turi imua naa vae Jesus, no taratara ake te hakamaaoni inaa vana nissura iaa ia. ³⁴ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Taku tama, koe ku taukareka iaa koe e mau too manava iaa nau; aa tere no noho hakaraa oi.”

³⁵ Te saaita Jesus koi taratara ake ki te ffine raa, te tama tokotasi i te hare Jairus raa ku tae ake no vanaa ke ki Jairus, “Too tamariki ffine raa kumate; koe see anaana ma ki vanaa ke koe ki te Tisa naa ki au.”

³⁶ Jesus ni see hakannoo atu ki naa taratara naa tama naa e hai; a ia ni huri no vanaa ke ki Jairus, “Koe see matak; taaohi manava koi iaa nau.” ³⁷ Jesus ni see hiihai maa ni tama ki oo ake. A ia ni toa koi a ia Peter ma te haanau James ma John ka oo laatou. ³⁸ Laatou ni oo atu notta e iloo kite hare Jairus, teena kilono Jesus inaa hevaa huri te hare naa. ³⁹ Teena uru atu iloo ia ki hare no mee ake ki naa tama naa, “Kootou ettani i te aa? Tamariki naa see mate, tama naa e moe koi!”

⁴⁰ Naa tama iloto te hare naa ni hakasakammini koi naa kaisu laatou iaa ia, teena kerekereia iloo ia naa tama naa ki oo ki haho. Araa toa iloo ia naa maatua te tamariki raa aa ma te takatoru disaipol ni ooake ma la raa, ka uru atu laatou ki te kina te tamariki raa e moe. ⁴¹ Teena kapaatu iloo Jesus ki te rima te tamariki raa no mee ake haka Hebrew peela, “Talitha koum,” teena ko te taratara e mee maa, “Tamariki ffine nei, nau e vanaatu kiaa koe, masike ki aruna!”

⁴² Te tamariki ffine naa ni masike i te saaita naa lokoi no sasare vaaroto te hare. (Naa setau te tamariki naa e sinahuru maarua.) Naa maatua te tamariki naa nillee hakaoti naa mouri laua. ⁴³ Tevana iaa Jesus ni hakaapo ake kilaaua ki se taratara ake laua ki se tama i te vana nimee naa. Araa mee ake iloo kilaaua ki kauake ni kaikai ma te tamariki raa ki kai.

6

*Jesus e sahea naa tama i Nazareth
(Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)*

¹ Jesus ni masike i te kina naa no ahe ma ana disaipol ki tana matakaaina. ² Ite aso te Sabat raa, a Ia ni hano no kaamata ana akonakiraa i te harelotu naa Jew. E tammaki iloo naa tama ni oo ake; aa i te saaita naa tama naa nillono i ana taratara raa, laatou ni oho hakkaatoa, teenaa ki vasirisiri laatou peelaa, “Teenei se iloa te tama nei e toomai i hea? Teenei se atamai aa ni mahi te tama nei ni kauake e ai kilavaa ia te ppena naa mirakol?” ³ Eaa? Teenei seai ko te kapenta, te tama Mary? Teelaa seai ko Ia raa e mee ana taaina ko James, Joseph, Judas aa ko Simon? E aa? Teelaa seai ko ana kave raa e nnoho i te kina nei?” Teenaa naa tama naa ni see fiffai ma laatou e hakannoo kiaa Ia.

⁴ Jesus ki mee ake ki laatou, “Te pure TeAtua raa e haia hakaraaoina naa tama i ana matakaaina katoo e hano; aa i tana tino matakaaina raa iaa, a Ia e hakakkeeina. Teenaa ana tino haanauna raa iloo ma ki see illoa atu kiaa ia.”[☆]

⁵ Jesus ni see lavaa te hakassura ni mahi TeAtua i te kina naa; a Ia ni hakapiri koi tana rima i aruna naa uruai tama e mmaki no taukalleka naa tama naa. ⁶ A Ia ni teki iloo i naa tama naa ni see hakannoo kiaa Ia.

Jesus e heuna te taka sinahuru maa te takarua disaipol aana raa ki oo (Mt 10.5-15; Lk 9.1-6)

⁷ Jesus ni aru ake ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa kiaa Ia. Teenaa uui atu iloo Ia naa mahi TeAtua ki laatou, ki lavaa laatou te hanahana naa tippua. Araa heunatia iloo Ia naa tama naa ka oo, tiki takarua, no mee ana heuna. ⁸ Teenaa a Ia ni taratara ake peelaa ki laatou, “Kootou seai ni mee ma ni haraoa, naa paeke e hahao hekau, aa ma ni mane e too ka oo ma kootou; kootou too koi naa tokotoko kootou.”[☆] ⁹ Kootou hakao nitaka ma kootou, tevanaiaa kootou see too maa nissookahu maa kootou.” ¹⁰ A Ia ni vanaake hoki peelaa, “Naa hare kootou etoa ki nnoho raa, kootou ku nnohotonu i naa hare naa ki tae ki te ssao kootou e massike i te matakaaina naa ki oo. ¹¹ Aa ki mee naa tama te matakaaina naa see oo atu no toa kootou aa see hii hakannoo ki kootou, kootou ku tiiake te matakaaina naa aa kootou ku oo. Te saaita kootou e oo raa, kootou ku tahitahi naa kerekere e mmau i naa ororo vae kootou, ki illoa naa tama naa maa te tiputipu laatou e hakasura raa e sara.”[☆]

¹² Teenaa oo iloo naa disaipol raa no hakaea ki te henua ki ffuri naa manava laatou no tiiake te tiputipu e ppena naa haisara. ¹³ Te lopo tama e uruhia naa tippua raa ni haia laatou no taukalleka, aa e tammaki naa tama e mmaki ni mumurua laatou ki te ssunu te oliv no malolloo.[☆]

Te mate John Baptis (Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

¹⁴ Herod, tetuku Galilee raa, nilono i naa vana Jesus ni mee naa, teenaa i te henua hakkaatoa e taratara iaa Ia. Araa tama e taratara peelaa, “John te Baptis raa ku ora hoki, teenei e lavaa ai te tama nei te hakassura naa mahi TeAtua.”

¹⁵ Araa tama iaa e taratara peelaa, “Teenei ko Elijah.”

Aa aaraa tama e mee maa, “Teenei se pure TeAtua, e mee pee ko naa pure TeAtua imua.”[☆]

¹⁶ Te saaita Herod nilono i naa vana nei raa, a ia ni mee tana taratara peelaa, “Tama naa ko John te Baptis, te tama ni tuutia a nau tana ua

☆ 6.4 Jn 4.44 ☆ 6.8 Lk 10.4-11 ☆ 6.11 Acts 13.51 ☆ 6.13 Jas 5.14 ☆ 6.15 Mt 16.14; Mk 8.28; Lk 9.19

no mate; aa teenei ttama nei ku ora hoki.”¹⁷ Teelaa ko Herod raa nimee ake ki ana roorosi raa kisaisaitia John, aa kupeesia kiloto te hare karapusi. Aia nimee tana vana naa iaa ia ni aavanatia a ia Herodias, te aavana tana taina, Philip.¹⁸ John te Baptis maraa e hai ake lokoi peelaa ki Herod, “Te mee raa e sara makoe ki aavanatia a koe te aavana too taina!”[✠]

¹⁹ Herodias nitaka ma tanalotoffaao i John; aia ni hiihai maa John ki taia ki mate, tevana iaa tana vana naa ni see akottia.²⁰ I te aa i Herod ni iloa maa John se tama e sosorina taukareka aa se tama hoki e tonu tana ora. Teenaa ki mee ake a ia ki naa tama e heheuna i aa ia raa ki see taia John. Niaaina maa naa mannatu Herod maraa see tonu i ana saaita e lono i naa taratara John raa, a ia maraa e hii hakannoo koi ki ana taratara.

²¹ Te ssao Herodias ki mee tana vana hakallikanaa kutae. Teenaa kote aso te kaikai elasi Herod nimee, ki hakamaatino tana aso ni haanau mai. Aia ni aru ki naa hakamau te kaaman, naa hakamau ana soldia, aa ma naa tama hakamaatua iloto Galilee, ki oo ake ki tana kaikai naa.²² Herod laatou ma naa tama ni oo ake ki te kaikai naa ni hakahia hia ina te taupu Herodias i tana saaita ni hanake no anu imua laatou. Teenaa mee ake iloo Herod peelaa ki te taupu naa, “Kainnoo mai too mee e hiihai, aa nau ma ki kauatu kiaa koe.”²³ Herod nituku hoki tana taratara peelaa, “Se aa taau e kainnoo mai, nau ma ki kauatu. Niaaina ki mee maa koe e hiihai ma ki kauatu se vasi i aku mee hakkaatoa raa, nau ma ki kauatu kiaa koe!”

²⁴ Teenaa hano iloo te taupu raa no vasiri ake ki tana tinna, “Se aa taaku ki kainnoo?”

Tana tinna raa ki mee ake, “Vanaatu iaa koe e hiihai ki kauatu te pisouru John te Baptis.”

²⁵ Teenaa tere iloo te taupu naa no mee ake peelaa ki te tuku, “Nau e hiihai maa koe ki haaoa mai te pisouru John te Baptis ki loto se peesini aa ku toomai kiaa nau i te saaita nei lokoi!”

²⁶ Te manava te tuku raa ni hakallika iloo i te taratara te taupu raa ni kauake, tevana iaa aia kuseelavaa te sahea aia te taupu naa, i teelaa se taratara aana nituku kallono katoa naa tama ni oo ake ki te kaikai naa.²⁷ Teenaa heunatia iloo aia tana roorosi tokotasi ki hano no toomai te pisouru John. Te roorosi naa ni hano ki te hare karapusi raa no tuutia iloo ia te pisouru John.²⁸ Araa haaoa iloo ia te pisouru raa kiloto te peesini ka too ake no kauake ki te taupu, teenaa kauake iloo te taupu raa ki tana tinna.²⁹ Te saaita naa disaipol John ni llono raa, oo ake iloo laatou no too tana haitino no tanumia.

Jesus e haanai te kuturana tama e lasi

(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Naa aposol raa ni ahe ake ki Jesus no taratara ake i naa vana ka too laatou nimee aa ma naa taratara laatou ni akonaki ki te henua.

³¹ Etammaki iloo naa tama ni oo ake ka oo peenaa i te kina Jesus e noho ma ana disaipol, ka see lavaa naa tama naa te kkai hakaraaoi. Teenaa ki mee ake peelaa Jesus ki ana disaipol, “Taatou ki oo ki se kina no nnoho soko taatou, ki lavaa kootou te hakamalolloo.”³² Teenaa massike iloo laatou no kkake i te poti raa ki oo ki se kina see nnohoria te henua.

³³ Tevana iaa te lopotama nikkite itesaaita laatou ni massike ka oo raa ni mmate maa teelaa ko Jesus ma ana disaipol; naa tama naa ni hakataka i naa matakaaina raa ka ffuro vaauta no ttae ki te kina Jesus ma ana disaipol raa ma ki hakattau ake. ³⁴ Te saaita Jesus ni sepu i te poti raa no kite i te kuturana elasi naa raa, tana manava nillee iloo, inaatama naa ku mee ma ko naa sipsip e lellere huri, see hai tama emmata ake kilaatou. Anaa kaamata iloo Ia te akonaki ake tura mee iloo etaukalleka TeAtua.^{*} ³⁵ Ite saaita naa raa telaa raa ku taupiri ki suru, teenaa oo ake iloo ana disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Taatou ku poonia, aa te kina nei see nnohoria. ³⁶ Heunatia naa tama naa ki oo no taavi ni kaikai maa laatou inaa matakaaina ettuu tauppiri mai.”

³⁷ Araa nei Jesus ni huri atu are no mee ake kilaatou peela, “Kootou naa ki kauake ni kaikai maa naa tama naa ki kkai.”

Ana disaipol raa ki mee ake, “Koe e hiihai maa maatou ki oo no pesi ni sehua e-lua naa siliva ki naa kaikai ki kkai naa tama nei?”

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Kootou oo no mmata maa e hia naa haraoa taatou koi takkoto.”

Naa disaipol raa ni ahe ake no mee ake peela, “Teelaa ni haraoa erima aa naa ika elua.”

³⁹ Araa vanaake iloo Jesus kilaatou ki hakapaapaaria naa tama raa aa ku haia kinnoho ite vvee, naa tama koi ki hakapaa no nnoho laatou kina. ⁴⁰ Teenaa nnoho iloo naa tama naa inaa kina laa-tou naa; e mee naa kuturana elava itelau aa aaraa kuturana elava tana tino rima naa tama e nnoho hakapaa. ⁴¹ Jesus ki too naa haraoa erima ma naa ika elua raa nottoka ki telani katau ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ki naa tama. A Ia ni vaevae atu naa ika e lua raa hoki ki naa tama naa hakkaatoa. ⁴² Naa tama i te kina naa ni kkai kato no pposu. ⁴³ Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa no ffao naa kete e sinahuru maa rua no ppii ki naa kaikai ni ttoe. ⁴⁴ Te koojina naa taanata hakkaatoa ni kkai i te kina naa e lava naa simata erima.

Jesus e sare vaaruna te kirikiri ttai

(Mt 14.22-33; Jn 6.15-21)

⁴⁵ Saaita naa lokoi, Jesus ku haia a Ia ana disaipol raa ki oo no kkake kite poti laatou raa aa laatou ku oo imua ki Bethsaida, itelaa vasi te namo. A Ia iaa ku noho ki heunatia a Ia te kanohenua naa ki oo ki naa matakaaina laatou. ⁴⁶ Ite saaita te kanohenua naa ku oti te heunatia a Ia ka oo raa, hano iloo Ia ki aruna te tamaa mouna tokotasi notaku. ⁴⁷ Ite saaita telaa ni suru raa, te poti naa disaipol raa kutae kiloto ttonu te namo; Jesus iaa enoho soko Ia iuta. ⁴⁸ A Ia ni kite i ana disaipol raa seelavaa tearo hakatuu kite matani e oko haimahi mai imua laatou mataavaka. Itessao naa manu maraa ettani i te taahaata raa, Jesus ni sasare ake vaaruna te kirikiri ttai. A Ia ni taupiri koi ki hakaraka i-laatou, teenaa kkite iloo naa disaipol raa i aa Ia. ⁴⁹ Te saaita ana disaipol naa ni kkite i ana sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa, naa tama naa ni ttau maa Ia setipua. Teenaa ki ttani huri naa tama naa. ⁵⁰ Naa tama naa ni poreppore i naa mattaku laatou i te kkite ana laatou i aa Ia.

Jesus ni huri atu ite saaita naa lokoi no mee ake kilaatou, “Kootou see mattaku, te nei ko nau!”

^{*} 6.34 Num 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Ezek 34.5; Mt 9.36

⁵¹ Teenaa kake atu iloo Ia kiloto te poti naa tama naa, ka marino hakaoti te matani. Ana disaipol raa ni oho hakaoti iloo, ⁵² ilaatou ni hakatuu nataa iloo ma Jesus ni haanai peehea te lopotama ki naa haraoa koi e moosi.

*Jesus e hakamasike naa tama e mmaki i Genesaret
(Mt 14.34-36)*

⁵³ Laatou ni tere no tae ake iloo ite matakaaina Genesaret, teenaa taurailoo laatou poti raa ite kina naa. ⁵⁴ Ite saaita laatou koi ssepu ilaatou poti raa, naa tama ite kina naa ni mmate lokoi maa teelaa ko Jesus. ⁵⁵ Teenaa ffuro iloo naa tama naa vaaroto naa matakaaina katoo ite kina naa, no sausau ake naa tama e mmaki ma naa moelana laatou raa ki naa kina laatou ellono maa Jesus ku noho. ⁵⁶ Inaa matakaaina hakkaatoa Jesus ni hano raa, naa tama i naa kina naa maraa etoo ake naa tama laatou e mmaki raa no hakamoe iloto naa maket, kattaro ki Jesus ki tiiake naa tama e mmaki naa ki ppaa koi naa rima laatou ki te ttpa tana kkahu. Teenaa naa tama katoo ni ppaa naa rima laatou ki tana kkahu naa ni malolloo hakkaatoa.

7

*Te akonaki naa tippuna
(Mt 15.1-9)*

¹ E mee naa Faarisi ma naa tisa naa Loo ni oo ake i Jerusalem no kkutu ake ki Jesus. ² Naa tama naa ni kkite maa aaraa disaipol e kkai koi ma naa rima laatou see fuiffui hakaraaoi ki mataffua; te tiputipu e haia naa Jew maa e hakallika.

³ Teenaa inaa Faarisi ma naa Jew raa hakkaatoa e tautari ki naa sosorina naa tippuna laatou imua. Naa tama naa e fuiffui hakaraaoi iloo naa rima laatou ite saaita laatou ku mee kikkai. ⁴ Aa ki mee maa ni kaikai naa tama naa e taavi mai ite maket raa, naa tama naa e fuiffui naa haitino laatou imua ki mataffua, aa ka see kkai ai laatou. Laatou e tautari hoki ki aaraa loo laatou ni kauake naa tippuna laatou, teenaa ki huihui hakaraaoi laatou naa kap, naa sosopana, naa peesini, aa ma naa ketol laatou.

⁵ Teenaa vasiri ake iloo naa Faarisi ma naa tisa naa Loo raa peelaa ki Jesus, “Ai oo disaipol raa see tautari ai ki naa taratara ni kaumai naa tippuna taatou imua? Ai laatou e kkai ai ma naa rima e kerekere laatou?”

⁶ Jesus ki hakaaha ake, “Naa tama e kaikailua! Isaiah ni taratara tonu iloo i ana taratara ni sissii i tana laupepa i kootou:

‘Naa tama nei e lotu mai koi ki naa maaisu laatou,
aa naa manava laatou iaa e mmao haaeo iloo i aa nau.

⁷ Naa tama naa e lotu vare koi,
i laatou e tautari are ki naa loo naa tamavare,
ka hai maa teelaa ko naa Loo TeAtua!*

⁸ “Naa Loo TeAtua raa e hakakkeena kootou no tautari are kootou ki naa akonaki naa tamavare te maarama nei.”

⁹ Jesus ku ttao atu hoki, “Kootou e illoa iloo ma ki hakakke ina kootou naa Loo TeAtua kilavaa kootou tetaaohi ki naa akonaki naa tippuna kootou. ¹⁰ Teenaa ikootou emee maa i Moses nitaratara peelaa, ‘Hakannoo ki tootamana ma tootinna. Ttama emee hakallika

tana tamana ma tana tinna raa ki taia ki mate.¹¹ Tevana iaa kootou e hai maa ki mee setama e taratara ake peelaa ki tana tamana ma tana tinna, ‘Naa mee koorua e kauatu nau ma ki tokonaki ki koorua raa, teenaa ni mee ni kauatu nau ki TeAtua.’¹² Teenaa te tama naa ku haia kootou ki sei ana vana ki mee maa ana maatua. ¹³ Ite ara nei raa, naa taratara TeAtua raa ku tiiake kootou i naa akonaki kootou e kauake ki aaraa tama. Kootou maraa e mee te lope vana peenei.”

Naa mee e mee te tama ki kerekere
(Mt 15.10-20)

¹⁴ Ki oti raa Jesus ku kannaake hoki ki te kuturana raa peelaa, “Kootou katoou hakannoo mai ki illoa kootou. ¹⁵ Te mee itaha e too te tama ki loto tana manava raa, see lavaa te mee te ora te tama naa ki kerekere. Teelaa are ko te mee e au ki taha te maaisu te tama, teelaa e mee te ora te tama ki kerekere. ¹⁶ [Ki mee maa kootou e fifai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!”]

¹⁷ Teenaa i tana saaita ni masike i te kuturana raa no uru kiloto te hare raa, ana disaipol raa ni vasiri ki illoa laotou i te hakataakoto tana taratara ni kauake. ¹⁸ Jesus ki mee ake, “Eaa? Kootou hoki e vvare ma ko naa tama naa? Te mee te tama ekai ka hano kiloto tana manava raa see lavaa te mee te ora te tama ki kerekere. ¹⁹ Ite aa, naa kaikai naa see oo ki tana hatumanava; naa kaikai naa euru koi ki tana manava, aa ki oti koi ku oomai ki taha.” (Iana taratara e mee nei raa, Jesus e mee maa naa kaikai hakkaatoa e taukalleka te kkai.)

²⁰ A Ia ki mee ake hoki, “Te mee are e sura iho i te ora te tama raa, teenaa te mee e mee te tama ki kerekere. ²¹ Ite aa, naa tiputipu e hakallika nei e sura iho i te hatumanava te tama: naa mannatu e hakallika, te tiputipu hai huri, manava kailaaraa, te maanatu ki taa tama, hai huri ma te aavana telaa tama, ²² te manava kaimmate i te mee, te sisorina hakallika ki telaa tama, taratara kailaaraa, manava see napa, manava ssano, manava e tupetupe tama, manava ahu, aa te sisorina vvare. ²³ Naa tiputipu hakallika nei hakkaatoa e sura iho i te ora te tama, teenaa e mee ai te tama naa no kerekere.”

Te ffine haka Syria
(Mt 15.21-28)

²⁴ Teenaa hano iloo Jesus ki te kina e taupiri ki te matakaaina Tyre. A Ia ni hano no noho iloo i te hare tokotasi, aa a Ia ni see hiihai maa ni tama ki illoa maa Ia i te kina naa. Araa nei a Ia ni ilotia koi. ²⁵ Te ffine tokotasi, e mee tana tamariki ffine e uruhia te tipua hakallika, ni lono maa Jesus ku noho i te kina naa. Teenaa te ffine naa ni hanake i te saaita naa loko i no tuu ki ana turi imua naa vae Jesus. ²⁶ Te ffine naa sei se Jew, aia ni haanau i te matakaaina Fonisia iloto Syria. A ia ni tani ake ki Jesus ki hanaa te tipua itana tamariki ffine. ²⁷ Teenaa ki mee ake Jesus, “Naa tamalliki maatou raa ki tiiake ki kkai no pposu imua. Te mee raa see tonu ma naa kaikai naa tamalliki naa e too no peesia ki naa poi.”

²⁸ Te ffine raa ki mee ake, “Te Ariki, naa poi e moemmoe vaararo naa teevoo raa maraa e kkai hoki naa kaikai e too naa tamalliki!”

²⁹ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Too maanatu naa e tonu. Ahe ki too hare, koe ma ki kite maa te tipua raa ku oti te hakataha i too tamariki!”

✧ 7.10 Ex 20.12; 21.17; Lev 20.9; Deut 5.16

³⁰ Te ffine naa ni hano ki hare no kite iloo i naa moe tana tamariki raa i ana moelana; te tipua raa ni hakataha maaoni i aa ia.

Jesus e haia a Ia te tama e tturi ana kautarina, aa see iloa te taratara

³¹ Ki oti raa Jesus kumasike i naa kina i Tyre naa no hano vaaroto Saidon ki te Namu Galilee, teenaa a Ia ni hano vaaroto te kina e ttapa ma ko Dekapolis*. ³² E mee naa tama ni too ake laatou te tanata ki Jesus; ttama naa e tturi ana kautarina aa see iloa te taratara. Naa tama naa ni mee ake ki Jesus ki hakapiri tana rima kiaruna te tanata raa ki taukareka ia. ³³ Jesus nittaki te tanata naa hakavasi itaha te kuturana no ppono ana mataarima kiloto ana kautarina, ki oti raa saavare iloo ki ana mataarima no hakapaa ki te arero te tanata naa. ³⁴ Teenaa ttoka iloo Jesus ki telani no pesi tana maanava ka mee ake peela ki te tanata, “Effata!” e mee maa, “Taraki!”

³⁵ Saaita naa loko i raa te tanata naa kulono. Aia hoki kulavaa te taratara hakaraaoi. ³⁶ Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki see oo no taratara ake ki ni tama i tana vana ni mee nei. Tevana iaa, niaaina maa Jesus e hai ake loko i peenaa ki see taratara laatou raa, te henua ni haka ea peenaa i ana vana ni mee. ³⁷ Naa tama katoo ni llono i te vana ni mee naa ni oho naa mouri laatou. Laatou ni mee naa taratara laatou peela, “Naa vana katoo te tama nei e mee nei e taukalleka. Naa tama hoki e tturi naa kautarina laatou aa see illoa te taratara raa e haia a Ia no taukalleka.”

8

Jesus e haanai naa tama e lava naa simata e haa

(Mt 15.32-39)

¹ Inaa aso naa koi, telaa kuturana elasi ni oo ake no kkutu ake ki Jesus. Saaita naa kaikai naa tama naa ni oti raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, ² “Nau e aroha i naa tama nei, i naa tama nei ku llava iloo naa aso laatou e toru ni nnoho ma nau, aa te nei laatou ku see hai kaikai. ³ Ki mee maa laatou e kaavea a nau see kkai ki naa hare laatou, naa tama naa ma ki takalloo no ssina i te ara, i aaraa tama laatou ni oo mai iloo i naa kina e mmao.”

⁴ Teenaa ki vasiri ake ana disaipol, “Taato ma ki llave ni kaikai peehea i te kina see nohoria nei ki haanai naa tama nei?”

⁵ Jesus ki vasiri ake, “E hia naa haraoa e nnoho ma kootou?”

Ana disaipol raa ki mee ake, “E hitu.”

⁶ Araa vana ake iloo Jesus ki te kanohenua naa kinnoho kilaro. Teenaa too iloo Ia naa haraoa e hitu naa no taku ki TeAtua. Ki oti raa, tohitohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ake ki naa tama. Araa oo iloo naa disaipol raa no vaevae naa haraoa. ⁷ Naa disaipol naa hoki ni mee naa uruai ika laatou. Jesus ni too naa ika naa no taku ki TeAtua, ara kauake hoki naa ika naa ki ana disaipol raa ki too no vaevae ki naa tama. ⁸ Naa tama raa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo iloo naa disaipol raa no ffao ake naa kaikai naa tama naa ni ttoe; laatou raa ni ffao naa kete e hitu no ppii. ⁹ Te kooina katoo naa taanata i te kina naa elava naa simata e haa. Ki oti raa heunatia iloo a Ia naa tama naa ka oo ki naa matakaaina laatou. ¹⁰ A Ia iaa ku kake ma ana disaipol raa ki te poti laatou raa ka oo ki te matakaaina Dalmanuta.

* **7.31** Dekapolis; teenaa ko te taratara e mee maa, ‘naa Matakaaina e Sinahuru’

*Naa Faarisi raa ku mee ake ki Jesus ki huri ake naa mahi TeAtua
(Mt 12.38-42; 16.1-4)*

¹¹ E mee naa Faarisi ni oo ake ki Jesus no hakatauttau laatou. Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus, teenaa vanaake iloo laatou ki Jesus ki hakasura se mirakol, ki huri ake peelaa maa naa mahi TeAtua e takkoto i aa Ia.* ¹² Jesus ni pesi tana maanava no mee ake peelaa ki laatou, “Se vana peehea naa tama i te ssao nei e sessee ma ki kkite laatou maa ni mirakol? Nau e vanaatu ki kootou! See hai vana peenaa ma ki hakasuratia ki kkite naa tama nei!”[†]

¹³ Teenaa masike iloo Jesus no ahe ki te poti laatou raa no hano ki telaa vasi te namo.

*Matamata hakaraaoi naa akonaki hakallesi naa Faarisi ma Herod
(Mt 16.5-12)*

¹⁴ Naa disaipol raa ni ssiri ma ki too ake ni haraoa ki llava i laatou; teelaa se haraoa koi tokotasi laatou ni too ake i te poti. ¹⁵ Jesus ki mee ake ki laatou, “Kootou ki roorosi hakamattoni lokoi i te iis naa Faarisi raa ma Herod.”[†]

¹⁶ Teenaa kaamata iloo naa disaipol raa te taratara sokolaatou: “Tama nei e taratara peenei i taatou see hai haraoa.”

¹⁷ Jesus ni iloa i naa taratara naa tama naa e hai, teenaa vasiri ake iloo Ia peelaa, “Ai kootou e taratara ai i te see hai haraoa kootou? Naa pisouru kootou seki massaro iloo? Kootou ku manava makattau peehea? ¹⁸ Kootou e mee naa karamata kootou, aa kootou see kkite peehea? Kootou e mee naa kautarina kootou, aa kootou see llono peehea? Kootou se hakamaarona?[†] ¹⁹ I taku saaita ni ttohi naa haraoa e rima raa ka haanai naa simata e rima naa taanata, e hia naa kete e ppui kootou ni ffao i naa kaikai ni ttoe?”

Naa disaipol raa ki mee ake, “Sinahuru maa rua.”

²⁰ Jesus ki mee ake hoki, “Aa i taku saaita ni ttohi naa haraoa e hitu ka haanai naa simata e haa, e hia naa kete e ppui kootou ni ffao i naa kaikai ni ttoe?”

Naa disaipol raa ki mee ake “E hitu.”

²¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Aa teenei kootou seki illoa iloo?”

Te tama e ppuni ana karamata e haia Jesus no taukareka i Bethsaida

²² Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki Bethsaida, teenaa e mee naa tama i te kina naa ni too ake laatou te tanata tokotasi e ppuni ana karamata no ttaro ake ki Jesus ki paa tana rima i te tanata raa ki taukareka. ²³ Jesus ki ppiki ki te rima te tanata raa no hakattaki ki taha te henua naa. Teenaa saavare iloo ki naa karamata te tanata raa ka ppoo atu ana rima ki ana karamata. Araa vasiri ake iloo Ia peelaa ki te tanata, “Koe e hai mee e kite?”

²⁴ Te tanata raa ni ttoka ki aruna no mee ake peelaa, “Uee, nau e kite i naa tama, tevana iaa laatou e tiputtipu ma ni laakau e sassare.”

²⁵ Jesus kippoo hoki ana rima ki ana karamata. Saaita nei raa te tanata naa kulavaa te ttoka, teenaa a ia kulavaa te kite hakaraaoi inaa mee hakkaatoa. ²⁶ Teenaa heunatia iloo Jesus te tanata naa ka hano, tevana iaa a Ia ni vanaake peelaa ki te tanata naa, “Koe see ahe atu ki te matakaaina naa.”

* 8.11 Mt 12.38; Lk 11.16 † 8.12 Mt 12.39; Lk 11.29 † 8.15 Lk 12.1 † 8.18 Jer 5.21; Ezek 12.2; Mk 4.12

Peter e taratara maa Jesus ko te Mesaea

(Mt 16.13-20; Lk 9.18-21)

²⁷ Jesus ma ana disaipol raa ni massike i Galilee ka oo iloo ki naa matakaaina e ttuu tauppiri ki Sisaria Filipai. Saaita laatou ni sassare ka oo raa, Jesus ni vasiri ake kilaatou, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

²⁸ Ana disaipol raa ki mee ake, “E mee naa tama e hai maa koe ko John te Baptis, aa aaraa tama e hai maa koe ko Elijah. Aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua.”[☆]

²⁹ Teenaa vasiri ake iloo Jesus kilaatou, “Ai kootou? Kootou e mee maa nau ko ai?”

Peter ki mee ake, “Koe naa ko te Mesaea.”[☆]

³⁰ Teenaa taratara ake iloo Jesus kilaatou, “Kootou see taratara ake ki ni tama i aa nau.”

Jesus e taratara hakaoti i tana mate

(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

³¹ Teenaa kaamata iloo Jesus te akonaki ake ana disaipol: “Ttama te Henua raa ma ki hakallono iloo ki te isu, aa ma ki hakakkee ina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo. Ttama naa ma ki taia no mate, tevana iaa a Ia ma ki masike no ora hoki i te ttoru naa aso.” ³² Jesus ni taratara ake hakaraaoi iloo i tana mate naa ki naa tama naa. Teenaa huri atu iloo Peter no ttaki iaa Ia ki te vasi no nutua. ³³ Jesus ni karopa no ttoka iloo ki ana disaipol, teenaa huri atu iloo no nutua a Ia Peter: “Satan, hakataha iaa nau. Teenaa seai ni mannatu TeAtua naa e taka ma koe, teenaa ni mannatu naa tama te maarama nei!”

³⁴ Araa kannaa iloo Jesus ki ana disaipol aa ma naa tama e ttuu i te kina naa no mee ake peelaa, “Ki mee setama e hiihai maa ia ki tautari kiaa nau, a ia ki see hakataakoto kiaa ia soko ia, aa ia ku ssau tana kros raa no tautari mai kiaa nau.”[☆] ³⁵ I te tama e hakaeserere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora ki haia a ia aku heuna aa ma naa heuna te Lono Taukareka raa, ttama naa ma ki taohi te ora maaoni.[☆] ³⁶ Se aa e taukareka ma ki sura i te henua, ki mee maa naa mee katoo i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa see taohi te ora maaoni? Seai iloo! ³⁷ See hai mee hoki te henua e lavaa te hookii ma se uruhana ki hakaaha ake naa ora laatou. ³⁸ Ki mee maa se tama e napa iaa nau aa i aku akonaki, i te nnoho taatou ma naa tama see illoa i TeAtua aa e sosorina hakallika i te ssao nei raa, teenaa te Tama te Henua raa ma ki napa iaa ia i tana saaita ma ki au iloto naa mahi tana Tamana ma naa ensol e ttapu.”

9

¹ Araa teenaa, vanaake hoki Jesus kilaatou peelaa, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei ki kootou: Te saaita te Nohorana TeAtua e tae mai raa, aaraa tama i kootou e ttuu i te kina nei koi nnoho. Teenaa naa tama naa ma ki ttae ake nokkite inaa noho hakamaatua TeAtua i tana Nohorana.”

Naa mahi TeAtua e hakatii maarama mai i te haitino Jesus

(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36)

² Naa aso e ono kuoti tellaka raa, Jesus nitoa a Ia Peter laatou ma James aa ko John, ka oo laatou ki aruna te mouna e moe

[☆] 8.28 Mk 6.14-15; Lk 9.7-8 [☆] 8.29 Jn 6.68-69 [☆] 8.34 Mt 10.38; Lk 14.27 [☆] 8.35 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25

ki aruna, no nnoho soko laatou. Teenaa ki kkite ana disaipol naa i naa hakatii maarama ake naa mahi TeAtua i te haitino Jesus.*
 3 Ana hekau e hakao raa ni huri no kkiva ka makkini hua. See hai tama i te maarama nei elavaa te huihui ana hekau no makkini peelaa.
 4 Teenaa kkite iloo te takatoru naa i naa hakassura ake Elijah ma Moses no ttuu ka hai taratara ma Jesus.

5 Peter ki kannaa ki Jesus, “Rabai, e taukareka iloo i maatou e nnoho i te kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru: too hare, te hare Moses, aa te hare Elijah.” 6 Peter ni see iloa itana taratara ki mee, teenaa i laatou ni mattaku hakallika iloo.

7 Teenaa irihia ake iloo te uruaoa raa no uhi ake vaaruna laatou. Araa te reo raa ku taratara iho iloto te uruaoa: “Teenei taku Tama e llee ai taku manava. Kootou hakannoo atu kiaa Ia!”* 8 Naa disaipol raa ni hurihuri no ttoka atu raa nei, ku see hai tama ku ttuu mai; teelaa ko Jesus soko Ia ku tuu ma laatou.

9 Saaita laatou koi sassare mai ki laro te mouna raa, Jesus ku ppui ake hakaoti tana taratara ki laatou: “Kootou see hakaari ake ki ni tama i naa mee kootou ni kkite. Kootou ttari ki te saaita te Tama te Henua raa ku oti te masike ake hoki i te mate.”

10 Naa tama naa ni hakannoo ki naa taratara Jesus, tevana iaa laatou ni vasirisiri soko laatou peelaa, “Te taratara ttama nei e mee maa e masike i te mate, e mee maa e aa?”

11 Teenaa vasiria iloo laatou Jesus, “Ai naa tisa naa Loo raa e taratara ai maa Elijah ki hakasura mai imua?”*

12 Jesus ki mee ake, “Elijah ma ki hakasura mai maaoni imua no hakatonu hakaoti naa mee hakkaatoa. Ai te Laupepa Tapu raa iaa e sissii peelaa maa te Tama te Henua raa ma ki hakallono isu aa ma ki hakakkee ina te henua?” 13 Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: Elijah ku oti te hakasura iho, teenaa te henua ni ffuri atu no mee pakavaina aia, emee koi pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa e taratara iaa ia.”

*Te tamariki tanata e uruhia te tipua e haia Jesus no taukareka
(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)*

14 Saaita Jesus ma te takatoru raa ni ttae atu ki aaraa disaipol laatou raa, laatou ni kkite i te lopotama e ttuu alleha i naa tama laatou naa. Teenaa e mee naa tisa naa Loo e ttuu ka hakatauttou laatou. 15 Naa tama naa ni tteki hakaoti i te saaita laatou ni kkite i Jesus, teenaa ffuro hiahia atu iloo laatou kiaa Ia. 16 Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e hakatauttou ma naa tama naa i te aa?”

17 Te tanata tokotasi iloto te kuturana raa ki mee ake, “Rabai, nau ni toomai taku tamariki tanata ki mmata koe iaa ia; taku tama naa see lavaa te taratara i teelaa see tipua hakallika raa e tau iaa ia. 18 Te saaita te tama nei maraa e uruhia te tipua raa, a ia maraa e peesia ki te kerekere raa ka kkoo mai naa pepeau raa i tana pukua. Teenaa a ia maraa e moe ka kakarati ana niho, aa ki oti ku moe makattou mai tana haitino hakkaatoa. Nau ni vanaake ki oo disaipol raa ki haia taku tamariki nei ki taukareka, tevana iaa laatou ni see lavaa te haia laatou.”

19 “Kootou kullono nataa peehea! Eaa? Teenei sessao huapopototo taatou ni ttaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou? Toomai te tamariki tanata naa kiaa nau!”

20 Teenaa too ake iloo laatou te tamariki raa ki Jesus.

Saaita te tipua e tau i te tamariki tanata naa ni kite i Jesus raa, peesia iloo ia te tamariki raa ki laro ka moe te tamariki raa ka takahuri vaaruna te kerekere, aa naa pepeau raa e kkooho i tana pukua.

21 Jesus ki vasiri ake ki te tamana te tamariki tanata, “Tama nei ni kaamata no mee peenei i te saaita hea?”

Te tanata raa ki mee ake, “A ia ni kaamata iloo i tana saaita koi tamariki. 22 E tammaki naa saaita te tamariki tanata nei maraa e peesia te tipua hakallika naa ki loto te ahi aa ki loto te vai, teenaa ma ki mate taku tama nei. Aroha imaaua, aa kimee koe e lavaa te tokonaki mai, koe ku haia a koe taku tamariki nei ki taukareka!”

23 Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai peela, ‘Ki mee maa nau e lavaa?’ Te tama elono maaoni iaa nau raa e lavaa te mee te kau vana hakkaatoa.”

24 Te tamana te tamariki naa ni huri atu no kannaa ke lokoi peela ki Jesus, “Nau elono iootarata, tevana iaa koe ki tokonaki mai ki see mamaanatu tammaki nau!”

25 Jesus ni kite maa naa tama raa ku kkuu ake ki naa vasi laatou, teenaa ki varo ia peela ki te tipua e tau i te tamariki tanata, “Te tipua e ppuni ana kautarina aa see lavaa te taratara nei, Nau e vanaatu kiaa koe: hakataha i te tamariki naa aa koe ku see lavaa hakaoti te ahe atu kiaa ia!”

26 Te tipua raa ni kappisi ana varo ka peesia a ia te tamariki raa ka moe no ppore i te kerekere; a ia iaa ku uru mai ki taha. Te tamariki tanata naa ni moe seemuu iloo pee ko naa tama kummate, teenaa ki taratara naa tama katoo i te kina ma te tamariki raa ku mate. 27 Araa nei Jesus ni kapa ake ki te rima te tamariki naa no hakamasike ki aruna, teenaa tuu iloo te tamariki tanata naa ki aruna.

28 Kimuri raa, i te saaita Jesus ma ana disaipol raa ni nnoho soko laatou iloto te hare raa, ana disaipol raa ki vasiri seemuu ake ki Jesus, “Te tipua hakallika naa ni see lavaa peehea maatou te hanaa?”

29 Jesus ki mee ake, “Naa mee peenei e lavaa koi te tama e taku.”

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45)

30 Laatou ni massike i te kina naa ka oo vaaroto Galilee. Jesus ni see hiihai maa te henua ki illoa i tana kina e hano ma ana disaipol, 31 teenaa iaa ia e hiihai maa laatou ma ana disaipol raa ki nnoho soko laatou, ki kauake ana taratara raa ki ana disaipol. Teenaa a ia ni taratara ake peela laatou, “Tama te Henua raa ma ki taakina ki naa tama raa ki taia ki mate, aa imuri naa aso etoru, a ia ma ki masike i te mate no ora hoki.”

32 Tevana iaa naa disaipol raa ni hakatuu nataa iloo i te taratara Jesus e kauake kilaatou, aa laatou ni mattaku hoki te vasiri ake kiaa ia.

Ko ai te tama e hakamaatua?

(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)

33 Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki Capernaum, teenaa i te saaita laatou ni uru no nnoho i te hare laatou ma ki nnoho ai raa, Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e hakatautau i te aa iloto te ara?”

34 Naa disaipol raa ni nnoho seemuu katoo, i te aa ilaatou naa ni hakatautau i te ara ma ko ai te tama e hakamaatua ilaatou. 35 Jesus

ni noho ki laro no kannaa ki tana sinahuru maa te takarua disaipol raa no taratara ake peelaa kilaatou, “Te tama e hiihai maa ia kitaka vaamua raa, a ia ki taka vaamuri, aa a ia hoki ki heheuna ma se poe naa tama hakkaatoa.”³⁶

³⁶ Teenaa toa iloo Ia te tamariki tokotasi no hakatuuria imua laatou. A Ia ki ppuru ake te tamariki raa kiaa Ia no mee ake peelaa kilaatou, ³⁷ “Ttama e mmata ake hakaraaoi kisetamariki punaamea peenei iloto taku inoa raa, ttama naa e mmata ake hakaraaoi kiaa nau. Aa te tama e mmata ake hakaraaoi kiaa nau raa, ttama naa see mee maa e mmata ake hakaraaoi koi kiaa nau; ttama naa e mmata ake hakaraaoi hoki ki te tama ni heuna ma ki au nau.”³⁸

Ttama see taukaa ma taatou raa teenaa se tama kootou
(Lk 9.49-50)

³⁸ John ki mee ake ki Jesus, “Rabai, maatou nikkite te tanata e hanahana naa tippua iloto too inoa, aa te tanata naa ni puuia maatou, i aa ia see hai te kaavena maatou e tautari iaa koe.”

³⁹ Jesus ki mee ake, “Kootou see puuia ttama naa. See hai tama e ppena naa mahi TeAtua iloto taku inoa ma ki oti ku taratara hakallika iaa nau. ⁴⁰ I te tama see taukaa ma taatou raa se tama taatou.⁴¹ Nau e vanaatu maaoni ki kootou, ki mee maa setama e kauatu se vai ki unu kootou i kootou ni tama aaku raa, te tama naa ma ki kauake nau tana tuuhana.”⁴²

Te tiputipu e usu te tama ki ppena naa haisara
(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)

⁴² “Ki mee maa se tama e usuhia a ia se tamariki i naa tamalliki punaammea peenei ki see taaohi manava iaa nau, e taukareka iloo ma te tama naa ki saisaitia tana ua ki se hatukaraa, aa ku hakaterekia ttama naa ki loto te moana. ⁴³ Ki mee maa koe e usuhia too rima no see lotu koe iaa nau, tuutia ki motu! Koe e hano ki telani ma too vae tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo rima e kaatoa kiloto te ahi e ura see mate.⁴⁴ [I te kina naa raa, naa roo ekkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa.] ⁴⁵ Aa ki mee koe e usuhia too vae no see lotu koe iaa nau, tuutia ki motu! Koe e hano ki telani ma too vae tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo vae e kaatoa kiloto te ahi. ⁴⁶ [I te kina raa, naa roo ekkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa.] ⁴⁷ Aa ki mee koe e usuhia too karamata no see lotu koe iaa nau, kapea kitaha. Koe e hano ma too karamata tokotasi ki te Nohorana TeAtua raa, e taukareka. Teenaa e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo karamata e kaatoa kiloto te ahi.⁴⁸ I te kina raa, naa roo ekkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa.”⁴⁹

⁴⁹ “Naa ora te henua ma ki hakamaaramatia ki te ahi ki mataffua, e mee pee kote sol raa e pesi ki naa mee e hakaara ki TeAtua raa ki mataffua.

⁵⁰ “Te sol raa e taukareka, tevana iaa ki mee maa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea?”

“Naa ora kootou ki mee pee ko naa sol e sol taukalleka, aa kootou ku nnoho laaoi kootou ma aaraa tama.”

☆ 9.35 Mt 20.26-27; 23.11; Mk 10.43-44; Lk 22.26 ☆ 9.37 Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20 ☆ 9.40 Mt 12.30; Lk 11.23 ☆ 9.41 Mt 10.42 ☆ 9.43 Mt 5.30 ☆ 9.47 Mt 5.29 ☆ 9.48 Is 66.24 ☆ 9.50 Mt 5.13; Lk 14.34-35

10

Jesus e taratara i te tiputipu te hai aavana e mavvae

(Mt 19.1-12; Lk 16.18)

¹ Jesus ni masike i te kina naa no hano ki Judea. A Ia ni hano no hakahiti iloo ki telaa vasi te Riva Jordan. I te kina naa raa, te henua ni kkutu ake hoki kiaa Ia. A Ia ni noho hoki no akonaki naa tama naa, e mee pee ko ana vana maraa e mee i aaraa kina.

² E mee aaraa Faarisi ni oo ake kiaa Ia no vasirisiri tipua ina laatou Jesus ki hakasara se taratara maana. Naa tama naa ni oo ake no vasiri peelaa ki Jesus, “Taratara mai, naa Loo taatouraa etaratara maa te tanata raa e lavaa te tiiake ia tana aavana?”

³ Jesus ki vasiri ake hoki kilaatou, “Teelaa se iloa peehea Moses ni kauatu ki kootou?”

⁴ Naa tama naa ni hakaaha ake peelaa, “Moses ni hakattana te tanata raa ki sissii imua ki loto se laupepa maa laaua ku see aavana, ki oti are raa, te ffine raa ku heunatia a ia ki hano.”^{*}

⁵ Jesus ki mee ake kilaatou, “Moses ni sissia a ia te loo nei ki tautari kootou, i kootou e ako nataa iloo. ⁶ Tevana iaa, te saaita TeAtua ni penapena telani ma te kerekere raa, a Ia ni penapena te tanata aa te ffine.^{*} ⁷ Teena ko te vana te tanata raa e tiiake ia tana tamana aa ma tana tinna raa no hakapaa ki tana aavana, ⁸ aa laaua ku mee ma se tama tokotasi. Teena laaua naa ku see mee hoki ma se takarua; laaua ku mee ma se tama tokotasi.^{*} ⁹ Se hai tama te kerekere nei ki vaaea a ia naa mee TeAtua ni hakapaa.”

¹⁰ Te saaita laatou ni ahe ki hare raa, naa disaipol raa ni vasiri ake ki Jesus i aana mee ni taratara ake ki laatou. ¹¹ Teena ki mee ake Jesus ki laatou, “Te tanata e tiiake ia tana aavana no aavana i telaa ffine raa, te tanata naa e pena te haisara te aavana huri ki tana aavana mua. ¹² Peelaa hoki te ffine e tiiake ia tana aavana no aavana te laa tanata raa, te ffine naa e pena te haisara te aavana huri.”^{*}

Jesus ma naa tamalliki punaammea

(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

¹³ E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou raa ki Jesus ki hakapiri ana rima i aruna naa tamalliki naa, araa nei naa tama naa ni nutua naa disaipol. ¹⁴ Saaita Jesus ni kite i te vana ana disaipol ni mee naa raa, a Ia ni loto iloo ka mee ake peelaa ki laatou, “Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, kootou see puuia kootou, i te Nohorana TeAtua raa sekina naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. ¹⁵ Nau e kauatu te taratara maaoni nei. Ki mee se tama e hiihai maa ia ki tae kite Nohorana TeAtua, a ia ki mee pee ko naa tamalliki punaammea nei.”^{*} ¹⁶ Teena purutia iloo Ia naa tamalliki naa kiaa Ia no hakapiri ana rima ki aruna laatou no hakahiahiaria laatou.

Te tama e hai mane

(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷ Te saaita Jesus ni masike hoki ki hano raa, te tanata tokotasi ni tere ake no tuu ki anaturi imua aana no vasiri peelaa kiaa Ia, “Taku Tisa taukareka, nau ki mee peehea kitoo nau te ora e ora hakaoti?”

^{*} **10.4** Deut 24.1-4; Mt 5.31 ^{*} **10.6** Gen 1.27; 5.2 ^{*} **10.8** Gen 2.24 ^{*} **10.12** Mt 5.32; 1 Cor 7.10-11 ^{*} **10.15** Mt 18.3

18 Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai maa nau e taukareka? See hai tama e taukareka, TeAtua koi soko Ia e taukareka. 19 Koe e iloa i naa loo e mee peela, ‘Kootou see taa tama; kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraa tama; kootou see taratara kailallao ka tuku haaeo itelaa tama; kootou see sosorina tippua ma ki toa kootou naa mee aaraa tama; hakannoo ki naa taratara too tamana ma too tinna.’”[✠]

20 Te tanata raa ki mee ake, “Taku Tisa, kaamata mai iloo i taku saaita koi tamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei hakkaatoa.”

21 Jesus nillee tana manava i te tanata naa, teenaa ttoka tonu atu iloo Ia kite tanata naa no mee ake, “E takoto te mee tokotasi ki haia a koe. Too oo hekau raa hakkaatoa no kauake ki aaraa tama ki tauia, aa koe ku vaevae atu oo mane raa ki naa tama see hai mee. Teenaa koe ma ki hai mee e takkoto itelani; aa koe ku au no tautari kiaa nau.”

22 I te saaita te tanata naa nilono i naa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, teenaa ia ia ia setama e hai mane. A ia ni masike no hano hakaaroha iloo ki tana hare.

23 Jesus ni ttoka ki ana disaipol raa no mee ake, “Te tama e hai hekau aa e hai mane raa ma ki hainattaa iloo te uru atu ki te Nohorana TeAtua!”

24 Naa disaipol naa nitteki iloo i naa taratara Jesus ni mee ake naa, araa Jesus ku ttao atu hoki, “Aku tama, e hainattaa iloo te uru ki loto te Nohorana TeAtua! 25 Te kamol ki hakauru tana pisouru ki loto te pokopoko tettui raa, e hainauhie ia ite tama e hai mane ki uru ki loto te Nohorana TeAtua.”

26 Naa disaipol Jesus raa nitteki hakaoti i ana taratara e kauake nei, teenaa ki vasirisiri laatou sokolaatou peela, “Ni tama peehea raa ma ki lavaa te hakassaoria?”

27 Teenaa ttoka tonu atu iloo Jesus ki laatou no mee ake, “Naa vana nei e hainattaa ki naa tama te maarama nei, aa ki TeAtua ia, naa vana hakkaatoa e hainauhie.”

28 Araa Peter ku mee ake, “Ttoka mai, maatou ni tiiake katoo naa mee maatou no tautari kiaa koe.”

29 Teenaa ki mee ake Jesus, “E maaoni, aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: Ttama e tiiake ia tana hare, ana taaina, ana kave, tana tinna, tana tamana, ana tamalliki, aa ma ana tori raa ki haia a ia aku heuna aa ma naa heuna te Lono Taukareka raa, 30 ttama naa ma ki ssura te lopo mee i te ssao te maarama nei. Ana mee ma ki noho ma ia naa, teenaa nilau. Teenaa ko ana hare, ana taaina, ana kave, ana tinna, ana tamalliki, ana tori, aa ma i ana hakallono isu ia ia e tautari kiaa nau; aa i te maarama ma ki ttao mai imuri raa, a ia ma ki taka ma te ora e ora hakaoti. 31 Te vana ia e tammaki naa tama e mmata te henua maa ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua maa ni tama see hai vana e taunai, aa e tammaki naa tama te laa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakanohoria TeAtua ma ni tama hakamaatua.”[✠]

*Te ttoru i naa saaita Jesus ku taratara i tana mate
(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)*

32 Jesus laatou ma ana disaipol raa ni sassare ka oo ki Jerusalem, teenaa Jesus ni hano vaamua ana disaipol. Ana disaipol naa ni sassare ka ssopo naa manava laatou, aa naa tama ni oo atu vaamuri raa ia ni mattaku. Teenaa Jesus ni too hoki tana taka sinahuru maa te takarua

disaipol raa hakavasi no taratara ake i naa vana ma ki mee i aa Ia. ³³ A Ia ni taratara ake peelaa, “Hakannoo mai. Taatou e oo ki Jerusalem, teenaa te Tama te Henua raa ma ki kaavea ki naa maatua hakamaatua aa ma naa tisa naa Loo. Naatama naa ma ki hakatonu laatou taratara ki taia ttama naa ki mate, teenaa ttama naa ma ki kaavea laatou ki naa tama naa henua sara. ³⁴ Ttama naa ma ki tautausua ina naa tama naa ka sasaavarea; a Ia ma ki sarua laatou ka taia no mate, tevana iaa a Ia ma ki masike no ora hoki i te ttoru naa aso.”

Te hiihai James laaua ma John

(Mt 20.20-28)

³⁵ Te haanau James laaua ma John, naa tama Sebedii raa ni oo ake ki Jesus no mee ake peelaa, “Tisa, maaua e fiffai maa koe ki haia a koe te vana maaua e taratara atu nei.”

³⁶ Jesus ki vasiri ake, “Teelaa se aa?”

³⁷ Takarua naa ki mee ake, “Too saaita e noho hakamaatua i too Nohorana raa, maaua e fiffai ma maaua ki nnoho ioo vasi, telaa tama i too vasi hakamaatau, aa telaa tama i too vasi hakamaavii.”

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Koorua see illoa maa teenaa ni taratara peehea koorua e kaumai naa. Koorua e lavaa te unu te kap i naa haaeo teelaa ma ki unu ai nau? Koorua ma ki lavaa te hakaukau tapuina ki taku hakaukau tapu ma ki too nei?”^{*}

³⁹ Takarua raa ki mee ake, “Uee, maaua e lavaa.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Koorua maaoni ma ki unu taku kap pee konau ma ki unu, katoou hoki te hakaukau tapu pee konau ma ki too. ⁴⁰ Tevana iaa teelaa sei konauraa ettapa ma ko ai ttama ma ki noho itaku vasi hakamaatau aa itaku vasi hakamaavii. Teelaa are ko TeAtua raa e kauake naa kina naa ki ana tama ni tini maa teenaa ni kina laatou.”

⁴¹ Te saaita telaa taka sinahuru disaipol raa ni lono te mee naa raa, laatou ni loto iloo i James laaua ma John. ⁴² Teenaa aru iloo Jesus ki ana disaipol naa hakkaatoa no mee ake, “Kootou e illoa maa naa tama e haia ma ko naa hakamau inaa henua sara raa e noho hakamaatua i naa kanohenua laatou, aa naa tama i naa henua naa e hakannoo lokoi ki naa hakamau laatou naa. ⁴³ Kootou iaa ki see mee peenaa. Ki mee maa setama ikootou e hiihai maa ia kinoho hakamaatua iaruna aaraa tama, a ia ki heheuna ilaro kootou hakkaatoa;^{*} ⁴⁴ aa tetama e hiihai maa ia ki taka vaamua raa, a ia ki heheuna poe inaa tama hakkaatoa.^{*} ⁴⁵ I te aa, i Ttama te Henua raa iloo ni see au ma ki heheuna te henua iaa Ia; a Ia niau no heheuna maa te henua aa no mee ki mate Ia ki hakasaoria te kau tama.”

Bartimius, ttama e ppuni ana karamata, e haia Jesus no kite

(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

⁴⁶ Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki Jericho. Te saaita laatou ma te kuturana tama e tammaki ni massike i te matakaaina naa ki oo raa, teelaa setanata e ppuni ana karamata e noho i te vasi te ara ka kaikainnoo mane. Te inoa te tanata naa ko Bartimius, te tama Timius. ⁴⁷ I tana saaita ni lono maa teelaa ko Jesus ttama i Nazareth raa, a ia ki tanitani varo peelaa, “Jesus, te Tama David, aroha iaa nau!”

⁴⁸ E tammaki naa tama ni ffuri atu no nutua ia kippui tana pukua, tevana iaa te tanata naa ni ssau koi tana reo no tanitani varo peelaa, “Te Tama David nei, aroha i aa nau!”

^{*} 10.38 Lk 12.50 ^{*} 10.43 Lk 22.25-26 ^{*} 10.44 Mt 23.11; Mk 9.35; Lk 22.26

⁴⁹ Teenaa ttuki iloo Jesus no vanaake ki ana disaipol, “Kannaatia mai ttama naa.”

Araa vanaake iloo naa tama naa ki Bartimius, “Koe see mataku, masike ki aruna i aa koe raa ku kannaatia.”

⁵⁰ Bartimius ni pesi koi tana kkahu raa hakavasi no masike ka hanatu ki Jesus.

⁵¹ Jesus ki vasiri ake, “Koe e hiihai maa koe ki haia a nau peehea?”

Teenaa ki mee ake ttama e ppuni ana karamata naa, “Nau e hiihai maa nau ki kite hoki.”

⁵² Jesus ki mee ake, “Aa tere, oo karamata raa ku taukalleka i aa koe e hakataakoto tonu iaa nau.”

Naa karamata ttama naa ni taukalleka lokoi i te saaita naa, teenaa hanatu iloo ia vaamuri Jesus i te ara.

11

Jesus ku hanake ki Jerusalem ma se Ariki

(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Saaita Jesus ma naa tama e tautari i aa Ia naa ni sassare ka oo ki Jerusalem raa, laatou ni oo no tauppiri atu ki naa matakaaina Bethpage ma Bethany ite Mouna naa Oliv. Teenaa heuna iloo Jesus te takarua i ana disaipol, ² kataratara ake peelaa: “Koorua oo atu ki te tamaa henua e tuu imua naa. Saaita koorua ma ki ttae atu raa, koorua ma ki kkite ma se sukua donki e saisaitia ka tuu; te donki naa ni seai iloo ki kaakea setama no terekia. Teenaa koorua veetea te sukua naa aa ku taakina mai peenei. ³ Ki mee maa se tama e vasiri atu peelaa, “Te manu naa e veetea koorua ki aa?” Teenaa koorua ku mee ake, “Te Ariki e vana ma ki too ake kiaa Ia, aa ma ki oti ku hakahea mai a Ia.”

⁴ Teenaa oo iloo te takarua naa no kkite i te sukua donki e saisai ki te tootoka te hare tokotasi. Saaita te takarua naa ni ttuu ka vetevete te manu naa raa, ⁵ aaraa tama e ttuu i te kina naa ni vassiri ake ki laaau, “Te manu naa e veetea koorua ki aa?”

⁶ Te takarua naa ni mee ake naa taratara Jesus ni kauake ki laaau, teenaa tiiake iloo laatou te takarua naa ka oo. ⁷ Teenaa taakina iloo laaau te sukua donki raa ki Jesus, araa ffora iloo naa maro laaau raa vaaruna te manu naa no kake atu Jesus ki aruna. ⁸ Turaa tama ni horahora naa maro laatou vaaroto te ara. Aaraa tama iaa ni tuutuu naa laa naa laakau i naa verena laatou raa no horahora hoki vaaroto te ara. ⁹ Teenaa naa tama ni sassare vaamua, aa naa tama ni sassare vaamuri Jesus raa ki kaamata te tanitani varo: “Ssau ake te inoa TeAtua! TeAtua e haia hakaraaoina a Ia Ttama e au i te inoa TeAtua!✠ ¹⁰ TeAtua ki mee hakaraaoi te nohorana taatou tipuna, David te laa ma ki ahe mai! Ssau ake te inoa TeAtua!”

¹¹ Jesus ni uru atu ki Jerusalem no hano iloo ki loto te Hare Tapu TeAtua no ttoka i naa takkoto naa mee kato o iloto te Hare Tapu. Tevana iaa, i te mee raa ku poonia raa, Jesus ni masike no hano ma ana disaipol raa ki Bethany.

Jesus e tuku haaeo ki te laakau ‘fig’

(Mt 21.18-19)

¹² Ite ssoa te aso, te saaita laatou ni ahemai i Bethany raa, Jesus ni lono i tana hiikai. ¹³ Teenaa kite iloo Jesus i naa tuu mai te laakau ‘fig’ ma ana lau. A Ia ni hanatu no mmata maa ki mee te laakau raa e ppesi

ana hua 'fig'. Araa nei a Ia ni hanatu no kite maa teelaa nilau koi, i teenaa seai kote ssao telaakau naa e hua. ¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus peelaa ki telaakau 'fig' naa, "See hai tama iloo ma ki oti ku kai se hua 'fig' maana i aa koe!"

Ana disaipol raa ni llono i tana taratara ni mee naa.

Jesus ku hano ki loto te Hare Tapu Te Atua

(Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Saaita laatou nittae atu ki Jerusalem, Jesus ni hano kiloto te Hare Tapu raa no kerekereia naa tama ennoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. A Ia ni hanatu no hurisia naa teevo naa tama e hakahitihiti mane aa ma naa tama ennoho ma naa rupe ki oo ake ni tama no tautauia. ¹⁶ Naa tama naa hoki ni puuia a Ia ki see ssau naa mee laatou raa vaaroto te kina noho noho te Hare Tapu. ¹⁷ Anaa teenaa akonaki ake iloo ki naa tama naa peenei: "Naa taratara Te Atua ettuu iloto te Laupepa Tapu raa e sissii peenei, 'Taku Hare Tapu raa ma ki taapaa ma se kina naa tama i naa henua hakkaatoa e oomai no taku.' Aa te nei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!"[✱]

¹⁸ Naa maatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo raa nilono te vana Jesus ni mee naa, teenaa ssee iloo se ara ma ki taia laatou Jesus ki mate. Tevana iaa naa tama naa ni mattaku i aa Ia, i te kuturana naa katoo ni massaro i ana akonaki ki laatou.

¹⁹ I te laasuru raa, Jesus ma ana disaipol raa ni massike i te matakaaina naa ka oo.

Te haimahi te tama e hakataakoto tonu i Te Atua

(Mt 21.20-22)

²⁰ Itetahaata tesso a teaso, ite saaita laatou ni sassare ka oo i te ara raa, laatou ni k kite maa telaakau 'fig' raa ku mate hakkaatoa no tae ki naa patiaka. ²¹ Peter ni maanatu ake kite vana Jesus ni mee ki telaakau naa, teenaa mee ake iloo peelaa ki Jesus, "Te tisa nei, ttoka atu, telaakau ni haia a koe raa ku mate!"

²² Jesus ki mee ake kilaatou, "Hakataakoto tonu i Te Atua. ²³ Nau ekauatu tetaratara maaoni nei ki kootou. Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu ina taratara kootou, aa kootou seai iloo ki mamannatu tammaki, teenaa kootou ma ki lavaa te mee ake kite mouna nei ki hakataha itana kina etuu naa no hano no sepu kiloto te ttai. Teenaa Te Atua ma ki hakkite atu te mee naa."[✱] ²⁴ Te nei e taratara atu ai nau ki kootou: te saaita kootou e taku ki Te Atua ki kainnoo se mee, kootou ki illoa maaoni maa naa mee naa ma ki kauatu ki kootou. Teenaa Te Atua ma ki kauatu se aa kootou ni kainnoo. ²⁵ Aa te saaita kootou ettuu ki taku raa, niaa kootou ni hakasara itelaa tama, kootou ki hai aroha i naa tama naa, teenaa ki uia naa haisara kootou Te Atua. ²⁶ [Ki mee maa a koe see hai aroha i telaa tama, too Tamana i te lani ma ki see uia a Ia oo haisara ni ppena."][✱]

Naa mahi Jesus

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Laatou ni oo notta e hoki ki Jerusalem. Teenaa te saaita Jesus esasare vaaroto te Hare Tapu Te Atua raa, naa maatua hakamaatua, naa tisa naa Loo, aa ma naa hakamau naa Jew raa ni oo ake

✱ 11.17 Is 56.7; Jer 7.11 ✱ 11.23 Mt 17.20; 1 Cor 13.2 ✱ 11.26 Mt 6.14-15

28 no vasiri ake peelaa, “Ko ai ttama e vanaatu maa koe ki mee too vana e mee nei? E aa? Teenaa ni taratara e ai ni kauatu?”

29 Jesus ki mee ake, “Kootou ttari kivasiriatu nau te mee nei, aa ki mee kootou e hakaaha mai hakaraaoi se taratara maa kootou, teenaa nau ma ki hakaari atu te tama e mee maa ki mee nau peenei. 30 Kootou taratara mai. Ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei teelaa ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua?”

31 Teenaa ki kaamata naa tama naa te hakatauttou soko laatou: “Taatou ki taratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana ma ko TeAtua, teenaa aia ma ki mee mai peelaa, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?’ 32 Aa ki mee maa taatou e vana ma ko naa tama te maarama nei...” (Naa tama naa ni nnoho mattaku i te kanohenua, i naa tama naa e illoa maa John se pure maaoni TeAtua.) 33 Teenaa mee ake iloo naa tama naa ki Jesus, “Maatou see illoa.”

Araa Jesus ku vanaake peelaa kilaatou, “Nau hoki ma ki see taratara atu ma ko ai ttama e mee mai ma ki mee nau peenaa.”

12

Te parapol naa tama e mmata ake te verena naa ‘grape’

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

1 Araa Jesus ku taratara ake kilaatou ki naa parapol, “Saaita tokotasi raa e mee te tanata ni tori tana verena ‘grape’. Teenaa aia ni pena tana hiri aareha te verena, kakeri tana rua kikkumi naa hua. Araa hakatuu iloo tana hare roorosi emoe kiaruna. Ki oti raa kauake iloo ia te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, ia aia ku hano kitelaa henua.* 2 Ite saaita naa ‘grape’ raa ni ttae kivasiraa, te tanata raa ni heuna atu tana poe tokotasi ki naa tama e roorosi i tana verena raa ki too tana tuuhana. 3 Araa nei naa tama e roorosi ake ki te verena te tanata raa ni ffuri atu no sarua laatou te poe te tanata naa ka hakaaha ma ana rima. 4 Te tanata raa ni heuna atu hoki telaa poe, te vana ia te poe naa ni sarua hoki naa tama naa i tana pisouru ka hakanapia. 5 Te tanata naa ku heuna atu hoki te ttoru ana poe; teenaa naa tama e roorosi i te verena raa ni ffuri atu no taia laatou te poe naa no mate. E mee te lopotama ku oti te haia laatou peenaa; naa tama ni sarua laatou, aa aaraa tama ia ni taia laatou no mmate. 6 Teenaa te tama tokotasi koinoho ki heunatia ki hano raa, teenaa ko te tino tamariki te tanata naa. Teenaa heuna iloo tana taupeara naa ki hano. Aia ni maanatu maa naa tama raa ma ki hakannoo ki tana tama. 7 Araa nei naa tama e mmata ake te verena naa ni taratara soko laatou peelaa, “Te nei ko tana tama. Taatou kitaia taatou te tama nei, aa te verena nei kutoa hakaoti ma taatou!” 8 Teenaa tauhia iloo laatou te tamariki tanata naa no taia ka mate, ara peesia iloo laatou tana haitino ki taha te verena.”

9 Teenaa vasiri iloo Jesus peelaa kilaatou, “Se aa ttama e mee tana verena raa ma ki mee? Aia ma ki au no taia hakkaatoa naa tama naa, aa ku kauake te verena raa ki aaraa tama ki mmata ake.

10 Kootou ku oti te kkite i te taratara e mee peelaa iloto te Laupepa Tapu: ‘Te hatu teelaa ni hakkee ina naa tama e penapena hare ma se hatu e hakallika koi raa,

ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua iloo teelaa e hakatuu ki mmatau ai te hare.

11 Te nei se mee TeAtua ni pena;

* 12.1 Is 5.1-2

aa e taukareka imua naa karamata taatou hakkaatoa!' ”✧

¹² Naa hakamau naa Jew raa ni mee ma ki tauhia laatou Jesus, teenaa i laatou e illoa maa te parapol Jesus e hakaea nei e taratara ilaatou. Tevaneaiaa laatou ni mattaku inaa tama ettuu i te kina naa, teenaa oo iloo laatou ka tiiake Jesus.

Te taratara i te pesi naa takis

(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³ E mee naa Faarisi ma naa tama e heheuna maa Herod ni heunatia ki oo no vasirisiri hakalellesi i te kau vana ki Jesus, teenaa ma ki hakasara ni taratara maa Jesus. ¹⁴ Naa tama naa ni oo atu kiasa Ia no vasiri peelaa, “Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana e ttonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see illoa te hirihiri tama; koe e akonakitou inaa tiputipu te hiihai TeAtua i te henua hakkaatoa. Taratara mai, e taukareka i te vasi naa Loo taatou mataatou ki pesi takis kite Tuku hakamau i Rome? E aa? Taatou ki see pesi naa takis taatou?”

¹⁵ Jesus ni illoa koi maa naa tama raa e vasirisiri hakalellesi koi. Teenaa mee ake iloo peenei, “Ai nau e haia ai kootou ma ki hakasara se taratara maaku? Kaumai se peni ki mmata nau.”

¹⁶ Teenaa naa tama raa ki kauake te peni raa kiasa Ia. Araa vanaake iloo Jesus peenei, “Te nei ko ai te tama e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te peni nei?”

Teena ki mee ake naa tama naa, “Te Tuku i Rome.”

¹⁷ Araa vanaake iloo Jesus, “Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”

Naa tama naa ni massaro iloo i Jesus.

Te taratara i naa tama e massike i te mate

(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ Teenaa e mee naa Sadiusi, teenaa ko naa tama e hai maa te mate raa see lavaa te massike hoki no ora, ni oo ake no vasiri ake ki Jesus,✧

¹⁹ “Tisa nei, Moses ni sissii teloo nei mataatou: ‘Ki mee maa se tanata e mate, ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa ki aavanatia a ia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki laaua ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tana taina ni mate.’✧ ²⁰ Teelaa se takahitu hai taaina. Te tama matua raa ni aavana no mate, se hai tamalliki. ²¹ Teenaa tana taina e pare atu kiasa ia raa ku aavana i te ffine naa no mate hoki, aa laaua ni see hai tamalliki hoki. Te ttoru i naa tama naa ni mee hoki peenaa. ²² Naa hannau naa ni hano no sopo katoo te avvana i te ffine tokotasi naa, aa laatou katoo ni mmate see hai tamalliki. Ki oti raa te ffine naa hoki ku mate. ²³ Aa teenaa, te saaita te mate katoo ma ki massike no ora, te ffine naa ma ki mee ma e aavana i ai, i te takahitu naa ni avvana katoo i aa ia?”

²⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou kussara hakaoti! Teenaa i kootou see illoa i naa taratara te Laupepa Tapu aa i naa mahi TeAtua.

²⁵ Te saaita naa tama ni mmate ma ki massike no ora raa, naa tama naa ma ki see avvana, laatou ma ki mee pee ko naa ensol i te lani. ²⁶ Aa i te taratara i te mate e hakamasikeria no ora. E aa? Kootou ni see ttoka i te Laupepa Moses i tana taratara ni mee i te vao e ura? Te laupepa naa e sissii maa TeAtua ni mee ake ki Moses, ‘Nau nei ko te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua aa Jacob.’✧ ²⁷ A Ia naa ko te Atua

naa tama e ora hakaoti, seai ma ko naa tama e mmate. Teenaa kootou naa e ssara hakaoti iloo!”

Te Loo Hakamau
(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

²⁸ Teelaa setisa naa Loo etuu i te kina naa ka lono i naa hakatauttu naa Sadiusi raa ma Jesus. Ttama naa ni kite maa naa taratara Jesus ni hakahe ake ki naa Sadiusi raa e taukalleka iloo, teenaa hanatu iloo ia ki Jesus no vasiri ake peelaa, “Te loo hea ko te loo hakamau i naa Loo katoo Moses?”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Te Loo hakamauraa koteloo e mee peenei, ‘Hakannoo mai naa tama Israel. Te Atua te Ariki taatou raa, se Ariki tokotasi. ³⁰ Koe kilaaoi i Te Atua too Ariki ma too hatumanava hakkaatoa, ma too ora hakkaatoa, too hakataakoto hakkaatoa, aa ma oo mahi hakkaatoa.’ ³¹ Te soa te loo hakamau e pare atu raa, teenaa ko te loo e mee peenei: Laaoi i telaa tama pee ko i-oo laaoi i aa koe soko koe.’ See hai loo peelaa hoki e hakahiti i aruna naa loo e lua nei.”*

³² Te tisa naa Loo raa ki mee ake ki Jesus, “E tonu te Tisa nei, too taratara e mee maa Te Atua raa ko Te Ariki tokotasi. See hai atua peelaa hoki, teelaa ko Ia koi soko Ia.”* ³³ Aa kilaaoi i Te Atua maa too hatumanava hakkaatoa aa maa too hakataakoto hakkaatoa aa maa oo mahi hakkaatoa, aa kilaaoi i telaa tama pee ko koe e laaoi i aa koe soko koe raa, e takoto hakamaatua i aruna naa manu aa ma aaraa mee taatou e hakaara ki Te Atua.”*

³⁴ Saaita Jesus ni lono i naa mattoni naa taratara ttama naa raa, a Ia ki mee ake, “Koe ku see mmao i te Nohorana Te Atua.”*

Teenaa imuri koi raa, naa tama raa ku mattaku te vassiri ake hoki ki Jesus.

Te taratara i te Mesaea.
(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

³⁵ Te saaita Jesus ni akonaki naa tama raa iloto te Hare Tapu raa, a Ia ni vasiri ake ki naa tama raa peelaa, “Naa tisa naa Loo raa e taratara peehea maa te Mesaea raa ma ki sura iho i te manava David? ³⁶ David ni usuhia Te Aitu Tapu Te Atua raa ki taratara peenei:

‘Te Atua ni mee ake ki taku Ariki:

Noho i taku vasi hakamaatau,

ka ttari ki tuku atu nau oo tama e tautau haeeo raa ilaro oo tapu vae.’*

³⁷ David tana tino e kanna a ia aa Ia peelaa, ‘Taku Ariki’; aa peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David?”

Poopoo tonu i naa tisa naa Loo
(Mt 23.1-36; Lk 20.45-47)

Te kanohenua ni hakannoo ki naa akonaki Jesus raa ni hii hakannoo iloo. ³⁸ Teenaa Jesus ni taratara ake peelaa ki laatou, “Kootou poopoo tonu inaa tisa naa Loo. Teenaa ko naa tama e fiffai maa laatou kisassare ma naa kkaahu e takittaki vaararo, ki meeme e ake te henua maa laatou ni tama hakamau inaa ttiri laatou inaa kina te henua ennoho, ³⁹ teenaa ko naa tama maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa hare lotu aa inaa kina naa kaikai ellasi ki nnoho laatou. ⁴⁰ Teenaa ko naa tama maraa e hakarereesia laatou naa puruna raa ka kailaaraotia laatou naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti ku massike no mee naa taku

* 12.30 Deut 6.4-5 * 12.31 Lev 19.18 * 12.32 Deut 4.35 * 12.33 Hos 6.6 * 12.34 Lk 10.25-28 * 12.36 Ps 110.1

e hualolloa ki mmata te henua maa laatou ni tama e ttonu! Naa haao TeAtua ma ki kauatu ki laatou naa ma ki hakallika hakaoti!”

*Te mane te puruna e hookii ki TeAtua
(Lk 21.1-4)*

⁴¹ Jesus ninoho itekina tepokosi eponopono mane iloto te Hare Tapu raa kattoka inaa ooake te henua no pesi mane kiloto. Naa tama e hai mane raa ni ooake noppesi naa mane laatou e tammaki kiloto. ⁴² Araa teenaa, hanake iloo te puruna e hakaaroa no pesi naa penimhea elua kiloto tepokosi naa, aa naa peni naa seelava hoki ite mane tokotasi. ⁴³ Teenaa aru ake iloo Jesus ki ana disaipol raa no mee ake, “Nau e vanaatu ki kootou, te kooina te puruna hakaaroa nei ni pesi raa elasi are ite kooina kato naa tama nei nippesi. ⁴⁴ Naa tama nei hakkaatoa ni hookii mane i laatou e hai mane; aa te ffine nei iaa, niaaina maa ia setama e no hua raa, aia nippono kato naa tamaa mane teelaa ekai ai aia.”

13

*Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma ki seua
(Mt 24.1-2; Lk 21.5-6)*

¹ Te saaita Jesus ni uru mai kitaha te Hare Tapu TeAtua raa, tana disaipol tokotasi ki mee ake peelaa kiaa Ia, “Tisa nei, toka atu i naa tiputipu taukalleka naa hare naa ma naa hatu teelaa e ppena ai naa hare naa!”

² Jesus ki mee ake, “Koe e kkite inaa hui hare nei? Seai iloo se hatu ma ki tiake ki moe itana kina; naa hatu naa hakkaatoa ma ki seua mai kilaro.”

*Te saaita te haao raa ma ki tae mai
(Mt 24.3-14; Lk 21.7-19)*

³ Jesus ninoho iaruna te Mouna naa Oliv te vasi ehuri ake kite Hare Tapu. Teenaa oo ake iloo Peter, James, John aa ko Andrew no vasiri seemuu kiaa Ia, ⁴ “Te tisa nei, naa vana nei ma ki ssura i te saaita hea? Aa maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

⁵ Jesus ki mee ake kilaatou, “Roorosi hakaraaoi iloo, ki see hanatu setama no hakareesia kootou. ⁶ Etammaki naa tama ma ki hakallesi maa laatou ko nau, ma ki ssura atu no taratara peelaa, ‘Nau nei kote Mesaea!’ aa telopo tama ma ki hakannoo ki naa tama naa. ⁷ Aa kootou ki see ssopo naa manava kootou i naa llono kootou naa henua e tau aa i naa ffuro atu naa lono maa ni tau e mee mai i naa henua e mmao. Naa vana peenaa ma ki oti ku ssura, tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku tae mai. ⁸ Naa henua ellasi ma kitau kilaatou, aa naa nohorana ma ki hetaa kilaatou. Naa mahuke ma ki ruu inaa kina kato, aa naa henua ma ki llave i naa one. Naa haao nei ko naa mataamua raa koi, e mee pee ko te tinae ekkono ki haanau.

⁹ “Kootou ki roorosi hakaraaoi. Kootou ma ki tauhia no taakina ki naa hare koti. Kootou ma ki taiaa iloto naa hare lotu naa Jew. Kootou ma ki toa no hakatuuria imua naa hakamau aa ma naa tuku i kootou e tautari kiaa nau, aa teenaa te saaita kootou ku hakaea ake te Lono Taukareka. ¹⁰ Teenaa te Lono Taukareka raa ki tarataraina ki naa kanohenua hakkaatoa imua te hakaoti te maarama nei. ¹¹ Aa te saaita kootou e tauhia no taakina kite koti raa, kootou see ssopo

naa manava kootou ma kootou ma kitaratara peehea ki hakattonu kootou. Taratara ina koi naataratara teelaa e kuaatu, iteenaa seai ko koe naa ma kitaratara, teelaa are ko TeAitu Tapu TeAtua.✠
 12 Naa tama ma ki hookii naatino taaina laatou ki taiaa ki mmate. Naa tammana ma ki mee peenaa hoki ki naa tamalliki laatou. Naa tamalliki ma ki ffuri no hakatauttu ma naa maatua laatou, aa ki oti ku kauake naa maatua laatou raa ki naa tama ki taiaa ki mmate.
 13 Te henua hakkaatoa ma ki lotoffaao i kootou, i kootou e tautari iaa nau. Tevana iaa te tama e hakataakoto tonu iaa nau no tae ki te hakaoti te maarama nei raa, te tama naa ma ki hakasaoria.✠

Te mee hakamataku e seu henua
 (Mt 24.15-28; Lk 21.20-24)

14 “Kootou ma ki kkite te mee hakamataku e seu henua etuu i tana kina see tau tetuu. Ttama eppau naa mee nei ki hakataakoto hakaraaoi iloo ki iloa ia te mee nei. Te saaita naa raa, naa tama i Judea raa ki ffuro no mmuni i naa mouna vaaroto.✠ 15 Te tama e noho i te taffuu tana hare raa ma ki see hai saaita ki tere kiloto tana hare no too ana hekau. 16 Te tama e noho iloto tana verena raa ma ki see hai saaita ki ahe ki tana hare no too se kahu maana.✠ 17 Naa aso naa ma ki hakallika iloo i naa tinnae ma naa haahine e anaana naa tamalliki laatou koi punaammea. 18 Kootou taku ki TeAtua ki see ssura naa vana nei i te ssao telaki. 19 E kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te kerekere nei no tae mai ki te ssao nei, see hai haao e tae ki te hakallika naa haao teelaa ma ki ssura i naa aso naa. Aa see hai haao hoki ma ki ssura peenaa imuri.✠ 20 Tevana iaa te kooina naa aso naa haao naa nitukua iho TeAtua kilaro; ki mee maa Ia ni see mee tana vana naa raa, ni see hai tama ma ki ora. Te kooina naa aso naa nitosia mai a Ia ki see tammaki, iaa Ia e mee ki ora ana tama ni hakamaatino.

21 “Ki mee maa se tama e mee atu, ‘Ttoka mai, te nei te Mesaea!’ ka mee atu hoki peelaa, ‘Ttoka atu, teelaa ia!’ kootou see hakannoo atu ki te tama naa. 22 I te aa naa Mesaea hakallesi ma naa pure hakallesi ma ki hakassura atu iloto kootou. Naa tama naa ma ki ppena te lopo vana nnui ka hakassura tekau vana, teenaa ki hurisia naa manava naa tama TeAtua ni hiri, tevana iaa naa tama naa ma ki hai no naenna. 23 Roorosi hakaraaoi iloo! Nau ku oti te hakaari atu hakaoti i naa vana hakkaatoa, imua te ssao naa seki tae mai.

Te saaita te Tama te Henua ma ki au
 (Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

24 “Imuri naa haao naa raa, te laa raa ma ki poouri, aa te marama raa ma ki see tii.✠ 25 Naa mee haimmahi i telani ma ki uettia no see ttaka tonu ki naa kina laatou, aa naa hetuu telani ma ki maaoha mai kilaro.✠ 26 I te saaita naa raa, te henua ma ki kkite i naa hakasura mai Ttama te Henua ma ana mahi iloto naa uruaoa.✠ 27 Teena a Ia ma ki heunatia a Ia ana ensol raa ki naa henua hakkaatoa i te kerekere nei no hakkutu mai ana tama ni hiri.

Te taratara i te laakau ‘fig’
 (Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)

28 “Kootou hakatuu inaa somo te laakau ‘fig’. Saaita naa laa te laakau naa e kaamata te matiri ake ana lau raa, kootou e illoa maa

✠ 13.11 Mt 10.17-20; Lk 12.11-12 ✠ 13.13 Mt 10.22 ✠ 13.14 Dan 9.27; 11.31; 12.11
 ✠ 13.16 Lk 17.31 ✠ 13.19 Dan 12.1; Rev 7.14 ✠ 13.24 Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.10,31;
 3.15; Rev 6.12 ✠ 13.25 Is 34.4; Joel 2.10; Rev 6.13 ✠ 13.26 Dan 7.13; Rev 1.7

te sao te ua raa ku taupiri. ²⁹ Saaita kootou ku kkite i naa hakassura iho naa vana nei raa, kootou ku illoa maa te Tama te Henua raa ku taupiri koi ki au. ³⁰ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Saaita naa vana nei katoo ma ki ssura raa, naa tama koi ora i te saaita nei seki mmate are. ³¹ Telani ma te kerekere ma ki oo no oti, aku taratara raa iaa ma ki see lavaa te oti.

See hai tama e iloa i te aso aa ma te saaita
(Mt 24.36-44)

³² “See hai tama e illoa maa teelaa ko te aso hea aa ma te saaita hea naa vana naa ma ki ssura. Naa ensol telani raa iloo see illoa, aa te Ttama TeAtua raa hoki see iloa; teelaa ko te Tamana raa koi e iloa.*
³³ Roorosi hakaraaoi iloo, kataka ki TeAtua, i te aa ikootou see illoa i te ssao naa vana naa ma ki tae mai. ³⁴ E mee pee ko naa masike te hakamau i tana henua no hano ki telaa henua, ka tiiake ana poe raa ki mmata ake ki tana hare. Teenaa naa poe raa e mattino naa heuna laatou ekauake te hakamau laatou naa kimee, aa tepoe eroorosi i te tootoka raa ni haiake te hakamau raa kinoho lokoi ka roorosi i te tootoka.*
³⁵ Kootou roorosi hakaraaoi iloo, i te aa ikootou see illoa te saaita te tama e mee tana hare raa ma ki ahemai; ttama naa ma ki mee no ahemai i telaasuru, te tuaapoo, te tahaata poo, aa sei ma ko te saaita telaa esopo. ³⁶ Ki mee maa Ia e hakateki no hakasura iho, a Ia ki see ttiri i kootou e mmoe. ³⁷ Taku taratara e kauatu ki kootou raa, teenaa nau ekauake ki te henua hakkaatoa: Kootou roorosi hakaraaoi iloo!”

14

Jesus e haia ki tauhia no taia ki mate
(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ E mmoe mai koi naa aso e lua ki te saaita te Kaikai te Pasova aa ma te Kaikai te Haraoa See hai lis raa, teenaa naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni sessee ara ki tauhia seemuu ina laatou Jesus no taia ki mate.* ² Naa tama naa ni taratara soko laatou peelaa, “Taatou ki see tauhia taatou Tama naa i te saaita te kaikai, te henua ma ki mee no ffuri mai no hakatauttau ma taatou.”

Jesus e aamosia ki te kaakaa manoni i Bethany
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Te saaita Jesus ni noho i Bethany raa, a Ia ni hano no kai i te hare Simon, tetama ni haia teleprosi imua. Itana saaita ni noho ka kai raa, te ffine tokotasi ni uruake ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha, teenaa vaasia iloo ia te ppono raa no nnini te kaakaa raa ki aruna te pisouru Jesus.* ⁴ E mee aaraa tama i te kina naa ni loto ka taratara soko laatou, “Ttama nei ku niinia pakavaina aia peehea te kaakaa manoni nei? ⁵ Ki mee maa te kaakaa naa ekauake ki se tama ki tauia raa, te tama naa ma ki taavi iloo ki naa sehua etoru ka ttoe ina mane siliva, aa naa mane naa ku vaevae atu ki naa tama see hai mee!” Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no nutua te ffine naa.

⁶ Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou see haia kootou te ffine naa! Ttama naa e hakameia kootou i te aa? Te ffine nei ni mee tana vana e taukareka iloo kiaa nau. ⁷ Naa tama e nnoho see hai mee raa ma ki nnoho peenaa ma kootou i naa saaita hakkaatoa,

* 13.32 Mt 24.36 * 13.34 Lk 12.36-38 * 14.1 Ex 12.1-27 * 14.3 Lk 7.37-38

aa i naa saaita koi kootou e fiffai raa, kootou ma ki lavaa te tokonaki atu ki laatou. Anau iaa ma ki see noho peenaa ma kootou i naa saaita hakkaatoa.* ⁸ Te ffine nei ni mee tanavana koi elavaa te mee kiaa nau: taku haitino ni aamosia te ffine nei ki te kaakaa manoni, teenaa itaku saaita ma ki tanumia raa, taku haitino ku oti te aamosia hakaotina aia. ⁹ Aa teenei nau kukauatu te taratara maaoni nei: Ina kina hakkaatoa te Lono Taukareka nei etarataraina iloto te maarama nei raa, te vana te ffine nei ni mee kiaa nau nei ma ki tarataraina hoki, teenaa ki mannatu te henua iaa ia.”

Judas e hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Teenaa Judas Iscariot, se tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus, ni hano no mee ake ki naa maatua hakamaatua raa iaa ia ma ki kauake Jesus ki laatou. ¹¹ Naa tama naa ni fiaffia iloo i te llono ana laatou i ana taratara naa, teenaa tuku iloo te taratara naa tama naa maa laatou ma ki tauia laatou Judas. Teenaa kaamata iloo Judas te tokatoka se ara ki taakina atu Jesus ki naa tama naa.

Te Kaikai te Pasova

(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14; Jn 13.21-30)

¹² I te aso mua te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, teenaa kote aso naa sukua sipsip te kaikai te Pasova raa e taa, naa disaipol Jesus raa ni vasiri ake peelaa ki Jesus, “Koe e hiihai maa maatou ki oo no penapena mai hakaoti te kaikai te Pasova raa i hea?”

¹³ Teenaa heuna iloo Jesus te takarua disaipol ki oo, ka taratara ake peenei: “Koorua oo ki loto Jerusalem, teenaa koorua ma ki ttiri te tama e amo te huaarani vai ua, aa koorua ku oo atu vaamuri ttama naa. ¹⁴ I te hare te tanata naa e hano no uru raa, koorua ku mee ake ki te tama e mee tana hare, ‘Te Tisa raa e vasiri ki iloa ia i tana kina ma ki kai te kaikai te Pasova ma ana disaipol.’ ¹⁵ Te tanata naa ma ki hakaari atu te kina emoemoe elasi etuu kiaruna i te hare naa. Naa mee kato koorua esseeraa ma ki takkoto i te kina naa, teenaa koorua ku tukutuku mai hakaoti naa kaikai taatou.”

¹⁶ Takarua naa ni oo kiloto Jerusalem no kkite i naa takkoto mai naa mee raa pee koi-naa taratara ake Jesus; teenaa tukutuku hakaoti iloo laaua naa mee te kaikai te Pasova.

¹⁷ I te laasuru raa Jesus ma tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa kuttae atu ki te hare naa. ¹⁸ Teenaa te saaita naa tama naa ni noho kikkai, Jesus ki mee ake peenei, “Nau ku taratara atu ki kootou i te tama tokotasi i kootou, teenei e noho ka kai hakapaa ma nau, ma ki oti ku toomai a ia naa hakamau naa Jew raa no tauhia nau.”*

¹⁹ Ana disaipol naa nillee hakaoti naa mouri laatou, teenaa te tama ma te tama ki huri atu no vasiri peelaa, “Koe e taratara raa ko ai? Ko nau?”

²⁰ Jesus ki mee ake, “Teenaa se tama tokotasi i kootou, aku disaipol, ttama ma ki ttoko tana haraoa hakapaa ma nau kiloto te peesini nei.

²¹ Ttama te Henua raa ma ki mate pee koi-naa taratara iho te Laupepa Tapu; tevana iaa nau e aroha iloo i te tama e mee tana vana tipua ki Ttama te Henua! E taukareka iloo maa te tama naa ni see haanauria mai!”

Te Kaikai Hakaoti TeAriki

(Mt 26.26-30; Lk 22.14-20; 1 Cor 11.23-25)

²² Saaita laatou ninnoho kikkairaa, Jesus kitoo te haraoa raa no taku ki TeAtua, teenaa ttohiilo te haraoa raa no kauake ki laatou, ka mee ake peelaa, “Kootou kkai, teenei ko taku haitino.”

²³ A Ia ki too hoki te kapraa no taku ki TeAtua, araa kauake hoki ki naa tama naa ka unu laatou hakkaatoa. ²⁴ Jesus ki mee ake, “Teenei kotaku ttoo e pesi maa telopo tama; tettoo teelaa e hakattino ai naa purepure hoo TeAtua e tuku maa tessao nei.” ²⁵ Nau e kauatu te taratara maaoni nei, nau ma ki see lavaa hakaoti te unu te wain nei, ki tae iloo ki taku saaita ma ki unu te wain hoo i te Nohorana TeAtua.”

²⁶ Ki otiraa hua iloo laatou te mako telotu tokotasi, araa oo iloo ki te Mouna naa Oliv.

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa i aa Ia

(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁷ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Kootou hakkaatoa ma ki ffuro ka tiiake nau pee koi-naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa: ‘TeAtua ma ki taia a Ia te tama e roorosi naa sipsip, teenaa naa sipsip raa ma ki masseu huri.’” ²⁸ Tevanaiaa taku saaita ma ki masike mai i te mate, nau ma ki hano ki Galilee imua kootou.”

²⁹ Peter ki hakaake ake tana taratara peelaa, “Niaaina maa naa tama nei hakkaatoa ma ki ffuro i aa koe raa, koe ma ki see lavaa te tiiake nau!”

³⁰ Teenaa ki mee ake Jesus ki Peter, “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I te saaita te rua naa moa i te tahaata nei seki ttani raa, koe ma ki vana oo saaita iloo e toru maa koe see iloa i aa nau.”

³¹ Peter ki hakammaha atu tana reo no mee ake peelaa, “Niaaina maa nau e taia no mate hakapaa ma koe raa, nau ma ki see lavaa iloo te pesi se taratara maaku peenaa!”

Teenaa aaraa disaipol hoki ni ppesi naa taratara laatou peenaa.

Jesus e taku iloto Gethsemane

(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

³² Naa tama naa ni oo no ttae iloo ki te kina e ttpa ma ko Gethsemane. Teenaa mee ake iloo Jesus ki ana disaipol naa, “Kootou nnoho ake i te kina nei ki taku nau ki TeAtua.” ³³ A Ia ki too Peter, James, aa ko John ka oo laatou, teenaa tana manava ni puni hakaoti i tana aroha. ³⁴ A Ia ki mee ake kilaatou, “Nau ka mate koi i te aroha etakoto i taku manava nei. Kootou nnoho ka roorosi i te kina nei.”

³⁵ A Ia ni sare kimua hakamaarie no pesi iloo no moe i te kerekere ka taku ki TeAtua, maa ki mee maa naa haaeo e takkoto mai raa e lavaa te hakarakaina aia. ³⁶ A Ia ni taku peenei, “Abba! Taku tamana! Naa mee hakkaatoa e hainauhie i aa koe. Fanaa naa mmaha nei i aa nau. Tevanaiaa koe see tuku mai ki taku hiihai, nau e tuku atu koi ki too hiihai.”

³⁷ A Ia ni ahe no kite i te takatoru disaipol raa emmoe mannuu. Teenaa kiffano Ia i Peter, “Simon, koe emoe koi? Eaa? Koe ni see lavaa iloo te ara ake se tamaa saaita?” ³⁸ Jesus ki mee ake kilaatou, “Kootou nnoho ka roorosi, aa kootou ku taku ki see usuhia kootou ni vana e hakallika. Naa hatumanava kootou e mataora, kootou iaa e tino mmate.”

³⁹ Jesus ni ahe hoki no haka ahe tana taku ni mee imua. ⁴⁰ Araa te naa, ahe atu hoki Jesus no kite inaa mmoe ana disaipol; naa tama naa ni mmate hakaoti i naa hii mmoe laatou. Te naa laatou ni see hai taratara e illoa ma ki kauake ki Jesus.

⁴¹⁻⁴² Te saaita Jesus ni ahe ake i te ttoru ana saaita no kite i laatou e mmoe raa, a ia ki mee ake, “Kootou koi mmoe iloo ka hakamalolloo? Ku llavaa peenaa! Massike ki oo taatou. Kootou mmata, Tama te Henua raa ku mee ki hookina ki naa rima naa tama haisara! Mmata, te tama ma ki hakaarina ake naa tama hakallika raa iaa nau raa ku tae mai!”

Jesus ku tauhia

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴³ Jesus koi taratara are raa, Judas te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa kuttae ake. Aia ni hakasura ake ma naa tama te laa e heunatia ake naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew. Naa tama naa e oo ake katoa ma naa hana laatou. ⁴⁴ Te naa Judas ku oti te taratara ake hakaoti ki naa tama naa peela, “Taku tama e vaisioni raa, te naa kottama kootou e ssee. Tauhia te tama naa aa ku oo ma kootou.”

⁴⁵ Judas ni tae atu no hanotonu ki Jesus no mee ake, “Ttisa!” Araa vaisioni atu iloo ki Jesus. ⁴⁶ Te naa oo atu iloo naa tama raa no tauhia laatou Jesus. ⁴⁷ Te tama tokotasi inaa tama ettuu i te kina naa ni ffana tana komu taa tama raa no tuutia aia te kautarina te poe te Maatua Hakamau raa no motu hakaoti. ⁴⁸ Te naa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, “Ai kootou ku oomai ai ma naa hana kootou naa no tauhia nau, pee ko nau se tama kailaarao?” ⁴⁹ Te aso ma te aso, nau ni noho ma kootou ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu, te vana iaa nau ni see tauhia kootou. Te nei naa taratara te Laupepa Tapu raa ku ttino maaoni.”*

⁵⁰ Te naa ffuro iloo ana disaipol raa ka tiiake Ia.

⁵¹ Te tama taane tokotasi, e tara koi kite marotasi, ni taka ma Jesus. Te naa naa tama raa ni mee ma ki tauhia laatou te tanata naa, ⁵² te vana iaa te tanata naa ni masike koi no tere hua ka hano, te naa tana maro raa ni mavete ka tiiake.

Jesus e hakatuuria imua te Kansol

(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55,63-71; Jn 18.13-14,19-24)

⁵³ Jesus ni toa naa tama naa kite hare te Maatua Hakamau, te kina naa maatua hakamaatua, naa tama hakamaatua naa Jew, aa ma naa tisa naa Loo raa ekkutu ai. ⁵⁴ Peter iaa ni hanatu vaamuri, te vana iaa aia ni see hakataupiri atu. Aia ni hano no uru atu ki lotu te kina e nohonoho i te mataahare te Maatua Hakamau naa, no noho ma naa tama e roorosi te hare naa ka haka mahana tana haitino i te ahi. ⁵⁵ Naa maatua hakamaatua ma naa tama katoa i te Kansol naa ni sessee ni vana e ssara ki hakapperu atu ki Jesus, kilavaa te taia laatou Jesus ki mate. Te vana iaa laatou ni see haisara ni illoa. ⁵⁶ E tammaki naa tama ni oo ake no mee naa taratara hakallesi laatou maa ni vana hakallika Jesus ni mee, araa nei naa tama naa ni see taratara ki te taratara tokotasi; te tama koi e kee ana taratara.

⁵⁷ Te naa massike iloo aaraa tama no ppeesi naa taratara hakallesi laatou peela: ⁵⁸ “Maatou ni llono ittama naa e-taratara maa,

* 14.49 Lk 19.47; 21.37

‘Nau ma ki seua a nau te Hare Tapu teenei ni hakatuuria naa tama te maarama nei, aa imuri naa aso e toru, nau ma ki hakatuu te laa Hare Tapu teelaa naa tama te maarama nei ma ki see kkaapa no penapena.’”⁵⁹ Aa naa tama naa etaratara iloo peenaa raa, naa taratara laatou naa see oo hakapaa.

⁶⁰ Araa teenaa, masike iloo te Maatua Hakamauraa imua naa tama naa hakkaatoa no vasiri ake ki Jesus, “Koe see hai taratara i naa taratara naa tama nei e mee i aa koe?”

⁶¹ Jesus ni tuu seemuu koi, see hai taratara ni hakahe ake. Teenaa ki vasiri ake hoki te Maatua Hakamau, “E aa? Koe naa ko te Mesaea, te Tama TeAtua Taukareka?”

⁶² Teenaa ki mee ake Jesus, “Uee, teenei nau. Kootou hakkaatoa ma ki kkite Ttama te Henua e noho i te vasi hakamaatau TeAtua ka au i aruna naa aoa raa i te lani!”^{*}

⁶³ Te Maatua Hakamauraa ni huri no ssae lokoi tana kkaahu ka mee peelaa, “Taatou ku see toomai hoki ni tama ki kaumai ni taratara maa laatou!”⁶⁴ Kootou ku oti tellono i naa taratara ttama nei maa ia ko TeAtua. Kootou e mannatu maa ttama nei ki haia peehea?”^{*}

Teenaa naa tama naa hakkaatoa ni tuku atu maa Jesus e sara; a ia e tau ki taia ki mate.

⁶⁵ Aaraatama ilaatou nikaamata tesasaavarea laatou Jesus ka saisaitia ana karamata ki te maro raa kapatupatua laatou tana pisouru, ka mee ake peelaa, “Hakaari mai, ko ai ttama e patu i aa koe?” Teenaa oo atu iloo naa roorosi naa tama hakamaatua naa no taakina no sarua tana haitino.

Peter e taratara hakaseese maa ia see iloa i Jesus
(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Ite saaita naa raa, Peter e noho i te mataahare ihaho, teenaa hanake iloo te ffine tokotasi i naa haahine e heheuna i te Maatua Hakamauraa⁶⁷ no kite iloo i Peter e hakamahana tana haitino i te vasi te ahi. Teenaa ki ttoka hakaraaoi te ffine naa ki Peter no mee ake peelaa kiaa ia, “Koe hoki se tama e taka ma Jesus, te tama i Nazareth.”

⁶⁸ Tevana iaa Peter ni huu, ka mee ake peelaa, “Nau see iloa maa koe e taratara i te aa.” Teenaa hano iloo Peter no tuu i te kina te tootoka.

⁶⁹ Te saaita te ffine naa ni ttoka atu no kite i aa ia e tuu mai raa, a ia ki huri no mee ake ki naa tama ettuu i te kina, “Ttama nei se tama i naa tama naa!”⁷⁰ Tevana iaa Peter ni huu hoki maa ia see iloa.

See rooroa koi raa, naa tama ettuu i te kina naa kuffuri atu kato no mee atu kiaa ia, “Koe seelavaa te huu maa koe see hai i naa tama naa; maatou e illoa maa koe se tama i Galilee.”

⁷¹ Teenaa ki mee ake Peter ki laatou, “Nau e taratara atu maaoni iloo! Ki mee maa nau see taratara maaoni, TeAtua ki pesi mai ana haae raa kiaa nau. Nau see iloa i te tama e taratara kootou naa!”

⁷² Saaita naa lokoi raa, te rua naa moa raa kuttani. Teenaa maanatu ake iloo Peter ki naa taratara Jesus ni mee ake kiaa ia imua: “Saaita te rua naa moa raa seki ttani raa, koe ma ki taratara oo saaita iloo e toru maa koe see iloa i aa nau.”

15

Jesus ku toa kimua Pilate
(Mt 27.1-2,11-14; Lk 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Ite tahaata raa, naa maatua hakamaatua raa ni hakavave no hakakkutu ake naa tama hakamaatua naa Jew, naa tisa naa Loo, aa ma naa tama katoo te Kansol raa no taratara i naa vana laatou ki mee. Teenaa saitia iloo laatou naa rima Jesus ka taakina ki Pilate. ² Teenaa vasiri ake iloo Pilate peenei ki Jesus, “Koe naa ko te tuku naa Jew?”

Jesus ki hakaaha ake, “Teenaa koe e mee mai naa.”

³ Naa maatua hakamaatua raa ni hai ake ki Pilate maa Jesus ni mee te lopo sara iloo. ⁴ Teenaa ki vasiri ake hoki Pilate peelaa ki Jesus, “Koe elono inaa taratara naa tama naa e mee iaa koe? Eaa? Koe see hai taratara e mee i naa taratara naa tama naa?”

⁵ Jesus ni tuu seemuu koi, see hai taratara e hakaaha ake, teenaa ki oho ai Pilate.

Jesus ku tukua ki mate

(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Jn 18.39—19.16)

⁶ I naa setau hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate maraa e ffana se karapusi tokotasi, se tama naa Jew raa e fiffai ma ki hanaa. ⁷ Saaita naa raa teelaa se tama, tana inoa ko Barabas, e moe iloto te hare karapusi ma naa tama teelaa ni taa naa tama laatou no mmate i te saaita laatou ni hetaa ma te kaaman Rome i Jerusalem. ⁸ Saaita te kanohenua naa ni kkutu ake ki vanaake laatou ki Pilate ki fanaa te karapusi laatou e fiffai raa, ⁹ Pilate ki vasiri ake ki laatou, “Kootou e fiffai ki hanaa nau te tuku naa Jew?” ¹⁰ Pilate ni iloa maa Jesus ni too ake naa maatua hakamaatua raa kiaa ia i laatou e manava haeeo i Jesus.

¹¹ Tevana iaa naa maatua hakamaatua raa ni usuhia laatou naa tama raa ki mee ake ki Pilate ki hanaa Barabas no kauake ki laatou. ¹² Teenaa ki vasiri ake hoki Pilate ki naa tama naa, “Kootou e fiffai maa te tama e taapaa kootou ma se tuku naa Jew nei ki haia a nau peehea?”

¹³ Naa tama naa ki varo atu, “Tuukia ttama naa ki te kros!”

¹⁴ Pilate ki vasiri ake hoki, “Aiaa? Teenei se ssara peehea ttama nei ni mee?”

Naa tama naa ki varo ake maaroo iaa, “Tuukia te tama naa ki te kros!”

¹⁵ Pilate ni hiihai maa te kanohenua raa ki fiafia, teenaa hanaa iloo ia Barabas no kauatu ki laatou. Ki oti raa vanaake iloo ki ana soldia raa ki sarua Jesus aa ku toa no tuukia ki te kros.

Naa soldia raa e tautaussua i Jesus

(Mt 27.27-31; Jn 19.2-3)

¹⁶ Naa soldia Pilate raa ni taakina laatou Jesus ki te kina iloto te hare Pilate, e ttapa ma ko ‘te Pretorium’, no aru ake aaraa soldia raa hakkaatoa. ¹⁷ Teenaa hakao atu iloo te kkahu e mmea pouri raa ki Jesus, ka pena laatou hau ki te laakau tuitui raa no hakao ki tana pisouru. ¹⁸ Teenaa kaamata iloo naa soldia naa te tautausua ina laatou Jesus peelaa, “Te Tuku naa Jew!” ¹⁹ Ki oti raa naa tama naa ku ffuri atu no sarua laatou tana pisouru ki te laakau ka sasaavare atu kiaa Ia, aa naa tama naa ni ttuu hoki ki naa turi laatou ka hakamaruu atu kiaa Ia. ²⁰ Te saaita naa tama naa ni oti te tautausuarua laatou Jesus raa, uia iloo laatou te kahu e mmea pouri raa no hakao atu hoki ana kkahu raa kiaa ia. Araa taakina iloo laatou ki toa no tuukia ki te kros.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

21 I te ara raa, naa tama nittiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon, e hanake kiloto Jerusalem. Naa soldia raa ni ffuri atu no tauhia laatou te tanata naa no vanaake kissau tekros Jesus. Simon naa ko te tamana Alexander ma Rufus.* 22 Teenaa toa iloo laatou Jesus kite kina e taapaa ma ko Golgota, e mee maa, 'Te Kina te Ivi Pisouru Tama'. 23 I te kina naa raa, naa soldia raa ni mee ma ki kauatu te wain e hakauru ma te marasini e ttpa ma se 'myrrh', araa nei Jesus ni see unumia a ia. 24 Araa teenaa, tuukia iloo laatou Jesus kite kros, ka mee laatou taffao ki naa tamaa hatu raa ki vaaea laatou ana hekau ni hakao.* 25 Te mee raa kutae kite ssivo i te tapataiao, saaita Jesus ni tuukia laatou kite kros. 26 Te mee naa tama naa essii ki hakaari te sara Jesus naa essii peenei, "Te Tuku naa Jew". 27 Naa tama naa ni tuukia hoki laatou tetakarua hakallika hakapaa ma Jesus; ttama i te vasi hakamaatau aa telaa tama i te vasi hakamaavii. 28 [Teenei kittino tetaratara te Laupepa Tapu e mee maa, "Aia nitaia hakapaa ma naa tama e hakallika."]*

29 Naa tama ellaka vaararo raa, ni ruuruu naa pisouru laatou ka taratara hakallika peenei ki Jesus: "Eaa? Teenei ttama e mee ma ki seua a ia te Hare Tapu raa aa ku hakatuu hoki iloto naa aso e toru?*" 30 Sepu mai kilaro i te kros naa soko kkoee no hakasao i aa koe!"

31 Naa maatua hakamaatua raa ma naa tisa naa Loo raa hoki ni kkata seemuu i Jesus, ka taratara soko laatou peelaa, "Aia ni hakasao aaraa tama, a ia iaa se lavaa te hakasao tana tino soko ia! 32 Tiiake ki mmata taatou te Mesaea, te tuku Israel, e sepu mai i te saaita nei i te kros, aa taatou ku illoa maaoni maa ia ko te Mesaea!"

Takarua hoki ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni ffuri atu hoki no taratara hakallika ki Jesus.

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

33 I te laaraatea*, te henua naa nituu pouiri hakkaatoa no tae iloo kite ttoru i te laasuru. 34 I te ttoru te laasuru naa raa, Jesus ni kappisi ana varo, ka tani peelaa, "Eloi, Eloi, lema sabaktani?" teenaa ko te taratara naa Jew e mee maa, "Taku Atua, Taku Atua, A nau e tiiake koe raa ko te aa?" *

35 E mee aaraa tama i te kina naa ni llono iaa Ia ka taratara peelaa, "Hakannoo, Ttama raa ekannaa i Elijah!" 36 Teenaa tere ake iloo te tama tokotasi i laatou no hakapara te tapaa maro raa kite wain raa ka saisai iloo kite mata te laakau. Teenaa usu atu iloo ki naa maaisu Jesus, ka mee ake peelaa, "Ttari ki mmata taatou ma ki mee ma Elijah e au no tukua mai ttama nei kilaro te kros!" *

37 Jesus ni kappisi ana varo no mate iloo.

38 Te maro e tautau iloto te Hare Tapu raa ni saaea ilototonu, e kaamata mai i aruna no hakasopo kilaro. * 39 Te hakamau naa soldia ni tuu imua te kros no kite i te mate ana Jesus raa, ni mee tana taratara peelaa, "Ttama nei maaoni ko te Tama Te Atua."

40 E mee aaraa haahine i te kina naa ni ttuu ake hakammao ka ttoka. Effai iloto naa haahine naa raa, teelaa ko Mary Magdalene, Mary te tinna James, te tama taane, laua ma Joseph, aa ko Salome.*

* 15.21 Rom 16.13 * 15.24 Ps 22.18 * 15.28 Is 53.12 * 15.29 Ps 22.7; 109.25; Mk 14.58;

Jn 2.19 * 15.33 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai * 15.34 Ps 22.1 * 15.36 Ps 69.21 * 15.38 Ex 26.31-33 * 15.40 Lk 8.2-3

41 Naa haahine nei ni ttaka mai iloo ma Jesus ka tokonaki atu kiau ia i tana saaita ni noho i Galilee. Te kina naa e tammaki hoki aaraa haahine ni oomai laatou ma Jesus i Jerusalem.

Jesus ku tanumia

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

42-43 I te laasuru raa Joseph, te tama i Arimatia raa, ku tae ake. Joseph se tama hakamaatua iloo iloto te Kansol, aa aia naa enoho peenaa ka ttari ki tae mai te Nohorana TeAtua. Teenei ko te aso naa Jew maraa e penapena hakaoti naa kaikai te Sabat, i te aa, te ssoa te aso raa teenaa ko te Sabat. Teenaa Joseph ni hano se pporo notuu imua Pilate no kainoo ake ki kauake te haitino Jesus. 44 Pilate ni teki iloo i tana saaita nilono maa Jesus ku oti te mate. Teenaa kannaa-tia ake iloo ia te hakamau naa soldia raa no vasiria kimee maa Jesus ku oti te mate maaoni. 45 Te saaita Pilate ku oti te lono i naa taratara ake te hakamau naa soldia raa, vanaake iloo ki Joseph ki hano no too te haitino Jesus. 46 Teenaa hano iloo Joseph no taavi te maro e makkini, araa tukua iho iloo ia te haitino Jesus ki laro no miinia ki te maro naa. Ki oti raa saaua iloo ia no hakamoeria kiloto te taaruma e hakahotu i te vasi te mouna hatu. Araa hakatipe ake iloo te hui te hatu raa no ppui i te mata te taaruma naa. 47 Mary Magdalene laaua ma Mary, te tinna Joseph raa, ni ttuu ka kkite i te kina te haitino Jesus e hakamoeria.

16

Jesus ku hakamasikeria i te mate

(Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

1 Te saaita te Sabat naa nilaka raa, Mary Magdalene, Mary te tinna James, aa ko Salome ni oo no taavi naa kaakaa mannoni raa ki oo laatou no aamosia te haitino Jesus. 2 I te tapataiaio poniponi lokoi te Hakamaroloo naa raa, naa haahine naa ni massike ka oo ki te kava. 3-4 Saaita naa haahine naa ni sassare atu iloto te ara raa, laatou ni taratara ka hakatonutonu peelaa, "Ko ai te tama ma ki hakatiperia a ia te hatu e ppui te mata te taaruma raa hakavasi ki uru atu taatou?" Te hatu e ppui i te mata te taaruma naa elasi iloo. Naa haahine naa ni ttoka atu no kkite iloo i te hatu naa ku oti te hakatiperia hakavasi. 5 Teenaa uru atu iloo laatou kiloto no kkite i naa noho mai te tama taane i te vasi hakamaatau laatou, e hakao ki te kkahe e makkini. Naa haahine naa ni llee iloo naa mouri laatou.

6 Teenaa ki mee ake te tanata naa kilaatou, "Kootou see llee naa mouri kootou. Nau e iloa maa kootou essee i Jesus, ttama i Nazareth, te laa ni tuukia ki te kros no mate. Ttama naa seai i te kina nei, ttama naa ku oti te hakamasikeria no ora. Ttoka, teenei te kina tana haitino ni hakamoeria naa tama. 7 Kootou oo no kauake te taratara nei ki Peter ma aaraa disaipol Jesus: 'Jesus e hano imua kootou ki Galilee. Kootou ma ki kkite i aa ia i te kina naa, peelaa koi ma ko ia ni mee atu ki kootou.' "✠

8 Teenaa uru iloo naa haahine naa ki haho no ffuro hakattaha i te taaruma naa, i laatou ni poreppore i naa mattaku laatou. Naa haahine naa ni seai iloo kitaratara ake ki setama, i te aa i laatou ni mattaku.

Jesus ku hakasura ake ki Mary Magdalene

(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

[⁹ Imuri te masike mai ana Jesus i te mate i te tahaata te Hakamaroloo raa, a Ia ni hakasura imua ki Mary Magdalene, te ffine ni hanaa Ia naa tippua e hitu. ¹⁰ Te ffine naa ni hano no taratara ake iloo ki naa tama ni ttaka ma Jesus, teenaa naa tama naa ni nnoho tanittani ka ppari; ¹¹ aa te saaita naa tama naa nillono inaa taratara ake Mary maa Jesus e ora, aa maa ia ni kite iaa Ia raa, naa tama naa ni see hii hakannoo atu kiaa ia.

Jesus e hakasura ake ki te takarua disaipol

(Lk 24.13-35)

¹² Imuri koi raa Jesus ni hakasura sara hoki ki telaa takarua disaipol, i te saaita te takarua naa ni sassare ka oo ki telaa henua. ¹³ Te takarua naa ni ahe ki Jerusalem no taratara ake iloo ki aaraa tama laatou, tevana iaa naa tama naa ni see hii hakannoo ki laaua hoki.

Jesus e hakasura ake ki te taka sinahuru maa te tama tokotasi i ana disaipol

(Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

¹⁴ Kimuri raa Jesus ni hakasura ki tana taka sinahuru maa te tama tokotasi i ana disaipol, i te saaita naa tama naa e nnoho ka kkai. A Ia ni huri atu no nutua naa tama naa ilaatou ni see hakataakoto tonu kiaa Ia aa ilaatou ni see hii hakannoo iloo ki naa tama ni kkite maa Ia ku ora. ¹⁵ A Ia ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou oo ki naa henua hakkaatoa no hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama hakkaatoa iloto te maarama nei.” ¹⁶ Ttama peehea e hakannoo kiaa nau ka too te hakaukau tapu raa, ttama naa ma ki hakasaoria; aa ttama see hakannoo kiaa nau raa iaa, ttama naa ma ki mate ma ana sara. ¹⁷ Naa tama elotu maaoni iaa nau raa ma ki kauake naa mahi laatou kilavaa te hakassura naa mahi TeAtua: naa tama naa ma ki hanaa laatou naa tippua raa iloto taku inoa; naa tama naa ma ki taratara ki naa taratara e kkee; ¹⁸ aa ki mee maa naa tama naa e taaohi naa kata, aa seai maa e unumia laatou naa pakava, teenaa see hai vana hakallika ma ki ssura ilaatou. Naa tama naa ma ki hakapiri naa rima laatou ki aruna naa tama e mmaki, aa naa tama e mmaki naa ma ki malolloo.”

Jesus ku toa ki te lani

(Lk 24.50-53; Acts 1.9-11)

¹⁹ Saaita TeAriki Jesus ni oti te taratara ma naa tama naa raa, a Ia ni toa kite Lani nonoho i te vasi hakamaatau TeAtua. ²⁰ Naa disaipol raa ni oo no hakaea te Lono Taukareka raa inaa kina hakkaatoa, aa TeAriki ni heheuna ma laatou no hakattino tana taratara naa ki naa mahi TeAtua teelaa e hakassuratia naa tama naa.]

LUKE TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA LUKE TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaa taratara Luke e taratara maa Jesus kote tama nitarataraina TeAtua teelaa maki hakasao te kanohenua Israel aa maki hakasao hoki naa tama hakkaatoa ite maarama nei. *Luke* esissii maa Jesus nikannaatia te Aitu TeAtua ki “hakahea te Lono Taukareka raa ki naa tama ennoho hakaaroha” (4.18), aa te Lono Taukareka nei e taratara haimahi ite aroha Jesus inaa tama ennoho hakaaroha. Te taratara ite manava hiahia raa elasi hoki i *Luke*, teenaa e hakatuuria mai iloto naataratara kaamata teelaa e taratara ite au Jesus, aa e hakatuu mai hoki iloto naataratara hakaoti te laupepa nei, ite saaita Jesus ni hano ki te lani. Te taratara ite kaamata telotu no ttoha ki naa kina hakkaatoa imuri te hano ana Jesus ki te lani raa, e tarataraina hoki te tama esissii te laupepa nei i *Naa heuna naa Aposol*.

Naa taratara i te laupepa nei e vvae no hakatuu i naa kina e lua (sapta 1–2 aa ko sapta 9–19) teenaa e hakatuu naataratara teelaa e takkoto koi iloto te Lono Taukareka nei; naa taratara pee ko te mako naa ensol aa ite o ana naa tama eroorosi naa sipsip raa no mmata i Jesus ku haanauria mai, Jesus iloto te Hare Tapu i tana saaita koi tamariki, aa te parapol ite tama haka Samaria e sosorina taukareka ma te parapol ite tamariki tanata ni seai. Te Lono Taukareka nei e taratara haimahi ite vasi naa taku taatou ki TeAtua, aa i te vasi TeAitu Tapu, naa heheuna naa haahine iloto naa heuna Jesus, aa i naa uii TeAtua naa haisara.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te hakataakoto te laupepa nei 1.1–4

Te saaita John te Baptis maa Jesus ni hannau mai maa te saaita laaua ni ttipu ake no mattua 1.5–2.52

Naa heuna John te Baptis 3.1–20

Jesus e too te hakaukau tapu aa e usuusuhia Satan 3.21–4.13

Naa heuna Jesus iloto te henua 4.14–9.50

Kaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 9.51–19.27

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa i naa matakaaina e tauppiri atu 19.28–23.56

Te Ariki e hakamasikeria ite mate no hakasura ki ana disapol, aa no hano ki te lani 24.1–53

¹ Kiaa koe Tiofilus:

Etammaki naa tama ni hai hakappuru ki hakahea naataratara inaa vana nissura iloto taatou. ² Naa tama naa nisissia laatou naa mee ni tarataraina mai naa tama nikkite inaa mee naa ka hakahea naataratara TeAtua naa imua iloo. ³ Aa teenaa, te tama hakamaatua nei. Nau ku oti te hakatuu hakaraaoi iloo ki iloa nau ite kaamata iho naa mee nei hakkaatoa. Teenei emaanatu ai nau maa e taukareka kisissia iselaupepa inaa oo iho hakaraaoi iloo naa mee nei ki iloa koe. ⁴ Tiofilus, nau e sissii atu naa mee nei ki iloa koe i te hakamaaoni i naa mee hakkaatoa aau ni aakona.

Te haanau iho John te Baptis raa ku tarataraina

⁵ I te saaita Herod koi tuku i Judea raa, teelaa se maatua, tana inoa ko Zechariah. Zechariah naa se maatua i te noho Abaisa, te maatua TeAtua imua. Tana aavana, Elisabet, e au i te noho Aaron, teenaa se maatua hoki imua.* ⁶ Te hai aavana naa se takarua e ttonu imua naa karamata TeAtua, aa laaua hoki e tautari hakaraa o iloo ki naa taratara hakamaatua ma naa Loo TeAtua. ⁷ Te takarua naa ni see hai tamalliki i Elisabet e poka, aa laaua ma Zechariah hoki ku mattua.

⁸ I te aso tokotasiraa Zechariah ni mee ana heuna ma se maatua iloto te Hare Tapu, iteenaa kotana sao nitukua ki heheuna ia. ⁹ Naa maatua raa maraa e hai laatou taffao ki hakamaatino setama i laatou kittuni naa insens, teenaa Zechariah nitukua laatou ki hano no ttuni naa insens i te olta. Teenaa ki masike ai Zechariah no uru iloo kiloto te Hare Tapu TeAtua. ¹⁰ Te saaita naa insens naa kuttuni, te kuturana naa tama raa iaa ku ttuu ake i haho ka taku.

¹¹ Te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Zechariah, e tuu ake i te vasi hakamaatau te olta, te kina naa insens raa e ttuni. ¹² Zechariah ni oho iloo ka matakua itana saaita ni kite i te ensol naa. ¹³ Tevana iaa te ensol raa ni mee ake peelaa, "Zechariah, koe see matakua! TeAtua ku oti te lono i oo taku naa. Too aavana, Elisabet, ma ki hai tama no haanau mai too tamariki tanata. Koe ku tupa te tamariki naa ki John. ¹⁴ Saaita naa raa koe ma ki hiahia iloo. Turaa tama hoki ma ki fiafia i te saaita te tamariki naa ma ki haanau mai! ¹⁵ Te tamariki naa ma ki mee ma se tama hakamau imua naa karamata TeAtua. Aia ki see unu naa wain aa ma naa vai mmara. E kaamata mai iloo i tana saaita e haanau raa, TeAitu Tapu raa e takoto iaa ia.* ¹⁶ Turaa tama i te kanohenua Israel ma ki hakahehe a ia ki TeAtua, TeAriki laatou. ¹⁷ Tama naa ma ki hano vaamua TeAriki. Aia ma ki haimahi iloo maa ko Elijah. Aia ma ki toomai ia naa tammana raa maa naa tamalliki laatou raa no hakapaaria. Aia hoki ma ki haia a ia naa tama see hakannoo te taratara raa ki ffuri mai ki te hakataakoto naa tama e ttonu; aia ma ki haia a ia te kanohenua TeAriki raa ki nnoho tanattana kiaa Ia."*

¹⁸ Zechariah ki vasiri ake ki te ensol, "Nau ma ki iloa peehea maa oo taratara naa ni taratara maaoni? Nau setanata matua iloo aa taku aavana nei hoki ku matua."

¹⁹ Teenaa ki hakahehe ake te ensol, "Nau ko Gabriel, nau e tuu imua naa karamata TeAtua. Nau e heunatia mai a Ia ki au nau no kauatu te Lono Taukareka nei.* ²⁰ Tevana iaa koe ni see hai maanatu maa aku taratara nei ni taratara maaoni teelaa ma ki ttino i te ssao e taukareka. Aa iaa koe ni see maanatu maa te nei sei ni taratara maaoni raa, teenaa koe ma ki see lavaa te taratara; koe ma ki taka seemuu peenaa ki tae iloo ki te aso aku purepure kiaa koe nei ku ttino."

²¹ Te kanohenua nittari ake i haho raa ni mamannatu tammaki i tana vana e hakatuai ai iloto te Hare Tapu. ²² I tana saaita ni uru mai ki haho raa, aia ni see lavaa te taratara ki naa tama naa, teenaa ki illoa ai naa tama naa maa ia ni hakakiitea TeAtua tana vana. Aia ni haiaauna koi ki ana rima ki naa tama naa.

²³ I te saaita Zechariah ni oti te heheuna iloto te Hare Tapu raa, hano iloo kihare. ²⁴ Imuriraa tana aavana, Elisabet, ku haitama. Naa marama e rima naa hakkaatoa raa, Elisabet ni noho koi i hare. ²⁵ Aia ni taratara peelaa, "Imua raa nau e poka, nau ni noho ka napa imua naa karamata te henua. Saaita nei raa TeAtua ku tokonaki mai kiaa nau ka haia nau no hiahia."

Te haanau ana Jesus raa ku tarataraina

²⁶ I te ono naa marama Elisabet raa, TeAtua nikaavea a Ia hoki te ensol Gabriel ki Nazareth, teenaa se matakaaina iloto Galilee. ²⁷ A Ia ni mee tana taratara ki kauake ki te taupu e tarikai ki te tanata e ttapa ma ko Joseph, teenaa se tanata e au i te manava te Tuku David. Te inoa te taupu naa ko Mary. ²⁸ Te ensol naa ni hanatu ki Mary no mee ake peelaa, “Te laaoi TeAtua e taka ma koe, aa TeAriki e noho ma koe. Koe e haia hakaraaoina iloo TeAtua!”

²⁹ Mary ni sopo iloo tana manava inaa taratara te ensol raa ni mee ake, teenaa noho iloo ia ka hakataakoto inaa taratara te ensol naa ni mee ake kiaa ia. ³⁰ Te ensol raa ki mee ake kiaa ia, “Mary, koe see matakau! TeAtua e mmata ake hakaraaoi iloo kiaa koe. ³¹ Koe ma ki haitama no haanau mai tootamariki tanata, teenaa koe ku taapaa a koe te tamariki naa ki Jesus. ³² A ia ma ki mee ma se tama hakamau iloo, ka kannaatia naa tama raa maa, ‘Tama TeAtua i Aruna’. TeAtua ma ki hakanoho te Tama naa ma se Tuku, ki mee Ia pee ko David, tana tipuna. ³³ A Ia ma ki tuku inaa tama te manava Jacob, aa tana Nohorana naa ma ki takoto no takoto hakaoti!”

³⁴ Teenaa ki mee ake Mary ki te ensol naa, “Te mee naa ma ki mee peehea maa nau seki moe iloo ma se tanata?”

³⁵ Araa vanaake iloo te ensol raa peenei, “Te Aitu Tapu raa ma ki hanatu kiaa koe, aa naa mahi TeAtua ma ki tau ia koe. Teenaa kote vana te tamariki e tapu naa ma ki taapaa ma kote Tamariki TeAtua. ³⁶ Hakatuu ki too hareakina, Elisabet. Naa tama raa e hai maa ia kusee lavaa te mee ana tamalliki, tevana ia te nei a ia ku ono ana marama. Niaaina maa ia ku matua raa, a ia e haitama koi. ³⁷ See hai mee e hainattaa i TeAtua.”

³⁸ Araa vanaake iloo Mary, “Nau se poe TeAtua. Tiiake mai naa vana naa ki ssura ia nau pee ko o taratara e mee naa.” Teenaa sei lokoi te ensol naa.

Mary ku hano no mmata i Elisabet

³⁹ See rooroa koi raa, Mary ki tukutuku ana hekau raa no hakavave ki te matakaaina etuu inaa tamaa mouna i Judea. ⁴⁰ A ia ni hano ki te hare Zechariah no kannaa iloo i Elisabet. ⁴¹ Saaita Elisabet ni lono i Mary e kannaa ia ia raa, te tamariki iloto tana manava naa ni taasuki no neuneuee. Teenaa ki tau TeAitu Tapu raa i Elisabet ⁴² no taratara ia vaaruna peelaa, “Koe naa kote ffine e haia hakaraaoina iloo TeAtua iaruna naa haahine hakkaatoa. Tootamariki ma ki haanau mai naa ma ki haia hakaraaoina TeAtua. ⁴³ Eaa? Nau e haia hakaraaoina TeAtua peenei raa kote aa, maa te tinna taku Ariki raa ki au iloo no mmata ia nau? ⁴⁴ Itaku saaita koi ni lono ia koe e kannaa ia nau raa, te tamariki iloto taku manava nei ni taasuki i tana hiahia. ⁴⁵ Koe e haia hakaraaoina iloo TeAtua ia koe ni iloa maa ana taratara ma ki ttino mai maoni!”

Mary e hua tana mako

⁴⁶ Araa mee ake iloo Mary peelaa,

“Nau e hakanau i TeAtua i loto iloo taku hatumanava.

⁴⁷ Taku tino tama e hiahia i aa nau e hakasaoria TeAtua no ora,

⁴⁸ ia ia ni maanatu mai iloo kiaa nau, te tamavare e heheuna ia ia!”

Ekaamata i te saaita nei raa, naa tama hakkaatoa ma ki kakannaa ia nau ma kote ffine e haia hakaraaoina,

✧ 1.27 Mt 1.18 ✧ 1.31 Mt 1.21 ✧ 1.33 2 Sam 7.12,13,16; Is 9.7 ✧ 1.37 Gen 18.14

✧ 1.46 1 Sam 2.1-10 ✧ 1.48 1 Sam 1.11

49 i naa vana hakamaatua TeAtua ni mee iaa nau.

Tana inoa e tapu;

50 A Ia ma ki manava aroha i naa tama elotu kiaa Ia, e kaamata i te haanauna no tae ki telaa haanauna.

51 A Ia niffora tanarima haimahiraa noseua naa tama e ahu ki laaou raa ma naa mannatu hikkahi laaou.

52 Naa tuku e haimahiraa ni tukua iho Ia ki laro i naa nohorana laaou,

aa naa inoa naa tamavare raa iaa, e saaua a Ia ki aruna.*

53 Naa tama e hiikkai raa ni kauake Ia telopo mee e taukalleka, aa naa tama e hai mee raa iaa e kerekereia a Ia ki oo hua ma naa rima laaou.

54 A Ia ni taaohi ana purepure ni mee ki naa tippuna taatou, ka au no tokonaki ki tana poe Israel.

55 A Ia ni hakamaarona ki hakasura te manava aroha raa ki Abraham aa ma tana haanauna i naa saaita hakkaatoa!†*‡

56 Mary ni noho iloo ana marama e toru ma Elisabet, araa ahe iloo ki tana hare i Nazareth.

Te haanauana John te Baptis

57 Tessaou Elisabet ki haanau raa ku tae, teenaa haanau mai iloo tana tamariki tanata. 58 Ana hareakina raa hakkaatoa ma naa tama ennoho taupiriatu raa nillono ite vana taukareka TeAtua ni mee ki Elisabet, teenaa naa tama naa ni hakafiaffia hakapaa ma Elisabet.

59 Saaita te tamariki naa ni tae ki te varu ana aso raa, naa hareakina ma naa soa hakkaatoa Elisabet raa ni oo ake no mee ki ssere te tamariki. Naatama naa ni oo ake no mee ki taapaa laaou te tamariki naa ki Zechariah, te inoa tana tamana.* 60 Araa nei Elisabet ku mee ake, “Seai! Tana inoa ko John.”

61 Naa tama naa ki mee ake kiaa ia, “Koe e vana maa e aa? Koe see hai hareakina ettapa ki te inoa naa.” 62 Teenaa ki huri atu naa tama naa no haiaauna atu naa rima laaou ki te tamana te tamariki naa ki vasiri i te inoa te tamariki.

63 Anaa haiaauna atu hoki te tamana te tamariki naa ki too ake se mee ki sissii te inoa, teenaa sissii iloo peelaa: “Tana inoa ko John.” Naatama naa hakkaatoa nillee naa mouri laaou. 64 Saaita naa lokoi raa, Zechariah kulavaa te taratara hoki, teenaa masike iloo no kaamata te hakanau i TeAtua. 65 Naatama ennoho tauppiri atu ki laaua naa ni mattaku hakkaatoa, teenaa telono inaa vana ni ssura nei ni tere ki naa matakaaina hakkaatoa inaa mouna i Judea.

66 Naatama hakkaatoa nillono te vana ni mee nei ni vasirisiri soko laaou peelaa, “Te nei se tamariki hakamau iloo peehea ma ki sura nei?” I te aa i naa mahi TeAtua raa e takkoto iaa Ia.

Te mako Zechariah

67 Te Aitu Tapu raa nitau i Zechariah, te tamana John, teenaa ki hakaea ia naa taratara TeAtua:

68 “Taatou ki hakanau i TeAriki, TeAtua Israel!

A Ia ni au no tokonaki ki ana tama, teenaa ki hakassaoria laaou,

69 A Ia ni kaumai tana Tama haimahi ma ki au no hakassaoria taatou, teenaa se tama e au i te manava David, te tama e heheuna iaa ia.

70 Imua iloo raa, a Ia ni purepure ake ki ana pure e ttau,

71 maa taatou maki hakassaoria a Ia inaatama e tautau haae ma taatou, aa ma naa tama e lotoffaeo i taatou.

72 A Ia ni vana maa Ia ma ki manava aroha i naa tippuna taatou,

* 1.52 Job 5.11; 12.19 † 1.55 Gen 17.7 ‡ 1.59 Lev 12.3

aa maa Ia ma ki hakamaarona i ana taratara hakamaatua e ttapu ni tuku imua.

73-74 TeAtua ni purepure ake kitaatou tipuna Abraham maa Ia ma ki hakasaoria a Ia taatou i naa tama e tautau haaeo ma taatou, teenaa ki tiiake taatou ki heheuna see mattaku iaa Ia,

75 ki ttapu taatou, aa kittonu naa sosorina taatou imua ana karamata i naa aso hakkaatoa i naa ora taatou.”

76 Teenaa Zechariah ki mee ake ki te tamariki naa,

“Taku tamariki nei, koe ma ki taapaa ma se pure TeAtua i-Aruna.

Koe ma ki hano vaamua TeAriki no hakatonu tana ara;✧

77 koe ma ki hakaea ki tana kanohenua raa i laatou ma ki hakasaoria, i naa haisara laatou ma ki uia TeAtua.

78 TeAtua taatou raa se Atua e manava aroha aa e laaoi.

Teenaa a Ia ma ki haia a Ia te maasina te noho laaoi raa ki maasina mai ki aruna taatou,

79 ki maasina iho mai i te lani ki aruna naa tama hakkaatoa e noho iloto te poouri,

teenaa ki hakattaki taatou ki te saarena te noho raaoi.”✧

80 Te tamariki naa ni tipu ake no matua ka atamai i te kau vana. A Ia ni taka vaaroto mouku no tae ki tana aso ni hakasura ki naa karamata te kanohenua Israel.

2

Te haanauana Jesus

(Mt 1.18-25)

1 I te saaita naa raa Augustus, te Tuku Hakamaatua i Rome raa, ni pesi tana taratara hakamaatua maa naa kanohenua hakkaatoa e takkoto ilaro te roorosi te kaaman Rome raa ki oo no hakatuu naa inoa laatou ki takkoto iloto te laupepa te ttau. 2 Te ttau mua nei ni mee i te ssao Kwirinius ni noho ma kote tama hakamau i Syria. 3 Naa tama hakkaatoa ni oo ki naa matakaaina laatou ni hannau ai no hakatuu naa inoa laatou.

4 Teenaa ki masike Joseph i Nazareth, tetaon iloto Galilee, no hano ki Bethlehem iloto Judea, te kina David te tuku laatonaa ni haanau ai. Joseph ni hano ki te taon naa i aa ia setama i te manava David. 5 Aia ni hano no hakatuu naa inoa laua ma Mary, tana tarikai. Mary naa e haitama, 6 teenaa i te saaita laatou ni noho i Bethlehem raa, tana saaita ki haanau raa kutae. 7 Aia ni haanau mai tana tamariki tanata mua, teenaa haarikitia iloo laua te tamariki naa ki naa tapaa maro raa ka hakamoeria kiloto te pokosi e kaikai ai naa manu, i naa hare e moemmoe raa e kkapi hakkaatoa.

Naa tama e mmata i naa sipsip raa ma naa ensol

8 I te poo naa raa, e mee naa tama e roorosi i naa sipsip laatou i naa tautaha e taupiri ake ki Bethlehem. 9 Teenaa te ensol tokotasi TeAtua ni hakasura ake ki laatou no maasina atu te ttia TeAtua raa ki laatou. Naa tama naa ni mattaku hakallika iloo. 10 Tevana iaa, te ensol raa ni mee ake peelaa ki laatou, “Kootou see mattaku! Nau e au ma te Lono Taukareka maa kootou. Te henua hakkaatoa ma ki fiafia i te lono nei. 11 Te aso nei, i te matakaaina David raa, te Tama ma ki hakasao kootou no ora raa e haanauria mai, teenaa ko TeAriki Christ! 12 Teenei te mee ma ki hakailoa atu ki kootou maa aku taratara nei ni taratara maaoni:

Kootou ma ki kkite ma se tamariki meamea e haariki ki naa tapaa maro aa e moe iloto te pokosi e kaikkai ai naa manu.”

¹³ Saaita naa lokoi raa, telopoensol ite lani ku hakassura ake ma te ensol naa no fuaffua hakanau i TeAtua:

¹⁴ “Maatou e fiaffia iaa koe, TeAtua i te lani i aruna.

Naa tama e fiffai iaa Ia raa kinnoho hakaraaoi!”

¹⁵ Saaita naa ensol raa niahe kitelani raa, naatama eroorosi i naa sipsip naa nitaratara sokolaatou peelaa, “Taatou kittaka ki Bethlehem no mmata i te tamariki meamea TeAtua ni taratara mai ki taatou.”

¹⁶ Teenaa hakavave iloo laatou ka oo no llave i Mary laaua ma Joseph aa te tamariki meamea naa e moe iloto te pokosi e kaikkai ai naa manu.

¹⁷ Saaita naa tama naa ni kkite i te tamariki naa raa, hakaea atu iloo laatou ki naatama i te kina naa i te mee te ensol raa nitaratara ake kilaatou. ¹⁸ Naa tama naa hakkaatoa ni massaro iloo i te saaita

laatou ni llono inaatatara naatama eroorosi i naa sipsip raa nitaratara ake kilaatou. ¹⁹ Mary ni hakamaarona naa mee nei

hakkaatoa, ka hakkapi kiloto tana manava. ²⁰ Teenaa ahe iloo naa tama eroorosi i naa sipsip naa ka huahua hakannau i TeAtua i naa mee laatou ni llono ka kkite naa; naa vana naa ni hanotonu ma naa taratara te ensol raa ni kauake kilaatou.

Ttamariki raa ku taapaa tana inoa

²¹ Ite varu naa aso te tamariki, i tana sao ki ssere raa, taapaa iloo laatou te tamariki naa ki Jesus, tana inoa ni kauake te ensol raa ki Mary i tana saaita seki haitama.*

Jesus ku toa ki te Hare Tapu raa ki mmata TeAtua

²² Tessao raa kutae ki oo Joseph laaua ma Mary no mee ki hakamaarama laaua, ki tautari ki naa Loo Moses. Teenaa

toa iloo laaua te tamariki naa ki Jerusalem, ki toa ki te Hare Tapu raa no hakatapu ki TeAtua. ²³ E mee pee ko naa sissii te loo raa peelaa,

“Naa tamalliki taanata mua hakkaatoa raa ki hakatapurua atu ki TeAtua.”* ²⁴ Takarua naa ni oo hoki ki hakaara laaua ni rupe elua, aa ki mee seai, ni sukua reia e lua ki TeAtua, tautari ki naa taratara mai naa Loo TeAtua.*

²⁵ I te ssao naa raa e mee te tanata, tana inoa ko Simeon, e nohonoho i Jerusalem. Ttama naa setama etonu tana ora aa elotu i TeAtua.

Aia enoho kattari ki TeAtua ki hakasaoria naatama Israel, teenaa TeAitu Tapu raa etakoto iaa ia. ²⁶ Te tanata naa ni mee ake

maa itana saaita koi ora raa, aia ma ki kite i te Mesaea teelaa ni purepure mai TeAtua imua. ²⁷ Simeon ni tauria TeAitu Tapu ka toa

ki loto te Hare Tapu, teenaa ko te saaita naa maatua Jesus naa ni too ake laaua Jesus ki haia laaua naa vana naa Loo raa etaratara i te vasi

naa tamalliki. ²⁸ Simeon ni kapaatu no saaua aia te tamariki raa no taratara hiahia ki TeAtua:

²⁹ “TeAtua, Koe ni taaohi iloo ki oo taratara ni purepure mai imua.

Aa te nei koe kuti iake nau, te tama e heheuna iaa koe, ki sara hakaraaoi.

³⁰ Nau ku oti te kite ki aku tino karamata i too tama teelaa ma ki hakasao te henua no ora,

³¹ teenaa ko too tama ni hakanoho imua naa karamata naa kanohenua hakkaatoa:

* 2.21 Lev 12.3; Lk 1.31 * 2.23 Ex 13.2,12 * 2.24 Lev 12.6-8

³² A ia e takoto pee ko te maasina ki hakailootia naa tama teelaa seai ma ni Jew raa i too hiihai, ✧

aa ki hakannauria too kanohenua Israel.”

³³ Joseph laaua ma Mary nioho iloo i naa taratara Simeon ni mee i Jesus. ³⁴ Teenaa Simeon kitaku ki TeAtua ki haia hakaraaoina te hai aavana naa, ka taratara ake peelaa ki Mary, te tinna te tamariki, “Te Tamariki nei ni tukua TeAtua kiseua turaatama iloo i Israel aa ki hakasaoria turaatama no ora. Tamariki naa maki mee ma se hakailoa e kaumai TeAtua, teelaa ma ki taratara hakallikaina te lopo tama tama, ³⁵ teenaa ki hakassaaina naa hakataakoto e ffuu naa tama naa. Too hatumanava ma ki hakallika iloo i too aroha, e mee ma ko naa urumakkina too haitino ki te seesere.”

³⁶⁻³⁷ Teelaa se puruna ffine ku matua iloo e heheuna ma se pure TeAtua e noho hoki i te Hare Tapu naa. Tana inoa ko Anna, tamariki ffine Fanuel, i te manava Asher. Te ffine naa ku noho ma se puruna itana aavana raa ni mate i te hitu naa setau i te aavvana ana laaua, aa teenei ana setau ku matavaru maa haa hakkaatoa. Te ffine naa ni seai iloo ki hakataha i te Hare Tapu naa; aia elotu ki TeAtua i te poo ma te ao, aa e hakapakuu ka taku peenaa i TeAtua. ³⁸ I te saaita naa lokoi, Anna ku tae atu ki te kina naa no taratara hakahiahia ki TeAtua, ka taratara ake i te tiputipu Jesus ki naa tama hakkaatoa e nnoho taritari ki TeAtua ki hakasaoria naa tama Jerusalem.

Joseph laaua ma Mary ku ahe ki Nazareth

³⁹ Saaita Joseph laaua ma Mary ni oti te haia laaua naa mee hakkaatoa TeAtua ni taratara iho iloto ana Loo raa, ahe iloo laaua ki Nazareth, te matakaaina laaua iloto Galilee. ✧ ⁴⁰ Te tamariki naa ni tipu ake hakaraaoui iloo no matua. Aia ni atamai iloo i te kau vana, aa te laaoui TeAtua ni takoto iaa ia.

Jesus iloto te Hare Tapu

⁴¹ Naa setau hakkaatoa naa maatua Jesus maraa e oo ki Jerusalem ki te Kaikai te Pasova. ✧ ⁴² Saaita naa setau Jesus ni tae ki te sinahuru maa rua raa, laatou haimaatua ni oo kite kaikai naa, e mee pee ko naa oo laatou ina setau hakkaatoa. ⁴³ Saaita te kaikai raa ni oti, takarua naa ni ahe ki hare, Jesus iaa ni noho i Jerusalem. Ana maatua raa ni see illoa maa Jesus ni noho koi; ⁴⁴ takarua naa ni ttuu maa ia e uru koi iloto te kaavena e oo laatou naa. Laatou ni ttaka te aso hakkaatoa, teenaa ki kaamata laaua te ssee iaa ia ki naa hareakina ma naa soa laatou. ⁴⁵ Te tamariki naa ni see laavea laaua, teenaa ki ahe laaua ki Jerusalem no ssee iaa ia. ⁴⁶ I te toru naa aso raa laaua ni lave i te tamariki naa iloto te Hare Tapu, e noho ma naa tisa naa Jew raa ka hakannoo ki naa tama naa ka vasirisiri taratara kilaatou. ⁴⁷ Naa tama hakkaatoa ni llono iana taratara raa ni massaro iloo i te mattoni ana taratara ni kauake ki naa tisa. ⁴⁸ Ana maatua naa ni tteki hakaoti i te saaita laaua ni kkiti iaa ia, teenaa ki mee ake tana tinna, “Taku tama, maaua e haia a koe peenaa raa ko tea? Maaua ma too tamana raa ku mmate hakaoti te sessee iaa koe.”

⁴⁹ Teenaa ki mee ake Jesus ki laaua, “Koorua e mee iloo ki ssee koorua iaa nau raa kote aa? Koorua see illoa maa nau ki noho iloto te hare taku Tamana?” ⁵⁰ Tevana iaa takarua naa ni see illoa naa taratara tama naa e mee ake kilaaua naa.

⁵¹ Araa ahe iloo Jesus ma anamaatua naa ki Nazareth, teenaa a Ia ni hakannoo ki naa taratara laaua. Tana tinna naa ni tuku hakaraaoi iloo naa taratara tana tamariki naa iloto tana hatumanava. ⁵² Jesus nitipu ake nomatua ma teatamai, teenaa TeAtua ma te henua hakkaatoa ni oti manava iaa Ia.*

3

John te Baptis e hakaea naa taratara TeAtua

(Mt 3.1; Mk 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹ Teenaa ko te sinahuru maarima naa setau Tiberius nituku i Rome. Te saaita naa raa Pontius Pilate ko te hakamau i Judea, Herod ko te hakamau i Galilee, aa Philip, te taina Herod raa ko te hakamau i Ituria ma Trakonitis; Lisantias ko te hakamau i Abilene, ² aa Annas laaua ma Kaiapas ko naa maatua hakamaatua. Ite saaita naa raa, te taratara TeAtua raa ku pakuu ake ki John, te tama Zechariah, iloto mouku. ³ Teenaa ki hano John vaaroto naa kina hakkaatoa e taupiri kite Riva Jordan raa no hakaea kite henua peelaa, “Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku mee ki too te hakaukau tapu, teenaa TeAtua ma ki uiia a Ia naa haisara kootou.” ⁴ E mee ma ko Isaiah, te pure TeAtua raa ni sissii mai iloto tana Laupepa:

“Teelaa se tama e tanitani varo mai i mouku:

‘Penapenaa te ara TeAriki,

hakatonu tana ara raa ki tonu ki au Ia.

⁵ Tanumia naa kina e nnoto,

aa ku saaria naa tutu aa ma naa mouna raa ki hakanaatasi.

Hakatonu naa ara e ppiko,

aa ku hakamoremore naa ara see mmore laaoi.

⁶ Naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei ma ki kkite i te ara TeAtua e hakasao te tama no ora!’*⁵

⁷ Turaa tama iloo ni oo ake ki John ma ki hakaukau tapu John i laatou. Tevana iaa John ni vanaake peelaa ki naa tama naa, “Naa kata! Ko ai te tama evana maa kootou elavaa temmuni inaa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki kootou?”* ⁸ Kootou mee naa mee e taukalleka, ki huri ake peelaa maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. Aa kootou ki see ahu maa kootou ni mokopuna Abraham. Nau e vanaatu ki kootou, TeAtua e lavaa te huri naa hatu nei ki mee ma ni mokopuna Abraham. * ⁹ Te takuu raa e takoto mai hakaoti ki tuutia naa laakau raa i naa patiaaka laatou; naa laakau hakkaatoa see ffua taukalleka raa ma ki tuutia ki laro, ka peesia ki loto te ahi.”*⁶

¹⁰ Teenaa ki vassiri ake naa tama raa kiaa ia, “Maatou ki mee peehea?”

¹¹ John ki hakaaha ake, “Te tama e mee ana kkahu e lua raa ki kauake se kkahu maa te tama see hai kkahu, aa te tama e hai kaikai raa ki vvae ana kaikai naa.”

¹² E mee naa tama e aoao naa takis ni oo ake ma ki hakaukauria laatou. Teenaa naa tama naa ni vasiri ake peelaa ki John, “Ttisa nei, maatou ki mee peehea?”*⁷

¹³ John ki mee ake, “Kootou see hakattoe te kooina naa takis kootou etoo i naa kanohenua, kilaka i aruna te kooina naa hakamau i Rome raa ni vanaatu ki kootou.”

* 2.52 1 Sam 2.26; Prov 3.4 * 3.6 Is 40.3-5 (LXX) * 3.7 Mt 12.34; 23.33 * 3.8 Jn 8.33

* 3.9 Mt 7.19 * 3.12 Lk 7.29

14 Aaraa soldia ni vasiri hoki peelaa, “Ai maatou? Maatou ki mee peehea?”

John ki mee ake, “Kootou see hakamatakuria kootou telaa tama ka toa kootou ana mane, aa kootou ki see taratara haeeo i telaa tama. Te nnoho kootou naa ki tau koi ma te kooina kootou e tauia.”

15 Naa hakataakoto te henua ni haimmahi iloo, teenaa ki kaamata laatou te mee naa mannatu laatou ma John nei pee ko te Mesaea raa koi. 16 Teenaa ki mee ake John kilaatou, “Nau e hakaukau tapu kootou ki te vai, tevana iaa e mee te tama e hakamaatua are iaa nau ma ki au imuri. Nau nei iloo see tau te suru atu no vete naa uka anataka e hakao. Teenaa ko Ia naa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu aa ki te ahi. 17 A Ia e taaohi tana reik raa ki ttahi tana kina e hakakutu naa hua wit raa ki vaaea naa hua wit inaa penu. Teenaa ki toa ia naa kaikai wit raa no tuku kiloto tana hare etukutuku ana kaikai. Naa penu raa iaa ma ki peesia ki loto te ahi e ura see mate.”

18 John ni taratara i te lopo vana iloo i tana saaita ni hakaea te Lono Taulareka raa ki te henua ki ffuri naa sosorina laatou. 19 Tevana iaa John ni nutua aia Herod, te hakamaa eroorosi i Galilee, iaa ia ni aavanatia a ia Herodias, te aavana tana taina, aa i aaraa vana aana e hakallika ni mee. 20 Teenaa ki huri Herod no mee telaa vana e hakallika iaa, John ku ponotia a ia kiloto te hare karapusi.*

John e hakaukau tapu i Jesus

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

21 Te saaita John ni oti te hakaukau tapu naa tama te kanohenua naa hakkaatoa raa, a ia ni hakaukauria hoki a ia Jesus. I te saaita Jesus koi taku raa, telani ni taaraki. 22 Teenaa ki hano iho TeAitu Tapu raa ma se rupe no takoto iaa Ia. Aaraa taratara iho iloo te reo raa itelani peelaa, “A koe naa ko taku tino tama e llee ai taku manava. Nau e hiahia iaa koe.”*

Te manava Jesus

(Mt 1.1-17)

23 Te saaita Jesus ni kaamata ana heuna raa, ana setau ku matatoru. Te henua e illoa iaa Ia maa Ia se tama Joseph.

Joseph te tama Heli.

24 Heli te tama Mattat,

Mattat te tama Levi,

Levi te tama Melkai,

Melkai te tama Janai,

Janai te tama Joseph,

25 Joseph te tama Matataias,

Matataias te tama Amos,

Amos te tama Nahum,

Nahum te tama Esli,

Esli te tama Nagai,

26 Nagai te tama Meiat,

Meiat te tama Matataias,

Matataias te tama Semein,

Semein te tama Josek,

Josek te tama Joda,

27 Joda te tama Joanan,

* 3.20 Mt 14.3,4; Mk 6.17,18 * 3.22 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 9.35

Joanan te tama Risa,
Risa te tama Serubabel,
Serubabel te tama Shealtiel,
Shealtiel te tama Neri,
²⁸ Neri te tama Melkai,
Melkai te tama Adi,
Adi te tama Kosam,
Kosam te tama Elmadam,
Elmadam te tama Er,
²⁹ Er te tama Joshua,
Joshua te tama Elieser,
Elieser te tama Jorim,
Jorim te tama Mattat,
Mattat te tama Levi,
³⁰ Levi te tama Simeon,
Simeon te tama Judah,
Judah te tama Joseph,
Joseph te tama Jonam,
Jonam te tama Eliakim,
³¹ Eliakim te tama Melea,
Melea te tama Menna,
Menna te tama Matataa,
Matataa te tama Nathan,
Nathan te tama David,
³² David te tama Jesi,
Jesi te tama Obed,
Obed te tama Boaz,
Boaz te tama Salmon,
Salmon te tama Naason,
³³ Naason te tama Aminadab,
Aminadab te tama Admin,
Admin te tama Arni
Arni te tama Hezron,
Hezron te tama Peres,
Peres te tama Judah,
³⁴ Judah te tama Jacob,
Jacob te tama Isaac,
Isaac te tama Abraham,
Abraham te tama Tera,
Tera te tama Nahor,
³⁵ Nahor te tama Serug,
Serug te tama Ruu,
Ruu te tama Peleg,
Peleg te tama Eber,
Eber te tama Shela,
³⁶ Shela te tama Kainan,
Kainan te tama Arpaxad,
Arpaxad te tama Shem,
Shem te tama Noah,
Noah te tama Lamek,
³⁷ Lamek te tama Metusela,
Metusela te tama Enoch,
Enoch te tama Jared,

Jared te tama Mahalalial,
 Mahalalial te tama Kainan,
³⁸ Kainan te tama Enos,
 Enos te tama Seth,
 Seth te tama Adam,
 Adam te tama TeAtua.

4

Jesus e usuhia Satan

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

¹ Jesus ni masike mai i te Riva Jordan ma naa mahi TeAitu Tapu, teenaa taakina iloo a Ia TeAitu Tapu raa ki lotu mouku. ² Jesus ni taka i te kina naa ana aso e matahaa, teenaa hanatu iloo Satan no usuusuhia. Inaa aso naa hakkaatoa raa, a Ia ni seai ana kaikai ni kai, teenaa a Ia ni lono i tana hiikai i te hakaoti ana naa aso naa.

³ Teenaa ki mee ake Satan peelaa kiaa Ia, “Ki mee maa koe naa ko te Tama TeAtua, taratara ake kite hatu nei ki huri no mee ma se haraoa.”

⁴ Tevana iaa Jesus ni hakahe ake peelaa, “Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei, ‘Te tama see lavaa te ora i te haraoa koi.’”[✧]

⁵ Teenaa Satan ki toa a ia Jesus ki aruna no hakaari ake i te saaita naa lokoi inaa henua hakkaatoa i te maarama nei. ⁶ Satan ki mee ake kiaa Ia, “Nau ma ki kauatu naa mahi nei aa ma naa henua nei hakkaatoa, inaa nohorana nei ni hookina mai hakkaatoa kiaa nau, aa nau e lavaa te hookii naa mee nei ki taku tama e hiihai maa nau ki kauake. ⁷ Ki mee maa koe elotu kiaa nau, nau ma ki kauatu naa mee nei hakkaatoa kiaa koe.”

⁸ Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘Koe ki lotu ki TeAriki too Atua, aa koe ku heheuna koi iaa Ia!’”[✧]

⁹ Ki oti raa Satan kutaakina a ia Jesus ki Jerusalem no hakatuuria i te taffuu i aruna hakaoti te Hare Tapu, teenaa ki mee ake, “Ki mee maa koe ko te Tama TeAtua, koe ku sopo kilaro. ¹⁰ I te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa ki saapai atu kiaa koe.’”[✧] ¹¹ Te Laupepa Tapu naa e taratara hoki maa, ‘Naa tama naa ma ki saapai atu ki see pakuu oo vae i naa hatu.’”[✧]

¹² Araa Jesus ku mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Koe see haaiteria a koe TeAriki too Atua.’”[✧]

¹³ Saaita Satan ni oti te usuusuhia a ia Jesus raa, hakataha iloo no ttari, i aa ia ma ki ahe ake i teelaa saaita.

Jesus e akonaki te kanohenua

(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

¹⁴ Ki oti raa Jesus ku ahe hoki ki Galilee, teenaa naa mahi TeAitu Tapu raa ni takkoto iaa Ia. Tana lono ni tere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa. ¹⁵ A Ia ni akonaki naa tama raa iloto naa hare lotu laatou. Naa tama naa hakkaatoa ni hakannau iaa Ia.

Jesus e hakakkeeina naa tama i Nazareth

(Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)

¹⁶ Jesus ni hano ki Nazareth, tana matakaaina ni matua ai. I te Sabat raa, Jesus ni hano ki te hare lotu, e mee pee ko i-ana hanohano i naa Sabat hakkaatoa. Teenaa a Ia ni uru atu no tuu iloo imua ki ppaau

naa taratara te Laupepa Tapu. ¹⁷ Te laupepa Isaiah, te pure TeAtua raa, ni hookina atu kiaa Ia ki ppau. Teenaa a Ia ki taaraki te laupepa e rii naa no lave iloo te kina e sissii peelaa:

¹⁸ “TeAitu Tapu TeAtua raa e takoto iaa nau,✱

ite aa, iaa nau ni hakamaatinoria TeAtua ki hakaea nau te Lono Taukareka raa ki naa tama e nnoho hakaaroha.

Nau ni heunatia mai TeAtua ki hakaea nau ki te henua ki illoa laatou maa naa tama e karapusi raa ma ki oti ku hakassaoria,

aa naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ma ki kkite;

naa tama e mmaha i te lopo vana hakallika raa ma ki hakattanaria,

¹⁹ aa kiluilui kite henua peelaa maa tessao TeAriki ki hakasao tana kanohenua raa ku tae iho.”

²⁰ Kiotiraa Jesus kuppui telaupepa raa no kauake ki te tama e heheuna i te hare lotu naa, teenaa noho iloo ia kilaro. Naa tama hakkaatoa iloto te hare lotu naa ni nnoho ka ttoka atu kiaa Ia. ²¹ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Te aso nei raa, naa taratara kootou ellono nei ku ttino.”

²² Naa tama naa ni taratara hakanau iloo iaa Ia, aa laatou ni oho i te ttonu anatarata e kauake. Teenaa ki taratara laatou peelaa, “Teenei seai ko te tama Joseph?”

²³ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Nau e iloa maa kootou ma ki kaumai te taratara hakasese e mee peelaa, “Te tokta nei, mee soko kkoee ki marooroo koe!” Kootou ma ki taratara mai hoki maa kootou ni lono maa nau ni hakassura naa mahi TeAtua i Capernaum, teenaa, ki hakasura hoki ni vana peenaa i taku tino henua nei.” ²⁴ Jesus ki mee ake, “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: see hai pure TeAtua ma ki haia hakaraaoina naa tama i naa tino henua laatou.✱

²⁵ “Hakannoo mai ki taratara atu nau: e maaoni maa ni tammaki iloo naa puruna haahine ni nnoho i Israel i te ssao Elijah, teenaa ko te ssao te vailaa elasi nitoo i ana setau etoru ma te vasi, ka sura te one e hakamataku inaa matakaaina hakkaatoa.✱ ²⁶ Tevana iaa Elijah ni see heunatia TeAtua ki setama peelaa i Israel, seai. Aia ni heunatia ki hano ki te puruna ffine tokotasi enoho i Sarafat i te matakaaina Saidon.✱

²⁷ “Etammaki naa tama i Israel ni haia teleprosi ite ssao Elisa; tevana iaa ni see haitama ilaatou ni haia no marooroo, te laa ko Naaman koi, te tama haka Syria.”✱

²⁸ Te saaita naa tama iloto te hare lotu naa ni llono inaa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo. ²⁹ Naa tama naa ni masike no taakina iloo laatou Jesus ki taha te matakaaina naa. Te matakaaina naa e tuu i aruna te tamaa mouna. Jesus ni toa laatou ki te tauru te mouna naa, teenaa ilaatou e mannatu ma ki peesia te tama naa kilaro i te hakattoo ana. ³⁰ Tevana iaa Jesus ni sare koi vaaroto te kuturana naa no hakataha i laatou.

Te tama e tauria te tipua hakallika

(Mk 1.21-28)

³¹ Araa Jesus ku hano ki Capernaum, se matakaaina iloto Galilee, no kaamata te akonaki naa tama raa i te aso te Sabat. ³² Naa tama naa ni massaro iloo inaa akonaki Jesus naa, i te aa itaana raa ni taratara hakamaatua iloo. ✱

✱ **4.18** Is 61.1-2 (LXX) ✱ **4.24** Jn 4.44 ✱ **4.25** 1 Kgs 17.1 ✱ **4.26** 1 Kgs 17.8-16 ✱ **4.27** 2 Kgs 5.1-14 ✱ **4.32** Mt 7.28-29

³³ Ite saaita naa raa e mee tetama iloto te harelotu naa e mee tana tipua hakallika iaa ia. Tetama naa ni tanitani varo peela, ³⁴ “Jesus, te tama i Nazareth! Koe e aa i maatou? Koe ni au ma ki taai maatou? Nau e iloa iaa koe: koe naa ko te Tama e Tapu e heunatia mai TeAtua!”

³⁵ Teenaa ki huri atu Jesus no nutua te tipua naa, “Ppui too pukua aa koe ku hakataha i te tama naa!” Te tipua naa ni peesia a ia te tanata naa kilaro ka hakataha i te tama naa. Tevana iaa te tanata naa ni seai tana vana hakallika ni haia a ia.

³⁶ Naa tama naa hakkaatoa ni oho iloo ka taratara soko laatou peela, “Teenei ni taratara peehea e haimahi peenei? Ttama nei e taratara ake hakamaatua ki naa tippua raa, teenaa oo iho lokoi naa tippua raa ki taha.” ³⁷ Naataratara inaa vana Jesus ni mee raa ni tere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa.

Jesus e mee te lopo tama e mmaki no malolloo

(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

³⁸ Ki otiraa Jesus ku masike i te harelotu naa no hano ki te hare Simon. A Ia e hanatu peena raa, te hinaona Simon raa e laavea te maki makallii e lasi. Teenaa vanaake iloo naa tama iloto te hare naa kiaa Ia ki haia te ffine raa ki marooroo. ³⁹ Jesus ni hano no tuu i te kina te ffine naa e moe raa no nutua a Ia te maki raa ki hakataha, teenaa ki hakataha ai te maki naa. Te ffine naa ni masike lokoi i te saaita naa no kaamata te tattaa naa kaikai naa tama i te hare naa.

⁴⁰ Ite saaita telaa ni suru raa, te henua ni too ake ki Jesus naa tama hakkaatoa telaa e laavea te kau maki, teenaa Jesus ki hapiri atu ana rima iaruna laatou no malolloo naa tama naa hakkaatoa. ⁴¹ Naa tippua hoki ni tau iaaraa tama ilaatou ni kerekereia Jesus ki hakataha, teenaa ki tanitani varo atu naa tippua raa peela, “Koe raa ko te Tama TeAtua.”

Tevana iaa Jesus ni huri atu no nutua naa tippua naa ki see taratara, i te aa ilaatou e iloa maa Ia ko te Mesaea.

Jesus e hakaeta te Lono Taukareka iloto naa harelotu naa Jew

(Mk 1.35-39)

⁴² Ite tahaata telaa aso raa, Jesus ni masike i te taon naa no hano ki te kina see hai tama no noho soko ia. Teenaa kikaamata te henua te sessee iaa Ia. Ite saaita laatou nillave iaa Ia raa, laatou ni hai atu ki see hakataha Ia ilaatou. ⁴³ Tevana iaa Jesus ni mee ake peela ki laaou, “Nau ki hakaeta te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa iaaraa matakaaina hoki, i teenei taku heuna ni heunatia mai TeAtua ki au no mee.”

⁴⁴ Teenaa ki sare hakaeta Jesus te Lono Taukareka raa i naa harelotu vaaroto Judea.

5

Naa disaipol mua Jesus

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

¹ Ite aso tokotasi raa, Jesus e tuu i te kerekere i tai te Namu Genesaret, teenaa te henua ni kktu ake kiaa Ia ki hakannoo laatou ki naa taratara TeAtua. ² A Ia ni kite naa poti e lua raa e soroki i te kerekere i-tai; teenaa e sorokina ake naa taanata haanota telaa e ttuu ka huihui naa kupena laatou. ³ Jesus ni hano no kake ki aruna te poti tokotasi i naa poti naa, teenaa ko te poti Simon. Teenaa vanaake iloo ki Simon ki hakkuutia

te poti raa hakamaarie kitai. Araa noho iloo Ia iaruna te poti naa ka akonaki te kuturana tama naa.*

⁴ Itana saaita nioti anataratara raa, mee ake iloo Ia ki Simon, “Hakkuutia te poti nei kite kina ehonu, aa kootou ma oo soa naa ku ppeesi naa kupena kootou naa maa see hai ika e mmau.”

⁵ Teenaa kimee ake Simon, “TeAriki, maatou ni haanota te poo hakkaatoa, tevana iaa maatou ni see hai ika ni lavaa. Aa kimee koe e vana ma ki pesi naa kupena nei, teenei nau ku pesi naa kupena nei.”*

⁶ Laatou ni pesi laatou kupena naa nolavaa naa ika laatou e tammaki iloo, te kupena laatou naa ni taupiri ki masae.* ⁷ Teenaa ki arohaki ake naa tama naa ki naa soa laatou i telaa poti ki aro ake no tokonaki ki laatou. Naa tama naa ni aro ake no uta naa poti e lua naa noppii hakaoti ki te ika, naa poti naa ni taupiri ki appuru. ⁸⁻⁹ Simon Peter laatou ma naa taanata haanota naa hakkaatoa ni oho i te kooina naa ika laatou ni ppuu naa. Saaita Peter ni kite naa ika naa hakkaatoa raa, tuu iloo ki ana turi imua Jesus no mee ake, “TeAriki, hakataha iaa nau. Nau setama e mee aku sara.” ¹⁰ Naa hakasoa Simon raa hoki ni oho i te vana laatou ni kkite naa, teenaa ko James ma John, naa tama Sebedii. Jesus ki mee ake ki Simon, “Koe see mataku; kaamata i te saaita nei koe ma ki haanota tama.”

¹¹ Teenaa soroki iloo naa poti laatou naa ki uta no tiiake hakkaatoa naa hekau laatou naa ka tautari i Jesus.

Jesus e haia aIa te tama e maki raa no taukareka

(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

¹² Ite aso tokotasi raa, Jesus ni noho iloto te matakaaina tokotasi e mee te tanata e haia te leprosi. Saaita te tanata naa ni kite i Jesus raa, a ia ni hakaleiho atu no ttuu ki ana turi imua Jesus ka tani atu, “TeAriki, ki mee maa koe e hiihai, koe ku haia nau ki taukareka.”

¹³ Jesus ni haaro atu tana rima no paa iaa ia ka mee ake, “Nau e hiihai. Koe ku taukareka!” I te saaita naa lokoi, te leprosi ni sura i te tanata naa ni seai. ¹⁴ Teenaa kitaratara ake Jesus kiaa ia, “Koe see hakaari ki setama maa koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te hare lotu raa no mee ki mmata ia iaa koe; aa ki kkite te henua maa koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.”*

¹⁵ Tevana iaa telono i naa vana Jesus ni mee raa ni ttoha ki naa kina hakkaatoa, teenaa ki kkutu ake te lopo tama no hakannoo kiaa Ia, aa ki haia laatou ki taukalleka i naa maki laatou. ¹⁶ Tevana iaa Jesus maraa e hakataha no hano lokoi ki naa kina see hai tama raa no taku.

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare

(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ Ite aso tokotasi Jesus e akonaki naa tama raa, e mee naa Faarisi ma naa tisa te Loo ennoho i te kina naa. Naa tama naa ni oomai i naa matakaaina hakkaatoa iloto Galilee, Judea aa ko Jerusalem. Naa mahi TeAtua nitakkoto i Jesus, kilavaa Ia te mee naa tama e mmaki raa ki malolloo. ¹⁸ E mee naa taanata nissau ake te tanata tokotasi iaruna ana moelana, ittama naa see lavaa te sasare. Laatou ni haate maki hakaaru atu te tanata naa kiloto te hare no hakamoe imua Jesus. ¹⁹ Araa nei laatou ni see hai ara, i te hare naa ni kkapi naa tama. Teenaa ki saaua laatou te tanata naa ki te taffuu te hare naa

* 5.3 Mt 13.1,2; Mk 3.9,10; 4.1 * 5.5 Jn 21.3 * 5.6 Jn 21.6 * 5.14 Lev 14.1-32

no hakahotu te taffuu ka hakatere iho te tanata naa ma ana moelana ki lototonu te kuturana tama imua Jesus. ²⁰ Ite saaita Jesus ni kite i te haimahi te hakataakoto naa tama naa iaa Ia raa, a Ia ni huri atu no mee ake ki te tanata, “Naasoa, oo haisara raa ku oti te uiaa a nau.”

²¹ Teenaa ki kaamata naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi te taratara soko laatou peelaa, “Teenei ko ai te tama kutaratara iloo pee ko ia ko TeAtua? TeAtua soko Ia koi e lavaa te uii naa haisara!”

²² Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake a Ia peelaa, “Ai kootou e ttaka ai ma naa mannatu naa? ²³ Te taratara hea e hainauhie, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara ku oti te uiaa a nau,’ seai, te taratara e mee maa, ‘Masike no sasare?’ ²⁴ Nau e mee ki huri atu peelaa maa te Tama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei e lavaa te uii naa haisara.”

Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata see lavaa te sasare naa, “Nau e vanaatu kiaa koe, masike, no too oo moelana naa aa koe ku hano ki too hare!”

²⁵ Ite saaita naa lokoi, te tanata naa ni masike imua naa karamata naa tama naa hakkaatoa no too ana moelana raa ka sare hakanau i TeAtua ki tana hare. ²⁶ Te kanohenua naa hakkaatoa nioho, naa tama naa ni mattaku ka taratara hakanau i TeAtua peelaa, “Teenei ni vana hakallee mouri iloo maatou e kkite i te aso nei.”

Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia

(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

²⁷ Ki oti raa, Jesus ku uru ki haho te hare naa no kite i te tama e aoao naa takis e noho iloto tana hare e heheuna, tana inoa ko Levi. Jesus ki mee ake, “Tautari mai kiaa nau.” ²⁸ Levi ni tiiake ana mee naa hakkaatoa no hanatu vaamuri Jesus.

²⁹ Teenaa Levi nipena tana kaikai elasi maa Jesus itana hare. Etammaki iloo naa tama e aoao naa takis ma aaraatama hoki ni arumia ake Levi ki te kaikai naa. ³⁰ E mee naa Faarisi ma aaraa tisa naa Loo teelaa e ffai i te kaavena naa Faarisi naa ni hai ake ki naa disaipol Jesus, “Ai kootou e kkai ai ka unu hakapaa ma naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara?”[☆]

³¹ Jesus ki mee ake, “Teelaa seai ko naa tama see mmaki raa e kaavea no mmata i te tokta, teenaa ko naa tama are e mmaki. ³² Nau ni see au no ssee ki naa tama e mannatu maa laatou e ttonu lokoi. Seai. Nau ni au no ssee ki naa tama haisara, ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou.”

Naa taratara i te hakapakuu see kai

(Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)

³³ E mee naa tama ni mee ake peelaa ki Jesus, “Naa disaipol John raa maraa e hakapakuu ka taku, e mee pee ko naa disaipol naa Faarisi raa hoki; oo disaipol raa iaa e kkai koi ka unu.”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Kootou ma ki lavaa te tiiake kootou naa tama teelaa ni arumia ki te kaikai te takarua e aavvana houu raa ki noho see kkai ite saaita te tanata e aavvana raa koinoho ma laatou? See lavaa iloo! ³⁵ Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai, teenaa te tama e aavana houu naa ma ki hakataharia i laatou; i naa aso naa raa laatou ma ki hakapakuu see kkai.”

³⁶ Jesus ni hakaea ake hoki te parapol e mee peelaa: “See hai tama esseae te tapaa maro houu kippoo no ttui ki te maro tuai. Ki mee a ia

e mee peenaa raa, te maro hooou naa ma ki saaea a ia, aa te tapaa maro hooou naa ma ki see matamata laa oi ma te maro tuai naa.

³⁷ “Aa see haitama hoki e utu te wain hooou raa kiloto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa te wain hooou naa ma ki ppuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain hooou naa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. ³⁸ Te wain hooou raa ki utuhia kiloto naa paeke e ppena ki naa kiri hooou naa sipsip. ³⁹ See haitama ma ki hiiunu te wain hooou itana saaita kuoti te unu te wain tuai. Te tama naa ma ki mee peelaa, “Te wain tuai raa e taukareka iaa.”

6

Jesus ko TeAriki te Sabat

(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

¹ I te aso te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare vaaroto naa verena e ssoo naa wit. Teenaa ana disaipol raa ni kaamata te hakihaki naa hua “wit” raa ka mmiri ki naa rima laatou no kkai naa hua. ² Teenaa ki mee ake aaraa Faarisi peelaa ki laatou, “Ai kootou e haia ai kootou naa vana naa Loo raa e ppui i te aso te Sabat?”

³ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka i te laupepa i te vana David ma naa taanata ettaka ma ia raa nimee ite saaita laatou ni hiikkai?” ⁴ David ni hano kiloto te Hare Tapu Te Atua raa no too naa haraoa e hakatapu ki Te Atua raa no kai, aaraa kauake iloo naa haraoa naa ki naa taanata raa hoki kikkai. Te vana iaa naa Loo taatou raa e ppui te tamavare te kai naa haraoa naa. Naa maatua raa koi e lavaa te kkai.”

⁵ Jesus ki ttao atu hoki, “Te Tama te Henua raa ko TeAriki te Sabat.”

Te tama e mee tana rima e mmate

(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ Itelaa Sabatraa, Jesus ni hano kiloto te hare lotu naa Jew raa no akonaki naa tama raa inaa taratara Te Atua. Teelaa se tanata e mmate tana rima hakamaatau e noho hoki i te kina naa. ⁷ E mee aaraa tisa naa Loo laatou ma aaraa Faarisi ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus, teenaa ki taratara haaeoina laatou. Naa tama naa nitokatoka seemuu kimmata laatou, kimee maa Jesus ehuri no haia a Ia te tanata naa no taukareka i te aso te Sabat. ⁸ Te vana iaa Jesus ni iloa inaa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake Ia ki te tanata naa, “Masike aa koe ku au notuu imua.” Te tanata naa ni masike notuu iloo i te kina naa. ⁹ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, “Nau evasiri atu ki kootou: Naa Loo taatou raa e taratara ma se aa e ttana ki haia taatou i te aso te Sabat? Ki tokonaki taatou telaa tama, seai, ki haia hakallikaina te tama naa? Ki hakaora telaa tama ki ora, seai, ki taa te tama ki mate?” ¹⁰ Jesus ku ttoka atu ki laatou hakkaatoa; teenaa vanaake iloo ki te tanata naa, “Ffora too rima.” Te tanata naa ki ffora tana rima, teenaa tana rima ni taukareka hoki.

¹¹ Naa Faarisi ma naa tisa naa ni poreppore i naa lloto laatou, teenaa ki kaamata laatou te taratara sokolaatou ma se vana peehea laatou ki haia laatou Jesus.

Jesus ku hakamaatino tana taka sinahuru maa te takarua aposol

(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

¹² Te saaita naa raa, Jesus ni hano ki aruna te mouna raa no mee ki taku Ia, a Ia ni noho tanapoo hakkaatoa ka taku ki TeAtua.
¹³ I te tahaata raa a Ia ni aru ake ana disaipol raa kiaa Ia, teenaa hiri iloo Ia tanataka sinahuru maa tetakarua naatama ki heheuna ma Ia. Naa tama naa ni taapaa a Ia ma ni aposol. Teenei naa inoa laatou:

¹⁴ Simon ttama ni taapaa Jesus ki Peter,

Andrew, taina Peter,

James,

John,

Philip,

Bartolomiu;

¹⁵ Matthew,

Thomas,

James, te tama Alpius,

Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fiffai maa Rome erorosi i Israel,

¹⁶ Judas, te tama James,

aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki oti ku hakaarina ake ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus e akonaki naa tama ka hakamasike naa maki

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesus ni ahemai ite mouna ma ana aposol no tuu iloo ite kina etaahora ma telopo disaipolaana. Etammaki naa tama inaa matakaaina i Judea, Jerusalem, aa ma naa matakaaina ettuu i tai pee ko Tyre ma Saidon ni kkutu ake i te kina naa. ¹⁸ Naa tama naa ni oo ake no hakannoo kiaa Ia aa ki uiaa naa maki laatou. Naa tama e tauria naa tippua hakallika raa hoki ni oo ake, naa tama naa ni haia Jesus no taukalleka. ¹⁹ Naatama hakkaatoa ite kina naa ni mee ma kippaa naa rima laatou ite haitino Jesus, iteelaa ni mahi raa e ssura mai iaa Ia, teelaa e mee ai laatou no taukalleka.

Te tiputipu te hiahia ma te tiputipu te aroha

(Mt 5.1-12)

²⁰ Jesus ni ttoka ki ana disaipol no mee ake,

“Kootou naa tama e nnoho hakaaroha, kootou ki hakafiaffia;

te Nohorana TeAtua raa se kina kootou!

²¹ Kootou naa tama e hiikkai i te ssao nei, kootou ki hakafiaffia;

kootou ma ki oti ku pposu!

Kootou naa tama e ttani i te ssao nei, kootou ki hakafiaffia;

kootou ma ki oti ku kkata!

²² “Kootou ki fiaffia ite saaita te henua elotoffaaeo i kootou, e hakakkee kootou, esasakkiri i kootou, aa etarotara maa kootou ni tama e hakallika, teenaa maa i kootou e ttaka ma te Tama te Henua!*

²³ Naa tippuna naa tama naa ni hakasura hoki te tiputipu naa ki naa pure TeAtua imua. Kootou iaa ki fiaffia ite saaita naa vana naa e ssura. Kootou anu ka fiaffia, inaa tuuhana kootou ellasi raa e takkoto mai i te lani.*

²⁴ “Tevana iaa kootou naa tama e hai hekau ite saaita nei raa ma ki haia hakallikaina iloo; i te ssao kootou ni nnoho hakaraaoi raa kulaka!

²⁵ Kootou naa tama ekkai ka pposu ite saaita nei raa ma ki haia hakallikaina iloo;

i kootou ma ki oti ku hiikkai!

Se hakallika peehea iloo ma ki sura i kootou naa tama ekkata
i te saaita nei;

kootou ma ki ttani hakaaroha!

²⁶ “Kootou naa tama teelaa etarataraina te henua ma nitama
e taukalleka raa, kootou ma ki haia hakallikaina iloo;

i te aa inaa tippuna naa tama naa nitaratara hoki peenaa inaa pure
kaillesesi imua.

*Manava laaoi inaa tama e tautau haaeo kootou
(Mt 5.38-48; 7.12)*

²⁷ “Nau e vanaatu ki kootou naa tama e hakannoo mai kiau nau:
manava laaoi inaa tama e tautau haaeo kootou, sosorina taukareka
kinaa tama elotoffaao i kootou, ²⁸ taratara hakaraaoi ki naa tama
etaratara hakallika i kootou; kootou taku ki TeAtua kitokonaki
kinaa tama e sosorina hakallika ki kootou. ²⁹ Ki mee too vasi kauae
e paakia setama, huriatu telaa kauae ki paakia hoki; ki mee
too kkaahu e matoru raa etoa setama, tiiake te tama naa ki too
hoki too kkaahu vare. ³⁰ Hookii niaa e noho ma koe ki naa tama
e kainnoo atu, aa ki mee maa setama ni too tana mee ia koe, koe
see mee ma ki hakahehea atu too mee naa. ³¹ Te tiputipu kootou e fiffai
maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa, teenaa kootou ki hakasura
te tiputipu naa hoki ki aaraa tama.*

³² “Ki mee maa kootou e manava laaoi koi ki naa tama e manava laaoi
i kootou, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama hais-
arara raa hoki e sosorina peenaa! ³³ Ki mee maa kootou e sosorina
taukalleka koi ki naa tama e sosorina taukalleka ki kootou, se aa
e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee
peenaa! ³⁴ Aa ki mee maa kootou e hookii koi ki naa tama teelaa e illoa
kootou ma ki oti koi kootou ku ahe no too naa mee kootou naa raa, se aa
e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee
peenaa!

³⁵ “Manava laaoi inaa tama e tautau haaeo ma kootou; hookii
too mee ki telaa tama, aa koe ki see mee ma ki suia oo mee naa.
Teenaa te tuuhana kootou raa ma kilasi, aa kootou ma ki haia ma
nitamalliki TeAtua i Aruna. Ite aa ia ia e haia hakaraaoina a ia
naa tama e sosorina hakallika aa ma naa tama haisara. ³⁶ Kootou
ki manava aroha i telaa tama, e mee koi ma kote Tamana kootou raa
e sura te manava aroha.

*See hakatonutonu telaa tama
(Mt 7.1-5)*

³⁷ “Kootou see hakatonutonu telaa tama, ki see hakatonutonu
TeAtua i kootou; kootou see taratara haaeo i telaa tama, ki see taratara
haaeoina hoki kootou; kootou ki see maanaturia kootou naa haisara
aaraa tama e ppena ki kootou, ki see maanatu TeAtua hoki
inaa haisara kootou. ³⁸ Hookii too mee ki telaa tama, teenaa TeAtua
ma ki hookii atu too mee. Maaoni, naa mee hakkaatoa kootou e see raa
ma ki hakatau atu ki takkoto inaa rima kootou. Te kooina kootou
e hookii ki telaa tama raa, teenaa kote kooina TeAtua ma ki hookii atu
ki kootou.”

³⁹ Teenaa ki hakahea ake Jesus te parapol nei, “Te tama e ppuni
ana karamata raa see lavaa te hakattaki telaa tama e ppuni
hoki ana karamata, ilaaua ma kileiho hakapaa kiloto serua.*

⁴⁰ See hai tama e akonakina elaka iaruna tanatisa, tevana ia

i te saaita naa akonaki naa ku hakaoti atu kiaa ia raa, a ia ma ki mee pee ko tana tisa.*

⁴¹ “Koe e tokaria ai koe te kerekere e mmau i te karamata too taina, aa koe ia see anaana i te kunaaroto laakau e mmau i too tino karamata? ⁴² Peehea oo vanaake ki too taina, ‘Taina, kau kipisia te kerekere e mmau i too karamata,’ aa too tino ia see kite i te kunaaroto laakau e mmau i too karamata? Koe se tama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau e mmau i too tino karamata raa imua, teenaa ki kite koe hakaraaoi te pisia te kerekere e mmau i te karamata too taina.

Te laakau e hua no ppesi ana kaikai

(Mt 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ “Telaakau e somo taukareka raa see hua hakallika, e mee pee ko te laakau e somo hakallika raa see hua taukareka. ⁴⁴ Naa laakau hakkaatoa e ilotia i naa kaikai laatou e ppesi; naa hua ‘fig’ raa see hakaia i naa laakau tuitui, aa naa hua ‘grape’ raa see hakaia i naa tuna e somo i te vao.* ⁴⁵ Te tama e sosorina taukareka raa e hakasura te tiputipu e taukareka teelaa e takoto iloto tana hatumanava; te tama e sosorina hakallika raa e hakasura te tiputipu hakallika teelaa e takoto iloto tana hatumanava. I te aa, naa taratara te tama e pesi raa, e tautari ki naa tiputipu tana hatumanava.*

Te takarua e hakatuu naa hare laaua

(Mt 7.24-27)

⁴⁶ “Ai kootou e kannaa ai ia nau peelaa, ‘TeAriki, TeAriki,’ aa kootou ia see haia kootou aku vana e taratara atu? ⁴⁷ Nau ku hakaari atu i naa tiputipu te tama teelaa e au kiaa nau no hakannoo ka tautari ki aku taratara. ⁴⁸ Te tama naa e mee ma se tama e hakatuu tana hare, e kerii loo ki laro no hakatuu ana pou raa ki aruna te ppaa ilaro. Saaita tettai raa ni hakaffuta no llohi mai te matapeau raa, tana hare naa ni tuu makattau koi, i te hare naa ni hakatuu hakaraaoi. ⁴⁹ Te tama e hakannoo koi aa see tautari ki aku taratara raa, te tama naa e mee ma se tama e hakatuu tana hare raa i aruna te kerekere e parapara; saaita tettai raa ni llohi atu ki tana hare raa, te hare naa ni sina no maseu hakkaatoa.”

7

Te poe te hakamau e haia Jesus no taukareka

(Mt 8.5-13)

¹ Te saaita Jesus ni oti te kauake naa taratara nei ki naa tama raa, masike iloo ia no hano ki Capernaum. ² Teelaa se hakamau naa soldia i Rome raa e noho i te kina naa. Te hakamau naa e mee tana poe, ellee ai tana manava, e maki aa e taupiri koi ki mate. ³ Te saaita te hakamau naa ni lono i naa vana Jesus e mee raa, heunatia iloo ia aaraa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo no vanaake ki Jesus ki hanake no haia tana poe raa ki marooroo. ⁴ Naa tama naa ni oo atu no mee ake ki Jesus, “Koe e tau te au no haia te vana te hakamau nei e mee atu. ⁵ Te hakamau nei se tama e hiihai ki maatou naa Jew, aa teenei ko ia nei ni hakatuu te hare lotu maatou.”

⁶ Teenaa ki masike Jesus no hano ma naa tama naa. I tana saaita ni taupiri atu ki te hare te hakamau raa, te hakamau naa ni heuna atu ana soa raa ki vanaake peelaa ki Jesus, “TeAriki, koe see mee

ma ki hakanaena e koe ma ki au iloo koe ki taku hare. Nau see tau te hakauru te tama peena e koe ki lotu taku hare, 7 iaa nau hoki see tau te hanatu taku tino kiaa koe. Taratara mai koi, aa taku poe raa ku marooroo. 8 Nau hoki e mee naa hakamau teelaa e heheuna ai nau, aa nau e mee naa soldia e heheuna i laro aaku. Taku saaita e mee ake ki te soldia raa peelaa, "Tere!", te soldia naa ma ki hano; aa taku saaita e mee ake ki telaa tama peelaa, "Tere mai!" te tama naa ma ki au. Ki mee maa nau e taratara ake ki taku poe raa peelaa, "Haia te heuna nei!" te heuna naa ma ki haia te tama naa."

9 Jesus ni oho itana saaita ni lono i naa taratara nei, teenaa huri iloo a ia ki te kuturana tama e oo ake vaamuri ana naa no mee ake, "Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, nau seai iloo taku tama ni kite iloto Israel maa e lotu maaoni i TeAtua pee ko te tama nei!"

10 Naa tama ni heunatia ake te hakamau naa ni ahe no kkite maa te poe raa ku marooroo.

Jesus e hakaora te tama te puruna ffine

11 Kimuri koi raa Jesus ni masike no hano ma ana disaipol aa ma te kuturana tama e tammaki ki te matakaaina e ttapa ma ko Nain.

12 Itana saaita ni taupiri ki uru atu kiloto te matakaaina naa raa, teelaa ni tama raa e ssau ake te tama e mate ka oo iho ki taha. Te tama e mate naa ko te tama tokotasi koi te puruna ffine e noho i te kina naa. E tammaki iloo naa tama i te matakaaina naa ni sassare ake ma te ffine naa. 13 Saaita TeAriki ni kite iaa ia raa, tana manava ni llee iloo iaa ia, teenaa ki huri atu ia no mee ake peelaa ki te ffine, "Koe see tani."

14 Araa sare atu iloo ia no paa tana rima ki naa moelana te mate naa, teenaa ki ttuki ai naa tama e ssau te tama e mate naa. Jesus ki mee ake, "Taupeara! Nau e vanaatu kiaa koe, masike ki aruna!" 15 Te tama ni mate naa ni masike no noho iloo ki aruna ka hai taratara, teenaa hakaaha atu iloo Jesus te tama naa ki tana tinna.

16 Naa tama naa ni oho hakkaatoa ka taratara hakanau peelaa i TeAtua, "Te pure hakamaatu raa kutaka iloto taatou. TeAtua ku tae mai ki hakasao tana kano henua!"

17 Te lono i Jesus nei ni tere vaaroto Judea ma naa matakaaina e ttuu taupiri atu.

Jesus laaua ma John te Baptis

(Mt 11.2-19)

18 Saaita naa disaipol John raa ni taratara ake kiaa ia i naa vana nei raa, John ni aru te takarua i ana disaipol, 19 no heunatia ki oo ki TeAriki no vasiri ake peelaa, "Teena ko koe naa te tama John ni taratara maa kioti ku au? Aa ki mee seai, maatou kittari ki telaa tama?"

20 Araa teenaa, oo atu iloo te takarua naa ki Jesus no vasiri ake peelaa, "Maaua e heunatia mai John te Baptis ki vasiri atu, ma ki mee ma te nei ko koe nei teelaa ni taratara ia ma ki oti ku au. Seai? Maatou kittari ki telaa tama."

21 I te saaita naa raa Jesus ni hakamasike te lopo tama e laavea te kau maki hakkaatoa; naa tama e tauria naa tippua hakallika raa ni haia a ia no taukalleka, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou e haia a ia no kkite. 22 Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki te takarua ni heunatia ake John, "Koorua ahe no taratara ake ki John i naa vana koorua ni kkite aa naa vana koorua ni lono; naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ku kkite,

naa tama see lavaa te sassare raa ku lavaa te sassare,
 naa tama e haia te leprosi i naa haitino laatou raa ku taukalleka,
 naa tama e ppuni naa kautarina laatou raa ku llono,
 naa tama e mmate raa ku hakaoratia no ora,
 aa naa tama e nnoho hakaaroha raa ku llono i te Lono Taukareka TeAtua. ✱

²³ Naa tama see nnapa te tautari mai kiaa nau raa, laatou ki fiaffia!”

²⁴ Saaita naa tama ni heunatia ake John ni ahe raa, Jesus ni huri no taratara ake ki te kuturana tama raa i naa tiputipu John: “Te saaita kootou ni oo ki John iloto mouku, kootou ni mannatu maa se tama peehea raa e oo kootou no mmata? Kootou ni mannatu maa kootou ma kikkite maa se tama e matanaena, e mee pee ko naa tuu te vvee ka aania huri te matani? ²⁵ Eaa? Kootou ni mannatu maa kootou ma kikkite ma se tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha? Seai hoki. Naa tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha raa teenaa ko naa tama e nnoho i naa hare naa tuku! ²⁶ Kootou taratara mai, teelaa se tama peehea raa ni oo kootou no mmata? Kootou ni oo no mmata maa i teenaa ko te pure TeAtua? Uee, aa nau ku taratara atu ki kootou, teenaa se pure hakamaatua iloo ni oo kootou no mmata. ²⁷ Ite aa, i teelaa ko John raa ni tarataraina iloto te Laupepa Tapu: “TeAtua e mee maa, Nau ma ki heuna atu taku pure raa ki hano imua aau, ki hakatonutonu mai hakaoti too ara.” ✱ ²⁸ Nau e vanaatu ki kootou: See hai tama iloo i te maarama nei e takoto hakamaatua i aruna John, tevana iaa te tama see ilotia iloo ma se tama iloto te Nohorana TeAtua raa e noho hakamaatua i aruna John.”

²⁹ Te henua hakkaatoa, hakapaa ma naa tama e aoao naa takis, ni llono i naa taratara nei; teenaa ko laatou naa ni tautari ki naa taratara TeAtua e mee ake. Naa tama naa ni too te hakaukau tapu raa i John.

³⁰ Naa Faarisi ma naa tisa naa Loo raa iaa ni see fifai ki te ara TeAtua ni hiihai maa laatou ki tautari; naa tama naa ni see fifai maa laatou e hakaukau tapu ina John. ✱

³¹ Jesus kuttu atu hoki, “Nau ki taratara maa naa tama e nnoho i te maarama i te ssao nei e tiputtipu peehea? ³² Naa tama naa e mee pee ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae ka tanitani varo laatou peelaa,

‘Maatou ni taa naa rue, tevana iaa kootou ni see llue!
 Maatou ni huahua hakaaroha atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see ttani!’

³³ Saaita John te Baptis ni au raa, a ia ni hakapakuu peenaa ka see unu naa wain, teenaa kootou ni taratara peelaa, “Te tama naa e tauria te tipua!” ³⁴ Saaita te Tama te Henua ni au raa, a Ia e kai ka unu, teenaa kootou ni ffuri no mee naa taratara kootou peelaa, ‘Kootou ttoka atu i te tama nei! Teenei se tama e kaikai vvere aa e unuunu vvere; teenei se tama e vaisoa ma naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara!’

³⁵ Tevana iaa naa tama e tauhia laatou te atamai TeAtua raa e huri ake peelaa maa te atamai TeAtua raa ko te atamai maaoni.”

Jesus i te hare Simon te Faarisi

³⁶ Te Faarisi tokotasi ni aru ki Jesus ki hanake nokkai laua i tana hare, teenaa Jesus ni hanatu ki tana hare raa no noho ki kai. ³⁷ Ite saaita naa raa, teelaa se ffine hai huri raa e noho i te matakaaina naa. Itana saaita nilono maa Jesus ekai i te hare

te Faarisi raa, hanake iloo ki te hare naa ma te huarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha.³⁸ Te ffine naa ni hanake no noho tokoreirei iloo imuri Jesus, i te kina ana vae, no tani ka hakatere iho ana reimata ki aruna naa tapuvae Jesus, ka hakapakupaku ki ana lauru. Araa suru atu iloo no vaisonisoni naa tapuvae Jesus ka aamosi ki te kaakaa.*³⁹ Saaita te Faarisi raa ni kite i te vana te ffine naa e hai raa, a ia ni taumaruu peela, “Ki mee maa te nei se pure maaoni TeAtua, a ia ni iloa maa te nei se ffine peehea nei e kapakapa iaa ia; a ia ni iloa maa te nei se ffine haisara!”

⁴⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Simon, nau e mee taku taratara ki kauatu kiaa koe.”

Simon ki hakaaha ake, “Taratara mai, taku tisa nei.”

⁴¹ Jesus kukaamata peela, “Teelaa setakarua taanata nitoo mane i te hakamau tokotasi, tetanata tokotasi etoo ana sehua erima, aa telaa tanata etoo ana huitaarau erima.⁴² Araa nei te takarua naa ni see hai mane ki suia laaua naa mane te hakamau naa. Te hakamau naa ni aroha ilaaua, teenaa mee ake iloo kilaaua ki see suia ana mane. Aa teenaa, ko ai te tama i te takarua naa ma ki llee iloo tana manava i te hakamau naa?”

⁴³ Simon ki mee ake, “Nau maanatu ma ko te tama ni too ana mane e tammaki.”

Jesus ki mee ake, “Simon, too maanatu naa e tonu.”⁴⁴ Teenaa hakatahuri iloo Jesus ki te ffine raa ka mee ake peela ki Simon, “Koe e kite i te ffine nei? Nau ni uru mai ki loto too hare nei, aa koe ni see hai vai nikaumai ki huihui aku vae. Aia ia ni huihuia a ia aku vae ki ana reimata, araa hakapakupaku iloo ki ana lauru.

⁴⁵ I taku saaita ni au raa, koe ni see purepure mai ka vaisonisoni peenaa i aku tapuvae i taku saaita ni uru mai ki loto too hare nei.⁴⁶ Taku pisouru ni see mumurua a koe ki te ssunu, aa aku tapuvae iaa e aamosia hakkaatoa te ffine nei ki te kaakaa manoni.⁴⁷ Nau ku vanaatu kiaa koe, te llee te manava te ffine nei iaa nau e huri ake peela maa ana haisara e tammaki naa kuoti te uiia hakkaatoa TeAtua. Te tama teelaa sei ana haisara maaoni ni uiia TeAtua raa, te hiihai te tama naa iaa nau ma ki see lasi.”

⁴⁸ Teenaa ki huri Jesus no mee ake ki te ffine, “Oo haisara e uiia a nau.”

⁴⁹ Naa tama ennoho i te kina naa kukaamata te taumaruu iaa ia, “Te nei se tama peehea nei e mee maa ia e uii naa haisara?”

⁵⁰ Teenaa ki mee ake Jesus ki te ffine, “Koe nei ku sao iaa koe e lotu iaa nau; aa tere ma te laaoi TeAtua.”

8

Naa haahine e ttaka ma Jesus

¹ Kimuri raa, Jesus ni hano no hakahea te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa vaaroto naa matakaaina ellasi ma naa tamaa matakaaina. Tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol raa ni oo laatou.² E mee hoki naa haahine ni mmaki aa naa haahine ni tauria naa tippua, teelaa ni haia Jesus no taukalleka, ni oo laatou hakapaa. Teenaa ko Mary (te ffine ni taapaa ma ko Magdalene), te ffine ni hanaa naa tippua e hitu iaa ia; ³ Joana, te aavana Kusa, te tama e roorosi naa mee te tuku Herod; Susana; aa ma telopo haahine

* 7.38 Mt 26.7; Mk 14.3; Jn 12.3

hoki teelaa ni hookii naa tino mee laatou ki tokonaki atu ki Jesus ma ana disaipol.✠

Te taratara i te tama e pesipesi naa hua 'wit'

(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

⁴ E tammaki iloo naa tama i naa matakaaina i te kina naa ni kkutu ake ki Jesus, teenaa ki kauake Jesus te taratara nei:

⁵ "Teelaa setanata ni hano no pesipesi ana hua wit. Itana saaita ni pesipesi ana hua vaaroto te verena naa raa, e mee naa hua wit ni maaoha vaaruna te saarena ka takatakamia, ka llee ake naa manu raa no kaaina. ⁶ Aaraa hua ni maaoha ki aruna te korohatu, aa i te saaita naa hua wit naa ni kaamata te ssomo ake raa, naa wit naa ni mmate koi, i te kerekere raa e pakupaku. ⁷ Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, te saaita naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa no uuhia ka mmate. ⁸ Aaraa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka; naa 'wit' naa ni ssomo hakaraaaoi iloo no ppesi naa kaikai laatou, te 'wit' tokotasi e tau tana lau i naa hua."

I tana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake ki laatou, "Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!"

Te hakataakoto te parapol

(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

⁹ Naa disaipol Jesus raa ni vasiri ake ki Jesus ki illoa laatou maa te parapol raa e mee maa e aa. ¹⁰ Jesus ki mee ake, "Te hakataakoto i naa taratara huu te Nohorana TeAtua raa, teenei e kauatu nau ki kootou, aa ki aaraa tama iaa, nau e taratara ki naa parapol.

'Niaaina maa laatou e toka, laatou ma ki see kkite, niaaina maa laatou e hakannoo, laatou ma ki see massaro.'✠

Te hakataakoto te parapol i te tama e pesipesi naa hua 'wit'

(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

¹¹ "Te parapol raa e mee maa: naa hua raa, teenaa ko naa taratara TeAtua. ¹² Naa hua ni maaoha vaaruna te saarena raa, teenaa ko naa tama ellono i naa taratara TeAtua, araa nei Satan ku hanake no huutia a ia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou, ki puuia naa tama naa ki see lotu aa ki see hakassaoria laatou TeAtua no ora.

¹³ "Naa hua ni maaoha ki aruna te korohatu raa, teenaa ko naa tama ni fiafia i te llono ana laatou i naa taratara TeAtua, araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou; naa tama naa ni lotu koi i te tamaa saaita, aa i te saaita laatou ni usuusuhia raa, naa taratara naa ni tiiake koi laatou.

¹⁴ "Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, teenaa ko naa tama ni llono i naa taratara TeAtua, tevana iaa naa tama naa ni hakaapiapi are ki naa vana te maarama nei, teenaa ko naa mannatu see ttonu laatou, naa hekau laatou, aa ma naa taffao laatou i te maarama nei. Naa tama naa see lavaa iloo te kkite ma ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou.

¹⁵ "Naa hua ni maaoha ki te pela e taukareka raa iaa, teenaa ko naa tama ni llono naa taratara TeAtua no tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou, ki tautari laatou ki naa taratara naa. Naa tama naa ma ki tauhia laatou peenaa naa taratara naa ki sura te tiputipu e taukareka raa i naa ora laatou.

Te parapol i te lamu e ura

(Mk 4.21-25)

16 “See hai tama e hakaura tana lamu no uhi ki te kamete, sei ai maa e hakatuu kilaro tesso. Te tama raa e hakatuu are tana lamu raa ki aruna se mee ki kkite aaraa tama i naa uru ake laatou ki loto te hare.”*

17 “Naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku ilotia, aa naa vana e ttanu raa ma ki oti kulaavea no hakassuratia ki te maarama.”*

18 “Teena kootou kummata ki hakannoo hakaraa oi iloo kootou; te tama ni kauake ana mee TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee, aa te tama sei ai ana mee ni kauake TeAtua raa iaa, naa mee iloo ni maanatu ia maa ni mee aana raa, ma ki toa iaa ia.”*

Naa taaina aa ma te tinna Jesus

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

19 Naa taaina Jesus ma tana tinna raa ni oo ake ma ki mmata laatou i Jesus, ara nei laatou ni see ssao atu kiaa Ia, i te kina naa ni kkapi i te tama. 20 Teena ki mee ake te tama tokotasi peela ki Jesus, “Too tinna ma oo taaina raa e ttuu mai i haho ki mmata laatou iaa koe.”

21 Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku tinna ma aku taaina raa, teena ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua.”

Jesus e tiinai te matani

(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

22 I te aso tokotasi raa, Jesus ni vanaake peela ki ana disaipol, “Taa-tou ki tere ki telaa vasi te namo nei.” Teena kkake iloo laatou i te poti tokotasi no tere. 23 I te saaita laatou koi tere raa, Jesus ni hakatipe no moe. Teena ki ttiri iloo laatou te matani elasi. Te poti laatou naa ni kaamata te utuhia no taupiri laatou ki appuru. 24 Naa disaipol naa ni ffano i Jesus no mee ake, “TeAriki, TeAriki! Taatou ka mallemo!”

Jesus ni masike no varo ake iloo ki te matani ma te peau raa ki ttuku. Te matani raa ni ttuku no marino kkii iloo te moana. 25 Teena ki mee ake Ia ki ana disaipol, “Kootou e lotu peehea?”

Naa tama naa ni oho iloo ka taratara soko laatou, “Te nei se tama peehea, ma te matani ma naa peau raa ki tuku ki ana vana?”

Te tanata e tauria naa tippua e haia Jesus no taukareka

(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

26 Jesus ma ana disaipol raa ni tere no tae iloo ki te matakaaina Gerasa, itelaa vasi te namo Galilee. 27 Te saaita Jesus ni sepu iho no hano ki uta raa, e mee te tanata i te matakaaina naa, e tauria naa tippua, ni hanake no ttiri iaa ia. Te tanata nei ku rooroa iloo i ana sasare hua kataka vao; aia e moemoe peenaa ina kava.

28 I tana saaita ni kite i Jesus raa, aia ni kappisi ana varo no hakaleiho atu kimua Jesus no tanitani varo atu peela, “Jesus, te Tama TeAtua i-Aruna! Se aa koe e mee iaa nau? Koe see au no mee pakavaina nau!” 29 Aia e tani atu peenaa i Jesus ku oti te vanaake ki te tipua raa ki hakataha iaa ia.

Te tanata naa ni tauria te tipua hakallika i te lopo saaita, aa niaaina maa ia ni saisaitia peenaa ana rima ma ana vae ki naa seni raa, naa seni naa e mossia koi aia no tere kina aia te tipua naa ki loto mouku.

30 Jesus ki vasiri ake, “Ko ai too inoa?”

Te tanata raa ki mee ake, “Taku inoa ko ‘te Kaavena,’” ite aa i aa ia e tauria telopo tippua. ³¹ Naa tippua naa ni ttani atu ki Jesus ki see peesia laatou ki te rua e hotu iloo ki laro ka pouuri tanutanu.

³² Teelaa ni poi etammaki ettuu kakkai ite vasi te mouna. Naa tippua raa ni ttani ake ki Jesus ki tiiake laatou ki oo no tau i naa poi, teenaa ki tiiake ai laatou ka oo. ³³ Naa tippua raa ni hakattaha i te tanata naa no tau i naa poi, teenaa ffuro iloo naa poi raa hakkaatoa ki te hakattoo ana te mouna raa ki loto te namo no mallemo.

³⁴ Naa taanata eroorosi naa poi naa nikkite ite vana ni mee nei, teenaa ki ffuro laatou no hakatere telono raa ki naa tama te matakaaina naa ma naa tama ennoho inaa tautaha te matakaaina naa. ³⁵ Te henua ni oo ake no mee kimmata laatou ite vana e hakasura naa. Te saaita laatou ni ttae ki Jesus raa, laatou nikkite ite tanata teelaa ni tauria naa tippua raa e noho ma Jesus. Te tanata raa kutara tana maro aa ku atamai hoki. Naa tama naa ni mattaku hakkaatoa. ³⁶ Naa tama nikkite ite vana ni mee naa ni taratara ake ite ara te tanata naa ni haia Jesus no taukareka. ³⁷ Naa tama ite matakaaina naa ni ffuri no vanaake iloo ki Jesus ki hakataha ilaato, ilaato ni mattaku hakallika iloo. Teenaa kake iloo Jesus ki loto te poti raa no hano. ³⁸ Te tanata ni haia Jesus no taukareka raa ni hanake no vanaake ki Jesus ki oo laaua.

Araa nei aia ni heunatia Jesus ki hano, ka mee ake Jesus peelaa kiaa ia, ³⁹ “Tere ki too hare no taratara i too vana ni haia Te Atua.”

Teenaa hano iloo te tanata naa no sare taratara vaaroto te matakaaina naa i tana vana ni haia Jesus.

Te tamariki ffine e mate ma te ffine e tere tana ttoo
(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Ite saaita Jesus ni ahe hoki ki Galilee raa, naa tama ite kina naa ni oo atu no pureppure laatou, ilaato hakkaatoa ni ttari atu kiaa Ia.

⁴¹ Teenaa sura atu iloo te tanata ettapa ma ko Jairus; aia naa se hakamau te hare lotu ite kina naa. Te tanata naa ni hanatu no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake ki Jesus ki hanake ki tana hare, ⁴² itana tamariki ffine koi tokotasi, ana setau e sinahuru maa rua, ku taupiri ki mate.

Ite saaita Jesus ni sare atu ki te hare raa, te henua ni muimui ake kiaa Ia. ⁴³ I loto te kuturana tama naa raa, teelaa see ffine e tere tana ttoo peenaa, teenei kulava ana setau e sinahuru maa rua. Ana mane ni oti hakkaatoa ki naa tokta, tevana iaa ni see hai tama ni lavaa te haia aia no taukareka. ⁴⁴ Te ffine naa ni hanake ma te kuturana raa vaamuri Jesus no kaapaa ia te ttae te maro Jesus, teenaa tana ttoo ni motu hua lokoi ite saaita naa. ⁴⁵ Jesus ki vasiri, “Teelaa ko ai te tama e kapa mai kiaa nau?”

Naa tama raa ni see illoa hakkaatoa, teenaa ki mee ake Peter, “Te Ariki, te henua e muimui atu hakkaatoa i oo vasi.”

⁴⁶ Tevana iaa Jesus ni mee ake peelaa, “Teelaa se tama raa e kapa mai kiaa nau. Nau e iloa i teelaa ni mahi raa e maffana iaa nau.” ⁴⁷ Saaita te ffine naa ni iloa maa ia ku ilotia raa, a ia ni popore i tana maku. Teenaa hanatu iloo ia no pesi kilaro imua inaavae Jesus. Araa taratara ake iloo ki Jesus, imua naa tama naa hakkaatoa, itana vana ni kapa ai kiaa ia, aa i aa ia ni taukareka lokoi ite saaita naa. ⁴⁸ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Taku tama, koe nei ku taukareka iaa koe e mau too manava iaa nau; aa tere no noho hakaraa oi.”

49 Te saaita Jesus koi taratara ake ki te ffine raa, te tama tokotasi i te hare Jairus raa ku tae ake no vanaake ki Jairus, "Too tamariki ffine raa ku mate; koe see anaana ma ki vanaake koe ki te Tisa naa ki au."

50 Araa nei Jesus nilono i naa taratara ake te tama naa ki Jairus, teena ki mee ake Ia peelaa ki Jairus, "Koe see mataku; taaohi manava iaa nau, aa too tamariki ffine naa ku taukareka."

51 I te saaita laatou ni ttae atu ki te hare raa, Jesus ni toa koi a Ia Peter, John, James, aa naa maatua te tamariki raa ka oo laatou ki loto te hare. Naa tama raa iaa ni haia a Ia kittuu ihaho. 52 Naa tama i te kina naa ku mmate hakaoti te ttani i te tamariki ffine naa. Teena ki mee ake Jesus, "Kootou see ttani; te tamariki naa see mate, a ia e moe koi!"

53 Naa tama naa ni hakasakammini koi naa kaisu laatou iaa ia, i laatou ni illoa maa te tamariki raa ku mate. 54 Jesus ki taaohi te rima te tamariki raa no kannaa iaa ia, "Taku tama, masike ki aruna!"

55 Te tamariki naa ni ora hoki no masike ki aruna i te saaita naa lokoi. Teena vanaake iloo Jesus ki naa tama naa ki kauake ni kaikai maa te tamariki raa ki kai. 56 Naa maatua te tamariki raa ni lee naa mouri laaua, tevana iaa Jesus ni mee ake ki laaua ki see taratara ki setama i tana vana e mee nei.

9

Jesus e heuna tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ki oo (Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

1 I te aso tokotasi raa, Jesus ni aru ake tana sinahuru maa te takarua disaipol, teena uii atu iloo naa mahi TeAtua ki laatou, ki lavaa laatou te hanahana naa tippua aa ki lavaa laatou hoki te uii naa maki.

2 Teena heunatia iloo Ia naa tama naa ki oo no hakaea i naa tiputipu te Nohorana TeAtua aa ki hakamasike naa tama emmaki. 3 A Ia ni taratara ake peelaa ki laatou, "Te saaita kootou e oo raa, kootou seai naa mee kootou e ppiki maa ni tokotoko, ni paeke haohao hekau, ni kaikai, ni mane, aa ma ni soa naa kkaahu kootou.* 4 Naa hare kootou e toa ki nnoho raa, kootou kunnoho tonu i naa hare naa ki tae ki te ssao kootou e massike i te matakaaina naa ki oo. 5 Aa ki mee naa tama te matakaaina naa see hii hakannoo ki kootou, kootou ku tiiake te matakaaina naa aa kootou ku oo. Te saaita kootou e oo raa, kootou ku tahitahi naa kerekere e mau i naa ororo vae kootou, ki illoa naa tama naa maa te tiputipu laatou e hakasura naa e sara.*"

6 Naa disaipol raa ni oo vaaroto naa tamaa matakaaina naa hakkaatoa no hakaea te Lono Taukareka ka hakamasike naa tama emmaki i naa kina naa.

Herod see iloa i Jesus

(Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)

7 Te saaita Herod, te tuku Galilee, nilono i naa vana e ssura nei raa, a ia ni vvare hakaoti, i aaraa tama e taratara maa John te Baptis ku ora hoki. 8 E mee aaraa tama e taratara maa Elijah ku hakasura iho, aa aaraa tama iaa e hai ma se pure i naa pure TeAtua iloo imua raa ku oti te ora hoki.* 9 Teena kitaratara Herod peelaa, "Nau ni vanaake ki naa tama raa ki tuutia te ua John, aa te nei ko ai elono nau e mee naa vana nei?" Teena mee iloo ia ki kite ia i Jesus.

* 9.3 Lk 10.4-11 ✧ 9.5 Acts 13.51 ✧ 9.8 Mt 16.14; Mk 8.28; Lk 9.19

Jesus e haanai te kuturana tama e tammaki

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Te saaita naa aposol raa ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara ake ki Jesus i naa vana laatou ni mee. Teenaa too iloo Jesus naa tama naa ka oo laatou sokolaatou ki te matakaaina ettapa ma ko Bethsaida.

¹¹ Te saaita naa tama i te kina naa nillono raa, oo atu iloo laatou vaa-muri Jesus. Jesus ni hiahia i laatou ni oo ake, teenaa hakaea ake iloo Ia naa taratara i te Nohorana TeAtua ka hakamasike naa tama e mmaki i te kina naa.

¹² Te saaita telaa raa nitaupiri ki suru, te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ni oo ake no vanaake peelaa ki Jesus, “Heunatia naa tama nei ki oo ki naa matakaaina etauppiri mai raa no ssee ni kaikai maa laatou aa ma ni kina maa laatou ki mmoe, i te kina nei see nohoria.”

¹³ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, “Kootou kauake ni kaikai maa naa tama naa ki kkai.”

Naa disaipol raa ki mee ake, “Maatou e nnoho koi ma naa haraoa erima ma naa ika elua. Koe e hiihai maa maatou ki oo no taavi ni kaikai ki haanai te kuturana tama nei hakkaatoa?” ¹⁴ (Naa taanata hakkaatoa i te kina naa e llava naa simata e rima.)

Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Hakanohoria naa tama naa ki nnoho tiki tino rima naa tama e hakapaa i te kina tokotasi.”

¹⁵ Saaita naa disaipol raa ni oti te hakannoho naa tama raa, ¹⁶ Jesus ni too naa haraoa erima ma naa ika elua naa, teenaa ttoka iloo Ia ki te lani no taku ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa naa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae atu ki naa tama. ¹⁷ Naa tama raa ni kkai hakkaatoa no pposu, aa naa kaikai ni ttoe raa ni haaoa naa disaipol raa ki loto naa kete e sinahuru maa rua.

Peter e pesi tana taratara maa Jesus ko te Mesaea

(Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)

¹⁸ I te aso tokotasi Jesus ni noho ka taku soko Ia raa, ana disaipol raa ni oo ake kiaa Ia. Teenaa vasiri ake iloo Ia peelaa ki laatou, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

¹⁹ Naa disaipol raa ki mee ake, “E mee aaraa tama e hai maa koe ko John te Baptis; aaraa tama e hai maa koe ko Elijah; aa aaraa tama ia e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua imua, teelaa ku ora hoki.”^{*}

²⁰ Jesus ki vasiri hoki, “Ai kootou e taratara maa nau ko ai?”

Teenaa ki mee ake Peter, “Koe naa ko te Mesaea TeAtua”^{*}

Jesus ku taratara i tana mate

(Mt 16.20-28; Mk 8.30—9.1)

²¹ Teenaa kippui ake Jesus ki see taratara ake laatou ki se tama.

²² A Ia ni taratara ake hoki peelaa ki laatou, “Te Tama te Henua raa ma ki hakallono isu i te kau vana; A Ia ma ki hakakkeeina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo. A Ia ma ki taia no mate, tevana ia a Ia ma ki hakamasikeria no ora i te ttoru naa aso.”

²³ Teenaa ki mee ake Ia peelaa ki laatou hakkaatoa, “Ki mee ni tama e fiffai maa laatou ki oomai no tautari kiaa nau, naa tama naa ki tiiake naa mee laatou e fiffai, aa laatou ku amo naa kros laatou raa i te kau aso hakkaatoa, aa laatou ku tautari kiaa nau.”^{*} ²⁴ Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora naa; aa te tama e tiiake mai

^{*} 9.19 Mt 14.1,2; Mk 6.14,15; Lk 9.7,8 ^{*} 9.20 Jn 6.68,69 ^{*} 9.23 Mt 10.38; Lk 14.27

tana ora kiaa nau raa, a ia ma ki taaohi te ora maaoni.✠ 25 Se aa e taukareka ma ki sura i te henua ki mee maa naa mee hakkaatoa i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa see taaohi te ora maaoni? Seai iloo! 26 Ki mee maa te henua ennapa iaa nau ma aku taratara, te Tama te Henua raa ma ki napa ilaatou itana saaita ma ki au iloto ana mahi ma naa mahi te Tamana, aa ma naa mahi ana ensol e ttapu. 27 Nau e kauatu te taratara maaoni nei: e mee aaraa tama i kootou e ttuu i te kina nei ma ki see vave mmate, teenaa laatou ma ki ttae ake no kkite i te Nohorana TeAtua.”

Te haitino Jesus ku too tana maasina
(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)

28 Kullaka naa aso e varu i tana saaita ni kauake naa taratara nei raa, Jesus nitoa a Ia Peter, John, aa ko James, ka oo laatou ki aruna te tamaa mouna raa no taku ki TeAtua.✠ 29 I tana saaita ni taku raa, tana taurae ni huri no too tana maasina, aa ana hekau e uru raa ni maasina hakkaatoa. 30-31 Teenaa te takarua taanata, Moses ma Elijah, ni hakassura ake ma te maasina te lani no hai taratara ma Jesus. Takarua raa e taratara ake ki Jesus iaa Ia ma ki mate i Jerusalem, ki ttino te hakataakoto TeAtua.

32 Peter ma anasoaraa ni mmoe mannuu, teenaa ite saaita laa-
toui ni maffuru raa, laa-
toui ni kkite te maasina Jesus ma te takarua taanata teelaa ettuu maa Ia. 33 Te saaita te takarua taanata raa nimee ki hakattaha i Jesus raa, Peter nimee ake peelaa ki Jesus, “E taukareka iloo imaatou ennoho i te kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru, too hare, te hare Moses, aa te hare Elijah.” (Te nei se taratara vavare koi aana ni pesi, iaa ia ni see iloa maa ia e taratara i te aa.)

34 Te saaita Peter koi taratara raa, te uruaoa raa ni irihia ake no too tana maru iaruna naa tama naa, teenaa naa disaipol raa ni mattaku i te saaita naa tama naa ni uuhia te uruaoa naa. 35 Teenaa ki taratara mai te reo raa iloto te uruaoa, “Te nei taku Tama ni hakamaatino; kootou hakannoo kiaa Ia!”✠

36 Saaita te reo raa ni oti te taratara raa, teelaa ko Jesus soko Ia raa kuu mai. Naa disaipol naa ni seai iloo ki taratara ake ki se tama i te saaita naa i te mee laatou ni kkite nei.

Jesus e hanaa a Ia te tipua hakallika i te tamariki tanata
(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

37 Itelaa aso raa, Jesus ma te takatoru disaipol naa ni ahemai kilaro te mouna naa, teenaa te kuturana tama e tammaki raa ni oo ake no ttiri i Jesus. 38 Te tanata tokotasi iloto te kuturana naa ni tanitani varo ake peelaa, “Tisa nei! Mmata i taku tamariki tanata nei, te nei ko taku tamariki koi tokotasi! 39 Te saaita te tama nei maraa e uruhia te tipua raa, a ia maraa ekappisi ana varo no moe ka papore, teenaa naa pepeau raa maraa e ssura iho i tana pukua. Te tipua nei e hainattaa iloo te hakataha i te tamariki nei; te tamariki nei e mee pakavaina iloo ia. 40 Nau ni haipeenaa ki oo disaipol raa ki hanaa te tipua nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.”

✠ 9.24 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25 ✠ 9.28 2 Pet 1.17,18 ✠ 9.35 Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22

⁴¹ Jesus ki mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa, “Kootou ni tama e aa e sosorina hakallika ka see lotu tonu! E aa? Teenei se ssao huapopototo taatou ni ttaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou?” Teena huri iloo Ia no mee ake ki te tanata, “Toomai too tamariki tanata naa.”

⁴² Te saaita te tamariki tanata naa koi sare atu ki Jesus raa, te tipua etau i te tamariki naa ni peesia aia te tamariki naa ki te kerekere ka moe te tamariki naa ka papore. Jesus ni varo atu ki te tipua hakallika naa, teena taukareka iloo te tamariki tanata naa. Ki oti raa hakahea atu iloo Ia te tamariki tanata raa ki tana tamana.

⁴³ Naa tama naa hakkaatoa ni oho i naa haimahi TeAtua.

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

Te saaita naa tama raa koi tarataraina laatou naa vana hakkaatoa Jesus ni mee nei raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, ⁴⁴ “Kootou hakamaarona i taku taratara e mee ki kauatu nei! Tama te Henua raa ma ki hookina ki naa rima naa tama te maarama nei.” ⁴⁵ Tevana iaa naa disaipol raa ni see illoa maa Jesus e taratara ake ma e aa. Te hakataakoto te taratara naa ni huuina TeAtua ki see illoa naa tama naa, aa laatou ni mattaku te vasiri atu ki Jesus i te mee naa.

Se tama peehea e haia ma se hakamau i naa tama hakkaatoa?

(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

⁴⁶ Naa disaipol raa ni hakatauttau soko laatou maa ko ai te hakamau i laatou. ⁴⁷ Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teena saua iloo a Ia te tamariki tokotasi no hakatuuria i tana vasi. ⁴⁸ Teena ki mee ake Jesus ki naa tama naa, “Te tama e tautari ki aku tiputipu aa e hiihai ki te tamariki peenei raa, te tama naa e hiihai hoki kiaa nau; aa te tama e hiihai kiaa nau raa, te tama naa e hiihai hoki ki te tama ni heuna ma ki au nau. Te tama teelaa see ilotia maa se tama iloto kootou raa, teena ko te hakamau i kootou.”^{*}

Te tama see taukaa ma kootou raa, teena se tama kootou

(Mk 9.38-40)

⁴⁹ John ki mee ake, “TeAriki, maatou ni kkite te tanata e hanahana naa tippua iloto too inoa, aa te tanata naa ni puuia maatou i aa ia see hai te kaavena maatou e tautari kiaa koe.”

⁵⁰ Teena ki mee ake Jesus kiaa ia ma aaraa disaipol, “Kootou see puuia kootou te tama naa, i te aa te tama see taukaa maa kootou raa, teena se tama kootou.”

Te matakaaina tokotasi i Samaria see fifai ki Jesus

⁵¹ I te saaita Jesus ku taupiri ki toa ki te lani raa, a Ia ni mee hakaoti tana maanatu no hano Ia ki Jerusalem. ⁵² A Ia ni heuna ana tama ki oo imua ki te matakaaina tokotasi i Samaria, no hakatonu mai hakaoti tana kina ki noho. ⁵³ Araa nei naa tama i te matakaaina naa ni see fifai maa Ia e hanake, teena ilaatou ni illoa maa Jesus e hano are ki Jerusalem. ⁵⁴ Saaita James laaua ma John ni llono i te taratara nei raa, laaua ni ffuri no mee ake ki Jesus, “TeAriki, koe e hiihai ma ki kannaatia maatou te ahi te lani raa ki ura mai no tuunia naa tama nei ki vvela?”^{*}

⁵⁵ Teena ki hakatahuri atu Jesus no nutua laaua. ⁵⁶ Araa oo iloo laatou ki telaa matakaaina.

Naa tama e vana maa laatou e fiffai ki tautari i Jesus

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ I te saaita laatou koi sassare ka oo raa, te tanata tokotasi ni vanaake peelaa ki Jesus, "Nau ma ki tautari atu i oo kina hakkaatoa e hano."

⁵⁸ Jesus ki mee ake, "Naa manu vao raa e mee naa rua laatou, aa naa manu lellere raa e mee naa ohana laatou, te Tama te Henua raa iaa see hai kina ki moe no hakamarooroo."

⁵⁹ A Ia ki mee ake ki telaa tama, "Tautari mai kiaa nau."

Araa nei te tanata naa ku mee ake, "Te Ariki, ttari ki ahe nau no tanu taku tamana."

⁶⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, "Tiiake naa tama ku oti te mmate raa ki ttanu naa tama laatou e mmate. Tere no hakaea i naa tiputipu te Nohorana TeAtua."

⁶¹ Telaa tama iaa e mee ake peelaa ki Jesus, "Te Ariki, nau ma ki tautari atu kiaa koe, te vana iaa koe kuttari ki ahe nau imua no purepure ki taku haanauna."✠

⁶² Jesus ki mee ake, "Te tama ku oti te kaamata te heheuna i ana paena, araa nei ku mamaanatu tammaki ma ki tiiake tana paena naa raa, te tama naa see tau te heheuna i te Nohorana TeAtua."

10

Jesus e heuna te tino hitu maa te takarua naa tama ki oo

¹ Kimuri raa Te Ariki ni hiri hoki te tino hitu maa te takarua naa tama ki oo imua ki naa matakaaina hakkaatoa teelaa ma ki oti a Ia ku hanatu imuri. Naa tama naa ni oo tiki takarua. ² A Ia ni vanaake peelaa kilaatou, "Naa kaikai i naa verena raa ku ffua no ppesi hakkaatoa, te vana iaa naa tama ki vasi raa e mooisi koi. Kootou taku ki Te Ariki, te tama e mee anaverena naa, ki heuna nitama hoki ki oo no vasi."✠

³ Kootou oo! Kootou e heunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea kittaka ma naa poi vao e kaittama."✠ ⁴ Kootou see ppiki nipaos e haohaomanee, aa ma nipaake haohaohau hekau, aa seai ma nitaka. Kimee nitama ettiri i kootou i te ara, kootou se ttuu no tarataraina kootou naa tama naa."✠

⁵ Naa saaita hakkaatoa kootou e uru atu kiloto se hare, kootou kimee ake peelaa, "Telaaoi TeAtua kitakoto i te hare nei," ⁶ Ki mee maa teelaa setama e manava laaoi etaka i te hare naa, teenaa naa purepure kootou naa ma ki takkoto ma te tama naa; aa kimee seai, naa purepure kootou naa e ahe koi ma kootou. ⁷ Kootou see vaissare huri i naa hare; kootou nnoho koi i te hare tokotasi. Kootou ki kkai ka unu te kau mee naa tama te hare raa e kauatu, i naa tama e heheuna raa e tau te suia i naa heuna laatou."✠

⁸ "Ki mee nitama se matakaaina e fiffai maa kootou ki oo ake, kootou kikkai ni aa laatou e kauatu, ⁹ aa ku haia kootou naa tama e mmaki i te kina naa ki taukalleka, ka taratara ake peelaa ki naa tama, 'Te Nohorana TeAtua ku saaita atu ki kootou.'" ¹⁰ Aa kimee kootou e oo atu ki se matakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou ki oo ake, kootou ku oo vaaroto naa mataera te matakaaina naa ka taratara peelaa,"✠ ¹¹ 'Naa kerekere te matakaaina nei, teelaa e mmau i naa vae maatou, etatahia maatou ki illoa kootou i te tiputipu kootou naa esara! Kootou iaa ki illoa i te mee nei: Te Nohorana

✠ **9.61** 1 Kgs 19.20 ✠ **10.2** Mt 9.37,38 ✠ **10.3** Mt 10.16 ✠ **10.4** Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5 ✠ **10.7** 1 Cor 9.14; 1 Tim 5.18 ✠ **10.10** Acts 13.51

TeAtua raa ku saaita atu ki kootou! ✠ 12 Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua ni kauake ki naa tama i Sodom raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki kauake ki naa tama te matakaaina naa! ✠

*Naa matakaaina see lotu i TeAtua
(Mt 11.20-24)*

13 “Kootou naa tama inaa matakaaina Korasin ma Bethsaida; naa haaeo ellasi ma ki pakkuu atu ki kootou! Ki mee maa naa mahi TeAtua ni hakassura inaa matakaaina kootou nei ni hakasuratia hoki nau i Tyre ma Saidon raa, naa tama inaa matakaaina naa kunaa ffuri are naa manava laatou. Ki mee raa, naa tama naa ku naa nnohare ma naa maroppari laatou kahuna naa haitino laatou ki naa nanahu, ki huri ake peelaa maa laatou kuffuri naa manava laatou. ✠ 14 I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te manava aroha TeAtua ma ki hakasura ki naa tama i Tyre ma Saidon raa ma ki ttoe iaa i kootou. 15 Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou ni mannatu maa kootou ki saaua ki te lani? See lavaa. Kootou ma ki peesia ki te kina naa tama e mmate!” ✠

16 Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Te tama e hakannoo ki kootou raa, e hakannoo kiaa nau; te tama see hiihai ki kootou raa, see hiihai hoki kiaa nau; aa te tama see hiihai kiaa nau raa, see hiihai ki te tama ni heuna ma ki au nau.” ✠

Te tino hitu maa te takarua taanata raa ku ahe ake ki Jesus

17 Te saaita te tino hitu maa te takarua naa taanata ni heunatia Jesus ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara fiafia ake peelaa ki Jesus, “Te Ariki, naa tippua raa hoki ni hakannoo mai ki maatou i naa varo ake maatou too inoa!”

18 Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e kite i naa leiho mai Satan i te lani, e mee pee ko naa kkemo te uila. 19 Hakannoo mai! Nau ku oti te uii atu naa mahi TeAtua ki kootou, ki lavaa kootou te takataka vaaruna naakata ma naa huitaarau, aa ki tinaia naa mahi Satan. Kootou ma ki see lavaa te mmere inaa mee peenaa. ✠ 20 Tevana iaa kootou ki see fiafia maa i naa tippua raa e hakannoo ki kootou; kootou ki fiafia are i naa inoa kootou e sissia no takkoto i te lani.”

Jesus e taku ki te Tamana

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

21 I te saaita naa, te hiahia TeAitu Tapu raa nitakoto i Jesus, teenaa taku iloo Jesus peelaa ki TeAtua, “Tamana, Te Ariki telani ma te kerekere nei! Nau e hiahia iaa koe ku oti te hakaari ake ki naa tamavare ioo mee ni huu ki see ilotia naa tama e atammai ma naa tama e illoa i te kauvana. E maaoni, taku Tamana, i te nei ko too ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura.”

22 Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Taku Tamana ni kaumai naa mee hakkaatoa. See hai tama e iloa maaoni maa nau setama peehea, taku Tamana raa koi. See hai tama e iloa maaoni maa taku Tamana raa setama peehea, te nei ko nau koi soko nau, te Tama TeAtua. Aa naa tama hoki e illoa i TeAtua raa, teenaa ko aku tama e fiffai maa nau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana.” ✠

✠ 10.11 Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5 ✠ 10.12 Gen 19.24-28; Mt 11.24; 10.15 ✠ 10.13 Is 23.1-18; Ezek 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4 ✠ 10.15 Is 14.13-15 ✠ 10.16 Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; Jn 13.20 ✠ 10.19 Ps 91.13 ✠ 10.22 Jn 3.35; 10.15

23 Te saaita ana disaipol raa ni nnoho soko laatou raa, Jesus ni huri atu no taratara ake peelaa ki laatou, “Kootou ki fiafia i kootou ku kkite i naa mee nei. 24 Nau e vanaatu ki kootou: E tammaki naa pure TeAtua ma naa tuku ni fifai maa laatou ki kkite i naa mee kootou e kkite nei, tevana iaa naa tama naa ni see lavaa. Naa tama naa ni fifai maa laatou ki llono i naa mee kootou e llono nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.”

Te parapol i naa sosorina taukareka te tama haka Samaria

25 Ite aso tokotasi raa, tetisa tokotasi naa Loo raa ni mee ma ki haaiteria a ia te atamai Jesus. A ia ni tuu ki aruna no vasiri ake ki Jesus, “Tisa nei, nau ki mee peehea ki toa a nau te ora e ora hakaoti?”*

26 Jesus ki hakaaha ake, “Naa Loo Moses raa e taratara maa e aa? Koe e hakataakoto peehea naa taratara naa?”

27 Te tanata raa ki mee ake, “‘Koe ki manava laa oi i TeAriki, too Atua, ki too hatumanava hakkaatoa, ki too ora hakkaatoa, ki oo mahi hakkaatoa, aa ki too hakataakoto hakkaatoa’; aa ‘Koe ki manava laa oi i te tama e noho i too vasi, e mee pee ko i-oo manava laa oi iaa koe soko koe.’”*

28 Jesus ku ttao atu, “Koe e tonu. Tautari ki naa taratara naa aa koe ku ora.”*

29 Te tisa naa ni hiihai maa Jesus ki kite maa ia se tama e iloa i naa Loo, teenaa ki vasiri ake a ia peelaa, “Ko ai te tama e noho i taku vasi?”

30 Jesus ki hakaaha ake, “Teelaa setanata e masike i Jerusalem no hano ki Jericho. Iloto te ara raa, te tanata naa ni osohia naa tama kailallao raa no taia ka huuina ana hekau. Teenaa te tanata naa ni tiiake naa tama naa ka moe somo sara iloto te ara.

31 “Teelaa se maatua te hare lotu raa ni sare ake hoki i te ara naa. Itana saaita ni kite i te tanata e moe ka somo sara raa, a ia ni hakahiti ki telaa vasi te ara raa no hakaraka koi.

32 “Peelaa hoki, teelaa setama e heheuna i te Hare Tapu TeAtua ni sare ake hoki i te ara naa. A ia ni sare ake no mmata i naa moe te tanata naa, araa hakahiti iloo ia ki telaa vasi no hakaraka koi ka hano.

33 “Araa teenaa, sura mai iloo te tama haka Samaria i te ara naa hoki. Itana saaita ni kite i naa moe mai te tanata raa iloto te ara raa, a ia ni aroha iloo.* 34 Teenaa hanatu iloo ia no huihui naa kina te tama naa e mmere raa ki te wain ka aamosi ki te ssunu, araa saisai iloo ki naa tapaa maro. Ki oti raa saaua iloo ia te tama raa no hakanoho i aruna tana donki no hakattaki ki te hare moemoe tokotasi. Teenaa noho iloo ia no mmata ake ki te tama naa.* 35 Ite ssoa te aso raa, te tanata haka Samaria raa ni too ana siliva elua no kauake iloo ki te tama e roorosi te hare moemoe naa. Araa mee ake iloo peelaa kia ia, ‘Mmata ake ki te tama nei. Taku saaita ma ki ahemai peenei raa, nau ma ki suia a nau too kooina ni pesi i te tama nei.’”

36 Jesus ni hakaoti atu tana taratara raa peelaa ki te tama naa, “Ko ai te tama i te takatoru nei e mee ma setama e noho i te vasi te tanata ni taia nei?”

37 Te tisa naa Loo raa ki mee ake, “Te tama ni aroha i te tanata ni taia.” Jesus ki mee ake, “Koe ku hano no sosorina hoki peenaa.”

Mary laaua ma Martha

38 Te saaita Jesus ma ana disaipol raa koi sassare ka oo ki Jerusalem raa, laatou ni taa ki te matakaaina e noho ai te ffine e ttpa ma ko Martha. Teenaa Jesus ni toa te ffine naa ki tana hare. 39 Martha

* 10.25 Mt 22.35-40; Mk 12.28-34 * 10.27 Deut 6.5; Lev 19.18 * 10.28 Lev 18.5 * 10.33 2 Chr 28.15 * 10.34 2 Chr 28.15

e mee tanataina ettapa ma ko Mary, aa Mary ni hano no noho iloo imua TeAriki no hakannoo ki ana taratara.*⁴⁰ Naa manava Martha iaa ni hakallika iloo iaa ia etuu ka ppena naa kaikai laatou naa soko ia. Teenaa hanatu iloo ia no mee ake ki Jesus, “TeAriki, koe e maanatu maa te vana taku taina e mee nei e taukareka? Nau koraa ku tiiake iloo ia ki ppena nau naa kaikai nei soko nau! Vanaatu kiaa ia ki au no tokonaki mai kiaa nau!”

⁴¹ Teenaa ki huri atu TeAriki no mee ake kiaa ia, “Martha, Martha! Koe e mamaanatu tammaki are ka hakallika too manava i te lopo vana. ⁴² Teelaa se mee koi tokotasi koe ki ssee. Mary nei ni ssee ki te mee maaoni, aa te mee nei ma ki see lavaa te hanaa iaa ia.”

11

Jesus e akonaki ana disaipol ki taku

(Mt 6.9-13; 7.7-11)

¹ Ite aso tokotasi raa, Jesus ni noho ite kina tokotasi ka taku. I tana saaita ni oti raa, tana disaipol tokotasi ki mee ake kiaa Ia, “TeAriki, aakona maatou ki taku, e mee pee ko John ni ako ana disaipol.”

² Jesus ki mee ake, “Te saaita kootou e taku, kootou ki taratara peenei, ‘Tamana maatou i te lani: Too inoa e tapu raa ki hakanauria; kau no noho maa se tuku i maatou.

³ Kaumai ni kaikai maa maatou i naa aso hakkaatoa.

⁴ Hanaa naa haisara maatou ni ppena,

e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara naa tama hakkaatoa e ppenaa ki maatou.

See tiiake maatou ki lavaa te usuhia naa vana e hakallika.’”

⁵ Ki oti raa Jesus ku mee ake peelaa ki laatou, “Ki mee se tama i kootou e hano ki te hare tana soa raa i te tuaapoo no vanaake peelaa, ‘Naasoa, kaumai ni haraoa etoru, ki oti nau ku sui atu. ⁶ Taku soa tokotasi e tae ake koi i te saaita nei ki nnoho maaua i taku hare, aa nau ku see hai kaikai ki kauake!’ ⁷ Aa ki mee maa too soa naa e mee atu peelaa i tana hare, ‘Koe see au no haarona nau! Taku tootoka nei ku oti te ppuu, aa aku tamalliki nei e mmoe ma nau. Nau ku see lavaa te masike atu no kauatu ni kaikai maau.’

⁸ “Nau e mee atu ki kootou. Niaaina maa koorua naa setakarua e vaisoa hakaraaoi iloo raa, te tama naa ma ki see lavaa te kauatu ni kaikai maau. Iaa ki mee maa koe etuu koi ka kainnoo atu peenaa raa, te tama iloto te hare naa ma ki maahuru koi no kauatu oo mee hakkaatoa e ssee.

⁹ “Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: Kainnoo, aa koe ma ki kauatu too mee; ssee, aa koe ma ki lave; pakuukuu i te tootoka, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kiaa koe. ¹⁰ Naa tama hakkaatoa e kainnoo raa ma ki kauake naa mee laatou, aa naa tama e ssee raa ma ki lave, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu ki te tama e pakuukuu iho i te tootoka.

¹¹ “E aa? Koe ma ki lavaa te kauake se kata ki too tamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se ika? ¹² E aa? Koe ma ki lavaa te kauake se huitaarau, ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se hua? ¹³ Ki mee maa kootou, naa tammana e sosorina hakallika, e illoa te hookii naa mee e taukalleka ki naa tamalliki kootou, kootou e vana maa te Tamana i telani raa ma ki see hiahia te hookii TeAitu Tapu ki naa tama e kainnoo ake?”

* 10.39 Jn 11.1

Jesus laaua ma Belsebul

(Mt 12.2-30; Mk 3.20-27)

¹⁴ Jesus ni hanaa Ia te tipua i te tama see lavaa te taratara. I te saaita te tipua naa ni hanaa raa, te tanata naa ni taratara hoki, teenaa ki oho naa tama i te kina naa. ¹⁵ Tevana iaa e mee naa tama e taratara peela, “Te tama naa e too ana mahi i Belsebul, te tipua hakamaatua naa tippua hakkaatoa, teenaa e lavaa ai a ia te hanahana naa tippua.” ✧

¹⁶ Aaraa tama iaa ni mee ma ki haaiteria laatou Jesus, teenaa naa tama naa ni mee ake kiaa Ia ki hakasura ni mahi TeAtua ki illoa laatou maa Ia ni heunatia mai maaoni TeAtua. ✧ ¹⁷ Tevana iaa Jesus ni illoa naa mannatu naa tama naa, teenaa mee ake iloo Ia peela ki laatou, “Te henua e nnoho mavaevae ka heheatu soko laatou raa ma ki see takoto rooroa; te haanauna see nnoho no meeme haka-paa raa ma ki oti roo maseu. ¹⁸ Aa ki mee maa te nohorana Satan raa e nnoho vaevae ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki takoto rooroa peehea? Kootou ehai maa teenei ni mahi ekaumi Belsebul ki hanahana naa tippua. ¹⁹ Ki mee maa teenei ni mahi maaoni Belsebul e taka ma nau, naa tama e tautari ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai? Naa tama e tautari ki kootou naa ma ki hakaari atu maa naa taratara kootou naa essara! ²⁰ Nau e hanahana naa tippua raa iloto naa mahi TeAtua, aa te mee nei e hakaari mai peela maa te nohorana TeAtua raa kunaa tae mai are ki kootou.

²¹ “Te saaita te tama e haimahira e tuu ma ana hana ka roorosi itana hare raa, ana hekau iloto tana hare naa ma ki takkoto taukalleka. ²² Aa ki mee setama e haimahi are iaa ia e hanatu no hetaa laaua kataia te tama naa raa, te tama e haimahi ilaaua naa ma ki toa a ia naa hana hakkaatoa telaa tama no vaaea a ia naa hekau te tama naa e kailaaraotia a ia.

²³ “Te tama se tuu itaku vasi raa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa maaua; te tama see tokonaki mai ki hakakkutu naa sipsip raa, teenaa ko te tama e seu naa sipsip raa ki ffuro huri.” ✧

Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama

(Mt 12.43-45)

²⁴ “Te saaita te tipua hakallika e hakataha itetama, te tipua naa ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa ki mee see hai kina aana e lave, a ia ma ki taratara soko ia peela, ‘Nau ku ahe ki taku hare mua.’ ²⁵ Teenaa te tipua naa ku ahe no kite i naa tuu matahua ka maarama te hare. ²⁶ A ia raa ku hano no toomai telaa takahitu tippua e hakallika iaa iaa ia, no nnoho laatou haka-paa. Teenaa te ora te tama e uruhia naa tippua naa ku hakallika iaa itana noho ana imua.”

Te hiahia maaoni

²⁷ Te saaita Jesus ni oti te taratara raa, te ffine tokotasi iloto te kuturana raa ku kannake, “Se hiahia peehea te ffine ni haanau no anaana iaa koe!”

²⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Naa tama are ki fiafia raa, teenaa ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua!”

Te henua e fiffai ki kkite ni mahi TeAtua

(Mt 12.38-42)

29 Te saaita te henua nikkuake ki Jesus raa, a Ia ni huri atu no taratara ake peelaa, “Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou essee makikkite laatou ma nimahi TeAtua, tevanaiaa laatou ma kisse hai vana ekkite, teelaa ko te mirakol koi TeAtua ni mee i Jona.✠ 30 Jona, te pure TeAtua imua raa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama i Niniveh, aa te nei Ttama te Henua raa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama te ssao nei.✠

31 “Ite Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine etuku i Shebaraa ma ki masike mai no tuku haaeo ki naa tama ennoho ite maarama ite ssao nei, teenaa ia ia ni masike mai iloo itana henua emmao raa no hakannoo kite atamai te Tuku Solomon. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama enoho hakamaatua ia i Solomon e noho ma kootou i te kina nei.✠

32 “Ite Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kanohenua Niniveh raa ma ki massike no tuku haaeo ki naa tama ennoho ite ssao nei, teenaa ilaatou ni ffuri no tiiake naa haisara laatou ite saaita laatou ni llono inaa haka ake Jona inaa taratara TeAtua. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama enoho hakamaatua ia i Jona enoho ma kootou i te kina nei.✠

Te parapol i te lamu

(Mt 5.15; 6.22-23)

33 “See hai tama e hakaura tana lamu no hakalluu ki laro se kamete. Te tama naa e hakatu u are te lamu raa ki aruna se aruna, ki kkte naa tama raa i naa uru mai laatou ki loto te hare.✠

34 “Naa karamata kootou e mee ma ni lamu naa haitino kootou. Ki mee maa naa karamata kootou e taukalleka, naa haitino kootou e mallama; aa ki mee naa karamata kootou e hakallika, naa haitino kootou ma ki poouri. 35 Kootou mmata hakaraa oi iloo ki see mee maa te maasina e vana kootou maa e takoto i naa haitino kootou naa, ko te poouri raa koi. 36 Ki mee maa naa haitino kootou e mallama, see hai kina e poouri, teenaa naa haitino kootou ma ki maasina hakkaa-toa, e mee pee ko naa too te maasina te lamu e ura raa i kootou.”

Jesus e nutua a Ia naa Faarisi aa ma naa tisa naa Loo

(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

37 Te saaita Jesus nioti tetaratara raa, a Ia ni arumia te Faarisi tokotasi kitana hare ki kikai laaua, teenaa hanatu iloo Ia kite hare te tama naa no noho ki kai. 38 Te Faarisi raa ni teki iloo itana saaita ni kite maa Jesus ni see huihui ana rima imua ia ia ku mee ki kai.

39 Teenaa ki mee ake TeAriki kia ia, “Kootou naa Faarisi raa e huihui koi vaataha naa kap ma naa peleti kootou, aa iloto naa manava kootou ia, kootou ni tama e sosorina hakallika ka kailallao.

40 Naa vvare! Kootou see illoa maa TeAtua ni penapena i taha naa mee ma iloto hoki? 41 Kootou ki hookii naa mee kootou e kaimmate raa ki naa tama ennoho hakaaroha, teenaa naa ora kootou ma ki mallama hakaoti.

42 “Aroha iloo i kootou naa Faarisi! Kootou maraa e vvae naa laakau marasini kootou, pee ko naa ‘mint’, naa ‘rue’, aa ma aaraa laakau marasini hoki i naa tuuhana e sinahuru, no kauake te tuuhana tokotasi ki TeAtua, aa kootou ia see manava laa oi i TeAtua ka tiiake kootou te tiputipu e tonu TeAtua. Te nei te tiputipu ki tauhia kootou, aa kootou hoki ki hookii aaraa mee kootou ki TeAtua.✠

✠ 11.29 Mt 16.4; Mk 8.12 ✠ 11.30 Jon 3.4 ✠ 11.31 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12 ✠ 11.32 Jon 3.5 ✠ 11.33 Mt 5.15; Mk 4.21; Lk 8.16 ✠ 11.42 Lev 27.30

43 “Aroha iloo ikootou naa Faarisi! Kootou e fiffai maa kootou kinnoho inaa nohonoho hakamaatua raa iloo iloto naa harelotu, aa kootou hoki e fiffai maa te henua kimeemee maa kootou nitama hakamaatua, inaa ttiri kootou inaa kina te henua ennoho.”

44 “Aroha iloo ikootou! Kootou e mee pee ko naa taruma see hai heturi e ttuu teelaa e takatakamia koi te henua ilaatou see illoa.”

Jesus e nutua a Ia naa tisa naa Loo

45 Te tisa tokotasi naa Loo raa ki mee ake, “Te tisa nei, maatou nei hoki e tuku haaeoina a koe i oo taratara e kaumai nei!”

46 Jesus ki mee ake, “Aroha hoki iloo ikootou, naa tisa naa Loo! Te henua e haia kootou ki amo te kau mmaha teelaa see lavaa laatou te amo, aa kootou iaa see lavaa iloo tessau serima notokonaki kilaatou.”

47 “Aroha iloo ikootou! Ite aa ikootou nippena naa taruma e taukalleka iloo maa naa pure TeAtua, aa teenaa iaa ko naa pure nitaia naa tippuna kootou imua. 48 Kootou soko kootou e hakaari peelaa maa naa vana naa tippuna kootou ni mee raa ettonu; laaou ni taia laaou naa pure TeAtua, aa te nei kootou ku ffuri no penapena naa taruma laaou. 49 Te nei te taratara TeAtua ni mee ikootou itana atamai, ‘Nau ma ki heuna atu aku pure ma naa tama e heheuna iaa nau raa kilaatou; e mee aaraa tama iakutama naa ma ki taia, aa aaraa tama iaa ma ki hai haaeoina laaou.’ 50 Naa tama te ssao nei ma ki haia killono inaa pure hakkaatoa nitaia no mmate, kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te maarama nei. 51 Teenaa e kaamata mai iloo i te taia ana Abel no tae ki te saaita Zechariah ni taia i te ssao te olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu TeAtua. Ni maaoni, nau e vanaatu ki kootou, naa tama i te ssao nei ma ki hakkaatoa ina i te mmate naa tama naa hakkaatoa!*

52 “Aroha iloo ikootou, naa tisa naa Loo! Kootou ni huuina kootou te iloa i te ara TeAtua e hakaora te tama ki see illoa te henua; naa tino kootou seki uru atu i te ara naa, teenaa naa tama e fiffai maa laaou ki uru atu raa e puuia kootou!”

53 Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, naa tisa naa Loo ma naa Faarisi raa ni kaamata te taratara hakallika iaa Ia ka vasirisiri te kau vana kiaa Ia. 54 Teenaa naa tama naa ni sessee ara ki hakasara se taratara maa Jesus.

12

*Kootou see tautari ki naa sosorina naa Faarisi
(Mt 10.26-27)*

1 Ite saaita naa raa, e tammaki naa simata tama ni kkutu ake. Naa tama naa ni takataka koi vaaruna naa vae aaraa tama. Jesus ki kaamata no mee ake ki ana disaipol, “Kootou roorosi hakaraaoi iloo i te iis naa Faarisi, teenaa ko naa sosorina kaikailua naa tama naa.*

2 “Naa mee ettanuraa ma ki laavea, aa naa mee hakkaatoa e ffuu raa ma ki ilotia.* 3 Naa taratara kootou ni hai i te pouuri ana raa ma ki lonotia i te maarama, aa naa taratara kootou ni musumusu seemuu iloto naa hare raa ma ki tanitani varoina i aruna naa taffuu naa hare.

*Too tama ki mataku
(Mt 10.28-31)*

* 11.51 Gen 4.8; 2 Chr 24.20,21 * 12.1 Mt 16.6; Mk 8.15 * 12.2 Mk 4.22; Lk 8.17

⁴ “Nau e taratara atu ki kootou, aku soa nei. Kootou see mattaku i naa tama e taa koi te haitino te tama aa see lavaa hoki te mee ni vana e hakallika imuri. ⁵ Nau ku hakaari atu i te tama kootou ki mattaku: kootou ki mattaku i TeAtua iaa Ia elavaa tetaa kootou nommate, aa kootou elavaa Ia tetauatia kite ahi elasi. Nau e taratara atu maaoni iloo, kootou ki mattaku iaa Ia!

⁶ “Naa tamaa manu e rima e tauia ki naa peni e lua, tevana iaa TeAtua see lavaa te ssiri i se manu tokotasi i naa manu naa. ⁷ Aa TeAtua e iloa i te kooina naa lauru i naa pisouru kootou. Kootou see mattaku; kootou e ttoe iaa i naa manu e tammaki!

Kootou ki see napa i Jesus
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ “Nau e taratara atu ki kootou: Naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou ni tama aaku raa, te Tama te Henua raa hoki ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa naa tama naa ni tama aana. ⁹ Aa naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou see illoa iaa nau raa, te Tama te Henua raa ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa Ia see iloa i naa tama naa hoki.

¹⁰ “Te tama e pesi tana taratara hakallika i te Tama te Henua raa, TeAtua ma ki lavaa koi te uii naa haisara te tama naa; aa te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa iaa, ana haisara naa ma ki see lavaa te uii TeAtua.*

¹¹ “Te saaita kootou e taakina ki naa hare lotu naa Jew, aa kimua hoki naa hakamau ma naa tuku te henua ki hakatonutonu naa sara kootou raa, kootou see ssopo naa manava kootou maa kootou ma ki taratara peehea ki hakatonu kootou. ¹² I te aa i TeAitu Tapu ma ki kauatu i te saaita naa, naa taratara kootou ki taratara.”*[†]

Te parapol te tama see atamai e hai hekau

¹³ Te tama tokotasi iloto te kuturana naa ni mee ake peelaa ki Jesus, “Te tisa nei, vanaake kitaku taina raa ki vvae maaua naa kerekere ni tiiake mai te tamana maaua raa ki maaua.”

¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, “Naasoa, ko ai te tama e vanaatu maa nau elavaa te hakatonu no vaaea naa kerekere koorua naa iloto koorua?” ¹⁵ Jesus ku mee ake ki naa tama naa hakkaatoa, “Kootou roorosi hakaraaoni iloo ki see sura te manava kaimanako i kootou; te ora maaoni raa see sura maa i te tama raa e hai mee.”

¹⁶ Teenaa ki kauake Jesus te taratara nei: “Teelaa se tanata e hai mee e mee tanaverena essomo te kau kaikai e taukalleka. ¹⁷ Teenaa te tanata naa ni noho ka mamaanatu peelaa soko ia, ‘Nau ka mee peehea? Nau ku see hai kina hoki ki hakatau aku kaikai nei hakkaatoa.’ ¹⁸ Araa mee iloo tana maanatu peelaa, ‘Nau ku iloa itaku vana ki mee. Nau ma ki seu aku hare e tukutuku aku kaikai nei aa nau ku penapena ni hare e llasi iaa, ki hai kina nau te hakatau aku kaikai raa ma aaraa hekau aaku. ¹⁹ Teenaa nau ma ki noho ka hakanau kiaa nau soko nau, i aku hare raa ku ppii i te kaikai ma aaraa mee hoki. I te lopo setau e oomai imuri raa, nau ma ki noho koi ki taku kai ma taku unu, teenaa nau ma ki taka koi ka hiahia peena!’ ²⁰ Araa nei TeAtua ku mee ake kiaa ia, ‘Te vvae! Te poo nei koi koe ku mate; aa ko ai te tama ma ki too oo mee ni tukutuku ka hakatau i oo hare naa?’ ”

* 12.10 Mt 12.32; Mk 3.29 † 12.12 Mt 10.19,20; Mk 13.11; Lk 21.14,15

21 Jesus ki hakaoti atu anataratara peelaa, “Teenei te tiputipu naa tama e hakatau te lopo mee ma ki hai mee laatou, aa i naa karamata TeAtua iaa, teenaa ni tama e nnoho hua.”

Taaohi manava i TeAtua
(Mt 6.25-34)

22 Teenaa mee ake iloo Jesus ki ana disaipol, “Kootou see mamannatu tammaki i naa kaikai kootou kikkai ki ora kootou aa ma naa hekau ki hakao i naa haitino kootou. 23 Te ora te tama etakoto hakamaatua iaa i ana kaikai ekai, aa te haitino tetama etakoto hakamaatua iaa i ana hekau e hakao. 24 Kootou mmata i naa manu lellere; naa manu raa see ttori kaikai; laatou see hai hare e tukutuku naa kaikai laatou, tevana iaa TeAtua e haanai naa manu naa! Aa naa ora kootou iaa ettoe are i naa manu lellere! 25 Ko ai te tama ikootou e lavaa te hakanuu tana ora kitaka rooroa ia hakamaarie, i ana noho ka hakataakoto ki te kau vana? 26 Ki mee maa kootou see lavaa te haia kootou naa tamaa vana e hainauhie peenei, ai kootou e mamaanaturia kootou aaraa mee ite aa? 27 Kootou mmata i naa ssomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna ka penapena naa hekau laatou. Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa Solomon se tuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee ko naa kaute nei.* 28 Teenaa ko TeAtua raa e hailaakei naa vee essomo vao ki naa kaute, teelaa e mataora i te aso nei koi aa taiao ku mmae no peesia ki te ahi ki vvela. Kootou e mannatu maa kootou ma ki hai laakeina a Ia peehea? Kootou ku hakatina nataa peehea!

29 “Kootou see nnoho koi ka mamannatu peenaa maa niaa kootou kikkai ka unu. 30 I naa tama see illoa i TeAtua e nnoho i te maarama nei e anaana lokoi ki naa mee peenaa. Te Tamana kootou itelani raa iaa e illoa maa kootou e fiffai ki naa mee naa. 31 Kootou iaa ki anaana ki naa vana te Nohorana TeAtua, aa naa mee nei ma ki kauatu ki kootou.

Kootou mee ki hai mee kootou e takkoto i te lani
(Mt 6.19-21)

32 “Kootou aku tamaa sipsip nei, kootou see mattaku. I te aa ite Tamana kootou raa e hiihai maa Ia kikaatu tana Nohorana naa kiko kootou. 33 Kauake naa hekau kootou raa ki tauia aaraa tama aa kootou ku kauake naa mane naa ki naa tama see hai mee. Kootou mee kitakkoto nipaos mane maa kootou teelaa see lavaa te massae, ka hakanaaopo naa hekau taukalleka kootou itelani. Teenaa kitakkoto naa mane ma naa hekau kootou naa ite kina naa mee naa ma ki see lavaa te oti. See haitama ekailaaroo e lavaa te tae ki te kina naa, aa naa mee naa ma ki see kaina naa tamaa manu. 34 Inaa hatumanava kootou ma kitakkoto lokoi ite kina naa mane ma naa hekau kootou naa e mmoe.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

35 “Kootou nnoa naa maro kootou ka hakaura hakaoti naa lamu kootou, aa kootou kutanatana ki haia kootou naa heuna TeAtua.* 36 E mee pee ko naa nnoho naa poe kattari ki te hakamau laatou ki ahe ake ite kaikai te aavana. Teenaa te saaita te hakamau raa e pakuu mai ite tootoka raa, naa tama naa ma ki hakavave atu lokoi no taaraki atu te tootoka.* 37 Te saaita te hakamau raa e tae ake no kite maa ana poe raa e nnoho tanatana ake kiaa ia raa, naa poe naa ma ki haia hakaraaoina iloo te hakamau laatou naa. 38 Niaaina maa te hakamau raa e tae ake ite tuaapoo raa, te tama naa ma ki hiahia iloo

ki mee maa ia e kite maa laatou ennoho tanatana ake kiaa ia.
³⁹ Aa kootou ki illoa ite taratara nei: Ki mee tetama e mee tana hare raa ni iloa ite ssao tetama kailaarao raa ma ki uru ake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia. ⁴⁰ Teenaa kootou hoki ki nnoho tanattana, ite Tama te Henua raa ma ki hakasura iho ite ssao kootou e nnoho see illoa atu kiaa Ia.”[✠]

Te parapol i naa poe e lua

(Mt 24.45-51)

⁴¹ Teenaa ki mee ake Peter, “Te Ariki, te taratara nei se taratara e mee i maatou, aa seai ki naa tama hakkaatoa?”

⁴² Te Ariki ki mee ake, “Te poe e atamai aa elono tetaratara raa, teenaa kote tama nitukua tana hakamau raa ki roorosi naa mee itana hare. Aia naa etukua hoki ki vaevae ake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamau raa inaa aso laatou etukua ki too kaikai.

⁴³ Te poe naa ma ki hiahia iloo ki mee maa tana hakamau raa e au ki hare no kite i ana vana e mee naa! ⁴⁴ Maaoni iloo, nau e vanaatu ki kootou, te poe naa ma ki tukua tana hakamau raa ki roorosi i ana mee ma anakerekere hakkaatoa. ⁴⁵ Aa ki mee te poe raa ku maanatu maa te ssao tana hakamau ki ahe ake raa ku rooroa, no kaamata ia te haia hakallikaina aaraa poe taanata hakapaa ma naa poe haahine ka sare kai aia ka unu no vvare inaa kaikai ellasi raa, ⁴⁶ teenaa te hakamau raa ma ki ahe ake ite aso tokotasi, ite saaita tana poe naa ku see iloa atu kiaa ia. Te hakamau raa ma ki mee pakavaina aia te poe naa no kerekereia ki hano no taka ma naa tama see lono taratara.

⁴⁷ “Te poe teelaa e iloa maa niaa tana hakamau e hiihai ki hai ake, tevana ia tana tino see tanatana ki haia a ia naa heuna naa raa, te poe naa ma ki sarua hakallikaina iloo tana hakamau. ⁴⁸ Aa te poe teelaa see iloa maa niaa tana hakamau raa e hiihai ki hai ake, tevana ia e huri no mee naa vana teelaa e tau a ia te sarua raa, teenaa te poe naa ma ki see sarua maaoni.

“Te tama ni kauake ana mee e tammaki raa, Te Atua e hiihai maa te tama naa ki hookii ni mee e tammaki; aa tetama e taka ma te lopo mee e tammaki iloo raa, Te Atua e hiihai maa te tama naa ki hookii te lopo mee iloo ki aaraa tama.”

Jesus ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei

(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Jesus ki mee ake, “Nau ni au no mee ki hakaura te ahi raa i aruna te kerekere nei, aa nau ia e hiihai maa te ahi naa kunaa hakauratia are. ⁵⁰ Nau ma ki taia no mate, aa ite aso naa sekita e mai raa, nau e taka ka sopo taku manava peenei.”[✠]

⁵¹ “E aa? Kootou e mannatu maa nau niau no mee ki nnoho hakaraa oi naa tama te maarama nei? Seai iloo! Nau niau no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei. ⁵² E kaamata

ite saaita nei, naa haimaatua raa ma ki see nnoho hakapaa. Te haimaatua e taka te takarima raa, te takatoru ma ki see fifai ite laa takarua aa te takarua ma ki see fifai ki telaa takatoru. ⁵³ Naa tammana raa ma ki heheatu ma naa tama taanata laatou, aa naa tama taanata raa ma ki see tuku ki naa vana naa tammana laatou. Naa haahine raa ma ki heheatu ma naa tama haahine laatou, aa naa tama haahine raa ma ki see tuku ki naa vana naa tinna laatou.

Naa haahine mattua raa ma ki heheatu ma naa hinaona ffine laatou, aa naa tama ffine raa ma ki see tuku ki naa vana naa hinaona laatou.”[✧]

Kootou ki iloa te saaita naa mee raa ma ki pakuu iho

(Mt 16.2-3)

⁵⁴ Jesus ki mee ake hoki, “Te saaita kootou ekkite inaa irihia mai naa uruaoa raa i telaki, kootou ma ki taratara maa te ua raa ma ki too, aa teenaa te uaraa ma ki too maaoni. ⁵⁵ Aa te saaita kootou ellono inaa oko atu te matani raa i te kipu, kootou ma ki taratara maa te aso naa ma ki vveta, teenaa te aso naa ma ki vveta maaoni. ⁵⁶ Naa tama ekaikailua! Kootou elavaa koi te ttoka ki naa tiputipu te kerekere nei ma telani no illoa kootou maa naa aso naa ma ki tiputipu peehea; ai kootou see illoa peehea i naa oo iho naa vana kootou ekkite i te ssao nei?

Hakatonu maa te tama e hakatautau koorua

(Mt 5.25-26)

⁵⁷ “Kootou see hakatuu ai ki naa manava kootou soko kootou maa te tiputipu hea teelaa etaukareka kootou ki tautari? ⁵⁸ Ki mee maa koe e hakatautau ma setama notaakina koe ki te koti, koe kissee se ara ki taratara hakaraaoi koorua imua koorua ettae ki te koti. Ki mee koe see mee ma ki taratara hakaraaoi koorua, koe ma ki taakina naa tama naa ki te tama e hakanoo ki naa koti. Teenaa koe ma ki toa no kauake ki naa tama e roorosi te hare karapusi raa ki karapusi koe. ⁵⁹ Nau e vanaatu kiaa koe: koe ma ki tauhia iloto te hare karapusi naa ki taavi iloo koe te kooina te koti raa ni tuku.”

13

Tiiake naa haisara kootou, seai kootou ku mmate

¹ Ite saaita naa raa, e mee naa tama i te kina naa ni taratara ake ki Jesus inaatama i Galilee nitaia Pilate ite saaita laatou nitaa naa manu laatou no hakaara ki Te Atua. ² Jesus ki mee ake, “Kootou e mannatu maa naa tama naa nitaia peenaa inaa haisara laatou ellasiiaa inaa haisara aaraa tama i Galilee? ³ Seai iloo! Nau e vanaatu ki kootou: ki mee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou naa, kootou hakkaatoa ma ki mmate pee ko naa tama naa.

⁴ “Ai te taka sinahuru maa te takavaru naa tama i Siloam ni mmate i te saaita te taffuu te hare e moe ki aruna raa* ni leiho ki aruna laatou? Kootou e mannatu maa naa tama naa ni mee naa sara laatou ellasiiaa inaa sara aaraa tama e nnoho i Jerusalem? ⁵ Seai iloo! Nau e vanaatu ki kootou: ki mee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou, kootou ma ki mmate hakkaatoa pee ko naa tama naa.”

Te taratara te laakau ‘fig’ see hua

⁶ Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei: “Teelaa se tanata e somo tana laakau ‘fig’ iloto tana verena. Te tanata naa ni hano no ssee ma ki haki ni hua ‘fig’ i te laakau naa, araa nei te laakau naa ni see ppesi ana hua. ⁷ Teenaa vanaake iloo ia ki te tama e heheuna i tana verena naa, ‘Te nei ni setau iloo e toru nau e aheahe mai peenaa no mmata maa te laakau nei e ppesi ana hua, araa nei seai koi. Tuutia te laakau nei kilaro! Te laakau nei e tuu vare lokoi iloto te verena nei.’ ⁸ Tetanata e heheuna i tana verena raa ki mee ake, ‘Tiiake te laakau naa ki somo telaa setau; nau ma ki mmuru aareha

✧ 12.53 Mic 7.6 * 13.4 Siloam: te matakaaina iloto Jerusalem.

te laakau naa ki naa muruna. ⁹ Ki mee maa te laakau nei e hua i te setau imuri nei, teenaa e taukareka; aa ki mee see hua, koe ku mee ki tuutia te laakau nei kilaro.’”

Jesus e haia a Ia te ffine e maki raa no marooroo i te Sabat

¹⁰ I te Sabat tokotasiraa, Jesus e akonaki naa tama iloto te hare lotu naa Jew. ¹¹ Te ffine tokotasi i te kina naa ni tauria te tipua no maki ana setau e sinahuru maa varu; a ia e kkoru tana kanatua aa see lavaa te tuu tonu ki aruna. ¹² Te saaita Jesus ni kite i te ffine naa, kannaatia ake iloo Ia te ffine naa ki hanake, no mee ake peela, “Too maki naa e uiia a nau!” ¹³ Jesus ni tuku atu tana rima no paa ia ia, teenaa te ffine naa ni hakamakkaa tana haitino no tuu tonu ki aruna ka hakanau i TeAtua.

¹⁴ Te tama hakamaatua te hare lotu naa Jewraa niloto maa Jesus ni haia a Ia te ffine raa no taukareka i te Sabat, teenaa taratara ake iloo a ia peela ki naa tama i te kina naa, “Teelaa ni aso e ono taatou ki mee naa heuna; teenaa kootou ki oomai i naa aso naa ki haia kootou ki taukalleka, tevana ia kootou ki see oomai i naa aso te Sabat!”*

¹⁵ Te Ariki ki mee ake kia ia, “Naa tama e kaikailua! Eaa, kootou see illoa te too naa manu e hahanai kootou, pee ko naa purumakau ma naa donki, i naa hare manu raa no haaunu i naa aso te Sabat?”

¹⁶ “Teenei se mokopuna Abraham, aa te ffine nei ni saisaitia Satan notauhia ina setau e sinahuru maa varu; eaa, e hakallika maa ia e uiia itana maki naa i te Sabat?” ¹⁷ Naa tama e lotoffaao ia ia naa ni napa iloo itana taratara ni kauake, aa te henua ia ni fiafia i ana lopo vana e hakasoro mmata ni mee.

Te parapol i te hua laakau punaamea

(Mt 13.31-32; Mk 4.30-32)

¹⁸ Jesus ki vasiri, “Nau ki taratara maa te Nohorana TeAtua e tiputipu peehea? ¹⁹ Te Nohorana TeAtua e mee ma se tamaa hua laakau teelaa e toria te tama raa i tana verena. Te hua laakau naa e somo no tuu iloo ma selaakau elasi, teenaa naa manu raa e ppena naa ohana laatou i naa laa te laakau naa.”

Te parapol te iis

(Mt 13.33)

²⁰ Jesus ki vasiri hoki, “Nau ki taratara maa te Nohorana TeAtua raa e tiputipu peehea? ²¹ Te Nohorana TeAtua e mee ma se iis te ffine e too no hakauru ki ana haraoa, aa niaaina maa ana haraoa raa e tammaki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis ni pesi naa.”

Te tootoka e kkaoo

(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Jesus ni sare vaaroto naa matakaaina ellasi ma naa tamaa matakaaina ka akonaki te henua no hakataka ka hano ki Jerusalem. ²³ Teenaa ki vasiri ake te tama tokotasi i naa matakaaina naa, “Te Ariki nei, teelaa ni uruai tama koi ma ki hakassaoria TeAtua?”

Jesus ki mee ake, ²⁴ “Kootou hakamakii ki uru atu kootou vaaroto te tootoka e kkaoo. E tammaki naa tama ma ki haaite ki uru atu laatou, tevana ia laatou ma ki see lavaa. ²⁵ Te saaita te tama emee tana hare raa e masike no ppui tana tootoka raa, teenaa kootou ma ki ttuu ake i haho no pakuuku ake te tootoka ka mee ake

* 13.14 Ex 20.9-10; Deut 5.13-14

ki te tama naa, ‘TeAriki, taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou!’ Tevana iaa te tama e mee tana hare raa ma ki mee atu peelaa, ‘Nau see iloa ikootou! Kootou nitama eoomai ihea?’²⁶ Teenaa kootou ma ki mee ake peelaa, ‘Maatou nikkai ka unu ma koe. Koe ni akonaki naa taratara TeAtua iloto te matakaaina maatou!’²⁷ Tevana iaa aia ma ki mee atu peelaa, ‘Nau see iloa ikootou. Kootou nitama eoomai ihea? Kootou hakattaha iaa nau, kootou naatama e sosorina hakallika!’²⁸ Kootou ma kittani ka kakarati naa niho kootou ite saaita kootou ma kikkite i Abraham, Isaac, Jacob, aa ma naa pure hakkaatoa ite Nohorana TeAtua. Kootou iaa kukerekereia ki haho.²⁹ Te henua ma ki oomai i te anake, te laki, tokorau ma te kipu, no nnoho kikkai ite kaikai elasi te Nohorana TeAtua.³⁰ Naa tama teelaa etukumurina te henua maa nitama see hai vana etaunai ite ssao nei ma ki hakannohoria TeAtua maa nitama hakamaatua, aa naa tama emmata te henua maa nitama hakamaatua ite ssao nei ma ki tukumurina TeAtua maa nitama see hai vana etaunai.’³¹

Te llee te manava Jesus i Jerusalem
(Mt 23.37-39)

³¹ Ite saaita naa hoki, aaraa Faarisi ni oo ake no mee ake ki Jesus, “Koe ki hakataha ite kina nei aa koe ku hano ki telaa matakaaina; koe e roroosia Herod ki taia.”

³² Jesus ki mee ake, “Kootou oo no taratara ake ki te manu vao naa: ‘Nau e hanahana naa tippua ka hakamasike naa maki i te aso nei ma taiao, aa i te ttoru naa aso raa aku heuna naa ma ki hakaoti.’³³ Tevana iaa nau ki hakataka ka hano ki Jerusalem ite aso nei, taiao, aa ma te aso e au. E hakallika ma se pure TeAtua e taia no mate i telaa henua; te pure TeAtua raa e tau ki taia no mate i Jerusalem.

³⁴ “Jerusalem, Jerusalem! Naa pure TeAtua raa etaia kootou ka tauatia kootou naa tama e heunatia atu TeAtua ki naa hatu. Nau ekaimanako maa kootou kipurutia mai nau kiaa nau, e mee pee ko naa hakutu ake te moa raa ana punua kilaro ana pakkau. Tevana iaa kootou see fiffai maa nau ki mee peenaa ki kootou!

³⁵ Teenaa te Hare Tapu kootou naa ma ki tiiake atu ki kootou. Nau e taratara atu ki kootou: kootou ma ki see kkkite iaa nau, ki tae iloo kite ssao kootou ma ki taratara peelaa, ‘Taatou ki hakanau ite tama e au ite inoa TeAriki.’”³⁶

14

Jesus e hakamasike te maki i te Sabat

¹ I te Sabat tokotasi raa, Jesus ni hano no kai i te hare te hakamau tokotasi naa Faarisi; teenaa te henua ni tokatoka seemuu iaa Ia. ² Te tanata tokotasi e ffura anavae ma ana rima ni hanake ki Jesus, ³ teenaa vasiri ake iloo Jesus ki naa tisa naa Loo ma naa Faarisi, “E aa, naa Loo taatou raa e ppui ki see hakamasike naa maki i te Sabat?”

⁴ Naa tama naa ni nnoho seemuu koi. Jesus ni toa a Ia te tamariki naa no haia iloo no taukareka, araa heunatia iloo Ia ka hano. ⁵ Teenaa mee ake iloo Ia ki naa tama naa, “Ki mee maa se tama i kootou e mee tana tamariki tanata, aa seai ma se manu hahaanai e leiho ki loto se rua ennoto i te Sabat, koe ma ki see lellere ki huutia mai koe te tama naa ki taha i te saaita naa lokoi?”⁶

✧ 13.27 Ps 6.8 ✧ 13.28 Mt 22.13; 25.30 ✧ 13.29 Mt 8.11,12 ✧ 13.30 Mt 19.30; 20.16; Mk 10.31 ✧ 13.35 Ps 118.26; Jer 22.5 ✧ 14.5 Mt 12.11

⁶ Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa te hakahea ake laatou te taratara Jesus ni mee ake.

Te tama e taka seemuu

⁷ Jesus ni kite i naa see naa tama te laa ni arumia kite kaikai raa ki nohonia laatou naa kina hakamau ite teevo. Teenaa ki kauake Ia te taratara nei kilaatou: ⁸ “Itoosaaita e arumia kite kaikai te tama e aavana hoou raa, koe ki see noho ite kina etukua ki noho naa hakamau. Koe see illoa, ma ki mee e mee te tama e hakamau are i aa koe ni arumia hoki te tama e mee tana kaikai naa. ⁹ Teenaa te tama e mee tana kaikai, te laa ni aru ki koorua hakapaa naa, ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, ‘Tiiake te tama raa ki au no noho ite kina naa.’ Teenaa koe ma ki napa ka hano no noho ite kina naa tamavare. ¹⁰ Toosaaita e arumia raa, tere no noho ite kina naa tamavare, teenaa te tama e mee tana kaikai naa ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, ‘Naaso, masike mai no noho ite kina naa hakamau raa ennoho.’^{*} ¹¹ Ite aa, naa tama e hakatannata maa laatou ni tama hakamau raa ma ki tukua iho TeAtua kilaro, aa naa tama ennoho koi pee ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria TeAtua ma ni hakamau.”^{*}

¹² Teenaa huri ake iloo Jesus no mee ake ki te tama e mee tana hare ennoho laatou kakkai naa, “Toosaaita e ppena too kaikai ite laa iaruna, sei maa ite laasuru raa, koe see aru koi ki oo soa, oo taaina, oo hareakina, aa ma naa tama e noho tauppiri atu te laa e hai mane. Ki mee maa koe e aru koi ki naa tama peena, naa tama naa ma ki oti ku aru atu hoki ki hanake koe kina hare laatou. Teenei too ara ma ki sua laatou itoo vana ni mee kilaatou. ¹³ Toosaaita e ppena too kaikai raa, koe ku aru ki naa tama e noho hakaaroa, naa tama see tipu hakaraaoi, naa tama see lavaa te sassare, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou. ¹⁴ Teenaa koe ma ki haia hakaraaoi na TeAtua, i naa tama naa ma ki see lavaa te sua laatou too vana ni mee ki laatou. Koe iaa ma ki sua TeAtua ite aso naa tama e taुकalleka raa ma ki massike ite mate.”

Te taratara i te kaikai e lasi

(Mt 22.1-10)

¹⁵ Te tanata tokotasi i naa taanata e noho ite teevo raa ni huri ake no mee ake peela ki Jesus, itana saaita ni lono i naa taratara nei, “Se fiafia peehea naa tama te laa ma ki noho no kka i te kaikai e lasi ite Nohorana TeAtua!”

¹⁶ Jesus ki kauake te taratara nei kiaa ia, “Te laa setanata ni mee tana kaikai iloo elasi, teenaa aru iloo aia ki te lopo tama ki oo ake. ¹⁷ Ite aso te kaikai raa, aia ni heuna ana poe raa ki oo no mee ake ki ana tama ni aru raa peela, ‘Kootou oomai, teenei te aso te kaikai!’ ¹⁸ Araa nei naa tama naa ni taratara tammaki. Te tama tokotasi e taratara ake peela, ‘Nau ma ki hano no mmata i taku kerekere hoou e taavi; nau e aroha iloo iaa nau ku see lavaa te hanatu.’ ¹⁹ Te laa tama e taratara ake peela, ‘Nau e hano no haate aku purumakau e sinahuru ni taavi; nau e aroha iloo iaa nau ku see lavaa te hanatu.’ ²⁰ Aa telaa tama e taratara peela, ‘Nau e aavana koi ite saaita nei, teenei see lavaa ai nau te hanatu.’

²¹ “Te poe raa ni ahe no taratara ake iloo ki tana hakamau raa i naa taratara naa tama naa. Te hakamau naa ni porepore itana loto, teenaa vana ake iloo ki tana poe, “Tere hakavave ki naa mateara iloto

^{*} 14.10 Prov 25.6,7 ^{*} 14.11 Mt 23.12; Lk 18.14

te matakaaina nei no toomai naa tama e nnoho hakaaroha, naa tama see ttipu hakaraaoi, naa tama eppuni naa karamata laatou, aa ma naa tama see lavaa te sassare.’²² Teenaa tepoe raa ni ahe ake no taratara ake kitana hakamau, ‘Te Ariki, nau ku oti te vanaake kilaatou, tevana iaa te hare nei koi ssao te oomai aaraa tama hoki.’²³ Teenaa ki mee ake hoki te hakamau raa ki tana poe, ‘Tere ki naa ara e ffuro inaa tautaha naa matakaaina nei, ki naa kina ettuu vaaroto mouku, aa koe ku puratia mai koe naa tama inaa kina naa ki oomai ki te kaikai nei, teenaa ki pii taku hare nei.’²⁴ Nau e vanaatu kiaa koe, see hai tama i aku tama ni aru raa ma ki nnamu i aku kaikai nei!’ ”

Te tiputipu ma ki sura i te tama e mee ma se disaipol

(Mt 10.37-38)

²⁵ Ite saaita tokotasi raa, naa katurana tama e tammaki iloo ni oo hakapaa ma Jesus, teenaa Jesus ki huri ake ki laatou no mee ake,²⁶ “Naa tama e fifai maa laatou ki mee ma ni disaipol aaku raa, te fifai laatou kiaa nau ki ttoe iaa i te fifai laatou ki naa tammamana ma naa tinna laatou, naa aavana ma naa tamalliki laatou, naa taaina ma naa kave laatou, aa inaa tino hoki iloo laatou.”²⁷ Naa tama see amo naa tino kros laatou no tautari kiaa nau raa, naa tama naa see lavaa te mee ma ni disaipol aaku.”

²⁸ “Ki mee maa se tama i kootou e maanatu ma ki hakatuu see hare teelaa e moe iloo ki aruna, koe ki noho no hakatuu hakaraaoi iloo ki iloa koe i too kooina ma ki pesi ki penapena te hare naa. Teenaa koe ma ki hakatuu ki iloa koe maa oo mane raa e llava ki hakaoti naa heuna te hare naa.”²⁹ Ki mee koe see noho no hakatuu hakaraaoi ki iloa koe te kooina te hare raa, too saaita koi hakatuu naa pou mua raa koe ma ki teki i too hare naa ma ki see lavaa te hakaoti. Teenaa naa tama ekkite i too hare e hakatuu naa ma ki tautaussua iaa koe.³⁰ Naa tama naa ma ki taratara peelaa, “Te tama nei ni kaamata te hakatuu tana hare, aaraa nei a ia ni see lavaa te hakaoti!”

³¹ “Ki mee maa se tuku e hano ma te sinahuru simata taanata no hetaa ma te tino rua naa simata taanata telaa tuku, teenaa te tuku naa ma ki noho imua no hakatuu ma ki mee ma ia e tau te hano no hetaa ma telaa tuku.”³² Ki mee maa te tuku naa e hakatuu no iloa maa ia ma ki see tau, teenaa, te saaita te kaavena telaa tuku koi mmao raa, a ia ma ki heuna atu ana tama no taratara hakaraaoi ma te tuku naa.

³³ “Peelaa hoki, kootou see lavaa te mee ma ni disaipol aaku ki mee maa kootou see tiake naa mee hakkaatoa kootou no tautari kiaa nau.

Te parapol i te sol

(Mt 5.13; Mk 9.50)

³⁴ “Te sol raa e taukareka, tevana iaa ki mee maa te sol raa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea?”³⁵ Te sol naa ku seai tana vana ma ki taukareka ai; ku taukareka koi ki peesia. Ki mee maa kootou e fifai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!”

15

Te parapol i te sipsip e seai

(Mt 18.12-14)

¹ I te aso tokotasi raa, e tammaki iloo naa tama e aoao naa takis aa ma aaraa tama haisara ni oo ake no hakannoo ki Jesus.² Teenaa naa Faarisi aa ma naa tisa naa Loo raa ni kaamata te taumaruu iaa Ia, “Te tama nei

e hiihai iloo maa ia ki kai ma naa tama haisara!”[☆] 3 Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei:

⁴ “Ki mee maa se tama i kootou e mee ana sipsip e noto i te lau, teenaa no seai te sipsip tokotasi. Te tama naa ma ki mee peehea? Te tama naa ma ki tiiake te matasivo maa sivo ana sipsip naa, aa ku hano no ssee te sipsip tokotasi ni seai naa. Te tama naa ma ki sessee ki laavea iloo a ia te sipsip naa. ⁵ I tana saaita e lave tana sipsip raa, a ia ma ki hiahia iloo. Teenaa te sipsip naa ma ki saaua a ia ki ana aamona ⁶ no ahe maa ia ki hare. Ala ma ki aru ki ana soa ma naa tama ennoho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teenaa a ia ma ki mee ake peelaa, ‘Nau e hiahia iloo i taku sipsip ni seai raa ku oti te lave. Kootou oomai ki taffao taatou!’

⁷ “Nau e vanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa tama i te lani ma ki fiafia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava. Te hiahia naa tama naa e ttoe ia i te hiahia laaou i te tinosivo maa sivo naa tama e ttonu naa ora laaou.

Te parapol i te mane siliva e seai

⁸ “Aa ki mee maa se ffine e mee ana siliva e sinahuru, teenaa no seai tana mane siliva tokotasi. Te ffine naa ma ki mee peehea? A ia ma ki hakaura tana lamu no ttahi iloto tana hare ka ssee hakaraaoui iloo ki lave tana mane. ⁹ I tana saaita e lave i tana mane raa, a ia ma ki aru ki ana soa ma naa tama e nnoho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teenaa a ia ma ki mee ake peelaa kilaatou, ‘Nau e hiahia iloo i taku siliva ni seai raa ku oti te lave. Kootou oomai ki taffao taatou!’

¹⁰ “Nau e vanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa ensol TeAtua raa e fiafia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava.”

Te parapol i te haanau e seai

¹¹ Jesus ki taratara ake hoki, “Teelaa se tanata e mee ana tamalliki taanata e lua. ¹² Te tama e tamariki i laaua naa ni mee ake peelaa ki laaua tamana, ‘Kaumai taku tuuhana i oo kerekere.’ Teenaa vvae atu iloo laaua tamana naa ana kerekere ki laaua haitana. ¹³ Inaa aso koi imuri raa, te taina tamariki raa ni kauake tana tuuhana i naa kerekere tana tamana raa ki tauia aaraa tama, teenaa too iloo ana mane naa no horau ki te henua e mmao. A ia ni mee pakava ana mane naa ki ana vana puamu e meeme. ¹⁴ Ana mane raa ni mee pakava no oti hakkaatoa, teenaa te one elasi raa kulave i te henua naa. Te tanata naa ni hano no noho iloo see hai kaikai ki kai.

¹⁵ Teenaa masike iloo ttama naa no ssee heuna i te tama tokotasi te henua naa. A ia naa ni heunatia te tanata raa ki hano ki ana hiri poi raa no roorosi i ana poi. ¹⁶ Te tamariki tanata naa ni mate i tana hiikai, teenaa a ia ni maanatu iloo maa ia ki kai naa kaikai naa poi raa ekkai, te vana ia ni see haitama ni kauake ana kaikai ki kai. ¹⁷ Teenaa surake iloo tana maanatu atamai i ana vana vvae ni mee, no taratara soko ia peelaa, ‘Nau ku mate i taku hiikai ia, naa tama e heheuna i taku tamana raa ekkai hakaraaoui iloo!’ ¹⁸ Nau ku ahe ki taku tamana no mee ake: Tamana, nau e mee taku sara imua naa karamata TeAtua aa imua oo karamata. ¹⁹ Nau ku see tau te taapaa a koe ma se tama aau. Toa nau ki mee ma se tama e heheuna ia koe.’ ²⁰ Teenaa masike iloo te tamariki tanata naa no ahe ki tana tamana.

“Tama naa koi mmao i te hare tana tamana raa, tana tamana naa ku kite ia ia; tana tamana naa ni llee iloo tana manava ia ia, teenaa tere atu iloo no ppuru tana tama naa kiaa ia ka vaisoni laaua.

²¹ Te tamariki tanata raa ki mee ake, ‘Tamana, nau e mee taku sara

☆ 15.2 Lk 5.29,30

imua naa karamata TeAtua aa imua oo karamata. Nau ku see tau te taapaa ma se tamariki aau.’²² Tevana iaa tana tamana naa ni huri no kannaa ki naa tama e heheuna iaa ia, ‘Hakavave! Toomai te kkaahu e taukareka raa iloo ki hakao te tamariki nei. Hakaoria se kasana itana mataarima aa ku toomai ni taka ki hakao ia.’²³ Aa kootou ku oo no taa te punua purumakau teelaa ni hahaanai taatou kilasi. Taatou ki mee se kaikai elasi aa taatou ku taffao!²⁴ Taku tamariki tanata nei ni mate, aa teenei ku ora; aia ni sei, aa teenei kulaavea.’ Teenaa kaamata iloo laatou te kkaai ka hai naa taffao laatou.

²⁵ “I te saaita naa raa, te taina matua raa e heheuna i ana kerekere i naa tautaha te matakaaina naa. Itana saaita ni ahe ake no taupiri kite hare raa, aia nilono inaa hai naa taffao naa tama ite hare.²⁶ Teenaa kannaatia iloo aia tetama tokotasi inaa tama e heheuna i te hare no vasiri ake, ‘Teelaa se aa e mee mai i te hare?’²⁷ Te tama raa ki mee ake, ‘Too taina raa ku oti te ahemai, teenaa too tamana raa ni taa te punua purumakau e lasi iloo raa ka mee tana kaikai, i tana tama raa ku tae ake hakaraa o iloo kiaa ia.’²⁸ Te taina matua raa ni loto iloo, aia ni see uru atu kiloto te hare laatou; teenaa ki masike atu tana tamana raa no ppuratia ki uru ake ki hare.²⁹ Tevana iaa te tamariki tanata naa ni huri atu no mee ake ki tana tamana, ‘I naa setau nei hakkaatoa raa, nau ni heheuna ma se poe iaa koe, aa sei iloo se saaita maa nau ni see hakannoo ki oo taratara. Se aa koe ni kaumai kiaa nau? Koe ni sei iloo too manū ni kaumai ma se gout, ki mee see kaikai ki taahao nau ma aku soa!’³⁰ Aa too tama naa iaa ni mee pakava ana maneraa inaa haahine hai huri, aa itana saaita ni ahemai raa, te punua purumakau elasi raa iloo e taia a koe ki mee tana kaikai!’³¹ Tana tamana raa ki mee ake, ‘Taku tama, koe e noho ma nau i naa aso nei hakkaatoa, aa aku mee nei hakkaatoa ni mee aau.³² Taatou ki kkaai ka fiafia, i too taina nei ni mate, aa teenei ku ora; aia ni sei, aa teenei kulaavea.’”

16

Te parapoli te tama e heheuna mattoni

¹ Jesus ni kauake te taratara nei ki ana disaipol, “Teelaa setama e hai mane e mee tetama e heheuna iaa ia e tarataraina maa e kailaarao ana mane.² Teenaa arumia iloo tetama e heheuna raa tana hakamau, no mee ake peelaa, ‘Teelaa se aa elono nau maa aku mane raa e kailaaraotia a koe? Hakatuu ki selaupepa ki iloa nau inaa takkoto aku mee nikauatu ki roosi koe, teenaa iaa koe ku hakaotina a nau ite heuna naa.’³ Teenaa ki noho te tama naa no hakataakoto soko ia peelaa, ‘Nau ka mee peehea? Nau ku haia taku hakamau raa ki hakaotina i aku heuna. Nau ku see tau te kerī rua, aa nau enapa tekainnō mee kitelaa tama.’⁴ Aa teenei nau ku iloa itaku yana ki mee! Teenaa itaku saaita ma ki hakaotina i aku heuna nei raa, nau ma ki mee aku soa teelaa ma ki oomai no toa nau ki naa hare laatou.’

⁵ “Teenaa aru iloa ia ki naa tama teelaa sekisui naa mee laatou ni too i tana hakamau. Aia ku mee ake ki te tama mua, ‘Ehia too kooina ki kauake ki taku hakamau?’⁶ Te tanata naa ki mee ake, ‘Evaru naa rau naa kalon sunu.’ Teenaa ki mee ake tetama e heheuna naa, ‘Too te laupepa naa aa koe ku sissii maa e haa naa rau naa kalon.’⁷ Te tanata e heheuna naa ku vasiri ake ki telaa tama, ‘Ai koe? Ehia too kooina ki sui?’ Te tama raa ki mee ake, ‘E simata naa paeke haraaoa.’ Te tanata

e heheuna raa ki mee ake, 'Too te laupepa naa aa koe kusissii maa e varu naa rau naa paeke haraaoa.'

⁸ "Te hakamau raa ni hakanau i te iloa vana te tama e sosorina kailaarao e heheuna ia ia naa; teenaa inaa tama te maarama nei e illoa sara iloo i naa mee naa vana laatou i te maarama nei, e ttoe ia i naa tama e tautari i TeAtua."

⁹ Jesus ku ttou atu hoki, "Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: tokonaki ki naa tama see hai mee ki naa mane ma naa hekau te maarama nei ki haisoa kootou. Aa itesaaita naa mee naa ku seai raa, kootou ma ki toa ki te kina kootou ma ki nnoho no nnoho hakaoti. ¹⁰ Te tama e iloa te mmata ake hakaraaoi ki naa tamaa mee raa, a ia ma ki iloa te mmata ake hakaraaoi ki naa mee ellasi. ¹¹ Aa ki mee maa kootou ni see illoa te mmata ake hakaraaoi ki naa hekau ma naa mane kootou i te maarama nei, ko ai te tama ma ki lavaa te kauatu naa mane ma naa hekau maaoni raa ki mmata ake kootou? ¹² Ki mee maa koe ni see mmata ake hakaraaoi ki naa mane ma naa hekau telaa tama, ko ai te tama ma ki kauatu oo tino mee?"

¹³ "See hai tama ma ki lavaa te heheuna ma naa hakamau elua; a ia ma ki hiihai ki te tama, aa ma ki lotoffaaeo itelaa tama. A ia ma ki heheuna hakaraaoi maa te tama, aa ma ki see hakannoo ki telaa tama. Kootou see lavaa te heheuna ma TeAtua aa kootou ia e kaimannako ki te mane."*

Aaraa taratara akonaki

(Mt 11.12-13; 5.31-32; Mk 10.11-12)

¹⁴ Te saaita naa Faarisi raa ni llono inaa taratara nei raa, laatou ni hakaere i Jesus, i te aa ilaatu nitama e fifai ki te mane. ¹⁵ Jesus ki mee ake ki laatou, "Kootou ko naa tama e mee ma ki ttoka te henua maa kootou nitama ettonu, tevana ia TeAtua e iloa inaa tiputtipu naa manava kootou. Inaa mee naa tama te maarama nei e mmata maa ni mee hakamaatua raa, teenaa ni mee e hakallika i naa karamata TeAtua."

¹⁶ "Te henua ni tautari mai iloo ki naa Loo Moses ma naa taratara naa pure TeAtua ni sissii, teenaa no tae mai iloo ki te ssao John te Baptis. Kaamata mai i te ssao naa raa, te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa ni tarataraina, teenaa te henua hakkaatoa ni hai ki naa mahi laatou ki uru atu ki te Nohorana naa.* ¹⁷ Naa tamaa taratara iloo iloto naa Loo raa e takkoto haimahiaa i telani ma te kerekere nei, i naa taratara naa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.*

¹⁸ "Te tanata e huri no tiiake ia tana aavana ka aavana i telaa ffine raa, te tanata naa e mee tana haisara i te aavana huri; aa te tanata e huri no aavana i te ffine ni tiiake tana aavana raa e mee tana haisara i te aavana huri.*

Lazarus ma te tanata hai mane

¹⁹ "Teelaa se tanata e hai mane, aa te tanata naa e hakao peenaa ki naa kkaahu e taukalleka ka noho ma te kau mee inaa aso hakkaatoa. ²⁰ Aa teelaa hoki se tama e noho hakaaroa, tana inoa ko Lazarus. Te haitino te tama naa e ppara hakkaatoa, aa a ia maraa e saua no hakanohoria i te tootoka te hare te tama e hai mane, ²¹ teenaa kikai a ia naa kaikai ettoe te tama haimane raa e maaoha i tana teevo. Naa poi i te kina naa maraa e oo ake no ariari naa kina e ppara te tama naa."

²² "Te saaita Lazarus ni mate raa, a ia ni saua naa ensol raa no hakanoho i te vasi Abraham i te kaikai elasi telani. Te tama haimane raa hoki ni mate no tanumia i te kerekere, ²³ teenaa tana manu

nitoa kite kina te mate no mōe aia ka hakallono kite isu. Aia nittoka ki aruna no kite inaa noho mai Abraham ite kina emmao, aa Lazarus enoho itana vasi. ²⁴ Teenaa kannaa iloo ia ki Abraham, 'Abraham taku tamana! Aroha iaa nau. Heunatia mai Lazarus ki au no ttoko tana mataarima ki loto se vai aa ku au no hakapara taku arero ki saumakallii. Nau ku mate i aku hakallono isu iloto te ahi nei!'

²⁵ "Araa nei Abraham ku mee ake, 'Taku tama, maanatu i too saaita nitaka ite maaramaraa, koe ni noho ma te kau mee etaukalleka, aa Lazarus iaa ni noho ma naa mee e hakallika. Aa te nei aia ku noho no hiahia, aa koe iaa ku noho ka hakannoo kite isu.

²⁶ Aa te elaa hoki seruaraa emōe vaaroto taatou, teenaa maatou seelavaa te hakahiti atu ki te vasi naa, aa kootou hoki seelavaa te hakahiti mai ki te vasi nei.' ²⁷ Te tama haimane raa ki mee ake, 'Abraham taku tamana, nau e tani atu kiaa koe, heunatia Lazarus ki hano kite hare taku tamana. ²⁸ Nau e mee akutaaina erima, aa nau e hiihai maa Lazarus ki taratara ake ki taku tamana raa ki hakaari ake ki aku taaina naa i te hakallika te kina nei. Nau see hiihai maa laatou ki oomai hoki ki te kina nei.'

²⁹ "Abraham ki mee ake, 'Naa Loo Moses ma naa taratara naa pure Te Atua raa e takkoto ki tautari laatou; laatou ki hakannoo ki naa taratara naa tama naa.' ³⁰ Te tama haimane raa ki mee ake, 'Abraham taku tamana, naa tama naa ma ki see lavaa te ffuri naa manava laatou! Kimee iloo ma setama e masike ite mate no hanatu no taratara atu ki laatou raa, teenaa naa tama naa ma ki ffuri no tiiake naa haisara laatou.' ³¹ Tevana iaa Abraham ni huri atu no taratara ake peela, 'Kimee maa naa tama naa see hakannoo ki Moses ma naa pure Te Atua, laatou ma ki see lavaa hoki te hakannoo ki te tama e masike mai i te mate.'"

17

Naa tiputipu te haisara

(Mt 18.6-7, 21-22; Mk 9.42)

¹ I te aso tokotasi raa Jesus ni taratara ake ki ana disaipol, "Te tiputipu te elaa e usu te tama ki ppena naa haisara raa e takoto, tevana iaa nau e aroha iloo ite tama e hakasura te tiputipu naa! ² E taukareka iloo maa te tama peenaa ki saitia tana ua ki se hatukaraa aa ku hakaterekia ite moana, teenaa inaa haaeo ma ki kauatu kiaa ia, kimee maa setamariki inaa tamalliki nei e usuhia aia ki ppena naa haisara, ma ki llasi iloo. ³ Kootou ki hakamattoni lokoi i naa sosorina kootou!

"Kimee maa tootaina raa e ppena tana sara, nutua te tama naa, aa kimee maa ia e huri tana manava notiiake ana haisara, aroha iaa ia. ⁴ Aa kimee maa ia e hitu hakkaatoa ana saaita i te aso tokotasi e mee ana vana e hakallika kiaa koe, aa i naa saaita naa hakkaatoa a ia e hanatu peenaa no vanaatu maa ia e aroha iaa ia ni sosorina peenaa kiaa koe, koe ki aroha i te tama naa."

Naa tiputipu te lotu maaoni

⁵ Naa aposol raa ki mee ake ki Te Ariki, "Haia maatou ki illoa hakaraaoi iaa koe."

⁶ Te Ariki ki mee ake, "Kimee maa te lotu kootou ennoto koi pee ko naa hua laakau e punaammea iloo raa, te lotu kootou naa e tau te uhuki te hui te laakau e tuu nei no peesia ki te moana.

Naa heheuna te poe

✧ 17.3 Mt 18.15

7 “Ki mee maa setama ikootou emee tanapoe eheheuna i tana kerī, aa seai maa erorosi i ana sipsip. I te saaita te poe naa e ahe ake i ana heuna, eaa, kootou emannatu maa tana hakamau raa ma ki mee ake kiaa ia ki hanotonu no kai? ⁸ Seai iloo! Tana hakamau naa ma ki mee ake are ki hano ia no mee hakaoti ana kaikai raa aa kuttaa ake kikai aia, aa kioti are aia ku kai. ⁹ Te hakamau raa ma ki see lavaa te vanaake ki tana poe maa ia e hiahia iaa ia e hakannoo ki ana taratara. ¹⁰ Teenaa kootou hoki, i te saaita kootou ku oti te haia kootou naa heuna TeAtua ni kauatu raa, kootou ki taratara peela, ‘Maatou ni poe vare koi e mee naa heuna maatou.’”

Te taka sinahuru e haia Jesus no taukalleka

¹¹ I te saaita Jesus ni hano ki Jerusalem raa, a Ia ni hano vaaroto naa matakaaina Samaria ma Galilee. ¹² I tana saaita ni uru atu ki te tamaa matakaaina tokotasi raa, a Ia ni tiri i te taka sinahuru taanata e haia te leprosi. Naa tama naa e ttuu hakammao ¹³ ka tanitani varo ake, “Te Ariki Jesus! Aroha i maatou!”

¹⁴ Jesus ni ttoka atu ki laatou no mee ake, “Kootou oo no mee ki mmata naa maatua raa ikootou.”

Teenaa naa tama naa ni taukalleka lokoi i te saaita laatou koi sassare are ka oo. ¹⁵⁻¹⁶ Te tama tokotasi inaa tama naa se tama haka Samaria. Te saaita te tama naa ni kite maa ia ku taukareka raa, te tama naa ni ahe ake ki Jesus ka hakanau i TeAtua ki ana varo. A ia ni hano no ttuu ana turi imua Jesus no taratara hakahiahia atu kiaa Ia. ¹⁷ Jesus ki vasiri, “Teelaa se taka sinahuru taanata ni haia no taukalleka, aa teehea telaa takasivo? ¹⁸ Teenei kote tama are telaa henua nei teenei ni ahemai no taratara hakahiahia i TeAtua.” ¹⁹ Jesus ki huri ake ki te tanata raa no mee ake, “Masike ki aruna no hano; koe ku taukareka iaa koe e lotu iaa nau.”

Te saaita Jesus ma ki ahemai

(Mt 24.23-28, 37-41)

²⁰ I te aso tokotasi raa, e mee naa Faarisi ni vasiri ake ki Jesus, “Te Nohorana TeAtua raa ma ki tae mai i te saaita hea?” Teenaa ki mee ake Jesus, “See hai vana ma ki hakailoa ake ki te henua maa te Nohorana TeAtua raa ku takoto. ²¹ See hai tama ma ki mee peela, ‘Kootou mmata mai, teenei te Nohorana TeAtua!’ Aa see hai tama hoki ma ki mee peela, ‘Kootou ttoka atu, teelaa te Nohorana TeAtua!’ I te aa, te Nohorana TeAtua raa e takoto iloto kootou.”

²² Teenaa mee ake iloo Ia ki ana disaipol, “Te ssao raa ma ki tae mai, teenaa kootou ma ki fiffai kikkite kootou se aso tokotasi inaa aso te Tama te Henua, tevana iaa kootou ma ki see lavaa. ²³ E mee aaraa tama ma ki mee atu ki kootou, ‘Kootou ttoka atu, teelaa a Ia!’ Aaraa tama iaa ma ki mee atu peela, ‘Kootou mmata mai, teenei a Ia!’ Tevana iaa kootou ki see hakannoo ki naa taratara naa tama naa ka hurohuro kootou vaamuri laatou ka sessee iaa Ia. ²⁴ I te aso te Tama te Henua ma ki ahemai raa, te henua hakkaatoa ma kikkite iaa Ia, e mee pee ko naa ttoka laatou inaa taaraki te uila no maasina hakkaatoa telani ma te kerekere. ²⁵ Tevana iaa te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina no hakallono isu imua, teenaa a Ia ma ki hakakkeina naa tama te maarama nei.

²⁶ “Te saaita te Tama te Henua ma ki hakasura mai raa, naa tama te maarama nei ma ki haia pee ko naa haia naa tama i te ssao Noah. ²⁷ I te ssao Noah raa, te henua ni nnoho koi no kkai ka unu, aa

naa taanata ma naa haahine raa e aavanavvana, no tae iloo ki te aso Noah niuru kiloto tevaka elasi. Teenaa ki hakaffuta tettairaa no loohia te henua hakkaatoa no mmate.✠

28 “Te aso naa hoki ma ki mee pee ko te ssao Lot ni noho. Te henua ni noho koi no kkai ka unu; laatou e noho kataavi hekau peenaa ka ttori kaikai ka hakatuu hare. 29 I te aso Lot ni hakataha i Sodom raa, te ahiraa niura mai itelani ka maaoha mai naa korokorohatu e mallaa, e mee pee ko naa too teua, ki naa tama te matakaaina naa no mmate laatou hakkaatoa.✠ 30 Teenaa te aso te Tama te Henua ma ki hakasura iho raa ma ki tiputipu peenaa hoki.

31 “I te aso naa raa, te tama e noho i haho tana hare raa ma ki see hai saaita ki tere kiloto tana hare raa notoo ana hekau; peelaa hoki, te tama e heheuna iana verena raa ma ki see hai saaita ki tere ki tana hare.✠ 32 Kootou mannatu i te vana ni sura ki te aavana Lot!✠ 33 Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, a ia ma ki taaohi ki te ora maaoni.✠

34 “Nau e vanaatu ki kootou. I te poo naa raa, te takarua ma ki mmoe i te moelana tokotasi: te tama tokotasi ma ki toa, aa telaa tama ma ki tiiake ka moe. 35 Te takarua haahine ma ki haikai hakapaa: te ffine tokotasi ma ki toa, aa telaa ffine ma ki tiiake ka noho. 36 [Te takarua taanata ma ki heheuna hakapaa i naa verena laaua: te tanata tokotasi ma ki toa, aa telaa tanata ma ki tiiake ka noho.]”

37 Naa disaipol raa ki vasiri ake, “Te Ariki, naa vana nei ma ki ssura i hea?”

Jesus ki mee ake, “Te kina taatou e kkite maa naa manu lellere raa e ttuu purina raa, taatou e illoa maa teelaa setama e mate e moe i te kina naa.”

18

Te taratara i te puruna ffine

1 I te aso tokotasi raa, Jesus ni akonaki ake ana disaipol raa ki see kkaro te taku ki Te Atua i te kau saaita. A Ia ni kauake te taratara nei ki ana disaipol: 2 “Teelaa setama e hakatonutonu naa sara e noho i te matakaaina tokotasi. Te tama naa see iloa i te matakua i Te Atua, aa a ia see iloa te maanatu itelaa tama. 3 Aa i te matakaaina naa hoki, teelaa se puruna ffine. Te puruna naa e hanatu peenaa i te kau saaita no ppura ki te tama naa ki hakatonusia tana koti e mee maa telaa tama. 4 Te tama e hakatonutonu naa sara raa ni sei iloo ki hiihai maa ia e tokonaki kite puruna naa, aa i te aso tokotasi raa nei, te tanata naa ku noho no maanatu peelaa, ‘Niaaina maa nau see iloa i te matakua i Te Atua aa nau see iloa i te maanatu ki telaa tama, 5 nau ma ki hakatonusia a nau tana koti. Nau ku kkaro koi i naa aheahe mai te ffine nei no hakanaenaeria a nau.’”

6 Teenaa Te Ariki ki taratara ake hoki, “Kootou hakannoo ki naa taratara te tama see tonu naa e hai. 7 E aa, kootou e mannatu maa Te Atua ma ki see tokonaki ki ana tino tama teelaa e tanitani ake peenaa kiaa ia i te poo ma te ao? Kootou e mannatu maa ia ma ki see hakavave no tokonaki ake ki naa tama naa? 8 Nau e vanaatu ki kootou, Te Atua ma ki hakavave loкои no tokonaki ki naa tama naa i tana saaita ma ki hakatonutonu i laatou.

✠ 17.27 Gen 7.6-24 ✠ 17.29 Gen 18.20—19.25 ✠ 17.31 Mt 24.17,18; Mk 13.15,16 ✠ 17.32 Gen 19.26 ✠ 17.33 Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; Jn 12.25

“Aa i te saaita te Tama te Henua ma ki ahemai raa, e hia ana tama ma ki kkite maa e lotu maaoni e nnoho i te maarama nei?”

Te taratara i te Faarisi ma te tama e aooa naa takis

⁹ Jesus nikauake hoki tetaratara nei ki naa tama e hakataakoto maa laatou nitama ettonu lokoi, tevana iaa see fiffai ki aaraa tama. ¹⁰ “Teelaa setakarua taanata ni oo ki te Hare Tapu TeAtua no taku: te tama tokotasi se Faarisi, aa telaa tama se tama e aooa naa takis.

¹¹ “Te Faarisi raa ni tuu i tana kina soko ia no taku peelaa ki TeAtua, ‘TeAtua, nau e hiahia iaa koe, iaa nau see mee naa vana hakallika ma ko aaraa tama. Nau seai setama ekaimmate iaku mee, aa nau etaratara lokoi ki tetaratara maaoni. Nau hoki see puamu ma aaraa haahine pee ko aaraa tama. Nau e hiahia iaa nau see mee pee ko te tama e aooa naa takis etuu mai i te kina raa!’ ¹² Iloto te wiki tokotasi raa, nau e hakapakuu aku aso elua, aa iaku huitaarau mane hakkaatoa e too raa, nau e kauatu too sehu.’

¹³ “Te tama e aooa naa takis raa iaa etuu hakammao ka suru tana pisouru; a ia e tuu koi ka pakuukuu tana hatahata ka taku peelaa, ‘TeAtua, aroha iaa nau se tama haisara!’ ”

¹⁴ Jesus ki mee ake, “Nau evanaatu ki kootou, i te saaita te takarua naa ni ahe ki naa hare laaua raa, teelaa ko te tama e aooa naa takis raa e tonu i naa karamata TeAtua; te Faarisi raa iaa ni see tonu i naa karamata TeAtua. Teenaa i te tama e ahu kaaa raa ma ki tukua iho TeAtua kilaro, aa te tama e tuku soko ia kilaro raa, te tama naa ma ki hakanauria TeAtua.”[✠]

Jesus ma naa tamalliki punaammea

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou ki Jesus, teenaa ma ki paa naa rima Jesus ilaatou aa kutaku ki TeAtua ki mmata ake ki naa tamalliki naa. I te saaita naa disaipol raa ni kkite raa, laatou ni ffuri atu no nutua naa tama naa. ¹⁶ Araa nei Jesus ku mee ma ki too ake naa tamalliki raa kaaa Ia, teenaa mee ake iloo ki ana disaipol, “Kootou tiake naa tamalliki raa ki oomai kaaa nau, i te Nohorana TeAtua raa se kina naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. ¹⁷ Kootou ki hakamaaron a i te taratara nei! Te tama see too te Nohorana TeAtua i naa tiputipu te tamariki raa, te tama naa ma ki see tae ki te kina naa.”

Te taratara i te tama hai mane

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Te hakamau tokotasi naa Jew raa ni vasiri ake peelaa ki Jesus, “Taku tisa etaukareka, nau ki mee peehea ki too nau te ora e ora hakaoti?”

¹⁹ Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai maa nau etaukareka? See hai tama etaukareka, TeAtua soko Ia etaukareka. ²⁰ Koe e iloa i naa loo e mee peelaa: ‘Kootou see puamu ma aaraa haahine aa ma aaraa taanata; kootou see taa tama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraa tama; kootou see taratara kailleshi i aaraa tama; hakanoo ki naa tammana ma naa tinna kootou.’ ”[✠]

²¹ Te hakamau raa ki mee ake, “Kaamata mai iloo i taku saaita koi tamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei.”

✠ 18.14 Mt 23.12; Lk 14.11 ✠ 18.20 Ex 20.14; Deut 5.18; Ex 20.13; Deut 5.17; Ex 20.15; Deut 5.19; Ex 20.16; Deut 5.20; Ex 20.12; Deut 5.16

22 Ite saaita Jesus nilono inaa taratara ake te tanata nei raa, a Ia ki mee ake, "Etakoto te mee tokotasi hoki ki haia a koe. Koe kitoo oo hekauraa hakkaatoa no kauake ki aaraatama kitauia, aa koe ku vaevae atu oo maneraa ki naa tama see hai mee. Koe naa ma ki hai mee etakkoto itelani; teenaa aa koe ku au no tautari kiaa nau." 23 Ite saaita te tanata naa nilono inaa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, i te aa i aa ia se tama haimane.

24 Jesus ni kite maa te tanata naa ni mei hakaoti, teenaa ki mee ake a Ia peelaa ki ana disaipol, "Naa tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru ki loto te Nohorana TeAtua! 25 Te tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru ki loto te Nohorana TeAtua, e hainauhie are maa te kamol ki hakauru tana haitino ki loto te pokopoko te ttui e tuitui maro."

26 Naa tama ni llono i ana taratara raa ki vasiri ake, "Aa teelaa ko naa tama hea ma ki lavaa te hakassaoria?"

27 Jesus ki mee ake, "Naa mee te henua e mmata maa e hainattaa raa, e hainauhie ki TeAtua."

28 Teenaa ki mee ake Peter, "Mmata mai! Maatou nei ni tiiake hakkaatoa naa mee maatou ki tautari atu maatou kiaa koe."

29 Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Nau e vanaatu ki kootou. Te tama etiake tana hare, tana aavana, ana taaina, ana maatua, aa ma ana tamalliki ki haia a ia naa heuna te Nohorana TeAtua raa, 30 TeAtua ma ki kauake te kau mee hakkaatoa i tana saaita koi noho i te maarama nei. Naa mee naa ma ki ttote iaa i ana mee ni noho ma ia imua, aa i te ora hakamuri raa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti."

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

31 Jesus ki too te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ki te vasi no mee ake, "Kootou hakannoo! Taatou ku oo ki Jerusalem. Naa taratara hakkaatoa naa pure TeAtua nisissii imua inaa vana ma ki mee ki te Tama te Henua raa ma ki ttino ite saaita taatou ettae ki te kina naa. 32 A Ia naa ma ki kauake naa tama i Jerusalem raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew, teenaa a Ia ma ki tautausuaina naa tama naa ka haia haaeoia, aa a Ia ma ki sasaavarea laatou. 33 A Ia ma ki sarua naa tama naa ka taia no mate, tevana iaa i te ttou naa aso raa a Ia ma ki masike no ora hoki."

34 Naa disaipol raa ni see illoa hakaraaoi inaa taratara Jesus e kauake nei; te hakataakoto naa taratara nei ni huuina ilaatou, teenaa laatou ni see illoa maa Jesus e taratara i te aa.

Te tama e ppuni ana karamata e haia Jesus no kite

(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

35 Te saaita Jesus ni saaita atu ki te matakaaina Jericho raa, teelaa se tanata e ppuni ana karamata e noho i te vasi te ara raa ka kainnoo mane ki naa tama e sassare. 36 Te saaita te tanata naa nilono i naa nattaa naa vae naa tama e llaka raa, a ia ki vasiri, "Teelaa ko ai?"

37 Naa tama raa ki mee ake, "Jesus, te tama i Nazareth raa kulaka."

38 Teenaa ki tanitani varo atu te tanata e ppuni ana karamata raa peela, "Jesus, te mokopuna David! Aroha iaa nau!"

39 Naa tama e sassare vaamua raa ni ffuri atu no nutua te tanata naa ki ppui tana pukua. Tevana iaa te tanata naa ni huri no kannaa maa-roo iaa, "Te mokopuna David! Aroha iaa nau!"

⁴⁰ Teenaa ttuki iloo Jesus no vanaake ki naa tama raa ki taakina ake te tanata raa kiaa Ia. Te saaita te tanata raa ni taupiri ake raa, Jesus ki vasiri ake kiaa ia, ⁴¹ “Koe e hiihai maa koe ki haia a nau peehea?”

Teenaa ki mee ake te tanata naa, “TeAriki, nau e hiihai maa nau ki kite hoki.”

⁴² Jesus ki mee ake, “Aa ttoka! Koe naa kukite iaa koe kulotu maaoni.”

⁴³ Te tanata nippuni ana karamata naa ni kite i te saaita naa lokoi, teenaa sare hakanau iloo ia i TeAtua ka tautari atu vaamuri Jesus.

19

Sakius

¹ Jesus ni hano notae iloo ki Jericho, teenaa hano iloo Ia vaaroto te matakaaina naa. ² I te saaita naa raa e mee te tanata, tana inoa ko Sakius, e noho i te matakaaina naa. Te tanata naa se tama hakamau inaa tama e aoao naa takis, aa se tama hoki e hai mane. ³ Aia ni hiihai iloo maa ia ki kite maa Jesus se tama peehea, tevana iaa a Ia ni see lavaa te kite, inaa tama raa e muimui atu hakkaatoa inaa vasi Jesus, aa ia ia hoki se tama e potopoto. ⁴ Teenaa tere iloo ia kimua no kake ki aruna telaakau ettapa ma sesikamo, ki kite ia i Jesus itana saaita ma kilaka ake i te ara naa. ⁵ I te saaita Jesus ni tae ake ki te kina te laakau raa, a Ia ki ttoka ki aruna no mee ake peela ki Sakius, “Sakius, tiriho vave mai ki laro, nau ma ki hanatu no nnoho taaua i too hare i te aso nei.”

⁶ Sakius ni hakavave no tiriho ki laro no toa a ia Jesus ki tana hare, teenaa a ia ni hiahia iloo. ⁷ Naa tama hakkaatoa ni kite ilaaua raa ni kaamata tetaumaruu i Jesus peela, “Te tama nei ku hano iloo no mee ma ki nnoho laaua ma te tama haisara!”

⁸ Sakius ni masike no tuu ki aruna no mee ake peela ki TeAriki, “TeAriki, hakannoo mai! Nau ma ki vvae aku hekau no kauake se vasi ki naa tama e nnoho hakaaroha. Aa ki mee maa ni tama ni hakarereesia a nau no toa naa mane laatou, naa mane naa tama naa ma ki suia a nau, aa nau ma ki hakaipiri ake ki haa i te kooina laatou ni toa a nau.”

⁹ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Naa tama i te haanauna nei e hakassaoria TeAtua i te aso nei, i te tanata nei hoki se tama i te manava Abraham. ¹⁰ Tama te Henua raa ni au no ssee aa no hakassao naa tama e mee pee ko naa sipsip e seai.”*

Te taratara i naa mane kol

(Mt 25.14-30)

¹¹ I te saaita Jesus ni taupiri ki tae ki Jerusalem raa, a Ia ni kauake hoki tela taratara ki naa tama e hakannoo kiaa Ia. I te aa inaa tama naa ni mannatu maa te Nohorana TeAtua raa ku saaita ake kol. ¹² Jesus ki mee ake, “Teelaa se tama hakamaatua ni hano ki te henua e mmao ki hakanohoria a ia ma se tuku, teenaa ki ahemai a ia no tuku i tana henua. ¹³ Itana saaita ni mee ki hano raa, a ia ni aru ki te taka sinahurutama e heheuna iaa ia no kauake, te tama tana mane kol tokotasi. Teenaa mee ake iloo peela ki naa tama naa, ‘I taku saaita e hano raa, kootou ki heheunatia kootou naa mane naa, ki mmata maa ehia naa mane kootou ma ki ffuti i taku saaita ma ki ahemai.’ ¹⁴ Naa tino tama iloo i tana henua naa ni lotoffaeo iaa ia, teenaa henua iloo aaraa tama ilaatou ki oo no vanaake ki te tuku hakamaatua

* 19.10 Mt 18.11

e noho i te henua e mmao raa peelaa, 'Maatou see fiffai maa te tama nei e tuku i maatou.'

¹⁵ "Tevana iaa te tama hakamaatua naa ni hakanohoria koi ma se tuku, teenaa ahe iloo aia ki tana henua. Itana saaita ni tae ki tana henua raa, aru iloo ia ki naa tama e heheuna iaa ia raa ki oo ake, iaa ia e mee ma ki iloo ia maa e hia naa mane naa tama naa ni lavaa.

¹⁶ "Te tama mua raa ni hanake no mee ake, 'Te ariki, nau ni lavaa te ffuti aku mane kol e sinahuru ki too mane kol ni kaumai.'
¹⁷ Te tuku raa ki mee ake, 'Koe setama e heheuna taukareka iloo! Koe nei kutukua ki noho hakamaatua a koe inaa matakaaina e llasi e sinahuru, i te aa ia koe ni roorosi hakaraaoi lokoi inaa tamaa mee ni kauatu nau.'

¹⁸ "Te laa tama ni hanake no mee ake, 'Te Ariki, nau ni lavaa te ffuti aku mane kol e rima ki too mane kol tokotasi ni kaumai.'
¹⁹ Te tuku raa ki mee ake kiaa ia, 'Koe ma ki noho hakamaatua i naa matakaaina e llasi e rima.'

²⁰ "Te laa tama ni hanake no mee ake, 'Te Ariki, te nei too mane kol ni kaumai; te mane kol nei ni miinia a nau iloto tetapaa maro raa no huuna ki see kiitea.
²¹ Nau ni mataku iaa koe se tuku e haeeo. Naa mee aaraa tama e tukuraa, koe etoo, aa naa mee aaraa tama e tori raa, koe evasi.'
²² Te tuku raa ki mee ake, 'Koe setama e heheuna hakallika! Oo tino taratara e kaumai naa e huri ake peelaa maa koe esara. Koe ni iloa koi maa nau setama e hiihai maa naa tama e heheuna iaa nau raa ki heheuna hakappuru, aa maa nau e too koi te mee telaa tama e tuku, aa evasi te mee telaa tama e tori.
²³ Ai koe ni see heheunatia koe naa mane naa? Ki mee raa nau ni hakahe mai aku mane naa hakapaa ma naa tamaa mane aau ni lavaa te ffuti i taku saaita ni ahemai.'

²⁴ "Teena huri iloo ia no mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa, 'Too te mane kol iaa ia naa no kauake ki te tama ni lavaa ana mane kol e sinahuru.'
²⁵ Naa tama naa ki mee ake, 'Te ariki, te tama naa ku naa mee are ana mane kol e sinahuru!'
²⁶ Te tuku raa ki mee ake, 'Nau ku taratara atu ki kootou: Naa tama e iloo te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake kilaatou raa, nau ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu ki naa mee e noho ma laaou; aa naa tama see illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake raa, teenaa naa tamaa mee e noho ma laaou naa ma kitoa hakkaatoa nau.*
²⁷ Aa naa tama e tautau haeeo ma nau, te laa ni see fiffai maa nau ki tuku i laaou raa, kootou toomai naa tama naa ki te kina nei no taia imua aku karamata!'"*

²⁸ I te saaita Jesus ni oti te kauake naa taratara nei raa, masike iloo Ia no hano imua ki Jerusalem.

Jesus ku uru atu ki Jerusalem ma se tuku

(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁹ Te saaita Jesus ni taupiri atu ki naa matakaaina Bethpage ma Bethany i aruna temouna ettapa ma ko te Mouna naa Oliv raa, heunatia iloo Ia ana disaipol elua ki oo imua,
³⁰ ka taratara ake peelaa ki te takaru naa, "Koorua oo atu ki te tamaa matakaaina e tuu imua naa. Te saaita koorua ettae atu raa, koorua ma ki kkte ma se sukua donki e saisaitia katuu. Te sukua donki naa ni sei iloo ki kaakea setama noterekia. Koorua veetea te manu naa aa ku taakina mai.
³¹ Ki mee maa se tama e vasiri atu peelaa, 'Te manu naa

e veetea koorua kiaa?’ Teenaa koorua ku mee ake, ‘TeAriki e vana ma ki too ake kiaa ia.’”

³² Te takarua naa ni oo no kkite iloo i naa takkoto mai naa mee naa pee ko naa taratara ake Jesus kilaa. ³³ Te saaita te takarua naa koi ttuu ka vvete te manu naa raa, te tama e mee tana manu naa ku hanake no mee ake kilaa, “Te manu naa e veetea koorua kiaa?”

³⁴ Te takarua raa ki mee ake, “TeAriki e vana ma ki too ake kiaa ia.” ³⁵ Teenaa taakina iloo laaua te sukua donki raa ki Jesus. Araa ffora iloo naa maro laaua raa vaaruna te manu raa no hakkake atu Jesus ki aruna. ³⁶ Te saaita Jesus ni tere ake i te manu naa raa, te henua ni horahora naa maro laatou raa iloto te ara ki tere ake Jesus vaaruna.

³⁷ I tana saaita ni taupiri atu ki Jerusalem, i te kina te ara raa e tere iho i te Mouna naa Oliv raa, tekuturana tama etammaki inaa tama etautari iaa Ia raa nikaamata te huahua ka hakanau i TeAtua inaa vana ellasi laatou ni kkite. Naa tama naa ni tanitani varo peela, ³⁸ “TeAtua ki haia hakaraaoina a Ia te Tuku teelaa e au iloto te inoa TeAriki!

Telaaoi TeAtua ki takoto i telani aa taatou ki hakanau i TeAtua, tetama enoho hakamaatua iaruna naa mee hakkaatoa!”[☆]

³⁹ Teenaa ki mee ake aaraa tama inaa Faarisi raa peela ki Jesus, “Te tisa nei, vanaatu ki oo disaipol raa ki ppui naa pukua laatou!”

⁴⁰ Jesus ki mee ake, “Nau emee atu kikootou, kimee maa naa tama nei e ppui naa pukua laatou, naa tamaa hatu iloto te ara raa ma ki massike no tanittani varo!”

Jesus e tani i tana aroha i Jerusalem

⁴¹ Te saaita Jesus ni hanatu no taupiri iloo ki Jerusalem, ka kite inaa tuu mai te henua naa raa, a Ia nitani itana aroha. ⁴² A Ia ki taratara peela, “Ki mee koi koe ni iloa i te aso nei maa te ara te noho laaoi raa e sura atu peehea! Aroha, koe ku sukumuri. Te ara te noho laaoi raa ku oti te huuina TeAtua ia koe!” ⁴³ Te aso raa ma ki tae mai, teenaa naa tama e tautau haaeo ma koe naa ma ki oo atu no aarehatia koe. Naa tama naa ma ki ppena naa pae laatou ka roosi ki hetaa maa kootou. Koe ma ki osohia atu naa tama naa inaa vasi hakkaatoa no seua. ⁴⁴ Koe ma ki seua naa tama naa ki laro no taaiia tookano henua naa hakkaatoa. Seai iloo sekina tokotasi ma ki taukareka hakamaarie, teenaa i te saaita TeAtua ni hanatu no mee ma ki hakasao kootou raa, kootou ni see fifai maa kootou e hakannoo.”

Jesus ku hano ki te Hare Tapu

(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ I tana saaita ni tae atu ki Jerusalem raa, a Ia ni hano ki te Hare Tapu. Teenaa kerekereia iloo Ia naatama enoho i te kina naa ki oo ki taha, teenaa ko naa tama enoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. ⁴⁶ A Ia ki mee ake ki naa tama naa peela, “Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘Taku Hare Tapu nei se kina naa tama TeAtua e oomai no taku.’ Aa te nei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!”[☆]

⁴⁷ Inaa aso hakkaatoa raa, Jesus enoho ka akonaki peenaa naa tama raa iloto te Hare Tapu. Teenaa naa maatua hakamaatua, naa tisa naa loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni sessee ara

ki taia laatou Jesus.✱ 48 Tevana iaa laatou ni see hai ara e illoa, i te henua ennoho ka hakannoo peenaa ki naa taratara hakkaatou Jesus e akonaki ake.

20

Naa mahi Jesus

(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

¹ I te aso tokotasi Jesus e akonaki te henua ka hakahea te Lono Taukareka iloto te Hare Tapu raa, naa maatua hakamaatua, naa tisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake ki Jesus ² no vasiri ake peelaa, “Taratara mai ki illoa maatou. Teelaa nitaratara ai e kauatu kiaa koe maa koe ki mee naa vana nei? Ko ai te tama evanaatu maa koe e lavaa te kerekereia a koe naa tama raa i te Hare Tapu?”

³ Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Aa kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei. Kootou taratara mai ⁴ maa ko ai te tama i Te Atua ma naa tama te maarama nei ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua?”

⁵ Teenaa ki kaamata naa tama naa te taratara soko laatou peelaa, “Taatou kitaratara ake peehea? Kimee maa taatou evana ma ko Te Atua, a ia ma ki mee mai peelaa, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?’ ⁶ Aa ki mee maa taatou evana maa ko naa tama te maarama nei raa, teenaa taatou ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, i naa tama nei e illoa maa John se pure maaoni Te Atua.” ⁷ Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Maatou see illoa.”

⁸ Jesus ki mee ake ki laatou, “Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei.”

Te taratara i naa tama e ttori naa verena ‘grape’

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei: “Teelaa setanata e tori tana verena ‘grape’. A ia ni kauake tana verena naa ki roorosi ake aaraa tama, teenaa i aa ia ma ki hano no noho rooroa iloo i telaa henua.✱

¹⁰ I te saaita naa ‘grape’ raa ni ttae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu tana poe tokotasi ki naa tama e roorosi itana verena raa ki too tana tuuhana i naa ‘grape’ naa tama naa e vasi. Araa nei naa tama e roorosi i te verena te tanata raa ku ffuri atu no sarua laatou te poe te tanata raa ka hakahea ma ana rima. ¹¹ Te tanata raa ni heuna atu hoki telaa poe, tevana iaa te poe naa ni sarua hoki naa tama naa ka sasaakiria, ara hakahea hoki ma ana rima. ¹² Te tanata naa ku heuna atu hoki te ttoru ana poe; teenaa naa tama e roorosi i te verena raa ni taia hoki laatou te poe naa no mere ka kerekereia ki hano. ¹³ Teenaa ki taratara te tanata e mee tana verena raa peelaa, ‘Nau ka mee peehea? Nau ku heuna iloo takutino tama ellee ai taku manava nei ki hano; nau e iloa maa naa tama naa ma ki hakannoo kiaa ia.’ ¹⁴ Tevana iaa te saaita naa tama raa ni kkte maa teelaa ko te tamariki tanata te tama e mee tana verena raa, laatou ki taratara seemuu peelaa, ‘Te nei ko tana tama. Taatou ki taia taatou te tama nei aa te verena nei kutoo ma taatou!’ ¹⁵ Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no taakina ki taha te verena raa no taia ka mate.”

Araa Jesus ku vasiri ake peelaa, “Naa tama e roorosi i te verena raa ma ki haia peehea te tanata e mee tana verena naa? ¹⁶ Te tanata naa ma ki hanatu no taايا naa tama naa ki mmate, aa ku kauake tana verena naa ki aaraa tama ki roorosi.”

Te saaita naa tama raa ni llono i te taratara nei raa, laatou ni ffuri ki Jesus no mee ake peelaa, “See hai vana peenaa ma ki sura!”

¹⁷ Jesus ki ttoka atu ki naa karamata laatou no vasiri, “Aa kootou e hakatuu maa te taratara teelaa etakoto iloto te Laupepa Tapu raa, e mee maa e aa?*

Te hatu teelaa ni hakkeena naa tama e penapena hare ma se hatu e hakallika koi raa, ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua iloo teelaa e hakatuu ki mmate ai te hare.’

¹⁸ Naa tama hakkaatoa e taussina ki aruna te hatu naa ma ki mmere hakallika, aa ki mee te hatu naa e leiho ki aruna se tama raa, te tama naa ma ki marepurepu.”

¹⁹ Naa tisa naa Loo ma naa maatua hakamaatua raa ni mee ma ki tauhia laatou Jesus i te saaita naa lokoi, ilaatou e illoa maa Jesus e taratara ilaatou; tevana iaa laatou ni mattaku i te henua.

Naa takis e pesi ki te Tuku hakamau i Rome

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara sevana maa Jesus. Teenaa tauia iloo laatou aaraa tama no heunatia ki oo no vasirisiri te kau vana ki Jesus, ki hakasara se taratara maa Jesus aa ku taakina laatou no kauake ki te hakamau Rome raa ki karapusina. Naa tama ni heunatia laatou naa ni hakamatemate iloo ki laatou, ki vana te henua maa laatou ni tama ettonu. ²¹ Naa tama naa ni oo no vasiri peelaa ki Jesus, “Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana ettonu maoni. Maatou e illoa maa koe see illoa te hirihiri tama; koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua ki te henua. ²² Taratara mai, e taukareka maa taatou ki pesi takis ki te Tuku hakamau i Rome? Seai, e hakallika?”

²³ Jesus ni illoa maa naa tama naa ni vasirisiri tipua koi, teenaa mee ake iloo ia peelaa kilaatou, ²⁴ “Kootou huri mai se mane siliva. Te nei ko ai e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te mane siliva nei?” Naa tama raa ki mee ake, “Teenaa ko te Tuku hakamau i Rome.”

²⁵ Jesus ki mee ake, “Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”

²⁶ Jesus ni see lavaa iloo naa hakamau naa te hakarereesia ki hakasara se taratara maana imua naa karamata te henua. Naa tama naa ni oho i naa kauake naa taratara Jesus, teenaa nnoho iloo laatou seemuu.

Jesus e taratara i naa tama e mmate e massike no ora hoki

(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

²⁷ E mee naa Sadiusi, teelaa e hai maa naa tama ku oti te mmate raa see lavaa te massike hoki no ora, ni oo ake no vasiri ki Jesus,*

²⁸ “Tisa nei, Moses ni sissii teloo nei maa taatou: ‘Ki mee maa se tanata e mate ka tiiae tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa ki aavanatia aia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki laua ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tana taina ni mate.’* ²⁹ Teelaa se takahitu hai taaina. Te tama

matua raa ni aavana no mate, se hai tamalliki. ³⁰⁻³¹ Teenaa tana taina e pare atu kiaa ia raa ku aavana i te ffine naa hoki, aa laaua ni see hai tamalliki hoki. Tetama naa ni mate no aavana iloo telaa taina laatou i te ffine naa hoki. Naa hannau naa ni hano no sopo hakkaatoa te aavvana i te ffine tokotasi naa, aa laatou hakkaatoa ni mmate see hai tamalliki. ³² Ki oti raa nei te ffine naa ku mate hoki. ³³ Aa teenaa, i te aso te mate raa ma ki massike no ora, te ffine raa ma ki mee ma se aavana ai, i te takahitu hai taaina naa hakkaatoa ni aavvana iaa ia?”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Naa haahine ma naa taanata i te maarama nei e aavanavvana. ³⁵⁻³⁶ Aa naataanata ma naa haahine teelaa ma ki massike no ora i te maarama imuri raa iaa, naa tama naa ma ki see aavvana. Laatou ma ki mee pee ko naa ensol, see lavaa te mmate. Laatou naa ko naa tamalliki TeAtua, ilaatou ni massike i te mate. ³⁷ Moses ni hakaari mai hakaraaoi iloo maa naa tama ku oti te mmate raa e hakamasikeria no ora. Teenaa ko ana taratara ni sissii i te saaita TeAtua ni taratara ake iloto te pakuvao e ura. Aia ni sissii maa TeAriki ko te Atua Abraham, te Atua Isaac, aa ma TeAriki hoki ko te Atua Jacob.* ³⁸ A Ia seai se Atua naa tama e mmate. A Ia ko te Atua naa tama e ora. I te aa, i TeAtua e mee maa naa tama naa koi ora i te saaita nei.”

³⁹ E mee naa tisa naa Loo ni mee ake peelaa, “Te tisa nei, oo taratara naa ettonu.” ⁴⁰ Teenaa naa tama naa ni mattaku te vasiri ake hoki aaraa vana ki Jesus.

*Te taratara i te Mesaea
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)*

⁴¹ Jesus ki vasiri ake ki naa tama naa, “Te henua e taratara peehea maa te Mesaea raa ko te Mokopuna David? ⁴² David soko ia e taratara iloto tana laupepa ni sissii i ana ahu i TeAtua raa peelaa, ‘TeAtua e mee ake peelaa ki taku Ariki:

Noho i taku vasi hakamaatau,

⁴³ ki tae iloo ki taku saaita ma ki tukua a nau naa tama e tautau haaeo ma koe raa ilaro oo tapuvae.*

⁴⁴ Peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David, maa te ttino David e kannaa iaa ia ma se Ariki aana?”

*Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)*

⁴⁵ Te saaita te henua ni nnoho hakkaatoa ka hakannoo kiaa Ia raa, Jesus ni huri ake ki ana disaipol no mee ake, ⁴⁶ “Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo. Teenaa ko naa tama e fiffai maa laatou kisassare ma naakkahu etakittaki vaararo, ki meeme ake naa tama maa laatou ni tama hakamaui i naa ttiri laatou i naa kina te henua ennoho; teenaa ko naa tama maraa esse iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa hare lotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. ⁴⁷ Teenaa ko naa tama maraa e hakarereesia laatou naa puruna raa ka kailaaraotia naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti ku massike no mee naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa laatou ni tama ettonu! Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki laatou naa ma ki hakallika hakaoti!”

21

*Naamane te puruna e hookii ki TeAtua
(Mk 12.41-44)*

¹ Jesus nittoka no kite i naa pono pono naa mane naa tama haimane raa kiloto te pokosi mane te Hare Tapu. ² A Ia ni kite hoki i naa hanake te puruna ffine e hakaaroha no pono anapeni e lua kiloto hoki te pokosi mane naa. ³ Teenaa kimee ake Jesus ki naa tama i te kina naa, “Nau ekauatu te taratara maoni nei ki kootou. Te kooina te puruna ffine nei e pono raa e lasi are i te kooina aaraa tama ni pono hakkaatoa. ⁴ Naa tama nei hakkaatoa ni hookii mane ilaatou e haimane; aa te ffine nei iaa, niaaina maa ia setama enoho hua iloo raa, aia ni pono hakkaatoa naa tamaa mane te laa e kai ai aia.”

Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma ki seua

(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

⁵ E mee naa disaipol ni noho ka hakanau i naa tiputipu taukareka te Hare Tapu i ana hailaakei ki naa hatu e tiputipu taukalleka. Naa tama naa ni hakanau hoki i naa taukalleka naa mee te henua ni hookii ki penapena te Hare Tapu. Teenaa kimee ake Jesus, ⁶ “Naa mee ekkite kootou nei e takoto tana saaita ma ki oti ku seua hakkaatoa, see hai hatu ma ki mmau i aruna aaraa hatu.”

Naa haaeo ma ki ttae mai

(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)

⁷ Ana disaipol raa ki vasiri ake, “Te tisa nei, naa vana nei ma ki ssura i te saaita hea? Aa maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

⁸ Jesus kimee ake, “Kootou ki roorosi hakaraa oi iloo ki see oo atu ni tama no hakarereesia kootou. Etammaki naa tama ma ki oo atu no mee maa laatou ko nau; te tama koi e hai maa ia ko te Mesaea, aa naa tama naa ma ki hai maa tessao te maarama nei ki hakaoti raa ku taipiri. Tevana iaa kootou see hakannoo atu ki naa tama naa. ⁹ Te saaita kootou ellono i naa tau naa henua aa i naa hetaa te henua sokolaatou raa, kootou see mattaku; naa vana peenaa ma ki ssura imua. Tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku taipiri.”

¹⁰ A Ia kimee ake hoki, “Naa henua ma ki hetaa ki laatou; naa nohorana ma ki hetaa ki laatou. ¹¹ Naa henua hakkaatoa ma ki seua naa mahuke e llasi; naa tama ma ki mmate i te hiikkai; te lopo henua ma ki laavea te kau maki e hakallika; aa te kau vana hakamattaku ma ki ssura iho i te lani.

¹² “Te saaita naa vana nei seki sura raa, kootou ma ki tauhia no mee pakavaina; kootou ma ki taakina ki naa hare lotu naa Jew raa ki hakatonutonu naa sara kootou, aa kootou ma ki peesia ki loto naa hare karapusi. Kootou ma ki taakina no hakatuuria imua naa tuku ma naa hakamau, teenaa i kootou ni tama ettaka ma nau. ¹³ Teenei kootou sao ki hakaeta te Lono Taukareka. ¹⁴ Kootou kimee hakaoti naa mannatu kootou i te saaita nei, ki see ppoore kootou maa kootou ma ki taratara peehea ki hakatonu kootou. ¹⁵ I te aa, i kootou ma ki haia a nau ki atammai aa killau te taratara, teenaa naa taratara kootou naa ma ki see lavaa te sahea naa tama e tautau haeeo ma kootou. ¹⁶ Kootou ma ki meeme tipua ina naa tino maatua kootou, naa taaina kootou, naa hareakina kootou, aa ma naa soa kootou. Aaraa tama i kootou ma ki taaina no mmate. ¹⁷ Te henua ma ki lotoffaeeo hakkaatoa i kootou, teenaa i kootou ni tama ettaka ma nau. ¹⁸ Tevana iaa TeAtua e roorosi hakaraa oi ki kootou, teenaa see hailauru tokotasi ma ki maffana.

19 Ki mee kootou e taaohi ka lotu peenaa kiaa nau, kootou ma ki toa te ora e ora hakaoti.

Jesus e taratara i Jerusalem ma ki seua

(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)

20 “Te saaita kootou ekkite i Jerusalem ku aarehatia naatama e tau raa, teenaa kootou ku illoa maa te matakaaina naa ku taupiri ki seua. 21 Teenaa naa tama i Judea raa ki ffuro no mmuni i naa mouna; naa tama ennoho iloto te matakaaina Jerusalem raa ki hakattaha i te kina naa, aa naa tama ennoho taupiri atu ki Jerusalem raa ki see ffuro atu kiloto i te matakaaina naa no mee ma ki mmuni laatou. 22 I teenaa ko te ssao Te Atua ma ki pesi mai ana haao, ki ttino naa taratara te Laupepa Tapu. 23 Nau e aroha iloo i naa haahine e tinnae aa ma naa haahine emee naa tamalliki e punaammea laatou! Te kau vana hakallika ma ki ssura i te kina nei, aa naa haao Te Atua ma ki pesi mai ki naa tama nei. 24 E mee naa tama ma ki taaia ki naa komu taa tama, aa aaraa tama ma ki toa ma ni karapusi ki naa henua hakkaatoa i naa kina. Te matakaaina Jerusalem raa ma ki nohoria ka mee pakavaina naa tama teelaa seai ma ni Jew, teenaa ki tae iloo ki te saaita te manava aroha Te Atua i laatou raa e oti mai.

Te saaita te Tama te Henua ma ki au

(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

25 “Naa kanohenua i naa kina hakkaatoa ma ki ssopo naa manava laatou ka mattaku. Naatama naa ma ki see illoa i naa vana laatou ki mee, i naa mattaku laatou i naa takattuu naa peau e taa i te moana. 26 Naa kanohenua i naa kina hakkaatoa ma ki somo ssara i naa mattaku laatou i naa vana ku pakkuu iho ki te maarama nei, teenaa i naa mee hakkaatoa e takkoto i te lani raa ma ki uuetia Te Atua ki see ttaka tonu i naa ara laatou. 27 Teenaa Tama te Henua raa ma ki hakasura iho iloto te uru aoa. Aia ma ki au ma naa mahi ki hakatonutonu aa ki noho hakamaatua ia i aruna te henua hakkaatoa. Aia hoki ma ki au ma ko te Tuku naa tuku hakkaatoa. 28 Te saaita naa vana nei ku kaamata te hakassura raa, kootou ku massike no ttoka ki aruna, i kootou ku taupiri ki hakassaoria.”

Te taratara i te laakau ‘fig’

(Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)

29 Teenaa kikauake Jesus tetaratara nei kilaatou: “Kootou hakatuu i naa somo te laakau ‘fig’ ma aaraa laakau hoki. 30 Te saaita naa laakau raa ku kaamata te matiri ake naa lau laatou raa, teenaa kootou ma ki illoa maa te ssao te uaraa ku taupiri. 31 Peelaa hoki, i te saaita kootou ekkite i naa ssura iho naa vana nei raa, kootou ma ki illoa maa te Nohorana Te Atua raa ku saaita mai.

32 “Hakamaarona te mee nei. Naa tama ennoho i te saaita nei ma ki tae no kkite i naa ssura iho naa mee nei. 33 Te lani ma te kerekere ma ki oti ku see takkoto imuri, aku taratara raa iaa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai Te Ariki

34 “Kootou ki roorosi hakaraa oi iloo! Kootou mmata ki see hakavaarea kootou i naa unuunu kootou ka vvare i naa kaikai ellasi kootou, aa kootou see mee ma ki nnoho kootou ka mamannatu peenaa ki naa mee te kerekere nei. Kootou mmata ki see hakatekia kootou i te aso naa. 35 Naa kanohenua hakkaatoa i te kerekere nei

ma kikkite i te aso naa. ³⁶ Kootou ki nnoho tanatana ka roorosi hakaraaoi iloo, aa kootou ki taku i te kau saaita ki TeAtua ki hakassaoria kootou i naa vana hakamattaku teelaa ma kissorsa. Aa kootou ki taku hoki ki lavaa kootou te ttuu see nnapa imua Ttama te Henua.”

³⁷ Jesus ni noho i naa aso naa ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu, aa inaalaasuru raa ala maraa ehano no moe inaa poo iaruna te Mouna naa Oliv. ³⁸ Te henua hakkaatoa maraa e oo ake i naa tahaata ki te Hare Tapu no hakannoo kiaa Ia.

22

Naa hakamau naa Jew raa e sessee ara seemuu ki taia Jesus
(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Tessaoo te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku taupiri, teenaa ko te Kaikai e ttapa ma ko te Pasova. ² Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni sessee ara seemuu ki taia Jesus, teenaa ilaatou e mattaku maa te henua ma ki ffuri ake ki laatou.

Judas e hakaari ake Jesus ki naa tama hakamaatua naa Jew
(Mt 26.14-16; Mk 14.10-11)

³ Teenaa te tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa, tana inoa ko Judas Iscariot, ku tauria Satan. ⁴ Judas ni hano no taratara ake ki naa maatua hakamaatua aa ma naa hakamau naa wasi te Hare Tapu maa ia ma ki hakaari ake Jesus kilaatou. ⁵ Naa tama naa ni fiaffia, teenaa mee ake iloo maa Judas ma ki tauia laatou ki naa mane. ⁶ Judas ni hiihai ki te vana naa tama naa e mee ake, teenaa tokatoka iloo ia se ara ki taakina ake ia Jesus ki naa tama naa, i te saaita te henua see nnoho ma Ia.

Te Kaikai te Pasova
(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Jn 13.21-30)

⁷ Te aso te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku tae, teenaa ko te saaita naa sukua sipsip te Pasova raa ku mee kittaa. ⁸ Jesus ni kannaatia a Ia Peter ma John no taratara ake peelaa, “Koorua oo no mee mai hakaoti te kaikai te Pasova ki oo taatou no kkai hakapaa.”

⁹ Te takarua raa ki vasiri ake, “Maaua ki oo no mee mai te kaikai naa ihea?”

Jesus ki mee ake kilaaua, ¹⁰ “Te saaita koorua euruatu kiloto Jerusalem, koorua ma kittiri te tanata e amo te huaaranivai. Teenaa koorua ku oo atu vaamuri te tanata naa kitana hare ehano, ¹¹ aa koorua ku mee ake ki te tama e mee tana hare: ‘Te tisa raa e vasiri ki iloa Ia itana kina ma ki kai te kaikai te Pasova ma ana disaipol.’ ¹² Te tanata naa ma ki hakaari atu te kina e moemoe e tuu ki aruna i te hare naa. Naa mee hakkaatoa koorua esseeraa ma ki takkoto i te kina naa, teenaa koorua ku mee mai hakaoti naa kaikai taatou, i taatou ma ki kkai i te kina naa.”

¹³ Te takarua raa ni oo no kkite i naa takkoto mai naa mee raa pee ko naa taratara ake Jesus ki laaua. Teenaa penapena hakaoti iloo laaua te kaikai te Pasova.

Te kaikai hakaoti Te Ariki
(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Cor 11.23-25)

¹⁴ Te saaita te mee raa ku tae kikkai laatou te kaikai te Pasova raa, Jesus ni hano no noho ma ana aposol i te kina e kaikkai naa. ¹⁵ Teenaa

mee ake iloo ki ana aposol, “Nau ni hiihai iloo maa nau ki kai te kaikai te Pasova nei ma kootou, i aa nau seki hakallono isu are! ¹⁶ Iaa nau e vanaatu ki kootou, nau ma ki see kai hoki te kaikai nei imuri, teena ki tae iloo ki te saaita TeAtua ma ki hakaari te hakataakoto maaoni te mee nei i tana Nohorana.”

¹⁷ Jesus ki too te kap raa no taku ki TeAtua, teena taratara ake iloo ki ana disaipol, “Kootou too te kap nei aa kootou kuunu. ¹⁸ Nau e vanaatu ki kootou, nau ma ki see unu hoki te wain nei, ki tae iloo ki te saaita te Nohorana TeAtua e tae mai.”

¹⁹ Araa Jesus kutoo te haraoa raa no taku ki TeAtua, teena ttohi iloo te haraoa raa no kauake kilaatou ka mee ake peela, “Te nei ko taku haitino, e hookii atu maa kootou. Kootou kkai no mannatu mai kiaa nau.” ²⁰ Ite ara raa hoki, Jesus ki kauake te kap raa kilaatou i te saaita laaou ni oti tekkai. A Ia ki mee ake, “Te kap nei e takoto ma ko te purepure TeAtua e tuku maa te ssao nei, te nei e ttino ki taku ttoo ma ki pesi maa kootou.*

²¹ “Tevana iaa tetama te laa ma ki taakina mai aia naa tama e lotoffaae iaa nau no tauhia nau raa, te nei e noho ka kai ma nau. * ²² Ttama te Henua raa ma ki mate, i teena kote hakataakoto TeAtua. Tevana iaa nau e aroha iloo i te tama ma ki taakina mai aia naa tama e lotoffaae iaa nau raa no tauhia nau. Te tama naa ma ki haia hakallikaina iloo!”

²³ Teena ki nnoho naa disaipol raa no vasirisiri ki laaou soko laaou, maa te laa ko ai te tama i laaou ma ki mee tana vanaa.

Te tiputipu te tama e haia ma se hakamau

(Mt 20.25-26; Mk 10.42-43)

²⁴ Teena kaamata iloo naa disaipol naa te hakatauttau soko laaou, maa ko ai te tama e hakamaatua i laaou. * ²⁵ Jesus ki mee ake ki laaou, “Naa tuku naa kanohenua i te maarama nei e meeme hakatannata i naa nnoho laaou maa nituku i naa kanohenua laaou, teena naa tama naa e fiffai maa laaou kitaapaa te henua ma ni ‘Tuku Kaimallie.* ²⁶ Kootou iaa ki see mee peena. Te tama e hakamaatua i kootou raa, ki sosorina ma se tamavare, aa te hakamau i kootou raa, ki mee pee ko naa tama e heheuna maa telaa tama.* ²⁷ Ko ai te tama e mee ma se tama hakamaatua i te tama e noho ki kai aa ma te tama e tattaa naa kaikai? Teena kootou e iloo maa te laa ko te tama e noho ki kai raa ko te tama hakamaatua ilaaua. Nau iaa see mee peena ki kootou; nau nei e heheuna i kootou.*

²⁸ “Kootou nei nittaka mai iloo ma nau iaku saita nittiri i te kau haae. ²⁹ Kootou ma ki hakanohoria a nau ma nituku, e mee pee ko nau ni hakanohoria taku Tamana ma se tuku. ³⁰ Taatou ma ki nnoho no kkai ka unu hapapaa itaku Nohorana, aa kootou ma ki nnoho i naa nohonohomaatua ka mee ma nituku i naa noho e sinahuru maa rua i Israel.*

Jesus e taratara i Peter

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ “Simon. Hakannoo mai! Satan ku oti te mee ake ki TeAtua ki tiiake ia ki haaiteria kootou, e mee pee ko naa hiri te tama raa naa hua naa wit i naa penu laaou. ³² Tevana iaa nau ku oti te taku ki TeAtua ki saapai atu kiaa koe, ki see huri sara too manava

* 22.20 Jer 31.31-34 * 22.21 Ps 41.9 * 22.24 Mt 18.1; Mk 9.34; Lk 9.46 * 22.25 Mt 20.25-27; Mk 10.42-44 * 22.26 Mt 23.11; Mk 9.35 * 22.27 Jn 13.12-15 * 22.30 Mt 19.28

iaa nau. Aa too saaita e ahe no huri mai too manava kiaa nau raa, koe ku tokonaki ake ki oo taaina.”

³³ Peter ki mee ake, “TeAriki, nau e lavaa te hano no karapusi ma koe aa nau e lavaa te mate ma koe!”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Peter, nau e vanaatu kiaa koe, te saaita te moa te tahaata sekitaniraa, koe ma ki mee oo saaita iloo etoru maa koe see iloa iaa nau.”

Naa vana ma ki ssura imuri

³⁵ Ki oti raa Jesus ku mee ake ki ana disaipol, “Te saaita kootou ni heunatia a nau ki oora, nau ni vanaatu ki see ppiki ni mane, ni paeke hekau, aa ni taka ma kootou. Eaa, kootou ni hai mee peelaa hoki ni ssee?”

Naa tama naa ki mee ake, “Seai iloo.”[✠]

³⁶ Jesus ki mee ake, “Ite saaita nei, kootou ki too naa mane aa ma naa paeke hekau kootou, aa ki mee kootou see hai komu taa tama, kootou ku kauake naa hekau kootou ki tauia aaraa tama, aa kootou ku taavi ni komu taa tama maa kootou. ³⁷ Te Laupepa Tapu raa e sissii peelaa, ‘Te henua e hai maa Ttama naa e hai hoki i naa tama haisara.’ Teenaa naa taratara e taratara iaa nau nei ma ki ttino kiaa nau.”[✠]

³⁸ Naa disaipol raa ki mee ake, “TeAriki! Ttoka mai! Teenei naa komu taa tama e lua.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Tuku peenaa naa taratara naa!”

Jesus e taku i aruna te Mouna naa Oliv

(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

³⁹ Jesus ni masike i Jerusalem no hano ma ana disaipol raa ki te Mouna naa Oliv, pee ko naa saaita hakkaatoa. ⁴⁰ Ite saaita laatou ni ttae atu ki te kina naa raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Kootou taku ki tokonaki atu TeAtua, ki see usuhia kootou ni vana hakallika.”

⁴¹ Teenaa hakataha iloo Ia i naa tama naa no tuu ki ana turi ka taku, ⁴² “Tamana, ki mee koe e hiihai, koe ku mee ki see hakallono isu nau. Tevana iaa see mee maa koe ki tuku mai ki taku hiihai, nau ma ki tuku koi ki too hiihai.” ⁴³ Teenaa te ensol tokotasi ite lani ni tuu ake no saapai ake kiaa Ia. ⁴⁴ Te manava Jesus ni hakallika hakaoti i naa vana ma ki ssura iaa Ia, teenaa a Ia ni tani ka taku hakappuru iloo; tana kahota ni llohi maa ni puku ttoo ki te kerekere.

⁴⁵ Ite saaita Jesus ni oti te taku raa, masike iloo Ia no ahe ki ana disaipol. Aia ni hanatu no kite iloo i naa mmoe mannuu naa tama naa, e naennae i te hakallika naa manava laatou i naa taratara Jesus ni mee ake. ⁴⁶ Jesus ki mee ake kilaatou, “Kootou e mmoe ki aa? Massike aa kootou ku taku ki see usuhia kootou naa vana e hakallika.”

Jesus ku tauhia

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Te saaita Jesus koi taratara raa, te kuturana tama raa ku ttae ake, teenaa etaakina ake Judas, te tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus. Aia ni sare ake no mee ma ki vaisioni ia ki Jesus. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Judas, teenei koe e vaisioni ma ki hakailotia Ttama te Henua raa ki naa tama hakamaatua naa Jew?”

⁴⁹ Te saaita naa disaipol Jesus raa nikkite ite vana ku mee ki sura naa raa, laatou ki mee ake ki Jesus, “TeAriki, maatou ki hetaa

ma naa komu maatou?" ⁵⁰ Te disaipol tokotasi ni huri atu no tuutia iloo te kautarina hakamaatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu.

⁵¹ Teenaa ki mee ake Jesus, "Kulava peenaa!" Jesus kikkapa atu ki te kautarina te tanata naa no haia iloo no taukareka.

⁵² Ki oti raa Jesus ku mee ake ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau naa wasi te Hare Tapu, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew teelaa ni oo ake no mee ma ki tauhia Ia, "Ai kootou e oomai ai ma naa komu aa ma naa laakau pee ko nau setama e hakallika?" ⁵³ I te kau aso hakkaatoa raa, nau enoho peenaa ma kootou i te Hare Tapu, tevana iaa nau ni see tauhia kootou. Aa teenei are te ssao kootou e mee naa vana kootou naa; te ssao naa mahi te pouuri raa e heheuna."[✠]

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.57-58,69-75; Mk 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Jesus ni tauhia laatou no taakina iloo ki te hare te Maatua Hakamau; Peter ni hanake vaamuri, tevana iaa aia ni see hakataupiri ake ki Jesus. ⁵⁵ Teelaa se ahi raa e kkaa i te mataahare te hare naa, aa naa tama raa enoho aareha ki see makallii laatou. Teenaa Peter ni hanatu no noho iloo ma naa tama naa. ⁵⁶ Te ffine tokotasi e heheuna poe i te hare raa ni kite i Peter e noho i te kina te ahi. Teenaa ttoka hakaraa o iloo aia ki mate ia i Peter, araa mee ake iloo peelaa ki naa tama i te kina naa, "Te tanata nei se tama e taka hoki ma Jesus!"

⁵⁷ Tevana iaa Peter ni huu no mee ake peelaa, "Te ffine nei, nau see iloa i te tama naa!"

⁵⁸ Seai se saaita raa telaa tama kukite iaa ia no mee ake, "Koe hoki se tama i naa tama naa!"

Peter ki mee ake, "Seai, nau see hai i naa tama naa!"

⁵⁹ Ku rooroa ake hakamaarie raa, telaa tanata hoki ku hanake no ppura peelaa, "Sevana maaoni iloo, ttama nei ni taka ma Jesus. Teenei se tama i Galilee!"

⁶⁰ Peter ki mee ake, "Nau see iloa i too mee e taratara mai naa!"

I te saaita Peter koi taratara raa, te manu te tahaata raa ku tani. ⁶¹ Te Ariki nikaropa no ttoka tonu iloo ki Peter, teenaa ki maanatu ake Peter ki naa taratara Te Ariki ni mee ake: "Saaita te manu te tahaata seki tani raa, koe ma ki mee oo saaita iloo etoru maa koe see iloa iaa nau." ⁶² Teenaa sare tani iloo Peter ka hano ki haho.

Jesus e hakalillia naa wasi te Hare Tapu

(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

⁶³ Naa wasi e roorosi i Jesus raa ni kaamata te hakalillii ka saru iaa Ia.

⁶⁴ Teenaa naa karamata Jesus ni saisaitia laatou ki see kite, araa vasirisiri ake iloo peelaa, "Hakaari mai! Ko ai te tama e liki iaa koe?"

⁶⁵ Naa tama naa ni ffuri atu hoki no kauatu te kau saakiri kiaa Ia.

Jesus imua naa tama hakamaatua naa Jew

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ I te tahaata raa, naa tama hakamaatua naa Jew raa ni kkutu hakapaa, teenaa koo laatou ma naa maatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo. Jesus ni taakina atu no hakatuuria imua naa tama naa.

⁶⁷ Naa tama naa ki vasiri ake, "Taratara mai ki maatou. Koe naa ko te Mesaea?"

Teena ki hakahe ake Jesus, “Ki mee maa nau e taratara atu maa nau ko te Mesaea raa, kootou ma ki see hakannoo iaa nau; ⁶⁸ aa ki mee maa nau e vasiri se vana ki kootou raa, kootou ma ki see lavaa te hakahe mai setaratara ma kootou. ⁶⁹ Teena, ekaamata i te saaita nei raa, Ttama te Henua raa ma ki noho i te vasi hakamaata TeAtua Haimahi.”

⁷⁰ Teena ki hakatoo atu naa tama naa hakkaatoa no vasiri ake kiaa ia, “Aa teenei koe ku taratara maa koe naa ko Ttama TeAtua?”

Jesus ki mee ake, “Teena kootou e mee mai naa.”

⁷¹ Teena ki taratara naa tama naa peela, “Taatau ku see mee ma ki taratara mai setama peela maa nitaratara ttama nei e hai! Taatau soko taatau iloo ku llono i tana tino maaisu!”

23

Jesus ku taakina ki Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Naa tama hakamaatua naa ni massike no taakina iloo laatou Jesus ki Pilate. ² Teena kaamata iloo naa tama naa te kauake te kau taratara haeeo Jesus ki Pilate: “Ttama nei elaavea maatou e usuusu te henua ki see tuku laatou ki naa vana te kaaman Rome, teena maa naa tama raa ki see pesi takis kite tuku i Rome, aa te tama nei hoki e hai maa ia ko te Mesaea, teena maa ia se tuku.”

³ Pilate ki vasiri ake ki Jesus, “Koe naa ko te tuku naa Jew?”

Jesus ki hakahe ake, “Teena koe e mee mai naa.”

⁴ Teena ki huri Pilate no mee ake ki naa maatua hakamaatua raa ma te kuturana tama i te kina naa, “Nau see hai vana e sara e kite i te tanata nei.”

⁵ Tevana iaa naa tama naa ni ppura iloo ka hai ake ki Pilate: “Te henua e usuusuhia te tama nei ki ana akonaki e kauake ki laatou, ka hakkoro naa tama raa ki hai te kau vana hakallika vaaroto Judea. Te tama nei ni kaamata mai iloo i Galilee aa teenei ku tae mai ki te kina nei.”

Jesus ku kaavea ki Herod

⁶ Ite saaita Pilate nilono i te taratara nei raa, vasiri iloo ia peela, “Teenei se tama i Galilee?” ⁷ Teena itana saaita ni iloa maa Jesus se tama i te matakaaina Herod e tuku raa, vanaake iloo ki naa tama naa ki taakina Jesus ki Herod, i Herod enoho i Jerusalem i te saaita naa.

⁸ Herod ni hiahia iloo itana saaita ni kite i Jesus, iaa ia nilono i naa taratara te henua i Jesus, aa a ia hoki ni noho iloo ka hiihi maa ia ki kite i Jesus e hakasura naa mirakol TeAtua. ⁹ Herod ni vasirisiri te kau vana ki Jesus, tevana iaa Jesus ni see hai taratara ni hakahe ake kiaa ia. ¹⁰ Naa maatua hakamaatua aa ma naa tisa naa Loo raa ni ttuu i te kina naa ka kapi iloo naa maaisu laatou ma Jesus e mee ana sara.

¹¹ Teena huri iloo Herod ma ana soldia raa no kaamata te hakalillii ka tautausuaina laatou Jesus. Naa tama naa ni hakkahuria laatou Jesus ki te kahu naa tuku raa no hakahe hoki ki Pilate. ¹² Imua raa Pilate ma Herod ni tautau haeeo kilaaua. Aa i te aso naa lokoi raa laaua ku meeme hakapaa ma se vaisoa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Jn 18.39—19.16)

¹³ Pilate nikkave tana kaunaki ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau naa Jew, aa ma te kanohenua te kina naa ki oo ake, ¹⁴ teena mee ake iloo peela ki laatou, “Te tanata nei e tomai kootou

kiaa nau i kootou e hai maa te henua e usuusuhia te tama nei ki see tuku laatou ki naa vana te kaaman Rome. Nau ni vasirisiri ake ki te tama nei imua kootou naa hakkaatoa, aa nau e kite maa te tama nei see haisara inaa taratara kootou e mee ia ia. ¹⁵ Ttama nei ni hakahea mai Herod kiaa nau ia ia e kite hoki maa ttama nei see haisara. Teenaa nau e mmata maa ttama nei see hai vana ni mee teelaa e tau ma ia ki haia ki mate. ¹⁶ Teenei nau ma ki mee ake ki aku soldia raa ki sarua te tama nei aa ku tiiake ki hano.” ¹⁷ [Inaa setau hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate ki ffana se karapusi tokotasi i naa Jew raa no hakahea atu kilaatou.]

¹⁸ Naa tama hakkaatoa ettuu i te kina naa ni hakatoo hakapaa no tanitani varo atu peelaa, “Taia ttama naa, aa ku hanaa mai Barabas!” ¹⁹ Barabas ni pponotia kiloto te hare karapusi ia ia ni hai naa tama ni hetaa ma naa hakamau te kaaman Rome raa i Jerusalem, teenaa a ia hoki ni taa tana tama no mate.

²⁰ Pilate ni hiihai ma ki tiiake ia Jesus ki hano, teenaa taratara ake hakaraaoi hoki a ia ki naa tama naa. ²¹ Tevana ia naa tama naa ni ffuri atu no tanitani varo peelaa, “Tuukia ttama naa! Tuukia ttama naa ki te kros!”

²² Teenaa kittao atu Pilate tettorua ana saaita no mee ake ki naa tama naa, “Aiaa? See ssara peehea ttama nei ni mee? Nau seai taku mee e kite i ttama nei teelaa e tau ma ia ki haia ki mate! Nau ma ki vanaake ki aku soldia raa ki sarua ttama nei aa ku tiiake ki hano.”

²³ Tevana ia naa tama naa ni tanitani varo atu vaaruna iloo ki tuukia Jesus ki te kros. Laatou ni haihai no lavaa iloo laatou te huria te manava Pilate. ²⁴ Teenaa tuku atu iloo Pilate ki te fifai naa tama naa. ²⁵ Pilate ni hanaa a ia Barabas, te tama ni karapusina ia ia ni hai naa tama ni hetaa ma naa hakamau te kaaman, aa ia ia hoki ni taa tana tama no mate. Jesus ia ni tiiake atu a ia ki naa tama naa ki hai naa mannatu laatou.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Tesaaita Jesus nitaakina naa soldia te kaaman Rome kitoa no taia raa, laatou ni ttiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon, e hanake kiloto Jerusalem. Naa soldia naa ni ffuri atu no tauhia laa-tou te tanata naa no hakapiri atu te kros raa ki ana aamona no vanaake ki ssau te kros raa no hanatu vaamuri Jesus.

²⁷ Etammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri Jesus; aa naa haahine iloto i te kuturana naa ni mmata hakaoti inaa ttani laatou ia ia. ²⁸ Jesus ni huri atu ki naa haahine raa no mee ake, “Naa haahine Jerusalem, kootou see ttani alloha ia naa; kootou ki ttani alloha i kootou soko kootou aa i naa tamalliki kootou. ²⁹ I te aa i naa aso raa ma ki ssura iho, teenaa te henua ma ki taratara peelaa, ‘Teenei se manava peehea naa haahine e poka, naa haahine seki hannau mai iloo ni tamalliki maa laatou, aa ma naa haahine seki anaana iloo ni tamalliki maa laatou!’ ³⁰ Teenaa ko te ssao te henua ma ki ttani atu ki naa mouna, ‘Ssina mai no taaona maatou!’ aa ki naa tamaa mouna raa, laatou ma ki ttani atu peelaa, ‘Uuhia maatou!’”

³¹ I te aa, ki mee maa te henua e sosorina peenei kiaa nau, ttama e mee pee ko te laakau koi mata, te henua ma ki sosorina peehea ki kootou naa tama e mee pee ko naa laakau ku pakuppaku?”

³² E mee hoki te takarua taanata ni too ake i te hare karapusi ni taakina hakapaa ma Jesus ki toa no taai. ³³ Te saaita naa tama naa ni ttae ki te kina e ttapa ma ko "Te Ivi te Pisouru" raa, tuukia iloo laatou Jesus i te kina naa, aa te takarua taanata naa ni tuukia hoki laatou, te tama i te vasi hakamaatau aa telaa tama i te vasi hakamaavii Jesus. ³⁴ Jesus ki taku peelaa, "Tamana, aroha i naa tama nei! Naa tama nei see illoa maa se aa laatou e mee nei."*

Teena naa tama naa ki mee laatou taffao ki naa tamaa hatu ki vaaea laatou naa hekau Jesus. ³⁵ Te henua ni ttuu ka ttoka i naa tautaussua naa hakamau naa Jew raa peelaa ki Jesus, "Ki mee maa ia ko te Mesaea maaoni TeAtua ni hakamaatinoraa, aia ki hakasao soko ia pee ko aaraa tama ni hakasaoria a ia!"*

³⁶ Aia ni tautausuaina hoki naa soldia Rome: naa tama naa ni hookii ake te wain e mmara hakallika raa ki unu ia,* ³⁷ ka tautaussua ake peelaa, "Ki mee maa koe ko te tuku naa Jew, koe ku hakasao soko koe!"

³⁸ Naa taratara nei ni sissia laatou kite ppaa no tuukia ki aruna tana kros: "TEENEI KO TE TUKU NAA JEW."

³⁹ Te tama tokotasi i te takarua taanata ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni huri ake ki Jesus no mee ake, "E aa? Koe naa seai ko te Mesaea? Hakasao iaa koe aa koe ku hakasaoria maa hoki!"

⁴⁰ Teena huri atu iloo telaa tama no nutua: "Koe see mataku i TeAtua? Koe naa ni tukua hoki ki mate pee ko ttama naa. ⁴¹ Taaua nei ni tukua tonu ki mmate, i naa sara taaua ni mee raa e hakallika iloo, aa ttama nei iaa ni see haisara ni mee." ⁴² Ki oti raa huri atu iloo ia ki Jesus no mee ake, "Jesus, too saaita e au ma se Tuku raa, koe ku maanatu iaa nau!"

⁴³ Jesus ki mee ake kiaa ia, "Nau e kauatu hakaoti te taratara maaoni nei: Teaso nei koe ma ki noho ma nau i te kina e taukareka."*

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Te saaita telaa nitae kite ssao tekkai raa, te henua ni pouuri notae iloo ki te ttoru i te laasuru, ⁴⁵ teena i te laa raa ni see tii. Aa te maro e tautau ka ppui te uta iloto te Hare Tapu raa ni saaea ki naa vasi e lua.* ⁴⁶ Jesus ki tanitani varo, "Tamana, nau e tiiake atu taku ora ki moe i oo rima!" Itana saaita koi ni oti ana taratara nei raa, pesi hakaoti iloo tana maanava no mate.*

⁴⁷ Te saaita te hakamau naa soldia Pilate raa ni kite i naa vana e mee nei raa, aia ni hakanau i TeAtua ka mee tana taratara peelaa, "Tama nei maaoni ni see haisara ni mee. Ttama nei se tama e taukareka!"

⁴⁸ Naa tama hakkaatoa te laa ni oo ake no mmata i Jesus ku taia raa ni krite i naa vana ni ssura naa. Teena naa tama naa ni sassare ka ttani ki naa hare laatou. ⁴⁹ Aa naa tama te laa ni illoa hakaraa oi iloo Jesus, e hakapaa ma naa haahine ni oo ake ma Jesus i Galilee raa, ni ttuu hakammao ka ttoka i naa vana e mee naa.*

Jesus ku toa no tanumia

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

* **23.34** Ps 22.18 * **23.35** Ps 22.7 * **23.36** Ps 69.21 * **23.43** te kina e taukareka te Nohorana naa tama e ttonu naa ora laatou * **23.45** Ex 26.31-33 * **23.46** Ps 31.5 * **23.49** Lk 8.2,3

50-51 Teelaa setanata, tana inoa ko Joseph. Aia setama i Arimatia, teenaa se matakaaina iloto Judea. Tetanata naa setama etonu aa esosorina taukareka, aa aia enoho peenaa kattari kitae mai te Nohorana TeAtua. Niaaina maa ia setama inaa tama hakamaatua naa Jew raa, a ia ni see hiihai ki naa vana naa tama laatou naa ni mee ki Jesus. ⁵² Joseph ni hanake ki Pilate no mee ake maa ia e mee ma ki toa a ia te haitino Jesus. ⁵³ Teenaa hano iloo Joseph no tukua iho te haitino Jesus i te kros no miinia ki te maro hoo. Araa toa iloo ia no hakamoeria iloto te rua hoo e hakahotu ite vasi te mouna hatu. Teenaa se rua ni hakahotu ki hakamoe naa tama e mmate, aa te rua naa seki hai tama ku oti te hakamoeria iloto. ⁵⁴ Joseph ni mee ana vana naa ite laasuru te aso rima, teenaa te Sabat raa ku saaita koi.

⁵⁵ Naa haahine ni oomai ma Jesus i Galilee raa ni oo atu vaamuri Joseph no kkite i naa hakamoeria te haitino Jesus iloto te rua. ⁵⁶ Teenaa ahe iloo naa haahine naa ki hare no hakamate naa kaaka mannoni laatou ki aamosi te haitino Jesus.

Tevana iaa laatou ni hakamalolloo ite aso te Sabat, iteenaa ni taratara naa Loo Moses.✧

24

Jesus ku ora hoki

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Ite tahaata poo te Hakamarolloo raa, naa haahine naa ni too naa kaaka mannoni laatou ni hakamate raa ka oo kite kava. ² Naa haahine naa ni oo atu no kkite maa te hatu eppui te mata te kava raa ku oti te hakatiperia hakavasi. ³ Teenaa uru atu iloo laatou kiloto, araanei laatou ni see kkite maa te haitino TeAriki Jesus e moe iloto. ⁴ Naa haahine naa ni hakatuu nataa iloo ite vana laatou e kkite nei. Teenaa hakatekia lokoi laatou ite takarua taanata kuttuu ake ite vasi laatou. Te takarua naa e hakao ki naa hekau e maasina pee ko naa taaraki te uila. ⁵ Naa haahine naa ni mattaku no hakamaruu kilaro imua te takarua naa. Teenaa ki mee ake te takarua taanata raa kilaatou, “Ai kootou e sessee ai ite tama e ora i te kina naa tama ku oti te mmate?” ⁶ Ttama naa ku seai i te kina nei; A Ia ku oti te hakamasikeria ite mate! Kootou mannatu i tana taratara ni kauatu ki kootou i tana saaita ni noho i Galilee: ⁷ “Ttama te Henua raa ki hookina ki naa rima naa tama haisara; A Ia ma ki tuukia ki te kros, aa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki hakamasikeria no ora.”✧

⁸ Teenaa ki hakamaarona ai naa haahine naa, iteenaa ni taratara Jesus ni mee imua. ⁹ Ite saaita naa haahine naa ni ahemai i te kava raa, laatou ni hakaea naa mee nei hakkaatoa kite taka sinahuru maa te tama tokotasi inaa disaipol aa ma aaraa tama ettaka laatou. ¹⁰ Naa haahine naa ko Mary Magdalene, Joana, aa ko Mary te tinna James; laatou ma aaraa haahine ettaka ma laatou naa ni hakaea naa mee nei ki naa aposol. ¹¹ Araa nei naa aposol raa ni see hakannoo ki naa taratara naa haahine naa, ilaatou e hakannoo maa teenaa ni taratara vvare koi. ¹² Tevana iaa Peter ni masike no tere iloo ki te kava. Aia ni hanatu no hakatui iloo kiloto te kava, teenaa kite iloo a ia i naa mmoe mai naa maro ni mmini te haitino Jesus raa soko laatou. Peter ni hakatahuri no ahe iloo ki hare ma te kau mannatu, iaa ia ni see iloa maa te mee raa ni mee peehea.

✧ 23.56 Ex 20.10; Deut 5.14 ✧ 24.7 Mt 16.21; 17.22,23; 20.18,19; Mk 8.31; 9.31; 10.33,34; Lk 9.22; 18.31-32

Te takarua disaipol e sassare ki Emaus

(Mk 16.12-13)

¹³ Ite aso naa hoki, te takarua inaa tama e tautari i Jesus raa ni sassare ka oo kite tamaa matakaaina ettapa ma ko Emaus. Te matakaaina naa e hitu naa mael itana mmao i Jerusalem, ¹⁴ teenaa te takarua naa ni sassare ka hai taratara inaa vana hakkaatoa ni mee naa. ¹⁵ Te saaita takarua naa e hai taratara ka oo raa, Jesus tana tino ni sare ake no sassare iloo laatou ka oo hakapaa; ¹⁶ te takarua naa ni kkite iaa Ia, tevana iaa laaua ni haia ki see mmate laaua maa te laa ko Jesus. ¹⁷ Jesus ki mee ake, “Koorua e sassare ka hai taratara i te aa?”

Te takarua raa ki ttuki no ttoka hakaaroa atu ki Jesus. ¹⁸ Teenaa te tama tokotasi i te takarua naa, tana inoa ko Cliopas, ki mee ake, “Te nei pee ko koe koi soko koe ni hanake ki Jerusalem te laa see iloa i naa vana ni mee iloto Jerusalem i naa aso ku oti te llaka nei?”

¹⁹ Jesus ki vasiri ake, “Ni vana peehea ni mee naa?”

Te takarua raa ki mee ake, “Naa vana ni mee ki Jesus, ttama i Nazareth. A Ia naa se pure Te Atua, e haimahi ana taratara aa ni hakassura naa mahi Te Atua imua naa karamata Te Atua aa ma te henua hakkaatoa. ²⁰ Naa maatua hakamaatua aa ma aaraa tama hakamaatua maatou ni kauake laatou te tama nei kite hakamau Rome raa ki tukua ki mate, teenaa a Ia ni tuukia ki te kros raa no mate. ²¹ Maatou ni taaohi manava maa Ia naa ko te tama ma ki hakasao te kanohenua Israel. Aa te nei naa aso raa ku toru imuri tana saaita ni mate. ²² Ite aso nei raa, maatou ni hakatekia aaraa haahine e ttaka ma maatou; naa haahine naa ni oo kite kava i te tahaata, ²³ tevana iaa laatou ni see lave te haitino Jesus. Laatou ni ahemai no taratara mai maa laatou e kkite i naa ensol. Teenaa maa naa ensol raa e taratara ake maa Jesus e ora. ²⁴ Aaraa tama imaatou ni oo kite kava no kkite maa te haitino Jesus ku sei maaoni, e mee pee ko naa taratara ake naa haahine.”

²⁵ Teenaa ki mee ake Jesus kilaaua, “Koorua ku vvare hakaoti! Koorua kullono nataa peehea inaa taratara hakkaatoa naa pure Te Atua raa ni mee imua! ²⁶ Koorua see illoa maa te Mesaea raa ki hakallono isu imua, ki oti raa ku hakanau Te Atua iaa Ia i te lani?” ²⁷ Teenaa akonaki ake iloo Jesus inaa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu raa iaa ia, ekaamata inaa laupepa Moses aa ma naa taratara naa pure hakkaatoa Te Atua ni sissii imua.

²⁸ Te saaita laatou ni taupiri atu ki te matakaaina Emaus raa, Jesus ni mee ma ki hakaraka koi ka hano, ²⁹ araa nei te takarua naa ku ffuri atu no mee ake kia ia, “Kau ki nnoho taatou i te kina nei; te laa raa ku suru aa te henua ku taupiri ki pouuri.” Teenaa hanatu iloo Jesus no nnoho laatou. ³⁰ Te saaita laatou ni nnoho kikkai raa, Jesus ki too te haraoa raa notaku ki Te Atua, araa ttohi iloo te haraoa raa no kauake ki te takarua naa. ³¹ Te takarua naa ni ttoka atu no mmate lokoi maa te laa ko Jesus, teenaa sei lokoi Jesus imua laaua. ³² Takarua naa ni ffuri no taratara sokolaaua peela, “Te laa see hii hakannoo peehea taaua inaa taratara mai ttama nei i te ara i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu?”

³³ Te takarua naa ni massike lokoi i te saaita naa no ahe ki Jerusalem. Laaua ni oo nollave i te taka sinahuru maa te tama tokotasi inaa disaipol e nnoho hakapaa ma aaraa tama, ³⁴ ka taratara peela, “Te Ariki ku oti te masike maaoni i te mate! A Ia ni hakasura ki Simon!”

³⁵ Teenaa taratara ake iloo te takarua raa i te hakasura ake ana Jesus kilaaua ite ara e hano ki Emaus, aa ilaaua nimmate maa te laa ko Jesus i tana saaita ni ttohi te haraaoa.

Jesus ku hakasura ki ana disaipol

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

³⁶ Te saaita te takarua raa koi ttuu ka taratara ake ki naa disaipol raa, TeAriki ni hakateki no tuu mai iloto laatou no mee ake, “Te laa oi TeAtua ki noho ma kootou.”

³⁷ Naatama naa nimattaku iloo ilaatou ettau maa laatou ekkite te mouri. ³⁸ Teenaa kimee ake Jesus kilaatou, “Sevana peehea kootou ku mattaku ai? Kootou ku mamannatu tammaki iaa nau? ³⁹ Ttoka mai ki aku rima ma aku vae. Teenei ko nau! Kootou kkapama mai no haahaa iaa nau ki illoa kootou iaa nau seai se mouri, ite mouri raa see hai haitino peenei.” ⁴⁰ Teenaa huri atu iloo ana vae ma ana rima kilaatou.

⁴¹ Naatama naa ni oho iloo ka fiafia, tevana iaa laatou ni see ttuu maa Jesus ku ora maaoni. Teenaa ki vasiri ake Jesus kilaatou, “Kootou e hai kaikai i te kina nei?” ⁴² Teenaa kauake iloo naa tama naa te ika e tunutunu kiaa ia. ⁴³ Jesus ni too te ika naa no kai iloo imua ana disaipol naa.

⁴⁴ Teenaa mee ake iloo Ia peelaa kilaatou, “Teenei ko naa mee nei te laa nitaratara atu nau itaku saaita ni noho taatou. Nau ni vanaatu maa naataratara hakkaatoa etakkoto inaa Loo Moses, naa Pure TeAtua, aa itelaupepa naa ahu David, te laa etaratara iaa nau raa, ki huri ake no ttino maaoni.”

⁴⁵ Teenaa akoina iloo a Ia naatama naa ki illoa hakaraaoi laatou i naa taratara te Laupepa Tapu. ⁴⁶ Jesus ki mee ake, “Teenei naa taratara e sissii iloto te Laupepa Tapu: Te Mesaea raa ma ki hakallono ki te isu no taia ka mate, aa ite ttoru naa aso raa a Ia ma ki masike ite mate no ora hoki. ⁴⁷ Teenaa te taratara e mee maa TeAtua e uii naa haisara naa tama e ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou raa, ki tarataraina iloto te inoa te Mesaea ki naa kanohenua hakkaatoa, e kaamata i Jerusalem. ⁴⁸ Kootou ni kkite i naa vana naa tama raa ni mee kiaa nau, teenaa nau e hiihai maa kootou ki hakaea ake ki aaraa tama i naa mee naa. ⁴⁹ Nau ma ki heunatia atu nau TeAitu Tapu te laa ni purepure atu taku Tamana raa imua. Tevana iaa kootou ki noho ka ttari i Jerusalem ki tae atu TeAitu Tapu raa no kauatu naa mahi te lani ki kootou.”*

Jesus ku toa ki te lani

(Mk 16.19-20; Acts 1.9-11)

⁵⁰ Teenaa masike iloo Jesus ma ana disaipol raa i Jerusalem ka oo kite kina e taupiri atu kite matakaaina Bethany. Ite saaita laatou nittae atu raa, Jesus ki ssau ana rima ki aruna notaku iloo ki TeAtua, teenaa ki mmata ake hakaraaoi TeAtua ki naa tama naa.* ⁵¹ I tana saaita koi hai ana taratara raa, a Ia ni hakataha i naa tama naa ka toa ki telani. ⁵² Teenaa ffuri iloo naatama naa no lotu kiaa Ia. Naatama naa ni fiafia iloo ite saaita laatou ni ahe ki Jerusalem. ⁵³ Teenaa naa tama naa nittaka peenaa i te Hare Tapu raa ka hakanau peenaa i TeAtua i naa aso hakkaatoa.

JOHN

TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA JOHN TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaataratara John etaratara maa Jesus kote Taratara TeAtua etakoto no takoto hakaoti, teelaa “ni huri mai no tipuake ma setama ka noho iloto taatou.” (1.14) E mee pee ko naa taratara iho te laupepa nei raa, te Lono Taukareka nei ni sissii ki illoa naa tama etokataa ite laupepa nei maa Jesus maaoni ko te Mesaea, te Tama TeAtua. Teenaa naa tama naa ma ki illoa maa laatou ma ki ora iloto naa mahi tana Inoa. (20.31).

Imuri naa taratara kaamata teelaa e hakailoa mai maa te Taratara TeAtua e takoto no takoto hakaoti ko Jesus raa, te Lono Taukareka nei e taratara ite kau mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia Jesus. Teenaa ki huri ake maa Jesus ko te Tama TeAtua teelaa ma ki hakasaa naa tama te maarama nei. Ki oti raa ku hakatuu naa taratara ite hakataakoto naa mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia Jesus. Teenei ko naa taratara iloto te laupepa nei teelaa e hakatuu inaa hakannoo aaraa tama no tautari ki Jesus, aa i naa see fiffai aaraa tama maa laatou e hakannoo ia ia. Naa sapta 13–17 e hakatuu hakaraa o iloo ite meeme hakapaa Jesus ma ana disaipol raa ite poo Jesus ni tauhia, aa inaataratara hakaoti Jesus ni kauake ki ana disaipol ki mau naa manava laatou, i tana laasuru hakaoti ma laatou. Te hakaoti te laupepa nei e taratara ite tauhia ana Jesus no toa ki te koti, i tana tuukia ana ki te kros, i tana masike ana ite mate, aa i tana hakasura ana ki ana disaipol.

Te taratara ite fFINE hai aavana nilaavea emoe ma telaa tanata raa (7.53–8.11) e hakamaatinoria, ite aa e tammaki naa laupepa imua teelaa e takoto te Lono Taukareka nei, e tiiake laatou te taratara naa, aa aaraa laupepa ia e hakatuuria laatou.

John ellasi anataratara ite ora e ora hakaoti iloto Christ, teelaa e kaamata ite saaita nei aa e kauake ki naa tama e illoa maa Jesus kote ara, te hakamaaoni, aa te ora. Te mee e hakasoro mmata ite pas John raa, teenaa koi-ana hakatuu ki naa mee vare te henua e illoa, ki huri ake te hakataakoto maaoni anataratara e kauake kilaatou. Teenaa ko naa mee pee ko te vai, te haraoa, telamu, te tama eroorosi naa sipsip raa aa ma naa sipsip, aa te laakau ‘grape’ aa ma naa hua.

Naa takoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa taratara kaamata 1.1–18

John te Baptis aa ma naa disaipol mua Jesus 1.19–51

Naa heuna Jesus iloto te henua 2.1–12.50

Naa aso hakaoti Jesus iloto Jerusalem aa i naa kina etauppiri ki Jerusalem 13.1–19.42

Te saaita TeAriki ni masike ite mate aa i ana saaita ni hakasura ki ana disaipol 20.1–31

Naa taratara hakaoti: TeAriki e hakasura hoki i Galilee 21.1–25

Jesus te Taratara te Ora

¹ Imua te mahaa mai ana naa mee hakkaatoa raa, te Taratara raa ku oti tetakoto. Ttaratara naa ni noho ma TeAtua. Ttaratara naa ko TeAtua koi. ² A Ia ni noho ma TeAtua imua te mahaa mai ana te lani ma te maarama nei. ³ See hai mee te maarama nei ni ssura soko laatou.

Naa mee hakkaatoa nipenaa iloto naa mahi te Taratara naa. ⁴ A Ia naa ko te tahito te ora, teenaa ko te ora e hakamaasina naa tama te maarama nei. ⁵ Naa kina ni takkoto poouri raa ni maasina hakkaatoa. Te maasina naa ni see lavaa te uuhia te poouri.

⁶ TeAtua ni heunatia mai a Ia te tanata e ttapa ma ko John. ⁷ John ni hakasura iho no tarataraina naa tiputipu te maasina nei ki llono naa tama te maarama nei, aa laatou ku hakannoo. ⁸ Tana tino sei ko te maasina naa, a ia ni heunatia mai ki au no hakailotia te maasina naa ki naa tama te maarama nei. ⁹ Te maasina naa ma ki hakasura mai ki te maarama nei no hakamaasina naa kanohenua hakkaatoa.

¹⁰ TeAtua nipena naa mee te maarama nei iloto naa mahi te Taratara naa. Niaaina maa Ia ni noho i te maarama nei, naa tama te maarama nei ni see illoa iaa Ia. ¹¹ A Ia ni hakasura iho ki naa tama tana tino henua. Tevana iaa a Ia ni see ilotia naa tama naa. ¹² E mee naa uruai tama ni illoa atu kiaa Ia no illoa maaoni maa Ia ko te Tama TeAtua, teenaa ki kauake Ia te taukareka raa ki naa tama naa, ki nnoho laatou ma ni tama TeAtua. ¹³ Naa tama naa ni see hai tamaina TeAtua ma ni tama e mee naa maatua laatou i te maarama nei; TeAtua tana tino ko laatou Tamana.

¹⁴ Ttaratara raa ni huri mai no tipu ma se tama ka noho iloto taatou. A Ia etaka ma telaaoi, aa a Ia etaratara koi kite taratara maaoni. Taatou ni kkite hakkaatoa i naa takkoto ana mahi, teenaa ko naa mahi te Tama tokotasi TeAtua ni heunatia mai tana Tamana i te lani.

¹⁵ John ni taratara inaa tiputipu ttama naa. A ia ni tanitani varo peela, "Teenei taku tama maraa etaratara atu ki kootou. Nau ni vanaatu maa Ia ma ki hakasura iho imuri, tevana iaa a Ia etakoto hakamaatua are iaa nau. Taku saaita seki haanauria taku tinna raa, tama nei kunaa noho mai are."

¹⁶ A Ia nikaumai telopo mee taukalleka kitaatou. Teenaa ko naa tiputipu tana manava kaimaarie ma tana manava laaoi. ¹⁷ TeAtua ni kauake naa Loo raa ki Moses ki kaumai ki taatou. Telaaoi ma te hakamaaoni raa iaa ni kauake TeAtua ki Jesus Christ ki kaumai ki taatou. ¹⁸ See hai tama ku oti te kite i TeAtua. Teenaa ko te Tama koi tokotasi TeAtua, e noho ma tana Tamana; a Ia naa e huri mai ki taatou naa tiputipu TeAtua.

*John, te Baptis e hakaeta naa tiputipu Jesus Christ
(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.1-18)*

¹⁹ Naa hakamau naa Jew e nnoho i Jerusalem raa ni heuna ake naa maatua telotu aa ma naa tama haka Levi ki vasiria John maa ia ko ai.

²⁰ John ni see hiihai maa ia e huuina a ia te hakamaaoni. Teenaa ki mee ake ia ki laatou, "Nau sei ko te Mesaea?"

²¹ Teenaa ki vasiri ake naa tama naa, "Ki mee koe sei ko te Mesaea, koe ko Elijah koi?" ²¹

John ki mee ake, "Sei. Nau sei ko Elijah."

Naa tama naa ki vasiri hoki, "Koe ko te Pure TeAtua?"

John ki mee ake, "Sei."

²² Laatou ki mee ake, "Taratara mai ki illoa maatou maa koe ko ai, kiahe maatou no taratara ake ki naa hakamau maatou. Peehea oo taratara e kaumai ki maatou?"

²³ John ki huri ake no kauake naa taratara Isaiah, ✱ te pure TeAtua, ni mee imua, “Nau nei ko te tama e tanitani varo mai iloto mouku peelaa, ‘Hakatonu te ara TeAriki ki maarama.’”

²⁴ Teenaa ki vasiri ake naa tama ni heunatia ake naa Faarisi, ²⁵ “Ki mee koe seai ko te Mesaea aa ko Elijah ma te Pure TeAtua, ai koe e hakaukau tapu ai naa tama?”

²⁶ John ki mee ake, “Nau e hakaukau tapu te henua ki te vai, tevana iaa e mee te tama see ilotia kootou, e tuu iloto taatou nei; ²⁷ A Ia naa ko te tama ma ki hakasura mai imuri aaku. Nau taku tino see tau te vvete naa uka ana taka e hakao.”

²⁸ Laatou e hai naa taratara laatou nei ite henua ettapa ma ko Bethany. Te henua naa e tuu hakaanake te riva e ttapa ma ko Jordan. Teenaa ko te kina John ni hakaukau tapu naa tama.

Jesus, te Sukua Sipsip TeAtua

²⁹ Ssoa te aso raa, John ni ttoka i naa sare ake Jesus kiaa ia. Teenaa ki mee ake ia peelaa, “Kootou mmata ki kkite kootou te Sukua Sipsip TeAtua, Tama e uii naa haisara naa tama te maarama nei! ³⁰ Teenei taku tama ni taratara atu maa ni noho mai imua taku haanau mai ana. A Ia e takoto i aruna iaa nau. ³¹ Nau taku tino ni see iloa i ana tiputipu. Nau e hakaukau tapu te henua ki hakailoa mai TeAtua te tanata naa ki te kanohenua Israel.”

³² Teenaa ki mee ake John ki naa tama naa, “Nau e kite i naa llee mai TeAitu TeAtua itelani ma se rupe no takoto ite haitino Jesus. ³³ Teenei ni iloa ai nau maa Ia ko te tama maaoni TeAtua. Te tama ni kaumai naa heuna nei ma ki hakaukau tapu nau ki te vai raa, ni taratara mai peenei, ‘Too tama ma ki kite i naa llee mai TeAitu TeAtua ma se rupe no takoto iaa ia raa, teenaa ko te tama ma ki hakaukau tapu ki TeAitu Tapu.’ ³⁴ Nau ni kite kato i naa mee nei. Teenei e taratara ai nau killono kootou maa Jesus raa ko te Tama maaoni TeAtua.”

Naa disaipol mua Jesus Christ

³⁵ I te ssoa te aso raa, John ni tuu ma ana disaipol e lua ³⁶ no kite i naa laka Jesus. Tana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni huri no mee ake ki laaua, “Koorua mmata! Teelaa te Sukua Sipsip TeAtua.”

³⁷ Takarua naa ni llono koi naa taratara nei raa, tautari atu iloo laaua vaamuri Jesus. ³⁸ Teenaa ki huriatu Jesus no vasiri kilaaau, i tana saaita ni kite i laaua, “Koorua e ssee i ai?”

Takarua raa ki mee ake, “Rabai, koe e noho i hea?” (‘Rabai,’ teenaa ko te taratara e mee maa “Te tama e akonaki naa tama”).

³⁹ Jesus ki mee ake, “Koorua oomai ki hakaari atu nau.” (Saaita raa, te laa raa ku taupiri ki suru.) Teenaa ki oo laatou no kkite i te kina Jesus e noho. Laaua ni nnoho iloo no ponia i te kina naa.

⁴⁰ Ttama tokotasi i te takarua naa ko Andrew, te taina Simon Peter. ⁴¹ Aia ni lave i Simon Peter, tana taina, no mee ake, “Maatou ku oti te laavea maatou te Mesaea.” (Mesaea raa ko te taratara e mee maa, ‘Christ.’) ⁴² Teenaa ki hakattaki ake a ia tana taina raa ki Jesus.

Jesus ni ttoka atu kiaa ia no mee ake, “Nau e iloa maa too inoa ko Simon, te tama John. Koe ku taapaa a nau ki Sipas.” (Te laa inoa Sipas ko Peter, te taratara e mee maa ‘te hatu’.)

Philip ma Nathaniel

⁴³ Ite soa te aso raa Jesus ni maanatu ma ki hano Ia ki Galilee. A Ia nilave i Philip no mee ake, “Kau no tautari kiaa nau.” ⁴⁴ (Philip se tama i Bethsaida, te henua e noho ai Andrew ma Peter.) ⁴⁵ Philip nilave i Nathaniel no mee ake, “Maatou ku oti te laavea maatou te tama ni tarataraina Moses i ana taratara ni sissii iloto telaupepa naa Loo. Teenaa ko ia naa hoki ni tarataraina naa pure TeAtua imua. Tana inoa ko Jesus, te tama Joseph, te tama haka Nazareth.”

⁴⁶ Teenaa ki vasiri ake Nathaniel, “Se aa e taukareka e lavaa te sura mai i te tamaa henua maa ko Nazareth?”

Philip ki mee ake, “Kau ki kite koe.”

⁴⁷ Saaita Jesus nikite i Nathaniel e hanake kiaa i raa, a ia ki mee tana taratara peela, “Te nei setama maaoni i te manava Israel. Ttama nei see hai vana hakallika e huu iloto tana manava.”

⁴⁸ Teenaa ki vasiri ake Nathaniel, “Koe ni iloa peehea ia nau?”

Jesus ki mee ake, “Saaita Philip seki lave ia koe raa, nau kua kite iloa ia koe e noho ilaro te maru te laakau te ‘fig’.”

⁴⁹ Teenaa ki mee ake Nathaniel, “Rabai, koe naa ko te Tama TeAtua. Koe naa ko te Tuku Israel.”

⁵⁰ Jesus ki mee ake, “Koe naa ku iloa maa nau ko te Tama TeAtua ia nau ni vanaatu maa nau e kite ia koe e noho ilaro te maru te laakau te ‘fig’? Koe ma ki oti ku kite inaa vana ellasi are i naa mee nei.” ⁵¹ Teenaa ki mee ake Ia kilaatou, “Nau e taratara atu maaoni. Kootou ma ki kite inaa tallaki mai naa tootoka telani ka hakasepu mai naa ensol TeAtua no sassare mai ki Ttama te Henua.”[✱]

2

Te kaikai te aavvana i Kana

¹ Naa aso elua ku oti tellaka, i te ttoru naa aso raa, naa tama te matakaaina i Kana iloto Galilee raa emee te kaikai te takarua e aavvana. Te tinna Jesus raa e noho i te kina naa. ² Jesus ma ana disaipol raa hoki ni arumia ki oo ake ki te kaikai naa. ³ Saaita naa wain raa ni oti, te tinna Jesus raa ki mee ake ki Jesus, “Naa wain naa tama naa ku oti.”

⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, “Te ffine nei, koe see taratara mai ma se aa nau ki mee. Taku sao ki hakaari aku mahi raa seki tae mai.”

⁵ Te tinna Jesus raa ki mee ake ki naa tama e mee naa heuna te hare, “Kootou haia naa vana tama nei e mee atu ki kootou.”

⁶ Iloto te hare naa e takkoto ana huaarani e utuutu vai e ono ellasi. Inaa vana ellasi naa Jew raa, laatou maraa e huuhui naa rima laatou ki naa vai e takkoto inaa huaarani naa. Te huaarani tokotasi e tau teutu naa kalon e matarua no tae ki te matatoru. ⁷ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama emee naa heuna te hare, “Utuhia naa huaarani naa ki naa vaiua.” Naa tama naa ni massike no utu naa huaarani naa no ppii. ⁸ Jesus ki mee ake hoki, “Kootou asu mai ni vai inaa huaarani naa no kauake ki te tama emee tana kaikai nei ki unu.” Teenaa ki too naa tama naa naa vai raa no kauake ki te tama emee tana kaikai. ⁹ Te vai naa ku oti te huri no mee ma se wain. Ttama naa ni see iloa maa tana wain e unu raa ni too ake naa tama naa i hea (tevana iaa, ana poeraa ku oti te illoa i te vana Jesus ni mee). Teenaa ki kannaatia ake aia te tanata e aavvana raa no mee ake, ¹⁰ “Taatou hakkaatoa maraa e taki naa wain taukalleka raa i te kaamata. Ki oti are naa wain see taukalleka raa ku toomai, i te saaita naa tama raa

✱ 1.51 Gen 28.12

ku vware hakkaatoa. A koe iaa nitiiake naawain taukalleka raa ki te saaita nei!”

¹¹ Teenei ko te saaita mua Jesus ni hakasura naa mahi TeAtua. A ia ni hakasura naa vana nei i Kana, iloto Galilee. Teenaa ko tana kina ni hakassaa ana mahi no illoa ana disaipol maa Ia ko te Tama TeAtua.

¹² Kimuri raa, Jesus ma tana tinna, ana taaina ma ana disaipol raa ni oo ki Capernaum no nnoho naa aso laatou i te kina naa.*

Jesus e hano ki loto te Hare Tapu

(Mt 21.12-13; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46)

¹³ Te mee raa ku taupiri ki te aso te Kaikai te Pasova, teenaa ki hano Jesus ki Jerusalem.* ¹⁴ Tana saaita ni uru kiloto te Hare Tapu raa, a Ia ni kite naatama ennoho ma naa purumakau, naa sipsip, aa ma naa rupe. Naatama naa ennoho ma naa manura ki oo ake ni tama no tautauia. Aaraa tama hoki e nnoho ka hakahitihiti naa mane laatou.

¹⁵ Teenaa kiffiri a Ia tanatari no iisea a Ia naa manura hakkaatoa ki haho te Hare Tapu. Naa sipsip ma naa purumakau raa hakkaatoa ni iisea a Ia ki haho. Naa teevoa naa tama hakahitihiti naa mane raa ni hurisia a Ia no masseu huri naa mane naa tama naa.

¹⁶ Kioti raa, huri atu iloo Ia kinaa tama ennoho ma naa rupe laatou raa no mee ake, “Too naa mee naa ki haho! Kootou see haia kootou te hare taku Tamana nei ma se maket!” ¹⁷ Naa disaipol raa ni mannatu ki naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu e mee maa, “Te llee taku manava i too hare, TeAtua, e ura ma se ahi iloto taku manava.”*

¹⁸ Teenaa ki mee ake naa hakamau naa Jew, “Ni mahi peehea TeAtua a koe elavaa teppena ki illoa maatou maa koe etau tesosorina peenei?”

¹⁹ Jesus ki mee ake, “Seua te Hare Tapu nei, aa iloto naa aso e toru nau ma ki hakamasike hoki te hare nei.”*

²⁰ Teenaa ki mee ake laatou, “Koe e vana maa te Hare Tapu nei e lavaa peehea koe te hakatuu iloto naa aso e toru? Te Hare Tapu nei ni hakatuuria i loto iloo naa setau e matahaa maa ono!”

²¹ Tevana iaa te hare tapu Jesus e taratara raa, teenaa ko tana haitino. ²² Saaita Jesus ni masike i te mate raa, ana disaipol raa ni hakamaarona i tana taratara nei. Teenaa ki illoa ai laatou maa e maaoni i naa taratara te Laupepa Tapu ma naa taratara Jesus ni kauake ki laatou.

Jesus e iloa i naa tiputipu naa tama hakkaatoa

²³ Saaita Jesus ni noho i Jerusalem ite ssao te Kaikai te Pasova raa, turaa tama nikkite inaa mahi TeAtua ni hakassuratia a Ia, teenaa ki illoa ai laatou maa Jesus ko te Tama TeAtua. ²⁴ Tevana iaa te manava Jesus ni see mau inaa tama naa, iaa Ia e iloa i naa tiputtipu laatou.

²⁵ Niaaina maa see hai tama e taratara ake ki Jesus i naa tiputipu naa tama naa, a Ia kunaa iloa are i naa takkoto naa manava laatou.

3

Jesus ma Nikodimus

¹ Teelaa se Faarisi, tana inoa ko Nikodimus, a ia se tama hakamaatua naa Jew. ² Aia ni hanake ki Jesus i te poo tokotasi no taratara ake ki Jesus, “Rabai, maatou e illoa maa koe se tisa ni heunatia mai TeAtua.

* 2.12 Mt 4.13 * 2.13 Ex 12.1-27 * 2.17 Ps 69.9 * 2.19 Mt 26.61; 27.40; Mk 14.58; 15.29

See hai tama e lavaa te mee naa mahi TeAtua pee ko oo vana e mee naa, ki mee naa naa mahi TeAtua see takkoto iaa ia.”

³ Jesus ki mee ake, “Nau etaratara atu maaoni maa see haitama e lavaa te kite te Nohorana TeAtua ki mee a ia see haanau mai hoki.”

⁴ Teenaa ki vasiri ake Nikodimus, “Peehea naa haanau mai hoki te tama ku matua? Peehea ana ahe hoki ki loto te manava tana tinna raa ki haanauria mai a ia hoki?”

⁵ Jesus ki mee ake, “Nau etaratara atu maaoni. See hai tama e lavaa te uru kiloto te Nohorana TeAtua ki mee a ia see haanau mai i te vai ma TeAitu TeAtua. ⁶ Te tama e haanauria te tama raa e taka ma te ora te tama te maarama nei. Te tama e haanau mai iloto te aitu raa e taka ma te ora TeAitu Tapu. ⁷ Koe see oho iaa nau e vanaatu kia koe, ‘Kootou hakkaatoa ki ahe no hannau mai hoki.’ ⁸ Te matani raa e oko koi ki tana auna e hiihai. Koe e lono koi i naa oko te matani, tevana iaa koe see iloa i te kina te matani naa e oko mai. Koe hoki see iloa maa te matani naa e oko ki hea. Te mee naa e mee koi pee ko te tama e haanau mai i TeAitu TeAtua.”

⁹ Teenaa ki mee ake Nikodimus, “Peehea naa mee te mee naa?”

¹⁰ Jesus ki mee ake, “Koe see iloa peehea te mee nei ma koe se tama e akonaki naa tama Israel? ¹¹ Nau etaratara atu maaoni. Maatou etaratara ina vana maatou e illoa ma na vana maatou ekkite, tevana iaa see haitama i kootou e hiihai maa ia e hakannoo ki naa taratara maatou nei. ¹² Nau nitaratara naa taratara te maarama nei, tevana iaa kootou ni see hakannoo ki aku taratara. Kootou ma ki hakannoo peehea kia nau ki mee nau etaratara atu naa mee te lani? ¹³ See hai tama ku oti te tae ki te lani, teenaa ko te Tama te Henua koi, te tama ni au i te lani.”

¹⁴ Moses ni ssau tekata raa ki aruna iloto mouku. Peelaa hoki, te Tama te Henua raa ma ki saua ki aruna.* ¹⁵ Naa tama e illoa maa ia kote Tama TeAtua raa ma kitoo te ora etakoto see lavaa te oti. ¹⁶ TeAtua e aroha inaa tama hakkaatoa i te maarama nei, teenaa ki heuna mai tana Tama raa ki te maarama nei. Ki mee setama peehea e illoa maa ia kote Tama TeAtua raa, ttama naa ma ki see lavaa te mate. Aia ma kitoo te ora etakoto see lavaa te oti. ¹⁷ TeAtua ni see heuna mai tana Tama naa ma ki au no hakatonutonu te henua. Seai. Tana tama naa ni kkave mai ki au no hakaora naa tama te maarama nei.

¹⁸ TeAtua see hakatonutonu naa tama e hakannoo ki tana Tama, tevana iaa a ia kunaa hakatonutonu are naa tama see hakannoo ki tana Tama, i te aa, ila tou ni see hakannoo ki tana Tama tokotasi naa. ¹⁹ Te ara te hakatonutonu raa e mee peenei: te maasina raa ku oti te tae mai ki te maarama nei, tevana iaa te henua e fifai are i te pouuri. Laatou see fifai te maasina naa inaa sosorina laatou see ttonu. ²⁰ Naa tama hakkaatoa e sosorina hakallika raa see fifai ki te maasina. Laatou see hakassura iho ki te maasina ila tou see fifai maa naa sosorina see ttonu laatou raa e hakassaina. ²¹ Teenaa are ko naa tama e ppena naa mee maaoni raa e hakassura mai ki te maasina, ki ilotia laatou maa laatou e ppena naa mee hakkaatoa iloto naa mahi TeAtua.

Jesus ma John

²² Kimuri raa, Jesus ni masike no hano ma ana disaipol raa ki te matakaaina Judea no noho laatou ka hakaukau tapu naa tama.

²³ John hoki e hakaukau tapu naa tama i Eion, see mmao i Salim. Te kina naa e takkoto ana vai tammaki. Te henua ni oo atu peenaa

* 3.14 Num 21.9

kiaa Ia ki hakaukau tapuria laatou. ²⁴ (Teenaa ko te saaita John seki ponotia are ki loto te hare karapusi.)^{*}

²⁵ E mee naa disaipol John e hakatauttau ma te Jew tokotasi i te iloo naa Jew i naa tiputipu te hakaukau. ²⁶ Teenaa ki oo laatou no mee ake ki John, “Rabai, koe e hakamaarona i te tanata ni taka ma koe i telaa vasi Jordan, ttama nitarataraina akoe? Ttama naa e hakaukau tapu naa tama i te saaita nei. Te henua e tari atu hakkaatoa kiaa ia!”

²⁷ Teenaa ki mee ake John, “Te tama e taka koi ma naa mahi TeAtua e kauake. ²⁸ Kootou ni llono iaa nau nitaratara peelaa, ‘Nau nei seai ko te Mesaea, tevana iaa nau ni heunatia ki au nau imua ttama naa.’^{*} ²⁹ Saaita te taupeara ma te taupu e haka aavana tia raa, te taupu raa ma ki mee ma se aavana te taupeara naa. Te ssoa te taupeara raa ma ki hiahia itana saaita ma ki llono i te reo te taupeara naa. Taku hiahia e kaatoa hoki peenaa. ³⁰ Ttama naa ma ki noho hakamaatua, a nau iaa ma ki noho ma se tamavare koi.”

Jesus, Ttama te lani

³¹ Ttama e au i te lani raa e noho hakamaatua i naa tama hakkaatoa. Ttama e au i te maarama nei iaa, teenaa se tama te maarama nei. Aia e taratara i naa vana te maarama nei, tevana iaa Ttama te lani raa e noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa. ³² Ttama naa e taratara iana mee ni llono kakkite ki ana karamata, tevana iaa see hai tama e hakannoo ki ana taratara. ³³ Teenaa naa tama e hakannoo ki ana taratara raa e huri ake peelaa maa TeAtua raa ko te hakamaaoni. ³⁴ Ttama ni heunatia mai TeAtua raa e taratara mai naa taratara TeAtua, i te aa, naa mahi hakkaatoa TeAitu raa e kauake TeAtua kiaa Ia. ³⁵ Te Tamana raa ellee tana manava itana Tama, teenaa nikauake naa mee hakkaatoa kiaa Ia ki roorosi.^{*} ³⁶ Naatama e hakannoo ki te Tama TeAtua raa ma ki too te ora e ora hakaoti, tevana iaa te tama see hakannoo ki TeAtua raa ma ki see ora. Aia ma ki takoto ilaro naa haaeo TeAtua.

4

Jesus ma te ffine haka Samaria

¹ Naa Faarisi raa ni llono maa e tammaki naa tama ku tautari ki Jesus, aa te kooina naa disaipol Jesus e hakaukau tapu raa ku tammaki are i naa disaipol John. ² (Maaoni iaa, Jesus tana tino see hai tama ni hakaukau tapu. Ana disaipol raa koi e hakaukau tapu naa tama.)

³ Teenaa saaita Jesus ni llono i naa taratara naa, masike iloo Ia i Judea no hano ki Galilee. ⁴ Te ara Jesus ma ki sare raa e moe vaaroto Samaria.

⁵ A Ia ni hano no tae kite matakaaina iloto Samaria ettapa ma ko Sikar. Te kerekere Jacob ni kauake ki tana tama, Joseph, see mmao i te matakaaina naa.^{*} ⁶ Teenaa ko te kina e takoto te vai Jacob ni keru i te kerekere. Jesus ni naena e itana kina nisare mai raa e mmao, teenaa ki noho Ia i te vasi te vai naa no hakamarooroo. A Ia ni tae atu i te laaraatea^{*}.

⁷ E mee te ffine haka Samaria ni hanake kite vai raa no asu vai. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Aasua mai se vai maaku ki unu.” ⁸ (Ana disaipol raa ku oti te oo ki loto te henua naa no taavi kaikai.)

^{*} **3.24** Mt 14.3; Mk 6.17; Lk 3.19-20 ^{*} **3.28** Jn 1.20 ^{*} **3.35** Mt 11.27; Lk 10.22 ^{*} **4.5** Gen 33.19; Josh 24.32 ^{*} **4.6** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai

⁹ Te ffine raa ki mee ake, “Koe se Jew, a nau iaa se tama haka Samaria. Peehea oo kainnoo mai kiaa nau ki kauatu se vai ki unu koe?” (Naa Jew raa see lavaa te kkai ka unu ki naa peleti ma naa kap naa tama haka Samaria.)^{*}

¹⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Koe see iloa ite mee TeAtua e hookii. Koe hoki see iloa maa teenei ko ai e kainnoo atu ma ki kauake se vai maana ki unu. Ki mee koe ni iloa ite tama e kainnoo atu nei raa, koe ni kainnoo are kiaa ia ki kauatu te vai te ora.”

¹¹ Te ffine raa ki mee ake, “Aroha, koe see hai mee asuasua vai e noho ma koe, aa te vai nei e nnoto. Te vai e takoto te ora naa ma ki aasua mai koe i hea? ¹² Te vai nei ni kaumai taatou tipuna, Jacob. Tana haanauna ma ana manu e hahaanai raa ni unu hakkaatoa ite vai nei. Koe e mee maa koe e lasi are i Jacob?”

¹³ Jesus ki mee ake, “Naa tama hakkaatoa e unu te vai nei ma ki oti ku hiiunu hoki. ¹⁴ Te tama e unu taku vai ma ki hookii nei ma ki see lavaa te hiiunu imuri. Taku vai ma ki hookii nei ma ki ppuna peenaa iloto tana manava, teenaa a ia ma ki too te ora e ora hakaoti.”

¹⁵ Teenaa ki mee ake te ffine, “TeAriki, kaumai te vai naa ki see hiiunu nau imuri, ki see ahemai nau hoki no asu vai.”

¹⁶ Jesus ki mee ake, “Tere imua no aru ki too aavana raa ki oomai koorua.”

¹⁷ Te ffine raa ki mee ake, “Nau see hai aavana.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Koe etaratara maaoni maa koe see hai aavana. ¹⁸ Maaoni iaa, koe ni mee oo aavana e rima hakkaatoa. Te tanata e noho ma koe ite saaita nei seai se aavana aau maaoni. Koe e taratara maaoni.”

¹⁹ Te ffine raa ki mee ake, “TeAriki, teenei nau ku iloa maa koe se pure TeAtua maaoni. ²⁰ Naa tippuna maatou raa ni lotu i aruna te mouna nei. Kootou naa Jew raa iaa e hai maa Jerusalem raa ko te kina maatou ki oo no lotu i TeAtua.”

²¹ Jesus ki mee ake, “Hakannoo kiaa nau. Imuri te henua ma ki see lotu kite Tamana raa iaruna te mouna nei ma iloto Jerusalem. ²² Kootou naa tama i Samaria nei e lotu pouuri koi. Kootou see illoa ite tama kootou elotu. Maatou naa Jew raa iaa e illoa ite tama maatou elotu. Ite aa, te tama ma ki hakaora te henua raa ma ki haanau iho iloto te manava naa Jew. ²³ Te ssao raa ku tae mai, teenaa kote saaita te henua ma kilotu maaoni kite Tamana iloto naa mahi ma te hakamaaoni TeAitu TeAtua. Teenaa te tiputipu te lotu TeAtua e hiihai. ²⁴ TeAtua se Aitu. Naa tama elotu kiaa Ia raa ki lotu maaoni iloto naa mahi TeAitu TeAtua.”

²⁵ Te ffine raa ki mee ake, “Nau e iloa maa te Mesaea raa ma ki oti ku au, aa tana saaita ma ki au raa, a Ia ma ki hakaari mai te kau mee hakkaatoa.”

²⁶ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau nei ko Ia, te tama e taratara koorua nei.”

²⁷ Ite saaita naa raa, naa disaipol Jesus raa ku ttae ake. Laatou ni tteki iloo i te saaita laatou ni kkite i Jesus e noho ka hai taratara laaua ma te ffine. Tevana iaa see hai tama i laatou ni vasiri ake ki te ffine naa ma se aa a ia e hiihai. See hai tama hoki ni vasiri ake ki Jesus maa Ia e hai taratara laaua ma te ffine raa ko te aa.

²⁸ Te ffine naa ni tiiake tana mee e asuasua vai naa no ahe ki te henua raa no mee ake ki naa tama te henua naa, ²⁹ “Kootou oomai no mmata! Tama raa e taratara tonu mai i naa mee hakkaatoa aaku

^{*} 4.9 Ezra 4.1-5; Neh 4.1-2

ni mee imua. Ttama nei pee kote Mesaea raa koi, anii?" ³⁰ Teenaa ki massike laatou i te henua naa no oo ki Jesus.

³¹ I te saaita naa, naa disaipol raa e nnoho ka taro ki Jesus, "Rabai, too ni mee maau no kai!"

³² Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau e mee aku kaikai e kai, see ilotia kootou."

³³ Ana disaipol raa ki vasirisiri soko laatou, "E hai tama ni kauake ana kaikai ki kai?"

³⁴ Jesus ki mee ake, "Aku kaikai raa, teenaa ko aku tautari ki te hiihai te Tama ni mee ma kiau nau no hakaoti ana heuna nei. ³⁵ Kootou e mee kootou taratara e mee peelaa, 'Naa marama e haa koi takkoto mai aa kutae kite ssao kivasi.' Tevanaiaa nau e vanaatu ki kootou kittoka hakaraaoki ki naa verena. Naa kaikai raa kulleu aa kutau te vasi! ³⁶ Naa tama e vasi raa e tauia ki hakanaaopo naa kaikai te ora maaoni. Laatou ma ki fiafia hakapaa ma naa tama ni tori. ³⁷ Teenaa e hanotonu ma te taratara e mee peelaa, 'Tama e tori, aa telaa tama e vasi.' ³⁸ Kootou ni heunatia a nau ki oo kootou no vasia naa verena naa tama sara ni heheuna. Kootou ni tauia are i naa heuna naa tama sara."

³⁹ Turaa tama i Samaria ni illoa maa Jesus kote Mesaea, i te ffine raa ni mee maa, "Ttama nei e taratara tonu mai naa mee hakkaatoa aaku ni mee imua." ⁴⁰ Saaita naa tama i Samaria raa ni ttae kiaa Ia, laatou ni puratia laatou a Ia ki noho ma laatou. Jesus ni noho ana aso elua i te henua naa.

⁴¹ Turaa tama ni llono i ana taratara no hakannoo kiaa Ia. ⁴² Laatou ni mee ake peelaa kite ffine, "Maatou nei ku illoa maa te nei kote Mesaea, tevanaiaa maatou see mee maa maatou nei ku illoa ia koe ni taratara mai. Seai. Maatou nei ku illoa imaatou ni llono soko maatou i ana taratara, aa te nei maatou ku illoa maa te nei kote Tama maaoni ma ki hakaora naa tama te maarama nei."

Ttamariki te hakamau e haia Jesus no marooroo

⁴³ Imuri ana aso elua ite kina naa raa, Jesus ni masike no hano ki Galilee. ⁴⁴ Jesus soko Ia ni mee tana taratara peelaa, "Te pure Te Atua ma ki see ilotia naa tama tana tino henua." ⁴⁵ Tana saaita ni tae ki Galilee raa, naa tama te kina naa ni oo atu no purepure laatou, i laatou nikkite ia Ia e hakasura naa mahi Te Atua ite saaita laatou ni oo ki te Kaikai te Pasova i Jerusalem.

⁴⁶ Ki oti raa Jesus ni ahe ki Kana i Galilee, tana henua ni huri te vaiua no mee ma se wain.

Teelaa se hakamau te kaaman enoho ite kina naa. Aia e mee tana tamariki e moe ka maki i Capernaum. ⁴⁷ Tana saaita ni llono maa Jesus ku oti te hanake i Judea ki Galilee raa, hanatu iloo ia no taratara ake ki Jesus ki oo laaua ki Capernaum no haia tana tamariki raa ki marooroo, i tana tamariki raa ku taupiri koi ki mate. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, "Kootou maraa e ttari iloo ki kkte kootou ma ni mahi Te Atua aa maa kootou ku hakannoo kiaa nau."

⁴⁹ Te hakamau raa ki mee ake, "Te Ariki. Kau ki oo taaua. Nau e ppare maa taku tamariki raa ma ki mate."

⁵⁰ Jesus ki mee ake, "Ahe ki too henua. Too tamariki raa ku marooroo."

Te tanata naa ni hakannoo ki naa taratara Jesus e kauake, teenaa ki hano. ⁵¹ Ttama naa ni hano no ttiri i ana poe raa i te ara. Teenaa ki mee ake laatou kiaa ia, “Too tamariki raa ku marooroo.”

⁵² Teenaa ki vasiri ake ia kilaatou ma te tamariki raa ni marooroo i te ssao hea. Naa tama naa ki mee ake, “Too tamariki raa ni marooroo lokoi ite saaita telaa raa nitae kitettasi itelaa iaruna.”

⁵³ Te tanata naa ku hakamaaron a ite naa kote ssao Jesus ni vanaake ma tana tamariki raa ku marooroo. Teenaa ki illoa ai aia maa tana haanauna naa hakkaatoa maa Jesus ko te Mesaea.

⁵⁴ Teenei kote rua ana saaita ni hakassura naa mahi Te Atua i tana saaita ni hanake ki Galilee.

5

Te tanata e haia Jesus no marooroo i te kina te vai

¹ Kimuri raa, Jesus ni hano kite kaikai telotu naa Jew e mee i Jerusalem. ² Teelaa sevai etakoto ite tootoka te henua naa.

Te tootoka naa ettapa ma kote Tootoka naa Sipsip. Te vai raa ettapa ma ko Bethsada i te taratara naa tama te henua naa. Teelaa ni harevaka erima ettua aareha te vai naa, e hakammaru ai naa tama e noho i te kina te vai naa. ³ Tammaki naa tama e mmaki e mmoe iloto naa harevaka naa, naa tama e ppuni naa karamata laa-tou, naa tama see lavaa te sassare, aa naa tama e mmate naa haitino laatou. [Laatou e mmoe kattari ki mannuutia te vai naa. ⁴ Teenaa kote ssao te ensol Te Ariki e sepuni mai kiloto te vai raa ka mannuu ai te vai. Ttama mua ilaatou ma ki sepuni kiloto te vai e mannuu naa ma ki taukareka no marooroo.] ⁵ Teelaa se tanata e moe i te kina naa.

Ttama naa ni maki ana setau e matatoru maa varu. ⁶ Jesus ni kite ia ia e moe i te kina naa, no iloa maa tana maki raa ku rooroa. Teenaa ki vanaake Jesus kiaa ia, “Koe e hiihai maa koe ki marooroo?”

⁷ Ttanata raa ki mee ake, “Te Ariki. See hai tama e noho ki au no saaua nau kiloto te vai nei i naa saaita te vai nei e mannuutia. Aku saaita maraa e haate kitto ro ki te vai raa, aaraa tama kunaa tae are. Nau maraa e sukumuri lokoi.”

⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Masike no ppiki oo moelana naa aa koe ku sasare.” ⁹ Te tanata naa ni marooroo lokoi i te saaita naa, teenaa ki masike ia no too ana moelana raa no sare.

Naa vana nei ni mee ite aso te Sabat. ¹⁰ Teenaa ki mee ake naa hakamau naa Jew raa ki te tanata naa, “Teenei te aso te Sabat. See hai tama elavaa tessau ana moelana raa ite aso te Sabat, i te mee naa e sara i naa Loo taatou.”[☆]

¹¹ Te tanata raa ki mee ake, “Ttama ni au no haia nau no marooroo raa ni vana mai ma ki too aku moelana raa aa nau ku sasare.”

¹² Teenaa ki vasiri ake laatou, “Ko ai ttama ni vanaatu ma ki mee koe peenei?”

¹³ Tevana ia tetanata naa ni see iloa maa Jesus ko ai, ite aa, te kina naa ni kkapi te tama, aa Jesus ni hakasee koi no hano ki taha.

¹⁴ Kimuri raa, Jesus ni lave i te tanata naa i te Hare Tapu no mee ake, “Hakannoo, koe raa ku taukareka. Koe ku kaaoti te ppena naa haisara, ki see ssura ni vana hakallika kiaa koe.”

¹⁵ Teenaa ki hano te tanata naa no mee ake kinaa hakamau naa Jew raa maa ia ni haia Jesus no marooroo. ¹⁶ Teenaa ki kaamata naa Jew raa te hai haao ina laatou Jesus, i aa ia ni haia a ia te tanata raa no marooroo ite aso te Sabat. ¹⁷ Jesus ki mee ake kilaatou,

☆ 5.10 Neh 13.19; Jer 17.21

“Taku Tamana raa e heheuna inaa aso hakkaatoa, aa teenei nau hoki ki heheuna.”

¹⁸ Teenei ko naa taratara ni hakkoro naa hakamau naa Jew raa ki lellere ki taia Jesus ki mate. Laatou see mee koi maa ia ni hakasara naa Loo te Sabat. Laatou emee hoki iaa ia nitaratara maa TeAtua kotana tino Tamana, teenaa aia kumee maa laaua ma TeAtua e hakatau peellaa.

Naa mahi te Tama TeAtua

¹⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Te Tama TeAtua raa seelavaa temee ana vana sokoia. Aia emee koi ana vana ekkite tana Tamana emee. Se aa tana Tamana emee, tana Tama emee hoki. ²⁰ Te Tamana e manava laa oi itana tama, aa ehuriake kia ia ana vana hakkaatoa emee. Kootou ma ki oho i ana vana ma ki huri ake raa ma ki ttoe iaa i naa vana nei. ²¹ Te Tamana e hakamasike no hakaora te mate. Peellaa hoki, tana Tama raa e hakaora ana tama e hiri. ²² Te Tamana tana tino see hakatonutonu naa tama. A Ia ku oti te kauake te taukareka raa ki tana Tama ki hakatonutonu te henua. ²³ A Ia e hiihai maa te henua ki hakanau i tana Tama pee ko naa hakanau laatou i te Tamana. Tama see hakanau i tana Tama raa, aia see hakanau i te Tamana, ite aa, te Tama raa ni heunatia mai te Tamana.

²⁴ “Nau e taratara atu maaoni. Naatama ellono i akutaratara no hakannoo ki te Tama ni heuna ma ki au nau raa, naa tama raa ma ki too te ora e ora hakaoti. TeAtua ma ki see hakatonutonu naa tama naa, ilaatou ku oti te hakahiti naa mahi te mate no too te ora. ²⁵ Nau e taratara atu maaoni. Ssao raa ma ki tae mai, aa teenei ku oti te tae mai, teenaa ko te ssao te mate raa ma ki llono i te reo te Tama TeAtua. Naa tama ellono raa ma ki ora. ²⁶ Te ora maaoni raa, teenaa se ora e takoto i te Tamana. Peellaa hoki, te ora maaoni naa ku takoto ma se ora tana Tama, ite ora naa ni kauake TeAtua kia ia. ²⁷ TeAtua Tamana ni hakanoho tana Tama ki hakatonutonu, iaa ia ko te Tama te Henua. ²⁸ Kootou see oho i te taratara nei. Ssao raa ma ki tae mai, teenaa naa tama hakkaatoa ni mmate raa ma ki llono i tana reo. ²⁹ Laatou ma ki massike hakkaatoa inaa taaruma laatou. Naa tama ni sosorina taukalleka raa ma ki massike no ora, aa naa tama e sosorina hakallika iaa ma ki massike no hakallono isu.*

Jesus, te Tama TeAtua

³⁰ “Nau seelavaa te hai aku vana soko nau. Nau e hakatonutonu te henua ki naa taratara e kaumai TeAtua, teenei e ttonu ai aku heuna. Ite aa, nau see haaita ma ki mee aku vana e fiffai. Nau e haia koi nau naa vana te tama ni heuna ma ki au nau e hiihai.

³¹ “Ki mee nau e hakaea ki te henua i aku tiputipu soko nau, te henua ma ki hainattaa te hakannoo ki akutaratara. ³² Tevana iaa emee te Tama e hakaea ki te henua i aku tiputipu. Nau e iloa maa ana taratara emee iaa nau raa ni taratara maaoni. ³³ Kootou ni heuna naa tama kootou raa koo no vasiria John iaa nau, teenaa kikaatu John te hakamaaoni.* ³⁴ Nau see mee ma nau e hiihai ma se tama ki hakaea i aku tiputipu. Seai. Nau e kauatu naa taratara nei ki hakassaoria naa ora kootou. ³⁵ John ni tuu ma selamu eura no maasina. Kootou ni fiafia i te maasina naa i te tamaa saaita. ³⁶ Tevana iaa, emee telaa vana ma ki ttoe are i naa taratara John ni hakaea iaa nau. Teenaa ko naa heuna taku Tamana e heunatia a nau. Nau ma ki ilotia maa nau ni heunatia mai TeAtua i ana heuna e haia a nau nei. ³⁷ Taku Tamana

ni heuna ma kiau nauraa ehakaea hoki iaku tiputipu. Kootou sekilono itana reo kakkite iana karamata.✱ ³⁸ Ana taratara raa seetou kootou kitakkoto iloto naa hatumanava kootou, ikootou see hakannoo ki tana Tama ni kkave mai ki te maarama nei. ³⁹ Kootou e tokatoka peenaa ite Laupepa Tapu, ikootou e mannatu maa te ora e ora maaoni raa ma ki laavea kootou inaa taratara naa. Naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa e taratara iaa nau. ⁴⁰ Tevana iaa kootou see fifai ma kootou e oomai kiaa nau no too te ora.

⁴¹ “Nau seessee naa ahu naa tama te maarama nei. ⁴² Nau e iloa inaa tiputtipu kootou, aa nau hoki e iloa maa te manava laaoi TeAtua see takoto iloto naa manava kootou. ⁴³ Nau ni kaavea mai ite hiihai taku Tamana, tevana iaa kootou ni see fifai kiaa nau. Iaa kimee setama e au itana tino hiihai raa, teenaa kootou ma ki fifai kiaa ia. ⁴⁴ Kootou fifai iloo inaa hakanau kootou ki kootou soko kootou, tevana iaa kootou see illoa te hakamakkii ki hakanau TeAtua ikootou. Kootou ma ki lavaa te hakannoo peehea iaa nau? ⁴⁵ Kootou see mannatu ma ko nau nei ma ki kauake naa haeeo kootou ki TeAtua. Seai. Teenaa ko Moses, ttama e taaohi manava ai kootou, a ia naa ma ki kauake naa haeeo kootou ki TeAtua. ⁴⁶ Ki mee kootou ni hakannoo maaoni ki Moses, kootou ni hakannoo hoki kiaa nau, iaa ia naa ni sissii iaku tiputipu. ⁴⁷ Ikootou see hakannoo ki ana taratara ni sissii, kootou ma ki hakannoo peehea ki aku taratara e kauatu nei?”

6

Jesus e haanai te kuturana e lasi

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Kimuri raa Jesus ni hano kitelaa vasi te Namu Galilee (e ttapa hoki ma ko te Namu Tiberias). ² Turaa tama iloo ni oo atu vaamuri, ilaatou ni kkite inaa mahi TeAtua ni mee no malolloo te lopo tama ni mmaki. ³ Jesus ni hano ma ana disaipol raa no nnoho i aruna te tamaa mouna. ⁴ Ssao te Kaikai te Pasova raa ku taupiri. ⁵ Teenaa ki ttoka Jesus no kite te kuturana naa tama e oo ake kiaa ia, teenaa ki vasiri Ia ki Philip, “Taa-tou ma ki taavi ni kaikai i hea ki tau te haanai naa tama nei hakkaatoa?” ⁶ (A Ia ni taratara peenei ki haaiteria Philip; maaoni iaa a Ia kunaa iloa i tana vana ma ki mee.)

⁷ Philip ki mee ake, “Ki taavi ni kaikai ki llava i naa tama nei hakkaatoa, taatou etau te pesi ni siliva elava naasehua elua notaavi ni haraoa.”

⁸ Andrew, tetaina Simon Peter raa kimee ake ki Jesus, ⁹ “E mee te tamariki tanata e mee ana haraoa e rima ma naa ika e lua. Tevana iaa naa mee naa ma ki see tau te haanai naa tama nei hakkaatoa.”

¹⁰ Jesus kimee ake kilaatou, “Haia naa tama naa ki nnoho ki laro.” (Te kina naa e somo tana vvee.) Teenaa naa tama naa ni nnoho hakkaatoa ki laro. Te kooina naa taanata raa enoto naa simata e rima. ¹¹ Jesus kitoo naa haraoa raa nolotu ki TeAtua, teenaa vaevae iloo naa haraoa naa ki naa tama e nnoho i te kina naa. A Ia ni mee hoki peenaa inaa ika. Naa tama naa ni kkai no pposu hakaraaoi iloo. ¹² Saaita laatou nioti tekkai no pposu raa, Jesus kimee ake ki ana disaipol, “Hakanaaopo naa kaikai e ttoe. Taatou ki see mee pakava naa kaikai naa.” ¹³ Teenaa ki hakanaaopo laatou

✱ 5.37 Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 3.22

naa kaikai ni ttoe naa no ppii naa kete e sinahuru ma rua. Teenaa ko te kooina ni ttoe i naa haraoa e rima naa tama naa ni kkai.

¹⁴ Saaita naa tama naa nikkite i naa mahi TeAtua ni hakassuratia Jesus raa, laatou kitaratara soko laatou, “Teenei maaoni ko te Pure TeAtua, Ttama nillono taatou ma ki oti ku hakasura mai ki te maarama nei.” ¹⁵ Jesus ni iloa maa laatou e taratara ma ki tauhia Ia kihakanoho ma setuku laatou, teenaa ki masike Ia no ahe hoki ki naa mouna soko Ia.

Jesus e sare vaaruna te kirikiri ttai

(Mt 14.22-33; Mk 6.45-52)

¹⁶ I te laasuru raa, naa disaipol Jesus raa ni oo kitai. ¹⁷ Teenaa ki oo laatou no kake i te poti raa ki ahe ki Capernaum. Saaita raa ku poouri, tevana iaa Jesus ni seai iloo ki tae ake ki laatou. ¹⁸ Saaita naa, te matani elasi raa ni oko ka usa te moana. ¹⁹ Laatou kummao i te kina laatou ni aro mai, teenaa kikkite laatou i Jesus e sare ake vaaruna te kirikiri ttai ki laatou poti. Naa tama naa ni mattaku hakaoti. ²⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou see mattaku, teenei ko nau.” ²¹ Laatou ni fiafia ki hakkakea laatou Jesus ki loto te poti laatou. I te saaita naa koi, te poti laatou naa ku tae atu ki te kina laatou e oo.

Te henua e ssee i Jesus

²² Ssoa te aso raa, naa tama ninnoho itelaa vasi te namo raa nikkite maa teelaa se poti koi tokotasi nimoe itai. Laatou ni illoa maa Jesus ni see kake i te poti naa. Laatou nikkite maa teelaa ko naa disaipol raa koi nikkake i te poti raa no aro ki telaa vasi. ²³ Aaraa poti i Tiberias ni hakattau ake itai te kina Jesus ni haanai te kuturana e lasi ki naa haraoa imuri a Ia ni lotu ki TeAtua. ²⁴ Saaita te kuturana naa ni kkiti maa Jesus ma ana disaipol raa ku seai, laatou ni kake i naa poti raa no aro ki Capernaum no ssee i Jesus.

Jesus, te Haraoa e Ora

²⁵ Saaita laatou ni llave i Jesus i telaa vasi raa, laatou ki vasiri ake kiaa Ia, “Rabai, koe ni tae mai i te saaita hea?”

²⁶ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Kootou esse iaa nau i kootou nikkai no pposu i naa kaikai kootou nikkai. Kootou ni see oomai ma i kootou ni massaro i naa mahi TeAtua ni mee. ²⁷ Kootou ki see heheuna ma ki kauatu naa kaikai e takkoto koi no ppara. Kootou ki heheuna ki toa kootou naa kaikai te ora e ora hakaoti. Teenaa ko naa kaikai ma ki kauatu te Tama te Henua, i TeAtua Tamana ni tuku tana hakailona iaa Ia, teenaa iaa Ia e hiahia i tana Tama.”

²⁸ Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, “Ni heuna peehea TeAtua e hiihai maa maatou ki mee?”

²⁹ Jesus ki mee ake, “TeAtua e hiihai maa kootou ki hakannoo ki tana Tama ni kkeve mai.”

³⁰ Laatou ki vassiri hoki ki Jesus, “Se mahi TeAtua peehea koe elavaa te mee kikkite maatou, aa maatou ku hakannoo kiaa koe?”

³¹ Naa tippuna maatou raa ni kkai naa haraoa te lani iloto mouku. Naa taratara nei e takkoto iloto te Laupepa Tapu, ‘Laatou ni hanaia a Ia ki naa haraoa te lani.’”^{*}

³² Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni. Te haraoa ni kauatu Moses raa seai ko te haraoa te lani. Teenaa ko taku Tamana raa are e kauatu te haraoa maaoni te lani. ³³ Te haraoa TeAtua e hookii raa,

^{*} 6.31 Ex 16.4,15; Ps 78.24

teenaa ko tana Tama nikkave mai i te lani ki hakaora naa tama te maarama nei.”

³⁴ Teenaa ki mee ake laatou, “Te Ariki, kaumai te haraoa naa i te kau saaita.”

³⁵ Jesus ki mee ake, “Nau nei ko te haraoa te ora. Naa tama e oomai kiaa nau raa ma ki see hiikkai hoki imuri, aa naa tama elotu maaoni iaa nauraa ma ki see hiiunu hoki imuri. ³⁶ Nau nitaratara atu maa kootou ku oti tekkite iaa nau, tevana iaa kootou ma ki see hakannoo mai. ³⁷ Naa tama hakkaatoa e kaumai te Tamana raa ma ki oomai kiaa nau. Ttama e au kiaa nau raa ma ki see hakaaha e nau. ³⁸ I te aa, nau ni see au i te lani no mee aku vana e fiffai. Nau nia au no haia naa vana te tama ni heuna ma ki au nau. ³⁹ Ttama ni heuna ma ki au nau raa see hiihai ma se tama i ana tama ni kaumai raa e tiiake. Naa tama hakkaatoa ki hakaoratia a nau i te aso hakaoti. ⁴⁰ Taku Tamana raa e hiihai maa naa tama hakkaatoa ekkite i tana Tama no hakannoo kiaa i raa kittaka ma te ora e ora hakaoti. Laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti.”

⁴¹ Naa Jew raa ni kaamata te taumaruu iaa Ia, iaa Ia ni mee maa, “Nau nei ko te haraoa ni au i te lani.” ⁴² Teenaa ki taratara laatou peelaa, “Te nei sei ko Jesus te tama Joseph? Taatou e illoa i tana tamana ma tana tinna. Peehea ana taratara maa Ia ni au i te lani?”

⁴³ Jesus ki mee ake, “Kootou see taumaruu soko kootou. ⁴⁴ Naa tama koi e oomai kiaa nau raa ko naa tama e hakapaaina mai taku Tamana kiaa nau, aa laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti. ⁴⁵ Naa pure Te Atua raa ni sissii peelaa, ‘Naa tama hakkaatoa ma ki akonakina Te Atua.’ Naa tama e hakannoo ki Te Atua no illoa iaa Ia raa ma ki oomai kiaa nau.* ⁴⁶ Tevana iaa see hai tama ku oti te kite i te Tamana. Ttama koi e au i Te Atua raa ku oti te kite i te Tamana. ⁴⁷ Nau e taratara atu maaoni. Ttama elotu raa e taka ma te ora e ora hakaoti. ⁴⁸ Nau nei ko te haraoa te ora. ⁴⁹ Naa tippuna kootou raa ni kkai naa haraoa iloto mouku, tevana iaa laatou ni mmate. ⁵⁰ Tevana iaa te haraoa e au i te lani raa, teenaa se haraoa sara. Ttama e kai te haraoa naa ma ki see mate. ⁵¹ Nauraa ko te haraoa e ora ni au i te lani. Ki mee se tama e kai te haraoa nei, aia ma ki ora hakaoti. Te haraoa ma ki kauake nau raa, teenaa ko taku haitino e hookii ki ora naa tama te maarama nei.”

⁵² Teenaa ki kaamata naa Jew raa te hakatauttau soko laatou ka taratara peelaa, “Ttama nei e kaumai peehea tana haitino ki kkai taatou?”

⁵³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Ki mee kootou see kkai te haitino te Tama te Henua ka unu tana ttoo, kootou ma ki see hai ora e takoto i kootou. ⁵⁴ Naa tama ekkai taku haitino ka unu taku ttoo raa e ttaka ma te ora e ora hakaoti, teenaa laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti. ⁵⁵ Taku haitino nei ko te kaikai maaoni, aa taku ttoo raa ko te vai maaoni. ⁵⁶ Te tama e kai taku haitino ka unu taku ttoo raa e noho ma nau, aa nau hoki e noho ma te tama naa. ⁵⁷ Nau nei ni heunatia mai taku Tamana, ttama e taka ma te ora maaoni. Te nei e takoto ai te ora maaoni raa hoki iaa nau. Peelaa hoki, ttama e kai taku haitino raa ma ki ora, iaa nau e taka ma te ora maaoni. ⁵⁸ Te nei are te haraoa ni au i te lani. Te haraoa nei see mee maa ko naa haraoa naa tippuna kootou ni kkai. Laatou naa ni mmate, tevana iaa naa tama e kkai te haraoa nei ma ki ora hakaoti.”

⁵⁹ Jesus ni ako ake naa taratara nei ki naa tama iloto te hare lotu i Capernaum.

* 6.45 Is 54.13

Naa taratara te ora e ora hakaoti

⁶⁰ Etammaki naa disaipol ni llono inaataratara nei ni mee peela, “Naa akonaki nei e hainattaa iloo. Ko ai ttama ma ki hakannoo ki naa taratara nei?”

⁶¹ Jesus ni iloa maa laatou e taumaruu ia ia, teenaa ki vanaake ia peela, “Kootou ku mannatu ki ffuro kootou ia nau?” ⁶² Ki mee maa kootou ekkite inaa ahe te Tama te Henua raa ki tana kina ni noho imua, kootou ma ki mannatu peehea? ⁶³ Te Aitu Te Atua e hookii te ora. Naa mahi te tama te maarama nei seai ni mahi maaoni. Aku taratara ekauatu nei ni taratara aitu. Kootou e ora inaa taratara naa. ⁶⁴ Tevana ia aaraa tama i kootou see hakannoo.” (Jesus ni iloa mai iloo imua ma ko ai naa tama ma ki see hakannoo aa ma te tama ma ki hakaarina a ia kinaa hakamau naa Jew.) ⁶⁵ A Ia ki ttou atu hoki tana taratara, “Te nei taku vana ni taratara atu maa see hai tama e lavaa te au kiaa nau ki mee a ia see hakattanaria mai Te Atua.”

⁶⁶ Tammaki iloo naa tama e tautari ki Jesus ni ffuro ia ia. Laatou ni see tautari atu hoki kiaa ia. ⁶⁷ Teenaa ki vasiri ake Jesus ki tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol, “Ai kootou, kootou ku fifai hoki ma ki ffuro kootou ia nau?”

⁶⁸ Teenaa ki mee ake Simon Peter, “Te Ariki, maatou ma ki ffuro ki ai? Koe naa e taka ma naa taratara te ora e ora hakaoti.” ⁶⁹ Maatou nei ku iloa maa koe naa ko te Tama e Tapu ni heunatia mai Te Atua.”

⁷⁰ Jesus ki mee ake, “Kootou, te taka sinahuru maa ttakarua nei, ni tama aaku ni hiri, anii? Tevana ia te tama tokotasi i kootou se tipua!” ⁷¹ A ia e taratara raa ko Judas, te tama Simon Iscariot. Naa ina maa ia te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa, teenaa ko ia naa ma ki oti ku hakaari ake Jesus ki naa hakamau.

7*Jesus ma ana taaina*

¹ Kimuri raa, Jesus ni hano vaaroto Galilee. A Ia ni see hiihai maa ia e hano ki Judea, inaa hakamau naa Jew raa e roorosi ki taia ia i te kina naa. ² Te aso te Kaikai naa Harevaka raa* ku saaita koi. ³ Teenaa ki vanaake ana taaina naa kiaa ia, “Masike i te henua nei aa koe ku hano ki Judea, ki kkte naa tama e tautari kiaa koe raa i oo vana e mee. ⁴ See hai tama e mee mmuni ana vana ki mee a ia e hiihai maa ia ki ilotia te henua. Iaa koe e mee naa heuna nei, koe ki mee ki illoa naa tama hakkaatoa te maarama nei ia koe.” ⁵ (Ana tino taaina naa ni see illoa hoki maa ia ko te Tama Te Atua)

⁶ Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku sao raa seki tae mai. Kootou ia e hai maa te kau saaita e taukalleka koi i kootou. ⁷ Naa tama te maarama nei seelotoffaaeo i kootou, aa laatou ia e lotoffaaeo ia nau, ite aa, ia nau e hai ake peenaa maa naa tiputtipu laatou see ttonu. ⁸ Kootou oo atu soko kootou. Nau ma ki see hanatu, i te aa, i taku ssao maaoni raa seki tae.” ⁹ A Ia ni kauatu naa taratara nei raa, noho iloo ia i Galilee.

Jesus ku hano ki te Kaikai naa Harevaka

☆ **6.68** Mt 16.16; Mk 8.29; Lk 9.20 * **7.2** te Kaikai naa Harevaka raa: Te nei sessao naa Jew maraa e mee naa taffao laatou. I te ssao te Kaikai nei raa, naa tama naa e moemmoe iloto naa tamaa harevaka, ki hakamaarona laatou ki te ssao laatou ni oomai vaaroto mouku.
☆ **7.2** Lev 23.34; Deut 16.13

¹⁰ Saaita ana taaina raa ku oti te oo ki te kaikai raa, Jesus ni masike no hanatu hoki. Tevana iaa a Ia ni hanatu mmuni, ki see kiitea a Ia naatama te kina naa. ¹¹ Naa hakamau naa Jew raa ni sessee iaa Ia ite kina te kaikai naa. Teenaa ki vasirisiri sokolaatou peelaa, “Ttama nei i hea?”

¹² Naa tama te kina naa nitaratara seemuu sokolaatou iaa Ia. E mee aaraa tama etaratara maa Jesus setama taukareka. Aaraa tama iaa etaratara maa Jesus kusare kahakarereesia aia te henua. ¹³ Tevana iaa see hai tama ni mee naa taratara laatou naa i naa karamata te henua, ilaatou e mattaku i naa hakamau naa Jew.

¹⁴ Iloto naa aso te kaikai naa, Jesus ni hano ki te Hare Tapu raa no kaamata te akonaki naa tama. ¹⁵ Naa hakamau naa Jew raa ni oho iloo iaa Ia. Teenaa ki vasirisiri sokolaatou peelaa, “Ttama nei e iloa peehea i te kau vana maa ia ni see tae ki naa skul e llasi?”

¹⁶ Jesus ki mee ake, “Aku taratara e ako ake ki naa tama nei seai nitaratara aaku e ffatu. Teenei nitaratara TeAtua, Ttama ni heuna ma ki au nau. ¹⁷ Tetama e hiihai maa ia e heunatia aia naa vana TeAtua e hiihai raa, ma ki iloa ki mee maa teenei ni akonaki e oomai i TeAtua. Ttama raa ma ki iloa hoki, ki mee maa teenei nitaratara taku tino maanatu. ¹⁸ Ttama e taratara i tana tino maanatu raa, teenaa ko te tama e hakanau iaa ia. Ttama e hiihai maa te henua ki hakanau i te tama ni heuna ma ki au ia raa, teenaa se tama maaoni, see hai vana e sara iaa ia. ¹⁹ Moses ni kauatu naa Loo, maaoni? Tevana iaa seai iloo se tama i kootou e tautari ki naa Loo naa. Nau e haia kootou ki taia raa ko te aa?”

²⁰ Naa tama e kku i te kina naa ki mee ake, “Koe e tauria se tipua. Ko ai ttama e mee ma ki hanatu no taia koe?”

²¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou hakkaatoa ni oho i taku saaita ni hakasura te mirakol tokotasi TeAtua. ²² Moses ni vanaatu ki sere naa tamalliki taanata kootou ki hakatapuria laatou (tevana iaa teelaa seai ko Moses, teenaa ko naa tippuna kootou naa ni kaamata te mee naa), teenaa e serea ai kootou naa tamalliki taanata naa i te aso te Sabat.* ²³ Ki mee kootou e mannatu maa naa Loo Moses raa ni see hakasara ina kootou i te saaita kootou e serea kootou naa tamalliki taanata raa i te aso te Sabat, ai kootou iaa e lloto ai iaa nau i te tama e makiraa e haia anau no marooroo i te aso te Sabat?† ²⁴ Kootou see hakatonutonu te mee i ana tiputipu itaha. Kootou ki hakatonutonu i te ara maaoni.”

Jesus se tama peehea?

²⁵ E mee aaraa tama i Jerusalem ni vasirisiri peelaa, “Teenei seai ko te tama e haia naa hakamau naa Jew raa ki taia? ²⁶ Kootou mmata! Teenei a ia e tuu imua naa karamata te henua ka hai ana taratara, aa see hai tama ilaatou e huriatu no kareotia. Naa tama nei ku mannatu maa teenei maaoni ko te Mesaea? ²⁷ Saaita te Mesaea raa ma ki au, see hai tama ma ki iloa maa Ia se tama te matakaaina i hea. Taatou iaa e illoa hakkaatoa i te matakaaina te tama nei ni haanau mai.”

²⁸ Saaita naa raa, Jesus e akonaki naa tama raa iloto te Hare Tapu, teenaa ki tanitani varo Ia peelaa, “Kootou e illoa maaoni iaa nau ma taku kina e au ai? Nau ni see au i taku tino maanatu. Ttama ni heuna ma ki au nau raa, a Ia naa ko te hakamaaoni. Kootou see illoa iaa Ia. ²⁹ Nau iaa e iloa iaa Ia, iaa nau e au iaa Ia. Nau nei ni heunatia mai Ia.”

³⁰ Teenaa ki massike naa tama naa no mee ma ki tauhia Jesus, tevana iaa see hai tama ni kka patu tana rima kiaa Ia, i tana sao raa

* 7.22 Gen 17.10; Lev 12.3 † 7.23 Jn 5.9

seki tae. ³¹ Tevana iaa e tammaki naa tama iloto te kuturana naa ni illoa maa ia ko te Mesaea, ka taratara peela, “Saaite te Mesaea raa ma ki au, a Ia makilavaa te hakasura naa mahi TeAtua, ettoe are inaa vana Ttama nei?”

Naa roorosi te Hare Tapu raa ku heunatia ki oo no tauhia Jesus

³² Naa Faarisi raa nillono maa naatama raa e taratara seemuu i Jesus inaa mee nei, teenaa kimassike laotou ma naa maatua hakamaatua raa no heunatia naa roorosi te Hare Tapu raa ki oo no tauhia Jesus. ³³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau ma ki noho taku tamaa saaita ma kootou, aa kioti nau ku hano ki te Tama ni heuna ma ki au nau. ³⁴ Kootou ma kissee iaa nau, tevana iaa nau ma ki see laavea kootou. I te aa, i kootou ma ki see lavaa te oo ake ki taku kina ma ki noho.”

³⁵ Teenaa kitaratara naa hakamau naa Jew raa soko laotou, “Ttama nei ma ki hano ki se kina i hea se laavea taatou? Ttama nei ma ki hano ki naa matakaaina i Greece, te kina naa tama taatou raa ennoho, no akonaki naa tama i Greece raa hoki? ³⁶ Aia e mee maa taatou ma kissee iaa ia, aa maa taatou ma ki see llave iaa ia. Aia e taratara hoki maa taatou ma ki see ttae ki tana kina e hano. Teenei ni taratara peehea?”

Te vai e hakaora

³⁷ Te aso hakaoti te kaikai raa, teenaa ko te aso elasi. Te aso naa, Jesus ni masike no taratara vaaruna maa, “Ko aittama ehiiunu? Kau no unu iaa nau.” ³⁸ Naa tama e hakannoo kiaa nau raa ki oomai no unu. E mee pee ko te Laupepa Tapu e mee maa, “Te vai e hakaora raa ma killohi mai itana hatumanava.” ³⁹ Jesus e taratara i te tiputipu TeAitu Tapu, teenaa naa tama e hakannoo raa ma ki too. I te saaita raa, TeAitu raa seki kaumai TeAtua, i Jesus seki hakamasikeria no hano ki aruna.

Te henua e hakatauttou i Jesus

⁴⁰ E mee aaraa tama i te kuturana naa nillono iaa Ia no taratara maa, “Teenei maaoni ko te Pure TeAtua!”

⁴¹ Aaraa tama e mee maa, “Teenei ko te Mesaea”
Aaraa tama hoki e mee maa “Te Mesaea raa ma ki see sura mai i Galilee. ⁴² Te Laupepa Tapu raa e mee maa te Mesaea raa se tama i te manava David. A Ia ma ki haanau i Bethlehem, te henua David ni noho.” ⁴³ Teenaa ki hakatauttou naa tama naa i Jesus no maavae laotou. ⁴⁴ Aaraa tama ni mee ma ki tauhia laotou Jesus, tevana iaa see hai tama ni kkaapa atu tana rima kiaa Ia.

Naa hakamau naa Jew see hakannoo ki Jesus

⁴⁵ Saaite naa roorosi te Hare Tapu raa ni ahe ake raa, naa Faarisi raa ma naa maatua hakamaatua raa ki vasiri ake, “Ttama naa see toomai kootou raa ko te aa?”

⁴⁶ Naa roorosi raa ki mee ake, “See hai tama ellau te taratara ma ko te tama naa.”

⁴⁷ Naa Faarisi raa ki mee ake, “Kootou hoki kullave inaa taratara kailaaro tetama naa, anii?” ⁴⁸ “Kootou e illoa maa e hai Faarisi ma naa tama hakamaatua e hakannoo ki te tama naa? ⁴⁹ Naa tama e hakannoo kiaa ia raa, teenaa nitama see illoa inaa Loo Moses. Naa tama raa e takkoto i laro naa haaeo TeAtua!”

⁵⁰ Te Faarisi tokotasi i naa Faarisi naa ko Nikodimus, te tama ni hano no mmata i Jesus imua.” Aia ki mee ake ki naa tama laotou,

⁵¹ “I loto naa Loo taatou raa, taatou see lavaa te ttpa vare maa te tama e hakasara naa Loo. Taatou kitoomai te tama naa no hakannoo hakaraaoi kianataratara imua. Kiotiraa taatou kuhakatu ma se ssara peehea te tama naa ni mee.”

⁵² Naa Faarisi raa ki mee ake ki Nikodimus, “Koe hoki se tama e au i Galilee? Koe kummata hakaraaoi iloo inaataratara etakkoto iloto te Laupepa Tapuraa ki iloa koe maa sei iloo se tama i Galilee ni heheuna ma se pure TeAtua.” ⁵³ [Ki oti raa massike iloo laatou ka oo ki naa hare laatou.]

8

Te ffine hai aavana e laavea e moe ma telaa tanata

¹ Jesus ni masike no hano ki aruna te Mouna naa Oliv. ² Tahaata poo raa, a Ia ni ahe ki te Hare Tapu. Naa tama te henua naa nikkutu ake hakkaatoa kiaa Ia, teenaa ki noho Ia kilaro no akoako ki laatou. ³ Teenaa ki hakattaki ake naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi te ffine hai aavana e laavea e moe ma telaa tanata. Te ffine naa ni taakina ake laatou no hakatuuria imua laatou hakkaatoa. ⁴ Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, “Rabai, te ffine hai aavana nei ni laavea e moe ma telaa tanata. ⁵ I loto naa Loo maatou raa, Moses ni tuku tana taratara maa te ffine hai huri peenei ki tauatia ki naa hatu ki mate. Peehea oo taratara i te mee nei?”[☆] ⁶ Teenei se taratara laatou e mee ma ki taikitia laatou Jesus. Tevana iaa Jesus ni suru koi kilaro no sissii ki te kerekere raa ki tana mataarima.

⁷ Laatou nittuu koi ka vasirisiri ake te lopo vana kiaa Ia. Teenaa ki masike Jesus no mee ake kilaatou. “Tama ikootou e iloa maa ia sei iloo tana sara tokotasi raa, a ia kuttoni te hatu mua.” ⁸ Ki oti raa a ia kisuru hoki no sissii ki te kerekere. ⁹ Saaita laatou ni llono i te taratara nei, massike iloo laatou no morimori ki naa hare laatou, e kaamata ki naa tama mattua imua. Teenaa ko Jesus soko Ia koi ni noho, aa te ffine naa hoki koi tuu i te kina naa. ¹⁰ Teenaa ki masike Jesus ki aruna no mee ake ki te ffine naa, “Teehea laatou? E hai tama koi noho ki hai atu oo sara?”

¹¹ Te ffine raa ki mee ake, “Te Ariki, see hai tama.”

Teena ki mee ake Jesus, “Nau hoki see hai atu oo haisara. Koe ku hano, tevana iaa koe ki see ppena hoki ni haisara.”]

Te maasina te maarama nei

¹² Jesus ki taratara ake hoki ki naa Faarisi, “Nau nei ko te maasina te maarama nei. Naa tama e tautari kiaa nau raa ma ki ttaka ma te maasina te ora, a laatou ma ki see ttaka i te pouuri.”[☆]

¹³ Naa Faarisi raa ki mee ake, “Teenei koe ku taratara koi iaa koe sokkoe. Teenaa sei ni taratara maaoni.”[☆]

¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Niaaina maa nau e taratara iaa nau soko nau, nau e taratara maaoni. I te aa, iaa nau e iloa itakukina ni au. Nau hoki e iloa itakukina ma ki oti ku hano. Kootou iaa see illoa itakukina ni au ma takukina ma ki oti ku hano. ¹⁵ Kootou e hakatonutonu aaraatama inaa tino mannatu kootou, naa tamavare te maarama nei. Nau iaa see illoa te hakatonutonu telaa tama. ¹⁶ Ki mee nau e taratara ma se tama e sara, teenaa aku taratara naa ni taratara maaoni. I te aa, iaa nau see mee aku vana soko nau. Taku Tamana ni heuna ma kiau nau raa e taka ma nau. ¹⁷ Naa Loo kootou raa e sissii maa te saaita te takarua

e taratara ki te taratara tokotasi, teenaa kootou e illoa maa naa taratara takarua naa ni taratara maaoni. ¹⁸ Nau e hakaea atu ki illoa kootou i aku tiputipu. Taku Tamana raa hoki e hakaea atu i aku tiputipu.”

¹⁹ Teenaa ki vasiri ake laatou ki Jesus, “Teehea too tamana?”

Jesus ki mee ake, “Kootou see illoa iaa nau ma taku Tamana. Ki mee kootou ni illoa iaa nau, teenaa kootou ni illoa hoki i taku Tamana.”

²⁰ Jesus ni akoako ake naa taratara nei iloto te Hare Tapu, i te kina naa mane te Hare Tapu raa e tukutuku. See hai tama ni oo ake no tauhia Ia, i tana sao raa seki tae.

Kootou see lavaa te oo ake ki taku kina e hano

²¹ Jesus ki mee ake hoki, “Nau ma ki hakataha i kootou. Kootou ma ki see iaa nau, tevana iaa kootou ma ki mmate ma naa haisara kootou. Kootou ma ki see lavaa te oo ake ki taku kina e hano.”

²² Teenaa ki ffuri naa hakamau naa Jew raa no taratara soko laatou, “Tama nei e hai maa taatou ma ki see oo ake ki tana kina e hano. Tama nei e mee ma ki taa soko ia?”

²³ Jesus ki mee ake, “Kootou ni tama te maarama i laro nei. Nau iaa se tama ni au i aruna. Nau seai se tama te maarama nei. ²⁴ Teenaa ko taku vana ni taratara atu maa kootou ma ki mmate ma naa haisara kootou ki mee kootou see illoa maa ‘Nau nei ko Nau.’”

²⁵ Teenaa ki vasiri ake laatou, “Koe ko ai?”

Jesus ki mee ake, “Nau ku oti te hakaari atu ki kootou. ²⁶ Nau e mee te lopo taratara kikaatu ki kootou, ki illoa kootou ma naa sosorina kootou see ttonu. Tevana iaa te Tama ni heuna ma ki au nau raa se Tama e taratara ki te taratara maaoni. Nau e tarataraina koi nau aku taratara ni llono iaa Ia.”

²⁷ Laatou ni see illoa maa Jesus e taratara i te Tamana. ²⁸ Teenaa ki vanaake Jesus peela ki laatou, “Saaita te Tama te Henua raa e saua kootou ki aruna, kootou ma ki illoa maa ‘Nau ko Nau.’ Kootou ma ki illoa hoki maa nau ni see hai aku vana soko nau. Aku taratara hakkaatoa ni kauatu raa ni taratara e kaumai taku Tamana. ²⁹ Te Tama ni heuna ma ki au nau raa e taka ma nau. Nau ni see tiiake Ia ki taka soko nau, iaa Ia e hiahia i ana heuna ni heunatia a nau.”

³⁰ E tammaki naa tama ni llono naa taratara Jesus nei ni illoa maa ia ko te Tama TeAtua.

Naa tamalliki Abraham

³¹ Teenaa Jesus ki mee ake ki naa tama e hakannoo kiaa Ia, “Ki mee kootou e taaoi ki aku akonaki ni kauatu ki kootou, kootou naa ni disaipol aaku maaoni. ³² Kootou ma ki ilotia kootou te hakamaaoni, aa kootou ma ki oti ku hakattanaria te hakamaaoni naa.”

³³ Teenaa ki mee ake laatou, “Maatou ni tama te manava Abraham. Maatou seai illo ki heheuna poe itelaa tama. Koe e taratara maa maatou ma ki hakattanaria i te aa?”^{*}

³⁴ Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni. Tama e hakamanani ki te tiputipu see tonu raa ma ki hakavaarea te tiputipu naa.

³⁵ Te tama e heheuna poe i telaa tama raa ma ki see noho hakaoti ma te haanauna naa. Tama e haanau iho i te haanauna naa iaa ma ki noho hakaoti. ³⁶ Teenei e vanaatu ai nau, ki mee koe ni hakattanaria te Tama TeAtua, koe naa ma ki ttana maaoni. ³⁷ Nau e illoa maa kootou ni tama te manava Abraham, aa teenei kootou ku mannatu ma ki oomai no taia nau, i kootou see hakannoo ki aku taratara. ³⁸ Nau e taratara atu i aku mee ni haka kiitea taku Tamana. Kootou iaa e hai ki naa taratara kootou ni llono i te tamana kootou.”

^{*} 8.33 Mt 3.9; Lk 3.8

³⁹ Teenaa ki mee ake laatou, “Maatou tamana ko Abraham.”

Jesus ki mee ake, “Ki mee kootou ni tama maaoni Abraham, kootou ni tautari ki naa vana Abraham ni mee. ⁴⁰ Nau e kauatu koi naa taratara maaoni ni kaumai TeAtua, aa teenei kootou ku lellere ki oomai no taia nau. Abraham ni see sosorina peenaa! ⁴¹ Kootou naa ku sosorina iloo ma ko te tamana kootou.”

Teenaa ki mee ake laatou, “TeAtua tana tino ko maatou Tamana. Maatou nei ni tamalliki aana maaoni.”

⁴² Jesus ki mee ake, “Ki mee kootou ni tamalliki maaoni TeAtua raa, kootou ni fiffai kiaa nau, ite aa, iaa nau ni heunatia mai TeAtua, aa teenei nau e noho nei. Nau ni see au itaku hiihai. Nau ni heunatia mai TeAtua. ⁴³ Kootou e illoa ite vana kootou see lavaa te massaro i aku taratara nei? Kootou see massaro i kootou see fiffai maa kootou e hakannoo kiaa nau. ⁴⁴ Kootou ni tamalliki kootou tamana, Satan, teenaa kootou e fiffai ma ki tautari kootou ki te hiihai kootou tamana. Kaamata mai iloo imua raa, a ia naa se tama taa tama. A ia seai iloo ki taratara ki te taratara maaoni, ite aa, te hakamaaoni raa seetakoto iloto tana manava. A ia esare koi ka hai ki te taratara kailaarao, iaa ia ni tipu ake ma te taratara kailaarao. A ia e taratara kailaarao i aa ia raa ko te tamana naa tama taratara kailallao. ⁴⁵ Nau iaa e taratara ki te taratara maaoni, teenaa see hakannoo ai kootou iaa nau. ⁴⁶ Ko ai te tama i kootou e lavaa te mee mai maa nau se tama haisara? Ki mee maa nau e taratara maaoni, ai kootou see hakannoo iaa nau? ⁴⁷ Naa tama maaoni TeAtua raa e hakannoo ki naa taratara TeAtua. Kootou see hakannoo ki naa taratara TeAtua i kootou seai ni tama TeAtua maaoni.”

Jesus ma Abraham

⁴⁸ Teenaa ki mee ake laatou, “E aa? Maatou ni see vanaatu maa koe se tama haka Samaria e tauria naa tippua?”

⁴⁹ Jesus ki mee ake, “Nau seetauria naa tippua. Nau e tuku ki naa vana taku Tamana. Kootou iaa see tuku ki aku vana. ⁵⁰ Nau see hakanau iaa nau soko nau, tevana iaa e mee tana Tama e hiihai maa te henua ki hakanau iaa nau. A ia naa ko te Tama e hakatonutonu maaoni. ⁵¹ Nau e taratara atu maaoni. Te tama e tautari ki aku taratara nei ma ki see lavaa te mate.”

⁵² Teenaa ki mee ake laatou, “Teenei maatou ku illoa maa koe maaoni e tauria naa tippua! Abraham maa naa pure TeAtua raa ni mmate hakkaatoa. Koe iaa e taratara maa naa tama e tautari ki oo taratara raa ma ki see lavaa te mmate. ⁵³ Abraham, maatou tamana raa ku oti te mate. Koe e mee maa koe se tama hakamaatua are i Abraham? Naa pure TeAtua raa hoki ku oti katoo te mmate. Koe e maanatu maa koe se tama peehea?”

⁵⁴ Jesus ki mee ake, “Ki mee nau e hakanau iaa nau soko nau, teenaa nau e hakanau vare koi. Ttama e hakanau i aa nau raa ko taku Tamana, te Tama e vana kootou ma se Atua kootou. ⁵⁵ Kootou see illoa iaa ia, nau iaa e illoa iaa ia. Ki mee nau e taratara maa nau see illoa iaa ia, nau nei ku taratara kailaarao ma ko kootou. Tevana iaa nau e illoa iaa ia, teenei e hakannoo ai nau ki ana taratara. ⁵⁶ Kootou tamana, Abraham, ni hiahia iaa ia ma ki kite i taku saaita ma ki hakasura mai. Tana saaita ni kite i te aso naa raa, a ia ni hiahia iloo.”

⁵⁷ Laatou ki mee ake hoki, “Koe e vana maa koe ni kite peehea i Abraham, maa koe seki tae ki te mataarima oo setau?”

⁵⁸ Jesus ki mee ake. “Nau e taratara atu maaoni. Saaita Abraham seki haanauria tana tinna raa, ‘Teenei Nau.’”

59 Teenaa kiokooko laatou naa haturaa ki tauatia laatou Jesus, tevana ia Jesus ni hakapouri tana haitino kasare ki haho te Hare Tapu.

9

Ttama e ppuni ana karamata e haia Jesus no kite

1 Jesus ni sasare no kite te tanata e ppuni ana karamata. Ttama naa ni haanau ma naa karamata e ppuni. 2 Teenaa ki vasiri ake naa disaipol raa ki Jesus, “Rabai, ko aittama ite tanata nei ma ana maatua raa ni mee tana sara ki haanau mai a ia ma naa karamata e ppuni?”

3 Jesus ki mee ake, “Naa karamata te tanata nei see ppuni maa i aa ia e mee ana sara. Seai. Ana karamata hoki see ppuni maa i naa haisara ana maatua. A ia ni haanau mai maa naa karamata e ppuni nei ki krite te henua i naa heheuna naa mahi TeAtua ia ia. 4 Ssao te mee raa koi maarama, taatou ki heunatia taatou naa heuna te Tama ni mee ma ki au nau. Te poo raa ku saaita koi, teenaa ko te ssao see hai tama e lavaa te heheuna. 5 Taku sao koi noho ite maarama nei, nau e hakamaasina te maarama nei.”[☆]

6 Kimuri ana taratara nei raa, Jesus ni saavare kite kerekere no hakauru te kerekere raa ma ana saavare. Teenaa ki too ia te kerekere e hakauru naa no aamosi naa karamata te tanata. 7 Teenaa ki mee ake ia ki te tanata naa, “Tere no huihui oo karamata ite vai Siloam.” (Te inoa naa e mee maa, ‘Heunatia’.) Teenaa ki hano te tanata naa no huihui ana karamata. Ana karamata ni taukalleka i tana saaita ni ahe ake.

8 Naa tama e nnoho tauppiri ki te tanata naa ma naa tama ni krite i ana sasare ka kainnoo mee imua raa ki vasirisiri peelaa, “Teenei seai ko te tanata ni noho imua ka kainnoo mee?”

9 E mee aaraa tama e taratara peelaa, “Teenei ko ia!” Aaraa tama ia e taratara peelaa, “Seai, teenei se tama sara. Ttama nei koi e tiputipu ma ko ia.”

Teenaa ki mee ake te tanata naa ki laatou, “Nau nei ko te tanata naa.”

10 Naa tama naa ki mee ake, “Koe ni lavaa te kite peehea?”

11 Teenaa ki mee ake ia, “Te tanata ettapa ma ko Jesus raa ni aamosia a ia aku karamata ki te pelapela. Ki oti raa mee mai iloo ma ki hano nau no huihui aku karamata ite vai Siloam. Teenaa ki hano nau no huihui iloo aku karamata. Taku saaita ni oti te huihui aku karamata raa, aku karamata ni tallaki hakkaatoa. Teenei e taukalleka ai aku karamata.”

12 Teenaa ki vasiri ake laatou, “Teehea ttama naa?”

A ia ki mee ake, “Nau see iloa.”

Naa Faarisi raa e vasiria laatou te tanata

13 Teenaa taakina iloo laatou te tanata ni ppuni ana karamata raa ki naa Faarisi. 14 Naa karamata te tanata naa ni haia Jesus no taukalleka ite aso te Sabat. 15 Naa Faarisi raa ki vasiria laatou te tanata naa ma ana karamata ni taukalleka peehea. Teenaa ki mee ake te tanata, “Aku karamata ni aamosia a ia ki te pelapela. Teenaa hano iloo nau no huihui aku karamata, aa teenei nau ku kite.”

16 Aaraa Faarisi ki mee maa, “Ttama ni haia a ia ana karamata naa seai se tama ni heunatia mai TeAtua, ia ia see tautari naa Loo te Sabat.”

[☆] 9.5 Mt 5.14; Jn 8.12

Aaraa tama iaa e mee ake maa, “Ki mee a ia se tama haisara, peehea ana mee naa mahi TeAtua nei?” Teenaa ki hakatauttau naa Faarisi raa soko laatou no maavae iloo laatou.

¹⁷ Naa Faarisi raa ki vasiri hoki ki te tanata, “Koe e taratara maa koe ni haia te tama naa no kite, koe e maanatu maa teenaa ko ai?”

Te tanata naa ki mee ake, “A ia se pure TeAtua.”

¹⁸ Naa hakamau naa Jew raa ni see fiffai iloo maa laatou ki taratara maa tetanata naa ni haanau mai ma naa karamata eppuni, aa maa teenei ku taukalleka. Teenaa ki kannaatia laatou naa maatua tetanata naa ¹⁹ no vasiria, “Teenei setama koorua? Koorua e mee maa ia ni haanau ma naa karamata eppuni; naa karamata tama nei ni taukalleka peehea?”

²⁰ Teenaa ki mee ake naa maatua te tanata naa, “Maaua e illoa maa teenei setama maaua, aa maaua e illoa maa ana karamata ni ppuni itana saaita ni haanau. ²¹ Tevana iaa maaua see illoa maa ia nei ku kite peehea i te saaita nei. Maaua hoki see illoa maa ana karamata ni haia ai no taukalleka. Kootou vasiri atu kiaa ia; a ia ku matua. A ia e lavaa te taratara atu soko ia.” ²² Ana maatua nei ni taratara peenei ilaaua e mattaku inaa hakamau naa Jew. Naa hakamau naa ku oti te tuku laatou taratara maa naa tama e mee maa Jesus ko te Mesaea raa ma ki kerekereia laatou i te hare lotu. ²³ Teenaa ko te vana naa maatua te tanata naa ni mee ake maa, “A ia ku matua, vasiri atu kiaa ia.”

²⁴ Te tanata ni ppuni ana karamata naa ni hakahehe ake hoki laatou no vasiria, “Koe ki tuku se taratara maau imua naa karamata TeAtua maa koe ma ki taratara maaoni! Maatou e illoa maa te tama ni hanatu no haia oo karamata no taukalleka raa se tama haisara.”

²⁵ Ttanata naa ki mee ake, “Nau see illoa maa teenaa se tama haisara maaoni, maa sei. Nau e illoa koi maa aku karamata ni ppuni imua, aa teenei nau ku kite i te saaita nei.”

²⁶ Laatou ki vasiri hoki, “Oo karamata ni haia a ia peehea no taukalleka?”

²⁷ Teenaa ki mee ake tetanata naa, “Nau ku oti te taratara atu ki kootou, aa kootou see hii hakannoo mai. Kootou fiffai maa nau ki hakahehe atu te taratara nei kiaa? Kootou pee ku fiffai hoki ma ki tautari kootou i te tama naa, anii?”

²⁸ Teenaa ki fiffuri atu laatou no sasaakiria te tanata naa ka mee ake peela, “Koe se disaipol ttama naa, maatou iaa ni disaipol Moses!

²⁹ Maatou e illoa maa TeAtua ku oti te taratara ki Moses. Tootama e taratara naa iaa, maatou see illoa maa ia se tama ni sura mai i hea.”

³⁰ Ttanata raa ki mee ake, “Kootou ku lee naa mouri kootou, i kootou see illoa maa teenei setama e au i hea. Aku karamata iaa ni haia tama nei no taukalleka! ³¹ Taatou e illoa hakkaotoa maa TeAtua see hakannoo ki naa tama haisara. A ia e hakannoo koi ki naa tama e llono i ana taratara. ³² Kaamata mai iloo imua raa, see hai tama ku oti telono ma setama ni lavaa te mee naa karamata te tama e haanau see kite no taukalleka. ³³ Ki mee teenei sei se tama ni heunatia mai TeAtua raa, a ia ni see lavaa te hakasura ana vana peenei.”

³⁴ Teenaa ki mee ake laatou, “Koe setama ni haanau mai iloto naa haisara. Koe e hiihai maa koe e akonaki mai ki maatou?” Teenaa ki kerekereia laatou te tanata naa no puuia ki see hanake hoki ki te hare lotu.

Naa tama see kkite

³⁵ Saaita Jesus nilono i te vana ni mee naa, a ia nilave i te tanata naa no vasiri ake, “Koe e illoa maaoni i te Tama te Henua?”

³⁶ Teenaa ki mee ake te tanata naa, “TeAriki, hakaari mai ki lavaa nau te iloa i Ttama naa.”

³⁷ Jesus ki mee ake, “Koe ku oti te kite iaa Ia. Teenei ko Ia nei e taratara koorua.”

³⁸ Teenaa ki hakamaruu te tanata naa ki ana turi no mee atu, “TeAriki, nau e iloa maa koe te Mesaea.”

³⁹ Jesus ki mee ake, “Nau ni au no hakatonutonu naa tama te maarama nei, ki kkite naa sipsip e ppuni naa karamata laatou, aa naa tama e kkite raa ki ppuni naa karamata laatou.”

⁴⁰ Naa Faarisi nittuu kallono i ana taratara raa ki vasiri ake, “Koe e vana maa maatou hoki e ppuni naa karamata maatou?”

⁴¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Ki mee naa karamata kootou ni ppuni maaroni raa, kootou ni see haisara e takkoto. Aa teenei kootou e hai maa kootou e kkite raa, naa haisara kootou naa e ttaka koi ma kootou.”

10

Te parapol te tama e roorosi ana sipsip

¹ Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni, te tama see uru tonu i te tootoka te hiri naa sipsip raa, teenaa se tama kailaarao. A ia e kake koi hakavaasi te hiri raa no uru kiloto. ² Ttama e uru tonu i te tootoka te hiri raa, teenaa ko te tama maaoni e roorosi naa sipsip.

³ Ttama e roorosi te tootoka raa e taaraki atu te tootoka raa kiaa ia, aa naa sipsip raa e mmate i tana reo. A ia e kannaa ki ana tino sipsip raa ki naa inoa laatou ka hakattaki naa manu naa ki haho te hiri.

⁴ Tana saaita e hakauru naa sipsip naa ki haho raa, a ia maraa e sare imua, ki tautari ake ana sipsip naa vaamuri, i laatou e mmate i tana reo.

⁵ Ana sipsip naa ma ki see lavaa te tautari ki telaa tama. Laatou ma ki ffuro no mmuni, i laatou see mmate i te reo ttama naa.”

⁶ Jesus ni hakaea ake te parapol nei, tevana iaa naa tama naa ni see massaro i ana taratara naa.

Jesus te Tama e roorosi hakaraaoi naa sipsip

⁷ Teenaa ki mee ake hoki Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Nau nei ko te tootoka te hiri naa sipsip. ⁸ Naa tama ni oomai imua i taku saaita ni au raa, teenaa ni tama kailallao. Naa sipsip raa ni see hakannoo kilaatou. ⁹ Nau nei ko te tootoka. Naa tama e uru mai iaa nau raa ma ki hakassaoria. Laatou ma ki ttana te oomai ki hare ka oo hoki ki haho no ssee naa kaikai laatou. ¹⁰ Ttama kailaarao raa e uru mai koi no kailaarao, no taa tama, aa no seua naa mee iloto te hiri. Nau iaa ni au ki kaatoa naa ora kootou ki te kau vana e taukalleka.

¹¹ “Nau raa ko te tama e roorosi hakaraaoi naa sipsip. Nau e lavaa te mee ki mate nau, ki tokonaki nau ki aku sipsip. ¹² Ttama e tauia ki roorosi naa sipsip raa e lavaa koi te tere no mmuni i tana saaita e kite ma se manu vao e tere ake ki naa sipsip. Te manu vao naa ma ki osohia a ia naa sipsip raa ka ffuro huri naa sipsip. Te tama naa ma ki see maanatu ki naa sipsip iaa ia e iloa maa teenaa sei ni tino sipsip aana. ¹³ Ttama e tauia ki roorosi naa sipsip raa ma ki tere, iaa ia e roorosi koi naa sipsip raa ma ki tauia ia, a ia iaa see aroha i naa sipsip. ¹⁴ Nau iaa ko te tama e roorosi hakaraaoi ki naa sipsip. Nau e iloa hakaraaoi iloo i aku sipsip, aa aku sipsip raa hoki e illoa iaa nau, ¹⁵ e mee koi pee ko te Tamana e illoa hakaraaoi iloo iaa nau, aa nau hoki e illoa i te Tamana. Nau e iloa i aku sipsip raa pee ko naa illoa aku sipsip raa iaa nau. Nau e lavaa te mee ki mate nau ki tokonaki

nau kilaatou.* 16 E mee hoki aaraa sipsipaaku koi ttaka vaahaho te hiri. Nau ma ki hakauru mai naa sipsip naa ki loto te hiri nei. Laatou ma ki hakannoo kiaa nau, aa laatou ma ki ttaka hakapaa ilaro te rooroosi te tama tokotasi.

17 “Te Tamana e haitama laaoi iaa nau, ite aa, nau e hainauhie te hookii ake taku ora, iaa nau e iloa maa ia ma ki oti ku hakaaha mai hoki taku ora imuri. 18 See haitama elavaa te too taku ora iaa nau. Nau taku tino e hookii taku ora soko nau. Nau hoki elavaa te hakaaha taku ora soko nau. Teenei ni taratara taku Tamana ni kaumai kiaa nau.”

19 Naa Jew raa ni hakatauttau soko laatou ite saaita laatou ni llono i naa taratara nei. 20 Tammaki naa tama i laatou ni mee maa, “Tama nei e tauria te tipua. Tama nei evvare. Kootou hii hakannoo peehea ki naa taratara ttama nei?”

21 Tevana iaa, e mee aaraa tama e taratara peela, “Te tama e tauria te tipua raa see lavaa te taratara peenei. Peehea naa lavaa te tipua raa te haia a ia naa karamata naa tama e ppuni raa ki taukalleka?”

Te henua see fiffai ki Jesus

22 Te mee raa ku tae ki te ssao saumakallii. Te kaikai elasi e ttapa ma ko Hakatapu te Hare Tapu raa e mee i Jerusalem. 23 Saaita Jesus ni sasare vaaroto te kina e ttapa ma ko te Hakaseke i-taha Solomon iloto te Hare Tapu, 24 naa tama raa ni hakakkutu ake no vasiri kiaa Ia, “Koe kuttari ki aa? Taratara maaoni mai ki maatou. Koe maaoni ko te Mesaea?”

25 Jesus ki mee ake ki naa tama raa, “Nau ku oti te taratara atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see fiffai maa kootou e hakannoo kiaa nau. Aku vana e mee i naa mahi taku Tamana raa e hakailoa atu i aku tiputipu. 26 Tevana iaa kootou ma ki see fiffai maa kootou ki hakannoo, ite aa, kootou sei ni sipsipaaku. 27 Aku sipsip raa e mmate itaku reo. Nau e iloa ilaatou, aa laatou e tautari kiaa nau. 28 Te ora e ora hakaotiraa ekauake nau kilaatou, aa laatou ma ki see lavaa te mmate. See haitama elavaa te uhukkia laatou i aku rima. 29 Taku Tamana ni hookii mai naa tama naa e haimahi i aruna naa tama hakkaatoa. See haitama elavaa te uhukkia aia naa tama naa i naa rima taku Tamana. 30 Maaua ma te Tamana e mee ma se tama tokotasi.”

31 Teenaa ki massike hoki naa tama naa no okooko hoki naa hatu raa ki tauatia laatou Jesus. 32 Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau ku oti te ppena te kau vana taukalleka te Tamana ni kaumai kiaa nau ki heheuna, ka kkite kootou. Teenaa ko naa mee peehea teenei e mee ai ma ki oomai kootou no tauatia nau ki naa hatu?”

33 Laatou ki mee ake, “Koe see haia maatou ma ki tauatia maa i oo vana taukalleka ni mee. Sei. Maatou e mee i aa koe ku taratara iloo pee ko koe ko TeAtua. Maatou e illoa maa koe se tamavare koi, aa teenei koe ku hai maa koe ko TeAtua.”*

34 Jesus ki mee ake hoki, “Naa taratara raa e mmau iloto naa Loo kootou maa TeAtua e mee maa, ‘Nau e mee atu i kootou ni atua.’* ”

35 Taatou e illoa maa naa taratara e takkoto ite Laupepa Tapu raa ni taratara maaoni. TeAtua ni kannaa naa tama naa ma ni atua, teenaa ko naa tama ni kauake ana taratara. 36 Nau iaa ni hakamaatinoria te Tamana no heunatia mai ki te maarama nei. Kootou e taratara peehea maa nau e mee ma ki hakahiti nau i TeAtua iaa nau e mee maa nau ko te Tama TeAtua? 37 Aa teenaa, kootou ki see hakannoo ki aku taratara ki mee nau see heunatia a nau naa vana taku Tamana

e hiihai maa nau ki mee. ³⁸ Ki mee kootou see hakannoo ki aku taratara, aa kootou ku mmata ki naa mahi TeAtua e haia a nau, ki illoa ai kootou no massaro maa taku Tamana raa e taka ma nau, aa nau hoki e taka ma taku Tamana.”

³⁹ Teenaa ki massike hoki laatou no mee ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa Jesus ni hakasee seemuu koi no hakataha i laatou.

⁴⁰ Kimuri raa Jesus ni ahe no hakahiti ki telaa vasi te Riva Jordan, ki te kina John ni hakaukau tapu naa tama, no noho Ia i te kina naa. ⁴¹ Tammaki naa tama ni oo ake kiaa Ia. Teenaa ki mee naa taratara laatou peela, “TeAtua ni see hai mahi ni hakasuratia John. Tevana iaa naa taratara hakkaatoa John ni mee i te Tama nei ni taratara maaoni iloo.” ⁴² Turaa tama iloo i te kina naa ni illoa maa Jesus ko te Tama TeAtua.

11

Te mate Lazarus

¹ Teelaa se tanata e noho i Bethany, tana inoa ko Lazarus. Te tama naa ni maki. Mary laaua ma tana taina Martha, e nnoho hoki i te kina naa. ² (Teenei ko Mary ni nnini tana kaakaa manoni ki naa tapuvae TeAriki ka hakapakupaku ki ana lauru. Teenaa ko tana kave, Lazarus, teelaa e maki.) ³ Te haanau naa ni kave laaua taratara ki Jesus peela, “TeAriki, too soa raa e maki.”

⁴ Te saaita Jesus ni lono te taratara nei raa, a Ia ni mee tana taratara peela, “Te maki naa ma ki see mee te tama naa no mate. Teenei se ara e mee ki k kite naa tama te maarama nei i naa mahi TeAtua, aa e mee hoki ki ilotia naa mahi e takkoto i te Tama TeAtua.”

⁵ Jesus nillee tana manava i te haikave Lazarus ma Mary aa ko Martha. ⁶ Tevana iaa tana saaita ni lono i te maki Lazarus raa, a Ia ni noho ake iloo ana aso e lua i tana kina e noho naa. ⁷ Kimuri raa, mee ake iloo Ia ki ana disaipol, “Taatou ki ahe ki Judea.”

⁸ Teenaa ki mee ake ana disaipol, “Rabai, see rooroa koi raa, koe ni haia naa tama te kina naa ma ki tauatia ki naa hatu. Peehea naa ahe atu taatou ki te kina naa?”

⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Te laa raa esopo i te tahaata no suru i te laasuru, anii? Ttama esasare i te ao raa se lavaa tellave ana vae no leiho, i te henua koi maarama. ¹⁰ Aa kimee laatou esasare i te poo, laatou ma ki llave naa vae laatou, i te mee raa e poouri.” ¹¹ A Ia ki mee ake hoki, “Taatou soa, Lazarus, e moe koi. Nau ma ki hanatu no haarona ia.”

¹² Ana disaipol raa ki mee ake, “TeAriki, ki mee a ia e moe, teenaa a ia ma ki taukareka.”

¹³ Laatou ni mannatu maa Jesus e vana maa Lazarus e moe vare koi. Laatou see illoa maa Jesus e taratara raa ko Lazarus ku oti te mate.

¹⁴ Teenaa ki taratara ake hakaraaoi Jesus ki laatou, “Lazarus ku oti te mate, ¹⁵ tevana iaa e taukareka iloo i aa nau ni see noho i te kina naa, i aa nau e hiihai maa kootou ki k kite i taku vana ma ki mee ki Lazarus, ki illoa kootou i aku mahi. Taatou ki oo no mmata i aa ia.”

¹⁶ Teenaa ki mee ake Thomas (ettapa ma ko te Maasana) ki ana soa disaipol, “Taatou hakkaatoa ki oo, ki mmate hakapaa taatou maa Ia!”

Jesus ko te hakamasike te mate aa te ora maaoni

17 Saaita Jesus nitae atu ki Bethanyraa, a Ia nilono maa teenei ko te haa naa aso Lazarus ni moe iloto te kava. 18 Bethany see mmao i Jerusalem, e noto inaa mael elua. 19 Etammaki naa Jew ni oo ake no mmata ite haanau Mary ma Martha, ki hakaaneane kilaaua i te mate laaua kave.

20 Saaita Martha nilono maa Jesus ku hanake raa, a ia ni hanatu kiaa Ia ite ara. Maryiaa ni noho ake i hare. 21 Teenaa ki mee ake Martha ki Jesus, "Te Ariki, ki mee koe ni noho i te kina nei, taku kave nei ni see mate are!" 22 Tevana iaa nau e iloa maa TeAtua ma ki haia a Ia oo vana e hiihai maa Ia ki mee."

23 Jesus ki mee ake, "Too kave naa ma ki masike no ora."

24 Teenaa ki mee ake Martha, "Nau e iloa maa ia ma ki masike i te aso hakaoti."

25 Jesus ki mee ake, "Nau nei ko te hakamasike te mate aa te ora maaoni. Tetama e iloa maa nau nei ko te Mesaea raa ma ki ora, ni aaina maa ia ku oti te mate. 26 Naa tama hakkaatoa e ora aa e illoa te mee nei ma ki see lavaa hakaoti te mmata. Koe e hakannoo no iloa i aku taratara nei?"

27 Martha ki mee ake, "Te Ariki, nau e iloa maa koe ko te Mesaea, te Tama TeAtua, te Tama ni tukua ki au ki te maarama nei."

Jesus e tani

28 Kimuri naa taratara laaua nei, Martha ni ahe no taratara ake seemuu ki tana taina, Mary, "Te Rabai raa ku oti te tae mai. A Ia e vasiri iaa koe." 29 Saaita Mary nilono i naa taratara nei, a ia ni masike no tere ki haho no mmata i Jesus. 30 (Saaita naa raa, Jesus seki tae ake ki naa hare. A ia koi noho itana kina nittiri i Martha.) 31 Saaita naa Jew e noho ite hare ka hakaaneane i Mary raa ni kkite i Mary e sopo no tere raa, laatou nittau maa Mary kutere hoki kite kava no noho ka tanitani. Teenaa ki oo atu laatou vaamuri Mary.

32 Tana saaita nitae atu ki Jesus raa, hakaleiho iloo ia no tuu ki ana turi inaa vae Jesus no mee ake, "Te Ariki, ki mee koe ni noho i te kina nei raa, taku kave nei ni see mate are."

33 Jesus nillee iloo tana manava i naa tani Mary. A Ia ni aroha hoki naa ttuu ake naa Jew raa ka ttani. 34 Teenaa ki vasiri ake Ia ki laatou, "Ttama naa e tanumia kootou i hea?"

Naa tama naa ki mee ake, "Kau no mmata."

35 Teenaa ki tani Jesus. 36 Naa Jew raa ki taratara soko laatou, "Mmata i naa llee te manava te tama nei i Lazarus!"

37 Araa tama iaa etaratara peelaa, "Tetama e ppuni ana karamata raa ni lavaa koi a Ia te haia no taukalleka. A Ia ni see kite peehea maa Lazarus e maki?"

Lazarus e hakamasikeria Jesus no ora

38 Jesus nillee tana manava i tana aroha i Lazarus. Teenaa ki hano ia ki te kava e moe Lazarus. Te taaruma naa e ppui ki te hatu pallaha e lasi. 39 Teenaa ki mee ake Ia ki laatou, "Hakatiperia te hatu raa ki te vasi!"

Martha, te kave Lazarus raa ki mee ake kiaa Ia, "Te Ariki, ttama nei kunaa mate iloo. Teenei te haa ana aso iloto te kava. Tana haitino ku purau."

40 Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki Martha, "Nau ni see vanaatu maa koe ma ki kite inaa mahi TeAtua ki mee koe e hakannoo ki aku taratara?" 41 Teenaa oo atu iloo naa tama naa no hakatipe te hatu raa ki te vasi. Jesus nittoka ki aruna notaku ki TeAtua,

“Taku Tamana. Nau e hakanau iaa koe, i aa koe e lono mai iaa nau. ⁴² Nau e iloa maa koe maraa e lonopeenaa iaa nau. Nau e hiihai maa naa tama e ttuu i te kina nei ki kkite i oo mahi, ki illoa laatou maa nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei.” ⁴³ Tana saaita ni oti raa, kappisi iloo ana varo vaaruna, “Lazarus, uru mai ki haho!” ⁴⁴ Lazarus ni masike no uru mai iloo ki haho. Ana rima ma ana vae koi mmini ki naa tapaa maro. Tana pisouru hoki e taakai ki te tapaa maro. Teenaa ki mee ake Jesus, “Veetea naa tapaa maro e taakai itana haitino, aa ku tiiake ia ki hano.”

Naa Jew raa e fiffai ki taia laatou Jesus ki mate

(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

⁴⁵ Tammaki naa tama ni oo ake no mmata i Mary kakkite i te vana Jesus ni mee, teenaa laatou ni illoa maa Jesus kote Tama TeAtua. ⁴⁶ Aaraa tama iaa ni ffuro no taratara ake ki naa Faarisi raa i te vana Jesus ni mee. ⁴⁷ Teenaa ki massike naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa no hakakkutu ma naa tama hakamau naa Jew raa ki taratara laatou i te mee nei. Laatou ni vasirisiri soko laatou peela, “Taatou ki mee peehea? Mmata i te lopo mahi TeAtua te tama nei e mee. ⁴⁸ Ki mee te tama nei e tiiake taatou ki hai ana vana nei, te henua hakkaatoa ma ki tautari kiaa ia no hakannoo kiaa ia. Kimuri naa hakamau i Rome raa ma ki oomai no seua taatou Hare Tapu nei ka kerekereia taatou i taatou henua nei.”

⁴⁹ Teenaa ki masike Kaiapas, te Maatua Hakamau laatou raa no mee ake ki laatou, “Kootou ku vvare peehea? ⁵⁰ Kootou see illoa maa e taukareka ki mate se tama tokotasi ki tokonaki ki te henua? Te henua hakkaatoa e seua raa e hakallika.” ⁵¹ Tana taratara e mee nei se taratara hakamaatua iloo, i aa ia naa ko te Maatua Hakamau laatou i te ssao naa. A ia naa ku taratara maa Jesus ma ki oti ku mate ki tokonaki ki te henua hakkaatoa. ⁵² A Ia ma ki see mate koi ki tokonaki ki naa Jew soko laatou. Seai. A Ia ma ki mate ki hakakkutu mai naa tama hakkaatoa TeAtua e nnoho masseu i te maarama nei, ki nnoho laatou ma se tama tokotasi.

⁵³ Kaamata i te aso naa, naa hakamau naa Jew raa ni kaamata te ssee se ara ki taia laatou Jesus. ⁵⁴ Teenaa ki see sasare ai Jesus i Judea, inaa karamata te henua. A Ia niahe kite matakaaina e ttaapa ma ko Ephraim, etuu taupiri ki mouku, no noho ma ana disaipol raa i te kina naa.

⁵⁵ Te lopo tama i te kau matakaaina ni oo ki Jerusalem no hakamaarama naa haitino laatou hakaoti, i te aso te Kaikai te Pasova raa ku taupiri. ⁵⁶ Laatou nissee i Jesus, teenaa te saaita laatou ni hakakkutu i te Hare Tapu raa, laatou ni vasirisiri soko laatou, “Kootou e mannatu peehea? Ttama nei ma ki see hakasura mai ki te Kaikai nei?” ⁵⁷ Tevana iaa, naa maatua hakamaatua raa ma naa Faarisi raa ku oti te kave laatou taratara ma ki mee se tama e iloa i te kina Jesus e noho, ku hakaari ake ki oo laatou no tauhia Jesus.

12

Jesus e aamosia i Bethany

(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

¹ Naa aso e ono koi takkoto mai ki tae ki te aso te Kaikai te Pasova raa, Jesus ni hano ki Bethany, te kina Lazarus, ttama ni hakaoratia a Ia, e noho. ² Naa tama naa ni mee laatou kaikai maa Jesus. Martha e tattaa naa kaikai, aa Lazarus iaa e nnoho laatou ma Jesus i te kina

e kaikkai. ³ Teenaa ki too ake Mary tana kaakaa e taavi mmaha ka manoni kkona raa no aamosi naa tapuvae Jesus. Ki oti raa, haka-pakupaku iloo ki analauru. Te sauna te kaakaa naa ni haimahi iloo vaaroto te hare naa. ⁴ Te disaipol tokotasi, tana inoa ko Judas Iscariot, (teenaa ko te tama ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau) ki mee ake, ⁵ “Te kaakaa manoni naa etau te kauake ki naa tama haimane raa ki tauia ki naa sehua etoru naa siliva, aa ku vaevae naa mane naa ki naa tama ennoho hakaaroha.” ⁶ Aia ni see mee te taratara nei maa i aa ia e aroha i naa tama ennoho hakaaroha. Seai. Aia ni mee te taratara nei i aa ia setama kailaarao. Naa mane laatou raa maraa e kailaaraotia a ia, i aa ia e roorosi te paeke mane laatou.

⁷ Teenaa ki mee ake Jesus, “Tiiake te ffine naa ki taaohi tana kaakaa naa ki tae ki taku aso e tanumia. ⁸ Naa tama hakaaroha raa ma ki nnoho ma kootou i te kau saaita. Nau iaa ma ki oti ku hakataha i kootou.”[✠]

Naa Jew raa e fiffai ki taia laatou Lazarus ki mate

⁹ Tammaki naa Jew ni oo ake ki Bethany ilaatou ni llono maa Jesus ku oti te tae ake ki te kina naa. Laatou ni see oo ake ma ki kkite koi laatou i Jesus. Laatou ni oo ake hoki ma ki kkite laatou i Lazarus, ttama ni llono laatou maa ni hakaoratia Jesus. ¹⁰ Teenaa ki massike naa maatua hakamaatua raa no roorosi ki taia hoki laatou Lazarus. ¹¹ I te aa, teenaa ko naa taratara i Lazarus naa e ffuro ai te henua ilaatou no illoa maa Jesus ko te Mesaea.

Jesus ku hanake ma se Tuku ki loto Jerusalem

(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)

¹² I te ssoa te aso raa, telopotama ni oo ake ki te kaikai raa ni llono maa Jesus ku hanake ki Jerusalem. ¹³ Teenaa ki too laatou naa laanui raa no oo atu ma laatou kiaa Ia ka tanitani varo peelaa, “Hosana! Te Atua ki roorosi hakaraa oti ki Ttama nei, te Tuku naa tama Israel. A Ia e hakasura iho iloto te Inoa Te Atua!”[✠]

¹⁴ Jesus ni lave te donki raa no kake ki aruna. Teenaa ku hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa,

¹⁵ “Naa tamalliki Zion, kootou see mattaku!”[✠]

Te Tuku kootou raa ku sare iho i aruna te sukua donki.”

¹⁶ Naa disaipol Jesus raa ni hakatuu nataa iloo i naa vana nei. Tevana iaa te saaita Jesus ni masike i te mate raa, laatou ni massaro maa te Laupepa Tapu raa e taratara i Jesus, i naa vana ni mee ilaatou nei ku hakassura maaoni iaa Ia.

¹⁷ Naa tama ni ttaka ma Ia no kkite i tana vana ni mee ki Lazarus raa ni hakaia i te vana Jesus ni mee. ¹⁸ Teenaa ko te vana te henua ni oo atu kiaa Ia, i te aa i laatou ni llono i naa mahi Te Atua ni hakasuratia a Ia nei.

¹⁹ Naa Faarisi raa ki taratara soko laatou, “Kootou mmata! Taa-tou ku seai iloo se ara etonu. Naa tama hakkaatoa te maarama nei ku tautari kiaa ia!”

Jesus e taratara i tana mate

²⁰ Teelaa nitama haka Greece ettaka inaa tama ni oo ake no lotu i Jerusalem i te ssao te Kaikai. ²¹ Laatou ni oo ake ki Philip, (teenaa se tama i Bethsaida iloto Galilee) no vanaake kiaa ia, “Maatou e fiffai ki mmata maatou i Jesus.”

²² Philip ni hano notoa aia Andrew ka oo laaua no taratara ake ki Jesus. ²³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Ssao Ttama te Henua

ni tukua ki hakanauria raa ku tae mai. ²⁴ Nau e taratara atu maaroni. Te hua laakau raa see lavaa te somo itana saaita koi mata. Te hua laakauraa e tanumia iloto te kerekere raa ki para imua. Ki otiraa, telaakau hoo raa ku somo no ppeti ana hua e tamaki. ²⁵ Naa tama ekaimannako ki naa ora laatou raa ma ki see lavaa te taaohi naa ora laatou. Tama see kaimanako ki tana ora raa iaa, a ia ma ki oti kutaka ma te ora e ora hakaoti. ²⁶ Tama e hiihai maa ia ki heheuna iaa nau raa ki tautari mai kiaa nau. A ia ma ki noho maaua i taku kina e noho. Taku Tamana raa ma ki hakanau i naa tama e heheuna iaa nau.”

²⁷ Jesus ki mee ake hoki, “Taku manava e sopo. Nau ka taratara peehea? Nau ki vanaake ki taku Tamana raa ki hakasaoria nau? Seai iloo! Nau e iloa maa nau ma ki oti ku hakallono isu. Teenei ko taku vana ni heunatia mai taku Tamana. ²⁸ Taku Tamana, hakasura mai naa mahi too Inoa.”

Teena kitaratara mai te reo raa itelani, “Nau ku oti te hakasura naa mahi taku Inoa. Teenei nau ku mee hoki ki hakasura naa mahi taku Inoa.”

²⁹ Naa tama nittuu itekina naa nillono hakkaatoa itereoni taratara mai itelani. Aaraa tama nittuu maa te laa sehatturi e takattuu. Aaraa tama iaa ni mannatu maa te laa seensol e taratara ake ki Jesus.

³⁰ Tevana iaa Jesus ni mee ake kilaatou, “Te reo e taratara mai itelani nei see mee ma kilono nau, te reo naa e taratara mai killono kootou. ³¹ Ssao TeAtua e hakatonutonu naa tama te maarama nei ku tae mai. Ssao te tuku te maarama nei ma ki kerekereia raa ku tae mai. ³² Taku sao ma ki saaua ki aruna ite kerekere nei raa, nau ma ki hakakkutu mai te henua hakkaatoa kiaa nau.” ³³ A Ia ni pesi tana taratara nei ki illoa naa tama te maarama nei i tana ara ma ki mate.

³⁴ Teena ki mee ake naa tama naa, “Naa Loo maatou raa e taratara mai maa te Mesaea raa ma ki ora hakaoti. Teena ni taratara peehea maa te Tama te Henua raa ma ki saaua ki aruna? Ko ai te tama e tarataraina koe ma ko te Tama te Henua?” ³⁵

Jesus ki mee ake, “Te maasina raa ma ki takoto tana tamaa saaita i kootou. Kootou mee naa heuna kootou ite saaita te maasina raa koi takoto, ki see taea kootou te ssao pouuri. Naa tama ettaka ite pouuri raa see illoa naa kina laatou e oo. ³⁶ Taka ite maasina, i tana saaita koi takoto, ki mee kootou ma ni tama te maasina.”

Naa tama see illoa Jesus

Kimurikoi ana taratara nei, Jesus ni hano no mmuni ilaatou. ³⁷ Niaaina maa Ia ni hakasura te lopo mahi TeAtua imua naa karamata laatou, naa tama naa ni see fiffai ki illoa laatou maa ia ko te Mesaea. ³⁸ Teenei e hanotonu ma naa taratara te pure TeAtua, Isaiah, ni mee imua. Teena ko te taratara e mee maa,

“Ko ai tama ni hakannoo ki naa taratara maatou ni hakaea? Naa mahi TeAtua raa ni hakassura ki kkite ai?” ³⁹

Laatou ni see lavaa te illoa iaa Ia, ite aa, i naa taratara Isaiah raa e mee maa,

⁴⁰ “Naa karamata laatou ni hakappunitia TeAtua ki see kkite laatou. Naa mannatu laatou hoki ni puuia TeAtua ki see atammai laatou, ki see ffuri laatou ki TeAtua ma ki haia laatou ki taukalleka.”

⁴¹ Isaiah ni mee ana taratara nei i aa ia ni kite i naa mahi Jesus, teena ki taratara ia i naa tiputipu te Tama naa.

✧ **12.25** Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; 17.33 ✧ **12.34** Ps 110.4; Is 9.7; Ezek 37.25; Dan 7.14 ✧ **12.38** Is 53.1 (LXX) ✧ **12.40** Is 6.10 (LXX)

⁴² Maaoniiāa, e tammaki naa hakamau naa Jew ni illoa maa Jesus kote Mesaea, tevanaiaa laatou ni see taratara imua te henua, ite aa, ilaatou emattaku maa laatou ma ki puuia naa Faarisi raa i te hare lotu. ⁴³ Laatou ni kaimannako ki naa ahu naa tamavare. Laatou ni see kaimanakotia laatou naa ahu TeAtua.

Te tiputipu te hakatonu TeAtua

⁴⁴ Jesus ni taratara vaaruna peelaa kilaatou, “Te tama e hakannoo kiaa nau raa, a ia see hakannoo koi kiaa nau soko nau. A ia e hakannoo hoki ki te Tama ni heuna ma ki au nau. ⁴⁵ Ttama e kite i aa nau raa, a ia e kite hoki ite Tama ni heuna ma ki au nau. ⁴⁶ Nau ni hakasura mai ki te maarama nei ma ko te maasina e lasi ki see nnoho peenaa naa tama e hakannoo ki aa nau raa iloto te pouuri.

⁴⁷ “Naa tama e llono i aku taratara, aa see tautari kiaa nau raa, laatou ma ki see tuku haaeo ina a nau. Ite aa, nau ni see au no tuku haaeo ki naa tama te maarama nei. Nau ni au no hakasao laatou. ⁴⁸ Naa tama see fifai kiaa nau aa see hakannoo ki aku taratara raa ma ki mee te tama tokotasi ma ki hakatonutonu laatou. Aku taratara nei ma ki hakatonutonu laatou ite aso hakaoti. ⁴⁹ Teenei se vana maaoni. Teenei seai ni taratara aaku e mannatu. Teenei ni taratara e kaumai taku Tamana ki kauatu ki kootou. ⁵⁰ Nau e iloa maa te ora e ora hakaoti raa e takoto i naa taratara TeAtua. Aku taratara e kauatu nei ni taratara e kaumai te Tamana ki tarataraina.”

13

Jesus e huihui naa tapuvae ana disaipol

¹ Te aso te Kaikai te Pasova raa kutakoto koi tana aso tokotasi. Jesus e iloa maa tana sao ki hakataha ite maarama nei no ahe kitana Tamana raa kutae. A Ia ni aroha iloo i anatama ennoho i te maarama nei. Tana aroha raa ma ki takoto hakaoti ma laatou.

² Telaasuru raa, Jesus ni noho ma ana disaipol raa ka kkai. Ite saaita naa, Satan ku oti te usuhia a ia Judas, te tama Simon Iscariot, ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew. ³ Jesus ni iloa maa tana Tamana raa ku oti te hookii ake hakkaatoa ana mahi kiaa Ia. A Ia e iloa maa ia ni heunatia mai TeAtua, aa teenei a Ia ku mee ki ahe ki TeAtua. ⁴ Teenaa ki masike a Ia i tana kina e kai raa no ffana tana kkahu raa katuu tetapaa maro itana manava. ⁵ Ki oti raa nnini iloo naa vaira raa kiloto tekameteraa no kaamata te huihui naa tapuvae ana disaipol ka hakapakupaku hoki ki te tapaa maro e tuu i tana manava. ⁶ Tana saaita nitae ki Simon Peter raa, Peter ni huri ake no vanaake kiaa Ia, “Te Ariki, koe e mee ma ki huihuia a koe aku tapuvae?”

⁷ Jesus ki mee ake, “Koe ma ki see ilotia a koe taku vana e mee nei i te saaita nei. Kimuri koe ma ki iloa.”

⁸ Teenaa ki mee ake Peter, “Koe ma ki see lavaa iloo te huihui aku tapuvae i se saaita!”

Jesus ki mee ake, “Ki mee nau see huihui oo tapuvae, koe ma ki see tau te heheuna ma se disaipol aaku.”

⁹ Teenaa ki hakaahē ake te taratara Peter peelaa, “Te Ariki, koe see huihui koi aku tapuvae koi! Huihui hoki aku rima ma taku pisouru!”

¹⁰ Jesus ki mee ake, “Ttama ku oti te kaukau raa e matahua. A ia see lavaa hoki te ahe no huihui tana haitino. A ia ma ki huihui koi ana tapuvae. Kootou hakkaatoa emataffua. Ttama tokotasi enoho iloto kootou naa e kerekere.” ¹¹ (Jesus ku oti te iloa ite tama

ma ki oti ku hakaari ake ia ki naa hakamau naa Jew. Teenaa e pesi ai tana taratara maa, “Ttama tokotasi i kootou e kerekere.”)

¹² Tana saaita ni oti te huihui naa tapuvae ana disaipol raa, hakaio hoki tanakkahuraa no ahe no noho itanakina enoho. Teenaa ki vasiri ake Ia ki laatou, “Kootou e illoa i taku vana ku oti te mee nei?”*

¹³ Kootou e kannaa tonu maa nau se tama e akonaki naa tama, aa maa nau hoki se Ariki kootou. I te aa i teenaa ko nau. ¹⁴ A nau, kootou Ariki aa ma te Tama e akonaki kootou, teenei ku oti te huihui naa tapuvae kootou. Kootou hoki ki ffuri no huihui naa tapuvae naa taaina kootou; ttama koi e huihui naa tapuvae telaa tama. ¹⁵ Nau ku oti te hakaari atu te tiputipu naa ki tautari kootou ki taku vana ni mee ki kootou. ¹⁶ Nau e taratara atu maaoni: See hai poe e lavaa te hakahiti i tana hakamau. E mee koi pee ko tetama e heunatia telaa tama ki haia ana heuna. Ttama naa see lavaa te hakahiti te tama e mee ana heuna e haia a ia.*
¹⁷ Teenei kootou ku illoa i naa taratara nei, teenaa kootou ki haia kootou naa vana nei ki fiafia kootou.

¹⁸ “Nau see taratara i kootou hakkaatoa, ia a nau e iloa i aku tama ni hiri. Tevania ia naa taratara te Laupepa Tapu raa ki ttino no hakamaaoni mai, teenaa ko naa taratara e mee maa, ‘Tama ni kkai maaua hakapaa raa ni huri mai no mee pakavaina nau!’
¹⁹ Nau e taratara atu hakaoti imua naa vana naa e ssura. Saaita naa vana naa e ssura raa, kootou ma ki illoa maa ‘A nau nei ko Nau.’
²⁰ Nau e taratara atu maaoni: Ttama e hiihai ki naa tama e heunatia atu nau raa, a ia e hiihai kiaa nau. Teenaa a ia naa e hiihai hoki ki te tama ni heuna ma ki au nau.”*

Jesus e taratara hakaoti i te tama ma ki hookii a Ia ki naa hakamau naa Jew

(Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23)

²¹ Tana saaita ni oti ana taratara raa, tana manava ni hakallika hakaoti, teenaa ki mee ake Ia peela kilaatou, “Nau e taratara atu maaoni. Ttama tokotasi i kootou ma ki taakina mai a ia naa hakamau naa Jew raa no tauhia nau.”

²² Naa disaipol naa nillee naa mourilaatou ka ttoka kilaatou i te taratara Jesus e kauake nei. Laatou see illoa i te tama Jesus e taratara naa.

²³ Te disaipol e llee ai te manava Jesus raa e noho hakappae ki Jesus. ²⁴ Simon Peter ni nuu atu ana karamata kiaa ia no mee ake, “Vasiri atu maa ia e taratara i ai.”

²⁵ Teenaa kitosi atu te disaipol naa ki Jesus no vasiri ake, “Te Ariki, ko ai ttama naa?”

²⁶ Jesus ki mee ake, “Nau ma ki ttoko te haraoa raa ki loto te sup raa no kauake kiaa ia, i teenaa ko ia.” Teenaa ki tohi Jesus te muri haraoa raa no ttoko ki loto te sup. Ki oti raa, hookii ake iloo te haraoa raa ki Judas, te tama Simon Iscariot. ²⁷ Saaita lokoi Judas ni too te haraoa raa, Satan ni uru atu ki loto tana haitino. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Hakavave no mee too vana naa!” ²⁸ Seai iloo se tama ia aaraa disaipol ni massaro i te vana Jesus ni taratara peenei ki Judas. ²⁹ Aaraa disaipol ni mannatu maa Judas e heunatia Jesus ki hano no taavi ni mee ma laatou, aa ku kauake ni mee ma naa tama enoho hakaaroha. Laatou e mee i teenaa ko Judas raa e roorosi naa mane laatou.

* 13.12 Lk 22.27 * 13.16 Mt 10.24; Lk 6.40; Jn 15.20 * 13.20 Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; 10.16

³⁰ Judas ni too lokoi te haraoa naa no uru ki haho. Te mee raa ku pouuri.

Te loo hoou

³¹ Teenaa ki mee ake Jesus ki ana disaipol, “Teenei naa mahi te Tama te Henua ku hakassaa. Teenaa naa mahi TeAtua raa e hakailotia mai tana Tama. ³² Aa ki mee naa mahi TeAtua raa e hakailotia mai tana Tama, teenaa TeAtua ma ki hakailotia mai a Ia naa mahi te Tama te Henua. A Ia ma ki hakailotia mai a Ia i te saaita nei lokoi. ³³ Aku tama, nau ma ki see noho rooroa ma kootou. Kootou ma ki ssee iaa nau, tevana iaa nau ku kauatu taku taratara ni kauake ki naa hakamau naa Jew, ‘Kootou see lavaa te oo ake ki taku kina e hano.’ ³⁴ Teenei nau ku kauatu te loo hoou. Kootou ki manava laaoi ki aaraa tama kootou. Nau ni manava laaoi i kootou hakkaatoa, teenaa kootou ki manava laaoi hoki itelaa tama.* ³⁵ Ki mee kootou e hakassura te manava laaoi ki telaa tama, te henua ma ki illoa maa kootou ni disaipol aaku.”

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa iaa Ia

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

³⁶ Teenaa ki vasiri ake Simon Peter, “TeAriki, koe ma ki hano ki hea?” Jesus ki mee ake, “Koe see lavaa te tautari mai ki taku kina e hano i te saaita nei, tevana iaa kimuri, koe ma ki tautari mai kiaa nau.”

³⁷ Peter ki vasiri ake, “TeAriki. Nau see lavaa te tautari atu i te saaita nei raa ko te aa? Nau e lavaa te mee ki mate nau iaa koe!”

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Koe maaoni e lavaa te mee ki mate koe iaa nau? Nau e taratara atu maaoni. Saaita naa manu te tahaata seki ttani raa, koe ma ki vana oo saaita e toru maa koe see iloa iaa nau.”

14

Jesus, te ara ki te Tamana

¹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Kootou ki see ssopo naa manava kootou. Tiiake naa ora ki TeAtua, aa kootou kutuku mai naa ora kiaa nau. ² Te hare taku Tamana raa e takkoto ana puitana tammaki. Teenei nau ku hano no tuku mai hakaoti ni kina maa kootou. Nau see lavaa te taratara atu peenei ki mee maa ni see hai puitana e takkoto iloto te hare taku Tamana. ³ Taku saaita ku oti te tuku mai naa kina maa kootou raa, nau ma ki ahemai no toa kootou ki oo ake kootou no nnoho taatou i taku kina e noho. ⁴ Kootou e illoa i te ara e hano no tae ki taku kina ma ki hano.”

⁵ Thomas ki vasiri ake, “TeAriki, maatou see illoa i too kina ma ki hano. Maatou ma ki illoa peehea i te ara naa?”

⁶ Jesus ki mee ake, “Nau nei ko te ara, te hakamaaoni, aa te ora. Nau soko nau ko te ara tokotasi e hano ki te Tamana. ⁷ Saaita nei kootou ku illoa iaa nau. Teenaa kootou ma ki illoa hoki i taku Tamana. Kaamata i te saaita nei kootou ku illoa maaoni iaa Ia, i kootou ku oti te kkite iaa Ia.”

⁸ Philip ki mee ake, “TeAriki, hakaari mai too Tamana raa ki illoa maatou. Maatou e fifai maa maatou ki illoa iaa Ia.”

⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Philip, teenei seai se ssao huapotopoto nau ni noho ma kootou. Koe e mee mai maa koe ni seai illoa ki illoa hakaraaoi iaa nau? Ttama ku oti te kite iaa nau raa, a ia naa ku oti te kite hoki i taku Tamana. Koe ku mee mai peehea ki hakaari atu nau taku Tamana raa ki kkite kootou? ¹⁰ Philip, koe

* 13.34 Jn 15.12,17; 1 Jn 3.23; 2 Jn 5

ki iloa maa te Tamana raa e takoto ia nau, aa nau hoki e takoto i te Tamana. Naa taratara ni kauatu nau ki kootou raa, te naa sei ni taratara taku tino. Te Tamana e takoto ia nau nei e mee ana heuna soko ia. ¹¹ Hakannoo kiaa nau, ia nau e taratara atu maa te Tamana e takoto ia nau, aa nau hoki e takoto i te Tamana. Ki mee kootou see hakannoo ki naa taratara nei, kootou ku hakannoo mai i kootou nikkite i aku vana e mee. ¹² Nau e taratara atu maaoni. Naa tama e hakannoo kiaa nau raa ma ki mee aku vana e mee nei. Maaoni ia, naa vana laatou ma ki mee raa ma ki ttoe i naa vana nei, i te aa, ia nau ku hano ki tae nau ki te Tamana. ¹³ Nau ma ki haia mai nau naa mee katoo kootou e kainnoo ki te Tamana iloto taku Inoa. Naa mahi taatou Tamana raa ma ki hakailotia mai tana Tama. ¹⁴ Ni mee peehea kootou e kainnoo mai iloto taku Inoa, nau ma ki haia a nau.

Te Aitu Tapu ma ki heunatia mai Te Atua

¹⁵ “Ki mee kootou elaa o maaoni ia nau, kootou ku hakannoo ki aku taratara. ¹⁶ Nau ma ki vanaake ki taku Tamana ki heunatia atu telaa Tama ki tokonaki ki kootou. Ttama naa ma ki noho hakaoti ma kootou. ¹⁷ Aia naa ko Te Aitu hakamaaoni. Te henua ma ki see fifai kiaa ia, ilaatou ma ki see kkite ia ia, aa laatou hoki ma ki see illoa ia ia. Kootou ia e illoa ia ia, ia ia e noho ma kootou.

¹⁸ “Taku saaita ma ki hano raa, kootou ma ki see tiiake nau ki nnoho soko kootou. Nau ma ki oti ku ahemai ki kootou. ¹⁹ See rooroa aa naa tama te maarama nei ku see kkite hakaoti ia nau. Kootou ia ma kikkite ia nau. Iaa nau e ora, te naa kootou hoki ma ki ora. ²⁰ Saaita te aso naa e tae mai raa, kootou ma ki illoa maa nau e takoto i taku Tamana. E mee koi pee ko naa takkoto kootou ia nau, aa nau i kootou.

²¹ “Naa tama e hakannoo no tautari ki aku taratara raa, te naa ko naa tama ellee naa manava laatou ia nau. Taku Tamana raa ma killee tana manava i naa tama ellee naa manava laatou ia nau. Nau ma ki huriake aku tiputipu kilaatou, ia nau ma killee hoki taku manava ilaatou.”

²² Judas (seai ko Judas Iscariot) ki mee ake, “Te Ariki, koe e vana maa koe ma ki huri mai koi oo tiputipu ki maatou. Koe ma ki see huri ake oo tiputipu ki naa tama te maarama nei raa ko te aa?”

²³ Te naa ki mee ake Jesus, “Ttama ellee tana manava ia nau raa ma ki hakannoo ki aku akonaki. Taku Tamana raa ma killee tana manava ia ia. Maaua hai tamana ma ki oo atu no nnoho ma ia. ²⁴ Ttama see hiihai kiaa nau raa see hakannoo ki aku akonaki. Aa naa akonaki kootou ni llono raa, te naa sei ni akonaki aaku. Te naa ni akonaki e oomai i te Tamana, Ttama ni heuna ma ki au nau.

²⁵ “Nau ni kauatu hakaoti naa taratara nei itaku sao koi noho ma kootou. ²⁶ Te Aitu Tapu, te Tokonaki kootou, Ttama ma ki oti ku heunatia atu te Tamana iloto taku Inoa raa ma ki akonaki atu te kau vana hakkaatoa, ki hakamaarona kootou i aku taratara hakkaatoa ni kauatu.

²⁷ “Nau e kauatu te laa o Te Atua. Te naa ko taku laa o nei e kauatu ki nnoho ma kootou. Te tiputipu nei see sura i te maarama nei. Kootou see ssopo naa manava kootou ki see mattaku kootou. ²⁸ Kootou ni llono ia nau ni mee atu peelaa, ‘Nau ku hano, te vana ia nau ma ki ahemai ki kootou.’ Ki mee kootou ni llee naa manava kootou ia nau raa, kootou ni fiafia ia nau ku hano ki taku Tamana, itaku Tamana naa e noho hakamaatua ia nau. ²⁹ Nau e taratara atu hakaoti i naa vana nei, i te saaita naa vana naa seki ssura. Sao naa vana nei e ssura raa, kootou ma ki illoa maa aku taratara nei ni taratara maaoni. ³⁰ Nau ma ki see hai

turaa taratara hoki e kauatu ki kootou. I te aa, te tama hakamaatua te maarama nei ku au. Ana mahi see tae ki aku mahi, ³¹ tevana iaa naa tama te maarama nei ki illoa hakkaatoa i aa nau e llee taku manava i taku Tamana. Teenei e haia ai nau ana heuna nei.

“Kootou massike, taatou ki hakattaha i te kina nei.

15

Jesus, te laakau ‘grape’ maaoni

¹ “Nau nei kote laakau maaoni, taku Tamana raa ko te tama e tori. ² Naa laa see ffua raa e tuutia a Ia no peesia, aa naa laa e ffua raa iaa, e pakia koi a Ia ki maarama te laakau raa ki mmiri ka pesi te lopo kaikai.

³ Naa ora kootou kunaa haka maaramatia iloo aku akonaki ni kauatu.

⁴ Kootou ki hakappae mai kiaa nau. Nau hoki ma ki hakappae atu ki kootou. See hai laa e lavaa te ffua ki mee te laa naa e mahaaki no moe soko ia. Te laa te laakau raa e hakauu ki te tahito raa ki lavaa te laa naa te ffua. Peelaa hoki, naa ora kootou see lavaa te ffua ki mee kootou see hakauu naa ora kootou kiaa nau.

⁵ “Nau nei kote laakau e somo. Kootou naa ko naa laa. Naa tama e hakauu naa ora laatou kiaa nau, aa nau e hakauu taku ora ki laatou raa, naa ora naa tama naa ma ki ffua te lopo hua e taukalleka, i kootou see lavaa te mee naa vana kootou soko kootou. ⁶ Naa tama see hakauu naa ora laatou kiaa nau raa, e mee ma ko naa laa see ffua e tuutia no peesia ki mmoe ka ppara. Naa laa e ppara raa ma ki hakanaaoporia no peesia ki te ahi no tuunia. ⁷ Ki mee kootou e hakauu naa ora kootou kiaa nau no tautari ki aku taratara raa, nau ma ki hookii atu te kau mee kootou e hiihai iaa nau. ⁸ Naa ora kootou ki ffua taukalleka, i teenei ko te tiputipu e hakasura naa mahi taku Tamana, aa teenei e mee ai kootou ma ni disaipol aaku.

⁹ “Nau elaaoi i kootou pee kote laaoi taku Tamana iaa nau. Kootou hakappae mai kiaa nau ki takkoto kootou iloto taku laaoi. ¹⁰ Ki mee kootou e hakannoo ki aku akonaki, kootou ma ki ttaka ma taku laaoi. E mee koi pee ko nau ni hakannoo ki naa akonaki taku Tamana no taka nau ma tana laaoi.

¹¹ “Nau ni kauatu naa taratara nei ki takoto taku hiahia i kootou, teena ki ttaka kootou ka fiafia maaoni. ¹² Taku taratara hakamaatua nei e mee peenei: Kootou ki laaoi i telaa tama pee ko nau e laaoi i kootou.✱

¹³ Ki mee setama elaaoi maaoni itana soa, aia kilavaa te mee ki mate ia ki tokonaki kitana soa. Teena te laaoi te tama naa elaka iaruna telaaoi naa tama hakkaatoa. ¹⁴ Ki mee kootou e tautari maaoni ki aku taratara e kauatu nei, taatou e vaisoa maaoni.

¹⁵ Kootou ku see taapaa a nau ma ni poe hoki. I te aa, te poe raa see iloa i naa heuna tana hakamau. Kootou nei ku taapaa a nau ma ni soa aaku. I te aa, nau ku oti te taratara atu naa vana hakkaatoa taku Tamana ni mee mai. ¹⁶ Nau ni see hakamaatinoria kootou. Kootou are ni hakamaatinoria a nau kioo kootou no ffua te lopo hua taukalleka.

Teena ko naa hua e takkoto hakaoti. Taku Tamana raa ma ki hookii atu te kau mee kootou e kainnoo ake iloto taku Inoa. ¹⁷ Teenei taku taratara hakamaatua e kauatu ki kootou, ‘Manava laaoi i telaa tama.’

Naa tama te maarama nei ma ki lotoffaeo i kootou

¹⁸ “Ki mee naa tama te maarama nei elotoffaeo i kootou, kootou ku illoa ilaatou nilotoffaeo iaa nau imua. ¹⁹ Ki mee kootou ni tama maaoni te maarama nei, teena naa tama naa ma ki laaoi

✱ 15.12 Jn 13.34; 15.17; 1 Jn 3.23; 2 Jn 5

i kootou. Tevana iaa kootou ku see mee ma ni tama te maarama nei, i kootou ni tama ni hakamaatinoria a nau. Teenaa ko te vana naa tama te maarama nei elotoffaaeo i kootou. ²⁰ Hakamaarona itaku taratara nikauatu ki kootou: ‘See hai poe e hakahiti iaruna tana hakamau.’ Ki mee nau ni hai haeeo ina naa tama te maarama nei, teenaa kootou hoki ma ki hai haeeo ina. Ki mee laatou ni hakannoo ki aku taratara, laatou hoki ma ki hakannoo ki naa taratara kootou. ²¹ Kootou ma ki see haia hakaraaoina laatou i kootou ni tama aaku, ite aa, naa tama naa see illoa i te Tama ni heuna ma ki au nau. ²² Ki mee nau ni see au no taratara ake ki laatou raa, laatou ni see mee ma ni tama haisara, aa te nei laatou ku see lavaa te taratara maa laatou ni see illoa maa naa mee raa e ssara. ²³ Tama e lotoffaaeo iaa nau raa e lotoffaaeo hoki i taku Tamana. ²⁴ Ki mee nau ni see hakasura naa vana ni sei iloo ki haia se tama raa, laatou ni see mee ma ni tama haisara. Tevana iaa niaaina maa laatou ni kuite i aku vana ni mee raa, laatou e lotoffaaeo imaa ma taku Tamana raa hakapaa. ²⁵ Te mee nei ni sura ki ttino naa taratara e hakatuu i naa Loo laatou peela, ‘Laatou ni lotoffaaeo vare koi iaa nau.’ ²⁶

²⁶ “Te tama e tokonaki raa ma ki au, teenaa ko Te Aitu maaoni e hakailotia a Ia te hakamaaoni i Te Atua. A Ia ma ki heunatia mai nau i te Tamana raa ki hakaea atu ki kootou i aku tiputipu. ²⁷ Kootou hoki ma ki hakaea i aku tiputipu, i kootou nittaka mai iloo ma nau i te kaamata.

16

¹ “Nau ni mee atu naa taratara nei ki see tiiake kootou naalotu kootou. ² Kootou ma ki kerekereia i naa hare lotu. Te saaita raa ma ki tae mai, teenaa laatou ma ki taratara ki taia kootou ilaatu ma ki mee ma teenaa te hiihai Te Atua. ³ Te henua ma ki mee naa vana nei ki kootou i laatu see illoa iaa nau ma taku Tamana. ⁴ Nau ni taratara atu naa mee nei, i te saaita naa vana naa e ssura raa, kootou ku mannatu lokoi i aa nau ku oti te taratara atu hakaoti ki kootou.

Naa heuna Te Aitu Tapu Te Atua.

“Nau ni see taratara atu naa vana nei imua, iaa nau koinoho ma kootou. ⁵ Te nei nau ku ahe ki te tama ni heuna ma ki au nau, tevana iaa sei iloo setama i kootou evasiri mai itaku kina ma ki hano. ⁶ Naa manava kootou nei ku ssopo iaa nau ku taratara atu naa vana nei. ⁷ Tevana iaa nau e taratara atu maaoni. Te nei setaukareka kootou e see ia nau itaku hano e hano nei. Ki mee nau see hano, te Tama e tokonaki raa ma ki see lavaa te heunatia mai Te Atua. Etau kareka maa nau ki hano, ki heunatia mai nau Te Aitu ki kootou. ⁸ Tana saaita ma ki au raa, a Ia ma ki huri ake ki naa tama te maarama nei i naa haisara laatou, ki illoa laatou maa laatou e ssara i te tiputipu naa haisara, ma te tiputipu e tonu, aa ki illoa laatou hoki maa Te Atua ma ki hakatonotonu naa mee hakkaatoa. ⁹ Te Tama naa ma ki huri ake maa naa tama naa e ssara i te tiputipu naa haisara, ilaatu see hakannoo kiaa nau. ¹⁰ A Ia ma ki huri ake hoki maa naa tama naa e ssara i te tiputipu e tonu, iaa nau ku hano kitaku Tamana, teenaa kootou ma ki see kuite hakaoti iaa nau. ¹¹ Tama naa ma ki huri ake hoki maa naa tama naa e ssara, i Te Atua ma ki hakatonotonu naa mee hakkaatoa, teenaa a Ia kunaa hakatonotonu are te tama hakamaatua te maarama ilaro nei.

¹² “Nau e mee te lopo taratara ki kauatu ki kootou, tevana iaa nau e iloa maa kootou ma ki hainattaa iloo te tauhia kootou naa taratara nei

hakkaatoa. ¹³ Ssao TeAitu te Hakamaaoni ma ki tae mai raa, a Ia ma ki huri atu te ara etonu. A Ia ma ki see kauatu ma ni taratara tana tino soko ia. Seai. A Ia ma ki tarataraina koi a Ia ana taratara ellono, ka taratara hoki inaa vana ma ki ssura imuri. ¹⁴ Ttama naa ma ki huri atu aku tiputipu kikkite kootou inaa takkoto aku mahi. ¹⁵ Naa mee hakkaatoa taku Tamana raa, teenaa ni mee aaku. Teenaa e mee atu ai nau maa TeAitu raa ma ki huri atu aku tiputipu kikkite kootou.”

Naa tama hakaaroha ma ki oti ku fiafia

¹⁶ Teenaa Jesus ki mee ake hoki, “See rooroa aa kootou ma ki see kkite iaa nau, aa kimuri hoki kootou ku kkite iaa nau.”

¹⁷ E mee naa disaipol ni vasirisiri sokolaatou peelaa, “Ttama nei e taratara maa ku see rooroa aa taatou ku see kkite iaa Ia, aa maa kimurikoi taatou ku kkite hoki iaa Ia. A Ia e taratara hoki maa Ia ku hano ki tana Tamana. ¹⁸ Teenei se aa te tama nei e mee maa, ‘see rooroa?’ Taatou seai iloo ki massaro i naa taratara te Tama nei.”

¹⁹ Jesus ni iloa maa naa tama naa e ttuu ma ki vasiri ake ki illoa laaotu i ana taratara e mee nei. Teenaa ki mee ake Ia ki laaotu, “Nau ni taratara peelaa, ‘See rooroa aa kootou ma ki see kkite iaa nau. See rooroa hoki aa kootou ku kkite iaa nau.’ Teenei te taratara e ttuu kootou ka vasirisiri soko kootou? ²⁰ Nau e taratara atu maaoni. Kootou ma ki ttani ka nnoho hakaaroha. Naa tama te maarama nei iaa ma ki nnoho ka fiafia. Kootou ma ki nnoho hakaaroha i te ssao nei, tevana iaa kootou ma ki oti ku fiafia imuri. ²¹ Te tiputipu nei e mee koi pee ko te tinae e taupiri ki haanau. Te tinae naa ma kitanitani seemuu ia ia e iloa maa tana saaita e hakallono isu raa ku taupiri. Tevana iaa tana saaita ku oti te haanau raa, a ia ma ki ssiri hakaoti i naa isu, i aa ia ku hiahia maa ia ku mee tana tamariki. ²² Teenei e mee ma ko kootou. Ssao nei, kootou e ttani. Taku sao ma ki ahemai ki kootou raa, kootou ma ki fiafia. See hai tama e lavaa te hanaa ia te hiahia naa i naa manava kootou.

²³ “I te ssao naa, kootou ma ki see kainnoo mai kiaa nau. Nau e taratara atu maaoni. Te Tamana ma ki kauatu se aa kootou e kainnoo ake iloto taku Inoa. ²⁴ Imua raa kootou ni see kainnoo ki TeAtua iloto taku Inoa. Ssao nei kootou ki kainnoo ki kauatu ni mee ma kootou, ki ttaka kootou ka fiafia maaoni.

Naa mahi te maarama nei see tae ki naa mahi Jesus

²⁵ “Imua raa nau nikauatu naa taratara ehainattaa kootou te illoa. Tevana iaa te ssao raa ma ki tae mai, teenaa ko taku saaita ma ki see taratara ki naa taratara ehainattaa peenaa. Nau ma ki taratara atu hakaraaoi ki illoa kootou i naa tiputipu te Tamana.

²⁶ Saaita te aso naa e tae mai raa, kootou ma ki kainnoo soko kootou kiaa Ia iloto taku Inoa. Nau see taratara atu peelaa maa nau ma ki kainnoo ki TeAtua i te vasi kootou. ²⁷ Te Tamana e hai tama laaoi i kootou, i kootou elaoi ia nau, aa kootou e illoa maa nau ni au i TeAtua. ²⁸ Nau ni au maaoni i te Tamana no noho i te maarama nei. Teenei nau ku mee ki tiiake te maarama nei no ahe ki te Tamana.”

²⁹ Teenaa ki mee ake ana disaipol, “Teenei maatou ku massaro hakaraaoi i oo taratara, i aa koe ku taratara hakaraaoi mai no mallama naa pisouru maatou. ³⁰ Maatou nei ku illoa maa koe e atamai i te kauvana. Niaaina maa see hai tama e vasiri atu kiaa koe, koe kunaan iloa are i te maanatu te tama. Teenei maatou ku illoa maaoni maa koe ni au i TeAtua.”

³¹ Jesus ki mee ake, “Teenei kootou ku illoa maaoni? ³² Ssao raa ma ki tae mai, kootou ma ki masseu no ffuro ki naa matakaina kootou,

ka noho nau soko nau. Tevana iaa nau ma ki see noho soko nau, i te Tamana raa etaka ma nau. ³³ Nau ni taratara atu naa mee nei ki hakappa mai kootou kinnoho laaoi kootou. Kootou ma ki llave i naa haao te maarama nei, tevana iaa kootou ki see ppore naa manava kootou. Naa mahi te maarama nei ku oti te tinaia a nau.”

17

Jesus e taku ki TeAtua

¹ Kimuri ana taratara nei raa, Jesus nittoka ki telani no taku ki TeAtua, “Tamana. Taku sao e hakallono isu raa ku tae mai. Huri ake naa mahi too Tama, ki huri ake Ia oo mahi ki te henua. ² Koe ni kauake oo mahi ki roorosi Ia naa tama hakkaatoa, ki hakaoratia a Ia oo tama ni kauake. ³ Te ora e ora hakaoti raa e mee maa laatou e illoa iaa koe, TeAtua maaoni tokotasi. Laatou hoki e illoa i Jesus Christ, too tama ni kkave mai. ⁴ Nau ku oti te huri ake oo mahi iloto te maarama nei, i taku saaita ni hakaoti oo heuna ni kaumai ki haia. ⁵ Tamana! Huri ake aku mahi imua oo karamata i te saaita nei, e mee pee ko naa mahi ni taka ma nau imua te mahaa mai ana te maarama nei.

⁶ “Koe ku oti te hakailotia a nau ki oo tama ni hiri no kaumai i te maarama nei. Teena ko oo tama ni hiri no kaumai kiaa nau, ilaatou e hakannoo ki ootarata. ⁷ Teenei laatou ku illoa maa tekaumee etaka ma na nei ni mee ekaumai koe. ⁸ Laatou ni hakannoo ki ootarata ni kauake nau. Laatou e illoa maa nau maaoni ni au iaa koe, aa laatou hoki e illoa maa nau ni heunatia mai koe.

⁹ “Nau see taku ma ki tokonaki koe ki naa tama te maarama nei hakkaatoa. Nau etaku koi ki tokonaki mai koe ki oo tama ni kaumai kiaa nau. ¹⁰ Naa tama ettaka ma na nei ni tama aau, e mee pee ko oo tama raa ni tama aaku. Aku mahi e takkoto ilaatou. ¹¹ Teenei nau ku hanatu kiaa koe. Nau ku see noho i te maarama nei, aa laa-tou iaa ma ki nnoho ake i te maarama nei. Tamana e Tapu! Roorosi hakaraaoi ki naa tama naa i naa mahi too Inoa. Teena ko te Inoa aau ni kaumai kiaa nau, ki mee laatou ma se tama tokotasi pee ko taaua. ¹² Takusao ni noho ma laa-tou raa, nau ni roorosi hakaraaoi iloo ki laa-tou i naa mahi too Inoa nikaumai. See haitama ilaatou ni mahana iaku rima. Tama koi tokotasi ni mahana raa ko te tama ni tukua ki mahana, ki ttino naa taratara te Laupepa Tapu.*

¹³ “Teenei nau ku hanatu kiaa koe. Nau e taratara peenei iaa nau koinoho i te maarama nei, kittaka laatou ma taku hiahia etaka ma nau. ¹⁴ Nau ku oti te kauake oo taratara kilaatou, tevana iaa naa tama te maarama nei e lotoffaao i laatou, ilaatou seai ni tama te maarama nei pee ko nau hoki seai se tama te maarama nei. ¹⁵ Nau see mee atu ma ki hakataharia laa-tou i te maarama nei. Seai. Nau e hiihai maa koe ki roorosi naa tama naa i te tipua hakallika. ¹⁶ Laatou seai ni tama te maarama nei, e mee pee ko nau hoki seai se tama te maarama nei. ¹⁷ Hakatapuria naa ora naa tama naa ki tau ma te hakamaaoni oo taratara, i oo taratara naa ko te hakamaaoni. ¹⁸ Naa tama naa ni heunatia a nau ki oo kite maarama nei, e mee pee ko nau ni heunatia mai koe kite maarama nei. ¹⁹ Nau e hakkee atu taku ora kitapu, kilavaa naa tama naa te hakkee atu hoki naa ora laa-tou.

²⁰ “Nau see taku koi ma ki tokonaki koe kilaatou soko laa-tou. Seai. Nau etaku hoki ki tokonaki koe ki naa tama elotu iaa nau ilaatou

* 17.12 Ps 41.9; Jn 13.18

nillono i naa taratara naa tama naa. ²¹ Nau etaku maa laatou ki nnoho hakapaa ma setama tokotasi pee ko taaua. Tamana! Haia naa tama naa kitakkoto laatou itaaua, e mee pee ko koe e takoto iloto taku manava, aa nau etakoto iloto too manava, ki illoa naa tama te maarama nei maa nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei. ²² Nau ku oti te kauake naa mahi ni kaumai koe ma ki kauake ki laatou, ki nnoho laatou hakapaa pee ko taaua. ²³ Nau kitakoto iloto naa manava laatou i aa koe e takoto iloto taku manava, ki nnoho hakapaa laatou ma setama tokotasi. Teenaa naa tama te maarama nei ma ki illoa maa nau ni heunatia mai koe, aa koe e hai tama laaoi i naa tama e lotu, pee ko koe e hai tama laaoi iaa nau.

²⁴ “Tamana. Naa tama naa nikaumai koe kiau nau, teenaa nau e hiihai maa laatou ki oo ake kitakukina enoho, kikkite laatou i aku mahi, naa mahi ni kaumai koe. Ite aa, iaa koe e hai tama laaoi iaa nau imua te mahaa mai ana te maarama nei.

²⁵ “Tamana. Ttiputipu etonuraa etaka ma koe. Naa tama te maarama nei see illoa maaoni iaa koe. Nau iaa e iloa iaa koe, aa naa tama nei e illoa maa nau ni heunatia mai koe. ²⁶ Nau ku oti te huri ake tootiputipu. Teenei nau ma ki mmata ki see ssiri laatou iaa koe, ki takoto too laaoi iaa nau raa iloto naa manava laatou. Teenaa nau hoki ki takoto i laatou.”

18

*Jesus ku tauhia naa hakamau naa Jew
(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)*

¹ Te saaita Jesus ni taku no otiraa, a Ia ni hano ma ana disaipol raa no hakahiti kitelaa vasi te Riva Kidron. Te kina naa etakoto tana verena e ssomo naa laakau oliv. A Ia ma ana disaipol raa ni oo atu ki te verena naa. ² Judas, te tama ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau raa, e iloa ite verena naa. Aia e iloa ite naa sekina laatou maraa etoa Jesus. ³ Teenaa ki hanatu Judas ma naa soldia i Rome raa ma naa roorosi te Hare Tapu ki tauhia laatou Jesus. Naa tama naa e heunatia ake naa Faarisi raa ma naa maatua hakamaatua. Laatou ni oo atu ma naa hana laatou ka piki hoki naa ahi. ⁴ Jesus iaa kunaa iloa are i naa vana naa tama naa ma ki mee kiau Ia. Teenaa masike iloa Ia no hanatu ki laatou no vasiri ake, “Kootou e ssee i ai?”

⁵ Teenaa ki mee ake laatou, “Maatou essee i Jesus, te tama i Nazareth.”

Jesus ki mee ake, “Teenei nau.”

Judas etuu ma laatou ite kina naa. ⁶ Saaita Jesus ni mee ake maa, “Teenei nau,” laatou ni taussina hakkaatoa kimuri nolleiho kilaro. ⁷ Jesus ki vasiri ake hoki, “Kootou e ssee i ai?”

Laatou ki mee ake hoki, “Maatou essee i Jesus, te tama i Nazareth.”

⁸ Jesus ki mee ake, “Nau ku oti te mee atu maa teenei nau. Ki mee kootou e ssee koi iaa nau, kootou ku tiiake naa tama nei ki oo.” ⁹ (A Ia ni taratara peenei kittino ana taratara ni mee maa, “See hai tama i oo tama ni kaumai raa ni mahana i aku rima.”)

¹⁰ Simon Peter ni masike ma tana komu taa tama raa no tuutia aia te kautarina hakamaatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu. (Te inoa te poe raa ko Malkus.) ¹¹ Teenaa ki mee ake Jesus ki Peter,

“Peter, tuku te komu naa kilaro! Koe e maanatu maa nau see hiihai maa nau e hakallono isu i te ara taku Tamana ni hiihai?”[✧]

Jesus e hakatuuria imua Annas

¹² Araa oo atu iloo naa soldia i Rome raa ma te hakamau laa-tou ma naa roorosi te Hare Tapu raa notauhia Jesus, ka saisaitia ana rima. ¹³ Jesus ni taakina laatou imua ki Annas, te hinaona Kaiapas, te Maatua Hakamau i te ssao naa. ¹⁴ Teenaa ko Kaiapas raa ni vanaake ki naa hakamau naa Jew raa maa e taukareka ki mate se tama tokotasi ki ssao te henua hakkaatoa.

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

¹⁵ Simon Peter ma telaa disaipol hoki ni tautariatu vaamuri Jesus. Teenaa ko te disaipol e ilotia hakaraaaoi iloo te Maatua Hakamau. Teenaa ni lavaa ai te disaipol naa te uru atu vaamuri Jesus ki loto te hare te Maatua Hakamau. ¹⁶ Peter iaa ni tuu koi i haho. Te disaipol ni uru ki hare raa ni ahe ake no vanaake ki te ffine eroorosi te tootoka raa ki hakauru hia ake Peter ki hare. ¹⁷ Teenaa ki vasiri ake te ffine naa ki Peter, “Koe hoki se disaipol Jesus, anii?”

Peter ki mee ake, “Seai iloo.”

¹⁸ Te saaita raa, te kina raa ku saumakallii, teenaa naa poe raa ma naa roorosi te Hare Tapu raa e ttuu ka haka mahana naa haitino laatou i te vasi te ahi. Peter ni hanatu no ttuu i laatou ka haka mahana hoki tana haitino.

Te Maatua Hakamau raa e vasirisiri ake ki Jesus

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71)

¹⁹ Te Maatua Hakamau raa ni vasirisiri ake ki Jesus i ana disaipol raa ma ana taratara e akonaki kilaatou. ²⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau maraa e tuu ka taratara imua naa karamata naa tama i naa kina hakkaatoa. Nau hoki maraa e taratara ki naa kuturana naa Jew iloto naa hare lotu laatou ma iloto te Hare Tapu. Nau seai aku taratara ni mee mmuni i kootou. ²¹ Koe e vasirisiri mai kiaa nau ki aa? Vasiri ake ki naa tama ni ilono i aku taratara. Laatou e illoa i aku taratara ni mee.”

²² Saaita Jesus ni mee ana taratara nei, te roorosi tokotasi ni huri atu no paakia ana maaisu, ka mee ake, “Koe see lavaa te taratara peenaa ki te Maatua Hakamau!”

²³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Ki mee aku taratara ni mee nei e ssara, koe ku mee ake ki naa tama e ttuu i te kina nei ma se aa e sara. Aa ki mee aku taratara nei ni taratara maaoni, aku maaisu e paakia a koe raa ko te aa?”

²⁴ Ki oti raa Jesus ku kaavea Annas ki Kaiapas. Annas ni see mee ake ki naa soldia raa ma ki veetea naa rima Jesus.

Peter e huu hoki maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)

²⁵ Peter koi tuu ka haka mahana tana haitino, teenaa ki vasiri ake aaraa tama kiaa ia, “Koe hoki se disaipol te tama naa, anii?”

Teenaa ki mee ake Peter, “Seai. Nau seai se disaipol te tama naa.”

²⁶ Teelaa se poe tokotasi i naa poe te Maatua Hakamau i te kina naa. A ia naa se hareakina te poe ni tuutia tana kautarina Peter. A ia ni huri ake ki Peter no mee ake, “Teenei seai ko koe raa ni kiitea a nau iloto te verena?”

27 Teenaa ki mee ake hoki Peter, “Seai.” Saaita naa koi raa te moa raa ku tani.

Jesus e taakina ki Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

28 Tahaata telaa aso raa, Jesus ni toa laatou i te hare Kaiapas raa no kaavea ki te hare Pilate. Saaita laatou nittae atu raa, naa hakamau naa Jew raa ni see uru ki loto te hare naa, i laatou see fiffai maa laatou e kerekkere i te vasi naa Loo laatou. Laatou e mattaku maa laatou ma ki kerekkere aa laatou ku see lavaa te kkai te kaikai te Pasova. 29 Teenaa ki masike Pilate no hanatu kilaatou i haho no vasiri ake ki laatou, “Se aa te tama nei e hakasara?”

30 Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Ki mee te tama nei ni see hai vana ni hakasara raa, a ia ni see taakina mai are maatou kiaa koe.”

31 Pilate ki mee ake, “Teenaa kootou ku too te tama naa no hakatonutonu soko kootou ki naa loo kootou.”

Teenaa ki mee ake hoki laatou, “Maatou see tau te taa te tama ki mate.” 32 (Naa vana nei e hanotonu ma te taratara Jesus ni mee i te ara tana mate.)^{*}

33 Pilate ni ahe ki tana hare raa no kannaatia ake Jesus no vasiri ake, “Koe maaoni ko te Tuku naa Jew?”

34 Teenaa ki mee ake Jesus, “Teenei se maanatu koi aau ma ki vasiri mai koe i te mee nei? E hai tama ni taratara atu kiaa koe iaa nau?”

35 Pilate ki mee ake, “Koe e vasiri mai raa ko nau se Jew? Koe e taakina mai are naa tama kootou raa ma naa maatua hakamaatua kootou. Se aa koe ni hakasara?”

36 Jesus ki mee ake, “Taku nohorana raa see takoto i te maarama nei. Ki mee taku nohorana raa e takoto i te maarama nei raa, kootou ni hetaa ma naa tama e tautari iaa nau, ki see lavaa nau te tauhia naa hakamau naa Jew. Seai, taku nohorana raa see tuu i te kina nei.”

37 Teenaa ki vasiri ake Pilate, “Koe se Tuku maaoni?”

Jesus ki mee ake, “Koe naa evana maa nau se Tuku. Nau ni haanauria ki hakasura mai nau ki te maarama nei no tarataraina naa taratara maaoni TeAtua. Naa tama e fiffai ki tautari laatou ki naa taratara maaoni raa ma ki hakannoo ki aku taratara.”

38 Teenaa ki vasiri ake Pilate, “Teenaa se aa e tarataraina a koe ma ko te hakamaaoni?”

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mt 27.15-31; Mk 15.6-20; Lk 23.13-25)

Teenaa ki ahe Pilate ki haho no mee ake ki naa tama, “Nau see haisara e kite i te tama nei. 39 Tevana iaa nau e iloa maa maatou maraa e ffana te karapusi tokotasi i te kau saaita kootou e mee te Pasova kootou. Kootou fiffai ki hanaa te Tuku kootou naa Jew nei?”

40 Naa tama raa ni ffuri atu no tanitani varo, “Seai! Koe see hanaa mai te tama naa. Maatou fiffai ki hanaa mai Barabas!” (Barabas se tama e taa tama.)

19

1 Teenaa ki masike Pilate no kaavea Jesus ki ana soldia raa ki sarua.

2 Naa soldia raa ni penapena te hau naa tuku ki naa laakau tuitui raa no hakaoria laatou i te pisouru Jesus. Ki oti raa, hakkahuria iloo laatou ki te kkahu e pura ma ko naa kkahu naa tuku te maarama nei. 3 Teenaa

^{*} 18.32 Jn 3.14; 12.32

ki taussua atu laatou peelaa, “A koe, te Tuku naa Jew, koe ki taka roora.” Laatou ni ffuri hoki no paakia laatou naa maaisu Jesus.

⁴ Pilate ni ahe atu hoki no vanaake ki laatou, “Tama nei ku hakahehea atu nau ki kootou. Nau see haisara e kite i te tama nei.”

⁵ Teena ki hakasura iho Jesus ma tana hau tuitui, aa ekkahu ki te kahu naa tuku. Pilate ki mee ake, “Kootou mmata. Teenei kootou tama!”

⁶ Saaita naa maatua hakamaatua raa ma naa roorosi te Hare Tapu raa ni kkite i Jesus raa, laatou ni tanitani varo atu ki Pilate, “Tuukia tama naa ki te kros! Tuukia tama naa ki te kros!”

Teena ki mee ake Pilate, “Kootou oomai soko kootou no tuukia te tama nei i te kros. Nau seai taku sara e kite iaa ia.”

⁷ Te kuturana i te kina naa ni hakahehea atu, “Maatou e mee naa Loo maatou e hakatuu maa te tama peenaa ki taia ki mate, i aa ia e mee maa ia se Tama TeAtua.”

⁸ Pilate ni mataka i naa taratara naa tama nei e mee ake. ⁹ Teena ki ahe hoki a ia no vasirake ki Jesus, “Koe se tama e au ihea?” Tevana iaa Jesus ni see hakahehea tana taratara. A Ia ni tuu seemuu koi.

¹⁰ Pilate ki mee ake, “Koe see lavaa te taratara mai kiaa nau? Maanatu hakaraa oi. Too ora e takoto i aku rima. Ki mee nau e ttpa ma koe ki hanaa, koe e lavaa te hanaa nau. Ki mee nau e ttpa ma koe ki haia ki mate, koe e lavaa te haia ki mate.”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Koe e haimahi i teena ni mahi ni kauatu TeAtua. Te tama ni heunatia a ia naa tama nei ki oo ake no tauhia nau no kaaeva mai kiaa koe raa e takoto tana hui sara. Tana sara raa e ttoe are i too ssara e mee nei.”

¹² Saaita Pilate ni lono naa taratara Jesus e kauake nei raa, a ia ni ssee se ara ma ki hanaa Jesus. Tevana iaa naa Jew raa ni ttuu ka tanitani varo kiaa ia, “Ki mee te tama naa e tiiake koe ki hano, maatou ku illoa maa koe seai se ssoa maaoni te Tuku i Rome! Te tama e ttpa ma ia hoki se tuku raa, a ia naa ku mee maa ia e hakahiti te Tuku maaoni i Rome.”

¹³ Saaita Pilate ni lono naa taratara nei, a ia ni haka ttaki atu Jesus no hakatuuria i te mataahare i haho. A ia iaa ku hano no noho i te kina e hakatonutonu e ttpa ma ko ‘Matappaa Hatu’. (Te kina naa e ttpa ma ko ‘Gabata’ i te taratara naa tama te henua naa.) ¹⁴ Saaita naa raa ku tae ki telaaraatea*. Teena ko te aso imua te Pasova. Pilate ki mee ake ki laatou, “Teenei te tuku kootou!”

¹⁵ Teena ki ffuri atu naa tama naa no tanitani varo atu, “Taia tama naa! Taia tama naa! Tuukia tama naa ki te kros.”

Teena ki vasirake Pilate ki laatou, “Kootou e iffai maa te tuku kootou nei ki tuukia ki te kros?”

Naa maatua hakamaatua raa ki mee ake, “Maatou tuku raa e noho i Rome. Maatou see hai tuku hoki.”

¹⁶ Teena ki masike atu Pilate no hookii ake Jesus ki laatou ki tuukia ki te kros.

Jesus e tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)

Teena ki hakattaki naa tama naa Jesus ki haho. ¹⁷ A Ia ni amo tana kros naa no tae ki te kina e ttpa ma ko “Te kina te Ivi te Pisouru.” (Naa Jew raa e ttpa te kina naa ma ko Golgota.) ¹⁸ Teena ki tuukia laatou Jesus ki te kros i te kina naa. Takarua karapusi hoki ni tuukia laatou

* 19.14 telaaraatea: teena te saaita te peeloo te kkai

i naa vasi Jesus. ¹⁹ Pilate ni sissii tana taratara no hakammau i aruna te kros, “Jesus te tama i Nazareth, te Tuku naa Jew.” ²⁰ Turaa tama iloo ni kkite i te taratara e sissii nei, i te kina Jesus ni tuukia raa see mmao i Jerusalem. Te taratara naa e sissii ki te taratara haka Jew, te taratara haka Rome, aa te taratara haka Greece. ²¹ Teenaa ki mee ake naa maatua hakamaatua raa ki Pilate, “Koe see tukua a koe maa teenei se Tuku maatou naa Jew. Koe ki sissii peela, ‘Tama nei e mee maa ia ko te Tuku naa Jew.’”

²² Teenaa ki mee ake Pilate, “Taku taratara ni sissii naa ma ki takoto peenaa.”

²³ Saaita Jesus ku oti te tuukia laatou ki te kros raa, naa soldia naa ni toa laatou naa hekau Jesus raa no vaevae ilaatou. Laatou ni vvae naa hekau naa ki naa tuuhana ehaa, tesoldia tana mee. Laatou ni toa hoki laatou te kkahu raa ma ki vvae ma laatou, tevanaiaa te kkahu raa e ttui koi ki te maro tokotasi. Te kkahu naa see hai tuina vaaroto. ²⁴ Teenaa ki taratara laatou peela, “Taatoou ki see saaea taatoou te kkahu nei. Taatoou ki mee se taffao ma taatoou ki naa tamaa hatu ki mmata ma ko ai te tama itaatoou ma ki toa aia te kkahu nei.” Naa vana nei e ssura ki hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa[☆]:

“Laatou ni vaevae aku hekau ka mee naa taffao laatou ki mmata laatou ma ko ai te tama ilaatou ma ki too taku kkahu.”
Teenei ko te tiputipu e hakasuratia naa soldia.

²⁵ Te tinna Jesus raa ma tanatana, Mary te aavana Clopas, aa ko Mary Magdalene ni ttuu ake i te kina te kros e tautau ai Jesus. ²⁶ Jesus ni ttoka atu no kite i tana tinna naa e tuu ake ma te disaipol e llee ai tana manava. Teenaa ki mee ake ia ki tana tinna, “Teenaa too tama.”

²⁷ Ki oti raa ku mee ake hoki ki tana disaipol, “Teenaa too tinna.” Teenaa ki masike ai te disaipol naa no toa aia te tinna Jesus raa no nnoho laaua.

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49)

²⁸ Jesus ni iloa maa teenei ana heuna nei ku oti. Teenaa ki pesi tana taratara ki hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu, “Nau hiunu.”[☆]

²⁹ Teelaa se kamete wain e mmara e takoto i te kina naa soldia raa e ttuu. Naa soldia naa ni mmuni te tapaa maro ki te mata te laakau hisop raa no ttoko te tapaa maro naa kiloto te wain naa. Teenaa usu atu iloo laatou te tapaa maro naa ki naa maaisu Jesus. ³⁰ Jesus ni unu te wain e mmara raa, mee iloo tana taratara peela, “Teelaa ku oti!”

Teenaa ki hakamaruu tana pisouru no mate.

Te vasi kaumanava Jesus e urumakkina ki te ttao

³¹ Teenei ko te aso naa Jew raa e tukutuku hakaoti naa mee laatou ma te kaikai te Pasova. Laatou see fifai maa naa haitino naa tama ni tuukia i naa kros raa e tauttau i te aso te Sabat. Teenaa ki oo naa hakammau naa Jew raa ki Pilate no mee ake ki taratara ake ia ki ana soldia raa ki oo no hatia naa vae naa tama naa, aa ku hanaa mai naa haitino laatou kilaro. Laatou e mee iteenaa kote aso rima, aa laatou see fifai maa naa haitino naa tama naa e tauttau peenaa i te aso te Sabat, i te aa, te Sabat e au nei se aso e lasi. ³² Teenaa ki oo naa soldia raa no ffati

naa vae te tama mua. Ki oti raa laatou ku ffati hoki naa vae tana soa e tautau ma Jesus. ³³ Saaita laatou ni ttae atu ki Jesus raa, laatou ni kkite maa Jesus kunaa mate are. Teenaa ki see hatia ai laatou ana vae. ³⁴ Te soldia tokotasi ni urumakina a ia te kaumanava Jesus ki tana tao. Teenaa killohi mai te vai ma tetoo i te saaita naa lokoi. ³⁵ (Te tama ni kite i te vana nei e taratara atu ki illoa kootou i ana vana ni kkite. A ia e taratara ki te taratara maaoni, i aa ia e hiihai maa kootou ki illoa maa naa taratara nei ni taratara maaoni.) ³⁶ Naa vana nei ni ssura kittino naa taratara te Laupepa Tapu e mee peelaa, “See hai ivi tana haitino ni ffati.”[☆] ³⁷ Telaa taratara e mee peelaa, “Te henua ma ki ttuu no ttoka kiaa Ia, te Tama laatou ni urumaki.”[☆]

Jesus ku tanumia

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Teelaa setama ite matakaaina Arimatia, tana inoa ko Joseph. Aia setama maraa e tautarimmuni i Jesus, i aa ia e matakua maa ia ma ki ilotia naa hakamau naa Jew. Aia ni hano no kainnoo ki Pilate ki kauake te haitino Jesus ki toa a ia no tanumia hakaraaoi. Pilate ni vanaake maa e taukareka koi, teenaa ki hano Joseph no too te haitino Jesus.

³⁹ Nikodimus, te tama ni hano tana poo tokotasi no mmata i Jesus raa, ni oo laaua ma Joseph no too te haitino Jesus. Aia ni too telopo mee mannoni, e noto naa kilo e matatoru, ka oo maa laaua. Teenaa ko naa ‘spice’, naa ‘myrrh’ aa ma naa ‘aloe’.[☆] ⁴⁰ Takarua naa ni miinia laaua te haitino Jesus ki te maro makkini. Naa kaakaa mannoni naa ni mmuni hakapaa ma te haitino Jesus, i teenaa se ara naa Jew maraa e mee ki naa tama laatou e mmate. ⁴¹ Teelaa severena e tuu taupiri ki te kina Jesus ni tuukia ki te kros. Iloto te verena naa e takoto tana taaruma hatu hoou. Te taaruma naa seki hai tama e mmate ni moe iloto. ⁴² Te haitino Jesus ni ponotia laaua ki loto te taruma naa. Laaua e mee i te taaruma naa e taupiri koi ki te kina Jesus ni tuukia ki te kros, aa te Sabat raa hoki ku taupiri.

20

Te taaruma hua

(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

¹ Tahaata poo te Hakamarolloo raa, Mary Magdalene ni hano ki te kava raa no kite maa te hatu te taaruma raa ku oti te hakatiperia ki te vasi. ² Teenaa ki tere ia ki Simon Peter ma telaa disaipol, teenaa ko te tama e llee ai te manava Jesus, no mee ake, “Te haitino TeAriki raa ku oti te toa naa tama. Maatou see illoa i te kina tana haitino e tukua laatou!”

³ Teenaa ki oo Simon Peter ma telaa disaipol ki te kava. ⁴ Takarua naa ni ffuro, tevana iaa telaa disaipol e makkua are i Peter. Teenaa ko ia raa ni tae imua ki te kava. ⁵ Tana saaita ni tae ki te kava raa, a ia ni tuu koi i hano no hakatui ki loto te rua no kite naa maro koi ni mmuni te haitino Jesus raa e mmoe iloto. ⁶ Simon Peter ni tae ake imuri no uru tonu lokoi ki loto te rua. Aia ni kite hoki naa maro ni mmuni te haitino Jesus. ⁷ Te tapaa maro ni mmuni te pisouru Jesus raa iaa ni haatua hakaraaoi loo ka tukua hakavasi. Te tapaa maro naa see moe ma aaraa maro. ⁸ Teenaa hanatu iloo te disaipol teelaa ni tae

☆ 19.36 Ex 12.46; Num 9.12; Ps 34.20

☆ 19.37 Zech 12.10; Rev 1.7

☆ 19.39 Jn 3.1-2

imua kite kava raa no uru atu kiloto terua. Aia ni hakatina lokoi itana saaita nikite inaa maro naa. ⁹ (Takarua naa seki massaro iloo ite taratara te Laupepa Tapu e mee maa Jesus ma ki masike mai ite mate.) ¹⁰ Ki oti raa ahe iloo laua ki hare.

Jesus e hakasura ki Mary Magdalene
(Mt 28.9-10; Mk 16.9-11)

¹¹ Mary nituu katanitani ihaho tetaaruma. Teenaa hakatuiiloo ia katani kiloto terua. ¹² Aia nittoka no kite iloo ite takarua ensol ennoho itekina Jesus nihakamoeria. Ttama enoho ipisouru, aa telaa tama enoho ivae. Laua kato euru ki naa hekau makkini. ¹³ Teenaa ki vasiri ake te takarua naa kiaa ia, “Te ffine nei, koe etani ite aa?”

Mary ki mee ake, “Te haitino taku Ariki raa ku oti te toa naa tama. Nau see iloa itana kina e tukua laatou.”

¹⁴ Ki oti raa hakatahuri iloo ia no kite i Jesus e tuu mai, tevana iaa a ia ni see mate maa te laa ko Jesus.

¹⁵ Teenaa ki vasiri ake Jesus kiaa ia, “Koe etani ite aa? Koe essee i ai?”

Te ffine raa nittau maa ia kote tama eroorosi te kava. Teenaa ki mee ake ia peela, “Ki mee tetama naa ni toa a koe, koe ku hakaari mai ki hano nau no toomai tana haitino.”

¹⁶ Teenaa ki kannaa Jesus i tana inoa, “Mary!” Te ffine naa ni huri atu no mate lokoi maa te laa ko Jesus.

Teena ki mee ake ia haka Jew, “Raboni!” (e mee maa ‘ttama e ako tama’)

¹⁷ Jesus ki mee ake, “Koe see kapa mai kiaa nau. Nau seki ahe ki taku Tamana. Tere no hakaari ake aku taaina iaa nau ku ahe ki te Tama raa, teena ko taku Tamana aa laatou Tamana, taku Atua aa laatou Atua.”

¹⁸ Mary ni tere tonu no vanaake ki naa disaipol i aa ia ni kite i Te Ariki. Aia ni haka ake hoki naa taratara Te Ariki ni mee ake.

Jesus e hakasura ki ana disaipol
(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

¹⁹ Telaasuru te Hakamarolloo raa, naa disaipol naa ni hakakkutu iloto te hare tokotasi ka puipui naa tootoka laatou, ilaatou koi nnoho mattaku inaa hakamau naa Jew. Saaita naa lokoi Jesus ku tuu iloto laatou. Jesus ki mee ake, “Kootou nnoho ma telaa oi.”

²⁰ Teenaa ki huri atu anarima ma tana kaumanava kilaatou. Ana disaipol naa ni fiafia i te kkiti ana laatou i Jesus. ²¹ Jesus ki mee ake hoki, “Kootou nnoho ma telaa oi. Nau ni heunatia mai taku Tamana, peela hoki, kootou e heunatia a nau.” ²² Teenaa ki maanava atu tana soromatani kilaatou ka mee ake peela, “Too Te Aitu Tapu.

²³ Ki mee kootou e ffana naa haisara naa tama, teena naa haisara naa tama naa hoki ma ki hanaa Te Atua. Aa ki mee kootou see ffana naa haisara laatou, Te Atua hoki ma ki see hanaa a ia naa haisara laatou.”[☆]

Jesus ma Thomas

²⁴ Te disaipol tokotasi ite taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa ko Thomas (ettapa ma kote Maasana). Aia ni see noho ma naa disaipol raa ite saita Jesus ni hakasura kilaatou.

²⁵ Naa disaipol raa ni hakaari ake maa laatou ni kkiti i Jesus.

☆ 20.23 Mt 16.19; 18.18

Tevanaiaa Thomas ni mee ake peelaa kilaatou, “Ki mee nau e kite inaa ponga naa hao i ana rima kataaohinau tana kaumanava ni urumakkina raa, teenaa nau ma ki iloa maa ia ni masike i te mate maaoni.”

²⁶ I te Hakamaroloo imuri raa, naa disaipol raa ni hakakkutu hoki ihare. Teenaa Thomas enoho ilaatou. Niaaina maa naa tootoka te hare laaou naa ni puipui hakkaatoa raa, Jesus ni hanake no tuu iloto laaou no mee ake, “Kootou nnoho ma te laaoui.” ²⁷ Teenaa ki mee ake Ia ki Thomas, “Tuku mai too mataarima i te kina nei, aa koe ku ttoka ki aku rima; aa teenaa, haaroo mai too rima no paa i taku kaumanava. Koe ki see mamaanatu tammaki. Koe ki iloa maa teenei ko nau!”

²⁸ Teenaa ki mee ake Thomas, “Koe ko taku Ariki ma taku Atua!”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Teenei koe ku iloa maa nau ku masike i te mate iaa koe ku kite iaa nau? Naa tama ni see kkite iaa nau aa laaou iaa e illoa koi maa nau ku oti te masike i te mate raa, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua.”

Te hakataakoto te laupepa John e sissii nei

³⁰ Jesus ni hakasura hoki aaraa mahi TeAtua e tammaki ka kkite ana disaipol, tevanaiaa see sissia iloto te laupepa nei.

³¹ Naa vana nei iaa ni sissia iloto te laupepa nei ki illoa kootou maa Jesus maaoni ko te Mesaea, te Tama TeAtua. Teenaa kootou ma ki ora i kootou e illoa i naa mahi tana inoa.

21

Jesus e hakasura ki te takahitu disaipol

¹ Kimuri raa, Jesus ni hakasura hoki ki ana disaipol raa i tai te Namu Galilee. A Ia ni hakasura ake peenei. ² Naa disaipol ni nnoho i te kina naa ko Simon Peter; Thomas (ettapa ma ko te Maasana), Nathaniel (te tama te matakaaina Kana), takarua tama Sebedii, aa te laa takarua disaipol hoki. ³ Simon Peter ni mee ake ki laaou, “Nau ku hano no puipui.”[☆]

Teena ki mee ake naa tama naa, “Taatoou ki oo hakapaa.” Naa tama raa ni massike no kkake i te poti raa no aro no puipui. Tevanaiaa laaou ni sei iloo se ika ni lavaa i te poo naa hakkaatoa.

⁴ I te tahaata raa, Jesus nituu ake i uta laaou. Sei iloo setama i naa tama naa ni mate i Jesus. ⁵ Teenaa ki kannaa Jesus kilaatou, “Aku soa. Kootou e hai ika ni ppui?”

Teena ki mee ake naa tama naa, “Sei iloo”

⁶ A Ia ki mee ake, “Pesi te kupena kootou naa i te vasi hakamaatau te poti, ki lavaa ni ika maa kootou.” Teenaa ki pesi laaou kupena naa no hainattaa laaou te ffuti ake ki aruna, i te kupena raa ku pii te ika.[☆]

⁷ Te disaipol e llee ai te manava Jesus raa ki mee ake ki Peter, “Teena ko TeAriki!” Saaita Peter ni lono maa te laa ko TeAriki raa, a ia ni hakao tana kkahu (i tana kkahu naa ni ffana) no sepu ki loto ttai no kkau ki uta.

⁸ Aaraa disaipol raa iaa ni aro ake te poti laaou raa ki uta no ffuti ake laaou kupena e pii te ika. Te kina laaou ni tautau raa see mmao ki uta, e noto naa sekumi e rima. ⁹ Saaita laaou ni ttae ki uta raa, laaou ni kkite naa ika ma naa haraoa e mmoe i aruna te taeahi e mallaa.

¹⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Toomai ni ika i naa ika kootou ni ppui.”

¹¹ Simon Peter ni hano no kake ki te poti raa no ffuti ake te kupena raa ki uta. Te kupena naa e pii i naa ika ellasi. Laatou ni lavaa naa ika laatou elau maa te mataarima, ma naa ika etoru. Niaaina maa te kupena naa ni pii raa, te kupena naa ni see lavaa te masae. ¹² Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Kootou oomai no kkai.” Naa tama naa ni mattaku te vasiri ake maa ia ko ai, i laatou e illoa maa ia ko TeAriki. ¹³ Teenaa ki hanake Jesus no too te haraoa ma naa pukunohi naa ika raa no kauake ki laatou.

¹⁴ Teenei ko te ttoru naa saaita Jesus ni hakasura ki ana disaipol imuri tana masike mai ana i te mate.

Jesus ma Peter

¹⁵ Saaita laatou ni oti te kkai raa, Jesus ki vasiri ake ki Simon Peter, “Simon, tetama John, toolaaoi iaa nau nei ettoe are itelaaoi naa tama nei iaa nau?”

Peter ki hakaahae ake, “Uee, TeAriki. Koe e iloa maa nau elaaoi iaa koe.”

Jesus ki mee ake, “Roorosi i aku sukua sipsip.” ¹⁶ Jesus ki ttao atu no vasiri hoki, “Simon, ttama John, koe elaaoi iaa nau?”

Peter ki hakaahae ake hoki, “Uee, TeAriki. Koe e iloa maa nau elaaoi iaa koe.”

Jesus ki mee ake, “Roorosi i aku sipsip.”

¹⁷ Jesus ki ttao atu tana toru, “Simon, ttama John, koe elaaoi iaa nau?”

Peter ni sopo tana manava i teenei ko te ttoru naa saaita Jesus e vasiri kiaa ia. Teenaa ki mee ake ia peelaa ki Jesus, “TeAriki, koe e iloa i te kau vana hakkaatoa. Koe e iloa maa nau elaaoi iaa koe.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Roorosi i aku sipsip. ¹⁸ Nau e taratara atu maaoni. Too saaita ni tipu ake raa, koe nitara too maro sokkoe ka sasare ki oo kina e hiihai. Tevana iaa too saaita ku matua raa, telaa tama ma ki hakatara atu too maro ka hakattaki koe ki oo kina see hiihai maa koe e hano.” ¹⁹ Jesus e taratara peenei ki hakaari maa te tiputipu te mate Peter raa ma ki huri ake naa mahi TeAtua. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Tautari mai kiaa nau.”

Jesus ma telaa disaipol

²⁰ Peter ni hakatahuri nokite i tetama ellee ai te manava Jesus raa e sare ake vaamuri laaua. Teenaa ko te disaipol ni hakapare ki Jesus i te poo laatou ni kkai no vasiri ake ma ko ai te tama i laatou ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew. ²¹ Saaita Peter ni kite i te tama naa raa, vasiri ake iloo ia ki Jesus, “TeAriki, ai ttama nei?”

²² Jesus ki mee ake, “Ki mee nau e hiihai maa ia ki ora hakaoti no tae ki taku sao ma ki au, te mee naa e aa iaa koe? Koe ki tautari mai kiaa nau.”

²³ Teenaa kitere te taratara raa vaaroto naa tama e tautari i Jesus ma te disaipol nei ma ki see mate. Tevana iaa Jesus ni see vana ma ttama nei ma ki see mate. Aia ni taratara peelaa, “Ki mee nau e hiihai maa ia ki ora hakaoti no tae ki taku sao ma ki au, te mee naa e aa iaa koe?”

²⁴ Teenaa ko te disaipol e taratara atu naa taratara nei, te tama hoki ni sissii naa taratara nei ite laupepa nei. Taatou e illoa maa ana taratara nei ni taratara maaoni.

Naa taratara hakaoti

²⁵ Jesus nimee telopovana itana sao ninoho itemaarama nei. Kimee anavana hakkaatoa nimeeraa ehakatuuria kiloto naa laupeparaa, nau emaanatu maa te maarama nei ma ki see ssao i te lopo laupepa ma ki takkoto ai naa taratara naa.

ACTS NAA HEHEUNA NAA APOSOL TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Naa Heheuna naa Aposol kotessoa telaupepa nisissia mai i *Luke*. Te tahito taratara i te laupepa nei e taratara i te ara naa tama ni tautari ki Jesus imua, teelaa ni usuhia Te Aitu Tapu, ni hakaea te Lono Taukareka iaa Ia “*iloto Jerusalem, aa vaaroto naa matakaaina i Judea, Samaria, aa inaa kina hakkaatoa i te maarama nei*”. (1.8) Te laupepa nei e taratara i te kaamata iho telotu raa i te kanohenua naa Jew, no hakataka no illoa naa tama hakkaatoa i te maarama nei. Ttama ni sissii te laupepa nei e mee ma ki hakailoa ake ki naa tama teelaa ma ki ppau naa taratara nei, teenaa maa naa tama e lotu i Te Atua raa seai maa ni tama e mee ma ki hakahitia laatou naa hakamau i Rome, seai. Aia etaratara maa telotu naa Jew raa, teenei ettino i naa hakattina te henua i Christ.

Naa Heheuna naa Aposol e lavaa te vaaea ki takkoto ki naa tahito taratara e toru, teelaa e taratara i te ara te Lono Taukareka i Jesus raa ni tarataraina aa i te hakamasike ana telotu Te Atua: (1) Te kaamata iho telotu raa iloto Jerusalem imuri te ahe ana Jesus ki te lani; (2) Te lotu raa e ttoha ki naa kina hakkaatoa iloto Palestine; (3) Te lotu raa ku ttoha hoki ki naa matakaaina tammaki no tae ki Rome.

Te taratara elasi etatararaina mai i *Naa Heheuna naa Aposol* raa, teenaa ko naa heheuna naa mahi Te Aitu Tapu raa inaa tama elotu i Te Atua. Naa tama naa ni tauria naa mahi Te Aitu Tapu raa i te aso te Pentekos, teenaa te kanohenua Te Atua ma naa tama hakamaatua laatou naa ni tauria naa mahi Te Aitu Tapu raa inaa vana teelaa e tarataraina iloto telaupepa nei. Naa akonaki mua i Christ raa e tarataraina mai iloto naa akonaki iloto telaupepa nei, aa naa vana nissura teelaa esissia iloto *Naa Heheuna naa Aposol* e huri ake i te haimahi naa taratara nei iloto naa ora naa tama e illoa i Christ aa i naa meeme e hakapaa naa tama te lotu.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa aposol ku tanatana ki oo no hakaea te Lono Taukareka 1.1–26

a. Te taratara hakamaatua hakaoti Jesus ni purepure ake ki ana aposol 1.1–14

b. Ttama e tukua ki suia Judas 1.15–26

Te Lono Taukareka e tarataraina iloto Jerusalem 2.1–8.3

Te Lono Taukareka e tarataraina vaaroto Judea ma Samaria 8.4–12.25

Naa heuna Paul 13.1–28.31

a. Te horau mua ana Paul no mee naa heuna Te Atua 13.1–14.28

b. Naa aposol raa e kikutu no taratara i Jerusalem 15.1–35

c. Te ssoa te horau Paul no mee naa heuna Te Atua 15.36–18.22

d. Te toru naa horau Paul 18.23–21.16

e. Paul e karapusi i Jerusalem, Sisaria, aa i Rome 21.17–28.31

Jesus ku ahe ki te lani.

¹ Kiaa koe Tiofilus.*

I taku pepa mua nisissii raa, nau nitaratara inaa akonaki aa ma naa vana hakkaatoa Jesus nimee itana saaita nikaamata iana heuna ² notae kitana saaita nitoa kitelani. Itana saaita sekitoa are kitelaniraa, a Ia nikauake hakaoti anataratara iloto naa mahi TeAitu Tapu ki naa taanata teelaa nitukua a Ia ki heheuna ma ni aposolaana. ³ Ni aso iloo ematahaa, imuri tanamate ana, a Ia ni hakasurasura peenaa ki ana aposol, kamee tekau vana no illoa naa tama naa maa Ia e ora maaoni. Naa tama naa nikkite iaa Ia, teenaa a Ia ki taratara ake i naa tiputipu te Nohorana TeAtua. ⁴ Ite saaita tokotasi laatou ninnoho kakkai hakapaa raa, a Ia nitaratara hakamaatua ake kilaatou: “Kootou nnoho kattari i Jerusalem. Kootou ttari ki kauatu naa mahi TeAtua ni purepure atu ki kootou imua, teenaa ko taku mee nitaratara atu ki kootou.” ⁵ John ni hakaukatapu te kanohenua kite vai, aa inaa aso koi imuri nei, kootou ma ki hakaukauria ki TeAitu Tapu.” ⁶

⁶ Te saaita Jesus ma ana aposol naa nikkutu hakapaa, naa tama naa ki vasiri ake, “TeAriki. Ite saaita nei raa koe ma ki hakanoho se tuku hoo ki roorosi i maatou te kanohenua Israel?”

⁷ Jesus ki mee ake, “Te Tamana soko Ia etuku tessao naa vana hakkaatoa kissura, aa teenaa seai nimee kootou ki illoa maa naa vana naa ma ki ssura ite ssao hea. ⁸ Tevana iaa te saaita TeAitu Tapu raa ma ki hano iho no tau i kootou raa, kootou ma ki ttaka ma naa mahi TeAtua. Teenaa kootou ma ki hakaea kite henua iaa nau iloto Jerusalem, vaaroto naa matakaaina i Judea ma Samaria, aa inaa kina hakkaatoa iloto te maarama nei.” ⁹ Kimuri koi ana taratara nei raa, naa tama ni ttuu ite kina naa ni ttoka i ana saaua ki te lani no uuhia iloo te uruaoa, teenaa see kkite iloo laatou iaa Ia. ¹⁰

¹⁰ Te saaita naa tama naa ni ttoka inaa hano Jesus kitelani raa, tetakarua taanata euru ki naa kkaahu emakini ni hakateki lokoi no ttuu ake ite vasi laatou. ¹¹ Te takarua naa ki mee ake, “Naa tama i Galilee, kootou e ttuu ai ka ttoka ki te lani? Jesus, te tama ni toa TeAtua i kootou ki te lani raa ma ki ahemai hoki. I tana saaita ma ki ahemai raa, kootou hakkaatoa ma ki kkite iaa Ia, e mee pee ko naa kkite kootou i ana hano ki te lani.”

Matthias e tukua ki suia Judas
(Mt 27.3-10)

¹² Ki oti raa massike iloo naa aposol naa ite Mouna naa Oliv no ahe ki Jerusalem, see mmao ite kina naa. ¹³ Naa tama naa ni ttae atu ki Jerusalem no oo iloo no kake ki te tamaa hare laatou e nnoho ai. Naa tama naa ko Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartolomiu, Matthew, James te tama Alpius, Simon te tama see hiihai maa te kaaman Rome ki roorosi i Israel, aa ko Judas te tama James. ¹⁴

¹⁴ Naa tama naa maraa ekkutu hakapaa ite kau saaita no mee naa taku laatou ki TeAtua, aa naa haahine raa ma Mary, te tinna Jesus, aa ma naa taaina Jesus raa maraa e hakauru atu kilaatou.

¹⁵ Ni laka ana aso raa, naa tama e lotu i TeAtua raa ni kkutu no lotu. Te kooina hakkaatoa ni kkutu raa e tae te lau maa te tino rua naa tama. Teenaa Peter ni masike no tuu ka taratara. ¹⁶ “Aku taaina nei, naa taratara TeAitu Tapu raa nikaumai David imua, teenaa maa naa roorosi te Hare Tapu TeAtua raa ma ki taakina ake Judas no tauhia

¹⁵ Ni laka ana aso raa, naa tama e lotu i TeAtua raa ni kkutu no lotu. Te kooina hakkaatoa ni kkutu raa e tae te lau maa te tino rua naa tama. Teenaa Peter ni masike no tuu ka taratara. ¹⁶ “Aku taaina nei, naa taratara TeAitu Tapu raa nikaumai David imua, teenaa maa naa roorosi te Hare Tapu TeAtua raa ma ki taakina ake Judas no tauhia

✱ 1.4 Lk 24.49 ✱ 1.5 Mt 3.11; Mk 1.8; Lk 3.16; Jn 1.33 ✱ 1.8 Mt 28.19; Mk 16.15; Lk 24.47-48 ✱ 1.9 Mk 16.19; Lk 24.50-51 ✱ 1.13 Mt 10.2-4; Mk 3.16-19; Lk 6.14-16

Jesus. Teenei te ssao naa taratara te Laupepa Tapu naa ni ttino maaoni.
 17 Judas setama ni hai i te kaavena taatou, i aa ia ni tukua ki heheuna hakapaa ma taatou.”

18 Judas nitoo ana mane itanavana hakallika ni mee naa, teenaa taavi iloo tana kerekere. Teenaa kotana kina nileiho no mate; tana manava ni mahaa no ppuu mai ana vaavaa ki taha.* 19 Naa tama hakkaatoa i Jerusalem raa ni llono te vana ni mee naa, teenaa ki taapaa laatou te kerekere naa ki Akeldama, tetaratara laatou emee maa ‘te Kerekere te Ttoo.’

20 “Naa taratara nei e takkoto iloto te laupepa naa Ahu David:*

‘Tana hare raa ki tuu hua,
 see hai tama ki noho iloto te hare naa.’
 Te laupepa naa e sissii hoki peelaa:

‘Tijake telaa tama ki suia te ssao te tama naa.’

21-22 “Teenaa taatou kitini setama ki hakapaa mai ki taatou no hakaea ite masike TeAriki Jesus ite mate. Te tama naa ki mee maa setama nitaka ma taatou kaamata mai ite saaita John ni hakaukau tapu Jesus raa no tae ki te saaita TeAtua ni toa a Ia Jesus i taatou.”*

23 Teenaa tini iloo naa tama naa te takarua taanata. Te tama tokotasi ko Joseph, itama e taapaa hoki ma ko Barsabas. Telaa inoa aana hoki ko Justus, aa telaa tama iaa ko Matthias. 24 Teenaa ki taku naa tama naa, “TeAriki, koe e iloa inaa mannatu naa tama hakkaatoa, teenaa hakaari mai too tama e hiihai i te takarua nei 25 ki heheuna iaa koe ma se aposol kisuia Judas, te tama ni hano kite kina etau ma ia.”

26 Ki oti raa mee iloo naa tama raa laatou taffao ki naa tamaa hatu ki hiri se tama i te takarua naa, teenaa te tama ni tukua laatou ki heheuna ma laatou raa ko Matthias.

2

Te au ana TeAitu Tapu

1 I te aso te Pentekos raa, naa tama hakkaatoa elotu i Jesus raa nikkutu hakapaa ite kina tokotasi.* 2 Te saaita naa lokoi raa, te mee raa kummuu ake itelani pee ko naa llau te matani elasi, no tae ake kiloto te hare naa tama naa ennoho. 3 Teenaa kkite iloo naa tama naa inaa mee emee ma niahi ettoha vaaroto te hare raa no paa inaa tama katoa laatou iloto te hare. 4 Naa tama hakkaatoa iloto te hare naa nitauria naa mahi TeAitu Tapu no kaamata laatou te taratara ki naa taratara ekkee, i naa usuhia laatou TeAitu.

5 Teelaa ni Jew raa ennoho i Jerusalem, aa naa tama naa ni tama elotu e o o ake inaa henua hakkaatoa ite maarama nei. 6 Te saaita naa tama naa ni llono ite mmuu raa, laatou nikkutu atu no llee iloo naa mouri laatou ilaatou ellono inaa taratara naa tama elotu naa ki naa taratara naa henua laatou. 7 Naa tama naa ni oho iloo ka taratara peelaa, “Naa tama e taratara nei ni tama hakkaatoa i Galilee! 8 Teenei se vana peehea maa taatou nei hakkaatoa ellono inaa taratara naa tama nei ki naa taratara naa tino henua taatou? 9 Taatou ni tama i Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadosia, Pontus aa ko Asia, 10 aa taatou hoki ni tama i Frigia, Pamfilia, Egypt, aa ma naa matakaaina i Libya e tauppiri ki Sairin. Aaraa tama taatou nei ni oomai i Rome, 11 naa Jew hakapaa ma naa tama telaa

* 1.18 Mt 27.3-8 * 1.20 Ps 69.25; 109.8 * 1.21-22 Mt 3.16; Mk 1.9; 16.19; Lk 3.21; 24.51

* 2.1 Lev 23.15-21; Deut 16.9-11

elotu telotu naaJew. Aaraatama hoki taatou nitama iCrete ma Arabia. Iaa taatou hakkaatoa ellono inaataratara naatama nei ki naa tino taratara naa henua taatou inaa vana hakamaatua TeAtua ni mee!”¹² Naatama naa hakkaatoa nillee naa mouri laatou ka vasirisiri ki laatou, “Teenei ni vana peehea?”

¹³ Aaraa tama iaa ni taratara taussua peela, “Naa tama naa ni unu ka vvare!”

Peter e hakaeta te Lono Taukareka

¹⁴ Peter ni masike no tuu ma te taka sinahuru maa te tama tokotasi i naa aposol raa no kaamata te taratara ki te kuturana raa vaaruna iloo, “Kootou naa Jew ma naa tama hakkaatoa teenei e nnoho i Jerusalem, kootou hakannoo mai ki taratara atu nau ki illoa kootou i te mee nei.¹⁵ Eaa? Kootou e mannatu maa naa tama nei e unu ka vvare? Seai, naa tama nei see unu; teenei ko te ssivo koi i te tapataiao.”¹⁶ Te mee kootou e kkite nei raa, teenei ko naa mee ni tarataraina mai Joel, te pure TeAtua imua:

¹⁷ TeAtua e taratara peela: Teenei taku vana ma ki mee i naa aso hakaoti:

Nau ma ki hookii taku Aitu Tapu raa ki takoto i naa tama hakkaatoa. Naa tama taanata ma naa tama haahine kootou raa ma ki hakaeta aku taratara;

naa tama taane kootou raa ma ki hakakiitea TeAtua i ana vana, aa naa taanata mattua kootou raa ma ki mmiti i naa vana TeAtua.

¹⁸ Inaatama hoki eheheuna iaa nau, naa taanata hakapaa ma naa haahine raa,

nau ma ki hookii ake hoki taku Aitu Tapu raa i naa aso naa, teena laatou ma ki hakaeta aku taratara.

¹⁹ Nau ma ki hakassura aku mahi i te lani i aruna, aa naa vana e hakasoro mmata i te kerekere i laro nei.

Te ttoo, te ahi, aa te kohu e lasi ma ki ssura;

²⁰ te laa raa ma ki poouri,

aa te marama ma ki huri no mmea ma se ttoo.

Naa vana nei ma ki ssura imua te aso e lasi TeAriki ma ki au.

²¹ Teena, naa tama e see ki TeAriki ki tokonaki ake ki laatou raa ma ki hakassaoria.*

²² “Kootou naa tama i Israel, kootou hakannoo mai ki naa taratara nei! Jesus te tama i Nazareth raa se tama nitaka ma naa mahi TeAtua. Kootou ni kkite i naa heheuna naa mahi TeAtua iaa Ia i ana mirakol ni hakassura. Kootou soko kootou e illoa, i naa vana naa ni ssura iloto kootou.”²³ Iloto te hakataakoto TeAtua raa, TeAtua kunaa iloa are maa Jesus ma ki oti ku hookina atu ki kootou, teena te tama naa ni kauake kootou ki naa tama e hakallika raa ki tuukia ki te kros.*²⁴ Araa nei TeAtua ni hakamasikeria a Ia Jesus i te mate, i te aa te mate see hai mahi ki tauhia te Tama naa.*²⁵ Teenei naa taratara David ni mee i te tama naa:

‘Nau ni kite i TeAriki e tuu mai imua aaku i naa saaita hakkaatoa; a nau ma ki see lavaa te mataku, i aa Ia e noho taupiri mai kiaa nau.

²⁶ Nau e taka ka hiahia,

aa nau e taratara hakahiahia peena,

Niaaina maa nau se tama ma ki oti ku mate raa,

nau ma ki noho no taaohi manava iaa Ia,

²⁷ i te aa i aa nau ma ki see tiiake koe ka noho i te kina te mate;

* 2.21 Joel 2.28-32 (LXX) * 2.23 Mt 27.35; Mk 15.24; Lk 23.33; Jn 19.18 * 2.24 Mt 28.5-6; Mk 16.6; Lk 24.5

Koe see hiihai maa te tama e heheuna hakaraaoi iloo iaa koe nei ki moe no para tana haitino iloto te kava.

²⁸ Koe ku oti te hakaari mai kiaa nau i naa ara ki too te ora e ora hakaoti. Aa nau ma ki hiahia i aa koe e noho ma nau.[✧]

²⁹ Aku taaina nei, nau ki taratara atu hakaraaoi iloo ki kootou i te tipuna taatou imua, te Tuku David. A ia ni mate no tanumia iloo, aa no tae mai ki te aso nei raa tana taaruma naa koi takoto ite kina nei ma taatou.

³⁰ David se purepure TeAtua. A ia ni iloa i naa taratara hakamaatua TeAtua ni purepure ake kiaa ia: TeAtua ni purepure ake maa Ia ma ki hakanoho se tama ite manava David raa no tuku, ki mee pee ko ia.[✧] ³¹ David ni kite i naa vana TeAtua ma ki mee imuri, teenaa ki mee ai a ia tana taratara i te saaita te Mesaea raa ma ki hakamasikeria i te mate. A ia ni taratara peelaa,

‘A Ia ni see tiiake ka moe i te kina te mate; tana haitino ni see moe no purau iloto te kava.’

³² Teenei ko Jesus nei ni hakamasikeria TeAtua i te mate, aa maatou nei hakkaatoa ni kuite iaa Ia. ³³ A Ia ni hakamasikeria no hakanohoria i te vasi hakamaatau TeAtua, tana Tamana, aa TeAitu Tapu raa ni kauake TeAtua kiaa Ia, iteena ni purepure TeAtua kiaa Ia imua. Te mee kootou ekkite aa ellono ite aso nei raa, teenei ko naa mahi TeAtua e uii mai ki maatou. ³⁴ Iteelaa seai ko David raa ni hano ki te lani; teelaa ko ia are raa ni mee tana taratara peelaa,

‘TeAtua ni vanaake ki taku Ariki: Noho mai i taku vasi hakamaatau

³⁵ ka ttari ki tuku atu nau oo tama e tautau haeeo raa i laro oo tapu vae, ki mee ma se aruna ki hakapirippiri oo vae.’[✧]

³⁶ “Te kanohenua katoou Israel raa ki illoa hakaraaoi iloo maa Jesus, te tama ni tuukia kootou ki te kros nei, ko te tama ni hakanohoria TeAtua ma ko TeAriki aa ma ko te Mesaea!”

³⁷ Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara nei raa, naa manava laatou ni hakallika hakaoti. Teenaa ffuri iloo naa tama naa no mee ake ki Peter ma aaraa aposol, “Naa taaina maatou nei, maatou ki mee peehea?”

³⁸ Teenaa ki mee ake Peter kilaatou, “Kootou ffuri no tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku too te hakaukau tapu iloto te inoa Jesus Christ, ki uiaa naa haisara kootou; teenaa TeAtua ma ki kauatu TeAitu Tapu raa ki kootou. ³⁹ I te purepure TeAtua raa ni tuku ki kootou maa naa tamalliki kootou, aa ki naa tama hakkaatoa e nnoho i naa kina e mmao, teenaa ko naa tama TeAtua e kannaa ki oo ake kiaa Ia.”

⁴⁰ Peter ni kauake naa taratara hakamaatua nei ki naa tama naa, aa a ia ni kauake hoki aaraa taratara ka mee ake peelaa, “Kootou hakasao soko kootou i naa haeeo ma ki pakuu iho ki naa tama e hakallika i te ssao nei!” ⁴¹ E tammaki iloo naa tama ni hakannoo ki naa taratara Peter naa no too te hakaukau tapu. Te kooina katoou naa tama ni ffuri naa manava laatou nolotu ite aso naa enoto inaa simata e toru. Teenaa naa tama naa ni hakapaa atu ki naa tama te lotu raa no tammaki iloo laatou. ⁴² Naa tama naa ni ttaka peenaa ka hakannoo ki naa akonaki naa aposol ka lotulotu laatou hakapaa, aa e kaikkai hakapaa laatou i naa kaikai te lotu ka mee naa taku laatou hakapaa.

Naa vana naa tama te lotu raa ni mee

⁴³ Telopo mahi TeAtua ma aaraa vana e hakasoro mmata ni hakassuratia naa aposol, teenaa te henua ni massaro iloo.

44 Naa tama hakkaatoa e lotu naa maraa e nnoho hakapaa, no vaevvae naa hekau laatou raa ki laatou.✠ 45 Naa tama naa e kauake naa hekau ma naa kerekere laatou ki aaraa tama kitauia, aa ku vaevvae atu naa mane naa ki naa tama katoo e nnoho see hai mee. 46 I te aso ma te aso, naa tama naa maraa ekkutu hakapaa no lotu i te Hare Tapu Te Atua, aa ekkai hakapaa ma te hiahia aa ma te manava laa oi i naa hare laatou. 47 naa tama naa e hakanau peenaa i Te Atua ka fiafia te henua katoo ilaatou. Teenaa i naa aso hakkaatoa raa, naa tama e hakassoria raa e hakapaaria atu Te Ariki ki te kaavena laatou e lotu naa.

3

Te tama see lavaa te sasare e haia Peter no taukareka

1 Te aso tokotasi, i te ttoru te laasuru raa, Peter laaua ma John ni oo ki te Hare Tapu, i teenaa ko te ssao laatou maraa e taku. 2 I te tootoka e ttapa ma ko te Tootoka Taukareka raa, teelaa se tanata see lavaa te sasare e noho ake i te kina naa. Te tanata naa ni tipu ake iloo peenaa i tana saaita ni haanau mai. I naa aso hakkaatoa raa te tama naa maraa e saaua ake aaraa tama no hakanohoria i te kina naa ki noho ttama naa no kainnoo mane ki naa tama e oo ake ki te Hare Tapu. 3 Te saaita te tanata naa nikite i Peter ma John euru kiloto te hare raa, aia ni huri no kainnoo atu ki kauake se mee maana. 4 Te takarua naa ni ttoka tonu atu kiaa ia, teenaa ki mee ake Peter, "Ttoka mai ki maaua." 5 Teenaa ki ttoka atu iloo te tanata naa, i aa ia e ttou maa ia ku kauake tana mee te takarua naa. 6 Araa nei Peter ki mee ake kiaa ia, "Nau seai iloo se mane e taka ma nau, tevana iaa nau ku kauatu taku mee e taka ma nau nei. I loto te inoa Jesus Christ, te tama i Nazareth, nau e vanaatu ki masike koe no sasare!" 7 Teenaa suru atu iloo Peter noppiki ki te rima hakamaatau te tanata naa no hakamasikeria ki aruna. Naa pukuvae ma naa tapuvae te tanata naa ni taukalleka i te saaita naa lokoi. 8 Teenaa sopo iloo te tama naa no tuu ki aruna ka sasare vaakina naa. Araa uru atu iloo ia kiloto te Hare Tapu raa ma te takarua naa, teenaa aia ni sopusopo ka sare hakanau i Te Atua. 9 Naa tama ni ttuu i te kina naa ni kkite i ana sare hakanau i Te Atua, 10 aa i te saaita laatou ni mmate maa teelaa ko te tanata maraa e noho ka kainnoo mee i te Tootoka Taukareka raa, laatou ni tteki no oho i aa ia ku taukareka.

Naa taratara Peter e hakaea iloto te Hare Tapu

11 Te saaita te tama naa koi tuu ka taaohi ki Peter laaua ma John, naa tama i te kina naa ni oho no ffuro atu ki laatou i te kina e ttapa ma ko te Hakaseke i-taha Solomon. 12 I te saaita Peter ni kite i naa tama naa raa, a ia ki mee ake, "Aku taaina nei, ai kootou e oho ai i te mee kootou ekkite nei, aa kootou e ttoka mai peenaa i te aa? Eaa? Kootou e mannatu maa te tama nei ni lavaa te haia maaua no taukareka i maaua e haimahi, aa maa i maaua nitama elotu maaoi? Seai!" 13 Te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua aa Jacob teenaa ko te Atua naa tippuna hakkaatoa taatou imua, teelaa ni kauake ana mahi ki Jesus, te tama e heheuna i aa Ia. Tevana iaa te tama naa ni kauake kootou ki naa tama hakamaatua raa ki taia, teenaa te saaita Pilate ni mee maki hanaa ia te tama naa raa, kootou ni see fiffai.✠ 14 Te tama naa setama e tapu aa esosorina taukareka, tevana iaa

kootou ni see fiffai kiaa Ia; kootou niffuri are no vanaake ki Pilate ki hanaa te tama e taama. ¹⁵ Kootou nitaia kootou Jesus, te tama e kauatu te ora maaoni. Tevanaiaa TeAtua ku oti te hakamasikeria a Ia te Tama naa i te mate, aa maaua nei effai inaa tama ni kkite naa mee naa. ¹⁶ Te tama ni see lavaa te sasare nei, ni hakamasikeria i naa mahi te inoa Jesus. Te mee kootou ekkite no illoa nei raa, e sura i te tama nei e hakataakoto tonu i te inoa Jesus; teenei kootou katoou ku kkite i teelaa ko te hakataakoto te tama nei i Jesus raa ku taukareka ai a ia.

¹⁷ “Akutaaina nei, nau e iloa maa kootou ma naa hakamau kootou naa ni mee kootou vana naa ki Jesus i kootou ni see illoa. ¹⁸ Naa taratara TeAtua raa ni tarataraina mai ana pure raa imua iloo, teena maa te Mesaea raa ma ki hakallono isu; teenei naa taratara nei e haia a Ia ki ttino i te ara nei.

¹⁹ “Tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku tautari ki TeAtua ki uiaa naa haisara kootou. Ki mee maa kootou e mee peenaa, ²⁰ teena kootou ma ki haia TeAtua ki hakamalolloo hakaraaoi kootou, aa Jesus ma ki heunatia mai a Ia. Jesus naa ko tana Mesaea ku oti te hakanoho imua ma kootou. ²¹ Tevanaiaa Jesus ma ki noho ake i te lani ka ttari ki hakatonusia naa mee katoou ki hoou, e mee pee ko i-ana taratara ake imua iloo ki ana pure tapu. ²² I te aa i Moses ni taratara mai peenei, ‘Te Ariki TeAtua kootou raa ma ki heuna atu tana pure, e mee pee ko nau ni heunatia mai a Ia.

Ttama naa se tama i te kanohenua kootou naa, aa kootou ki hakannoo ki ana vana hakkaatoa e mee atu ki kootou. ^{*}

²³ Naa tama see hakannoo ki naa taratara te pure naa ma ki kerekereia ki see hakapaa ki te kanohenua TeAtua. ^{’*}

²⁴ “Samuel hoki ma naa pure hakkaatoa ninnoho imuriana raa ni tarataraina laatou naa vana teelaa essura inaa aso nei.

²⁵ Naa purepure TeAtua ni kauiho ana pure raa, teena ni purepure TeAtua ni mee maa kootou. Aa te taratara hakamaatua TeAtua ni tuku maa naa tippuna kootou raa, e tuku hoki ki kootou. TeAtua ni taratara ake peelaa ki Abraham,

‘Nau ma ki tuku a nau se tama i too haanauna naa ki haia hakaraaoina naa kanohenua hakkaatoa i te kerekere nei. ^{’*}

²⁶ Teena tuku iloo TeAtua tana tama e heheuna ia a raa no heuna atu ki kootou imua ki haia hakaraaoina kootou, ki hurisia naa manava kootou ki tiiake naa sosorina e hakallika kootou.”

4

Peter laaua ma John e hakatuuria imua te Kansol

¹ I te saaita Peter ma John koi ttuu ka taratara ki naa tama raa, e mee naa maatua te hare lotu ma te hakamau naa wasi te Hare Tapu aa ma naa tama i te kaavena naa Sadiusi raa ku ttiae ake. ² Naa tama naa ni lloto itetakarua aposolraa eakonaki te henua maa Jesus ku oti te hakamasikeria i te mate, teena e mee maa naa tama ku oti te mmate raa ma ki massike no ora. ³ Teena tauhia iloo laatou Peter laaua ma John. Iaa e mee te laa raa ku suru raa, ponotia iloo laatou te takarua naa ki loto te hare karapusi, ki moe ki telaa aso. ⁴ Tevanaiaa e tammaki iloo naa tama ni hakannoo ki naa taratara te takarua naa

^{*} **3.14** Mt 27.15-23; Mk 15.6-14; Lk 23.13-23; Jn 19.12-15 ^{*} **3.22** Deut 18.15,18 (LXX) ^{*} **3.23** Deut 18.19 ^{*} **3.25** Gen 22.18

ni ffuri no lotu i TeAtua; te kooina katoo naa taanata ni lotu raa ni hano no tae ki naa simata e rima.

⁵ I te sooa te aso raa, naa hakamau naa Jew, naa tama hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo raa nikkutu i Jerusalem. ⁶ Naa tama naa ni oo ake no nnoho ma Annas, te Maatua Hakamau, aa ko Kaiapas, John, Alexander, aa ma naa tama i te haanauna te Maatua Hakamau. ⁷ Naa aposol raa ni too ake laatou no hakatuuria imua laatou no vasiria, “Te tanata naa ni haia koorua peehea no taukareka? Teenaa ni mahi e ai e ttaka ma koorua, aa koorua ni mee naa vana koorua naa iloto te inoa e ai?”

⁸ Peter, e tauria naa mahi TeAitu Tapu, ni hakaaha atu tana taratara peelaa, “Naa hakamau ma naa tama hakamaatua: ⁹ Ki mee maa maaua e vasiria kootou i te aso nei i te vana taukareka ni mee ki te tama see lavaa te sasare nei aa ma te tama nei ni taukareka peehea raa, ¹⁰ teenaa kootou hakkaatoa ma te kano henua Israel ki illoa maa te tama te nei e tuu imua kootou nei e hakamasikeria naa mahi te inoa Jesus Christ, te tama i Nazareth. Teenaa ko te tama ni tuukia kootou ki te kros aa teelaa ni hakamasikeria TeAtua i te mate. ¹¹ Jesus raa kote tama e tarataraina te Laupepa Tapu maa, “Te hatu kootou, naa tama e penapena hare, ni see fiffai raa, teenaa ko te hatu hakamaatua raa iloo.”[✧]

¹² Jesus Christ soko ia e hakasao te tama no ora; i te maarama nei raa see hai inoa peelaa hoki teelaa e lavaa te hakasao taatou no ora.”

¹³ Naa tama i te Kansol raa ni oho iloo i naa see kkapo Peter ma John i te hakaaha naa taratara TeAtua, aa i te takarua naa ni tamavare koi ni see ttaka ki naa skol ellasi. Teenaa ki illoa naa tama naa maa te takarua naa nittaka ma Jesus. ¹⁴ Naatama naa ni see hai taratara ki mee, ilaatou ekkite inaa tuu ake te tanata ni haia no taukareka raa laatou ma Peter aa ko John. ¹⁵ Teenaa ki mee ake laatou ki te takarua naa ki uru ki haho, araa nnoho iloo laatou no taratara soko laatou, ¹⁶ “Te takarua nei ma ki haia taatou peehea? Naatama hakkaatoa i Jerusalem raa e illoa maa te mahi ellasi TeAtua raa ni hakasuratia te takarua nei, aa taatou see lavaa te huu maa te takarua naa ni see mee te mee naa. ¹⁷ Tevana iaa taatou ki mmata ki see tere te lono nei ki aaraa tama; taatou ki hakaapo ake ki te takarua nei ki see tarataraina hoki laaua iloto te inoa Jesus ki aaraa tama.”

¹⁸ Teenaa hakaaha ake iloo laatou te takarua raa no taratara ake ki kaaoti hakaoti laaua te taratara ka akonaki te henua iloto te inoa Jesus. ¹⁹ Tevana iaa Peter laaua ma John ni ffuri atu no mee atu peelaa, “Kootou hakatuuria soko kootou maa te mee hea etonu i naa karamata TeAtua. Eaa? Maaua ki hakannoo ki kootou, seai, maaua ki hakannoo ki TeAtua? ²⁰ Maaua see lavaa tennoho seemuu ka see tarataraina maaua naa mee maaua ni kkite ka llono.”

²¹ Teenaa ki taratara hakaapo atu hoki naa tama te Kansol raa ki laaua, araa tiiake iloo laaua ka oo. Naatama naa nikkite maa te takarua naa see lavaa laatou te karapusina, i te henua e hakanau hakkaatoa i TeAtua i te vana ni sura naa. ²² Naa setau te tanata ni haia no taukareka nei e laka i te matahaa.

Naa tama e lotu e taku ki see kkapo laatou

²³ Te saaita Peter ma John ni tiiake ka oo raa, laaua ni ahe no taratara ake ki naa tama laatou raa i naa vana naa maatua

hakamaatua ma naa tama hakamaatua raa ni taratara ake kilaaua.
 24 Te saaita naa tama naa ni lono i naa taratara naa, naa tama naa hakkaatoa nitaku hakapaa peelaa ki TeAtua, “Te Ariki nei, koe raa ko TeAtua ni penapena telani, te kerekere nei, te moana, aa ma naa mee hakkaatoa e ora teelaa e takkoto i naa kina naa!”^{*} 25 Koe ni taratara ake ki maatou tipuna David, te tama e heheuna iaa koe, iloto naa mahi TeAitu Tapu ki taratara mai ki maatou, teenaa ko tana taratara e mee maa:

‘Naa tama i naa henua sara raa e llo to iloo raa ko te aa?
 Naa tama naa e mamannatu vvere ki mee laatou naa vana e hakallika raa ko tea?’

26 Naa tuku te kerekere nei ni ttuu tanatana ki hetaa.

Naa hakamau raa ni kku tu hakapaa ki hetaa maa TeAtua laaua ma tana Mesaea.’^{*}

27 E maa oni iloo maa Herod laaua ma Pontius Pilate ni kku tu haka-paa iloto Jerusalem ma te kanohenua Israel aa ma naa tama i naa henua sara raa ki hetaa laatou ma Jesus, too tama e tapu teelaa ni hakanoho ma se Mesaea.^{*} 28 Naa tama naa ni hakapaa ki haia laatou naa mee hakkaatoa, teelaa iloto oo mahi aa maa too hiihai raa, koe kunaanoo are ma ki oti kussura. 29 Te Ariki nei, hakanoo ki naa taratara hakaapo naa tama naa e hai, aa koe kuti iake maatou, naa tama e heheuna iaa koe nei, ki haka ea see kkapo maatou i oo taratara. 30 Hakassaa oo mahi no hakamasike naa tama e mmaki, aa koe ku mee ki kku te henua i oo mahi e hakassura iloto te inoa Jesus, too Tama e tapu e heheuna iaa koe.”

31 Te saaita naa tama naa ni oti te taku raa, te kina laatou e kku tu naa ni ruetia. Naa tama i te kina naa ni tauria katoo naa mahi TeAitu Tapu no kaamata laatou te haka ea see kkapo i naa taratara TeAtua.

Naa tama e loturaa e vaevae naa hekau laatou

32 Te kaavena e lotu naa ni taa ohi kite hakataakoto ma te manava tokotasi. See haitama ilaatou ni taratara maa ana hekau raa ni tino hekau aana, sei. Naa tama naa ni vaevae naa hekau katoo laatou naa ki aaraa tama laatou.^{*} 33 Naa aposol raa ni taratara haimmahii loo i te masike mai TeAriki Jesus i te mate, teenaa TeAtua ni mmata ake hakaraa o i loo kilaatou hakkaatoa. 34 See haitama ilaatou ni noho see hai mee. Naa tama ni mee naa kerekere laatou maa naa hare laatou raa ni kauake naa mee naa ki aaraa tama ki tauia, aa naa mane laatou naa 35 ni hookii ake ki naa aposol; teenaa te mane naa ni vaevae ki naa tama see hai mee.

36 Teenaa e mee pee ko Joseph, te tama haka Levi aa ni haanau i te tamaa henua e tupa ma ko Cyprus. Te tama naa ni taapaa naa aposol raa maa ko Barnabas, te taratara e mee maa ‘Te tama e saapai ki telaa tama’. 37 Te tama naa ni kauake tana kerekere raa ki tauia telaa tama, aaraa kauake iloo ana mane naa ki naa aposol.

5

Ananias laaua ma Safira

1 Tevana iaa teelaa se tanata, tana inoa ko Ananias. Laaua ma tana aavana, Safira, ni mee aaraa kerekere laaua ni tauia aaraa tama. 2 Araa nei laaua haiaavana kutuku laaua taratara ki taa ohi aia ni mane aa ku hookii aaraa mane raa ki naa aposol. 3 Teenaa ki mee ake

^{*} 4.24 Ex 20.11; Neh 9.6; Ps 146.6 ^{*} 4.26 Ps 2.1-2 (LXX) ^{*} 4.27 Mt 27.1-2; Mk 15.1; Lk 23.1,7-11; Jn 18.28-29 ^{*} 4.32 Acts 2.44-45

Peter kiaaia, “Ananias, ai koe ku mee are ma ki hanatu Satan no usuusuhia koe ki hakarereesia TeAitu Tapu ka taaohi ki aaraa mane ioo mane ni too naa? ⁴ Te saaita te kerekere naa seki tauia raa, teenaa se kerekere aau; aa te saaita te kerekere naa ni tauia raa, oo mane ni too raa ni mane aau. Ai koe ni maanatu are ma ki mee too vana naa? Koe ni see hakarereesia a koe setamavare; koe ni hakarereesia a koe TeAtua!”

⁵ Te saaita koi Ananias nilono i naa taratara nei raa, leiho lokoi a ia kilaro no mate. Naa tama hakkaatoa ni llono i te mee nei ni mattaku hakallika iloo. ⁶ Teenaa oo ake iloo naa tama taane raa no miinia tana haitino ka saaua no tanumia.

⁷ See rooroa koi raa, te aavana Ananias raa ku uru ake, aa a ia naa ni see iloa i te vana ni mee ake naa. ⁸ Teenaa vasiri ake iloo Peter, “Taratara mai, te nei kote kooina katoo naa mane koorua ni too i te kerekere koorua ni tauia?”

Safira ki mee ake, “Uee, teenaa te kooina katoo maaua ni too.”

⁹ Teenaa ki mee ake Peter, “Ai koorua ma too aavana naa ni mannatu are ma ki haaiteria koorua TeAitu Tapu TeAriki? Naa taanata ni tanumia laatou too aavana raa ku ttuu mai i te tootoka raa ki saaua hoki koe ki haho!” ¹⁰ Te ffine naa ni leiho lokoi i te saaita naa no mate imua Peter. Naa tama taane raa ni uru ake no kkite maa te ffine raa ku mate, teenaa saaua iloo laatou te ffine naa no tanumia i te vasi tana aavana. ¹¹ Naa tama hakkaatoa te lotu raa aa ma aaraa tama teelaa ni llono i te vana ni mee nei ni mattaku hakallika iloo

Naa aposol e hakassura naa mahi TeAtua

¹² Naa aposol raa ni hakassura telopo mahi TeAtua imua naa karamata te henua. Teenaa naa tama katoo elotu raa ni kkutu iloto te Hakaseke i-taha Solomon. ¹³ Naa ina maa te henua ni taratara hakanau i laatou raa, ni see hai tama i naa tama see lotu raa ni mannatu ma ki hakauru atu no lotu laatou hakapaa. ¹⁴ Iaa turaa taanata ma naa haahine ni lotu i TeAriki ka oo ake no hakapaa ki te kaavena naa tama elotu. ¹⁵ Naa tama i te kina naa ni kkite katoo i naa vana naa aposol naa e mee, teenaa ki sausau ake laatou naa tama e mmaki raa no hakamoe i naa moelana laatou i te ara, ki too te maru Peter i naa tama naa i analaka kahano. ¹⁶ E tammaki iloo naa tama ni oo ake i naa matakaaina e tauppiri ake ki Jerusalem, teenaa e oo ake ma naa tama e mmaki aa ma naa tama e tauria naa tippua hakallika; naa tama naa ni haia katoo no taukalleka.

Naa aposol raa ku mee pakavaina

¹⁷ Teenaa te Maatua Hakamau raa ma naa tama e heheuna maa ia, teenaa ni tama i te kaavena naa Sadiusi, ni ffuri no manava haao i naa aposol. ¹⁸ Naa tama naa ni tauhia laatou naa aposol naa no ponotia kiloto te hare karapusi. ¹⁹ Araa nei te ensol TeAtua raa ni tarakina a ia naa tootoka te hare karapusi raa i te poo naa no hakauruhia naa aposol raa ki haho. Teenaa te ensol raa ki mee ake peelaa ki laatou, ²⁰ “Kootou oo no ttuu iloto te Hare Tapu raa aa kootou ku hakaia ki te henua i naa tiputipu te ora hoou nei.” ²¹ Naa aposol raa ni hakannoo ki naa taratara te ensol naa. Teenaa naa tama naa ni oo atu ki loto te Hare Tapu raa i te tahaata naa no kaamata te akonaki te henua.

Te saaita te Maatua Hakamau raa ni ttae ake ma naa tama e heheuna ma ia raa, kkave iloo laatou kaunaki ki naa tama hakamaatua katoo i te kanohenua Israel ki oo ake ki nnoho laatou no taratara. Ki oti raa kkave iloo laatou taratara ki naa tama e rooroosi te hare karapusi raa

ki too ake naa aposol. ²² Tevana iaa i te saaita naa tama ni heunatia laatou raa ni ttae atu ki te hare karapusi raa, naa tama naa ni see llave i naa aposol. Teenaa ahe iloo naa tama naa no taratara ake peela ki naa tama i te Kansol, ²³ “Ite saaita maatou nittae atu raa, te hare karapusi naa e ppui hakanniti iloo aa naa wasi raa hakkaatoa e ttuu ka roorosi i naa tootoka; tevana iaa i te saaita maatou ni tarakina maatou te tootoka raa, maatou ni see haitama nikkite iloto te hare!” ²⁴ Te saaita te hakamau naa wasi te Hare Tapu aa ma naa maatua hakamaatua raa ni llono i te mee nei raa, laaou ni hakatuu nataa iloo i te vana kumee i naa aposol naa. ²⁵ Teenaa uru ake iloo te tanata tokotasi no mee ake peela kilaatou, “Kootou hakannoo! Naa tama ni ponotia kootou ki loto te hare karapusi raa e ttuu i te saaita nei iloto te Hare Tapu ka akonaki te henua.” ²⁶ Teenaa masike iloo te hakamau naa wasi raa no hano ma naa tama e heheuna ma ia raa no too ake naa aposol. Naa aposol raa ni too ake hakaraa oi iloo laaou, i te aa ilaou ni mattaku maa laaou maki tauatia naa tama i te kina naa ki naa hatu.

²⁷ Naa aposol raa ni too ake naa tama naa no hakatuuria iloo imua te Kansol, teenaa ki vasirisiri ake te Maatua Hakamau raa kilaatou, ²⁸ “Kootou ni puuia maatou ki see hakaea ki te henua iloto te inoa te tama nei, aa kootou mmata i te vana kootou ni mee naa! Naa taratara naa ku oti te hakatereina kootou ki naa kina hakkaatoa iloto Jerusalem, aa kootou e mee maa te nei ko maatou nei ni mee ma ki taia maatou ttama naa!”^{*}

²⁹ Peter ma aaraa aposol ki haka ahe ake, “Maatou see lavaa te hakannoo ki ni tama. Maatou e hakannoo koi ki Te Atua. ³⁰ Kootou ni tuukia kootou Jesus no mate iaruna tekros, tevana iaa a ia ni hakamasikeria hoki te Atua naa tippuna taatou raa i te mate. ³¹ Te Atua ni saaua a ia te tama naa no hakanoho i tana vasi hakamaatau ma se Tuku aa maa ko te Tama e hakasao taatou, te kanohenua Israel, teenaa ki lavaa taatou te ffuri naa manava taatou aa ki uia naa haisara taatou. ³² Maatou nei ko naa tama e tarataraina maatou naa vana Te Atua ni mee nei, aa Te Aitu Tapu hoki e taratara i naa vana nei. Teenaa Te Atua e hookii Te Aitu Tapu raa ki naa tama e hakannoo ki ana taratara.”

³³ Te saaita te Kansol raa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo. Laaou ni fifai ma ki taia laaou naa aposol raa ki mmate. ³⁴ Araa nei te Faarisi tokotasi, tana inoa ko Gamaliel, a ia naa se tisa naa Loo aa e haia te henua ma setama hakamaatua, ni masike no tuu imua te Kansol raa no vana ake ki naa tama laaou naa ki toa naa aposol raa no haia kittari mai ihaho. ³⁵ Teenaa ki mee ake ia peela ki naa tama laaou i te Kansol, “Kootou naa tama Israel nei. Poopootonu i te mee kootou e mee ki mee ki naa tama naa. ³⁶ Kootou e illoa maa naa setau koi peela raa e mee te tama, tana inoa ko Tiudas, ni sare ka meeme kite henua maa ia se hakamau. Teela se ha naa rau naa taanata ni tautari atu ki te tama naa. Tevana iaa te tama naa ni taia no mate no masseu huri naa tama e tautari kiaa ia naa no seai hakaoti te kaavena naa. Teenaa mate iloo te vana te tama naa ni mee naa. ³⁷ Kimuri koi raa, i te ssao te henua ni hakatuutuu naa inoa laaou iloto te laupepa te kaaman raa, Judas, te tama haka Galilee raa ni hakasura iho no tautari atu hoki te lopo tama kiaa ia. Tevana iaa a ia hoki ni taia no mate, aa naa tama hakkaatoa ni tautari atu kiaa ia naa ni masseu huri hoki ki naa kina. ³⁸ Aa te nei

* 5.28 Mt 27.25

e mee atu ai nau ki kootou. Kootou tiiake naa tama naa ki oo! Ki mee maa naa vana naa tama naa e hai raa e tautari koi ki te hakataakoto te tamavare te maarama nei raa, naa vana naa ma ki oo koi no sei. ³⁹ Tevana iaa kimee maa teenaa ni vana e oomai i TeAtua raa, naa tama naa ma ki see lavaa kootou te puuia. Kootou ma ki kkite maa teelaa ko TeAtua raa e hetaa kootou!”

Teenaa te Kansol raa ni tuku ki naa taratara Gamaliel. ⁴⁰ Naa aposol raa ni hakaahaake hoki naa hakamau raa ki hare no sarua, araa puuia iloo laatou naa tama naa ki sei iloo ki taratara iloto te inoa Jesus, teenaa tiiake iloo laatou naa aposol naa ka oo.

⁴¹ Te saaita naa aposol naa ni uru ki haho, naa tama naa ni fiafia iloo. I te aa ilaatou e haia hakallikaina raa ilaatou e tautari i Jesus. ⁴² Aa inaa aso hakkaatoa raa, naa aposol raa ni akonaki ka hakaea peenaa te Lono Taukareka i Jesus te Mesaea raa iloto te Hare Tapu aa iloto naa hare te henua.

6

Te takahitu ki tokonaki ki naa aposol

¹ I naa aso naa raa, te kooina naa tama e tautari i Jesus raa ni hanake no tammaki iloo. Teenaa e mee te saaita naa Jew teelaa e taratara haka Greece raa e hakatauttou ma naa tino Jew te henua naa, i naa Jew e taratara haka Greece raa e mee maa naa puruna laatou raa maraa see hanaia inaa vaevae ake naa kaikai inaa aso. ² Teenaa aru iloo te taka sinahuru maa ttakarua aposol raa ki naa tama katoo e lotu raa no taratara ake peelaa, “Te mee raa see tonu maa maatou ki tiiake lokoi te hakaea te Lono Taukareka raa ma ki anaana maatou ki te vasi naa kaikai e vaevae naa. ³ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou hakamaatino setakahitu taanata iloto kootou naa eatammai aa ettaka ma naa mahi TeAitu Tapu ki tukua maatou ki mmata i te vasi naa kaikai naa. ⁴ Aa maatou iaa ku heheuna tonu te taku ka hakaea te Lono Taukareka.”

⁵ Te kaavena e lotu naa hakkaatoa ni fifai ki te maanatu naa aposol naa, teenaa tukua iloo laatou

Stephen, te tama e taka ma TeAitu Tapu aa e lotu haimahi i TeAtua,

Philip,

Prokorus,

Nikanor,

Timon,

Parmenas,

aa ko Nikolaus (te tama sara haka Antiok teelaa ku lotu i te lotu naa Jew)

⁶ Te takahitu taanata naa ni tootatu te kaavena e lotu raa kimua naa aposol, teenaa naa aposol raa ki hakappiri naa rima laatou ki aruna naa tama naa no taku maa laatou.

⁷ Teenaa naa taratara TeAtua naa ni ttoha ki naa kina. Te kooina naa tama ni tautari ki Jesus iloto Jerusalem raa ni hanake koi no lasi, aa te lopo maatua te Hare Tapu hoki ni ffuri no tautari ki Jesus.

Stephen ku tauhia

⁸ Stephen se tama e haia hakaraaoina iloo TeAtua, aa naa mahi TeAtua e takkoto iaa ia. Aia ni hakasura te kau mahi TeAtua ka kkite te henua. ⁹ Tevana iaa e mee aaraa tama ni see fifai ki Stephen. Teenaa ni tama e ffai i te kaavena te Hare lotu naa Jew e ttpa ma ko “Naa tama ni hakattanaria.” Teenaa ni Jew ni oomai i Sairin maa Alexandria. Naa tama naa ma aaraa Jew ni oomai inaa matakaaina Silisia ma

Asia nikaamata te hakatauttau laatou ma Stephen. ¹⁰ Tevanaia Stephen ni haia hakaraaoina iloo TeAitu Tapu raa no atamai, teenaa i tana saaita ni huri no taratara atu raa, ni see hai tama i naa tama naa ni sahea laatou ana taratara. ¹¹ Teenaa usuhia iloo laatou aaraa tama i naa tama naa ki oo no taratara peela, “Maatou e llono i naa taratara hakallika te tama nei i Moses aa i TeAtua!” ¹² Naa tama naa ni oo no usuusuhia iloo laatou ka lloto naa tama i te kina naa ma naa tama hakamaatua naa Jew aa ma naa tisa naa Loo, teenaa ki oo atu naa tama naa no tauhia iloo laatou Stephen no taakina kimua te Kansol. ¹³ Araa too ake iloo laatou aaraa tama ki oo ake no mee nitaratara hakallesi maa laatou i Stephen, teenaa naa tama naa ni oo ake no taratara peela, “Te tama nei maraa e taratara hakallika lokoi i te Hare Tapu TeAtua aa i naa Loo Moses. ¹⁴ Maatou ni llono te tama nei e taratara maa Jesus te tama i Nazareth raa ma ki seu a ia te Hare Tapu, aa ma naa vana hakamaatua Moses ni tuku ma ki tautari taatou raa ma ki hurisia te tama naa.”

¹⁵ Naa tama hakkaatoa ninnoho iloto te Kansol naa nittuu ka too naa karamata laatou i Stephen, teenaa laatou ni kkite maa naa karamata te tama naa e mee koi ma ko naa karamata te ensol.

7

Naa taratara Stephen

¹ Te Maatua Hakamau raa ki vasiri ake ki Stephen, “Teenaa ni taratara maaoni naa tama naa e mee iaa koe?”

² Stephen ki hakaake, “Aku taaina ma aku tammama nei, hakanoo mai. Te saaita taatou tipuna, Abraham, seki hano are no noho i Haran raa, TeAtua Nnui ni hakasura ake kiaa ia i Mesopotamia ³ no taratara ake peela, “Tiake too haanauna raa aa koe ku masike i too henua naa no hano ki taku henua ma ki hakaari atu kiaa koe.”*

⁴ “Teenaa masike iloo Abraham itana henua naa no hano no noho i Haran. Ite saaita tana tamana ni mate raa, Abraham nikaavea mai TeAtua ki au no noho i te kerekere ennoho kootou nei.*

⁵ TeAtua ni seai iloo se tamaa kina i te kerekere naa, ni kauake ma se tino kerekere Abraham ite saaita naa. Tevanaiaa TeAtua ni purepure ake maa te kerekere naa ma ki oti ku kauake ia ki Abraham, aa ma te kerekere naa ma ki noho ma ia ma ana tamalliki. Ite saaita TeAtua ni mee ana purepure nei raa, Abraham seki hai tamalliki are.*

⁶ TeAtua nitaratara ake peela ki Abraham, “Too haanauna raa ma ki oo no noho i te henua aaraa tama, teenaa laatou ma ki hehenuatia ma ni poe naa tama i te kina naa aa laatou ma ki mee pakavaina iloto naa setau e haa naa rau.*

⁷ Tevanaiaa nau ma ki hakatonutonu naa tama e heheuna ai laatou, aa kimuri too haanauna naa ma ki hakattaha i te henua naa no oomai no lotu iaa nau i te kina nei.*

⁸ Ki oti raa TeAtua ku vanaake ki Abraham ki ssere naa kina ana tamalliki taanata, ki takoto ma se hakamaatino i ana purepure ki Abraham. Teenaa i te varu naa aso Isaac i tana saaita ni haanau raa, a ia ni serea ana kina Abraham; Isaac naa ni ssere naa kina tana tama Jacob, aa Jacob ni ssere naa kina tana taka sinahuru maa ttakarua tamalliki, teenaa ko naa tippuna taatou i te manava taatou nei.*

* **7.3** Gen 12.1 * **7.4** Gen 11.31; 12.4 * **7.5** Gen 12.7; 13.15; 15.18; 17.8 * **7.6** Gen 15.13-14 * **7.7** Ex 3.12 * **7.8** Gen 17.10-14; 21.2-4; 25.26; 29.31—35.18

⁹ “Naa tamalliki Jacob raa ni manava haaeo ilaatou taina, Joseph, teenaa too iloo laatou taina naa ki Egypt no kauake ki aaraa tama ki tauia no heheunatia ma sepoe. Tevanaiaa TeAtua nitaka ma Joseph,^{*} ¹⁰ teenaa Joseph ni hakasaoria a Ia inaa haaeo ni pakkuu kiaa ia. Aa te saaita Joseph ni tuu imua te tuku Egypt raa, TeAtua ni haia a Ia Joseph ki atamai aa ki hiihai te tuku Egypt raa kiaa ia. Teenaa Joseph ni hakanohoria te tuku raa ki roorosi i tana hare aa ki noho ma ko te hakamau te kaaman Egypt.^{*}

¹¹ “I te saaita naa raa, te one raa ku tae ake ki Egypt ma Canaan, ka mmate naa tama naa i te hiikkai. Naa tippuna taatou raa ni see hai kaikai ni llave,^{*} ¹² teenaa te saaita Jacob ni lono maa e mee ana kaikai i Egypt raa, heunatia iloo ia ana tama, teenaa ko naa tippuna taatou, ki oo no ssee mai ni kaikai maa laatou i Egypt. Teenaa kote oo mua ana tama naa. ¹³ I te saaita naa taaina Joseph raa nittao no ahe ki Egypt raa, Joseph ni hakaari ake ki ana taaina naa maa te laa ko ia. Teenaa ki iloa ai te tuku Egypt raa i te haanauna Joseph.^{*} ¹⁴ Teenaa kkave iloo te kaunaki Joseph ki tana tamana, Jacob, ki hanake ia ma tana haanauna raa hakkaatoa ki Egypt. Laatou naa se tino hitu maa ttakarima hakkaatoa i te haanauna naa.^{*} ¹⁵ Teenaa hano iloo Jacob ki Egypt, teenaa kotana kina ni noho no mate ai ma ana tama, naa tippuna taatou.^{*} ¹⁶ Naa haitino laatou naa iaa ni toa no tanumia i Shekem, i te kava Abraham ni taavi ki naa mane i naa tama i te manava Hamor.^{*}

¹⁷ “Te saaita TeAtua nitaupiri ki hakattino ana purepure ki Abraham raa, te kooina naa tama taatou ku noho i Egypt raa ni hanake no tammaki iloo. ¹⁸ Araa teenaa, te laa se tuku see iloa i Joseph raa ku noho no tuku i Egypt.^{*} ¹⁹ Te tuku naa ni meeme tipuaina a ia naa tippuna taatou ka mee pakavaina a ia laatou. Naa tama naa ni hakamatakuria te tuku naa ki tiiake naa tamalliki punaammea laatou raa i haho ki mmate.^{*}

²⁰ “Teenei kote saaita Moses ni haanau mai. I tana saaita ni haanau mai raa, a ia ni tiputipu taukareka inaa karamata TeAtua. Te tamariki naa ni anaanaria iloto te hare laatou raa no lava iloo naa marama e toru.^{*} ²¹ Aa i tana saaita ni hakataharia i te hare laatou raa, te taupu te tuku raa ni toa a ia te tamariki raa no anaanaria no matua ma se tino tama aana.^{*} ²² Moses ni akonakina ki atamai inaa vana hakkaatoa Egypt. Teenaa a ia ni tipuake no haimahi i ana taratara aa i ana vana e mee.

²³ “Te saaita Moses ni matua no tae ki te matahaa ana setau raa, a ia ni maanatu ki hano ia no mmata inaa noho ana taaina, naa tama i Israel.^{*} ²⁴ A ia ni hano no kite iloo inaa mee pakavaina te tama haka Israel tokotasi atetama haka Egypt, teenaa huri atu iloo ia no sui ki te tama naa no taia te tama haka Egypt naa no mate hakaoti. ²⁵ (Moses ni maanatu ma ana taaina naa ma ki illoa maa ia ma ki heunatia TeAtua ki hakasaoria laatou, tevanaiaa naa tama naa ni see illoa.) ²⁶ Telaa asoraa, Moses ni kite i te takarua haka Israel e patu, teenaa hanatu iloo ia no vaaea te takarua raa ki see patu. A ia ki mee ake peela ki te takarua naa, ‘Hakannoo mai. Koorua naa se hai taina; koorua e patu i te aa?’ ²⁷ Araa nei te tama te laa e taia a ia

^{*} **7.9** Gen 37.11; 39.2,21 ^{*} **7.10** Gen 41.39-41 ^{*} **7.11** Gen 42.1-2 ^{*} **7.13** Gen 45.1,16
^{*} **7.14** Gen 45.9-10,17-18; 46.27 ^{*} **7.15** Gen 46.1-7; 49.33 ^{*} **7.16** Gen 23.3-16; 33.19;
50.7-13; Josh 24.32 ^{*} **7.18** Ex 1.7-8 ^{*} **7.19** Ex 1.10-11,22 ^{*} **7.20** Ex 2.2 ^{*} **7.21** Ex
2.3-10 ^{*} **7.23** Ex 2.11-15

telaa tama raa ni huri ake no turekina a ia Moses ki te vasi, ka mee ake peelaa, 'Koe nitukua ai ma kiau koe no hakatonutonusia maaua? 28 Eaa? Koe kumee makiau koe notaia nau pee kotetetama haka Egypt nitaia a koe no mate ite asoraa?' 29 Ite saita Moses nilono inaa taratara nei raa, aia nisopo no tere ki Midian no noho ite matakaaina naa. Teenaa aia ni aavana ite kina naa no mee iloo ana tamalliki taanata e lua.✧

30 "Moses ni noho ite kina naa no llaka iloo naa setau e matahaa, teenaa hakasura ake iloo te ensol raa kiaa ia iloto te puku vao e ura iloto mouku, e taupiri ki te Mouna Sinai.✧ 31 Naa mouri Moses ni oho iloo itana mee ni kite naa, teenaa hanatu iloo ia no taupiri atu ki te puku vao raa kittoka hakaraa oi aia. Araa nei aia kulono inaa taratara ake te reo TeAriki: 32 'Nau nei ko te Atua oo tippuna, te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua Jacob'. Moses ni porepore itana mataka, aa ni see lavaa te ttoka atu. 33 TeAriki ki mee ake kiaa ia, 'Uii oo taka e hakao naa, i too kina e tuu naa e tapu. 34 Nau kuoti te kite inaa mee pakavaina aku tama raa i Egypt. Nau nilono inaa ttani laatou, teenei nau kuhano no hakassaoria laatou. Kau te saita nei; koe ku kaavea a nau ki Egypt.'

35 "Teenei ko te Moses ni hakakkeina te kanohenua Israel inaa taratara laatou ni hai ake peelaa kiaa ia, 'Koe nitukua e ai kiau koe no hakatonutonusia maatou?' Aia naa ko te tama telaa ni hakasura ake te ensol raa kiaa ia iloto te puku vao e ura raa no taratara ake i aa ia naa ko te tama e heunatia TeAtua ki hakassaoria ana tama aa ki noho hakamaatua ilaatou.✧ 36 Aia naa ni taakina a ia te kanohenua Israel raa no hakattaha i Egypt, teenaa aia ni hakassura naa mahi TeAtua i Egypt aa ma ite Moana e Mmea iloto naa setau e matahaa laatou nittaka vaaroto mouku.✧ 37 Moses raa ko te tama ni vanaake ki te kanohenua Israel raa peelaa, 'TeAtua ma ki heuna atu tana pure ki kootou, e mee pee ko nau nei e heunatia atu ia, aa te tama naa se tama koi i kootou.'✧ 38 Moses raa ko te tama ni hakkuturia a ia te kanohenua Israel raa hakapaa iloto mouku; a ia ite kina naa ma naa tippuna taatou aa ma te ensol telaa ni taratara ake kiaa ia i aruna te Mouna Sinai. Teenaa naa taratara TeAtua e takkoto te ora raa ni kauatu kiaa ia ite kina naa ki kaumai ki taatou.✧

39 "Tevana ia naa tippuna taatou raa ni see fiffai maa laatou ki hakannoo ki Moses; ttama naa ni hakakkeina laatou ka nnoho laatou no mannatu ki ahe laatou ki Egypt. 40 Teenaa ki mee ake naa tama naa ki Aaron, 'Penapenaa ni atua maa maatou ki tautari maatou. Maatou ku see illoa ma se aa ku mee i Moses, te tama ni taakina mai a ia maatou i Egypt.'✧ 41 Teenaa ki penapena ai laatou aitu e tipitipu ma se punua purumakau, no hakaara naa mee laatou ki te mee naa. Naa tama naa ni mee laatou taffao ka lotu ki te aitu laatou ni penapena soko laatou naa.✧ 42 Teenaa tiiake iloo naa tama naa TeAtua, ki lotu laatou ki naa hetuu i te lani, teenaa e hanotonu maa naa taratara e takkoto iloto te Laupepa naa pure TeAtua:

'Kootou naa tama Israel nei.

I naa setau e matahaa kootou nittaka vaaroto mouku raa,

naa manu kootou ni taa ma ni mee e hakaara raa ni see hakaara mai kiaa nau.

43 Teelaa ko te tamaa hare te atua Molok raa e sausaua kootou,

✧ 7.29 Ex 18.3-4 ✧ 7.30 Ex 3.1-10 ✧ 7.35 Ex 2.14 ✧ 7.36 Ex 7.5; 14.21; Num 14.33

✧ 7.37 Deut 18.15,18 ✧ 7.38 Ex 19.1—20.17; Deut 5.1-33 ✧ 7.40 Ex 32.1 ✧ 7.41 Ex

32.2-6

aa te hetuu te atua kootou, Refan;

Teena ko naa aitu kootou ni penapena ma ki lotu ai kootou.

Teena kootou ma ki kerekereia a nau ki oo kootou no noho soko kootou i telaa vasi Babilon.⁴⁴

44 “Naa tippuna taatou raa ni hakatuu laatou Tamaa Hare teelaa enoho ai TeAtua imouku. Te hare naa ni penapena laatou tautari ki te tiputipu Moses ni hakakii tea TeAtua.⁴⁵ Kimuri raa naa tippuna taatou, teelaa nitoo te tamaa hare naa inaa tammana laatou, ni saua laatou te hare naa ka oo ma laatou i te saaita laatou ni oo ma Joshua no too naa kerekere inaa kanohenua ni kerekereia TeAtua. Te tamaa hare naa nituu i te kina naa no tae iloo ki te ssao David ni tuku.⁴⁶ TeAtua ni hiihai ki David, teena David ni vanaake ki TeAtua maa ia ma ki hakatuu se hare ki noho te Atua aa Jacob.⁴⁷ Iaa teelaa ko Solomon are raa ni hakatuu te hare tapu TeAtua naa.⁴⁸

48 “Tevana iaa, TeAtua Haimahi raa see noho iloto naa hare naa tama e hakatuu; e mee pee ko naa taratara ake te pure TeAtua:

49 “TeAriki e mee maa, Te lani ko taku nohorana, aa te kerekere ko taku aruna e hakapiri aku vae.

Se hare peehea kootou ma ki hakatuu ma se hare aaku?

Teehea taku kina ma ki noho?

50 A nau soko nau ni penapena naa mee nei hakkaatoa.⁵¹

51 “Kootou ku manava makattau peehea! Kootou ku mee iloo pee ko naa tama seki illoa i TeAtua: kootou kullono nataa peehea inaa taratara TeAtua! Kootou maraa e heatu ma Te Aitu Tapu, peela koi ma ko naa tippuna kootou naa.⁵² Se pure peehea TeAtua ni see mee pakavaina naa tippuna kootou naa? Naa tama hoki e heheuna i TeAtua, teelaa ni tarataraina laatou imua iloo i te au te Tama e Tonu raa, ni taايا hoki naa tippuna kootou. Aa teenei kootou ni ffuri no hookina kootou te tama naa ki naa tama e hakallika raa ki taia no mate.⁵³ Naa Loo TeAtua raa ni kauatu naa ensol raa ki kootou naa Jew, tevana iaa kootou ni see tautari ki naa Loo naa!”

Stephen e tauatia naa Jew ki naa hatu

54 Naa tama i te Kansol raa ni porepore iloo inaa lloto laatou inaa hakannoo laatou ki naa taratara Stephen e hai ake.⁵⁵ Tevana iaa naa mahi kato TeAitu Tapu raa nitakkoto i Stephen, teena aia ni ttoka no kite inaa maasina iho TeAtua i te lani, aa i naa tuu ake Jesus i te vasi hakamaatau TeAtua.⁵⁶ Stephen ki mee ake, “Kootou mmata! Nau ekite inaa taraki mai te lani ka tuu iho te Tama te Henua raa i te vasi hakamaatau TeAtua!”

57 Naa tama i te Kansol naa ni ppui naa kautarina laatou ki see llono laatou inaa taratara Stephen, teena kappisi iloo naa varo laatou no osohia laatou Stephen no tauhia.⁵⁸ Teena taakina iloo laatou te tama naa ki haho te henua naa no tauatia ki naa hatu. Naa tama naa ni uii naa kkahu laatou raa no tuku atu iloo ki mmata ake te tama taane tokotasi, tana inoa ko Saul.

59 Te saaita naa tama naa nituu ka tauatia laatou Stephen raa, Stephen ni tuu koi no taku, “TeAriki Jesus, too atu taku manu!”

60 Teena tuu iloo ia ki ana turi no taku ka tani vaaruna, “TeAriki! Koe see maanaturia naa haisara naa tama nei e mee kiaa nau!” A ia ni oti koi ana taratara nei raa, mate iloo ia.

✧ 7.43 Amos 5.25-27 (LXX) ✧ 7.44 Ex 25.9,40 ✧ 7.45 Josh 3.14-17 ✧ 7.46 2 Sam 7.1-16; 1 Chr 17.1-14 ✧ 7.47 1 Kgs 6.1-38; 2 Chr 3.1-17 ✧ 7.50 Is 66.1-2 ✧ 7.51 Is 63.10

Teenaa Saul nihihai maa naatama naa kitaia laatou Stephen kimate.

8

Saul e taaiia a ia naa tama te lotu

¹ Ite saaita naa raa, naa tama telotu e noho iloto Jerusalem raa nikaamata te haia hakallikaina. Naa tama hakkaatoa elotura naa ni masseu ki naa matakaaina iloto Judea maa Samaria. Teelaa ko naa aposol raa koi ni noho i Jerusalem. ² E mee naa tama telotu nitoa laatou te haitino Stephen no tanumia, naa tama naa ni mmate hakaoti i naa ttani laatou.

³ Tevanaiaa Saul nikaamata no seua aia telotu. Aia nisare uru katoo inaa hare naa tama elotura naa no huutia ake naa taanata maa naa haahine hakkaatoa elotu no ppono ki loto te hare karapusi.*

Te Lono Taukareka raa ku tarataraina i Samaria

⁴ Naatama elotu teelaa ni masseu mai i Jerusalem raa ni oo no hakaeta te Lono Taukareka raa inaa kina katoo laatou eoo. ⁵ Philip ni hano kite matakaaina hakamaui i Samaria raa no hakaeta i naa tiputipu Christ kite kanohenua te matakaaina naa. ⁶ Te saaita te kanohenua naa ni llono inaa taratara Philip ka kkite laatou i ana hakassura naa mahi TeAtua raa, naa tama naa ni hakannoo hakaraa oi iloo ki ana taratara e kauake. ⁷ E tammaki iloo naa tama ni tauria naa tippua hakallika raa ni haia no taukalleka, teenaa naa tippua naa ni kappisi naa varo laatou ite saaita laatou ni hakattaharia inaa tama naa, aa e tammaki naa tama see lavaa te sassare ma naa tama see ssare hakaraa oi ni haia no taukalleka. ⁸ Teenaa naa tama i te matakaaina naa ni fiafia iloo.

Simon te tama pakava

⁹ Teelaa setama pakava e noho ite matakaaina naa, tana inoa ko Simon. Te kanohenua Samaria naa ni massaro iloo inaa pakava te tama naa e hai, aa te tama naa e hikkahi kiaa ia maa ia se hakamaui. ¹⁰ Naa tama hakkaatoa i te matakaaina naa, teenaa e kaamata mai iloo inaa hakamaui no tae ki naa tamavare, ni hakannoo atu hakaraa oi iloo ki naa vana te tama naa e hai, ka taratara hakanau peelaa, “Naa mahi TeAtua e ilotia ma ko ana ‘Mahi Hakamaatua’ raa, te nei e hakatii maarama mai i te tama nei.” ¹¹ Naa tama naa ni hakannoo atu iloo peenei kite tama naa ilaotou ku rooroa iloo inaa noho laatou ka massaro peenaa inaa pakava te tama naa e hai. ¹² Tevanaiaa, i te saaita naa tama naa ni hakannoo ki naa hakaeta ake Philip te Lono Taukareka ite Nohorana TeAtua aa maa Jesus Christ ko te Mesaea raa, naa tama naa, teenaa ko naa taanata ma naa haahine hakkaatoa, ni too te hakaukau tapu. ¹³ Simon tana tino hoki ni hakannoo ki naa taratara Philip; aa itana saaita ni oti te too te hakaukau tapu raa, a ia ni taka atu vaamuri Philip, teenaa ki oho ana mouri i ana kite i Philip e hakassura naa mahi e llasi TeAtua.

¹⁴ Naa aposol e noho i Jerusalem raa ni llono maa te kanohenua haka Samaria raa ku oti tetoo naa taratara TeAtua, teenaa heunatia iloo laatou Peter laua ma John ki oo ki Samaria. ¹⁵ Te takarua naa ni ttae atu no taku iloo ma naa tama ku lotu i te kina naa, teenaa ki toa laatou TeAitu Tapu. ¹⁶ Ite aa, inaa mahi TeAitu Tapu raa seki tau inaa tama naa; laatou ni hakaukau tapuina koi iloto te inoa TeAriki

* 8.3 Acts 22.4-5; 26.9-11

Jesus. ¹⁷ Peter ma John ni oo atu no hakapiri iloo naa rima laaua iaruna naa tama naa no taku maa naa tama naa, teenaa tau iloo TeAitu Tapu raa i naa tama naa.

¹⁸ Simon ni kite maa TeAitu Tapu raa ni tau i naa tama raa i te saaita naa aposol raa ni hakapiri naa rima laaua iaruna laatou, teenaa hookii iloo naa mane ki Peter ma John, ¹⁹ ka mee ake peelaa, “Kaumai naa mahi naa kiaa nau hoki, teenaa ki taku saaita e hakapiri aku rima iaruna naa tama raa, TeAitu Tapu ki tau i naa tama naa hoki.”

²⁰ Araa nei Peter ku mee ake kiaa ia, “Tere hakaatea iloo ma oo mane naa ki te kina te ahi eura see mate! Eaa? Koe e maanatu maa koe elavaa koi tetauia akoe naa mahi TeAtua ki te mane?” ²¹ Koe see hai vana e mee iloto naa heuna maaua nei, i te aa i too hatumanava see tonu i naa karamata TeAtua. ²² Tiiake oo mannatu hakallika naa, aa koe kutaku ki TeAriki ki aroha iaa koe, iaa koe ni mee oo mannatu e hakallika peenaa. ²³ I te aa, nau ekite maa too manava kaimanako naa e hakallika iloo, aa koe hoki setama ku hakavaarea naa mahi te haisara.”

²⁴ Teenaa ki mee ake Simon, “Koorua taku ki TeAtua ki see ssura naa vana koorua e taratara nei iaa nau.”

²⁵ Te saaita Peter ma John ni oti te hakaeta ki naa tama raa i te illoa laaua i Jesus Christ aa inaataratara TeAriki raa, laaua ni ahe ki Jerusalem. Teenaa laaua ni hakataka atu i naa tamaa henua vaaroto Samaria raa ka hakaeta te Lono Taukareka ki naa tama i naa kina naa.

Philip e akonakiria a ia te tama haka Ethiopia

²⁶ Teenaa te ensol tokotasi TeAtua ni vanaake peelaa ki Philip, “Masike no hano kite kipu kite ara etaa vaaroto mouku, teenaa ko te ara e tere iho i Jerusalem ki Gaza.” (Te ara naa ku see saarea i naa aso nei.) ²⁷ Teenaa masike iloo Philip no hano i te ara naa. I te ara raa a ia ni tiri i te tama haka Ethiopia e taapaa ma se ‘eunuch’, e tere i tana karis raa ki tana henua. Te tanata naa se hakamau e roorosi i naa mane te tuku ffine i Ethiopia, aa a ia naa ni hano ki Jerusalem no lotu i TeAtua, aa te nei a ia ku ahe ki tana henua. ²⁸ Te tanata naa enoho iaruna tana karis raa ka paupau telaupepa te pure Isaiah. ²⁹ TeAitu Tapu raa ki mee ake ki Philip, “Sare atu ki taupiri koe ki te karis e tere raa.” ³⁰ Teenaa tere atu iloo Philip ki te karis naa no lono i naa paupau te tanata naa telaupepa Isaiah. Philip ki vasiri ake, “Koe e iloa i te hakataakoto naa taratara e paaua a koe naa?”

³¹ Te hakamau raa ki mee ake, “Nau ma ki iloa peehea ki mee maa see haitama e iloa e hakaari mai te hakataakoto naa taratara nei?” Teenaa vanaake iloo te tama naa ki Philip ki kake ake ki aruna no noho i tana vasi. ³² Naataratara telaupepa Isaiah enoho te tanata naa no paupau raa e taratara peelaa:

“Tama naa e mee pee ko te sipsip e taakina ki taia,
a ia ni sei iloo se taratara ni pesi,

e mee pee ko naa moe seemuu te sukua sipsip i ana tasia tana huru.

³³ Tama naa ni kotia vare lokoi ka hakanaparia,

A ia sei tana haanauna e noho mai ma ki taratara ai te henua i laatou, i te aa i aa ia ku taia no mate, teenaa tana ora i te kerekere nei ku oti.”*

³⁴ Te hakamau raa ki vasiri ake ki Philip, “Hakaari mai, te pure e sissii naa taratara nei e taratara i ai? A ia e taratara iaa ia soko ia, sei, e taratara i telaa tama?” ³⁵ Teenaa kaamata iloo Philip te hakaeta ake

te Lono Taukareka i Jesus raa ki te tanata naa, e kaamata iloo i te taratara te Laupepa Tapu e paaua laaua naa. ³⁶ Te takarua naa ni tere iho i te ara naa no tae iloo ki te kina te vai. Teenaa ki mee ake te hakamau raa Philip, "Ttoka mai, teenei se vai. Nau e puuia te aa ma ki see too nau te hakaukau tapu?" ³⁷ [Philip ki mee ake, "Koe e lavaa te too te hakaukau tapu ki mee maa koe elotu ma too hatumanava hakkaatoa i TeAtua." Te hakamau raa ki hakaaha ake, "Nau e iloa maa Jesus Christ ko te Tama maaoni TeAtua."]

³⁸ Te hakamau naa ni huri no vanaake iloo ki te tama e terekia a ia te karis raa kittuki, araa ssepuiho iloo laaua ma Philip ki te vai, no hanatu Philip no hakaukau tapu te hakamau naa. ³⁹ Te saaita te takarua naa ni massike ake i te vai raa, Philip ni toa TeAitu Tapu raa i te kina naa no see kite hakaoti te hakamau naa iaa ia. Te hakamau raa iaa ni hano hiahia koi ki tana henua. ⁴⁰ Philip iaa ni kite maa ia ku noho i Asotus. Teenaa a ia ni hakataka i te kina naa no hano ki Sisaria ka hakahea te Lono Taukareka raa i naa tamaa matakaaaina katoo i te kina naa.

9

Saul ku huri tana manava no lotu i TeAtua (Acts 22.6-16; 26.12-18)

¹ I te saaita naa raa, Saul koi lellere kitaaia a ia naa tama e tautari ki TeAriki. Teenaa a ia ni masike no hano iloo no mmata i te Maatua Hakamau raa ² ki sissii ni pas no hakailoa ake ki naa hare lotu naa Jew i Damascus, ma ki mee a ia, Saul, e lave ni tama e tautari ki te Mateara TeAriki i te kina naa, teenaa ko naa taanata hakapaa katoo ma naa haahine, naa tama naa ma ki tauhia a ia no taakina ake ki Jerusalem.

³ Teenaa te saaita Saul ni hanatu no taupiri ki Damascus raa, a ia ni hakatekia inaallama ake te maasina raa i te lani no too te maasina naa iaa ia. ⁴ Saul nileiho kite kerekere no lono iloo ia i naa taratara ake te reo raa peelaa kiaa ia, "Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa?"

⁵ Saul ki vasiri, "Koe ko ai, TeAriki?"

Te reo raa ki mee ake, "Nau ko Jesus, te tama e seeia a koe ki taia. ⁶ Masike ki aruna aa koe ku hanatu kiloto te matakaaaina naa. E mee te tama e noho i te kina naa ma ki taratara atu i too vana ki mee."

⁷ Naa tama ni oo laatou ma Saul raa ni tuu seemu koi, see hai taratara. Naa tama naa ni llono i naa taratara ake te reo naa, tevana iaa laatou ni see hai tama ni kkitte. ⁸ Saul ni masike ki aruna no mee iloo ma ki tallaki ana karamata, araa nei ana karamata ku ppuni. Teenaa ppiki iloo naa tama naa te rima Saul no hakattaki ki loto ki te matakaaaina Damascus. ⁹ Ni aso iloo e toru, Saul ni see lavaa te kite, aa i naa aso naa raa, a ia e noho see kai aa see unu.

¹⁰ E noho iloto Damascus raa, teelaa setama elotu, tana inoa ko Ananias. TeAriki ni hakasura atu kiaa ia no vanaake peelaa, "Ananias!"

Ananias ki hakaaha ake, "TeAriki, teenei nau."

¹¹ TeAriki ki mee ake, "Masike no hano ki te ara e ttapa ma ko te Ara e Tonu, aa i te hare Judas raa koe ku vasiri ki mmata koe i te tanata haka Tarsus e ttapa ma ko Saul. Ttama naa e taku, ¹² ku oti te hakakii te TeAtua i naa hanake te tanata e ttapa ma ko Ananias no haka piri ana rima kiaa ia ki kite ia hoki."

13 Teenaa ki mee ake Ananias, “Te Ariki, turaa tama ku oti te taratara mai i naa sosorina te tama naa, aa i ana vana hakallika iloo ni mee kiootama i Jerusalem. 14 Aa teenei aia ku heunatia mai naa maatua hakamaatua i Damascus ki au no karapusina naa tama katoo e lotu iaa koe.”

15 Te Ariki ki mee ake kiaa ia, “Tere. Teenaa kotaku tama nittapa ma kioti ku haia aku heuna. Taku inoa ma ki hakailotia te tama naa ki naa tama i naa henua sara, ki naa tuku aa ki te kanohenua hoki Israel. 16 Aa te tama naa ma ki hakaarina ake nau ki iloa maa ia ma ki mee pakavaina, i te aa iaa ia e lotu iaa nau.”

17 Teenaa hanatu iloo Ananias no uru atu ki te hare e noho ai Saul no hakapiri atu ana rima kiaa ia ka mee ake peela, “Saul, taku taina. Nau e heunatia mai Te Ariki Jesus, te tama ni hakasura atu kiaa koe i te ara i too saaita ni au peenei, ki au nau no mmata iaa koe ki lavaa koe te kite hoki, aa ki tau naa mahi Te Aitu Tapu iaa koe.” 18 Saaita naa lokoi, te mee e mee ma ni unahi naa ika raa ku maaoha mai i naa karamata Saul no kite hoki a ia. A ia ni masike ki aruna no huri atu iloo Ananias no hakaukau tapuria. 19 Teenaa itana saaita ni oti te kai raa, a ia ni makkaa hoki.

Saul e hakaeta te Lono Taukareka i Damascus

Saul ni noho ake ana aso i Damascus ma naa tama telotu. 20 A ia ni hanotonu ki naa hare lotu naa Jew raa no kaamata te hakaeta maa Jesus ko te Tama Te Atua.

21 Naa tama hakkaatoa ni lono i ana hakaeta naa taratara naa ni oho ka vasirisiri peela, “E aa? Teenei sei ko te tama koi ni sare taia a ia naa tama i Jerusalem te laa e lotu i Jesus? Te tama nei sei ni au no mee ki karapusina naa tama naa aa ku taakina ki naa maatua hakamaatua?”

22 Tevana iaa Saul ni usuhia Te Atua ka haimahi ana taratara; a ia ni mattoni iloo i ana hakaeta maa Jesus ko te Mesaea, teenaa naa Jew e nnoho i Damascus raa ni see hai taratara ni illoa ma ki hakaeta laa-tou ana taratara.

23 E tammaki naa aso ku oti te llaka raa, naa Jew raa ni kkutu hakapaa no taratara ki taia laa-tou Saul. 24 Tevana ia Saul ni hakaarina ake i te vana naa tama naa ni taratara ki mee. I te poo ma te ao naa tama naa e roorosi peena i naa mata naa ara te matakaaina naa ki kkite laa-tou i Saul aa kutaia laa-tou kimate. 25 Tevana iaa i te poo tokotasi raa, naa tama nittaka ma Saul raa ni toa laa-tou Saul no pponotia kiloto te kete no hakateresia ki taha te hiri e aareha i te henua naa.*

Saul ku ahe ki Jerusalem

26 Saul ni hano ki Jerusalem no mee ma ki heheuna ia hakapaa ma naa disaipol. Tevana iaa naa disaipol raa ni mattaku iaa ia, i laa-tou ni mannatu maa Saul sei se tama e lotu maaoni. 27 Teenaa hanake iloo Barnabas no toa Saul ka oo laa-tou no mmata i naa aposol. Barnabas ni taratara ake ki naa aposol raa i naa hakasura ake Te Ariki no taratara laa-tou ma Saul i te ara. A ia e taratara ake hoki i naa hakaeta see kkapo Saul te Lono Taukareka iloto te inoa Te Ariki i Damascus. 28 Teenaa noho iloo Saul ma naa tama naa i Jerusalem ka hakaeta see kkapo te Lono Taukareka raa iloto te inoa Te Ariki. 29 A ia ni taratara ka hakatauttau hoki laa-tou ma naa Jew te laa e illoa te taratara haka Greece. Teenaa mee iloo naa tama naa ma ki taia laa-tou Saul ki mate. 30 Te saaita naa tama telotu raa ni lono i te vana naa raa, toa iloo laa-tou Saul ki Sisaria no heunatia ka hano ki Tarsus.

* 9.25 2 Cor 11.32-33

³¹ Teenaa te nnoho naa tama te lotu i Judea, Galilee, aa ko Samaria raa ni taukareka iloo. Naa tama naa ni tokonakina hakaraao iloo TeAitu Tapu, aa te kooina ni hakauru ake no lotu laatou hakapaa raa ni hanake no tammaki iloo. Teenaa naa tama naa ni nnoho ka lotu peenaa i TeAriki.

Peter e hakassura naa mahi TeAtua i Lida ma Jopa

³² Peter ni hano ki naa kina hakkaatoa i te matakaaina naa, teenaa i te saaita tokotasi raa, a ia ni hano no mmata i naa tama TeAtua e nnoho i Lida. ³³ I te kina naa raa, a ia nittiri i te tanata e ttpa ma ko Enias. Te tanata naa seelavaa te sasare, aa te nei a ia kulava iloo ana setau e varu emoemoe koi peenaa, seelavaa te masike. ³⁴ Peter ni huri atu no mee ake peelaa kia ia, “Enias. Koe e haia Jesus no taukareka. Masike no ffatu oo moelana.” Teenaa masike lokoi Enias notuu ki aruna. ³⁵ Naa tama hakkaatoa ni nnoho i Lida ma Sharon raa ni kkite ia ia, teenaa naa tama naa ni ffuri naa manava laatou no tautari katoo ki TeAriki.

Dorkas e hakaoratia Peter

³⁶ I te matakaaina e ttpa ma ko Jopa raa, te laa se ffine elotu, tana inoa ko Tabita. Iaa tana inoa haka Greece raa ko Dorkas.* Te ffine naa e hakassura peenaa te tiputipu e taukareka aa etokonaki peenaa ki naa tama e nnoho see hai mee. ³⁷ I te saaita naa raa, te ffine naa ni laavea te maki no mate iloo. Tana haitino ni hakaukauria no hakamoeria iloo i te puitana iaruna. ³⁸ Jopa see mmaa i Lida. Teenaa te saaita naa tama e tautari i Jesus e nnoho i Jopa raa ni llono maa Peter e noho i Lida raa, heunatia iloo laatou te takarua taanata ki oo no mee ake ki Peter ki hakavave no hanake ki laatou. ³⁹ Teenaa masike iloo Peter no oo laatou. Itana saaita ni tae atu raa, a ia nitoa naa tama naa ki te puitana iaruna. Naa puruna raa ni muimui ake i ana vasi ka ttani no hakarikari ake ki Peter i naa kkahu Dorkas ni tuitui itana saaita koi ora. ⁴⁰ Peter ni heunatia a ia naa tama naa katoo ki oo no ttuu i haho, teenaa tuu iloo ia ki ana tui no taku; araa hakatahuri atu iloo ki te ffine e mate raa no mee ake, “Tabita, masike ki aruna!” Te ffine naa ni tallaki ana karamata no kite iloo i Peter, teenaa masike iloo ia no noho ki aruna. ⁴¹ Peter ni suru atu no hakamasikeria iloo ia te ffine raa ki aruna. Teenaa kannaa-tia ake iloo ia naa tama te lotu, hakapaa ma naa puruna, ki oo ake no mmata i Dorkas ku ora hoki. ⁴² Te lono nei ni tere ki naa kina katoo iloto Jopa, teenaa tura naa tama iloo ni ffuri no lotu i TeAriki.

⁴³ Peter ni noho ake iloo ana aso e tammaki i Jopa laua ma Simon, teenaa se tama e penapena mee ki naa kiri naa manu.

10

Peter laua maa Cornelius

¹ Te laa setanata e noho i Sisaria, tana inoa ko Cornelius. A ia naa se hakamau i te kaavena soldia naa Rome e taapaa ma kote ‘Kaavena Soldia Haka Italy’. ² Te tanata naa setama te lotu, aa tana haanauna naa hakkaatoa elotu i TeAtua. A ia setama maraa etokonaki ki naa Jew e nnoho hakaaroha aa etaku peenaa ki TeAtua i te kau saaita. ³ I te aso tokotasi, i te ttoru telaa suru raa, a ia ni hakakkiitea TeAtua i naa hanake te ensol tokotasi TeAtua kia ia no mee ake, “Cornelius!”

* **9.36** Te inoa Tabita (haka Aramaic) aa ko Dorkas (haka Greece) e mee maa te manu ‘deer’

⁴ Cornelius ni matakū ka tōka tonu atu ki te ensolraa ka mee ake, “TeAriki, teelaa se aa?”

Te ensolraa ki mee ake, “TeAtua elono iootaku maraa e taku ake; a Ia e hiahia i oo heheuna tokonaki kiaaraatama, aa te nei a Ia ku noho ki kauatu oo mee e fifai.” ⁵ Heunatia nitama ki oo ki Jopa no toomai te tanata e tōpa ma ko Simon Peter. ⁶ Tōtama naa e noho laaua ma Simon, te tama maraa e penapena mee ki naa kiri naa manu. Te hare te tama naa e tuu taupiri kitai.” ⁷ Araa teenaa, hano iloo te ensolnaa, aa Cornelius iaa ku aru ki te takarua i ana poe raa aa ma te soldia tokotasi, teenaa setama elotu aa e heheuna iaa ia. ⁸ A ia ni taratara ake i ana mee ni hakakiiitea TeAtua, teenaa heunatia iloo ia naa tama naa ka oo ki Jopa.

⁹ I te ssoa te aso, te saaita telaa ni ino raa, naa tama naa ni sassare no taupiri atu iloo ki Jopa; aa i te saaita naa raa, Peter ni kake ki aruna te taffuu te hare Simon raa ki mee ana taku ki TeAtua. ¹⁰ A ia ni lono i tana hiikai; aa i te saaita naa tama raa koi ppena mai naa kaikai raa, Peter ni hakakiiitea TeAtua tana vana. ¹¹ A ia ni kite i naa taaraki iho te lani ka hakaterekia iho te mee e mee ma se maro e llaa iloo e lasi ki te kerekere, teenaa e mee ma nitama raa e taao hi ki naa tapa e haa te maro naa ka hakatere iho kilaro. ¹² Te kau manu hakkaatoa, naa manu e torotōro, aa ma naa manu lellere i te vao e takkoto i aruna te mee naa. ¹³ Araa te reo raa ku taratara iho, “Peter. Masike no taa naa manu naa no kai!”

¹⁴ Araa nei Peter ku mee ake, “TeAriki, nau see lavaa te mee peenaa! Nau seki kai iloo ni manu e kerekere peenaa.”*

¹⁵ Te reo raa ki tōa ake hoki, “Naa mee TeAtua e tōpa ma e taukalleka raa, koe see tarataraina maa teenaa ni mee e kerekere.”

¹⁶ Te taratara naa ni hakahekahe ake ana saaita iloo e toru, ki oti raa te maro raa ku hakahekahe ki te lani.

¹⁷ Te saaita Peter koi noho no hakataakoto i tana mee ni kite raa, naa taanata ni heunatia ake Cornelius raa ku oti te llave i te hare Simon, teenaa naa tama naa ku ttuu ake i te tootoka te hare. ¹⁸ Naa tama naa ni ttuu no vasiri peelaa, “E hai tama e noho i te kina nei e tōpa ma ko Simon Peter?”

¹⁹ I te saaita naa raa, Peter koi noho no hakataakoto i tana mee ni kite naa, teenaa ki taratara ake TeAitu Tapu raa kiaa ia, “Hakannoo! E mee te takatoru taanata e ssee iaa koe. ²⁰ Masike no hano kilaro, aa koe ku hano maa naa tama naa. Koe ki seai iloo ki mamaanatu tammaki, i naa tama naa nitama e heunatia atu nau.” ²¹ Teenaa sepu atu iloo Peter no mee ake ki naa tama naa, “Nau nei kote tama e seeia kootou. Kootou ni oomai no aa?”

²² Naa tama raa ki mee ake, “Maatou e heunatia mai Cornelius. A ia se tama e sosorina taukareka aa elotu i TeAtua, aa naa Jew raa hakkaatoa e fifai kiaa ia. Te ensol tokotasi TeAtua ni taratara ake ma ki arumia koe ki hanake ki tana hare, ki hakannoo ia maa ni taratara peehea koe ma ki kauake.” ²³ Teenaa tauhia iloo naa tama naa Peter ki nnoho laatou i te poo naa.

I telaa aso raa, Peter ni masike no oo laatou maa naa tama naa; aa e mee hoki naa tama telotu i Jopa ni oo laatou hakapaa. ²⁴ Peter ni tae atu ki Sisaria i te ssoa te aso, aa i te henua naa raa, Cornelius ni noho kattari ake kiaa ia maa ana hare aakina aa maa ana soa ni aru ake. ²⁵ Te saaita Peter ni mee ki uru atu kiloto te hare raa,

* **10.14** Naa Jew raa e puuia naa Loo Moses raa ki see kkai naa manu nei

Cornelius ni hanatu no purepure laua, teenaa hakamaruu iloo ki laro no tuu ki ana turi imua Peter. ²⁶ Tevanaiaa a ia ni hakamasikeria Peter kiaruna, ka mee ake Peter peelaa kiaaia, “Masike. Nau nei setamavarekoi.” ²⁷ Peter ni sare haitaratara laua ma Cornelius ka uru atu ki loto te hare, teenaa kikite ia maa te lopotama ekkutu iloto te hare. ²⁸ Peter ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou e illoa hakaraaoi iloo maa maatou naa Jew raa e puuia naa Loo maatou raa ki see hakauru maatou no hakapaa ki naa tama inaa henua sara aa ki see oo atu maatou no nnoho i naa hare naa tama naa. Tevanaiaa TeAtua ni taratara mai maa nau ki see mee taku maanatu maa naa tama inaa henua sara raa e hakallika te hakapaa ki naa Jew. ²⁹ Teenei ko taku vana ni see sahe i te saaita kootou ni aru mai ma ki au nau. Aa teenei nau ku vasiri atu ki kootou: nau earumia kootou ki au nau no aa?”

³⁰ Cornelius ki mee ake, “I naa aso e toru ku oti tellaka raa, nau e noho ka taku iloto taku hare i te ssao nei, i te ttoru te laasuru. Teenaa tuu ake loko i te tanata e uru ki naa hekau e maasina raa imua aaku ³¹ no mee mai peelaa kiaa nau, ‘Cornelius! TeAtua e lono i oo taku aa e kite i oo tokonaki ki naa tama see hai mee. ³² Heunatia se tama ki hano ki Jopa no toomai te tanata e ttapa ma ko Simon Peter. Ttama naa e nnoho laua ma Simon, te tama e penapena mee ki naa kiri naa manu. Te hare te tama naa e tuu taupiri ki tai.’ ³³ Teenaa aru atu iloo nau ki au koe, aa teenei e taukareka iloo i aa koe ni au. Maatou nei hakkaatoa e nnoho i te kina nei imua TeAtua, ki hakannoo maatou ki naa mee katoo TeAriki ni vanaatu ki taratara mai ki maatou.”

Naa taratara Peter

³⁴ Teenaa kaamata iloo Peter te taratara: “Nau nei ku iloa maa TeAtua maaoni see iloa te hirihiri maa ni tama aana e hiihai. ³⁵ TeAtua e hiihai ki naa tama inaa henua hakkaatoa teelaa elotu iaa Ia, aa e hakassura te tiputipu e tonu. ³⁶ Kootou e illoa i te taratara TeAtua nikkave ki te kanohenua Israel, i ana hakaea te Lono Taukareka i te laaoi iloto te inoa Jesus Christ, TeAriki naa tama hakkaatoa. ³⁷ Kootou e illoa i naa vana ni ssura iloto Judea, e kaamata mai i Galilee imuri te saaita John ni hakaea i naa tiputipu te hakaaukau tapu. ³⁸ Kootou e illoa hoki i Jesus te tama i Nazareth, te tama ni taka ma naa mahi TeAitu Tapu. A Ia ni hakasura te tiputipu e taukareka raa i ana kina katoo ni hano, ka haia a Ia naa tama katoo e tauhia naa mahi Satan raa no taukalleka, i te aa i TeAtua ni taka ma Ia. ³⁹ Maatou nikkite i ana vana katoo ni mee i Israel aa iloto Jerusalem. A Ia ni tuukia te henua ki te kros no mate. ⁴⁰ Tevanaiaa a Ia ni hakamasikeria TeAtua i te mate imuri naa aso e toru, teenaa TeAtua ni mee ake ma ki hakasura mai a Ia ⁴¹ ki maatou koi, naa tama TeAtua ku oti te tuku ki tarataraina te Lono Taukareka. I te saaita Jesus ni hakamasikeria i te mate raa, teenei ko maatou nei ni nnoho nokkai ka unu hakapaa ma Ia. Te henua hakkaatoa iaa ni see kkite iaa Ia. ⁴² TeAtua ni kaumai naa taratara ma ki hakaea maatou te Lono Taukareka raa ki te henua aa ki hakaea hoki maa Jesus raa ko te tama nitukua TeAtua ki hakatonotonu naa tama koi ora aa ma naa tama ku oti te mmate. ⁴³ Naa pure katoo TeAtua raa ni taratara iaa Ia, teenaa maa naa tama elotu i Jesus raa ma ki uiia naa haisara laatou TeAtua iloto te inoa Jesus.”

Naa tama i naa henua sara raa e too TeAitu Tapu

⁴⁴ Te saaita Peter koi taratara raa, Te Aitu Tapu raa ku tau i naa tama hakkaatoa teelaa ni nnoho ka hakannoo kiaa ia. ⁴⁵ Naa Jew elotu teelaa ni oomai hakapaa laatou ma Peter i Jopa raa ni oho i naa mahi Te Aitu Tapu raa ku kauake Te Atua hoki ki naa tama i naa henua sara. ⁴⁶ Ite aa, i naa Jew raa ellono inaatatara hakanau naa tama naa i Te Atua i naa taratara ekkee.

Peter ki mee ake, ⁴⁷ “E hai tama e lavaa te puuia laatou naa tama nei ki see too te hakaukau tapu iloto te vai? Naa mahi Te Aitu Tapu raa ku tau i naa tama nei, e mee pee ko maatou.” ⁴⁸ Teenaa vanaake iloo ia ki naa tama naa kitoo laatou te hakaukau tapu iloto te inoa Jesus Christ. Ki oti raa naa tama naa ku mee ake ki Peter ki noho ake ni aso maa laatou.

11

Peter e taratara ki naa tama te lotu i Jerusalem

¹ Naa aposol raa ma naa tama te lotu e nnoho i naa matakaaaina iloto Judea raa ni llono maa naa tama i naa henua sara raa hoki ku hakannoo ki naa taratara Te Atua. ² Te saaita Peter ni hanatu ki Jerusalem raa, naa tama te lotu teelaa e fiffai maa naa tama i naa henua sara ki ssere raa ni ffuri atu ki Peter no mee ake, ³ “Koe ni lavaa peehea te hano no noho iloto te hare naa tama i naa henua sara raa ka kkaai hakapaa ma naa tama naa?”

⁴ Teenaa kihuriatu Peter nitaratara ake hakaraa oi iloo i naa vana katoo ni mee ia ia: ⁵ “Itaku saaita ni noho kaku i Jopa raa, nau ni hakakiiitea Te Atua i naa me nei: Nau ni kite i naa hakatere iho te mee e tiputipu ma se maro ellaha elasi i telani, teenaa e mee ma ni tama raa e taaohi ki naa tapa e haa te maro naa ka hakatere iho ki laro. Te mee naa ni hakatere iho no ttuki iloo itaku vasi.

⁶ Nau ni ttoka kiloto no kite inaatakkoto naa manu e hahaanai, naa manu kaittama, naa manu e torottoro, aa ma naa manu lellers. ⁷ Araa nau kulono i naa taratara iho te reo raa peelaa, ‘Peter. Masike no taa naa manu naa no kai.’

⁸ “Te vana ia nau ni mee ake peelaa, ‘Te Ariki, nau see lavaa te mee peenaa! Nau seki kai iloo ni manu e kerekere i te vasi te lotu peenaa.’

⁹ “Te reo raa ki taratara iho hoki i telani, ‘Naa mee Te Atua e tta ma e taukalleka raa, koe see tarataraina maa teenaa ni mee e kerekere.’

¹⁰ Te taratara naa ni hakahekahe mai ana saaita iloo e toru, ki oti raa te maro raa ku hakahekahe ki telani.

¹¹ “Ite saaita naa raa, te takatoru taanata teelaa ni heunatia ake i Sisaria no see ia nau raa, ku ttae ake ki taku hare ni noho. ¹² Teenaa taratara mai iloo Te Aitu Tapu raa ki see mamaanatu tammaki nau aa nau ku masike no hano ma naa tama naa. Takaono naa tama te lotu i Jopa raa ni oo hakapaa maatou ki Sisaria no uru atu hakapaa ki loto te hare Cornelius. ¹³ Cornelius ni hakahekahe mai i ana kite i naa tuu ake te ensol raa i tana hare no mee ake kiaa ia peelaa, ‘Heunatia se tama ki hano ki Jopa no toomai tetanata e tta ma ko Simon Peter. ¹⁴ Ttama naa ma ki hakahekahe atu naa taratara teelaa ma ki hakassaoria ai koe aa ma too haanauna naa hakkaatoa.’

¹⁵ “Itaku saaita ni kaamata te taratara raa, Te Aitu Tapu raa ni hanatu no tau i naa tama naa, e mee pee ko tana tau ana i taatou i te kaamata. ¹⁶ Teenaa ki maanatu ake iloo nau ki naa taratara Te Ariki ni mee peelaa, ‘John ni hakaukau tapu te henua kite vai, aa Te Atua ia

ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu.’¹⁷ Taatou e illoa maa TeAtua ni hookii ki naa tama i naa henua sara raa TeAitu Tapu koi teelaa ni hookina mai a Ia ki taatou i te saaita taatou nilotu i TeAriki Jesus Christ. Nau se tama peehea ki maanatu nau maa TeAtua elavaa nau te tuukia?”

¹⁸ Te saaita naa Jew naa nillono i naa taratara nei raa, naa tama naa nisee hai taratara hakallika hoki nimee. Laatou ni ffuri no hakanau i TeAtua peelaa, “Aa teenei TeAtua ku hiihai hoki maa naa tama i naa henua sara raa ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou ki ora laatou!”

Te lotu i Antiok

¹⁹ Aaraa tama te lotu teelaa ni masseu i te ssao te hakallika ni mee i te saaita Stephen ni taia raa, ni hakattaka no ttae iloo ki Fonisia, Cyprus, aa ko Antiok. Naa tama naa ni hakaea te Lono Taukareka raa ki naa Jew raa koi.²⁰ Aaraa tama te lotu iaa, teelaa ni oomai i Cyprus ma Sairin, ni oo ki Antiok no hakaea ki naa tama haka Greece raa i te Lono Taukareka i TeAriki Jesus. ²¹ TeAtua ni tokonaki hakaraa o iloo ki naa tama naa, teenaa e tammaki iloo naa tama ni ffuri naa manava laatou no tautari ki TeAriki.

²² Naa tama te lotu i Jerusalem raa nillono maa e tammaki iloo naa tama i Antiok kulotu. Teenaa heunatia iloo laatou Barnabas ki hano ki te matakaaina naa. ²³ Te saaita Barnabas ni tae atu raa, a ia ni kite i naa heheuna te laaoi TeAtua i naa ora naa tama i te kina naa, teenaa hai ake iloo ia ki naa tama naa ki lotu maaoni laatou i TeAriki ma naa hatumanava laatou. ²⁴ Barnabas se tama e sosorina taukareka aa e lotu maaoni, aa naa mahi TeAitu Tapu raa e takkoto iaa ia. Teenaa e tammaki iloo naa tama ni ffuri naa manava laatou no lotu i TeAriki.

²⁵ Ki otiraa Barnabas ku masike no hano ki Tarsus nossee i Saul. ²⁶ Itana saaita nilave i Saul raa, toa iloo ia no nnoho laaua i Antiok. Ilo to se tau hakkaatoa raa, Barnabas laaua ma Saul ni kkuu peenaa ma naa tama te lotu raa ka akonaki laaua te lopo tama iloo. Teenaa naa tama te lotu i Antiok raa ni mua taapaa ma ni ‘Tama Christ’.

²⁷ I te saaita naa raa, e mee naa pure TeAtua ni oo ake i Jerusalem ki Antiok. ²⁸ Te tama tokotasi i naa tama naa, tana inoa ko Agabus, ni usuhia TeAitu Tapu raa no masike ki aruna no pesi tana taratara maa naa tama hakkaatoa e nnoho i te kerekere nei ma ki laavea te one e lasi. (Te one naa nilave i te henua i te ssao Claudius ni noho ma kote Tuku hakamaatua i Rome.)²⁹ Teenaa tuku iloo te taratara naa tama elotu raa maa laatou kikkave se kooina naa mane laatou elavaa te hakanaaopo raa ki naa tama e lotu e nnoho i Judea. ³⁰ Naa tama naa ni ssiko mane no kauake iloo ki Barnabas laaua ma Saul ki oo no kaavea ki naa tama hakamaatua te lotu i Judea.

12

Naa tama te lotu raa ku mee pakavaina Herod

¹ I te saaita naa raa, te tuku Herod raa ni kaamata no mee pakavaina a ia aaraa tama te lotu. ² Teenaa Herod ni vanaake ki tana soldia raa kituutia te ua James, te taina John, ki te komu taatama raa ki mate.

³ I te saaita Herod ni kite maa naa Jew raa ni fiafia itana vana nimee nei raa, hano iloo ia no mee ma ki tauhia Peter. (Naa vana nei nimee i te ssao te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa). ⁴ Peter ni tauhia naa soldia Herod raa no ponotia iloo kiloto te hare karapusi, araa

tuku iloo naa kaavena soldia e haa ki roorosi i Peter, te takahaa soldia ite kaavena tokotasi. Teenaa Herod ni maanatu maa Peter ki oti ku too ake no hakatonu ana sara raa imua naa karamata te henua imuri te Kaikai te Pasova.*⁵ Teenaa Peter nitiiake ka moe peenaa iloto te hare karapusi; naa tama telotu raa iaa nitaku hakappuru iloo ki TeAtua ki tokonaki kiaa ia.

Peter ku hanaa i te hare karapusi

⁶ Te poo hakaoti Peter ite hare karapusi, iaa ia ma kitoa Herod no hakatuuria imua te henua ite ssoa te aso raa, Peter ni hakamoeria iloto te takarua soldia. A ia naa e saisaitia ki naa seni e lua; te seni tokotasi e sai atu ki te soldia i tana vasi, aa telaa seni e sai atu ki telaa soldia i telaa vasi aana. Araa soldia iaa e ttuu ka roorosi ite tootoka.⁷ Saaita naa lokoi raa, te ensol TeAtua raa ku tuu ake no too te maasina raa iloto te hare karapusi. Te ensol raa ni kapaatu ki te utukei Peter no ffano iaa ia ki maahuru. A ia ki mee ake peelaa ki Peter, “Hakavave no masike ki aruna!” Naa seni nimmau inaa rima Peter raa ni maffana lokoi i te saaita naa no maaha ki laro.

⁸ Teenaa mee ake iloo te ensol raa kiaa ia, “Tuu tootuu naa aa koe ku hakao ootaka.” Ki oti raa, te ensol raa ki mee ake hoki, “Hakao too kkaahu raa aa koe ku au vaamuri aaku.”⁹ Peter ni hanatu vaamuri te ensol raa no oo iloo laaua ki haho te hare karapusi, tevana iaa Peter ni hakatuu nataa iloo maa tevana te ensol e mee nei sevana maaoni; a ia nittau maa ia e miti.¹⁰ Takarua naa ni oo no hakaraka iloo te kaavena mua naa soldia aa te ssoa te kaavena, teenaa oo atu iloo laaua no ttae atu ki te tootoka katana e ppui i te ara e uru atu ki loto te matakaaina naa. Te saaita laaua nit tae atu raa, te tootoka naa ni taaraki soko ia, teenaa uru iloo laaua ki haho. Laaua ni sassare ka oo i te ara tokotasi no seai lokoi te ensol raa i te vasi Peter.

¹¹ Teenaa ki maasaro iloo Peter i te vana ni mee iaa ia naa, no taratara ia peelaa, “Teenei nau ku iloa maa teenei sevana maaoni! TeAtua ni heuna tana ensol raa ki au no hakasaoria nau inaa mahi Herod aa inaa vana katoo naa Jew raa ni mannatu ma ki mee kiaa nau.”

¹² Te saaita Peter ni maasaro ake inaa vana e mee iaa ia raa, a ia ni hano ki te hare Mary, tetinna John Mark, ite kina telopotama nikkutu no taku.¹³ Peter ni hanatu no pakuukuu iloo ite tootoka i haho, teenaa hanatu iloo te taupu e heheuna i te hare naa, tana inoa ko Roda, no mee ma ki taaraki te tootoka.¹⁴ I te saaita te taupu naa ni mate ite reo Peter raa, a ia ni hiahia iloo, teenaa aia nissiri ma ki taaraki te tootoka; a ia ni ahe koi ki hare no taratara ake ki naa tama i te hare raa maa Peter e tuu ake i haho.

¹⁵ Naa tama raa ki mee ake, “Koe ku vvare!” Tevana iaa te taupu raa ni ppura iloo maa teelaa ko Peter maaoni. Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Teenaa pee ko te mouri koi Peter.”

¹⁶ Peter iaa koi tuu ka pakuukuu mai i te tootoka. Teenaa taaraki iloo naa tama naa te tootoka no llee naa mouri laatou inaa tuu ake Peter.¹⁷ Peter ni ssau atu tana rima kinnoho seemuu laatou, teenaa taratara ake iloo i naa hanake TeAriki no toomai a ia i te hare karapusi. Ki oti raa taratara ake hoki a ia peelaa, “Kootou hakaari atu ki James aa ma naa tama hakkaatoa telotu.” Teenaa masike iloo ia no hano ki telaa kina.

¹⁸ I te tapataiaio raa, naa tama e roorosi te hare karapusi raa ni vvare hakaoti iloo i Peter kuseai.¹⁹ Herod nikkave tana taratara ki seeia Peter, tevana iaa te tama naa ni see laavea laatou. Teenaa vanaake iloo

* 12.4 Ex 12.1-27

ia ki ana soldia raa ki vasiria naa tama ni roorosi te hare karapusi raa aa ko toa no taaia ki mmate.

Herod ku mate

Herod ni masike i Judea no hano iloo no noho hakamaarie i Sisaria. ²⁰ Herod ni hakatauttau laatou ma naatama i Tyre ma Saidon. Teenaa hakapaa iloo naatama inaa matakaaaina elua naa no oo ake ma ki mmata laatou i Herod. Naa tama naa ni oo imua no usuhia laatou Blastus, te hakamau naa poe te tuku, ki tokonaki ki laatou. Teenaa oo iloo naa tama naa ki Herod no taratara ki see hetaa laatou, i te henua laatou raa e too kaikai peenaa i te henua te tuku naa.

²¹ I tana aso ni tuku raa, Herod ni hakao ki ana kkahu hakamaatua raa no noho i aruna tana nohono maatua no kauake tana taratara ki te henua. ²² Teenaa kitanitani varo atu naa tama naa, “Teenaa seai se tama nei e taratara, teenei se atua.” ²³ Herod ni likittia te ensol TeAtua raa no hakaraaua ki te maki e lasi i te saaita naa lokoi, teenaa i aa ia ni see taratara hakanau i TeAtua. Tana haitino ni kaina katoo naa roo raa no mate iloo ia.

²⁴ Naa taratara TeAtua ia ni ttoha ki naa kina hakkaatoa, teenaa te kooina naa tama ni hakannoo ki naa taratara naa no lotu i TeAtua raa, ni hanake no tammaki iloo.

²⁵ Barnabas laaua ma Saul ni oti te mee naa heuna laaua raa, ahe ake iloo i Jerusalem ki Antiok, laatou ma John Mark.

13

Barnabas laaua ma Saul e heunatia TeAitu Tapu ki oo no mee naa heuna TeAtua

¹ E mee naa pure TeAtua maa naa tisa te lotu e ffai i naa tama te lotu i Antiok. Naa tama naa ko:

Barnabas,

Simeon, ttama e taapaa ma ko Naiger,

Lusius, te tama i Sairin,

Manaen, ttama ni purutia naa maatua Herod,

aa ko Saul.

² Te saaita naa tama naa ni hakapakuu ka lotu i TeAtua raa, TeAitu Tapu raa ki mee ake ki laatou, “Hakatapu mai Barnabas laaua ma Saul ki heunatia laaua aku heuna ni tuku atu ki laaua.”

³ Naa tama naa ni hakapakuu ka taku, teenaa hakapiri iloo naa rima laatou ki aruna te takarua naa, araa heunatia iloo laatou te takarua naa ka oo.

Paul laaua ma Barnabas i Cyprus

⁴ Barnabas laaua ma Saul ni heunatia TeAitu Tapu ka oo ki Selusia, teenaa kkake iloo i te vaka raa no tere ki te henua e ttapa ma ko Cyprus.

⁵ I te saaita te takarua naa ni ttae ki Salamis raa, laaua ni hakaea te Lono Taukareka TeAtua raa iloto naa hare lotu naa Jew. Te takarua naa ni ttaka ma John Mark ki tokonaki ki laaua.

⁶ Naa tama naa ni oo no ttae iloo ki telaa vasi te henua naa ki te matakaaaina ettapa ma ko Pafos. Teenaa ki ttiri laatou i te Jew e mee ana pakava, tana inoa ko Bar Jesus, aa te tama naa e hai maa ia se pure TeAtua. ⁷ Te tama pakava naa ni vaisoa ma te hakamau te henua naa. Te inoa te hakamau naa ko Sergius Paulus, se tama e iloa i naa vana. Teenaa Barnabas laaua ma Saul ni arumia te hakamau naa ki oo ake kiaa ia, i te aa ia ia e hii hakannoo ki naa taratara TeAtua.

⁸ Tevana ia te takarua naa ni sahea peenaa Elimas (teenaa ko te inoa

haka Greece te tama pakava naa), ite hakamauraa e usuusuhia a ia ki see lotu i Jesus. ⁹ Teenaa ki tau TeAitu Tapu raa i Saul (telaa inoa aana ko Paul): a ia ni ttoka tonu ki te tama pakava raa no mee ake, ¹⁰ “Koe se tamariki Satan! Koe naa ko te tama e hakassara naa vana hakkaatoa ettonu. Koe e taka ma te kau sosorina tippua, aa naa vana ettonu TeAtua raa e haia a koe peenaa maki hurisia ki mee ma ni vana hakalellesi. ¹¹ Naa hakkaitoa TeAtua raa teenei ku pakkuu atu kiaa koe; oo karamata ma ki ppuni aa koe ma ki taka too saaita see kite i naa maarama te ao.”

I te saaita naa lokoi raa, te nnehu raa ku uhi ake i naa karamata Elimas, teenaa sare iloo ia no ssee se tama ki tauhia tana rima no taakina a ia. ¹² Te saaita te hakamau naa ni kite maa naa karamata Elimas ku ppuni raa, a ia ni iloa maa naa taratara e mee i Jesus raa ni taratara maaoni, i aa ia ni maasaro iloo i naa akonaki te takarua raa e kauake i TeAriki.

Paul laaua ma Barnabas i Antiok i loto Pisidia

¹³ Paul laatou ma naa tama ettaka ma ia raa ni ffana i Pafos no tere iloo no tae ki te matakaaina Perga iloto Pamflia. Teenaa John Mark ni masike ite kina naa no ahe ki Jerusalem. ¹⁴ Naa tama naa ni massike hoki i Perga no hakataka ki Antiok iloto Pisidia. Ite Sabataraa, laatou ni oo no uru atu kiloto te hare lotu naa Jew raa no nnoho kilaro. ¹⁵ Te saaita naa taratara iloto naa Loo Moses aa ma naa taratara naa pure TeAtua raa ni oti te paaau ake raa, naa hakamau te hare lotu raa ki kave laatou taratara peelaa ki Barnabas laua ma Saul, “Naa taaina maatou nei. Ki mee se tama i koorua e hiihai maa ia ki mee se taratara maana ki tokonaki ki naa tama nei, e taukareka, koorua taratara.”

¹⁶ Teenaa masike iloo Paul kiaruna no ssau atu tana rima ki hakannoo ake naa tama naa, teenaa kaamata iloo ia tetaratara, “Kootou naa tama i Israel aa ma naa tama hakkaatoa i naa henua sara teelaa elotu i TeAtua: kootou hakannoo mai! ¹⁷ TeAtua teelaa elotu ai te kanohenua Israel raa ni tini maa naa tippuna taatou raa ko tana kanohenua, teenaa naa tama naa ni haia a Ia no tammaki iloo i te saaita naa tama naa ni nnoho ma ni horau i Egypt, aa iaa Ia se Atua e haimahira, te kanohenua Israel raa ni lavaa te taakina a Ia no hakattaha i Egypt.* ¹⁸ Niaaina maa naa tippuna taatou raa ni see llono taratara raa, TeAtua ni mmata ake hakaraa o koi ki laatou iloto naa setau e matahaa laatou ni ttaka vaaroto mouku.* ¹⁹ TeAtua ni seua a-Ia naa kanohenua ehitu iloto no kauake naa kerekere naa tama naa ki nohoria ana tama.* ²⁰ Ekaamata mai iloo i te saaita naa tippuna taatou raa ni ttae no nnoho i Egypt no tae mai ki te saaita Canaan ni nohoria laatou raa, naa setau raa e tae iloo ki te haa naa rau maa te mataarima.*

“Kimuri te ssao naa raa, TeAtua ni hakanoho ana tama ki hakatonutonu te kanohenua Israel no tae iloo ki te ssao Samuel, te pure TeAtua. ²¹ Araa te saaita te kanohenua naa ni ssee ki TeAtua ki kauake se tuku malaatou raa, TeAtua ni hakanoho Saul te tama Kish i te manava Benjamin, ki noho no tuku i naa setau e matahaa.* ²² Ki oti raa hanaa iloo Ia Saul no hakanoho David ma se tuku. Teenei naa taratara TeAtua ni mee i David: ‘Nau e kite maa David, te tama Jesi, etaka ma te tiputipu teelaa e hiihai ai nau. A ia naa se tama

* **13.17** Ex 1.7; 12.51 * **13.18** Num 14.34; Deut 1.31 * **13.19** Deut 7.1; Josh 14.1 * **13.20** Judg 2.16; 1 Sam 3.20 * **13.21** 1 Sam 8.5; 10.21

ma ki oti ku haia a ia naa mee katoou nau e hiihai maa ia kimee.*²³ Aa teelaa se mokopuna David raa ni heunatia mai TeAtua ki hakasao te kanohenua Israel, tana inoa ko Jesus. Teenaa nipurepure TeAtua ni takkoto imua. ²⁴ Te saaita Jesus seki kaamata ana heuna raa, John ni hakaeta ki te kanohenua katoou Israel raa ki tiiake naa haisara laatou aa laatou kutoo te hakaukau tapu.* ²⁵ Aa ite saaita John nitaupiri ki hakaoti ana heuna raa, aia ni taratara ake peelaa ki naa tama i te kina naa, 'Kootou e mannatu maa nau ko ai? Nau nei seai ko te tama e taaria kootou. Tevana iaa kootou hakannoo! Te tama e taaria kootou naa ma kiau imuriaaku, aa nau nei seetau te uiia a nau ana taka e hakao.*

²⁶ "Aku taaina nei, naa mokopuna Abraham, aa kootou naa tama i naa henua sara elotu i TeAtua: tetaratara TeAtua emee maa ia e hakasao te henua ki ora raa, e taratara itaotou! ²⁷ Naa tama e nnoho i Jerusalem aa ma naa hakamau laatou raa ni see illoa maa Jesus ko te tama e hakasao te henua ki ora. Naa tama naa hoki ni see illoa hakaraaoi inaa taratara naa pure TeAtua teelaa epaaua laatou inaa Sabat hakkaatoa. Tevana iaa naa taratara naa pure TeAtua raa ni haia laatou nottino maaoni ite saaita Jesus ni mee pakavaina laatou. ²⁸ Niaaina ma naa tama naa ni see hai mee ni lave i Jesus ki taia laatou ki mate raa, naa tama naa ni mee ake ki Pilate ki taia te Tama raa ki mate.* ²⁹ Te saaita naa tama naa ni oti te haia mai laatou naa vana katoou teelaa ni tarataraina te Laupepa Tapu iaa la raa, te haitino Jesus ni hanaa mai laatou ite kros raa no hakamoeria kiloto te kava.* ³⁰ Tevana iaa TeAtua ni hakamasikeria a la te Tama naa ite mate. ³¹ Aa ite lopo asoraa, a la ni hakasurasura peenaa ki naa tama teelaa nittaka ma ia i tana hakataka mai ana i Galilee ki Jerusalem. Te nei naa tama ni kkite i aa la naa ku hakaeta i naa vana laatou ni kkite raa ki te kanohenua Israel i te saaita nei.*

³² "Maaua nei e hakaeta atu te Lono Taukareka nei ki kootou: Te mee TeAtua ni purepure ake ki naa tippuna taotou ³³ maa ia ma ki oti ku haia a la raa, te nei ku haia a la kittino kikkite taotou, ana mokopuna. Teenaa Jesus e hakamasikeria a la ite mate. Te nei ku mee pee ko naa taratara David ni sissii iloto te ssoa tana Psalm:* 'A koe naa ko taku Tama; te aso nei nau nei ku mee pee ko too Tamana.'

³⁴ Te nei naa taratara TeAtua ni mee iaa la ma ki hakamasike Jesus i te mate, ki see takoto tana haitino no purau iloto te kava:* 'Nau ma ki kauatu ki kootou naa hakaraaoi e ttau, e ttonu iloo. Teenaa ko aku purepure ni kauake ki David.'

³⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki peelaa: 'Too Tama e Tapu nei ma ki see lavaa te tiiake koe ki moe no purau iloto te kava.*

³⁶ I David ni haia a ia naa heuna TeAtua raa itana saaita koi ora, aa itana saaita ni mate raa a ia ni tanumia ma ana tammana, teenaa tana haitino ni moe no purau iloto te kava. ³⁷ Tevana iaa te mee nei ni see sura ki te tama TeAtua ni hakamasike i te mate.

³⁸ "Aku taaina nei. Maaua nei e fifai maa kootou ki illoa maa naa haisara kootou naa e lavaa te uiia TeAtua i te vana Jesus ni mee naa. ³⁹ Naa Loo Moses raa see lavaa te uii naa sara taotou. Jesus iaa e lavaa

* **13.22** 1 Sam 13.14; 16.12; Ps 89.20 * **13.24** Mk 1.4; Lk 3.3 * **13.25** Mt 3.11; Mk 1.7; Lk 3.16; Jn 1.20,27 * **13.28** Mt 27.22-23; Mk 15.13-14; Lk 23.21-23; Jn 19.15 * **13.29** Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42 * **13.31** Acts 1.3 * **13.33** Ps 2.7 * **13.34** Is 55.3 (LXX) * **13.35** Ps 16.10

te haia a Ia naa ora naa tama e hakataakoto tonu iaa Ia raa ki mataffua.
 40 Matamata hakaraaoi ki see ssura ki kootou naa mee ni tarataraina naa pure TeAtua raa:

41 'Hakannoo mai, kootou naa tama e taratara taussua iaa nau!

Aa llee naa mouri kootou aa kootou ku mmate!*

Iaa nau ma ki mee taku vana ki kootou i te saaita kootou koi ora.

Niaaina maa se tama e taratara atu ma ki illoa kootou raa, kootou ma ki hai maa nau see lavaa te mee peenaa! ”

42 Te saaita Paul laaua ma Barnabas ni massike i te harelotu naa ki oora, naa tama i te kina naa ni taratara ake ki ahe ake laaua i te soa te Sabat raa, no kauake hoki ni taratara inaa mee nei ki hakannoo laatou. 43 I te saaita te henua ni masseu i te harelotu raa, e tammaki iloo naa Jew aa ma naa tama i naa henua sara, teelaa ku lotu i TeAtua raa, ni oatu vaamuri Paul ma Barnabas. Te takarua naa ni taratara ake hakaraaoi iloo ki naa tama naa ki taaohi manava peenaa i te manava laaoi TeAtua.

44 I te soa te Sabat raa, e taupiri maa teelaa ko te kanohenua hakkaatoa i te matakaaina naa ni oo ake no hakannoo ki naa taratara TeAriki.

45 Te saaita naa Jew raa ni kkite i te tammaki naa tama e oo ake raa, laatou ni manava haao iloo i Barnabas ma Paul, teenaa ffuri iloo laatou no mee maa naa taratara Paul raa e ssara, ka sasaakiria laatou Paul. 46 Tevana iaa Paul laaua ma Barnabas ni seai iloo kikkapo i naa taratara laaua e kauake ki naa tama naa; laaua ni taratara ake peela,

“E taukareka maa te Lono Taukareka TeAtua raa e kauatu ki kootou naa Jew raa imua. Aa i kootou ni see hii hakannoo ki naa taratara naa ka mannatu kootou maa kootou see tau te too te ora e takoto no takkoto hakaoti raa, teenei kootou ki tiiake maatou aa maatou ku oo no hakaea te lono nei ki naa tama i naa henua sara. 47 I te aa TeAtua ni taratara mai ki maaua peenei,

'Koe e hakatuuria anau ma selamu e ura atu ki naa tama i naa henua sara,

aa ma se maarama ki naa tama katoo i te maarama nei ki hakassaoria anau laatou.’”*

48 Te saaita naa tama i naa henua sara raa ni lloa i naa taratara nei raa, naa tama naa ni fiafia iloo ka hakanau i naa taratara TeAtua. Teenaa naa tama ni hakamaatinoria TeAtua ma ki oti ku nnoho hakaoti ma Ia raa ni ffuri katoo no lotu iaa Ia.

49 Naa taratara TeAtua naa nittoha vaaroto te kina naa hakkaatoa. 50 Tevana iaa naa Jew raa ni sassare ka usuusuhia laatou naa hakamau te matakaaina naa laatou ma naa haahine hakamaatua teelaa e lotu i TeAtua. Teenaa kaamata iloo naa tama naa te haia pakavaina laatou Paul laaua ma Barnabas, ka kerekereia laatou te takarua naa ki hakattaha i te kina naa. 51 Te takarua naa ni ffuri no tahitahi naa kerekere e mmau i naa ororo vae laaua naa ki illoa naa tama raa maa naa vana laatou raa e ssara, teenaa oo iloo laaua ki Aikonium.*

52 Naa tama te lotu i Antiok raa ni nnoho ka fiafia, teenaa TeAitu Tapu raa ni takoto iloto naa hatumanava laatou.

14

Paul laaua ma Barnabas i Aikonium

1 Naa vana ni mee i Antiok raa ni ssura hoki i Aikonium: Paul ma Barnabas ni oo kite harelotu naa Jew raa no hakaea hoki te Lono Taukareka. E tammaki iloo naa Jew aa ma naa tama i naa henua sara e nnoho iloto te harelotu raa ni ffuri no lotu, ilaatou e usuhia iloo

* 13.41 Hab 1.5 (LXX) * 13.47 Is 42.6; 49.6 * 13.51 Mt 10.14; Mk 6.11; Lk 9.5; 10.11

naa taratara te takarua raa e hakaeta. ² Tevana ia naa Jew teela ni see hii hakannoo ki te takarua naa ni usuhia laatou naa tama i naa henua sara raa ki see hakannoo ki naa tama e lotu. ³ Paul laaua ma Barnabas ni noho rooroa iloo i te matakaaina naa. Te takarua naa ni hakaeta see kkapo peenaa te Lono Taukareka TeAtua, aa ki huri ake peela maa naa taratara i tana laaoni nei ni taratara maaoni raa, TeAtua ni uii ake ana mahi ki te takarua raa ki hakassura laaua naa mahi TeAtua. ⁴ Naa tama i Aikonium naa ni maavae, e mee aaraa tama e hakapaa ki naa Jew, aa aaraa tama e hakapaa ki naa aposol.

⁵ Ki oti raa nei, aaraa Jew ma aaraa tama i naa henua sara, hakapaa ma naa hakamau laatou raa, ku taratara ki mee pakavaina laatou te takarua naa aa ku tauatia ki naa hatu. ⁶ I te saaita te takarua naa ni llono i te vana naa tama naa e mannatu ki mee raa, ffuro iloo laua ki naa taon Listra ma Derbe iloto Likonia, aa ki naa matakaaina hoki e ttuu tauppiri ake ki te kina naa, ⁷ no hakaeta te Lono Taukareka raa ki naa tama i naa matakaaina naa.

Paul laaua ma Barnabas i Listra

⁸ I loto te taon Listra raa, teela se tanata e mmate hakaoti ana vae i tana saaita iloo ni haanauria mai, teenaa te tama naa ni seai iloo kilavaa te sasare. ⁹ Tama naa ni noho ka hakannoo ki naa taratara Paul. Paul ekite maa tetama naa e iloa maa ia elavaa te haia TeAtua ki taukareka, teenaa ki ttoka tonu atu Paul kia ia ¹⁰ no varo atu peela, "Tuu tonu ki aruna!" Te tanata raa ni tuu no sasare aareha lokoi i te kina naa.

¹¹ Te saaita te kuturana i te kina naa ni kkite i te vana Paul ni mee naa raa, naa tama naa ki tanitani varo haka Likonia peela, "Naa atua raa ku oti te oomai itelani no ttaaka ma taatou maa ni tama te maarama nei!" ¹² Naa tama naa ni taapaa laatou Barnabas ma ko Zeus, a Pauliaa kutaapaa laatou ki Hermes, ia ia naa ko te tama ilaaua maraa etuu no taratara.* ¹³ Te maatua e heheuna i te hareaitu te aitu Zeus, teela e tuu itaha koi te taon raa, ni too ake naa purumakau ma naa hau kaute raa kite mata te ara, ia ia ma naa tama hoki i te kina naa e mee ma ki taa naa manu naa no hakaara ki naa aposol naa. Teenaa ki huri ake peela maa laatou e lotu i Saul ma Barnabas.

¹⁴ I te saaita Barnabas ma Paul ni llono i te vana naa tama naa e mee ma ki mee raa, laua ni ssae naa kkaahu laua raa no ffuro atu ki loto te kuturana naa ka tanitani varo, ¹⁵ "Se aa kootou e mee naa? Maaua ni tama e mee koi ma ko kootou. Maaua ni oomai no hakaeta atu te Lono Taukareka, ki tiiake naa mannatu vvere kootou naa aa kootou kulotu ki te Atua e ora, te tama ni penapena telani, te kerekere, te moana, aa ma naa mee kato teela e takkoto i naa kina naa.*" ¹⁶ Imua raa kootou naa tama i naa henua sara raa ni tiiake TeAtua kilotu huri koi ki naa atua kootou ni fifai. ¹⁷ Aa niaaina maa kootou ni see illoa i TeAtua raa, taatou kato e hakakkiitea a Ia ki illoa taatou maa naa mee hakkaatoa e taukalleka raa, teenaa ni mee aana e kaumai ki taatou. Teenaa ko Ia raa e haia a Ia te ua raa ki too aa naa kaikai raa ki ssomo; a Ia e kauatu naa kaikai kootou ki kkaai aa kootou e haia a Ia ki fiafia." ¹⁸ Niaaina maa te takarua aposol raa ni kauatu naa taratara nei raa, laua ni hainattaa iloo te tuukia laua te kuturana naa ki see lotu ki laua.

¹⁹ E mee naa Jew ni ooake i Antiok iloto Pisidia aa i Aikonium. Naa tama naa ni ooake no usuu hia iloo laatou naa tama e kkuu

* **14.12** Zeus raa ko te atua hakamau naa tama i Greece, aa Hermes raa ko te pure naa atua.

✧ **14.15** Ex 20.11; Ps 146.6

i te kina naa ki see hakannoo ki naa taratara Paul. Teenaa ki hakannoo atu naa tama naa no ffuri notauatia laatou Paul ki naa hatu ka huutia noppesia kitaha te taon, ilaatou nittau maa ja ku mate. ²⁰ Tevāna iaa te saaita naa tama e lotu raa ni muimui atu i tana vasi raa, Paul ni masike no ahe ki te taon. I te ssoa te aso raa laaua ma Barnabas ni massike no oo ki Derbe.

Paul laaua ma Barnabas ku ahe ki Antiok iloto Syria

²¹ Paul laaua ma Barnabas ni hakaea te Lono Taukareka raa iloto Derbe no huri iloo naa manava te lopo tama no lotu i TeAtua. Ki oti raa ahe iloo laaua ki Listra, Aikonium, aa ko Antiok iloto Pisidia. ²² Iloto naa taon naa raa, Barnabas ma Paul ni akonaki peenaa naa tama e lotu raa inaa taratara TeAtua; te takarua raa e haiake peenaa ki taaohi manava laatou i TeAriki Jesus. Laaua ni taratara ake peelaa, “Taatou naa tama e-lotu raa ma killave i te kau haaeo imua TeAtua e hakanoho tana Nohorana iloto taatou.” ²³ Te takarua raa ni hakanoho naa tama laaua ki nnoho hakamaatua inaa hare lotu inaa kina naa, teenaa i te saaita te takarua naa ni hakanoho naa tama naa raa, laaua ni hakapakuu katau ki tokonakina naa tama naa TeAriki Jesus, te tama e taaohi manava ai laatou.

²⁴ Paul laaua ma Barnabas ni hakataka vaaroto Pisidia no ttae iloo ki te henua e ttaapa ma ko Pamfilia. ²⁵ I te kina naa raa, te takarua naa ni hakaea te Lono Taukareka TeAtua raa iloto te taon Perga, araa oo iloo ki laro ki Atalia, ²⁶ araa kake iloo te vaka raa no ahe ki Antiok iloto Syria. Te takarua naa ni tukua naa tama te lotu i te taon naa ki oo laaua no haia naa heuna TeAtua, aa te nei naa heuna laaua naa ku oti raa, laaua nei ku ahe atu.

²⁷ I te saaita Paul laaua ma Barnabas ni ttae atu ki Antiok i Syria raa, hakkutu ake iloo laaua naa tama te lotu raa no hakaea ake inaa heheuna tokonaki TeAtua kilaaua. Laaua e hakaea hoki inaa usuhia naa manava naa tama inaa henua sara raa inaa taratara TeAtua, ka ffuri laatou no lotu hoki. ²⁸ Paul laaua ma Barnabas ni nnoho rooroa ake iloo ma naa tama te lotu i te kina naa.

15

Naa tama hakamaatua te lotu raa e kkuu i Jerusalem

¹ E mee aaraa Jew ni oo ake i Judea ki Antiok no taratara ake peelaa ki naa tama te lotu i te kina naa, “Kootou ma ki see lavaa te hakassaoria TeAtua ki mee maa kootou seessere, teenaa naa Loo Moses raa e taratara peenaa.”^{*} ² Paul laaua ma Barnabas ni hakatauttu hakallika iloo ma naa Jew raa i te taratara nei. Teenaa laaua ma aaraa tama te lotu i te kina naa ni heunatia ki oo ki Jerusalem no mmata inaa aposol raa ma naa tama hakamaatua telotu i te kina naa no taratara laatou i te mee nei.

³ Naa tama naa ni heunatia telotura ka oo vaaroto Fonia ma Samaria. Teenaa naa tama naa ni hakaea ki naa tama inaa henua naa inaa ffuri naa tama inaa henua sara raa no lotu i TeAtua. Naa tama telotu inaa kina naa ni fiafia iloo i te lono ana laatou inaa taratara naa. ⁴ Te saaita te kaavena Paul raa ni ttae ki Jerusalem raa, naa tama telotu i te kina naa ma naa aposol, aa ma naa tama hakamaatua telotura ni fiafia ka oo ake no toa laatou hakaraaoi naa tama naa. Teenaa ki hakaea ake Paul ma Barnabas ki naa tama i te kina naa inaa vana TeAtua ni mee iloto naa heuna laaua. ⁵ Ki oti raa nei aaraa tama telotu te laa e ffai iloto

^{*} 15.1 Lev 12.3

te kaavena naa Faarisi raa ku massike no taratara peelaa, “Naa tama i naa henua sara raa ki ssere, aa laatou ki tautari ki naa Loo Moses.”

⁶ Naa aposol raa ma naa tama hakamaatua telotu raa ni kkutu hakapaa kitaratara laatou ite mee nei. ⁷ Naa tama naa ni rooroa iloo i naa nnoho laatou ka hakatonotonu te mee naa. Teenaa masike iloo Peter no taratara, “Aku taaina nei. Kootou e illoa maa nau setama ni hakamaatinoria TeAtua iloto kootou imua iloo, ki hakaea nau te Lono Taukareka raa killono naa tama i naa henua sara ki lotu naa tama naa i TeAtua.” ⁸ TeAtua e iloa i naa mannatu naa tama hakkaatoa. A Ia naa ni kauake Te Aitu Tapu raa ki naa tama i naa henua sara raa ki kkite taatou maa Ia e hiihai ki naa tama naa hoki, e mee pee ko Ia ni kaumai Te Aitu Tapu raa ki taatou.” ⁹ A Ia ni see ttoka maa naa tama naa e kkee i taatou. Naa haisara naa tama naa ni uiia a Ia i naa tama naa ku ffuri no lotu kiaa Ia. ¹⁰ Ai kootou ku mee are ma ki haaateria kootou TeAtua, ka kauatu naa mmaha teelaa ni see lavaa te aamo a naa tino taatou aa ma naa tippina taatou raa ki naa tama ku lotu naa? ¹¹ Seai, te mee raa see mee peenaa. Taatou nei e hakassaoria TeAtua i te laaoi TeAriki Jesus raa e takoto i taatou, e mee koi ma ko Ia e hakassaoria a Ia naa tama naa henua sara naa.”

¹² Naa tama hakkaatoa i te kina naa ni nnoho seemuu ka hakannoo ki naa hakaea Paul ma Barnabas inaa mahi TeAtua teelaa ni hakassurata laaua ka kkite naa tama i naa henua sara. ¹³ Te saaita Barnabas laaua ma Paul ni oti te taratara raa, James ni masike no taratara: “Aku taaina nei, hakannoo mai kiaa nau. ¹⁴ Simon Peter e taratara mai ki illoa taatou maa te mee mua TeAtua ni mee ka kkite te henua maa Ia e hiihai hoki ki naa tama i naa henua sara raa, teenaa a Ia nitoo aaraatama inaatama naa ki mee ma nitama tana kanohenua. ¹⁵ Naa taratara Peter nei e hanotonu ma naa taratara naa pure TeAtua e takkoto iloto te Laupepa Tapu. Naa taratara naa pure TeAtua raa e mee peelaa:

¹⁶ “TeAtua e mee mai peenei: Nau ma ki ahemai imuri,

no hakatuuria hoki te hare David ni sina.

Te hare ni maseu naa ma ki hakatuuria hoki nau,

aa te hare naa ma ki haia a nau ki tuu makattau hoki.

¹⁷ Teenaa naa kanohenua hakkaatoa ite maarama nei ma ki oomai no ssee i TeAriki,

teenaa ko naa tama hakkaatoa i naa henua sara teelaa ni toa a nau ma ni tama aaku.

¹⁸ Teenei ni taratara TeAtua, te tama ni hakailoa mai naa mee nei imua iloo.”¹⁹

¹⁹ James kitaratara hoki, “Nau emaanatu maa taatou kisee haia hakallikaina taatou naa tama i naa henua sara teelaa ku ffuri no lotu i TeAtua. ²⁰ Taatou ki sissii se pas ki naa tama naa no taratara ake ki see kkai laatou naa kaikai e tarataraina naa loo raa maa ekerekkere inaa mee naa ni hakaara ki naa aitu hakallesi;

laatou hoki ki tiiake tetiputipu e hai huri; laatou ki see kkai te manuu e taa aa see hakatere tana ttoo, aa laatou ki see kkai te ttoo.” ²¹ I te aa, i naa Loo Moses raa e tarataraina iloto naa taon hakkaatoa aa e paaua peenaa iloto naa hare lotu naa Jew raa i naa Sabat hakkaatoa.”

Te pas naa tama hakamaatua te lotu ki naa tama i naa henua sara

²² Ki oti raa naa aposol raa ma naa tama hakamaatua telotu, hakapaa katoo ma naa tama telotu i te kina naa, ku tuku laatou takarua ki oo hakapaa laatou ma Paul aa ko Barnabas ki Antiok. Te takarua taanata

☆ 15.7 Acts 10.1-43 ☆ 15.8 Acts 2.4; 10.44 ☆ 15.18 Amos 9.11-12 (LXX) ☆ 15.20 Ex 34.15-17; Lev 17.10-16; 18.6-23

ni tukua laatou raa ko Judas (ettapa hoki ma ko Barsabas) laaua ma Silas. Naa tama telotu i te kina naa ettoka atu ki te takarua naa ma ni tama hakamaatua laatou. ²³ Te pas e oo ma naa tama naa e sissii peelaa,

“Aku taaina nei. Maatou naa aposol ma naa tama hakamaatua telotu raa e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama i naa henua sara teelaa kulotu ennoho i Antiok, Syria ma Silisia. ²⁴ Maatou nillono maa aaraa tama ni oo atu i te kina nei no hakannaparia kootou ki naa taratara laatou. Naa tama naa ni see heunatia atu maatou. ²⁵ Te nei maatou ni noho no taratara hakapaa kituku nitama kioo atu laatou ma naa soa taatou, Barnabas laaua ma Paul. ²⁶ Te nei ko te takarua teelaa poi mmate iloto naa henua laaua e mee maa Jesus Christ, Te Ariki taatou. ²⁷ Maatou e heunatia atu maatou Judas laaua ma Silas ki taratara atu ki kootou ki naa tino maaisu laaua naa taratara koi e sissii atu maatou nei. ²⁸ Te maanatu maatou nei e hanotonu ma te hakataakoto Te Aitu Tapu, teenaa ki see kauatu ni mmaha peelaa ki kootou; kootou koi ki tautari ki te tiputipu nei: ²⁹ kootou ki see kkai naa kaikai teelaa ni hakaara ki naa aitu hakallesi; kootou see unu te ttoo; kootou see kkai te manu e taa see hakatere tana ttoo, aa kootou ki tiiake te tiputipu e haihuri. Kootou ma ki noho taukalleka kimee maa kootou see tautari ki naa tiputipu see ttonu naa.

Teena koi.”

³⁰ Teena oo iloo naa tama naa ki Antiok. I te kina naa raa, naa tama naa ni hakakkutu ake naa tama telotu raa no kauake te pas. ³¹ Te saaita naa tama telotu te kina naa ni ppau te pas raa, naa tama naa ni fiafia iloo, i naa manava laatou e hakatipuria iloo naa taratara iloto te pas naa. ³² Silas laaua ma Judas, teenaa ni pure Te Atua, ni noho no akonaki hakaraa o i iloo naa tama naa ki hakataakoto tonu laatou peenaa i Te Atua. ³³ Te takarua naa ni noho ake hakamaarie i te kina naa, ki oti raa heunatia hakaraa o i iloo naa tama telotu raa ka ahe ki Jerusalem. ³⁴ [Tevana iaa, Silas kunaa mee iloo tana maanatu ki noho a ia i te kina naa.]

³⁵ Paul laaua ma Barnabas iaa ni noho ake hakamaarie i Antiok, teenaa laaua ni hakapaa atu ma aaraa tama no akonaki ka hakaee naa taratara i Te Ariki.

Paul laaua ma Barnabas ku mavvae

³⁶ I te aso tokotasi raa Paul ni vanaake peelaa ki Barnabas, “Taaua ki ahe ki naa taon hakkaatoa taaua ni hakaee naa taratara Te Atua raa no mmata maa te noho naa tama telotu i naa kina naa, ku mee peehea.” ³⁷ Barnabas ni hiihai ma kitoa a ia John Mark kioo laatou, ³⁸ araa nei Paul evana maa esara. I te aa ilaaua ni tiiake John Mark i Pamfilia; a ia ni see ttari ma ki hakaoti naa henua naa hakapaa. ³⁹ Te takarua naa ni hakatauttu hakallika iloo no mavvae laaua: Barnabas ku toa a ia Mark no tere iloo laaua ki Cyprus, ⁴⁰ aa Paul iaa ku toa a ia Silas ka oo laaua. Teena naa tama telotu i te kina naa ni taku ki mmata ake Te Atua hakaraa o i laaua. ⁴¹ Paul ma Silas ni hakataka vaaroto Syria ma Silisia ka akonaki naa tama telotu i naa kina naa.

16

Timothy ku oo hakapaa laatou ma Paul aa ko Silas

¹ Paul ni hano no tae iloo te matakaaina Derbe, araa hano iloo hoki ki Listra. E mee tetama enoho ite kina naa e tautari i Jesus, tana inoa ko Timothy. Tanatinnaraa se Jew elotu i TeAtua, aa tana tamana raa iaa setama haka Greece. ² Naatama telotu i Listra ma Aikonium raa etaratara peenaa maa Timothy setama e taukareka. ³ Paul ni hiihai makitoa aia Timothy ki oo laaua. Teenaa serea iloo ia naa kina tetama naa, ite aa, inaa Jew ennoho ite kina naa e illoa maa tetamana Timothy raa setama haka Greece. ⁴ Naatama naa ni hakataka inaa taon raa no kauake naa taratara naa aposol ma naa tama hakamaatua te lotu i Jerusalem raa ki naa tama elotu inaa kina naa. Laatou ni haiake ki tautari naa tama naa ki naa taratara naa. ⁵ Teenaa ki mau ai naa hakataakoto naa tama elotu i naa kina naa i TeAtua, aa te kooina ni ffuri no lotu i naa kina naa ni hanake koi no tammaki i te aso.

Paul e hakakiitea TeAtua i Troas

⁶ Naatama naa ni oo vaaroto Frigia ma Galesia, ite aa ilaatou e ppuia Te Aitu Tapu raa ki see hakaea laatou naa taratara TeAtua raa iloto Asia. ⁷ Saaita naa tama naa ni tauppiri atu ki Misia raa, mee iloo ma ki oo laatou vaaroto Bitinia, araa nei laatou ni tuukia TeAitu Jesus. ⁸ Teenaa hakarakailoo naatama naa i Misia no oo ki Troas. ⁹ Ite poo naa raa, Paul ni hakakiiitea TeAtua inaa tuu ake te tanata haka Masedonia no mee ake kiaa ia, “Kau ki Masedonia no tokonaki mai ki maatou!” ¹⁰ Te saaita koi Paul ni hakakiiitea TeAtua i te mee nei raa, massike iloo maatou notukutuku hakaoti naa mee maatou raa ki oo ki Masedonia, teenaa imaatou ku illoa maa maatou nei ku arumia TeAtua ki oo no hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama i te kina naa.

Lidia ku lotu i TeAtua

¹¹ Maatou nikkake ite vaka raa i Troas no tere iloo ki Samotras, aa i telaa aso raa maatou ni ffana ka tere ki Neapolis. ¹² Maatou ni massike i te kina naa hoki no hakataka iloo ki loto ki te taon e ttpa ma ko Filipai. Teenaa kotetaon elasi i Masedonia, aa te taon naa e takoto ilaro teroorosi te kaaman Rome. Maatou ni oo atu no nnoho iloo naa aso maatou i te kina naa.

¹³ Ite Sabat raa, maatou ni oo kitaha te taon raa ki te riva, i maatou e mannatu maa emee tekina ite vasi terivanaa maraa eoo ai naa Jew raa no kkutu kitaku. Maatou ni nnoho no haitaratara ma naa haahine nikkutu ake ite kina naa. ¹⁴ Te ffine tokotasi, tana inoa ko Lidia, e hai inaa haahine ennoho ka hakannoo ki naa taratara maatou. Te ffine naa setama ite matakaaina Tiatira, aa te henua maraa eoo atu no tataavi naa maro e mmea pouuri raa iaa ia. Aia se ffine elotu i TeAtua, teenaa tana hakataakoto nitarakina TeAriki ki hakannoo ia ki naa taratara Paul ekauake. ¹⁵ Ite saaita te ffine naa maa ana hareakina raa ni oti te hakaukau tapuina raa, te ffine naa ki mee mai ki maatou, “Ki mee maa kootou e illoa maa nau setama elotu maaoni i TeAriki, aa kootou ku oomai no nnoho i taku hare.”

Paul laaua ma Silas ku ponotia iloto te hare karapusi

¹⁶ Te aso tokotasi, ite saaita maatou ni sassare ka oo ki te kina telotu raa, maatou nittiri tetaupu etauria tetipua hakallika. Te ffine naa elavaa tetarataraina aia naa vana ma ki ssura imuri, teenaa aia maraa effuti telopomane maa naatama e roorosi iaa ia naa ki ana vana e meeme naa. ¹⁷ Te taupu naa ni sasare mai vaamuri peenaa maatou ma Paul ka tanitani varo peela, “Naataanata nei nitama e heheuna maa TeAtua i Aruna.

Naa tama nei e taratara atu i te ara kootou ma ki hakassaoria TeAtua.”
¹⁸ Te taupu naa ni hai tana vana naa i naa aso iloo e tammaki, teenaa kiloto Paul no huri atu iloo no nutua te tipua e tau i te ffine naa, “Nau e vanaatu kiaa koe iloto te inoa Jesus Christ: Hakataha i te taupu naa!” Te tipua naa ni hakataha i te ffine naa i te saaita naa lokoi.

¹⁹ Te saaita naa tama e mmata ake te taupu naa ni kkite maa laatou ku see lavaa hoki te too mane i te ffine naa raa, naa tama naa ki oo atu no tauhia iloo laatou Paul ma Silas no taakina kite kina te henua e nnoho, kimmata naa hakamauraa ilaaua. ²⁰ Te takarua naa ni taakina atu naa tama naa kimua naa hakamau i Rome raa no mee ake peelaa, “Takarua Jew nei maraa ehakkoro tekau vana e hakallika no hakatauttau naa tama te henua nei. ²¹ Naa tama nei e akonaki te tiputipu teelaa see hanotonu ma naa loo maatou; maatou nei ni tama haka Rome, aa maatou see lavaa te tautari ki te tiputipu naa.”

²² Naa tama ekkutu i te kina naa ni ffuri atu hoki no taia laatou Paul ma Silas, teenaa ki mee ake naa hakamauraa ki saaea naa kkahu te takarua naa aa kusarua ki naa laakau. ²³ Te saaita te takarua raa nioti te sarua raa, laaua ni peesia kiloto te hare karapusi. Teenaa naa hakamau te hare karapusi raa ki mee ake ki te wasi raa ki roorosi hakaraa o i iloo ki see ffuro te takarua naa. ²⁴ Naa hakamauraa ni kauatu koi naa taratara nei raa, masike atu lokoi te wasi raa no ponotia te takarua raa ki mmoe ki te puitana iloo iloto i te hare karapusi. Naa vae te takarua raa ni hakkapitia ki loto naa kunaaroto laakau e mmaha.

²⁵ Te mee raa ku tino poo no taupiri ki te tuaapoo raa, te takarua raa ni mmoe ka huahua naa mako lotu ka taku i TeAtua, teenaa aaraa karapusi e mmoe ka hakannoo ki laaua. ²⁶ Te mahuke e hakamataku raa ni hakateki no ue katu parapara te hare karapusi naa. Naa tootoka te hare karapusi naa nillee kato no ttuu tallaki ka maffana naa seni e mmau i naa karapusi. ²⁷ Teenaa ki maahuru te wasi te hare karapusi raa no kite i naa tuu tallaki naa tootoka; a ia nittau maa naa karapusi raa ku oti te ffuro, teenaa ki uhuki aia tana komu raa no mee iloo ma ki urumaki soko ia. ²⁸ Araa nei Paul ku kappisi atu ana varo, “Au see taa soko koe! Maatou hakkaatoa i te kina nei!”

²⁹ Te wasi raa ni kannaa ki kauake selamu, teenaa tere atu iloo ia kiloto te hare raa notuu ki anaturi imua Paul laaua ma Silas; te wasi naa ni porepore iloo i tana mataku. ³⁰ Teenaa toa iloo ia te takarua naa ki haho, no vasiri ake, “Naa hakamau nei. Se aa taaku ki mee ki hakasaoria nau?”

³¹ Takarua raa ki mee ake, “Ki mee koe e hakannoo no tautari ki TeAriki Jesus, koe ma ki hakasaoria ma too haanauna naa hakkaatoa.” ³² Teenaa hakaea atu iloo te takarua naa naa taratara i TeAriki raa kiaa ia ma naa tama hakkaatoa i tana hare. ³³ I te poo naa koi raa, Paul laaua ma Silas ni toa te wasi raa no huihuia naa kina laaua e mmere; te tama naa ma tana haanauna raa ni toa laatou te hakaukau tapu raa i te saaita naa lokoi. ³⁴ Kiotiraa toa iloo ia Paul laaua ma Silas ki tana hare raa no hanaia. Te wasi raa ma tana haanauna naa ni fiafia iloo i laatou nei ku lotu i TeAtua.

³⁵ I te tahaata telaa aso raa, naa hakamau naa Rome raa ni heuna naa polis laatou raa ki oo no hanaa te takarua naa.

³⁶ Teenaa ki mee ake te wasi raa ki Paul, “Naa hakamau raa e kkave mai laatou taratara ma ki hanaa koorua ma Silas i te hare karapusi. Koorua nei ku lavaa te oo, aa koorua oo hakaraa o i.”

³⁷ Teenaa kimee ake Paul ki naa polis, “Maaua nisee hai sara nippena; tevanaiaa maaua ni sarua vare koi imua naa karamata te henua; maauaiaa nitama hoki i Rome! Maaua niponotia naa tama naa kiloto te hare karapusi, aa teenei maaua ku haia laatou ki hanaa seemuu. See lavaa! Naa hakamau naa ki oomai naa tino laatou no hanaa maaua.”

³⁸ Naa polis raa ni oo no kauake iloo naa taratara Paul raa ki naa hakamau Rome, aa ite saaita naa hakamau raa nillono maa te takarua raa ni tama haka Rome raa, naa tama naa ni mattaku. ³⁹ Teenaa oo atu iloo laatou no taratara hakaaroa atu ki te takarua naa; araa hanaa iloo laatou te takarua naa i te hare karapusi no taratara ake ki hakattaha laaua i te matakaaina naa. ⁴⁰ Araa oo iloo te takarua naa ki te hare Lidia. Ite hare Lidia raa, laaua ni noho no taratara ma naa tama telotu raa ki hakatipuina naa manava laatou. Ki oti raa massike iloo te takarua naa ka oo.

17

Paul i Tesalonaika

¹ Paul laaua ma Silas ni hakataka vaaroto naa matakaaina Amfipolis ma Apolonia, no ttae iloo ki Tesalonaika. Ite kina naa raa e mee te hare lotu naa Jew e tuu. ² Paul setama maraa e hanohano peenaa kite hare lotu, teenaa te saaita laaua nit ttae atu ki Tesalonaika raa, aia ni hano kite hare lotu naa. Iloto naa Sabat katoo etoru raa, Paul ni noho ma naa tama raa no hakatonu tonu ake i naa takkoto naa taratara iloto te Laupepa Tapu. ³ Aia e hakaari ake i naa taratara te Laupepa Tapu raa maa te Mesaea raa ma ki hakallono isu aa ki oti ku masike ite mate. Paul ki mee ake, “Te Jesus e hakaee atu nau ki kootou raa, a Ia naa ko te Mesaea.” ⁴ E mee aaraa Jew ni usuhia iloo i naa taratara Paul, teenaa ni oo atu no hakapaa ki laaua ma Silas; naa tama hoki ni hakapaa atu ki te takarua naa raa, ko naa haahine hakamaatua raa aa ma te kaavena Greece e tammaki iloo teelaa ku lotu i Te Atua.

⁵ Aaraa Jew ia naa ni manava haeeo i laaua. Naa tama naa ni hakakkutu naa tama esosorina hakallika ettaka huri vaaroto te ara raa no hakapaa ki laatou, teenaa ki ssare laatou ka mee pakava naa mee iloto te matakaaina naa. Naa tama naa ni ffuro atu ki te hare Jason raa no seeia laatou Paul ma Silas ki huutia ake no hakattuuria imua te henua. ⁶ Tevanaiaa te takarua raa nisee laavea laatou, teenaa taakina ake iloo laatou Jason ma aaraa tama telotu no hakattuuria imua naa hakamau te henua raa no hai ake peela, “Naa taanata nei nitama e hakakkoro heaatuna vaaroto naa henua hakkaatoa. Aa teenei naa tama naa ku ttae mai ki te henua taatou nei. ⁷ Naa tama nei ni toa Jason no tauhia iloto tana hare. Naa Loo te tuku hakamaatua i Rome raa esahea peenaa naa tama nei; laatou e hai maa e mee telaa tuku hoki, teenaa maa te inoa te tuku naa ko Jesus.” ⁸ Naa tama ni kkutu ite kina naa aa ma naa hakamau te henua raa ni ffuri katoo no lloto huri i te llono ana laatou i naa taratara naa. ⁹ Teenaa ki vanaake naa hakamau raa ki Jason ma tana kaavena naa ki ppsi mane ki lavaa laatou te tiiake ki oo, araa tiiake iloo laatou naa tama naa ka oo.

Paul laaua ma Silas ku kaavea ki Berea

¹⁰ Tepoo naa koi raa, Paul laaua ma Silas ni heunatia naa tama telotu raa ki oo ki Berea. Te saaita te takarua naa nit ttae atu raa, laaua ni ootonu kite hare lotu naa Jew. ¹¹ Te kanohenua

Berea naa e llono nauhie iaa i naa tama i Tesalonaika. Naa tama naa ni hii hakannoo iloo ki naa taratara ekauake tetakarua naa, teenaa laatou epaupau peenaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ki illoa laatou ki mee maa naa taratara Paul raa ni taratara maaoni. ¹² Turaa tama iloo ite matakaaina naa ni ffuri no lotu i TeAtua, aa e tammaki hoki naa haahine hakamaatua ma naa taanata haka Greece ni ffuri hoki no lotu i TeAtua. ¹³ Tevana iaa te saaita naa Jew i Tesalonaika raa ni llono maa Paul ni hakahea hoki naa taratara TeAtua i Berea raa, naa tama naa ni oo atu hoki no kaamata te usuusuhia laatou naa tama ite matakaaina naa. ¹⁴ Naatama telotu ite kina naa ni massike no heunatia loko i laatou Paul kihano ma aaraatama ilaatou ki naa matakaaina e ttuu ki tai. Silas laaua ma Timothy iaa ni nnoho koi i Berea. ¹⁵ Naatama ni oo ma Paul raa ni oo notta hakapaa iloo laatou ma Paul ki Athens, araa ahe ake iloo naa tama naa ki Berea no taratara ake ki Silas ma Timothy i Paul ehiihai maa laaua ki hakavave no oo ake kiaa ia i Athens.

Paul ku noho i Athens

¹⁶ Saaita Paul ni noho ka ttari ki Silas laaua ma Timothy i Athens raa, naa manava Paul ni vvela iloo itana kite ana i naa tammaki naa aitu hakalellesi ite matakaaina naa. ¹⁷ Teenaa noho iloo ia no taratara maa naa Jew aa ma naa tama haka Greece teelaa elotu, iloto te hare lotu naa Jew raa. Aa ite kina te henua maraa ekkutu raa, Paul e noho hoki ite kau aso hakkaatoa ka hakahea te Lono Taukareka raa ki naa tama maraa ellaka ake ki te kina naa. ¹⁸ E mee naa tisa ehaia ma ko naa Epicurus aa ma naa Stoik. Naa tama naa ni hakatauttou laatou ma Paul, no mee naa taratara laatou peelaa, “Se aa te tama hakatanata nei e mee ki taratara?”

Aaraa tama ki mee ake, “Tama naa e mee maa e taratara i naa atua naa kina emmao.” Naatama naa e taratara peenaa i Paul e hakahea te Lono Taukareka i Jesus aa itana saaita ni hakamasikeria ite mate. ¹⁹ Teenaa taakina iloo laatou Paul no hakatuuria imua te kansol ekkutu i Ariopagus raa no vassiri ake peelaa, “Maatou emee ki illoa maatou inaa akonaki hoo e tarataraina a koe naa. ²⁰ Aaraa taratara maatou ni llono iaa koe raa, teenaa ni taratara hoo iloo ki maatou. Maatou e fiffai maa maatou ki illoa i oo taratara hoo e akonaki naa.” ²¹ (Naa tama katoo i Athens aa ma naa horau e nnoho ite matakaaina naa e fiffai maa laatou ki nnoho koi no taratara maa ni vana hoo laatou ellono, aa ka hakannoo ki naa tama e hakahea maa ni taratara hoo.)

²² Paul ki masike notuu iloo imua te kansol raa no taratara: “Te kanohenua Athens nei. Nau e kite maa kootou ni tama iloo elotu. ²³ Itaku saaita ni sare vaaroto te henua kootou nei no ttoka i naa kina kootou elotu raa, nau ni lave te olta e hakatuu naa taratara nei: TE OLTA TE ATUA MAATOU SEE ILLOA. TeAtua kootou see illoa e lotua kootou raa, teenaa ko taku Atua e hakahea atu nei.

²⁴ “TeAtua teelaa ni penapena te maarama nei ma naa mee kato e takkoto raa, a Ia naa ko TeAriki te lani ma te kerekere; a Ia see noho iloto naa hare tapu te tama e hakatuu ki ana rima. ²⁵ A Ia see see ma ki tokonaki ake naa tama te maarama nei kiaa Ia, iteelaa ko Ia naa e hakaora te tama ki ora aa e hookii naa mee katoo ki naa tama te maarama nei.” ²⁶ A Ia ni kaamata no penapena te tanata tokotasi, teenaa ki ssura iho naa kanohenua hakkaatoa no haia a Ia naa tama naa ki nohoria te kerekere nei hakkaatoa. A Ia tana tino kuaa hakamaatino are naa sao aa ma naa henua naa tama naa ki nnoho.

27 A Ia ni mee tana vana naa ki ssee ake te henua kiaa Ia no llave iaa Ia. A Ia iaa see mmao i taatou hakkaatoa.

28 “Te Tama naa e hakaora taatou kilavaa taatou tesassare ite maarama nei aa kitiputtipu taatou peenei.’

E mee pee ko naa taratara naa tama kootou e illoa i naa vana raa peela, ‘Taatou hoki ni tamalliki TeAtua.’

29 I taatou ni tamalliki TeAtua raa, taatou ki see mannatu maa TeAtua e mee koi pee ko naa atua e penapena ki naa kol, naa siliva, aa ki naa hatu, teelaa ma e penapena inaa tihuna tetama. ³⁰ TeAtua ku seai tana maanatu itessaio te henua ni see illoa kiaa Ia imua, aa ite saaita nei raa a Ia e tuku tana taratara ki naa tama naa inaa kina hakkaatoa ki tiiake naa sosorina e hakallika laatou. ³¹ Ite aa iaa Ia kuoti te hakamaatino hakaoti tana aso, teenaa tana Tama ni hakanoho raa ma ki hakatonutonu naa tama hakkaatoa ite maarama nei ite ara etonu. Tama naa ni hakamasikeria a Ia ite mate kikkite te henua hakkaatoa maa teenaa kotetama ma ki hakatonutonu laatou!”

³² Ite saaita naa tama raa nillono inaa taratara Paul i naa hakamasikeria tetama e mate no ora hoki raa, naa tama naa nitaussua iaa ia, aa aaraa tama iaa etaratara peela, “Maatou e fiffai maa maatou ki hakannoo iaakoe etaratara ite mee naa hoki.” ³³ Teenaa masike iloo Paul inaa tama naa no hano. ³⁴ E mee aaraa tama ni hakannoo ki naa taratara Paul no lotu i TeAtua, teelaa e hai ai Dionisius, teenaa se tama e hai te kansol. E mee hoki te ffine, tana inoa ko Damaris, aa ma aaraa tama hoki.

18

Paul i Korint

¹ Kioti raa masike iloo Paul i Athens no hano ki Korint. ² Aia ni hanatu nottiriloo ite Jew, tana inoa ko Aquila. Tama naa se tama ni haanau i Pontus, aa see rooroa koi raa, aia ni hanake ma tana aavana, Priscilla, i Italy. Teenaa i te tuku i Rome, Claudius, ni mee tana taratara maa naa Jew raa ki hakattaha hakkaatoa Rome. Paul ni hanatu no mmata iloo ilaaua, ³ teenaa noho iloo ia no heheuna hakapaa ma te hai aavana naa. Takarua naa ni tama e penapena naa tamaa hare kantis, e mee pee ko ia. ⁴ Paul maraa e noho no akonaki naa Jew aa ma naa tama haka Greece raa iloto te hare lotu naa Jew raa i naa Sabat hakkaatoa.

⁵ Ite saaita Silas laua ma Timothy ni ttae ake i Masedonia raa, Paul ni see hai heuna sara hoki ni mee; a ia ni heheuna tonu koi te hakaea peenaa naa taratara TeAtua, ka taratara ake ki naa Jew raa maa Jesus ko te Mesaea. ⁶ I tana saaita ni sahea naa tama naa no taratara hakallika laatou iaa ia raa, Paul ni tahitahi naa kerekere emmau i ana hekau e haka raa no mee ake kilaatou, “Ki mee kootou essara, teenaa ni vana koi kootou e see soko kootou! Kootou see tuku mai naa sara naa kiaa nau. E kaamata ite saaita nei raa, nau ma ki hano ki naa tama i naa henua sara.” ⁷ Teenaa masike iloo Paul i te hare lotu raa no hano ki te hare te tama haka Greece, tana inoa ko Titius Justus. Titius se tama e lotu i TeAtua, aa tana hare raa e tuu taupiri ki te hare lotu naa Jew naa. ⁸ Te tama hakamaatua i te hare lotu naa Jew naa, tana inoa ko Crispus, ni huri no lotu hakapaa katoo ma tana haanauna raa i TeAriki. Turaa tama hoki i Korint nillono inaa taratara naa no lotu i TeAriki, teenaa naa tama naa katoo ni too te hakaukau tapu.

⁹ Ite poo tokotasi raa, Paul ni hakakkiitea TeAtua tana vana, teenaa TeAriki ni tuu ake no taratara ake kiaa ia, “Koe see matakū. Hakaea aku taratara raa ki llono te henua, koe see noho seemuu.” ¹⁰ Ite aa, Nau e taka ma koe. Koe ma ki see lavaa te mee pakavaina ni tama, i aku tama e ttaka vaaroto te matakaaina nei e tammaki iloo.” ¹¹ Teenaa noho iloo Paul tana setau ma naa marama e ono i te kina naa ka akonaki te henua i naa taratara TeAtua.

Paul e tuu imua Galio

¹² I te saaita Galio ni hakanohoria te kaaman Rome raa ma ko te tama hakamaatua i Greece raa, naa Jew i te kina naa ni oo hakapaa no tauhia laatou Paul ka taakina ki te koti. ¹³ Naa tama naa ki mee ake ki Galio, “Naa tama i te kina nei e usuusuhia ttama nei kilotu laatou i TeAtua ma te tiputipu teelaa see tonu ma naa loo maatou!”

¹⁴ Te saaita Paul ku kaamata ma ki taratara lokoi iaa, Galio ku tuutia a ia naa taratara Paul, no taratara ake ki naa Jew, “Ki mee maa teenei se ssara iloo e lasi ni haia ttama nei raa, teenaa e tonu ma nau ki hakannoo ki kootou naa Jew. ¹⁵ Aa i teenei ni tamaa heaatuna koi kootou e mee inaataratara kootou, naa inoa kootou, aa inaalo kootou raa, kootou soko kootou ki hakatonu te mee naa. Nau ma ki see hakatonutonu naa mee peenaa!” ¹⁶ Teenaa kerekereia iloo ia naa tama naa i te hare koti. ¹⁷ Naa tama naa ni ffuri atu no tauhia iloo laatou Sostenis, tetama hakamaatua te hare lotu naa Jew, no taia imua te koti. Tevana iaa Galio ni seai iloo ki anaana atu ki naa vana naa tama naa e mee.

Paul ku ahe ki Antiok

¹⁸ Paul ni noho ake ana aso iloo e tammaki ma naa tama te lotu raa i Korint. Araa tere iloo laatou ma Priscilla aa ko Aquila ki Senkria. Ite saaita laatou seki tere raa, Paul ni tasi tana lauru no mmore, teenaa iaa ia emee tanataratara ni tuku ma TeAtua. ¹⁹ Naa tama naa ni tere no tae iloo ki Epises, teenaa Aquila ma Priscilla ni tiiake Paul i te kina naa. Paul ni masike no hano iloo ki te hare lotu naa Jew raa no noho ka hakaea ake naa taratara TeAtua raa ki naa Jew i te kina naa. ²⁰ Naa tama naa ni mee ake ki Paul ki noho ake hakamaarie ma laatou, araa nei Paul ni see hiihai. ²¹ Tevana iaa Paul ni mee ake peelaa ki laatou, i te saaita naa tama naa ni hakataffuri ki oo, “Ki mee maa TeAtua e hiihai, nau ma ki ahemai ki kootou.” Araa kake iloo ia i te vaka raa i Epises no tere ki Sisaria.

²² I tana saaita ni tae ki Sisaria raa, a ia ni hano ki Jerusalem no mmata i naa tama te lotu i te kina naa, araa hakataka iloo no hano ki Antiok. ²³ Paul ni noho ake hakamaarie i Antiok, araa hano iloo vaaroto naa matakaaina Galesia ma Frigia no tokonaki naa taratara TeAtua raa ki naa tama te lotu i naa kina naa.

Apollos e hakaea naa taratara TeAtua i Epises ma Korint

²⁴ I te saaita naa raa, te Jew tokotasi, tana inoa ko Apollos, ni hanake ki Epises. Ttama naa setama ni haanau mai i Alexandria, aa a ia setama erakapau iloo ianataratara aa e iloa hakaraaoi iloo i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu. ²⁵ Ttama naa ni akoina hakaraaoi iloo i te Mateara TeAriki, aa e mattoni iloo i ana taratara ka hakaea i naa tiputipu Jesus ki aaraa tama. Tevana iaa te tama naa e iloa koi i te hakaukatapu e haia John. ²⁶ Teenaa te tama naa ni kaamata no hakaea see kkapo i naa taratara TeAtua raa

iloto te hare lotu naa Jew. Te saaita Priscilla laaua ma Aquila nillono ia ia raa, toa iloo laaua tetama naa ki te hare laaua raa no hakatonu ake hakaraaoi inaa tiputipu te Mateara TeAtua. ²⁷ Te saaita Apollos ni maanatu ma ki hano ia ki Greece raa, naa tama telotu i Epises raa nitokonaki kiaa ia ka sissii laatou pas, ka kaavea ki naa tama telotu i Greece raa ki mmata ake hakaraaoi ki Apollos. Teenaa itana saaita nitae ki Greece raa, naa tama teelaa ni huria naa manava laatou telaaoi TeAtua nolotu raa, nitokonakina hakaraaoi iloo aia. ²⁸ Iana saaita e hakatauttau ma naa Jew imua te henua raa, naa tama naa maraa see ttae kiaa ia i tana llau te taratara, teenaa a ia maraa e ppau ake naa taratara te Laupepa Tapu raa ki illoa naa tama naa maa Jesus ko te Mesaea.

19

Paul i Epises

¹ Te saaita Apollos ni noho ake i Korint raa, Paul ni hakataka vaaroto te henua naa no tae ki Epises. Teenaa kilave ia i aaraa tama telotu ² no vasiri ake kilaatou, “Kootou nitou kootou TeAitu Tapu raa i te saaita kootou ni hakatina nolotu?”

Naa tama naa ki mee ake, “Seai. Maatou see illoa maa etaka TeAitu Tapu.”

³ Paul ki vasiri hoki, “Aa teelaa se hakaukau tapu peehea nitoo kootou?”

Naa tama raa ki mee ake, “Te hakaukau tapu John ni taratara ake ki te kanohenua.”

⁴ Paul ki mee ake, “Te hakaukau tapu ni haia John raa, teenaa se hakaukau tapu naa tama kuffuri notiake naa haisara laatou; aa John ni taratara ake kite kanohenua Israel raa ki hakattina nolotu i te tama teelaa ma ki au imuri aana, teenaa ko Jesus.”*

⁵ Te saaita naa tama telotu i Epises naa nillono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni hakaukau tapuria iloto te inoa TeAriki Jesus.

⁶ Te saaita Paul ni hakapiri ana rima ki aruna naa tama naa raa, TeAitu Tapu raa ni hanake no tau ilaatou; naa tama naa ni taratara ki naa taratara ekkee ka hakea naa taratara TeAtua. ⁷ Laatou naa katoo se taka sinahuru aa te takarua taanata.

⁸ Iloto naa marama etoru raa, Paul maraa e hakea see kkapo peenaa naa taratara TeAtua raa iloto te hare lotu naa Jew. Aia enoho no taratara peenaa ma naa tama naa ki illoa maaoni laatou i te Nohorana TeAtua. ⁹ Tevana ia aaraa tama i naa Jew naa nillono nataa iloo ka see lavaa te hakannoo nolotu i TeAtua;

naa tama naa ni massike iloo imua naa tama i te kina naa no taratara hakallika i te Mateara TeAriki. Teenaa masike iloo Paul no too naa tama eloturaa no oo laatou, aa itekau asoraa, Paul enoho ma naa tama naa i te hare akonaki i Tiranus raa no hakea naa taratara TeAtua. ¹⁰ Naa setau iloo elua Paul ni noho no hai ana akonaki naa, teenaa killono hakkaatoa naa Jew aa ma naa tama haka Greece teelaa ennoho iloto Asia raa i TeAriki.

Naa tamalliki taanata Siva

¹¹ Paul ni hakasura tekau mahi TeAtua seki krite naa tama imua, ¹² teenaa naa tapaa maro aa ma naa kahu teelaa ni ppaa kite haitino Paul raa, maraa etoa ki naa tama emmaki raa ki uiia

* 19.4 Mt 3.11; Mk 1.4,7-8; Lk 3.4,16; Jn 1.26-27

naa maki naa tama naa, aa naa tippua e tau inaa tama naa maraa e hakattaha ilaaitou. ¹³ Aaraa Jew teelaa nisassare ka hanahana naa tippua raa ni haaite ma ki hanahana laaitou iloto te inoa TeAriki Jesus. Naa tama naa maraa evaro ake peelaa ki naa tippua, “Nau evanaatu kiaa koe ki hakattaha iloto te inoa TeAriki Jesus, te tama e hakaeta ai Paul.” ¹⁴ Te takahitu tama taanata te Maatua Hakamaatua naa Jew, e ttapa ma ko Siva raa, ni mee peenaa.

¹⁵ Araa nei te tipua hakallika raa ni huri ake no vanaake kilaaitou, “Nau e iloa i Jesus, aa nau e iloa hoki i Paul; aa kootou ko ai?”

¹⁶ Te tama e tauria te tipua hakallika naa ni oso atu no taai iloo naa tama naa ka saaea naa kkaahu laaitou. Teenaa naa tama naa ni ffuro ttaka hua ki haho. ¹⁷ Naa Jew ma naa tama haka Greece hakkaatoa e noho i Epises raa ni llono ite vana ni mee naa. Teenaa naa tama naa ni papore inaa mattaku laaitou, aa te inoa TeAriki Jesus ni hakanauria iloo itana haimahi. ¹⁸ E tammaki iloo naa tama telotu i te kina naa ni oo ake no hakaari ka llono te henua hakkaatoa inaa vana e hakallika laaitou ni mee. ¹⁹ E tammaki naa tama ni mee naa pakava laaitou raa ni too ake naa laupepa laaitou raa no ttuni imua naa karamata te henua hakkaatoa. Te kooina te taavi naa laupepa naa e tae te mataarima naa simata siliva. ²⁰ I te ara nei raa, naa taratara TeAriki ni haimahi ka ttoha ki naa kina hakkaatoa.

²¹ Imuri naa vana nei raa, Paul ni maanatu ma ki hano ia vaaroto Masedonia ma Greece no hakataka ka hano ki Jerusalem. A ia ni maanatu maa i tana saaita e tae atu ki Jerusalem raa, a ia ku hakataka ka hano ki Rome. ²² Teenaa heunatia iloo ia Timothy laaua ma Erastus, te takarua e heheuna maa ia, ki oo ki Masedonia; a ia ia ku noho ake hakamaarie i te matakaaina Asia.

Naa vana hakallika e ssura i Epises

²³ I te saaita naa raa, naa tama i Epises raa e hakatauttu huri i te Mateara TeAriki. ²⁴ Teelaa se tama e noho i te kina naa, tana inoa ko Demetrius. Tama naa e heheuna i te penapena naa tamaa hareaitu te atua ffine Artemis, ki naa katana ekkiva. A ia e ffuti mane iloo i tana vana e mee naa. ²⁵ Demetrius ni aru ki naa tama katoo e heheuna pee ko ia naa no taratara ake, “Naa taanata nei. Kootou e illoa maa taatou e haimane inaa heuna taatou e mee nei. ²⁶ Aa teenei kootou kukkite no llono soko kootou inaa vana Paul e hai nei. Tama naa etaratara maa naa mee taatou epenappena ma ni atua nei sei ni atua maaoni. E tammaki iloo naa tama i Epises ma naa matakaaina hakkaatoa iloto Asia nei ku oti te usuhia te tama naa no hakannoo naa tama naa kiaa ia. ²⁷ Emmata peelaa maa naa heuna taatou e mee nei ku taratara hakallikaina te henua. Aa see mee ma ko te mee naa koi. Te hareaitu te atua ffine, Artemis raa, hoki ma ki oti ku see ilotia ma sehare etapu, aa te atua ffine teelaa ni lotua naa kanohenua katoo iloto Asia aa i te maarama nei ma ki oti ku see ilotia hakaoti.”

²⁸ Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo ka tanitani varo peelaa, “Artemis raa ko te atua hakamaatua i Epises!” ²⁹ Naa tama hakkaatoa te matakaaina naa ni ffuri no hai ki naa varo laaitou vaaroto te matakaaina naa. Naa tama naa ni oo notauhia iloo laaitou Gaius laaua ma Aristarkus, teenaa setakarua i Masedonia e ttaka hakapaa ma Paul, no terekina ki te kina te henua maraa ekkutu. ³⁰ Paul ni hiihai ma ki hano ia no taratara ake ki naa tama ekkutu i te kina naa, tevana ia a ia ni ppuia naa tama

te lotu naa ki see hano. ³¹ Aaraa tama i naa hakamau te matakaaina naa nisoa Paul, teenaa naa tama naa ni kkeve ake hoki laatou taratara ki Paul ki see hakasura ake ki te kina te henua e kikutu.

³² Ite saaita naa raa, te kanohenua ni kikutu no taratara raa ni hevaa huri koi, teenaa naa tama koi e kkee naa varo laatou, i te aa i te mahi naa tama naa ni see illoa ma se aa laatou e oo ake no mee. ³³ Naa Jew raa ni turekina atu laatou Alexander kimua ki taratara ake ki naa tama i te kina naa. Teenaa ki huri atu iloo Alexander no ppoou atu tana rima kinnoho seemuu naa tama naa kitaratara tokonaki ia. ³⁴ Tevana iaa, i te saaita naa tama naa ni mmate maa Alexander se Jew raa, naa tama naa ni hakatoo hakapaa katoo no tanitani varo, “Artemis raa ko te atua hakamaatua i Epises!”

³⁵ Naa tama naa ni haihai peenaa no lavaa iloo laatou te hakamau te matakaaina naa te haia kannoho seemuu, teenaa te hakamau naa ni mee ake peelaa ki naa tama naa, “Kootou naa tama i Epises! Naa tama i naa kina hakkaatoa e illoa maa te matakaaina Epises raa e mmata ake ki te hare aitu te atua hakamaatua Artemis aa ma te hatu e tapu teelaa ni leiho mai i te lani. ³⁶ See hai tama e lavaa te taratara maa te nei sei ni taratara maaoni. Aa teenaa, kootou ki see vvaa no mee ni vana e hakallika i te kina nei. ³⁷ Kootou ni toomai kootou naa taanata nei, tevana iaa naa taanata nei ni see taratara hakallika i te atua ffine taatou nei aa maa ni see kailallao ni mee maa laatou i naa hare aitu. ³⁸ Ki mee maa Demetrius laatou ma naa tama e heheuna ma ia raa e tau peelaa maa naa taanata nei ni hakassara naa vana laatou, e mee naa tama maaoni e hakannoo ki naa koti e nnoho, teenaa naa tama nei e lavaa te toa laatou no kotia ki naa tama naa. ³⁹ Aa ki mee maa e mee aaraa mee hoki kootou e fiffai ma ki tarataraina, kootou ki hakatonu te mee naa ma naa tama hakamaatua te henua nei. ⁴⁰ Ite aa, i taatou katoo e lavaa te ttuu imua te koti i naa vana ni ssura i te aso nei. Taatou see hai taratara e lavaa te hakatonu ai taatou i te vana te henua nei e vaai ai taatou.” ⁴¹ Teenaa vanaake iloo ia ki naa tama raa ki masseu ki naa hare laatou.

20

Paul ku tae ki Masedonia ma Greece

¹ Te saaita te kanohenua naa ni hakatauttau no oti raa, Paul ni aru ake naa tama te lotu raa no purepure ake hakaoti iaa ia ku mee ki hano. Teenaa masike iloo ia no hano ki Masedonia. ² A ia ni hakataka vaaroto naa matakaaina i te kina naa no hakaea ake naa taratara TeAtua raa ki naa tama i naa kina naa. Teenaa au iloo ia no tae mai ki Greece, ³ no noho iloo ana marama e toru i te kina naa. I tana saaita ni matamata ki hano ia ki Syria raa, a ia kulono maa e mee naa Jew e taratara ki oo ake no taia a ia, teenaa masike iloo ia no ahe vaaroto Masedonia. ⁴ Naa tama ni oo hakapaa laatou ma Paul raa ko:

Sopater, te tama Pirus, teenaa se tama i Berea;

Aristarkus laaua ma Sekundus, naa tama i Tesalonaika;

Gaius, te tama i Derbe;

Timothy aa ko Tikikus laaua ma Trofimus, naa tama i Asia.

⁵ Naa tama naa ni oo imua ki Troas no ttari mai ki maatou. ⁶ Imuri te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, maatou ni ffana i Filipai no tere ki Troas. Maatou ni tae atu ki Troas i te rima naa aso, teenaa nnoho iloo maatou te wiki tokotasi i te kina naa.

Te horau hakaoti Paul ki Troas

⁷ Ite poo te sarere raa, maatou nikkutu hakapaa no kkai te kaikai etapu. Paul ni noho no taratara ma naa tama i te kina naa no tae iloo ki te tuaapoo, iaa ia ma ki masike no hano itelaa aso. ⁸ Te puitana iaruna ninnoho maatou kahakannoo ki Paul raa eura analamu etammaki. ⁹ Tetaupeara tokotasi, tana inoa ko Iutikus, e noho mai i te tamaa tootoka e hakahotu hakavasi raa no hakannoo ki naa taratara Paul. Naa taratara Paul raa ni taki iloo ka hano, teenaa te taupeara naa nilaavea te turemoe no moe iloo mannuu. Maatou nitteki koi iaa ia kuleiho no pakuu kite kerekere ilaro. Te saaita naa tama raa ni o o atu no saaua ake ia raa, te tama raa kumate. ¹⁰ Paul ni hanatu no suru atu iloo kite taupeara raa no ao ana rima iaa ia, teenaa mee ake iloo ki naa tama ettuu i te kina naa, “Kootou see ssopo naa manava kootou, ttama nei koi ora!” ¹¹ Kioti raa kake ake hoki Paul ki aruna no kkai laatou te kaikai etapu. Paul ni noho no hai ana taratara raa no tae iloo kite tahaata. Ite tapataiao raa hano iloo ia. ¹² Naa tama i te kina naa ni toa laatou te taupeara raa ki hare, teenaa naa manava laatou ni taukalleka iloo iaa ia ku ora.

Paul ku masike i Troas no hano ki Militas

¹³ Maatou ni o o imua no kkake i te vaka raa no tere ki Assos, teenaa Paul evana maa ia ma ki hanake vaauta no kake ake i te kina naa. ¹⁴ Itana saaita ni hanake no ttiri i maatou i Assos raa, a ia ni hakkaakea ake maatou kite vaka raa no tere maatou ki Mitilin. ¹⁵ Maatou ni ffana i te kina naa no tere iloo no tae ki Kaios i telaa aso. Ite ssoa te aso raa maatou kuttae ki Samos, aa i telaa aso raa maatou ku ttae ki Militas. ¹⁶ Paul ni hiihai maa ia ki tae ki Jerusalem, ki mee maa ia e lavaa, i te aso te Pentekos.

Naa purepure hakaoti Paul ki naa tama hakamaatua te lotu i Epises

¹⁷ Ite saaita Paul ni tae ki Militas raa, a ia ni kkave tana taratara ki naa tama hakamaatua te lotu i Epises raa ki o o ake no mmata iaa ia. ¹⁸ Te saaita naa tama naa ni ttae ake raa, Paul ni noho no taratara ake ki laatou peela, “Kootou e illoa katoo i aku tiputipu itaku saaita ninnoho taatou, kaamata mai iloo itaku aso mua ni tae mai ki Asia. ¹⁹ Niaaina maa nau nilave i te kau haae inaa seeia nau aaraa Jew ki taia raa, nau ni heheuna seemuu koi i aku heuna e mee maa TeAriki, aa i aaraa saaita, nau maraa e noho koi no tani i aku mee pakavaina naa tama naa. ²⁰ Kootou e illoa maa naa taratara TeAtua te laa e kauatu te taukareka kootou raa ni see huuina a nau i kootou; nau ni hakaeta naa taratara naa imua naa karamata te henua aa iloto hoki naa hare kootou. ²¹ Nau ni taratara hakaapo ake hakaraa o iloo ki naa Jew raa ma naa tama i naa henua sara, ki tiiake naa haisara laatou aa laatou ku hakattina nolotu i TeAriki Jesus. ²² Aa te nei TeAitu Tapu raa ku mee mai ma ki hano nau ki Jerusalem; nau iaa see illoa maa nau ma ki haia peehea i te kina naa. ²³ Nau e illoa koi maa i aku matakaina katoo e hano raa, TeAitu Tapu raa kunaa hakaapo mai are maa nau ma ki karapusina aa maa nau ma ki ttiri i te kau haae. ²⁴ Tevana iaa taku ora seai se mee maaoni ma ki noho nau no tarataraina te mee naa; nau e hiihai koi maa nau ki hakaoti naa heuna TeAriki Jesus ni kaumai ki haia, teenaa ki hakaeta nau te Lono Taukareka i te manava laa o i TeAtua.☆

²⁵ “Nau ni hanatu no hakaeta te Nohorana TeAtua raa ki kootou hakkaatoa. Aa te nei nau ku illoa maa kootou ma ki see lavaa te kkiti

hoki iaa nau imuri. ²⁶ Nau kukauatu te taratara hakamaatua nei i te aso nei: ki mee maa setama i kootou esara, kootou see tuku mai tessara naa kiaa nau. ²⁷ I te aa, i aa nau ku oti te hakaeta atu naa mee kato TeAtua e hiihai maa kootou ki illoa. ²⁸ Teenaa kootou ki mmata kittonu naa ora kootou aa kootou ku mmata ake ki naa tama te laa ni kauatu TeAitu Tapu raa ki roorosi ake kootou. Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki naa tama TeAtua; naa tama te laa ni suia a la ki te ttoona Tamariki Tanata.

²⁹ “Nau e iloa maa itaku saaita ku oti te hano raa, e mee naa tisa hakallesi ma ki hakassura atu no seua naa tama te lotu, e mee pee ko inaa oo iho naa manu vao e kaitama raa no seua naa sipsip. ³⁰ E mee naa tama hoki iloo iloto kootou naa ma ki ffuri no hakarereesia laaou aaraa tama telotu ki tautari ake kilaatou. ³¹ Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo; kootou mannati iaa nau ni akonaki atu peenaa ma te tani, i te poo ma te ao, iloto naa setau e toru hakkaatoa.

³² “Aa te nei kootou kutukua atu nau ki naa rima TeAtua, aa naa taratara i te laaoi TeAtua i kootou raa ma ki mmata ake ki kootou. Naa ora kootou ma ki hakatipuria naa taratara naa no kauatu naa tuuhana te laa etukua mai TeAtua maa ni mee anatama. ³³ Taku saaita ni nnoho taatou raa, nau ni see oti manava ki naa mane ma naa hekau kootou. ³⁴ Kootou e iloa maa nau ni heheuna iloo ki aku rima nei kilavaa naa mee kato maatou ma naa tama ettaka ma nau raa essee. ³⁵ Nau ni heheuna haimahi iloo ki kkitte kootou maa taatou ki heheuna pe nei ka tokonaki ki naa tama e tino mmate. Kootou hakamaarona ki naa taratara TeAriki Jesus ni mee: ‘Te hiahia te tama e hookii tana mee raa elasi are i te hiahia te tama etoo tana mee.’”

³⁶ Saaita Paul ni oti ana taratara raa, tuu iloo ki ana turi ma naa tama naa no taku. ³⁷ Naa tama naa hakkaatoa ni ttani no oo atu no ao ki Paul ka vaisioni soni laaou. ³⁸ Naa tama naa ni alloha i Paul iaa ia ni vanaake maa laaou ma ki see kkitte hakaoti iaa ia. Teenaa oo iloo laaou no kaavea Paul ki te vaka.

21

Paul ku hano ki Jerusalem

¹ Maatou ni oti te pureppure ake ki naa tama naa raa, tere iloo maatou kite henua ettapa ma ko Kos. I te ssoa te aso raa maatou kuttae atu ki telaa henua, ettapa ma ko Rodes, araa hakaraka iloo maatou ka tere ki te matakaaina Patara. ² Maatou ni oo atu no lave iloo te vaka e tuu ki hano ki Fonisia, teenaa kkake iloo maatou i te vaka naa no tere. ³ Maatou ni tere no kkitte iloo i naa tuu ake te henua ettapa ma ko Cyprus, teenaa hakaraka iloo maatou i tana vasi haka saupuku no tere ki Syria. Maatou ni tere atu no tautau iloo i Tyre ka ssepu maatou no oo ki uta, aa te vaka raa iaa kutuu ki pesi tanakako. ⁴ Maatou ni oo atu no lave iloo i naa tama telotu te matakaaina naa, teenaa nnoho iloo maatou te wiki tokotasi ma naa tama naa. I te saaita maatou ni nnoho ma naa tama naa raa, naa tama naa ni usuhia TeAitu Tapu raa no puratia laaou Paul ki see hano ki Jerusalem. ⁵ Te saaita tessao maatou ki oo ku tae raa, maatou ni massike no oo ki te vaka raa i tai. Naa taanata te lotu naa ma naa aavana laaou aa ma naa tamalliki laaou raa ni oo hakapaa ma maatou ki tai. Maatou ni oo no ttuu iloo ki naa turi maatou i te kerekere i tai raa no taku ki TeAtua. ⁶ Ki oti raa pureppure iloo maatou ka oo maatou no kkake i te vaka, aa naa tama naa iaa ku ahe ki naa hare laaou.

7 Maatou ni uhuki i Tyre notere ki Tolemaias. Teenaa maatou ni oo nonnoho maatou aso tokotasi ma naatama te lotu i te kina naa. 8 Ite ssoa te aso raa uhuki iloo maatou notere ki Sisaria. Ite matakaaina naa raa, maatou ni oo nonnoho maatou ma Philip, te tama e sare hakaea te Lono Taukareka, itana hare. Philip te tanata tokotasi i te takahitu taanata ni tukua ki tokonaki ki naa heuna te lotu i Jerusalem. 9 Ttama naa e mee tana takahaa taupu e heheuna hoki te hakaea naa taratara TeAtua.

10 Maatou ni nnoho ake iloo naa aso maatou i Sisaria, teenaa tae ake lokoi te pure tokotasi TeAtua, tana inoa ko Agabus. Te pure naa e hanake i Judea. 11 Ttama naa ni hanake no toa iloo a ia te ttuu Paul raa no saisai ana tino vae ma ana tino rima soko ia no taratara peela, “TeAitu Tapu raa e taratara mai peenei: Te tama e mee tana tuu nei ma ki saisaitia peenei naa Jew i Jerusalem, teenaa a ia ma ki kauake naa tama naa ki naa tama i naa henua sara.”

12 Te saaita maatou ma naatama ennoho maatou naa ni llono i naa taratara nei raa, maatou ni puratia maatou Paul ki see hano ki Jerusalem. 13 Araa nei Paul kuhuri mai ki maatou no mee mai, “Kootou e aa? Ai kootou ettani ai ma ki sopo taku manava? Nau see matakū ki mee maa nau e saisaitia no taia i Jerusalem i aa nau e mee naa heuna TeAriki Jesus.”

14 Maatou ni see lavaa iloo te hurisia maatou te manava Paul, teenaa tiiake iloo maatou ki hano ia ki tana maanatu. Maatou ni mee ake koi peela, “Tiiake ki akottia te hiihai TeAtua.”

15 Maatou ni nnoho ake hakamaarie i te kina naa, araa oo iloo maatou ki Jerusalem. 16 Araa tama te lotu i Sisaria ni oo ma maatou. Teenaa maatou ni toa naa tama naa ki te hare Neison, te tama haka Cyprus. Ttama naa ko te tama mua lokoi ni hakattina no lotu i TeAtua.

Paul ku tae ake ki Jerusalem

17 Te saaita maatou ni ttae atu ki Jerusalem raa, naa tama te lotu i te kina naa ni oo ake notoia maatou. 18 Teelaa aso raa, oo iloo maatou ma Paul no mmata i James. Naa tama hakamaatua te lotu raa hakkaatoa ni nnoho i te kina naa. 19 Paul ni pure pure atu ki laatou no taratara ake iloo inaavana katoō TeAtua ni mee kinaa tama i naa henua sara i tana saaita ni hakaea ake naa taratara TeAtua.

20 Te saaita naa tama te lotu naa ni llono i naa taratara Paul raa, naa tama naa ni hakanau katoō i TeAtua. Araa taratara ake iloo te tama tokotasi laotou ki Paul, “Taku taina nei. Koe ekite maa te kooina naa Jew teelaa ku hakattina no lotu i TeAtua raa ku lava iloo naa simata e tammaki, aa naa tama naa katoō koi tauhia laotou naa Loo Moses.

21 Naatama naa ni llono maa koe ni taratara ake ki naa Jew teelaa ennoho hakapaa ma naa tama i naa henua sara raa ki tiiake laotou naa Loo Moses, teenaa maa koe e vana ma ki see ssere naa tamalliki laotou aa maa laotou ki see tautari kinaa tiputipu taatou naa Jew.

22 Se aa taatou ki mee? Naa Jew naa ma ki oti kullono maa koe ku tae mai ki te kina nei. 23 Aa hakannoo, teenei te mee maatou e fiffai ma koe ki mee: Teelaa se takahaa taanata iloto maatou. Naa tama naa ni tuku naa taratara laotou imua naa karamata TeAtua maa laotou e hakatapu naa ora laotou. 24 Koe ku hano ma naa tama naa aa kootou hakapaa ku hakamaarama naa haitino kootou, i te vasi naa Loo raa, ki mataffua imua naa karamata TeAtua. Ki oti koe ku taavi kilavaa

naa tama naa te tasia naa lauru laatou. I te ara nei raa, te henua hakkaatoa ma ki illoa maa naa taratara naa tama ni mee ia koe raa seai ni taratara maaoni, aa maa koe tootino e tautari ki naa Loo Moses.*

²⁵ Aa naa tama inaa henua sara teelaa ni hakattina no lotu raa ia, maatou ku oti te kave maatou pas ki laatou no taratara ake i maatou ku oti te taratara maa laatou ki see kikai naa kikai teelaa ni hakaara ki naa aitu aa laatou ki see unu tetoo; laatou ki see kikai te manu teelaa ni taa aa ni see hakatere tana too, aa laatou ki tiiake te tiputipu e hai huri.*

²⁶ Itessoa te aso raa, Paul ni hano ma tetakahaa taanata naa no hakamaarama naa haitino laatou, ite vasi naa loo, ki mataffua inaa karamata TeAtua. Ki oti raa uruatu iloo Paul ki loto te Hare Tapu raa no hakaari ake ki naa maatua raa ite kooina naa aso te hakatapu laatou raa koi takkoto mai, teenaa kote saaita laatou ma ki hakaara ni mee ki TeAtua maa naa tama naa.

Paul ku tauhia iloto te Hare Tapu

²⁷ Te saaita naa aso e hitu naa ni taupiri ki llaka raa, aaraa Jew teelaa ni oo ake inaa matakaaina i Asia raa, ni kkite i Paul iloto te Hare Tapu. Teenaa usuhia iloo laatou naa tama ekkutu ite kina naa no oo atu naa tama naa no tauhia Paul. ²⁸ Naa tama naa ni varo peelaa, “Naa taanata Israel nei, kootou oomai no tokonaki mai ki maatou! Te nei kote tama e sare taratara hakallikaina a ia te kanohenua Israel, naa Loo Moses, aa ma te Hare Tapu nei, ki naa tama inaa kina hakkaatoa. Aa te nei naa tama inaa henua sara raa ku hakauruhia a ia ki loto te Hare Tapu raa ki kerekere te kina e tapu nei!” ²⁹ (Naa tama naa e taratara peenaa i laatou ni kkite i Trofimous, te tama i Epises, e sassare lauaa ma Paul iloto Jerusalem. Teenaa naa tama naa e mannatu maa te tama naa ni too ake Paul ki loto te Hare Tapu.)*

³⁰ I te saaita te henua ni llono i te taratara nei raa, te kanohenua kato i Jerusalem ni massike no hurohuro inaa lloto laatou. Naa tama naa ni ffuro atu hakkaatoa no tauhia laatou Paul ka huutia ki haho te Hare Tapu, teenaa puuia loko i laatou naa tootoka te Hare Tapu raa no mmau. ³¹ Te saaita naa tama naa ni mee ma ki taia laatou Paul raa, te taratara raa ku tae ki te hakamau naa soldia Rome raa ma naa tama i Jerusalem raa ku hetaa huri. ³² Te hakamau naa ni masike koi no too iloo ana soldia raa ma aaraa hakamau ana no ffuro atu ki naa tama naa. Te saaita naa tama naa ni kkite i te hakamau naa ma ana soldia raa, see taia iloo laatou Paul. ³³ Te hakamau raa ni hanatu ki Paul no vanaake iloo ki ana soldia raa ki tauhia Paul no saisaitia ki naa seni elua. Teenaa ki vasiri te hakamau raa peelaa, “Te nei ko ai? Sessara peehea ttama nei ni mee?” ³⁴ E mee aaraa tama e ttuu i te kina naa ni tanitani varo huri koi; aaraa tama koi e kke naa taratara laatou e hai ake. Te hakamau raa ni vvare hakaoti inaa hevaa huri naa tama naa, teenaa a ia ni see ilotia iloo ia te tahito te vana ni mee naa. A ia ni huri ake ki ana soldia raa no vanaake iloo ki toa Paul ki te hare laatou naa soldia raa eroorosi. ³⁵ Te saaita naa soldia raa koi oo atu are ki kkake i te hare laatou raa, naa tama raa ku muimui ake inaa vasi ki taia laatou Paul, teenaa ki ffuri naa soldia raa no saaua laatou Paul. ³⁶ Te vana ia te kanohenua naa ni oo atu koi vaamuri ka tanitani varo ake ki naa soldia raa peelaa, “Taia te tama naa ki mate!”

Paul ku taratara ki te kanohenua

³⁷ Te saaita naa soldia raa nittuu kitoa laatou Paul kiloto te hare laatou raa, Paul kimeeake kite hakamau, “Nau elavaa tekauatu se taratara maaku kiaa koe?”

Te hakamau raa ki vasiri ake, “Koe e iloa te taratara haka Greece?”
³⁸ Koe nei seai ko te tama haka Egypt teelaa ni hakkoro te henua ki ffuri no hetaa ma naa tama te kaaman Rome, aa ki oti raa too iloo naa simata e haa naa tama e taa tama raa no ffuro laatou ki loto mouku?”

³⁹ Teenaa kimeeake Paul kiaaia, “Seai. Nau nei se Jew. Nau ni haanauria mai i Tarsus iloto Silisia, aa teenaa seai ma se henua hakavarevare. Nau ehiihai maa koe kitiiake nau kitaratara ki te kanohenua nei.”

⁴⁰ Te hakamau naa soldia raa ni hiihai. Teenaa ki masike Paul no tuu ki aruna te kakkake raa no ssau atu tana rima ki naa tama ettuu ake i te kina naa ki see vvaa. Te saaita naa tama naa nittuu seemuu raa, Paul ni kaamata no taratara haka Jew ki laatou:

22

¹ “Aku taaina ma aku tammana nei. Kootou hakannoo mai ki hakatonu atu nau i aa nau seai taku sara ni mee!”

² Te saaita te kanohenua naa ni llono maa Paul etaratara haka Jew raa, naa tama naa ni noho seemuu hakkaatoa. Teenaa ki kaamata Paul no taratara, ³ “Nau nei se Jew, aa nau ni haanauria mai i te matakaaina Tarsus iloto Silisia, tevana iaa nau ni matua i Jerusalem, aa Gamaliel raa ko taku tisa ni ako mai ka iloa nau i naa Loo hakkaatoa naa tippuna taatou imua. Nau nei hoki ehakatina ki haia a nau naa heuna TeAtua pee ko kootou, naa tama ettuu i te kina nei i te aso nei.”
⁴ Nau ni hakataka ki naa kina katoo no seeia naa tama etautari kite Mateara TeAriki raa kitaia kimmate, teenaa telopo taanata ma naa haahine inaatama naa nipeesia a nau kiloto te hare karapusi.
⁵ Te Maatua Hakamau aa ma naa tama hakamaatua i te Kansol raa elavaa te taratara atu peelaa maa aku taratara nei ni taratara maaoni. Naa tama naa ni kaumai naa pas laatou e sissii ki naa Jew taatou teelaa e noho i Damascus ka hano ma nau. Teenaa nau ni hanatu ki Damascus ki saisaitia naa tama naa ki naa seni raa no taakina mai ki Jerusalem ki taiaia.”

*Paul ku hakaia i tana huri ana tana manava no lotu i TeAtua
 (Acts 9.1-19; 26.12-18)*

⁶ “Itaku saaita ni taupiri ki Damascus itelaaraatea*, te maasina elasi raa kullama iho i telani no aareha iaa nau.
⁷ Teenaa leiho iloo nau kite kerekere raa no lono nau inaa taratara iho te reo raa i telani peelaa, ‘Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa?’

⁸ “Teenaa ki vasiri nau peelaa, ‘Koe ko ai, TeAriki?’ Te reo raa ki mee mai, ‘Nau ko Jesus te tama i Nazareth, te tama e seeia a koe ki taia.’
⁹ Naa tama ni oo maatou naa ni kkite i te maasina naa, tevana iaa naa tama naa ni seellono te reo te tama etaratara mai kiaa nau.

¹⁰ “Nau ki vasiri hoki, ‘TeAriki, nau kimee peehea?’ Araa TeAriki ku mee mai, ‘Masike ki aruna aa koe ku hanatu kiloto te matakaaina naa. E mee te tama e noho i te kina naa ma ki taratara atu i too vana kimee.’
¹¹ Aku karamata ni ppuni i te maasina elasi naa, teenaa ki ffuri mai naa tama e oo maatou raa no ppikitia taku rima no hakattaki atu ki loto Damascus.

☆ 22.3 Acts 5.34-39 ☆ 22.5 Acts 8.3; 26.9-11 * 22.6 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo tekkai

12 “I loto te matakaaina naa raa teelaa se tanata, tana inoa ko Ananias. Aia se tamailoo elotu aa etautari ki naa Loo Moses, aa naa Jew kato i te kina naa e fiffai kiaa ia. 13 Ttama naa ni au no tuu itaku vasi no mee mai kiaa nau, ‘Taku taina Saul, ttoka mai!’ Saaita naa lokoi raa aku karamata ku kkite hoki no ttoka atu nau kiaa ia. 14 Aia ki mee mai, ‘Koe ni hakamaatinoria te Atua naatippuna taatouraa killoa koe itana hakataakoto, kikite koe itana Tama etonu, aa kilono koe itana tino reo. 15 I te aa, i aa koe naa ma ki hakaea ki te henua hakkaatoa i oo vana nikkite kallono. 16 Aa koe etari hoki kiaa? Masi ke kiaruna notaku, aa koe kumee ki hakaukatapurua koe ki uiaa oo haisara TeAtua.’

17 “Teena ahe iloo nau ki Jerusalem no hano no taku i te Hare Tapu. Itaku saaita nitaku raa, nau ni hakakkiitea TeAtua 18 inaatuu ake TeAriki no taratara mai kiaa nau peelaa, ‘Hakavave lokoi no hakataha i Jerusalem i te saaita nei. Naa tama i te kina nei ma ki see fiffai maa koe e hakaea ake akutaratara raa ki laotou.’ 19 Nau ki mee ake, ‘Naa tama naa e illoa hakaraaailoo maa teenei ko nau nei ni sare uru ki naa hare lotu naa Jew raa no taia naa tama e lotu iaa koe ka ponotia ki loto te hare karapusi. 20 Aa i te saaita Stephen, te tama ni sare hakaea iaa koe, ni taia no mate raa, nau nei ni hiihai ki te vana naa tama naa ni mee. Teena nau ni tuu i te kina naa no ttoka i naa taia te tama naa, ka roorosi ake nau ki naa kkaahu naa tama nitaa iaa ia.’” 21 Teena ki mee mai TeAriki, ‘Tere; koe ma ki kaavea a nau hakammau iloo ki naa tama i naa henua sara.’”

22 Te kanohenua naa ni hakannoo hakaraaailoo ki Paul. Araa nei itana saaita nitaratara peena raa, naa tama naa ni ffuri no tanittani varo peelaa, “Taia te tama naa ki mate! Ttama naa ki see tiiake ki ora!” 23 Naa tama naa ni tanittani varo maaroo iloo ka sasae naa maro laotou raa ka tapittapi naa kerekere raa kiaruna. 24 Teena heuna iloo te hakamaurua anasoldia kitoa Paul kiloto te hare no sarua, aa ku vasiria killoa laotou i te vana naa tama raa elloto no tanittani varo peelaa iaa ia. 25 Tevana iaa i te saaita Paul ni saisaitia laotou ki sarua raa, Paul ni huri ake ki te soldia tokotasi i te kina naa no mee ake, “E aa? Te mee naa e tonu maa kootou ki sarua kootou te tama haka Rome teelaa seki toa are ki te koti no hakatonu tana sara?”

26 Te saaita te soldia naa ni lono i naa taratara ake Paul raa, hano iloo no mee ake ki te hakamau laotou, “Koe e iloa itoo vana e mee nei? Ttanata nei se tama haka Rome!”

27 Teena ki hanatu te hakamau raa no vasiri ake ki Paul, “Taratara mai, koe se tama maaoni i Rome?”

Paul ki mee ake, “Uee.”

28 Araa te hakamau naa ku vanaake ki Paul, “Nau nei ni pesi te mane e lasi iloo ki ilotia nau maa nau se tama i Rome.”

Paul ki hakahe ake, “Anau nei iaa emee ma setama i Rome i aku maatua raa ni tama haka Rome.”

29 Teena naa soldia ni tuu ki vasiria laotou Paul raa ni hakattaha iaa ia i te saaita naa lokoi; aa te hakamau laotou naa ni mataku itana saaita ni iloa maa Paul se tama haka Rome, aa Paul iaa ku oti te saitia a ia ki naa seni.

Paul e tuu imua te Kansol

30 Te hakamau naa soldia raa ni mee ma ki iloa hakaraaoni aia maa teelaa sessara peehea naa Jew raa e hai maa Paul ni mee. I te ssoa te aso raa, a ia ni vanaake ki ana soldia raa ki hanaa naa seni e mmau

i Paul, teenaa aru iloo ia ki naa maatua hakamaatua te Hare Tapu aa ma naa tama hakamaatua te Kansolraa kinnoho. Araa too atu iloo ia Paul no hakatuuria imua naa tama naa.

23

¹ Paul ni ttoka tonu atu ki naa tama te Kansolraa no taratara ake ki laatou, “Aku taaina nei. Taku hakataakoto e maarama iloo i naa tiputipu taku ora imua naa karamata TeAtua, e kaamata mai imua no tae mai ki te aso nei.” ² Te Maatua Hakamau, tana inoa ko Ananias, ni huri no vanaake iloo ki naa tama e ttuu i te vasi Paulraa ki paakia ana maaisu. ³ Teenaa ki huri Paul no mee ake kiaa ia, “A koe, te tama e mee pee ko naa hono ku ppara teelaa e paraia ki te peni e makkini ki see ilotia maa teenaa ni hono ku hakallika, ma ki pakuutia TeAtua! Koe naa e noho ki hakatonutonu iaa nau i te vasi naa Loo, aa koe iaa ku see tuku ki naa Loo naa i aa koe ku vanaake ki naa tama kootou naa ki paakia aku maaisu!”[✠]

⁴ Naa taanata e ttuu i te vasi Paulraa ki mee ake ki Paul “Koe see lavaa te taratara ake peenaa ki te Maatua Hakamau!”

⁵ Paul ki mee ake, “Aku taaina nei. Nau ni see iloa maa ia ko te Maatua Hakamau. Naa taratara iloto te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Au see taratara hakallika ki te hakamau te kanohenua kootou naa.’”[✠]

⁶ Paul ni kite peelaa maa aaraa tama i te Kansolraa ni Sadiusi aa aaraa tama ni Faarisi, teenaa aia ki taratara vaaruna iloo peelaa kilaatou te Kansol, “Aku taaina nei. Nau nei se Faarisi, i aku tammana raa ni Faarisi. Nau nei etuu imua te koti iaa nau e taao hi manava maa te mate raa ma ki hakamassikeria no ora hoki!”[✠]

⁷ Saaita koi Paul ni taratara peenei raa, naa Faarisi raa ma naa Sadiusi raa ki kaamata no hakatauttu sokolaatou, teenaa naa kaavena e lua naa ni maavae. ⁸ I te aa, i naa Sadiusi raa e taratara maa see hai tama ma ki hakamasikeria i te mate aa maa see hai mee hoki e haia ma ni ensol aa ma ni aitu; naa Faarisi raa iaa e taratara maa naa mee e toru naa ni mee maaoni iloo.[✠] ⁹ Te vvaa naa tama naa ni hano no lasi iloo, teenaa aaraa tisa naa Loo teelaa ettaka ki te kaavena naa Faarisi raa ku massike no taratara haimahi peelaa, “Maatou e kkite maa see hai vana e sara i te tama nei. Teelaa pee se ensol aa ma se aitu maaoni raa ni taratara ake ki te tama nei.”

¹⁰ Naa tama naa ni hakatauttu hakallika iloo, teenaa te hakamau naa soldia raa ni mataku maa Paul ma ki taia no mate. Teenaa heuna iloo te hakamau raa ana soldia ki oo atu no hakataharia Paul i naa tama naa no hakauruhia ki loto te hare naa soldia.

¹¹ I te poo naa raa, TeAriki ni hakasura atu ki Paul no mee ake peelaa, “Koe see mataku! Koe ku oti te hakaea ki naa tama i te kina nei i aku tiputipu, teenaa koe ku hano no hakaea hoki ki naa tama i Rome.”

Paul ku tarataraina naa Jew raa ki taia

¹² I te tahaata telaa aso raa, naa Jew raa ni kkutu no taratara ki taia laatou Paul. Naa tama naa ni tuku laatou taratara imua TeAtua maa laatou ma ki see kkai ka unu, teenaa ki tae iloo ki te saaita Paul kulavaa laatou te taia no mate. ¹³ Teelaa se tino haa naa taanata katooni mee laatou vana naa. ¹⁴ Naa tama naa ni oo atu ki naa maatua hakamaatua te Hare Tapu raa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa no mee ake, “Maatou ku oti te tuku maatou taratara imua TeAtua

✠ 23.3 Mt 23.27-28 ✠ 23.5 Ex 22.28 ✠ 23.6 Acts 26.5; Phil 3.5 ✠ 23.8 Mt 22.23; Mk 12.18; Lk 20.27

maa maatou ma kitta see kkai ki taia iloo maatou Paul ki mate. ¹⁵ Teenaa kootou ma naa tama te Kansol raa ki kkave se taratara maa kootou ki te hakamau naa soldia Rome raa ki kaavea mai Paul ki kootou; hakareesia kootou te hakamau naa maa kootou e mee ki vasirisiri hakaraaoi ki Paul. Maatou nei ma ki taaria maatou te tama naa ki taia ki mate i tana saaita seki tae atu ki kootou.”

¹⁶ Tevanaiaa te ilaamotu tanata Paul raa nilono inaa taratara naa tama naa, teenaa tere iloo te tamariki tanata naa ki te hare naa soldia raa no hakaariake ki Paul.

¹⁷ Teenaa ki kannaa Paul ki te soldia tokotasi no vanaake, “Toa te tamariki tanata nei ki te hakamau kootou; te tama nei e mee tana taratara ki taratara ake kiaa ia.” ¹⁸ Teenaa toa iloo te tama naa ki te hakamau laatou no mee ake peela, “Paul, te karapusi, e mee mai ma ki taakina mai te tamariki tanata nei kiaa koe; ttama nei e mee tana taratara ki taratara atu kiaa koe.”

¹⁹ Te hakamau naa soldia raa ni ppiki ki te rima te tamariki tanata naa no oo iloo lauaa no nnoho soko lauaa, teenaa vasiri ake iloo kiaa ia, “Se aa taau e mee ma ki taratara mai kiaa nau?”

²⁰ Te tamariki tanata raa ki mee ake, “Naa tama hakamaatua naa Jew raa ku oti te tuku laatou taratara maa taiao laatou ku oomai no mee atu maa Paul ki toa laatou no mmata i te Kansol; naa tama naa ma ki hakalelesi maa te Kansol raa e mee ma ki vasiri laatou kiaa ia.”

²¹ Tevanaiaa koe see hakannoo ki naa tama naa. Teelaa se tino haa taanata raa ma ki taaria laatou te tama naa ki osohia no taia. Naa tama naa ku oti te tuku laatou taratara imua TeAtua maa laatou ma ki see lavaa te kkai, ki tae iloo ki te saaita Paul ku lavaa te taia laatou ki mate. Naa tama naa ku nnoho i te saaita nei ki mee laatou vana naa, aa naa tama naa e nnoho koi ka ttari ki too taratara ma ki kauake.”

²² Teenaa mee ake iloo te hakamau raa ki te tamariki tanata naa, “Au see hakaari ake ki se tama maa koe ku oti te taratara mai te mee naa kiaa nau.” Araa heunatia iloo ia te tamariki tanata naa ka hano.

Paul ku kaavea ki Felix, te Hakamau te kaaman

²³ Teenaa aru iloo te hakamau naa soldia raa ki te takarua i ana soldia hakamaatua raa no taratara ake, “Too se ruarau naa soldia, se tino hitu naa soldia e ffuro i naa hos, aa se ruarau naa soldia e hetaa ma naa tao, ki oo ki Sisaria i te ssivo i te poo nei. ²⁴ Koe ku mmata hoki ki too ni hos ki kake Paul, ki tae hakaraaoi a ia ki Felix, te Hakamau te kaaman e noho i te kina naa.” ²⁵ Teenaa sissii iloo te hakamau naa soldia raa tana pas peela:

²⁶ “Anau Claudius Lisias e sissii atu te pas nei kiaa koe Felix, te hakamau te kaaman: Te aso taukareka ia koe. ²⁷ Ttama nei ni tauhia naa Jew raa no mee ma ki taia ki mate. Itaku saaita ni iloa maa te tama nei se tama haka Rome raa, nau ni hano ma aku soldia raa no hakasaoria a ia. ²⁸ Nau ni mee ma ki iloa nau ma se ssara peehea te tama nei ni mee, teenaa toa iloo nau te tama nei ki mmata te Kansol laatou raa ia ia. ²⁹ Nau ni kite maa te tama nei see hai sara ni mee teelaa etau ma ia kitaia ki mate, aa seai ma ki karapusina; ttama nei e kotia koi naa tama naa i te vasi naa loo laatou naa Jew. ³⁰ Itaku saaita nilono maa naa Jew raa e taratara ma ki taia laatou te tama nei raa, maanatu iloo nau ki kaavea atu te tama nei kiaa koe. Nau ku oti te taratara ake ki naa tama e kotia laatou te tama nei ki oo atu no kauatu naa taratara laatou raa kiaa koe.”

³¹ Naa soldia raa ni hakannoo ki naa taratara te hakamau laatou naa. Paul ni toa laatou i te poo naa no tae iloo ki te matakaaina Antipatris. ³² I te ssoa te aso raa, naa soldia teelaa e sassare ki naa vae laatou raa ni ahe ki Jerusalem, aa naa soldia e ttaka ki naa hos raa ia ku oo laatou

ma Paul. ³³ Paul ni toa naa soldia raa no ttae iloo laatou ki Sisaria, teena kauake iloo laatou te pas te hakamau laatou raa ki Felix, te Hakamau te kaaman, ka tiiake atu Paul kiaa ia. ³⁴ Te Hakamau raa ni ppau te pas raa no vasiri ake ki Paul maa Paul se tama i te matakaaaina i hea. I tana saaita ni iloa maa Paul se tama i Silisia raa, a ia ki mee ake, ³⁵ “Nau kuttari ki ttae mai naa tama e kotia laatou a koe raa, aa nau ku hakannoo ki too koti nei.” Teena vanaake iloo ki ana wasi raa ki toa Paul no roorosi ake kiaa ia iloto te hare te tuku Herod.

24

Paul e tuu i te koti

¹ Naa aso erima ku oti tellaka raa, Ananias, te Maatua Hakamau te Hare Tapu raa ku hanake ki Sisaria ma aaraa tama hakamaatua naa Jew, aa ma tetama teelaa ma ki tokonaki kilaatou ite vasi naa loo, tana inoa ko Tertulus. Naa tama naa ni oo atu no kauake iloo naa taratara laatou e mee i Paul raa ki Felix. ² Araa kannaatia ake iloo laatou Paul ki hanake kiloto te hare, teena kaamata iloo Tertulus no taratara:

“Tama hakamaatua nei. Maatou e nnoho hakaraa oi iloo ma te laa oi i aa koe e noho hakamaatua i maatou, aa koe ni hakassura te kau vana ki taukareka te nnoho maatou ite henua maatou nei. ³ Maatou e taratara peenaa i naa kina hakkaatoa i te fiafia maatou iaa koe. ⁴ Nau see hiihai maa koe e tauhia rooroina a nau, tevana ia nau e hiihai maa koe ki kaumai se tamaa saaita koi ki kauatu naa taratara maatou nei: ⁵ Maatou ni kkite maa te tama nei se tama e hakkoro heatuna; te tama nei maraa e usuhia a ia naa Jew i naa kina hakkaatoa ki ffuri no hetaa ma naa tama te kaaman Rome, aa te tama nei hoki ko te tama hakamaatua i te kaavena e tautari ki te tama i Nazareth. ⁶ Te Hare Tapu maatouraa hoki e haia hakallikaina ttama nei ma se kina vare koi see tapu, teena ki tauhia ai maatou te tama nei no karapusina. [Maatou ni taratara maa maatou ma ki hakatonutonu te tama nei i te vasi naa loo maatou, ⁷ araa nei Lisias, te hakamau naa soldia Rome raa, ku hanake no hetaa ma maatou katoa a ia te tama nei imaatou. ⁸ Teena ki kkave mai te taratara Lisias maa maatou ki oomai no mmata iaa koe.] Ki mee maa te tama nei e vasiria a koe raa, koe ma ki iloa i te vana te tama nei e kotia ai maatou.” ⁹ Naa Jew naa ni ffuri atu hakkaatoa no mee maa naa taratara Tertulus raa ni taratara e maaoni.

Paul e hakatonu i aa ia imua Felix

¹⁰ Ki oti raa Felix ku nnuu ake ki Paul ki taratara, teena ki kaamata Paul no taratara,

“Nau e iloa maa i te lopo setau nei raa, koe naa ko te tama e noho no hakatonutonu te kanohenua nei hakkaatoa, teena nau e hiahia iloo iaa nau e lavaa tetuu imua aau no hakatonu itaku vasi. ¹¹ Koe e lavaa koi te iloa maa ni aso koi e sinahuru maa rua ku oti te llaka raa, nau ni hanake ki Jerusalem no lotu. ¹² Naa Jew nei ni see kkite maa nau ni hakatauttau ma ni tama iloto te Hare Tapu, aa laatou hoki ni see kkite maa te henua ni usuhia a nau ki massike no mee ni vana e hakallika iloto naa hare lotu naa Jew aa ma i naa kina sara hoki iloto Jerusalem. ¹³ Naa tama naa see lavaa te hakatonu hoki maa naa taratara laatou naa e maaoni. ¹⁴ Tevana iaa nau e lavaa te hakaari atu te mee nei kiaa koe: Nau e lotu ki te Atua naa tippuna maatou, aa nau e tautari ki te Mateara Te Ariki teelaa e haia naa tama nei maa sei se mee maaoni. Aa nau hoki e tautari ki naa taratara kato e takkoto iloto naa Loo Moses aa ma naa taratara teelaa ni sissia naa pure Te Atua. ¹⁵ Nau e taao hi manava i Te Atua pee ko naa tama nei hoki, teena ma naa tama hakkaatoa,

naa tama e sosorina taukalleka aa ma naa tama e sosorina hakallika, ma ki hakamassikeria ite mate. ¹⁶ Teenei nau e hai hakappuru iloo ki takoto maarama taku hakataakoto imua TeAtua aa imua te henua.

¹⁷ “Nau ni noho ake iloo aku setau see kite i Jerusalem, teenaa nau ni hanake kite henua naa no kave naa mane maa naa tama e nnoho hakaarooha ite kina naa aa ku hakaara nimee maaku i te Hare Tapu. ¹⁸ Teenaa kotaku saaita ni hakamaarama taku haitino iloto te Hare Tapu, teelaa ni oo ake naa tama nei nollave ia nau. See hai tama tammaki nittuu ake ma nau ite kina naa, aa ni see hai tama hoki ni heatu ka vvaa i te kina naa.” ¹⁹ Tevana iaa teelaa ko naa Jew ni oo ake i Asia raa ni hakatauttau maatou; naa tama naa are ki oomai no kotia nau kiaa koe kimee maa laatou e mannatu maa nau ni hakassara aku vana. ²⁰ Aa kimee maa seai, koe ku vasiri ki naa tama nei maa te Kansol raa nitaratara ma sessara peehea nau nimee, itaku saaita nituu imua naa tama naa. ²¹ Itaku saaita nituu imua naa tama naa raa, nau ni varo ake koi peelaa, ‘Nau nei ku kotia kootou i te aso nei i aa nau e iloa maa te mate raa ma ki massike no ora.’”

²² Felix kuoti te iloa hakaraaoi iloo inaa taratara ite Mateara TeAriki, teenaa te koti naa nitukua aia kitelaa aso. Aia kimee ake ki laatou, “Ite saaita Lisias, te hakamau naa soldia, e tae mai raa, nau ma ki hakatonu te koti kootou nei.” ²³ Teenaa vanaake iloo Felix ki te soldia e roorosi i Paul raa ki toa Paul ki te hare karapusi, tevana iaa aia ki see kapitia pee ko aaraa karapusi; naa wasi raa ki tiiake laatou naa soa Paul raa ki too ake ni aa Paul e hiihai.

Paul e taratara ki te hai aavana Felix laaua ma Drusila

²⁴ Kullaka ana aso raa, Felix ni hanake ma tana aavana, Drusila, teenaa se ffine haka Jew. Aia ni aru ki Paul ki hanake, teenaa nnoho iloo laaua hai aavana no hakannoo ki naa haka ake Paul i naa takoto telotu te tama i Jesus Christ. ²⁵ Araa nei ite saaita Paul ni tae no taratara i te tiputipu e tonu, te tiputipu te tama e lavaa te taaohi ki te tiputipu e tonu, aa i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, Felix ni mataku no mee ake iloo peelaa ki Paul, “Kullava. Koe ku hano. Taku saaita e laaua raa nau ma ki ssee atu kiaa koe.” ²⁶ Paul maraa e arumia Felix i te kau saaita ki hanake ki hai taratara laaua, teenaa i Felix ni maanatu maa ia ma ki tauia Paul ki tokonaki ake ia ki tana koti.

²⁷ Naa setau elua kuoti tellaka raa, Felix ni suaia Porsius Festus i tana heuna ma ko te hakamau te kaaman. Paul ni tiiake Felix ka moe iloto te hare karapusi, teenaa i aa ia ni hiihai maa naa Jew raa ki fiafia iaa ia.

25

Festus e hakannoo ki te koti Paul

¹ Kullaka naa aso e toru i te ttae ake ana Festus ki te matakaaina naa raa, Festus ni masike i Sisaria no hano ki Jerusalem. ² Teenaa naa maatua hakamaatua te Hare Tapu ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo ake no kotia laatou Paul ki Festus. Naa tama naa ni puratia laatou Festus ³ ki hakannoo ki laatou aa ku too ake Paul ki Jerusalem, i te aa, i laatou ku oti te taratara hakaoti ki taia laatou Paul i te ara. ⁴ Festus ki haka ake, “Paul e karapusi i Sisaria, aa teenei nau ku taupiri ki ahe nau ki te kina naa. ⁵ Tiiake

naa tama naa ki oo maatou hakapaa ki Sisaria, aa laatou ku kotia laatou Paul ki mee maa ia ni hakassara ana vana.”

⁶ Festus ninohoake i Jerusalem naa aso evaru seai e sinahuru ma naa tama naa, teenaa masike iloo no hano ki Sisaria. Ite ssoa te aso raa, a ia ni hano no noho i te hare koti raa no aru ki too ake Paul. ⁷ Ite saaita Paul ni tae ake ki te hare koti raa, naa Jew teelaa ni oo ake i Jerusalem raa ni oo ake nottuu inaa vasi Paul no kauake ki Festus maa nisara Paul ni mee. Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa iloo te hakatonu ake i te hakamaaoni naa taratara naa. ⁸ Teenaa Paul ki masike no taratara, “Nau seai taku vana esara ni mee ki naa Loo naa Jew aa ki te Hare Tapu; nau seai hoki aku taratara e hakallika ni mee ki te Tuku Hakamau i Rome.”

⁹ Tevana iaa Festus ni hiihai maa naa Jew raa ki fiaffia iaa ia, teenaa ki vasiri ake ia peelaa ki Paul, “Koe e hiihai maa koe ki hano ki Jerusalem ki hakannoo nau ki too koti raa i te kina naa?”

¹⁰ Paul ki mee ake, “Nau nei e tuu imua te koti te Tuku Hakamau i Rome; aa te nei taku kina ki koti. Koe e iloa hakaraa oi iloo ia nau seai taku sara ni mee ki naa Jew. ¹¹ Ki mee maa naa Loo raa ni hakasaraina a nau aa maa nau ni mee ni vana essara teelaa e tau ma nau ki tukua ki mate, teenaa nau see kapi taku maaisu ma ki see taia nau. Aa ki mee maa naa taratara naa Jew nei seai maa ni taratara maaoni, nau see lavaa te kaavea se tama ki naa tama naa ki taia. Nau e hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki taku koti nei!”

¹² Te saaita Festus nioti tetaratara ma tana kansol raa, a ia ki mee ake, “Koe e hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki too koti nei, teenaa koe ma ki kaavea a nau ki te Tuku i Rome.”

Festus e taratara ake ki Agripa i Paul

¹³ Kullaka ana aso raa, te Tuku Agripa laaua haikave ma Bernis ni oo ake ki Sisaria no mmata i Festus. ¹⁴ Takarua naa ni noho ake naa aso laua i te kina naa, teenaa Festus ki taratara ake ki te tuku raa i te koti Paul: “E mee te tanata ni tiiake Felix ka moe iloto te hare karapusi. ¹⁵ Taku saaita ni hano ki Jerusalem, naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake no kotia laatou te tama naa kaa nau. Naa tama naa ni ppura iloo ma ki hakatonu nau maa ttama naa esara. ¹⁶ Tevana iaa nau ni taratara ake ki naa Jew naa maa te ara taatou, naa tama i Rome, e hakatonu tonu te tama e kotia raa, taatou see illoa tettapa loko i maa te tama e kotia raa esara; taatou maraa e tiiake te tama naa ki noho hakapaa ma naa tama e mee laatou koti iaa ia, teenaa ki lavaa te tama naa te hakatonu tana vasi raa imua. ¹⁷ Te saaita naa tama naa ni oomai maatou ki te kina nei raa, nau ni sei iloo ki tiri, nau ni hano no noho iloto te koti raa no aru ki too ake te tama naa. ¹⁸ Aa te saaita naa Jew naa ni massike no taratara, nau ni maanatu maa naa tama naa ma ki hakaari mai maa ni mee e hakallika te tama naa ni ppena. Araa nei naa tama naa ni see hai vana peenaa ni mee. ¹⁹ Naa tama naa e taratara are i naa hakatauttu laaou ma te tama naa itelotu laatou aa itetama etapa ma ko Jesus, teelaa ni mate; tevana iaa Paul e hai maa ttama naa e ora. ²⁰ Nau ni see iloa maa te hakamaaoni naa taratara nei ma ki see ia a nau peehea. Teenaa ki vasiri ake nau ki Paul ki mee maa ia e hiihai ki hano ia ki Jerusalem, ki hakannoo nau ki tana koti raa i te kina naa. ²¹ Araa nei Paul ni ppura maa te Tuku Hakamau Rome raa ki hakannoo ki tana koti. Teenaa ki vanaake nau ki aku soldia raa ki tauhia Paul ki tae ki tana saaita ma ki heunatia a nau ki te Tuku Hakamau Rome.”

²² Teenaa ki mee ake Agripa ki Festus, “Nau hoki e hiihai maa nau ki hakannoo ki naa taratara te tama naa.”

Festus ki mee ake, “Taiao koe ku hakannoo ki naa taratara te tama naa.”

²³ Telaa aso raa, Agripa laua ma Bernis ni hakao ki naa kahu naa tuku raa ni uru ake kiloto te hare koti elasi te henua naa. Takarua naa ni uru ake ma naa hakamau te matakaaina naa aa ma naa hakamau naa soldia. Araa Festus ku vanaake ki naa soldia raa ki taakina ake Paul ki hare. ²⁴ Festus ki kaamata no taratara, “Te Tuku Agripa ma naa tama hakkaatoa e noho ite kina nei. Teenei te tanata ni oomai naa Jew hakkaatoa teelaa ennoho ite kina nei aa ma i Jerusalem no kotia kiaa nau; naa tama naa ni oomai no kkaa iloo naa pukua laatou kiaa nau maa te tama nei ki taia ki mate. ²⁵ Tevana iaa nau ni seai taku sara ni kite ite tama nei teelaa e tau maa ia ki taia ki mate. Ttama nei tana tino iloo ni hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki tana koti nei, teenaa ki mee ai taku maanatu maa te tama nei ki kaavea ki Rome. ²⁶ Tevana iaa nau seai aku taratara hakaraaoi e iloa ma ki sissii nau itessara te tama nei no kkave kite Tuku Hakamau i Rome. Teenei etoomai ai nau te tama nei kiaa koe, te Tuku Agripa, ki seeia a koe te tahito tessara te tama nei. Teenaa too saaita ku ilotia a koe te ssara te tama nei raa, nau raa ku iloa maa ni taratara peehea nau ki sissii no kkave ki Rome. ²⁷ I te aa, nau e maanatu maa see tonu maa nau e kaavea koi nau te karapusi nei ka hano, aa nau iaa see sissii maa ni sara peehea te tama nei ni mee.”

26

Paul e hakatonu i aa ia imua Agripa

¹ Teenaa Agripa ki mee ake ki Paul, “Koe kutaratara i too vasi.” Teenaa ssau atu iloo te rima Paul ki laatou no kaamata ana taratara:

² “Te tuku Agripa. Nau e hiahia iaa nau e lavaa tetuu imua aau no hakatonu atu taku vasi inaa taratara naa Jew emee ia-nau nei.

³ I te aa iaa koe e iloa hakaraaoi iloo inaa tiputipu te nnoho naa Jew aa inaa hakatauttau laatou ki laatou. Teenaa nau e hiihai maa koe ki hakannoo mai hakaraaoi iloo ki aku taratara nei.

⁴ “Naa Jew raa hakkaatoa e illoa iaku tiputipu, kaamata mai iloo itaku saaita koi tamariki itaku henua no tae ki taku saaita ni hano no noho i Jerusalem. ⁵ Naa tama naa kunaa ttaka iloo ka illoa iaa nau, aa ki mee maa naa tama naa e fiffai raa, laatou e lavaa te taratara atu iaa nau ni hai te kaavena naa Faarisi, teenaa ko te kaavena e taaohi iloo ki naa vana telotu maatou naa Jew. ⁶ Aa teenei nau ku kotia iaa nau e taaohi manava ki naa taratara TeAtua ni purepure ake ki naa tippuna maatou. ⁷ Teenei ko naa purepure TeAtua teelaa e taaohi manava ai naa manava e sinahuru maa rua Israel inaalotu laatou peenaa ite ao ma te poo. Ttuku nei, nau nei e kotia naa tama nei iaa nau e taaohi manava ki naa purepure TeAtua! ⁸ Ai kootou e hainattaa iloo te hakattina maa TeAtua e hakamasike te mate no ora?

⁹ “Imua raa nau ni maanatu ma ki puuia a nau te henua ki see lotu i Jesus te tama i Nazareth. ¹⁰ Teenaa ko aku vana ni mee i Jerusalem. Nau ni heunatia naa maatua hakamaatua te Hare Tapu raa ka hano nau no ponotia te lopo tama TeAtua kiloto te hare karapusi; nau nei hoki ni hiihai maa naa tama naa ki taia ki mmate. ¹¹ Naa tama naa

✧ 26.5 Acts 23.6; Phil 3.5

nitaai a nau iloto naa harelotu i te kau saaita, ki tiiake te lotu laa-tou naa. Nau ni lotoffaaoe iloo i naa tama naa, teenaa ki hano hoki nau ki aaraa matakaaina no seeia naa tama peenaa ki taiaia.*

¹² “Teenaa ni heunatia ai nau naa maatua hakamaatua raa ma ki hano nau ki Damascus ma te pas laatou, ki huri ake maa nau e heunatia ake laatou. ¹³ Ttuku nei, i te laaraatea*, i taku saaita koi hanatu iloto te ara raa, nau ni kite i naa maasina iho te mee raa i te lani, e maarama iaa itelaa no aareha iaa nau. Naa tama maatou ni oo hakapaa naa ni too katoo te maasina naa. ¹⁴ Maatou hakkaatoa ni ssina no pakkuu ki te kerekere i laro. Teenaa lono iloo nau i naa taratara iho te reo raa haka Jew peela, ‘Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa? Koe ma ki mere iaa koe e huri mai no mee ma ki hetaa taaua; koe e mee ma se purumakau e aakasi ki te laakau e tuu makattau.’

¹⁵ “Teenaa ki vasiri nau, ‘Koe ko ai, TeAriki?’

“TeAriki ki mee mai, ‘A nau ko Jesus, te tama e seeia a koe ki taia. ¹⁶ Massike no tuu kiaruna. Nau e hakasura mai no tukua koe ki heheuna iaa nau. Tere no hakaea ki aaraa tama itoo vana e kite i te aso nei aa ma naa mee aaku ma ki huri atu kiaa koe imuri. ¹⁷ Koe ma ki hakasaoria a nau inaatama i tootino henua, Israel, aa ma naa tama inaa henua sara. Teenaa koe ku heunatia a nau ki naa tama naa. ¹⁸ Naa karamata naa tama naa ma ki tarakina a koe, ki hakattaha laatou i te pouuri no nnoho ki te maarama; ki hakattaha laatou inaa mahi Satan no tautari ki TeAtua. Teenaa ki ffuri naa tama naa no lotu ki uiia naa haisara laatou TeAtua, aa laatou kulavaa te nnoho hakapaa ma naa tama TeAtua ni hakatapu.’

¹⁹ “Te tuku Agripa, nau nei e tautari kitaku mee ni hakakkiitea TeAtua i te lani. ²⁰ Nau ni kaamata te hakaea naa taratara TeAtua raa i Damascus, araa hano iloo nau no hakaea ake ki naa tama i Jerusalem ka hakataka atu ki naa matakaaina vaaroto Judea. Ki oti raa hano iloo nau no hakaea hoki naa taratara naa ki naa tama i naa henua sara. Nau ni hakaea ake ki tiiake naa haisara laatou aa laatou ki ffuri no lotu i TeAtua, teenaa laatou ki ffuri naa sosorina laatou ki maatino maa laatou ku oti te tiiake naa haisara laatou.* ²¹ Teenei ko taku vana ni tauhia naa Jew raa no haia ki taia ki mate, i taku saaita ni laavea laatou iloto te Hare Tapu. ²² Tevana iaa TeAtua ni tokonaki mai peenaa kiaa nau no tae mai iloo ki te aso nei. Aa teenei e tuu ai nau i te kina nei no hakaea atu naa taratara nei ki kootou, naa hakamau ma naa tamavare, hakkaatoa. Aku taratara e kauatu nei ko naa taratara koi Moses ma naa pure TeAtua raa ni taratara imua ma ki oti kussura imuri: ²³ Teenaa maa te Mesaea raa ma ki taia no mate aa a Ia naa ko te tama mua ma ki masike i te mate no hakaea ki naa Jew ma naa tama inaa henua sara ilaatou elavaa te hakasaoria TeAtua; a Ia naa e takoto ma se maasina ki naa tama naa.*

²⁴ Te saaita Paul koi taratara raa, Festus ku tanitani varo atu kiaa ia, “Paul! Koe ku vvere hakaoti i te loto mannatu e ttaka ma koe naa!”

²⁵ Paul ki mee ake, “Festus te hakamau! Nau nei see vvere. Aku taratara e kauatu nei ni taratara te tama e atamai. ²⁶ Te tuku Agripa! Nau see kkapo te kauatu naa taratara nei kiaa koe; koe e iloa hakaraaoi iloo i naa taratara nei. I te saaita naa vana nei ni ssura raa, koe see mee maa koe ni see iloa, i naa vana nei ni see mee maa e ssura i se kina elluu. ²⁷ Te tuku Agripa, koe e maanatu maa naa taratara

* 26.11 Acts 8.3; 22.4-5 * 26.13 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai * 26.20 Acts 9.20,28-29 * 26.23 Is 42.6; 49.6; 1 Cor 15.20

naa pure TeAtua ni sissii raa ni taratara maaoni? Nau e iloa maa koe e iloa maa naa taratara naa tama naa ni taratara maaoni!”

²⁸ Agripa ki mee ake, “Eaa? Koe emaanatu maa taku manava e lavaa koi koe te huria i te punaa saaita nei ki tautari nau i Christ?”

²⁹ Teenaa ki mee ake Paul, “Niaaina maa koe e huri too manava i te saaita nei koi aa sei maa koe e ttari kimuri, nau e taku ki TeAtua ki huria too manava aa ma naa manava katoou naatama e hakannoo kiaa nau i te aso nei ki tiputtipu kootou ma ko nau, tevanaiaa nau see mee maa kootou hoki ki saitia ki naa seni pee ko nau.”

³⁰ Teenaa massike iloo te tuku, te hakamau te kaaman, Bernis aa ma naa tama katoou iloto te hare raa no oo ki haho. ³¹ Naa tama naa ni uru ki haho ka taratara soko laatou peelaa, “Tama nei see hai sara teelaa e tau ma ia ki taia no mate aa maa ia ki ponotia ki loto te hare karapusi.”

³² Teenaa ki huri Agripa no mee ake ki Festus, “Ki mee maa te tama nei ni see mee ma ki tuku tana koti nei ki te Tuku Hakamau i Rome raa, te tama nei ni tiiake koi taatou ki hano.”

27

Paul ku kake i te vaka raa no hano ki Rome

¹ I te saaita te taratara raa ni kaumai maa maatou ki tere ki Italy raa, Paul ma aaraa karapusi ni tukua ki laro te roorosi te soldia hakamaatua tokotasi i te kaavena soldia naa Rome ettapa ma ko “Naa soldia te Tuku Hakamau Rome”. Te inoa te soldia naa ko Julius. ² Maatou ni kake i te vaka e au peelaa i te matakaaina Adramitium, teelaa etuu ki ffana no hano ki naa matakaaina ettuu vaatai i Asia, teenaa uhukiiloo maatou notere. E mee te tama i te matakaaina Tesalonaika iloto Masedonia nioo maatou hakapaa, tana inoa ko Aristarkus. ³ Tesso te aso raa maatou kuttae atu ki Saidon. Paul ni haia hakaraaoinailoo Julius, teenaa Paul ni tiiake ia ki hano no mmata i ana soa raa ki kauake ana mee e fiffai. ⁴ Maatou ni uhuki i te henua naa notere, ara nei te matani raa ni ppu mai imua, teenaa tere hakalluuloo maatou i te vasi te henua ettapa ma ko Cyprus. ⁵ Maatou ni huri notere iloo i te moana vvere no hanake vaatua Silisia ma Pamfilia no tae atu iloo ki Maira iloto Lisia. ⁶ I te matakaaina naa raa, Julius ni lave i te vaka e hanake i Alexandria teelaa etuu ki hano ki Italy, teenaa hakkakea iloo ia maatou i te vaka naa.

⁷ Maatou ni tere hakassoro koi i te matani raa e kkapu, teenaa no llaka iloo naa aso raa, maatou ku saaita atu ki te matakaaina Naidus. Tevanaiaa, i te matani raa koi ppu mai imua raa, maatou ni see lavaa te hanatu i te mataavaka maatou naa. Teenaa ki taa maatou notere hakalluu ake i te henua e ttapa ma ko Crete. Maatou ni tere no hakaraka iloo i te usuana te henua naa ettapa ma kote Usuana Salmone. ⁸ Maatou ni tere hakappae vaauta notere hakassoro atu no tae iloo ki te koopana ettapa ma kote Koopana e Lluu, see mmao ki Lasea.

⁹ Maatou nituu rooroa iloo i te kina naa, no tae iloo ki tessao ku hakappore te ffuro inaa vaka i te moana, i te aa i te ssao naa Jew maraa e hakapakuu see kkairaa* kulaka. Teenaa Paul ni huri ake ki naa tama raa no taratara ake peelaa, ¹⁰ “Kootou naa taanata nei.

* **27.9** tessao naa Jew maraa e hakapakuu see kkairaa: tessao nei e hakappore te ffuro i naa vaka i te moana

Nau e kite maa te horau taatou nei ma ki hakappore iloo; te vaka taatou nei ma ki seua ma tana kako, aa taatou hoki elavaa te mmate.”¹¹ Tevana iaa te soldia hakamaatua e ttaka maatou raa ni hakannoo are ki te ariki te vaka laaua ma tetama e mee tana vaka naa; aia ni see hakannoo ki naa taratara Paul. ¹² Te koopana e tuu maatou naa se illuu ite ssao te matani raa e oko mai ite anake no peau te moana, teenaa te mahi ana naa tama ite vaka raa ni fiffai maa maatou ki tere ki tae maatou ki Finiks, kilavaa maatou te hakalluu ite kina naa ite saaita te matani raa e oko. Ite aa, ite koopana Finiks raa e tuu ka huri ki te laki haka kkipu ma te laki haka tokorau.

Te lani i te moana

¹³ Ite saaita te matani raa ni kaamata te aniani mai maarie ite kipu raa, naa taanata raa ni mannatu maa te mee raa ma ki taukareka koi, teenaa ffuti iloo laatou te taura te vaka raa no tere hakappae lokoi maatou vaauta te henua naa. ¹⁴ Maatou ni see tere hakammao, teenaa te matani e lasi raa ku kaamata te oko mai i tokorau vaaruna te henua. ¹⁵ Te vaka maatou raa ni pakuutia te matani e lasi naa no hainattaa iloo maatou te hakatuu atu ki te matani, teenaa tiiake iloo maatou ki hano ma te matani. ¹⁶ Maatou ni lluu ake hakamaarie ite saaita maatou ni hakaraka ite vasi haka kkipu te tamaa henua ettapa ma ko Kauda. Teenaa kilavaa ai maatou te saisaitia maatou te tamaa poti te vaka, teelaa e hakattaki mai vaamuri raa, no mmou. ¹⁷ Ki oti raa huutia ake iloo laatou te poti naa ki aruna te vaka raa no saisaitia kite ttino te vaka. Teenaa pesi iloo laatou taura no hakattaki vaamuri ki see vave tahea te vaka, ilaatou e mattaku maa te vaka raa ma ki kasa no kkapi inaa lautuone itai te matakaaina Libya. ¹⁸ Itelaa aso raa, maatou koi hano ma naa haaeo naa, teenaa ffuri iloo naa tama te vaka naa no taua naa kako te vaka raa ki te moana. ¹⁹ Aa ite ttoru naa aso raa, aaraa hekau te vaka raa ni tauatia naa tama te vaka raa ki te moana. ²⁰ Inaa aso iloo e tamamaki raa, maatou ni see kkite itelaa ma naa hetuu, aa te matani raa ni oko haimahi iloo. Teenaa maatou ni mannatu maa maatou ma ki see lavaa te ora.

²¹ Naa tama i aruna te vaka naa ni mmoe koi peenaa see lavaa te kkai, teenaa ki masike atu Paul no tuu imua laatou no mee ake, “Ki mee maa kootou ni hakannoo kiaa nau ki see ffana taatou i Crete raa, taatou ni see llave are inaa haaeo nei. ²² Tevana iaa teenei nau ku mee atu ki kootou. Kootou see mattaku! See hai tama i kootou ma ki mmate; te vaka nei koi ma ki seua. ²³ I te poo raa, te ensol te Atua teelaa e lotu ai nau nei ni hakasura mai kiaa nau no mee mai: ²⁴ ‘Paul koe see mataka. Koe ma ki tuu imua te Tuku Rome. Naa tama e oo hakapaa kootou ite vaka nei e hakassaoria Te Atua iaa Ia e aroha ia koe.’ ²⁵ Teenaa kootou naa taanata nei. Kootou ki see mattaku. Nau e iloa maa taatou ma ki hakassaoria pee ko naa taratara mai Te Atua kiaa nau. ²⁶ Tevana iaa taatou ma ki kake ki aruna se tamaa henua.”

²⁷ Ite sinahuru maa haa naa poo maatou raa, maatou koi tahea peenaa vaaroto te moana pouuri, teenaa ki tae ite tuaapoo raa, naa tama e heheuna ite vaka raa ni sano koi maa maatou ku taupiri ki naa henua. ²⁸ Teenaa hakatere iloo laatou uka ki illoa laatou ite ffonu te kina naa. Naa tama naa ni haaite raa nei, te ffonu raa e tae ki naa sekumi e lua; aa see rooroa hoki raa, laatou ni haaite hoki no illoa maa te kina raa ku mmasa iaa, teenaa kulava ite sekumi aa ma naa roha e rima. ²⁹ Naa tama naa ni mattaku, ma ki oti te vaka raa

ku kasa i aruna naa akau. Teenaa pesi iloo naa taura e haa imuri vaka no nnoho laatou no taku ki vave maarama te henua.

³⁰ Naa tama e heheuna i te vaka naa ni mee ma ki fforu mmuni laatou no hakattaha i te vaka; laatou ni hakatere te poti raa kilaro no mee iloo maa laatou e mee kipesi naa taura i te mataavaka te vaka. ³¹ Teenaa ki mee ake Paul ki naa soldia raa ma te soldia hakamaatua ilaatou, “Ki mee maa naa tama naa see nnoho iloto te vaka nei, see haitama i kootou ma ki oti ku sao.” ³² Teenaa ffuri iloo naa soldia raa no tuutia naa maea raa no tiiake te poti raa ka tahea.

³³ Saaita te mee raa ku meekoi ki maarama raa, Paul ku vanaake ki naa tama naa hakkaatoa kikkai nikaikai maa laatou: “Teenei ni aso iloo ku sinahuru maa haa, aa kootou nei ni seai iloo kikkai nikaikai maa kootou. ³⁴ Nau e vanaatu kikootou. Kootou kkai ni mee maa kootou ki taaohi naa manava kootou. See hai tama i kootou ma ki mmate.” ³⁵ Itana saaita ni oti te taratara ake raa, aia ki too naa haraoa raa no lotu ki TeAtua imua naa tama naa, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kai. ³⁶ Naa manava naa tama naa ni taukalleka, teenaa nnoho iloo laatou hakkaatoa no kkai. ³⁷ Tekooina katoo naa tama i aruna te vaka naa e tae ki te rua rau maa te tino hitu aa te takaono. ³⁸ Te saaita naa tama naa ni oti katoo te kkai no pposu raa, laatou ni ffuri no taua naa paeke haraoa raa ki loto te moana ki hakarana te vaka.

Te vaka raa ku seua naa peau

³⁹ Itetahaata raa naatama i te vaka raa ni see mmate i te henua e tuu ake, tevana iaa laatou ekkite maa teelaa sekoopana e mee tana kerekere makkini. Teenaa taratara iloo naa tama naa ki terekina te vaka raa no hakkaakea i te koopana naa. ⁴⁰ Naa tama naa ni ffuri no tuutia iloo laatou naa taura te vaka raa ka tiiake ka mmoe iloto te moana, araa veetea iloo laatou naa maea ennoa ki naa hoe te vaka. Ki oti raa hakamasike iloo te tamaa puukei i te mataavaka raa ki hakaraaaua te vaka raa kimua, teenaa irihia atu iloo maatou ki uta. ⁴¹ Tevana iaa te vaka maatou naa ni hano no kake iloo i te lautuone, teenaa te mataavaka te vaka naa ni uru atu ki loto te kerekere raa no mmau hakaoti, aa te murivaka raa iaa ni seua naa peau e llasi raa no maseu.

⁴² Naa soldia raa ni mannatu ma ki taaiia laatou naa karapusi raa ki mmate, ki see kkau naa karapusi raa ki uta no ffuro. ⁴³ Tevana iaa te soldia hakamaatua naa soldia naa ni see hiihai maa Paul ki taia, teenaa tuukia iloo ia naa soldia raa ki see taaiia naa karapusi. Aia ni vanaake maa naa tama e lavaa te kkau raa ki ssopo no kkau ki uta imua. ⁴⁴ Aa aaraa tama iaa ki hakarana ki naa murihono te vaka raa no kkau ki uta imuri. Teenaa maatou hakkaatoa ni ttae hakaraaoi iloo ki uta.

28

Paul ku noho i Malta

¹ Saaita maatou ni ttae hakaraaoi iloo ki uta raa, maatou ku illoa maa teenaa kote henua e ttape ma ko Malta. ² Maatou ni haia hakaraaoi naa naa tama te henua naa. Teenaa naa tama naa ni hakkaa te ahi raa ki hakamahana naa haitino maatou, i te ua raa ni kaamata no too ka saumakallii te kina naa. ³ Paul ni hano no too ake iloo te sai ffie, teenaa i tana saaita ni tukutuku atu naa ffie raa ki te ahi raa, te kata raa ku ttoro iho iloto naa ffie, i te mee raa e vvela, no aavei i te rima Paul. ⁴ Saaita naa tama te henua naa ni kkite i naa tautau ake te kata raa i te rima Paul raa, naa tama naa ni ffuri

no taratara soko laatou: “Ttama nei se tama e taa tama maaoni. Niaaina maa te tama nei ni see maremo i te moana raa, a ia nei see lavaa te tiiake koi ki ora.”⁵ Araa nei Paul ni riaki tana rima no leiho iloo te kata raa kiloto te ahi, teenaa a ia ni sei tana kina ni uutia.⁶ Naa tama te henua naa ni mannatu maa te haitino Paul ma ki ffura, ki mee maa sei, te tama naa ma ki leiho koi no mate. Laatou ni nnoho rooroa iloo ka tokatokaria laatou Paul, araa nei ni see hai vana ni mee ki Paul, teenaa ki ffuri laatou no taratara maa Paul se atua.

⁷ See mmao i te kina maatou e nnoho raa, e mee te kerekere te tama hakamaatua te henua naa, tana inoa ko Publius. Maatou ni toa hakaraaoina iloo te tama naa kitana hare no nnoho maatou naa aso etoru maia.⁸ Tetamana Publius naa e moe ka maki i ana moelana; a ia e laavea te makalii aa e llee tana kaikai. Paul ni uru atu ki te kina te tama naa e moeraa notaku iloo ki TeAtua, teenaa hakapiri iloo ana rima ki aruna te pisouru te tama naa no haia ttama naa no sei tana maki.⁹ Naa tama hakkaatoa e mmaki i te henua naa ni oo ake ki Paul ki haia laatou ki taukalleka.¹⁰ Naa tama te henua naa ni kaumai te lopo mee ki maatou, teenaa kimuri iloo, i te saaita maatou ni mee ki tere raa, te vaka maatou raa ni hakautania naa tama naa ki naa kaikai ki tere ma maatou.

Paul ku tae ki Rome

¹¹ Maatou ni nnoho naa marama maatou etoru hakkaatoa i te henua naa. Teenaa maatou ni kake i te vaka ni hanake i Alexandria, te laa ni tuu ka hakalluu i te henua naa kilaka te ssao naa matani ellasi. Te vaka naa e ttaapa ma ko te “Saumaasana aitu”.

¹² Maatou ni tere no tae iloo ki te matakaaina Sirakus no nnoho naa aso etoru i te kina naa.¹³ Teenaa uhuki hoki maatou ka tere no tae ki Retium. I te ssoa te aso raa te matani raa ni oko mai i te kipu. Teenaa tere iloo maatou no tae ki Puteoli i te ssoa hoki te aso.¹⁴ Teenaa maatou ni tauhia naa tama telotu nittiri i maatou i te kina naa ki nnoho ake maatou se wiki ma laatou. Aa te nei te ara maatou ni oomai no ttae ki Rome.¹⁵ I te saaita naa tama telotu i Rome raa ni llono maa maatou ku ttae ake raa, aaraa tama i naa tama naa ni oo nottari mai ki maatou i Apus aa aaraa tama ni oo notari mai i te kina e ttaapa ma ko “naa Hare Moemmoe e Toru”. I te saaita Paul ni kite i naa tama naa raa, tana manava ni taukareka iloo no taratara hakahiahia ia i TeAtua.

Paul ku noho i Rome

¹⁶ Te saaita maatou ni ttae ki Rome raa, Paul ni tiiake ki noho soko ia ka roorosi te soldia tokotasi iaa ia.

¹⁷ Kullaka naa aso etoru raa, Paul ni aru ake ki naa tama hakamaatua naa Jew i te kina naa ki oo ake ki taratara laatou. I te saaita naa tama naa ni kuku ake raa, a ia ki taratara ake ki laatou, “Aku taaina nei. Niaaina maa nau ni see hai vana e hakallika ni mee ki naa tama taatou aa ki naa tiputipu taatou, naa tama i Israel, te laa ni hano iho iloo i naa tippuna taatou raa, nau ni karapusina i Jerusalem aa te nei nau ku kaavea mai ki Rome.¹⁸ Itaku saaita ni toa naa hakamau Rome no vasiria raa, naa hakamau naa ni kuite maa nau see haisara te laa e tau ma nau ki taia ki mate. Teenaa taratara iloo naa tama naa maa nau ki tiiake ki hano.¹⁹ Araa nei naa Jew raa ni see fifai maa nau ki tiiake ki hano, teenaa ni huri ai nau no mee ake ki naa hakamau Romeraa i ana nau e hiihi maa te Tuku Hakamau Rome raa ki hakannoo ki taku koti nei. Tevana iaa nau ni see mee maa nau e au no kotia naa tama taku tino henua.”

²⁰ Teenei ko taku vana ni aru atu ki taratara atu nau ki kootou. Nau nei e saisaitia ki naa seni nei i aa nau e tautari ki te tama e taaohi manava ai te kanohenua Israel hakkaatoa.”

²¹ Naa Jew raa ki mee ake, “Maatou see hai pas e kaavea mai i Judea maa e taratara iaa koe, aa see hai tama hoki i naa tama maatou ni oomai i Judea ni taratara hakallika iaa koe. ²² Maatou e fiffai maa maatou killono i too hakataakoto i te mee nei, i te aa i maatou e illoa maa naa tama i naa kina hakkaatoa e taratara hakallika i te kaavena te lotu kootou.”

²³ Teenaa naa tama naa nituku laatou aso ki oo ake hoki laatou no mmata i Paul, aa i te aso naa raa te kooina naa tama ni oo ake kite hare enoho ai Paul raa etammaki iloo. Paul ni hakaea atu ki naa tama naa i naa tiputipu te Nohorana TeAtua, aa e akonaki ake i naa takkoto naa taratara i naa Loo Moses aa ma naa taratara naa pure TeAtua nisissii imua, teenaa ki illoa hakaraaoi naa tama naa i Jesus Christ. Paul ni kaamata iloo i te tahaata no tae kite laasuru i ana noho ka akonaki naa tama naa. ²⁴ Aaraa tama i naa Jew naa ni huria iloo naa manava laatou i naa taratara Paul, aa aaraa tama iaa e hai maa teenaa seai ni taratara maaoni. ²⁵ I te saaita naa tama naa ni masseu ka hakatauttau soko laatou raa, Paul ki pesi ake te taratara nei ki laatou:

“TeAitu Tapu raa ni taratara tonu maaoni ki naa tippuna kootou, teenaa ko ana taratara ni tarataraina Isaiah:

²⁶ ‘Tere no vanaake ki te kanohenua nei:

Kootou ma ki llono i aku taratara,

tevana iaa kootou ma ki see massaro;

kootou ma ki ttoka no kkite i aku vana e mee,

tevana iaa kootou ma ki see illoa i te hakataakoto naa mee naa.

²⁷ I te aa, i naa tama nei e manava makattau;

naa tama naa see fiffai maa laatou ki hakannoo;

naa tama naa see fiffai maa laatou ki kkite.

Teenaa naa tama naa ma ki see kkite ki naa karamata laatou;

naa kautarina laatou ma ki ppuni;

aa naa hakataakoto laatou ma ki see mallama,

aa teenaa laatou ma ki see ffuri mai kiaa nau ma ki haia laatou ki taukalleka.’”☆

²⁸ “Kootou ki illoa maa te taratara raa ku oti te kkave ki naa tama i naa henua sara ilaatou ma ki hakassaoria TeAtua, teenaa naa tama naa ma ki hakannoo.”

²⁹ [Te saaita Paul ni oti ana taratara nei raa, naa Jew raa ni hakatauttau soko laatou ka masseu ki naa kina laatou.]

³⁰ Paul ni noho ana setau e lua i tana hare e taavi i te kina naa, teenaa a ia ni hakauru ki tana hare naa te kau tama hakkaatoa teelaa ni oo ake no mmata iaa ia. ³¹ A ia ni see kkapo te hakaea i te Nohorana TeAtua ka akonaki ki te henua i naa tiputipu TeAriki Jesus Christ. Teenaa ni see hai tama ni hanake no puuia a ia.

ROME TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU IROME TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul kinaatama iRome nei nisissii kihakatonu hakaoti tana hano ma ki hano no mmata i te kanohenua TeAtua i Rome. Aia ni maanatu ki hano ia no heheuna hakamaarie ma naa tama TeAtua i te kina naa, aa ma ki oti naa tama naa ku tokonaki ake ki lavaa ia te hakataka no hano ki Spain. Aia nisissii tepas nei kitaratara ia i tana iloa inaa tiputipu telotu teelaa kitauhia naa tama TeAtua, aa inaa heheunatia laatou te tiputipu naa iloto naa ora laatou. Te pas nei e takkoto naa taratara ka too Paul ni mee i te taratara nei.

Iloto tepas nei raa, aia epurepure imua kite kanohenua TeAtua i Rome, ka taratara ake i ana noho ka taku peenaa ki TeAtua ilaatou. Ki oti raa aia raa ku hakatuu te tahito taratara tepas nei: “Naa tama e ttonu raa ma ki ora ilaatou elotu maaoni.” (1.17)

Paul ki oti raa kuppono ake hoki aaraa taratara aana ki aruna tana tahito taratara nei. Naa tama hakkaatoa i te maarama nei, teenaa ko naa Jew e hakapaa ka too ma naa tama inaa matakaaina sara, e tau te hakattonu naa ora laatou ki ttonu ma TeAtua, ilaatou hakapaa ka too e takkoto ilaro naa mahi te haisara. Naa ora te henua e ttonu koi imua naa karamata TeAtua ki mee maa laatou elotu maaoni i Jesus Christ. Ki oti raa Paul ku taratara inaa tiputipu te ora hou iloto Jesus Christ, teelaa kusura i TeAtua ku manava laaoi inaa tama te maarama nei. Tetama elotu maaoni i Jesus Christ raa ku noho hakaraaoi ma TeAtua, teenaa aia ku hakasaoria TeAitu TeAtua raa inaa mahi te haisara ma naa mahi temate. Paul e taratara hoki i te sapta 5-8 i te hakataakoto naa Loo TeAtua aa ma naa mahi TeAitu TeAtua iloto te ora tetama elotu i Jesus Christ. Ki oti raa aia ku hai kihakatonu te taratara maa peehea naa takkoto naa Jew aa ma naa tama inaa matakaaina sara raa iloto te hakataakoto TeAtua emee maa naa tama hakkaatoa i te maarama nei. Paul e hakaoti ana taratara raa maa te ffuri naa Jew no hakakkeina laatou Jesus raa, teenaa ni vana TeAtua emee kihakakuturia mai naa tama ka too i te maarama nei killave i te manava aroha TeAtua teelaa e takoto i Jesus Christ, aa Paul e maanatu peela maa naa Jew raa ma ki see hakakkeina laaou peenaa Jesus. Kimuri hakaoti raa Paul e sissii inaa tiputipu te tama elotu maaoni i Christ raa kitaka ma ia, teenaa aia e haimahi ana taratara i te vasi te manava laaoi i telaa tama. Aia e hakatahito ana taratara raa kinaa heheuna te henua ma TeAtua, naa sosorina naa tama telotu kite kaaman aa ki aaraa tama, aa naa taratara i te hakataakoto te tama. Paul e hakaoti tana pas nei ki ana purepure ki naa tama naa, ka mee ana taratara hakanau i TeAtua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te Pas aa te tahito taratara 1.1–17

Naa tama ka too e haisara 1.18–3.20

Te ara TeAtua e hakasao te tama haisara 3.21–4.25

Te ora hou iloto Christ 5.1–8.39

Te hakataakoto TeAtua i te kanohenua Israel 9.1–11.36

Naa sosorina te tama elotu i Christ 12.1–15.13

Naa taratara hakaoti ma naa purepure Paul 15.14–16.27

¹ Anau Paul, setama e heheuna i Jesus Christ. Nau nikannaatia TeAtua no tukua ma se aposol ki hakaea tana Lono Taukareka.

² TeAtua ni tuku tana taratara imua iloo, ki tarataraina mai te Lono Taukareka nei anapure, teenaa etakkoto iloto te Laupepa Tapu.

³ Te Lono Taukareka nei e taratara itana Tama, Jesus Christ TeAriki taatou. A Ia ni tipu ake ma se tama te maarama nei, i te manava David.

⁴ A Ia ni tipu ake ma se Tama e tapu telani, teenaa a Ia ni ilotia maa Ia raa ko te Tama TeAtua i tana saaita ni hakamasikeria i te mate. ⁵ Nau ni tukua TeAtua ki heheuna nau ma se aposol no haia naa heuna Christ, teenaa ki hakataea te Lono Taukareka raa ki naa tama naa kanohenua hakkaatoa, kilotu laatou ka tautari kiaa Ia. ⁶ Kootou hoki, naa tama e nnoho i Rome, kootou ni kannaatia TeAtua ki tautari kootou i Jesus Christ.

⁷ Teenei nau e sissii atu ki kootou hakkaatoa i Rome. Kootou ni kannaatia TeAtua ma ni tino tama aana, iaa Ia e laaoi i kootou.

TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi atu ki kootou ki nnoho hakaraaoi kootou.

Paul e hiihai maa ia ki hano no mmata i naa tama i Rome

⁸ Teenei taku mee mua e mee ki taratara atu ki kootou. Nau e hakanau i taku Atua iloto naa mahi Jesus Christ, i te henua hakkaatoa e taratara maa kootou elotu maaoni. ⁹ Nau e heheuna haimahi kilavaa nau naa heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau, teenaa ki hakahea nau te Lono Taukareka itana Tama. TeAtua e iloa maa nau e taratara maaoni aa maa nau e noho ka mamaanatu peenaa ki kootou ¹⁰ i aku saaita katoo e taku. Nau e taku maa TeAtua, itana hiihai, ki seeia mai taku ara ki hanatu nau no mmata i kootou.

¹¹ Nau e hiihai maa nau ki hakasura atu ki kootou no kauatu naa mahi TeAitu Tapu, kilotu maaoni kootou. ¹² Taatou ki tokonaki ki naa tama elotu taatou hakapaa, ki mee peelaa, nau e tokonaki ki kootou aa kootou e tokonaki kiaa nau.

¹³ Aku taaina, nau e hiihai maa kootou ki illoa, i aa nau e hai peenaa ma ki hakasura atu nau no mmata i kootou. Tevana iaa nau maraa e hakaapiapi i te kau vana. Nau e hiihai maa nau e hanatu no huria naa manava kootou kilotu maaoni kootou, e mee pee ko nau ni mee ki naa tama iaaraa matakaaina.* ¹⁴ Nau e heunatia mai TeAtua ki tokonaki nau ki te kautama hakkaatoa. Nau see hakamaatino maa teenaa nitama naa matakaaina e llasi aa ma nitama naa matakaaina punaammea. Nau see hakamaatino hoki maa nitama e atammai aa ma nitama see atammai. ¹⁵ Teenei e hiihai ai nau ma ki hanatu nau no hakahea te Lono Taukareka nei ki kootou hoki i Rome.

Naa mahi te Lono Taukareka

¹⁶ Nau see napa maa nau e hakahea te Lono Taukareka TeAtua. I te aa, naa mahi TeAtua e takkoto i te Lono Taukareka nei. Teenaa ko naa mahi e lavaa e tokonaki ki ora naa tama hakkaatoa elotu, ekaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina ekkee.* ¹⁷ Te Lono Taukareka nei e huri ake te tiputipu e tonu imua naa karamata TeAtua. Taatou kilotu maaoni i TeAtua kilavaa taatou tetaapaa TeAtua maa nitama e tonu. Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai maa, "Naa tama e ttonu raa ma ki ora ilaatou elotu maaoni."*

Naa tama hakkaatoa e mee naa haisara laatou

¹⁸ TeAtua ma ki huri ake anahaao itelani ki hakaitoaina naa tama haisara. Teenaa ko naa sosorina hakallika naa tama naa teelaa e see ilotia ai te hakamaaoni TeAtua. ¹⁹ Naa tama naa e haia TeAtua killono, iaa Ia kuoti te huri ake ana tiputipu ki laatou. ²⁰ Kaamata i te saaita TeAtua ni pena te maarama nei no tae mai

ki te ssao nei, te henua nikkite hakkaatoa inaa takkoto ana mahi ma ana tiputipu. Ana mee nipenapena nei e huri mai ana tiputipu. Te henua hakkaatoa e hainauhie koi te illoa inaa tiputipu TeAtua. See hai tama etau tetarata maa ia see illoa inaa tiputipu TeAtua. ²¹ Niaaina maa naa tama naa e illoa i TeAtua, laatou maraa seelotu ka hakanau ia ia. Laatou hoki see illoa te fiafia inaa vana TeAtua emee kilaatou. Naa vana nei see haia hakkaatoa naa tama naa. Naa pisouru laatou kuvvare hakaoti. Laatou ku see hai mannatu e takkoto inaa pisouru laatou, inaa manava vvare laatou naa ku oti te haaoa ki te pouri ana.* ²² Naa tama naa emee maa laatou e atammai, tevana ia laatou ni tama e vvare. ²³ Laatou e hakakkeena laatou TeAtua nolotu ki naa aitu hakallesi laatou e penappena. Laatou e penappena naa aitu naa ki tiputtipu ma ni tama, ma ni kata, ma ni manu lellere, aa ma ni manu vao ka lotu ai laatou.*

²⁴ Laatou ku tiiake TeAtua ki hai laatou ki naa sosorina see ttonu laatou e kaimannako. Laatou ku see hakatonu naa tama e moemmoe ma laatou. Laatou ku hai huri koi ka mee pakava naa haitino laatou soko laatou. ²⁵ Te hakamaoni TeAtua raa ku oti te tiiake naa tama naa no hai laatou ki naa vana hakallesi laatou e ffatu. Laatou ku ffuri nolotu ki naa mee laatou e penappena. Laatou ku see lotu ki te tama nipenapena naa mee hakkaatoa, teena ko Ttama taatou ki hakanau i te kau saaita. Amen.

²⁶ Teenei kotevana laatou etiiake TeAtua ki hai laatou ki naa sosorina see ttonu laatou e kaimannako. Naa haahine raa ku tiiake naa aavvana laatou no hai huri soko laatou. ²⁷ Naa taanata raa hoki ku tiiake naa aavvana laatou no hai huri soko laatou. Laatou ettuu naa huru laatou koi iaaraataanata kimmoe ma laatou. Naa taanata raa ku hai te kau sosorina hakannapa ki aaraa taanata. Laatou ma ki haia ake TeAtua killono laatou inaa vana e hakannapa laatou e mee.

²⁸ Naa tama naa see fifai maa laatou e illoa maaoni inaa tiputipu TeAtua, teena e ffana ai naa rima TeAtua ilaatou, ki hai laatou naa vana hakannapa laatou e illoa maa see ttonu. ²⁹ Naa manava laatou kuppii ki te kau sosorina hakallika, sosorina tippua, sosorina kailaarao, aa ma aaraa sosorina see ttonu. Laatou e kaimanakotia laatou naa hekau aaraa tama, laatou e taa tama, laatou e tautau haao ma aaraa tama, laatou e tarata kailallao ka sosorina tippua hoki. Laatou e tupetupe tama, ³⁰ laatou e hakkoro heaatuna, laatou e lotoffaao i TeAtua, laatou e maaisu sakkiri, laatou e hikkahi maa laatou e illoa i te kau vana, laatou e sessee ara kippena ni vana hakallika ma laatou. Laatou hoki see hakannoo ki naa maatua laatou. ³¹ Laatou see hai mannatu e atammai. Laatou see illoa te tautari ki naa tarata laatou ni tuku imua. Laatou see illoa te manava aroha iaaraa tama ka tokonaki ki naa tama naa. ³² Naa tama naa e illoa maa naa Loo TeAtua raa e mee maa naa tama e sosorina peenei e tau te haia ki mmate, tevana ia laatou e hakamanani koi te mee naa mee naa. Laatou hoki e fiafia inaa kkite laatou inaa tama sara e sosorina peena.

2

Te Hakatonu TeAtua.

¹ Kootou see tuku tarata maa telaa tama se tama haisara. Ki mee kootou e tuku tarata peena i telaa tama, kootou naa ku tuku haao ki kootou soko kootou, ite aa, kootou hoki ni tama haisara.*

2 Taatou e illoa maa TeAtua e taratara maaoni i tana saaita e mee maa naatama esosorina peenaa essara. ³ Kootou iaa nitamavare koi. Kootou e tarataraina peehea kootou telaatama maa kootou hoki nitama haisara? Kootou e mannatu maa TeAtua ma ki see hakatonutonu i kootou? ⁴ TeAtua e manava aroha i kootou aa eroorosi hakaraa oi ki kootou. Tevana iaa kootou e mee ma nitama see fifai ki naa tiputipu tanalaaoi naa. Kootou e illoa maa TeAtua e manava aroha i kootou, teenaa a Ia e hiihai maa kootou ki tiiake naa tiputipu see ttonu kootou. ⁵ Kootou iaa koitaaohi ki naa sosorina see ttonu kootou. Kootou seelavaa iloo te ffuri naa manava kootou. Kootou naa ku hakanaa o po tekau haaeo kitakkoto i kootou i te Aso TeAtua ma ki hakappuu ana roto, teenaa ko te saaita te Hakatonu TeAtua raa ma ki hakasura iho. ⁶ TeAtua ma ki hookii ake naa tuuhana naa tama te maarama nei, kitau ma naa sosorina laatou. ⁷ E mee aaraa tama e hai peenaa naa mee e taukalleka, e sessee naa mahi TeAtua, e mee ma ki hakanau TeAtua i laatou, aa e fifai te ora see oti. Teenaa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti. ⁸ Aaraa tama iaa e hikkahi ki laatou. Naa tama naa see hakannoo ki naa taratara maaoni, laatou koi tautari ki te tiputipu see tonu. Teenaa TeAtua ma ki pesi atu ana haaeo ki laatou. ⁹ Naa haaeo ellasi raa ma ki pesi ki naa tama haisara hakkaatoa. Naa haaeo naa ma ki kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. ¹⁰ Tevana iaa TeAtua ma ki hakanau ka hookii ana mahi ma tana laaoi ki naa tama esosorina taukalleka, e kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. ¹¹ TeAtua see hirihiri maa nitama ana e hiihai. A Ia ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei i te ara tokotasi. ¹² Naa tama nisee illoa i naa Loo Moses raa, ki mee laatou e hakassara ni vana ma laatou, laatou ma ki mmate ma naa haisara laatou. Naa tama ni tipu ake ma naa Loo Moses raa iaa, ki mee maa naa tama naa e mee naa haisara laatou, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu laatou i te vasi naa Loo Moses. ¹³ Te ora te tama raa see tonu i naa karamata TeAtua ki mee maa te tama naa e hakannoo koi ki naa Loo Moses. Aia ki tautari ki naa taratara naa Loo naa. ¹⁴ Naa tama naa matakaaina sara raa see illoa i naa Loo Moses, tevana iaa naa saaita laatou e ppena naa vana laatou e mannatu maa ettonu, aa e hanotonu ma naa Loo Moses raa, naa mannatu laatou naa kutakkoto ma ni Loo kilaatou, niaaina maa laatou nisee ttipu ake ma naa Loo Moses. ¹⁵ Naa sosorina laatou e huri ake maa naa Loo Moses raa e takkoto iloto naa manava laatou. Laatou e lavaa te hakatuu ki naa pisouru soko laatou i te vana etonu ma te vana e sara. ¹⁶ Naa vana nei ma ki ssura i te Aso te Hakatonu TeAtua. I te Aso naa, Jesus Christ ma ki hakailotia a Ia te kau mannatu katoo te henua e ffuu iloto naa hatumanava laatou. Te nei te Lono Taukareka TeAtua.

Naa Jew ma naa Loo Moses

¹⁷ Ai kootou? Kootou e mee maa kootou naa Jew raa ma ki tokonakina naa Loo, aa kootou hoki e ahu maa kootou nitama TeAtua. ¹⁸ Kootou e mee maa kootou e illoa i naa mee TeAtua e hiihai maa kootou ki mee, aa maa kootou ni akoina te Loo raa i naa mateara ettonu. ¹⁹ Kootou e hai maa kootou raa ko naa tama e hakattaki naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa maa kootou hoki kotelamu e hakamaasina naa tama e nnoho i te pouuri. ²⁰ Kootou e hai maa kootou e akonaki

naa tama e vware ma naa tama see hai vana e illoa. Kootou e hai maa kootou nei ku illoa i te kau vana i kootou e ttaka ma te Loo. ²¹ Kootou e akonaki aaraa tama; ai kootou ia seelavaa te akonaki kootou soko kootou? Kootou e akonaki aaraa tama ki see kailallao; ai naa tino kootou seai ni tama e kailallao? ²² Kootou e hai maa kootou e akonaki naa tama te maarama nei ki see hai huri ma naa aavana naa tama sara; ai kootou ia e nnoho tonu ma naa aavana kootou? Kootou e taratara maa kootou see hakatauppiri atu ki naa aitu hakalellesi; ai kootou ia e kailaaraotia kootou naa mee iloto naa hare tapu? ²³ Kootou e ahu maa kootou nittipu ake ma naa Loo Moses. Ai kootou ia see tautari ki naa taratara e takkoto i naa Loo Moses? ²⁴ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa tama naa henua sara raa e taratara haao i TeAtua, i te aa naa tiputtipu kootou, naa Jew, see ttonu.”[☆]

²⁵ Ki mee kootou e tautari maaoni ki naa Loo Moses, kootou naa e ssere tonu naa kina kootou. Teena se hakailona naa tama e ttaka ma naa Loo Moses. Aa ki mee kootou see tautari ki naa Loo naa, kootou e ssere vare koi naa kina kootou. ²⁶ Ki mee se tama sara see ssere, aa e tautari ki naa Loo, TeAtua ma ki mee ma te tama naa se tama e ssere. ²⁷ Maaoni, kootou naa Jew raa ni ttipu ake ma naa Loo ka ssere naa kina kootou. Tevana ia, ki mee kootou e hakakkeina kootou naa Loo raa, naa tama e tautari maaoni ki naa Loo raa ma ki taratara haao i kootou. Niaaina maa naa tama naa see ssere naa kina laatou, naa tama naa e hakannoo koi ka tautari ki naa Loo Moses. ²⁸ Te Jew maaoni raa seai ko te tama e ssere ka hakamaatino tana haitino vare. Seai. ²⁹ Te Jew maaoni raa ko te tama e ssere tana hatumanava iloto. Teenei ko te hakailona TeAitu TeAtua. Teenei seai se hakailona naa Loo Moses. Naa tama peenei ma ki ttaka ma naa ahu TeAtua, seai ma ni ahu naa tamavare.[☆]

3

¹ Se aa e taukareka i naa Jew raa i aruna naa tama naa henua sara? Se aa e taukareka i naa Jew e ssere? ² Etammaki te lopo mee e taukalleka e ssura mai i naa Jew. I te kaamata raa, naa taratara TeAtua raa ni kauake ki tauhia naa Jew. ³ Niaaina maa ni tama ilaato see hakannoo ki ana taratara naa, TeAtua ma ki tuku koi ki ana taratara ni kauake ki nnoho ma laatou imua. ⁴ Niaaina maa naa tama naa henua hakkaatoa e taratara kailallao, TeAtua ma ki tuku koi ki te taratara maaoni. Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, “TeAtua, koe e taratara koi ki te taratara maaoni. See hai tama e tau te hakatonutonu ia koe.”[☆]

⁵ Ki mee te tiputipu see tonu taatou nei e huri ake maa te tiputipu TeAtua raa e tonu, peehea naa taratara taatou maa TeAtua e sara ia ia e huri mai no haia haaoeina taatou? (Teenei ni taratara taatou, naa tama te maarama nei.) ⁶ Seai iloo! Ki mee te tiputipu TeAtua raa see tonu, a ia see tau te hakatonutonu naa haisara naa tama te maarama nei.

⁷ Te mee naa e ssau koi pee ko te tama e maanatu maa, “Ki mee aku taratara kailaaraa raa e hakassaina te hakamaaoni TeAtua ka hakanau te henua ia ia, ai nau ia e taapaa koi a ia ma se tama haisara?” ⁸ Aaraa tama ku oti te ffuri mai no sasaakiria nau i aku taratara e mee nei. Laatou ni mee maa nau e taratara peela, “Taatou ki sosorina hakallika ki sura mai se taukareka.” Naa tama naa ma ki hakkaitoaina TeAtua ki llono laatou.

See hai tama e tonu

⁹ Kootou e mannatu maa naa sosorina taatou naa Jew raa e ttonu are i naa sosorina naatama naa henua sara? Seai iloo! Nau ku oti tetaratara atu, "Taatou naa Jew ma naatama naa henua sara raa e takkoto hakapaa ilaro naa mahi te haisara." ¹⁰ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, "See hai tama e tonu. ¹¹ See hai tama e atamai, aa see hai tama hoki elotu maaoni i TeAtua. ¹² Te henua katoo ku oti te ffuro no hakattaha i TeAtua. Naa tama naa ku masseu huri, ilaatou ku see ilotia laaotou te ara e tonu. See hai tama ku tautari ki te tiputipu e tonu. Seai iloo setama tokotasi.* ¹³ Naa pukua laaotou ku mee ma nitaaruma itekava ettuu tallaki. Tetaratara kailaaraa raa ellohi mai peenaa inaa pukua laaotou. Naa arero laaotou e hai koi te usuusu tama ka tupetupe tama. Naa maaisu naa tama naa e kkaa pee ko naa niho naa kata e kaittama.* ¹⁴ Laaotou e pukua saakiri ka tuku haao ki telaa tama.* ¹⁵ Laaotou e hakavave lokoi ki aa ni tama ma laaotou. ¹⁶ Laaotou e sassare koi ka seua laaotou naa kina laaotou e oo. ¹⁷ Laaotou seelavaa te mee ki taukalleka tennoho laaotou ma aaraa tama.* ¹⁸ Laaotou hoki see illoa te mattaku i TeAtua."*

¹⁹ Taatou nei ku illoa maa naa taratara te Loo raa e kaumai ki tautari naa tama e takkoto ilaro te Loo. I te ara nei raa, see hai tama ma ki oti ku taratara maa ia see iloa. Taatou hakkaatoa e mee naa haisara taatou i naa karamata TeAtua. ²⁰ See hai tama e lavaa te hakatonu tana ora imua naa karamata TeAtua ki mee a ia e tautari ki te Loo Moses. I te aa, i te naa kote Loo raa e hakailoa mai maa taatou ni tama haisara.*

²¹ Te nei taatou ku illoa i te ara TeAtua e hiihai ki hakatonutonu naa sosorina taatou imua ana karamata. Naa Loo raa see hai taukareka e kaumai ki hakatonutonu naa ora taatou. Seai iloo! Te ara nei e mmau iloto naa Loo Moses, aa ni tarataraina naa pure TeAtua raa imua. ²² Naatama hakkaatoa elotu i Jesus Christ raa ma ki ttonu naa ora laaotou imua naa karamata TeAtua. See hai ara hoki peelaa.* ²³ Taatou hakkaatoa ni tama haisara, te nei e mmao ai taatou i te laaoi TeAtua. ²⁴ Tevana iaa TeAtua e llee tana manava i taatou. A la ni kave mai tana tama, Jesus Christ, ki uiia naa haisara taatou kilavaa taatou te ahe kia Ia. Te nei sei ni vana taatou e lavaa te mee soko taatou. Sei! Te nei kote tiputipu telaoi TeAtua ki taatou. ²⁵ Jesus Christ ni heunatia mai TeAtua kiau no mate ki tokonaki ki taatou. Ki mee se tama peehea elotu iaa ia, ana haisara katoo ma ki uiia TeAtua ki te tto Jesus Christ ni llohi mai i tana saaita ni taia. TeAtua e hakasura iho te ara nei ki illoa taatou i naa tiputipu tana manava. Imua raa TeAtua ni noho seemuu koi ka ttoka i naa hai taatou ma naa haisara taatou. ²⁶ Tevana iaa saaita nei TeAtua ku hakaari mai ki illoa taatou hakkaatoa iaa Ia se tama e taka ki te ara e tonu. Naatama katoo elotu i Jesus Christ raa e tautari ki te ara e tonu nei. ²⁷ Taatou nei ki see ahu i taatou soko taatou. Te ora e tonu nei ni see kaumai TeAtua maa i taatou ni tautari ki naa Loo. Te ora nei e sura koi i taatou elotu maaoni i TeAtua. ²⁸ Taatou nei ku illoa hakkaatoa maa naa ora taatou e ttonu ki mee taatou elotu maaoni i TeAtua. Naa ora taatou seelavaa te hakatonusia naa Loo Moses imua TeAtua. ²⁹ TeAtua se mee ma se Atua koi naa Jew. Sei. A Ia naa se Atua naa tama naa henua hakkaatoa. ³⁰ Te laa ko TeAtua koi soko Ia. TeAtua ma ki hakatonutonu naa Jew raa tautari ki naa tiputipu naa manava laaotou iaa Ia. TeAtua ma ki hakatonutonu hoki naa tama naa henua sara, tautari ki naa takkoto naa tiputipu naa manava laaotou

* **3.12** Ps 14.1-3 (LXX); 53.1-3 (LXX) * **3.13** Ps 5.9 (LXX); 140.3 * **3.14** Ps 10.7 (LXX)
 * **3.17** Is 59.7-8 * **3.18** Ps 36.1 * **3.20** Ps 143.2; Gal 2.16 * **3.22** Gal 2.16

iaa Ia. ³¹ Kootou ki see mannatu maa naa Loo raa ku tiiake taatou maa i taatou e lotu i TeAtua. Seai iloo! Naa taratara naa Loo nei e haia taatou ki takkoto haimahi peenaa.

4

Naa tiputipu te manava Abraham i TeAtua

¹ Taatou maki taratara peehea i Abraham, te tamana taatou iloto te maarama nei? Aia ni mee peehea? ² Ki mee TeAtua ni vana maa te ora Abraham e tonu i aa ia e sosorina taukareka raa, teenaa Abraham e tau te hakanau iaa ia soko ia. Tevana iaa Abraham see tau te hakanau iaa ia imua TeAtua. ³ Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, "Abraham ni hakannoo ki naa taratara TeAtua, teenaa etonuai tana ora imua naa karamata TeAtua." ⁴ Ttama e heheuna raa etauia i ana heuna e mee. Aia see tauia vare koi. Aia etauia iaa ia ni heunatia a ia naa heuna naa. ⁵ Naa ora taatou see ttonu maa itaatou e heheuna ki naa mahi taatou. Seai. Naa ora taatou e ttonu i taatou e lotu i TeAtua. TeAtua soko ia e hakatonutonu naa ora taatou kittonu, iaa ia naa koi e lavaa te hakatonutonu naa tama haisara kittonu. ⁶ David ni taratara hoki maa niaaina se tama e sosorina peehea, TeAtua e lavaa te hakatonutonu tana ora ki tonu. Naa tama naa ki fiafia i te tiputipu TeAtua. ⁷ David ni taratara peela, "Naa tama TeAtua e aroha no uiia naa haisara laatou raa, naa tama naa e hakahiahiaria. ⁸ Ki mee TeAtua see maanaturia a ia naa haisara naa tama naa ni mee imua, teenaa naa tama naa e tau te fiafia." ⁹

Kootou e mannatu maa naa Jew essere raa koi e tau te fiafia? Seai iloo. Naa tama hoki naa henua sara raa ki fiafia. Taatou ku oti te llono i naa kaumai naa taratara te Laupepa Tapu raa peela, "Abraham ni hakannoo ki TeAtua, teenaa etonuai tana ora imua naa karamata TeAtua." ¹⁰ TeAtua ni vana maa te ora Abraham ni tonu itesaaita hea? Imuri tana saaita ni ssere? Seai! Tana ora ni tonu are imua. ¹¹ Saaita Abraham ni kaamata ki lotu i TeAtua raa, a ia seki ssere are. Kimuri are raa, a ia ku ssere. Te ara e hakasura mai i te ssao Abraham ni ssere nei e hakailoa mai ki taatou maa te ora Abraham ni tonu imua naa karamata TeAtua i tana saaita ni lotu i TeAtua. Teenaa ko tana saaita seki ssere. Abraham nei ku mee ma ko te tamana i te vasi te lotu naa tama hakkaatoa e hakannoo ki naa taratara TeAtua. Teenaa ko naa tama TeAtua e vana maa e ttonu naa ora laatou, niaaina maa laatou see ssere naa kina laatou. ¹² Abraham ko te tamana naa tama e ssere ka lotu hoki i TeAtua pee ko ia, i tana saaita seki ssere.

¹³ TeAtua ni tuku tana taratara ki Abraham ma tana haanauna, aa ma naa mee hakkaatoa e takkoto i te maarama nei maki kauake Ia ki Abraham. Ite aa, i Abraham e hakannoo ki ana taratara; teenaa etonuai a ia i naa karamata TeAtua. Aia ni see kauake naa taratara nei maa i Abraham ni tautari ki naa Loo. Seai. ¹⁴ Ki mee TeAtua ni tuku maaoni ana taratara nei maa i Abraham e tautari ki naa Loo raa, te lotu Abraham i TeAtua raa se lotu vare koi. Naa taratara hoki TeAtua ni tuku imua nei ku mee ma ni taratara matani koi. ¹⁵ Naa Loo raa e hakailoa mai maa taatou hakkaatoa ni tama haisara. Teenaa ekkite ai taatou i naa tiputipu te haaeo TeAtua. Tevana iaa see hai tama ma ki ilotia maa e haisara i naa kina naa Loo raa see ilotia.

¹⁶ Taatou nei ku illoa maa naa taratara hakamaatua TeAtua ni tuku imua raa maki ttonu i naa lotu taatou i TeAtua. Teenei te hakailona taatou i te laaoi TeAtua e hookii vare ki Abraham ma tana haanauna.

☆ 3.30 Deut 6.4; Gal 3.20 ☆ 4.3 Gen 15.6; Gal 3.6 ☆ 4.8 Ps 32.1-2 ☆ 4.11 Gen 17.10
 ☆ 4.13 Gen 17.4-6; 22.17-18; Gal 3.29 ☆ 4.14 Gal 3.18

See mee ma ko naa tama koi e tautari ki naa Loo. Naa tama hakkaatoa elotu pee ko Abraham raa ma ki nnoho ma telaaoi TeAtua e hookii nei, ite aa i Abraham kumee ma ko laatou tamana, ite vasi telotu.*¹⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Koe kutukua a nau ki tamana koe inaa kanohenua tammaki.” Te taratara nei emmata taukareka inaa karamata TeAtua. Teenaa ko TeAtua nilotu ai Abraham, aa ni hakamasike hoki naa tama nimmate. Naa mee ni see takkoto imua raa ni hakamasikeria a Ia ki naa mahi tana taratara.*¹⁸ Niaaina maa Abraham ku matua raa, a ia ni iloa koi maa ia ma ki mee tana tamariki. Teenaa e mee ai a ia ma ko te tamana naa tama naa kanohenua tammaki. Teenei ettino ai naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa, “Too haanauna naa ma ki tammaki pee ko naa hetuu i te lani.”*¹⁹ Abraham ni taupiri ki tae ki te lau ana setau hakkaatoa itana matua. Niaaina maa ia e iloa maa ia kutae ki tana matua, aa Sarah hoki ku poka raa, tana hakataakoto ni takoto haimahikoi. *²⁰ A ia ni sei iloo ki maanatu tammaki i naa purepure TeAtua ni takkoto mai imua. A ia ni hakataakoto tonu ka hakanau peenaa inaa mahi TeAtua. ²¹ Abraham e iloa maa TeAtua elavaa te ppena ana mee ni taratara ake maa Ia ma ki mee. ²² Teenaa e taratara ai te Laupepa Tapu raa peelaa, “Teenaa e tonu ai tana ora imua naa karamata TeAtua”. ²³ Te taratara naa ni see taratara koi i Abraham. ²⁴ Te taratara naa e taratara mai hoki ki taatou, naa tama e tonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua. Ite aa, itaatou elotu maaoni i TeAtua, teelaa ni hakamasikeria a Ia Jesus, TeAriki taatou, ite mate. ²⁵ Jesus ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki uiia naa haisara taatou. A Ia ni hakamasikeria hoki TeAtua ki ttonu naa ora taatou imua naa karamata TeAtua.*

5

Naa ora e ttonu i naa karamata TeAtua

¹ Naa ora taatou ku ttonu imua TeAtua i taatou elotu maaoni i Jesus Christ. Jesus ni tokonaki hoki ki taatou ki nnoho laaoi taatou ma taatou Atua. ² Telotu taatou i Jesus nei ni taaraki mai taatou ara ki nnoho laaoi taatou ma TeAtua. Teenei taatou e ahu ka fiafia i taatou e taaoi manava maa taatou ma ki vaevae naa mahi TeAtua. ³ Taatou e ahu hoki inaa hakauru taatou inaa haaeo. Ite aa, naa haaeo naa e hakatipu ake te manava kilavaa taatou tennoho hakalavatoa. ⁴ Te manava te nnoho hakalavatoa naa ma ki hakatipu te tiputipu taukareka TeAtua e hiihai. Naa tama ettaka ma te tiputipu nei e nnoho ka taaoi manava i TeAtua. ⁵ Taatou ki see mannatu tammaki ite nnoho taatou ka taaoi manava i TeAtua. TeAtua ni hookii mai TeAitu Tapu raa ki takoto tana laaoi iloto naa hatumanava taatou.

⁶ Saaita taatou koi nnoho kaseelavaa te tokonaki ki taatou soko taatou raa, Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki hakasaoria taatou, naa tama haisara. ⁷ Taatou ma ki hainattaa tekkite ma setama elavaa te mee ki mate ia ki tokonaki ki te tama e tautari ki naa Loo. Tevana iaa taatou ma ki hainauhie koi tekkite ma setama e mee ki mate ia ki tokonaki ki te tama e sosorina taukareka. ⁸ TeAtua ku oti te hakaari mai naa tiputipu tana manava aroha i taatou. Saaita taatou koittaka ma ni tama haisara raa, Christ ni mate ki ora taatou.

⁹ Saaita nei naa ora taatou e ttonu imua TeAtua, inaa haisara taatou e uiia te ttoo Jesus. Jesus elavaa hoki te tokonaki ki taatou ki see haaeo

naa manava TeAtua i taatou. ¹⁰ Imuaraa taatou ni nohonoho haaea ma TeAtua, aa teenei taatou ku haia a Ia ma ni soa aana i te mate ana tana Tama. A Ia e lavaa hoki te hakaora taatou ki te ora Christ, i taatou ku vaisoa ma Ia i te saaita nei. ¹¹ Telaa mee hoki. Taatou e fiafia i taatou Ariki, Jesus Christ. Taatou ni haia a Ia ki nnoho laaoi ma TeAtua i te saaita nei.

Adam ma Christ

¹² Ttama mua ni hakanohoria TeAtua i te maarama nei ko Adam, aa a ia ni mee ana haisara. Te manava haisara raa ni hakasuratia mai Adam ki te maarama nei. Te henua hakkaatoa ku takkoto ilaro naa mahi te mate ilaatou hakkaatoa ni tama haisara.* ¹³ Saaita te henua ni ttaka ka ppena naa haisara raa, naa Loo raa seki kaumai are. Tevana iaa TeAtua ni see maanaturia a Ia naa haisara naa tama naa ni mee imua. ¹⁴ Naatama hakkaatoa te maarama nei, kaamata mai i te ssao Adam notae kite ssao Moses, ni mmate hakkaatoa. Ni aaina maa naa haisara aaraa tama ekkee ma naa haisara Adam ni mee i tana saaita ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, laatou ni mmate hoki pee ko Adam.

Adam e mee koi ma kotetama ma ki oti ku hakasura iho imuri. ¹⁵ Tevana iaa te taukareka Christ e hookii raa ekee ma te haisara Adam. Ni maaoni, turaa tama ku oti te mmate i te haisara te tama tokotasi naa, tevana iaa telaoi TeAtua seetaea. A Ia ni heuna mai tana Tama, Jesus Christ, ki au no hakasaoria naa tama te maarama nei. ¹⁶ Te taukareka TeAtua e hookii raa ekee ma te haisara te tama tokotasi naa ni pena. Te haisara tokotasi naa ni mee maa te henua hakkaatoa kussara. Tevana iaa niaaina maa laatou ni ppena teloposara, TeAtua ni hookii mai koi tana Tama, ki mee maa laatou ku see ssara. ¹⁷ Maaoni iloo. Te henua hakkaatoa ku ttaka koi ki mmate i te haisara te tama tokotasi, tana inoa ko Adam. Tevana iaa naa tama e too naa mee taukalleka TeAtua e hookii raa ma ki ttaka ma te ora maaoni, i naa ora laatou ku oti te hakatonusia te tama tokotasi, tana inoa ko Jesus Christ.

¹⁸ Te mee raa e mee peenei: Te henua hakkaatoa ku ssara i te haisara Adam ni pena sokoia, peela hoki te tiputipu etonu te tama tokotasi e hakasao te henua hakkaatoa no hakaora laatou. ¹⁹ I te see lono taratara te tama tokotasi, Adam, te henua hakkaatoa ku ttaka ma naa haisara laatou. Peela hoki, i telono taratara te tama tokotasi, Jesus Christ, te henua hakkaatoa ma ki hakatonusia ki ttonu naa ora laatou imua TeAtua.

²⁰ TeAtua ni kaumai naa Loo raa ki illoa te henua maa laatou ni tama haisara. Teena, te saaita tekooina naa haisara te henua etosi nollasi, telaoi TeAtua hoki etosi. ²¹ Naatama ettaka kappena naa haisara raa ku nnoho koi ki mmate ma naa haisara laatou. Naatama ettaka ilaro te roorosi TeAtua raa iaa ma ki ttaka ma te tiputipu etonu. Teena Jesus Christ, taatou Ariki, ma ki hakattaki taatou ki te ora e ora hakaoti.

6

Te ora e taka ma Jesus Christ

¹ Taatou ki mee peehea? Taatou ki ppena naa haisara ki tosi te laaoi TeAtua? ² Seai iloo! Te tiputipu haisara taatou imua raa ku oti te tiiake hakaoti. Peehea naa ttaka taatou ma te tiputipu ku oti te peesia hakaoti taatou? ³ Kootou hakamattoni lokoi te taratara nei. Saaita taatou ni too te hakaukautapu no ttaka taatou ma te ora Christ raa,

* 5.12 Gen 3.6

taatou ni too te hakaukau tapu ki ttaka hoki taatou ma te mate Christ. ⁴ Saaita taatou ni too te hakaukau tapu raa, taatou e mee ma ni mmate ka tanumia iloto te kava pee ko te mate ana Jesus Christ. Saaita Jesus Christ ni hakamasikeria naa mahi TeAtua ite kava notaka ma te ora maaoni raa, taatou hoki e massike ma te ora houu.✠

⁵ Itaatou ni mmate pee ko Christ, taatou hoki ma ki massike ma te ora houu pee ko Christ. ⁶ Taatou ku illoa maa te tiputipu taatou imua raa ni mate ma Christ iaruna tekros. Christ ni mate ki seua naa mahi te tiputipu haisara e takoto i taatou, ki see hakamanani taatou te ppena naa haisara. ⁷ Teenaa, te tama e mate raa seetakoto ilaro naa mahi te haisara. ⁸ Itaatou ni mmate ma Christ, taatou e illoa hoki maa taatou ma kiora ma Christ. ⁹ Taatou e illoa maa Christ ni hakamasikeria ite mate. A Ia ma ki see lavaa hoki te mate imuri, i te aa, naa mahi te mate raa ku oti te seua a Ia. ¹⁰ Christ ni mate te saaita tokotasi koi ki seua naa mahi te haisara. A Ia nei ku noho ma te ora maaoni, lauaa ma TeAtua. ¹¹ Peelaa hoki, kootou ki nnoho ka illoa i naa haisara kootou imua raa ku oti te mmate ma Christ, aa teenei kootou ku ora maaoni ma TeAtua iloto naa mahi Jesus Christ.

¹² Kootou roorosi ki see ffuri hoki kootou no tautari ki te tiputipu kootou ni kaimanako imua. ¹³ Kootou see mee pakava naa haitino kootou ki naa tiputipu seettonu te maarama nei. Seai. Kootou ki hookii naa haitino kootou ki TeAtua, e mee ma ko naa tama e massike mai ite mate no ora, ki tauhia kootou te tiputipu etonu TeAtua. ¹⁴ Te tiputipu te haisara raa ku see haimahi i naa ora kootou, i kootou ku see takkoto ilaro teroorosi naa Loo Moses. Kootou nei ku takkoto i laro te laaoi TeAtua.

Ttiputipu e tonu

¹⁵ Taatou ki mee peehea? Taatou kippena naa haisara maa itaatou see takkoto ilaro te roorosi naa Loo? Seai iloo! Taatou ki see mannatu maa taatou kippena naa haisara maa itaatou kutakkoto ilaro teroorosilaaoi TeAtua. ¹⁶ Kootou e illoa ite taratara nei. Ttama e hiihai maa ia e heheuna vare itelaa tama raa, a ia e mee ma se poe te tama naa. E mee naa tama e hakavaarea ki te tiputipu see tonu. Laatou ma ki oti ku mmate ite tiputipu naa. E mee hoki naa tama e heheuna naa heuna TeAtua. Laatou ma ki oti kuttonu imua naa karamata TeAtua. ¹⁷ Nau e hiahia i TeAtua. Niaaina maa kootou ni hakavaarea te tiputipu haisara raa, kootou ni lavaa koi te tautari hakappuru iloo ki naa taratara ettonu TeAtua nikauatu ki kootou. ¹⁸ Kootou ni hakasaoria TeAtua i naa mahi naa haisara kootou, ki ttaka kootou ma te tiputipu etonu. ¹⁹ (Nau e taratara peenei ki mallama naa pisouru kootou.) Imua raa kootou ni mee pakava naa haitino kootou ki te kau sosorina e kerekere ki tautari kootou ki te tiputipu te haisara. Saaita nei kootou ku mee ki hookii naa ora kootou kippena naa sosorina e ttonu ki sura te tiputipu e tapu.

²⁰ Imua raa te tiputipu te haisara raa e takoto haimahi i kootou, aa te tiputipu etonu raa ni seai i kootou. ²¹ Se aa kootou e taukareka ni too i naa vana hakannapa kootou ni mee imua? Teenaa ko te tiputipu ma ki oti ku mmate ai kootou! ²² Kootou ku oti te hakasaoria TeAtua i naa mahi naa haisara kootou. Kootou nei ku heuna koi i TeAtua. Kootou ma ki sua TeAtua kite ora etapu. Teenaa ko te ora e ora

hakaoti. ²³ Naa tama e ppena naa haisara raa ma kimmate hakkaatoa. Te mee e taukareka TeAtua e hookii vare raa iaa, teenaa ko te ora maaoni i Jesus Christ, TeAriki taatou.

7

Ttiputipu te aavvana

¹ Aku taaina. Kootou ma ki massaro i aku taratara e kauatu nei, i kootou hakkaatoa e illoa i naa takkoto naa Loo Moses. Saaita taatou koi nnoho i te maarama nei, naa Loo raa e takkoto hakamaatua i taatou.

² Te taratara i naa tama e aavvana raa e mee peenei. Te ffine raa e hakapaaria te Loo raa ki tana aavvana. Laua ma ki nnoho hakapaa i te maarama nei. Tevana iaa ki mee te tanata raa ku mate, te ffine naa hoki ku ttana i te Loo te laa ni hakapaa ai a ia ki tana aavvana.

³ Aa ki mee te ffine raa e huri no aavana telaa tanata ite saaita tana aavvana raa koi nnoho, a ia naa ku mee ma se ffine hai huri. A ia ma ki ttana koi te aavvana i telaa tanata ki mee tana aavvana raa ku mate, aa teenaa a ia naa ku see mee ma se ffine hai huri.

⁴ Aku taaina ma akukave. Kootou hoki kuoti te mmate ma Christ. Kootou ku see takkoto koi ilaro naa mahi naa Loo Moses. Kootou ku nnoho ma Christ ite saaita nei. A ia ni masike i te mate ki tokonaki mai ki taatou, ki haia taatou ni heuna taukalleka maa TeAtua. ⁵ Te saaita taatou ni ttaka ka tautari ki naa tiputipu naa tinotama taatou raa, te tiputipu see tonu e hakassaaina naa Loo Moses raa ni heheuna haimahi iloto naa manava taatou. Teenaa naa vana kato taatou ni mee naa, ni kaumai taatou mate. ⁶ Tevana iaa ite saaita nei, taatou ku see takkoto ilaro te roorosi naa Loo Moses. Taatou kuoti te hakassaoria TeAtua ki see takkoto taatou ilaro naa mahi naa Loo naa. Saaita nei taatou ku see heheuna i laro naa mateara tuai naa Loo. Taatou ku heheuna ilaro naa mateara hou TeAitu TeAtua.

Naa Loo ma naa haisara

⁷ Eaa? Taatou e taratara maa naa Loo raa e ssara? Seai iloo! Nau ni hakailotia naa Loo raa i naa tiputipu te haisara. Ki mee naa Loo raa ni see hakatuu mai peelaa, “Koe see kaimanako ki naa hekau telaa tama”, nau ni see iloa are maa te manava kaimanako raa e hakallika. ⁸ Taku saaita ni iloa i te loo naa raa, taku manava ni usuhia te lopo mannatu kaimanako. Ki mee taatou ni see illoa i naa Loo

Moses raa, naa tiputipu te haisara raa ni see haimahi i aruna taatou.

⁹ Nau ni taka vare mai koi imua, i taku saaita seki iloa are i naa Loo Moses, tevana iaa, i taku saaita koi ni iloa i naa Loo raa, aku haisara raa ni hakassaaina no takkoto haimahi i taku ora, ¹⁰ teenaa naa Loo naa ni kaumai taku mate. Nau ku kite maa naa Loo ni tukua ma ki kaumai taku ora nei, ni kaumai are taku mate. ¹¹ Nau ni usuhia naa Loo raa ki mee nau te kau vana see ttonu. Teenei nau ku hakailotia naa Loo raa maa nau ma ki oti ku mate. ¹²

¹² Naa Loo raa e ttapu, aa naa taratara iloto naa Loo naa e ttapu, e ttonu aa e taukalleka. ¹³ Te mee nei see mee maa

naa Loo raa ni kaumai taku mate. Seai iloo, te laa are ko te tiputipu te haisara. Naa ina maa nau e haaite te tautari ki naa Loo e taukalleka raa, te tiputipu te haisara raa ni kaumai taku mate, teenaa ki hakatii maarama te tiputipu maaoni te haisara. Naa Loo raa e hakaari mai peelaa maa naa haisara raa e hakallika haaeo iloo.

Te tiputipu see tonu iloto naa manava taatou

¹⁴ Taatou e illoa maa teenei ni Loo e kaumai TeAitu TeAtua, tevana iaa nau e hakamanani koi te ppena naa haisara. ¹⁵ Taku maanatu see tonu. Nau ku see mee aku vana e illoa maa e ttonu. Seai. Nau ku huri are no ppena aku mee e illoa maa see ttonu.* ¹⁶ Iaa nau ku huri koi no mee aku mee see fiffai raa, nau nei ku mee maa naa Loo raa e taukalleka koi. ¹⁷ Tevana iaa seai ko taku tinotama nei e mee naa mee nei. Teena ko te tiputipu see tonu e takoto iloto taku manava raa e mee naa mee naa. ¹⁸ Nau e illoa maa te tiputipu taukareka raa see takoto i taku tinotama. Teenei e hai ai nau ki te tiputipu see tonu nei. Niaaina maa te hiihai ki sosorina taukareka raa e takoto iloto taku manava raa, nau see lavaa te hakasuratia a nau te tiputipu naa. ¹⁹ Naa sosorina taukalleka teelaa e hiihai nau ma ki mee raa, see haia a nau. Nau e huri are no mee naa sosorina e hakallika. ²⁰ Ki mee e maaoni maa nau e huri no mee aku sosorina see fiffai, teena seai ko nau naa e mee naa vana naa. Teena ko te tiputipu te haisara e takoto iaa nau.

²¹ Nau e kite te tiputipu nei e heheuna iaa nau. Taku saaita e hiihai maa nau ki sosorina taukareka, te sosorina are e hakallika raa e haia a nau. ²² Taku manava e hiihai ki naa Loo TeAtua. ²³ Tevana iaa nau e kite te tiputipu sara e heheuna iaa nau. Te tiputipu see tonu raa e painnaki ma te tiputipu e hanotonu ma taku hakataakoto. Teenei nau e tauhia te tiputipu te haisara e heheuna iaa nau. ²⁴ Ouppana! Nau ka mee peehea? Nau ma ki hakasaoria e ai i te tiputipu see tonu teenei ma ki kaumai taku mate nei? ²⁵ TeAtua telaoi! TeAriki Jesus Christ ni heunatia mai a Ia ki au no tokonaki ki taatou.

Teenei te tiputipu e taka ma nau: Nau soko nau e lavaa te tautari ki naa Loo TeAtua iloto taku hakataakoto; aa taku tinotama iaa e tautari ki naa Loo te haisara.

8

Te ora TeAitu Tapu

¹ Naa tama e ttaka ma Jesus Christ raa ma ki see hai haaeoina TeAtua. ² I te aa, TeAitu TeAtua, te Tama e hakaora taatou kittaka taatou ma Jesus Christ, ni hakasaoria a Ia taatou i naa mahi te haisara ma te mate. ³ Taatou ma ki hainattaa te tautari ki naa Loo Moses, i naa tinotama taatou e tauhia te tiputipu see tonu e takoto itaatou. Tevana iaa TeAtua nilavaa te tokonaki ki taatou. Teena ni heuna mai ai a Ia tana tino Tama, Jesus Christ, ki hakasura iho ma te tiputipu te tama haisara te maarama nei, ki uiaa naa haisara taatou. ⁴ TeAtua ni mee tana vana nei kittonu naa ora taatou imua ana karamata. Naa taratara e takoto i naa Loo Moses raa see seua taatou, itaatou ku tautari koi ki te tiputipu TeAitu Tapu, aa taatou ku see tautari hoki ki te tiputipu see tonu naa tino taatou.

⁵ Naa tama e tautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama laatou raa, e hakataakoto ki te tiputipu naa tinotama laatou e fiffai. Naa tama e tautari ki te tiputipu TeAitu Tapu raa, e hakataakoto ki te tiputipu TeAitu Tapu e hiihai. ⁶ Tama e tautari ki te tiputipu tana tinotama raa ma ki oti ku mate. Tama e tautari ki TeAitu Tapu raa ma ki noho laoi ma te ora maaoni. ⁷ Teena naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama laatou raa, ko naa tama e tauhaeo ma TeAtua, i naa tama naa see tautari ki naa Loo TeAtua. Maaoni iaa, laatou ma ki see lavaa te tautari ki naa Loo naa. ⁸ Naa tama e tautari

* 7.15 Gal 5.17

ki te tiputipu naa tinotama laatou raa, ma ki see lavaa te hakahiahia TeAtua.

⁹ TeAitu Tapu e taka ma kootou. Kootou see tautari ki te tiputipu naa tinotama kootou. Ttama seetaka ma TeAitu Christ raa, a ia seai se tama maaoni Christ. ¹⁰ Ki mee Christ e taka ma kootou, TeAitu raa ma ki takoto ma ko te ora kootou, inaa ora kootou ku oti te haia a Ia nottonu imua TeAtua. Niaaina maa naa haitino kootou ma ki mmate inaa haisara kootou, kootou ma ki nnoho ma te ora TeAitu TeAtua. ¹¹ Ki mee TeAitu Tapu TeAtua, te Tama ni hakamasike Christ i te mate, e taka ma kootou, teenaa te Tama ni hakamasike Christ i te mate raa ma ki hakaora hoki naa tinotama kootou ki tana Aitu e taka ma kootou.*

¹² Aku taaina ma aku kave nei. Taatou e tau te tautari ki te tiputipu etonu, aa teenaa seai ko te tiputipu see tonu naa tinotama taatou e hiihai maa taatou kitautari. ¹³ Ki mee maa kootou e tautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama kootou, kootou ma ki mmate. Aa ki mee maa kootou e tiiae te tiputipu see tonu naa ki naa mahi TeAitu Tapu, kootou ma ki ora.

¹⁴ Naa tama e tautari ki TeAitu TeAtua raa ko naa tama maaoni TeAtua. ¹⁵ Ite aa, TeAitu ekauatu TeAtua ki noho ma kootou raa ni see kauatu ma ki hakamatakuria kootou, aa maa kootou ku heheuna poe iaa Ia. Seai iloo! Kootou ku ttaka ma TeAitu Tapu i kootou nitama TeAtua eppuru. Te nei ettani ai taatou ki TeAtua peela, "Abba! Taku Tamana!"* ¹⁶ TeAitu Tapu raa e hakaari mai ki naa aitu taatou maa taatou nitamalliki TeAtua. ¹⁷ Itaatou nitamalliki TeAtua, teenaa taatou ma ki tauhia taatou te kau mee taukalleka TeAtua nituku maa nituuhana anatama. Taatou hoki ma ki vaevae taatou ma Christ i ana tuuhana ma ki kauake TeAtua. Ite aa, ki mee taatou e hakallono isu pee ko Christ, teenaa TeAtua ma ki hakanau hoki ki taatou pee ko ana hakanau i Christ.*

Te ora taukareka imuri

¹⁸ Saaita nei taatou e nnoho ka hakallono isu i te kau haeo te maarama nei. Tevana iaa nau e iloa maa naa haeo nei ni mee vare koi ki mee taatou e hakatuu ki te taukareka TeAtua ma ki hakasura ki taatou imuri. ¹⁹ TeAtua ni pena naa mee hakkaatoa. Teenaa naa mee katoo te maarama nei e nnoho ka ttaro ki tae mai te ssao TeAtua ma ki hakanoho mai ana tamalliki maaoni. ²⁰ Naa mee hakkaatoa i te maarama nei e takkoto hakallika. See mee maa te nei kote ara naa tama te maarama nei ni fifai. Seai. TeAtua nitukua a Ia naa mee te maarama nei kitakkoto peenaa, kinnoho laatou ka ttari ki tana ara taukareka ma ki oti ku hakasura.* ²¹ Naa mee katoo te maarama nei ma ki oti ku hakassaoria TeAtua i tana aso e tini, ki see takkoto naa mee naa ma te hakallika. Naa mee naa ma ki hakauru mai ki taatou, naatama TeAtua, kinnoho hakapaa taatou, itaatou ni hakassaoria TeAtua. ²² Taatou e illoa maa e kaamata mai iloo imua no tae mai ki te ssao nei, naa mee katoo te maarama nei ni tanittani peenaa i te hakallono isu, e mee pee kote tinae e taupiri ki haanau. ²³ Tevana iaa see mee ma ko naa mee koi te maarama nei e tanittani ka hakallono isu, taatou hoki ettani ka hakallono isu i te ssao nei. Niaaina maa taatou ku oti tettoa taatou TeAitu TeAtua no ttaka ma taatou, taatou ma ki tanittani koi ka hakallono isu inaa nnoho taatou ka ttari ki te ssao taatou ma ki purutia TeAtua ma ni tino tama aana, teenaa ko te ssao taatou ma ki hakassaoria hakkaatoa.* ²⁴ Taatou ni hakassaoria itaatou e taao hi manava i TeAtua. Te nnoho taatou

* 8.11 1 Cor 3.16 * 8.15 Mk 14.36; Gal 4.6 * 8.17 Gal 4.5-7 * 8.20 Gen 3.17-19 * 8.23 2 Cor 5.2-4

ka taaohi manava ki te mee e takoto i te maarama nei raa, teenaa seai setaohi manava maaoni. Ko ai tetama enoho kataritari ki te mee ku oti te noho ma ia? ²⁵ Ki mee taatou seki k kite i te mee e taaohi manava ai taatou raa, teenaa taatou ma ki noho seemuu koi ka taritari ki te mee naa.

²⁶ Te Aitu Tapu e tokonaki ki taatou, i te aa itaatou koi tino mmate. Taatou ettaka see illoa maa taatou kitaku peehea ki Te Atua. Taatou etanittani seemuu koi itaatou see illoa te tarataraina taatou naa mee nei imua naa karamata Te Atua. Tevana iaa tee laa ko Te Aitu raa e taku katani ake ki Te Atua ki tokonaki ki taatou. ²⁷ Te Atua e iloa i te maanatu Te Aitu Tapu iaa ia e iloa ina takkoto naa hatumanava taatou. Te Aitu Tapu raa e tautari koi ki te hiihai Te Atua. Te Atua e iloa maa Te Aitu Tapu raa e taku ake ki tokonaki mai a ia ki taatou, ana tama.

²⁸ Taatou e illoa maa Te Atua e mee naa mee hakkaatoa ki heheuna hakapaa kitaukareka te noho naa tama elaoi iaa ia. Teenaa ko ana tama ni tuku ki mee ana heuna. ²⁹ Ana tama ni tuku nei ku oti te hakakkeeina a ia inaa tama te maarama nei, ki takkoto hoki laatou pee ko Jesus Christ, tana Tama. Jesus ku noho pee ko te tama mua i te haanauna e lasi nei. ³⁰ Naa tama Te Atua ni hakakkee imua raa ni arumia a ia ki oo ake. Naa tama ni arumia a ia naa ku oti te hakatonusia a ia. Laatou ku noho ma naa mahi ma te taukareka Te Atua.

Te laaoi Te Atua

³¹ Taatou kitaratara peehea inaa mee nei? Ki mee Te Atua e saapai mai ki taatou, ko ai tetama ma kilavaa te painnaki ma taatou? ³² A ia ni see kaimanako ma ki taaohi tana tama; a ia ni hookii mai tana Tama naa ki taatou hakkaatoa. Kootou e mannatu maa ia ma kilavaa te huu aaraa mee aana itaatou? Seai iloo! A ia ma ki hookii mai naa mee hakkaatoa ki taatou. ³³ Ko ai te tama ma ki tau te hakatonutonu naa tama ku oti te hakakkeeina Te Atua? Naa tama naa ku oti te taapaa Te Atua maa e ttonu! ³⁴ Ko ai te tama ma ki hai haeeoina a ia naa tama naa? Seai hoki ko Jesus Christ, ttama ni mate no hakamasikeria hoki Te Atua no hakanoho i tana vasi hakamaatau. I te aa, Jesus e noho kataratara tokonaki ki taatou imua naa karamata Te Atua i te saaita nei. ³⁵ See hai mee ma ki oti kulavaa te ppui telaoi Te Atua itaatou. Niaaina maa taatou ettiri tekau haeeo ka haia pakavaina. Niaaina hoki maa taatou ettaka hiikkai, e noho see hai hekau, aa ka uru taatou ki naa haeeo ellasi no tauppipi taatou ki mmate, taatou ma ki see lavaa te hakakkeeina i telaoi Te Atua. ³⁶ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Seai se aso elaka. Maatou e haia peenaa ki taaiia ki mmate maatou, i te aa i maatou e tautari kiaa koe.

Maatou e haia ma ko naa sipsip e taaria ki taaiia.”*

³⁷ Niaaina maa ni haeeo peehea e hakassura iho, taatou ma ki see lavaa te hakahitia naa haeeo naa. I te aa, itaatou ettaka ma naa mahi te Tama e manava laaoi itaatou. ³⁸ Nau e iloa maa see hai mee e lavaa teppui mai telaoi Te Atua itaatou. Temate ma te ora, naa ensol ma naa aitu hakamau itelani, naa mee naa see lavaa te puuia laatou telaoi Te Atua itaatou. Naa vana i te ssao nei ma naa vana imuri hoki see lavaa te puuia laatou telaoi Te Atua itaatou. ³⁹ Te noho i aruna ma te noho ilaro hoki see lavaa te puuia laatou telaoi Te Atua itaatou. Maaoni iaa, see hai mee e takkoto i te maarama nei e lavaa

te puuia laatou te laaoi TeAtua i taatou, i te aa, i taatou e ttaka ma Jesus Christ, TeAriki taatou.

9

TeAtua ma ana tama.

¹ Aku taratara nei ni taratara maaoni. Nau see iloa tetaratara kailaarao, iaa nau etaka ma Christ. TeAitu Tapu etaka ma nau nei e hakailoa mai maa taku maanatu etonu. ² Te hakallika etakoto iloto taku manava nei see lavaa te oti. Nau e tanitani peenaa i taku aroha ³ i naa tama taku henua, i laatou ni tama taku ttoo maaoni. Nau elavaa tetuku soko nau kilaro naa haao TeAtua ka tiiake nau te haanauna Christ, kimee maa teenaa kote ara kilavaa laatou telotu maaoni i TeAtua. ⁴ Naatama raa nitama ni purutia TeAtua ma nitino tama aana. Naa mahi TeAtua ni hakaari kilaatou. Naa taratara hakamaatua TeAtua raa ni tuku kilaatou ka hookii ake ana Loo raa kilaatou hoki. Naa tama raa ettaka ma telotu maaoni. Naa purepure TeAtua etakkoto ilaatou.* ⁵ Naatama raa eo iho i te manava naa Hebrew, naa tippuna maatou imua. Christ hoki ni sura iho i te manava laatou naa. Taatou ki see hakamotu te hakanau peenaa i TeAtua, iaa Ia enoho hakamaatua inaatama naa henua hakkaatoa! Amen.

⁶ Nau see mee atu maa naa purepure TeAtua raa ni see ttino mai. Seai. Ite aa? See mee maa naa tama hakkaatoa i Israel raa ni tama TeAtua eppuru. ⁷ See mee hoki maa te haanauna hakkaatoa Abraham raa ni tamalliki TeAtua. Seai. TeAtua ni vanaake ki Abraham, "Oo mokopuna maaoni raa ma ki ssura iho i te manava Isaac."* ⁸ Te hakataakoto tetaratara nei emee maa naa tamalliki katoo ni hannau mai i te maarama nei raa, see mee maa teenaa ni tamalliki hakkaatoa TeAtua. Naa tamalliki koi ni hannau mai, aa e hanotonu ma naa purepure TeAtua etakkoto raa, teenaa ko naa tamalliki maaoni TeAtua. ⁹ Ite aa, TeAtua ni purepure ake peelaa ki Abraham, "Nau ma ki oti ku tuku taku saaita ma ki ahemai. Taku saaita ma ki ahemai raa, Sarah ma ki haanau mai tana tamariki tanata."*

¹⁰ Telaamee hoki. Rebecca ni mee anata malliki elua i Isaac, taatou tipuna. ¹¹⁻¹² TeAtua ni vanaake ki Rebecca, "Too tama matua raa ma ki heheuna ilaro tootama etamariki." TeAtua ni kauake naa taratara nei ki Rebecca itana saaita seki haanau mai ana takarua tamalliki. Te mee nei e hakailoa mai maa TeAtua see ttoka ki naa tiputipu tetama ki tini tanatama ehiihai. Seai. Saaita te takarua naa seki hannau mai raa, TeAtua kunaa tini are tana tama.* ¹³ Te Laupepa Tapu raa emee maa, "Nau ni hiihai i Jacob, tevana iaa nau ni see hiihai ki Esau."*

¹⁴ Eaa? Taatou kitaratara maa te maanatu TeAtua see tonu? Seai iloo! ¹⁵ A Ia ni kauake tanataratara peelaa ki Moses, "Nau see hirihiri ma se tama peehea nau ma ki aroha. Taku tama koi e maanatu maa nau e aroha raa, teenaa nau ma ki aroha iaa ia."* ¹⁶ TeAtua see hiri koi ki te tama iaa Ia e tautari ki te hiihai te tama naa. A Ia hoki see hiri ki te tama maa ittama naa e hakasura telopo vana ki hiihai TeAtua kiaa ia. Seai iloo. TeAtua e tautari koi ki te tiputipu tana manava aroha. ¹⁷ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai naa taratara TeAtua ni kauake ki Pharaoh, te Tuku Egypt, "Koe ni hakanohoria a nau

* 9.4 Ex 4.22 * 9.7 Gen 21.12 * 9.9 Gen 18.10 * 9.11-12 Gen 25.23 * 9.13 Mal 1.2-3 * 9.15 Ex 33.19

ma se tuku ki hakasuratia taku Inoa ma aku mahi ki naa tama hakkaatoa te maarama nei.”[✧] 18 TeAtua e manava aroha koi ki tana tama e maanatu maa e tau ma tana aroha. Ki mee a Ia e hiihai maa se tama ki see lonotaratarā, a Ia elavaa te haia a Ia tetama naa ki tiputipu peenaa.

Te haaeo ma te laaoi TeAtua

19 E mee tetama i kootou ma ki mee mai peelaa kiaa nau, “TeAtua see tau te taratarā mai maa maatou essara, i te aa, maatou ni haia Ia kiti tipu maotou peenei. Ko ai tetama ma ki lavaa te sahea a ia te hiihai TeAtua?” 20 Teenei taku taratarā ekauatu ki kootou. Kootou ni tamavare koi. Kootou see tau te vasirisiri ma se aa TeAtua e penapena. Te kamete te tihuna e penapena raa see lavaa te huri ake ki te tihuna raa no vanaake peelaa, “Ai nau ku tataia ai koe peenei?”[✧]

21 Kootou e illoa i te ara raa see mee peenaa. Te tihuna raa e penapena tana kamete raa ki tana hiihai soko ia. A ia e iloa i ana penapena naa kamete naa vana e llasi aa ma naa kamete vare koi.

22 Te taratarā i te tihuna nei e hanotonu ma naa vana TeAtua ni mee. A Ia ni hiihai maa te henua katoo ki k kite i ana haaeo i tana see hiihai ki te tiputipu seetonu, aa laatou ku illoa i ana mahi. Tevana iaa a Ia ni hakapikoi tana loto iloto tana manava, iaa Ia e iloa maa naa tama naa e nnoho koi ki mmate. 23 TeAtua ni noho hakalava-toa iaa Ia ma ki oti ku hakasura iho tana manava laa oi ki ana tama ni hakanoho ma tana laa oi. Teenaa ko ana tama ni hakamaatino ki huri ake ana mahi. 24 Taatou nei ni arumia TeAtua. See mee ma ko taatou koi naa Jew. Seai. E mee hoki naa tama naa henua sara e ttaka iloto taatou. 25 Teenei naa taratarā TeAtua ni sissia Hosea,

“Naa tama ni see hannau mai i taku haanauna raa, laatou ma ki taapaa a nau ma ni tama aaku. Te kanohenua ni see hiihai nau imua raa, nau ma ki ttapa ma naa tama naa ni oti aaku.”[✧]

26 Iloto te henua ni vanaatu nau maa kootou seai ni tama aaku raa, kootou ma ki massike iloto te henua naa no illoa maa kootou ni tamalliki TeAtua teelaa e ora hakaoti.”[✧]

27 Isaiah ni mee ana taratarā i naa sosorina te kanohenua Israel peenei, “Niaaina maa naa tama i Israel e tammaki pee ko te kerekere i tai raa, e mooisi koi naa tama ma ki hakassaoria no ora.

28 I te aa, naa tama naa kanohenua hakkaatoa ma ki ttuu imua te Hakatonu TeAtua.

TeAtua ma ki kauake te hakatonu naa sosorina laatou ma naa tiputtipu laatou.”[✧]

29 E mee pee ko naa taratarā Isaiah ni mee imua peelaa,

“Ki mee TeAtua Haimahi ni see takkoto ana mokopuna iloto taatou raa, naa henua taatou nei ni seua pee ko Sodom ma Gomora.”[✧]

Paul e taku maa te kanohenua Israel

30 Taratarā raa e mee peenei: Niaaina maa naa tama naa henua sara raa ni see ssee se ara soko laatou ma ki hakattonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua, naa ora laatou ni haia TeAtua maa ettonu, ilaatou ni hakataakoto tonu ki te vana Christ ni mee maa laatou. 31 Naa tama i Israel raa iaa ni ssee se ara ki hakattonu naa ora laatou ma TeAtua, teenaa i te hakamakii laatou ma ki tautari ki naa Loo Moses, tevana iaa laatou ni see hai ara peelaa ni llave. 32 Naa vana naa ni hainattaa ilaatou ni hai koi ki naa mahi

✧ 9.17 Ex 9.16 (LXX) ✧ 9.20 Is 29.16; 45.9 ✧ 9.25 Hos 2.23 ✧ 9.26 Hos 1.10 ✧ 9.28 Is 10.22-23 (LXX) ✧ 9.29 Is 1.9 (LXX)

laatou. Laatou ni see hakataakoto tonu, ki te ara TeAtua e kauake ki laatou. Teenaa ni llave ai naa vae laatou i “te hatu hakatipetipe tama” no maaoha laatou kilaro. ³³ Teenei ku hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu:

“Kootou hakannoo mai.

Nau e hakamoe te hatu hakatipetipe tama iloto Israel.

Te lopo tama ma ki llave naa vae laatou i te hatu naa no maaoha kilaro.

Ttama koi e lotu i te Tama naa ma ki see napa imuri.”[☆]

10

¹ Aku taaina ma akukave nei. Nau e taratara ka tanitani peenaa i taku hiihai maa naa tama taku henua raa ki hakassaoria. Teenei e taku ai nau peenaa ki TeAtua ki tokonaki ki laatou. ² Nau e iloa maa laatou e hai naa mahi laatou ki tautari laatou i TeAtua. Tevana iaa naa tama naa see illoa i naa tiputipu te ara maaoni ki tautari i TeAtua. ³ Naa tama naa ni see mee ki illoa laatou i te ara maaoni TeAtua e hakatonu te ora te tama. Teenaa ni ffuri ai laatou no see naa tino ara laatou. Laatou ni see tautari ki te ara TeAtua e hiihai. ⁴ Tevana iaa te ssao taatou ni takkoto ilaro te roorosi naa Loo raa ni hakaotina Christ. Saaita nei, naa tama koi e lotu maaoni i Jesus Christ raa e ttonu imua TeAtua.

TeAtua e hiihai ki tokonaki te henua hakkaatoa.

⁵ Teenei naa taratara Moses ni sissii i naa tautari taatou i naa Loo kittonu naa ora taatou, “Ttama e tautari ki naa taratara hakamaatua naa Loo raa ma ki ora.”[☆] ⁶ Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e taratara peenei i naa hakatonu naa ora taatou maa TeAtua ki naa hakataakoto taatou, “Kootou see vasirisiri peelaa, ‘Ko ai ttama ma ki hano ki te lani?’ ” (taratara nei e mee maa ko ai ttama ma ki hano no toomai Christ kilaro.) ⁷ “Kootou see vasirisiri hoki peelaa, ‘Ko ai ttama ma ki hano ki te kina te mate?’ ” (taratara nei e mee maa ko ai ttama ma ki hano no hakahea mai Christ i te mate.) ⁸ Te taratara nei e mee maa, “Naa taratara TeAtua nikaumai ki illoa taatou raa e takkoto koi itaatou. Naa taratara naa etakkoto i naa maaisu taatou ma iloto naa hatumanava taatou.” Teenei ko naa taratara i naa lotu maaoni taatou, te laa e ssare maatou ka hakahea ki naa tama te maarama nei.[☆] ⁹ Ttiputipu telotu maaoni raa e takoto peenei: Ki mee koe e taratara maa Christ ko TeAriki, ka iloa hoki maa Christ ni hakamasikeria TeAtua i te mate, koe ma ki oti ku hakassaoria TeAtua. ¹⁰ I te aa, naa ora taatou e ttonu imua TeAtua itaatou e illoa maaoni iaa Ia, aa taatou ma ki hakassaoria TeAtua itaatou e taratara maa Christ ko taatou Ariki.

¹¹ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa, “Ttama e iloa maaoni i te tama naa ma ki see napa imuri.”[☆] ¹² Te taratara nei e mee ki te kau tama hakkaatoa. Te mee raa see hakatonu maa koe se Jew, seai maa koe se tama i naa henua sara. TeAtua ko te Ariki tokotasi naa tama naa kanohenua hakkaatoa. A Ia e hookii te mee taureka ki naa tama esse ki aa ki tokonaki ake ki laatou. ¹³ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa tama esse ki TeAriki ki tokonaki ake ki laatou raa ma ki hakassaoria TeAtua.”[☆]

¹⁴ Tevana iaa laatou ma ki ssee peehea ki TeAriki ki mee maa laatou see illoa maaoni iaa Ia? Laatou ma ki illoa peehea iaa Ia ki mee maa laatou seki llono naa taratara e mee iaa Ia? Aa laatou ma ki llono

☆ 9.33 Is 28.16 (LXX) ☆ 10.5 Lev 18.5 ☆ 10.8 Deut 30.12-14 ☆ 10.11 Is 28.16 (LXX)

☆ 10.13 Joel 2.32

naa taratara naa peehea kimee maa see haitama e hakaea ake kilaatou? ¹⁵ Naa taratara naa maki hakaea eina eai, kimee maa see haitama e heunatia kioo notatararaina naa taratara naa? Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa tama te maarama nei e fiafia inaa tama ni heunatia ake TeAtua no hakaea te Lono Taukareka kilaatou!”[☆] ¹⁶ Tevana iaa e mooisi koi naatama nitauhia laaou naa taratara te Lono Taukareka raa inaa manava laaou. Isaiah nitaratara peela, “TeAriki, ko ai te tama ni hakannoo ki naa taratara maatou ni hakaea?”[☆] ¹⁷ Taatou nei ku illoa maa telotu maaoni raa esura inaa llono taatou ite Lono Taukareka i Christ te laa e hakaea ina mai ki taatou.

¹⁸ Te nei nau ku vanaatu kikootou: Naatama i Israel raa ku oti tellono inaa taratara naa. Ite aa ite Laupepa Tapu raa e hakatuu peela:

“Naa taratara naa tama ni heunatia TeAtua ki hakaea te Lono Taukareka raa

ni toha ki naa kina hakkaatoa ite maarama nei.”[☆]

¹⁹ Nau maki vasiri peela, Eaa? Naatama i Israel raa ni see illoa ite taratara nei? Naa taratara TeAtua raa ni kaumai Moses pe nei:

“Kootou maki haia a nau ki manava haaeo kootou i naa tama te henua kootou e vana maa seai se henua.

Kootou maki manava haaeo hoki i naa tama te henua kootou e vana maa e vvare.”[☆]

²⁰ Isaiah hoki e taratara haimahi ite mee nei: “Nau ni laavea naa tama ni see anaana maki see kiaa nau. Nau ni hakasura ki naa tama ni see vasirisiri ki illoa laaou iaa nau.”[☆] ²¹ Iana taratara ni mee ite kanohenua Israel raa, TeAtua ni vanaake peela ki Isaiah, “Aku rima ni ffora atu peena ite kau aso kilaatou, naa tama see hakannoo ki te taratara, aa e karamata kkaa.”[☆]

11

Te aroha TeAtua ite kanohenua Israel

¹ Nau e vasiri peela: Te tino kanohenua TeAtua nei ku tiiake? Seai! Te kanohenua TeAtua nei see lavaa tetiiake! Kootou mmata mai iaa nau. Nau nei setama haka Israel. Nau semokopuna Abraham ite manava Benjamin.[☆] ² TeAtua ni see tiiake tana kanohenua ni hakamaatino mai illoa imua. Kootou e illoa inaa taratara mai Te Laupepa Tapu raa ite saaita Elijah ni tani ake ki TeAtua inaa vana hakallika te kanohenua Israel raa ni ppena. ³ A ia ni tani ake peela,

“TeAriki, oo pure nei ku oti te taia katoou laaou ka seua oo olta. Te nei konau soko nau koinoho. Nau nei ku seeia hoki laaou kitaia.”[☆]

⁴ TeAtua ni hakahe ake pe nei kiaa ia, “Nau ku oti te taohi aku tama e noto naa simata e hitu. Naa tama nei ni see lotu ki te aitu Baal.”[☆] ⁵ Ssao nei e takoto hoki peena. E mooisi koi naatama kunnoho ma te ora maaoni. Teena konatama TeAtua ni hakamaatino itana manava aroha ilaou. ⁶ TeAtua e hiriko ki te tama iaa ia e manava aroha ite kau tama. A ia see ttoka maa ni vana e taukalleka naa tama naa ni ppena. Seai. Kimee a ia ni ttoka ki naa vana laaou ni ppena raa, taana raa seai se manava aroha maaoni.

⁷ Taatou ku kkite maa naa tama i Israel raa ni see llave te mee laaou ni mmate hakaoti tessee maki tonu naa ora laaou imua TeAtua. Naa uruai tama TeAtua ni hiri raa ni ilotia laaou te mateara TeAtua e hiihai. Te mahi ana naa tama raa ni see hii hakannoo ki te hiihai

☆ **10.15** Is 52.7 ☆ **10.16** Is 53.1 (LXX) ☆ **10.18** Ps 19.4 (LXX) ☆ **10.19** Deut 32.21

☆ **10.20** Is 65.1 (LXX) ☆ **10.21** Is 65.2 (LXX) ☆ **11.1** Phil 3.5 ☆ **11.3** 1 Kgs 19.10,14

☆ **11.4** 1 Kgs 19.18

TeAtua. ⁸ Te Laupepa Tapuraa emee maa, “Naa manava laatou ma naa mannatu laatou ni hakapouritia TeAtua. Kaamata mai imua no tae mai kite ssao nei, laatou ku see kkite ka see llono hoki ki te kau mee TeAtua e hakassura.”⁹ David ni mee ake ki TeAtua: “Tiiake naa tama naa ki hakavaarea i naa kaikai laatou e llasi, ki maaoha laatou ki laro aa ki lonollono raaoi laatou!”¹⁰ Hakapouritia naa karamata laatou ki see kkite laatou, ki lonollono raaoi i naa mmaha e nnoho ma laatou i naa saaita hakkaatoa.”¹¹

¹¹ Nau ma ki vasiri peelaa: Eaa? Naa Jew raa ni llave naa vae laatou no maaoha hakaoti ki laro? Seai iloo! TeAtua ni huri no hakasao hoki naa tama naa henua sara ki manava haaeo naa Jew raa i naa tama naa, ite aa, i naa Jew naa ni hakassara naa vana laatou. ¹² Naa tama naa henua sara raa ni ssura te kau mee e taukalleka, i naa Jew raa ni hakassara naa vana laatou imua naa karamata TeAtua. TeAtua ni huri no hookii telopo mee e taukalleka ki naa tama naa henua sara, i naa Jew raa ni hakakkeina laatou ana taratara. Ki mee naa Jew hakkaatoa ma ki ahe ki TeAtua, te henua ma ki tiputipu peehea itelopo mee taukalleka TeAtua ma ki hookii ki naa Jew raa hakapaa ma naa tama te maarama nei?

TeAtua e tokonaki ki naa tama naa henua sara

¹³ Teenei nau ku taratara atu ki kootou, naa tama naa henua sara. Teenei ko nau nei ni tukua ki heheuna ma se aposol kootou. Nau e hakanau ite taukareka aku heuna ni kaumai TeAtua nei. ¹⁴ Nau e maanatu maa naa tama taku henua raa ma ki manava haaeo i aku heuna emee nei. Nau e hiihai maa naa manava aaraa tama i laatou naa kilavaa te hurisia i aku heuna emee nei. ¹⁵ Ite saaita naa Jew raa ni hakakkeina TeAtua raa, TeAtua ni hakappae ake naa tama naa henua sara raa kiaa Ia. Saaita naa Jew naa ma ki hakaaha ake TeAtua kiaa Ia raa, laatou ma ki mee pee ko naa tama e hakamassikeria i te mate.

¹⁶ Ki mee se vasi haraoa e tohia no kauake ki TeAtua, te haraoa naa hakkaatoa se haraoa TeAtua. Kimee naa patiaka selaakau e hookina ki TeAtua, naalaa hoki telaakau naa nilaa TeAtua. ¹⁷ Naa Jew raa emee pee kotelaakau oliv nitoria hakaraaoi. Aaraa laa telaakau nitoria naa ni pakia no peesia, ki too atu naalaa telaakau te oliv e somovao raa no hakauu atu ki telaakau ni toria naa. Kootou, naa tama naa henua sara raa, emee pee kotelaakau oliv e somovao. Saaita nei raa kootou e haimmahi kallave itelopo mee taukalleka pee ko naa Jew. ¹⁸ Tevana iaa kootou ki see fiafia maa naa Jew raa ku tiiake TeAtua pee ko naalaa e pakia no peesia. Peehea naa fiafia kootou? Kootou ni laa koi. Naalaa telaakau raa see tauhia laatou naa patiaka raa ki mmou. Seai. Naa patiaka raa e taaohi naalaa telaakau raa ki mmou.

¹⁹ Kootou ma ki taratara peelaa, “Maaoni, tevana iaa naalaa raa ni pakia no peesia ki sua maatou naa sao laatou.” ²⁰ Teena se taratara maaoni. Laatou ni pakia no peesia ilaatou ni see hakataakoto tonu i Christ. Kootou iaa e tauhia TeAtua i kootou e hakataakoto tonu i Christ. Teenei seai se mee ma ki ahu kootou; kootou ki mattaku ite mee nei. ²¹ Kootou mannatu hakaraaoi iloo. TeAtua ni see aroha maa ilaatou ni Jew, naalaa maaoni tana laakau ni tori. Kimee a Ia ni see aroha ilaatou raa, kootou e mannatu maa Ia ma kilavaa te aroha vare

i kootou? Seai iloo! ²² Taatou nei kukkite i naa tiputipu te manava TeAtua. A Ia e manava haaeo inaatama nippena naa haisara laatou no maaoha kilaro, aa e manava laa oi ki naa tama pee ko kootou, ki mee kootou e taao hi ki tana tiputipu e hiihai. Tevana iaa ki mee kootou e hakassara ni vana maa kootou, kootou maki uhukkia hoki a Ia no peesia kite vasi. ²³ Ite vasi naa Jew raa, ki mee laatou kuffuri naa manava laatou no hakataakoto tonu i Christ, laatou ma ki hakahea mai TeAtua no hakanohoria hoki ki naa kina laatou ni tukua TeAtua imua, teena TeAtua e lavaa te mee peenaa. ²⁴ Kootou naa tama naa henua sara raa e mee pee ko naa laa e pakia i te laakau e ssomo vao no hakaautia ki naa laakau ni toria hakaraa oi. Naa Jew raa e mee pee ko te laakau ni toria hakaraa oi. Naa laa te laakau ni pakia raa ma ki hainauhie koi te hakahea atu no hakaautia hoki ki te laakau naa, i teena ni tino laa te laakau naa.

Te laa oi TeAtua i naa tama te maarama nei

²⁵ Aku taaina. Nau e hiihai maa kootou ki illoa i te taratara maa oni nei. Teenei se taratara huu see ilotia te henua. Nau e kauatu te taratara nei ki see nnoho kootou ka taratara maa kootou e illoa i te kau vana. Naa Jew raa koi nnoho iloo see hakannoo ki naa taratara TeAtua. Te tiputipu naa ma ki takoto peenaa ki tae iloo ki te saaita e kaatoa ake naa tama naa henua sara raa no hakappae ake ki TeAtua. ²⁶ Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei i te vana TeAtua ma ki mee ki hakasao te kanohenua Israel:

“Ttama ma ki tokonaki ki taatou raa ma ki hakasura iho i Zion no uiaa naa haisara hakkaatoa naa tama i te manava Jacob.”^{*}

²⁷ Teenei ko aku taratara hakamaatua ma ki tuku ma laatou i tuku saaita ma ki uii naa haisara laatou.”^{*}

²⁸ Ite ara laatou ni see fifai maa laatou e hakannoo ki te Lono Taukareka Christ raa, laatou ni hakataharia TeAtua i tana vasi. Teenei e sura ai te taukareka raa i kootou, naa tama naa henua sara. Tevana iaa TeAtua ellee koi tana manava ilaatou, naa Jew, iaa Ia ni tuku tana taratara ma naa tippuna laatou imua. ²⁹ Saaita TeAtua e tini tana tama ma ki oti ku kauake ana lopo mee e taukalleka raa, a Ia ma ki see lavaa te huri hoki tana maanatu imuri. ³⁰ Ite vasi kootou, naa tama naa henua sara raa, kootou ni see tautari ki naa taratara TeAtua raa imua. Kootou nei kullave i te laa oi TeAtua, inaa Jew raa ku see hakannoo ki naa taratara TeAtua. ³¹ Saaita nei naa Jew raa ku see lono taratara pee ko kootou imua. Teena te aroha TeAtua ni kauatu ki kootou raa ma ki oti ku kauake hoki ki naa Jew. ³² TeAtua ni tiiake Ia naa tama te maarama nei ki see hakannoo ki ana taratara, ki lavaa Ia te hakasura tana manava aroha ki laatou hakkaatoa.

Taatou ki hakanau i TeAtua

³³ TeAtua see taea i ana hai mee taukalleka. A Ia hoki see taea i tana atamai ma tana iloa i te kau vana. Ko ai te tama ma ki iloa te tarataraina a ia naa vana TeAtua e maanatu ma ki mee? Ko ai te tama ma ki maasaro i ana sosorina?^{*} ³⁴ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai peela:

“Ko ai ttama e iloa i te maanatu TeAriki?

Ko ai ttama e tau te akonaki ake kiaa Ia?^{*}

³⁵ Ko ai ttama ni hookii tana mee ki TeAtua ma ki oti ku suia ake hoki?”^{*}

^{*} 11.26 Is 59.20 (LXX) ^{*} 11.27 Jer 31.33-34 ^{*} 11.33 Is 55.8 ^{*} 11.34 Is 40.13 (LXX)

^{*} 11.35 Job 41.11

³⁶ Naa mee hakkaatoa ni mee TeAtua ni penapena. Naa mee hakkaatoa e hakatahito iaa Ia. Taatou ki hakanau ite haimahi TeAtua ite kau saaita hakkaatoa! Amen.*

12

Ttiputipu TeAtua e hiihai

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ku oti te kkite i naa takoto te manava aroha TeAtua i kootou. Teenei nau ku kauatu te taratara nei ki kootou. Kootou ki hookii naa tinotama kootou ki TeAtua maa ni ora kootou e hakaara kiaa Ia ki haia anaheuna. Teenaa a Ia ma ki hiahia i kootou. Teenei naa tiputipu telotu maaoni. ² Kootou see tautari ki te tiputipu naa tama te maarama nei. Kootou ki tiiake TeAtua ki hakatipu setiputipu hooi iloto naa manava kootou, ki ssura ni mannatu taukalleka ma kootou. Ki mee kootou e taaohi ki te tiputipu naa, kootou ma ki lavaa te illoa i naa vana TeAtua e hiihai maa kootou ki mee. Teenaa ko naa mee e taukalleka aa e ttonu maaoni teelaa e hiahia ai a Ia.

³ TeAtua erorosi hakaraaoi iloo kiaanau, teenei nau e kauatu te taratara nei ki kootou hakkaatoa: Kootou see hikkahi maa kootou e illoa i te kau vana. Kootou hakatonu koi ki kootou, ki tau ma te kooina naa illoa kootou ni kauatu TeAtua. ⁴ Te haitino te tama e takoto te lopo tamaa kina ekkee naa heheuna laatou. ⁵ Te haanauna Christraa e tiputipu hoki peenaa. Niaaina maa taatou e tammaki, taatou nei e mee ma se haitino koi tokotasi i Christ, i taatou e heheuna hakapaa pee kote lopo tamaa kina te haitino tokotasi.* ⁶ Taatou ki massike no haia taatou te kau heuna TeAtua ni kaumai ki taatou. Ki mee taatou e tukua ki hakaara naa taratara TeAtua, taatou ki hakaara tonu tautari ki naa illoa ettaka ma taatou. ⁷ Ki mee taatou e tukua ki heunatia naa heuna aaraa tama, taatou ki heunatia taatou. Ki mee taatou e tukua ki akonaki te henua, taatou ki akonaki hakaraaoi te henua. ⁸ Ki mee taatou e tukua ki saapai ki aaraa tama, taatou ki saapai ki aaraa tama. Tama e vvae ana hekau ma telaa tama raa ki vaevae ma te manava laaoi. Te hakamau raa ki heheuna hakaraaoi. Tama e manava laaoi ki te kau tama raa ki hai ma te hiahia.*

⁹ Kootou ki hakasura te manava laaoi maaoni ki aaraa tama. Kootou ki tiiake te tiputipu see tonu. Tauhia kootou te tiputipu e taukareka. ¹⁰ Manava laaoi i aaraa tama, i teenaa ni taaina kootou i te lotu. Kootou ki haitaina laaoi ka hakanau i naa taaina kootou. ¹¹ Kootou see heheuna matanaenna. Kootou ki heheuna hakappuru kilavaa kootou naa heuna TeAriki. ¹² Kootou ki nnoho hakauaua kattari ki TeAriki. Kootou ki nnoho seemuu i naa uru kootou ki te kau haao. Kootou ki taku ki TeAtua i naa saaita hakkaatoa. ¹³ Vaevae naa hekau kootou ma naa taaina kootou i te lotu e nnoho hakaaroa. Kootou ki hakauru te kau tama ki lotu naa hare kootou.

¹⁴ Kootou ki taku ki TeAtua ki aroha Ia ki naa tama e lotoffaaoi i kootou. Kootou ki see taku ki TeAtua ma ki hai haaoeina naa tama naa.* ¹⁵ Ki mee nitama e fiafia, kootou hoki ki fiafia ma laatou. Aa ki mee nitama e tani, kootou hoki ki tani hakapaa ma laatou. ¹⁶ Aroha ite kautama hakkaatoa. Kootou see hikkahi maa kootou nitama hakamau. Kootou ki kapa no mee naa tamaa heuna naa tamavare. Kootou see mannatu maa kootou e tammaki are i aaraa tama.*

¹⁷ Ki mee nitama e mee nivana hakallika ki kootou, kootou see ffuriatu no mee hoki nivana hakallika kilaatou. Seai. Kootou

* 11.36 1 Cor 8.6 * 12.5 1 Cor 12.12 * 12.8 1 Cor 12.4-11 * 12.14 Mt 5.44; Lk 6.28

* 12.16 Prov 3.7

ki hakasura te tiputipu te henua e mmata maa e taukareka. ¹⁸ Kootou ki tautari ki te tiputipu e taukareka, ki nnoho laa oi kootou ma naa tama hakkaatoa. ¹⁹ Ki mee kootou e hai haaeo ina ni tama, kootou see ffuri atu no mee ni vana hakallika ki laatou. Kootou ki tiake TeAtua ki huri ake soko ia no kauake ana haeeo ki naa tama naa. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “TeAriki e taratara peenei: Nau ma ki painnaki ma naa tama e hai haaeo ina laatou aaraa tama.”^{*} ²⁰ Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki maa, “Ki mee setama e tautau haeeo koorua e hiikai, kauatu nikaikai maana kikai. Ki mee a ia e hiiunu, kauatu sevai maana ki unu. Naa tama naa ma ki nnapa ina soso rina laatou soko laatou ki mee kootou e hakasura te tiputipu nei.”^{*} ²¹ Kootou roorosi ki see hakahiti te tiputipu see tonu raa i aruna te tiputipu e tonu e taka ma kootou. Seai. Kootou ki hakahitia kootou te tiputipu see tonu raa ki te tiputipu e tonu.

13

Hakannoo ki naa hakamau

¹ Te henua hakkaatoa ki hakannoo ki naa hakamau laa tou e roorosi i laa tou. See hai henua e hakanoho ana hakamau soko laa tou. Naa hakamau naa henua i te ssao nei ni tama ni hakanohoria TeAtua. ² Te tama e sahe naa taratara naa hakamau raa, a ia e sahe hoki a ia naa taratara TeAtua. A ia naa ku hakasara kiaa ia soko ia. ³ Naa tama e soso rina hakallika raa ma ki nnoho ka mattaku ina hakamau naa henua laa tou. Naa tama e soso rina taukalleka raa ia, laa tou ma ki nnoho see mattaku ina hakamau laa tou. Eaa? Kootou e fifai maa kootou ki see mattaku ina hakamau kootou? Teenaa, aa kootou ki soso rina taukalleka ki fifai naa hakamau kootou raa i kootou. ⁴ Naa hakamau raa ni tama e tukua TeAtua ki roorosi i kootou. Tevana ia kootou ki mattaku i laa tou ki mee kootou e soso rina hakallika. Ite aa ina tama naa elavaa te taa kootou. Naa tama naa ni tukua TeAtua ki roorosi atu hakaraa oi iloo ki see soso rina hakallika kootou. ⁵ Teenaa kootou ki hakannoo ki naa taratara naa hakamau. Kootou see mee maa kootou e hakannoo koi maa i kootou e mattaku i TeAtua. Seai. Kootou ki hakannoo ki naa taratara naa tama naa i kootou e illoa maa teenaa ko te tiputipu e tonu.

⁶ Teenaa ko te vana e taukareka ai maa kootou ki pesi naa takis kootou. Naa hakamau raa ni tama e tukua TeAtua ki ao naa takis naa tama naa henua hakkaatoa. ⁷ Kootou ki pesi ni aa laa tou e vanaa tu maa kootou ki pesi. Ki mee laa tou e mee maa kootou ki pesi ni takis, kootou ku pesi naa takis. Ki mee laa tou e mee maa kootou ki pesi ni mane, kootou ku pesi mane. Ki mee kootou e tau te mattaku ina tama naa, kootou ki mattaku i laa tou, aa ki mee kootou e tau te hakanau ina tama naa, kootou ki hakanau i laa tou.^{*}

Manava laa oi i telaa tama

⁸ Kootou ki sua kootou naa mee naa tama ni toa kootou. Kootou hoki ki manava laa oi i telaa tama. Te tama e manava laa oi i telaa tama raa ko te tama e tautari ki naa Loo TeAtua. ⁹ E mee naa Loo e hakatuu maa, “Kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama; kootou see taa tama; kootou see kailallaa; kootou see oti manava ina mee telaa tama.” Naa Loo nei ma aaraa Loo hoki e takkoto hakkaatoa ilaro te Loo tokotasi: “Manava laa oi i telaa tama pee ko koe e manava laa oi ia koe soko koe.”^{*} ¹⁰ Ki mee te tama raa e manava laa oi i telaa tama raa, a ia

^{*} **12.19** Deut 32.35 ^{*} **12.20** Prov 25.21-22 (LXX) ^{*} **13.7** Mt 22.21; Mk 12.17; Lk 20.25

^{*} **13.9** Ex 20.13-15,17; Deut 5.17-19,21; Lev 19.18

ma ki see hai vana e hakallika ma ki oti ku mee ki te tama naa. Te tama e manava laa oti itelaa tama raa ko te tama e tautari ki naa taratara hakkaatoa naa Loo Moses.

¹¹ Kootou ki tautari ki naa taratara nei i kootou e illoa maa te ssao raa ku tae ki maffuru kootou no ara. Kootou see mannatu maa te ssao raa koi mmao pee ko naa mannatu kootou imua, ite saaita kootou nikaamata telotu i TeAtua. ¹² Ssao nei ku mee pee ko naa hakattea te ata kimaarama. Taatou ki tiiake naa sosorina taatou ni mee i te saaita te mee raa koi pouuri, i taatou nei ku nnoho i te maasina e lasi. Taatou ki massike ma naa hana te maasina nei. ¹³ Taatou ki sosorina taukalleka ma ni tama te ao, see unu mahi naa vaimmara ka hai huri, see hakatautau ma telaa tama, aa see manava ssano itelaa tama. ¹⁴ Kootou massike ma naa hana TeAriki Jesus Christ, aa kootou ku tiiake naa sosorina hakannapa kootou e tautari ki te hiihai naa tino kootou.

14

Kootou see hakatonutonu telaa tama

¹ Haisoa ki naa tama telotu teelaa see haimahi naa lotu laatou i TeAtua. Kootou ia see mee ma ki hakatautau kootou maa ilaatou see mee naa mannatu laaou pee ko kootou. ² E mee aaraa tama e hakataakoto maa laaou e ttana te kkai naa kaikai hakkaatoa. Naa tama see haimahi naa lotu laaou i TeAtua raa see kkai naa pukunohi naa manu. Laaou ekkai koi naa lau laakau. ³ Tama e ttana te kai te kau kaikai raa ki see taratara haaeo i naa tama e kkai koi naa lau laakau. Peelaa hoki, naa tama ekkai koi naa lau laakau raa ki see tarataraina laaou naa tama e ttana te kkai te kau kaikai. I te aa, ilaatou ni tama hoki TeAtua. ⁴ Kootou ko ai ki tarataraina kootou naa tama e heheuna maa telaa tama? Teelaa are ko te hakamao naa tama naa teelaa ma ki ttapa ma naa tama naa e ttuu mmau aa ma sei. Aa naa tama naa ma ki ttuu mmau i TeAriki e lavaa te hakatuu laaou ki mmau.

⁵ E mee aaraa tama e hakamaatino laaou aso ma seaso hakamao laaou. Aaraa tama ia e mannatu maa naa aso hakkaatoa e hakataupeellaa. Taatou ki taaohi ki naa aso taatou e maanatu maa ni aso e llasi taatou. ⁶ Tama e tuku tana aso raa, a ia e tuku maa teenaa tana aso ki hakanau i TeAriki. Tama e ttana te kai te kau kaikai raa, a ia e kai ki hakanau ia i TeAriki, i teenaa ni kaikai TeAtua e kauake. Tama e mattino ana kaikai see kai raa e hakanau hoki i TeAriki i ana kaikai e kauake TeAtua ma ki kai. ⁷ See hai tama e ora i tana hiihai soko ia. See hai tama hoki e mate i tana hiihai soko ia. ⁸ Taatou nei e ora i te hiihai TeAtua. Taatou hoki e mmate i te hiihai TeAtua. Niaaina maa taatou e ora, sei maa taatou e mmate, taatou nei ni tama TeAriki. ⁹ Christ ni mate no masike hoki ki noho ia ma ko TeAriki naa tama e ora ma naa tama e mmate. ¹⁰ Teenei e vanaatu ai nau ki kootou naa tama e kkai koi naa lau laakau: Kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama. Aa kootou naa tama ekkai te kau kaikai, kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama e lotu i TeAriki. Taatou hakkaatoa ma ki ttuu imua te Hakatonu TeAtua. ¹¹ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa:

“TeAtua e taratara peenei, ‘I taku noho e noho nei, naa tama te maarama nei ma ki hakamaruu ki naa turi laaou no lotu kianaau.

Naa tama raa hakkaatoa ma ki illoa ka taratara maa nau nei ko TeAtua maoni.’”^{*}

¹² Taatou hakkaatoa ma ki hakaari ki TeAtua maa ni aa taatou ni mee ki naa ora taatou.

Kootou see hakkoro telaa tama kippena naa haisara

¹³ Taatou ki see tarataraina taatou telaa tama ma se tama haisara. Seai. Kootou ki see ffuri no mee nivana ki usuhia naa tama naa ki tautari ki te tiputipu naa. Kootou kitokonaki kilaatou, ki see hakassara nivana maa laatou. ¹⁴ Nau etaka ma TeAriki Jesus Christ. Teenaa nau e iloa maa tekau kaikai hakkaatoa e taukalleka koi tekkai. Tevana iaa, ki mee se tama e maanatu maa e mee ana kaikai e hakallika tekkai, naa kaikai naa e hakallika kiaa ia soko ia. ¹⁵ Kootou see kkai naa kaikai kootou naa imua naa tama naa ma ki mamannatu tammaki laatou. Teenaa seai se maanatu e sura mai i te manava aroha. Kootou see mee ma ki hakallika te hakataakoto naa tama ni mate ai Christ raa i naa kaikai kootou ekkai. ¹⁶ Kootou see mee ma ki taratara hakallika te henua i naa mee kootou e mee maa e taukalleka. ¹⁷ Te Nohorana TeAtua raa seai se kina e nnoho taatou ka mamannatu ki naa kaikai taatou ekkai ma naa mee taatou e unu. Te Nohorana TeAtua raa se kina te tiputipu e tonu, te noho laaoi, aa te hiahia. Teenaa se tiputipu e kaumai TeAitu Tapu. ¹⁸ Saaita te henua e heheuna maa Christ ka tautari ki te tiputipu nei raa, teenaa TeAtua ma ki hiahia i laatou. Aaraa tama hoki ma ki hakanau i laatou.

¹⁹ Taatou ki heheuna hakamattoni ki haia taatou naa mee e hakasura te laaoi, aa naa mee e lavaa te hakatipu ake te illoa naa taaina taatou i TeAtua. ²⁰ TeAtua ni hakasura te kau vana ki illoa maaoni te henua hakkaatoa iaa ia. Kootou see seua kootou tana vana e mee naa. Niaaina maa te kau kaikai e taukalleka tekkai raa, kootou e ssara ki mee maa kootou ekkai naa kaikai imua naa tama e mannatu maa naa kaikai naa e hakallika tekkai. Te ara naa esara, i laatou ma ki tautari ki kootou no ssara. ²¹ E taukareka maa kootou ki see kkai naa pukunohi naa manu ka unu naa vaimmara, ki see mamannatu tammaki naa taaina ma naa kave kootou. ²² Taaohi ki te mee kootou e illoa maa e tonu i te mee nei, ki takoto iloto kootou ma TeAtua. Naa tama e ttaka ka illoa maa naa sosorina laatou e ttonu raa ma ki ttaka ka fiafia. ²³ Tevana iaa ki mee naa tama raa e mannatu tammaki i naa kaikai laatou ekkai, laatou e ssara i naa karamata TeAtua ki mee maa laatou ekkai naa kaikai naa. Ite aa, i naa vana naa tama naa e mee raa, see hanotonu ma naa hakataakoto laatou. Naa vana hakkaatoa taatou e mee, aa see hanotonu ma naa hakataakoto taatou raa, naa vana naa e ssara.

15

Tokonaki ki telaa tama

¹ Taatou naa tama e haimahi naa hakataakoto taatou i TeAtua raa ki tokonaki ki naa tama see haimahi naa hakataakoto laatou. Taatou ki see mannatu koi ma ki ssee te taukareka maa taatou soko taatou. ² Taatou ki ssee se taukareka maa naa taaina taatou, ki hakatipuina naa tama naa ki te hakataakoto e tonu. ³ Ite aa, Christ ni see mee ana vana ma ki ssee tana taukareka soko ia. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te kau haaeo kootou ni kauatu naa tama te maarama nei ni pesi mai hakkaatoa kiaa nau.”[☆] ⁴ Naa taratara hakkaatoa e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa ni sissia ki tokonaki ki taatou ki nnoho hakalavatoa taatou, ki hai mee e taaohi manava ai taatou. ⁵ TeAtua soko ia etokonaki ki taatou ki nnoho hakalavatoa taatou. A ia etokonaki atu ki ttaka kootou ma te hakataakoto tokotasi ka tautari ki te tiputipu Jesus Christ. ⁶ Kootou hakkaatoa ki hakanau hakapaa i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ.

Te Lono Taukareka ki naa tama naa henua sara

⁷ Haisoa ma aaraa tama pee ko Christ e haisoa ma kootou. Teenaa naa tama hakkaatoa ma ki hakanau ite inoa TeAtua. ⁸ Christ ni hakasura iho no haia naa heuna naa Jewraa ki hanotonu ma naa taratara TeAtua ni purepure ki naa tippuna laatou imua. ⁹ A ia ni mee peenei hoki ki massike naa tama naa henua sara no hakanau i te manava aroha TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e mee maa:

“Nau ma ki hakauru ma naa tama naa henua sara no hakanau i too laaoi.

Nau ma ki huahua hakanau i too inoa.”[☆]

¹⁰ E mee hoki ana taratara peelaa:

“Kootou naa tama naa henua sara,

kootou massike no hakauaua ma naa tama TeAtua!”[☆]

¹¹ Aaraa taratara e mee hoki peelaa:

“Hakanau i te laaoi TeAriki,

kootou naa tama naa henua sara.

Te henua katoa ki hakanau iaa Ia!”[☆]

¹² Isaiah hoki ni taratara peelaa:

“Te mokopuna Jesi tokotasi ma ki hakasura iho.

A ia ma ki noho hakamaatua i naa tama naa henua sara.

Naa tama naa ma ki taaohi manava katoa iaa Ia.”[☆]

¹³ Nau e taku ki TeAtua, te tama e taaohi manava ai taatou, ki haaoa kootou ki te manava hiahia ma te manava tenoho laaoi ki naa hakataakoto tonu kootou iaa Ia. Teenaa ki hakatipuina naa manava kootou ki naa mahi TeAitu Tapu.

Naa heheuna Paul

¹⁴ Aku taaina ma aku kave nei, taku manava e taukareka iaa nau e iloa maa kootou ennoho taukalleka, aa kootou hoki ku illoa i te kauvana. Teenaa elavaa ai kootou teakonaki aaraa tama.

¹⁵ Tevana iaa kootou ekkite iaa nau emattino aku mee e taratara haimahi atu iloto taku pas nei. Teenaa ko aku taratara ni kauatu imua.

Nau see mataku te kauatu naa taratara naa i teenei ni heuna e kaumai TeAtua. ¹⁶ Nau se tama e mee naa heuna Jesus Christ. Nau e heheuna ma se maatua telotu e hakaeta te Lono Taukareka TeAtua ki naa tama naa henua sara, ki mee naa tama naa ma se mee e taukareka e hakaara ki TeAtua, e hakatapurua ake TeAitu Tapu.

¹⁷ Nau etau te hakatanata maa naa heuna TeAtua e kaumai ma ki heunatia a nau, iteaa, nau e iloa maa Jesus Christ e taka ma nau. ¹⁸ Nau ma ki see ppore. Nau ma ki tarataraina a nau te kauvana

Christ ni hakasuratia a nau. Teenaa ni illoa maaoni ai naa tama naa henua sara raa no tautari ki naa taratara TeAtua. Laatou ni llono i aku taratara ni kauake ka kkite laatou i aku sosorina. ¹⁹ Laatou ni kkite hoki ite lopo vana ni hakasura iloto naa mahi TeAitu Tapu TeAtua.

Te Lono Taukareka i Christ nei ni tarataraina a nau i Jerusalem no tae ki Ilirikum, i telaa vasi Masedonia. ²⁰ Nau e hakamakkii iloo ki hakataea te Lono Taukareka nei ki naa tama naa henua seki llono i Christ. Nau e hiihai maa nau nei ko te tama mua e hakaeta naa taratara nei ki laatou.

²¹ E mee pee ko naa hakatuu mai te Laupepa Tapu raa peelaa,

“Naa tama ni see hakailotia ki illoa iaa Ia raa ma ki kkite.

Naa tama ni see llono raa ma ki massaro.”[☆]

Paul e hiihai maa ia ki hano ki Rome

²²⁻²³ Nau ni noho ka maanatu ite lopo saaita ma ki hanatu nau ki Rome, tevana iaa nau ni seai iloo se saaita ni lavaa te hakasura atu.

☆ **15.9** 2 Sam 22.50; Ps 18.49 ☆ **15.10** Deut 32.43 ☆ **15.11** Ps 117.1 ☆ **15.12** Is 11.10 (LXX) ☆ **15.21** Is 52.15 (LXX)

Teenei aku heuna inaa matakaaina nei ku oti.✠²⁴ Nau nei ku tokatoka koi ki hakasura atu nau no noho setamaa saaita maa kootou, iteenei se maanatu nitaka mailoo ma nau imua. Nau e maanatu maa nau kitaa atu no mmata i kootou itaku saaita e hano ki Spain, ki tokonaki mai kootou kiaa nau.²⁵ Ite saaita nei raa, nau e hano ki Jerusalem no heunatia naa heuna telotu ite kina naa.²⁶ Naa tama telotu i Masedonia ma Akaia raa e ssiko mane ki hakaara ki naa tama telotu ennoho hakaaroa i Jerusalem.✠²⁷ Teenei se maanatu laatou sokolaatou. Te maanatu laatou nei etonu, ite aa, ilaatou etau te vaevae naa mee laatou naa ma naa tama ennoho hakaaroa. Teenaa inaa tama naa henua sara raa ni kauake laatou taukareka, ite vasi telotu, naa Jew. Peelaa hoki, naa tama naa henua sara raa etau te ssiko mane ki tokonaki ki naa Jew.✠²⁸ Taku saaita ku oti te kauake naa mane laatou raa, nau ma ki hano ki Spain. Teenaa ko taku saaita ma ki taa atu no mmata i kootou.²⁹ Nau e iloa peelaa maa Christ ma ki kauatu te kau mee e taukalleka ki kootou i taku saaita ma ki hakasura atu.

³⁰ Aku taaina. Iloto te Inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, aa ma telaaoi TeAitu Tapu etakoto iloto naa manava kootou, nau e hiihai maa kootou ki taku hakapaa taatou ki TeAtua ki tokonaki mai ki aku heuna e mee nei.³¹ Kootou ki taku ki TeAtua ki roorosi mai ki see mee pakavaina nau naa tama see lotu e nnoho i Judea. Kootou ki taku hoki ki TeAtua ki haia naa tama elotu i Jerusalem raa ki saapai mai ki aku heuna ma ki mee ite kina naa.³² Ki mee TeAtua e hiihai, nau ma ki hakasura atu ma te hiahia no mmata i kootou, ki hakamarooroo nau hakaraaoi.³³ TeAtua e tokonaki ki taatou ki nnoho laaoi taatou. A la ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.

16

Paul e purepure ki naa tama i Rome

¹ Nau e hiihai maa kootou ki illoa i maatou kave, Fiibi, e heheuna i telotu i Senkria.² Kootou mmata atu hakaraaoi kiaa ia ite inoa TeAriki, i kootou ni tama TeAtua. Kootou tokonaki atu ki ana heuna. A ia ni mmata ake hakaraaoi iloo ki maatou ma te lopo tama hoki.

³ Nau e purepure atu ki Priscilla ma Aquila, takarua e heheuna maa-tou hakapaa i naa heuna Jesus Christ.✠⁴ Laaua pui mmate i taku saaita ni hakasaoria laaua. Nau e llee iloo taku manava ilaaua. Naa tama naa lotu i naa henua sara raa e hakanau hoki i laaua.⁵ Nau e purepure hoki ki naa tama e lotu laatou i te hare laaua.

Nau e purepure ki taku soa, Epenetus, te tama mua ite matakaaina Asia ni iloa i Christ.⁶ Nau e purepure ki Mary, te tama ni heheuna haimahi maa kootou.⁷ Nau e purepure ki Adronikas ma Junias, takarua Jew ni mmoe maatou iloto te hare karapusi. Naa aposol raa e illoa ilaaua. Laaua ni illoa i Christ imua i taku saaita ni iloa i Ttama naa.

⁸ Nau e purepure ki Ampliatus, taku soa iloto TeAriki.⁹ Nau e purepure ki Urbanus, ttama e heheuna ma taatou i Christ. Nau e purepure hoki ki Stakis, taku soa.¹⁰ Nau e purepure ki Apeles, i aa ia e taka hakamau ma Christ. Nau e purepure ki naa tama te haanauna Aristobulus.¹¹ Nau e purepure ki Herodion te Jew, aa ma naa taaina taatou i Christ iloto te haanauna Narsisus.

¹² Nau e purepure ki Trifina ma Trifosa, takarua ettaka iloto naa heuna TeAriki. Nau e purepure atu ki taku kave, Persis, ttama nimee telopo heuna maa TeAriki. ¹³ Nau e purepure ki Rufus te tama ellasi ana heuna nimee maa TeAriki. Nau e purepure hoki ki tana tinna, ttama nimmata ake hakaraa o iilo kiaa nau ma se tino tama aana. ¹⁴ Nau e purepure hoki ki Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas, aa ma naa taaina hoki taatou ettaka ma laaou. ¹⁵ Nau e purepure ki Filologus ma Julia, Nerus ma tana kave, aa ko Olimpas ma naa tama kato TeAtua e nnoho laaou.

¹⁶ Kootou ki ffuri no pureppure ma naa taaina kootou i te kina naa. Naa tama hakkaatoa e lotu i te kina nei e pureppure atu ki kootou.

Naa taratara hakaoti Paul

¹⁷ Aku taaina. Nau ku hakaapo atu te taratara nei: Kootou roorosi hakaraa o iilo inaa tama ettaka ka usuusu tama no mee naa tama raa ki ffuri no see lotu i TeAtua. Naa taratara hakallesi naa tama naa ekkee ma naa akonaki ni kauatu ki kootou. Kootou see hakatauppiri atu ki naa tama peenaa. ¹⁸ Naa tama naa sei ni tama e heheuna maaoni itaatou Ariki, Christ. Sei. Laaou maraa e heheuna koi i naa kaikai laaou e fiffai. Laaou ma ki usuhia laaou telopo tama taukalleka ki ffuri naa mannatu laaou. ¹⁹ Tevana iaa, te henua hakkaatoa ku oti te lono inaa tautari hakaraa o iilo kootou i te Lono Taukareka. Te nei e hiahia ai nau i kootou. Nau e hiihai maa kootou ki atammai inaa mee e taukalleka, tevana iaa kootou ki see atammai inaa mee e hakallika. ²⁰ TeAtua e tokonaki ki kootou ki nnoho laa o kootou. A Ia ma ki repua a Ia te pisouru Satan ki maseu ilaro naa vae kootou.

Te laa o TeAriki Jesus ki takoto i kootou.

²¹ Timothy, te tama e heheuna ma nau i te kina nei e purepure atu ki kootou. Naa Jew hoki e nnoho i te kina nei, Lusius, Jason, aa ko Sosipater e pureppure atu ki kootou. ²²

A nau, Tertius, te tama e sissii naa taratara Paul nei, e purepure atu ki kootou hakkaatoa.

²³ Gaius, te tama maraa e lotu maatou i tana hare raa e purepure atu ki kootou. Erastus hoki, te tama e roorosi naa mane te henua nei, laaou ma Kwartus te taina maatou, e pureppure atu ki kootou. ²⁴ [Te laa o taatou Ariki, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.]

Paul e taku hakanau i TeAtua

²⁵ Taatou ki hakanau i TeAtua! A Ia e lavaa te saapai atu ki lotu maaoni kootou pee ko te Lono Taukareka Jesus Christ e hakaia ai nau. Te Lono Taukareka nei ni huuina imua. ²⁶ Saaita nei te Lono nei ku hakailotia mai TeAtua ki naa tama te maarama nei. Naa taratara naa e takkoto iloto naa laupepa naa pure TeAtua raa ni sissii. TeAtua ni heunatia a Ia ana pure raa ki hakailotia te Lono Taukareka nei ki naa tama te maarama nei hakkaatoa, te naa ki illoa hakaraa o i laaou kato no tautari kiaa Ia.

²⁷ Taatou ki hakanau i taatou Atua maaoni, te naa ko TeAtua tokotasi e atamai i te kau vana. Taatou ki hakanau iaa Ia i te kau saaita i te ara Jesus Christ ni pena nei! Amen.

1 CORINTHIANS

TE PAS MUA PAUL KINAA TAMA TE LOTU IKORINT

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepas mua Paul kinaatama telotu iKorint ni sissii ki taratara i naa vana see ttonu teelaa e ssura i te lotu Paul ni hakamasike i Korint, teenaa naa ora ma naa hakataakoto naatama telotu ite kina naa ku see taukalleka pee ko imua. Korint se matakaaina elasi i Greece e nohoria naa tama i naa henua hakkaatoa, teenaa ko te matakaaina hakamau i Akaia, se henua e takoto ilaro te kaaman Rome. Te henua e hakatuu naa sitoa laatou ka mee tekau heuna kissee mane i te matakaaina naa, aa naa tama i te kina naa e ahu sara iloo i te tiputipu teelaa ni nnoho mai iloo ma laatou imua; te sosorina hai huri teelaa e hai te henua ki naa haitino laatou raa elasi i te matakaaina naa, aa te kau lotu e ssura hoki i te kina naa.

Te aposol nei e hakatahito ana taratara raa ki naa mee pee ko naa nnoho maavae naatama TeAtua aa ma te tiputipu hai huri teelaa elasi iloto telotu. Aia e taratara hoki i te tiputipu te aavana, te tiputipu te hakataakoto ttama, te tiputipu ki tautari iloto telotu, naa mahi TeAitu Tapu, aa ite saaita TeAtua ma ki hakamasike te mate. Aia e taratara hakamattoni loko i naa taratara iho te Lono Taukareka raa i naa vana nei.

Sapta 13 e taratara maa te manava laa o i raa ko te oti hakaoti i naa tiputipu TeAtua ki ana tama, aa e tammaki iloo naa tama teelaa e tokatoka i naa taratara TeAtua raa e illoa i te sapta nei.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–9

Telotu e nnoho maavae 1.10–4.21

Ttiputipu te hai huri ma te nnoho laa o i naa haimaatua 5.1–7.40

Ttiputipu naa tama e lotu ma naa tama see lotu 8.1–11.1

Ttiputipu te ora ma te lotu naa tama TeAtua 11.2–14.40

Te saaita Christ ma naa tama e lotu i aa la raa ma ki hakamassikeria TeAtua i te mate 15.1–58

Te tokonaki ki naa tama telotu e nnoho i Judea 16.1–4

Naa taratara hakaoti Paul 16.5–24

¹ Anau Paul, nikannaatia TeAtua i tana hiihai ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ. Maaua ma taatou taina, Sostenis, ² e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama TeAtua e nnoho i te matakaaina Korint, naa tama nikannaatia kimee ma ni tama e ttapu TeAtua. Naa ora kootou e ttapu i kootou e hakannoo ki naa taratara Jesus Christ; teenaa ko kootou hakapaa ma naatama i naa kina hakkaatoa teelaa e lotu ki TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia naa se Ariki taatou, aa se Ariki hoki laatou.*

³ TeAtua taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ e roorosi hakaraa o i iloo ki kootou ki nnoho kootou ma te laa o i.

Naamee e taukalleka i Christ

⁴ Nau e hakanau peenaa i taku Atua i tana laa o i ni kauatu ki kootou, i kootou e hakapaa ma Jesus Christ. ⁵ I te aa, i teenaa ko te lotu kootou i Christ naa teelaa e kaatoa ai te kau vana e taukalleka i kootou.

* 1.2 Acts 18.1

Kootou kullau te hakaēa anataratara hakkaatoa, aa kootou hoki ku illoa ite kau vana hakkaatoa. ⁶ Naa taratara maatou ni hakaēa atu i Christ raa ku mmoe kakkapi iloto naa manava kootou, ⁷ teenaa naa mee e taukalleka hakkaatoa TeAitu e hookii raa e nnoho ma kootou, i naa nnoho kootou ka ttari ki te ssao Jesus Christ ma ki hakasura mai. ⁸ A Ia ma ki tokonaki atu ki lotu maaoni kootou no tae ki te hakaoti ana, teenaa ki see haisara kootou ite aso elasi taatou Ariki, Jesus Christ. ⁹ Taatou nikannaatia TeAtua, te Tama etonu, kittaka taatou ma tana Tama, TeAriki Jesus Christ.

Kootou see hakatauttau soko kootou

¹⁰ Aku taaina ma akukave nei, nau e taratara atu ki kootou iloto te inoa Jesus Christ, kitaratara kootou ki te taratara tokotasi, ki see hakatauttau kootou. Kootou ki meemeē hapapaa ki see nnoho maavae kootou. Kootou ki nnoho hapapaa ma te hakataakoto tokotasi. ¹¹ E mee naatama ite haanauna Chloe ni taratara mai maa kootou maraa e hakatauttau soko kootou. ¹² Te taratara raa e mee maa kootou e hakatauttau i naa tama kootou e hai maa kootou e tautari. E mee aaraa tama i kootou e taratara peelaa, “Maatou e tautari ki Paul.” Aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Apollos.” Aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Peter.” Aa aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Jesus Christ.”* ¹³ Te haitino Christ ku vaēa kootou peehea? Kootou emannatu maa teelaa ko Paul raa ni mate i aruna te kros ki hakassaoria kootou? Kootou emannatu maa kootou nitoo te hakaukau tapu ki mee kootou ma ni disaipol Paul? Seai iloo!

¹⁴ Nau e hiahia i TeAtua iaanau seai akutama ni hakaukkau. Taku takarua koi ni hakaukkau raa, teenaa ko Crispus laua ma Gaius.* ¹⁵ See haitama elavaa tetaratara maa ia ni hakaukauria ma se disaipolaaku. ¹⁶ (Ni maaoni, Stefanas ma tana haanauna raa hoki ni hakaukau tapuria a nau, tevana iaa nau see hakamaarona maa ni tama hoki aaku ni hakaukau tapu.)* ¹⁷ Nau ni see heunatia Christ ma ki hano nau no hakaukau tapu te henua. Nau ni heunatia are ki hakaēa te Lono Taukareka. Nau see taratara pee konnaatama e hikkahi maa laatou e illoa ite kau vana, iaa nau see hiihai maa te mate Jesus Christ i aruna te kros raa e haia ma se mee vare koi.

Naamahi ma te atamai TeAtua e takkoto i Christ

¹⁸ Te taratara i te mate Jesus Christ i aruna te kros raa e haia naa tama e nnoho pouuri raa ma se taratara vvare. Tevana iaa te taratara naa ki taatou, naa tama e ssao no ora raa, teenaa ko naa mahi TeAtua. ¹⁹ Naa taratara e takkoto ite Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te iloa naatama e hai maa laatou e atammai raa makiseua a nau, aa see hai tama ma ki hii hakannoo ki naa tama e hai maa laatou e illoa ite kau vana.”*

²⁰ Teehea naatama e atammai? Aa teehea naatama e illoa ite kau vana? Teehea naatama e hai maa laatou ellau tetaratara i naa vana te maarama nei? TeAtua ku oti te hakailoa mai maa te atamai naa tama te maarama nei se atamai naa vvare!*

²¹ TeAtua e atamai, teenaa e puuia ai a Ia naa hakataakoto naa tama te maarama nei ki see lavaa naa tama naa te illoa iaa Ia. Te henua e hai maa tetaratara TeAtua e hakaēa maatou nei, se taratara vvare koi. Tevana iaa naa tama e hakataakoto tonu ki te taratara nei

* **1.12** Acts 18.24 * **1.14** Acts 18.8; 19.29; Rom 16.23 * **1.16** 1 Cor 16.15 * **1.19** Is 29.14 (LXX) * **1.20** Job 12.17; Is 19.12; 33.18; 44.25

ni hakassaoria TeAtua no ora. ²² Naa Jew raa e fifai maa laatou kikkite i naa mahi TeAtua, aa naa tama teelaa sei ma ni Jew raa iaa, e fifai maa laatou ki atammai. ²³ Maatou iaa etarataraina maatou te mate Christ iaruna tekros. Tetaratarane i mee ma se saakiri ki naa Jew, aa naa tama teelaa sei ma ni Jew raa iaa, e hai maa te nei ni taratara vvare koi. ²⁴ Tevana iaa, naa Jew ma naa tama teelaa sei ma ni Jew ni kannaatia TeAtua raa e illoa maa te taratara nei e hakailoa mai ki taatou i te tiputipu Christ. A Ia naa ko naa mahi aa te atamai TeAtua. ²⁵ Te atamai TeAtua teelaa e haia te henua ma se mee vare raa, e laka iaruna te atamai naa tama te maarama nei. Te tiputipu TeAtua e haia te henua ma kote tinommate TeAtua raa, e haimahi are i naa mahi naa tama te maarama nei.

²⁶ Aku taaina ma aku kave nei, kootou hakatuu ake ki naa tiputipu kootou imua, i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua. Kootou ni see ilotia te henua ma nitama e atammai, e haimahi, aa ma nitama hakamaatua. ²⁷ TeAtua ni hirihiri naa tama te henua e vana maa nitama e vvare ka see illoa i te kau vana raa, ki hakannaparia naa tama e hai maa laatou e atammai. A Ia ni hiri hoki naa tama see haimahi raa ki hakannaparia naa tama haimahi. ²⁸ A Ia ni hiri naa tama te henua e vana ma nitama see ilotia raa ki seua naa mee te maarama nei e mannatu ma ni mee hakamau. ²⁹ Te mee nei e mee maa see hai tama e tau te ahu imua naa karamata TeAtua. ³⁰ Tevana iaa kootou ku oti te toa TeAtua no hakapaaria ki Jesus Christ, teenaa ki tauhia kootou tana atamai e takoto i Christ. Taatou nei ku haia Ia kittonu naa ora taatou imua TeAtua. Teenaa taatou ku mee ma kote kanohenua e tapu TeAtua, aa taatou ku hakassaoria i naa mahi te haisara. ³¹ Te nei e hakatuu ai naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Tama e hiihai maa ia e ahu, a ia ki ahu tonu i naa vana TeAtua ni mee.”*

2

Naa taratara i te mate Christ

¹ Aku taaina ma aku kave nei, taku saaita ni hanatu ki kootou no hakaea atu naa taratara i te hakamaaoni TeAtua teelaa see ilotia raa, nau ni see taratara hikkahi pee ko naa tama e ahu maa laatou e illoa i te kau vana. Sei. ² Itaku saaita ni noho taatou raa, nau ni mee hakaoti taku maanatu maa nau ma ki sei aku taratara peelaa hoki ma ki taratara. Nau ma ki taratara tonu i te tiputipu Jesus Christ. Nau ma ki taratara lokoi i tana saaita ni mate i te kros. ³ Teenaa ko taku vana ni matanae ai ka ppore nau i taku matakua i taku saaita ni hanatu.* ⁴ Taku saaita ni akonaki atu i naa tiputipu TeAtua, ka hakaea atu te Lono Taukareka raa, nau ni see taratara hakattoe i te atamai te tamavare. Sei. Nau ni taratara ki naa mahi TeAitu TeAtua. ⁵ Teenaa kootou see hakataakoto ki te atamai te tamavare, kootou e hakataakoto ki naa mahi TeAtua.

Te atamai TeAtua

⁶ Nau e kauake te taratara atamai raa ki naa tama ku mattua ma TeAitu TeAtua. Tevana iaa te atamai nei e kee ma te atamai te tamavare, aa te nei hoki sei ko te atamai naa hakamau e roorosi naa henua i te maarama nei. Naa mahi naa tama naa e oo koi no mmate. ⁷ Te atamai e hakaea nau nei ko te atamai TeAtua ni hakalluu ki see ilotia naa tama te maarama nei. Saaita te maarama nei seki takoto raa, te atamai nei ni tukua mai hakaoti TeAtua ki kaumai taatou taukareka. ⁸ See hai hakamau i te maarama nei ni illoa

i te atamai nei. Ki mee laatou ni illoa raa, TeAriki haimahi raa ni see taia are laatou no mate. ⁹ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa mee see hai tama ni kkite ka llono, naa mee see hai tama ni mannatu ma ki oti ku ssura raa, teena ko naa mee TeAtua ni tuku maa naa tama e laaoi iaa Ia.”[✠]
¹⁰ Tevana iaa, teenei ko taatou nei ni hakailotia TeAtua iana vana ni fflu. Naa vana nei e hakailotia mai TeAitu TeAtua, iaa Ia e iloa i te kau vana TeAtua hakkaatoa. ¹¹ Teelaa ko te aitu koi e takoto iloto te tama raa teelaa e iloa i naa mannatu hakkaatoa te Tama naa. Peelaa hoki, TeAitu TeAtua soko Ia e iloa i naa tiputipu kato TeAtua. ¹² Taatou ni see toa taatou te aitu te maarama nei. Seai. Taatou ni toa are taatou TeAitu ni kaavea mai TeAtua, ki illoa taatou i naa mee hakkaatoa TeAtua ni kaumai ki taatou.

¹³ Teena, maatou see taratara ki naa taratara e akonakina mai i te atamai te tamavare. Teenei ni taratara e akonakina mai TeAitu TeAtua, teenei e ako ake maatou naa vana maaoni TeAtua raa ki illoa naa tama e ttaka ma TeAitu TeAtua. ¹⁴ Naa tama see ttaka ma TeAitu TeAtua raa see hai tuuhana i naa mee e taukalleka TeAitu TeAtua. Naa tama naa see illoa maaoni i naa mee naa; teena ni mee vare koi ki laatou. I te aa, TeAitu Tapu koi e lavaa te hakaari mai naa tiputipu naa mee naa. ¹⁵ Te tama e taka ma TeAitu Tapu raa e lavaa te hakatonutonu naa takkoto naa mee hakkaatoa, tevana iaa see hai tama e lavaa te hakatonusia aia TeAitu Tapu. ¹⁶ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa,

“Ko ai te tama e iloa i te hakataakoto TeAtua?
 Ko ai te tama e lavaa te akonaki ake kiaa Ia?”[✠]
 Taatou iaa e ttaka ma te hakataakoto Christ.

3

Naa tama e heheuna i TeAtua

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Nau ni see lavaa te taratara atu ki kootou pee ko aku taratara ki naa tama e ttaka ma TeAitu TeAtua. Nau ni taratara atu are pee ko kootou ni tama te maarama nei, e mee ma ko naa tamalliki seki illoa hakaraaoi i TeAtua. ² Nau ni haaunu kootou ki naa suusuu. Nau ni see kauatu naa kaikai e makattau, i kootou seki tau te kkai naa kaikai naa tama e mattua. Aa i te saaita nei loo raa, kootou seki tau te kkai naa kaikai naa.[✠] ³ I te aa, i kootou koi sosorina pee ko naa tama te maarama nei. E aa? Te manava ssano raa e sura i kootou ka heheatu kootou soko kootou i te aa? Teena i kootou ni tama te maarama nei, aa kootou e tautari ki naa tiputipu te maarama nei. ⁴ Saaita kootou e mee peelaa, “Maatou e tautari ki Paul,” aa ka mee hoki aaraa tama peelaa, “Maatou e tautari ki Apollos.” Teena kootou ku sosorina pee ko naa tama te maarama nei.[✠]

⁵ Ko ai te tama ko Apollos? Ko ai te tama ko Paul? Maaua nei ni tamavare koi e heheunatia maaua naa heuna TeAtua e kaumai. Teenei ko maaua nei ni mee kootou no illoa i TeAtua. Maaua nei ekkee naa heuna maaua nikaumai TeAtua, teena te tama koi e hai ki ana heuna ni kauake ki mee. ⁶ Nau ni tori te hua laakau, aa Apollos ni verevere taku mee ni tori, tevana iaa teelaa ko TeAtua raa e hakasomo te laakau naa.[✠] ⁷ Te tama e tori aa te tama e verevere raa, te takarua naa see hai heuna maaoni laaua e mee. Te tama e heheuna maaoni raa ko TeAtua, iteelaa ko Ia raa e mee te hua laakau raa ki somo. ⁸ Naa heuna te tama e tori aa te tama e verevere raa

✠ 2.9 Is 64.4 ✠ 2.16 Is 40.13 (LXX) ✠ 3.2 Heb 5.12-13 ✠ 3.4 1 Cor 1.12 ✠ 3.6 Acts 18.4-11,24-28

e hakatau peellaa koi. Laaua maki sua TeAtua inaa heuna laaua nimee naa. ⁹ Maaua nei e heheuna hakapaa i TeAtua. Kootou naa e mee pee ko te verena TeAtua.

Kootou hoki e mee pee ko te hare TeAtua. ¹⁰ Ite illoa TeAtua nikaumai kiaa nau raa, nau ni haia a nau naa heuna te tihuna, teenaa nau e hakamoe naa mee kikaamata te hare, aa telaa tama e hakatuu tettino te hare naa. Tevana iaa te tama koi ki mmata hakaraaoi iloo i ana penapena te hare naa. ¹¹ Ite aa, i TeAtua kunaa tukua are a la Jesus Christ ma ko te pou hakamaatua koi tokotasi ki hakatuu ai te hare. See hai pou hakamaatua sara hoki e lavaa te hakatuu ake. ¹² E mee naa tama maki penapena naa hare laatou ki naa kol, naa siliva, aa ma naa mee e taavi mmaha. Aaraa tama iaa ma ki ppena ki naa laakau ka oto ki naa lau. ¹³ Ssao Christ ma ki ahemai raa, te taukareka ma te mmau naa hare naa ma ki hakailotia iho ki taatou. I te aso naa, naa mee hakkaatoa te henua ni penapena i te maarama nei ma ki haaiteria ki te ahi e ura, ki ilotia maaoni. ¹⁴ Ki mee setama e pou tana hare ki te pou hakamaatua nei no see lavaa tana hare raa te vela i te ahi raa, ttama naa ma ki haia hakaraaoina TeAtua. ¹⁵ Tevana iaa ki mee maa ni heuna se tama e vvela, teenaa ana mee naa ma ki seai hakkaatoa; a ia tana tino iaa ma ki sao, e mee ma setama ni hakasao mai vaaroto te ahi e ura.

Te Hare Tapu TeAtua

¹⁶ Kootou e illoa maa kootou naa ko te Hare Tapu TeAtua, aa maa TeAitu TeAtua e takoto i kootou. ¹⁷ Teenaa, ki mee setama e seua a ia te Hare Tapu TeAtua raa, a ia ma ki seua hoki TeAtua. Ite aa te hare TeAtua raa e tapu, aa kootou naa ko te Hare Tapu TeAtua.

¹⁸ Kootou kisse sisorina ma ko naa vvare. Kimee setama i kootou e maanatu maa ia e atamai inaa vana te maarama nei, a ia kitiiake te maanatu naa kiatamai maaoni a ia. ¹⁹ Ite aa, te iloa e haia te maarama nei ma se atamai raa, teenaa se maanatu vvare i naa karamata TeAtua. E mee pee ko naa taratara mai Te Laupepa Tapu raa peellaa, “TeAtua e taikitia a ia naa tama e atammai raa ki naa iloa laatou”, ²⁰ aa telaa taratara e mee maa, “TeAriki e iloa maa naa mannatu naa tama e atammai raa ni mannatu vvare koi.” ²¹ See hai tama ki ahu i naa vana naa tamavare te maarama nei e lavaa te ppena. Maaoni iaa naa mee hakkaatoa i te maarama nei ni mee kootou. ²² Paul, Apollos, aa ko Peter; naa tama te maarama nei, te ora ma te mate, te ssao nei ma te ssao imuri, te nei ni mee hakkaatoa kootou. ²³ Aa kootou naa ni tama Christ, aa Christ se tama TeAtua.

4

Naa aposol Christ

¹ Kootou ki illoa imaatou nitama e heheuna i Christ, teenaa naa taratara huu TeAtua raa nikaumai kitauhia maatou. ² Te mee tokotasi naa tama e heheuna peenei kimee raa, teenaa naa tama naa kitautari lokoi ki naa vana te hakamau laatou. ³ Nau seai iloo taku maanatu peellaa maa i kootou e hakatonutonu i aku tiputipu. Nau taku tino see iloa te hakatonutonu hoki taku tiputipu soko nau. ⁴ Taku hakataakoto e maarama, tevana iaa te mee naa see mee maa nau e tonu maaoni. TeAriki raa ko te tama e hakatonutonu iaa nau. ⁵ Aa

teenaa, kootou see hakatonutonu telaa tama i te ssao nei, kootou ttari ki tae mai TeAriki. Te hakatonu hakaoti raa ki ttari ki tae mai TeAriki. Naa mee e ffuu e takkoto iloto te poouri raa ma ki hakassura tia mai a la ki te maarama, aa ma ki hakassaaina a la naa hakataakoto te henua ni ffuu. I te saaita naa raa, TeAtua ma ki kauake kilaatou, te tama ana ahu, ki tau ma naa tiputipu laaou.

⁶ Aku taaina ma aku kave nei. I aku taratara katoou ni mee imua no tae mai ki te saaita nei raa, e mee maa nau ni taratara koi i maaua ma Apollos, tevana iaa naa taratara naa elavaa te tokonaki atu ki kootou ki illoa kootou tetaratara emee maa, “Tautari tonu ki naa taratara ni sissia.” See haitama i kootou kiahua itetama, aa katuku haao itelaa tama. ⁷ Ko ai tetama ni mee ma ki noho hakamaatua koe iaaraa tama? Naa mee hakkaatoa enoho ma koena, teena seai ni mee aau nikauatu TeAtua? Aa teena, koe see ahu, iteena ni mee aau nikauatu vare TeAtua.

⁸ Eaa? Kootou maaoni kukaatoa katoou naa mee kootou e fifai? Kootou maaoni ku hai hekau? Kootou maaoni ku noho hakamaatua imaatoou? Nau earoha imaatoou nei seai nitama hakamaatua, tevana iaa nau e hiihai maa kootou ki noho ma ni tama hakamaatua maaoni, ki noho atu maatoou hoki ma nitama hakamaatua pee ko kootou. ⁹ Nau emmata maa maatoou, naa aposol TeAtua raa, ku tuku murina iloo TeAtua, pee ko naa tama e tukua ki taai ki mmate imua naa karamata te henua ma naa ensol hakkaatoa. ¹⁰ Te henua ku mmata maa maatoou nitama koi evvare, imaatoou e tautari ki Christ. Kootou iaa emee maa kootou e atammai ma ko Christ! Maatoou ematanaenna, aa kootou iaa ehai maa kootou e haimmahi. Maatoou see ilotia ma nitama, aa kootou iaa e hakanauria te henua i te kau saaita! ¹¹ Kaamata mai imua no tae ki te ssao nei, maatoou ettaka hiikkai ka hiiunu peenei. Maatoou ettara peenei ki naa hekau e hakallika; maatoou emee pakavaina te henua, ka sassare huri maatoou see hai kina ki noho. ¹² Maatoou emmate hakaoti i naa heheuna mmahi maatoou. I naa saaita maatoou etaratara hakallikaina raa, maatoou e hakahe tetaratara e taukareka. I naa saaita maatoou e hai haao ina raa, maatoou e noho hakalavatoa koi.* ¹³ I naa saaita maatoou e sasaakiria raa, maatoou e hakahe naa taratara laoi. E tae mai iloo ki te ssao nei raa, maatoou e haia te henua pee ko naa naoa laaou e ppei; maatoou nei ko naa mee haao i te kerekere nei.

¹⁴ Nau see sissii atu te pas nei ma ki napa kootou. Seai. Nau e kauatu naa taratara nei ki akonaki kootou ma ko aku tino tamalliki. ¹⁵ Niaaina maa kootou e ttaka ma te sinahuru simata naa tama e roorosi i kootou raa, kootou e mee koi kootou tamana tokotasi. Teena i kootou ettaka ma Christ raa, nau nei ku mee ma ko kootou tamana, i aa nau ni hakaatu te Lono Taukareka raa ki kootou. ¹⁶ Nau e hiihai maa kootou ki tautari ki taku tiputipu.* ¹⁷ Teenei e heunatia atu ai nau Timothy, taku tama e llee ai taku manava aa e hakanoo ki naa vana TeAriki. A ia ma ki taratara atu i aku sosorina i te ora hoo i Christ, te laa e akonakina a nau ki naa tama katoou te lotu i naa kina hakkaatoa.

¹⁸ Aaraa tama i kootou ni meeme hakatannata i kootou ni mannatu maa nau ma ki see hanatu no mmata i kootou. ¹⁹ Ki mee maa TeAriki e hiihai, nau ma ki see rooroa i taku saaita ma ki hanatu ki kootou. Aa teena nau ma kisse ki illoa nau maa ni mahi peehea naa tama naa ettaka ma laaou, aa ma nitaratara peehea laaou e hai. ²⁰ I te aa, te Nohorana TeAtua raa seai se kina e takkoto koi naa taratara. Seai.

* 4.12 Acts 18.3 * 4.16 1 Cor 11.1; Phil 3.17

Teenaa se kina naa mahi. ²¹ Te ara hea kootou e fiffai? Kootou e fiffai maa nau ki hanatu no sarua kootou? Seai? Kootou e fiffai maa nau ki hanatu ma te manava laaoi no haia hakaraaoina kootou?

5

Te tiputipu see tonu iloto te lotu

¹ Teelaa setaratara maaoni raa e tere, maa te tiputipu hai huri raa elasi haaeo iloo iloto kootou; naa tama iloo see lotu i TeAtua raa see sura te tiputipu naa. Taratara raa e kaumai maa emee te tanata e moemoe ma te aavana hooi tana tamana.* ² Kootou e ahu peehea i te tiputipu naa? Kootou etau te nnapa i te tiputipu naa. Kerekereia te tanata naa ki see taka atu ki kootou.

³ Niaaina maa nau see noho taku tino tama ma kootou, nau e noho ma kootou iloto taku hakataakoto. Teenaa nau kunaa hakatonutonu are te tanata ni mee tana vana e hakallika naa, e mee pee ko nau e noho i te kina naa. ⁴⁻⁵ Te saaita kootou e hakakkutu iloto te inoa TeAriki Jesus ki lotu hakapaa taatou ma naa mahi TeAriki, kootou ki tiiake kootou te tanata naa ki naa rima Satan ki seua tana haitino. Kootou ki mee peenaa ki huri atu TeAtua no hakasaoria tana aitu i tana saaita ma ki hakatonutonu naa ora naa tama te maarama nei.

⁶ Te mee raa see tonu maa kootou e ahu. Kootou e illoa i te taratara e mee maa, “Te tamaa iis etau te hakatipu te haraoa hakkaatoa.”*

⁷ Kootou ki tiiake te tiputipu see tonu kootou imua, ki tonu hakaraaoi iloo kootou. Teenaa kootou ma ki mee ma se haraoa hooi see hakauru ki te iis. Nau e illoa maa kootou ni tama peenaa. Te Kaikai te Pasova taatou raa ku tae, teenaa i Christ, te Sukua Sipsip taatou e tuku maa te Pasova raa ku oti te taia no mate.* ⁸ Saaita taatou e hakakkutu ki kkai i te Pasova raa, taatou ki see kkai ma te tiputipu naa haisara taatou imua, e mee pee ko te haraoa e hakauru ma te iis. Taatou ki kkai maa te tiputipu e tonu maaoni, e mee pee ko te haraoa see hakauru ma te iis.*

⁹ Iloto taku pas ni sissii atu raa, nau ni taratara atu ki see hakapaa kootou ki naa tama e hai huri. ¹⁰ Teenaa nau ni see taratara maa i naa tama ennoho pouuri teelaa e hai huri, ekaimmate ki naa mee laatou, ekailallao, aa elotu ki naa aitu laatou e penappena. Seai. Ki mee maa nau ni taratara atu ma ki hakattaha kootou i naa tama peenaa raa, kootou naa etau iloo te hakattaha hakaoti ki see nnoho kootou i te maarama nei. ¹¹ Nau ni taratara are ma ki see hakapaa kootou ki te tama e hai maa ia se tama e illoa i TeAtua, tevana iaa se tama e hai huri, ekaimmate ki ana mee, elotu ki naa aitu e penappena, e maaisukaa, e unusara, aa ekailaarao. See mee hoki maa kootou ki nnoho ka kkai hakapaa ma se tama peenaa.

¹²⁻¹³ Tevana iaa teenaa seai se heunaaku ma ki hakatonutonu naa tama see lotu. TeAtua soko Ia ma ki hakatonutonu i laatou. Kootou e taukoi te hakatonutonu naa tama elotu hakapaa kootou. E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Kerekereia te tama e sosorina hakallika iloto kootou.”*

6

Ti tiputipu te hakatonutonu

* **5.1** Deut 22.30 * **5.6** Gal 5.9 * **5.7** Ex 12.5 * **5.8** Ex 13.7; Deut 16.3 * **5.12-13** Deut 13.5; 17.7 (LXX)

¹ Ki mee se tama i kootou e hakatautau ma telaatama telotu, ai kootou iaa e kave te heaatuna naa ki hakatonutonu naa tama see lotu i TeAtua? Ai kootou see tiiake naa tama TeAtua raa ki hakatonutonu te heaatuna naa? ² Kootou see illoa maa naa tama TeAtua raa ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei? Aa ki mee maa teenaa ko kootou naa ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei, ki mee raa kootou see tau te hakatonutonu naa tama sara naa? ³ Kootou see illoa maa taatou ma ki hakatonutonu naa ensol? Teenaa taatou ki lavaa te hakatonutonu naa tama sara peela. ⁴ Ki mee ni vana peenaa essura iloto kootou, e aa, kootou ma ki kauake naa mee naa ki hakatonusia naa tama see ilotia ma nitama itelotu? ⁵ Nau e taratara atu peeni ki napa kootou! Eaa? Kootou ku sei iloo see tama tokotasi i te lotu kootou naa e atamai ki lavaa te hakatonutonu ma se heaatuna iloto kootou naa tama e lotu? ⁶ I te saaita nei raa, teelaa ko te tama are e lotu raa e hakattaki tana taina ki naa tama see lotu raa ki hakatonutonu te heaatuna laua naa.

⁷ Te tiputipu kootou e hakatautau soko kootou raa e hakaari peela maa kootou sei nitama elotu maaoni. Kootou ku sei iloo ki fifai maa ni vana kootou e hakassaraina se tama sara. Kootou hoki ku sei iloo ki fifai maa se tama e too tana mee i kootou. ⁸ Tevana iaa teenaa ko kootou naa are e hakassaraina kootou ka kailaaraotia kootou naa mee naa taaina ma naa kave kootou!

⁹ Kootou e illoa koi maa naa tama haisara raa see lavaa te nohoria laatou te Nohorana TeAtua. Kootou ki mannatu hakamattoni lokoi i te mee nei: naa tama e haihuri, naa tama elotu ki naa aitu e penappena, naa tama e haihuri ma naa aavana aaraa tama, naa taanata e moemmoe ma aaraa taanata, ¹⁰ naa tama e kailallao, naa tama e kaimmate i naa mee laatou, naa tama e unu sara, naa tama e taratara hakallika i telaa tama, aa naa tama e taa aaraa tama ki huuina laatou naa hekau naa tama naa; see hai tama peenaa ma ki nohoria laatou te Nohorana TeAtua. ¹¹ E mee aaraa tama i kootou ni mee peenaa, tevana iaa te tiputipu te haisara raa ku oti te uiia TeAtua i kootou. Kootou ku oti te hakatapurua ki TeAtua; kootou ku oti te hakatonusia TeAriki Jesus Christ ma TeAitu TeAtua ki ttonu naa ora kootou ma TeAtua.

Te hare tapu TeAitu TeAtua

¹² E mee te tama ma ki taratara peela, “Nau e ttana te mee naa mee hakkaatoa.” E maaoni, tevana iaa see mee maa naa mee hakkaatoa e taukalleka kiaa koe. Nau e lavaa te taratara maa nau e ttana te mee naa mee hakkaatoa, tevana iaa nau see lavaa te tiiake ma ki hakavaarea nau i aku mee e mee naa. ¹³ E mee telaa tama ma ki taratara peela, “Te kaikai raa se mee te manava, aa te manava raa sekina te kaikai.” E maaoni, tevana iaa naa mee e lua naa ma ki hakaotina TeAtua. Te haitino raa sei se haitino ki mee ki naa vana haihuri, teenaa se haitino ni kauatu ki heunatia naa heuna TeAriki. Teelaa ko TeAriki raa e roorosi i te haitino te tama. ¹⁴ TeAtua ni hakamasike TeAriki i te mate, teenaa naa haitino taatou hoki ma ki hakamasikeria a Ia hoki ki ana mahi.

¹⁵ Kootou e illoa maa naa haitino kootou ni vasi te haitino Jesus Christ. Eaa? Nau ki too se vasi te haitino Christ no hakapaa ki te haitino se ffine haihuri? E hainattaa iloo! ¹⁶ Kootou pee ni see illoa maa te tanata e moe ma te ffine haihuri raa, laua ku mee ma se haitino tokotasi, anii? Te Laupepa Tapu raa e taratara hakaraaoi iloo peela,

“Takarua naa ma ki mee ma se haitino tokotasi.”[✠] 17 Tevana iaa, te tama e hakappae ki TeAriki raa, laaau ma ki ttaka ma see Aitu tokotasi.

18 Tiiake te tiputipu hai huri! Aaraa haisara te tama eppena raa, see hai vana e mee ki tana haitino. Tetama e hai huri raa iaa, aia e mee pakava tana tino haitino soko ia. 19 Kootou see illoa maa naa haitino kootou naa ko te hare tapu e takoto ai TeAitu Tapu ni kauatu TeAtua? Teenaa seai ni haitino kootou soko kootou, teenaa ni haitino TeAtua.[✠] 20 Kootou ku oti te suia TeAtua ki te mate tana Tama. Teenaa, kootou ki hakanau i TeAtua ki naa haitino kootou.

7

Te tiputipu te aavvana

1 Teenei akutaratara inaa mee kootou ni vasiri mai iloto tepas kootou.

Etaukareka maa te tanata ki taka see aavvana. 2 Tevana iaa, i te tiputipu e hai huri raa kulasi raa, teenaa, e taukareka maa naa taanata raa ki mee ni aavvana maa laaou, aa naa haahine raa hoki ki mee ni aavvana maa laaou. 3 Te tanata hai aavvana raa ki hookii tana haitino ki tana aavvana, peelaa hoki, te ffine hai aavvana raa ki hookii tana haitino ki tana aavvana. 4 Te haitino te ffine raa seai se haitino aana soko ia, teenaa se haitino hoki tana aavvana. Peelaa hoki, te haitino te tanata raa seai se haitino aana soko ia, teenaa se haitino tana aavvana. 5 Koorua see kapi naa haitino koorua i koorua. Tevana iaa, ki mee koorua e tuku se taratara maa koorua ki see mmoe koorua hakapaa, ki mee sesaaita maa koorua ki mee naa taku koorua ki TeAtua, teenaa te ara naa e tonu. Kimuri koorua ku ahe no moemmoe hakapaa hoki. I te ara nei raa, see hai tama i koorua ma ki lavaa te usuusuhia Satan ki ttuu tana huru ki moe ma telaa tama, i koorua seki lavatoa te moemmoe hakakkee i koorua.

6 Nau see mee atu maa teenei nitaratara hakamaatua kootou ki tautari. Seai. Teenei nitaratara e maanatu nau maa e taukareka kootou ki tautari. 7 Maaoni iaa nau e hiihai are maa kootou hakkaatoa ki mee ma ko nau. Tevana iaa, TeAtua ni hookii mai te kau mee e taukalleka ki taatou; te tama koi e kkee ana mee i telaa tama.

8 Teenei nau kutaratara ki kootou naa taanata ku see hai aavvana aa ma naa puruna haahine. Kootou e taukalleka tettaka peenaa soko kootou ma ko nau. 9 Tevana iaa, ki mee kootou see lavatoa te nnoho peenaa, teenaa kootou ku aavvana koi. Etaukareka maa kootou ki aavvana, ki see ttuu naa huru kootou i aaraa tama.

10 Nau kukauatu te taratara hakamaatua nei ki kootou, naa hai aavvana. Teenei seai maa ni tino taratara aku, teenei nitaratara TeAriki: Te ffine hai aavvana raa ki see tere no tiiake tana aavvana, 11 tevana iaa ki mee aia nitere, aia ki see aavvana hoki. Aa ki mee aia see hiihai maa ia e noho soko ia, aia ki ahe ki tana aavvana mua. Te tanata hai aavvana raa ki see tiiake tana aavvana.[✠]

12 Nau kukauatu te taratara nei ki kootou hakkaatoa. (Teenei nitaratara takutino, see mee ma nitaratara TeAriki.) Ki mee maa se tanata e aavvana ise ffine se lotu, aa te ffine naa e hiihai kiaa ia, te tanata naa ki see tiiake ia te ffine. 13 Peelaa hoki, ki mee se ffine e aavvana see tanata see lotu, aa te tanata naa e hiihai kiaa ia, te ffine naa ki see tiiake ia te tanata naa. 14 Kootou ki illoa maa te ora te tanata see lotu raa ma ki haia TeAtua ki tapu, iaa ia e aavvana ki te ffine e lotu.

Peelaa hoki, te ora te ffine see lotu raa ma ki haia TeAtua ki tapu, i aa ia e aavana ki te tanata e lotu. Aa ki mee seai raa, naa tamalliki laaua naa ma ki mee ma nitamalliki te pouuri. Maaoni iaa, naa tamalliki naa ku oti te hakatapuria TeAtua. ¹⁵ Aa ki mee se tama i te hai aavana naa see lotu, aa e maanatu ma ki tiiake tana aavana e lotu raa, tiiake ia ki hai ki tana maanatu naa. Te tama e lotu raa see hai vana e hakaapiapi ai. I te aa, i kootou ni kannaatia TeAtua ki nnoho hakaraa o i kootou. ¹⁶ Kootou naa haahine te lotu, kootou ma ki lavaa maaoni te tokonaki ki naa aavana kootou raa ki illoa maaoni i TeAtua ki ora laatou? Kootou hoki naa taanata te lotu, kootou ma ki lavaa maaoni te tokonaki ki naa aavana kootou raa ki illoa maaoni i TeAtua ki ora laatou?

Te tiputipu ki tauhia kootou

¹⁷ Tevana iaa te tama koi ki taaohi ki naa tiputipu te ora TeAriki ni kauake, teenaa ko naa tiputipu kootou i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua. Te nei ko aku taratara e akonaki iloto naa hare lotu hakkaatoa. ¹⁸ Ki mee maa se tama ku oti te ssere, aa ki oti raa nei ttama naa ku au no iloa maaoni i TeAtua, teenaa ttama naa ki see mee ma ki huuina a ia te mee naa; aa ki mee se tama se ssere ku au no iloa maaoni i TeAtua, a ia ki see huri no mee ma ki ssere ia. ¹⁹ Te ssere raa, teenaa se hakailona vare koi. Te mee maaoni raa, teenaa ko naa tautari taatou ki naa taratara TeAtua. ²⁰ Kootou ki nnoho koi pee ko te nnoho kootou imua, i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua. ²¹ Ki mee kootou ni heheuna ma ni poe i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua, kootou ki see mamannatu tammaki; tevana iaa ki mee kootou e hai ara ki hakattana kootou, aa teenaa, kootou mee peenaa. ²² Te tama ni heheuna ma se poe itana saaita ni kannaatia TeAtua raa, a ia ku mee maa ettana ki heheuna ia ma TeAriki. Peelaa hoki, te tama ni see heheuna ma se poe itana saaita ni kannaatia Christ raa, a ia ku mee ma se poe Christ. ²³ Kootou ni tauia TeAtua ki te mate Christ i te kros; teenaa kootou ki see mee ma ki heheuna kootou ma ni poe naa tama te maarama nei. ²⁴ Aku taaina nei. Kootou ki nnoho hakappae ki TeAtua pee ko te nnoho ana kootou i te saaita kootou ni kannaatia a Ia.

Te tiputipu naa tama see hai aavvana

²⁵ Te nei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou i te tiputipu naa tama see hai aavvana. Nau seai taku taratara hakamaatua e kaumai TeAriki i te mee naa, tevana iaa te nei nau ku kauatu taku maanatu, i aa nau e iloa maa kootou maraa e hakannoo peenaa ki aku taratara.

²⁶ Inaattoka taatou inaa haao itessaonei raa, nau e maanatu maa eta ukareka maa tetanata raa ki noho koi pee ko tana noho i te saaita nei. ²⁷ Koe e mee too aavana? Aa teenaa, koe see tiiake koe te ffine naa. Koe e taka see aavana? Aa teenaa, koe see mee maa koe ki ssee se aavana mau. ²⁸ Aa ki mee koe ku aavana, see hai vana e sara. Peelaa hoki, te taupu raa see hai vana e sara ki mee maa ia e aavana. Tevana iaa naa tama e aavvana raa ma ki llave i te kau vana see ttonu. Nau see hiihai maa naa vana naa e ssura i kootou.

²⁹ Aku taaina nei. Taku mee e taratara atu raa, ko te mee nei: te mee raa ku see hai saaita. Kaamata i te saaita nei raa, naa taanata e aavvana raa ki nnoho pee ko laatou ni tama see aavvana; ³⁰ naa tama e nnoho ka tanittani raa, ki nnoho pee ko naa tama see nnoho hakaaroa; naa tama e kkata raa, ki nnoho pee ko naa tama see fiafia;

naa tama e taavi hekau raa, kinnoho pee ko naa tama see hai hekau nitaavi; ³¹ naa tama e heheuna ma naa mee te maarama nei raa, kinnoho pee ko naa tama see hai heuna. Taatou kinnoho peenaa i te aa, itaatou e illoa maa te maarama nei, i ana tiputipu i te saaita nei, ma ki see takoto rooroa.

³² Nau e hiihai maa kootou ki see mamaannatu tammaki. Te tanata see hai aavana raa, e anaana koi ki naa heuna TeAriki, iaa ia e hiihai maa TeAriki ki hiahia iaa ia. ³³ Te tanata e aavana raa iaa, e anaana ki naa vana te maarama nei, iaa ia e hiihai maa tana aavana raa e hiahia iaa ia; ³⁴ teenaa te hakataakoto te tanata raa ma ki see tonu. Te taupu aa te ffine see aavana raa, e anaana koi ki naa heuna TeAriki, iaa ia e hiihai maa tana ora aa ma tana haitino ki takkoto i naa rima TeAtua. Te ffine e aavana raa iaa e anaana ki naa mee te maarama nei, iaa ia e hiihai maa tana aavana raa ki hiahia iaa ia.

³⁵ Nau e kauatu naa taratara nei i aa nau e hiihai maa nau e tokonaki ki kootou. Nau see mee ma ki tuku nippui i kootou. Seai. Nau e hiihai maa kootou ki tautari ki te ara e tonu maaoni, teenaa ki see hai vana kootou e hakaapiapi ai i naa heheuna kootou maa TeAriki.

³⁶ Nau ku taratara atu i te vasi te taupeara ma te taupu e tarikai, aa ku mee maa laaua ki see aavvana. Ki mee maa te taupeara raa e ttuu tana huru i te taupu raa, aa e kaimanako ma ki aavvana laaua, teenaa laaua e tau te aavvana, i te taupeara naa e hiihai. ³⁷ Aa ki mee maa te taupeara, itana tino hiihai, ku oti te mee tana maanatu maa laaua ki see aavvana, aa ki mee a ia e taaoihi ki tana maanatu naa, laaua e taुकalleka koi ki see aavvana. ³⁸ E taुकareka maa te taupeara raa e aavana i te taupu naa, tevana iaa tenoho te taupeara e taka see aavana raa ma ki taुकareka iaa.

³⁹ Te ffine hai aavana raa kinnoho tonu ma tana aavana. Ki mee tana aavana raa ku mate, a ia ku ttana te ssee se aavana peehea maana e hiihai. Tevana iaa a ia ki aavana setanata elotu. ⁴⁰ Te ffine naa ma ki hiahia iaa, ki mee maa ia e taka koi peenaa see aavana. Te nei se maanatu koi aaku, aa nau e iloa maa TeAitu Tapu TeAtua e taka ma nau.

8

Naa kaikai e hakaara ki naa aitu e penappena

¹ Te nei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou inaa tiputipu naa kaikai te henua e hakaara ki naa aitu e penappena.

Te taratara e mee maa, “taatou hakkaatoa ettaka ma naa illoa taatou”, teenaa setaratara maaoni. Tevana iaa te iloa naa e hakkoro te tama ki hikkahi kiaa ia; telaaoi iaa e hakatipu te ora te tama. ² Te tama e maanatu maa ia e atamai raa, te tama naa see iloa maaoni ma se aa taana e-atamai ai. ³ Te tama e laaoi i TeAtua raa iaa e ilotia TeAtua.

⁴ Aa teenaa, nau ku mee ki taratara i naa tama ekkai naa kaikai e hakaara ki naa aitu e penappena. Taatou e illoa maa te aitu e penapena raa, teenaa seai se aitu maaoni. Taatou e illoa maa te laa ko TeAtua koi soko Ia. ⁵ Niaaina maa e takkoto naa mee e haia ma ni ‘atua’ i te lani ma te kerekere, aa niaaina maa e tammaki naa ‘atua’ ma naa ‘ariki’ peenaa, ⁶ taatou e mee koi taatou Atua tokotasi. Teenaa ko taatou Tamana, te tama ni penapena naa mee hakkaatoa. Taatou nei e ora ki tautari kiaa Ia. Aa te laa hoki se Ariki tokotasi, Jesus Christ.

TeAtua ni penapena naa mee hakkaatoa iloto tana inoa, aa taatou nei hoki e ora iaa Ia.

⁷ Tevana iaa see mee maa naa tama hakkaatoa e illoa i te taratara maaoni nei. Aaraa tama kuppana i naa lotulotu laatou ki naa aitu penappena, teenaa i te ssao nei iloo, i naa saaita laatou e kkai naa kaikai peenaa raa, laatou koi mannatu maa teenaa ni kaikai naa aitu penappena. Naa hakataakoto laatou see haimmahi, teenaa e mee ai laatou maa laatou e kerekkere i naa kaikai naa. ⁸ Naa kaikai taatou e kkai raa see lavaa te tokonaki mai ki taukareka te nnoho taatou ma TeAtua. Taatou ma ki see hakakkeena TeAtua maa i taatou see kkai naa kaikai naa, aa taatou hoki ki see mannatu maa taatou ma ki nnoho taukalleka ma TeAtua ki mee maa taatou e kkai naa kaikai naa.

⁹ Kootou e illoa maa te kau kaikai e taukalleka kootou te kkai, tevana iaa kootou ki roorosi hakaraa oi iloo ki see ffuri naa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou i TeAtua raa no ppena naa haisara. ¹⁰ Ki mee se tama see haimmahi tana hakataakoto e kite i kootou, naa tama e ttaka ma te "iloo" nei, e kkai iloto naa hare tapu naa aitu naa raa, kootou e mannatu maa te tama naa ma ki see usuhia hoki no kai naa kaikai naa aitu naa? ¹¹ Teenaa tootaina ni mate ai Christ naa, ma ki mate hakaoti, i te "iloo" etaka ma kootou naa. ¹² Ite ara nei raa, kootou ma ki ppena naa haisara ki Christ, i kootou e ppena naa haisara ki naa taaina ma naa kave kootou ka sua kootou naa hakataakoto see haimmahi naa tama naa. ¹³ Aa teenaa, ki mee maa nau e kai naa kaikai e hakaara ki naa aitu, no huri taku taina ma taku kave raa no ppena ni haisara, teenaa nau ma ki see kai hakaoti naa pukunohi naa manu naa. Nau see hiihai maa te hakataakoto taku taina ma taku kave raa ki tiiake, no ffuri naa tama naa no ppena ni haisara.

9

Naa heuna te aposol

¹ Kootou e illoa maa nau e ttana te mee aku vana soko nau, aa kootou e illoa hoki maa nau se aposol. Kootou e illoa maa nau nei ku oti te kite i Jesus Christ, TeAriki taatou. Aa kootou nei ku illoa i TeAtua i te nei ko nau nei ni hakaara atu te Lono Taukareka TeAtua ki kootou. ² Niaaina maa aaraa tama e taratara maa nau se ai se aposol raa, kootou iaa e illoa koi maa nau se aposol maaoni. Aa teenaa, i kootou naa ku ttaka ma TeAriki raa, te mee naa e huriake peela maa nau nei se aposol maaoni.

³ Saaita te henua e taumaruu iaa nau raa, te nei aku taratara e kauake kilaatou: ⁴ Nau e hakallika te kaumai ni kaikai maaku i aku heuna e mee nei? ⁵ E aa? Nau e hakallika te tautari ki te vana e haia aaraa aposol ma naa taaina TeAriki, aa ko Peter, ki too se aavana maaku e lotu no sassare maaua ka mee naa heuna TeAriki? ⁶ Kootou e mannatu maa maaua koi ma Barnabas raa ki heheuna kilavaa te taavi ni kaikai maa maaua? ⁷ See hai tama e heunatia ki hano ki te ttuu aa e tiiake ki taavi ana tino kaikai soko ia! See hai tama e mee tana verena aa see kai naa kaikai tana tino verena naa! See hai tama hoki e roorosi naa sipsip aa see unu naa vai uu ana tino sipsip!

⁸ Aku taratara e kauatu nei raa, nau see tautari koi ki te hakataakoto te tama. Ite aa, i naa Loo Moses raa e taratara i te mee naa hoki. ⁹ Naa Loo Moses raa e sissii peela, "Kootou see saitia kootou te maaisu te purumakau raa i tana saita e repurepu naa hua naa wit ma ki maffana naa hua raa i naa penu laatou." E aa? Kootou e mannatu

maa naa taratara nei e mee maa i TeAtua e maanatu i naa purumakau? Seai iloo! ✧ ¹⁰ A Ia e taratara raa kootou. Te tama e tori ma te tama ma ki vasi raa, ki mee naa heuna laaua kilavaa laaua tekka ki naa kaikai te verena laaua naa imuri. ¹¹ Maaua ni hakatori naa hua laakau aitu TeAtua iloto naa hatumanava kootou. Eaa? E hakallika maa maaua e kainnoo ki kaumai ni kaikai aa ma ni hekau maa maaua i kootou? ✧ ¹² Ki mee maa aaraa tama e lavaa te too naa mee laatou i kootou, kootou e mannatu maa maaua see lavaa te kaumai hoki ni mee maa maaua kootou?

Tevana iaa, maaua seki hai saaita ni kainnoo atu ma ki tokonaki mai kootou. Maaua maraa e noho hakalavatoa koi, imaaaua see fifai maa se vana peela ma ki pui mai i naa hakaea maaua te Lono Taukareka Christ. ¹³ Kootou e illoa maa naa tama e heheuna iloto te Hare Tapu raa e mee naa tuuhana laatou i naa kaikai te Hare Tapu. Aa naa tama hoki ettuni naa manu ite oltaraa e mee hoki naa tuuhana laatou i naa kaikainaa. ✧ ¹⁴ Peela hoki, TeAriki ni pesi tana taratara hakamaatua maa naa tama e hakaea te Lono Taukareka raa ki tauia i naa heuna laatou. ✧

¹⁵ Tevana iaa nau seki hai saaita ni ssee atu ma ki tokonaki mai kootou, aa nau hoki see sissii atu taku pas nei ma ki kainnoo atu ma ki kaumai ni mee maaku. Seai. Nau e maanatu maa e taukareka koi maa nau ki mate imua. Nau see hiihai maa kimuri kootou ku taratara maa nau ni kaimanako ki naa mee kootou. ¹⁶ Nau see tau te ahu maa iaa nau e hakaea te Lono Taukareka nei, i te aa ite nei ni heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau. Nau ma ki hai haaeoina ki mee maa nau see hakaea te Lono Taukareka nei. ¹⁷ Ki mee taku tino e hiihai maa naa heuna nei e haia a nau raa, teenaa nau ma ki hiihai maa nau ki tauia. Tevana iaa te nei seai ma ni heuna aaku ni ssee soko nau, te nei ni heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau. ¹⁸ Nau e hiahia iaa nau seai taku taavi e too. Taku taavi raa, teenaa ko taku hiahia i naa heuna TeAtua ni haia a nau nei.

¹⁹ See hai tama e roorosi iaa nau, tevana iaa nau e heheuna taku tino ma se poe naa tama hakkaatoa, iaa nau e hiihai maa e tammaki iloo naa tama ki illoa maaoni i TeAtua. ²⁰ Takusaaita e heheuna ma naa Jew raa, nau esosorina hoki pee ko naa Jew, kilavaa nau te huria naa manava naa tama naa ki illoa maaoni i TeAtua. Aa ni aaina maa taku tino seetakoto ilaro naa Loo Moses raa, nau e noho pee ko naa tama e tautari ki naa loo i aku heheuna ma naa tama naa. Teenaa ki lavaa nau te huria naa manava naa tama naa ki illoa maaoni laatou i TeAtua. ²¹ Peela hoki, i taku saaita e heheuna ma naa tama teela seai ma ni Jew raa, nau e sosorina pee ko naa tama naa, see takkoto ilaro naa Loo naa Jew. Teenaa ki huria a nau naa manava naa tama naa ki illoa i TeAtua. Te mee nei see mee maa nau see tautari ki naa loo TeAtua. Seai. Nau maaoni e tautari ki naa loo Christ. ²² Taku saaita e noho ma naa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou i TeAtua raa, nau e mee hoki ma koolatou, ki huria naa manava laatou ki illoa i TeAtua. Nau e hurihuri aku sosorina ki mee nau pee ko naa tama naa henua e noho ai nau ka mee naa heuna TeAtua. Nau e mee peenei ki hakasaoria ni tama ilaatou ise ara peehea e takoto mai. ²³ Nau e mee naa mee nei hakkaatoa ki hakatereina te Lono Taukareka, teenaa ki lave nau i naa mee e taukalleka TeAtua.

²⁴ Kootou e illoa maa e tammaki naa tama hurohuro maraa e ffuro i te haiva, tevana iaa teela se tama koi tokotasi ilaatou naa ma ki tae imua no too naa hekau te haiva. Aa teenaa, kootou ki uu naa kauae

✧ 9.9 Deut 25.4; 1 Tim 5.18 ✧ 9.11 Rom 15.27 ✧ 9.13 Deut 18.1 ✧ 9.14 Mt 10.10; Lk 10.7

kootou kittae kootou imua no too naa hekau te haiva. ²⁵ Naa tama hakkaatoa e hurohuro raa maraa e hakamaamaa kilavaa te toa laatou te hau emoe nommae. Taatouiaa e ffuro kilavaa taatou te hau see lavaa te moe no mmae. ²⁶ Teenaa ko taku vana e tere tonu ki tae nau ki te kaha hakaoti. Nau e mee ma ko te tama e llau te patu, see taua huri ana rima. ²⁷ Nau e taa taku haitino ki tautari tonu ki taku hiihai. Nau see hiihai maa nau e hakaea te Lono Taukareka nei, aa taku tino ia see tae ki te kaha hakaoti.

10

Ttiputipu naa aitu penappena

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e hiihai maa kootou ki hakatuu naa mannatu kootou ki te vana ni sura inaa tippuna taatou nitaka ma Moses imua. Laatou ni hakamarusia te aoa ka oo laatou vaaroto te moana ettapa ma kote 'Red Sea'.^{*} ² Naa tama naa hakkaatoa ni hakaukau tapuina iloto te aoa ma te moana, ilaatou e tautari vaamuri Moses. ³ Laatou katoo ni kkai te haraoa aitu tokotasi.^{*} ⁴ ka unu te vai aitu tokotasi. Laatou ni unu i te vai tokotasi e tere iho i te hatu aitu e sasare ma laatou; aa te hatu naa ko Christ tana tino.^{*} ⁵ Tevana ia i te saaita naa raa, TeAtua ni see hiahia i te mahi ana inaa tama naa, teenaa ni mmate ai naa tama naa ka mmoe huri naa haitino laatou iloto mouku.^{*}

⁶ Naa vana nei nissura kikkite taatou, aa taatou kuilloa ki see kaimannako taatou ki naa mee e hakallika pee ko naa tama naa imua.^{*} ⁷ Taatou ki see lotu ki naa aitu penappena pee ko aaraa tama ilaatou. E mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu raa peela, "Ite saaita naa tama naa ennoho nokkai ka unu inaa kaikai laatou ellasi raa, teenaa ko naa saaita laatou e massike no hai ki naa taffao laatou see ttonu."^{*} ⁸ Taatou ki see hai huri pee ko aaraa tama ilaatou imua. Laatou raa setino rua maa toru naa simata tama ni mmate hakkaatoa i te aso tokotasi.^{*} ⁹ Taatou ki see haaiaiteria taatou TeAriki pee ko aaraa tama ilaatou imua. Naa tama naa ni kaaina naa kata raa no mmate hakkaatoa.^{*} ¹⁰ Taatou hoki ki see taumaruu i TeAtua pee ko aaraa tama ilaatou imua. Naa tama naa ni taaiia te Ensol te Mate raa no mmate.^{*}

¹¹ Naa vana nei nissura kikkite aaraa tama, teenaa naa taratara nei ni sissia iloto te Laupepa Tapu raa ki hakamatakuria taatou. Ite aa i taatou ku nnoho i te ssao te maarama nei ku taupiri ki seua TeAtua.

¹² Naa tama e mannatu maa laatou e tutu laaoi raa, laatou ki poopoo tonu ki see pakkuu laatou kilaro. ¹³ Te kau usu ni pakkuu atu ki kootou raa, teenaa seai ma ni usu hoo; te henua e usuhia katoo peena. Tevana ia TeAtua e roorosi hakaraaoi iloo ki kootou. A Ia ma ki mmata ki see llasi naa usu naa no see ilotia kootou te tuukia. Saaita kootou e usuhia raa, ala ma kikauatu naa mahi kootou ki see lavaa naa manava kootou te hurisia, teenaa te ara kootou e kauatu ki hakassao kootou.

¹⁴ Aku taaina ma aku kave nei, kootou kikaoti te lotu ki naa aitu e penappena. ¹⁵ Nau e taratara atu i kootou ni tama e atammai. Kootou ki hakatuu ki naa manava kootou i aku taratara e kauatu nei. ¹⁶ Ite saaita taatou e unu te wain i te kap taatou etoo i te Kaikai TeAriki, teelaa e taratara hiahia ai taatou i TeAriki raa, teenaa ko te ttoo Christ naa e unu taatou hakapaa. Aa ite saaita taatou ettohi

^{*} **10.1** Ex 13.21-22; 14.22-29 ^{*} **10.3** Ex 16.35 ^{*} **10.4** Ex 17.6; Num 20.11 ^{*} **10.5** Num 14.29-30 ^{*} **10.6** Num 11.4 ^{*} **10.7** Ex 32.6 ^{*} **10.8** Num 25.1-18 ^{*} **10.9** Num 21.5-6
^{*} **10.10** Num 16.41-49

te haraoa naa no kkai raa, teenaa ko te haitino Christ naa teenaa e kkai taatou hakapaa.* 17 Taatou hakkaatoa e kkai ki te haraoa tokotasi. Niaaina maa taatou e tammaki, taatou nei e mee ma setama tokotasi, i taatou ekkai te haraoa tokotasi naa.

18 Kootou hakatuu ki te tiputipu te kanohenua Israel imua. Naa tama naa e kkai hakapaa naa pukunohi naa manu laatou e hakaara ki TeAtua ite olta.* 19 Nau see mee atu maa naa kaikai e hakaara ki naa aitu penappena raa se mee e taukareka. Nau see mee atu hoki maa naa aitu penappena naa ni aitu maaoni. Seai. 20 Nau e taratara are maa naa kaikai e hakaara ma ni hakaaitu inaa olta naa tama e nnoho pouuri raa, e hakaara ki naa tippua. Teenaa seai ni kaikai e hakaara ki TeAtua. Nau see hiihai maa kootou ki meeme hakapaa ma naa tippua.* 21 Kootou see lavaa te unu ite kap TeAriki aa ma ite kap hoki naa tippua; kootou see lavaa tekkai ite teevo TeAriki aa ma ite teevo hoki naa tippua. 22 Eaa? Taatou e fiffai ma ki haia taatou TeAriki ki manava haaeo i taatou? Taatou e mannatu maa taatou e haimahi are iaa la?*

23 Aaraa tama e hai maa taatou e ttana te ppena te kau vana hakkaatoa. Tevana iaa te kau vana hakkaatoa see lavaa te kaumai se taukareka maa taatou.* 24 Kootou ki see matamata koi ma ki taukalleka naa vana kootou soko kootou. Kootou ki mmata hoki ki te taukareka telaa tama.

25 Naa pukunohi naa manu hakkaatoa e mmoe i naa hare kaikai raa, kootou e lavaa koi te tauia kootou no kkai. Kootou see mee te lope taratara ka vasirisiri ma ki illoa kootou maa te laa ni pukunohi peehea. 26 E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peela, “Te kerekere nei ma naa mee hakkaatoa e takkoto ite kerekere nei, teenaa ni mee TeAriki.”*

27 Ki mee kootou e arumia setama see lotu ki tana hare ma ki kkai kootou, aa ki mee kootou e fiffai, e taukareka maa kootou ki oo no kkai ana kaikai e tuku mai maa kootou. Kootou see vasirisiri ma ki illoa kootou maa te laa ni kaikai peehea. 28 Tevana iaa ki mee setama e vanaatu peela, “Te nei ni kaikai ni hakaara ki naa aitu penappena,” teenaa kootou see kkai naa kaikai naa; kootou ki alloha ite tama e kauatu te taratara naa, 29 ki see mamannatu tammaki te tama naa.

E mee te tama ma ki mee peela, “Ai taku tiputipu e ttana te kai te kau kaikai nei ku tuukia are te hakataakoto telaa tama? 30 Ki mee maa nau e taratara hiahia ki TeAtua i aku kaikai e kai, ko ai te tama ma ki lavaa te taratara hakallika i aku kaikai?”

31 Teenaa, niaa kootou e hai, eaa maa kootou ekkai, aa seai maa kootou e unu, kootou ki hai naa vana kootou naa ki hakanauria TeAtua. 32 Kootou kinnoho hakaraaoi ki see tautau haaeo kootou ma naa Jew, naa tama te laa seai ma ni Jew, aa ma naa tama e lotu i TeAtua. 33 Kootou ki tautari mai ki taku tiputipu. Nau maraa e mee ki fiafia naa tama hakkaatoa i aku vana e mee. Nau see iloa te maanatu i taku tino taukareka; nau maraa e maanatu ki te taukareka naa tama hakkaatoa, teenaa ki ssao laatou no ora.

11

1 Kootou tautari mai ki aku vana e mee, pee ko nau e tautari ki naa vana Christ.*

Ttiputipu naa haahine te lotu

* 10.16 Mt 26.26-28; Mk 14.22-24; Lk 22.19-20 * 10.18 Lev 7.6 * 10.20 Deut 32.17 (LXX)
* 10.22 Deut 32.21 * 10.23 1 Cor 6.12 * 10.26 Ps 24.1 * 11.1 1 Cor 4.16; Phil 3.17

² Nau e hiahia ikootou maraa e mannatu mai kiaa nau, aa kootou hoki etautari ki aku akonaki nikauatu kikootou. ³ Tevana iaa nau ehiihai maa kootou killoa maa Christ etakoto hakamaatua iaruna naa taanata hakkaatoa. Tetanata ehiaaavana raa etakoto hakamaatua iaruna tanaaavana, aa TeAtua etakoto hakamaatua iaruna Christ. ⁴ Tetanata e uhi tanapisouru katuu notaku aa ka hakaeta naa taratara TeAtua imua te henua elotu raa, te tanata naa e hakanaparia aia te Tama e noho hakamaatua iaa ia, teenaa ko Christ. ⁵ Aa te ffine etaku ka hakaeta naa taratara TeAtua imua te henua elotu, iaa see uhi tanapisouru raa, te ffine naa e hakanaparia aia tanaaavana. Aia emee koi ma se ffine etasi tana lauru nommore hakaoti. ⁶ Ki mee te ffine raa see uhi tana pisouru, a ia ki tasi tana lauru ki mmore. Aa ki mee aia enapa tetasi tana lauru, a ia ki uhi tana pisouru. ⁷ Te tanata raa ki see uhi tana pisouru, i te aa, te tiputipu TeAtua etakoto itetanata. Teenaa naa mahi TeAtua etakkoto itetanata, aa naa mahi tetanata raa etakkoto ite ffine.* ⁸ TeAtua ni see penapena te tanata raa i te haitino te ffine. Seai. Te ffine raa are ni penaa TeAtua i te haitino tetanata. ⁹ TeAtua ni see penapena te tanata raa ma ki tokonaki ki te ffine. Seai. A ia ni penapena te ffine ki tokonaki ki te tanata.* ¹⁰ Teelaa e taukareka ai maa te ffine raa ki uhi tanapisouru kikkite naa ensol, teenaa killoa laatou maa te ffine raa etakoto ilaro naa mahi tanaaavana. ¹¹ Tevana iaa, i te vasi naa ora taatou e hakapaa ki TeAriki raa, te tanata raa e noho ki tokonaki ki te ffine. Peelaa hoki, te ffine raa e noho ki tokonaki ki te tanata; laaua see nnoho hakakkee kilaa. ¹² Imua raa TeAtua ni penapena te ffine i te haitino te tanata. Aa i te ssao nei, te tanata raa ku haanauria mai te ffine. Teenei ko TeAtua raa e mee naa mee hakkaatoa ki ssura.

¹³ Eaa? Kootou emannatu maa etaukareka maa te ffine raa ki see uhi tanapisouru katuu notaku ki TeAtua iloto te hare lotu? ¹⁴ I te maarama nei raa, te lauru ehualloa tetanata raa, teenaa se hakanapa, ¹⁵ aa ki te ffine raa iaa, teenaa selaakei aana. Teenaa selauru ehualloa ekauake TeAtua ki uhi tanapisouru. ¹⁶ Ki mee setama emaanatu ma ki hakatautau maaua ite mee nei, aia ki maanatu hakaraaoi. Teenei kote arakoi tokotasi maatou aa ma naa tama katoo elotu i TeAtua raa e illoa maa etonu. See hai ara hoki.

Te kaikai TeAriki

¹⁷ Nau kutaratara atu hoki itelaa mee. Nau emee kitaratara atu killoa kootou iaa nau see hiahia ite tiputipu kootou ehakasura inaa saaita kootou maraa ehakakkutu kilotu. Te tiputipu kootou ehakasura naa ehakallika, teenaa seai setiputipu etaukareka. ¹⁸ Ite kaamata raa, nau elono maa kootou see meeme hakapaa inaa saaita kootou ehakakkutu kilotu. Nau see iloa maa teenei ni taratara maaoni ma seai. ¹⁹ Ki mee maa teenaa ni taratara maaoni, e taukareka hoki ki mavvae kootou, ki mattino naa tama elotu maaoni aa ma naa tama seelotu maaoni. ²⁰ Inaa saaita kootou maraa ehakakkutu kilotu raa, teenaa seai kote Kaikai TeAriki naa ekkai ai kootou. ²¹ Kootou maraa see illoa te ttari ki aaraa tama kikkai kootou hakapaa. Teenaa kote vana aaraa tama ikootou ettaka ka hiikkai, aa aaraa tama iaa ku vvare hakaoti inaa unu laatou naa vai mmara. ²² Kootou ku aa? Kootou ku see hai hare kikkai ka unu hakaraaoi kootou? Kootou emannatu maa telotu TeAtua raa se mee vare kootou? Naa tama ennoho hakaaroharaa ku nnapa ite tiputipu

kootou e hakasura naa. Nau ka taratara atu peehea ki kootou? Kootou e mannatu maa nau e hakanau hakamaarie i kootou? Seai iloo!

²³ Nau nitoo i TeAriki naa akonaki teelaa nikauatu nau ki kootou. Teenaa, i te poo Judas nitoomai ia naa tama hakamaatua naa Jew raa no tauhia TeAriki Jesus raa, Jesus nitoo te haraoa raa no taku ki TeAtua.

²⁴ Ki oti raa, ttohi iloo te haraoa raa no mee ake ki ana disaipol, “Teenei taku haitino, e hookii atu maa kootou. Kootou too te haraoa nei no kkai, aa kootou ku hakamallona iaa nau.” ²⁵ Peelaa hoki, i te saaita laatou ni oti te kkai raa, Jesus nitoo te kap raa no mee ake peelaa, “Te kap nei kote ara hoo TeAtua epenapena, teenaa e hakattino ki taku ttoo. Kootou unu te kap nei, aa kootou ku hakamallona iaa nau.”*

²⁶ Te mee nei e mee maa te kau saaita kootou ekkai te haraoa nei ka unu i te kap nei raa, kootou e huriake te mate TeAriki no tae ki tana sao ma ki au. ²⁷ Ki mee setama ekai te haraoa nei ka unu te kap nei ma ni mee vare koi raa, te tama naa e hai hakallikaina a ia te haitino ma tetoo TeAriki. ²⁸ Aa teenaa, kootou ki hakattonu naa tiputtipu kootou imua kootou ekkai te haraoa raa ka unu i te kap naa. ²⁹ I te aa, ki mee te henua e kkai vare te haraoa ka unu vare te kap nei, aa see mannatu peelaa maa teenei kote haitino TeAriki, teenaa naa tama naa ku ssee laatou ara soko laatou ki hakatonotonu TeAtua ilaatou. ³⁰ Teenaa kote vana telopo tama i kootou e mmaki ka matanaenna. Aaraa tama hoki i kootou ku oti te mmate. ³¹ Ki mee taatou e hakatonu hakaraaoi naa tiputtipu taatou imua, teenaa taatou ma ki see takkoto, ilaro te hakatonu TeAtua. ³² Tevana iaa taatou e hakatonotonusia TeAtua ki see hai haaeoina taatou hakapaa ma naa tama te maarama nei.

³³ Aku taaina ma aku kave nei, saaita kootou e hakakkutu ki kkai te Kaikai TeAriki raa, kootou ki ttari ki kaatoa atu hakkaatoa kootou.

³⁴ Ki mee setama i kootou e hiikai, aia kikai hakaoti itana hare, ki see hakatonotonusia kootou TeAtua i naa sosorina see ttonu kootou.

Nau ma ki hakatonu atu aaraa mee i taku saaita ma ki tae atu.

12

Naa mee e taukalleka TeAitu Tapu

¹ Teenei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou i naa tiputipu naa mee e taukalleka TeAitu Tapu e hookii.

Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maaoni i naa mee naa. ² Kootou e illoa maa te saaita kootou koinnoho i te pouuri raa, kootou ni usuhia te lopo vana kilotu kootou ki naa aitu e mmate. ³ Nau e hiihai maa kootou ki illoa maa te tama e taka ma TeAitu Tapu raa, see lavaa te taratara haaeo i Jesus. Peelaa hoki, te tama see taka ma TeAitu Tapu raa see lavaa te taratara maa Jesus ko TeAriki.

⁴ E takkoto te kau mee e taukalleka, tevana iaa teelaa ko TeAitu tokotasi naa e hookii naa mee naa. ⁵ E takkoto te kau heuna taatou ki mee, tevana iaa teelaa ko TeAriki tokotasi raa e heheuna ai taatou. ⁶ Te tama koi e kee i ana tihuna i naa heuna, tevana iaa teelaa ko TeAtua tokotasi naa e mee naa tama hakkaatoa kitiffuna i naa heuna laa-tou naa.

⁷ TeAtua e huri mai iloto te ora te tama i naa tiputipu TeAitu Tapu, ki tokonaki taatou ki naa tama hakkaatoa. ⁸ TeAitu e kauake ki te tama te akonaki ki atamai, aa ki telaa tama, TeAitu tokotasi naa e kauake te akonaki ki illoa i te kau vana. ⁹ TeAitu tokotasi naa hoki e kauake ki te tama te hakataakoto e haimahi, aa ki telaa tama, TeAitu naa

* 11.25 Ex 24.6-8; Jer 31.31-34

e kauake naa mahi kihakamasike naa maki. ¹⁰ TeAitu e kauake ki te tama naa mahi kihuriake naa mahi TeAtua; ki telaa tama, naa mahi kihakaea naa taratara TeAtua; ki telaa tama, naa mahi ki ilotia naa vana aitu maaoni aa ma naa vana hakalellesi; ki telaa tama, naa mahi kitaratara ki naa taratara ekkee, aa kitelaatama a Ia e kauake naa mahi kihuriake te hakataakoto naa taratara naa. ¹¹ TeAitu Tapu tokotasi nei e huri mai naa vana nei hakkaatoa ki taatou. Naa mahi nei e vaaea mai TeAtua i tana hiihai, teenaa te tama koi e kee ana mahi.*

Te haitino Jesus Christ

¹² Te haitino te tama e mee te lopo tamaa kina e kkee i naa heheuna laaou. Niaaina maa te haitino naa e mee te lopo tamaa kina raa, teenaa se haitino koi tokotasi. Teenaa te tino tama Christ e tiputipu peenaa.* ¹³ Niaaina maa koe se Jew aa seai maa koe seai se Jew; niaaina maa koe se poe aa seai maa koe seai se poe, taatou ni hakaukau tapuina TeAitu tokotasi kittaka taatou maa se haitino tokotasi. Teenaa TeAtua nikaumai Ia TeAitu raa ki takoto iloto naa hatumanava taatou hakkaatoa.

¹⁴ Taatou e illoa maa te haitino tetama see mee tana kina tokotasi koi. Seai. Telopo tamaa kina e heheuna hakapaa ma se haitino tokotasi. ¹⁵ Kimee maa tetapuvaeraa etaratara peelaa, "Nau seai se kina ite haitino ia nau seai serima." Niaaina maa ia etaratara peenei, a ia e takoto koi ma se kina te haitino. ¹⁶ Aa ki mee maa te kautarina raa etaratara peelaa, "Nau seai se kina ite haitino, ia nau seai se karamata." Niaaina maa ia etaratara peenei, a ia e takoto koi ma se kina te haitino tetama. ¹⁷ Kimee te haitino raa e heheuna koi ki ana karamata, a ia ma ki lono peehea? Aa ki mee maa te haitino raa e heheuna koi ki ana kautarina, a ia ma ki sunu peehea? ¹⁸ TeAtua ni see penapena te haitino te tama kitipu peenaa. Seai. Telopo tamaa kina hakkaatoa inaa haitino taatou nipeenaa TeAtua no hakapaaria ki hanotonu ma tana hiihai. ¹⁹ Te haitino raa e mee see kaatoa ki mee teelaa se kina koi tokotasi te haitino naa e takoto. ²⁰ Etakoto peenei raa, teelaa nitamaa kina e tammaki, ia teelaa se haitino koi tokotasi.

²¹ Aa teenaa, te karamata raa see lavaa te mee ake ki te rima raa peelaa, "Koe see tau te tokonaki mai kiaa nau!" Peelaa hoki, te pisouru raa see lavaa te mee ake ki naa vae peelaa, "Koorua see tau te tokonaki mai kiaa nau!" ²² Tevana ia, naa tamaa kina te haitino teelaa e mee taatou maa see haimmahi raa, teenaa ko naa kina e tokonaki maaoni iloo ki te haitino. ²³ Naa tamaa kina taatou e mannatu maa see hai vana e taunai raa, teenaa ko naa tamaa kina taatou e mmata ake hakaraa oi iloo; aa naa tamaa kina te haitino teelaa e mmata hakallika raa, taatou e uuhia hakaraa oina iloo taatou. ²⁴ Tevana ia e mee aaraa tamaa kina te haitino etiiake taatou ki takkoto peenaa, ilaatou e mmata taukalleka. TeAtua tana tino ni hakapaaria a Ia te haitino raa ki hakanauria naa tamaa kina teelaa ni see ilotia maa nikina. ²⁵ Aa teenaa, te haitino raa see vaevae. Naa tamaa kina te haitino raa ki heheuna hakapaa ka anaana kilaatou soka laatou. ²⁶ Kimee setamaa kina tokotasi ite haitino e hakallono isu, naa tamaa kina raa hakkaatoa ma ki hakallono isu. Aa ki mee se tamaa kina e hakanauria, naa tamaa kina hakkaatoa hoki ma ki fiafia hakapaa.

²⁷ Kootou naa katoo e mee ma ko te haitino Christ, te tama koi e mee ma se tamaa kina i te haitino naa. ²⁸ TeAtua kuoti te hakanoho ana tama kihia ana heuna. Teena, te heuna mua raa, a la ni hakanoho naa tama ma ni aposol. Te heuna imuri raa, a la ni hakanoho aaraa tama ma ni purepure aana, aa imuri hoki, naa tisa. Kimuri raa, naa tama e huri ake naa mahi TeAtua, naa tama e hakamasike naa maki, naa tama e tokonaki ki aaraa tama, aa naa tama e taratara ki naa taratara e kkee. ²⁹ See mee maa laatou katoo e heheuna ma ni aposol, naa purepure TeAtua, naa tisa. See mee maa naa tama katoo e lavaa te huri ake naa mahi TeAtua. ³⁰ See mee maa laatou katoo e lavaa te hakamasike naa maki, aa maa laatou katoo e taratara ki naa taratara e kkee, aa seai maa laatou katoo e illoa te hakataakoto naa taratara naa. ³¹ Tevana iaa kootou ki oti manava ki tauhia kootou naa mee hakamaatua iloo TeAtua e hookii naa.

Te nei nau ku hakaari atu te ara e taukareka kootou ki tautari.

13

Ttiputipu te laaoi

¹ Niaaina maa nau ellau tetaratara naataratara hakkaatoa te maarama nei aa ma naa taratara naa ensol, tevana iaa ki mee maa nau see manava laaoi i telaa tama, aku taratara naa ni taratara vare koi, e mee pee ko naattani huri te peeloo elikittia. ² Niaaina maa nau e hakaeta naataratara TeAtua ka iloa nau i te lopo vana TeAtua e ffuu; niaaina maa nau e haimahi taku hakataakoto, e tau te nneke naa mouna e llasi no hakatuu ki telaa kina, tevana iaa ki mee maa nau see manava laaoi i telaa tama, nau se tamavare koi. ³ Niaaina maa nau e vaevae aku hekau raa hakkaatoa ki naa tama e nnoho hakaaroa, aa maa nau e tiiake taku haitino ki tuunia; ki mee maa nau see manava laaoi i telaa tama, nau ma ki seai taku vana e taukareka ma ki too i aku vana e mee naa.

⁴ Te tama e manava laaoi raa see illoa te lotoloto nauhie. Aia see manava haao i telaa tama, aa see ahu kia ia. ⁵ Te tama naa see illoa te sosorina tipua ki telaa tama. Aia see maanatu ki tana taukareka soko ia, aa etaka seemuu. Aia see illoa te tuku haao i aaraa tama kiloto tana manava. ⁶ Te tama e manava laaoi maaoni raa see hiahia i naa vana see ttonu. Aia e hiahia are i naa vana e ttonu maaoni. ⁷ Te tama e manava laaoi raa see lavaa te tiiake ia te tiputipu naa. Aia see lavaa te tiiake tana hakataakoto i TeAtua, e taaohi manava peenaa ki TeAtua, aa niaaina maa ni vana peehea e pakkuu atu kia ia raa, a ia e lavatoa te noho seemuu koi.

⁸ Ttiputipu te laaoi nei see lavaa te hakaoti mai. Naa mahi ki hakaeta naa taratara TeAtua raa ma ki hakaoti mai imuri. Te taratara ki naa taratara e kkee raa hoki ma ki hakaoti mai. Te atamai naa tama hakkaatoa i te maarama nei ma ki hakaoti mai hoki. ⁹ I te aa, naa illoa taatou ma naa taratara aitu taatou e hakaeta raa, naa mee naa see kaatoa mai ki taatou. ¹⁰ Ssao te mee e kaatoa raa e tae mai raa, te mee see kaatoa nei ma ki seai.

¹¹ Taku sao ni tamariki raa, aku taratara, aku tiputipu, aa ma taku hakataakoto e mee koi ma ko naa tiputipu te tamariki koi punaamea. Aa te nei nau ku matua raa, te tiputipu te tamariki raa ku tiiake nau. ¹² Ssao nei taatou seki illoa hakaraaoi i naa tiputipu TeAtua. Te mee taatou e kkite i te ssao nei e mee ma se mee e tuu nnehu iloto te kalas. Kimuri taatou ma ki kkite hakaraaoi i naa karamata

TeAtua. I te saaita nei raa, nau see iloa hakaraaaoi i TeAtua. Kimuri nau ma ki iloa hakaraaaoi iloo iaa Ia, e mee pee ko naa iloa hakaraaaoi iloo TeAtua iaa nau.

¹³ I te saaita nei iaa, naa tiputipu e toru nei ma ki takkoto hakaoti: Teenaa ko te hakataakoto tonu, te noho hakalavatoa kattari, aa te manava laaoi. Inaa tiputipu e toru nei raa, te manava laaoi raa e takoto i aruna.

14

Ttiputipu aaraa mahi TeAitu

¹ Kootou kittaka ma te manava laaoi, aa kootou kukkana ki tauhia kootou naa mahi taukalleka TeAitu. Naa mahi hakamau ki tauhia kootou raa, teenaa ko naa mahi ki hakaeta naa taratara TeAtua. ² Naa tama e taratara ki naa taratara ekkee raa see taratara ki aaraa tama, laatou e taratara tonu ki TeAtua. See hai tama e iloa i naa taratara laatou e hai naa. Naa tama naa e tauria TeAitu ki tarataraina laatou naa taratara TeAtua teelaa see ilotia. ³ Naa tama e hakaeta naa taratara TeAtua raa iaa e taratara tonu ki te henua no tokonaki atu ki laatou, ki hakatipuina naa hakatina naa tama naa, aa ki saapai atu ki naa ora laatou. ⁴ Naa tama e taratara ki naa taratara ekkee raa e tokonaki koi ki laatou sokolaatou. Naa tama e hakaeta naa taratara TeAtua iaa e tokonaki ki naa tama te lotu hakkaatoa.

⁵ Nau ehiihai maa kootou hakkaatoa ki taratara ki naa taratara ekkee, tevana iaa nau emaanatu maa e taukareka are kimee maa kootou kihakaeta naa taratara TeAtua. Kimee setama e taratara ki naa taratara ekkee, e taukareka maa telaa tama ki huri naa taratara naa ki te taratara kootou ellono. Kootou ki mee peenaa ki lavaa kootou te tokonaki ki kootou hakkaatoa. Aa ki mee see hai tama e noho ki huria naa taratara naa, e taukareka maa kootou ki hakaeta koi naa taratara TeAtua.

⁶ Aku taaina ma aku kave nei, taku saaita ma ki hanatu ki kootou raa, se aa e taukareka ki mee maa nau e taratara atu ki te taratara kootou see illoa? Seai iloo! Aa ki mee nau e hakaeta atu naa taratara TeAtua nikaumai kiaa nau ka taratara hoki nau itana atamai, aa maa nau e hakaeta ana taratara aitu ka kauatu ana akonaki raa, teenaa nau e tokonaki maaoni ki kootou.

⁷ Hakatuu ki naa manava kootou inaamee e hakatanitani pee ko naa poronu ma naa ukulele. Ki mee setama see llau e hakatani mai naa mee naa raa, naa mee naa ma ki ttani huri koi. Taatou ma ki illoa ma semako peehea te tama raa e hakatani? ⁸ Kimee tetama e iriiri te puu raa see iri hakaraaaoi te puu, taatou ma ki illoa peehea maa te ttau raa kutae mai? ⁹ Peelaa hoki, e hai tama peehea ma ki illoa inaa taratara kootou, kimee maa kootou e taratara ki naa taratara ekkee? Teenaa naa taratara kootou naa ni taratara matani koi!

¹⁰ Etakkoto te kau taratara hakkaatoa ite maarama nei, tevana iaa see hai taratara e mee maa seai tana hakataakoto. ¹¹ Ki mee nau see iloa i naa taratara e kaumai aaraa tama raa, naa tama naa ma ki mannatu maa nau se horau, aa nau hoki ma ki maanatu maa laatou ni horau. ¹² I kootou e fifai ma ki tauhia kootou naa mahi TeAitu raa, kootou ki hakamakii ki heheunatia kootou naa mahi e lavaa te hakatipu te lotu.

¹³ Te tama e taratara ki naa taratara ekkee raa, a ia ki taku ki TeAtua ki kauake naa mahi ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa. ¹⁴ Kimee nau e taku ki naa taratara ekkee, taku mouri e taku; taku hakataakoto iaa see iloa. ¹⁵ Nau ka mee peehea? Taku mouri

ma ki taku, tevana iaa nau ma ki taku hoki ma taku hakataakoto. Taku mouri ma ki huahua, tevana iaa nau ma ki huahua hoki ma taku hakataakoto. ¹⁶ Ki mee too mouri koi etaku ka taratara hiahia i TeAtua, naa tamavare elotu hakapaa kootou naa ma ki nnuu atu no mee maa, “Amen” ki ootaku naa peehea? Teena ilaatou ma ki see illoa maa koe etaratarara maa eaa. ¹⁷ Niaaina maa koe etaku ka taratara hiahia hakaraa oi iloo i TeAtua raa, aaraa tama see tokonakina a koe.

¹⁸ Nau e hiahia i TeAtua iaa nau maraa etaratarara ki naa taratarara e kkee i te kau saaita. See hai tama i kootou e tae kiaa nau i te mee nei. ¹⁹ Tevana iaa iloto telotura, nau e hiihaiare maa nau kipesi ni puku taratarara maaku e rima teelaa e ilotia, ki tokonaki ki aaraa tama. Te mee naa e taukareka are maa nau e kauake ni puku taratarara e sinahuru simata i naa taratarara e kkee.

²⁰ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki see sosorina pee ko naa tamalliki i naa hakataakoto kootou. I te vasi te tiputipu e hakallika raa, kootou ki mee ma ni tamalliki seki illoa te tiputipu naa, tevana iaa kootou ki mee ma ni tama ku mattua i naa hakataakoto kootou. ²¹ I te Laupepa Tapu raa e sissii maa, “Naa tama e taratarara ki naa taratarara e kkee raa ma ki kauake aku taratarara raa ki naa tama taku kanohenua, te nei TeAtua e mee pe nei.

Nau ma ki taratarara mai i naa maaisu naa horau, tevana iaa naa tama taku kanohenua raa ma ki see hakannoo kiaa nau.”*

²² Aa kootou nei ku illoa, te taratarara ki naa taratarara e kkee raa, teena se hakailoa TeAtua ki naa tama see lotu, seai ko naa tama elotu. Aa te hakaia naa taratarara TeAtua raa iaa, teena se hakailoa TeAtua ki naa tama e lotu, seai ko naa tama see lotu.

²³ Ki mee maa telotura kato e hakakkutu hakapaa no massike naa tama naa hakkaatoa no taratarara ki naa taratarara e kkee, aa ki mee ni tamavare see lotu e uru atu, naa tama naa ma ki see vana maa kootou kato ku vware? ²⁴ Aa ki mee kootou hakkaatoa e hakaia naa taratarara TeAtua i te saaita naa tamavare see lotu raa e uru atu raa, naa tama naa ma ki illoa maa laaou ni tama haisara i naa taratarara laaou ellono. ²⁵ Naa hakataakoto laaou e huu naa ma ki hakassaa ina ki te maarama, aa teena laaou ma ki ttuu ki naa turi laaou no lotu ki TeAtua, ka taratarara pe laa, “Ni maaoni, TeAtua e noho ma kootou i te kina nei.”

Te tiputipu ki hakasura iloto te lotu

²⁶ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratarara raa ko te mee nei: Saaita kootou e hakakkutu kilotura, emee te tama ma ki hua tana mako te lotu, telaa tama iaa e mee te taratarara akonaki, aa telaa tama e mee te taratarara e kauake TeAtua, aa telaa tama e taratarara ki naa taratarara e kkee, aa e mee telaa tama ma ki huri ake te hakataakoto naa taratarara naa. Naa mee naa hakkaatoa e ssura ki tokonaki ki te lotu. ²⁷ Ki mee maa setama emee ki taratarara ki naa taratarara e kkee, se takarua ma te takatoru ki taratarara, te tama imuri telaa tama, aa telaa tama ki huri ake te hakataakoto naa taratarara naa. ²⁸ Tevana iaa ki mee maa se hai tama e noho ki huri ake te hakataakoto naa taratarara naa, te tama e taratarara ki naa taratarara e kkee raa ki noho seemuu no taratarara kiaa ia soko ia ma TeAtua. ²⁹ Te takarua ma te takatoru i naa tama ni kauake naa taratarara TeAtua raa ki taratarara, aa aaraa tama iaa ki hakatonutonu naa taratarara laaou naa. ³⁰ Aa ki mee maa setama e noho ilaatou e kauake tana taratarara TeAtua ki taratarara, te tama ni tuu no taratarara raa

* 14.21 Is 28.11-12

ki mmosi ana taratara. ³¹ Kootou katoo e layaa te hakaee naa taratara TeAtua, te tama imuri telaatama, ki akoako kootou hakkaatoa, aa ki saapai kootou ki kootou. ³² Te tama e hakaee naa taratara TeAtua raa ki lavaa te roorosi hakaraaoi ki naa mahi TeAitu naa, ³³ i te aa i TeAtua see hiihai maa taatou elotu huri; a Ia e hiihai maa taatou kimeeme hakapaa aa taatou kulotu hakaraaoi.

E mee pee koiloto naakuturana katoo naatama TeAtua raa, ³⁴ naa haahine raa ki nnoho seemuu i te saaita elotu. Laatou seelavaa te mee ni taratara maa laatou. Naa Loo Moses raa e mee hoki maa laatou ki hakannoo ki naa tama hakamaatua te lotu. ³⁵ Ki mee maa laatou e fiffai maa laatou e illoa i se mee, laatou ki vasiri ki naa aavana laatou raa i te saaita laatou ettae ki naa hare laatou. Teenaa se vana hakanapa maa te ffine e tuu no taratara iloto te lotu.

³⁶ Kootou e mannatu maa naa taratara TeAtua raa ni kaamata mai i kootou? Seai! Kootou e mannatu maa naa taratara TeAtua raa ni kaumai ma ki kauatu koi ki kootou soko kootou? Seai hoki! ³⁷ Ki mee maa setama e hai maa ia kotepure TeAtua, aa maa ia etaka ma naa mahi TeAitu Tapu, te tama naa ki illoa maa aku taratara e sissii atu nei ko te taratara hakamaatua TeAriki. ³⁸ Ki mee maa ia see hakannoo mai ki te taratara nei, kootou see hakannoo kiaa ia.

³⁹ Aa teenaa, aku taaina ma akukave nei, kootou ki oti manava ki hakaee kootou naa taratara TeAtua, te vana iaa kootou see puuia kootou te taratara ki naa taratara ekkee. ⁴⁰ Naa mee hakkaatoa ki heheunatia i te ara maaoni aa i te ara e tonu.

15

Te masike ana Christ i te mate

¹ Aku taaina ma akukave nei. Nau e hiihai maa kootou ki mannatu i te Lono Taukareka ni hakaee atu nau, teelaa nitoa kootou aa teelaa etaohi manava ai kootou. ² Teenaa ko te Lono Taukareka ni hakaee atu nau ki kootou. Kootou ma ki hakassaoria te Lono Taukareka nei, ki mee naa taratara nei e tauhia kootou ki mau, aa ki mee seai raa, kootou naa nilotu vare koi.

³ Nau ni hakaee atu ki kootou aku taratara ni too i TeAtua, i teenaa ni taratara hakamaatua iloo. Naa taratara naa e mee peelaa: Christ ni mate ki uia naa haisara taatou, e mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu.* ⁴ A Ia ni tanumia aa ni hakamasikeria no ora imuri naa aso etoru, e mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu.* ⁵ A Ia ni hakasura ki Peter, aa ki oti raa hakasura iloo Ia ki tana taka sinahuru maa ttakarua aposol.* ⁶ Kimuri raa, hakasura iloo Ia i te saaita tokotaji ki naa tama e ttoe i te rima naa rau i naa tama e tautari kiaa Ia. Te mahi ana naa tama naa koi ora i te saaita nei, aaraa tama iaa ku oti te mmate. ⁷ Ki oti raa, hakasura iloo Ia ki James, aaraa hakasura iloo Ia ki ana aposol raa hakkaatoa.

⁸ Nau nei ko te tama ni hakasura mai a Ia hakamuri hakaoti, niaaina maa nau e mee ma se tamariki e irikina i taku saaita ni haanauria mai.* ⁹ I te aa ia naunei etaka ilaro hakaoti naa aposol hakkaatoa. Nau seetau te heheuna ma se aposol, iaa nau ni mee pakavaina a nau naa tama te lotu TeAtua.* ¹⁰ Te vana iaa TeAtua ni aroha iaa nau, teenei etiputipu ai nau peenei. A Ia ni see aroha vare iaa nau; aku heuna nei ellasi are i naa heuna aaraa tama, te vana iaa nau see heheuna ki aku tino mahi; te laaoi TeAtua e heheuna iaa nau.

* **15.3** Is 53.5-12 * **15.4** Ps 16.8-10; Mt 12.40; Acts 2.24-32 * **15.5** Mt 28.16-17; Mk 16.14; Lk 24.34,36; Jn 20.19 * **15.8** Acts 9.3-6 * **15.9** Acts 8.3

11 Niaaina maa teelaa ko nau raa ni hakaēa atu, aa seai maa teelaa ko aaraa tama raa ni hakaēa atu, teenei ko naa taratara maatou hakkaatoa e hakaēa, aa teenei ko naa taratara ni toa kootou.

Taatou ma ki massike ma te ora maaoni

12 Ki mee maa maatou ni hakaēa atu maa Christ ni hakamasikeria i te mate, peehea naa taratara aaraa tama i kootou maa naa tama e mmate raa ma ki see hakamasikeria i te mate? 13 Ki mee maa naa tama naa e taratara maaoni raa, teenaa e mee maa Christ nisee hakamasikeria i te mate hoki. 14 Aa ki mee maa Christ nisee hakamasikeria maaoni raa, teenaa maatou see hai taratara ki hakaēa atu, aa kootou see hai mee ki hakattina. 15 Maatou nei hoki ku tarataraina maa maatou nitama e taratara kailallao i TeAtua, imaatou ni hakaēa atu maa Christ ni hakamasikeria TeAtua. 16 Ki mee maa naa tama ni mmate raa see hakamassikeria, teenaa e mee maa Christ hoki nisee hakamasikeria. 17 Aa ki mee Christ ni see hakamasikeria raa, kootou naa ni lotu vare koi ki te tama koi moe ka mate. Kootou naa koi noho ma naa haisara kootou. 18 Te mee naa hoki ma ki mee ma naa tama e illoa i Christ aa ku oti te mmate raa ku mmate hakaoti. 19 Ki mee maa taatou e hakatina maa Christ e tokonaki koi ki taatou i te saaita taatou e noho i te maarama nei raa, taatou nei ko naa tama are ettaka hakaaroa i naa tama hakkaatoa i te maarama nei.

20 Tevana iaa te taratara maaoni raa e mee maa Christ ni hakamasikeria TeAtua i te mate, ki hakaēa mai ki taatou maa naa tama ku oti te mmate raa ma ki haka massikeria hoki a Ia. 21 Te mate raa ni sura mai i te vana te tama tokotasi ni mee, peela hoki naa tama e mmate raa e hakamassikeria i te vana telaa tama e mee. 22 Te henua katoo e mmate i naa ora laaou e hakauu ki Adam, peela hoki te henua katoo ma ki haka massikeria no ora, i naa ora laaou e hakauu ki Christ. 23 Naa tama katoo e takkoto naa sao laaou e tukua ki haka massikeria: Christ ni hakamasikeria imua, aa tana sao ma ki a hemai raa, naa tama hakkaatoa e tautari kua Ia raa ma ki haka massikeria hoki. 24 Aa teenaa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa raa kutae mai; Christ ma ki hetaa no lavaa a Ia naa tuku, naa hakamau, aa ma naa aitu haimahi te maarama nei, aa ma ki hookii ake te Nohorana raa ki TeAtua Tamana. 25 I te aa, i Christ ki noho hakamaatua kitae kite saaita TeAtua ku oti te taaia a Ia hakkaatoa naa tama e tautau haaeo ma Ia raa notukua ilaro naa tapuvae te tama naa. 26 Naa mahi hakaoti ma ki seua raa ko naa mahi te mate. 27 I te aa, i te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa mee hakkaatoa ni tukua TeAtua ilaro ana tapuvae.” Taatou iaa e illoa maa te taratara e mee maa, “naa mee hakkaatoa” raa, see mee i TeAtua, te tama e tukua a Ia naa mee hakkaatoa ki takkoto ilaro Christ. 28 Tevana iaa i te saaita naa mee hakkaatoa raa ku oti te tukua ki takkoto ilaro teroorosi Christ raa, teenaa a Ia tanatino, te Tama TeAtua, ma ki hakanoho soko Ia ilaro TeAtua, te tama ni tuku naa mee hakkaatoa ilaro aana, aa teenaa TeAtua ma ki noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa.

29 Ki mee maa naa tama ku oti te mmate raa see lavaa te massike mai i te mate, ai teelaa seara peehea aaraa tama e hakauu tapu ma ki tokonaki laaou ki naa tama ku oti te mmate? Se aa laaou e mannatu ma ki mee? Ki mee maa teenaa sevana maaoni pee ko naa taratara aaraa tama maa te mate raa ma ki see hakamasikeria no ora, ai aaraa tama iaa e hakauu tapuria ki tokonaki laaou ki naa tama ku oti te mmate? 30 Ki mee maa naa tama e mate raa

ma ki see hakamassikeria, ai maatou ku hakauru are ki te kau haae ki tauppiri maatou ki mmate ite kau saaita? ³¹ Aku taaina ma aku kave nei. Nau etaupiri kimate inaaaso hakkaatoa! Nau etaratara atu naame nei iaa nau ehiahia ikootou, inaa ora taatou ehakauu ki Jesus Christ, TeAriki taatou. ³² Kimee maa nau ni hetaa vare koi ma naatama ehia ma ni “manu vao kaitama” ite kina nei, iEpises, itakutino hiihai, seaa nau nitoo itakuvana nimee naa? Aa kimee maa naatama emmate raa ma ki see hakamassikeria, teenaa, taatou ku tau koi maa te taratara emee peelaa, “Taatou ki kkaai ka unu hakaoti, i taiao taatou ku mmate.”*

³³ Kootou mmata kisee hakarereesia kootou. “Naa sosorina taukalleka kootou naa e lavaa te huria i naa tama e hakallika e ttaka ma kootou.” ³⁴ Kootou ki tiiake naa sosorina haisara kootou, aa kootou ku ahe no mannatu hakaraaoi. Nau ku taratara atu te mee nei ki nnapa kootou: Araa tama i kootou seki illoa iloo i TeAtua.

Te haitino e hakamasikeria i te mate

³⁵ E mee te tama ma ki vasirisiri peelaa, “Naa tama ku oti te mmate raa ma ki hakamassikeria peehea? Ni haitino peehea ma ki massike ma naatama naa?” ³⁶ Teenaa nitaratara vvare koi! Kootou e illoa maa te hua laakau e toria raa see lavaa te somo ite saaita naa koi. Kimee maa te hua laakau naa see moe iloto te kerekere raa ki para imua, telaakau naa see lavaa te somo are. ³⁷ Te laakau ku oti te somo no lasi raa see hakaranatia kootou no toria ma ki somo hoki. Seai. Kootou e toria are kootou naa hua te laakau naa. ³⁸ Saaita te hua laakau naa e somo raa, teelaa ko TeAtua raa e penapena naa tiputipu te laakau e somo ake naa, te laakau koi e kee ana tiputipu.

³⁹ Aa naa haitino naa mee katoo e ora raa seai kote haitino tokotasi. Naa tama raa e mee naa haitino e tiputtipu ki te tiputipu tokotasi; naa manu raa e kkee; naa manulelee raa e kkee, aa naa ika raa hoki e kkee.

⁴⁰ Teelaa hoki e mee naa haitino te lani aa ma naa haitino te kerekere. Te hakasoro mmata naa haitino te lani e kee ma te hakasoro mmata naa haitino te kerekere. ⁴¹ Telaa raa emee tanatino tiputipu hakasoro mmata, te marama raa telaa tiputipu hakasoro mmata, aa naa hetuu raa e kkee naa hakasoro mmata laatou; aa iloto iloo naa hetuu naa raa, naa hetuu e kkee hoki naa hakasoro mmata laatou.

⁴² Teenaa te tiputipu ma ki sura i naa tama e mmate e hakamassikeria no ora. Saaita te haitino te tama e tanumia raa, teenaa se haitino emoe no para; tana saaita e hakamasikeria raa, te haitino naa ma ki takoto mata ora peenaa. ⁴³ Itana tanumia ana raa, te haitino naa e tiputipu hakallika ka matanaenae, aa tana saaita e hakamasikeria raa, te haitino naa ma ki hakasoro mmata ka mata ora.

⁴⁴ Itana tanumia ana raa, teenaa se haitino te maarama nei, aa itana saaita e hakamasikeria raa, teenaa se haitino e hakaoratia TeAitu. Kimee maa emee te haitino te maarama nei, teenaa e mee hoki te haitino aitu. ⁴⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “TeAtua ni penapena te tama mua raa no kauake tana ora, tana inoa ko Adam”, tevana iaa te Adam hakamuri raa ko TeAitu hakaora tama.* ⁴⁶ Teelaa seai ko te haitino aitu raa ni hakasura mai imua, teelaa ko te haitino te maarama nei are, aa ki oti raa te haitino aitu. ⁴⁷ Te Adam mua, te tama nipenaa kite kerekere, se tama te maarama nei. Te Adam hakamuri raa iaa, teenaa se tama ni sura mai ite lani. ⁴⁸ Naa tama te maarama nei e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere.

* 15.32 Is 22.13 * 15.45 Gen 2.7

Naa tama te laniraa iaa ettaka ma te tiputipu te tama ni sura mai i te lani. ⁴⁹ Taatou e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere, peelaa hoki taatou ma ki ttaka ma te tiputipu te Tama te lani.

⁵⁰ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara raa ko te mee nei: Te mee e sura mai i te pukunohi aa ma i te ttou raa see lavaa te noho i te Nohorana TeAtua, aa te haitino e moe no para raa see lavaa te too te ora e ora hakaoti.

⁵¹ Kootou hakannoo mai kikauatu nau te taratara huu nei: Taatou ma ki see mmate hakkaatoa, tevana iaa i te saaita te puu hakaoti e tani raa, taatou ma ki ffuri no kkee. ⁵² Naatinotama taatou ma ki hakateki no ffuri, ma ki vave ma ko naa kkemo te karamata. Ssao te puu hakaoti e tani raa, naa tama ni mmate raa ma ki haka massikeria, aa laatou ma ki see lavaa hakaoti te mmate. Taatou hoki, naa tama koi ora, ma ki hurisia no kkee.* ⁵³ Ite aa, i te mee e moe no para raa ki hurisia ki takoto ka ora peenaa; te mee ma ki mate raa ki hurisia ki takoto see mate. ⁵⁴ Teenaa, i te saaita te vana nei ku sura, aa te mee e moe no para raa ku oti te huri no takoto ka ora raa, teenaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ma kittino. Teenaa ko naa taratara e mee maa, “Te mate raa ku see haimahi i aruna taatou! Ana mahi ku oti hakaoti!”* ⁵⁵ “Te mate nei, teehea oo mahi e laka i aruna naa mahi maatou? Te mate nei, teehea oo mahi e mee ki hakallono isu maatou?”*

⁵⁶ Te mate raa ekauake anamahi te haisara ki haia te tama ki hakallono isu, aa te haisara raa e kauake ana mahi naa Loo Moses. ⁵⁷ Tevana iaa taatou ki fiafia i TeAtua, i taatou e tokonakina mai TeAriki Jesus Christ, ki lavaa taatou te hakahiti vaaruna te mate ma naa haisara taatou.

⁵⁸ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki taaohi manava i TeAtua. Kootou e illoa maa naa heuna TeAriki e haia kootou naa sei ni heuna vare. Kootou ki heheuna hakappuru kilavaa kootou naa heuna TeAriki.

16

Paul e taratara i naa mane

¹ Teenei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai i naa mane kootou e ssiko ki tokonaki ki naa tama TeAtua i Judea. Kootou tau-tari ki taku vana ni mee ake ki naa tama naalotu i Galesia ki mee.*

² Inaa Hakamarolloo katoou, kootou, te tama koi ki ffana no tuku hakavasi ni mane maana, e hano koi ma tana kooina e vana ia maa e tau i ana mane i tana heuna, ki see mee maa kootou ki ffuri no ssiko mane i taku saaita e hanatu. ³ Taku saaita e tae atu raa, kootou kutuku ni tama maa kootou ki too naa mane kootou naa ki Jerusalem. Nau ma ki kauake naa pas laatou ki oo ma laatou. ⁴ Aa ki mee maa nau ki hano hoki ma laatou, nau e lavaa te oo maatou hakapaa.

Te maanatu Paul

⁵ Nau ma ki hakataka mai i naa matakaaina vaaroto Masedonia imua, kimuriare nau ku hanatu no mmata i kootou.* ⁶ Nau e maatino i aku noho hakamaarie ma kootou, i aa nau e maanatu ma ki noho nau ma kootou i te ssao te saumakallii elasi, aa teenaa kootou ku lavaa te tokonaki mai ki lavaa nau te horau ki aaraa kina. ⁷ Tevana iaa nau see hiihai maa takusao e noho taatou raa e potopoto koi. Ki mee TeAriki e hiihai, teenaa nau ma ki noho rooroa ma kootou.

⁸ Nau ma ki noho i te kina nei, i Epises, ki tae ki te aso te Pentekos.*

* 15.52 1 Thes 4.15-17 * 15.54 Is 25.8 * 15.55 Hos 13.14 (LXX) * 16.1 Rom 15.25-26

* 16.5 Acts 19.21 * 16.8 Lev 23.15-21; Deut 16.9-11

⁹ Ite aa, iaa nau emee akulopoheuna ellasi etakkoto kimee ite kina nei. Nau e iloa maa etammaki naatama ite kina nei elotoffaaeo imaatou.✧

¹⁰ Kimee maa Timothy ehanatu peenaa ki kootou, kootou kummata ake hakaraaai kiaa ia, ki hakauaua ia i tana noho e noho ma kootou, ite aa ia ia e heheuna hoki inaa heuna TeAriki ma ko nau.✧

¹¹ Kootou see ttoka atu maa ia se tama koi see iloa inaa vana. Kootou haia ana vana kittonu kiahemai hakaraaai aia kiaa nau; ia nau enoho ka ttari atu kiaa ia ma naa taaina ma naa kave taatou.

¹² Teenei nau kutaratara atu ite taina taatou, Apollos. Ttama naa maraa eppuratia ana nau peenaa kihanatu ia ma naa taaina taatou nommata ikootou. Tevana ia aia see hiihai maa ia ehanatu ite saaita nei. Tana sao e maanatu maa etaukareka raa, aia ma ki hakasura atu.

Naa purepure hakaoti Paul

¹³ Kootou ki rooroosi hakamattonilokoi. Kootou ki taao hi manava i TeAtua; kootou see pporo; kootou ki makkaa. ¹⁴ Kootou ki heheuna ma te manava laaoi.

¹⁵ Kootou e iloa maa Stefanas ma tana haanauna raa ko naa tama mua nilotu i Greece. Laatou e heheuna ka tokonaki ki naa tama TeAtua. Akutaaina ma aku kave nei.✧ ¹⁶ Nau ehiihai maa kootou ki hakannoo ki naa tama peenaa aa ma naa tama hoki e heheuna hakapaa ma naa tama naa.

¹⁷ Nau ehiahia i Stefanas, Fortunatus, aa ko Akaikus ku oomai no noho maatou. Naa heuna kootou ku seelavaa te mee iaa nau ite kina nei ku haia naa tama naa, ikootou ku see ssura mai. ¹⁸ Nau e haia hakaraaoina iloo naa tama naa iaku heuna nei. Emee pee ko naa heheuna laatou ikootou ite kina naa. Kootou kimmata hakaraaai ki naa tama peenaa.

¹⁹ Naa kanohenua TeAtua i Asia raa e pureppure atu ki kootou. Aquila ma Priscilla, aa ma naatama kato e lotu ite hare laaua raa e pureppure atu ki kootou.✧ ²⁰ Naa tama hakkaatoa elotu ennoho ite kina nei e pureppure atu ki kootou.

Kauatu te vaisioni tapu raa ki naa taaina ma naa kave kootou.

²¹ Ana nau Paul, e purepure atu ki kootou. Aku purepure nei e sissii ki taku tino rima soko nau.

²² Ttama see manava laaoi i TeAriki raa, a ia ma ki hakallono isu.

TeAriki maatou, koe ku au!

²³ Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i kootou.

²⁴ Tellee taku manava e takoto i kootou iloto te Inoa TeAriki, Jesus Christ. Amen.

2 CORINTHIANS SSOA TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I KORINT TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Ssoa tepas Paul kinaatama telotu iKorint ni sissii ite ssao te noho Paul ma naa tama te lotu i Korint raa ni see taukareka hakaraaaoi. E mee aaraa tama telotu ite kina naa ni mee naa taratara hakallika laatou i Paul, tevana iaa Paul e hakaari ake i tana hiihai maa laatou ki ahe ake ki meeme hakapaa hoki laatou ma ia,

Naa taratara mua iloto te pas nei raa, Paul e taratara i naa tiputipu tana noho ma naatama telotu iKorint. Aia e taratara ake kinaa tama raa itanavana nihurii no loto peela inaatama telotu ite kina naa, aa aia e taratara hoki iaa ia ehiahia itenei ko tana roto nei teela ni ffuri naa tama raa no tiake naa haisara laatou aa no meeme hakapaa hoki. Kioti raa aia kumee ake ki naa tama telotu raa kitokonaki ake kinaa tama telotu ennoho hakaaroha i Judea. Naa taratara hakaoti iloto te pas nei raa, Paul e sissii ki illoa naa tama raa i aa ia se aposol maaoni TeAtua, ite aa, e mee aaraa tama i Korint e hai maa laatou ni aposol maaoni, aa maa Pauliaa se aposol hakareeresi.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–11

Paul ma naa tama telotu i Korint 1.12—7.16

Tokonaki ki naa tama telotu i Judea 8.1—9.15

Paul e taratara maa ia se aposol maaoni 10.1—13.10

Naa taratara hakaoti 13.11–13

¹ A nau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua; teenei ko maaua ma Timothy nei e sissii atu te pas nei.*

Teenei maaua pas ki kootou, naa tama TeAtua e nnoho i Korint ma naa matakaaina hoki iloto Greece.

² TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaaoi ki kootou ki nnoho laoi kootou.

Paul e hakanau i TeAtua

³ Taatou kihakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia ko te Tamana e manava aroha aa te Atua teela e ssura mai te kau tokonaki hakkaatoa. ⁴ Saaita maaua euru ite kau haaeo raa, TeAtua ehurimai no tokonaki kimaaua kilavaa maaua tetokonaki hoki ki aaraa tama ellave inaa haeeo pee ko naa tokonaki TeAtua kitaatou. ⁵ E mee koi pee ko maaua e hakallono isu hakapaa ma Christ raa, teenaa maaua ma ki tokonakina mai hoki TeAtua i taatou e hakapaa ma Christ. ⁶ Ki mee maa maaua e hakallono isu, teenaa ko maaua e fiffai maki saapaiatu maaua ki ora kootou; aa ki mee TeAtua ehuriho no saapai mai kimaaua, maaua ma kilavaa hoki te huri atu no saapai ki kootou. Teenaa kootou ma kilavaa te nnoho hakalavatoa inaa hakallono isu kootou pee ko maaua nei. ⁷ Maaua e illoa maa kootou etaahi manava peenaa i TeAtua. Maaua e illoa peela maa i kootou e hakallono isu pee ko maaua raa, teenaa kootou hoki e tokonakina TeAtua pee ko maaua hoki e tokonakina TeAtua.

* 1.1 Acts 18.1

⁸ Aku taaina ma akukave nei. Maaua e fiffai maa kootou ki illoa inaa haao maaua nittiri ite matakaaina Asia. Naa mmaha ni noho ma maaua raa poi seelavaa lokoi maaua. Maaua nimannatu maa maaua kummate.* ⁹ Maaua nimannatu maa maaua kuoti te tukua kimmate. Tevana iaa naa vana nei nissura ki illoa maaua maa maaua seelavaa te heheuna ki naa tino mahi maaua. TeAtua koi soko Ia elavaa tetokonaki ki maaua. A Ia naa kote Tama e hakamasike naa tama emmate. ¹⁰ Maaua ni hakassaoria a Ia aa maaua ma ki hakassaoria inaa haao hakamattaku raa iloo, aa maaua e taohi manava maa maaua ma ki hakassaoria hoki a Ia imuri, ¹¹ i kootou e tokonaki mai peenaa ki naa taku kootou. Teenaa TeAtua ma kilono telopo taku kootou e taku ake naa, aa ku huri mai no haia hakaraaoina maaua. Telopo tama ma ki massike no hakanau iaa Ia ma naa varo laatou, i tana vana e mee ki maaua.

Paul ku huri tana maanatu ki see hano ia ki Korint

¹² Teenei temee e ahuai maaua: Naa hakataakoto maaua e hakailoa mai maa ite noho maaua ite maarama nei, ite vasi naa sosorina maaua ki kootou raa, maaua ni tautari koi ki naa tiputtipu ettonu aa ettapu iloto naa mahi te manava laaoi TeAtua. Maaua ni see tautari ki te iloa te tama. ¹³⁻¹⁴ Maaua e sissii atu koi naa taratara kootou elavaa te tokatoka no massaro kootou. Niaaina maa kootou seki massaro hakaraaoi inaa taratara maaua nei, nau e hakamau manava maa kimuri kootou ku massaro hakaraaoi iloo inaa taratara katoo maaua ekauatu ki kootou. Ite aso TeAriki ma ki ahemai raa, kootou ma ki ahu imaaua pee koi-naa ahu maaua i kootou.

¹⁵ Nau ni iloa hakaraaoi iloo inaa meenei, teenaa ni maanatu nau ma ki hanatu nau no mmata i kootou imua, kilavaa nau te noho ma kootou inaa saaita iloo elua. ¹⁶ Ite aa, iaa nau ni maanatu maa taku saaita e horau ki Masedonia raa, nau ku taa atu no mmata i kootou, aa nau ma ki hakasura atu hoki i taku saaita ma ki ahemai, ki tokonaki mai kootou i taku saaita ma ki horau ki Judea.* ¹⁷ Teenei maaoni ko aku mannatu ni noho ma nau. Kootou see mannatu maa kootou ni hakarereesia koi nau. Seai. Nau seai se tama e taratara kailaarao, e hurihuri anataratara. Nau seai ko naa tama e ppesi naataratara laatou peelaa, “Uee,” aa kioti kuhuri hoki no mee peelaa, “Seai.” ¹⁸ Taatou katoo e illoa maa TeAtua e taratara koi ki te taratara maaoni. Maaua nei hoki e taratara ki te taratara maaoni. Maaua seelavaa temee maa “Uee” aa kioti kuhuri hoki no mee maa “Seai.” ¹⁹ Ite aa, Jesus Christ, Itama TeAtua, te tama ni hakaea atu maatou ma Silas aa ko Timothy raa, see iloa te hurihuri taratara. A Ia naa kote “Uee” TeAtua ki taatou.* ²⁰ Iteenaa ko ia naa te “Uee” ki naa purepure katoo TeAtua ni tuku maa taatou. Teenei kote vana inaa saaita taatou e hakanau i TeAtua raa, taatou e hakaoti naa taku taatou ka mee peelaa, “Amen,” iloto naa mahi Jesus Christ. ²¹ Teenaa ko TeAtua tana tino teelaa emee imaaua, hakapaa ma kootou, ki illoa hakaraaoi taatou inaa takkoto naa ora taatou ma Christ; teenaa ko TeAtua tana tino teelaa e hakakkeina a Ia naa ora taatou ki ttapu. ²² Teenaa ko Ia naa ni tuku tana hakailona i taatou, i taatou ni tama aana. A Ia ni kaumai TeAitu Tapu raa ki takoto inaa hatumanava taatou, ki hakailoa mai ki taatou i ana mee hakkaatoa teelaa ni tuku maa taatou.

23 TeAtua e iloa i akutiputipu. A Ia e iloa maa nau e taratara kite taratara maaoni. Nau ni see hakavave ma ki hakasura atu ki kootou i Korint iaa nau see hiihai maa kootou killave hoki ma ni haaeo. 24 Maaua see mee maa maaua nei raa ki taratara atu maa kootou kilotu peehea. Seai. Maaua e illoa maa kootou koi tuu mau ma naa hakataakoto kootou i TeAtua. Maaua e kauatu koi naa taratara nei ki nnoho kootou ka fiafia i kootou ku illoa maaoni i TeAtua.

2

1 Teenaa ni mee ai taku maanatu ki see hanatu nau, ki see nnoho hakaaroha hoki kootou ma ko imua. 2 Kimee maa kootou e haia a nau ki nnoho hakaaroha, ko ai tetama ma ki noho no haia nau ki hiahia? Teenaa ko kootou naa koi, naa tama ni haia a nau ki nnoho hakaaroha. 3 Teenaa ko taku vana ni sissii atu taku pas naa ki kootou. Nau ni see hiihai maa nau ki hanatu no aroha nau i naa nnoho hakaaroha kootou, naa tama nau ni maanatu maa nau ma ki hiahia ai. Iaa nau e iloa maa taku saaita e hiahia, teenaa kootou hoki e fiafia. 4 Itaku saaita ni sissii atu taku pas naa raa, nau ni mate hakaoti i akutani, iaa nau e aroha i kootou. Nau ni see sissii atu ma ki haia kootou ki nnoho hakaaroha. Seai. Nau ni sissii atu ki kite kootou i te lee taku manava i kootou.

Aroha i te tama haisara

5 Kimee maa setama ni hakkoro telaatama ki noho hakaaroha, teenaa aia seai tana vana ni mee kiana nau; aia ni mee are ki kootou hakkaatoa, aa pee ki aaraa tama koi i kootou. Nau e taratara peenei iaa nau see hiihai maa kootou ki hai haaeo ina kootou ttama naa. 6 Te hakkaitoa tetama peenaa ni kauatu te mahiana kootou raa e tau ma ia. 7 Tevana iaa i te saaita nei raa, kootou ki alloha iaa ia, aa kootou ku saapai atu ki see noho hakaaroha hakaoti ttama naa. 8 Aa teenaa nau e ppura atu ki kootou ki hakailoa atu ki ttama naa i naa manava kootou e lee iaa ia. 9 Nau ni sissii atu taku pas naa ki mmata nau maa kootou maaoni e lavaa te hakannoo ka tautari ki aku taratara i naa saaita hakkaatoa. 10 Saaita kootou e alloha i te tama i ana vana ni mee raa, nau hoki e aroha iaa ia. Iteaa, itaku saaita e aroha i te tama raa, teenaa kimee e maaoni maa nau e aroha i te tama naa i se vana, nau e hakasura te tiputipu naa imua naa karamata Christ, ki sura setaukareka i kootou. 11 Iteaa, nau see hiihai maa Satan ki lavaa te hakahiti i aruna naa mahi taatou, itaatou ku oti te ilotia taatou ana vana e maanatu ma ki mee.

Paul e ssee i Titus

12 Taku saaita ni tae ki Troas ki hakaia nau te Lono Taukareka i Christ raa, nau ni kite maa taku ara raa ku oti te tarakina mai hakaoti Te Ariki. 13 Tevana iaa taku manava ni hakallika iloo i aa nau ni see lave i taatou taina, Titus. Teenaa, purepure iloo nau ki naa tama i te kina naa no hakataka iloo nau ki Masedonia.*

Christ e noho hakamaatua

14 Tevana iaa taatou ki fiafia i TeAtua. Itaatou e hakapaa ki Christ raa, teenaa taatou e hakataakina TeAtua ma ni karapusi, ki tautari taatou vaamuri Christ, tetama e noho hakamaatua. Taatou nei e haia TeAtua ki hakaia taatou te iloa Christ raa ki te henua hakkaatoa, kittoha te iloa naa ma ko naa sauna naa mee mannoni. 15 Iteaa, itaatou nei e mee pee ko naa mee mannoni e hookina Christ ki TeAtua, teelaa e ttoha no takoto ma naa tama ni hakassaoria

* 2.13 Acts 20.1

aa ma naatama ennoho kimmate. ¹⁶ Teenei se sauna te mate ki naa tama ennoho kimmate, aa teenei ko te sauna te ora ki naa tama ni hakassaoria a Ia. Ko ai te tama hoki e tau te mee naa vana peenei? ¹⁷ Maatou see mee pee ko aaraa tama, e haia laatou naa taratara TeAtua nei ma ni taratara vare koi. Maatou nei ni heunatia mai TeAtua, teenaa maatou nei e taratara ki te taratara maaoni imua naa karamata TeAtua, i maatou ni tama e heheuna maa Christ.

3

Naa taratara TeAtua i te ara hou te ssao nei

¹ Kootou maki mannatu maa maaua kukaamata hoki te taratara hikkahi ki maaua, sei iloo. Maaua see mee pee ko aaraa tama e fiffai ma nitamasara ki sissia nipas maa laatou no taratara atu maa naa sosorina laatou ettonu, aa maaua hoki see mee maa kootou ki sissia nipas maa maaua, sei. Maaua sei ni tama peenaa. ² Kootou, naa tino kootou naa ko te pas maaua, teenaa e sissia iloto naa hatumanava maaua ki tokatoka te henua kato no illoa. ³ Te mee naa e maatino peelaa maa teelaa ko Christ raa e sissii te pas naa no kaumai ki kauatu maaua ki kootou. Te pas naa ni see sissia ki naa peenisi; te pas naa ni sissia TeAitu TeAtua e ora hakaoti. Naa taratara naa ni see sissia i aruna naa hatu e pallaha; naa taratara naa ni sissia iloto naa hatumanava taatou.*

⁴ Maaua ekauatu naa taratara nei imaaua e illoa maa maaua e tautari maaoni ki naa taratara Christ imua naa karamata TeAtua. ⁵ Maaua see tau tetaratara atu maa maaua e lavaa e haia maaua naa heuna nei soko maaua. Sei. Naa heuna nei e lavaa maaua i TeAtua e tokonaki mai ki maaua. ⁶ Teenaa ko Ia naa ni tokonaki mai ki maaua ki hakaia maaua naa taratara hou te ssao nei. Teenei sei ko naa loo ni sissia; teenei ni taratara TeAitu Tapu. Naa loo ni sissia raa e kaumai taatou mate, aa TeAitu raa iaa e kaumai taatou ora.*

⁷ Naa Loo raa ni kanusia TeAtua ki takkoto i aruna naa hatu e pallaha. Te taurae Moses ni maasina hakkaatoa i te saaita TeAtua ni hookii ake naa Loo naa kiaa ia. Niaaina iloo maa te maasina TeAtua e takoto i te taurae Moses raa ni hano koi no sei raa, te kanohenua Israel raa ni see lavaa tettato atu kiaa ia. Ki mee naa loo e kaumai taatou mate naa ni hakasura iho ma te maasina peenaa raa,*

⁸ kootou e mannatu maa te maasina maki hakasura iho ma TeAitu TeAtua raa maki tiputipu peehea? ⁹ Te maasina ni hakasura iho

ma naa loo e kaumai taatou mate raa ni lasi, tevana iaa te maasina maki hakasura iho ma TeAitu e kaumai taatou ora raa maki ttoe iaa!

¹⁰ Taatou e lavaa tetaratara maa te maasina e takoto i te ssao nei ku uhi vaaruna te maasina tuai ni takoto i te kanohenua Israel imua.

¹¹ Te maasina imua naa ni see takoto rooroa, i te ssao naa ku takoto koi ki hakaoti mai. Te maasina te ssao nei iaa ma ki see lavaa te hakaoti mai. Te maasina naa maki takoto no takoto hakaoti!

¹² Maaua see pporo te kauatu naa taratara nei, i maaua e taao hi manava ki te tiputipu hou TeAtua e hakasura nei. ¹³ Maaua see mee ma ko Moses. Aia ni uhi tana taurae ki te tapaa maro raa ki see krite te kanohenua Israel maa te maasina TeAtua e takoto iaa i raa ni hano koi no sei.* ¹⁴ Naa hakataakoto naa tama naa ni puuia maaoni; aa no tae mai iloo ki te aso nei raa, naa hakataakoto laatou koi uuhia te tapaa maro naa inaa saaita laatou e tokatoka i naa laupepa naa loo tuai. Te tapaa maro naa maki uiia koi ki mee

* 3.3 Ex 24.12; Jer 31.33; Ezek 11.19; 36.26 * 3.6 Jer 31.31 * 3.7 Ex 34.29 * 3.13 Ex 34.33

te tama raa e iloa maaoni i Jesus Christ. ¹⁵ I te ssao nei iloa, i naa saaita naa tama naa e tokatoka i naa loo Moses raa, naa hakataakoto laaou koi uuhia tetapaa maro naa. ¹⁶ Tevanaiaa tetapaa maro naa e lavaa te uiia. Naataratara te Laupepa Tapu raa etaratara peelaa i Moses, “Tana tapaa maro raa ni uiia i tana saaita ni huri tana manava ki TeAriki.”[☆] ¹⁷ Aa teenaa, te “Ariki” e hakatuuria mai i naa taratara nei raa ko TeAitu Tapu, aa i naa kina kato TeAitu TeAriki e takoto raa, naa vana te kina naa ma ki hakattonusia a Ia ki taukalleka. ¹⁸ Taatou hakkaatoa etoo tettia te maasina TeAriki ma naataurae taatou see uhi, aa teenaa kote maasina naa koi teelaa e au i TeAriki, teenaa ko TeAitu raa koi. Naa ora taatou ehurisia a Ia ki hanake loko i naa tiputtipu taatou no mee ma ko Ia, aa te maasina e takoto i taatou nei ki hanake hoki no lasi.

4

Te Lono Taukareka

¹ TeAtua i tana manava aroha nikaumai naa heuna nei ki maaua; teenei see sopo ai naa manava maaua. ² Te kau vana huu ma naa vana e hakannapa kuoti tetiake maaua. Maaua seesosorina tippua kahurisia maaua naataratara TeAtua nei. Maaua ettaka ma tetiputipu etonu maaoni imua naa karamata TeAtua, ki takoto te tiputipu maaua nei i naa hakataakoto te henua kato. ³ Ki mee te Lono Taukareka e hakaea maaua nei e huuina, teenaa, e huuina koi i naa tama e nnoho kimmate. ⁴ Naa tama naa see illoa i TeAtua, i te aa, i naa hakataakoto laaou ni tauhia te aitu hakallika te maarama nei iloto te poouri ana. Laaou epuuia aia ki see kkite laaou i te maasina etoo ilaato. Teenaa kote maasina e au i te Lono Taukareka i naa mahi Christ, te tama etaka ma tetiputipu TeAtua. ⁵ Maaua see hakaea i naa tiputtipu maaua soko maaua; maaua e hakaea atu i Jesus Christ ko TeAriki, aa maaua nei setakarua koi e heheuna ma kootou iloto te inoa Jesus. ⁶ TeAtua ni mee tana taratara peelaa, “Te maasina nei ki hakamaasina mai i te poouri ana!” Teenei ko TeAtua koi teelaa e takoto tana maasina iloto naa hatumanava taatou, ki illoa taatou i te ttia TeAtua e too i naa karamata Christ.[☆]

⁷ Tevanaiaa naa manava maaua emee ma ko naa kamete vare e haaoa TeAtua ki ana tiputtipu aitu. Teenei sei ni mahi maaua; teenei ni mahi are TeAtua ettaka ma maaua. ⁸ Maaua maraa ellave te kau haao, tevanaiaa maaua sei illoa kimattaku. Maaua maraa kioti kumamannatu tammaki, tevanaiaa maaua sei illoa kissopo naa manava maaua. ⁹ E mee telopotama elotoffaao imaaua, tevanaiaa maaua emee maaua soa e hakappa mai ki maaua. Maaua etaaia peenaa i te kau saaita, tevanaiaa maaua seelavaa te mmate. ¹⁰ Te mate Jesus e tauhia maaua ki takoto iloto naa haitino maaua e ppara nauhie nei i naa saaita hakkaatoa, ki hakatii maarama tana ora etakoto imaaua. ¹¹ I te nnoho maaua nei raa, maaua maraa etauppirikoi kimmate imaaua etautari ki Jesus, teenaa ki hakasura te ora Jesus e takoto i naa haitino maaua e ppara nauhie nei. ¹² Te mee nei emee maa te mate raa e heheuna iloto maaua; te ora raa ia e heheuna iloto kootou.

¹³ Te Laupepa Tapu raa etaratara peelaa, “Nau ni taratara ia naa e iloa i TeAtua.” I te tiputtipu naa hoki, maaua e taratara i maaua e illoa i TeAtua.[☆] ¹⁴ Maaua e illoa maa TeAtua, te tama ni hakamasikeria

a Ia TeAriki Jesus no ora raa, ma ki hakamasikeria a Ia maaua hoki ma Jesus, no toa taatou hakapaa ki tana kina e noho. ¹⁵ Naa vana nei kato e ssura ki kauatu se taukareka maa kootou. Saaita telaaoi TeAtua raa e tae ki te lopo tama, laatu ma ki taku peenaa ka taratara hiahia i TeAtua, ki lasi tana inoa.

Tennoho ka taaohi manava i TeAtua

¹⁶ Teenei kote vana maaua seelavaa te ssopo naa manava maaua. Niaaina maa naa tinotama maaua nei ku takkoto koi ki mmae no ppara raa, naa ora maaoni maaua etakkoto mata ora peenaa ite aso ma te aso. ¹⁷ Maaua e hakallono isu koi ite tamaa saaita nei. Maaua e illoa maa naa haaeo e llave imaaua nei ma ki sua TeAtua ki te taukareka e takoto see oti, ettoe iaa inaa haaeo nei. ¹⁸ Ite aa, imaaua seettoka ki naa mee e kiitea te karamata; maaua ettoka are ki naa mee see kiitea te karamata. Te mee e kiitea raa e takoto koi ite punaa saaita; te mee see kiitea raa iaa ma ki takoto hakaoti peenaa.

5

¹ Taatou e illoa maa te saaita naa haitino taatou ite maarama nei e seua raa, TeAtua e mee naa haitino hoo taatou itelani. A Ia tana tino ni penapena naa haitino naa, aa naa haitino naa ma ki takkoto see ppara peenaa. ² Ssao nei taatou ettani, itaatou ekaimannako ki toa taatou naa haitino hoo taatou teelaa e kaumai i telani. ³ Saaita taatou etoo naa haitino hoo naa, taatou ma ki nnoho hakaoti ma naa haitino naa. ⁴ Ssao taatou koittaka ma naa haitino taatou ite maarama nei raa, taatou e hakallono isu koi ka tanittani peenaa. Taatou seettani ma itaatou kukkaro inaa haitino tuai ettaka ma taatou. Seai. Taatou ma kittani itaatou e fiffai maa naa haitino hoo taatou itelani raa ki kaumai ki sua naa haitino tuai taatou, ki hakaorata naa tinotama taatou. ⁵ TeAtua tana tino ni penapena taatou kitauhia taatou te ora nei, araa hookii mai iloo tana Aitu raa ki hakailoa mai i ana mee e tuku maa taatou.

⁶ Teenaa naa manava taatou see ssopo. Taatou e illoa maa te saaita taatou koittaka ma naa haitino te maarama nei raa, taatou e mmao ma TeAriki. ⁷ Ite aa naa ora taatou e hano ma naa hakatina taatou, see mee ma e hano ma naa mee taatou ekkite. ⁸ Taatou see ssopo naa manava taatou, teenaa taatou e taukalleka koi ki tiiake naa haitino te maarama nei ki oo taatou no nnoho ma TeAriki. ⁹ Tevana iaa se kina peehea taatou ennoho, taatou e fiffai koi ki hiahia TeAriki inaa ora taatou. ¹⁰ Ite aa, itaatou ma kittuu hakkaatoa imua Christ ki hakatonutonusia naa ora taatou a Ia. Taatou ma ki sua TeAtua, tautari ki naa tiputipu naa ora taatou ite maarama nei, teenaa ko naa vana kato taatou ni mee, naa vana e taukalleka ma naa vana e hakallika.*

Naa soa maaoni TeAtua

¹¹ Maaua e illoa ite mee e mee maa e mattaku i TeAriki, teenaa e haaite ai maaua teppurata maaua aaraatama ki taaohi manava kiaa Ia. TeAtua e illoa imaaua hakaraa oi iloo, teenaa nau e hiihai maa kootou killoa hakaraa oi iloo iaa nau hoki iloto naa manava kootou. ¹² Maaua see mee hoki ma ki hakattoe atu maa naa sosorina maaua e taukalleka. Maaua e ssee se ara e tonu ki tau ma kootou te hakanau imaaua, kilavaa kootou te taratara atu ki naa tama e ahu i naa kkite laatu naa tiputipu te tama, seai ma ko naa tiputipu tana hatumanava. ¹³ Eaa? Kootou e mannatu maa maaua evvare? Aa tiiake peenaa,

* 5.10 Rom 14.10

teenaa se vana koi iloto maatou ma TeAtua. Seai? Kootou e mannatu maa maaua e atammai? Aa teenaa, teenei se vana e mee koi ki tokonaki ki kootou. ¹⁴ Naa ora maaua e tauhia te laaoi Christ. Maaua e illoa maa te tama tokotasi nei ni mate ki tokonaki Ia ki te henua katoou. Teenaa e mee maa te henua katoou ni mmate hakapaa ma Ia. ¹⁵ A Ia ni mate ki hakaora te henua hakkaatoa. Naa tama e ora i te ssao nei see ora maa laatou koi. Laatou e ora i naa mahi Jesus Christ, te tama ni mate aa ni hakamasikeria ki hakaoratia laatou.

¹⁶ Ssao nei iaa, taatou ku see hakatonutonu telaa tama ki naa tiputipu te maarama nei. Maaoni, imua raa taatou ni ttoka ki Jesus no taratara maa Ia se tama peelaa, i naa ttoka te tama te maarama nei. Saaita nei taatou ku see lavaa te mee peenaa. ¹⁷ Aa teenaa, te tama e iloa maaoni i Christ raa teenaa se tama hoou. Tana tiputipu tuai raa ku oti te tiiake, aa te tiputipu hoou raa ku hakasura. ¹⁸ Teenei ni ara katoou TeAtua ni penapena maa taatou. Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no haia taatou ki haisoa ma TeAtua. Maaua nei hoki e heunatia ki oo no haia aaraa tama ki haisoa hoki ma TeAtua. ¹⁹ Naa taratara TeAtua e takkoto i maaua nei e mee peelaa: TeAtua ni heunatia mai a Ia Christ i aa Ia e hiihai maa Ia e haisoa ma naa tama hakkaatoa i te maarama nei. TeAtua ni see maanatu ki naa haisara laatou imua, teenei e kaumai ai a Ia naa taratara nei ki hakailoa aaraa tama i tana hiihai ki haisoa ma laatou.

²⁰ Aa teenei maaua kukauatu naa taratara Jesus Christ. Maaua e taratara atu pee kote maaisu TeAtua. Maaua ettaro atu ki kootou iloto te Inoa Jesus Christ: kootou tiiake TeAtua ki hurisia naa mannatu kootou ki see lotoffaaeo kootou iaa Ia, aa kootou ku ahe no vaissoa maa Ia! ²¹ Christ ni seai ana haisara ni ppena, tevana iaa a Ia ni haia TeAtua ki lave hoki a Ia i naa haisara taatou, ki lave taatou i te tiputipu e tonu TeAtua i taatou e nnoho hakapaa ma Christ.

6

¹ Iloto naa heuna taatou e mee maa TeAtua raa, maaua ettaro atu ki kootou, naa tama ku oti te illoa ite laaoi TeAtua: kootou see haia kootou te laaoi TeAtua ma se mee vare. ² Hakannoo ki te taratara TeAtua e kaumai:

“Saaita te ssao taku laaoi ki kootou ni tae mai raa, nau ni lono i kootou. Saaita te aso raa ni tae mai ki hakassaoria kootou no ora raa, nau ni tokonaki ki kootou.”*

Kootou hakannoo mai! Teenei kootou sao kitauhia kootou te laaoi TeAtua; te aso nei ko te aso ki too te ora maaoni!

³ Maaua see fiffai maa maaua e hakassara ni vana maa maaua iloto naa heuna maaua nei, ki see ffuri te henua no see tautari ki naa heuna maaua. ⁴ Inaa vana hakkaatoa maaua e mee nei, maaua e fiffai kikkite te henua maa maaua nitama e heheuna i TeAtua, teenaa i maaua e heheuna hakalavatoa koi i naa ttiri maaua i naa haeeo, i naa hakallono isu maaua, aa ma naa vana e hainattaa. ⁵ Maaua maraa e taaiia, e karapusina, aa e taruarumia naa tama ki taaiia; maaua e mmate hakaoti i naa heheuna maaua, aa maaua see illoa te kkai ka mmoe hakaraaoi.* ⁶ Maaua ku oti te huriake peelaa maa maaua nitama e heheuna maa TeAtua, teenaa i naa ora maaua e mataffua, maaua e illoa hakaraaoi iloo i TeAtua, maaua elavatoa tennoho ka ttari, maaua e meeme e hakaraaoi aaraa tama, TeAitu Tapu raa

e takoto i maaua, aa maaua e manava laaoi maaoni i naa tama hakkaatoa, ⁷ maaua e hakahea te taratara maaoni, aa naa mahi TeAtua e takkoto i maaua. Te tiputipu e tonu raa teenaa ko naa hana maaua e hetaa maa maaua, aa ki puipui naa haitino maaua. ⁸ Maaua e haia ma ni tama hakamaatua, aa ki otikoi ku hakannaparia; maaua e sasaakiria, aa ki otikoi ku hakanauria. Maaua maraa e haia ma ni tama etaratara kailallao, aa maaua iaa ni tama etaratara ki tetaratara maaoni. ⁹ Maaua e haia ma ni tama see ilotia, aa te henua iaa e illoa hakkaatoa i maaua; maaua e tarataraina maa maaua ku oti te mmate, tevana iaa kootou ekkitekoi i maaua koi ora. Niaaina maa maaua e taaiia pakavaina, maaua ni see lavaa te mmate. ¹⁰ Niaaina maa maaua e nnoho hakaaroha, maaua e ttaka ka fiafia koi. Te henua e mee maa maaua see hai hekau, tevana iaa te lopo tama ku hai hekau i naa hekau laa tou nikaauake maaua. Maaua e mee ma ni tama sea iloo se mee tokotasi, tevana iaa maaua maaoni e nnoho ma te kau mee.

¹¹ Aku soa i Korint. Maaua see hai taratara e huu i kootou. Naa arohi manava maaua nei ni ppesi atu kato kootou. ¹² Maaua e llee naa manava maaua i kootou, aa kootou iaa see llee naa manava kootou i maaua. ¹³ Nau etaratara atu pee ko aku taratara ki aku tamalliki. Kootou ki huri mai ni tiputipu e taukalleka pee ko naa tiputipu kootou ni kkite i maaua. Tallaki naa hatumanava kootou.

Te tiputipu naa tama see illoa i TeAtua

¹⁴ Kootou see hakapaa atu ki naa tama see illoa i TeAtua. Te vana e tonu ma te vana e sara ma ki meeme hakapaa peehea? Te pouri ma te maarama ma ki nnoho hakapaa peehea? ¹⁵ Christ ma Satan ma ki taratara ki te taratara tokotasi peehea? Te tama e lotu i TeAtua ma te tama see lotu raa ma ki taratara hakapaa peehea i te mee tokotasi? ¹⁶ Te Hare Tapu TeAtua ma naa aitu penappena raa ma ki meeme hakapaa peehea? Taatou nei ko te Hare Tapu TeAtua e Ora. TeAtua tana tino ni taratara peela,

“Nau ma ki hakatuu taku hare ki tuu iloto aku tama, ki nnoho maatou hakapaa.

Nau ma ki mee ma ko TeAtua laa tou, aa laa tou ku mee ma ko taku kano henua.”[✧]

¹⁷ Teenaa TeAriki raa e mee peela,

“Kootou hakattaha i naa tama naa, aa kootou ku see hakapaa atu ki laa tou.

Kootou see mee ki naa mee e kerekere, aa teenaa Nau ma ki hiihai ki kootou.”[✧]

¹⁸ Nau ma ki mee ma ko te tamana kootou, aa kootou ku mee ma ni tama taanata aa ma ni tama haahine aaku.

A Nau, TeAriki Haimahi, e kauatu naa taratara nei.”[✧]

7

¹ Aku soa nei. Naa purepure nei hakkaatoa e mee mai ki taatou. Aa teenaa, taatou ki hakakkee naa ora taatou i naa mee hakkaatoa te laa e mee naa tinotama taatou ma naa hakataakoto taatou ki kerekere. Taatou ki lotu i TeAtua, teenaa ki tautari ki tana tiputipu e tapu.

Te hiahia Paul

[✧] 6.16 Lev 26.12; Ezek 37.27; 1 Cor 3.16; 6.19 [✧] 6.17 Is 52.11 [✧] 6.18 2 Sam 7.14; 1 Chr 17.13; Is 43.6; Jer 31.9

² Kootou alloha imaaua. Maaua see illoa tesosorina hakallika kitelaa tama. See haitama ni haia maaua no hakallika, aa see haitama ni usuusuhia maaua. ³ Nau see mee maa kootou nitama e hakallika. Seai. Nau ku oti tetarata atu hakaoti imaaua ellee naa manava maaua ikootou. Niaaina maa taatou koi ora, aa maa taatou e mmate, taatou ma ki ttaka hakapaa lokoi. ⁴ Nau e iloa hakaraa o iloo i naa tiputtipu kootou, teenei e ahu ai nau i kootou. I naa haeeo kaatoo ettiri imaaua nei, nau see iloa tesopo taku manava; nau etaka ka hiahia peenaa.

⁵ Saaita maaua ni ttae ki Masedonia raa, maaua ni see hakamalolloo. Tekau haeeo ni ttiri i maaua. E mee naa tama ni ffuri mai no heheatu maatou, kattaka mattaku maaua.* ⁶ Tevanaiaa TeAtua, tetama maraa ehakaaneane naa tama e mee pakavaina raa, ni haia a ia naa manava maaua no taukalleka. A ia ni heunatia mai a ia Titus ki maaua. ⁷ Maaua ni see mee koi maa maaua ni fiafia ma ia ia ni au, seai. Naa manava maaua ni taukalleka hoki i aa ia ni taratara mai i naa tokonaki ake kootou kiaa ia. A ia ni taratara mai maa kootou e nnoho kattaro peenaa kikkite kootou ia nau. A ia etaratara mai hoki maa kootou e alloha i naa vana see ttonu kootou ni mee kiaa nau, aa maa kootou ku nnoho koi ki tokonaki mai kootou kiaa nau. Teenei ko naa taratara nei e lasi ai taku hiahia i te saaita nei.

⁸ Niaaina maa takupas ni sissii aturaa ni mee kootou no nnoho hakaaroharaa, nau see mee maa nau e aroha ia nau ni sissii atu takupas peenaa. Maaoni, imuaraa nau ni aroha ia nau e iloa maa tepas nei ni mee kootou no nnoho hakaaroha i te tamaa saaita. ⁹ Tevanaiaa i te saaita nei raa nau e hiahia; nau see hiahia ma i kootou ni haia anau kinnoho hakaaroha. Seai. Nau e hiahia i kootou ni lavaa teffuri naa manava kootou i kootou ni nnoho hakaaroha. TeAtua ni heheuna iloto naa manava kootou i te saaita kootou ni nnoho hakaaroha. Kootou naa ku illoa maa maaua ni see hai vana e hakallika ni mee ki kootou. ¹⁰ TeAtua e heheuna ite saaita tetama enoho hakaaroha, ki huri te manava te tama naa no too te ora maaoni. See hai vana e sara i te tiputipua. Tevanaiaa tetama enoho hakaaroha pee kote nnoho hakaaroha naa tama te maarama nei raa, teena kote tiputipu esura ai te mate. ¹¹ Kootou mmata i te ara TeAtua ni mee ki te nnoho hakaaroha kootou naa: kootou ku lellere ki haia kootou naa heuna TeAtua: kootou ku anaana ki huri ake peela maa kootou etautari ki te tiputipu etonu; kootou ku ffuri nolloto i naa vana hakallika aaraa tama e ppena; kootou ku ssopo naa manava kootou i te tiputipu see tonu; kootou ku ttaro kikkite kootou ia nau; kootou ku alloha ia nau; kootou ku nnoho koi ki hai ake kootou naa tama e ppena naa haisara! Kootou nei ku oti te huri ake peela maa kootou see hai vana e ssara i te tiputipu nei.

¹² Aa teena, taku saaita ni sissii atu takupas naa raa, nau ni see sissii ma ki taratara atu i te tama ehakasara tanavana; nau hoki see mee maa i te tama ni hakasaraina anavana. Nau ni sissii koi tepas naa kikkite kootou, imua naa karamata TeAtua, i te lee naa manava kootou i maaua. ¹³ Naa manava maaua ni hakatipuina iloo te tiputipu nei.

Naa manava maaua ni see hakatipuina koi te tiputipu nei, naa manava maaua hoki ni taukalleka i te hiahia Titus, ia ia ni hiahia i naa vana kootou ni mee kiaa ia! ¹⁴ Nau ni hakanau ki Titus i naa sosorina kootou, teena nau ni seai iloo ki napa i kootou. Maaua maraa etaratara maaoni ki kootou, teena naa taratara

* 7.5 2 Cor 2.13

hakanau maaua ni hai ake ki Titus i kootou raa nitaratara maaoni.¹⁵ Aia e llee iloo tana manava i kootou i naa fiffai kootou maa kootou e hakannoo ki ana akonaki, aa i aa ia ni too atu kootou no anaanaria ma se hakamau.¹⁶ Nau nei, ku hiahia iloo i aa nau ku iloa maa kootou ma ki taaohi peenaa te tiputipu naa.

8

Te manava e kaimaarie

¹ Aku taaina nei. Maaua e fiffai maa kootou ki illoa ma se aa te laaoi TeAtua ni mee ki naa lotu i Masedonia.² Naa tama naa ni nnoho iloto naa haaeo iloo ellasi, aa niaaina maa laatou ni tama see hai mee raa, te fiffia laatou raa elasi ffae iloo, teenaa laatou ni kaimallie iloo ka ssiko mane.³ Nau e lavaa te taratara atu maaoni maa naa tama naa ni hookii hakkaatoa te kooina laatou ni lavaa, aa te kooina laatou ni hookii naa nitoeiaa i te kooina laatou e lavaa. Ina tino fiffai laatou,⁴ laatou ni ppura mai iloo ki maaua ki tiiake laatou ki heheuna hakapaa ma naa tama naa lotu i naa kina, ki tokonaki hakapaa laatou ki naa tama TeAtua e nnoho i Judea.⁵ Maaua ni see mannatu maa laatou ma ki lavaa te hakasura te tiputipu naa. Imua raa laatou ni hookii naa tinotama laatou ki TeAriki; aa ki oti, i te hiihai TeAtua, laatou ni ffuri mai no tokonaki mai ki naa heuna maaua hoki.⁶ Maaua ku oti te taratara ake ki Titus, te tama ni kaamata naa heuna nei, ki hakaotina te heuna te laaoinei.⁷ Te kau vana e taukalleka essura i kootou: kootou ku illoa maaoni i TeAtua; kootou ellau te taratara; kootou e illoa i naa vana aitu TeAtua; kootou e anaana ki tokonaki kootou ki telaa tama, aa i kootou e manavalaaoi imaaua. Aa te nei nau e hiihai maa kootou ki kaimallie hoki te hookii naa mee kootou.

⁸ Te nei sei ni taratara hoou aaku e tuku ma ki tautari kootou. Nau e taratara atu ki illoa kootou i te fiffai aaraa tama maa laatou e tokonaki. Nau e mee ki illoa nau i naa tiputipu naa manava kootou ki naa tama e nnoho hakaaroa.⁹ Kootou e illoa i naa tiputipu telaaoi taatou Ariki, Jesus Christ. A Ia e sura te kau mee hakkaatoa, te vana iaa te lopo mee naa ni tiiake hakkaatoa a Ia ki tokonaki mai a Ia ki kootou. A Ia ni noho ma se tama see hai mee, ki hai mee kootou.

¹⁰ Nau e maanatu maa e taukareka maa kootou ki hakaoti te mee kootou nikaamata itesetau peelaa. Kootou naa ko naa tama mua ni tokonaki ki naa tama i Judea, aa kootou naa hoki ko naa tama mua ni ssura te maanatu ma ki mee te vana naa.¹¹ Aa kootou massike no hakaoti te vana kootou nikaamata naa! Kootou lellere ki hakaoti te heuna naa pee ko naa lellere kootou imua ki mee te maanatu kootou naa. Kootou mmata i te kooina kootou e lavaa te hookii raa, aa kootou ku hakanaaopo te kooina naa.¹² Ki mee maa kootou e fiffai maa kootou ki hookii ni mee maa kootou, teenaa TeAtua ma ki hiihai maa Ia e too naa mee kootou naa, iaa Ia e iloa maa kootou e hai mee. Te vana iaa TeAtua ma ki see hiihai maa Ia e too naa mee kootou naa ki mee maa Ia e iloa maa kootou see hai mee.

¹³ Nau see mee ma ki haia a nau aaraa tama ki nnoho vare, aa maa kootou iaa kittaka ma naa mmaha, sei.¹⁴ I kootou e hai mee i te ssao nei raa, e taukareka peelaa maa kootou ki tokonaki ki naa tama see hai mee. Aa i te saaita kootou ma ki see hai mee, aa laatou e hai mee raa, teenaa naa tama naa ma ki tokonaki ki kootou. I te ara nei raa naa vana kootou ma ki taukalleka hakapaa.¹⁵ E mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu raa peelaa, "Tama ni hakanaaopo

✧ 8.4 Rom 15.26

ana mee tammaki raa, a ia ni see hai mee ni ttoe. Ttama ni see hai mee maaoni ni hakanaaopo raa, a ia ni lava i ana mee naa.”[✧]

Titus ma ana soa

¹⁶ Maaua e fiafia iloo i TeAtua, i Titus ni haia a Ia ki anaana atu ki kootou pee ko maaua. ¹⁷ A ia ni see mee maa ia ni hanatu i maaua ni vanaake kiaaia, seai; a ia tanatino ni hiihai maa ia ki hanatu no tokonaki ki kootou. ¹⁸ Maaua e heunatia atu maaua telaa taina maaua ki hanatu ma Titus. Ttama nei e hakanauria naa lotu kato o i ana heheuna ka hakaea te Lono Taukareka. ¹⁹ A ia ni hakamaatinoria no tukua mai naa lotu raa kiaua i maaua ite saaita maaua e oo no kkave naa mee te henua e hakanaaopo raa ki Jerusalem. Maaua e haia maaua naa heuna nei ki hakanau te henua ite inoa TeAriki, aa ki hakailoa atu i maaua e fiffai maa maaua e tokonaki ki naa tama see hai mee.

²⁰ Maaua e heheuna hakaraaoi iloo ki see taumaruu te henua i maaua, i naa mataake maaua naa mane te henua e hakanaaopo. ²¹ Maaua e mmata iloo kittonu naa heuna maaua nei, see mee maa imua koi naa karamata TeAriki, seai, maaua e mee hoki kittonu naa heuna maaua nei imua naa karamata aaraa tama.[✧]

²² Teena e mee telaa taina maaua e heuna atu ma te takarua naa. Maaua ku oti te mmataria maaua naa heheuna te tama naa ite kau saaita. A ia se tama iloo e makkaa i ana heuna. A ia e iloa maa kootou ni tama e sosorina taukalleka. Teenei e hiihai ai a ia maa ia e hanatu no tokonaki ki kootou.

²³ Titus ia, a ia naa ko taku hakasoa e heheuna ma nau ki tokonaki ki kootou; aa aaraa taaina teelaa e oo atu laatou raa, teena se takarua e heunatia atu naa lotu ia aaraa kina. Laaua e hakanau peena i Christ. ²⁴ Teena kootou huri atu te manava laaoi ki te takatoru naa, ki kkite naa tama naa lotu kato no illoa maa maaua ni hakanau tonu i naa tiputti pu kootou.

9

Tokonaki ki aaraa tama te lotu

¹ Kootou kunaa illoa are ite mane ekkave ki naa tama TeAtua ennoho i Judea. ² Nau e iloa maa kootou e fiffai maa kootou ki tokonaki ki naa tama naa. Nau ni hakanau ake ki naa tama i Masedonia raa i kootou peelaa, “Naataaina ma naa kave taatou i Akaiaraa ni noho iloo ite setau peelaa ma ki tokonaki laatou.” Naa manava naa tama naa ni usuhia i kootou ni lellere ma ki tokonaki kootou. ³ Teenei nau ku heunatia atu nau naa tama naa, ki kkite naa tama naa maa taku hakanau ni hakanau i kootou raa seai maa ni taratara matani koi. Tevana ia, e mee pee ko nau ni taratara ake kilaatou, nau e iloa maa kootou ennoho mai ma naa mane kootou ni hakanaaopo. ⁴ Tevana ia, ki mee maa nau e hanatu ma naa tama i Masedonia, aa no kite nau maa kootou see hai mee ni hakanaaopo raa, maaua ma ki nnapa iloo, i maaua nei koi ni taratara ka hakanau i kootou. ⁵ Teenei e heunatia atu ai nau naa tama nei ki oo atu imua no hakatonu hakaoti naa mee kootou ni hakanaaopo. Nau e hiihai maa naa mee kootou ni taratara maa kootou ma ki hookii raa ki mmoe mai hakaoti ite saaita ma ki tae atu, ki maatino peelaa maa kootou e hookii i naa tino fiffai kootou, see mee maa i teelaa ni taratara maaua ni kauatu.

⁶ Kootou hakamaarona te taratara nei: te tama e tori ana hua laakau e moosi raa, ma ki see hai kaikai maaoni ma ki vasi; te tama e tori

ana hua laakau e tammaki raa iaa ma ki vasi telopo kaikai e tammaki. ⁷ Kootou ki hookii te kooina kootou e mannatu maa e tau ma naa mee ennoho ma kootou, aa kootou ki hookii ma te manavalaaoi. TeAtua ehiihai ki te tama e hookii maa te manava laaoi. ⁸ TeAtua e lavaa te kauatu te kau mee e ttoe iaa ite fiffai kootou, teenaa kootou ma ki nnoho ma naa mee katoos kootou essee, aa e tau te vaevae maa aaraa tama. ⁹ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peela, "A Ia e hookii te mee ki naa tama see hai mee. Tana laaoi e takoto hakaoti peenaa."*

¹⁰ Aa TeAtua, te tama e hookii te hualaakau ki hakatori aa te haraaoa ki kkai, ma ki kauatu te kau mee kootou essee, ki ffuri kootou no tokonaki ki aaraa tama.* ¹¹ A Ia ma ki kauatu te kau mee ki tuutuulaaoi kootou, aa kilavaa kootou te tokonaki ki telaa tama. Aa ite saaita maaua ma ki vaevae naa mee kootou naa ki naa tama see hai mee raa, te henua ma ki taratara hakanau i TeAtua. ¹² Te mane kootou e hakanaaopo naa ma ki tokonaki ki naa tama TeAtua, aa laatou ma ki ffuri no hakanau hoki ite laaoi TeAtua. ¹³ Te henua katoos ma ki kkitite inaa takkoto naa manava kootou ite tokonaki kootou ma ki kauake ki naa tama i Judea. Laatou ma ki illoa maa kootou ni too hakaraaoi iloo naa taratara Christ ka tautari ki ana tiputipu. Laatou ma ki fiafia ite lopo mee kootou ekauake kilaatou ma aaraa tama iaaraa henua, teenaa laatou ma ki ffuri katoos no hakanau i TeAtua. ¹⁴ Laatou ma ki taku ki TeAtua itellee naa manava laatou i kootou, ite laaoi TeAtua e hakasura i kootou. ¹⁵ Taatou ki fiafia ite mee taukareka TeAtua, teela see ilotia te tarataraina, e kaumai ki taatou.

10

Paul e taratara i ana heuna

¹ Anau, Paul, tetama etaratara kootou maa e haao iloto akupas esissiatu aa elaoi itaku saaita ennoho taatou, ekauatu akutaratara nei ki kootou. Ilo te inoa Christ, te tama e takoto telaoi ma te aroha, ² kootou see mee ma ki haao nau itaku saaita ma ki hanatu, ia nau e iloa maa nau ma ki loto inaa tama e mee naa taratara laatou maa maaua esorina koi pee ko naa tama te maarama nei. ³ Maaoi, maaua ni tama ni tipu ake i te maarama nei, tevana iaa, inaa saaita maaua e hetaa ma naa mee e hakallika raa, maaua see tautari ki te hakataakoto te tama te maarama nei. ⁴ Naa hana ettaka ma maaua nei seai ni hana te maarama nei; te nei ko naa hana aitu TeAtua, teela ese maaua naa mahi naa aitu hakallika. Maaua esua maaua naa heauna hakallesi naa tama e mee; ⁵ maaua esua maaua naa vana hakatannata naa tama e mee ma ki puuia te iloa TeAtua; maaua e mee ki hurisia maaua naa mannatu te henua ki tautari ki Christ. ⁶ Aa te saaita kootou ehurimai maa kootou kullono taratara, teenaa maaua ma ki hakkaitoaina maaua naa tama see llono taratara.

⁷ Kootou ettoka koi inaa tiputipu te mee i ana tautaha. Ki mee setama e maanatu maa ia setama e tautari maaoi ki Christ, a ia ki maanatu hakaraaoi kilooia, imaa hoki ni tama e tautari maaoi ki Christ pee ko ia. ⁸ Nau see napa maa nau ni maoro are te ahu i naa heuna Christ ni kaumai ki maaua. Teenaa ko naa heuna e hakatipu naa ora kootou. Maaua see heheuna ma ki seua naa ora kootou. ⁹ Kootou see mannatu maa nau esissiatu naa pas nei ki hakamatakuria kootou. ¹⁰ Aaraa tama ma ki taratara peela,

“Naa pas Paul nei e taratara haimmahi lokoi ki taatou, aa i tana saaita e noho itaatou raa, aia e matanaenae aa see iloa te taratara haimahi peenaa. Ana taratara naa ni taratara matani koi!”¹¹ Naa tama e mee naataratara laatou peenaa ki illoa maa te tiputipu maaua ma ki hakasura i te saaita maaua ma ki ttae atu raa ma ki mee koi ma ko naa taratara maaua i naa pas maaua.

¹² Aaraa tama e hai maa laatou nitama hakamaatua. Tevana iaa maaua see mee maa maaua e mee ma ko naa tama naa. Seai. Naa tama naa e ttoka koi ki naa tiputtipu laatou soko laatou, no mee maa teenaa ko naa tiputtipu laatou maaoni. Naa tama naa ku vvare hakaoti!¹³ Maaua iaa seelavaa te hakattoe naa ahu maaua ki maaua; maaua ma ki ahu koi i te kooina naa heuna maaua ni kaumai TeAtua, teenaa e hakapaa ma naa heuna maaua e mee iloto kootou.¹⁴ Naa heuna maaua e kaumai TeAtua nei e tae atu hoki ki kootou. Teenaa ko te vana maaua ni oo atu no hakaea atu te Lono Taukareka i Christ.¹⁵ Maaua see illoa te ahu ki maaua i naa heuna are aaraa tama ni mee. Maaua e heheuna tonu i naa heuna maaua e kaumai TeAtua, ki illoa hakaraa o i kootou i TeAtua. Maaua e fiffai maa naa heuna maaua nei ellasi i te kinanaa.¹⁶ Maaua e fiffai maa te Lono Taukareka nei e hakataeria maaua hoki ki naa henua ettuu imuri kootou, ki see ahu maaua i naa heuna are aaraa tama ni mee.

¹⁷ Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Tama e hiihai maa ia kiau, aia kiau i naa vana TeAriki ni mee.”¹⁸ Iteelaa ko naa tama are TeAriki e hakanau raa teelaa e haia TeAtua maa nitama aana maaoni, seai ma ko naa tama e hakanau ilaatou sokolaatou.

11

Paul ma naa aposol hakalettesi

¹ Niaaina maa kootou e mannatu maa nau e mee taku tamaa vvare, nau e hiihai maa kootou ki hakannoo mai koi kiau nau.² Nau e kaimanako i kootou, e mee pee ko TeAtua e kaimanako i kootou. Kootou e mee ma se taupu koi tipuake teelaa e haka tarikaina a nau ki te tama tokotasi, te tama naa ko Christ tana tino.³ Tevana iaa nau see hiihai maa kootou ma ki hakarereesia nitama pee ko te hakarereesia ana Eve te kata raa imua. Nau e ppore maa kootou ma ki haia hoki peenaa ka tiiake kootou te tiputipu maaoni Christ e takoto i kootou.⁴ Nau e mee i kootou maraa e hakannoo vare koi ki te kau tama katoo e oo atu no hakaea atu te Jesus e kee maa te tama e hakaea atu maaua; kootou etoa kootou te aitu e kee maa TeAitu kootou ni too imua, aa kootou e hakannoo ki te Lono Taukareka e kee maa te Lono Taukareka TeAtua ni hakaea atu maaua ki kootou.

⁵ Nau see maanatu maa nau see tae ki naa tama e mee maa laatou ni “aposol maaoni” kootou!⁶ Niaaina maa kootou e mannatu maa nau see llau maaoni te hakaea naa taratara naa raa, taku iloa see noto koi peenaa. Maaua ku oti te huri atu te tiputipu naa no kkite kootou i te kau vana maaua ni mee.

⁷ Nau ni see mee atu ma kitauia nau itaku saaita ni hakaea atu te Lono Taukareka raa ki kootou; nau ni noho seemuu koi ki huri ake peelaa maa kootou nitama hakamaatua. Eaa? Kootou e mannatu maa taku vana nei e sara?⁸ Taku saaita ni heheuna ma kootou raa, nau ni tauia are naa lotu i aaraa matakaaina. Naa mane naa tama naa e mee koi maa e kailaaraotia a nau ki lavaa nau te tokonaki ki kootou.

✧ 10.17 Jer 9.24 ✧ 11.3 Gen 3.1-5,13

⁹ Aa itaku saaita ninnoho taatouraa, nau see iloa te kainnoo atu ki kaumai ni mane maaku i aku saaita ni noho see hai mane; naa taaina ma naa kave taatou ni oomai i Masedonia raa ni toomai katoo aku mee ni ssee. Imua raa nau ni seai iloo ki kainnoo ni mee maaku ki kootou, aa te nei nau ma ki see kainnoo atu hakaoti ki kootou. Nau ma ki mee hoki ki see anaana kkee kootou iaa nau imuri. ¹⁰ Naa taratara hakamaatua Christ raa e noho ma nau. Nau ku taratara atu te mee nei ki illoa kootou: aku ahu nei ma ki see lavaa te tuukia se tama iloto naa matakaaina katoo i Akaia. ¹¹ Kootou see mannatu maa nau e taratara peenei iaa nau e lotoffaaeo i kootou. Seai. TeAtua e iloa maa nau e llee taku manava i kootou!

¹² Nau ma ki taaohi te tiputipu nei ki puuia naa tama e ahu maa laatou e heheuna ma ko maaua, teenaa ko naa tama e hai maa laatou ni “apostol maaoni”. ¹³ Naa tama naa seai ni apostol maaoni. Laatou ni apostol hakalellesi koi. Laatou e illoa iloo te hurihuri vana kilaatou, ki vana te henua maa laatou ni apostol maaoni Christ. ¹⁴ Kootou ki see oho maa te nei ni vana hoou. Seai. Satan hoki ni sosorina peenaa imua. Aia ni huri tana tiputipu ma ki tiputipu ia ma ko te ensol te maasina! ¹⁵ Teenaa seai se vana hoou ki mee maa naa tama e heheuna iaa ia naa e hurihuri vana ki mee laatou ma ni tama e heheuna i te ara e tonu. Kimuri laatou ma ki lonollono raa oi i naa sosorina see ttonu laatou naa.

Te tiputipu Paul

¹⁶ Nau ku oti te taratara atu maa aku taratara nei seai ni taratara vware. Aa ki mee kootou e mannatu maa nau e vware, kootou ku tiiake koi peenaa, te vana iaa nau e hiihai maa kootou ki tiiake nau ki mee ni tamaa ahu maaku. ¹⁷ Maaoni, TeAriki see hiihai maa nau ki taratara peenei. Nau ku taratara ma se tama e vware, e hakanau koi kaaa nau soko nau. ¹⁸ Tevana iaa, i te lopo tama ku hakanau i naa vana laatou e mee koi soko laatou i te maarama nei raa, teenaa, nau ma ki mee hoki peenaa!

¹⁹ Niaaina maa kootou ni tama e atammairaa, kootou maraa e hakannoo koi ki naa vware! ²⁰ Kootou maraa e tiiake koi kootou aaraa tama ki oo atu no haia kootou ma ni poe laatou, no too naa hekau kootou, no hakarereesia kootou ki te lopo vana, no haia kootou ma ni tamavare koi, aa no sasaakiria kootou. ²¹ Nau e napa te hakaari peelaa maa maaua ni see makkaa ki haia maaua naa vana peenaa!

Tevana iaa ki mee se tama e hai maa ia e lavaa koi te ahu i ana vana e mee, nau hoki e lavaa te mee peenaa. Te nei nau ku taratara hoki ma se vware. ²² Naa tama naa e hai maa laatou ni Jew? Nau hoki se Jew. Naa tama naa e hai maa laatou ni tama haka Israel? Nau hoki se tama haka Israel. Naa tama naa e hai maa laatou ni mokopuna Abraham? Nau hoki se mokopuna Abraham. ²³ Naa tama naa e hai maa laatou ni tama e heheuna maa Christ? Nau e iloa maa nau ku taratara ma se vware, tevana iaa naa heuna naa tama naa see ttae ki aku heuna e mee maa Christ. Aku heuna nei e llasi are i naa heuna laatou, see haitama e hakamoeria iloto te hare karapusi peenaa ma ko nau; see haitama e sarua peenaa tana haitino ma ko nau, aa see hai tama e taia no taupiri ki mate peenaa ma ko nau. ²⁴ Nau ku oti te taakina naa Jew raa aku saaita iloo e rima no sarua taku haitino, aa te kooina naa tari laatou ni pakkuu i taku haitino i te saaita tokotasi raa e lava tana matatoru maa sivo. ²⁵ Aku saaita iloo e toru nau

ku oti te sarua naa tama i Romeraa ki naa laakau; aa i te saaita tokotasi raa nau ni tauatia ki naa hatu. Aku saaita iloo etoru, taku vaka e horau airaa e apuru iloto temoana. Nau ku oti tetahea ite poo ma te aso hakkaatoa iloto te moana pouuri.☆ ²⁶ Itakulo po horau raa, nau e taupiri ki tahea peenaa inaattahe naa ava, aa aku hekau raa e kailaaraotia peenaa naa tama e kailallao. Nau e meeme tipuaina peenaa naa tama takutino henua naa Jew, hakapaa ma naa tama iaaraa henua; nau e taupiri kimate ina matakaaina ellasi, iloto mouku, ite moana, aa ina asosorina naa tama emee maa laatou ni taaina aaku.☆ ²⁷ Aku heuna e mee nei sei ni heuna hakavarevare; nau e heheuna peenaa see iloa te moe hakaraaoi; nau e taka koi ka hiikai ka hiiunu peenaa. E mee aku aso etaka peenaa seekai, aa see hai mee hakaraaoi kiuhi taku haitino i aku saaita emakallii. ²⁸ I te kau aso raa, nau e noho ka mamaanatu peenaa ki naa tama kato TeAtua i naa kina. ²⁹ Taku haitino maraa e matanaenae i aku lono ma setama e matanaenae, aa taku manava iaa maraa e ura i aku lono ma setama ni usuhia ki pena ni haisara.

³⁰ Kimee nau e hiihai maa nau ki ahu, nau ma ki ahu ina mee e huri ake taku see haimahi. ³¹ TeAtua, te Tamana TeAriki Jesus e iloa maa nau see taratara hakareeresi. Taatou ki hakanau itana Inoa i te kau saaita. ³² Taku sao ni noho i Damascus raa, te hakamau ilaro Aretas, te tuku te henua naa, ni hakanoho ana roorosi raa i naa tautaha te henua naa, ki oomai laatou no karapusina a nau. ³³ Tevana iaa nau ni hakasaoria akutaaina. Nau ni ponotia laatou kiloto te kete raa no hakatere kina ki haho te hiri e aareha i te henua naa, teena ni see lavaa ai nau te tauhia ttama naa.☆

12

Paul e hakakkiitea TeAtua

¹ Niaaina maa see hai vana e taukareka ma ki sura, nau ma ki ahu koi i aku vana emee nei. Teenei nau kutaratara i aku vana aitu ni hakakkiitea TeAtua. ² Nau e iloa ittama tokotasi, aia naa setama elotu. Ttama naa ni toa TeAtua ina setau e sinahuru maa haa peelaa, ki te ttoru naa papallani. Tevana iaa nau see iloa maa teelaa ko tana tinotama raa ni toa maaoni, aa sei maa ia ni hakakkiitea koi TeAtua iloto tana miti. TeAtua soko ia e iloa. ³⁻⁴ Nau e iloa maa ia ni toa ki te nohorana naa tama e ttonu naa ora laatou. (Tevana iaa nau see iloa maa teelaa ko tana tinotama raa ni toa maaoni, aa sei maa ia ni hakakkiitea koi TeAtua iloto tana miti. TeAtua soko ia e iloa.) I te kina naa raa, aia ni lono ina mee teelaa see lavaa te tarataraina, naa mee see lavaa te tarataraina naa tamavare. ⁵ Teena nau ma ki ahu i te tama peenaa, a nau iaa ma ki see ahu iaa nau soko nau. Nau ma ki ahu koi ina mee e huri ake taku see haimahi. ⁶ Kimee maa nau ni hiihai maa nau e ahu raa, nau ma ki see mee ma se vvere; nau ma ki taratara ki te taratara maaoni. Tevana iaa nau ma ki see ahu, iaa nau see hiihai maa setama e hakanau vvere iaa nau. Nau e hiihai maa te henua ki hakanau ina kkite laatou i aku vana ni mee ma aku taratara ni kauake.

⁷ Nau ni see lavaa te ahu i aku vana ni hakakkiitea TeAtua nei, iaa nau ni mee taku tamaa ma ki i taku haitino. Nau e iloa maa teenei se ma ki Satan e pesi mai ma ki see ahu nau ina vana TeAtua ni hakaarimai kiaa nau. ⁸ Etoru aku saaita ni taku ki TeAriki ki uiia te ma ki nei iaa nau. ⁹ Tevana iaa TeAtua ni hakaahema peenei kiaa nau,

“Taku manava laaoi e tau ma koe. Koe ma ki kite i naa takkoto aku mahi i toosaaite e iloa maa koe setama see haimahi”. Teenei e hiahia ai nau i aa nau see haimahi, ki takoto nau ilaro naa mahi Christ. ¹⁰ Nau maraa e hiahia koi i aku saaita e matanaena, e sasaakiria, e hainattaa aku vana, e hai haaeo ina aaraa tama, aa e uru ki te kau haaeo i aa nau e tautari ki Christ. I te aa, i taku saaita e iloa maa nau see haimahi raa, teena Christ ma ki huri ake ana mahi iloto taku ora.

Paul e aroha i naa tama i Korint

¹¹ Nau ku haia kootou ma ki sisorina nau ma sevvare. Kootou e tau te hakanau ki aku heuna e mee nei. Niaaina maa nau nei se tamavare koi raa, naa tama e haia kootou ma ni “aposol maaoni” naa see tae kiaa nau. ¹² Telopo mahi TeAtua ma naa vana te henua seki kkite, ni haia seemuina koi nau ka kkite kootou maa nau se aposol maaoni. ¹³ Se aa taaku ni mee maa naa tama naalotu i aaraa kina teelaa ni see haia a nau maa kootou? Taku vana koi ni see hakasura i kootou raa, teena nau ni see kainoo atu ma ki kaumai ni mane maaku. Aroha iaa nau ki mee maa taku vana nei e sara!

¹⁴ Teenei tettoru aku saaita ku noho ki hanatu no mmata i kootou, aa nau ma ki see kainoo ni mee maaku ki kootou. I te aa iaa nau see kaimanako ki naa mane kootou. Nau e ssee iloo ki naa tinotama kootou. Kootou e illoa maa naa tamalliki raa see oo nossee ni mee maa naa maatua laatou. Seai. Naa maatua are naa tamalliki raa e ssee naa mee naa tamalliki laatou. ¹⁵ Nau e hiahia koi te hookii taku ora ma aku heka hakkaatoa ki lavaa nau te tokonaki ki kootou. Nau e llee iloo taku manava i kootou hakkaatoa. Peehea naa see fifai kootou iaa nau?

¹⁶ Kootou e illoa maa kootou ni see haia a nau ki anaana kkee kootou iaa nau. Tevana iaa e mee te tama ma ki taratara maa kootou ni meeme tipuaina a nau ka hakareesia. ¹⁷ E aa? Nau ni heuna atu aku tama raa ma ki oo atu no hakareesia kootou? ¹⁸ Titus ni ppuratia a nau ki hanatu ma telaatina. Kootou e mannatu maa Titus ni heunatia atu nau ma ki hanatu no hakareesia kootou? Kootou see illoa maa maaua ma Titus ettaka ma te hakataakoto tokotasi aa te tiputipu tokotasi?

¹⁹ Kootou e mannatu maa nau e kauatu naa taratara nei ki hakatonu naa sisorina maaua imua kootou? Seai iloo! Teenei ni taratara Christ e hiihai ma ki tarataraina imua naa karamata TeAtua. Aku taaina ma aku kave nei. Naa vana katoo maaua e mee nei e haia maaua ki tokonaki atu ki kootou. ²⁰ Nau e ppore maa nau ma ki hanatu no kite maa kootou see sisorina ki taku tiputipu e hiihai, aa maa kootou hoki ma ki kkite maa nau see sisorina ki te tiputipu kootou e fifai. Nau e ppore maa nau e hanatu no kite maa kootou e heheatu soko kootou, aa e manava ssano ki kootou soko kootou, lotoloto nauhie aa e kaimmate i naa mee kootou, maaisu saakkiri aa e tupettupe i aaraa tama, manava ahu i te kau vana, aa e sisorina hakallika ki see nnoho taukalleka aaraa tama. ²¹ Nau e ppore maa nau ma ki hakanaparia TeAtua imua kootou i taku saaita e ahe atu hakamuri ki kootou. Nau ma ki tani i taku aroha i te lopo tama haisara ni seai iloo ki ffuri naa manava laa-
tuo, no tiiake te tiputipu hai huri ni haia laatou. Teena ko te manava e kerekere, te manava e hai huri, aa te manava e kaimanako ki mmoe ma telaa tama.

13

Naa akonaki hakaoti Paul

¹ Teenei nau ku hanatu i tettoru aku horau no mmata i kootou. Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Ki mee teelaa se takatoru e tuku ki te taratara tokotasi maa te tama raa e sara, teena te tama naa e sara

maaoni. Niaaina maa teelaa se takarua e tuku ki te taratara tokotasi maa te tama raa esara, te tama naa esara maaoni.”[☆] ² Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, naa tama koittaka mai iloo ma naa haisara laatou imua, aa ma aaraatama hoki; nau ni kauatu te taratara nei itakusaaita ni hanatu iterua aku horau ana ki kootou, aa teenei nau ku hakaahahe atu hoki te taratara nei i aa nau koi noho i te kina nei. Taku saaita ma ki tae atu raa, nau ma ki seai taku aroha i naa tama haisara naa. ³ Kootou ma ki kkite maa naa taratara Christ raa e takkoto iaa nau. I tana saaita e heheuna i kootou raa, a Ia see tino mmate; a Ia ma ki hakasura ana mahi raa iloto kootou. ⁴ Tana saaita ni tuukia ki mate i aruna te kros raa, a Ia ni see haimahi hakaoti, tevana iaa a Ia nei ku ora iloto naa mahi TeAtua. Peelaa hoki, maaua nei see haimahi i maaua e ttaka ma Ia, tevana iaa iloto naa mahi TeAtua, maaua ma ki ora ma Ia ki tokonaki maaua ki kootou.

⁵ Kootou ki mmata hakaraaoi i naa tiputtipu kootou, ki illoa kootou maa kootou maaoni e ora i kootou ku illoa i TeAtua. Kootou see illoa maa Jesus Christ e takoto iloto naa ora kootou? ⁶ Nau e taaohi manava maa kootou e illoa maa maaua nei e illoa maaoni i TeAtua. ⁷ Maaua e taku ki TeAtua ki mmata atu ki kootou, ki see mee ni sara maa kootou. Maaua see mee ma ki kkite kootou maa naa heuna maaua nei e ttonu; maaua e mee ki ffuri kootou no mee naa vana e ttonu, niaaina maa kootou e mmata maa naa heuna maaua nei see ttonu. ⁸ I te aa, i maaua se lavaa te ffuri no mee naa vana see ttonu. ⁹ Niaaina maa maaua e tino mmate, maaua e fiafia i kootou e makkaa. Teenaa maaua e taku hoki ki tokonaki atu TeAtua ki ttonu kootou. ¹⁰ Teenei taku vana e sissii atu ai naa taratara nei i aa nau koi noho i te kina nei. Nau e hiihai maa taku saaita e tae atu raa, nau ma ki see huri atu no haia hakallikaina kootou maa i teenaa ni heuna e kaumai TeAriki kiaa nau. Seai. Nau ni heunatia mai ki au nau no seua naa ora kootou; nau ni see heunatia mai ki au nau no seua naa ora kootou.

¹¹ Akutaaina ma akukave nei, nau ku purepure atu hakaoti ki kootou. Hakamakkii ki ttonu naa ora kootou; hakannoo ki naa taratara e kauatu nau itekau aso; taratara hakapaa ma aaraatama; noholaaoi ma aaraatama. Aa teenaa TeAtua te aroha ma te laaoi ma ki noho ma kootou.

¹² Purepure ma aaraatama maa te vaisioni e tapu TeAtua.

Naa tama katoo TeAtua e nnoho i te kina nei e kkave atu naa purepure laatou ki kootou.

¹³ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi atu ki kootou, te laaoi TeAtua ki takoto i kootou, aa TeAitu TeAtua ki noho ma kootou hakkaatoa.

GALATIANS TE PAS PAUL KI NAA TAMA I GALESIA TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te saaita te Lono Taukareka i Jesus ni tae ki naa kina hakkaatoa no ilotia hoki naa tama seai ma ni Jew raa, te henua ni hakataakoto tammaki i naa Loo Moses. Paul e taratara maa te ora maaoni raa see sura i ttama maa i ttama naa e tautari ki naa Loo Moses. A ia e hakatonu ma te ora te tama e tonu imua TeAtua ki mee maa ttama naa e iloa hakaraaoi iloo i Christ. Tevana iaa e mee naa tama inaalotu iloto Galesia, teenaa se matakaaina ilaro teroorosi Rome etuu i Asia Minor, e hai maa naa taratara Paul raa e ssara. Naa tama naa e hai maa taatou ki tautari hoki ki naa Loo Moses ki ttonu naa ora taatou imua TeAtua.

Te Pas Paul ki naa tama i Galesia ni sissii ki hakaaha mai naa tama ni usuhia te taratara hakareeresi nei no illoa hakaraaoi i Christ. Paul e kaamata tanapas nei notaratara iaa ia setama nitukua TeAtua ki heheuna ia ma se aposol Jesus Christ, teenaa maa ia nitukua ki hakahea te Lono Taukareka raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew. Ki otiraa a ia ku hakammahi ana taratara maa te ora te tama e tonu koi imua TeAtua ki mee maa ttama raa e iloa hakaraaoi i Jesus Christ. A ia e hakaoti ana taratara raa no mee maa naa tama e lotu maaoni raa e ttaka ma te tiputipu te manava laaoi, teenaa i naa tama naa e illoa hakaraaoi iloo i Jesus Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–10

Paul e heheuna ma se aposol 1.11—2.21

Te manava laaoi TeAtua 3.1—4.31

Ttiputipu ma naa heuna naa tama e ttaka ma Christ 5.1—6.10

Naa taratara hakaoti 6.11–18

¹ A nau Paul, nikannaatia Jesus Christ laaua ma TeAtua Tamana, te Tama ni hakamasike Jesus i te mate, ki heheuna nau ma se aposol; nau ni see kannaatia maa ni tama koi. ² Naa taaina ma naa kave katoo taatou i te kina nei e purepure atu maatou hakaapa ki kootou, te kanohenua TeAtua e nnoho i Galesia.

³ Nau e taku maa TeAtua, te Tamana taatou, aa TeAriki Jesus Christ, ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

⁴ Christ ni mee ki mate Ia ki uiia taatou i naa haisara taatou, teenaa ki see laavea taatou naa vana e hakallika teelaa e ssura i tessao hakallika nei. Te Tama naa ni mee peenei i teenei ko te hiihai TeAtua, te Tamana taatou. ⁵ Taatou ki hakanau i TeAtua i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Teelaa se Lono Taukareka koi tokotasi.

⁶ Nau e teki iloo i kootou! Iloto koi te tamaa saaita nei raa, kootou kunaa ffuri are no tiiake kootou TeAtua, te Tama ni aru atu ki kootou i Christ e llee tana manava i kootou. Kootou ku ffuri are no tautari ki naa akonaki sara, ka haia kootou maa teenaa ko te Lono Taukareka.

⁷ Maaoni iaa, see hai lono taukareka sara, teelaa se Lono Taukareka tokotasi koi. Nau e taratara atu te mee nei i naa pisouru kootou ku vvare hakaoti i naa hakareeresia kootou aaraa tama, teenaa e hai ma ki hurisia laatou naa taratara te Lono Taukareka i Christ. ⁸ Aa niaaina maa maatou, aa seai ma se ensol, e hakahea atu ni taratara e kkee ma te Lono Taukareka teelaa ni hakahea atu maatou ki kootou raa,

nau e taku maa ttama e kauatu naa taratara naa ki hakkaitoaina TeAtua

ki hakallono isu ia i te kina te mate! ⁹ Maatou nitarataraina maatou temee nei imua, aa teenei nau ku hakahe atu hoki ki kootou: Ki mee maa setama ehakaea atu nitaratara ekkee maa te Lono Taukareka teelaa ni tautari kootou imua raa, nau e taku maa ttama naa ki hakkaitoaina TeAtua ki hakallono isu ia i te kina te mate!

¹⁰ Eaa? Kootou ehakannoo raa nau e mee koi ma ki hakanau te henua iaa nau? Seailoo! Nau ehiihai maa TeAtua ki hakanau iaa nau! Kootou emmata maa nau e mee koi ma ki fiafia te henua iaa nau? Ki mee e maaoni maa nau koi hai ma ki mee nau peena raa, teena nau seai setama e heheuna maa Christ.

Paul ni kannaatia ki heheuna ma se aposol

¹¹ Akutaaina ma aku kave nei, nau ehiihai maa kootou ki illoa maa te Lono Taukareka ehakaea nau nei ni see kaumai setama. ¹² Nau ni see too naataratara nei ininama, aa see mee hoki maa naa taratara nei ni akonakina mai ni tama. Teelaa ko Jesus Christ tana tino, teenei ni huri mai naa mee nei kiaa nau.

¹³ Kootou kunaallono are iaku sosorina imua, itaku sao ni lotu i te lotu naa Jew raa ka mee pakavaina a nau te kanohenua TeAtua.*

¹⁴ Itaku tautama nei raa, nau nei etaka vaamua iaku hakamakkii ka lotu ki TeAtua i te ara naa Jew raa elotu. See hai tama e tae ki aku tautari hakappuru ki naa vana naa tippuna maatou imua.*

¹⁵ Nau ni nootia TeAtua itaku saaita seki haanau mai are, no kanna mai ki heheuna nau iaa la. Aa itana saaita ni hiihai

¹⁶ ma ki huri mai tana Tama raa kiaa nau, teena ki hakahea nau te Lono Taukareka iaa la raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew raa, nau ni see hano ki se tama ma ki akonaki mai kiaa nau.* ¹⁷ Nau ni see hano hoki ki Jerusalem no mmata inatama e heheuna ma ni aposol imua iaa nau. Nau ni hanotonu are ki Arabia, araa ahemai iloo nau ki Damascus. ¹⁸ Imuri are inasetau etoru raa, nau ni hano ki Jerusalem no too taratara i Peter, teena noho iloo nau aku wiki e lua ma ia.* ¹⁹ Nau ni see hai aposol hoki ni mmata, teena ko James koi, te taina TeAriki.

²⁰ Aku taratara e sissii atu nei ni taratara maaoni. TeAtua e iloa maa nau see hakareeresi!

²¹ Kimuri raa, nau ni hano ki Syria ma Silisia. ²² I te saaita naa raa, te kanohenua TeAtua i Judea raa ni see illoa hakaraaoi iaa nau.

²³ Naa tama naa ni illoa koi i naa taratara aaraa tama peelaa: "Te tanata ni mee pakavaina a ia taatou raa, teenei ku hakahea i te hakatina teelaa ni haia a ia ma ki seua imua!" ²⁴ Teena naa tama naa ni ffuri no hakanau i TeAtua iaa nau.

2

Paul ma aaraa aposol

¹ Imuri naa setau e sinahuru maa haa raa, maaua ma Barnabas ni ahe ki Jerusalem, teena Titus nitoa a nau ka oo maatou.*

² Nau ni ahe i TeAtua ni mee mai maa nau kiahe. Nau ni noho no taratara ma naa tama hakamaatua raa i te Lono Taukareka e hakahea nau kinaatama teelaa seai ma ni Jew. Nau ni see hiihai maa nau ni naena e vare koi i aku heuna ni mee imua, aa maa nau e naena e vare i aku heuna e mee i te saaita nei. ³ Niaaina maa Titus, taku hakasoa, se tama haka Greece raa, a ia ni see pparatia ni tama ma ki sseere ana kina. ⁴ Teena e mee naatama ni fifai maa ia

* **1.13** Acts 8.3; 22.4-5; 26.9-11 * **1.14** Acts 22.3 * **1.16** Acts 9.3-6; 22.6-10; 26.13-18

* **1.18** Acts 9.26-30 * **2.1** Acts 11.30; 15.2

ki ssere. Naa tama naa e hakallelesi maa laatou e hakattina hoki pee ko maatou, teenaa naa tama naa ni hakauru seemuu mai ki lotou maatou notokatoka seemuu inaa sosorina maatou. Naa tama naa e mee koi ma ki ilotia laatou i naa ttaka vare maatou maa ni tama ku oti te hakassaoria, i maatou ettaka ma Jesus Christ. Naa tama naa e fiffai ma ki haia maatou ma nipoe, teenaa kitautari maatou ki naa Loo naa Jew. ⁵ Tevana iaa maatou ni sei iloo ki tuku atu ki naa vana naa tama naa, i maatou e mee ma ki tauhia maatou naa taratara maaoni i te Lono Taukareka nei, ki kauatu ki kootou.

⁶ Tevana iaa naa tama teelaa e haia ma ni tama hakamaatua naa ni see hai taratara hoo ni kaumai kiaa nau. Nau e taratara peenei maa laatou ni tama hakamaatua iaa, nau see hai taratara i naa heuna laatou naa; TeAtua see ttoka i naa tiputipu te tama i taha. ^{*}

⁷ Naa tama naa ni k kite maa nau ni heunatia TeAtua ki hakaea nau te Lono Taukareka raa ki naa tama teelaa sei ma ni Jew, e mee pee ko Peter ni heunatia TeAtua ki hakaea te Lono Taukareka raa ki naa Jew.

⁸ I te aa, iaa nau ni tokonakina TeAtua ki heheuna nau ma se aposol naa tama teelaa sei ma ni Jew, e mee pee ko Peter ni tokonakina TeAtua ki heheuna ia ma se aposol naa Jew. ⁹ James, Peter, aa ko John, naa tama e mee ma ko naa tama hakamaatua raa, ni illoa hakaraa o iloo maa TeAtua nikaumai te heuna elasi nei. Naa tama naa ni oomai no purepure ki maaua ma Barnabas, teenaa ki hakailo mai maa maatou kato e heheuna hakapaa. Maatou ni tuku maatou taratara maa maaua ma Barnabas ma ki heheuna ma naa tama teelaa sei ma ni Jew, aa laatou iaa ku heheuna ma naa Jew. ¹⁰ Te mee koi laatou ni mee mai ki maaua raa, teenaa maa maaua ki mannatu peenaa ki naa tama ennoho hakaaroha see hai mee i Jerusalem, teenaa iaa ko taku mee ni noho ka maanatu ki mee.

Peter e nutua Paul i Antiok

¹¹ Tevana iaa i te saaita Peter ni hanake ki Antiok raa, nau ni huri atu no nutua ia imua naa karamata te henua ni ttuu i te kina naa, i tana vana ni mee raa e sara. ¹² I tana saaita mua lokoi ni tae ake raa, a ia ni noho ka kai hakaraa o iloo ma naa tama elotu, iaa sei ma ni Jew. Tevana iaa i te saaita naa tama teelaa ni heunatia ake James ni tae ake raa, Peter ni kaamata te hakatahataha seemuu ki see kai a ia ma naa tama sei ni Jew naa, iaa ia ni matakou inaa Jew teelaa e hai maa naa tama naa ki ssere. ¹³ Teenaa ki ffuri hoki naa Jew elotu raa no tautari ki te vana vvare Peter ni mee; aa Barnabas tana tino hoki ni vvare ka tautari ki naa Jew naa. ¹⁴ Taku saaita ni kite maa laatou ku see tautari ki te hakamaaoni te Lono Taukareka raa, nau ni huri ake ki Peter no mee ake peela imua naa tama naa hakkaatoa, “Koe naa se Jew, tevana iaa koe e sosorina iloo ma se tama te henua sara; koe see sosorina ma se Jew. Peehea oo ppuratia koe naa tama i naa henua sara raa ki ffuri mai no sosorina pee ko naa Jew?”

Naa tama hakkaatoa e hakassaoria TeAtua i laatou e lotu i Christ

¹⁵ Maaoni, taatou ni hannau iho ma ni Jew; taatou sei ko naa tama e taapaa ma ko ‘Naa tama e haisara e nnoho i te poouri.’ ¹⁶ Tevana iaa taatou e illoa maa te ora te tama e hakatonusia TeAtua i te tama naa e iloa maaoni i Jesus Christ, see mee maa iaa ia e tautari ki naa Loo Moses. Taatou hoki ni lotu i Jesus Christ ki hakattonusia naa ora taatou TeAtua, see mee maa i taatou e tautari ki naa Loo Moses. I te aa,

^{*} 2.6 Deut 10.17

see hai tama iloo ma ki hakatonusia tana ora TeAtua maa i aa ia e tautari ki naa Loo Moses. ¹⁷ Aa ki mee maa taatou e ssee ma ki hakattonusia naa ora taatou TeAtua itaatou elotu i Christ, aa kimuri raa nei taatou kutaapaa ma nitama haisara pee ko naatama ennoho ite pouuri teelaa see tautari ki naa Loo Moses. Eaa? Te mee nei e mee maa taatou ni usuusuhia Christ ki haisara taatou? Seai iloo se vana peenaa! ¹⁸ Ki mee maa nau e kaamata te hakamasike hoki naa Loo teelaa ni seua a nau raa, nau ku hakaari peelaa maa nau se tama haisara. ¹⁹ Ite vasi naa Loo raa, nau e mee ma se tama ku oti te mate, i naa Loo naa ku oti te tiiake nau iaa nau ku tautari ki TeAtua. Nau ku oti te tuukia no mate hakapaa ma Christ iaruna tanakros, ²⁰ iaa te nei sei ko nau nei te nei koi ora; te nei ko te ora are Christ nei te nei ku taka ma nau. Aa ite ora nei raa, nau e taka koi kalotu peenaa i te Tama TeAtua, tetama nillee tana manava iaa nau no mee ma ki mate Ia ki ora nau. ²¹ Nau ma ki see lavaa te hakakkeina a nau naa tiputipu te manava laaoi TeAtua. Tevana iaa ki mee maa e maaoni maa te tama etonu inaa karamata TeAtua iaa ia e tautari ki naa Loo Moses raa, teena e mee maa Christ ni mate vare koi.

3

Te tiputipu naa Loo maa te lotu maaoni i Christ

¹ Kootou naa tama i Galesia, naa pisouru kootou ku vvare hakaoti! Kootou ni pakavatia eai? Nau nitaratara atu hakaraaoi iloo i naa tiputipu te mate Jesus Christ iaruna tekros! ² Kootou mee mai te mee tokotasi nei: Eaa? Kootou ni toa kootou TeAitu TeAtua raa ma ikootou etautari ki naa Loo Moses, aa sei ma ikootou nillono ite Lono Taukareka raa no hakataakoto kiloto naa manava kootou? ³ Naa pisouru kootou ku vvare peehea! Kootou ni kaamata hakaraaoi iloo naa ora kootou ma TeAitu TeAtua; ai kootou iaa ku ffuri ite saaita nei no mee ma ki hakattonu naa ora kootou ki naa tino mahi kootou? ⁴ Kootou ni hakallono isu vare koi? Kootou ni illoa koi maa teelaa setaukareka raa nittaka ma kootou! ⁵ Eaa? TeAtua e kauatu tana Aitu raa ka hakassura naa mirakol iloto kootou i kootou e tautari ki naa Loo? Seai. TeAtua e kauatu tana Aitu raa ka hakassura ana mirakol iloto kootou ikootou nillono ite Lono Taukareka raa no hakataakoto ki naa manava kootou.

⁶ Kootou hakatuu ki Abraham; te laupepa tapu raa e mee maa, “Te tama naa nilotu i TeAtua, teena TeAtua e mee maa tana ora e tonu iaa ia elotu.” ⁷ Kootou ki illoa maa naa mokopuna maaoni Abraham raa, teena ko naa tama elotu i TeAtua. ⁸ Te Laupepa Tapu raa nitaratara hakaoti maa TeAtua ma ki hakattonu naa ora naa tama teelaa sei ma ni Jew, ilaatou elotu iaa ia. Teena TeAtua ni kauake hakaoti te Lono Taukareka raa ki Abraham peelaa, “Naa kanohenua katoo ite maarama nei ma ki haia hakaraaoina iaa koe.” ⁹ Abraham nilotu i TeAtua, teena ki huri atu TeAtua no haia hakaraaoina a ia. Peelaa hoki, naa tama katoo elotu raa e haia hakaraaoina TeAtua.

¹⁰ Naa tama e tautari tonu koi ki naa Loo raa, naa haao TeAtua e takkoto ilaatou. Ite aa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te tama see tautari ki naa taratara katoo teelaa e takkoto iloto telaupepa naa Loo raa, tetama naa ma ki hai haaoina TeAtua.” ¹¹ Taatou ekkite katoo maa see haitama e hakatonusia tana ora TeAtua ma iaa ia e tautari ki naa Loo. Ite aa, te Laupepa Tapu raa e mee maa,

☆ **2.16** Ps 143.2; Rom 3.20,22 ☆ **3.6** Gen 15.6; Rom 4.3 ☆ **3.7** Rom 4.16 ☆ **3.8** Gen 12.3

☆ **3.10** Deut 27.26 (LXX)

“Te tama koi teelaa e hakatonusia tana ora TeAtua iaa ia eloturaa, teenaa kote tama ma ki ora.”¹² Tevana iaa tautari te tama ki naa Loo raa e kee ma telotu te tama i TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e taratara are peelaa, “Te tama e tautari ki naa taratara katou naa Loo raa, teenaa te tama ma ki ora.”¹³

¹³ Tevana iaa taatou kuoti te hakassaoria Christ ki see hai haeoina taatou TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te tama e hakatautauria i aruna te laakau raa, a ia ma ki tuku haeoina TeAtua.” Itana mate i aruna te kros raa, Christ ni hai haeoina maa taatou.¹⁴ Christ ni mee tevana nei iaa Ia e hiihai maa te taukareka teelaa TeAtua ni purepure ake ki Abraham raa, ki kauake hoki ki naa tama teelaa sei ma ni Jew. Teenaa taatou kilotu ki toa taatou TeAitu teelaa ni purepure mai TeAtua ki taatou.

Naa Loo ma te purepure TeAtua

¹⁵ Aku taaina ma aku kave nei, kootou mmata ki kauatu nau te taratara nei ki mallama naa pisouru kootou. Saaita tetakarua e hakatonu laua taratara ka mee laua kaikai ki maatino te taratara laua ni tuku naa raa, see hai tama hoki ma ki lavaa te hakasaraina a ia tetaratara naa, aa see hai tama hoki ma ki lavaa te ppono ni taratara hou maana. ¹⁶ TeAtua ni tuku ana purepure naa ki Abraham ma tana mokopuna. Te Laupepa Tapu raa ni see taratara peelaa, “ana mokopuna”, sei. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “tana mokopuna,” teenaa se tama koi tokotasi, teenaa ko Christ.¹⁷ Te hakataakoto taku taratara nei e mee peelaa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua maa Abraham, teenaa mee iloo tana taratara maa Ia ma ki see tiiake ana taratara naa. TeAtua ni hookii ake naa Loo raa imuri naa setau e faa naa rau maa naa setau e matatoru, tevana iaa naa Loo naa seelavaa te seu tetaratara hakamaatua TeAtua ni tuku maa Abraham imua. Teenaa te taratara hakamaatua TeAtua naa seelavaa te hakakkeina naa Loo.¹⁸ Ki mee TeAtua e hookii te noho e taukareka raa ki te tama, i te tama naa e tautari ki naa Loo raa, teenaa TeAtua ku see hookii maa iteenaa ni purepure aana e takkoto. Tevana iaa TeAtua ni hookii ake te noho e taukareka raa ki Abraham iteenaa se purepure aana ni tuku maa Abraham imua.¹⁹

¹⁹ Aa naa Loo raa iaa ni kaumai ma ki aa? Teenaa, naa Loo raa ni kaumai ki hakailotia te henua i naa tiputipu te haisara. Tevana iaa naa Loo naa e takkoto koi ki tae iho te mokopuna Abraham, te tama teelaa e takkoto ai naa purepure TeAtua. Naa Loo raa ni kauake TeAtua ki naa ensol raa ki kauake ki Moses, iaa ia raa ko te tama e hakatae naa taratara TeAtua ki te henua. ²⁰ Tevana iaa tetama e hakatae taratara raa e heheuna koi ki mee ma se tama e mee ana taratara hakamaatua ki telaa tama; aa TeAtua e heheuna koi soko Ia.

Naa Loo raa ni kaumai ma ki aa?

²¹ Naa Loo raa see mee maa e taratara sara ma naa purepure TeAtua e takkoto, sei. Ite aa, ki mee maa naa tama te maarama nei ni toa laatu naa Loo teelaa e lavaa te hakaora laatu raa, teenaa e mee maa naa ora naa tama hakkaatoa ni lavaa te hakattonusia TeAtua ki mee laatu e tautari ki naa Loo naa. ²² Tevana iaa te laupepa tapu raa e mee maa taatou hakkaatoa ku hakavaarea ki ppena naa haisara. Te ara koi

✧ 3.11 Hab 2.4 ✧ 3.12 Lev 18.5 ✧ 3.13 Deut 21.23 ✧ 3.16 Gen 12.7 ✧ 3.17 Ex 12.40
✧ 3.18 Rom 4.14

taatou ki mee kitoo taatou te mee TeAtua ni purepure mai imua raa, teenaa taatou kilotu i Jesus Christ.

²³ Saaita te lotu nei seki tae mai raa, taatou ni tauhia naa Loo raa ma nikarapusi, kitae mai tessao taatou maki hakailotia itelotua.

²⁴ Naa Loo raa emee ma setama eroorosi itaatou kittonu naa sosorina taatou, teenaa ki tae ki te ssao Jesus Christ ni haanau mai. I te saaita naa raa, naa ora taatou maki hakattonusia TeAtua itaatou elotu i Jesus Christ. ²⁵ Aa ite nei tessao taatou kilotu i Jesus Christ ku tae mai raa, naa Loo raa ku see roorosi hoki ki taatou.

²⁶ Kootou naa nitamalliki TeAtua ikootou elotu i Jesus Christ.

²⁷ Kootou ni hakaukau tapuina iloto te inoa Christ, aa te nei kootou ku ttaka ma te ora Jesus Christ tana tino. ²⁸ Te mee raa ku see hakatonu maa koe se Jew aa maa koe seai se Jew, maa koe se poe aa maa koe seai se poe, maa koe setanata aa maa koe se ffine; kootou ku mee ma setama tokotasi ikootou elotu i Jesus Christ. ²⁹ Kootou naa ko naa mokopuna maaoni Abraham, ikootou e tautari ki Jesus Christ. Teenaa kootou ma ki kauatu te noho e taukareka te laa ni purepure mai TeAtua imua.*

4

¹ Nau ku taratara atu hoki i telaa mee. Te tamariki raa ma ki oti ku too naa tuuhana tana tamana. Tevana iaa, i tana saaita koi tamariki raa, niaaina maa naa tuuhana tana tamana raa ni mee aana hakkaatoa raa, te tamariki naa e haia koi ma setama seai tana vana e taunai ai.

² I tana saaita koi tamariki raa, e mee naa tama ku mattua e mmata ake kiaaia karoorosi i ana tuuhana kitae kite ssao tana tamana raa e hooki ake ana tuuhana naa. ³ Peelaa hoki, taatou hoki ni haia ma ni poe naa aitu hakamaatua eroorosi te maarama nei i te saaita taatou koi tamalliki.

⁴ Tevana iaa, i te saaita TeAtua ni mmata maa e taukareka raa, a Ia nikkave mai tana tino tama. Tana tama naa ni haanau iho ma setama te maarama nei, aa ni tautari ki naa Loo naa Jew. ⁵ Tama naa ni heunatia mai TeAtua ki au no hakassaoria naa tama te laa e tautari ki naa Loo, teenaa kimee taatou ma ni tamalliki taanata aa ma ni tamalliki haahine TeAtua.

⁶ Ikootou ni tamalliki taanata aa ma ni tamalliki haahine aana raa, TeAtua nikkave mai TeAitu Tapu tana Tama raa ki au no takoto iloto naa hatumanava taatou. Teenaa ko TeAitu Tapu te laa e usuhia ai taatou kittani peelaa ki TeAtua, "Tamana, taku Tamana." ⁷ Aa teenaa, i te saaita nei raa kootou ku see mee ma ni poe; kootou naa ni tamalliki taanata aa ma naa tamalliki haahine TeAtua. TeAtua ma ki kauatu ana tuuhana hakkaatoa, ikootou ni tamalliki aana.*

Paul e aroha i naa tama i Galesia

⁸ Imua raa, kootou seki illoa hakaraaoi i TeAtua, teenaa kootou ni heheuna poe i naa aitu te laa seai maa ni atua maaoni. ⁹ Aa te nei ikootou ku illoa i TeAtua raa, (aa seai, nau ki mee are peelaa, te nei TeAtua ku illoa ikootou) kootou e fifai peehea maa kootou kiahe hoki no heheuna poe i naa aitu hakamaatua te laa ematanaennae ka see hai vana laatu e taunai naa? ¹⁰ Kootou e hakamattino naa aso kootou ma ni aso hakamaatua, naa marama ma ni marama hakamaatua, naa sao iloto te setau ma ni sao hakamaatua, aa naa setau ma ni setau hakamaatua kootou. ¹¹ Nau ekkapo iloo ikootou! Eaa? Nau ni naenae vare koi i te heheuna maa kootou?

* 3.29 Rom 4.13 * 4.7 Rom 8.15-17

¹² Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki mee pee ko nau, iaa nau e mee koi pee ko kootou. Kootou see hai vana ni hakasaraina anau. ¹³ Kootou e illoa koi maa nau ni maki i taku saaita mua ni hakaea atu te Lono Taukareka i Christ. ¹⁴ Niaaina maa taku maki nei ni mee kootou no anaanakkee iaa nau raa, nau ni see tiiake kootou ki hai soko nau maa taku maki naa. Kootou ni ffuri mai are no anaana kiaa nau, e mee pee ko nau se ensol e au i telani; kootou ni anaana kiaa nau pee ko kootou e anaana i Jesus Christ. ¹⁵ Teehea te hiahia ni ttaka ma kootou imua? Anau taku tino elavaa te taratara peela maa ite saaita naa raa, kootou ni nape naa hua karamata kootou, ki mee kootou ni lavaa, no kaumai kiaa nau. ¹⁶ Eaa? Kootou nei ku tautau haaeo ma nau ite saaita nei iaa nau e taratara atu te hakamaaoni?

¹⁷ Aaraa tama e ffuri ake peela maa laatou e oti manava iloo i kootou, tevana iaa naa hakataakoto laatou see taukalleka. Naa tama naa e fifai koi ma ki hakakkeina kootou iaa nau, teenaa ki oti manava koi kootou ilaatu. ¹⁸ Te mee raa e taukareka maa kootou e oti manava ki mee naa vana e taukalleka. Te mee raa e taukareka i naa saaita hakkaatoa, tevana iaa see taukareka ki mee maa kootou e mee naa vana kootou naa i aku saaita koi e noho ma kootou. ¹⁹ Aku tamalliki nei, taku manava ellee ikootou. Nau e hakallono isu pee ko te tinae e taupiri ki haanau, teenaa iaa nau e mee ma ki tokonaki nau ki kootou ki sura ake te tiputipu Christ iloto naa ora kootou. ²⁰ Nau e hiihai iloo maa nau e noho ma kootou ite saaita nei, teenaa ki taratara hakaraa ai atu nau ki kootou. Nau ku see iloa maa nau ka mee peehea ki kootou.

²¹ Nau e mee ki vasiri atu nau ki kootou, naa tama e fifai maa laatou ki tautari peena ki naa Loo: Kootou e illoa maaoni maa naa Loo raa e taratara maa eaa? ²² Naa Loo raa e taratara maa Abraham ni mee ana tamalliki taanata elua. Te tamariki tokotasi ni haanau mai ite ffine e heheuna poe iaa ia, aa telaa tamariki i tana aavana maaoni. ²³ Tana tamariki i te ffine e heheuna poe raa ni haanau mai pee ko aaraa tamalliki, aa te tamariki i tana aavana maaoni raa iaa, ni haanau mai i teenaa se purepure TeAtua ni tuku maa Abraham. ²⁴ Te takarua haahine nei e takkoto pee ko naa taratara hakamaatua e lua te laa TeAtua ni tuku imua. Te ffine e mee ana tama te laa e heheuna ma ni poe raa, teenaa ko Hagar, aa te ffine naa e takoto pee ko te taratara hakamaatua TeAtua ni kaumai i aruna te Mouna Sinai. ²⁵ Hagar, te ffine e takoto pee ko te Mouna Sinai, te laa e tuu iloto Arabia, e takoto hoki pee ko Jerusalem i te ssao nei, iaa ia ma naa tama katoo ite henua naa e heheuna ma ni poe. ²⁶ Tevana iaa, Sarah, te aavana maaoni Abraham, teenaa ko te Jerusalem te laa e takoto i te lani, aa te tama naa ko taatou tinna. ²⁷ Te Laupepa Tapu raa e mee maa:

“Koe te ffine e poka, koe ki hiahia!

Kappisi oo varo aa koe kutani itoo hiahia, a koe te ffine te laa ni seai iloo ki lono i naa isu te tinae!

I te aa i te ffine ni tiiake tana aavana raa ma ki hai tamalliki are i te ffine te laa ni seai iloo ki tiiake tana aavana.”^{*}

²⁸ Teenaa, kootou aku taaina ma aku kave nei, kootou naa ni tamalliki TeAtua, e mee pee ko Isaac, i te purepure TeAtua ni mee maa Abraham. ²⁹ I te saaita naa raa, te tama ni haanau mai pee ko aaraa tamalliki raa ni huri no mee pakavaina a ia te tama ni haanau mai iloto naa mahi

TeAitu TeAtua. Te vana naa koi sura i te ssao nei.[☆] ³⁰ Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Kerekereia te ffine e heheuna poe raa ma tana tamariki; te tamariki te ffine naa ma ki sei tana tuuhana i naa tuuhana tana tamana. Naa tuuhana naa ma ki toa hakkaatoa te tamariki te ffine teelaa see heheuna ma se poe.”

☆ ³¹ Aku taaina ma aku kave nei, taatou sei ni tamalliki te ffine e heheuna poe; taatou ni tamalliki te ffine teelaa see heheuna ma se poe.

5

Taatou e hakassaoria Christ

¹ Taatou ni hakassaoria Christ ki see hainattaa taatou te tautari ki naa Loo. Teenaa kootou ki sosorina pee ko naa tama teelaa ku oti te hakassaoria. Kootou mmata ki see ffuri kootou no nnoho hoki ilaro naa Loo.

² Kootou hakannoo mai! A nau, Paul, e kauatu te taratara nei: Ki mee kootou e tiiake ma ki oo atu ni tama no haia kootou ma ki ssere, teenaa e mee maa Christ ni see hai vana e taukareka ni mee ki kootou.

³ Nau ku hakaapo atu hoki te taratara nei: Ki mee setanata e tiiake ma ki oo ake ni tama no serea ia, te tama naa e tau ki tautari ki naa Loo raa hakkaatoa.

⁴ Naa tama i kootou teelaa e tautari ki naa Loo kittonu naa ora laatou imua TeAtua raa, naa tama naa ku oti te hakakkee sokolaatou i Christ. Naa tama naa ku see takkoto ilaro telaaoi TeAtua.

⁵ Tevana iaa te mee e taaria taatou, naa tama e ttaka ma TeAitu TeAtua raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonu naa ora taatou kittonu imua ana karamata, i taatou e lotu i Christ. ⁶ I te saaita taatou e hakapaa ki Christ raa, te mee raa ma ki see hakamaatino maa te tama raa e ssere aa ma te tama raa see ssere; taatou e hakatau peellaa hakkaatoa. Te mee hakamaatua raa, teenaa ko i-naa hakataakoto tonu taatou i Christ, teelaa e laaoi ai taatou i telaa tama.

⁷ Kootou ni meeme e vare koi imua! Kootou ni puuia e ai ma ki see tautari kootou ki te hakamaaoni? E aa? Kootou ni ppuratia peehea te tama naa?

⁸ Teenaa sei ko TeAtua, i te aa i kootou ni tama e kannaatia a ia. ⁹ E takoto tana taratara e mee peelaa, “Te tamaa iis e tau te hakatipu te haraoa hakkaatoa.”

☆ ¹⁰ Nau e iloa hakaraaoi iloo i kootou, te nei e mau ai taku manava i kootou. Itaatou e tautari hakapaa i Christ raa, teenaa nau e iloa maa kootou ma ki see hakannoo ki telaa tama. Nau e iloa hoki maa te tama teelaa e hai ma ki huria a ia naa manava kootou naa, niaaina maa ia setama peehea raa, te tama naa ma ki mee pakavaina TeAtua.

¹¹ Aku taaina ma aku kave nei, ki mee maa nau e hakaia peenaa maa naa taanata raa ki ssere naa kina laatou, ai nau e hai haeeoia ai naa Jew raa i te saaita nei? Ki mee maa nau ni hakaia maaoni te mee naa raa, teenaa naa Jew raa ni see lavaa are te lloto maa i aa nau e hakaia i te mate Christ i aruna te kros. ¹² Nau e hiihai maa naa tama teelaa e hai ma ki huria laatou naa manava kootou naa ki tiiake ki ssere naa kina laatou.

¹³ Kootou, aku taaina ma aku kave nei iaa, kootou ni kannaatia TeAtua ki see nnoho kootou ilaro naa Loo. Tevana iaa kootou see mee maa i kootou ku see nnoho ilaro naa Loo aa maa kootou kuffuri no mee naa vana e hakallika teelaa etuu ai naa huru kootou. Sei. Kootou ki hakassura te manava laoi, teenaa ki tokonaki kootou ki telaa tama.

¹⁴ I te aa, te hakataakoto naa Loo raa hakkaatoa e takoto iloto te Loo

tokotasi nei: “Manava laaoi i telaa tama, e mee ma ko i-oo manava laaoi iaa koe soko kcoe.”¹⁵ Tevana iaa, ki mee maa kootou e sosorina pee ko naa manu vao e kaittama, e hetaa ka heheatu soko kootou raa, teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see maseu kootou.

TeAitu Tapu ma te tiputipu te tama

¹⁶ Teenei e taratara atu ai nau i te mee nei: Kootou ki tautari ki naa tiputipu TeAitu Tapu, ki see haka akottia kootou naa vana naa tinotama kootou e oti manava ai. ¹⁷ I te aa, naa tinotama taatou e fiffai ki te tiputipu TeAitu Tapu see hiihai, aa TeAitu Tapu e hiihai ki te tiputipu naa tinotama taatou see hiihai. Naa vasi e lua nei e taukaa ki laaua, teenaa e mee maa kootou see lavaa te mee naa vana kootou e fiffai maa kootou ki mee.¹⁸ Ki mee maa kootou e tautari ki TeAitu Tapu, teenaa e mee maa kootou see takkoto i laro naa Loo.

¹⁹ Naa sosorina te tiputipu see tonu raa e mattino: Teenaa ko naa sosorina e hai huri, e mee ki naa vana e kerekere, e sosorina ma ko naa poi, ²⁰ elotu ki naa aitu hakallesi, e hai ki naa pakava, e hakatauttou ka hetaa ma telaa tama, e manava haaeo i telaa tama, e haaeo, aa e manava kailallao. Naa tama naa e hakakkee no mee naa kuturana laatou soko laatou ki hakatauttou laatou ma aaraa tama. ²¹ Naa tama naa ettaka ma naa manava kaimannako, e unu sara, e taffao ka hai ki naa vana kerekere laatou, aa e hai ki aaraa vana hoki see ttonu. Nau e hakaapo atu hoki taku taratara ni kauatu imua: Naa tama e hai ki naa tiputipu nei ma ki see ttae no nohoria laatou te Nohorana TeAtua.

²² TeAitu TeAtua raa iaa e mee te tama ki manava laaoi i telaa tama, ki taka ka hiahia, ki nohonoho laaoi ma telaa tama, ki noho seemuu i ana saaita e hai haaeoina, ki manava aroha, aa ki sosorina taukareka ki telaa tama, ki taaohi ki tana lotu i TeAtua, ²³ ki meemee hakaraaoi telaa tama, aa kilavaa te roorosi hakaraaoi ki ana sosorina. Naa Loo raa see hai taratara eppui naa tiputipu nei. ²⁴ Naa tama e tautari ki Jesus Christ raa ku oti tetiiake laatou te tiputipu naa tinotama laatou ma naa sosorina ni kaimannako ai laatou. ²⁵ Taatou ku oti te hakaoratia TeAitu Tapu, teenaa taatou ki tautari ki ana tiputipu. ²⁶ Taatou ki see ahu, aa taatou ki see haia taatou telaa tama kiloto. Taatou ki see manava haaeo i telaa tama.

6

Tokonaki ki telaa tama

¹ Aku taaina ma aku kave nei, ki mee se tama e laavea maa e mee tana sara, naa tama i kootou te laa ettaka ma TeAitu Tapu raa ki hakatonusia kootou te tama naa; tevana iaa kootou ki taratara atu hakaraaoi. Aa kootou hoki ki roorosi hakaraaoi iloo ki see usuhia kootou te tiputipu naa hoki. ² Kootou ki tokonaki ka amo hakapaa naa mmaha telaa tama, ki tautari maaoni kootou ki naa Loo Jesus Christ. ³ Ki mee ni tama e taratara maa laatou ni tama, aa maaoni iaa laatou see hai vana e taunai ai, teenaa naa tama naa e taratara kailallao ki laatou soko laatou koi. ⁴ Kootou ki hakattonu naa sosorina kootou soko kootou. Ki mee maa naa sosorina kootou e taukalleka, teenaa kootou e tau te hakatannata i naa vana kootou ni mee naa, ki see mee maa kootou e tokatokia kootou naa sosorina aaraa tama. ⁵ I te aa, te tama koi e mee ana mmaha ki amo.

⁶ Naa tama ni too naa akonaki laatou i naa taratara TeAtua raa, laatou ki yaevae naa mee e taukalleka laatou raa ma naa tisa laatou.

⁷ Kootou see hakallesi ki kootou soko kootou; see hai tama e lavaa te hakareresia a ia TeAtua. Se aa naa tama raa ettori i naa verena laatou raa, teenaa laatou ma ki vasi ki naa kaikai naa laakau laatou ni ttori naa. ⁸ Naa tama e ttaka koi ki haka akottia naa tiputipu naa tino laatou e kaimannako raa, naa tama naa ma ki kkite i te tiputipu te mate. Aa naa tama e ttaka kamee ki hiahia TeAitu Tapu raa, naa tama naa ma ki hakakiitea TeAitu Tapu i te ora e ora hakaoti. ⁹ Teenaa taatou ki see kkaro te mee ki naa sosorina teelaa e taukalleka. Ki mee maa taatou see kkaro, teenaa taatou ma kikkite i te ora e ora hakaoti i te saaita TeAtua e mmata maa e taukareka. ¹⁰ Ite saaita taatou koi ora nei raa, taatou ki sosorina taukalleka ki naa tama hakkaatoa, e mua ki naa taaina ma naa kave e lotu taatou hakapaa.

Naa taratara hakaoti

¹¹ Kootou mmata i naa llasi naa inoa nei, teenaa i te nei ko nau nei e sissii atu ki taku tino rima.

¹² Naa tama teelaa e oo atu no ppuratia kootou ma ki ssere naa kina kootou raa, teenaa ko naa tama e ahu ka hakatannata i naa vana laatou e mee ki naa haitino laatou. Naa tama naa e hai naa vana laatou naa ilaatou emattaku i te mee tokotasi: naa tama naa emattaku maa laatou ma ki hai haeeoia naa Jew raa kimee maa laatou e hakaeta te hakataakoto maaoni te mate Christ i aruna te kros. ¹³ Naa tama iloo teelaa ku oti te ssere naa kina laatou naa see tautari hoki ki naa Loo Moses; naa tama naa e fiffai koi maa kootou ki ssere, teenaa ki ahu laatou maa kootou nituku kina vana laatou. ¹⁴ Iaa nau iaa, nau ma ki taratara hakatanata i te mate Jesus Christ, TeAriki taatou, i aruna te kros. Te nei kote mate Christ i aruna te kros nei teelaa e mmata ai nau maa taku hiihai ki te maarama nei kunaa seai iloo, aa te hiihai te maarama nei kua nau kunaa seai hoki imua. ¹⁵ Te mee raa see hakamaatino maa te tama raa e ssere aa ma te tama raa see ssere; te mee hakamaatua raa, teenaa taatou ki mee ma ni tama hou TeAtua ni penapena. ¹⁶ Naa tama e taaoi ki te tiputipu nei iloto naa ora laatou raa, nau e taku maa TeAtua ki aroha ilaatou ki nnoho hakaraaoi laatou, aa ma naa tama hakkaatoa TeAtua!

¹⁷ Nau ku hakaoti atu aku taratara nei pe nei: See hai tama kiau no kaumai hoki ni haeeo kua nau, inaapona te nei ettuu i taku haitino nei e huri ake peela maa nau nei kote tama e heheuna maa Jesus.

¹⁸ Aku taaina ma aku kave nei, nau e taku maa TeAriki taatou, Jesus Christ, ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou. Amen.

EPHESIANS TE PAS PAUL KI NAA TAMA TE LOTU I EPISES TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul ki naa tama i Epises etaratarā mua lokoi i te “hakataakoto TeAtua ki hakakkutu ake ana mee katoō ni penapena e takkoto i te lani ma te kerekere, no hakanoho Christ ki noho hakamaatua i naa mee naa hakkaatoa”. (1.10) Te pas nei etaratarā hoki ki naa tama TeAtua ki tautari ki te hakataakoto naa ki nnoho hakapaa naa tama hakkaatoa i te maarama nei iloto te inoa Jesus Christ.

Naa taratarā mua e hakatuu mai i *Te Pas Paul ki naa tama i Epises* raa, ttama e sissii te pas nei etarataraina aia te ara te henua e hakapaaria TeAtua ki meeme e hakapaa. Aia etaratarā i te ara TeAtua e uii naa haisara te henua iloto te inoa Jesus Christ, Ttama TeAtua, ki hakasaoria te henua inaa mahi te haisara. Naa taratarā naa e hakatuu hoki i te purepure hakamaatua TeAtua ni kauake ki naa tama te maarama nei, teelaa ni ttino i te saaita TeAitu Tapu raa ni kaavea mai. Te soa taratarā te pas nei raa, Paul e hai ake ki naa tama i Epises raa ki mee te nnoho laatou ennoho hakapaa ma Christ raa kisura i te nnoho laatou no meeme hakapaa ki laatou.

Aa ki illoa hakaraaoi illoa naa tama naa i te nnoho naa tama TeAtua ma setama tokotasi iloto te inoa Christ raa, Paul ekauake ana taratarā raa ka hakatuu ki naa mee i te maarama nei: teenaa maa naa tama elotu i TeAtua raa e mee ma sehaitino te tama, aa Christ raa ko te pisouru; aa e mee ma se hare e hakatuu, aa Christ raa ko te pou hakamaatua; naa tama elotu raa e mee hoki ma se ffine e aavana, teenaa Christ raa ko tana aavana. Te pas nei e hakatuu te lopo taratarā illoa i te tiputipu nei, teenaa i ttama e sissii te pas nei ni usuhia naa tiputipu te manava laaoi TeAtua teelaa e takoto i Christ. Naa mee hakkaatoa e hakattii maarama mai iloto te laaoi Christ, te mate Christ, te manava aroha Christ, te manava laaoi Christ, aa te manava see iloa te ppena te vana e hakallika.

Naa takkoto naa taratarā iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Christ ma naa tama te lotu 1.3–3.21

Te ora hou iloto Christ 4.1–6.20

Naa taratarā hakaoti 6.21–24

¹ A nau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua, e sissii te pas nei ki kootou naa tama TeAtua ennoho i Epises; kootou naa tama teelaa seai illoa ki tiiake te lotu kootou i Jesus Christ.[☆] ² Nau e taku ki roorosi hakaraaoi TeAtua, taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ ki kootou, ki nnoho laaoi kootou.

Naa mee e taukalleka TeAitu e takkoto i Christ

³ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ! Naa mee katoō TeAitu e taukalleka teelaa e takkoto i te maarama i aruna i te lani raa ni kaumai TeAtua ki taatou, naa tama Christ. ⁴ Imua te mahaa mai ana te maarama nei raa, taatou kuaa hakamaatinoria are TeAtua ki mee taatou ma ni tama aana, teenaa

☆ 1.1 Acts 18.19-21; 19.1

i taatou e ttaka ma Christ. A Ia ni mee peenei ki ttapu naa ora taatou aa ki see hai sara taatou imua ana karamata.

Iaa Ia e laaoui i taatou, ⁵ TeAtua kunaa mee iloo tana maanatu maa taatou ma ki ppurutia a Ia ma ni tamalliki aana i taatou e tautari ki Christ. Teenei ko tana mee e hiihai aa e hiahia ai a Ia. ⁶ Taatou ki hakanau i TeAtua i te taukareka tana laaoui. A Ia ni hookii vare mai tana mee e taukareka, teenaa ko tana Tama e llee ai tana manava. ⁷ I te aa, taatou nei e hakassaoria te ttoo Jesus Christ, teenaa TeAtua ku see maanatu ki naa haisara taatou, i tana laaoui ki taatou e lasi iloo.* ⁸ Te laaoui TeAtua ni huri no kaumai ki taatou nei e lasi ffaaeo iloo!

Iaa Ia e atamai aa e iloa i te kau vana raa, ⁹ teenaa TeAtua ni haia a Ia tanavana ni maanatu ki mee. A Ia ni hakailoa mai ki taatou i tana hakataakoto teelaa ni see ilotia imua, aa teenei kuttino maaoni i Christ. ¹⁰ Te mee TeAtua e maanatu maki haia hakaotina a Ia i tana saaita e vana maa e taukareka raa, a Ia maki hakakkutu ana mee hakkaatoa ni penapena, teenaa ko naa mee katoa i telani ma te kerekere, aa Christ ku noho hakamaatua i naa mee naa.

¹¹ Naa mee hakkaatoa e haia ki hanotonu ma te hakataakoto TeAtua. Teenaa taatou ni hakamaatinoria TeAtua ma ni tama aana i taatou ni tama Christ, i teenaa ko te hakataakoto ni noho mai ma Ia imua iloo. ¹² Teenei taatou, naa tama mua ni taaohi manava i Christ, taatou ki hakanau i naa mahi TeAtua!

¹³ Aa kootou hoki ni mee ma ni tama TeAtua i te saaita kootou ni llono i te taratara maaoni, teenaa ko te Lono Taukareka ni kauatu te ara kootou ki hakassao. Kootou ni tuku ki naa vana Christ, teenaa ki tuku atu te hakailona TeAtua raa ki takoto i kootou, ki mattino maa kootou ni tama aana. Teenaa a Ia ni kauatu TeAitu Tapu teelaa ni purepure atu a Ia ki kootou imua. ¹⁴ TeAitu Tapu raa ko te hakailona TeAtua ki taatou, ki hakailoa mai maa taatou maki toa taatou se aa TeAtua ni purepure ake maa ana tama. Te mee nei e hakailoa mai hoki maa TeAtua ma ki mmata ki see heheuna hoki taatou ma ni poe aaraa tama. Taatou ki hakanau i ana mahi!

Paul e taku ki TeAtua

¹⁵ Itaku saaita iloo ni llono maa kootou elotu i TeAriki Jesus Christ aa i te laaoui kootou i naa tama hakkaatoa TeAtua raa, ¹⁶ nau ni seai iloo ki hakamotu i aku taku ka taratara hiahia ki TeAtua i kootou. Nau e maanatu peenaa ki kootou i aku saaita e taku, ¹⁷ ka mee ake ki te Atua taatou Ariki, Jesus Christ, te Tamana haimahi, ki kauatu TeAitu, te tama maki mee ki atammai kootou, aa teelaa maki hakaari atu i naa tiputipu TeAtua ki kootou ki illoa kootou iaa Ia. ¹⁸ Nau e taku maa naa hakataakoto kootou ki tarakina TeAtua ki kikkite kootou i tana maasina, ki illoa kootou i te mee e taaohi manava ai kootou teelaa ni kannaatia ai kootou a Ia, aa kikkite kootou i tellasi ana mee e taukalleka ni purepure maa ana tama. ¹⁹ Nau e taku hoki kikkite kootou i ana heheuna haimahi iloto naa ora taatou, naa tama elotu. Naa mahi e heheuna iloto taatou nei ko ana mahi ²⁰ teelaa ni hakaari i tana saaita ni hakamasike Christ i te mate no hakanoho i tana vasi hakamaatau i te maarama i aruna i telani.* ²¹ Christ e noho hakamaatua i aruna naa tama hakamaatua i te lani; teenaa ko naa hakamau, naa tama haimahi, aa ma naa ariki. Tana heuna nei e lasi are i naa heuna naa hakamau i te maarama nei ma te maarama hakamuri. ²² TeAtua ni tuku naa mee hakkaatoa ki takkoto ilaro naa va e Christ, teenaa, hakanohoria iloo a Ia Christ ki noho hakamaatua i aruna te lotu ma naa mee hakkaatoa.* ²³ Naa tama elotu raa, teenaa ko te haitino

* 1.7 Col 1.14 ✨ 1.20 Ps 110.1 ✨ 1.22 Ps 8.6

Christ; teenaa kotana tinotama hakkaatoa, aa naamee hakkaatoa i naa kina e haka kaatoaina a Ia.*

2

Taatou e ora i naa mahi Christ

¹ Imua, ite saaita kootou ni see hakannoo ki te taratara kattaka kootou ma naa haisara kootou raa, kootou emee pee konnaa tama ku oti te mmate. ² Ite saaita naa kootou ni tautari ki te ara e hakallika te maarama nei. Kootou ni hakannoo ki te tama hakamaatua i naa mahiaitu itelani, teenaa koteaitu eheheuna iloto naa tama teelaa see hakannoo ki TeAtua. ³ Maaoni iaa, taatou hakkaatoa ni mee ma konnaa tama naa; taatou maraa e hai ki naa vana taatou ekaimannako. Teenaa te kauvana naa tinotama taatou ma naa hakataakoto taatou eoti manava raa, naamee naa maraa e haia taatou. Ite tiputipu taatou nei raa, taatou nitukua hakaoti ki hakallono isu taatou ite saaita TeAtua eloto, e mee pee kote henua hakkaatoa.

⁴ Tevana iaa te manava aroha TeAtua elasi ffaaeo iloo, aa tana laaoi itaatou seetaea. ⁵ Teenaa tesaita naa tinotama taatou nimmate ite seellono taratara taatou raa, taatou ni hakaoratia a Ia ma Christ. Kootou nei ni hakaoratia i TeAtua e manavalaaoi ikootou.* ⁶ Taatou ni hakamassikeria TeAtua ma Jesus Christ kinnoho hakamaatua taatou ma Ia itemaarama iaruna itelani, itaatou e tautari ki Christ. ⁷ A Ia ni hakasura te vana nei ki takoto te mee nei i naa saaita hakkaatoa e oomai imuri, teenaa ki ilotia naa tiputipu tana manavalaaoi teelaa ni hakasuratia mai a Ia i Jesus Christ. ⁸⁻⁹ Teenaa kotelaoi TeAtua teelaa ni ssao ai kootou, ikootou elotu. Kootou ni see hakasaoria maa i naa vana taukalleka kootou e mee, sei. Teenaa setaukareka TeAtua ehookii vare kikootou, aa kootou kiseelavaa te ahu ite mee naa. ¹⁰ TeAtua ni penapena taatou ki tiputtipu taatou peenei, teenaa taatou ni penapena a Ia ki ttaka taatou ma naa sosorina e taukalleka, itaatou e tautari ki Jesus Christ. A Ia kunaa hakatonu mai are te tiputipu naa ki haia taatou.

Te manava tokotasi i Christ

¹¹ Kootou naatama ni hannau i naa henua sara, kootou naa konnaa tama e kannaatia naa Jew raa ma ko "naa tama seessere," aa maa laatou iaa ko "naa tama essere." (Teenaa kote hakamaatino naa taanata emee ki naa kina laatou) Kootou ki hakamaarona i naa tiputtipu kootou imua. ¹² Ite saaita naa raa, kootou ni nnoho hakakkee i Jesus Christ. Kootou ni horau aa kootou ni see nnoho ma nitama TeAtua. Kootou ni seellave i naa taratara hakamaatua etakkoto, teelaa ehakatahito ki naa purepure TeAtua nituku ki ana tama. Kootou ni nnoho pouuri iloto te maarama nei; kootou ni see hai mee e taaohi manava ai kootou aa kootou hoki ni see nnoho ma TeAtua. ¹³ Aa ite saaita nei, ikootou kutautari ki Jesus Christ, teenaa kootou naa tama ni nnoho mmao raa ku oti te hakaahema mai tetoo Christ kinnoho tauppiri kootou ki TeAtua. ¹⁴ Ite aa itaatou ni haia Christ tana tino ki nnoho hakapaa taatou, teenaa konnaa Jew raa aa ma naa tama teelaa sei ma ni Jew, ma nitama te kanohenua tokotasi. Temee nitakoto kappui iloto naa kanohenua elua naa, teelaa e nnoho hakakkee laatou ki laatou ka hakatauttu ki laatou raa, ku oti te sea Christ itana saaita nimate. ¹⁵ A Ia ni hakaotina a Ia naa Loo naa Jew hakapaa ma naa taratara iloto naa Loo naa,

* 1.23 Col 1.18 * 2.5 Col 2.13

ki hakatipu mai iloto naa kanohenua e lua naa se kanohenua hoou tokotasi teelaa e tautari kiaa Ia. Teenaa te henua e haia a Ia ki nnoho laaoi. ¹⁶ Ite saaita Christ ni mate iaruna tekros raa, a Ia ni puuia a Ia naa kanohenua e lua naa ki see nnoho no hakatauttau soko laatou. Aa teenaa kotana mate iaruna tekros naa teelaa ni hakapaaria ai a Ia naa kanohenua e lua naa no mee ma se kanohenua tokotasi ka hakaheha ki TeAtua. ¹⁷ Christ ni au no hakahea te Lono Taukareka i te nnoho laaoi raa ki te henua hakkaatoa: ki kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew, naa tama ni nnoho mmao i TeAtua, aa ma naa Jew, naa tama ni tauppiri kiaa Ia. ¹⁸ Teenei ko Christ teelaa ni haia a Ia taatou hakkaatoa, naa Jew ma naa tama seai ma ni Jew, kilavaa te oomai taatou hakapaa ma TeAitu tokotasi no nnoho imua naa karamata te Tamana.

¹⁹ Aa teenaa, kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew raa ku see mee hoki ma ni horau aa ma ni tama see ilotia i naa kina laatou ni oomai; kootou ku nnoho hakapaa ma naa tama TeAtua, aa kootou ku ffai i te haanauna TeAtua. ²⁰ Kootou hoki e tuu pee kote hare e hakatu ki naa pou teelaa ni hakatuuria naa aposol ma naa pure TeAtua, aa Jesus Christ tana tino e tuu pee kote pou hakamaatua te hare naa. ²¹ A Ia naa e taaohi te hare raa ki mmau, aa e hakamasike te hare naa ki tipu ma se Hare Tapu e hakatapu ki TeAriki. ²² I kootou e tautari kiaa Ia, teenaa kootou hoki e hakatuuria hakapaa ma aaraa tama ki mee ma se kina TeAitu TeAtua raa ki noho.

3

Paul e heheuna tokonaki ki naa tama teelaa seai ma ni Jew

¹ Teenei ko taku vana e taku ai ki TeAtua. Nau nei e karapusi i aa nau e heheuna i Jesus Christ i te vasi kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew. ² Kootou ku oti tellono maa TeAtua, itana manava laaoi, ni kaumai naa heuna nei ki kauatu setaukareka maa kootou. ³ TeAtua ni hakailoa mai tana hakataakoto see ilotia te henua raa kiaa nau. (Nau ku oti te sissii atu aku tamaa taratara i te mee nei. ⁴ Aa ki mee kootou e tokatoka i aku mee ni sissii raa, kootou ma ki illoa i takuatamai inaa vana teelaa see ilotia i Christ.) ⁵ Imua raa te mee huu nei ni see tarataraina ki naa tama te maarama nei, aa teenei are TeAtua ku hakailotia a Ia te mee naa. Teenaa TeAitu raa e hakailotia a Ia te mee huu nei ki naa aposol ma naa pure TeAtua e ttau. ⁶ Te taratara huu raa e mee maa naa tama teelaa seai ma ni Jew raa kullave hakapaa ma naa Jew i naa mee taukalleka TeAtua e hookii; naa tama naa kumee ma ni tama te manava tokotasi, aa laatou ma ki vaevae naa mee TeAtua ni pure pure ake iloto te inoa Jesus Christ. ^{*}

⁷ Nau ni tukua TeAtua ki heheuna nau i aa Ia no hakahea te Lono Taukareka, teelaa ni kaumai ai a Ia tana laaoi ma ana mahi ki heheuna i aa nau. ⁸ A nau nei ilaro naa tama hakkaatoa TeAtua, tevana i aa TeAtua ni kaumai te heuna nei ki kaavea te Lono Taukareka i te hai mee Christ ki naa tama teelaa seai ma ni Jew, ⁹ aa ki kote te henua katoou i te ara te mee huu TeAtua e maanatu ki mee nei ki haia laatou ki heheuna. TeAtua, te tama ni penapena naa mee hakkaatoa raa, ni hakalluu tana mee nei i naa setau katoou ku oti te llaka nei. ¹⁰ TeAtua ni mee peenei i aa Ia e hiihai ma ki hakaari i te saaita nei i naa tiputipu

katoo tana atamai ki naa tama hakamaatua ma naa hakamau hakkaatoa inaa nohorana itelani. Teenaa naa tama naa maki hakkiitea naa tama teloturaa, i te mee nei. ¹¹ Teenei ko tana hakataakoto ninoho mai ma Ia imua iloo, aa teenei kuttino mai i Jesus Christ, TeAriki taatou. ¹² Itaatou etautari ki Christ aa itaatou e illoa hakaraaoi iloo iaa Ia raa, taatou nei ku see ppare te oo atu no noho imua TeAtua. ¹³ Aa teenei nau kumee atu ki kootou: kootou ki see mamannatu tammaki maa iaa nau e hakallono isu maa kootou. Naa vana nei e ssura ki kauatu se taukareka maa kootou.

Te laaoi Christ

¹⁴ Teenei kotaku vana e tuu ai peenei ki akuturi imua te Tamana, ¹⁵ tetama teelaa naa haanauna katoou itelani ma te maarama nei e too ai naa ora laotou. ¹⁶ Nau e kainnoo ki TeAtua ki kauatu tana Aitu ki haimahi naa hakataakoto kootou, iaa Ia esura te kau mee e taukalleka, ¹⁷ aa nau e taku kipenapena Christ tana hare iloto naa hatumanava kootou, ki noho Ia ma kootou iloto naa manava kootou. Nau e taku maa naa ora kootou ki hakatahito ki te manava laaoi, ¹⁸ teenaa ki haimahi kootou hakapaa ma naa tama katoou TeAtua, ki illoa hakaraaoi kootou i te taaraki, te huarooroa, te konotuu, aa te nnoto telaoi Christ. ¹⁹ Nau e hiihai maa kootou ki oomai no illoa itana laaoi teelaa e hainattaa te ilotia, ki hakakaatoa atu te tiputipu TeAtua i kootou.

²⁰ TeAtua e takkoto ana mahi e heheuna iloto taatouraa, e lavaa te haia a Ia naa mee e toe iaa i naa mee taatou e kainnoo aa ma naa mee taatou e mannatu. ²¹ Naa tama e lotu raa ki hakanau iaa Ia iloto te inoa Jesus Christ i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

4

Taatou ku mee ma se tama tokotasi i te haanauna Christ

¹ Nau nei e karapusi iaa nau e heheuna maa TeAriki. Teenei nau kumee atu ki kootou: kootou ki tautari ki naa tiputipu te ora teelaa e tau ma te ora nikannaatia ai kootou TeAtua ki tautari. ² Kootou ki sea iloo ki ahu ki kootou; kootou ki meeme e hakaraaoi aaraa tama, aa kootou ki meeme e seemuu. Kootou ki manava laaoi no tokonaki ki telaa tama.* ³ Hakamakii ki tauhia kootou te manava tokotasi teelaa ni kauatu TeAitu, teenaa ko telaoi teelaa e mee ai kootou ki noho hakapaa. ⁴ Teelaa se haitino tokotasi aa TeAitu tokotasi, e mee pee ko te mee tokotasi e taao hi manava ai taatou teelaa nikannaatia ai kootou TeAtua. ⁵ Teelaa se Ariki tokotasi, telotu tokotasi, te hakaukau tapu tokotasi; ⁶ teelaa se Atua tokotasi aa a Ia naa e Tamana i naa tama naa henua hakkaatoa. A Ia naa ko te Ariki naa tama hakkaatoa, e heheunatia a Ia naa mee hakkaatoa, aa e takoto i naa tama hakkaatoa.

⁷ Taatou nei e kkee naa mee e taukalleka ni kaumai TeAitu i naa mee Christ e hookii. ⁸ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peela: “Tana saaita ni hano ki aruna hakaoti raa, a Ia ni too te lopo karapusi no hano ma Ia;

a Ia ni hookii naa mee e taukalleka ki te henua.”*

⁹ Aa teenaa, tetaratara e mee maa, “A Ia ni hano ki aruna”, tetaratara naa e mee maa e aa? Tetaratara naa e mee maa a Ia ni au imua ki te kina hakaoti ilaro i te kerekere. ¹⁰ Teenaa te tama ni au ki laro raa ko te tama koi ni hano ki aruna no hakahiti naa papallani ki hakamaasinaria a Ia telani hakkaatoa ki tetia tana haitino. ¹¹ Teenaa ko Ia naa teelaa ni “hookii naa mee e taukalleka ki te henua.”

* 4.2 Col 3.12-13 * 4.8 Ps 68.18

A Ia ni hakanoho naatama ma ni aposol, aaraa tama ma ni püre TeAtua, aaraa tama ki hakaea te Lono Taukareka, aaraa tama ki roorosi te lotu, aa aaraa tama ki akonaki te henua. ¹² A Ia ni mee tana vana nei ki heheuna hakapaa naatama telotu ki hakatipu te kanohenua Christ. ¹³ Teenaa taatou ma ki oomai no mee ma setama tokotasi itaatou elotu aa itaatou e illoa hakaraaoi iloo ite Tama TeAtua; taatou ma ki mee ma ni tama ku mattua iloto naa hakataakoto taatou, e ttae iloo ki te tiputipu maaoni Christ. ¹⁴ Taatou ma ki see mee hoki ma ni tamalliki teelaa e sausaua naa peau kalaaua te matani e aniani mai i te kau aana, teenaa i naa hakanoo taatou ki naa akonaki naa tama e taratara kailallao. Teenaa ko naa tama e usuusuhia laaou aaraa tama ki naa vana hakalellesi laaou e ffatu. ¹⁵ Tevana ia taatou ki taratara maaoni ma te manavalaaoi, teenaa kittipuake taatou no illoa hakaraaoi i Christ, te tama hakamaatua taatou. ¹⁶ A Ia e heheunatia a Ia naa tamaa kina hakkaatoa te haitino raa ki heheuna hakapaa, aa te haitino naa e tauhia i ana hakatauna. I te saaita naa tamaa kina naa e heheuna hakaraaoi raa, te haitino raa ma ki somo no tipuake ma te laaoui.*

Te ora hooi i Christ

¹⁷ Nau e hakaapo atu te taratara nei iloto te inoa TeAriki: Kootou seennoho peenaa kasosorina pee ko naatama see illoa i TeAtua; naatama teelaa sei naa hakataakoto laaou e taukalleka. ¹⁸ Naa mannatu naatama naa etakkoto ina mee te poouri. Naa tama naa se llave i te ora TeAtua e hookii, ilaou e manava hatu. Teenaa naa tama naa se lavaa iloo te anaana ma ki illoa laaou i TeAtua. ¹⁹ Naa tama naa ku see illoa te nnapa; laaou e hakamanani peenaa i naa vana e kerekere laaou e hai.

²⁰ Teenaa sei ko naa mee kootou ni akonakina i naa tiputipu Christ! ²¹ Kootou ni akonakina hakaraaoi iloo ki illoa kootou i te hakamaaoni teelaa etakoto i Jesus, i kootou ni tama etautari kiaa Ia. ²² Aa teenaa, kootou ki tiiake te tiputipu tuai teelaa nittaka ma kootou. Teenaa ko te tiputipu teelaa niseua naa vana hakalellesi kootou ni kaimannako.* ²³ Naa hatumanava kootou ma naa hakataakoto kootou ki haia ki ssura ni mannatu hooi, ²⁴ aa kootou ki too te tinotama hooi, te tinotama teelaa ni penaa ki tautari ki te tiputipu TeAtua aa teelaa e hakasura te ora maaoni e tonu aa e tapu.*

²⁵ Teenaa kootou ku kaaoti te taratara hakalellesi! Kootou ki taratara maaoni ki telaa tama, i te aa itaatou hakapaa kato ni tama i te haanauna Christ.* ²⁶ Ki mee kootou e lloto, kootou see taki naa lotu kootou naa ma ki oti kootou ku mannatu ma ki mee ni vana e hakallika maa kootou. Kootou ki see mee maa kootou kittaka ma naa lotu kootou naa i te aso hakkaatoa.* ²⁷ Kootou sei iloo ki hakattanasia se ssao maa Satan, ki see hanatu ia no usuusuhia kootou. ²⁸ Naa tama ni ttaka ka kailallao raa ki tiiake laaou te tiputipu naa; naa tama naa ki kaamata te heheuna ki lavaa te taavi hakaraaoi ni kaikai maa laaou, aa ki lavaa laaou te tokonaki ki naa tama see hai mee. ²⁹ Kootou ki see taratara ki naa taratara e hakallika; kootou ki taratara koi ki naa taratara e lavaa te tokonaki telaa tama, teenaa ko naa taratara teelaa e hakatipu te manava telaa tama ia ia kussura ana mee e hiihai. Naatama ellono ina taratara kootou naa ma ki ssura laaou taukareka. ³⁰ Aa kootou ki see haia kootou TeAitu Tapu TeAtua ki noho hakaaroa. TeAtua ni kaumai TeAitu raa ki illoa

* 4.16 Col 2.19 * 4.22 Col 3.9 * 4.24 Gen 1.26; Col 3.10 * 4.25 Zech 8.16 * 4.26 Ps 4.4 (LXX)

taatou maa taatou nitamaana, aa kiilloa taatou maa te asoraa ma ki tae mai, teenaa kote saaita taatou ma ki hakassaoria a Ia.
³¹ Kootou tiiake te manava utiuti itelaa tama, te manava haaeo, aa te manava elotoloto nauhie. Kootou tiiake te pukua kkaa ma te pukua saakiri, aa kootou ku tiiake te manava e lotoffaaeo i telaa tama.
³² Kootou ki manava laaoi ka manava aroha itelaa tama; kootou ki alloha inaa tama teelaa eppena naa haisara ki kootou, e mee pee ko TeAtua ni aroha ki kootou i kootou e tautari ki Christ.✠

5

Tennoho iloto te maasina TeAtua

¹ I kootou ko naa tamalliki TeAtua e llee ai tana manava raa, kootou ki mee ki tiputtipu kootou ma ko Ia. ² Kootou ki tautari ki te ara te laaoi, e mee pee ko Christ ni llee tana manava i taatou teelaa ki hookii ai a Ia tana ora maa taatou, ki mee ma semee emanonikkona e hakaara ki TeAtua teelaa e hiahia ai a Ia.✠

³ Te mee raa esara maa naa vana haihuri, naa vana ekerekkere, aa ma naa mee kootou ekaimannakoraa etatararina kootou. Ite aa ikootou nitamalliki TeAtua. ⁴ Te mee raa hoki esara maa kootou e maaisua haaeo, e taratara vvare, aa e taussua mmahi. Kootou ki ffuri are no taratara hiahia i TeAtua. ⁵ Kootou kiilloa maa see hai tama inaa tama e haihuri, naa tama e mee naa vana ekerekkere, aa ma naa tama ekaimmate inaa mee laatou raa ma ki too ni tuuhana maa laatou ite Nohorana Christ ma TeAtua. Te tama ekaimmate i ana mee raa e mee ma ku lotu ki ana mee naa.

⁶ Kootou see tiiake nitama kiooatu no hakarereesia kootou ki naa taratara vvare laatou. Te nei ko naa mee nei teelaa ma ki hakappuu ai naa lotu TeAtua ki naa tama see hakannoo kiaa Ia. ⁷ Teenaa kootou kiseai iloo ki hakapaaatu ki naa tama peenaa. ⁸ Naatino kootou ninnoho ite poouri imua, tevanaiaa ikootou ku mee ma kote kanohenua TeAriki raa, kootou ku nnoho iloto te maasina. Teenaa kootou ki nnoho pee ko naa tama teelaa ni ttipu ake iloto te maasina. ⁹ Ite aa ite maasina naa essura te kau tiputtipu e taukalleka, e ttonu, aa e hakamaaoni. ¹⁰ Kootou mee kiilloa kootou ma se aa e hiahia ai TeAriki. ¹¹ Kootou see anaana atu ki naa vana vvare naa tama naa e hai, teenaa ni mee te poouri. Kootou iaa ki hakassaaina naa mee naa ki te maarama. ¹² Te mee raa e hakanapa iloo maa taatou e tarataraina taatou naa vana laatou e mee mmuni. ¹³ Aa te saaita naa mee hakkaatoa raa e hakassaaina ki te maarama raa, teenaa te tiputipu maaoni naa mee naa ma ki takkoto mallama mai. ¹⁴ Ite aa, naa mee teelaa e hakassaaina raa ma ki takkoto mallama mai. Teelaa e taratara ai te Laupepa Tapu raa peela, “Maahuru, te tama e matamoemoe nei, no masike mai i te mate, ki too te maasina Christ iaa koe!”

¹⁵ Teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo inaa nnoho kootou. Kootou see nnoho pee ko naa tama see atammai; kootou ki nnoho ma ni tama e atammai. ¹⁶ Kootou ki haia kootou ni ara peehea e taukalleka e takkoto mai. Ite aa i te nei ni aso e hakallika.✠ ¹⁷ Kootou ki see mee ma ni vvare; kootou mee ki ilotia kootou ma se aa TeAriki e hiihai maa kootou ki mee.

¹⁸ Kootou see unuunu ma ki vvare kootou inaa vaimmara, naa vai teelaa ma ki oti ku kauatu te hakallika kootou. Kootou ki too

TeAitu Tapu ki noho hakamaatua inaa ora kootou. ¹⁹ Inaa saaita kootou e kkuu hakkaatoa raa, kootou ki huahua naa mako e takkoto i te Laupepa Tapu, naa mako telotu, aa ma naa mako e tapu; kootou ki huahua iloto naa hatumanava kootou naa mako telotu ma naa mako e takkoto i te Laupepa Tapu raa ka hakanau i TeAriki. ²⁰ Iloto te inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, kootou ki taratara hiahia peenaa ki TeAtua Tamana i naa mee hakkaatoa.*

Naa hai aavvana

²¹ Kootou ki tuku ki naa vana telatama, ikootou nitama elotu i Christ.

²² Naa haahine e aavvana, kootou ki tuku ki naa aavana kootou, e mee pee ko kootou e tuku ki TeAriki.* ²³ Ite aa te tanata hai aavana raa e noho hakamaatua iaruna tana aavana, emee pee ko Christ e noho hakamaatua iaruna telotu; aa Christ tana tino kotetama e hakaora telotu, teenaa kotana haitino. ²⁴ Aa teenaa, naa haahine hai aavvana raa ki tuku hakaraaoi iloo ki naa aavana laatou, e mee pee ko telotu raa e tuku ki naa vana Christ.

²⁵ Naataanata e hai aavvana, kootou killee naa manava kootou i naa aavana kootou, e mee pee ko Christ nillee tana manava i telotu, teenaa ni mee ai a Ia ma ki mate Ia ki hakaora telotu.* ²⁶ A Ia ni mee peenei ki hakatapu telotu raa ki TeAtua ki tana taratara, teenaa kotana saaita ma ki oti te huihuia a Ia telotu raa ki matahua ki te vai, ²⁷ ki te saaita telotu raa e hookina ake kiaa Ia raa, telotu raa e hakasoro mmata ia ia ematahua, see hai sara, see kerekere, e mmore hua, aa see hai vana esara ia ia. ²⁸ Naataanata raa killee naa manava laatou inaa aavana laatou, e mee pee ko tellee naa manava laatou inaa tino haitino laatou. Tetanata ellee tana manava itana aavana raa kotetanata ellee tana manava itana tino haitino. ²⁹ See haitama e hakanniko itana tino haitino. Taatou maraa e mmata hakaraaoi iloo ki naa haitino taatou, e mee pee ko naa mmata ake Christ hakaraaoi iloo ki telotu; ³⁰ itaatou nitama i tana haitino. ³¹ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Ite ara nei raa te tanata raa ma ki tiake ia ana maatua no hakapaa ki tana aavana, aa laaua ku mee ma setama tokotasi."* ³² E mee te hui te taratara te laa ni see ilotia, aa teenei e hakailotia mai te Laupepa Tapu nei. Nau e iloa maa te taratara nei e hakatuu ki Christ ma telotu. ³³ Tevana ia te taratara nei e taratara hoki ki kootou: teenaa naa taanata hakkaatoa ki hai aavana laaoi naa aavana laatou, e mee pee ko ia e hiihai kiaa ia tana tino, aa naa haahine hai aavvana raa ki tuku ki naa aavana laatou.

6

Naa tamalliki ma naa maatua laatou

¹ Kootou naa tamalliki, kootou ki hakanoo ki naa maatua kootou ikootou nitama TeAriki. Teenaa te ara etonu.* ² "Hakanoo ki too tamana ma too tinna." Teenei ko te Loo mua te laa e mee ana purepure etau atu imuri peela, ³ "kittonu kato oovana aa ki roora too noho i te kerekere nei."*

⁴ Kootou naa maatua, kootou ki anaana hakaraaoi naa tamalliki kootou; kootou see haia kootou naa tamalliki kootou naa killoto; kootou anaana hakaraaoi ki ttipu ake naa tamalliki naa ma naa akonaki TeAriki.*

* 5.20 Col 3.16-17 * 5.22 Col 3.18; 1 Pet 3.1 * 5.25 Col 3.19; 1 Pet 3.7 * 5.31 Gen 2.24
* 6.1 Col 3.20 * 6.3 Ex 20.12; Deut 5.16 * 6.4 Col 3.21

Naa hakamau maa naa poe laatou

⁵ Kootou naa poe, kootou hakannoo ki naa hakamau kootou i te maarama nei. Kootou ki poreppore ka mattaku ilaatou, tevana iaa kootou ki hai ma te manavalaaoi, e mee pee kokootou e heheuna maa Christ. ⁶ Kootou see meekoi peenei inaa saaita laatou ettoka inaa heheuna kootou, ikootou e fiffai maa laatou ki fiafia inaa heheuna kootou. Seai. Kootou ki heheunatia hakaraaoi iloo kootou niaa TeAtua e hiihai, e mee pee kokootou ni poe Christ. ⁷ Kootou ki heheuna hakahiahia ma ni poe, e mee pee kokootou e heheuna maa TeAriki. Kootou ki see mannatu maa kootou e heheuna koi maa naa tama te maarama nei. ⁸ Mannatu i TeAriki ma ki oti ku suia a Ia naa mee e taukalleka te henua ni mee. TeAriki see hakatonu maa laatou ni hakamau aa maa laatou ni poe.*

⁹ Kootou naa hakamau, kootou ki sosorina ki te sosorina tokotasi ki naa poe hakkaatoa kootou; kootou ki see hakamatakutakuria kootou naa tama naa. Kootou hakamaarona i te mee nei: kootou ma naa poe kootou naa e mee te Hakamau kootou tokotasi e noho i te lani. Teenaa ko te tama e hakatonutonu te henua katoa i te ara tokotasi.*

Naa hana TeAtua

¹⁰ Te mee hakaoti raa, kootou ki hakatipu ake naa mahi kootou no hakauu ki naa mahi TeAriki. ¹¹ Too naa hana hakkaatoa teelaa ni kauatu TeAtua, ki lavaa kootou te massike no puuia naa vana tippua Satan. ¹² Ite aa itaatou see hetaa ma naa tama te maarama nei; taatou e hetaa are ma naa aitu e hakallika te maarama iaruna, teenaa ko naa tuku aitu, naa hakamau aitu, aa ma naa mahi aitu te ssao pouuri nei. ¹³ Teenaa kootou ki too naa hana TeAtua raa i te saaita nei lokoi! Saaita te aso e hakallika naa e tae mai raa, kootou ma ki lavaa te huriatu no hetaa kootou ma te tama e tautau haaeo kootou naa. Ite saaita kootou ma ki oti te hetaa raa, kootou ma ki lavaa koi te taaohi ki naa hakatina kootou.

¹⁴ Kootou ki ttuu tanattana. Te hakamaaoni raa, teenaa ko too tuu; te tiputipu e tonuraa teenaa ko too mee e hakao ki uhi too hatahata;* ¹⁵ te nnoho kootou ka tanattana ki hakaea te Lono Taukareka i te nnoho laaoi raa, teenaa ko naa taka kootou e hakao.* ¹⁶ Kootou ki taaohi peenaa ki naa hakatina kootou ki mee ma seppui naa haitino kootou. Teenaa ko te ppui ma ki tiinai naa nasau e ura teelaa e vorovorosia atu Satan. ¹⁷ Te illoa kootou maa kootou ettaka ma te ora maaoni raa, teenaa kote houru kootou e hakao ki uhi naa pisouru kootou, aa te taratara TeAtua raa, teenaa kote komu taatama e kauatu TeAitu Tapu.* ¹⁸ Ite saaita kootou e mee naa mee nei raa, kootou ki taku ki TeAtua ki saapai atu ki kootou. Kootou ki taku i te kau saaita katoa ka tautari ki naa taratara atu TeAitu Tapu. Teenaa kootou ki nnoho ka roorosi lokoi, aa kootou ki seai iloo ki tino mmate; kootou ki taku peenaa ki tokonaki TeAtua ki ana tama. ¹⁹ Aa kootou ki taku hoki ki tokonaki mai TeAtua kiaa nau, ki kaumai se taratara kiaa nau itaku saaita etuu kitaratara. Teenaa ki see ppore nau i aku saaita e hakaea ana taratara ka haka ilotia naa taratara telono taukareka teelaa ni see ilotia te henua. ²⁰ Niaaina maa nau e moe iloto te hare karapusi, nau nei ni tukua TeAtua ki hakaea nau telono taukareka. Kootou taku ki see ppore nau i aku saaita e hakaea te Lono Taukareka, teenaa i aa nau ki heheuna peenaa.

* 6.8 Col 3.22-25 * 6.9 Deut 10.17; Col 3.25; 4.1 * 6.14 Is 11.5; 59.17 * 6.15 Is 52.7
* 6.17 Is 59.17

Naa taratara hakaoti

²¹ Tikikus, tetaina taatou e fiffai aa setama e heheuna taukareka i TeAriki ra ma kitaratara atu inaa vana emee i aa nau i te kina nei, ki illoa kootou itaku noho.* ²² Ttamanaa e heunatia atu nau kitaratara atu ki illoa kootou ite nnoho maatou, aa kisaapai atu kinaa heuna kootou.*

²³ Akutaaina ma akukave nei, nau etaku ki TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ kimmata atu kinnoho hakaraaoi kootou, aa kihakattina kootou ma te manavalaaoi. ²⁴ Nau etaku maa telaaoi TeAtua kitakoto ma naatama kato teelaa emanavalaaoi maaoni peenaa itaatou Ariki Jesus Christ.

PHILIPPIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I FILIPAI TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepas Paul kinaatama i Filipai nisissii kinaatama telotu mua Paul ni hakamasike i Masedonia; teenaa sematakaaina etakoto ilaro teroorosi tekaaman Rome. Te aposol nei ni sissii tanapas nei itana saaita nimoe iloto te hare karapusi. I te saaita naa raa, aaraa tama elotu laatou hakapaa niffuri notaratara hakallika ia ia, teenaa tanamanava ni hakallika iloo itekau taratara hakallesi kutatararaina iloto telotu i Filipai. Tevana ia iloto tepas nei raa, Paul e taratara i tana hiahia aa i te taukareka tana manava, ia ia e iloa hakaraaoi iloo i Jesus Christ.

Paul ni maanatu kisissii tanapas nei kinaatama telotu i Filipai ki taratara ake itana hiahia, inaa tama naa nikkave ake ana mane i tana saaita ni noho see hai mee. Iloto tanapas nei raa, Paul e hai ake ki naa tama naa ki seai iloo ki tiiake naa lotu laatou. Laatou ki see ssopo naa manava laatou maa ia ia emoe iloto te hare karapusi, aa maa inaa haeeo ettiri ilaatou. Aia ehaiatu kittaka laatou ma tetiputipu Jesus emeeme seemuu, aa ki see sosorina tautari naa tama naa kinaa vana hakatannata laatou eoti manava ai. Aia e hakasua ake kinaa tama naa maa te ora laatou iloto Jesus Christ raa, teenaa se taukareka e hookina ake TeAtua i tana manava aroha ilaatou. Te ora naa ni hookina ake TeAtua ilaatou elotu maaoni; see mee maa ilaatou nitautari kinaa Loo naa Jew. Paul esissii notaratara ake i te hiahia ma te laaoi TeAtua e hookii ki naa tama e ttaka ma Christ.

Te pas nei e llasi ana taratara i naa tiputipu pee ko te manava hiahia, manava seeppore, tennoho ma temanava tokotasi, aa tennoho hakalavatoa iloto telotu ma te ora naa tama TeAtua. Te pas nei etaratara hoki itellee temanava Paul inaa tama TeAtua ennoho i Filipai.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–11

Naa vana ni ssura i Paul 1.12–26

Te ora iloto Christ 1.27–2.18

Naa vana ki haia Timothy ma Epafroditus 2.19–30

Naa taratara hakaapo i naa tama hakallika ma naa haeeo ma ki ssura 3.1–4.9

Paul ma ana soa i Filipai 4.10–20

Naa taratara hakaoti 4.21–23

¹ Anau Paul, maaua ma Timothy nitama eheheuna maa Jesus Christ.*

Maaua esissii atu te pas nei ki kootou naa tama hakkaatoa TeAtua ennoho i Filipai, kootou naa tama ehakatina i Jesus Christ, aa ma naa tama hakamaatua telotu ma naa tama etokonaki kinaa heuna telotu:

² Nau e taku maa TeAtua taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Paul e taku maa naa tama i Filipai

* 1.1 Acts 16.12

³ Nau maraa e taratarahia itaku Atua ite kau saaita nau e maanatu ki kootou; ⁴ aa ite kau saaita nau e taku maa kootou raa, nau e taku kahia ⁵ ite ara kootou nitokonaki mai kiaa nau iaku hakaea te Lono Taukareka, kaamata mai iloo ite aso mua no tae mai ki te ssao nei. ⁶ Nau e iloa hakaraa oi iloo maa TeAtua, Ttama ni kaamata te heheuna taukareka iloto naa ora kootou, ma ki heheuna peenaa ikootou ki ttonu hakaoti naa ora kootou ite aso Jesus Christ ma ki ahemai. ⁷ Kootou e takkoto peenaa iloto taku hatumanava, teenaa e hanotonu koi ma tellee taku manava ikootou. Ite aa ikootou ni tokonaki hakapaa mai kiaa nau i te heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau ite saaita nei, iaa nau e moe iloto te hare karapusi nei aa itaku saaita hoki nitaka ihaho ka hakaea te hakamaaoni te Lono Taukareka ki illoa hakaraa oi naa tama e lotu. ⁸ TeAtua e iloa iaa nau, aa e lavaa te taratara atu maa nau e taratara maaoni, teenaa itaku saaita e taratara ma tellee taku manava ikootou nei raa, teenaa se tiputipu e au i te manava Jesus Christ tana tino.

⁹ Nau e taku peelaa maa te manava laaoi kootou itelaatama kitipu ake lokoi, teenaa ki illoa maaoni kootou ite tiputipu e tonu aa ki hakamattoni kootou inaa vana kootou e hai. ¹⁰ Teenaa ki ilotia kootou te tiputipu teelaa e taukareka. Aa ite aso Christ ma ki ahemai raa, naa ora kootou ma ki mataffua aa kootou ma ki see hai sara. ¹¹ Naa ora kootou ma ki kaatoa ki naa tiputtipu e tonu maaoni teelaa Jesus Christ soko Ia e lavaa te kauatu. Naa vana nei e ssura ki hakanau te henua i te haimahi TeAtua.

Te ora maaoni e taka ma Christ

¹² Aku taaina ma aku kave nei, nau ehiihai maa kootou ki illoa maa telopo tama ni usuhia ka oomai no illoa hakaraa oi iloo ite Lono Taukareka ilaatou nikkite inaa vana nissura iaa nau. ¹³ Ite saaita nei raa, naa wasi katoo i te hare karapusi nei ma aaraa tama hakkaatoa i te kina nei ku illoa maa nau e tauhia i te hare karapusi nei iaa nau setama e heheuna maa Christ. ¹⁴ Aa iaa nau e moe i te hare karapusi nei raa, te mahi ana naa taaina ma naa kave taatou ku ffuri no taaoi hakaraa oi iloo kinaa hakataakoto laatou i TeAriki. Teenaa te seepore laatonaa e tipuake lokoi inaa saaita laatou e hakaea naa taratara TeAtua.

¹⁵ Ni maaoni, aaraatama ilaatou ni hakaea naa tiputipu Christ ilaatou e manava hakallika iaa nau, aa naatama naa e mee koi ma ki hakatauttau laatou ma aaraa tama. Aaraa tama iaa e hakaea ma te hakataakoto e tonu maaoni. ¹⁶ Naatama naa e hakaea te Lono Taukareka raa ma te manava laaoi, ilaatou e illoa maa TeAtua ni kaumai te heuna nei ki hakaea nau te hakamaaoni te Lono Taukareka. ¹⁷ Aaraa tama iaa see hakaea naa tiputipu Christ ma te hakataakoto e tonu. Naa tama naa e hakaea are ma naa manava kailallao, e fifai koi maa te lopo haaeo ki ssura iaa nau itaku saaita e moe iloto te hare karapusi nei.

¹⁸ See hai vana e sara! Nau e hiahia koi i te tiputipu naa. Niaaina maa e tarataraina maa te hakataakoto e tonu aa seai maa see tonu, te tiputipu Christ koi ki tarataraina kite henua. Nau ma ki taka koi ka hiahia, ¹⁹ ite aa iaa nau e iloa maa nau ma ki hakasaoria, teenaa ikootou e taku peenaa iaa nau aa i TeAitu Jesus Christ etokonaki kiaa nau. ²⁰ Nau e noho hakaraa oi iloo ka mmata ki see napa nau iaku vana e mee nei, teenaa ite ssao nei aa inaa saaita katoo, nau ki seai iloo kippore te tarataraina a nau naa tiputipu Christ. Teenaa,

niaaina maa nau koi ora aa seai maa nau kuoti te mate, Christ naa ki hakanauria iaku vana kato e mee. ²¹ Ite aa, Christ naa kotaku ora. Aa kimee nau emate, te mee naa eta ukareka iaa. ²² Tevana iaa ki mee maa nau koi noho rooroa ake i te maarama nei raa, teena e mee maa nau ma kimee telopo heuna eta ukalleka maa Christ. Teenei nauraa kusee iloa maa te tiputipu hea te laa eta ukareka. ²³ Nau kusee iloa iaku hurihuri inaa hakataakoto elua nei. Nau e hiihai iloo ma ki tiake nau te ora i te maarama nei, ki hano nau no noho ma Christ, ite naa te mee eta ukareka iloo iaa nau; ²⁴ tevana iaa i te vasi kilavaa nau te tokonaki ki kootou raa, eta ukareka maa nau ki noho rooroa ake i te maarama nei. ²⁵ Nau e iloa hakaraa oi iloo i te mee nei, teena nau ma ki noho rooroa ake iloo i te maarama nei. Nau ma ki noho ake iloo ma kootou, ki hakattipu ake naa manava kootou ki fiafia kootou. ²⁶ Teena, itaku saita ma ki ahe atu hoki ki kootou raa, kootou ma ki hai ahu iaa nau, i te aa i naa ora kootou e hakapaa ma Jesus Christ.

²⁷ Te mee hakamaatua raa, teena te tiputipu naa ora kootou ki hanotonu ma inaa kauatu naataratara te Lono Taukareka Jesus Christ raa ki tautari kootou. Aa ki mee nau e lavaa te hanatu no mmata i kootou raa, nau ma ki iloa maa kootou e tuu mmau ma te hakataakoto tokotasi, aa maa kootou e heheuna hakapaa ki illoa hakaraa oi iloo te henua i te Lono Taukareka. ²⁸ Kootou see mattaku i naa tama te laa e hakatauttau ma kootou; kootou ki seai iloo ki ppore. Naa tama naa ma ki kite maa laatu seettae ki kootou, i te laa ko Te Atua raa e tokonaki ki kootou ki haimahi kootou iaruna laatu. ²⁹ Ite aa, i Te Atua ni hiihai maa kootou ki haia kootou naa heuna Christ, see mee maa kootou e illoa koi iaa Ia; kootou e hakallono isu hoki i kootou e tautari kiaa Ia. ³⁰ Teenei taatou kullave hakapaa inaa haae nei. Teenei ko naa haae koi ni kite kootou e haimai ma nau imua, aa teenei ko illoa kootou i aku hai i te saita nei.*

2

Naa tiputipu Christ

¹ Naa ora kootou iloto Christ e mee kootou kilotu haimahi iaa Ia, aa tanalaoi e hakaaneane ki kootou. Kootou ettaka hakapaa ma Te Aitu Te Atua, teena e manava laa oi ai kootou ka manava alloha kootou i telaa tama. ² Ki mee maa naa mee nei e maaoni, nau e hiihai maa kootou ki mee ki hiahia maaoni nau inaa noho kootou ma te maanatu tokotasi, te manava laa oi tokotasi, aa kootou ki meeme hakapaa ma te hakataakoto tokotasi. ³ Kootou ki see mee ni vana maa kootou ma ki akotia naa manava kailallao kootou naa, aa maa kootou e mee ma ki kite naa tama maa kootou ni tama maaoni. Kootou ki meeme seemuu, aa kootou ki mmata maa aaraa tama eta ukalleka are i kootou. ⁴ Kootou ki matamata inaa takkoto naa hakataakoto aaraa tama, see mee maa kootou e mannatu koi ki naa hakataakoto kootou soko kootou. ⁵ Te manava te laa ki tauhia kootou raa, teena ko te manava ni taka ma Christ:

⁶ Tama naa kuna taka mai iloo ma te tiputipu Te Atua, tevana iaa Tama naa ni see ffuti maa Ia e ssau koi ma ko Te Atua.

⁷ Tama naa ni tuku tana tino kilaro, teena no toa a Ia te tiputipu tetamavare te laa e heheuna maa telaa tama.

Tama naa ni huri no mee ma se tama te maarama nei,

teenaa no hakasura iho ma te tiputipu te tamavare.

⁸ Tama naa setama nitaka seemuu, aa a Ia nitaka ka hakannoo ki naa taratara TeAtua no tae ki tana mate, teenaa ko tana saaita ni tuukia ki te kros no mate.

⁹ Teenaa ko tana vana ni toa TeAtua no hakanohoria ma se tama hakamaatua i te lani,

teenaa kauake iloo a Ia tana inoa hakamaatua, elasiare inaa inoa hakkaatoa. ¹⁰ Aa teenaa, naa tama katoo i te lani, naa tama i te kerekere nei, aa ma naa tama katoo i te henua pouuri i laro raa

ma ki ttuu katoo ki naa turi laatou no lotu ki te inoa Jesus.

¹¹ Naa tama naa hakkaatoa ma ki taratara i naa karamata te henua maa Jesus Christ ko TeAriki,

teenaa ki hakanau te henua i TeAtua Tamana.*

Kootou ki maasina pee ko naa hetuu

¹² Aku soa nei, itaku saaita ni nnoho taatou raa, kootou maraa e hakannoo lokoi ki aku taratara ekauatu ki kootou. Teenaa e taukareka iloo maa i te saaita nei raa, kootou ki hakannoo hoki peenaa kiaa nau, niaaina maa nau kusee noho ma kootou. Kootou ki lotu ka heheuna hakappuru iloo ki kaatoa atu te tiputipu TeAtua iloto naa ora kootou, ¹³ i te aa, i TeAtua e heheuna peenaa iloto naa ora kootou ki fiffai kootou aa kilavaa kootou te hakannoo ki tana tino hakataakoto.

¹⁴ I naa vana katoo kootou e mee, kootou ki see heheuna ka taumaruu i telaa tama aa kootou ki see manava hakattau i telaa tama. ¹⁵ Kootou ki sosorina peenaa ki see haisara kootou aa ki mataffua naa ora kootou, e mee pee ko naa tamalliki TeAtua e ttonu maaoni teelaa e nnoho iloto te maarama nei essura tekau tiputipu see ttonu, aa ettaka naa tama haisara. Naa tama i te maarama nei kikkite i naa maasina naa ora kootou i naa ttaka kootou iloto laatou, e mee pee ko naa maarama mai te lani inaa maasina naa hetuu,* ¹⁶ teenaa ko i-naa hakaea kootou naa taratara e hakasura te ora. Ki mee kootou e mee peenaa, teenaa nau ma ki hai mee teelaa ma ki hakatanata ai nau i kootou i te aso Christ ma ki ahemai. Te tiputipu kootou naa ma ki huri ake peelaa maa nau ni see naena e vare koi i aku heuna katoo ni mee i kootou.

¹⁷ Te lotu kootou naa e mee ma se mee kootou e hakaara ki TeAtua, aa niaaina maa taku ttoo e toa no nnini atu ki hakapaa ki naa lotu kootou e hakaara naa raa, nau ma ki hiahia koi ma kootou. ¹⁸ Peelaa hoki, kootou ki fiafia hakapaa ma nau.

Timothy maa Epafroditus

¹⁹ Ki mee maa TeAtua ehiihairaa, nau ehiihai maa nau kilavaa te heunatia atu nau Timothy ki kootou inaa aso nei koi. Teenaa taku manava ma ki taukareka i ana hakaea mai i te nnoho kootou i te kina naa. ²⁰ A ia naa ko te tama koi tokotasi teelaa e manava pee ko nau, ehiihai iloo maa ia kitokonaki ki kootou. ²¹ A meta tama hakkaatoa e anaana koi ki mee naa vana laatou soko laatou, see hai mannatu ma ki haia laatou naa vana Jesus Christ e hiihai. ²² Kootou e illoa maaoni inaa tiputipu Timothy, teenaa inaa heheuna maaua hakapaa. Maaua e mee ma se hai tamana inaa hakaea maaua te Lono Taukareka. ²³ Teenei nau e matamata ki heunatia atu nau te tama naa i taku saaita lokoi ma ki iloa maa se aa ma ki mee iaa nau i te kina nei.

²⁴ Aa nau e iloa maa TeAriki ma ki tokonaki mai ki lavaa nau te hanatu no mmata i kootou i naa aso nei koi.

²⁵ Nau nimaanatu maa etaukareka kihakaahea atu nau taa-tou taina, Epafroditus, ki kootou. Teenaa kote tama ni heheuna hakappae mai kiana nau i aku hakaea te Lono Taukareka. Aia ni heheuna ma setama teelaa e heunatia mai kootou ki tokonaki kiana nau. ²⁶ Aia ku seelavaa tettari ma ki kite ia i kootou hakkaatoa, aa tana manava esopoi loo i kootou ni lono maa ia ni maki.

²⁷ Ni maaoni, tama naa poi mate i tana maki ana. Tevana iaa TeAtua nillee tana manava iaa ia, aa nillee tana manava iaa nau hoki, iaa ia ni see hiihai maa nau ki noho kappari peenaa. ²⁸ Teenei seelavaa ai nau tettari ma ki heunatia atu nau te tama nei ki kootou, teenaa ki fiafia hoki kootou i te saaita kootou ma ki kite iaa ia, aa nau iaa ku see anaana kkee. ²⁹ Kootou ki oo atu no pureppure hakahia atu kiana ia iloto te inoa TeAriki. Kootou ki meeme e hakaraaoi ki naa tama peenaa pee ko ia, ³⁰ i te aa, te tama naa ni sei iloo ki ppore maa ia ma ki mate i ana hai ki naa heuna Christ. Aia poi mate lokoi i ana hakamakii ma ki tokonaki mai a ia kiana nau, teenaa ko naa vana kootou ni see lavaa te mee mai kiana nau i kootou e nnoho mmao iaa nau.

3

Te ora e tonu maaoni

¹ Aku taaina ma aku kave nei, teenei nau ku hakaoti atu aku taratara raa peenei: Kootou ki fiafia i kootou e ttaka ma TeAriki. Nau see kkaro te hakahekahe atu aku taratara ni sissii atu imua. Naa ora kootou ma ki takkoto taukalleka ki mee maa nau e kauatu peenaa naa taratara nei. ² Kootou roorosi hakaraaoi iloo inaa tama e hai ki naa vana e hakallika, teenaa ko naa poi teelaa e hai lokoi maa kootou ki ssere naa kina kootou. ³ Teenei are ko taatou, sei koloatou, teelaa nitoo tessere maaoni, teenaa itaatou elotu ki TeAtua iloto naa mahi tana Aitu Tapu, aa itaatou e ahu i naa ora taatou e hakauu ki Jesus Christ. Taatou see illoa atu ki naa vana aaraa tama e mee ki naa haitino laotou. ⁴ Tevana iaa nau e lavaa te ttoka atu ki naa vana peenaa. Aa ki mee ni tama e mannatu maa laotou e lavaa te mmata i naa vana e mee ki naa haitino laotou raa, nau e laka are i aruna laotou. ⁵ I te aa iaa nau ni ssere i te varu aku aso, itaku haanau mai ana. Nau nei e au i te manava Israel, i te haanauna Benjamin. Teenaa nau ni haanau iho iloto tetoo te Jew. Nau ni haia a nau naa vana hakkaatoa e tarataraina inaaloo teelaa e tautari naa Jew, aa nau ni heheuna ma se Faarisi.* ⁶ Nau ni makkaa iloo i aku heuna naa, teenaa nau nihuri no mee pakavaina te kanohenua TeAtua. Nau ni tautari hakaraaoi iloo ki naa Loo naa Jew, teenaa nau ni sei iloo ki tarataraina maa ni sara aaku ni mee.* ⁷ Imua raa nau ni ttou maa naa vana nei ni vana hakamaatua iloo, aa teenei i te saaita nei raa, nau ku mmata maa teenaa ni mee vare koi i aku hakatuu ki naa vana Jesus Christ ni mee. ⁸ See mee ma ko naa mee naa koi; nau e mmata peelaa maa naa mee hakkaatoa ni mee vare koi i aku hakatuu ki te taukareka ni kaumai vare i taku illoa ana i Jesus Christ taku Ariki. Naa mee naa hakkaatoa ku oti te tiiake nau. Nau e mmata maa teenaa ni mee e hakallika koi, teenei e tauhia ai nau te ora Christ, ⁹ ki tautari maaoni nau iaa ia. Taku ora nei see mee maa e tonu imua TeAtua ma iaa nau e tautari ki naa Loo, sei. Nau nei ku tonu imua TeAtua iaa nau e iloa

* 3.5 Acts 23.6; 26.5; Rom 11.1 * 3.6 Acts 8.3; 22.4; 26.9-11

maaoni i Christ. Teenaa ko te tiputipu e tonu teelaa e kaumai TeAtua aa e hakatahito i telotu te tama. ¹⁰ Nau e hiihai koi maa nau ki iloa hakaraaoi i Christ. Teenaa nau e hiihai maa nau ki tauhia nau naa mahi teelaa ni hakamasike Christ i te mate, aa maa nau ki hakallono isu pee ko Ia. Nau e hiihai hoki maa nau ki iloa hakaraaoi i Christ ki haia nau pee ko Ia i tana saaita ni mate, ¹¹ teenaa ki lavaa nau te hakamasikeria i te mate no ora hoki pee ko Ia.

Nau koi tere ki tae nau ki te hakaoti ana

¹² Nau see mee maa nau ku oti te lavaa nau te tiputipu naa, aa maa taku ora kunaatonu iloo imua TeAtua. Seai. Nau koi hakamakkii ki lavaa te tauhia a nau te ora teelaa ni hakasaoria ai nau Jesus Christ ki too. ¹³ Aku taaaina ma aku kave nei, nau see mee maa te ora naa ku oti te lavaa nau. Seai. Te vana tokotasi e noho nau ka mee raa, teenaa, nau ku see maanatu ki naa vana imua teelaa ku oti tellaka. Nau nei ku hakamakkii ki lavaa nau naa vana teelaa koi takkoto mai imua. ¹⁴ Nau e tere tonu ki tae nau ki te hakaoti ana, ki too nau taku tuuhana, teenaa ko taku saaita ma ki kannaatia TeAtua ki hanake nau ki te lani, i aa nau e tautari ki Jesus Christ.

¹⁵ Taatou hakkaatoa, naa tama ku mattua ma te lotu raa, kittaka ma te hakataakoto tokotasi nei. Aa ki mee nitama i kootou ekkee naa hakataakoto laatou, TeAtua ma ki hakaari atu ki illoa hakaraaoi kootou. ¹⁶ Taatou koi ki mmata hakaraaoi iloo ki tautari maaoni taatou ki te hakamaoni teelaa ni ttaka mai ma taatou no tae ki te ssao nei.

¹⁷ Aku taaaina ma aku kave nei, kootou ki sosorina lokoi peenaa ma ko nau. Kootou mmata hakaraaoi iloo ki illoa kootou inaa sosorina naa tama teelaa e tautari ki te tiputipu maatou ni hakasura ma ki kkite kootou. ¹⁸ Taku mee e mee ma ki taratara atu nei raa, teenei ni taratara ni kauatu nau i telopo saaita imua. Teenei nau ku hakahe atu naa taratara nei ma tetani, i aa nau e aroha te mee atu hoki maa e mee te lopotama ku ffuri notarata hakallikaina laatou te mate Christ i aruna te kros. ¹⁹ Naa tama naa ma ki peesia ki te kina te mate ki hakallono isu laatou, i laatou e anaana koi ki naa mee naa tinotama laatou e kaimannako. Naa tama naa e ffuri are no ahu ki naa vana teelaa etau laatou ki nnapa, aa laatou e hakataakoto koi ki naa mee te maarama nei. ²⁰ Taatou iaa, te henua maaoni taatou raa e takoto i telani, aa teenei taatou kunnoho kattari ki TeAriki Jesus Christ ki au i telani no hakassaoria taatou. ²¹ Naa haitino taatou e takkoto ki ppara nei ma ki suia a Ia ki mataora, ki mee pee kotana haitino e mataora. Ttama naa ma ki heheuna ki ana mahi, teenaa ko naa mahi teelaa e lavaa ai a Ia te hakakutu mai naa mee hakkaatoa no takkoto i laro tana roorsi.

4

Naa akonaki Paul ki naa tama te lotu i Filipai

¹ Aku taaaina ma aku kave nei, teenei sellee peehea taku manava i kootou! Nau e hiihai iloo maa nau ki hanatu no mmata i kootou, aa nau e hiahia iloo ka ahu peenaa i naa tiputtipu kootou! Aku taaaina ma aku kave nei, kootou ki taaohi peenaa ki naa ora kootou i TeAriki.

² Nau e taratara atu ki koorua, Iodia ma Sintike. Koorua ki taratara hakapaa ma se haanau iloto te haanauna TeAriki. ³ Teenaa koe hoki, taku hakasoa ni heheuna hakapaa mai iloo ma nau; nau e hiihai maa koe ki tokonaki atu ki te takarua haahine naa, i laaua ni heheuna

hakaraaoi iloo ma nau ka hakaeta maatou te Lono Taukareka. Teenaa ko maatou ma Clement aa ko aaraa tama hoki teelaa e heheuna hakapaa ma nau. Naa inoa naa tama naa e takkoto iloto telaupepa TeAtua teelaa e mmau naa inoa naa tama e ora hakaoti.

⁴ Kootou ki ttaka ka fiafia peenaa i naa noho hakapaa kootou ma TeAriki. Teenei nau e hakaeta atu hoki: kootou ki fiafia!

⁵ Kootou ki meeme hakaraaoi naa tama hakkaatoa, ki kkite te henua inaa tiputipu naa manava kootou. TeAriki ku taupiri ki ahemai. ⁶ Kootou see mamannatu tammaki i te lopo vana, tevana iaa i naa taku kootou raa, kootou ki kainnoo ma te manava laaoi ki TeAtua ki kauatu niaa kootou essee. ⁷ Ki mee kootou emee peenei, teenaa telaaoi TeAtua ma ki takoto iloto naa hatumanava kootou. Telaaoi naa e laka i aruna are naa mee naa tama te maarama nei e illoa, teenaa naa manava kootou ma naa hakataakoto kootou ma ki takkoto taukalleka i naa ttaka kootou hakapaa ma Jesus Christ.

⁸ Aku taaina ma aku kave nei, teenei nau ku hakaoti atu aku taratara raa peenei. Kootou ki hakataakoto ki naa vana e taukalleka, naa vana teelaa ki ffuri te henua no hakanau i kootou. Teenaa ko naa vana maaoni, naa vana hakamaatua, naa vana ettonu i naa karamata TeAtua, naa vana e mataffua, naa mee e hakaoti manava, aa ma naa mee teelaa te henua e hii hakannoo. ⁹ Naa kootou ni ako, nitoo, nillono, aa ni kkite iaa nau, kootou ki tautari mai hoki peenaa. Teenaa TeAtua, te tama e kaumai telaaoi ki taatou, ma ki noho ma kootou.

Paul e taratara hiahia i naa tama i Filipai

¹⁰ Itaku noho e noho hakapaa ma TeAriki nei raa, nau e hiahia iloo i kootou ku lavaa te ffuri mai no anaana ma ki tokonaki mai hoki kootou kiana nau. Nau see mee maa kootou kunaa see anaana mai iloo ma ki tokonaki mai kiana nau, sei. Nau e iloo maa kootou koi ni see hai ara ki tokonaki mai kootou. ¹¹ Aa nau hoki see taratara atu peenei ma i aa nau e tuutuu haeeo, sei. Naa ina maa nau e hai mee aa maa nau see hai mee, nau ku pana koi te noho ka lava ma niaa e noho ma nau. ¹² Nau ku oti te kite i te tiputipu te noho peela see hai mee, aa nau ku oti te kite hoki i te tiputipu te noho ma te lopo mee. Teenei nau ku oti te ilotia a nau te mee e mee maa e noho ka lava, niaa ina maa taku noho raa e tiputipu peehea, niaa ina maa nau e kai no posu aa maa nau e hiikai, niaa ina maa nau see hai mee maaoni aa maa nau e taka ma te lopo mee raa, nau ma ki lavatoa koi te noho. ¹³ Nau e lavaa te mee naa mee hakkaatoa iloto naa mahi Christ e kaumai kiana nau.

¹⁴ Tevana iaa e taukareka iloo i kootou ni tokonaki mai iaku saaita e tuutuu haeeo. ¹⁵ Kootou naa tama i Filipai naa e illoa hakaraaoi iloo maa i taku saaita ni masike i Masedonia no horau ki aaraa henua raa, kootou naa ko naa tama koi te kanohenua TeAtua ni tokonaki mai kiana nau; teenaa ko aku aso mua lokoi ni hakaeta te Lono Taukareka raa i naa matakaaina kootou naa. Teenaa ko kootou naa koi, naa tama te kanohenua TeAtua teelaa ni tokonaki mai kiana nau i te vasi naa mane.* ¹⁶ Aa i taku saaita hoki ni noho i Tesalonaika raa, kootou ni tokonaki mai peenaa iaku saaita ni noho see hai mee.* ¹⁷ Nau see taratara atu peenei maa i aa nau e mee koi ma ki kaumai ni mee maaku kootou, sei. Nau e hiihai maa kootou ki suaia hakaraaoi iloo TeAtua i naa manava laaoi kootou. ¹⁸ Aku mee ni kaumai kootou raa e llavattoe iloo! Nau nei kukaatoa katoa iaku mee essee, i teenei Epafroditus ku oti te kaumai naa mee kootou ni kauake kiana ia.

* 4.15 2 Cor 11.9 * 4.16 Acts 17.1

Naa mee kootou e kaumainei e mee ma nimee e mannoni kootou e hakaara, teelaa TeAtua ehiihai maa Ia kisunu.*¹⁹ Aa teenaa ko TeAtua naa koi, teenei e mee nau ana heuna nei, teelaa ma ki kauatu naa mee kato o kootou e fiffai, inaa mee kato o etaukalleka e ssura iaa Ia. Ite aa, i kootou e tautari ki Jesus Christ.²⁰ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana taatou, i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Naa taratara hakaoti Paul

²¹ Nau e purepure atu ki naa tama TeAtua teelaa e lotu maaoni i Jesus Christ i te kina naa. Naa taaina ma naa kave taatou i te kina nei hoki e purepure atu ki kootou.²² Naa tama kato o TeAtua i te kina nei e purepure atu ki kootou, e mua ki naa tama e heheuna i te hare te tuku hakamaatua i Rome.

²³ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi naa ora kootou.

COLOSSIANS TE PAS PAUL KI NAA TAMA TE LOTU I KOLOSE TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul kinaatama iKolose nisissii kite lotu i Kolose, teenaa se matakaaina e tuu iloto Asia. Telotu i te kina naa ni see kaamataria Paul, te vanai aa itesaa ita Paul ni noho i Epises, te henua elasi i Asia raa, aia ni heuna anatama ka oo no mee naa heuna laatou i naa matakaaina vaakina naa. Teenaa naa tama naa ni ttae atu hoki ki Kolose. Paul ni lono maa e ttaka naa tisa hakallesi i te lotu i Kolose, teenaa maa naa tisa naa e hai ma ki mee te henua e fiffai maa laa-tou ki illoa i TeAtua aa ki hakassaoria hakaraaoina laatou, e mattino naa “aitu hakamaatua” laatou kilotu. Naatisa naa hoki e hai maa te henua kissere naa kina laatou aa laatou hoki ki tautari ki naa loo e taratara i naa kaikai e taukalleka ki kkai aa ma aaraa vana hoki.

Paul esissii te pas nei ki sahea naa taratara naa tama naa aa ku kauake naa taratara maaoni Christ. Tana tahito taratara raa emee maa Jesus Christ elavaa te hakasao te tama no ora, teenaa maa te henua ma ki hakkeeina no mmao i Jesus Christ ki mee maa laatou e hakanoo ki naa taratara naa tisa hakallesi naa. TeAtua ni penapena te maarama nei iloto naa mahi Christ, aa iloto hoki naa mahi Christ, naa tama te maarama nei ku hakahea ake Ia kia Ia. Naa tama te maarama nei ma ki hakassaoria koi no ora ki mee maa laatou e hakappae ki Christ. Ki otira Paul ku taratara ake i naa vana teelaa ma kissura inaa ora naa tama elotu inaa tautari laatou ki naa akonaki nei.

Paul ni kauake tana pas nei ki hano ma Tikikus, teenaa Onesimus ni oo laaua. Onesimus raa ko te poe teelaa ni tarataraina Paul i tana pas ni sissii ki Filemon.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–8

Te tiputipu ma naa heuna Christ 1.9—2.19

Te ora hou iloto Christ 2.20—4.6

Naa taratara hakaoti 4.7–18

¹ A nau Paul ni hakamaatinoria i te hiihai TeAtua ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ, aa Timothy, te taina taatou nei esissii maaua te pas nei.

² Maaua esissii atu ki kootou naa tama TeAtua ennoho i Kolose, naa taaina ma naa kave maaoni maaua iloto te ora Christ.

Maaua e taku ki TeAtua Tamana ki roorosi hakaraaoi ki kootou aa ki noho laaoi kootou.

Paul e taku ka hakanau i TeAtua

³ Maaua e hakanau peenaa i TeAtua, te Tamana taatou Ariki Jesus Christ, i te kau saaita maaua e taku kamannatu ki kootou. ⁴ I te aa, imaa kuoti tellono maa kootou elotu maaoni i Jesus Christ aa i te llee naa manava kootou inaa tama hakkaatoa TeAtua. ⁵ Saaita te taratara maaoni, teenaa ko te Lono Taukareka, ni kauatu mua loko ki kootou raa, kootou ni lono i te mee taukareka te taratara naa e takoto maa kootou. Teenaa telaaoi ma telotu kootou naa e hakatahito ki te mee taukareka ennoho ai kootou katiari ki kauatu. Te mee naa e tukua mai maa kootou i te lani. ⁶ Te Lono Taukareka nei ni kaumai te lopo mee e taukalleka, aa kuttoha katoa ki naa kina hakkaatoa i te maarama nei, ku mee pee ko te lono mua ana kootou i naa tiputipu

te laaoi TeAtua. Teenaa ko te saaita kootou ni oomai no illoa maaroni i te tiputipu naa. ⁷ Kootou ni illoa itelaoi naa i Epafra, tetama e heheuna hakapaa ma maaua. Aia ni haia aia naa heuna Christ raa i te ssao maaua. ⁸ Aia nitaratara mai itelaoi TeAitu ni kauatu ki kootou.

⁹ Teenei ko te vana maaua ni taku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki kootou, kaamata iloo i te saaita maaua ni llono i naa tiputti pu kootou. Maaua e taku ki TeAtua ki haaoa naa manava kootou ki te atamai ma te hakataakoto TeAitu, ki illoa hakaraaoi kootou itana hiihai. ¹⁰ Teenaa kootou ma kilavaa te nnoho tautari ki te hiihai TeAriki, aa kootou ma ki haia kootou naa vana e hiahia ai a Ia. Naa ora kootou ma ki hakassura te kau sosorina e taukalleka, aa te iloa kootou i TeAtua ma ki hanake lokei nolasi. ¹¹⁻¹² Maaua e taku ki tokonaki atu TeAtua ki haimmahi kootou te nnoho hakalavatoa i naa ssura atu te kau vana. Aa ki fiafia kootou ka hakanau i te Tamana, tetama ni mee ki tau kootou te too naa tuuhana kootou i naa mee TeAtua ni tuku mai maa ana tama i te nohorana te maasina. ¹³ Taatou ni hakassaoria TeAtua i naa mahi te pouuri no hakanohoria i te nohorana tana Tama e llee ai tana manava, ¹⁴ te tama teenei e ssao ai taatou, teenaa TeAtua ni aroha i taatou no uiia naa haisara taatou. ¹⁵

Te tiputipu ma naa heuna Christ

¹⁵ TeAtua se aitu. See hai tama ku oti te kite i ana tiputipu. Tevana iaa te tiputipu TeAtua e takoto i tana Tama, Christ. A Ia naa ko te tama mua TeAtua, e noho hakamaatua i naa mee katoo ni penapenaa. ¹⁶ Naa mee hakkaatoa etakkoto itelani ma te maarama nei ni mee TeAtua ni penapena iloto naa mahi Jesus Christ, naa mee taatou ekkite ma naa mee taatou see kkiti, e hakapaa ma naa aitu haimmahi, naa ariki, naa tuku, aa ma naa tama hakamau. Naa mee hakkaatoa itelani ma i te maarama nei ni mee TeAtua ni penapena iloto naa mahi Christ, aa naa mee naa ni penaa TeAtua ki takkoto i laro te roorosi Christ. ¹⁷ Saaita telani ma te maarama nei seki ssura raa, Christ kunaa noho mai iloo, aa naa mee hakkaatoa etauhia a Ia ki mmoe tonu. ¹⁸ A Ia naa ko te tama hakamaatua naa tama telotu. Te ora naa tama elotu raa e takkoto i ana rima. A Ia naa ko te Tama mua i te haanauna TeAtua, tetama ni hakamasikeria i te mate, teelaa e noho hakamaatua ai a Ia sokoia i naa mee hakkaatoa. ¹⁹ TeAtua ni hiihai maa tana tiputipu hakkaatoa ki takoto i tana Tama naa. ²⁰ Christ ni mate i aruna te kros no pesi iho tana ttoo, teelaa ni taukareka ai te manava TeAtua no mee tana maanatu ki hakaake ake naa mee hakkaatoa kiaa Ia, teenaa ko naa mee i te kerekere ma naa mee i telani. ²¹

²¹ Ite saaita tokotasi raa kootou ni nnoho hakakkee i TeAtua, aa kootou ni tautau haee ma Ia i naa vana hakallika kootou ni mee aa ma naa mannatu hakallika kootou ni ttaka ma kootou. ²² Tevana iaa i te mate tana Tama raa, kootou ku haia TeAtua ma ni soa aana, ki oo ake kootou ma nitama etapu, emataffua, aa ma nitama see haisara, nonnoho imua aana. ²³ Kootou kilotu hakamattoni peenaa iaa Ia, e mee pee ko te hare e hakatuu ki naa pou e mmau, kisee tiiake kootou telotu teelaa ni toa kootou i te saaita kootou ni llono i te Lono Taukareka. Teenei ko te Lono Taukareka nei teelaa a nau, Paul, ni heunatia TeAtua ma ki hakaake nau.

Paul e heheuna maa te lotu

²⁴ Saaita nei raa, nau e hiahia iaa nau ni hakallono isu maa kootou, ite aa ite hakallono isu taku haitino nei raa, nau e hakasoaina a nau te hakallono isu ana Christ kitokonaki Ia kitanatinotama, teenaa kotelotu. ²⁵ Nau nitukua TeAtua ki heunatia naa heuna telotu katokonaki ki kootou, ki hakaea nau ana taratara hakkaatoa. ²⁶ Teenaa ko ana taratara huu ni see ilotia mai iloo imua naa tama te maarama nei, aa te nei ku hakailotia ki tana kanohenua. ²⁷ Te nei kote hakataakoto TeAtua, ki hakailotia Ia tana kanohenua raa i tana taratara hakamaatua e huu nei, i te nei se taratara aana ni tuku maa te henua hakkaatoa. Te taratara raa e mee maa Christ e takoto iloto naa ora kootou, teenaa e mee maa kootou ku ttaka ma te tiputipu te haimahi TeAtua. ²⁸ Teenaa maatou e tarataraina maatou Christ ki illoa te henua hakkaatoa. Maatou e taratara hakaapo ka akonaki ake maa te atamai TeAtua ni kaumai, ki hookina maatou naa tama naa maa naa ora e tonu ki TeAtua iloto te inoa Christ. ²⁹ Te nei kotaku vana e uu taku kauae ki lavaa nau naa heuna nei ki naa mahi Christ e takkoto iaa nau.

2

¹ Nau e hiihai maa kootou ki illoa iaa nau ni heheuna haimahi iloo ki lavaa nau te tokonaki ki kootou ma naa tama i Laodosia ma naa tama hoki sekikkite no illoa iaa nau. ² Nau e mee naa heuna nei kilotu hakaraaoi laatou, aa laatou ki hakapaaina iloto te manava laaoi. Aa teenaa laatou ma ki illoa hakaraaoi iloo, i laatou ku atammai maaoni. Ite ara nei raa laatou ma ki illoa i te mee TeAtua e huu, teenaa ko Christ tana tino. ³ Teenaa ko Ia soko ia naa e lavaa te huri ake te hakataakoto ma te atamai te laa e hakalluutia TeAtua.

⁴ Nau e hakaari atu naa taratara nei hakaoti ki illoa kootou. Kootou mmata kisee oo atu ni tama no hakarereesia kootou, niaaina maa laatou e hai maa te laa ni taratara maaoni. ⁵ Niaaina maa nau see noho ma kootou ite saaita nei raa, taku maanatu e takoto i kootou ite kau saaita. Nau e hiahia iaa nau e iloa maa kootou e tutu raaoni i naa ora kootou aa ma i naa lotu kootou i Christ.

Te ora maaoni e takoto i Christ

⁶ I kootou e illoa maa Jesus Christ ko TeAriki raa, teenaa kootou ki ttaka ma te ora te laa e taka ma Ia. ⁷ Kootou ki hakataakoto tonu iaa Ia, aa kootou ku penappena naa ora kootou naa no hakatahito kiaa Ia. Kootou mee kilotu maaoni kootou iaa Ia, e mee pee ko naa akonaki ni kauatu ki kootou, aa kootou ku hakanau ka fiafia i TeAtua

⁸ Kootou mmata kisee oo atu ni tama no usuhia kootou ki hakannoo kootou ki naa taratara kailallao laatou, naa tama e hai maa laatou ni tama e atammai. Te atamai naa ni hano iho iloo i naa tippuna taatou ma naa aitu te maarama nei. Teenaa seai se atamai laatou ni too i Christ. ⁹ Christ se tama ko taatou koi, te vana iaa naa tiputipu e tapu kato TeAtua e takkoto iaa Ia. ¹⁰ Te ora Christ ku oti te kauatu ki takoto iaa ora kootou. A Ia e takoto i aruna naa aitu hakamaatua ma naa aitu hakamau te maarama nei.

¹¹ Kootou ni too te hakailona Christ ite saaita kootou ni lotu iaa Ia, te vana iaa teenaa seai kote hakailona te laa e sere naa tama te maarama nei naa kina laatou. Seai. Teenaa se hakailona e hakailoa atu maa te tiputipu see tonu ni taka ma kootou raa ku oti te uia Christ. ¹² Saaita kootou ni too te hakaaukau tapu raa, kootou nitanumia hakapaa ma Christ, aa iloto te hakaaukau tapu naa raa

kootou ni hakamassikeria hakapaa hoki ma Christ, i kootou e hakattina i te haimahi TeAtua, te tama ni hakamasikeria a Ia Christ.*

¹³ Imua raa, kootou e mee ma ko naa tama kunaa mmate are, i kootou nitama haisara aa i kootou ni tama naa henua sara see illoa i naa Loo Moses. Aa teenei kootou ku hakaoratia maa Christ. TeAtua ni aroha itaatou hakkaatoa no uiia i naa haisara taatou ni ppena.* ¹⁴ Naa vana hakallika taatou ni mee imua raa ni uiia a Ia hakaoti, e mee ma ko naa loo e huri ake maa taatou ni tama haisara raa ni uiia a Ia hakaoti no tuukia ki te kros.* ¹⁵ Iaruna te kros naa raa, naa mahi naa aitu hakamaatua ma naa aitu hakamaurua ni uiia a Ia. Naa tama naa ni hakannaparia a Ia imua naa karamata te henua i tana saaita ni mate i te kros.

¹⁶ Teenaa kootou ki roorosi hakaraa oi iloo ki see oo atu ni tama peelaa no hakatonutonu atu ma ni kaikai peehea kootou ki kkai aa ma ni vai peehea kootou ki unu. Kootou ki roorosi hoki ki see hakatonutonu atu laatou ma ni aso ettapu, ma i te Kaikai te Marama e Ara Houu, aa ma te Sabat.* ¹⁷ Naa mee e tarataraina laatou naa, teenaa ni maru koi naa vana maaoni ma ki oti ku hakattino mai imuri; te tahito raa ko Jesus Christ. ¹⁸ Kootou mmata ki see haia kootou naa tama naa maa kootou nitama see hai vana e taunai. Teenaa ni tama e hikkahi maa laatou ni tama hakamaatua i laatou ni hakakiiitea TeAtua ki te lopo vana aitu, aa e hai maa laatou nitama e ttaka seemuu aa maa kootou ki lotu ki naa ensol. Naa tama naa e ahu iloo i naa mannatu vvare laatou naa. ¹⁹ Naa tama naa ku oti tetiiake laatou Christ, tetama hakamaatua te lotu. Christ e anaana hakaraa oi iloo ki naa tama te lotu ka tauhia a Ia ki noho hakapaa laatou, ki hakatipu ake te lotu raa i te hiihai TeAtua.*

Te tama e mate aa e ora maa Christ

²⁰ Kootou ku oti te mmate maa Christ, aa kootou ku see takkoto hoki ilaro naa mahi naa aitu te maarama nei ma naa aitu telani. Ai kootou iaa e sosorina koi pee ko kootou nitama te maarama nei? Ai kootou iaa e tautari ai ki naa loo e mee maa, ²¹ “Kootou see kkai naa kaikai nei”, “Kootou see mmiti te mee naa”, “Kootou see kaapaa telaa mee”? ²² Teenei ni iloo ma naa akonaki naa tama te maarama nei ni tuku. Naaloo nei e taratara i naa mee taatou e kkai koi aa ku oti. ²³ Maaoni. Aaraatama emmata maa teenei ni vana e atammai. Naa tama naa ma ki mee telopovana kittoka kootou maa laatou nitama e meeme seemuu, ka hakallono isu i naa heuna laatou. Tevana iaa laatou ma ki see kkite ma ni mee taukalleka ma ki ssura i naa vana hakallesi laatou e mee naa.

3

¹ Kootou ku oti te hakamassikeria no ora maa Christ. Teenaa kootou kitaaohi manava ki naa mee e takkoto i telani, te kina Christ e noho i te vasi hakamaatau TeAtua.* ² Naa hakataakoto kootou ki takkoto i naa mee i telani, sei ko naa mee te kerekere. ³ Ite aa i kootou ku oti te mmate, aa naa ora kootou e hakalluu maa Christ iloto TeAtua. ⁴ Naa ora maaoni kootou e takkoto maa Christ, aa itana saaita ma ki hakasura iho raa, kootou hoki ma ki hakasura iho ma ia iloto ana mahi.

Te ora imua maa te ora te ssao nei

⁵ Kootou ki haia ki mate te tiputipu e kaimanako ki naa mee te kerekere nei telaa e heheuna iloto naa manava kootou. Teenaa ko te tiputipu haihuri, te maanatu kerekere, te kaimanako ki moe

* 2.12 Rom 6.4 * 2.13 Eph 2.1-5 * 2.14 Eph 2.15 * 2.16 Rom 14.1-6 * 2.19 Eph 4.16 * 3.1 Ps 110.1

ma telaa ffine, te maanatu ki mee te vana hakallika, aa te kaimanako ki naa hekau (ite aa, te kaimanako ki naa hekau naa e sura inaa tama elotu ki naa aitu penappena).⁶ Teenei kote tiputipu nei teelaa ma ki hakappuu ai naa loto TeAtua ki naa tama see hakannoo kiasa Ia.⁷ Teenei te tiputipu ni ttaka ma kootou i naa ora kootou imua.

⁸ Ite saaita nei raa, kootou ki tiiake naa sosorina nei hakkaatoa: te manava haaeo, te manava takahitihiti, aa te manava elotoffaaeo i telaa tama. Te pukua saakiri ma te taratara hakallika ki see sura hakaoti inaa maaisu kootou.⁹ Kootou ki see taratara hakareeresi ki telaa tama, ite tiputipu tuai kootou naa ku oti te tiiake kootou ma ana sosorina.*¹⁰ Kootou ku oti te too naa tinotama hoo. Teenei ko naa tinotama hoo teelaa TeAtua, te tama ni penapena naa tinotama hoo naa, ehakatipu ake lokei ki tiputipu ma ko Ia, ki illoa kootou maaoni iaa Ia.*¹¹ Ite ora hoo nei raa, taatou ku mee ma ni tama te kanohenua tokotasi. Te mee raa ku see mee maa koe se tama i Greece aa maa koe se Jew, maa koe se tama ni ssere aa maa koe see ssere, maa koe se tama telaa manava, maa koe se poe, maa koe se tama iloto mouku, aa maa koe setamavare. Christ raa ehakatahito inaa mee hakkaatoa, aa e noho iloto taatou hakkaatoa.

¹² Kootou naa ko naa tama TeAtua; kootou nitoa a Ia no mee ma ni tinotama aana, iaa Ia nillee tana manava ikootou. Aa teenaa, kootou ki hakassura te manava aroha aa ma te sosorina taukareka ki telaa tama; kootou see ahu ki kootou soko kootou; kootou ki meemee hakaraaoi telaa tama; kootou ki lavatoa te nnoho seemuu, see lotoloto nauhie.*¹³ Ki mee setama ikootou etakoto tana sara itelaa tama, takarua naa ki taratara hakaraaoi kilaa, ki see takoto te mmaha naa iloto laaua. Kootou ki alloha itelaa tama ki mee a ia e mee hakallika ki kootou, e mee pee ko Christ ni aroha ki kootou.*¹⁴ Kootou ki hakasura te tiputipu nei ma te manava laaoi, i teenaa ko te manava e hakapaa naa mee hakkaatoa ki takkoto taukalleka hakapaa.

¹⁵ Te nnoholaoi Christ ekauaturaa, teenaa setiputipu ekauatu ki tokonaki atu ki lavaa kootou te mee ma ni ara peehea kootou ki mee. Ite aa ikootou ni kannaatia TeAtua hakapaa ma ni tama i te manava tokotasi, ki ilotia kootou inaa tiputipu telaaoni nei. Teenaa kootou ki fiafia i TeAtua.¹⁶ Naa taratara hakamaatua TeAtua nei ki takkoto iloto naa hatumanava kootou. Akonaki telaa tama ki naa taratara atammai. Huahua naa mako te Laupepa Tapu, naa mako telotu, aa ma aaraa mako; huahua ki TeAtua ma naa manava fiafia.¹⁷ Kootou ki hakanau i TeAriki Jesus iloto naa taratara kootou ma naa heuna kootou e mee. Kootou ki hakanau hoki i TeAtua Tamana iloto te Inoa TeAriki Jesus Christ.*

Ttiputipu naa haimaatua

¹⁸ Kootou naa haahine hai aavvana, kootou ki hakannoo ki naa aavana kootou.*

¹⁹ Kootou naa taanata hai aavvana, kootou ki hai aavana laaoi naa aavana kootou. Kootou see hai haaeo naa aavana kootou.*

²⁰ Naa tamalliki, kootou hakannoo ki naa taratara naa maatua kootou i te kau saaita, i teenaa ko te tiputipu e hiahia ai TeAtua.*

* **3.9** Eph 4.22 * **3.10** Gen 1.26; Eph 4.24 * **3.12** Eph 4.2 * **3.13** Eph 4.32 * **3.17** Eph 5.19-20 * **3.18** Eph 5.22; 1 Pet 3.1 * **3.19** Eph 5.25; 1 Pet 3.7 * **3.20** Eph 6.1

21 Kootou naa tammana, kootou see haia kootou naa tamalliki kootou naa killoto, ki see mannatu naa tamalliki naa maa laatou nitama see hai vana e taunai i te nnoho laatou i te maarama nei.*

22 Kootou naa poe, kootou hakannoo ki naa hakamau kootou i te kau vana. Kootou see mee maa kootou e heheuna koi i naa saaita laatou e nnoho ka ttoka, ma ki fiafia naa tama naa i naa heuna kootou. Seai. Kootou heheuna ma te manava laoi, i kootou ni tama e hakannoo ki naa taratara TeAriki.* 23 Inaa heuna katoou kootou raa, kootou see heheuna hakattau; kootou ki heheuna pee ko kootou e heheuna maa TeAriki. Kootou ki see mannatu maa kootou e heheuna maa naa tama te maarama nei. 24 Kootou ki hakamaarona i kootou ma ki oti ku suia TeAtua kiana mee nituku ma nimee anata ma. I te aa, i Christ raa ko te Hakamau maaoni e heheuna ai kootou. 25 Aa naa tama haisara raa hoki ma ki suia a Ia i naa haisara laatou e ppena, i te aa, i TeAtua see iloa te hirihiri tama.*

4

1 Kootou naa hakamau, kootou ki meeme hakaraaoi naa poe kootou. Kootou mannatu i kootou hoki e mee te Hakamau kootou e noho i te lani.*

Paul e kauake aaraa taratara ki tautari laatou

2 Kootou ki taku peenaa i te kau saaita, aa kootou ki taku hakamattoni lokoi ka hakanau i TeAtua. 3 Kootou hoki ki taku ka mannatu mai ki maatou, ki tokonaki mai TeAtua ki lavaa maatou te hakahea hakaraaoi tana taratara e mee i Christ, te taratara ni see ilotia imua. Teenei ko te vana e karapusi ai nau. 4 Kootou ki taku ki TeAtua ki tokonaki mai kiana nau, ki hakahea hakaraaoi nau naa taratara nei ki mallama.

5 Kootou ki sosorina atammai lokoi imua naa tama te laa see illoa maaoni i TeAtua, kikkite naa tama naa inaa sosorina taukalleka kootou.* 6 Kootou ki taratara hakaraaoi ki hii hakannoo naa tama raa ki naa taratara kootou, aa kootou ki illoa te hakahea kootou naa taratara naa tama e vasirisiri vana ki kootou.

Naa purepure hakaoti Paul

7 Maatou taina, Tikikus, te tama e heheuna hakapaa ma maatou naa heuna TeAriki, ma ki taratara atu ki illoa kootou i taku noho i te kina nei.* 8 Teena ko taku vana e heunatia atu nau te tama naa ki kootou, ki illoa kootou i te nnoho maatou nei ki fiafia kootou.* 9 Nau e heunatia atu nau hoki Onesimus ki oo atu laua hakapaa. Teena setama hoki e heheuna hakapaa ma maatou, aa maatou hoki e fifiai ia ia. Laua ma ki taratara atu i naa vana katoou e ssura i te kina nei.*

10 Aristarkus ennoho maaui i te hare karapusi. Laua maa Mark, te taina Barnabas e purepure atu ki kootou. (Nau ku oti te purepure atu ki mmata ake kootou kiana ia i tana saaita e sura atu.)*

11 Joshua, te tama e ttapa hoki ma ko Justus e purepure atu hoki ki kootou. Teenei ko te takatoru Jew koi e saapai mai ki aku heuna e mee maa te Nohorana TeAtua. Nau ni hakasoaina hakaraaoi iloo laatou i aku heuna nei.

12 Te laa tama hoki kootou setama e heheuna hoki maa Christ, Epafras, e purepure atu ki kootou. a ia maraa e taku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki kootou, kilotu maaoni kootou ki mee kootou pee

* 3.21 Eph 6.4 * 3.22 Eph 6.5-8 * 3.25 Deut 10.17; Eph 6.9 * 4.1 Eph 6.9 * 4.5 Eph 5.16 * 4.7 Acts 20.4; 2 Tim 4.12 * 4.8 Eph 6.21-22 * 4.9 Phlm 10-12 * 4.10 Acts 19.29; 27.2; Phlm 24; Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39

ko naa tama ku mattua ma te lotu aa e tautari tonu ki te hiihai TeAtua.✠

¹³ Nau elavaa tetaratara atu maa Epafra ni heheuna haimahi iloo ki taukareka te nnoho kootou ma naa tama i Laodosia ma Haiarapolis.

¹⁴ Luke, tetama e fiffai taatou, eroorosi naa maki, laaua ma Demas e purepure atu ki kootou.✠

¹⁵ Kootou ku hakataeria naa purepure maatou nei ki naa taaina ma naa kave maatou i Laodosia, aa ki Nimfa ma naa tama elotulotu itana hare.

¹⁶ Saaita kootou ku oti te tokatoka i te pas nei raa, kootou ku kauatu te pas nei ki naa tama telotu i Laodosia. Ki oti kootou ku tokatoka hoki i taku pas ma ki kaavea atu naa taaina ma naa kave taatou i Laodosia. ¹⁷ Kootou taratara atu ki Arkipus ki hakaotina naa heuna TeAriki ni kauake kiaa ia.✠

¹⁸ Anau Paul, e sissii atu aku purepure nei ki taku tino rima. Kootou mannatu i aa nau koi moe i te hare karapusi.

Nau e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou.

1 THESSALONIANS

TE PAS MUA PAUL KINAA TAMA TE LOTU ITESALONAIKA TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tesalonaika raa kote henua elasi iloto te matakaaaina Masedonia, aa te matakaaaina naa etakoto ilaro teroorosi Rome. Paul ni hakamasike telotu raa ite kina naa itana saaita ni hanake i Filipai. Ni see rooroa koi raa, naa Jew ite kina naa ni ffuri no sahea laatou Paul, ilaatou e manava haaeo inaa lavaa Paul te hakaea naa taratara TeAtua raa ki naa tama i aaraa henua, inaa tama naa kuffuri no lotu hoki i TeAtua. Teenaa kerekereia iloo laatou Paul ka hano ki Berea. Kimuri raa, ite saaita Paul nitae ki Korintraa, aia nikaavea ake ana taratara Timothy, ttama e heheuna hakapaa ma ia, ite tiputipu teelaa ku sura i te lotu i Tesalonaika.

Teenaa *Te pas mua Paul ki naa tama i Tesalonaika* raa ni sissii atu ki taukalleka naa manava naa tama te lotu ite kina naa. Paul e taratara hakahiahia ake ia ia elono maa naa tama naa elotu maaoni aa te manava laa oi i telaa tama raa e sura hoki ilaatou. Aia e hakasua ake hoki inaa tiputipu tana ora itana saaita ni nnoho laatou. E mee naa tama i te lotu ni vasirisiri ma ki illoa laatou ma ki mee ma te tama elotu, teelaa e mate imua te ahemai Christ, ma kitoo te ora etakoto no takoto hakaoti. Naa tama naa e vasirisiri hoki maa Christ ma ki ahemai ite saaita hea. Teenaa Paul e sissii atu no haka ahe atu ana taratara inaa mee naa. Aia e taratara ake ki heheuna seemuu koi naa tama naa ka ttari ki ahemai Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1

Naa taratara hakahiahia 1.2—3.13

Naa sosorina ttama elotu 4.1—12

Naa taratara i te ahemai Christ 4.13—5.11

Naa akonaki hakaoti 5.12—22

Naa taratara hakaoti 5.23—28

¹ A nau Paul, maatou ma Silas, aa ko Timothy e sissii atu te pas nei.*

Maatou e sissii atu ki kootou naa tama te lotu i Tesalonaika; kootou naa tama teelaa e tautari ki TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ.

Maatou etaku maa TeAtua ki rooroosi hakaraa oi ki kootou ki nnoho laa oi kootou.

Ttiputipu te ora ma te lotu naa tama i Tesalonaika

² Maatou e taratara fiafia peenaa ki TeAtua ikootou, teenaa inaa saaita katoa maatou etaku raa, maatou emannatu peenaa ki kootou. ³ Maatou e mannatu peenaa inaa heheuna tautari kootou ki naa hakataakoto kootou, inaa heheuna mmahi kootou itellee naa manava kootou iaaraa tama, aa inaa lavatoa kootou te nnoho ka ttari ki TeAriki Jesus Christ.

⁴ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e illoa maa TeAtua ellee tana manava ikootou, aa kootou naa nippurutia a la ma ni tino tama aana. ⁵ Saaita maatou ni hakaea atu te Lono Taukareka raa, maatou ni see mee maa maatou ni kauatu koi naa taratara naa; maatou ni huri atu hoki naa mahi TeAitu Tapu i maatou e illoa hakaraa oi iloo maa teenaa ni taratara maaoni TeAtua. Kootou e illoa inaa sosorina maatou ite saaita taatou ni nnoho hakapaa; maatou ni mee kisura

* 1.1 Acts 17.1

se taukareka i kootou. ⁶ Kootou ni tautari ki naa sosorina maatou ma TeAriki; aa niaaina maa kootou ni hai haaeoina ka hakallono isu raa, kootou ni fiafia koi ka hakataakoto tonu ki naa taratara TeAtua, i TeAitu Tapu raa etaka ma kootou.* ⁷ Teenaa naa tama katoo elotu teelaa e nnoho i Masedonia ma Akaia raa ma ki ttoka atu i naa sosorina kootou aa laatou kutautari. ⁸ Naatama i Masedonia ma Akaia raa ni see mee koi maa laatou ni llono i naa taratara TeAtua i laatou e kkite i naa sosorina kootou, sei. Naatama i naa kina hakkaatoa ni llono i naa takkoto naa hakataakoto kootou i TeAtua. Teenaa maatou kuseetau temee hoki nitaratara peelaa, ite henua kuoti tellono hakkaatoa. ⁹ Naatama naa hakkaatoa e hakaea ite fiafia kootou i maatou ite saaita maatou ni oo atu no mmata i kootou. Naa tama naa e hakaea hoki i naa ffuri kootou no tiiake naa aitu hakallesi naa no lotu ki TeAtua teelaa e ora maaoni, ¹⁰ aa ite nnoho kootou kattari ki te saaita te Tama TeAtua raa e ahemai. Teenaa ko Jesus, te tama ni hakamasikeria TeAtua ite mate. Taatou nei e hakassaoria a Ia i naa haaeo TeAtua teelaa ma ki oti ku pakkuu iho.

2

Naa heuna Paul e mee i Tesalonaika

¹ Naataaina ma naa kave maatou nei, kootou e illoa maa ite saaita maatou ni oo atu no mmata i kootou raa, telopovana e taukalleka ni ssura i kootou. ² Kootou e illoa i naa haia pakavaina maatou i Filipai, ite saaita maatou seki oo atu are ki Tesalonaika. Aa niaaina maa e tammaki naa tama ni ffuri mai no hakatauttau ma maatou raa, maatou ni tokonakina mai TeAtua ki see ppore maatou te hakaea atu tana Lono Taukareka.* ³ Naa taratara maatou e kauatu nei raa, teenei sei maa ni taratara essara, aa maa e kauatu ma te hakataakoto see tonu. Maatou see kauatu hoki naa taratara nei ma ki hakareresia ni tama. Sei. ⁴ Maatou maraa e taratara ki te ara TeAtua e hiihai maa maatou ki taratara. Ite aa, i maatou ni tukua TeAtua ki hakaea maatou te Lono Taukareka. Maatou see mee ma ki haia koi maatou naa vana te henua e fifai maa maatou ki mee, sei. Maatou emee ki haia maatou naa vana TeAtua e hiihai maa maatou ki mee, iaa Ia e iloa i naa takkoto naa manava maatou. ⁵ Kootou e illoa koi maa maatou ni see taratara kailallao atu ki kootou, aa maatou hoki ni see taratara hakaseese ma ki huu naa manava kailallao maatou, sei. TeAtua e iloa maa maatou e taratara maaoni. ⁶ Maatou see mee ma ki hakanau ni tama, pee ko kootou aa ma aaraa tama hoki, i maatou. ⁷ Maatou nei ni tau te kainnoo atu ki kootou ki tokonaki mai kootou ki maatou, i maatou ni aposol Christ, tevana iaa maatou ni see mee peenaa. Maatou ni meeme hakaraa o iloo ki kootou, emee pee ko tetinna e haitamalaaoi i ana tamalliki. ⁸ Maatou ni fifai iloo ki kootou, teenaa maatou ni fiafia ki hakaea atu te Lono Taukareka raa ki kootou, aa maatou elavaa hoki temee ki mmate maatou ki tokonaki ki kootou. Maatou ni llee iloo naa manava maatou i kootou! ⁹ Naataaina ma naa kave maatou nei, kootou e illoa koi i naa heheuna hakappuru maatou ite ao ma te poo i naa hakaea atu maatou te Lono Taukareka TeAtua, teenaa ki see anaana kkee kootou ma ki tokonaki mai kootou ki maatou.

¹⁰ Kootou e illoa i naa tiputtipu maatou, aa TeAtua hoki e iloa. Kootou e illoa maa naa sosorina maatou ki kootou, naa tama elotu, ettonu aa e hanotonu ma te hiihai TeAtua, aa kootou hoki e illoa maa maatou ettaka see haisara. ¹¹ Kootou e illoa maa maatou

* 1.6 Acts 17:5-9 * 2.2 Acts 16:19-24; 17:1-9

ni anaana hakaraaoi iloo ki kootou, e mee pee ko te tamana e anaana hakaraaoi iloo ki ana tamalliki. ¹² Maatou ni tokonaki atu ki mau naa manava kootou; maatou ni anaana hakaraaoi ki kootou; aa maatou ni ttaro atu peenaa ki tauhia kootou te tiputipu teelaa e hiihai ai TeAtua, te tama e aru atu ki oo ake kootou ki nnoho hakapaa kootou iloto te maasina tana Nohorana.

¹³ E mee telaa mee hoki teelaa e taratara hiahia ai maatou peenaa i TeAtua: I te saaita maatou ni hakaea atu naa taratara TeAtua raa, kootou ni hakannoo no tauhia kootou naa taratara naa. Kootou ni see tauhia kootou naa taratara naa maa i teenaa ni taratara e kauatu te tamavare, seai. Kootou ni tauhia kootou naa taratara naa i teenaa ni taratara e kauatu TeAtua. ¹⁴ Naa taaina ma naa kave maatou nei, naa vana e ssura i kootou naa, teenaa ko naa vana koi teelaa ni ssura i naa tama e lotu i Jesus teelaa e nnoho i naa hare lotu TeAtua i Judea. Kootou ni mee pakavaina hoki peenaa naa tino tama i kootou henua, e mee pee ko laatou ni mee pakavaina naa Jew.* ¹⁵ Teenaa ko naa tama nitaia laatou TeAriki Jesus ma naa pure TeAtua, aa maatou nei hoki ni mee pakavaina naa tama naa. TeAtua see hakauaua hakamaarie iloo i naa tama naa! Naa tama naa e lotoffaaeo i te kau tama hakkaatoa!* ¹⁶ Maatou ni haia hoki naa tama naa ma ki puuia, ki see hakaea maatou te Lono Taukareka raa ki naa tama i aaraa henua. Teenaa ko naa taratara teelaa ma ki lavaa te hakaora naa tama naa. Teenei naa haisara katoo laatou ni ppena imuaraa kukaatoa atu ki laatou, i te vana laatou e mee nei. Aa teenei naa haao TeAtua raa ku ppei atu ki laatou.

Paul e hiihai maa ia ki ahe no mmata i naa tama i Tesalonaika

¹⁷ Naa taaina ma naa kave maatou nei, i te tamaa saaita maatou ni hakattaharia i kootou raa (iaa naa manava maatou ni takkoto peenaa i kootou), maatou ni see lavaa te nnoho i naa mamannatu maatou peenaa ki kootou, teenaa ni lellere ai maatou ma ki ahe atu maatou no mmata i kootou. ¹⁸ Maatou ni fiffai maa maatou ki oo atu. Nau taku tino ni haaite aku saaita e lua ma ki hanatu nau, tevana iaa maatou e puuia peenaa Satan. ¹⁹ Nau ni hiihai maa nau ki hanatu no mmata i kootou i te aa, i kootou naa ko naa tama teelaa ni usuhia ai maatou ki heheuna hakappuru maatou aa ki fiafia maatou; aa kootou naa hoki ko naa tama teelaa ma ki ahu ai maatou i naa ttonu naa heuna maatou. ²⁰ Teenei se vana maaoni, maatou nei e hakatannata ka fiafia raa ko kootou!

3

¹ Maatou ni see lavatoa i te nnoho, i maatou see krite i kootou. Teenaa kituku maatou taratara maa maaua ma Silas ki nnoho ake soko maaua i Athens,* ² aa ku heunatia atu Timothy te taina taatouraa ki kootou. Maaua nei e hakasoaina Timothy i naa hakaea maatou te Lono Taukareka i Christ. Tama naa e heunatia atu maaua ki tokonaki ki kootou ki lotu hakaraaoi kootou. ³ Teenaa ki see hurisia naa manava kootou i naa mee pakavaina kootou naa tama naa. Kootou e illoa maa naa haao naa nitiiake TeAtua ki pakkuu iho ki taatou. ⁴ I te saaita maatou ni nnoho ma kootou raa, maatou ni taratara atu hakaoti maa taatou ma ki mee pakavaina; aa teenei kootou ku krite i naa vana naa ku ssura. ⁵ Teenei ko taku vana ni heunatia atu ai nau Timothy, iaa nau ni sei iloo ki lavatoa te noho. Tama naa

* **2.14** Acts 17.5 * **2.15** Acts 9.23,29; 13.45,50; 14.2,5,19; 17.5,13; 18.12 * **3.1** Acts 17.15

ni heunatia atu nau ki hanatu no mmata i naa hano te lotu kootou naa. Nau nippore maa kootou niusuusuhia Satan, teenaa no mee maa maatou ni naennaevare koi i naa heuna maatou ni mee i te kina naa.

⁶ Aa teenei Timothy ku oti te ahe mai no taratara mai maa kootou elotu maaoniiloo ka manavalaaoi iaaraa tama. Aia emee mai hoki maa kootou emannatumai peenaa kimaatou, aa maa kootou ehakattina peenaa kikkite kootou imaatou, emee pee ko naa nnoho maatou ka hakattina kiooatu maatou no mmata ikootou.* ⁷ Teenaa, inaa nnoho maatou ka hakallono isu ma naa haaeo nei raa, naa manava maatou emau ikootou, naa taaina ma naa kave maatou. Naa manava maatou emau imaatou e illoa maa kootou elotu hakaraaoi iloo. ⁸ Teenei maatou kumee ma e ora maaoni, ikootou etaaohi hakaraaoi iloo kinaa ora kootou i TeAriki. ⁹ Saaita nei maatou kulavaa te taratara hiahia ki TeAtua ikootou. Maatou e taratara hiahia kiaa Ia i te hiahia e ttaka ma maatou imua ana karamata, teenaa inaa tiputtipu kootou. ¹⁰ Maatou e taku hakappuru peenaa i te ao ma te poo ki tokonaki mai TeAtua, kilavaa maatou te o o atu no mmata inaa tino kootou, teenaa ki tokonaki ki naa hakatina kootou naa ki kaatoa.

¹¹ Maatou e taku maa TeAtua Tamana tana tino ma TeAriki taatou, Jesus, ki hakatonu mai te ara maatou kiooatu kikoootou. ¹² TeAriki ki tokonaki atu ki tipu ake te manavalaaoi kootou itelaa tama aa ma naa tama hakkaatoa, kilasi pee kote manavalaaoi maatou ikootou. ¹³ Maatou e taku maa naa manava kootou ki haia a Ia ki mau, teenaa ki ttonu aa kittapu naa ora kootou imua naa karamata TeAtua, te Tamana taatou, i te saaita TeAriki Jesus ma ki ahemai ma ana tama katoo e ttapu.

4

Te ora e hiihai ai TeAtua

¹ Aku taaina ma aku kave nei, maatou ni akonaki atu ki kootou i te ora teelaa kootou kitautari ki hiihai TeAtua ki kootou. Ni maaoni ia, teenei ko te tiputtipu nittaka ma kootou. Aa teenei maatou kuttaro atu iloto teinoa TeAriki Jesus kittosi ake naa sosorina e taukalleka kootou naa. ² I te aa, ikootou e illoa inaa akonaki TeAriki Jesus nikauatu maatou kikoootou. ³ TeAtua e hiihai maa kootou kihaka maarama naa ora kootou kittapu, aa maa kootou kitiiake te tiputtipu e haihuri. ⁴ Kootou naa taanata raa ki illoa i te tiputtipu e tonu, teenaa inaa sosorina kootou ki naa aavana kootou. ⁵ Kootou see mee koi maa kootou kittuu naa huru kootou ma ki moemmoe kootou peenaa ma naa aavana kootou, emee pee ko naa tama te poouri see illoa i TeAtua. ⁶ Inaa sosorina te tanata ki tana aavana raa, te tanata naa ki see mee se vana kailaarao maana ki tana taina elotu. Maatou ni taratara atu te mee nei ki kootou imua, teenaa maatou ni hakaapo atu maa TeAriki ma ki hakkaitoaina a Ia naa tama ehakassura te tiputtipu naa. ⁷ Taatou ni see kannaatia TeAtua kittaka taatou ka haihuri, seai. Taatou ni kannaatia a Ia kittaka taatou ma naa ora e ttapu. ⁸ Teenaa, te tama see hakannoo ki naa akonaki nei raa, a ia see mee maa ia see hakannoo ki naa akonaki te tamavare, seai. Aia naa emee maa see hakannoo ki TeAtua, te tama e kauatu tana Aitu Tapu raa ki kootou.

* 3.6 Acts 18.5

⁹ Maatou kisee sissii no taratara atu ki manavalaaoi kootou iaaraa tama telotu, iteaa, ikootou kuoti teakonakina TeAtua kimanavalaaoi kootou itelaa tama. ¹⁰ Aa kootounaa nisosorina peenaa kinaa taaina ma naa kave katoo kootou e nnoho i Masedonia. Teenaa maatou ettaroatu kikootou, naataaina ma naa kave maatou nei, kootou kittosi ake naa sosorina e taukalleka kootou naa. ¹¹ Kootou mmata kittaka seemuu kootou, aa kootou ki anaana ki mee naa vana kootou soko kootou ka heheuna kinaatino rima kootou killave nikaikai maa kootou. Kootou ki mee pee ko naa taratara atu maatou kikootou imua. ¹² Ite ara nei raa, naa tama see lotu raa ma ki taratara hakanau inaa tiputtipu kootou. Teenaa kootou ma ki see nnoho koi ma ki oo atu ni tama huri no kauatu ni mee maa kootou.

TeAriki ku ahemai

¹³ Kootou naataaina ma naa kave maatou, maatou e fiffai maa kootou killoa ma se aa ma ki mee inaa tama teelaa kuoti te mmate. Maatou see fiffai maa kootou kinnoho hakaaroha pee ko naa tama teelaa see hai mee e taao hi manava ai. ¹⁴ Taatou e illoa maa Jesus ni mate no masike hoki, teenaa taatou e illoa maa tesaaita Jesus ma ki ahemai raa, TeAtua ma ki ahemai ma Jesus aa ma naa tama e lotu teelaa kuoti te mmate.

¹⁵ Naataratara ekauatu maatou nei, teenei niakonaki TeAriki: Naa tama itaatou teelaa koi ora itesaaita TeAriki e ahemai raa, naa tama naa ma ki ttari ki oo naa tama kuoti te mmate raa ki TeAtua imua. ¹⁶ TeAtua ma ki kappisi anavaro, teenaa teensol haka-maatua raa ma ki taratara iho, aa te henua ma ki llono inaa iri te puu TeAtua. TeAriki tanatino ma ki hano iho itelani. Naatama kuoti te mmate teelaa e lotu i Christ raa ma ki massike no ora imua; ¹⁷ ki oti raa taatou, naa tama koi ora itesaaita naa, ma ki toa TeAtua no hakapaatu ki naa tama naa iaruna naa uruaoa. Teenaa taatou katoo ma ki kkutu atu ma TeAriki itelani no nnoho hakaoti ma Ia.✠ ¹⁸ Tarataraina naa taratara nei ki naa tama kootou, ki ttipu naa manava kootou.

5

Kootou kinnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

¹ Kootou naataaina ma naa kave maatou nei, maatou kisee sissii no taratara atu inaa saaita ma naa sao naa vana nei ma ki ssura mai. ² Kootou e illoa hakaraaoi iloo maa te aso TeAriki raa ma ki hakateki iho pee ko naa see illoa taatou inaa hakasura iho tetama kailaaraa raa ite poo.✠ ³ Ssao te henua etaratara peelaa, “Naa mee emmoe taukalleka hakkaatoa,” teenaa laatou ma ki hakatekia i te hakallika raa ku pakuu atu ki laatou, e mee pee ko i-naa hakallono isu te tinae ku taupiri ki haanau. Teenaa see hai tama ma kilavaa te ffuro no mmuni. ⁴ Tevana iaa kootou, naataaina ma naa kave maatou, kootou sei ni tama e nnoho i te poouri, teenaa kootou ki see hakatekia i te aso naa pee ko naa hakatekia kootou te tama kailaaraa. ⁵ Kootou naa hakkaatoa ni tama i te ao; kootou e nnoho i te maarama. Taatou sei ni tama te poo, teelaa e nnoho i te poouri ana, sei. ⁶ Aa teenaa, taatou kisee mmoe pee ko aaraa tama; taatou ki mata ora ka tino maamaa. ⁷ Te henua emmoe inaa poo; aa teelaa ko te poo raa teelaa e unu ai naa tama naa ka vvare. ⁸ Taatou iaa ni tama i te ao, teenaa taatou

ki mata ora. Taatou kilotutonu peenaa i TeAtua ka manava laaoi i telaa tama, ki takkoto te tiputipu naa pee ko te ppui naa hatahata taatou, aa te illoa taatou maa taatou ma ki oti ku hakasaoria raa iaa, teenaa ko te houru eppui naa pisouru taatou.⁸ ⁹ Taatou ni see tukua TeAtua ma ki hakallono isu taatou i ana haaeo, seai. Taatou ni tukua TeAtua ki tauhia taatou te ora maaoni, i taatou e illoa hakaraaoi iloo i TeAriki Jesus Christ. ¹⁰ TeAriki ni mate ki hakassaoria taatou, teenaa ki ttaka taatou hakapaa ma Ia, niaaina maa taatou koi ora aa seai maa taatou ku oti te mmate i tana saaita ma ki ahemai. ¹¹ Teenaa kootou ki tokonaki ki telaa tama ka hakatipu te manava telaa tama, e mee pee ko naa hai kootou i te saaita nei.

Naa akonaki ma naa purepure hakaoti Paul

¹² Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e fiffai ki tuku kootou ki naa vana naa tama e heheuna vaaroto kootou. Teenaa ko naa tama kootou ki hakannoo aa teelaa ma ki taratara atu i naa vana kootou ki mee. ¹³ Kootou ki tuku ki naa vana naa tama naa ka manava laaoi i laatou i naa heuna laatou e mee naa. Kootou ki nnoho hakaraaoi ma naa tama kootou i te kina naa.

¹⁴ Naataaina ma naa kave maatou nei. Maatou e fiffai ki nutua kootou naa tama ematanaennaeraa ki see sosorina laaou peenaa. Kootou ki hakatipuina kootou naa manava naa tama teelaa ekiri mattaku, aa kootou ku tokonaki atu ki naa tama ennoho hakaaroha. Kootou ki taratara hakaraaoi ki naa tama hakkaatoa. ¹⁵ Kootou mmata ki see ffuri ni tama no mee hakallika ki aaraa tama maa i laatou ni haia hakallikaina naa tama naa. I te kau saaita katoo, kootou ki mmata ki sosorina taukalleka kootou ki telaa tama aa ma naa tama hakkaatoa.

¹⁶ Kootou ki ttaka ka fiafia peenaa; ¹⁷ kootou ki taku i te kau saaita; ¹⁸ kootou ki taratara hiahia peenaa i TeAtua, niaaina maa tennoho kootou naa etiputipu peehea. Teenei te tiputipu TeAtua e hiihai i kootou, i kootou e tautari ki Jesus Christ.

¹⁹ Kootou ki see puuia kootou TeAitu Tapu ki see heheuna iloto naa ora kootou; ²⁰ kootou ki see taratara haaeo ina kootou naa taratara naa tama e hai maa teelaa ni taratara ekauake TeAtua. ²¹ Kootou ki hakannoo ki naa taratara katoo ekauatu aa kootou ku hakatuu hakaraaoi iloo maa teelaa ni taratara peehea. Naa mee e taukalleka raa, kootou ku tauhia kootou. ²² Kootou iaa ki tiiake kootou te tiputipu e hakallika.

²³ Maatou e taku maa TeAtua telaa ki hakatapu naa ora kootou ki mallama. A Ia ki roorosi hakaraaoi iloo ki naa ora, naa aitu, aa ma naa tinotama kootou ki see hai sara kootou i te saaita TeAriki Jesus Christ e ahemai. ²⁴ Te tama ni aru atu ki ooake kootou kua Ia raa ma ki haia a Ia naa vana naa, iaa Ia setama maraa e tuku ki ana taratara.

²⁵ Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou ki taku hoki ki TeAtua ki tokonaki mai ki maatou.

²⁶ Kauatu te vaisioni e tapu i naa purepure kootou ma naa tama katoo e hakattina.

²⁷ Nau e ttaro atu ki kootou iloto te inoa TeAriki ki paupau atu naa taratara te laupepa nei ki naa tama katoo e hakattina.

²⁸ TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou.

2 THESSALONIANS SSOA TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU ITESALONAIKA TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Naa pisouru naa tama te lotu i Tesalonaika raa ku vvare hakaoti i te lopo taratara aaraa tama e hai ite ahemai Christ. *Ssoa tepas Paul kinaa tama i Tesalonaika* raa e hakaaha aia te taratara aaraa tama e hai maa te aso ni tukua ki au TeAriki raa kunaa pakuu iho are. Paul e sissii no hakatonusia a ia te taratara naa. Paul e taratara maa te saaita Christ seki ahemai raa, te tiputipu e hakallika raa ma ki hanake no lasi ffaaeo iloo, teenaa i ttama e taapaa ma ko ‘te tama e hakallika’ (2.3) raa e noho hakamaatua i te maarama nei. Ttama naa ma ki huri no taratara hakallika i Jesus Christ.

Paul e sissii ake ki naa tama teelaa ma ki tokatoka i tana pas nei maa niaaina maa laatou e uru kite kau haeeo ka hakallono isu raa, laatou ki lotu hakappuru lokoi. Teenaa laatou ki heheuna hakaraaai pee ko ia ma naa tama e heheuna ma ia, ki taavi ni kaikai maa laatou, aa laatou ki hai peenaa ki te tiputipu e taukareka.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–2

Paul e taratara hakanau 1.3–12

Naa taratara i te saaita Christ ma ki au 2.1–17

Naa akonaki i te tiputipu te tama e lotu maaoni 3.1–15

Naa taratara hakaoti 3.16–18

¹ A nau Paul, maatou ma Silas, aa ko Timothy e sissii atu te pas nei.*

Maatou e sissii atu ki kootou naa tama te lotu i Tesalonaika; kootou naa tama TeAtua te Tamana taatou, aa ko TeAriki Jesus Christ.

² Maatou e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaai ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Te Hakatonu TeAtua

³ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e tau te taratara hiahia i te kau saaita ki TeAtua i kootou. E tonu maa maatou ki mee peenaa, i kootou kulotu haimmahii iloo, aa te tiputipu te manava laaoi kootou itelaa tama raa kulasi. ⁴ Teenaa kote vana maatou e ahu peenaa i kootou iloto naa hare lotu TeAtua. Maatou e ahu i te nnoho hakalavatoa kootou ka lotu i te saaita kootou e hakallono isu i naa haeeo teelaa e llave i kootou.

⁵ Naa vana nei e huri ake peelaa maa te hakatonu TeAtua raa etonu, emee maa kootou etau te nnoho ma Ia i tana Nohorana, teenaa kootou ennoho ka hakallono isu raa ko te mee naa. ⁶ TeAtua ma ki mee naa vana etonu: Naa tama teelaa ni hakkoro kootou ki hakallono isu raa ma ki haia a Ia ki hakallono isu hoki. ⁷ Teenaa kootou, naa tama e hakallono isu i te saaita nei, ma ki haia a Ia ki hakamannava kootou i naa haeeo naa, aa maatou hoki ma ki haia a Ia peenaa. A Ia ma ki mee tana vana nei ite saaita TeAriki Jesus ma ki hakasura iho itelani ma ana ensol haimmahii. ⁸ A Ia ma ki hakasura iho ma te ahi e uraura kava, teenaa naa tama e hakakkeina laatou TeAtua aa see hii hakannoo ki te Lono Taukareka i TeAriki Jesus raa, naa tama naa ma ki haia a Ia ki hakallono isu laatou.

⁹ Naa tama naa ma ki hakkaitoaina ki te hakallono isu teelaa see lavaa

* 1.1 Acts 17.1

te hakaoti mai. Laatou ma ki hakattaharia i naa karamata TeAriki taatou aa i tana maasina elasi. ¹⁰ Teenaa ko i-tana aso ma ki ahemai ki hakanau ana tama raa iaa Ia, aa ki lotu ake naa tama e illoa maaoni iaa Ia. Kootou hoki ma ki ffai i naa tama ma ki hakannau iaa Ia, i kootou ni hakataakoto i naa taratara maatou ni hakaeta atu.

¹¹ Teenaa kotevana maatou etaku peenaa maa kootou. Maatou etaku peenaa ki TeAtua kitokonaki atu ki naa ora kootou, teenaa ki tau ma te ora teelaa ni aru atu ai Ia ma ki oomai kootou no too. Maatou e taku maa TeAtua kitokonaki atu ki ana mahi ki hakasuratia kootou te tiputipu e taukareka teelaa e fiffai ai kootou, aa ki hakaotina naa heuna kootou ni mee tautari ki naa hakataakoto kootou i TeAtua. ¹² Ite ara nei raa, te inoa TeAriki taatou, Jesus, ma ki hakanauria i te tiputipu teelaa e takoto i kootou, aa kootou ma ki hakanauria haka-paa ma Ia. Naa vana nei essura peenei itenei ko naa tiputipu te manava laaoi TeAtua taatou ma TeAriki Jesus Christ.

2

Te tama e hakallika

¹ Ite taratara ite ahemai TeAriki taatou Jesus Christ aa ite hakakutu atu taatou kinnoho taatou ma Ia raa: nau ettaro atu ki kootou, aku taaina ma aku kave, ² kootou mmata ki see oo atu ni tama no hakassoporia naa manava kootou maa te aso TeAriki raa ku oti te pakuu iho. Naa tama naa pee e mannatu maa teenaa nitaratara maatou nippesi inaa saaita maatou ni hakaeta naa taratara aitu TeAtua aa inaa saaita maatou ni hakaeta te Lono Taukareka i Christ. Aaraa tama e hai maa teenaa ni taratara maatou iloto tepas maatou ni sissii. ³ Kootou mmata ki see oo atu ni tama no hakarereesia kootou. I te aa, i te saaita te aso naa seki pakuu iho raa, te henua ma ki ffuri no hakakkeeina laatou TeAtua, aa teenaa te tama e hakallika raa ma ki hakasura iho. Teenaa kote tama ma ki oti ku peesia ki te kina te mate. ⁴ Te tama e hakallika naa ma ki tuku murina a ia naa mee katoo teelaa e haia ma ni atua aa ma naa mee teelaa elotu ai te henua. Te tama naa ma ki hakanoho soko ia ma se tama hakamaatua i aruna naa atua naa hakkaatoa. A ia ma ki uruhia a ia te Hare Tapu TeAtua raa no noho maa ia ko TeAtua. ⁵

⁵ Eaa? Kootou ku see hakamaarona maa nau nitaratara atu naa mee nei katoo itaku saaita ni noho taatou? ⁶ Ite saaita nei raa kootou e illoa ma seaa eppui te tama e hakallika naa ki see vave hakasura iho, teenaa i te tama naa ma ki hakasura iho koi i te saaita tana sao raa e tae mai. ⁷ Te tiputipu e hakallika raa ko naa heheuna are vaaroto taatou, aa te tiputipu naa ma ki takoto peenaa iloo ki tae ki te ssao TeAtua ma ki hakataharia a ia te tama e tauhia a ia te tiputipu naa. ⁸ Aa teenaa, te tama e hakallika raa ma ki hakasuratia mai, tevana iaa i te saaita TeAriki Jesus ma ki au raa, te tama naa ma ki irihia TeAriki ki tana manava no hakalleetia ki taha no mate, aa ana mahi ma ki seua TeAriki ki te ttia tana haitino e tapu. ⁹

⁹ Te tama e hakallika naa ma ki au ma naa mahi Satan no hakassura te kau mahi teelaa e hakassorommata, iaa teenaa seai ni mahi maaoni. ¹⁰ A ia ma ki hai te kau vana hakallesi ki naa tama teelaa ku noho koi ki mmate. Naa tama naa ma ki mmate i laatou ni see fiffai ma ki tauhia laatou te hakamaaoni teelaa ma ki lavaa te hakasoria laatou. ¹¹ Teenaa TeAtua e tiake Ia naa tama naa ki lotu ki naa mee hakallesi. ¹² Naa tama ni see lotu i te hakamaaoni, teelaa

☆ 1.9 Is 2.10 ☆ 2.1 1 Thes 4.15-17 ☆ 2.4 Dan 11.36; Ezek 28.2 ☆ 2.8 Is 11.4 ☆ 2.9 Mt 24.24

ni fiaffia are i te tiputipu te haisara e taka ma laatou raa, naa tama naa ma ki tuku haaeoina TeAtua.

Kootou ni tukua TeAtua ki tauhia kootou te ora maaoni

¹³ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e tau te taratara hiahia peenaa ki TeAtua ikootou; kootou naa tama e llee ai te manava TeAtua. Ite aa ikootou nitukua TeAtua kimee pee ko naa tama mua ni hakaoratia TeAitu Tapu no haia ma nitama e ttapu tana kanohenua, aa ikootou elotu i te hakamaaoni. ¹⁴ Kootou ni kannaatia TeAtua ki te ora hou nei i te saaita maatou ni hakaea atu te Lono Taukareka; teenei kootou kullave i naa tiputipu te ora TeAriki Jesus Christ. ¹⁵ Aa teena, kootou naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou tuutuu hakaraaoi ka tauhia kootou naa taratara maaoni teelaa ni kauatu maatou ki kootou, teena i naa hakaea atu maatou naa taratara TeAtua aa i te pas maatou ni sissii atu ki kootou.

¹⁶ TeAtua te Tamana taatou ellee tana manava itaatou, aa iaa Ia e sura te manava laaoi raa, teena a Ia ni saapai mai ki mmau naa manava taatou aa ni mee mai ma ki nnoho hakaraaoi taatou kattari ki naa mee e taukalleka. Nau etaku kiaa Ia aa ki taatou Ariki Jesus Christ tanatino, ¹⁷ maa lauaa ki saapai atu ki mmau naa manava kootou aa ki tokonaki atu kippena aa ki taratara lokoi kootou ki naa taratara e taukalleka i te kau saaita katoo.

3

Kootou taku ki tokonaki mai TeAtua i maatou

¹ Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou ki taku ki TeAtua ki tokonaki mai ki maatou, teena ki vave toha naa taratara TeAriki raa ki naa kina hakkaatoa, aa naa tama e hakannoo ki naa taratara naa ki illoa maa teena nitaratara hakamaatua, e mee koi pee ko te saaita kootou ni too naa taratara naa. ² Kootou kitaku hoki ki TeAtua ki roorosi mai ki maatou, ki see mee pakavaina maatou naa tama e hakallika; ite aa, see mee maa naa tama hakkaatoa e illoa i naa taratara TeAtua.

³ Tevana iaa taatou elavaa tettoka ki TeAtua ki tokonaki mai ki taatou, teena naa manava kootou ma ki haia a Ia ki mau ka roorosi ki see mee pakavaina kootou te tama e hakallika. ⁴ Maatou e haia TeAriki ki mau naa manava maatou ikootou, teena maatou e illoa hakaraaoi illoa maa kootou ma ki haia kootou peenaa naa mee maatou e taratara atu ki kootou.

⁵ Maatou e taku maa TeAriki ki tokonaki atu ki illoa hakaraaoi kootou i te laaoi TeAtua aa i te noho hakalavatoa ma naa haeeo teelaa ni kauatu Christ.

Kootou ki mee naa heuna TeAtua

⁶ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e kauatu te taratara hakamaatua nei iloto te inoa TeAriki taatou Jesus Christ: Kootou hakattaha i naa tama telotu teelaa e matanaenna e aa see tautari ki naa akonaki maatou nikauake kilaatou. ⁷ Kootou e illoa hakaraaoi illoa maa kootou ki tautari ki naa vana maatou ni mee. Maatou ni see matanaenna e ite saaita maatou ni nnoho ma kootou. ⁸ Maatou maraa e tiiake ki tokonaki mai naa tama raa i te vasi naa kaikai maatou, tevana iaa maatou maraa etauia lokoi maatou naa tama e kaumai naa kaikai naa. Maatou e heheuna hakappuru peenaa i te poo ma te ao ki see anaana kkee kootou i maatou. ⁹ Te mee raa ni see hai vana e sara maa maatou e kainnoo atu ki tokonaki mai kootou ki maatou, tevana iaa maatou ni see fifai maa maatou ki mee peenaa;

maatou ni hakasura te tiputipu nei ki kkite kootou aa kootou ku tautari. ¹⁰ Saaita maatou ni nnoho ma kootou raa, maatou ni kauatu lokei te taratara nei ki kootou, “Te tama see hiihai maa ia ki heheuna raa, a ia ki see kauake ni kaikai maana ki kai.”

¹¹ Maatou e kauatu tetaratarane i maatou ellono maa e mee naa tama i kootou ettaka ka matanaenna. Naa tama naa ekkaro te heheuna; laatou e illoa koi te hakaaru naa pisouru laatou ki loto naa vana are aaraa tama. ¹² Maatou e hakaapo atu tetarataru hakamaatua nei, iloto te inoa TeAriki Jesus Christ, ki naa tama naa ki hakattonu naa tiputtipu laatou aa laatou ku heheuna kilavaa te taavi ni kaikai maa laatou soko laatou.

¹³ Aa kootou ia, naa taaina ma naa kave maatou, ki sei iloo ki karo te hakasura te tiputipu e tonu. ¹⁴ Ki mee ni tama i te kina naa see hakannoo ki naa taratara e kauatu maatou i te pas nei raa, kootou ku hakamaarona lokei i naa tama naa. Kootou tiiake naa tama naa ki ttaka soko laatou ki nnapa laatou. ¹⁵ Tevana ia kootou see mee ma ki tautau haeo kootou ma naa tama naa; kootou ki akonaki atu ki laatou ki see mee laatou peenaa, e mee pee ko kootou e akonaki naa tama e lotu kootou hakapaa.

¹⁶ Maatou e taku maa TeAriki tana tino ki tokonaki atu ki nnoho hakaraaoi kootou i naa aso hakkaatoa, niaaina maa ni vana peehea e ssura. TeAriki ki noho ma kootou hakkaatoa.

¹⁷ A nau Paul, e sissii aku taratara hakaoti nei ki taku tino rima. Nau e sissii peenei taku inoa i naa hakaoti katoa aku pas.

¹⁸ Nau e taku maa TeAriki taatou, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa.

1 TIMOTHY TE PAS MUA PAUL KI TIMOTHY TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Timothy setama taane etautari ki Christ enoho i Asia Minor. Tana tinna raa se Jew aa tana tamana raa se Greek. Aia setama e heheuna tokonaki ki Paul inaa heuna telotu. *Te Pas mua Paul ki Timothy* e hakatuu naa tahito taratara e toru.

Te pas nei e mua taratara hakaapo ki Timothy ki poopoo tonu inaa akonaki hakalellesi aaraa tama e hai iloto telotu itana kina e noho naa. Te pas nei etaratara maa naa akonaki naa, teenaa ni hakataakoto naa Jiu aa ma naa tama sei maa ni Jiu, aa e hakatahito kite maanatu laatou maa naa mee kato e ite maarama nei ni mee e hakallika; teenaa maa e mee naa vana huu e hakamaatua te henua ki illoa, ki lavaa laatou te hakassaoria TeAtua, aa laatou hoki ki mattino naa kaikai laatou ki see kkai aa laatou ki see aavvana. Te ssoa te taratara raa, te pas nei etaratara ite ara ki heheuna hakaraaoi naa vana iloto telotu aa ite tiputipu e tonu ki hakasura iloto telotu; aa te tiputipu ki tauhia naa tama hakamaatua aa ma naa tama e mee naa heuna telotu raa, e tarataraina hoki iloto te pas nei. Te taratara hakaoti raa, teenaa Paul e akonaki ake ki Timothy i te tiputipu ki tauhia Timothy ki mee ia ma setama e heheuna taukareka i Jesus Christ. Paul e hakaari ake hoki i naa heuna Timothy ki mee ki naa tama telotu TeAtua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Naa taratara i naa tiputipu telotu aa naa tama hakamaatua telotu 1.3—3.16

Timothy e hakaarina ake ki iloa i ana heuna 4.1—6.21

¹⁻² A nau Paul e sissii atu kiaa koe Timothy, taku tama maaoni iloto telotu. Nau nei e tukua TeAtua, ttama e hakasao taatou, aa ko Jesus Christ, ttama e taaohi manava ai taatou, ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ.☆

Nau e taku maa te manava laaoi aa te manava aroha TeAtua Tamana ma Jesus Christ te Ariki taatou, ki taka ma koe ki noho koe hakaraaoi.

Koe ki poopoo tonu i naa akonaki hakalellesi

³ Nau e hiihai maa koe ki noho i Epises, e mee pee konau ni taratara atu itaku saaita ni hakaraka ka hano ki Masedonia. E mee aaraa tama ite kina naa e akonaki te henua ki naa taratara hakalellesi, teenaa nau e hiihai maa koe ki noho ki taratara ake koe ki naa tama naa ki kaaoti. ⁴ Vanaatu ki naa tama naa ki tiiake naa kkai naa tippuna laatou naa aa ma naa hakateretere laatou i naa manava naa tippuna laatou, i teenaa ko naa taratara maraa e hakkoro heaatuna; naa vana naa tama naa see hanotonu ma te hakataakoto TeAtua. Te hakataakoto TeAtua e ilotia koi te tama elotu maaoni. ⁵ Koe ki vanaake ki naa tama naa ki kaaoti, ki hakasura ake te manava laaoi te laa e sura koi ittama e matahua tana hatumanava, e maarama tana hakataakoto, aa elotu maaoni. ⁶ Aaraa tama ilaatou ku oti te tiiake laatou te tiputipu nei ka ffuri no hai ki naa taratara vvare laatou. ⁷ Naa tama naa e fiffai iloo maa laatou ki mee ma ni tisa naa Loo

☆ 1.1-2 Acts 16.1

TeAtua, tevana iaa naa tama naa see illoa i naa tino taratara laatou aa ma naa taratara laatou e mee maa laatou e illoa maaoni naa vana naa.

⁸ Taatou e illoa maa naa Loo raa e taukalleka ki mee maa naa Loo naa e tautari tonu ina. ⁹ Taatou e illoa hoki maa naa Loo raa ni see kaumai maa naa tama e sosorina taukalleka, sei. Naa Loo raa ni kaumai are maa naa tama e hakallika see llono taratara, naa tama haisara see illoa i TeAtua, naa tama see lotu, naa tama e taa naa tammana maa naa tinna laatou, naa tama e taa tama, ¹⁰ naa tama e hai huri maa naa aavana aaraa tama, naa taanata emoemmoe maa aaraa taanata, naa tama e huuhuu tama, naa tama e taratara hakallesi aa e taratara kailallao i aaraa tama, aa ma naa tama e hai ki te kau vana teelaa see hanotonu ma naa akonaki maaoni TeAtua. ¹¹ Naa akonaki naa e takkoto iloto naa taratara TeAtua teelaa ni tukua mai ki hakaea nau. Teenaa kote Lono Taukareka e au i TeAtua TeLaaoi.

Te manava laaoi TeAtua i Paul

¹² Nau e taratara hakahiahia i Jesus Christ, te Ariki taatou, iaa Ia ni tokonaki mai ki haimahi nau i aku heuna e me nei. Nau e hiahia iaa Ia e mmata maa nau e tau ma ana heuna nei, te nei nau ku tukua a Ia ki heheuna nau iaa Ia. ¹³ Niaaina maa nau ni taratara hakallika iaa Ia ka mee pakavaina Ia aa ka sasaakiri iaa Ia imua raa, TeAtua ni aroha koi iaa nau, i te aa, iaa nau sekilotu are i te saaita naa, teenaa nau ni see iloa i aku vana ni mee naa.* ¹⁴ Taku manava ni haaoa peenaa TeAtua taatou raa kitana manava aroha, aa nau hoki ni haia a Ia kilotu maaoni nau iaa Ia aa ki manava laaoi nau i aaraa tama iloto te inoa Jesus Christ. ¹⁵ Te nei ni taratara hakamaaoni te henua hakkaatoa ki hakataakoto ki naa manava laatou: Jesus Christ ni au ki te maarama nei no hakassaoria naa tama e mee naa sara laatou. Nau nei kote tama iloo e hakallika i naa tama naa. ¹⁶ Tevana iaa TeAtua ni manava aroha iaa nau, iaa Ia e hiihai maa te henua hakkaatoa ki kkite i naa tiputipu te manava Jesus Christ i ana noho hakalavatoa ma nau, te tama e hakallika i naa tama hakkaatoa, aa laatou ku illoa maa laatou hoki e lavaa te lotu iaa Ia ka too te ora e ora hakaoti! ¹⁷ Te henua ki see hakamotu te lotu ka hakanau i TeAtua soko Ia i naa saaita hakkaatoa. A Ia naa kote Ttuku e noho no noho hakaoti, see lavaa te mate aa see kiitea! Amen.

¹⁸ Timothy, taku tama. Nau ku kauatu naa akonaki nei ki takkoto iaa koe. Naa taratara nei e hanotonu ma naa taratara naa pure TeAtua ni mee iaa koe imua. Tautari ki naa taratara nei ki see matakou koe te tuu atu ki naa tisa hakallesi naa. ¹⁹ Koe kilotu tonu ki TeAtua aa too hakataakoto ki maarama. E mee aaraa tama ku see tautari ki naa hakataakoto laatou, teenaa te illoa laatou i TeAtua raa kuseai hakaoti. ²⁰ Himenius lauaa ma Alexander effai inaa tama naa. Te takarua naa ku oti te kauake nau ki Satan, teenaa ki mee pakavaina lauaa aa lauaa ku kaaoti te taratara hakallesi i TeAtua.

2

Naa sosorina te lotu

¹ Taku mee mua e mee aturaa, teenaa kootou ki kauake ki TeAtua i te vasi naa tama hakkaatoa ni aa kootou e kainnoo, naa taku kootou, naa taku kootou i te vasi aaraa tama, aa naa taratara hiahia kootou; ² kootou ki taku i te vasi naa tuku ma naa tama hakamaatua, teenaa ki noho hakaraaoni taatou ka meeme hakapaa aa kilotu tonu taatou i TeAtua ma te tiputipu e taukareka. ³ Te nei kote ara e taukareka teelaa e hiihai ai TeAtua, Ttama e hakasao taatou. ⁴ TeAtua

* 1.13 Acts 8.3; 9.4-5

e hiihai maa naa tama hakkaatoa ki hakassaoria aa ki oomai no illoa itana hakamaaoni. ⁵ Ite aa, iteelaa se Atua koi tokotasi, aa TeAtua ma naa tama hakkaatoa ite maarama nei e hakapaaria te tama tokotasi, teenaa ko Jesus Christ, ttama tekerekere nei, ⁶ ttama ni hookii tana ora ki hakasao te henua hakkaatoa inaa mahi te haisara. Teenei te mee TeAtua ni hakailoa mai itana saaita ni vana maa e taukareka, maa Ia e hiihai maa te henua hakkaatoa ki hakassaoria, ⁷ Aa teenei kotaku vana ni heunatia mai ma se aposol aa ma se tisa naa tama naa henua sara, teenaa ki hakaea naa taratara ite lotu maaoni. Nau e taratara atu maaoni iloo; nau see hakareeresi!*

⁸ Inaa saaita kattoo naa tama te lotu e kktuu no lotu raa, nau e hiihai maa naa taanata raa kitaku; teenaa ko naa taanata e lotu maaoni i TeAtua teelaa elavaa te ssau naa rima laatou ma naa manava seellau te lotu aa see hakatautautama. ⁹ Nau e hiihai hoki maa naa haahine raa ki see hakatilotilo ki naa hekau laatou e hakao, aa laatou hoki ki see firiffiri naa lauru laatou ka hailaakei kitekau pini e makilakkila sara ka hakao ki naa hekau etaavi mmaha.*

¹⁰ Naa haahine raa ki hailaakei are naa tinotama laatou ki naa sosorina e taukalleka. ¹¹ Naa haahine raa ki nnoho seemuu ka hakannoo ki illoa laatou. ¹² Nau see hiihai maa naa haahine raa ki ttuu no akonaki naa tama te lotu, aa maa laatou ki mee ni vana hakamaatua ia runa naa taanata; laatou ki nnoho seemuu koi. ¹³ Ite aa, TeAtua ni penapena i Adam imua, kiotiraa penapenailoo i Eve.* ¹⁴ Aa teelaa seai ko Adam raa nilavaa te hakareeresia Satan; teelaa ko te ffine are raa ni lavaa te hakareeresia no hakasara te Loo TeAtua.* ¹⁵ Tevana iaa TeAtua ma ki hakassaoria a Ia naa haahine raa i laatou naa e hahannau mai naa tamalliki, aa ki mee hoki maa naa haahine raa e lotu maaoni iaa Ia, e manava laaoi i aaraa tama, aa e mallama naa ora laatou ka ttonu naa sosorina laatou.

3

Naa tama hakamaatua i te lotu

¹ Teenei se taratara maaoni iloo; ttama e oti manava ki noho hakamaatua ia ite lotu raa, teenaa kottama e kaimanako iloo kiteheuna elasinnaa. ² Tetama hakamaatua telotura ki seai iloo sessara iaa ia aa a ia ki noho tonu ma te aavana tokotasi; ttama naa ki maarama tana hakataakoto inaa saaita hakkaatoa: aia ki illoa te mmata ake hakaraaoi kittonu ana sosorina; te henua ki illoa maa ia setama e taukareka; aia setama e hakauru naa tama sara kiloto tanahare; aia setama elavaa te akonaki aaraa tama; ³ aia setama see vvare kiteunu vaimmara ka haaeo, aa aia ki tanata laaoi aa ki see kaimanako ki te mane. ⁴ Ttama naa ki lavaa te mmata ake hakaraaoi ki tana haanauna, aa ana tamalliki raa ki llono ia naa taratara ka meeme hakaraaoi iaa ia. ⁵ Ki mee maa setama see iloa te mmata ake hakaraaoi ki tana tino haanauna, ttama naa ma ki lavaa peehea te mmata ake ki naa tama elotu i TeAtua? ⁶ Ttama hakamaatua naa ki matua iloto te lotu, teenaa ki see huri aia no ahu itana heuna naa aa a ia raa kutuku haaeo ina TeAtua, pee ko Satan ni haia TeAtua. ⁷ Ttama naa ki lotia naa tama see lotu raa maa ia setama e taukareka, teenaa ki see lave ia inaa vana hakallika Satan ka hakanaparia a ia.*

Naa tama e heheuna i te lotu

* 2.7 2 Tim 1.11 * 2.9 1 Pet 3.3 * 2.13 Gen 2.7,21-22 * 2.14 Gen 3.1-6 * 3.7 Tit 1.6-9

8 Naa tama hoki e heheuna tokonaki ki naa heuna te lotu raa ki ilotia ma nitama esosorina taukalleka; naa tama naa ki see hakavaarea te unu vaimmara aa laatou ki see kaimannako ki te mane. 9 Naa tama naa ki taaohi peenaa ki naa taratara hakamaaoni iloo te lotu, teelaa ni hakaarina ake kilaatou, ma te hakataakoto e maarama. 10 Naa tama naa ki haaiteria imua, aa ki mee maa naa tama naa see hai sara, tiiake naa tama naa ki mee naa heuna naa. 11 Naa aavana naa tama naa hoki nitama esosorina taukalleka. Naa haahine naa ki see tupetupe tama, aa laatou ki atammai ka ttonu i naa vana katoou laatou e mee. 12 Ttama e heheuna tokonaki ki naa heuna te lotu raa ki nohotonu ma tana aavana tokotasi, aa aia ki lavaa te mmata ake hakaraaoni iloo ki tana haanauna ma ana tamalliki. 13 Naa tama e mee hakaraaoni iloo naa heuna te lotu raa, aaraa tama ma ki ttoka atu kilaatou ma nitama hakamaatua, aa naa tama naa ma ki lavaa te taratara see kkapo maa laatou e lotu i Jesus Christ.

Naa vana huu te lotu

14 Nau e sissii atu te pas nei peenei, tevana iaa nau e tokatoka koi ki hanatu vave nau no mmata iaa koe. 15 Aa ki mee maa nau see vave hanatu, aku taratara iloto te pas nei ma ki hakaari atu te tiputipu taatou, te haanauna TeAtua, ki taaohi, i taatou nei ko te kanohenua TeAtua, ttama e ora hakaoti. Taatou nei ko te pou hakamaatua esaapai ake ki te hakamaaoni TeAtua. 16 See hai tama e lavaa te huu maa ia see iloa i naa takkoto hakamaatua naa vana huu te lotu taatou nei: Christ ni haanauria mai pee ko naa tama te maarama nei, A Ia ni hakailotia mai TeAitu Tapu ma se tama e tonu, aa naa ensol raa ni kkite iaa Ia. Ttama naa ni tarataraina ki naa kanohenua hakkaatoa, aa naa tama hakkaatoa iloto te maarama nei ni lotu kiaa Ia, ki oti raa a Ia ku toa TeAtua ki te lani.

4

Naa tisa hakallesi

1 TeAitu Tapu raa e taratara hakaraaoni iloo maa ki muri aaraa tama ma ki ffuri no see lotu ki TeAtua; naa tama naa ma ki hakannoo ki naa aitu hakallesi katautari ki naa akonaki naa tippua. 2 Naa akonaki peenaa essura i naa tama e kaikailua aa e taratara kailallao; teenaa ko naa tama e mmate naa hakataakoto laatou, e mee ma e tuunia ki te katana e vvela. 3 Naa tama naa e akonaki te henua maa te avvana raa e sara, aa ma naa tama raa ki mattino naa kaikai laatou e kkai aa naa kaikai laatou ki see kkai. Tevana iaa TeAtua ni penapena naa kaikai naa ki kaina naa tama e hakataakoto tonu kiaa Ia teelaa ku oti te illoa i te hakamaaoni, teenaa naa tama naa maraa e taku hakahiahia imua i te saaita laatou e kkai. 4 Naa mee hakkaatoa TeAtua ni penapena raa e taukalleka; see hai mee e hakallika, tevana iaa naa mee hakkaatoa taatou e too raa, taatou ki too ka taku hakahiahia i TeAtua, 5 i te aa, i naa kaikai naa e hakatapuria te taratara TeAtua aa ma naa taku taatou kiaa Ia.

Te tama e heheuna taukareka i Jesus Christ

6 Ki mee maa koe e hakaea ake naa taratara nei ki naa tama e lotu, teenaa koe e heheuna maaoni iloo i Jesus Christ, itoo ora e tipu ake ma naa taratara maaoni te lotu aa koe e tautari ki naa akonaki maaoni. 7 Koe see hakannoo atu ki naa kkai hakallesi naa tama naa, teenaa seai ni taratara maaoni. Anaana koe ki tautari koe ki te tiputipu

TeAtua. ⁸ Ttama e hakamaamaa raa e mee ki taukareka tana haitino, aa ttama e tautari peenaa ki te tiputipu TeAtua iaa e mee ki taukalleka te kauvana iaa ia. Ite aa, te tiputipu naa e hakasura te ora maoni i te ssao nei aa i te ssao imuri. ⁹ Teenei se taratara maoni iloo te henua e tau ki hakataakoto kiloto naa manava laatou. ¹⁰ Taatou e taasuki ka heheuna hakappuru iloo, i te aa, itaatou e taaohi manava i TeAtua, ttama e ora hakaoti. A Ia naa ko te Tama e hakasao te henua hakkaatoa, e mua ki naa tama e lotu.

¹¹ Koe ku kauatu naa taratara akonaki nei. ¹² Koe ki see mee ma ki ttoka atu naa tama maa koe se tamavare koi, ma iaa koe se tama taane koi; tevana iaa, mee ki kkite naa tama e lotu raa i te ttonu oo taratara, i oo sosorina taukareka, itoo manava laa oi i aaraa tama, i oo hakannoo ki naa taratara TeAtua, aa i te matahua too ora, ka tautari naa tama naa iaa koe. ¹³ Itaku saaita seki hanatu are raa, koe ki pauppau atu naa taratara te Laupepa Tapu raa ki naa tama telotu, aa koe ku hakaea ka akonaki atu naa taratara TeAtua ki naa tama naa. ¹⁴ Koe see tiiake te heuna TeAitu Tapu TeAtua ni kauatu kiaa koe i te saaita naa pure TeAtua raa ni taratara iaa koe ka oo atu naa tama hakamaatua te lotu raa no hakapiri atu naa rima laatou ka taku iaa koe. ¹⁵ Taaohi ka tautari peenaa lokoi ki naa taratara nei, teenaa kikkite te henua hakkaatoa i naa tipu ake too ora iloto telotu. ¹⁶ Mmata lokoi kittonu oososorina aa ma oo akonaki e kauake kite henua, aa koe ku tautari lokoi ki aku taratara ni kauatu kiaa koe. Ki mee maa koe e mee peenaa, teenaa koe ma ki hakasao iaa koe hakapaa ma naa tama e hakannoo kiaa koe.

5

Te tiputipu ki hakasura ki naa tama e lotu

¹ Koe see hurihuri haaeo kite tanata ematua; taratara hakaraa oi atu pee ko i oo taratara hakaraa oi ki too tino tamana. Aa naa tama taane raa ki haia a koe ma nitaaina aau. ² Naa haahine emattuaraa ki haia a koe ma nitinna, aa naa tama ffine raa ma ni kave aau, teenaa ma te hakataakoto e tonu.

³ Mmata ake hakaraa oi ki naa puruna, i teenaa ni tama e noho koi soko laatou. ⁴ Tevana iaa ki mee maa te puruna raa e mee ana tamalliki, seai e mee ana mokopuna, teenaa te mee mua raa, naa tama naa ki illoa i naa heuna laatou i te vasi telotu, teenaa ki mmata hakaraa oi ki naa haanauna laatou ki sua naa maatua ma naa tippuna laatou. Ite aa, i teenaa kote tiputipu e hiihai ai TeAtua. ⁵ Te puruna e noho soko ia lokoi, see hai tama e mmata ake kiaa ia raa, e taaohi manava i TeAtua kataku peenaa ki TeAtua ite poo mate ao ki tokonaki ake kiaa ia. ⁶ Te puruna e haihuri raa iaa ku oti te mate, niaaina maa ia koi ora i te saaita nei. ⁷ Kauatu naa akonaki nei ki naa tama naa, ki see tarataraina naa tama naa maa laatou e mee naa sara laatou. ⁸ Tevana iaa ki mee maa setama see mmata ake hakaraa oi ki ana hareakina, peela ma ko tana tino haanauna raa, ttama naa ku tiiake te lotu. Te tiputipu naa tama peenaa e hakallika iaa i naa tama see lotu.

⁹ Kimee maa te puruna raa seki tae kite mataono ana setau, koe see hakatuuria tana inoa ki te laupepa naa puruna kootou ki tokonaki. Te puruna raa setama ni noho tonu lokoi ma tana avana tokotasi. ¹⁰ Aa te henua ki illoa maa ia se ffine e sosorina taukareka; ni anaana hakaraa oi anatamalliki ka hakauru telopo tama sara

ki loto tana hare; ni huihui peenaa naa ororo vae aaraa tama telotu, ni tokonaki ki naa tama e ssara naa vana laatou, aa e anaana ki sosorina taukareka ia.

¹¹ Tevana iaa koe see hakatuuria a koe naa inoa naa puruna koi tama ffine, i te aa, i te saaita naa puruna naa ma ki ttuu naa huru laatou ki avvana raa, Christ ma ki tiiake laatou. ¹² Teenaa naa tama naa ma ki ssara imua naa karamata TeAtua, ilaatou ni see tuku ki naa pureppure laatou ni mee maa Christ imua. ¹³ Naa tama naa ma ki matanaenna ka hakataka ki naa hare katoo no tupetupe i aaraa tama aa ka usuusu tama; laatou ma ki sassare ka tarataraina laatou naa vana teelaa e hakallika te tarataraina. ¹⁴ Teenaa nau e hiihai maa naa puruna koi tama ffine raa ki avvana no mee ni tamalliki maa laatou aa no mmata ake hakaraaoi ki naa hare taatou, ki see mee ni taratara hakallika te tama e tautauhaaeo ma taatou raa itaatou. ¹⁵ I te aa, i aaraa puruna ku oti te tiiake laatou Christ no tautari ki Satan. ¹⁶ Aa ki mee se ffine telotu ettaka naa puruna i tana haanauna, a ia ki mmata ake ki naa puruna naa, ki see maanatu ia maa telotu raa ki anaana hoki ki naa puruna naa. Teenaa ki anaana tonu telotu raa ki naa puruna e ttaka lokoi soko laatou.

¹⁷ Naatama hakamaatua telotu teelaa e heheuna hakaraaoi raa ki tauia hakaraaoi iloo inaa heuna laatou naa, teenaa ko naa tama e heheuna hakappuru iloo inaa hakaea laatou te Lono Taukareka ka akonaki laatou te henua inaa taratara TeAtua. ¹⁸ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Kootou see saitia kootou te maaisu te purumakau raa itana saaita e repurepu naa hua naa wit raa ma ki maffana naa hua raa i naa penu laatou” aa e taratara hoki peelaa, “Te tama e heheuna raa kitauia i ana heuna naa.”[☆] ¹⁹ Ki mee maa setama hakamaatua telotu etaakina atu ma ki hakatonutonusia ma iaa ia emee anasara, etaui loo maa tetakarua sei maa nitama etammaki kikkite maa te tama hakamaatua naa ni mee anasara, kilavaa kootou te hakatonutonu ttama naa. Aa ki mee see haitama nikkite, kootou ki see hakannoo atu ki naa taratara naa tama ni mee atu naa.[☆] ²⁰ Nutua naa tama e ppena naa haisara raa imua naa karamata te henua, teenaa ki kkite aaraa tama aa ku mattaku hoki.

²¹ Nau e mee atu kiaa koe imua naa karamata TeAtua ma Jesus Christ, aa ma naa ensol TeAtua. Tautari lokoi ki aku taratara e kauatu nei, tevana iaa koe ki sei iloo ki hirihiri ma nitama aa e fiffai aa ma ni tama aa see fiffai, i too saaita e mee oo vana naa. ²² Koe ki sei iloo ki hakavave te hakappiri oo rima ki aruna setama no hakatapuria ki haia naa heuna TeAriki. Koe see mee ma ki lave koe i naa haisara naa tama naa; mee ki matahua too ora.

²³ Koe see mee maa koe ki unuunu koi naa vaiua; koe ki mmiti hakamaarie ni wain ki tokonaki ake ki taukareka too manava ia koe maraa e maki.

²⁴ Naa haisara aaraa tama e hakatii maarama mai, teenaa TeAtua ku oti te hakatonutonu naa haisara naa tama naa; naa haisara aaraa tama iaa ma ki ilotia imuri. ²⁵ Peelaa hoki, naa sosorina e taukalleka raa e hakatii maarama mai, aa naa sosorina see ilotia maaroni raa iaa ma ki see lavaa te huuina.

☆ 5.18 Deut 25.4; Mt 10.10; Lk 10.7 ☆ 5.19 Deut 17.6; 19.15

6

¹ Naa tama e lotu teelaa e heheuna poe raa, ki mmata hakaraaoi loo ki hakannoo laatou ki naa hakamau laatou, teenaa ki see taratara hakallikaina teinoa TeAtua aa ma naa akonaki taatou ekauake ki te henua. ² Naa poe e mee naa hakamau laatou elotu raa ki see mannatu maa teenaa nitaaina aa ma nikavekoi laatou, aa maa laatou ku see mattaku i naa hakamau laatou naa. Seai. Naa heuna laatou e mee maa naa hakamau laatou naa ki taukalleka iaa, ite aa, i naa heuna laatou naa etokonaki hoki ki naa tama elotu laatou hakapaa.

Naa akonaki hakalettesi

Koe ki akonaki ka hakahea naa taratara nei. ³ Te tama e akonaki ni taratara ekkee ma akutaratara ni kauatu, aa e taratara sara maa naa taratara maaoni taatou Ariki, Jesus Christ, aa ma naa taratara te lotu taatou raa, ⁴ ttama naa e ahu vware ka seai iloo tana vana tokotasi e iloa. Ttama peenaa e mee tana maanatu hakallika ki hakatautau ka heatu ma aaraa tama, teenaa maa laatou e illoa ite hakataakoto naa taratara TeAtua. Teenaa ko te mee e hakkoro te manava ssano, naa heatuna, te pukua saakiri, aa te maanatu hakallika i aaraa tama. ⁵ Naa tama naa maraa e hakkoro lokoi naa vana hakallika, teenaa i naa pisouru laatou evvare hakaoti aa te hakamaaoni TeAtua ku see takoto hoki iloto naa manava laatou. Laatou e mannatu maa te lotu raa se ara e mee ki hai mane laatou.

⁶ Telotu raa maaoni e mee te tama ki hai mee, teenaa ki mee maa ttama raa e maanatu maa ia e tau ma ana mee e noho ma ia. ⁷ Se aa taatou ni toomai ki te maarama nei? Seai iloo! Se aa taatou ma ki too ite maarama nei? Seai iloo! ⁸ Ki mee maa taatou e hai kaikai ma naa hekau, naa mee naa e tau ma taatou. ⁹ Naa tama e fiffai maa laatou ki hai mane raa ma ki usuhia no hakavaarea i naa mee vware ma naa mee hakallika laatou e kaimannako, teenaa ko naa mee ma ki oti ku ssara hakallika iloo laatou. ¹⁰ I te aa, te kaimannako ki te mane raa, teenaa se tahito te kau vana e hakallika. E mee aaraa tama, teelaa ni kaimannako iloo maa laatou ki hai mane, ku see lotu i Christ. Naa manava naa tama naa ku hakallika hakaoti i naa nnoho hakaaroa laatou.

¹¹ Timothy, koe setama TeAtua. Hakataha ki see lave koe i te tiputipu naa, aa koe ku tautari ki te tiputipu e tonu aa e taukareka, tautari ki te tiputipu TeAtua e hiihai, hakataakoto tonu iaa Ia, manava laaoi i telaa tama, noho hakalavatoa, aa koe ku meeme hakaraaoi aaraa tama. ¹² Taaohi ki mau toomanava i Christ, aa koe ku mee kitoa koe te ora e ora hakaoti. Koe ni arumia TeAtua itoo saaita ni taratara imua telopotama maa koe elotu iaa Ia, teenaa ki too koe te ora nei. ¹³ Nau e vanaatu kiaa koe imua naa karamata TeAtua, te Tama e hakaora naa mee hakkaatoa, aa imua naa karamata Jesus Christ, te Tama ni tuu notaratara seaa e hakamaaoni imua Pontius Pilate.* ¹⁴ Hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara e kauatu nei aa koe ku taaohi peenaa iloto toomanava kitae kite aso taatou Ariki raa ma ki hakasura iho. ¹⁵ Tana saaita ma ki hakasura iho raa ma ki hanotonu ma tana aso ni tukua TeAtua, te Tama tokotasi e tapu aa e noho hakamaatua i aruna naa tama hakkaatoa, te Tuku naa tuku, aa TeAriki naa ariki. ¹⁶ TeAtua soko Ia see lavaa iloo te mate; a Ia e noho iloto te maasina teelaa see lavaa te tamavare te hakataupiri atu. Seai iloo setama ku oti te kite iaa Ia, aa see hai tama hoki ma ki oti

* 6.13 Jn 18.37

ku kite iaa Ia. Te henua kihakanau i TeAtua inaa saaita hakkaatoa! Amen.

¹⁷ Vanaatu ki naa tama hai mane i te ssao te maarama nei ki see ahu. Naa tama naa ki see taaohi manava ki naa mee teelaa ki otikoi kuseai, pee ko naa mane laatou. Laatou ki taaohi manava i TeAtua, te Tama e hookii mai tekau mee hakkaatoa ki fiafia taatou.

¹⁸ Vanaatu ki naa tama naa ki mee naa mee e taukalleka, ki hakasura tekau tiputipu e taukalleka, kikaimallie, aa kitanatana ki vaevae naa mee laatou ma aaraa tama. ¹⁹ I te ara nei raa, naa tama naa ma ki hakatau ake naa tuuhana laatou ki tokonaki kilaatou imuri. Aa teenaa naa tama naa ma ki too te ora maaoni.

²⁰ Timothy, mmata ake hakaraaoi ki naa mee nikauatu kitakkoto iaa koe. Hakataha inaa tama e maaisu hakallika, e heheatu i te mee aaraa tama e hai ma se "iloo maaoni". ²¹ E mee aaraa tama e hai maa laatou e ttaka ma te iloa naa, teenaa ni see illoa ai laatou i te ara te lotu.

TeAtua ki mmata ake hakaraaoi iloo ki kootou.

2 TIMOTHY

SSOA TE PAS PAUL KI TIMOTHY TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te ssoa te Pas Paul ki Timothy e mahi ki naa akonaki Paul ki Timothy, i Timothy se tamataane koi e heheuna hakapaa laaua. Te tahito taratara i te pas nei raa, teenaa Timothy ki heheuna hakalavatoa, niaaina maa aaraa tama e ffuri atu no mee pakavaina a ia. Timothy e akonakina ki sare hakaea a ia peenaa ki te henua inaa tiputipu Jesus Christ; a ia ki tautari ki naa akonaki maaoni te Lono Taukareka aa ma naa taratara te Laupepa Tapu, aa niaaina maa ia e ttiri i te kau haaeo raa, a ia ki mee ana heuna ma se tisa aa ma se tama e hakaea naa taratara TeAtua.

Paul e hakaapo ake ki see hakauro atu Timothy ki naa tama “e nnoho ka hakatauttau ki naa taratara vvare laatou” (2.23) teelaa ma ki oti koi ku nnoho hakallika naa tama e hakannoo ki laatou.

Teenaa Timothy e hakaarina ake inaa sosorina Paul, teenaa koinaa takoto tana lotu i TeAtua, i ana taka seemuu, i tana manava laaoi, i ana noho hakalavatoa ma naa haaeo, aa i ana mee pakavaina ka hakallono isu.

Naa takoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Naa taratara hakahiahia 1.3—2.13

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo 2.14—4.5

Ttiputipu i te noho Paul 4.6–18

Naa taratara hakaoti 4.19–22

¹ Anau Paul, se aposol Jesus Christ ite hiihai TeAtua. Nau ni heunatia mai TeAtua ki hakaea nau i te ora maaoni taatou ma ki too ki mee maa taatou e nnoho hakapaa ma Jesus Christ.

² Taku tama, Timothy. Nau e llee taku manava iaa koe.☆

Nau e taku maa telaaoi, te manava aroha, aa ma te noho laaoi TeAtua Tamana ma Jesus Christ ki noho ma koe.

Paul e taratara hakahiahia

³ Nau e hakahiahia i TeAtua te Tama e heheuna ai nau ma te hakataakoto e maarama, e mee pee ko aku tippuna imua. Nau e maanatu atu kiasa koe i te poo ma te ao, i aku taku ki TeAtua iaa koe.

⁴ Nau e maanatu ake iloo i ootuu katani i te saaita taaua ni mavvae, teenei e hiihai iloo nau maa nau ki hanatu no mmata iaa koe, ki hiahia nau. ⁵ Nau e iloa maa koe se tama e lotu hakaraaoi iloo, e mee pee ko too tipuna Lois aa ko too tinna, Iunis. Aa nau e iloa maa koe koi taohi ki too lotu naa.☆

⁶ Teenei ko taku vana e hiihai maa koe ki heheunatia koe naa mahi TeAtua ni kauatu kiasa koe i taku saaita ni taku ka hakapiri aku rima i aruna too pisouru. ⁷ I te aa, TeAitu Tapu ni kaumai TeAtua ki taatou raa ni see kaumai ma ki kiri mattaku taatou, seai. Taatou e haaoa TeAitu Tapu raa ki haimahi taatou, ki manava laaoi taatou i aaraa tama, aa ki mmata ake hakaraaoi taatou ki naa sosorina taatou.

⁸ Koe ki see napa te hakaea ake ki aaraa tama inaa tiputipu TeAriki taatou. Nau ni ponotia kiloto te hare karapusi iaa nau elotu i Ttama naa, teenaa koe ki see napa iaa nau. Taaua ki hakallono isu hakapaa inaa hakaea taaua te Lono Taukareka,

☆ 1.2 Acts 16.1 ☆ 1.5 Acts 16.1

iTeAtua ma ki tokonaki mai ki taaua. ⁹ Taatou ni hakasaoria no kannaatia TeAtua ki mee taatou ma ni tama aana. See mee maa inaa mee taुकalleka taatou ni mee, sei. Teenaa ko na tiputipu tana hakataakoto ma tana manava aroha itaatou. TeAtua ni takoto tana manava aroha i taatou imua iloo. ¹⁰ Aa teenei taatou ku hakailotia TeAtua i te manava aroha naa, teenaa ko te hakasura iho ana Jesus Christ, Ttama e hakasao taatou. Ttama naa ku oti te seua a Ia naa mahi te mate no hakailotia a Ia te ora e ora hakaoti raa ki te Lono Taukareka.

¹¹ Nau ni tukua TeAtua ki heheuna nau ma se aposol aa ma se tisa ki hakaeta te Lono Taukareka nei. ¹² Teenei nau e hakallono isu raa ko naa mee nei. Tevanaiaa nau see napa, ite aa iaa nau e iloa hakaraaoi iloo i taku tama e taaoi manava ai. Nau e iloa maa Ia e lavaa te roorosi hakaraaoi iloo ki taku ora no tae ki te aso hakaoti.

¹³ Taaoi ki naa taratara maaoni teelaa ni kauatu nau kiasa koe, aa koe ku tautari ki naa taratara naa. Taaoi ki too lotu naa aa koe ku manava laaoi i telaa tama i taatou e nnoho hakapaa ma Jesus Christ. ¹⁴ Iloto naa mahi TeAitu Tapu teelaa e heheuna iloto taatou, koe ki taaoi ki naa mee e taुकalleka teelaa ni kauatu ki roorosi koe.

¹⁵ Koe ku oti te iloa maa nau ku oti te iiake Figelus laaua ma Hermosenes, aa ma naa tama hakkaatoa te lotu iloto Asia.

¹⁶ Nau e taku maa TeAriki ki aroha i te haanauna Onesiforus, i aa nau ni hakahiahiaria ttama naa ite lopo saaita. Ttama naa ni see napa maa nau e moe ite hare karapusi, ¹⁷ aa i tana saaita lokoi ni tae mai ki Rome raa, a ia ni ssee no lave iloo iaa nau. ¹⁸ Nau e taku maa TeAriki ki aroha iaa ia ite aso hakaoti. Koe e iloa hakaraaoi iloo inaa vana ttama naa ni mee kiasa nau i Epises.

2

Naa tiputipu te soldia maaoni Jesus Christ

¹ Taku tama. Koe ki taka haimahi, i te aa, i TeAtua ma ki aroha i taaua, i taaua e nnoho hakapaa ma Jesus Christ. ² Too naa akonaki ni lono koe i aku hakaeta imua te lopo tama raa no kauake ki oo tama e illoa maa e lotu maaoni, teenaa ki oo naa tama naa no akonaki aaraa tama hoki.

³ Hakalavatoa te hakallono isu hakapaa ma maatou, ki mee koe ma se soldia maaoni Jesus Christ. ⁴ Te soldia e taa i te ttau raa e hiihai maa tana hakamau raa ki hiahia iaa ia, teenaa ttama naa see uru ki naa vana te henua e mee. ⁵ Ttama e tere no toa a ia te haiva raa see lavaa te toa a ia naa hekau ki mee maa ttama naa see hakannoo ki naa taratara inaa ffuro te haiva. ⁶ Te tama ni mate hakaoti i ana heheuna i tana verena raa, teenaa ko ttama ma ki too te tuuhana mua i naa kaikai ma ki vasi. ⁷ Hakataakoto hakaraaoi iloo i aku taratara e kauatu nei, i TeAriki ma ki tokonaki atu ki iloa hakaraaoi koe i naa mee nei.

⁸ Koe ki see ssiri maa Jesus Christ se tama i te manava David, aa maa Ttama naa ni hakamasikeria TeAtua ite mate. Teenei te Lono Taukareka e hakaeta ai nau. ⁹ Nau nei ku hakallono isu ka saisaitia ki naa seni pee ko na tama e kailallao, i te aa, iaa nau e hakaeta te Lono Taukareka. Tevanaiaa naa taratara TeAtua raa see lavaa te saisaitia ki naa seni. ¹⁰ Nau e noho hakalavatoa ma te kau haao nei kilavaa te hakasao Jesus Christ naa tama ni hakamaatinoria TeAtua, ki nnoho hakaoti naa tama naa ma TeAtua. ¹¹ Teenei ni taratara maaoni: “Ki mee maa taatou ni mmate ma Jesus,

taatou ma ki ora maa Ia.

¹² Ki mee maa taatou e lavatoa te nnoho peenaa ma naa haao, ^{*}

taatou hoki ma ki nnoho no tuku maa Ia.
 Aa ki mee maa taatou e taratara maa taatou see illoa iaa Ia,
 teenaa a Ia hoki ma ki taratara maa Ia see iloa i taatou.
¹³ Ki mee maa taatou e ffuro no tiiake Ia,
 A Ia ma ki see hano no tiiake taatou,
 i te aa, i aa Ia see lavaa te hakareeresi kiaa Ia soko ia.”

Ttama TeAtua e hiihai i ana heheuna

¹⁴ Hakahekahe atu te taratara nei ki naa tama kootou. Hakaapo atu kilaatou imua naa karamata TeAtua kikaoti laatou te hakatauttau i naa taratara laatou e illoa. See hai vana e taukareka ma ki sura i naa nnoho naa tama naa ka hakatauttau peenaa. Teenaa naa tama ettuu kallonora ma ki ffuri no mee ki naa vana iloo e hakallika. ¹⁵ Heheuna hakappuru kihiahia TeAtua iaa koe, emee ma se tama see napa i ana heuna, aa e akonaki tonu naa taratara i te hakamaaoni TeAtua. ¹⁶ Hakataha i naa tama e nnoho ka hai taratara ki naa taratara vvare ma naa taratara hakallika. Naa tama e hakauru atu no hai ki naa taratara peenaa raa, te tiputipu TeAtua raa e hano koi no seai ilaatou. ¹⁷ Naa akonaki naa tama naa e mee pee ko te para i te haitino te tama e hanake no lasi. Te takarua ni akonaki te henua i naa taratara peenaa raa, teenaa ko Himenius laaua ma Filetus. ¹⁸ Takarua naa ku see ttaka ki te ara te hakamaaoni TeAtua no mee aaraa tama te lotu ki see taoihi manava i TeAriki. Laaua e hai maa naa tama e mmate raa kunaa hakamassikeria are TeAtua no ora. ¹⁹ Niaaina maa naa tama naa e hai ki naa taratara laatou naa raa, te hakamaaoni TeAtua raa etuu makattau peenaa pee kote pou hakamaatua te hare; aa i aruna te pou raa, naa taratara nei e mmau: “Te Ariki e iloa maa ko ai ana tama”
 aa e sissii hoki maa,

“Naa tama hakkaatoa e hai maa laatou ni tama TeAriki raa ki tiiake naa sosorina e hakallika laatou.”[☆]

²⁰ Iloto te hare elasi raa, e takkoto naa peleti aa ma te kau peesini katoo: aaraa mee eppena ki naa kol ma naa siliva, aa aaraa mee eppena ki naa laakau ma te pela; aaraa mee e tuku ma naa kaikai e llasi aa aaraa mee iaa e tuku ki kaikai koi i hare. ²¹ Ki mee maa se tama e penapena tana ora ki see kerekere i naa vana hakallika naa raa, ttama naa ma ki tukua ki heheuna i naa vana e llasi, i te aa, itana ora e maarama aa a ia e noho tanatana ki hakasura te tiputipu e taukareka.

²² Koe see kaimanako ma ki haia a koe naa vana hakallika naa tama taane raa e fiffai. Tautari ki te tiputipu e tonu, aa koe ki lotu peenaa i TeAtua, manava laa oi i aaraa tama, aa koe ku noho hakaraa oi ma naa tama hakkaatoa, aa kootou, hakapaa katoo ma naa tama e mataffua naa ora laatou raa, kukannaa ki TeAtua ki tokonaki kilaatou. ²³ Koe see hakauru atu ki naa tama e nnoho ka hakatauttau ki naa taratara vvare laatou, i naa tama naa ma ki oti koi ku heatu. ²⁴ Te tama e heheuna maa TeAriki raa see iloa te hakatauttau maa telaa tama. Aia ki manava laa oi ki naa tama hakkaatoa, i teenaa ko naa tiputipu tetisa e iloa te akonaki ttama aa see iloa teloto. ²⁵ Aia ki taratara hakaraa oi ki hakatonu te hakallika e takoto iloto laaua ma telaa tama, teenaa ki huria te manava ttama naa TeAtua no tiiake ana haisara aa ku au no iloa te hakamaaoni TeAtua. ²⁶ Teenaa naa tama naa ma ki atammai no see lavaa te hakavaarea Satana ki tautari ki tana hiihai.

☆ 2.19 Num 16.5

3

Naa vana ma ki ssura i naa aso hakaoti

¹ Koe ki iloa maa emee naa vana hakallika ma ki ssura i naa aso hakaoti. ² Tehenua ma ki anaana koi ki naa tino laatou, e kaimmate ki naa mee laatou, e taratara hikkahi kilaatou, e ahu, e mee pakava telaa tama, see hakannoo ki naa maatua laatou, see illoa te taratara hakahiahia itelaa tama, aa e hai ki naa sosorina see ttonu; ³ naa tama naa ma ki see manava laaoi itelaa tama, see manava aroha itelaa tama. Naa tama naa ma ki taratara hakallika itelaa tama, see hakattonu naa sosorina laatou, aa e haeeo ka hakamattaku. Naa tama naa see fiffai ki te taukareka. ⁴ Naa tama naa ma ki meeme tippua ki naa soa laatou, e puamu, aa e hakatannata; laatou ma ki ffuri no hai ki naa taffao laatou, teenaa laatou ma ki see fiffai ki TeAtua. ⁵ Naa tama naa e hakatemate iloo maa laatou nitama elotu maaoni, tevana iaa naa mahi maaoni telotu raa e hakakkeena laatou. Teenaa koe ki hakattaha i naa tama e tiputtipu peenaa. ⁶ E mee aaraa tama ilaatou maraa e uruhia laatou naa hare naa haahine see ttonu e hai huri no tautauhia laatou naa haahine naa. ⁷ Naa haahine naa emee ki tautari peenaa ki naa akonaki e kauake kilaatou, tevana iaa laatou seai iloo ki oomai no illoa i te hakamaaoni TeAtua. ⁸ Naa tama hakallika naa see fiffai ki te hakamaaoni TeAtua, e mee koi ma ko Janes laaua ma Jambres ni see fiffai ki naa taratara Moses. Naa tama naa see hai nonnono, aa laatou see lavaa te hakataakoto tonu ki se mee.* ⁹ Tevana iaa naa tama naa ma ki see ttaka rooroa ma te tiputtipu naa, i te aa, te henua hakkaatoa ma ki illoa maa laatou ni tama e vvare. Teenaa te ara ni sura i Janes laaua ma Jambres.

Naa purepure hakaoti Paul ki Timothy

¹⁰ Tevana iaa a koe, Timothy, ni tautari ki aku taratara, iaku sosorina, aa itaku hakataakoto ite ora nei; koe ni kite iaku hakannoo ki naa taratara TeAtua, iaku taka seemuu, iaku manava laaoi i aaraa tama, aa iaku noho lavatoa ma naa haeeo, ¹¹ iaku mee pakava ina aa iaku hakallono isu. Koe e iloa i naa vana kato ni mee iaa nau, iaku mee pakava ina naa tama i Antiok, Aikonium, aa ko Listra. Teenaa nau ni noho hakalavatoa koi ma naa haeeo naa. Tevana iaa nau nitokonakiria TeAriki Jesus i naa meenaa hakkaatoa.* ¹² Naa tama hakkaatoa e fiffai maa laatou ki hakapaa ki Jesus Christ kattonu naa ora laatou raa ma ki mee pakava ina, ¹³ aa te tiputtipu naa tama e sosorina hakallika ma naa tama e sosorina tippua raa ma ki tosi no hakallika iaa. Naa tama naa ma ki hakarereesia laatou aaraa tama, aa laatou hoki e hakarereesia aaraa tama.

¹⁴ A koe iaa ki taaohi ki naa taratara ni kauatu kiaa koe, teelaa ni iloa koe maa ni taratara maaoni. Ite aa ia koe e iloa hakaraaoi iloo i naa tama e kauatu naa taratara naa. ¹⁵ Koe ni iloa i naa taratara te Laupepa Tapu, kaamata mai iloo itoo saaita koi tamariki. Te Laupepa Tapu raa elavaa te kauatu te atamai ki hakasaoria a koe, teenaa iaa koe ku iloa maaoni i Jesus Christ. ¹⁶ Naa taratara hakkaatoa e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa teenaa ni taratara e oomai i TeAtua. Naa taratara te Laupepa Tapu e akonaki mai ki taatou te hakamaaoni TeAtua aa ki illoa taatou maa ni aa e ssara i naa ora taatou. Taatou e hakatonutonusia naa taratara naa ki haia taatou naa tiputtipu e ttonu,

17 teenaa te tama e heheuna i TeAtua raa ki iloa hakaraaoui iloo i ana huri no mee ki te kau vana e ttonu.

4

1 Nau e kauatu haimahi taku taratara nei imua naa karamata TeAtua aa imua naa karamata Jesus Christ, Ttama ma ki hakatonutonu naa tama e ora aa ma naa tama e mmate i tana saaita ma ki au no noho ma setuku itana Nohorana: 2 Hakaea peenaa naa taratara TeAtua i te kau saaita hakkaatoa, i tessao e taukareka aa i tessao e hakallika. Akonaki atu hakaraaoui iloo ki naa tama naa ki hakattonu naa sosorina laaou, aa koe ku nutua naa tama e hai ki naa sosorina see ttonu; hakatipuria naa manava naa tama naa ki taaohi peenaa ki naa taratara TeAtua.

3 Kimuri te henua ma ki see hakannoo ki naa akonaki e ttonu maaoni, naa tama naa ma ki hai ki naa vana laaou e kaimannako. Teenaa naa tama naa ma ki sessee nitisa maa laaou sokolaou ki kauake naa akonaki teelaa e fifiai laaou ma ki hakannoo. 4 Naa tama naa ma ki tiiake laaou naa akonaki maaoni, teenaa laaou ma ki ffuri are no hakannoo ki naa kkai imua. 5 A koe iaa ki mmata lokoi ki maarama too hakataakoto inaa vana kato; koe kihakalavatoa i onoho ka hakallono isu kamee oo heuna ma setama ehakaea te Lono Taukareka, aa koe ku heheuna hakaraaoui iloo kimaatino koe maa koe se tama e heheuna i TeAtua.

6 Anau iaa, taku sao ki tiiake taku ora nei ku tae; taku ora e mee maa ku oti te hakaaratia ki TeAtua iaruna te olta. 7 Nau ni hai iloo ki aku mahi no hakaoti taku haiva ni tere, teenaa nau ni lavaa te taaohi peenaa ki taku lotu. 8 Aa te nei taku tuuhana raa kutukua mai hakaoti, teenaa kote ora e tonu e taka ma TeAtua. Te tuuhana naa ma ki kaumai TeAriki, Ttama e hakatonutonu te henua, itana aso ma ki hakasura mai. Tevana iaa teenaa seai maa ko taku tuuhana raa koi, teenaa ko na tuuhana hoki naa tama hakkaatoa e nnoho ka kkana ki hakasura mai a Ia.

Naa tino taratara Paul

9 Hakavave kiau koe kiau nau. 10 Demas ku oti te tere ka tiiake nau no hano ki Tesalonaika, teenaa iaa ia ni oti manava ki naa mee te maarama nei. Kresens ni hano ki Galesia, aa Titus ni hano ki Dalmatia.* 11 Luke sokoia ennoho maaua. Toosaaita e au raa koe kutoomai koe Mark, iaa nau ma ki hakasoa ina ttama naa i aku heuna nei.* 12 Tikikus ni heunatia a nau ki hano ki Epises.* 13 Toosaaita e au raa koe kuppiki mai taku kahu makallii ni tiiake i te hare Carpus i Troas; ppiki mai hoki aku laupepa, mmata ki see tiiake koe naa laupepa e pena ki naa huru naa manu.*

14 Alexander, te tama e heheuna ma naa katana raa, ni mee ana vana e hakallika iloo kiau nau. Teenaa a ia ma ki sua TeAriki i ana vana ni mee naa.* 15 Koe ki poopoo tonu hakaraaoui iloo i ttama naa, i te aa, ttama naa e hai te lopo taratara iloo maa naa akonaki taatou nei e ssara.

16 I taku saaita mua ni taakina ki te koti raa, see hai tama ni tuu mai no tokonaki kiau nau; naa tama raa ni ffuro kato iaa nau. Nau e taku maa TeAtua kiaroha inaa tama naa! 17 Tevana iaa TeAriki ni pare mai no tokonaki kiau nau, kilavaa nau te hakaea te Lono Taukareka kato raa ki naa tama naa henua sara hakkaatoa; teenaa nau ni hakasoria ki see taia nau no mate. 18 Nau ma ki hakasoria

* 4.10 Col 4.14; Phlm 24; 2 Cor 8.23; Gal 2.3; Tit 1.4 * 4.11 Col 4.14; Phlm 24; Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39; Col 4.10 * 4.12 Acts 20.4; Eph 6.21-22; Col 4.7-8 * 4.13 Acts 20.6 * 4.14 1 Tim 1.20; Ps 62.12; Rom 2.6

TeAriki i te kau vana e hakallika no toa ki tana Nohorana i te lani. A Ia ki hakanauria peenaa i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Naa purepure hakaoti

¹⁹ Kauatu aku purepure ki Priscilla laaua ma Aquila aa ko te haanauna Onesiforus.* ²⁰ Erastus ni noho ake i Corinth, aa Trofimus ni tiiake nau i Militas i aa ia ni maki.* ²¹ Hakavave ki tae mai koe imua te ssao te saumakallii e lasi.

Iubilus laatou ma Pudens, Linus, aa ko Claudia e kkave atu naa purepure laatou hakapaa ma aaraa tama katoou te lotu.

²² TeAriki ki noho ma koe, aa te laaoui TeAtua ki takoto i kootou.

TITUS TE PAS PAUL KI TITUS TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Titus seai se Jew, tevanaiaa aia nihuri tana manava nolotu i Jesus Christ. Aia ni hano no heheuna hakapaa laua ma Paul i naa heuna te lotu *Te pas Paul ki Titus* e sissii ki te taupeara e tokonaki kiaa ia teelaa e noho i Crete. Tama naa ni hakanohoria aia i te matakaaina naa ki mmata ake ki naa heuna telotu ite kina naa. Te pas nei etakkoto naa tahito taratara e toru.

Te taratara mua raa, Paul e hakaariake ki Titus i te tiputipu teelaa ki tauhia naa tama hakamaatua i te lotu. Ki oti raa Paul ku taratara ake i te ara Titus ki akonaki naa kaavena iloto te lotu, teenaa ko naa taanata mattua, naa haahine mattua (i naa haahine naa ma ki oti ku akonaki naa tama ffine laatou), naa tama taane, aa ma naa poe. Aa te taratara hakaoti raa, Paul e akonaki ki Titus i naa sosorina te tama e lotu maaoni. Aia ellasi anataratara i te tiputipu ki laaoi aa ki haisoalaoi ma telaa tama; a ia ki mmata ki see sura te heatuna ma te manava haaeo i telaa tama iloto te lotu, aa naa tama te lotu raa ki meeme hakapaa.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–4

Naa tama hakamaatua te lotu 1.5–16

Naa heuna naa kaavena ki mee iloto te lotu 2.1–15

Naa akonaki ma te taratara hakaapo 3.1–11

Naa taratara hakaoti 3.12–15

¹ A nau Paul, e heheuna i TeAtua ma se aposol Jesus Christ.

Nau ni hakamaatinoria no heunatia mai ki tokonaki nau ki naa hakatina naa tama TeAtua nihiri, aa ki illoa laatou i te hakamaaoni etatararaina telotu taatou, ² teenaa ko te taratara e hakatahito i te hakatina kite ora e ora hakaoti. TeAtua see iloa te taratara hakareeresi. Aia ni purepure mai i te ora nei imua te mahaa mai ana naa mee hakkaatoa. ³ Aa teenei tana saaita ku hiihai maa te taratara nei e tarataraina. Nau nei ni tukua TeAtua ki hakaea naa taratara nei, aa teenei nau ku hakaea atu i teenei se heuna e kaumai TeAtua, te tama e hakasao taatou.

⁴ Nau e sissii te pas nei kiaa koe, Titus. Koe ku mee ma ko taku tino tama maaoni, i taaua e lotu hakapaa i TeAtua.*

Nau e taku maa TeAtua Tamana ma Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi kiaa koe ki noho hakaraaoi koe.

Naa heuna Titus i Crete

⁵ Koe nitiake nau i Crete ki hakatonutonu naa mee telotu i te kina naa aa ku hakanoho nitama hakamaatua i naa lotu i naa henua naa hakkaatoa. Hakamaarona loko ki aku taratara e kauatu nei: ⁶ Tama e noho hakamaatua raa seai se tama haisara. Tama naa ki mee tana aavana tokotasi; anata malliki raa ki lotu i TeAtua, aa laatou killono taratara ka see karamata kkaa. ⁷ I te tama hakamaatua telotu e mmata i naa heuna TeAtua raa, a ia ki seai iloo ana sara. Aia ki see hakatanata maa ia setama hakamaatua, see lotoloto nauhie, see unu sara, see haaeo, aa see kaimmate kite mane. ⁸ Aia setama e hakauru te kautama kiloto tana hare. Aia setama e hiihai kite tiputipu etaukareka, e sosorina taukareka,

* 1.4 2 Cor 8.23; Gal 2.3; 2 Tim 4.10

e tautari ki naa taratara TeAtua, aa e iloa te hakatonu ana sisorina soko ia. ⁹ Aia ki tauhia aia naa taratara e hanotonu ma naa taratara ni kauake TeAtua. Ite ara nei raa a ia ma kilavaa te saapai aaraa tama ki naa akonaki maaoni TeAtua. Aia ma ki hakailotia aia naa tama see hakannoo ki ana taratara raa i naa vana laatou e ssara.*

¹⁰ Ite aa, te mee raa ku tammaki naa tama ku see hakannoo ki naa tama hakamaatua. Naa tama naa e taratara vware ka usuhia laatou aaraa tama ki hakannoo ki naa taratara laatou. Te tiputipu nei e mahi i naa Jew teelaa kuffuri no lotu. ¹¹ Kootou ki puuia kootou naa taratara naa tama naa, ite lopo haanauna ku oti te hakarereesia laatou ki naa akonaki see ttonu. Naa tama naa e fiffai koi ma ki tauia laatou. ¹² Teelaa se tama haka Crete, se tama koi i naa pure laatou, teelaa ni mee tanataratara peelaa, “Naa tama i Crete raa ni tama maraa e taratara hakalellesi. Laatou e kailallao aa e matanaennae ma ko naa manu vao kaiitama.” ¹³ Teenei se taratara maaoni. Teenei kote vana e taukareka maa koe ki nutua a koe naa tama naa hakaraa oi iloo, ki ttonu naa hakataakoto laatou, ¹⁴ aa ki tiiake laatou naa kkai naa Jew raa ma naaloo naa tama te maarama nei, teenaa ko naa tama ni hakakkeena laatou te hakamaaoni TeAtua.

¹⁵ Naa mee hakkaatoa e mataffua ki naa tama e mallama naa ora laatou; tevana iaa see hai mee e matahua ki naa tama ekerekkere aa see lotu. Ite aa, naa mannatu naa tama naa ma naa hakataakoto laatou ekerekkere. ¹⁶ Naatama naa ehai maa laatou e illoa i TeAtua, tevana iaa naa sisorina laatou e kkee ma naa sisorina TeAtua. Naa tama naa e lotoffaaeo i te kau tama ka see hakannoo ki naa taratara. Naa tama naa see tau te mee ni vana e taukalleka.

2

Te akonaki maaoni

¹ Koe ki akonaki ake naa taratara e hanotonu ma naa taratara TeAtua. ² Akonaki atu naa taanata mattua raa ki see unu; laatou ki sisorina atammai; laatou ki fiffai ki te tiputipu e taukareka; laatou ki lotu hapapuru lokoi; laatou ki manavalaaoi, aa laatou kinnoho hakalavatoa i naa uru laatou i naa haaeo.

³ Peelaa hoki, koe ki akonaki atu naa haahine mattua raa ki sisorina laatou ma ko naa haahine e ttapu naa ora laatou. Laatou ki see pukua sakkiri ka tupetupe tama; laatou ki see hakavaarea te unu naa vaimmara. Laatou ki akonaki aaraa tama ki sisorina taukalleka. ⁴ Naa tama naa ki hakasura te tiputipu e tonu kikkite naa tamaa ffine raa i naa sisorina laatou, ki ffuri naa tama naa no hai aavana laaoi i naa aavana laatou, aa ki hai tamalaaoi laatou i naa tamalliki laatou. ⁵ Laatou ki fiffai ki te tiputipu e taukareka aa e matahua. Laatou ki illoa te mee naa hare laatou ki taukalleka, aa ki hakannoo laatou ki naa aavana laatou. Laatou ki sisorina peenei ki see ffuri te henua no tuku haaeo i naa taratara TeAtua.

⁶ Peelaa hoki, koe kitaratara atu hoki ki naa tama taane raa ki roorosi hakaraa oi iloo i naa sisorina laatou. ⁷ I naa mee hakkaatoa, koe ki sisorina taukareka kikkite naatama notautari. Te saaita koe e akonaki atu kilaatou, koe kitaratara maaoni aa koe ki hakamattoni lokoi ootarata e kauatu kilaatou. ⁸ Koe kitaratara hakamattoni lokoi kiselavaa tetaumaruu naatama e lotoffaaeo iaa koe. Naa tama naa ma ki nnapa i laatou ma ki see hai vana e ssara e kkite i naa taratara taatou.

* 1.9 1 Tim 3.2-7

⁹ Naa poe raa ki hakannoo ki naa hakamau laatou ki fiaffia naa hakamau laatou naa i naa vana katoo laatou e mee. Naa tama naa ki see sahea laatou naa taratara naa hakamau laatou. ¹⁰ Laatou ki see kailaaraotia laatou naa mee naa hakamau laatou. Laatou ki heheuna hakaraaoi ki kkite naa hakamau naa maa laatou ni tama e llono taratara. Laatou ki sosorina peenei ki kkite te henua maa laatou e tautari ki naa akonaki TeAtua, te tama e hakasao i taatou.

¹¹ TeAtua ku oti te hakasura iho tana laaoi ki hakassaoria naa tama naa henua hakkaatoa. ¹² Telaaoi naa e akonaki mai ki tiiake taatou te tiputipu seetonu, aa ma naa mee taatou ekaimannako i te maarama nei, aa taatou ki mmata hakaraaoi i naa sosorina taatou, ki hakattonu naa ora taatou, aa ki tautari taatou ki te ora TeAtua i te nnoho taatou i te maarama nei. ¹³ Taatou ki mee peenei i naa nnoho taatou kattari ki taema te aso etapu, teenaa kote aso te maasina TeAtua haimahi taatou maa Jesus Christ, te tama e hakasao taatou, ma ki hakasura iho ki te maarama nei. ¹⁴ Christ ni mate ki hakassaoria taatou i te kau haeeo te maarama nei, aa ki haia naa ora taatou ki mataffua. A la ni mate ki mee taatou ma ni tino tama aana te laa e fiffai ki mee naa vana e taुकalleka.*

¹⁵ Akonaki atu naa taratara nei ka taratara atu hakamaatua ki naa tama i te kina naa. Hakaapo atu ki naa tama e ssahe taratara, ki see ttoka atu naa tama naa maa koe se tamavare koi.

3

Naa sosorina naa tama te lotu

¹ Hakailoa atu ki naa tama i te kina naa ki tuku ki naa vana naa tuku ma naa tama hakamaatua. Laatou ki hakannoo ki naa tama naa, aa laatou ki matamata lokoi ki sosorina taुकalleka laatou. ² Taratara atu ki see taratara haeeo laatou itelaa tama. Laatou ki nnoho hakaraaoi ka haisoa ma aaraa tama, aa laatou ki hakasura te manava laaoi ki te kau tama hakkaatoa.

³ Imua raa taatou hoki ni sosorina vvare ka see llono taratara, aa naa vana taatou ni ssara hakkaatoa. Taatou ni hakavaarea te kau vana see ttonu taatou e kaimannako. Taatou ni ttaka ma naa manava haeeo maa naa manava kailallao. Te henua nilotoffaeeo itaatou, aa taatou hoki nilotoffaeeo inaatama naa. ⁴ Tevana iaa ite saaita te manava laaoi TeAtua, te tama e hakasao taatou, ni hakasura mai raa, ⁵ taatou ni hakassaoria a la. Taatou ni see hakassaoria a la maa inaa vana taुकalleka taatou ni mee. Seai. Taatou ni hakassaoria a la itana manava aroha itaatou. Taatou nei e kaumai naa ora hoou taatou TeAitu Tapu, teenaa taatou e hakaukauria a la ki mee taatou ma ni tama e hannauria hoou, aa ki tauhia taatou te ora hoou. ⁶ TeAtua ni hookii mai hakaraaoi iloo TeAitu Tapu raa iloto naa mahi Jesus Christ, te tama e hakasao taatou. ⁷ Christ e aroha itaatou. Teenaa a la ni tokonaki mai ki ttonu naa ora taatou maa TeAtua, teenaa ki tauhia taatou te ora e ora hakaoti te nei e taaria taatou. ⁸ Te nei se taratara maaoni.

Nau hiihai maa koe ki tarataraina hakaraaoi iloo naa taratara nei, ki anaana naa tama elotu i TeAtua raa te hai lokoi ki naa sosorina e taुकalleka, te laa ma ki lavaa te tokonaki ki naa tama hakkaatoa. ⁹ Tevana iaa koe ki see hakatautau ki naa taratara vvare. Naa tama naa ma ki hakatere atu naa manava naa tippuna laatou ki vana kootou maa laatou ni tama maaoni. Laatou ma ki kauatu te lopo taratara ki heatu kootou no hetaa maa ko ai te tama i kootou e illoa inaaloo

* 2.14 Ps 130.8; Ex 19.5; Deut 4.20; 7.6; 14.2; 1 Pet 2.9

Moses. See hai vana ma ki oti ku ssura i naa illoa laatou e ttaka ma laa-
 tou naa. ¹⁰ Ki mee se tama e hakkoro ana vana ma ki masseu naa tama
 telotu, koe kutaratara atu ki illoa ia maa tana vana e mee naa e sara.
 Ki mee a ia e haka ahe hoki no mee tana vana naa, koe ku ahe atu hoki
 no taratara atu kiaa ia. Aa ki mee a ia seai iloo ki tiiake te tiputipu naa,
 koe kutiiake te tama naa ki hai ana vana soko ia. ¹¹ Kootou ku-
 naa illoa are maa naa tama peenaa see tautari ki te ara e tonu. Teenaa
 naa haisara naa tama naa e huri ake maa laatou e ssara.

Naa taratara hakaoti

¹² Taku saaita ma ki heunatia atu nau setama i Artemis ma
 Tikikusraa, koe kussee too ara ki hanake koe kiaa nau i Nikopolis.
 Nau ma ki hano no noho i te kina naa i te ssao telaki. ¹³ Tokonaki atu
 ki Sinas, ttama e iloa inaaloo, laaua ma Apollos. Tokonaki atu
 ki kaatoa naa mee laaua e fiffai ki hollau maa laaua. ¹⁴ Naa tama
 i te lotu taatou raa ki see nnoho vare koi, see heheuna. Laatou
 ki heheuna ki ssura ni mee maa laatou ki lavaa laatou te tokonaki atu
 ki naa haanauna laatou.

¹⁵ Naa tama hakkaatoa e nnoho iaa nau i te kina nei e purepure atu
 kiaa koe. Purepure atu ki naa soa taatou e lotu i TeAtua.

TeAtua ki roorosi hakaraa oi ki kootou hakkaatoa.

FILEMON TE PAS PAUL KI FILEMON TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Filemon setama hakamaatua itelotu i Kolose, aia emee tanapoe ettapa ma ko Onesimus. Tanapoe naa nitere no mmuni ia ia no hano iloo no ttiri i Paul, e moe i te hare karapusi. Te manava Onesimus ni hurisia Paul no lotu ia i TeAtua. *Te Pas Paul ki Filemon* ni sissii ki taratara ake ki Filemon ki hakaahe ake tana poe raa no ttaka laaua. Paul e sissii ki Filemon ki hakaari ake i Onesimus ku heunatia atu ia kiahe atu kiaaia, aa itesaaita tanapoe naa etae aturaa, Filemon ki mmata ake hakaraaoi kiaaia. Aia kisee meekoi maa ia ki huri atu no mmata ake hakaraaoi ki tana poe naa maa ia ia ku aroha ittama naa; a ia ki mmata ake hakaraaoi kiaaia ittama naa ku mee ma se taina aana iloto te lotu.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1–3

Paul e hakanau i Filemon 4–7

Paul e purepure ake ki Filemon i Onesimus 8–22

Naa taratara hakaoti 23–25

¹ A nau Paul, e sissii atu te pas nei. Nau e karapusi i aa nau e heheuna maa Jesus Christ. Timothy, taatou taina, e noho ma nau i te kina nei.

Nau e sissii atu kiaa koe, Filemon, maaua soa e heheuna hakapaa ma maaua. ² Maaua e sissii hoki te pas nei ki naa tama te lotu e lotulotu iloto too hare, aa ki maaua kave, Appia, aa ko Arkipus, te tama e heheuna hoki maa Christ.*

³ Maaua etaku maa TeAtua ki mmata ake hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Te laaoi ma te hakataakoto Filemon i TeAtua

⁴ Filemon, taku taina nei. Aku saaita kato e taku ki TeAtua raa, nau maraa e maanatu peenaa kiaa koe ka hakanau nau i TeAtua. ⁵ I te aa, ia aa nau e lono i naa tiputipu too manava laaoi i naa tama kato TeAtua aa maa itoo hakataakoto tonu i TeAriki Jesus. ⁶ Nau etaku maa naa hakataakoto hakapaa taatou i TeAtua raa kitosi naa illoa taatou i te lopo mee taukalleka TeAtua ma ki kaumai, itaatou elotu i Jesus Christ. ⁷ Taku taina nei, nau e hiahia ia koe e manava laaoi i naa tama TeAtua. Taku manava e usuhia iloo i oo tiputipu. Naa tama te lotu i te kina naa e fiafia ia koe.

Onesimus

⁸ Teenei kotaku vana ma kisee papore te mee atu ma se aa a koe kimee, itaaua emee ma se haanau maaoni iloto te haanauna Christ. ⁹ Tevana ia, ia aa nau ellee taku manava ia koe raa, teena nau ma ki vasiriatu hakaraaoi koi kiaa koe. Teenei ko nau, Paul, setama etukua ki haia naa heuna Jesus Christ, aa teenei ku karapusi ia aa nau e haia a nau ana heuna. ¹⁰ Teenei nau kutaratara atu i Onesimus. Nau nei kummata maa ia setinotama aaku, ia ia ni huri no lotu i taku saaita ni hakahea ake te Lono Taukareka raa iloto te hare karapusi.* ¹¹ Imua raa a ia ni sei tana vana e taunai kiaa koe, aa teenei taaua ma ki tokonakina a ia i naa heuna taaua.

* 1.2 Col 4.17 ☆ 1.10 Col 4.9

¹² Nau e llee iloo taku manava i te tama nei, teenei a ia ku heunatia atu nau ki ahe atu kiaa koe. ¹³ Nau nihiihai maa tetama nei ki tauhia a nau kinnoho maaua kitokonaki mai a ia ki aku heuna emee i te kina nei, teena kisui toosao, itaku saaita emoe iloto te hare karapusi. ¹⁴ Tevana iaa, nau see hiihai maa koe eppuratia a nau ma ki tokonaki mai koe kiaa nau. Teena ko tevana te tama naa ni see tauhia a nau. Nau see hiihai maa nau ki taratara atu maa koe ki mee peela. Seal. Nau e hiihai maa koe ki hai ki too tino maanatu.

¹⁵ E maaoni, Onesimus ni tere no mmuni tana tamaa saaita iaa koe imua. Tevana iaa TeAtua ni iloa maa ia ma ki oti ku ahe atu no nnoho hakaoti koorua. ¹⁶ Saaita nei a ia ku see mee koi ma sepoe; a ia ku mee maa ko too taina maaoni. Nau e llee iloo taku manava iaa ia, aa nau e iloa maa koe hoki ma killee too manava iaa ia, i te aa, iaa ia ku see mee koi ma sepoe aau; a ia naa ku mee hoki ma setaina maaoni aau i koorua e tautari hakapaa i Christ.

¹⁷ Ki mee koe emmata maa taaua evaisoa maaoni, koe ku hakaahea atu Onesimus kinnoho koorua, e mee pee ko koe e mee kiaa nau. ¹⁸ Ki mee ni vana aau ni hakassaraina a ia, ka mee hoki ana mee ni too iaa koe aa ni see sui atu, koe ku tiiake mai naa mee naa ki sua a nau. ¹⁹ Nau ku sissii atu te taratara nei ki taku tino rima soko nau: A nau, Paul, ma ki sua a nau oo mee naa. (A koe iaa ki see siri iaa nau ni tokonaki atu ki taka koe maa te ora maaoni. Koe naa are e tau te sua mai nau.) ²⁰ Taku taina nei. Iloto te Inoa Christ, koe ki haia mai koe taku mee e vana atu nei. Haia taku manava ki taukareka, i taaua nei se haanau iloto Christ.

²¹ Nau e sissii atu taku pas nei iaa nau e iloa maa koe ma ki haia mai koe taku vana emee atu nei. Nau hoki e iloa maa oo vana ma ki mee raa ma ki ttoe iaa iaku vana emee atu nei. ²² Telaa mee hoki. See ia mai hakaoti se kina ki hanatu nau no noho. Nau e iloa maa nau ma ki hakaahea atu TeAtua ki kootou, i te aa, i kootou e taku peenaa ki TeAtua ki hanaa nau i te hare karapusi.

Naa taratara hakaoti

²³ Epafras ennoho maaua i te hare karapusi nei, iaa ia setama e heheuna hoki maa Jesus Christ. ²⁴ Naa tama hoki e heheuna maatou hakapaa i te kina nei e purepure atu ki kootou. Laatou naa ko Mark, Aristarkus, Demas, aa ko Luke. ^{*}

²⁵ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki taka ma kootou.

^{*} **1.23** Col 1.7; 4.12 ^{*} **1.24** Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39; 19.29; 27.2; Col 4.10,14; 2 Tim 4.10,11

HEBREWS TE PAS E SISSII KINAA HEBREW TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas e sissii kinaa Hebrew e sissii ki te kaavena naa tama te lotu tee-laa kutauppiki koi ki tiiake naa lotu laatou, i te aa, ku tammaki iloo naa tama ku ffuri atu no taratara hakallika ilaatou. Tetama e sissii te pas nei e sissii atu ki naa tama naa ki seai iloo ki tiiake te lotu, teenaa maa Jesus Christ e taka ma te tiputipu maaoni TeAtua. Te pas nei e hurimai naa tahito taratara e toru: Tetaratara maa raa e mee maa Jesus kote Tama TeAtua teelaa e taka no taka hakaoti. A Ia ni lavatoa te mee ki hakallono isu Ia i aa ia e hiihai maa Ia ki hakannoo ki naa taratara TeAtua. Jesus e takoto i aruna iaa inaa pure TeAtua i te ssao imua, i aruna inaa ensol, aa i aruna i Moses hoki. Tessa te taratara raa e mee maa Jesus ni hakanohoria TeAtua ma ko te maatua e noho no noho hakaoti; a Ia e takoto i aruna iaa inaa maatua i te ssao imua. Te ttoru naa taratara raa e mee maa Jesus ni mate ki hakassaoria naa tama te lotu raa inaa haisara laatou, aa kittaka naa tama naa see mattaku, aa ki hakassaoria laatou inaa mahi te mate; teenaa Jesus raa ko te Maatua Hakamau teelaa e hakaora maaoni naa tama te maarama nei. Te nei kote ora naa Hebrew raa e hai maa e sura i naa manu laatou e hakaara i te Hare Tapu.

Te pas nei e hakatuu i te haimahi naa hakataakoto aaraa tama hakamaatua i Israel imua (sapta 11), teenaa te tama e sissii te pas nei e hiihai maa naa tama e ppau te pas nei ki mau naa hakataakoto laatou i TeAtua, aa i te sapta 12-raa, a ia e sissii ki naa tama naa ki hakannoo peenaa ki naa taratara TeAtua ka ttoka tonu laatou ki Jesus, aa laatou ki nnoho hakalavatoa ma naa haaeo teelaa ma ki mee no pakkuu ake ki laatou.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas: Ttiputipu TeAtua e takoto i Christ 1.1–3

Christ e takoto i aruna naa ensol 1.4–2.18

Christ e takoto i aruna Moses ma Joshua 3.1–4.13

Christ ko te Maatua Hakamau 4.14–7.28

Te taratara hakamaatua Christ raa se taratara e lasi 8.1–9.22

Te mate Christ raa se vana hakamaatua iloo 9.23–10.39

Te hakataakoto i TeAtua 11.1–12.29

Te tiputipu e hiihai ai TeAtua 13.1–19

Te taku hakaoti 13.20–21

Naa taratara hakaoti 13.22–25

Te taratara TeAtua e hakasura iho i tana Tama

¹ Imua iloo raa, te kau taratara TeAtua ni tarataraina ana pure raa ki naa tippuna taatou i te lopo saaita. ² Aa i naa aso hakaoti nei raa, naa taratara TeAtua naa ku tarataraina mai tana Tama. TeAtua nopenapena telani ma te kerekere iloto naa mahi tana Tama naa. Teenaa ko tana Tama ni tuku ma ki oti ku taaohi naa mee hakkaatoa. ³ Te ttia TeAtua raa e too tana maasina iaa Ia, aa te tiputipu TeAtua raa e takoto iaa Ia, teenaa te kerekere ma telani e tauhia a Ia ki takkoto peenaa ki tana taratara e haimahi. I tana saaita ni oti te hookii tana ora ki lavaa te uiia naa haisara naa tama te maarama nei TeAtua raa, a Ia ni noho hakamaatua i te vasi hakamaatau TeAtua Haimahi i te lani.

Christ e takoto hakamaatua i aruna are naa ensol

4 Te Tama TeAtua raa nitukua ki takoto hakamaatua iaruna naa ensol, e mee pee ko tana inoa ni kauake TeAtua raa hoki e takoto hakamaatua iaa inaa inoa naa ensol. 5 I te aa, TeAtua ni seai iloo ki mee ake ki se ensol peelaa:✠

“Koe naa ko taku tama;

te aso nei, i te aso nei, nau ku mee ma se Tamana iaa koe.”

TeAtua hoki ni seai iloo ki pesi se taratara maana i se ensol peelaa,

“Nau ma ki mee ma se Tamana aana,

aa te tama naa ma ki mee ma se Tama aaku.”

6 I te saaita TeAtua ni noho ki kave mai tana Tama mua ki te maarama nei raa, a Ia ni mee tana taratara peelaa:✠

“Naa ensol hakkaatoa TeAtua raa kilotu i te Tama naa.”

7 Tevana iaa TeAtua ni mee tana taratara peelaa i te vasi naa ensol:✠

“TeAtua ni penapena ana ensol raa ki mee ma ni matani,

aa naa tama e heheuna iaa Ia raa ki mee ma ni ahi.”

8 I te vasi tana Tama raa iaa, TeAtua ni taratara peelaa:✠

“Too Nohorana, TeAtua, ma ki takoto no takoto hakaoti!

Koe e tuku laaoi i too kanohenua, i aa koe e hakasura te tiputipu e tonu.

9 Koe e hiihai ki te tiputipu e tonu,

aa koe see hiihai iloo ki te tiputipu e hakallika.

Teena ko te vana TeAtua, te Atua e lotu ai koe naa, ni tini iaa koe

no haka tapuria koe ki te kaakaa te manava hiahia,

iaruna naa tama e ttaka ma koe.”

10 TeAtua ni taratara hoki peelaa:✠

“Imua iloo raa, TeAriki, koe ni penapena te kerekere nei,

aa koe ni penapena naa papallani ki oo tino rima

11 Naa mee naa ma ki oti ku oo no seai,

aa koe iaa ma ki takoto koi peenaa;

naa mee naa ma ki oo no hakallika pee ko naa hekau ku tuai.

12 Naa mee naa ma ki haatua a koe ma se kkaahu e matoru ku tuai,

aa naa mee naa ma ki suia pee ko naa hekau ku tuai.

A koe iaa ma ki takoto koi peenaa,

aa too ora ma ki takoto no takoto hakaoti.”

13 TeAtua ni seai iloo ki mee ake ki se ensol i ana ensol raa peenei:✠

“Kau no noho i taku vasi hakamaatau,

ki tae iloo ki taku saaita ma ki tukua a nau naa tama e tautau haaeo ma koe naa i laro oo tapuvae.”

14 Naa ensol raa e heheuna peehea? Teena ni aitu e mee naa heuna

TeAtua. Naa ensol raa e heunatia mai TeAtua ki tokonaki ki naa tama ennoho ki hakassaoria.

2

Hakannoo ki naa taratara TeAtua

1-2 Naa taratara teelaa ni kauake naa ensol ki naa tippuna taatou raa ni huriake ma ni taratara maaoni iloo. Naa tama ni see hakannoo no tautari ki naa taratara naa ni hakkaitoaina TeAtua i naa vana laatou ni hakassara. Teena taatou ki tautari hakaraaoi iloo ki naa taratara maaoni taatou ni llono naa, ki see sassare huri taatou. 3 Taatou ma killaka peehea inaa hakkaitoa TeAtua ki mee maa taatou see anaana ki illoa taatou i te ara TeAtua e hakasao taatou? TeAriki tana tino ni hakaea mua lokoi i te ara TeAtua e hakasao taatou, teena

✠ 1.5 Ps 2.7; 2 Sam 7.14; 1 Chr 17.13 ✠ 1.6 Deut 32.43 (LXX) ✠ 1.7 Ps 104.4 (LXX) ✠ 1.8 Ps 45.6-7 ✠ 1.10 Ps 102.25-27 (LXX) ✠ 1.13 Ps 110.1

naa tama ni llono. iaa Ia raa ni hakaari mai ki taatou maa teenei nitaratara maaoni. ⁴ TeAtua hoki ehuri mai analopo mirakol ma ana vana ehakasoro mmata aa ka vaevae mai naa mahi TeAitu Tapu tautari ki tana hiihai, ki illoa taatou maa teenaa ni taratara maaoni.

Taatou e hakassaoria TeAtua iloto te inoa Christ

⁵ TeAtua nisee hakanoho naa ensolraa kinnoho hakamaatua i te maarama houu teelaa e tarataraina taatou ma ki oti ku sura mai. ⁶ E takoto tana taratara iloto te Laupepa Tapu e taratara are peelaa:*

“TeAtua, te tama te maarama nei setama peehea ma ki noho koe no maanatu ki aa ia?”

Ai koe ku anaana are ki te tamavare peenaa?

⁷ I te tamaa saaita koi raa, te tama naa ni tukua a koe ki see tae ki naa ensol.

Aa teenei koe ku haia a koe ma se tama hakamaatua ka hakanau koe iaa ia.

⁸ Tama naa e tukua a koe ki noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa.”

Te taratara raa e mee maa “naa mee hakkaatoa” ni tukuatu TeAtua kiaa ia; teenaa seai se mee maa seetakoto inaa mee naa. Aa taatou iaa see kkite maa setama i te maarama nei enoho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa i te saaita nei. ⁹ Te tama taatou e kkite raa iaa ko Jesus, te tama ni tukua TeAtua tana tamaa saaita ki see tae ki naa ensol, teenaa iloto telaoi TeAtua itaatou, aia ki mate ki hakassaoria te henua hakkaatoa. Taatou nei ku kkite iaa ia ku noho hakamaatua ka hakanauria i aa ia ni hakallono isu no mate. ¹⁰ Te mee raa e tau iloo maa TeAtua, te tama ni penapena no hakanoho naa mee hakkaatoa, ki too ake telopo tama no nnoho ma Ia. Teenaa Jesus ni tiiake Ia ki hakallono isu kitau Ia te hakasao naa tama te maarama nei.

¹¹ Jesus ni hakatapuria a Ia naa ora te henua ki see takkoto ni haisara i laaou, teenaa a Ia ma naa tama ni hakatapuria naa ora laaou naa ki tamana ki te Tamana tokotasi. Teenaa see napa ai Jesus te kannaa i naa tama naa ma ni tama i tana haanauna. ¹² Jesus ni mee ake ki TeAtua peenei:*

“Nau ma ki hakaari ake ki aku taaina ma aku kave raa i oo vana ni mee; Nau ma ki hakanau iaa koe i te saaita naa tama naa e kkutu no lotu.”

¹³ A Ia ni pesi hoki tana taratara peelaa,

“Nau ma ki taohi manava i TeAtua.”

Aa e taratara hoki peelaa,

“Teenei nau ku noho hakapaa ma naa tamalliki TeAtua ni kaumai kiaa nau.”*

¹⁴ Naa tama e haia a Ia ma ni tamalliki aana naa, teenaa ni tama i te maarama nei. Teenaa Jesus ni haanauria mai ma setama te maarama nei hoki ki taka Ia ma te tiputipu naa tama te maarama nei. A Ia ni mee peenei ki lavaa Ia te mate, ki seua a Ia naa mahi Satan raa i tana saaita e hakamasikeria no ora hoki. I te aa, Satan e tauhia a ia naa mahi te mate. ¹⁵ I te ara nei raa, naa tama katoo ni ttipu ake ka mattaku maa laaou ma ki oti ku mmate raa ku haia a Ia ki seai te maanatu naa i naa hakataakoto laaou. ¹⁶ Te mee nei e hakailoa mai maa teelaa seai ko naa ensolraa e tokonakiria Jesus; teelaa are ko naa mokopuna Abraham. ¹⁷ Teenaa, i ana vana katoo e mee raa, Jesus ki sisorina pee ko ana taaina i te maarama nei, ki mee Ia ma se Maatua Hakamau laaou teelaa e sura te manava aroha aa e heheuna

* 2.6 Ps 8.4-6 (LXX) * 2.12 Ps 22.22 * 2.13 Is 8.17,18 * 2.16 Is 41.8-9

hakaraaoi i ana heuna e mee maa TeAtua. A Ia ki mee peenaa kilavaa te uiia naa haisara te henua. ¹⁸ Ite saaita nei raa, Jesus ma kilavaa te tokonaki atu ki naa tama e usuusuhia naa vana e hakallika, ite aa, i tana tino ni usuusuhia no hakallono isu Ia.

3

Jesus e hakamau are i Moses

¹ Aku taaina ma akukave nei. Kootou hoki ni kannaatia TeAtua kiaa Ia! Kootou ki hakataakoto tonu ki Jesus, te tama ni hakanohoria TeAtua ma ko te Maatua Hakamau ite lotu taatou nei. ² A Ia ni tukua TeAtua ki haia naa heuna nei, teenaa a Ia ni tautari hakaraaoi iloo ki naa taratara TeAtua, e mee pee ko Moses ni heheuna hakaraaoi iloo ma te kanohenua TeAtua.* ³ Jesus setama hakamaatua iaa i Moses. E mee pee ko te tama e penapena tana hare raa e hakanauria iaa i tana hare e penapena naa. ⁴ Inaa hare hakkaatoa raa, e mattino naa tama ni penapena naa hare naa, aa teelaa ko TeAtua raa ni penapena naa mee hakkaatoa. ⁵ Moses ni heheuna hakaraaoi iloo ma naa tama TeAtua, teenaa a ia ni tarataraina a ia naa taratara TeAtua ma kioti ku mee imuri. ⁶ Tevana iaa Christ raa ko te Tama TeAtua; a Ia naa eroorosi inaa tama TeAtua. Taatou nei ko naa tama TeAtua ki mee maa taatou e mau peenaa naa manava taatou ki te mee e taaria taatou naa.

Te taratara hakaapo ki naa tama see lotu

⁷ TeAitu Tapu raa e taratara peenei.*

“Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei,

⁸ kootou see manava makattau pee ko naa tippuna kootou ite saaita laatou ni sahea laatou naa taratara TeAtua, teenaa ko te saaita TeAtua ni haaiteria laatou iloto mouku.

⁹ Teenaa TeAtua ni mee peelaa:

‘Niaaina ma naa tama naa ni kkite i aku lopo vana ni mee ki laatou iloto mouku raa, nau ni haaaiteria koi laatou.

¹⁰ Teenaa ko taku vana ni loto iloo i naa tama naa no pesi taku taratara peelaa,

Naa tama naa see fiffai maa laatou ki tautari kiaa nau,

aa see fiffai maa laatou e hakannoo ki aku taratara.

¹¹ Aa nau ni loto no tuku iloo taku taratara hakamaatua:

Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai!’ ”

¹² Aku taaina ma akukave nei, kootou mmata hakaraaoi iloo ki see haitama i kootou ki taka ma tana manava e hakallika aa maa e huri tana manava no see hakannoo ki naa taratara te Atua teelaa e ora hakaoti. ¹³ Naa aso hakkaatoa raa taatou maraa ettapa peelaa, “Te Aso Nei”, teenaa kootou ki tokonaki ki telaa tama inaa aso hakkaatoa, ki see hakareesia naa tama naa te tiputipu te haisara, aa ki see manava makattau laatou. ¹⁴ Ite saaita taatou ni kaamata no lotu raa, taatou ni lotu haimahi iloo, teenaa taatou ki tauhia taatou te tiputipu naa ki tae iloo ki te saaita taatou e mmate. Ite aa, i taatou ni tama e heheuna hakapaa ma Christ.

¹⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara mai peenei.*

“Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei,

kootou ki see manava makattau pee ko naa tippuna kootou imua

i te saaita laatou ni sahea laatou naa taratara TeAtua.”

¹⁶ Teelaa ko ai naa tama ni llono i te reo TeAtua no sahea laatou ana taratara? Teenaa ko naa tama hakkaatoa ni taakina mai Moses i Egypt. ¹⁷ Teelaa ko ai naa tama ni loto ai TeAtua iloto naa setau e matahaa hakkaatoa? Teenaa ko naa tama ni ppena naa haisara laatou no mmate iloto mouku. ¹⁸ I te saaita TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua peelaa, “Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai”, TeAtua e taratara i ai? Teenaa ko naa tama ni sahea laatou ana taratara. ¹⁹ Teenei taatou ku kkite maa naa tama naa ni see lavaa te uru atu ki te henua naa i laatou ni see hakannoo ki TeAtua.

4

¹ TeAtua kuoti te purepure mai maa taatou ma kitoa a Ia kite kina taatou ma ki hakamarolloo ma Ia. Teenaa taatou kimmata hakaraaoi iloo ki see mee maa see tama i kootou ni see tae no hakamarooroo ma Ia. ² I te aa, itaatou ni llono e mee pee ko naa tama naa hoki ni llono inaa hakaea mai te Lono Taukareka. Naa tama naa ni llono inaa taratara naa, tevanaiaa naa taratara naa ni see hai vana e taukareka ni mee kilaatou, i te aa i te saaita naa tama naa ni llono raa, naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou. ³ Taatou naa tama e hakannoo ki naa taratara TeAtua raa ia, taatou e ttae kite kina TeAtua ni purepure mai maa taatou ma ki hakamarolloo. E mee pee ko ana taratara ni mee peelaa: ⁴

“Nau ni loto no tuku iloo taku taratara hakamaatua peelaa, ‘Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai!’”

Niaaina maa TeAtua ni tuku tana taratara peenei raa, ana heuna naa ni oti i tana saaita iloo ni penapena te kerekere nei. ⁴ I te aa, e mee te taratara e takoto iloto te Laupepa Tapu e taratara peelaa i te hitu naa aso: “TeAtua ni hakamarooroo i ana heuna raa i te hitu naa aso.” ⁵ Te taratara i te hakamarolloo nei e tarataraina mai hoki te Laupepa Tapu: “Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai.” ⁶ Naa tama mua ni llono i te Lono Taukareka raa ni see too te hakamarolloo naa, i te aa, i laatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua. Aaraa tama ia ni tiiake TeAtua ki too laatou te hakamarolloo naa. ⁷ Teenaa TeAtua ni tuku telaa aso, teelaa e tarataraina mai te Laupepa Tapu ma ko “Te aso nei”, ki too laatou te hakamarolloo naa. Inaa setau e tammaki ki muri iloo raa, naa taratara TeAtua raa ni tarataraina mai David iloto naa taratara te laupepa tapu teelaa ni tarataraina a nau imua: ⁸

“Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei, kootou ki see manava makattau.”

⁸ Ki mee maa naa tama imua raa nitaakina maaoni Joshua no hakamarolloo i te kina TeAtua ni purepure ake ki laatou raa, TeAtua ni see taratara are imuri maa e mee telaa aso aana e tuku. ⁹ Teenaa naa tama TeAtua raa ma kilavaa koi te hakamarolloo, e mee pee ko TeAtua ni hakamarooroo i te hitu naa aso. ¹⁰ I te aa, naa tama e too te hakamarolloo TeAtua ni purepure ake raa ma ki hakamarolloo inaa tino heuna laatou, e mee pee ko TeAtua ni hakamarooroo i ana heuna. ¹¹ Teenaa taatou ki hakappuru kittae taatou

✧ 3.16 Num 14.1-35 ✧ 4.3 Ps 95.11 ✧ 4.4 Gen 2.2 ✧ 4.5 Ps 95.11 ✧ 4.7 Ps 95.7-8 (LXX) ✧ 4.8 Deut 31.7; Josh 22.4 ✧ 4.10 Gen 2.2

no hakamarolloo, kisee mee taatou pee konnaatama iIsrael imua ni see ttae ilaatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua.

¹² Te taratara TeAtua raa e ora ka haimahi, aa ekaaiaa ite sesere e hakkaa iana vasi elua. Te taratara naa e tae iloo kiloto te hatumanava tetama, emee pee koi-naa urumaki tesesere raa notae kite kina te manu tetamaraa e takoto, te kina naa ivi raa e hakauu ki naa pukunohi; no ssuke ake te hiihai ma te hakataakoto te hatumanava te tama. ¹³ See hai mee e takoto huu imua TeAtua; naa mee katoo ite maarama nei emmoe tallaki imua ana karamata. Teenaa taatou ma ki hakaari ake ki Ttama naa inaa sosorina naa ora taatou.

Jesus te Maatua Hakamau taatou

¹⁴ Teenaa taatou kitaaohi kitelotu e hakaea taatou nei. Ite aa, itaatou emee te Maatua Hakamau taatou ni hano kitelani no noho imua naa karamata TeAtua. Tana inoa ko Jesus, te Tama TeAtua. ¹⁵ Te Maatua Hakamau taatou nei esura tana aroha itaatou, iaa Ia e iloa maa taatou seelavaa te mee naa vana taatou sokotaatou. Ite aa, itaatou Maatua Hakamau nei tana tino ni usuusuhia Satan ki te kau vana emee pee kottaatou e usuusuhia, tevana ia a Ia ni seai tana sara ni mee. ¹⁶ Teenaa taatou ki mau naa manava taatou aa taatou ku oo atu ki te nohorana TeAtua; te kina telaaoi raa e takoto. Teenaa TeAtua ma ki aroha itaatou no hakasura tana manava laa oi ki taatou, aa ite saaita taatou ma ki ssee atu ki tokonaki mai kitaatou raa, a Ia ma ki tokonaki mai.

5

¹ Te maatua hakamau raa se tama e hakamaatinoria inaa tama itana noho, teenaa tetama naa etukua ki heheuna i TeAtua ki tokonaki ki naa tama laatou. Aia etukua ki hakaara naa manu te henua raa ite olta ki uiia naa haisara laatou. ² Iaa ia se tama koi i te maarama nei raa, a ia ma kilavaa te meeme e hakaraa oi ki naa tama te laa see iloa maa naa vana laatou emee raa essara. ³ Aa ia ia se tama koi ite maarama nei raa, teenaa aia ki hakaara ni manu ki TeAtua ki uiia naa haisara te henua aa ki uiia hoki ana tino haisara.* ⁴ See hai tama e ahu kiaa ia no hakanoho soko ia ma se maatua hakamau. Te maatua hakamau raa, teenaa se tama ni kannaatia ake iloo TeAtua ki te heuna naa, emee pee ko Aaron.*

⁵ Teenaa ko te vana Christ ni see ahu kiaa Ia no hakanoho soko Ia ma se maatua hakamau. TeAtua ni huri are no vana ake kiaa Ia peela:*

“Koe naa ko taku Tama;

ite aso nei, nau ku mee ma se Tamana ia a koe.”

⁶ TeAtua ni taratara hoki i telaa kina iloto te Laupepa Tapu peela,*

“Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua i te noho Melkisedek.”

⁷ Ite saaita Jesus ni noho ite maarama nei raa, a Ia maraa e taku ma tetani kite tama elavaa te hakaara ia ia. Aa ia a Ia se tama emeeme se muu aa e hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, teenaa TeAtua ni lono ki ana taku.* ⁸ Niaaina maa Jesus ko te Tama TeAtua raa, a Ia ni iloa ite tiputipu te hakannoo kite taratara raa itana saaita ni hakallono isu. ⁹ Aa ite saaita te ora ttama naa ni haka kaatoaina raa, a Ia ni mee ma ko ttama e tau te hakasao naa tama katoo e hakannoo kiaa Ia. ¹⁰ Teenaa TeAtua ni hakanoho ia a Ia ma ko te Maatua Hakamau i te noho Melkisedek.

Kootou see tiiake kootou te lotu

* 5.3 Lev 9.7 * 5.4 Ex 28.1 * 5.5 Ps 2.7 * 5.6 Ps 110.4 * 5.7 Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Lk 22.39-46

¹¹ E tammaki iloo naa taratara maatou e lavaa te kauatu i te mee nei, tevana iaa maatou see illoa maa maatou ma ki taratara atu peehea ki kootou. I te aa, i kootou kullono nataa iloo. ¹² Kootou kunaa tau are te akonaki aaraa tama i naa taratara TeAtua, tevana iaa kootou koi ssee ma ki hanatu se tama no kauatu naa akonaki mua i naa taratara TeAtua. Kootou koi mee pee ko naa tamalliki sekilavaa tekkai ki naa kaikai e makattau; kootou koi unu naa suusuu naa tamalliki punammea. ¹³ Ttama e hakaunumia ki te suusuu raa, teenaa ko te tamariki koi punaamea sekilavaa te hakatuu soko ia i te mee e tonu aa ma te mee e sara.* ¹⁴ Naa kaikai e makattau raa iaa, teenaa ni kaikai naa tama ku mattua teelaa ku lavaa te ilotia laatou te tiputipu e taukareka aa ma te tiputipu e hakallika.

6

¹ Teenaa taatou ki ttaka ki mua no taaohi ki naa akonaki teelaa e tau maa naa tama ku mattua ma telotu. Taatou ki see mee maa taatou ki hakahekahe peenaa naa akonaki mua etaratara i Christ. Taatou kisee ahe no mee pee kotetama ekaamata ki hakatuu tana hare hou, teenaa ma ki taratara hoki taatou ki ffuri naa manava no tiiake naavana vvare aa maa taatou kulotu i TeAtua; ² kootou see mee ma ki kauatu hoki ni akonaki ite hakaupatu aa ite hakapiri naa rima no hakatapu telaa tama; aa kootou see mee hoki ma ki kauatu ni akonaki i te mate ma ki hakamasikeria aa ite Hakatonu TeAtua i te aso hakaoti. ³ Taatou ki ttaka ki mua no toa taatou naa akonaki naa tama ku mattua! Aa ki mee maa teenei ko te hiihai TeAtua, teenaa taatou ma ki mee peenaa.

⁴ Naa tama nilotu aa ki oti raa nei ku tiiake hoki laatou telotu raa, naa tama naa ma ki see lavaa te hurisia hoki naa manava laatou ki tiiake naa haisara laatou. Naa tama naa nittaka iloto te maasina TeAtua; naa tama naa ni llave i naa mee taुकalleka telani ni hookii aa naa mahi TeAitu Tapu raa ni uiia atu ki laatou; ⁵ i te saaita naa tama naa nilotu raa, laatou ni illoa i te taukareka naa taratara TeAtua, aa laatou ku oti tellono i naa mahi te ssao koi au nei. ⁶ Ki oti raa nei, naa tama naa ku ffuri no see lotu! Teenaa naa tama naa ma ki see lavaa iloo te hurisia naa manava laatou ki tiiake naa haisara laatou, i te aa, i naa tama naa ku mee maa e tuukia hoki laatou te Tama TeAtua ki mate i aruna te kros, ka hakanaparia imua naa karamata te henua.

⁷ Te kerekere teelaa e tokia te ua no ssomo naa kaikai e taुकalleka maa tetama emee tanaverena raa, teenaa sekerekere e haia hakaraaoina TeAtua. ⁸ Aa te kerekere e ssomo naa laakautuitui aa ma naa vvee raa, teenaa se kerekere e hakallika koi; te kerekere naa ma ki tuku haeeoina TeAtua aa ki oti ku tuunia ki te ahi.*

⁹ Aku soa nei. Niaina maa maatou etaratara atu peenei raa, maatou e illoa maa naa vana nei see ssura i kootou. Maatou e illoa maa kootou ettaka ki te ara e taukareka; te ara ki too te ora maaoni.

¹⁰ TeAtua see illoa te hirihiri maa ni tama aana e hiihai. A Ia ma ki see lavaa te ssiri i naa heuna kootou ni mee kua Ia aa itelaaoi kootou ni hakasura kua Ia i naa tokonaki kootou ki naa taaina kootou. A Ia e illoa maa kootou koi tokonaki ki naa tama naa i te saaita nei hoki.

¹¹ Maatou e fifai maa kootou hoki ki hakasura te tiputipu nei no ttae ki te hakaoti ana ki ttino atu iloo naa mee e taaohi manava ai kootou.

¹² Maatou see fifai maa kootou ki matanaenna. Maatou e fifai maa kootou ki mee pee ko naa tama elotu aa ettari hakaraaoi ki kauake TeAtua ana mee ni purepure ake ki laatou.

Naa mee ni purepure maaoni TeAtua

¹³ Ite saaita TeAtua ni purepure ake ki Abraham raa, a Ia ni tuku tana taratara maa ana purepure naa ma ki haia a Ia nottino maaoni. Teenaa itana saaita ni kauake ana purepure naa raa, a Ia ni hakamaumau iloo kiaa Ia soko Ia, i te aa see hai tama e hakamau iaa iaa Ia. ¹⁴ Teenaa a Ia ni purepure ake peelaa ki Abraham,*

“Nau e tuku hakaoti taku taratara i aa nau ma ki kauatu too haanauna e lasi iloo.”

¹⁵ Abraham ni lavatoa iloo te noho hakaraa oi ka ttari, teenaa TeAtua ni kauake tana mee ni purepure atu kiaa ia.

¹⁶ Inaa saaita te henua maraa etuku naataratara laatou raa, naa tama naa maraa e hakamaumau ki naa tama e hakamau iaa ilaatou, teenaa tetaratara naa ma ki mau. ¹⁷ TeAtua ni hiihai maa naa tama teelaa ma ki too ana mee ni purepure ake raa

ki illoa hakaraa oi iaa Ia ma ki see lavaa iloo te huri tana maanatu, teenaa ni tuku ai tana taratara raa ka hakamaumau kiaa Ia soko Ia. ¹⁸ Teenaa TeAtua nikaumai hakapaa tanapurepure aa ma

tana taratara maaoni. Naataratara e lua nei see lavaa te hurisia, i te aa, TeAtua ma ki see lavaa iloo te pesi tana taratara hakareeresi. Teenaa naa manava taatou, naa tama teelaa ni ffuro no hakalluu

iaa Ia raa, ku mau ki tauhia taatou te mee TeAtua e taaohi manava ai taatou. ¹⁹ Te mee e taaohi manava ai taatou nei e takoto ma se taura

naa ora taatou. Teenaa taatou e lavaa te hakauruhia atu ki telaa vasi te maro e tautau iloto te Hare Tapu i te lani no uru kiloto te kina iloo e tapu.* ²⁰ Jesus kunaa tae iloo ki te kina naa imua no noho hakaoti pee

ko te Maatua Hakamau taatou i te noho Melkisedek.*

7

Melkisedek te Maatua

¹ Melkisedek ko te tuku i Salem, aa se maatua TeAtua Haimahi. Ite saaita Abraham ni ahe ake i te ttai teelaa ni taia ia naa tuku e haa raa, Melkisedek ni ttiri iaa ia no kauatu iloo tana laa oi. ² Teenaa kauake iloo Abraham tana tuuhana tokotasi i ana tuuhana e sinahuru

ni toomai i ana henua nitaa. (Te inoa Melkisedek raa e mee maa, ‘Ttuku te Tiputipu e Tonu’; aa i aa ia ko te tuku i Salem, tana inoa hoki e mee maa, ‘Ttuku te Laa oi’).*

³ See hai taratara e takkoto maa ko ai naa maatua Melkisedek, aa maa ko ai ana tippuna; see hai taratara hoki e takkoto maa ttama naa ni haanau aa maa ni mate i te ssao hea. Aia e mee pee ko te Tama TeAtua, e noho maatua i naa saaita hakkaatoa.

⁴ Aa te nei kootou ku kkite maa Melkisedek se tama hakamaatua iloo; teenaa Abraham, te tipuna taatou, ni kauake tana tuuhana i ana mee

ni hanake ma ia i te ttai. ⁵ Naa Loo Moses raa e mee maa naa maatua i te manava Levi raa ki ao se tuuhana i naa mee te kanohenua Israel,

niaaina maa te kanohenua naa nitama hoki i te manava Abraham.* ⁶ Melkisedek sei setama i te manava Abraham, tevana iaa aia

ni kauake tana tuuhana Abraham, teenaa hakatapurua iloo ia Abraham, te tama ni kauake ana purepure TeAtua. ⁷ Taatou e illoa maa te tama

e hakatapu telaa tama raa e hakamaatua iaa i te tama e hakatapurua. ⁸ Naa maatua eao naa tuuhana te kanohenua Israel raa, teenaa

ni tamavare koi te maarama nei teelaa ma ki oti koi ku mmate; i te vasi Melkisedek iaa, naa tuuhana te henua niaohia te tama e tarataraina

te laupepa tapu maa koi ora i te ssao nei. ⁹ Taatou e lavaa te taratara

* 6.14 Gen 22.16-17 * 6.19 Lev 16.2 * 6.20 Ps 110.4 * 7.2 Gen 14.17-20 * 7.5 Num 18.21

maa te saaita Abraham nisui tana tuuhana raa, Levi, te tama e mee tana noho e ao naa tuuhana, e sui hoki tana tuuhana. ¹⁰ I te aa, i te saaita Melkisedek nittiri i Abraham raa, Levi seki haanauria mai are, aa Levi naa se mokopuna koi Abraham. Teenaa emee maa Levi kua taka are ma Abraham i te saaita naa.

¹¹ I te saaita naa Loo raa nikauake ki te kanohenua Israel raa, naa Loo naa e hakatuu maa te noho Leviraa ki heheuna ma ni maatua. Aa kimee maa naa maatua naa ni heheuna hakaraa o iraa, TeAtua ni see kave mai are se maatua sara i te noho Melkisedek. ¹² Aa ki mee maa te laa se tama i telaa noho raa ku heheuna ma se maatua, teenaa emee maa naa taratara naa Loo raa hoki kuffuri. ¹³ Teenaa TeAriki, te tama etarataraina taatou nei, seai se maatua i te noho Levi, aa seai iloo se tama i te manava e au ai a Ia naa ni heheuna ma se maatua. ¹⁴ Te henua e illoa hakkaatoa maa Jesus se tama i te manava Judah; aa i te saaita Moses ni taratara i naa heheuna naa maatua raa, te manava Judah raa ni seai iloo ki taapaa a ia.

Jesus e mee ma ko Melkisedek

¹⁵ Te nei taatou kukkete i te maatua hou ku noho mai, te maatua i te noho Melkisedek. ¹⁶ Tama naa ni see hakanohoria ma se maatua tautari ki naa loo te maarama nei, seai. Tama naa ni hakanohoria tautari ki naa mahi tana ora etakoto notakoto hakaoti. ¹⁷ I te aa i te Laupepa Tapu raa emee maa,

“Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua i te noho Melkisedek.”^{*} ¹⁸ Te loo tuai e hakanohonoho naa maatua imua raa e hakakkeeina hakavasi, ite aa iteloo naa see haimahi aa see heheuna. ¹⁹ See hai mee elavaa te hakatonusia naa Loo Moses raa kittonu maaoni. I te saaita nei raa TeAtua etaarakimai te ara hou e taukareka iaa inaa loo tuai, teenaa taatou kulavaa te hakatauppiri atu ki TeAtua i te ara naa.

²⁰ I te saaita naa maatua imua raa ni hakanohoria raa, TeAtua ni seai tana taratara hakamaatua ni tuku. ²¹ Aa i te saaita Jesus ni hakanohoria ma se maatua raa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua ki Jesus peela:^{*}

“TeAtua ku oti te tuku tana taratara hakamaatua, aa a Ia ma ki see lavaa te huri tana maanatu: ‘Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua.’”

²² Te nei kote taratara TeAtua ni tuku nei te laa ekkete taatou maa Jesus kote tama e hakailoa mai ki taatou naa taratara hakamaatua TeAtua.

²³ Telaa mee hoki: e tammaki naa maatua ni heheuna imua, ite aa i naa maatua naa ni mmate koi ka suia aaraa maatua. ²⁴ Jesus iaa e ora hakaoti, teenaa see hai tama ma ki suia a ia tana sao. ²⁵ Teenaa a Ia elavaa te hakasaoria a Ia maaoni naa tama e tautari ki TeAtua iloto tana inoa, ite aa iaa Ia enoho peenaa kattaro imua naa karamata TeAtua ki hakasaoria naa tama e lotu iaa Ia.

²⁶ Teenaa Jesus raa kote Maatua Hakamau e tau maa naa vana taatou. A Ia e tapu; a Ia see hai sara; a Ia ni hakakkeeina i naa tama haisara raa no hakamasikeria ki aruna naa papallani. ²⁷ Jesus see mee ma ko aaraa maatua hakamau; a Ia see mee maa a Ia kitaa naa manu inaa aso hakkaatoa ki hakaara ki TeAtua, teenaa ma ki uia ana haisara raa imua aa ma ki oti ku uia naa haisara te henua. Tama naa ni hakaara tana tinotama tana saaita koi tokotasi ki uia naa haisara taatou.^{*}

²⁸ Naa Loo Moses raa e hakanoho naa tama see ttonu maaoni ma ni maatua hakamau; tevana iaa

i te saaita naa loo raa ku oti te kauiho raa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua no hakanoho tana Tama, aa tana Tama naa ku oti te haka kaatoaina TeAtua ka noho peenaa i naa saaita hakkaatoa.

8

Jesus te Maatua Hakamau taatou

¹ Tetahito tetaratara ekauatu maatou nei raa e mee maa: taatou e mee te Maatua Hakamau taatou enoho ite maatau tenohorana te Tuku Hakamaatua iloo i te lani.* ² A Ia e heheuna ma ko te Maatua Hakamau ite kina iloo etapu, teenaa ko e hare tapu maaoni ni hakatuuria TeAriki; te hare naa ni see hakatuuria naa tama te maarama nei.

³ Naa maatua hakamau hakkaatoa etukua ki hakaara naa manu te henua etaa nottuni raa ki TeAtua, teenaa te Maatua Hakamau taatou raa hoki ki mee ni mee maana ki hakaara. ⁴ Ki mee maa te tama naa ni noho ite maarama nei raa, aia ni see heheuna are ma se maatua, i te aa, e mee naa maatua e hakaara naa manu laatou tautari ki naa Loo naa Jew. ⁵ Naa vana naa maatua e mee i te maarama nei raa e ssau koi ma ko naa vana e mee i te lani. E mee ma ko te saaita Moses ni mee ma ki hakatuu te tamaa hare etapu raa, TeAtua ni mee ake peela kua ia, "Mmata ki tautari koe ki naa tiputipu too mee ni hakakkiitea i aruna te mouna."* ⁶ Tevana iaa te heuna Jesus ma se maatua nei e lasi iaa i naa heuna naa maatua imua, e mee pee ko te taratara hakamaatua TeAtua e hakailotia mai Jesus ki taatou raa e taukareka iaa. I te aa, i naa taratara naa e hakatahito ki naa purepure e taukalleka TeAtua ki taatou.

⁷ Ki mee maa ni see hai vana ni sara ite taratara hakamaatua ni takoto imua raa, ni see hai ssoa taratara nikaumai are ki taatou. ⁸ Tevana iaa TeAtua ni kite maa ana tama raa ni mee naa sara laatou, i tana taratara ni mee peela:

TeAtua e mee maa, "Te aso raa ma ki tae mai, teenaa nau ma ki tuku taku taratara hakamaatua ki takoto iloto maatou ma te kanohenua Israel aa ma te kanohenua Judah.

⁹ Taku taratara nei ma ki see mee pee ko taku taratara ni mee maa naa tippuna laatou

i taku aso ni ppiki ki laatou no hakattaki mai i Egypt.

Naa tama naa ni see tautari ki aku taratara ni tuku ki laatou, teenaa ni see hakannoo ai nau ki laatou."

¹⁰ TeAtua e mee maa, "Te nei taku taratara hakamaatua ku tuku ki takoto ma naa tama te kanohenua Israel:

Nau ma ki tuku aku loo raa ki takoto iloto naa hakataakoto laatou no sissii ki aruna naa hatumanava laatou.

Nau ma ki mee ma se Atua laatou,

aa naa tama naa ma ki mee ma ni tama aaku.

¹¹ Naa tama naa ma ki oti ku see akonaki ake ki naa tama ennoho hakapaa laatou, aa maa etaratara ake peela ki ana taaina,

'A koe ki iloa i TeAriki.'

I te aa naa tama naa hakkaatoa ma ki iloa iaa nau,

e kaamata iloo ki naa tamavare no tae ki naa tama hakamaatua.

¹² Nau ma ki uii naa haisara naa tama naa aa nau ma ki see maanatu ake ki naa vana laatou ni hakassara imua."*

¹³ I te saaita TeAtua e taratara i tana taratara hoo e takoto raa, TeAtua e mee maa tana taratara mua raa teenaa setaratara tuai; aa te mee ku tuai no mee ki maseu raa ma ki oti ku seai hakaoti.

9

Naa tiputipu te lotu i te maarama nei ma i te lani

¹ Te taratara mua TeAtua ni tuku maa naa tama Israel raa e takkoto ana ara ki tautari te henua inaa saaita laatou elotu, aa e mee hoki tana hare i te kerekere nei ki lotulotu laatou. ² Teelaa se hare kantis raa e hakatuu, aa te hare naa e mee ana puitana elua. Te puitana ki taha raa e ttapa ma ko te Ahana e-Tapu. I loto te kina naa raa e takoto tana mee e hakatuutu ai te lamu aa te teevo e takkoto naa haraoa e ttapu e hakaara ki TeAtua.* ³ I loto te ssoa te puitana raa, i muri te maro e tautau i loto tonu naa puitana raa, teenaa ko te kina e ttapa ma ko te Uta e Tapu.* ⁴ I loto te kina naa raa, teelaa se olta e penapena ki naa kol teelaa e tunittuni ai naa insens, aa e takoto hoki te pokosi e ttapa ma ko te Pokosi naa Taratara Hakamaatua TeAtua. Te pokosi naa e aareha kato ki naa kol, aa iloto te pokosi naa e tuu tana tamaa peesini e pena ki naa kol aa e takkoto naa 'manna' iloto. Te tokotoko Aaron, teelaa ku mattiri ake analau raa, e moe iloto te pokosi naa hoki ma naa hatu pallaha elua teelaa e sissii naa Loo raa i aruna.* ⁵ I aruna te pokosi raa teelaa ni manu elua e mee naa pakkau laaua; naa manu elua naa e huri ake peelaa maa TeAtua e noho i te kina naa. Naa manu raa e ssoa naa pakkau laaua no uhi vaaruna te kina TeAtua e uii naa haisara. Tevanea ia teenei seai sesaaita kitaratara nau i naa mee hakkaatoa.*

⁶ Teenaa naa mee iloto te hare raa e mmoe peenaa. Naa maatua te Hare Tapu raa e uru no mee naa heuna laatou inaa aso hakkaatoa iloto te Ahana e Tapu.* ⁷ Tevanea ia teelaa ko te Maatua Hakamau raa koi teelaa e lavaa te uru ki loto te Uta e Tapu. Te maatua naa maraa e uru tana saaita koi tokotasi iloto te setau ki loto te kina naa. A ia maraa e uru atu ma te ttoo raa no hookii atu ki TeAtua ki uii ana haisara aa ma naa haisara te kanohenua Israel. Teenaa ko naa haisara naa tama naa ni ppena, aa laatou ia see illoa maa teenaa ni vana e hakallika.* ⁸ Te Aitu Tapu raa e hakaari mai maa te tootoka ki te Uta e Tapu raa seki taaraki iloo, teenaa i te Ahana e-Tapu raa koi tuu. ⁹ Naa vana naa e huri mai ki naa vana taatou e mee ite ssoa nei. Teenaa e mee maa naa mee taatou e hookii ma naa manu taatou e taa no hakaara ki TeAtua raa see lavaa te mee te hatumanava te tama elotu raa ki kaatoa. ¹⁰ I te aa, i teenaa ni vana e mee koi i naa kaikai, naa vai, aa ma te kau vana naa tama naa e mee ki hakamaarama naa haitino laatou iloto te Hare Tapu. Naa vana nei see lavaa te hakatipu te ora te tama; naa vana nei e takkoto koi ki tae ki te saaita TeAtua e hakatonu naa mee hakkaatoa.

Te ttoo Jesus Christ

¹¹ Christ ku oti te au ma kote Maatua Hakamau inaamee kato e taukalleka teelaa ku oti te takkoto i te kina nei. Ttama naa e heheuna iloto te Hare Tapu e taukareka raa iloo, see hai se mee hakallika ai, teelaa ni see hakatuuria naa tama te maarama nei, teenaa te hare naa see hai i naa mee ni penapenaa i aruna te kerekere. ¹² Teenaa te saaita

* 9.2 Ex 26.1-30; 25.23-40 * 9.3 Ex 26.31-33 * 9.4 Ex 30.1-6; 25.10-16; 16.33; Num 17.8-10; Ex 25.16; Deut 10.3-5 * 9.5 Ex 25.18-22 * 9.6 Num 18.2-6 * 9.7 Lev 16.2-34

Christ ni hano vaaroto te Hare Tapu naa no uru atu hakaoti kiloto te Uta e Tapu raa, a Ia ni see too te ttoo naa manura ma ki hakaara ki TeAtua; a Ia ni too tanatinottoo no hakaara ki hakassaoria taatou inaa haisara taatou. ¹³ Tettou naa gout ma naa purumakau aa ma naa nahu te punua purumakau e ttuni raa e too no ppisi ki naa tama e kerekere i te vasi naa loo, teenaa naa tama naa ma ki mataffua i te vasi naa loo.* ¹⁴ Aa ki mee maa naa vana nei e heheuna maaoni. Eaa? Kootou e mannatu maa te ttoo Christ raa ma ki heheuna peehea? I loto naa mahi TeAitu Tapu raa, Christ ni mate no hakaara tana tino see hai se mee sara ki TeAtua ki uiia naa haisara taatou. Naa hakataakoto taatou e huihuia tettou Christ inaa vana taatou emeeme vware i te Hare Tapu, teenaa kilotu tonu taatou i TeAtua.

¹⁵ Teenei kote vana Christ raa kote tama e hakatonu tetarata hakamaatua TeAtua e tuku maa tanakanohenua, teenaa naa tama ni kannaatia TeAtua raa ki toa laotou naa mee taukalleka TeAtua ni purepure ake kilaatou. Ite aa, Christ ni mate ki hakassaoria naa tama naa inaa mahi naa haisara laotou ni mee i te saaita laotou koi tautari ki naa taratara mua TeAtua ni tuku maa naa tama i Israel.

¹⁶ Ite saaita te tama raa emate no hakatuu ite tama ma ki too ana mee raa, see hai tama ma ki too ana mee; laotou ki ttari ki ilotia maaoni maa te tama naa ni mate maaoni iloo. ¹⁷ Ite aa, tetarata te tama e tuku raa, teenaa ni taratara vare koi ki mee maa te tama naa koi ora. Naa taratara naa ma ki ttino maaoni koi i te saaita te tama naa emate. ¹⁸ Teenaa kote vana tetarata mua TeAtua e takoto raa ni ssee ki te ttoo ki hakaara ki TeAtua, ki huri ake peela maa e mee te tama ku mate. ¹⁹ Ite saaita Moses ni kauake naa Loo ki naa tama raa, a ia ni too te ttoo naa punua purumakau ma naa gout no hakauru ma te vai, araa too atu iloo notapi atu ki aruna telaupepa naa Loo ma te kanohenua Israel. Teenaa a ia ni too naa huru sipsip e mmea no sai ki telaa telakau 'hyssop' raa no ttoko ki te ttoo ka tapi ki naa tama.

²⁰ A ia ni mee ake peela ki naa tama naa, "Teenei te ttoo e hakattinu ai te taratara hakamaatua TeAtua ni vanaatu ki tautari kootou."*

²¹ Ite ara naa raa, Moses ni tapi hoki te ttoo raa ki aruna te hare kantis e tapu raa ma naa mee telotu e takkoto iloto te hare.* ²² Naa Loo raa e taratara maa naa mee hakkaatoa e huuia ki te ttoo raa ki mataffua, aa ki mee see hai ttoo e pesi, naa haisara te henua see lavaa te uiia TeAtua.*

Christ ni mate ki uiia naa haisara naa tama te maarama nei

²³ Naa mee etakkoto itekerekere nei te laa e penapena tautari ki naa tiputipu naa mee itelani raa, naa mee naa etau ki huuia i te ara naa. Naa mee itelani ia etau iloo ki huuia ki te ttoo e taukareka ia i te ttoo naa manu. ²⁴ Ite aa, Christ ni see uru atu kiloto te Hare Tapu e hakatuuria naa tama te maarama nei; teenaa ko te Hare Tapu ni penapena tautari ki te Hare Tapu maaoni i telani. A Ia ni hanotonu kitelani, teenaa kotana kina e noho imua naa karamata TeAtua i te saaita nei ka tokonaki ki taatou. ²⁵ Te setau ma te setau naa Maatua Hakamau naa Jew raa e uru atu kiloto te Uta e Tapu ma te ttoo naa manu. Christ ia ni see hano no hakaara tana tino i te lopo saaita iloto te Hare Tapu. ²⁶ Ki mee maa Ia ni mee peena raa, a Ia ni hakallono isu koi peena itelopo saaita, e kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena tekerekere nei. Aa teenei taatou kunnoho inaa aso hakaoti te maarama nei raa, a Ia ni hakasura mai

* 9.13 Lev 16.15-16; Num 19.9,17-19 * 9.20 Ex 24.6-8 * 9.21 Lev 8.15 * 9.22 Lev 17.11

tana saaita tokotasi nei no mee ki mate Ia ki uiia naa haisara naa tama te maarama nei. ²⁷ Naa tama hakkaatoa e takkoto naa aso laatou ma ki oti ku mmate, teenaa ko te saaita koi tokotasi laatou ma ki mmate. Aa ki muri raa TeAtua ku hakatonutonu laatou. ²⁸ Peelaa hoki, Christ ni mate tana saaita tokotasi ki uiia naa haisara telopotama. I tana saaita ma ki ahemai raa, a Ia ma ki see au no hakatonu naa sara te henua; a Ia ma ki au are no hakasao naa tama e ttari atu kiaa Ia.*

10

¹ Te tiputipu naa mee maaoni ma ki ssura mai raa see haka kaatoaina mai i naa Loo ni kauake ki naa Jew; naa Loo naa e takoto koi ma se maru i naa mee e taukalleka teelaa ma ki oti ku ssura imuri. Naa mee naa tama naa e hakaara i naa setau hakkaatoa raa, teenaa ko te mee tokotasi raa koi. Eaa? Naa ora naa tama elotu i TeAtua raa ma ki haka kaatoaina peehea naa Loo teelaa e taratara ki hakaara naa mee laatou raa i te ara naa? ² Ki mee maa naa tama elotu i TeAtua raa ni uiia maaoni naa haisara laatou raa, naa tama naa ni see ttaka are ka mannatu maa laatou ni tama e mee naa sara laatou, teenaa naa tama naa ni kaaoti te hakaara naa mee laatou ki TeAtua. ³ Teenaa naa mee naa tama naa e hakaara i naa setau hakkaatoa raa e hakkoro naa tama naa ki see ssiri i naa haisara laatou. ⁴ I te aa i te ttoo naa punua purumakau ma naa kout raa see lavaa te uii naa haisara.

⁵ Teenaa ko te vana te saaita Christ ni mee ki au ki te maarama nei raa, a Ia ni taratara ake peelaa ki TeAtua.*

“Koe see hiihai ki naa manu ma naa kaikai e hakaara atu kiaa koe, tevana iaa koe ni penapena taku haitino no kaumai.

⁶ Koe see hiihai ki naa manu e ttuni katoo no hakaara mai i te olta, aa ma aaraa mee e hakaara ki uii naa haisara.

⁷ Teenaa nau ki mee ake,

‘TeAtua, teinei nau ku au ki haia too hiihai, e mee pee ko i-naa taratara te Laupepa Tapu iaa nau.’”

⁸ Christ ni mee ake peelaa imua, “Koe see kaimanako aa maa koe e hiihai maa te henua e taa naa manu no hakaara atu kiaa koe; aa koe hoki see hiihai maa te henua e taa ka ttuni naa manu i aruna te olta no hakaara atu ki uiia naa haisara laatou.” (niaaina maa naa Loo raa e taratara ki hakaara naa mee naa.) ⁹ Teenaa vanaake iloo Christ ki TeAtua,

“TeAtua, teinei nau ku au ki haia too hiihai.”

Naa mee te henua ni hakaara imua raa ku suia TeAtua ki te mate Christ. ¹⁰ I Christ ni hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, teenaa naa haisara taatou ni uiia katoo TeAtua i Christ ni hookii tana haitino i te saaita koi tokotasi ki uiia naa haisara te henua.

¹¹ Teaso maa teaso, naa maatua imua raa e heheuna peenaa te hakaara naa mee raa koi itelopo saaita; tevana iaa naa mee naa tama naa e hakaara raa see lavaa te uii naa haisara.* ¹² Christ iaa ni hakaara tana haitino ki uiia naa haisara te henua, teenaa kote hakaara e takoto notakoto hakaoti. Teenaa noho iloo Ia i te vasi hakamaatau TeAtua. ¹³ A Ia nei ku noho ka ttari ki tukua iho TeAtua naa tama e tautau haaeo ma Ia raa kilaro ana tapuvae.*

¹⁴ Naa ora naa tama ni uiia naa haisara laatou raa ni haka kaatoaina a Ia i tana saaita ni hakaara tana haitino.

¹⁵ TeAitu Tapu hoki e taratara i te mee naa. Tana taratara mua raa e mee peelaa:

16 “Teenei takutaratara hakamaatua ma ki tuku maa naa tama naa i naa aso ma ki oomai nei:✠

Nau ma ki hakatuu aku loo raa iloto naa hatumanava laatou ka sissii ki loto naa hakataakoto laatou.”

17 Araa TeAtua ku taratara hoki,

“Nau ma ki see lavaa te maanatu ake ki naa haisara laatou aa ki naa vana e hakallika naa tama naa ni mee imua.”✠

18 Aa ite saaita naa haisara nei ku oti te uiia TeAtua raa, teenaa ku see tau te hakaara hoki se mee ki TeAtua.

Taatou ki oomai ki tauppiri taatou ki TeAtua

19 Aku taaina ma aku kave nei. Taatou nei kuttana te uru atu kiloto te Uta e Tapu, ite aa, tetoo Jesus raa ni pesi maa taatou.

20 Christ nitaarakimaa tana ara hoo, teenaa ko te ara te ora, e tere vaaroto te maro matoru e pui te Uta e Tapu, teenaa ko i-tana haitino.

21 Taatou nei ku mee te maatua hakamaa taatou e roorosi ite hare TeAtua. 22 Teenaa taatou ki oomai ki tauppiri taatou ki TeAtua

ma te hatumanava e taukareka aa ma te hakataakoto e tonu; taatou ki oomai ma naa hatumanava aa ma naa hakataakoto e mallama;

taatou ki oomai ma naa haitino ku oti te ffui ki te vai e maarama.✠

23 Taatou ki seai iloo ki tiiake te mee e taaoi manava ai taatou, i taatou e illoa maa TeAtua ma ki taaoi ki ana purepura ni kaumai ki taatou.

24 Taatou ki anaana ki telaa tama, ki tokonaki telaa tama, ki huri ake te manava laaoi aa ki sosorina taukareka. 25 Taatou ki seai iloo ki tiiake te kuku taatou maraa e kuku hakapaa pee ko aaraa tama. Taatou ki saapai ki telaa tama, i kootou kukkete maa te Aso TeAriki raa ku saaita mai.

26 Kimee maa taatou e hakamanani te ppena naa haisara, aa taatou iaa ku oti te toa taatou naa taratara maaoni TeAtua, teenaa see hai mee taatou e lavaa te hakaara ki TeAtua ki uiia naa haisara taatou naa. 27 Taatou ki nnoho koi kappore naa manava taatou

ki tae mai te Hakatonu TeAtua aa te ahi e ura kava te laa ma ki seua ai naa tama e sahaa laatou naa taratara TeAtua.✠ 28 Naa tama see hakanoo ki naa Loo Moses raa ma ki taai kimmate kimee maa se takarua ka toe e taratara maa naa tama naa e ssara; see hai tama ma ki aroha i naa tama naa.✠ 29 Kootou e mannatu peehea i naa tama e mee pakavaina laatou te Tama TeAtua? naa tama e haia laatou tetoo te taratara hakamaatua TeAtua ma se mee vare koi, tetoo te laa e ui naa haisara laatou? naa tama e hakanaparia laatou TeAitu te laaoi? Kootou hakatuu i te hakallika naa haee te laa ma ki ppei atu ki naa tama naa!✠ 30 Taatou e illoa ite tama ni mee tana taratara peela, “Nau ma ki painnaki maa naa tama e hai haeeo ina laatou aaraa tama”; taatou e illoa hoki ite tama nitaratara peela, “TeAtua ma ki hakatonu tonu ana tama.”✠ 31 Te mee raa e hakamataku iloo ki mee maa koe e takoto ilaro naa mahi TeAtua!

32 Kootou hakatuu ake ki naa tiputtipu kootou imua. Inaa aso naa, ite saaita kootou ku oti te lotu i TeAtua raa, kootou ni hakallono isu i te lopo vana, tevana iaa kootou ni mau naa manava kootou i TeAtua.

33 E mee naa saaita kootou maraa e tokonaki atu ki naa tama e mee pakavaina, aa aaraa saaita, kootou maraa e tokonaki atu ki naa tama e mee pakavaina.

34 Kootou ni hakallono isu hakapaa ma naa karapusi, aa te saaita naa hekau hakkaatoa kootou ni tauhia raa, kootou ni nnoho hakalavatoa koi, i kootou e illoa maa kootou koi mee naa mee kootou

✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

e taukalleka iaa e takkoto, aa naa mee naa ma ki takkoto no takkoto hakaoti. ³⁵ Kootou ki sei iloo ki pare tino, i te aa, kootou ma ki kauatu naa tuuhana kootou. ³⁶ Kootou kilavatoa te nnoho kattari, ki haia kootou te hiihai TeAtua, aa kutoo naa mee TeAtua ni purepure atu.

³⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa,* “I loto te punaa saaita koi aa te tama ma ki au raa ku hakasura mai; a Ia ma ki see hakannase.

³⁸ Aku tama e ttonu raa iaa ma ki hakannoo ki aku taratara no ora; aa kimee maa setama ilaatou ehuri tana manava no ahe ki tana tiputipu imua raa, teenaa nau ma ki see hiahia i te tama naa.”

³⁹ Taatou sei ko naa tama e ahe ki te tiputipu imua no see ilotia. Sei. Taatou e hakannoo ki naa taratara TeAtua, teenaa taatou e hakassaoria a Ia.

11

Te tiputipu te lotu

¹ Te tama e hakatina i TeAtua raa e hakataakoto ma naa mee e taaria a ia raa ma ki oti ku ssura maaoni, aa niaaina maa te tama naa seki kite i naa mee naa, te tama naa e hakataakoto maa naa mee naa e takkoto.

² TeAtua ni hiihai ki naa vana naa tama imua ni mee raa ilaatou e hakataakoto tonu iaa Ia.

³ Teenei kote hakataakoto taatou i TeAtua nei teelaa e illoa taatou maa telani mate kerekere nipenaa TeAtua iloto naa mahi tana taratara.*

⁴ Abel ni tautari ki tana hakataakoto no hakaara ia naa mee e taukalleka iaa inaa mee Cain. Teenaa kotana hakataakoto i TeAtua naa teelaa ni hiihai ai TeAtua kiaa ia, i te aa, i TeAtua ni hiihai ki ana mee ni hakaara kiaa Ia. Niaaina maa Abel ku oti te mate raa, te tiputipu tana hakataakoto naa koi tarataraina i naa aso nei.*

⁵ Enoch ni see lavaa te mate i tana manava ni mau i TeAtua. A ia ni toa TeAtua ki te lani, teenaa see hai tama ni kite iaa ia. Te laupepa tapu raa e taratara maa te saaita Enoch seki toa are TeAtua ki telani raa, TeAtua ni hiihai ki ana sosorina.* ⁶ TeAtua e hiihai ki te tama e hakataakoto tonu kiaa Ia, teenaa te tama e hiihai maa ia ki au ki TeAtua raa, a ia ki mau tana manava maa TeAtua e noho mai maaoni i te lani aa ma ki oti ku kauake naa tuuhana naa tama e ssee ake kiaa Ia.

⁷ Noah ni hakataakoto ki naa taratara hakaapo ake TeAtua i naa vana ma ki oti ku ssura imuri, teelaa a ia seki kite. Te tama naa ni hakannoo ki naa taratara TeAtua nopenapena iloo tana vaka elasi teelaa ni hakassao ai a ia ma tana haanauna. Teenei kote hakataakoto Noah i TeAtua nei teelaa ni hakassaaina ai naa sosorina hakallika naa tama te maarama nei, teenaa Noah ni haia TeAtua maa se tama e tonu i aa ia ni hakataakoto tonu kiaa Ia.*

⁸ Teelaa kote hakataakoto Abraham i TeAtua raa teelaa ni lavaa ai Abraham te hakannoo ki TeAtua itana saaita kannaatia ki hano kite henua TeAtua ni purepure ake kiaa ia. Niaaina maa Abraham ni see iloa itana kina e hano raa, a ia ni hakannoo koi ki TeAtua no hano.* ⁹ Itana saaita ni noho maa se horau ite henua ni purepure ake TeAtua raa, a ia ni noho no hakataakoto tonu koi ki TeAtua.

A ia ni moemoe koi i naa tamaa hare kantis, e mee pee ko Isaac ma Jacob, naa tama ni kauake hoki te purepure naa TeAtua.*

* **10.37** Hab 2.3-4 (LXX) * **11.3** Gen 1.1; Ps 33.6,9; Jn 1.3 * **11.4** Gen 4.3-10 * **11.5** Gen 5.21-24 (LXX) * **11.7** Gen 6.13-22 * **11.8** Gen 12.1-5 * **11.9** Gen 35.27

10 Ite aa i Abraham ni noho kattari kite henua TeAtua ni hakatonu no hakatuu, teenaa se henua e pena ki tuu makattau hakaoti.

11 Niaaina maa Abraham ku matua aa Sarah kulaka ite ssao te ffine e haitama raa, Abraham ni sura koi tana tamariki, ite aa, i Abraham nitaaohi manava ki naa purepure TeAtua kiaa ia.✠

12 Niaaina maa Abraham ku tae iloo ki tana matua raa, aia nilavaa te hakatiri tana haanauna no tammaki iloo pee ko naa hetuu i te lani aa ma naa kerekere makkini i naa tahua vaatai.✠

13 Naa tama nei hakkaatoa ni mmate ma naa hakataakoto laatou i TeAtua, aa naa tama naa iaa ni see too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou. Naa tama naa ni kkite no fiafia i naa takkoto mmao mai naa mee naa. Teenaa naa tama naa ni ffuri no taratara maa laatou ni horau koi e nnoho ite kerekere nei.✠ 14 Naa tama e taratara peena raa e huriake maa laatou esessee se henua ki mee ma se ttino henua laatou. 15 Naa tama naa ni see nnoho ka mamannatu peena ki te henua laatou ni oomai. Ki mee maa naa tama naa ni mannatu kite henua naa raa, laatou nisse laatou ara kiahe.

16 Tevana iaa naa tama naa ni fiffai kisee henua e taukareka iaa, se henua ite lani. Teenaa TeAtua see napa maa Ia etaapaa naa tama naa ma se Atua laatou, ite aa iaa Ia ku oti te penapena hakaoti te henua naa tama naa.

17 Abraham ni usuhia tana hakataakoto i TeAtua ki hookii tana tama Isaac maa se mee aana e hakaara ki TeAtua itana saaita ni haaiteria TeAtua. Niaaina maa TeAtua ni kauake ana purepure ki Abraham raa, Abraham ni hakaara tana tama raa ki TeAtua.✠ 18 Aa TeAtua iaa ni mee ake peela kiaa ia, "Too haanauna ni purepure atu nau raa ma ki hakatiri iho i Isaac."✠ 19 Abraham ni maanatu maa TeAtua ma kilavaa te hakamasikeria a Ia Isaac, teenaa te mee nei e mee maa Abraham ni toomai tana tama naa i te mate.

20 Teelaa ko te hakataakoto Isaac i TeAtua raa teelaa ni purepure ake ai Isaac ki Jacob ma Esau ilaaua ma ki haia hakaraaoina TeAtua imuri.✠

21 Teelaa ko te hakataakoto Jacob i TeAtua teelaa ni huriai aia no hakatapu naa tamalliki Joseph raa itana saaita ni taupiri ki mate. Te saaita naa raa, Jacob ni hakapare iaruna tana tokotoko, teenaa lotu iloo ki TeAtua.✠

22 Teelaa ko te hakataakoto Joseph i TeAtua raa teelaa, itana saaita ni taupiri ki mate raa, ni taratara ai aia ite ara naa tama i Israel raa ki mee ki tana haitino ite saaita laatou e hakattaha i Egypt.✠

23 Teelaa ko te hakataakoto naa maatua Moses i TeAtua raa teelaa ni huuina ai laaua Moses inaa marama e toru itana saaita ni haanau mai. Laaua ni kkite maa te tamariki raa e tiputipu taukareka, teenaa ki see mattaku ai laaua te sahe naa taratara te tuku.✠

24 Teelaa ko te hakataakoto Moses i TeAtua raa teelaa, itana saaita ni matua raa, aia ni see hiihai maa ia e haia ma se tamariki te tama ffine te ttuku ite henua naa.✠ 25 Aia ni hiihai maa ia ki hakallono isu ma naa tama TeAtua; aia ni see hiihai maa ia ki hakahiahia tana tamaa saaita ma te tiputipu see tonu. 26 Aia ni hakatuu peela ma kimee maia e hakanaparia iaa ia e tautari kite Mesaea raa, e taukareka iaa inaa mane katoo i Egypt, teenaa iaa ia ettoka are ki tana tuuhana ma ki kauake TeAtua imuri.

✠ 11.11 Gen 18.11-14; 21.2 ✠ 11.12 Gen 15.5; 22.17; 32.12 ✠ 11.13 Gen 23.4; 1 Chr 29.15; Ps 39.12 ✠ 11.17 Gen 22.1-14 ✠ 11.18 Gen 21.12 ✠ 11.20 Gen 27.27-29,39-40 ✠ 11.21 Gen 47.31 (LXX); 48.1-20 ✠ 11.22 Gen 50.24-25; Ex 13.19 ✠ 11.23 Ex 2.2; 1.22 ✠ 11.24 Ex 2.10-12

27 Teelaa ko te hakataakoto Moses i TeAtua raa teelaa ni see matakua ai aia ite ttuku Egypt no hakataha ia ite henua naa. Aia ni see hiihai maa ia e ahe, ia aia e mee maa ia nikite i TeAtua, te tama see kiitea ki te karamata. 28 Teelaa kotana hakataakoto i TeAtua naa teelaa ni mee ake ai aia ki te kanohenua Israel raa ki mee te Kaikai te Pasova aa ku tapi te ttoo raa i naa tootoka laatou ki see taia naa tamalliki mua laatou raa te Ensol te Mate.*

29 Teelaa kote hakataakoto naatama i Israel i TeAtua raa teelaa nilavaa ai naa tama naa te hakahiti te 'Red Sea', e mee pee kolaatou e sassare vaaruna te kerekere epakupaku, teenaa te saaita naa tama i Egypt raa ni mee ma ki hakaffiti ake laatou raa, naa tama naa ni mallemo hakkaatoa.*

30 Teelaa kote hakataakoto naatama i Israel i TeAtua raa teelaa ni maoha ai te hiri e aareha i Jericho ite saaita naa tama naa ni sare aareha te matakaina naa i naa aso e hitu.*

31 Teelaa kote hakataakoto te ffine haihuri Rahab i TeAtua raa teelaa ni see lavaa ai aia te taia hakapaa ma naa tama ni see hakannoo ki TeAtua, ite aa, ia aia ni hakauruhia aia naa tama i Israel kiloto tana hare, te saaita naatama naa ni oo ake notokatoka seemuu i te henua naa.*

32 Eaa? Nau kitaratara hoki iaaraa tama? Nau see hai saaita kitaratara atu nau i Gideon, Barak, Samson, Jefta, David, Samuel, aa ma naa pure TeAtua.*

33 Teelaa kote hakataakoto naatama i Israel i TeAtua raa teelaa nilavaa ai naa tama naa te taia laatou naa tama iaaraa henua. Naatama naa ni roorosi hakaraaoi loo ki naa kanohenua naa, teenaa laatou ni too naa mee TeAtua ni pure pure ake kilaatou. Naa pukua naa laion raa ni puuia naa tama naa,* 34 naa ahi e ura kkava raa ni tinaia laatou, aa laatou ni see lavaa te taia ki naa paraamo a ka mmate. Naa tama naa ni matanaennae, tevana ia a laatou ni oo no haimmahi; naa soldia naa henua e mmao raa nilavaa naa tama naa te taia.*

35 Teelaa kote hakataakoto naa haahine i TeAtua raa teelaa nilavaa te hakamasikeria ai naa hareakina laatou raa i te mate.

Aaraa tama ni see fifai maa laatou ki hakassaoria raa, naa tama naa ni tiiake koi ma ki taia a laatou ki mmate kilavaa laatou te massike ki te ora e taukareka.* 36 Aaraa tama laatou ni taussuaina ka sarua, aa aaraa tama e saisaitia ki naa seni no karapusina.* 37 Naa tama naa ni tauatia ki naa hatu; aaraa tama ni tuutia no mmotu iloto ttonu; aaraa tama ni taia ki naa paraamo a. Naa tama naa ettara ki naa kiri naa sipsip ma naa gout; naa tama naa ettaka see hai mee, e hai haaeoina, aa e mee pakavaina.* 38 Naa tama naa see tau te nnoho ite maarama nei; naa tama naa ni sassare huri ma ko naa horau vaaroto mouku, i arua naa tama a mouna, iloto naa rua i naa vasi naa mouna, aa vaaroto naa rua i te kerekere.

39 Naa tama nei ni hakanauria iloo inaa hakataakoto laatou i TeAtua, tevana ia a laatou ni see hai mee ni too inaa mee TeAtua ni pure pure ake. 40 Ite aa, TeAtua ni mee tana mee e taukareka ki mee ki taatou, teenaa te hakataakoto TeAtua raa e mee maa naa tama naa ettari koi ki taatou ki haka kaatoaina naa ora taatou hakapaa ma naa tama naa.

* 11.28 Ex 12.21-30 * 11.29 Ex 14.21-31 * 11.30 Josh 6.12-21 * 11.31 Josh 2.1-21; 6.22-25 * 11.32 Judg 6.11-8.32; 4.6-5.31; 13.2-16.31; 11.1-12.7; 1 Sam 16.1-1 Kgs 2.11; 1 Sam 1.1-25.1 * 11.33 Dan 6.1-27 * 11.34 Dan 3.1-30 * 11.35 1 Kgs 17.17-24; 2 Kgs 4.25-37 * 11.36 1 Kgs 22.26-27; 2 Chr 18.25-26; Jer 20.2; 37.15; 38.6 * 11.37 2 Chr 24.21

12

TeAtua taatou Tamana

¹ Taatou iaa e ttaka ma te loपो tama e hakaēa i naa hakataakoto laatou. Teēnaa taatou ki tiiake naa mee e ppui mai i naa hakataakoto taatou aa ma naa haisara e hakaviisia ai taatou, aa taatou ku uu naa kauae taatou no ffuro ite haiva TeAtua etuku. ² Taatou ki ttoka tonu ki Jesus, te tama e mau ai naa hakataakoto taatou i te kaamata no tae ki te hakaoti ana. A Ia ni see mataku maa i aa Ia ku tuukia ki te kros. A Ia ni see maanatu maa Ia ma ki hakanaparia i aruna te kros, ite aa i aa Ia ni hakataakoto tonu ki tana saaita ma ki hiahia imuri, aa teēnei a Ia ku noho i te vasi hakamaatau i te nohorana TeAtua.

³ Kootou hakatuuake ki naa haēo ttama naa ni uru; kootou hakatuu ki te lotoffaēo naa tama haisara raa iaa Ia. Teēnaa kootou ki see paretino no tiiake naa hakataakoto kootou i TeAtua. ⁴ Kootou maraa e hakappuru iloo ki see lavaa kootou naa mahi te haisara, tevana iaa kootou ni see tauppiri ki mmate i naa vana kootou e mee naa. ⁵ E aa? Kootou ku ssiri koi i naa taratara hakauaua ake TeAtua ki kootou, naa tama e mee ma ni tamalliki aana?*

“Taku tama, hakannoo ki naa akonaki TeAriki ekauatu, aa koe ki see mei i too saaita e nutua a Ia.

⁶ TeAtua e hakattonu naa tama katoo e llee ai tana manava, aa e hakkaitoa naa tama katoo e tauhia a Ia maa ni tama aana.”

⁷ Te saaita kootou e hakkaitoaina TeAtua raa, kootou ki illoa maa kootou e haia peēnaa i kootou ni tamalliki TeAtua. Naa tamalliki katoo maraa e hakkaitoaina naa tammana laatou anii? ⁸ Ki mee maa kootou see hakkaitoaina pee ko ana tamalliki raa, teēnaa e mee maa kootou sei ni tamalliki aana maaoni; kootou naa ni huivao koi. ⁹ Taatou hakkaotoa e hakkaitoaina naa tammana taatou ite maarama nei, teēnaa taatou e tuku atu koi ki laatou. Eaa? Kootou see mannatu maa taatou ki tuku atu hoki peēnaa ki taatou Tamana i telani ki ora hakaoti taatou? ¹⁰ Taatou ni hakkaitoaina naa tammana taatou i te maarama nei i te tamaa saaita koi, ilaatou e mannatu maa e tonu; TeAtua iaa e mee peēnaa kikaumai se taukareka ki taatou, teēnaa ki ttapu naa ora taatou pee ko Ia. ¹¹ I te saaita taatou e hakkaitoaina raa, taatou e mee maa taatou ki nnoho hakaaroha, teēnaa maa taatou ki see fiafia. Ki muri raa naa tama ni akonakina peēnaa raa ku kauake te ora e tonu.

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo

¹² Kootou kissau naarima e matanaēnae kootou naa aa kootou ku hakamakkaa naa turi kootou e poreppore naa!* ¹³ Sassare tonu ki naa saarena e ttonu ki see hakallika naa vae naa tama see lavaa te sassare; tevana iaa naa vae naa tama naa ki taukalleka.*

¹⁴ Kootou mee ki nnoho hakaraaōi kootou ma naa tama hakkaotoa, aa kootou ku mee ki ttaka kootou ma te tiputipu e tapu, ite aa, see hai tama i kootou ma ki kkite i TeAriki ki mee maa kootou see nnoho hakaraaōi peēnaa. ¹⁵ Kootou mmata ki see ffuri kootou no tiiake telaōi TeAtua. Kootou mmata ki see mee kootou ma ko naa laakau e mmara teelaa e ssomo no mee aaraa laakau no hakallika.* ¹⁶ Kootou mmata ki see hai huri kootou ka see illoa telotu pee ko Esau, te tama ni sui ana kaikai raa ki ana kerī i aa ia ko te tama matua.* ¹⁷ Kootou e illoa maa ki muri raa a ia ni hiihai maa tana tamana raa ki huri ake no hakatapu iaa ia; aara nei a ia ni kerekereia ka hano. Niaaina

* **12.5** Job 5:17; Prov 3:11-12 (LXX) * **12.12** Is 35:3 * **12.13** Prov 4:26 (LXX) * **12.15** Deut 29:18 (LXX) * **12.16** Gen 25:29-34

maa ia ni mate hakaoti i ana taniraa, a ia ni see lavaa te too tana mee nisse naa.✠

¹⁸ Kootou nisee oomai kite mouna etuu ite kerekere nei, te laa e ura kkava, e takoto pouuri, aa etuu tana sisiai, pee ko naa tama i Israel raa ni mee i te Mouna Sinai, i te saaita TeAtua ni kauake ana Loo. ¹⁹ Naa tama naa ni llono i naa iri te puu ka llono laatou i naa taratara ake te reo. Ite saaita naa tama naa ni llono ite reo raa, naa tama naa ni ttani i laatou ni see hii hakannoo.✠ ²⁰ I te aa, i laatou see hii hakannoo kite taratara e kauake peelaa, “Ki mee hoki iloo ma se manū e paa i te mouna naa, te manū naa ki tauatia ki mate.”✠ ²¹ Naa vana ni ssura i te kina naa ni hakamataku iloo, teenaa ki taratara Moses peelaa, “Nau e porepore i taku mataku!”✠

²² Kootou ia ku oomai kite Mouna Saion, te henua te Atua e ora, te Jerusalem telani ma tana simata ensol. ²³ Kootou ku oomai kite kuturana hakahiahia naa tamalliki mua TeAtua, naa tama e mee naa inoa laatou e sissia itelani. Kootou ku oomai ki TeAtua, te tama e hakatonutonu naa tama hakkaatoa. Aa kootou ku oomai ki naa aitu naa tama taukalleka ku mee no kaatoa naa ora laatou. ²⁴ Kootou ku oomai ki Jesus, te tama ni hakatonu te taratara hakamaatua hoo TeAtua, aa kite ttoo te laa e uii naa haisara; teenaa seai ko te ttoo e tanitani ki kauake tana sui, pee ko te ttoo Abel.✠

²⁵ Kootou mmata hakaraaoi iloo ki see sahea kootou te tama e taratara atu ki kootou. Naa tama ni sahea laatou naa taratara TeAtua i te kerekere nei nisee ssao. Eaa? Taatou e maanatu maa taatou ma ki ssao ki mee maa taatou e sahe naa taratara te tama e taratara iho itelani?✠ ²⁶ Te kerekere raa ni ue ite saaita te reo raa ni taratara iho, te vana ia te saaita nei a Ia e taratara peelaa, “Nau maki ue hoki te kerekere nei hakapaa ma telani.”✠ ²⁷ Te saaita TeAtua e mee maa ‘hoki’ raa, a Ia e mee maa naa mee katoo i te kerekere nei ma ki uettia, teenaa ki takkoto koi naa mee te laa see lavaa te uettia.

²⁸ Taatou ki fiafia i taatou e too te nohorana te laa see lavaa te uettia. Taatou ki fiafia no lotu hakamaaoni iloo i TeAtua itana ara e hiihai; ²⁹ ite aa, te Atua taatouraa e mee ma seahi ettuni te tama ki mate hakaoti.✠

13

¹ Kootou ki manava laa oi peenaa inaa taaina ma naa kave kootou.

² Hakamaarona lokoi ki hakauru naa tama kootou see illoa raa ki naa hare kootou. E mee aaraa tama ni hakauru naa ensol raa ki naa hare laatou, aa laatou ia nisee illoa maa teenaa ni ensol.✠

³ Hakamaarona inaa tama emmoe inaa hare karapusi, e mee pee ko kootou e karapusi hakapaa. Hakamaarona inaa tama e hakallono isu, e mee pee ko kootou e hakallono isu hoki ma ko laatou.

⁴ Kootou katoo ki mmata i te aavvana raa teenaa se vana hakamaatua. Naa hai aavvana raa ki takka hakapaa ka fifai ki laatou. TeAtua ma ki hakatonutonu naa tama i laatou e ffuri no hai huri ma naa aavvana aaraa tama.

⁵ Kootou mmata ki see kaimannako kootou kite mane; kootou ki tau koi ma te kooina e nnoho ma kootou. TeAtua ni mee peelaa, “Nau ma ki see masike no tere i kootou; kootou ma ki see tiiake nau ki nnoho soko kootou.”✠

✠ **12.17** Gen 27.30-40 ✠ **12.19** Ex 19.16-22; 20.18-21; Deut 4.11-12; 5.22-27 ✠ **12.20** Ex 19.12-13 ✠ **12.21** Deut 9.19 ✠ **12.24** Gen 4.10 ✠ **12.25** Ex 20.22 ✠ **12.26** Hag 2.6 (LXX) ✠ **12.29** Deut 4.24 ✠ **13.2** Gen 18.1-8; 19.1-3 ✠ **13.5** Deut 31.6,8; Josh 1.5

6 Taatou ki taratara see kkapo peelaa:☆

“TeAtua e tokonaki kiaa nau, nau ma ki see matakū.

Se aa naa tama te maarama nei e lavaa te mee kiaa nau?”

7 Hakamaarona i naa hakamau kootou imua, naa tama ni hakaēa atu naa taratara TeAtua. Kootou mannatu ake ki te ssao laatou ni ttaka i te maarama nei no mmate, a kootou ku tautari ki naa tiputtipu laatou.

8 Te tiputipu Jesus Christ seelavaa te huri; tana tiputipu i te aso raa, te aso nei, aa inaa aso hakkaatoa essaukoi. 9 Kootou mmata ki see hurisia naa manava kootou naa akonaki kootou ni see illoa imua. Etaukareka maa naa ora kootou ki haimmahi e hakatahito i te laaoi TeAtua, teenaa ki see mee maa kootou e tautari ki naa ppui naa kaikai; naa tama e tautari ki naa ppui naa ni seai iloo naa vana laatou ni taunai i naa ppui naa.

10 Naa maatua e heheuna iloto te kina naa Jew eloturaa epuia naa loo raa ki see kaina laatou naa mee e hakaara i aruna te olta taatou.

11 Naa Maatua Hakamau naa Jew raa e toomai te ttoo naa manu raa ki te Uta e Tapu raa ki hakaara ki uiia naa haisara te henua; naa haitino naa manu raa iaa etuunia laatou ihaho i te kina laatou ennoho.☆

12 Teenaa kote vana Jesus ni mate hoki itaha Jerusalem, teenaa ki lavaa te huua naa haisara te henua ki tana tino ttoo. 13 Teenaa taatou ki oo atu kiaa Ia i taha te kina te henua e nnoho no mee ki nnapa taatou hakapaa maa Ia. 14 I te aa itaatou see hai henua e takoto hakaoti i te kerekere nei; taatou e ssee ki te henua teelaa ma ki sura iho imuri.

15 Taatou ki hakanau peenaa i TeAtua i te kau saaita iloto te inoa Jesus, ki mee maa teenaa te mee taatou e hakaara ki TeAtua ki naa maaisu taatou i naa taratara taatou maa Jesus ko TeAriki. 16 Kootou hakamaarona kisosorina taukareka kootou ka tokonaki ki telaa tama, i te nei ko te mee taatou e hakaara teelaa e hiihai ai TeAtua.

17 Hakannoo ki naa hakamau kootou. Naa tama naa see illoa te hakamarolloo i naa roorosi laatou ki naa ora kootou, i te aa, ilaatou ma ki hakaari ake ki TeAtua inaa heuna laatou ni mee. Ki mee maa kootou e hakannoo ki naa tama naa, naa tama naa ma ki heheuna ma te fiafia; aa ki mee seai, naa tama naa ma ki heheuna hakaaroha, teenaa kootou ma ki see tokonakiria naa tama naa.

18 Kootou ki taku peenaa ki tokonaki mai TeAtua ki maatou. Maatou e illoa maa naa hakataakoto maatou e mallama, i maatou e fiffai maa maatou ki mee naa vana ettonu inaa saaita hakkaatoa. 19 Aa nau e hiihai maa kootou ki taku hakappuru ki mee mai TeAtua ki hanatu nau ki kootou i naa aso nei koi.

20 TeAriki Jesus e mee pee kotetama e roorosi naa sipsip, a Ia ni hookii tana tino ttoo ki tino te taratara hakamaatua TeAtua teelaa e takoto hakaoti, teenaa a Ia ni hakamasikeria TeAtua i te mate. TeAtua kotetama e mee kootou ki nnoho hakaraaoi, 21 teenaa a Ia e lavaa te haia a Ia te tiputipu e taukareka raa ki haimahi iloto naa ora kootou, ki lavaa kootou te tautari hakaraaoi ki tana hiihai. Iloto naa heuna Jesus raa, taatou e haia a Ia ki toa taatou naa sosorina kaatoo aana e hiihai. Teenaa taatou katoo e lavaa te hakanau iaa Ia i te kau saaita katoo! Amen.

Naa taratara hakaoti

22 Aku taaina. Kootou hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara nei; taku pas e sissii nei seai se pas e huarooroa.

²³ Nau e hiihai maa kootou ki illoa maa taatou taina Timothy ku oti te hanaa i te hare karapusi. Kimee maa ia e vave taemai, maaua ma ki oo atu hakapaa ki kootou.

²⁴ Kauatu naa purepure maatou nei ki naa hakamau kootou ma naa tama katoa telotu. Naa taaina taatou ennoho i Italy raa e purepure atu ki kootou.

²⁵ Te Atua ki mmata ake hakaraaoi ki kootou hakkaatoa.

JAMES TE PAS JAMES TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas James etakkoto tekau taratara akonaki teelaa e sissii ki “naatama hakkaatoa TeAtua ettaka masseu ki naa kina katoo i te maarama nei”. Te tama e sissii te pas nei e taratara hakaraaooi loo ki mallama ana akonaki i naa tiputipu ma naa sosorina te tama elotu. Aia etaratara itekau vana pee kote nnoho hai mane aa te nnoho hakaaroa, naa usuhia te tama ite vana e hakallika, te sosorina e taukareka, te maanatu hakallika i telaa tama, te hakataakoto te tama i TeAtua ma ana sosorina, tetaratara ki tetaratara e kee, te atamai maaoni, te hakatauttau ma aaraa tama, te manava e ahu ma te manava e taka seemuu, te hakatonutonu aaraa tama, te manava hikkahi, te noho e noho hakalavatoa, aa naa taratara i naa taku te tama.

Te pas nei e taratara hakaraaooi loo maa te hakataakoto te tama i TeAtua ki hanotonu ma ana sosorina, i teenaa ko naa tiputipu te tama elotu maaoni.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1

Te lotu ma te atamai maaoni 1.2–8

Te nnoho hai mane ma te nnoho hakaaroa 1.9–11

Kootou mmata ki see usuhia kootou ni vana e hakallika 1.12–18

Hakannoo ki te taratara no hakasura te tiputipu e tonu 1.19–27

Kootou ki see hirihiri tama 2.1–13

Te lotu te tama ma ana sosorina 2.14–26

Te tama e lotu ki hakamattoni ana taratara 3.1–18

Te tama e lotu ma naa tiputipu te maarama nei 4.1–5.6

Te kau akonaki 5.7–20

¹ A nau James, se tama e heheuna maa TeAtua, aa maa TeAriki Jesus Christ.*

Nau e sissii atu te pas nei ki kootou, te kanohenua TeAtua ettaka masseu ki naa kina katoo i te maarama nei.

Te lotu ma te atamai maaoni

² Akutaaina ma akukave nei. Kootou ki fiafia inaattiri kootou i te kau haao. ³ I te aa i kootou e illoa maa naa haao naa e hahaite te haimahi naa hakataakoto kootou i TeAtua. Saaita naa hakataakoto kootou naa ma ki ttipu ake no haimmahi raa, kootou ma ki lavatoa te nnoho ma naa haao naa. ⁴ Kootou ki hakalavatoa te nnoho ma naa haao naa, ki see usuhia kootou no mee telopovana see ttonu, ki ttonu kootou aa ki kaatoa naa ora kootou. ⁵ Aa ki mee maa se tama i kootou see atamai, aia ki taku ki TeAtua, i TeAtua ma ki kauake te atamai naa. I te aa, i TeAtua se tama e kaimaarie. A Ia e hookii vare ki naa tama katoo e kainnoo ake. ⁶ Tevana iaa, i too saaita e taku raa, koe ki illoa maa naa mee au e kainnoo naa ma ki kauatu TeAtua. Koe seai loo ki mamaanatu tammaki maa o mee naa ma ki hainattaa te kauatu. Tama e mamaanatu tammaki raa e mee pee ko naa hakahua naa peau ite moana i naa oko te matani. ⁷⁻⁸ Naa tama peena, teenaa seelavaa te hakatonu naa mannatu laatou aa see illoa maa laatou ki mee peehea; naa tama naa ki see mannatu maa laatou ma ki too ni mee maa laatou i TeAriki.

* 1.1 Mt 13.55; Mk 6.3; Acts 15.13; Gal 1.19

Naa tama e hai mane ma naa tama e nnoho hakaaroha

⁹ Naa tama telotu e nnoho hakaaroha raa ki fiafia ite saaita laatou e hakassuratia TeAtua maa laatou nitama e hai hekau. ¹⁰ Aa naa tama telotu e hai hekau raa ki fiafia ite saaita laatou e hakassuratia TeAtua maa laatou nitama e nnoho hakaaroha. Ite aa, naa tama e hai hekau raa ma ki maaoha no mmate pee ko naa laakau vao. ¹¹ Telaaraa esopo ake ma te vvela notuunia naa laakau essomo, teenaa naa kaute naa laakau naa makimmate no maaoha kilaro, aa te tiputipu e hakaoti manava naa kaute naa ku sei. Peelaa hoki naa tama e hai hekau raa ma makimmate inaa sassare laatou ka mee naa heuna laatou.✠

Naa hakataakoto taatou i TeAtua ma ki haaiteria

¹² Naa tama e hakataakoto tonu i TeAtua inaa saaita laatou e haaiteria raa, laatou ki fiafia. Saaita laatou ku oti te haaiteria raa, laatou ma ki suia TeAtua ki tana ora ni purepure ake ki naa tama e laaoi iaa Ia. ¹³ Ki mee te henua e haaiteria ni haao peenaa, laatou ki see mee ni taratara maa laatou peelaa, "Nau e haaiteria TeAtua." Sei. Ite aa, TeAtua see lavaa te haaiteria te vana e hakallika, aa tana tino see iloa te haaitetama. ¹⁴ Tevana iaa te henua ma ki usuusuhia ite saaita laatou e ffuri no mee naa vana hakallika e oti manava ai laatou. ¹⁵ Teenaa naa vana hakallika e oti manava ai laatou naa ma ki oo ake no llasi ka hakassura naa haisara, aa te saaita naa haisara naa e oo ake no llasi, teenaa te mate ma ki sura.

¹⁶ Akutaaina ma aku kave nei, kootou mmata ki see hakarereesia kootou. ¹⁷ Tekau mee etaukalleka taatou essuramai itelani. Teenaa ni mee e omai i TeAtua, tetama ni hakamaasina naa lamu telani. A la see iloa te hurihuri ni vana maana ma ki hakapouritia taatou. ¹⁸ Itan tino hiihai, taatou ni hakaoratia a Ia iloto naa mahi te taratara maaoni, kinnoho taatou pee ko ana tama mua i ana mee kato ni penapena.

Hakannoo ki naa taratara TeAtua

¹⁹ Akutaaina ma aku kave nei. Kootou ki illoa maa naa tama kato ki hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara e kauake, tevana iaa laatou ki see osoo taratara ka palilliri naa maaisu laatou, aa laatou ki see lolloto nauhie. ²⁰ Ite aa, te saaita te tama e loto raa, a ia ma ki see lavaa te hakasura te tiputipu etonu TeAtua e hiihai. ²¹ Teenaa kootou ki tiiake naa sosorina e kerekere kootou e hakamannani naa. Kootou ki tiiake hoki naa sosorina tippua kootou e mee naa, aa kootou ku tuku ki naa vana TeAtua. Kootou ku toa kootou naa taratara TeAtua e ppono kiloto naa hatumanava kootou, i kootou ma ki lavaa te hakasaoria naa taratara naa.

²² Kootou see mee maa kootou e hakannoo koi killono kootou i ana taratara; kootou ki tautari hoki ki naa taratara naa. Kootou see hakallesi ki kootou soko kootou. ²³ Ttama e hakannoo koi ki naa taratara aa see tautari ki naa taratara naa raa, emee pee ko te tama ettoka ite mmata raa ki kite ia i ana tiputipu. ²⁴ Aa i tana saaita ni hakataha i te mmata raa, a ia ku ssiri hoki i ana tiputipu. ²⁵ Tevana iaa, te tama ettoka hakaraaoi ki ilotia a ia naa Loo TeAtua e hakasao tetama raa, ttama naa ma ki haia hakaraaoina TeAtua i ana vana kato emee. Ite aa, iaa ia e hakannoo hakaraaoi iloo ki naa Loo naa. A ia see mee maa ia e hakannoo koi aa ma ki oti ku ssiri, sei. A ia maraa e tautari ki naa Loo naa.

✠ 1.11 Is 40.6-7 (LXX)

²⁶ E hai tama i kootou e maanatu maa ia se tama e lotu? Ki mee koe see roorosi hakaraaoi too maaisu, taau naa seai selotu maaoni, aa koe naa ku hakareeresi kiaa koe soko koe. ²⁷ Te lotu Te Atua Tamana e vana maa te lotu e matahua aa e maaoni raa e tiputipu peenei: Taatou ki tokonaki ki naa tamalliki ku oti te mmate naa maatua laatou aa ma naa puruna haahine ki see nnoho hakaaroha laatou. Taatou ki roorosi hoki ki see usuhia taatou no mee naa vana see ttonu te maarama nei.

2

Kootou ki see hirihiri maa ni tama kootou e fiffai

¹ Aku taaina ma aku kave nei. I kootou ni tama e hakatina i Te Ariki taatou Jesus Christ, Te Ariki haimahi, kootou ki see hirihiri maa ni tama kootou e fiffai aa ma aaraa tama iaa kootou see fiffai. ² Ki mee maa see tama e hakao tanakasana etaavimmaha aa euru ki naa hekau taukalleka e uru atu ki lotu te hare lotu kootou, aa telaa tama see hai mane e hakao ki naa hekau e hakallika e uru atu hoki ki lotu te hare lotu kootou naa. ³ Ki mee kootou e anaana koi ki te tama haimane raa no vanaake kiaa ia peela, “Kau no noho i te tuai e taukareka nei,” aa kootou iaa e ffuri atu ki telaa tama no vanaake peela, “Tere no tuu mai peela, seai koe ku noho kite kerekere ilaro,” ⁴ teenaa kootou essara i kootou e hirihiritama, aa kootou hoki ku hakatonutonu ki naa manava e takahitihiti kootou.

⁵ Aku taaina nei, kootou hakannoo mai! Te Atua ni hiri naa tama e nnoho hakaaroha i te maarama nei ki illoa hakaraaoi iloo iaa Ia, aa ki nohoria laatou te nohorana telaa ni purepure ake Ia ki naa tama e laaoi iaa Ia. ⁶ Tevana iaa naa tama e nnoho hakaaroha raa see haia hakaraaoina kootou. Ko ai naa tama maraa e oo atu no mee pakavaina kootou ka taakina kootou ki te koti? Teenaa ko naa tama naa, naa tama e hai hekau! ⁷ Teenaa ko laatou naa e tuku haaeoina laatou te inoa taukareka Te Ariki kootou.

⁸ Naa vana kootou e mee raa ma kittingu ki mee kootou e tautari kite Loo Te Nohorana Te Atua, telaa e hakatuu iho iloto te Laupepa Tapu, “Manava laaoi i telaa tama pee ko koe e manava laaoi iaa koe soko koe.”* ⁹ Ki mee kootou e hirihiri maa ni tama kootou e fiffai aa ma ni tama kootou see fiffai, kootou naa ku ssara. I te aa, i kootou ku sahea kootou te Loo e taratara i te tiputipu naa. ¹⁰ Ttama esahea aia se Loo tokotasi raa, aia naa esahea aia naa Loo raa hakkaatoa. ¹¹ I te aa, tetama ni mee tana Loo peela, “Kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama,” teenaa ko ia naa hoki e mee tana Loo peela, “Kootou see taatama.”* Niaaina maa koe see hai huri ma te aavana telaa tama, koe naa esahea a koe naa Loo Te Atua, iaa koe e taatou naa no mate. ¹² Kootou ki taratara ka sosorina pee ko naa tama e illoa ma ki oti laatou ku hakatonutonusia naa Loo te laa e mee ki hakassaoria taatou. ¹³ Te Atua ma ki see sura te manava aroha i tana saaita ma ki hakatonutonu te tama ni see manava aroha i telaa tama. Naa tiputipu te manava e aroha i te tama elaka i aruna te manava e hakatonutonu te tama.

Sosorina tautari ki naa hakataakoto kootou i Te Atua

¹⁴ Aku taaina ma aku kave nei. Se aa e taukareka ki mee te henua e taratara maa laatou e illoa hakaraaoi iloo i Te Atua, aa naa sosorina laatou iaa ekkee? Laatou ma ki lavaa te hakassaoria peehea te illoa laatou naa? ¹⁵ Ki mee maa telaa ni taaina ma ni kave kootou ettaka see hai hekau aa see hai kaikai kikkai. ¹⁶ Se aa

* 2.8 Lev 19.18 * 2.11 Ex 20.13,14; Deut 5.17,18

e taukareka i too taratara e pesi atu ki laatou peelaa, “Te aso taukareka! Hakao nikkahu matoru kisee makallii kootou aa kootou kukkai kipposu kootou!” aa kootouiaa seekauake nimee maa laatou kinnoho taुकalleka laatou? ¹⁷ Nau e taratara atu raa ko te tiputipu te hakataakoto naa. Ki mee kootou e hakataakoto vare koi i TeAtua aa kootouiaa see tautari ki naa hakataakoto naa, teenaa te hakataakoto kootou i TeAtua naa e mate.

¹⁸ E mee tetama ma kitaratara peelaa, “Tetama elotu i TeAtua aa telaa tama esosorina taukareka.” Nau e hakahe atu taku taratara peenei, “Hakaari mai ki iloa nau maa tetama raa elotu peehea maa ia setama e sosorina hakallika? Nau iaa ma ki hakaari atu ki iloa koe i naa tiputipu takulotu i TeAtua i aku sosorina.” ¹⁹ Koe e illoa maaoni maa teelaa se Atua koi tokotasi? Taukareka! Naa tippua raa hoki ettaka ma te iloa naa, teenaa e ppare ai laatou i naa mattaku laatou. ²⁰ Te vvare! Koe e hiihai maa nau e hakaari atu kiaa koe maa te lotu te tama teelaa see hakasoaina ana sosorina raa, teenaa se lotu e mate? ²¹ Kootou hakatuu ki Abraham. Tana ora ni hakatonu peehea maa TeAtua? Teenaa koi ana sosorina tautari ki tana hakataakoto i TeAtua i tana saaita ni hookii tana tamariki, Isaac, i aruna te olta. ²² Koe see kite i naa hakauu naa mee e lua nei hakapaa? Naa hakataakoto taatou i TeAtua e hakattino ki naa sosorina taatou. ²³ Te Laupepa Tapu raa e taratara maaoni peelaa, “Abraham nilotu maaoni i TeAtua, teenaa aia ni haia TeAtua ma setama etonu iaia elotu maaoni.” Aa teenaa Abraham nitaapaa ma sessoa TeAtua. ²⁴ Aa teenaa, kootou nei ku illoa. Naa ora taatou e ttonu i taatou e sosorina tautari ki naa hakataakoto taatou i TeAtua, see mee maa i naa hakataakoto koi taatou.

²⁵ Te ara naa ni sura hoki i Rahab, te ffine hai huri. Tana ora ni tonu maa TeAtua iaia ni hakamuunia aia naa tama haka Israel ni oo ake no tokatoka seemuu ite henua naa, aa ki oti raa hakasoria iloo aia naa tama naa i telaa ara. ²⁶ Aa teenaa, te haitino e moe seai tana manu raa, teenaa se haitino e mate. Peelaa hoki te hakataakoto te tama i TeAtua teelaa see hakasoaina naa sosorina e taुकalleka raa, se hakataakoto e mate.

3

Hakamattoni naa taratara kootou

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou see mee maa kootou hakkaatoa ki heheuna maa nitisa. Kootou e illoa maa te hakatonu maatou naa tisa raa ma ki toe ia iaaraa tama. ² Taatou hakkaatoa maraa e hakassara naa vana taatou. Tevana ia te tama see hakassara ana taratara raa, teenaa kotetama etonu aa e iloa te roorosi i tana haitino hakkaatoa. ³ Taatou maraa e hakao te tamaa katana ite maaisu te hos raa kilavaa te paarea taatou te hos naa ki tere ki naa kina taatou e fffai. ⁴ Kootou hakatuu hoki i naa hurohuro naa vaka ellasi. Niaaina maa te hui te vaka naa e tere iloto naa matani ellasi raa, te vaka naa e lavaa koi te hakaraaua te tinohiti te vaka naa ki te tamaa hoe. Te hui te vaka naa ma ki tere koi ki naa kina te tinohiti te vaka naa e hiihai. ⁵ Te arero te tama e mee peenaa. Te tamaa arero naa e lavaa iloo te ahu ki naa vana hakamattaku.

Kootou hakatuu i naa lavaa te hui te vao te tuunia te tamaa maramara ahi no vela hakkaatoa. ⁶ Te arero raa e mee ma se ahi. Teenaa se mee iloto naa haitino taatou e lavaa te hakakoro te kau vana see ttonu ki hakallika taatou. Naa ora taatou nei e lavaa

te seua te ahi e takoto inaa arero taatou, teenaa ko te ahi e sura mai i te ahi eura see mate. ⁷ Tekau manu vao e kaittama, naa manu e lellere, naa manu e torotoro i te kerekere aa ma naa ika i te moana, ku oti te haia naa tama te maarama nei kittara, aa e lavaa hoki laatou te anaanaria kittara. ⁸ Tevana iaa see hai tama ku oti te lavaa te haia aia te arero kitara. Te arero te tama e ssuke tekau vana hakallika aa see ilotia taatou te haia kitara, aa te tama e lavaa te mate iaaia. ⁹ Taatou e taratara hiahia ki Te Ariki taatou ma te Tamana ki naa arero taatou. Iaa taatou e ffuri hoki no sasaakiria taatou naa tama Te Atua ni penapena ki tiputtipu ma ko la ki naa arero naa koi. ¹⁰ Naa taratara hiahia ma naa taratara haaeo e ssura iho i te maaisu naa koi. Aku taaina ma aku kave nei, te mee naa ki see sura i kootou. ¹¹ See hai sao e ppuna ake te vai e vai ttoro ma te vai e vai ssaa hakapaa i te rua tokotasi. ¹² Aku taaina ma aku kave nei, te laakau te 'fig' raa seelavaa te hua naa oliv; te laakau 'grape' raa seelavaa te hua naa 'fig', aa te ssao e takoto te vaittai see lavaa te ppuna iho te vai e taukareka te unu.

Te atamai Te Atua

¹³ E haitama i kootou e atammai aa e illoa inaa vana? Laatou ki hakaari maa laatou e atammai ki naa tiputtipu taukalleka naa ora laatou. Teenaa ko naa sosorina taukalleka laatou e hai seemuu i laatou e atammai. ¹⁴ Tevana iaa ki mee kootou e manava ssano, e haaeo, aa e kaimmate inaa mee kootou, kootou ki see taratara kailallao ka ahu maa kootou e atammai. ¹⁵ Teenaa seai se atamai e sura mai i te lani; teenaa se mee te tama te maarama nei. Te tiputipu naa e sura inaa tippua e hakallika. ¹⁶ Naa kina e takoto te manava ssano ma te manava e kaimmate inaa mee raa, te hakatautau ma te kau vana e hakallika raa hoki e ssura. ¹⁷ Te tiputipu te atamai e au i te lani raa iaa e kaamata maa e matahua; e mee hoki ki noho laaoi ma telaa tama, e meeme hakaraaoi telaa tama, e haiso laaoi; te mee raa e sura te manava aroha i telaa tama, aa e sura naa sosorina e taukalleka; tevana iaa te hirihiri tama ma te manava e kaikailua raa see sura. ¹⁸ Te taukareka raa ko te tiputipu ma ki hakasuratia naa tama e mee telaa tama ki noho laaoi maa aaraa tama.

4

Kootou tuku ki naa vana Te Atua

¹ Kootou naa e heheatu ka hakatauttau soko kootou i te aa? Teenaa ko te tiputipu naa kaimannako kootou ki mee naa sosorina e hakallika teelaa e hetaa iloto naa hakataakoto kootou! ² Kootou e kaimannakotia kootou naa mee, iaa seelavaa kootou te too, teenaa e massike kootou no lellere ki taa ni tama; kootou e oti manava inaa mee, iaa seelavaa kootou te too, teenaa e massike kootou no hetaa ka hakatauttau soko kootou. Kootou see hai mee inaa mee kootou e fiffai, i kootou see kainnoo ake ki Te Atua. ³ Aa naa saaita kootou e kainnoo raa, kootou see hai mee e kauatu, i te aa i kootou e kainnoo ma naa manava kailallao; kootou e kainnoo koi ma ki too ni mee maa kootou no hakataatahao naa tinotama kootou. ⁴ Kootou nitama e kaikailua! Kootou see illoa maa te tama e haiso ma te maarama nei raa ko te tama e tautau haaeo ma Te Atua? Naa tama e fiffai maa laatou e haiso ma te maarama nei ku mee ma ni tama e tautau haaeo ma Te Atua. ⁵ Kootou ki see mannatu maa teelaa se taratara hakareeresi raa e tarataraina mai te Laupepa Tapu peelaa, "Te aitu ni kaumai Te Atua ki takoto i taatou nei e mee ana mee hakamattaku e oti manava ai." ⁶ Tevana iaa telaoi

TeAtua e hookii raa e haimahiaa. Te Laupepa Tapuraa e mee maa, “TeAtua see hiihai ki naa tama e ahu; a Ia ia e mmata ake hakaraaoi ki naa tama e ttaka seemuu.”^{*}

⁷ Aa teenaa, kootou tuku ki naa vana TeAtua. Kootou ffuri no taukaina kootou Satan, i aa ia ma ki tere no tiiake kootou. ⁸ Kootou oomai ki tauppiri kootou ki TeAtua, aa a Ia ma ki hanatu ki tauppiri atu Ia ki kootou. Fuiffui naa rima kootou, kootou naa tama haisara! Hakakkee naa ora kootou ki mataffua, kootou naa tama e kaikailua! ⁹ Kootou nnoho ka ppari, aa kootou ku ttani; tiiake te kkata kootou naa, aa kootou ku ttani; tiiake te hiahia kootou naa, aa kootou ku meeme hakaaroa. ¹⁰ Ki mee kootou e tuku soko kootou kilaro imua TeAtua, teenaa kootou ma ki saua TeAtua no haia ma ni tama hakamaatua.

See hakatonutonu telaa tama te lotu

¹¹ Aku taaina ma aku kave nei, kootou see tuku haaeo i telaa tama. Ki mee kootou e tuku haaeo ka hakatonutonu naa taaina kootou, kootou naa e tuku haaeoina kootou naa Loo TeAtua, aa kootou e mee ma e hakatonutonu naa Loo naa. Ki mee kootou e hakatonutonusia kootou naa Loo, teenaa kootou ku seeme ma ni tama e tautari ki naa Loo. Kootou naa ku mee ma ni tama e hakatonutonu naa Loo. ¹² Naa Loo raa ni Loo TeAtua ni tuku soko ia, a Ia soko ia etau te hakatonutonu naa Loo naa. A Ia soko ia e lavaa te hakaora te tama, aa e lavaa te seu te ora te tama. Koe ko ai ki lavaa koe te hakatonutonu telaa tama?

Kootou see ahu

¹³ Kootou hakannoo mai, naa tama i kootou e tuku taratara peela, “Te aso nei maatou ma ki oo ki te henua raa no nnoho se setau maa maatou ka mee ni heuna ki lavaa ni mane maa maatou. Aa ki mee matou see oo i te aso nei, maatou ma ki oo taiao.” ¹⁴ Kootou naa see illoa maa kootou ma ki tiputtipu peehea i taiao. Kootou e mee koi pee ko naa tuu te kuhu raa i te tamaa saaita, aa ki oti ku seai. ^{*} ¹⁵ E taukareka maa kootou ki taratara are peenei: “Ki mee maa TeAriki e hiihai, taatou ma ki haia taatou naa vana nei.” ¹⁶ Saaita nei ia kootou e hakatannata ka ahu maa kootou e illoa i te kau vana. Naa ahu peenaa e ssara.

¹⁷ Aa teenaa, naa tama see haia laatou naa vana e taukalleka laatou e illoa maa laatou ki mee raa, laatou naa e ssara.

5

Te taratara hakaapo ki naa tama hai hekau

¹ Aa teenei, kootou naa tama hekau, hakannoo mai kiaa nau! Kootou ttani ka meeme hakaaroa ki kootou inaa haaeo teelaa ma ki oo atu ki kootou. ² Naa hekau kootou ku oti katoo te ppara, aa naa kkahu kootou ku oti te kaaina naa manu. ³ Naa kol ma naa siliva kootou ku ppiritia katoo te taekatana. Te taekatana naa ma ki seu naa pukunohi kootou hoki pee ko naa vvela naa mee i te ahi. Kootou ni hakatau naa mane ma naa hekau kootou naa inaa aso hakaoti nei. ^{*} ⁴ Kootou ni seetauia kootou naa tama e heheuna i kootou. Kootou hakannoo atu i naa taumaruu naa tama naa i kootou! TeAtua, TeAriki Haimahi ku oti te lono inaa ttani naa tama e heheuna i kootou naa. ^{*} ⁵ Te saaita kootou ni nnoho ka tutulaaoi i te kerekere nei raa, te lopo mee e taukalleka ni kaatoa atu ki kootou; kootou ni nnoho ka hakatatahao naa tinotama kootou ki naa tiputtipu kootou ekaimannako. Kootou ku oti te kkai kappeti, aa teenei

kootou kutau kitaaia ki mmate. ⁶ Telopo tama taukalleka ku oti te hai haaeoina kootou kataaia no mmate, aa naa tama naa iaia ni see hai vana hakallika ni mee ki kootou.

Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari ki TeAtua

⁷ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari ki te saaita ma ki ahemai TeAriki. Kootou mmata i naa lavatoa te tama etori kaikai raa te noho ka ttari ki ffua ana kaikai etori. Aia e noho hakaraaoi iloo ka ttari ki tae mai te ssao te ua, ki sso mo hakaraaoi ana mee ettori. ⁸ Kootou hoki ki nnoho hakaraaoi ka ttari. Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari, i te aso TeAriki e ahemai raa ku taupiri.

⁹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou see taumaruu i telaa tama, ki see ttuu kootou imua te hakatonu TeAtua. Ttama e hakatonutonu raa ku taupiri ki au. ¹⁰ Aku taaina ma aku kave nei, kootou mannatu i naa pure TeAtua te laa ni sassare ka hakaea i te inoa TeAriki. Kootou ki too te tiputipu naa tama naa i naa nnoho hakalavatoa laatu ma naa haao. ¹¹ Taatou ettapa ma laatu e fiafia i laatu ni lavatoa te nnoho ma naa haao naa. Kootou nillono i naa lavatoa Job te noho ma naa haao ni mee iaia. Kootou e illoa hoki maa ia ni haia hakaraaoina TeAriki imuri. Ite aa, i TeAriki setama elaa oi aa e manava aroha i te tama.*

¹² Aku taaina ma aku kave nei. Te nei se taratara hakamaatua. Ki mee kootou e hai maa kootou e taratara maa oni, kootou see taratara hakamaumau ki telani ma te maarama nei. Seai. Kootou ki mee koi peela, “Uee,” i naa saaita kootou e mee maa te naa se taratara maa oni, aa “Seai,” i naa saaita kootou e mee maa te naa seai se taratara maa oni. Kootou ki mee peena ki see takkoto kootou i laro te hakatonu TeAtua.*

¹³ E hai tama i kootou e taka ma ana mmaha? Kootou taku ki TeAtua. E hai tama i kootou e fiafia? Kootou huahua ni mako ka hakanau i TeAtua. ¹⁴ E hai tama i kootou e maki? Kootou ki aru ki naa tama hakamaatua te lotu, naa tama naa ma ki taku maa naa tama e mmaki naa, aa laatu ma ki mumuru naa tama naa ki te ssunu te oliv i te inoa TeAriki.* ¹⁵ Te taku te tama e hakataakoto tonu i TeAtua raa e hakamasike te maki no marooroo. TeAriki ma ki haka ahea a ia naa haitino naa tama e mmaki naa no taukalleka, aa naa haisara hoki naa tama naa ma ki uiia ki mee laatu ni mee ni haisara maa laatu. ¹⁶ Aa te naa, kootou ki hakaari naa haisara kootou ki naa taaina kootou, aa kootou kutaku maa telaa tama, ki malolloo kootou i naa maki kootou. Tetaku te tama esorina taukareka raa e haimahi iloo. ¹⁷ Elijah se tama koi ma ko taatou. A ia ni taku hakappuru iloo ki TeAtua ki puuia te ua raa ki see too. Te naa te ua raa ni see too ana setau e toru ma te vasi.* ¹⁸ Ki oti raa, a ia ni taku hoki ki too te ua. Telani ni too iho tana ua aa te kerekere ni ssomo ana kaikai.*

¹⁹ Aku taaina ma aku kave nei, ki mee se tama i kootou ni tiiake ia te hakamaa oni, no sura atu telaa tama no huria tana manava ki ahemai a ia, ²⁰ kootou hakamaa rona loko i te taratara nei: te tama e huria a ia te manava te tama haisara ki ahemai ki te hakamaa oni raa, te tama haisara naa ku hakasaoria a ia i te mate. Te naa TeAtua ma ki uiia a ia naa haisara katoo te tama naa.*

* **5.11** Job 1.21-22; 2.10; Ps 103.8 * **5.12** Mt 5.34-37 * **5.14** Mk 6.13 * **5.17** 1 Kgs 17.1; 18.1 * **5.18** 1 Kgs 18.42-45 * **5.20** Prov 10.12; 1 Pet 4.8

1 PETER TE PAS MUA PETER TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas mua Peter raa ni sissii ki naatama telotu, teenei etaapaa aia ma ko “naa tama TeAtua ni hakamaatino”, teelaa ettaka masseu ma ni horau ki naa matakaaina ettuu haka tokorau i Asia. Peter ni sissii te pas nei ki hakatipuina naa manava naa tama teelaa ma ki tokatoka i te pas nei. Teenaa ko naa tama e mee pakavaina ka hakallono isu i laatou elotu i TeAtua. Peter e sissii te pas nei no hakasua ake i te Lono Taukareka teelaa e taratara i Jesus Christ. Teenaa maa teelaa ko te mate Christ, tana masike mai ana ite mate, aa te purepure TeAtua maa Christ ma ki ahemai, teelaa ki taaohi manava laatou. Laatou ki illoa ite mee nei kilavatoa laatou tennoho ma naa haaeo epakkuu ake kilaatou, aa maa naa vana nei essura ki haaiteria naa hakataakoto laatou i TeAtua. Teenaa maa laatou ma ki kauake naa tuuhana laatou TeAtua ite “Aso Jesus Christ ma ki hakasura iho ki te maarama nei”. (1.7)

E hakaapaa ma naa taratara inaa nnoho hakalavatoa ma naa haaeo raa, Peter e taratara ake hoki ki naa tama naa ki nnoho laatou ka sosorina ma ni tama teelaa ettaka ma Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Peter e hakasua i te ara TeAtua e hakaora te tama 1.3–12

Naa akonaki i te ora e tapu 1.13–2.10

Naa sosorina te tama elotu i ana ttiri i naa haaeo 2.11–4.19

Naa meeme seemu ma naa heuna te tama elotu 5.1–11

Naa taratara hakaoti 5.12–14

¹ A nau Peter, se aposol Jesus Christ.

Nau e sissii te pas nei ki kootou, naa tama ni hakamaatinoria TeAtua ettaka masseu ma ni horau iloto naa matakaaina i Pontus, Galesia, Capadosia, Asia aa ko Bitinia. ² Kootou kunaa hakamaatinoria iloo TeAtua Tamana, e hano ma tana hakataakoto ni noho ma Ia imua, no haia TeAitu Tapu ma ni tama ettapu ki tautari kootou i Jesus Christ aa ki uia naa haisara kootou tana ttoo.

Nau etaku maa TeAtua kiroorosi hakaraaoi iloo ki nnoholaaoi kootou i naa aso hakkaatoa.

Taaohi manava i te ora maaoni

³ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia etakoto tana hui aroha itaatou, teenaa Jesus Christ ni hakamasikeria a Ia ite mate ki hookii mai a Ia te ora maaoni nei ki taatou. Teenei taatou etaohi manava ite ora maaoni nei, ⁴ aa taatou ku matamata koi ki te ssao TeAtua ma ki hookii mai naa tuuhana taatou teelaa etukua a Ia maa ana tama. Naa mee naa etakkoto i TeAtua ite lani, te kina naa mee naa seelavaa te ppara, te hakallika aa seelavaa te seai. ⁵ Teenaa nituuhana kootou, aa TeAtua, i ana mahi, ma ki roorosi hakaraaoi iloo kikootou kitae kite ssao kootou ma ki hakaoratia a Ia i te aso hakaoti.

⁶ Niaaina maa te tamaa sao nei kootou e nnoho ka hakallono isu ma te kau haaeo raa, kootou ki fiafia i te mee naa. ⁷ Kootou see mamannatu tammaki, teenaa ni ara TeAtua e mee ki haaiteria naa hakataakoto kootou, ki mee maa kootou elotu maaoni. E mee koi ma ko i-naa tuunia taatou

naa kol raa i te ahi ki haaiteria maa teenaa ni kol maaoni. Tevana iaa naa hakataakoto kootou e ttoe iaa i naa kol. Teenaa ko te vana kootou e tau ki haaiteria naa hakataakoto kootou ki takkoto haimmahi peenaa. Te aso Jesus Christ ma ki hakasura iho ki te maarama nei raa, TeAtua ma ki hiahia i kootou, teenaa a Ia ma ki hakanau i kootou no mee kootou ma ni tama hakamaatua. ⁸ Niaaina maa kootou seki kkite iaa Ia raa, kootou ellee koi naa manava kootou iaa Ia; niaaina maa kootou seekkite iaa Ia i te saaita nei raa, kootou elotukoi iaa Ia. Teenaa te hiahia e takoto iloto naa manava kootou naa see ilotia taatou te tarataraina, ⁹ i te aa, i kootou ku hakaoratia TeAtua. Teenaa ko te mee ni hakatina ai kootou iaa Ia.

¹⁰ Teenei ko naa taratara i te hakaora nei teelaa ni ssee hakappuru ai naa pure TeAtua raa ma ki ilotia laatou, aa teelaa ni tarataraina mai laatou hakaoti ite mee taukareka TeAtua ma ki kauatu ki kootou. ¹¹ Naa tama naa ni ssee ma ki ilotia laatou te ssao te taukareka naa ma ki sura mai, aa ma te taukareka naa ma ki hakasura mai peehea. Teenaa ko te ssao TeAitu Christ, teelaa e takoto i laatou, e hakaari ake. Teenaa ko ana taratara ni mee maa Christ ma ki oti ku hakallono isu aa te laaoi teelaa ma ki sura imuri. ¹² TeAtua ni hakaari ake ki ana pure raa maa naa heuna laatou naa see mee ma ki tokonaki kilaatou; laa-tou e heheuna ki tokonaki ki kootou. Laatou ni tarataraina laa-tou naa taratara teelaa ku llono kootou i te saaita nei i naa hakaea atu te Lono Taukareka raa naa tama e tauria naa mahi TeAitu Tapu, te tama ni heunatia mai i te lani. Teenei ko naa mee naa ensol raa iloo e fiffai maa laatou ki illoa.

Te ora e tapu

¹³ Teenaa, kootou hakattonu naa hakataakoto kootou. Kootou ki tinomaamaa ka taaohi manava ki te taukareka teelaa ma ki kauatu i te saaita Jesus Christ ma ki hakasura mai. ¹⁴ Kootou tautari ki TeAtua, aa kootou ku tiiake naa sosorina see ttonu ni ttaka ma kootou imua, i te saaita kootou koi ttaka see illoa i naa vana. ¹⁵ E mee pee ko TeAtua, te tama ni aru atu ki kootou raa e tapu, teenaa kootou hoki ki hakamaarama naa ora kootou ki ttapu i naa vana katoo kootou e mee. ¹⁶ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Hakamaarama naa ora kootou ki ttapu, i aa nau e tapu."*¹⁶

¹⁷ Kootou e kannaa maa TeAtua ko kootou Tamana i naa saaita kootou e taku kiaa Ia. Tevana iaa kootou ki illoa maa TeAtua e hakatonutonu naa tama te maarama nei; a Ia e hakatonutonu naa tama hakkaatoa ki tau ma naa vana naa tama naa ni mee. Aa teenaa, i te saaita kootou e nnoho i te maarama nei raa, kootou ki nnoho ma ni horau ka lotu mattaku iaa Ia. ¹⁸ Kootou e illoa i kootou ni see uruhanaina TeAtua ki tiiake kootou te ora see hai vana e taunai teelaa ni hakataka mai maa naa tippuna kootou raa ki naa mee vare pee ko naa siliva ma naa kol. Seai. ¹⁹ Kootou ni uruhanaina TeAtua ki tettoo Jesus, te tama ni mee ma ko te sukua sipsip e matahua. ²⁰ A Ia ni hakamaatinoria TeAtua imua tana penapena ana te maarama nei, aa teenei ni hakasuratia mai i naa aso hakaoti nei ki kauatu te taukareka kootou. ²¹ Kootou nei e tautari ki TeAtua i kootou ku illoa i Christ. Christ ni hakamasikeria a Ia i te mate no hakanohoria ma se tama hakamaatua. Teenaa kootou ki taaohi manava ka lotu tonu ki TeAtua soko Ia.

²² Teenei naa ora kootou ku mallama i kootou e tautari ki te hakamaaoni TeAtua, aa kootou hoki ku oomai no fiffai hakaraaoi ki naa taaina kootou raa, teenaa kootou ki hakasura

* 1.16 Lev 11.44-45; 19.2

te manava laaoi maaoni kitelaa tama. ²³ Ite aa, iloto naa mahi te taratara te ora maa te taratara TeAtua e takoto raa, kootou ni ahe hoki no mee ma ni tamalliki e hannau mai hoo. Tevana iaa kootou see hannau mai i naa mahi te tama teelaa ma ki oti koi ku mate, kootou e hannau mai iloto naa mahi TeAitu teelaa ma ki see lavaa te mate. ²⁴ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Naa tama hakkaatoa e mee ma ko naa vvee, naa tiputtipu taukalleka naa tama naa e mee ma ko naa kaute naa vvee. Naa vvee raa ma ki mmate, aa naa kaute raa ku maaoha, ²⁵ aa te taratara TeAtua raa iaa ma ki takoto no takoto hakaoti.”[☆] Teenei ko naa taratara i te Lono Taukareka teelaa ni kauatu ki kootou.

2

Te hatu e ora ma te kanohenua e tapu

¹ Kootou ki tiiake te kau tiputtipu e hakallika. Tiiake te taratara kailaarao, te manava kaikailua, te manava ssano, aa te taratara haaeo i telaa tama. ² Kootou ki mee ma ko naa tamalliki punaammea e hannau hoo, e hiiuu loko i te vaiuu taukareka TeAitu Tapu, kittipu ake kootou no to te ora maaoni. ³ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu peelaa, “Kootou ku oti te kkite soko kootou i telaa i TeAtua.”[☆]

⁴ Oo mai ki TeAriki, teenaa ko te hatu te ora teelaa ni hakakkeena te henua ma se tamavare, iaa ni tukua TeAtua ma se tama hakamaatua. ⁵ Oo mai kootou ma ni hatu e ora. TeAtua e mee ki hakatuu kootou ki mee kootou ma kote Hare Tapu TeAitu Tapu, aa teenaa ko te kina kootou ma ki heheuna ma ni maatua e tapu, e hakaara naa mee maaoni teelaa e hiihai ai TeAtua, i te aa i kootou ni tama e heheuna maa Jesus Christ. ⁶ I te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa,

“Nau ni hakamaatino te hatu hakamaatua, teenaa e hakatuuria a nau ma ko te pou hakamaatua i Zion; aa se tama peehea e hakatina iaa Ia raa, a ia ma ki see lavaa hakaoti te hakanaparia.”[☆]

⁷ Teenei ko te hatu hakamaatua ki kootou, naa tama elotu; aa ki naa tama see lotu raa iaa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te hatu ni hakakkeena naa tama e ppena hare maa e hakallika raa, teenaa ko te hatu hakamaatua raa iloo.”[☆]

⁸ Telaa taratara e mee maa, “Teenei ko te hatu ma ki llave ai naa vae te henua no taussina kilaro, te hatupaa teelaa ma ki ttiri ai naa vae naa tama naa no maaoha laatou kilaro.”[☆]

Naa tama naa ni llave naa vae laatou no taussina kilaro ilaatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua; aa laatou hoki ni tukua ki haia peenaa.

⁹ Kootou iaa ko naa tama TeAtua ni hakamattino. Kootou naa ko naa maatua i te nohorana TeAriki, te kanohenua e tapu. Kootou naa ko naa tino tama TeAtua. Kootou ni tukua TeAtua, te tama ni kannaatu ma ki hakattaha kootou i te poouri no oomai kitana maasina, ki hakaera kootou i ana sosorina e taukalleka.[☆] ¹⁰ Imua raa kootou ni see mee ma ko te kanohenua TeAtua, aa ite saaita nei kootou ku mee pee ko te kanohenua TeAtua. Imua raa kootou ni see illoa i tana manava aroha, aa i te saaita nei raa TeAtua ku aroha i kootou.[☆]

☆ **1.25** Is 40.6-8 (LXX) ☆ **2.3** Ps 34.8 ☆ **2.6** Is 28.16 (LXX) ☆ **2.7** Ps 118.22 ☆ **2.8** Is 8.14-15 ☆ **2.9** Ex 19.5-6; Is 43.20,21 (LXX); Deut 4.20; 7.6; 14.2; Tit 2.14; Is 9.2 ☆ **2.10** Hos 2.23

Hakannoo ki naa tama hakamaatua

¹¹ Aku soa nei. Nau e kauatu tetarata nei ki kootou, i kootou ni horau ettaka ssiri vaaroto te maarama nei. Kootou see mee ma ki tautari kootou ki naa sosorina kaimannako naa tama te maarama nei e mee ki naa haitino laatou, iteenaa kote tiputipu e lavaa te mee naa tinotama kootou no hakallika. ¹² Kootou ki sosorina taukalleka imua naa karamata naa tama se lotu i TeAtua, teenaa ite saaita kootou ma ki tuku haaeoina laatou maa kootou ni tama haisara raa, laatou ki kkite i naa sosorina taukalleka kootou. Aa teenaa laatou ma ki hakannau i TeAtua i tana aso ma ki hakasura iho.

¹³ TeAriki e hiihai maa kootou ki tuku ki naa vana naa hakamau katoo te maarama nei. Kootou ki tuku ki naa vana te Tuku i Rome, iaa ia kote tama hakamaatua hakaoti te henua, ¹⁴ aa kootou hoki ki tuku ki naa vana naa paretuku, i laatou ni tukua te Tuku i Rome raa ki karapusina naa tama e sosorina hakallika, aa ki hakanauria naa tama e sosorina taukalleka. ¹⁵ Ite aa, i TeAtua e hiihai maa kootou ki sosorina taukalleka, ki see nnoho naa tama e sosorina vvare raa ka mee te kau tarata hakallesi i kootou. ¹⁶ Kootou ki nnoho ma ni tama see haka apiapi i te kau vana, tevana iaa kootou ki see mannatu maa kootou ettana te mee mmuni ni vana e hakallika maa kootou. Kootou ki nnoho ma ni poe TeAtua. ¹⁷ Kootou ki mee hakaraaoi naa tama hakkaatoa, aa kootou ki manava laaoi inaa tama elotu kootou hakapaa. Kootou ki lotu mattaku i TeAtua, aa kootou ki tuku ki naa vana te Tuku i Rome.

Tautari ki te tiputipu Christ

¹⁸ Kootou naa tama e heheuna, kootou ki tuku ki naa vana naa hakamau kootou, aa kootou ki sosorina taukareka kilaatou. Nau see vanaatu ma ki tuku koi kootou ki naa vana naa tama e laaoi aa e meeme hakaraaoi ki kootou. Seai. Kootou ki sosorina taukalleka hoki ki naa tama e haaeo. ¹⁹ Ki mee kootou see hai vana e sara, aa kootou iaa e hai haaeoina ka hakallono isu kootou, teenaa kootou ma ki haia hakaraaoi naa TeAtua i kootou ni lavaa te nnoho hakalavatoa ma naa haaeona. Ite aa inaa hakataakoto kootou e takkoto i TeAtua. ²⁰ Ki mee kootou etaia i kootou e sosorina hakallika, se aa e taukareka kootou ma ki too? Aa ki mee kootou e sosorina taukalleka, aa kootou etaia ka hakallono isu raa, teenaa kootou ma ki haia hakaraaoi naa TeAtua. ²¹ Teenei kote tiputipu nei te laa ni kannaatia ai kootou TeAtua, i Christ tana tino ni hakallono isu maa kootou. A Ia ni hakasura te tiputipu nei ki kkite kootou, aa kootou ku tautari kiaa Ia. ²² A Ia ni see haisara ni ppena, aa see hai tama ku oti te lono maa Ia ni pesi se tarata hakareesi. ²³ Tana saaita ni sasaakiria raa, a Ia ni see huri atu no sasaakiri hoki; tana saaita ni taia no hakallono isu raa, a Ia ni see huri atu ma ki hetaa laatou. A Ia ni tuku koi ki TeAtua, te tama e hakatonotonu ki te ara e tonu. ²⁴ Christ tana tino ni amo naa haisara taatou itana haitino no mate maa Ia i aruna te kros, kilavaa taatou te mmate ki naa haisara taatou, aa taatou ku nnoho ki te ora e tonu. Kootou nei ku malolloo i naa ma ki kootou iaa Ia ni mere i tana taia ana. ²⁵ Kootou ni mee ma ko naa sipsip e hurohuro ssiri, aa teenei kootou ku oti te hakaheha mai ki tautari kootou ki te Tama e roorsi ka mmata ake ki naa tinotama kootou. ^{*}

3

Naa hai aavvana

1 Kootou naa haahine e aavvana, kootou ki tuku ki naa aavana kootou. Ki mee naa aavana kootou naa see hakannoo ki naa taratara TeAtua, naa manava laatou ma ki hurisia naa sosorina kootou ki laatou aa laatou ma ki ffuri nolotu, niaaina maa kootou see hai taratara e kauake.* 2 I te aa, ilaatou ma ki kkite maa kootou esosorina taukalleka, aa kootou hoki e hakannoo lokoi ki naa taratara laatou. 3 Kootou see mee maa kootou ki hai laakei ki te kau mee ka hakatilotilo ki naa haitino kootou, ki mmata te henua maa kootou e tiputipu taukalleka. Teenaa ko i-naa hirihiri naa lauru kootou ka ppini kootou kitekau pini e makilakkila, aa inaa hekau kootou e hakao teela e etaavimaha aa e pura mallama.* 4 Te ata te ffine e takoto iloto tana hatumanava. Teenaa ko te tiputipu te tama e meeme seemuu, elaa oi, aa see iloa teloto: te tiputipu e kaimanako ai TeAtua. 5 Naa haahine telotu imua teela nitaohi manava i TeAtua raa ni hai laakei ki laatou i naa tuku laatou ki naa aavana laatou. 6 Sarah ni mee peenaa. A ia ni hakannoo ki tana aavana, Abraham, ka kannaa i tana aavana naa ma se hakamau aana. Kootou nei ku mee ma ni tamalliki haahine Sarah ki mee kootou esosorina taukalleka ka see mattaku i te kau vana.* 7 Peelaa hoki, kootou naa taanata raa ki nnoho hakaraaoi ma naa aavana kootou, aa kootou ki illoa maa laatou see haimahi pee ko kootou. Kootou mmata atu hakaraaoi kilaatou, ilaatou hoki ma ki too te ora TeAtua pee ko kootou. Ki mee te tiputipu nei e tauhia kootou, see hai vana ma ki ppui mai i naa saaita kootou e taku ki TeAtua.*

Noho laaoi ma telaa tama

8 Ki hakaoti aku taratara nei: kootou ki ttaka ma te hakataakoto tokotasi aa kootou ku meeme hakaraaoi aaraa tama; kootou ki hai taaina laaoi, aa kootou ki laaoi ka manava aroha i telaa tama. 9 Ki mee ni tama e sosorina hakallika ki kootou, kootou see ffuri atu no sosorina hakallika hoki kilaatou. Aa ki mee ni tama e sasakkiri ki kootou, kootou see ffuri atu no sasakkiri hoki. Seai. Kootou ki taku ki TeAtua ki haia hakaraaoi naa tama naa. I te aa, te saaita kootou ni kannaatia TeAtua raa, a ia ni purepure atu maa kootou ma ki haia hakaraaoi a ia. 10 Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Ki mee ni tama e fiffai maa laatou e nnoho hakauaua ki kkite laatou i naa sao e taukalleka,

laatou ki tiiake te taratara hakallika ma te taratara hakareeresi.

11 Laatou ki tiiake naa sosorina e hakallika aa kumee naa sosorina e taukalleka;

laatou ki hai hakappuru ki nnoho laaoi laatou ma aaraa tama.

12 I te aa, i TeAriki e roorosi peenaa ki naa tama e ttonu naa ora laatou, aa e hakannoo ki naa taku laatou.

Tevana iaa a ia see hakannoo ki naa tama e sosorina hakallika.”*

13 Ko ai te tama ma ki maanatu ma ki haia pakavaina kootou ki mee kootou esosorina taukalleka? 14 Aa ki mee kootou e mee pakavaina i kootou esosorina taukalleka, kootou ki fiafia. Kootou see mattaku i aaraa tama, aa kootou ki see mamannatu tammaki. 15 Kootou ki tauhia kootou Christ ki noho hakamaatua ma se Ariki kootou. Ki mee ni tama e vasirisiri ki illoa laatou i te mee e taukareka e taaria kootou, kootou ki nnoho tanatana hakaoti ma ni taratara maa kootou, teenaa aa kootou kutaratara atu hakaraaoi ki illoa laatou.* 16 Tevana iaa

* 3.1 Eph 5.22; Col 3.18 * 3.3 1 Tim 2.9 * 3.6 Gen 18.12 * 3.7 Eph 5.25; Col 3.19

* 3.12 Ps 34.12-16 (LXX) * 3.15 Mt 5.10; Is 8.12-13

kootou sei iloo ki hurihuri haeeo naa reo kootou; kootou taratara atu hakaraaoi lokoi ki illoa naa tama naa. Kootou mmata ki mallama naa hakataakoto kootou. Ite saaita kootou e sasaakiria raa, naa tama e taratara haeeo i naa sosorina taukalleka kootou, naa tama e tautari ki Christ, ma ki nnaa i naa taratara laatou e mee naa. ¹⁷ E taukareka maa taatou e hakallono isu itaatou e sosorina taukalleka, ki mee maa teenei kote hiihai TeAtua. Aa ki mee taatou e hakallono isu itaatou e sosorina hakallika raa iaa, te mee naa esara. ¹⁸ Christ ni mate tana saaita koi tokotasi ki uiaa naa haisara naa tama te maarama nei. A la ni mate ki uruhanaina taatou, naa tama haisara, teenaa ki toa taatou ki TeAtua. A la ni taia no mate, tevana iaa a la ni hakaoratia hoki TeAitu Tapu. ¹⁹ Tana aitu raa ni hano no hakaea naa taratara TeAtua ki naa aitu e karapusi i naa kina. ²⁰ Teenaa ko naa aitu naa tama ni see hakannoo ki TeAtua itana saaita ni noho kattari ki laatou ite ssao Noah ni penapena tana vaka elasi. Teelaa setakavaru koi naa tama ni ssao ite saaita naa. Naa tama naa ni hakassaoria tettai ni hakaffuta naa. ²¹ Te vai naa e huri atu te hakaukau tapu, teenei e ssao ai kootou hoki iloto naa mahi teelaa ni hakamasike Jesus Christ ite mate. Teenaa sei kote hakaukau ki maffana naa kerekere naa haitino kootou. Teenaa se purepure kootou e tuku ki TeAtua maa te hakataakoto e taukareka. ²² Christ ku oti te hano ki te lani, aa teenei ku noho ite vasi hakamaatau TeAtua. A la ku noho hakamaatua i naa ensol, naa aitu hakamaatua aa ma naa aitu haimahi i te lani.

4

Ttiputipu naa tama TeAtua

¹ I Christ ni hakallono isu tana haitino, teenaa kootou hoki ki mee naa hakataakoto kootou ki haimmahi pee ko la. Ite aa, te tama e hakallono isu tana haitino raa kote tama ku see ppena hoki naa haisara. ² Kaamata ite saaita nei, ite saaita kootou koi noho ite kerekere raa, naa ora kootou ki tautari ki te hiihai TeAtua. Kootou see mee ma ki tautari kootou ki naa sosorina e hakallika teelaa e oti manava ai naa tama te maarama nei. ³ Te noho kootou imua ka hai naa vana te kanohenua se lotu i TeAtua raa ku tau peenaa. Imua raa kootou ni hai huri ka hai kootou naa vana e kerekere; kootou ni hakavaarea te unu naa vai mmara; kootou ni unuunu hakapaa ka hakassura te kau vana e hakannapa, aa kootou elotu peenaa ki naa aitu hakallesi kootou ni penapena. ⁴ Aa ite saaita nei raa, te kanohenua se lotu i TeAtua raa ku tteki i kootou ku see hakauru ake hoki ki naa vana laatou, teenaa kote noho laatou ka sosorina pee ko naa manu aa see hakatonu maa ni aa laatou e hai. Teenaa e ffuri ai laatou no taratara hakallika i kootou. ⁵ Tevana iaa naa tama naa ki kauake ni taratara maa laatou i naa takkoto naa ora laatou ki TeAtua, iaa la e noho ki hakatonu tonu naa ora naa tama e ora ma naa tama e mmate. ⁶ Teenaa kote vana te Lono Taukareka raa ni kauake ki naa tama ku oti te mmate ite saaita laatou koi ora. Maaoni, laatou ni mmate pee ko naa tama hakkaatoa e mee naa haisara laatou raa ni mmate, tevana iaa teenei laatou ku oti te hakaoratia TeAtua no ttaka laatou ma ni aitu pee ko TeAtua.

Heunatia naa heuna TeAtua

⁷ Te ssao naa mee hakkaatoa ma ki hakaoti mai raa ku saaita koi, Teenaa naa hakataakoto kootou kittonu aa kootou kurooroosi hakaraaoi iloo i naa sosorina kootou, kilavaa kootou tetaku

hakaraaoi. ⁸ Te tiputipu e takoto iaruna naa mee hakkaatoa raa, teenaa kote tiputipu te manava laaoi kootou i telaa tama. I te aa, te manava laaoi koi elavaa te mee te tama ki uia naa haisara telaa tama. ⁹ Hakauru telaa tama kiloto naa hare kootou, aa kootou ki see hai manava. ¹⁰ Kootou hakkaatoa ki too te kau mee e taukalleka kootou ni kauatu TeAtua raa notokonaki ki naa taaina kootou, pee ko naa vana te tama e heheuna taukareka i TeAtua. ¹¹ Naa tama e tukua ki taratara raa, laatou ki hakaeta naa taratara TeAtua; naa tama e tukua ki heheuna raa ki heheuna ki naa mahi laatou e kauake TeAtua. Kootou ki sosorina peenei kitakkoto naa ahura i TeAtua iloto te inoa Jesus Christ. A Ia e taka hakamaatua aa e takoto haimahi peenaa. Amen.

Naa tama te lotu e hakallono isu

¹² Aku taaina nei. Ki mee kootou e ttiri i te kau haaeo ka hakallono isu, kootou ki see mannatu maa ni vana sara ku mee i kootou. Seai. Teenaa ni vana e ssara ki haaiteria naa hakataakoto kootou i TeAtua. ¹³ Kootou ki fiafia i kootou e hakallono isu hoki pee ko Christ. Teenaa kootou ma ki fiafia iloo i te saaita ana mahi ma ki hakassura ki te maarama nei. ¹⁴ Kootou ki fiafia ki mee kootou e sasaakiria maa i kootou ni tama e tautari ki Christ; kootou e haia peenaa i TeAitu haimahi TeAtua e takoto inaa ora kootou. ¹⁵ Ki mee setama i kootou e hakallono isu, a ia ki see mee maa ia e hakallono isu maa ia ia setama e taatama, e kailaarao, e ppena naa vana e ssara, aa e hakauru atu tana pisouru ki naa vana are aaraa tama. ¹⁶ Tevana ia ki mee kootou e hakallono isu maa i kootou ni tama telotu, kootou ki see nna. Kootou ki fiafia i TeAtua i kootou e taapaa te henua ki te inoa Christ.

¹⁷ Tessa te hakatonu TeAtua ki kaamata raa ku tae mai. TeAtua ma ki kaamata te hakatonu tonu ana tama raa imua. Aa ki mee a Ia e kaamata iana tama, kootou emannatu maa naatama see hakannoo kite Lono Taukareka TeAtua raa ma ki haia peehea imuri? ¹⁸ Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Ki mee maa e hainattaa te hakaora naa tama e taukalleka, naa tama haisara raa ma ki hakaoratia peehea?”^{*}

¹⁹ Aa teenaa, naatama e hakallono isu iteenaa kote tiputipu TeAtua e hiihai kisura ilaatou raa, naa tama naa ki sosorina taukalleka ki aaraa tama, aa laatou ku tiiake naa ora laatou ki takkoto inaa rima TeAtua, tetama ni penapena laatou. A Ia maraa e haia lokei a Ia naa mee ana e taratara maa Ia ma ki mee.

5

Te kanohenua TeAtua

¹ Nau nei se maatua te lotu. Nau e pesi atu te taratara nei ki naa tama hakamaatua telotu ennoho i kootou i te kina naa. Nau ni kite ki aku tino karamata i te saaita Christ ni hakallono isu. Aa i te saaita Christ ma ki ahemai ma setama haimahiraa, nau ma ki haia hoki ma setama haimahi. Teenei nau ku pesi atu te taratara nei ki kootou ² ki roorosi hakaraaoi kootou ki te kanohenua TeAtua teelaa ni kauatu ma ki mmata ake kootou, e mee pee ko naa tama e tukua ki roorosi naa sipsip. Kootou ki fiafia te mee naa heuna naa i kootou e illoa maa teenaa ni heuna TeAtua, tevana ia kootou see karo maa i kootou e illoa maa teenaa ni heuna are aaraa tama. Kootou see mee maa kootou e heheuna ma ki tauia kootou; kootou ki heheuna i kootou e fifai ma ki tokonaki kootou ki naa tama naa. ³ Kootou see mee

^{*} 4.8 Prov 10.12 ^{*} 4.18 Prov 11.31 (LXX) ^{*} 5.2 Jn 21.15-17

maa kootou kimeemee hakamaatua iaruna naatama nikauatu ma kimmata ake kootou naa. Seai. Kootou ki hakasura te tiputipu etonu kitautari naatama naa kikootou. ⁴ Te saaita te Tama Hakamaatua e roorosi itaatou ehakasura mai raa, kootou ma kiauatu naa hau maatua kootou teelaa see lavaa te mmae.

⁵ Peelaa hoki, kootou naa tama taane raa ki hakannoo ki naa tama kootou e mattua. Kootou hakkaatoa ki see ahu ki kootou soko kootou; kootou ki tokonaki ki naa taaina kootou. Ite aa, e takoto tana taratara i te Laupepa Tapu e mee maa, "Te Atua ma ki hakanaparia a Ia naa tama e ahu. A Ia ia ma ki tokonaki ki naa tama e meemee seemuu."*

⁶ Kootou kimeemee seemuu kannoho inaa rima Te Atua, ki saaua naa inoa kootou Te Atua no haia ma ni tama hakamaatua i tana saaita e vana maa e taukareka.* ⁷ Tiiake naa mmaha kootou naa ki takkoto i naa rima Te Atua, ia ia e aroha i kootou.

⁸ Kootou ki tino maamaa ka roorosi hakaraa o iloo! Te tama e tautau haao ma kootou, Satan, ku sasare ka motimoti mai i naa vasi ma se manu kaitama esesee tama kikai. ⁹ Kootou tuu mmau ma naa hakataakoto kootou i Te Atua; kootou seai iloo ki tuku atu ki naa vana te tama naa. Ite aa, i kootou e illoa maa naa tama kato e lotu pee ko kootou e nnoho i naa kina hakkaatoa i te maarama nei e uru hoki ki naa haao peenaa. ¹⁰ Kootou ma ki hakallono isu i te punaa saaita koi. Aa te saaita naa haao naa ellaka raa, te Atua naa laoi hakkaatoa, tetama e aruatu ki ooake kootou no nnoho i tana maasina e takoto see oti, i kootou ni tama Christ raa, ma ki haia a Ia naa vana kootou ki ttonu kato, aa ki see hurihuri naa hakataakoto kootou. Naa hakataakoto kootou hoki ma ki haia a Ia ki haimmahi, aa ki tuutuulaoi kootou ma naa hakataakoto kootou i Te Atua. ¹¹ Te Atua ki noho hakamaatua hakaoti peenaa! Amen.

Naa purepure hakaoti

¹² Te nei ko Silas nei e tokonaki mai kiaa nau i taku pas huapotopoto e sissii atu nei. Nau e iloa maa ia setama elotu maaoni i Te Atua. Nau e sissii atu naa taratara nei i aa nau e hiihai maa nau ki saapai atu ki kootou, aa ki hakaari atu akutaratara nei maa te nei kote laoi maaoni Te Atua. Kootou ki taaoi peenaa naa hakataakoto kootou i Te Atua.*

¹³ Tessa telotu kootou i Babilon, teelaa ni hakamaatinoria hoki Te Atua, e purepure atu ki kootou. Taku tama, Mark hoki e purepure atu ki kootou.* ¹⁴ Purepure ka vaisionisni ma naa taaina kootou, ki huri ake peelaa maa kootou e fiffai ki kootou.

Kootou naa tama e lotu i Christ, te laoi Te Atua ki takoto i kootou.

* 5.5 Prov 3.34 (LXX) * 5.6 Mt 23.12; Lk 14.11; 18.14 * 5.12 Acts 15.22,40 * 5.13 Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39; Col 4.10; Phlm 24

2 PETER TESSOA TE PAS PETER TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tessoa tepas Peter raa e sissii kitelopo tama telotu imua. Iloto tana pas nei raa, Peter e taratara ake ki naa tama naa ki see hakannoo ki naa taratara naa tisa hakallesi, aa ki see tautari atu laotou ki te tiputipu hai huri teelaa ku sura i naa akonaki naa tama naa. Peter e taratara ake kitauhia laotou te iloa TeAtua maaoni aa TeAriki Jesus Christ, teenaa kote iloa teelaa ni kauake naa tama ni kkite ki naa tino karamata laotou i Jesus aa ni llono hoki i ana akonaki. Peter e mamaanatu tammaki i naa akonaki naa tama teelaa e hai maa Christ ma ki see ahemai. Aia e taratara ake maa Christ see vave ahemai raa i TeAtua “see hiihai maa setama ki mate; a Ia e hiihai maa naa tama katoo ki ffuri naa manava laotou no tiiake naa haisara laotou.” (3.9)

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Te tiputipu TeAtua e hiihai ki sura i naa tama te lotu 1.3–21

Naa tisa hakallesi 2.1–22

Te saaita Christ ma ki ahemai 3.1–18

¹ A nau, Simon Peter, setama e heheuna maa Jesus Christ, aa nau hoki se aposol aana.

Nau e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama ni kauake naa tiputtipu e ttonu TeAtua aa ma te tama e hakasao taatou, Jesus Christ, ki lotu pee ko maatou i Jesus Christ.

² Kootou ki nnoho hakaraaoi iloo ma te laaoi TeAtua, i kootou e illoa maaoni i TeAtua ma Jesus Christ, TeAriki taatou.

Kootou ki sosorina maa ni tama ni kannaatia TeAtua

³ Taatou ni kaumai naa mee hakkaatoa iloto ana mahi hakamaatua. Teenaa ko naa mee taatou e ssee ki tokonaki ki naa ora taatou ki nnoho taatou ma ko naa tama elotu maaoni. Ite aa itaatou ku oti te oomai no illoa i TeAtua, te tama ni kannaatia a Ia taatou ki oo ake no kkite i ana mahi ma tana taukareka. ⁴ Teenei kote ara nei ni kaumai ai a Ia ana mee hakamaatua teelaa ni purepure mai a Ia ki taatou, ki tauhia taatou te tiputipu etapu TeAtua aa ki see usuhia taatou no mee naa vana e kerekere te maarama nei.

⁵ Teenaa kootou ki hakappuru ki hakapaa te tiputipu e taukareka raa ma naa hakataakoto kootou i TeAtua, aa ki te tiputipu e taukareka raa, kootou ki hakapaa atu ma te illoa kootou ia a Ia; ⁶ aa ki te illoa kootou naa, kootou ki hakapaa atu ki te lavaa kootou te hakattonu naa sosorina kootou; ki te lavaa kootou te hakattonu naa sosorina kootou naa, kootou ki hakapaa atu te nnoho hakalavatoa kattari ki te ahemai TeAriki; aa ki te nnoho hakalavatoa kattari raa, kootou ki hakapaa atu te manava TeAtua; ⁷ aa ki te manava TeAtua, kootou ki hakapaa atu te hai taina laaoi aa te hai kave laaoi; aa ki te hai taina laaoi ma te haikave laaoi raa, kootou ki hakapaa atu ki tellee naa manava kootou inaatama hakkaatoa. ⁸ Teenei naa tiputtipu ki tauhia kootou kittipu ake iloto naa manava kootou, aa ki mee kootou e tauhia maaoni kootou naa tiputtipu nei, naa tiputtipu nei ma ki takkoto haimmahi iloto naa manava kootou. Teenaa te iloa kootou i TeAriki taatou, Jesus Christ, ma ki sura i naa ora

kootou. ⁹ Aa ki mee ni tama see ssura naa tiputtipu nei, teenaa ko laatou ku see lavaa te kkite hakammao, naa karamata laatou ku mee ma e ppuni. Naa tama naa ku ssiri maa Christ ku oti te uiia a Ia naa haisara laatou ni mee imua.

¹⁰ Aa teenaa, kootou aku taaina ma aku kave nei, kootou ki hakappuru ki haia kootou naa tiputtipu teelaa ma ki huri ake peelaa maa kootou nikannaatia maaoni TeAtua kitautari kootou kiaa Ia, aa maa kootou ni tukua a Ia ki nnoho kootou pee ko tana kanohenua. Ki mee maa kootou e haia kootou naa vana nei, teenaa naa hakataakoto kootou i TeAtua naa ma ki see lavaa iloo te tiiake. ¹¹ I te ara nei raa kootou ma ki hakauruhia hakaraaoina iloo TeAtua ki loto te nohorana TeAriki Jesus Christ, te tama e hakaora taatou, teenaa ko te nohorana e takoto no takoto hakaoti.

¹² Niaaina maa kootou ku oti tellono inaa taratara nei ka tauhia kootou te hakamaaoni nikauatu ki kootou raa, nau ma ki hakahekahe atu koi naa taratara nei. ¹³ Itaku saaita koi ora nei, nau e maanatu maa etonu ki hakahekahe atu nau naa taratara nei ki see ssiri kootou. ¹⁴ Nau e iloa maa taku mate ku taupiri. TeAriki Jesus Christ ku oti te hakaari mai hakaraaoina iloo kiaa nau. ¹⁵ Teenaa nau ma ki heheuna hakappuru iloo kilavaa kootou te hakamaarona i aku taratara nei. Taku saaita ku oti te mate raa, kootou ku mannatu lokoi ki aku taratara nei.

Te maasina TeAtua e takoto i Christ

¹⁶ Naa taratara maatou ni kauatu i te au taatou Ariki, Jesus raa, teenaa sei maa ni taratara hatu koi maatou ni llono. Sei. Maatou ni kkite i Jesus Christ ki naa tino karamata maatou. ¹⁷ Maatou ni ttuu ma Jesus Christ i te saaita TeAtua Tamana ni taratara hakanau mai i Jesus i te lani peelaa, "Teenei taku tama hakasere ellee ai taku manava!" Te haitino Jesus ni maasina kato o i te saaita TeAtua ni taratara mai peenaa. ¹⁸ Maatou takatoru ni llono inaa kaumai te taratara naa i te lani i te saaita maatou ni ttuu ma Jesus i aruna te mouna e tapu.*

¹⁹ Maatou nei ku illoa maaoni maa naa taratara ni kaumai naa pure TeAtua raa ni taratara maaoni. Etaukareka maa kootou kitautari ki naa taratara naa, teenaa i naa taratara naa e mee ma selamu e ura i te kina e pouuri no tae ki te tahaata, i te saaita te hetuu te tahaata raa e too tana maasina iloto naa hatumanava kootou.

²⁰ Tevana ia teenei te mee hakamau kootou ki hakamaarona lokoi. See hai tama ma ki lavaa te ilotia a ia soko ia te hakataakoto se taratara i naa taratara purepure e takkoto i te Laupepa Tapu. ²¹ I te aa, see hai taratara i naa taratara purepure ni kaumai naa pure TeAtua raa e hakatahito i te hakataakoto te tama. Sei. Naa tama ni kaumai naa taratara naa, teenaa ni tama ni tauria naa mahi TeAitu Tapu i te saaita laatou ni hakaia mai naa taratara naa.

2

Naa tisa hakalellesi

¹ E mee naa pure hakalellesi ni hakassura iho imua no ttaka vaaroto te henua, aa i te ara naa hoki, e mee naa tisa hakalellesi ma ki oti ku ttaka atu vaaroto kootou. Naa tama naa ma ki hakassura atu ma naa akonaki hakalellesi teelaa ma ki oti ku seua ai kootou, aa laatou ma ki hakakkeeina laatou TeAtua, te tama ni hakasao laatou. Teenaa laatou ma ki hakatekia koi no seua naa ora laatou. ² Te lopo tama ma ki tautari atu ki naa sosorina hai huri naa tama naa;

* 1.18 Mt 17.1-5; Mk 9.2-7; Lk 9.28-35

aa inaa vana see ttonu laatou e hai naa raa, aaraa tama ma ki ffuri no taratara hakallika i te ara te hakamaaoni. ³ Inaa manava kailallao laatou raa, naa tisa hakallesi naa ma ki ffuti te lopo mane i naa taratara ffatu laatou ni kauatu ki kootou. Tevana iaa TeAtua kunaa noho iloo ka ttari ki hakatonu tonu naa tama naa. Te ssao naa ora laatou e tukua ki seua raa ku taupiri!

⁴ Naa ensol nippena naa haisara laatou raa ni see hakassaoria TeAtua. Laatou ni tauatia katoa a Ia kiloto tekina temate, teenaa te kina laatou esaisaitia ka mmoe i te poouri ana kattari kite Aso te Hakatonu TeAtua. ⁵ TeAtua ni see hakassaoria a Ia naa tama imua raa hoki. A Ia ni hakaffuta tanatai noloohia te kanohenua ni see hakannoo kiaa Ia. Naa tama koi ni hakassaoria a Ia raa ko Noah, te tama ni hakaea te tiputipu etonu, aa ma telaa takahitu tama. ⁶ TeAtua ni mee pakavaina a Ia naa henua Sodom ma Gomora. Naa henua naa ni tuunia a Ia ki sei hakaoti. A Ia ni mee te vana nei ki hakailoa kite henua itana vana ma ki mee ki naa tama see hakannoo kiaa Ia. ⁷ Lot ni hakassaoria a Ia i Lot setama e taukareka. A ia ni tanitani peenaa inaa sosorina hai huri naa tama see llono taratara. ⁸ Te tama e taukareka naa ni noho hakapaa ma naa tama naa. Ite aso ma te aso, a ia ni tanitani peenaa iana noho kattoka aa ka hakannoo ki naa sosorina hakallika naa tama naa. ⁹ Teenaa TeAtua e iloa itana ara ma ki mee ki hakassaoria naa tama e hakannoo kiaa Ia inaa mmaha ettaka ma laatou. A Ia e iloa hoki itana ara ma ki haia a Ia kilonollono raao iloo naa tama esosorina hakallika raa kite Aso te Hakatonu. ¹⁰ Teenaa ko naa tama e mee pakava naa haitino laatou ki naa vana e kerekere te laa e ttuu ai naa huru laatou, aa see tuku ki naa taratara hakamaatua TeAtua.

Naa tisa hakallesi nei see illoa te ppeore aa e manava hatu. Naa tama naa see illoa te tuku ki naa vana naa aitu haimahi iaruna; laatou e ffuri are no hai haeeo ina laatou naa tama naa. ¹¹ Naa ensol haimahira iloo, te laa e haimahi are inaa tisa hakallesi naa, see illoa te taratara haeeo ki naa tama naa imua naa karamata TeAtua. ¹² Naa tama naa iaa esosorina see hai mannatu. Laatou see illoa te hakatonu itevana e taukareka ma tevana e hakallika. Laatou esosorina ma ko naa manu vao kaittama e ttipu ake koi ki tauhia notaaia. Laatou maraa e ffuri no sasakkiri huri inaa vana laatou see illoa. Teenaa laatou ma ki taia ki mmate, e mee ma ko naa manu vao kaittama. ¹³ Laatou ma ki haia ki hakallono isu hoki pee ko naa hakallono isu naa tama e mee pakavaina laatou. Ite ao raa iloo, naa tama naa ma ki hakauua inaa hai laatou kite kau vana e kerekere ma ki akottia te hiihai naa haitino laatou. Kootou ma ki napa inaa sosorina naa tama naa inaa saita laatou e noho nokkai ma kootou. Ite aa, ilaatou ma ki taussua peenaa ka hai ki naa vana e hakannapa laatou naa iloto kootou. ¹⁴ Naa tama naa esessee peenaa ki naa haahine ekainauhie kimmoe ma laatou; laatou ma ki ttuu naa huru laatou peenaa inaa haahine. Naa tama see haimahi naa hakataakoto laatou raa e usuhia laatou peenaa kippenaa naa haisara. Laatou ni tama ku rakapau inaa vana kailallao laatou e hai. Teenaa, naa tama naa ku takkoto ilaro naa haeeo TeAtua. ¹⁵ Naa tama naa ku see tautari kite ara e tonu, ku tautari are kite ara Balaam, te tama Beor. Teenaa setama e kaimanako ki ana mane ma ki oti ku too i ana vana see ttonu e hai. ¹⁶ Tevana iaa te tama naa ni nutua te donki, (teenaa se manu see iloa te taratara) iaa ia

se tama haisara. Te donki naa ni huri ake no taratara ake ma se tama, teenaa ki tiiake ai naa vana vvare te tama naa.*

¹⁷ Naa tisa hakallesi nei e mee pee ko naa sao i te ppaai tua ettuu pakuppaku. Laatou e mee pee ko naa uruaoa e irihia te matani, aa laatou ku oti te tukua mai laatou kina TeAtua i te pouri ana hakaoti.

¹⁸ Naa tama naa e ahu iloo inaa taratara vvare laatou ehai. Laatou e usuhia laatou naatama kukaamata te hakattaha inaa tama ettaka ma naa hakataakoto seettonuraa kiahe no mee naa vana ekerekkere laatou ekaimannako.

¹⁹ Naa tama naa e taratara ake maa laatou ettana te mee naa vana laatou e fiffai, aa naatino laatou ia e hakavaarea naa sosorina laatou e hakamannani te laa ma ki mmate ai laatou. Ite aa, te tama e hakavaarea raa ko te tama e hakamanani peenaa ki naa sosorina seettonu.

²⁰ Ki mee te henua nitiiake laatou naa sosorina ekerekkere te maarama nei ilaatou e illoa i TeAriki Jesus Christ, te tama e hakaora taatou, aa ni ahe hoki no tautari ki naa sosorina naa ka hakavaarea ai laatou, teenaa, te tiputipu laatou ite saaita nei ku hakallika ia i te tiputipu laatou imua.

²¹ E taukareka ki mee maa naa tama naa ni see oomai no illoa i te ara te tiputipu etonu. Ite aa, te tiputipu laatou i te saaita nei e hakallika ilaatou ku ffuri no tiiake laatou te taratara hakamaatua etapu TeAtua nikauake kilaatou, aa laatou ia ku oti te illoa i te ara te tiputipu etonu.

²² Te tiputipu nei e huri ake peela maa naa taratara raa ni taratara maaoni, teenaa ko naa taratara e mee maa, "Te poi raa e ahe koi no kai ana rua" aa ko "Te poi ku oti te kaukau raa e ahe koi no moe iloto te pelapela."*

3

TeAriki ma kiau

¹ Aku soa nei, te nei te rua aku pas e sissii atu ki kootou. I aku pas kato e lua ni sissii atu raa, nau ni hakahekahe atu naa taratara nei ki mallama naa hakataakoto kootou. ² Nau e hiihai maa kootou ki hakamaarona naa taratara ni tarataraina naa pure etapu TeAtua imua iloo. Nau e hiihai hoki maa kootou ki hakamaarona te taratara hakamaatua TeAriki, te tama e hakaora taatou, te laa nikauatu naa aposol kootou.

³ Te mee mua raa, kootou ki illoa hakaraaoni peela maa iloto naa aso hakaoti nei raa, e mee naa tama te laa e tautari ki naa sosorina e hakallika te laa e oti manava ai laatou. Naa tama naa ma ki mee naa taratara taussua laatou,* ⁴ ka vasirisiri peela, "A Ia ni pure pure atu maa Ia ma kiau, anii? Aa teehea Ia naa? Naa tippuna taatou raa ku oti te mmate, te vana ia naa mee kato koi takkoto iloo pee ko te saaita te maarama nei ni penapenaa TeAtua!"

⁵ Naa tama naa e mee maa laatou ku ssiri maa imua iloo raa, TeAtua ni llani tana kaitae, teenaa ki mahaa ake te lani ma te kerekere. A Ia ni llani no maavae te kerekere ma tettai, aa teenaa hakassaa ina iloo a Ia te kerekere e pakupaku raa ki sura i te ttai.*

⁶ Teenaa ko te ttai raa hoki, te ttai ni hakaffuta, te laa ni loohia ka seua ai naa kanohenua imua.*

⁷ Te vana ia te lani ma te kerekere, te nei e takkoto i te ssao nei e tauhia te taratara hakamaatua TeAtua naa koi, ki tuunia i te ahi. Naa mee naa e tauhia ki ta mai te aso te hakatonu TeAtua. Teenaa ko te saaita TeAtua ma ki hakatonu no taia ki mmate naa tama see hakannoo kiau Ia.

* 2.16 Num 22.4-35 * 2.22 Prov 26.11 * 3.3 Jude 18 * 3.5 Gen 1.6-9 * 3.6 Gen 7.11

⁸ Tevana iaa kootou sei iloo ki ssiri i te mee tokotasi, aku taaina nei! I naa karamata TeAtua raa, te rooroa te aso tokotasi e noto ki te rooroa te simata setau; naa sao elua naa e hakatau peellaa kiaa Ia.*

⁹ Aaraa tama e mannatu maa TeAtua e nnase te haia a Ia naa mee aana ni purepure mai ki taatou imua. Teenaa sei se vana maaoni. TeAtua e llee tana manava i kootou, teenaa a Ia see hiihai maa se tama i kootou ki mate. A Ia e hiihai maa kootou hakkaatoa ki ffuri naa manava kootou no tiiake naa haisara kootou.

¹⁰ Tevana iaa te aso TeAriki raa ma ki hakateki no sura iho ma se tama kailaarao. I te aso naa raa, taatou ma ki llono i naa takattuu mai i aruna no sei naa papallani. Naa mee kato e takkoto inaa papallani raa ma ki tuunia te vvela te ahi, aa naa mee kato i te kerekere nei ma ki seua hakaoti.* ¹¹ I naa mee kato ma ki seua i te ara nei raa, te laa se tiputipu peehea ki tauhia kootou? Teenaa, kootou ki hakamaarama naa ora kootou ki ttipu aa kootou ku tautari ki te tiputipu TeAtua, ¹² i naa nnoho kootou ka ttari ki te aso TeAtua ka heheuna hakappuru ki vave ta e mai te aso naa. Teenaa ko te aso naa papallani ma ki ura no vvela hakkaatoa. Naa mee hakkaatoa i naa papallani ma ki tuunia te vvela te ahi. ¹³ Taatou iaa e ttari ki te mee TeAtua ni purepure mai ki taatou. Teenaa ko naa papallani hoo aa te kerekere hoo, te kina te tiputipu e tonu raa e takoto.*

Naa taratara hakaoti

¹⁴ Aku soa nei. I te saaita kootou koinnoho ka ttari ki te aso naa, kootou ki mmata hakaraaoi iloo kittonu naa ora kootou aa kootou ku mee ki sei iloo ni sara maa kootou imua naa karamata TeAtua. Kootou mmata hoki ki nnoho hakaraaoi kootou ma Ia. ¹⁵ Kootou mmata i te lavatua TeAriki te noho ka ttari ki kootou. Kootou ki mmata maa teenaa sessao aana e kauatu ki lavaa kootou te hakamaarama naa ora kootou ki hakaoratia kootou. Taatou taina, Paul, ni kauatu hoki naa taratara nei iloto ana pas ni sissii atu ki kootou. Paul ni kauake tana iloa TeAtua ki lavaa ia te kauatu naa taratara hakamaatua peenaa. ¹⁶ Te nei ko ana mee maraa e sissii atu iloto ana pas hakkaatoa i ana taratara i te vana nei. Aaraa taratara Paul ni sissii iloto ana pas naa ni hainattaa te ilotia. Teenaa ko ana taratara maraa e hurisia naa tama e vvare. Naa tama naa e mee naa vana naa hoki ki aaraa taratara te Laupepa Tapu. Naa tama naa ku penapena laatou sara soko laatou.

¹⁷ Tevana iaa kootou, aku soa nei, kunaa illoa are i te mee naa. Teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see hurisia naa manava kootou naa tiputipu see ttonu naa tama see llono taratara ka tiiake kootou te nnoho taukareka kootou naa. ¹⁸ I te aso maa te aso, kootou ki ttipu ake maa te manava laaoi TeAriki taatou, Jesus Christ. Kootou ki ttipu ake no illoa hakaraaoi iaa Ia, te tama e hakaora taatou. A Ia ki noho hakamaatua i te ssao nei aa ma naa aso hakkaatoa! Amen.

* **3.8** Ps 90.4 * **3.10** Mt 24.43; Lk 12.39; 1 Thes 5.2; Rev 16.15 * **3.13** Is 65.17; 66.22; Rev 21.1

1 JOHN

TE PAS MUA JOHN

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepas mua John raa e takkoto ana tahito taratara e lua. Te taratara mua raa, John e sissii ki naa tama ma ki tokatoka i te pas nei ki nnoho hakappae ki TeAtua ma tana Tama, Jesus Christ. Tessoa te taratara raa, John e sissii ki naa tama naa no hakaapo ake ki see tautari laatou ki naa akonaki hakalellesi teelaa ma ki oti ku hakallika te nnoho laatou maa TeAtua. Te taratara naa tisa hakalellesi naa e akonaki kite henuaraa emee maa tetiputipu e hakallika raa esura itaatou ennoho ite maarama nei, teenaa emee maa Jesus, te Tama TeAtua, seai setama te maarama nei. Naa tisa naa e akonaki maa te tama e hakattanaria ki see anaana ki tana ora i te maarama nei raa, ko te tama e hakasaoria no ora maaoni. Naa tama naa e hai hoki maa te ara TeAtua e hakasao te tama no ora raa, teenaa seai se mee e hano ma naa sosorina ettonu te tama aa maa ittama raa e laaoi i aaraa tama.

Ki sahea a ia naa akonaki naa tama naa raa, John e sissii atu maa Jesus Christ maaoni ni haanauria mai ma se tamavare te maarama nei. Teenaa John etaratara atu hakaraaoi iloo killoa laatou maa naa tama hakkaatoa teelaa e hakannoo ki naa taratara Jesus aa e laaoi i TeAtua raa ki laaoi hoki i aaraa tama.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas

Te hakataakoto te pas 1.1–4

Te maasina ma te poouri 1.5—2.29

Naa tamalliki TeAtua ma naa tamalliki Satan 3.1–24

Taratara maaoni ma te taratara see tonu 4.1–6

Naa heheuna te laaoi 4.7–21

Te hakataakoto e haimahi 5.1–21

Jesus ko te Taratara te Ora

¹ Maatou e sissii atu i te Taratara te Ora. Te tama naa ni noho mai iloo i te kaamata. Maatou nillono iana taratara kakkite hoki maatou i tana tino ki naa karamata maatou. Maatou hoki ku oti te ppaa naa rima maatou iaa Ia.* ² Saaita te ora nei ni hakatii maarama mai raa, maatou nikkite hakkaatoa. Teenei etaratara atu ai maatou killoa kootou ite ora nei. Te ora nei ni noho ma TeAtua, aa teenei ku hakailotia mai TeAtua ki taatou.* ³ Maatou e taratara atu naa vana maatou nikkite kallono. Kootou ki hakappae mai ki maatou ki nnoho hakapaa taatou maa te Tamana aa ma tana Tama, Jesus Christ. ⁴ Maatou e sissii atu naa taratara nei ki fiafia maaoni iloo taatou.

TeAtua raa ko te maasina

⁵ Teenei te taratara maatou nillono i tana Tama no hakaeta atu ki kootou: TeAtua raa ko te maasina. See hai kina e poouri e takoto iaa Ia. ⁶ Ki mee taatou etaratara maa taatou e hakapaa ki TeAtua, aa taatou iaa e hai naa vana te poouri, taatou e taratara kailallao i naa taratara taatou maa naa sosorina taatou. ⁷ Aa ki mee taatou ettaka kite maasina pee ko Ia etaka iloto te maasina raa, taatou ma ki nnoho hakapaa ma telaa tama, aa naa ora taatou ma ki huihua a Ia ki mataffua ki te ttoo tana Tama, Jesus Christ.

* 1.1 Jn 1.1 * 1.2 Jn 1.14

⁸ Kimee taatou e taratara maa taatou sei naa haisara taatou, taatou nei ku hakallesi ki taatou soko taatou, teenaa te hakamaaoni raa see takoto i taatou. ⁹ Tevanaiaa, kimee taatou e hakaari naa haisara taatou ki TeAtua, a Ia ma ki tuku ki ana purepure ni takkoto imua no mee te vana e tonu: a Ia ma ki uii naa haisara taatou no huihuia a Ia naa ora taatou ki mataffua i te kau haisara taatou ni ppena. ¹⁰ Aa kimee maa taatou e hai maa taatou ni sei naa haisara taatou ni ppena, teenaa TeAtua ku haia taatou ma se tama e taratara kailaaro, teenaa ana taratara raa see takkoto i taatou.

2

Christ e tokonaki ki taatou

¹ Aku tamalliki nei. Nau e sissii atu naa taratara nei ki see ppena kootou ni haisara. Tevanaiaa kimee setama ikootou e mee ana haisara, e mee tetama makituu imua taatou Tamana no hakatonutonu taatou. Tana inoa ko Jesus, te Tama e tonu. ² Jesus ni mate ki uii naa haisara taatou, aa see mee ma ko naa haisara koi taatou. Sei. A Ia ni mate hoki ki uii naa haisara te henua hakkaatoa.

³ Kimee maa taatou e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua, teenaa taatou e illoa maaoni maa taatou ni tama kuoti te illoa iaa Ia. ⁴ Naatama e taratara maa laatou e illoa i TeAtua, iaa see hakannoo ki ana taratara raa, laatou ni tama e taratara kailallao. Te hakamaaoni raa see takoto ilaatou. ⁵ Naa tama katoo e hakannoo ka tautari ki naa taratara TeAtua raa, teenaa ko naa tama e fiffai maaoni kiaa Ia. Teenei te ara e hakailo mai maa taatou ettaka maaoni maa TeAtua: ⁶ Naatama e taratara maa laatou ettaka ma TeAtua raa ki sosorina pee ko Jesus Christ.

Manava laaoi i telaa tama

⁷ Aku soa nei, tetaratara hakamaatua esissii atu nau nei sei setaratara hoo; teenei setaratara ni takoto mai iloo imua. Kootou kuoti te llono i te taratara nei imua. Te taratara tuai raa ko te taratara kootou ni llono imua.* ⁸ Tevanaiaa tetaratara hakamaatua teenei esissii atu nau nei setaratara hoo, i te aa, te hakamaaoni tetaratara nei e huri mai iloto te ora Christ aa iloto naa ora kootou hoki. Tessaao te poouri raa kulaka, aa te maasina maaoni raa kuaa takoto mai iloo.

⁹ Naa tama e hai maa laatou e nnoho i te maasina, iaa elotoffaaeo i naataaina ma naakave laatou raa, naatama naa koi nnoho iloto te poouri i te saaita nei. ¹⁰ Naatama e manava laaoi i naataaina aa ma naakave laatou raa, naatama naa e nnoho iloto te maasina. See hai tama ma kioti ku ssura ni mannatu e hakallika i naa tama naa. ¹¹ Tevanaiaa, naatama elotoffaaeo inaataaina ma naakave laa-tou raa e nnoho i te poouri. Laatou e sassare vaaroto te poouri ka see illoa i naa kina laatou e oo, i naa karamata laatou e hapapouritia te poouri ana.

¹² Nau e sissii atu ki kootou, aku tamalliki nei, i naa haisara kootou kuoti te uii iloto te inoa Christ. ¹³ Nau e sissii atu ki kootou, naa tamana, ikootou kuoti te illoa iaa Ia, te Tama ni noho mai iloo imua.

Nau e sissii atu ki kootou, naa tama taane, i naa mahi te tipua hakallika raa kuoti te lavaa kootou.

¹⁴ Nau e sissii atu ki kootou, aku tamalliki nei, ikootou e illoa i te Tamana.

* 2.7 Jn 13.34

Nau e sissii atu ki kootou, naa tammana, i kootou e illoa ite Tama ni noho mai iloo imua.

Nau e sissii atu ki kootou, naa tama taane, i kootou ni tama e haimmahi. Naa taratara TeAtua raa e takkoto iloto naa manava kootou, aa kootou ku haimahi are i te tipua hakallika.

¹⁵ Kootou see oti manava inaa tiputipu te maarama nei aa ma naa mee e takkoto ite maarama nei. Ki mee kootou e oti manava ki naa tiputipu te maarama nei, teenaa kootou see oti manava ki naa tiputipu TeAtua. ¹⁶ Naa tiputtipu kato o iloto te maarama nei, teenaa ko te kaimanako ki te tiputipu haisara naa tama te maarama nei, naa mee te henua ekkite no kaimannako, aa naa mee te henua e ahu ai. Te tiputipu nei see au ite Tamana; teenei ni tiputtipu kato o te maarama nei. ¹⁷ Te maarama nei ma naa mee hakkaatoa e kaimannako ai te henua raa ku oo nollaka. Tevana iaa, naa tama e haia laatou te hiihai TeAtua raa ma ki ora hakaoti.

Te tama e tautau haao ma Christ

¹⁸ Aku tamalliki nei, te aso hakaoti raa ku saaita koi! Kootou ku oti te llono maa te tama e tautau haao ma Christ raa ma ki hakasura iho. Aa teenei te lopotama peenaa kuttaka vaaroto taatou ite ssao nei. Teenei e illoa ai taatou maa te aso hakaoti raa ku saaita koi. ¹⁹ Naa tama naa sei ni tama taatou maaoni, teenaa ko tevana laatou ni ffuro itaatou. Ki mee laatou ni tama maaoni taatou raa, laatou ni noho koi ma taatou. Tevana iaa laatou nei ni ffuro ki illoa maaoni taatou maa laatou sei ni tama maaoni taatou.

²⁰ Kootou iaa ku oti te hakatapuria Christ ki TeAitu Tapu, teenaa kootou hakkaatoa e illoa ite hakamaaoni. ²¹ Nau see mee maa nau e sissii atu naa taratara nei maa i kootou see illoa ite hakamaaoni nei, sei. Nau ekauatu naa taratara nei i kootou e illoa, aa i kootou hoki e illoa maa see hai taratara hakareeresi e lavaa te sura i te hakamaaoni.

²² Ko ai te tama e taratara kailaarao? Teenaa ko te tama see hakataakoto maa Christ raa kote Mesaea. Teenaa ko naa tama e tautau haao ma Christ; naa tama se lotu i TeAtua hakapaa ma tana Tama. ²³ I te aa, naa tama se lotu i te Tama TeAtua raa, laatou see lotu hoki i te Tamana. Naa tama e lotu i te Tama TeAtua raa, laatou e lotu hoki i te Tamana.

²⁴ Kootou mmata kitauhia kootou naa taratara kootou ni llono i te kaamata. Ki mee kootou e tauhia kootou naa taratara naa, teenaa kootou ma ki noho hakapaa ma te Tama TeAtua aa ma te Tamana.

²⁵ Christ ni purepure mai hakaoti maa Ia ma ki kaumai te ora e ora hakaoti.

²⁶ Nau e sissii atu naa taratara nei ki illoa kootou inaa tama ma ki oo atu no hakareeresia kootou. ²⁷ Christ ku oti te kauatu TeAitu Tapu raa ki kootou. Kootou naa ku see lavaa te ssee ni tama ki oo atu no akoina kootou, i te aa, TeAitu Tapu raa e noho ma kootou. TeAitu Tapu raa ma ki akonaki atu te kau vana hakkaatoa. A Ia ma ki taratara koi ki te taratara maaoni. Te taratara kailaarao raa see sura iaa Ia. Kootou hakannoo ki naa akonaki TeAitu Tapu, aa kootou ku noho ma Christ.

²⁸ Aku tamalliki nei. Kootou hakanniti atu kiaa Ia. I tana sao ma ki hakasura iho raa, taatou ki see ppore; taatou ki see nnapa ka ffuro no mmuni iaa Ia i tana aso e au. ²⁹ Kootou e illoa maa Christ e taka ma te tiputipu e ttonu. Teenaa, kootou ki illoa hoki maa te tama e taka ka hai ki te tiputipu e tonu raa, teenaa se tamariki TeAtua.

3

Naa tamalliki TeAtua

¹ Kootou mmata kikkite kootou itellee te manava te Tamana raa itaatou! A Ia kuhuri nokannaa maa taatou ni tino tamalliki aana. Teenaa kote vana taatou see ilotia naa tama te maarama nei, ite aa ilaatou ni see illoa hoki i TeAtua.*

² Aku soa nei, taatou kunnoho ma nitamalliki maaoni TeAtua ite saaita nei. Taatou iaa see illoa maa taatou ma ki tiputtipu peehea imuri. Tevana iaa taatou e illoa maa te saaita Jesus ma ki sura mai raa, taatou ma ki tiputtipu ma ko Ia. Ite aa, taatou ma kikkite hakaraaoi i ana tiputipu maaoni. ³ Naa tama katooteelaa e taaohi manava i Christ raa, naa tama naa e mee naa ora laaou ki mataaffua, ki mee pee ko Christ e matahua.

⁴ Tetama eppena naa haisara raa eseua aia naa Loo TeAtua, ite aa, te haisara esura ina eseua taatou naa Loo. ⁵ Kootou e illoa maa Christ ni hakasura iho ki uiia naa haisara, aa tanatino iaa seai ana haisara.* ⁶ Naa tama ennoho ma Christ raa see hakamanani te ppena naa haisara; naa tama e hakamanani te ppena naa haisara raa, teenaa ko naa tama seki kkite no illoa maaoni i TeAtua.

⁷ Aku tamalliki nei. Kootou mmata ki see o atu nitama no hakarereesia kootou. Tetama e tautari ki te tiputipu etonu raa, teenaa setama etonu pee ko Christ. ⁸ Tetama esosorina hakallika raa iaa, teenaa setamariki Satan. Ite aa, Satan kunaatama mai iloo ma tesosorina e hakallika naa imua. Teenei kote vana te Tama TeAtua raa ni hakasura iho, ki seua a ia naa vana Satan nippena.

⁹ See hai tama inaa tamalliki TeAtua raa e hakamanani te ppena naa haisara, ite aa, te tiputipu TeAtua raa etakoto ilaatou; aa i TeAtua kumee pee ko laaou Tamana raa, laaou ma ki see lavaa te hakamanani te ppena naa haisara. ¹⁰ Teenei te ara taatou ma ki illoa inaa kkee naa tamalliki TeAtua raa inaa tamalliki Satan. Naa tama see sosorina taukalleka aa see manava laaoi itelaa tama raa, teenaa seai ni tamalliki TeAtua.

Manava laaoi i telaa tama

¹¹ Tataratara kootou nillono imuaraa e mee maa taatou ki manava laaoi itelaa tama.* ¹² Taatou ki see mee ma ko Cain; aia setama Satan aa nitaa tanatino taina, Abel, no mate. Cain nitaa tana taina raa kote aa? Aia nitaa tana taina i ana vana ni mee raa see ttonu. Naa vana tana taina raa iaa ni ttonu.*

¹³ Aku taaina ma aku kave nei, kootou see oho ki mee maa naa tama te maarama nei elotoffaao i kootou. ¹⁴ Taatou e illoa maa naa mahi te mate raa ku oti te hakahitia taatou, aa teenei taatou kuttaka ma te ora maaoni. Taatou e illoa inaa vana nei itaatou e manava laaoi inaa taaina ma naa kave taatou. Setama peehea teelaa seesura te manava laaoi raa, te tama naa koi takoto ilaro naa mahi te mate.*

¹⁵ Naa tama katooteelaa i aaraa tama raa, teenaa nitama taatama. Aa kootou e illoa maa naatama taatama raa seettaka ma te ora e ora hakaoti. ¹⁶ Jesus ni hookii tana ora ki tokonaki mai ki taatou, teenei e illoa ai taatou inaa tiputipu te manava laaoi. Taatou hoki ki hookii naa ora taatou ki tokonaki taatou ki naa taaina ma naa kave taatou. ¹⁷ Ki mee maa naa tama e hai hekau raa ekkite maa naa taaina ma naa kave laaou raa ennoho hakaaroha, iaa see alloha ma ki tokonaki atu laaou, teenaa naa tama naa see lavaa te taratara

maa telaaoi TeAtua e takoto ilaato. ¹⁸ Aku tamalliki nei. Taatou ki see taratara vare koi ki naa maaisu taatou maa taatou ettaka ma te manava laaoi TeAtua. Taatou ki sosorina tautari ki naa taratara taatou e hai.

Taatou ki see ppore te ttuu imua TeAtua

¹⁹ Teenei te ara taatou maki illoa maa taatou nitama etautari ki te hakamaaoni; teenei te ara taatou maki see ppore tettuu imua TeAtua. ²⁰ Ki mee maa naa hakataakoto taatou emee maa taatou nitama e hakallika, teenaa taatou e illoa maa TeAtua e takoto i aruna naa hakataakoto taatou aa a Ia e iloa i naa mee hakkaatoa.

²¹ Aa teenaa, aku soa nei, ki mee maa naa hakataakoto taatou e ttonu maa taatou, taatou maki see ppore te ttuu imua TeAtua. ²² Naa mee taatou ekainnoo ki TeAtua raa maki kaumai a Ia. Ite aa, itaatou e tautari ki ana taratara hakamaatua aa taatou e haia taatou naa mee e hiahia ai a Ia. ²³ Tana taratara hakamaatua e pesi mai ki taatou raa emee pe nei, "Taatou kilotu itana Tama, Jesus Christ, aa taatou ki manava laaoi i telaa tama, emee pee ko naa taratara mai Christ."*

²⁴ Naa tama e tautari ki naa taratara TeAtua raa e noho hakapaa ma TeAtua, aa TeAtua e noho ma laato. Taatou e illoa maa TeAtua e noho ma taatou, i TeAitu Tapu ni kaumai a Ia ki taatou.

4

Ttiputipu TeAitu maaoni maa te aitu hakareeresi

¹ Aku soa nei. Kootou see hakannoo ki naa taratara naa tama e hai maa laato e tarataraina laato naa taratara TeAitu. Kootou ki haaiteria kootou naatama naa, ki illoa kootou maa laato e tarataraina maaoni laato naa taratara, ite aa itelopo pure hakalelles i kuttaka vaaroto te maarama nei. ² Teenei te ara kootou maki lavaa te ilotia kootou maa teenaa ko TeAitu maaoni TeAtua: te tama e taratara maa Jesus Christ ni hakasura iho ma setama te maarama nei raa, te tama naa e taka ma TeAitu e au i TeAtua. ³ Tevana iaa te tama e huina a ia te taratara i Jesus nei raa, a ia e taka ma te aitu e tautau haee ma Christ. Teenaa ko te tama ni llono kootou maki oti ku hakasura iho, aa teenei ku taka vaaroto taatou i te saaita nei iloto te maarama nei.

⁴ Aku tamalliki nei. Kootou ni tamalliki TeAtua. Kootou ku haimahi are inaa pure hakalelles i naa, ite aa, i TeAitu e taka ma kootou naa e haimahi are ite aitu e taka ma naa tama te maarama nei. ⁵ Naa pure hakalelles i naa e tarataraina laato naa vana te maarama nei, aa te maarama nei e hakannoo kilaato, ite aa, inaa tama naa nitama te maarama nei. ⁶ Taatou iaa nitama TeAtua. Naa tama e illoa i TeAtua raa e hakannoo ki taatou. Naa tama see illoa i TeAtua raa iaa see hakannoo ki taatou. Teenei te ara maki ilotia taatou i naa kkee TeAitu maaoni maa te aitu hakareeresi.

TeAtua ko te laaoi

⁷ Aku soa nei. Taatou ki manava laaoi i naa taaina taatou, ite manava laaoi raa esura mai i TeAtua. Te tama e hakasura te manava laaoi raa se tamariki TeAtua, aa e iloa i TeAtua. ⁸ Te tama see manava laaoi raa see iloa i TeAtua, ite aa, TeAtua raa ko te laaoi. ⁹ TeAtua ni hakailoa mai tana laaoi raa ki taatou, teenaa a Ia ni heuna mai tana Tama tokotasi naa ki te maarama nei, ki ora ai taatou iaa Ia. ¹⁰ Tevana iaa te mee raa see mee maa i taatou ni manava laaoi i TeAtua imua. Seai. TeAtua ni manava laaoi itaatou, teenaa

* 3.23 Jn 13.34; 15.12,17

heuna mai iloo tana Tama, ki takoto ma kote mee teelaa e lavaa ai naa haisara taatou te uiia.

¹¹ Aku soa nei. Ki mee maa teenei ko naa tiputipu telaaoi TeAtua i taatou, teenaa taatou ki manava laaai i telaa tama. ¹² See hai tama ku oti te kite i TeAtua. Tevana iaa TeAtua ma ki noho ma taatou ki mee taatou e manava laaai i telaa tama, aa tana laaai raa ma ki haka kaotoaina mai a Ia kiloto naa ora taatou.*

¹³ Taatou e illoa maa taatou e nnoho ma TeAtua aa a Ia e noho ma taatou, i te aa, iaa Ia ni kaumai tana Aitu Tapu raa ki taatou. ¹⁴ Taatou ku oti te kkite no hakaea ki aaraa tama maa te Tamana raa ni heuna mai tana Tama ki au no hakasao te maarama nei. ¹⁵ Te tama e taratara maa Jesus ko te Tama TeAtua raa, teenaa kote tama e noho ma TeAtua aa TeAtua e noho ma ia. ¹⁶ Taatou e illoa ka hakataakoto i telaaoi TeAtua e takoto i taatou.

TeAtua kote laaai. Naa tama e nnoho ma telaaoi raa e nnoho ma TeAtua aa TeAtua e noho ma laaou. ¹⁷ Telaaoi raa e haia TeAtua ki kaatoa iloto naa ora taatou, ki see ppopre taatou i te Aso te Hakatonu, i te ora taatou i te maarama nei e ssau koi pee ko te ora Christ. ¹⁸ Te tama e manava laaai maoni raa see illoa te matakū; telaaoi e kaatoa raa e mee taatou ki see mattaku i te kau vana. Teenei taatou ku illoa, telaaoi raa ni see haka kaotoaina kite tama e matakū, i te aa, te tama e matakū raa kote tama e illoa maa ia ma ki hakatonu tonusia TeAtua.

¹⁹ Taatou e manava laaai i TeAtua ni manava laaai i taatou imua. ²⁰ Ki mee taatou e taratara maa taatou e laaai i TeAtua, aa taatou iaa elotoffaaeo inaa taaina ma naa kave taatou, teenaa taatou ni tama e taratara kailallao. Peehea naa laaai te henua i TeAtua, te Tama laaou see kkite, aa laaou iaa see laaai i naa taaina ma naa kave laaou e kkite?

²¹ Taratara hakamaatua TeAtua raa e mee maa: Naa tama hakkaatoa e laaai i TeAtua raa ki laaai hoki i naa taaina ma naa kave laaou.

5

Naa tama TeAtua raa e haimahi are i naa tama te maarama nei

¹ Te tama e illoa maaoni maa Jesus ko te Mesaea raa, teenaa setamariki TeAtua; aa te tama e laaai i tetamana raa e laaai hoki i tana tamariki. ² Taatou e illoa maa taatou e laaai inaa tamalliki TeAtua i taatou e laaai i TeAtua, aa taatou e hakannoo ki ana taratara. ³ Taatou e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua i taatou e laaai iaa Ia. Aa ana taratara hakamaatua naa see hainattaa taatou te tautari,* ⁴ i te aa, naa mahi naa tamalliki kato TeAtua raa e ttoe iaa i naa mahi te maarama nei. Aa taatou e haimahi i taatou elotu i TeAtua. ⁵ Ko ai te tama e lavaa te hakahitia a ia naa mahi te maarama nei? Te tama koi e illoa maaoni maa Jesus ko te Tama TeAtua.

Naa tiputipu Jesus Christ

⁶ Jesus ni sura mai iloto te vai te hakaukau tapu ma te ttoe i tana mate. A Ia ni see sura mai koi iloto te vai; a Ia ni sura mai iloto te vai aa ma te ttoe hakapaa. Te Aitu Tapu raa e hakailoa mai maa teenei ni taratara maaoni, i te hakamaaoni raa e takoto i Te Aitu Tapu. ⁷ Teenei naa mee e toru e hakailoa mai naa tiputipu Christ ki taatou: ⁸ Te Aitu, te vai, aa te ttoe. Takatoru nei e taratara ki te taratara tokotasi. ⁹ Taatou maraa e hakannoo ki naa taratara e kaumai naa tamavare te maarama nei. Iaa naa taratara e kaumai TeAtua raa e haimahi are i naa taratara naa tama naa, aa a Ia ku oti te kaumai naa taratara nei i naa tiputipu tana Tama. ¹⁰ Teenaa naa tama kato e illoa maaoni

i te Tama TeAtua raa, naa taratara nei e takkoto iloto naa hatumanava laatou. Naa tama see illoa i TeAtua raa iaa e mee maa TeAtua se tama e taratara kailaarao. Ite aa, ilaatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua ni mee i tana Tama. ¹¹ Naa taratara TeAtua raa e mee peenei: Te ora e ora hakaoti raa ku oti te kaumai TeAtua ki taatou, aa te ora nei e hakatahito i tana Tama.^{*} ¹² Te tama e iloa maaoni i te Tama TeAtua raa e taka ma te ora nei; te tama see iloa i te Tama TeAtua raa iaa see taka ma te ora maaoni.

Te ora e ora hakaoti

¹³ Nau e sissii atu naa taratara nei ki illoa kootou maa kootou e ttaka ma te ora e ora hakaoti, teenaa ko kootou naa tama e illoa i te Tama TeAtua. ¹⁴ Taatou see papore inaattuu taatou imua naa karamata TeAtua, i te aa, itaatou e illoa maa Ia e hakannoo mai ki taatou ki mee taatou e kainnooake kiaa Ia, aa ehano ma tana hiihai. ¹⁵ A Ia elono i taatou i naa saaita katoo taatou e kainnoo mee kiaa Ia; aa itaatou e illoa maa teenei se vana maaoni raa, teenaa taatou e illoa hoki maa Ia e kaumai ni aa taatou e kainnoo kiaa Ia.

¹⁶ Ki mee maa se tama i kootou e kite maa tanataina raa e pena se haisara, iaa seai kote haisara etau te mate tetama, a ia kitaku ki TeAtua ki hakaoratia tanataina. Nau e taratara inaa haisara teelaa see tau te kauake te mate tetama. Tevana iaa e takoto te haisara e kauake te mate tetama. Nau see taratara atu ma ki taku kootou ki TeAtua i te mee naa. ¹⁷ Naa haisara hakkaatoa see ttonu i naa karamata TeAtua. Tevana iaa e takkoto naa haisara seelavaa te kauake te mate te tama.

¹⁸ Taatou e illoa maa see haitama inaa tamalliki TeAtua raa e hakamanani te ppena naa haisara, i te aa, te Tama TeAtua raa e roorosi hakaraa o iloo kilaatou, aa laatou ma ki see lavaa te haia pakavaina Satan.

¹⁹ Niaaina maa te maarama nei hakkaatoa e takkoto ilaro te roorosi Satan raa, taatou e illoa koi maa taatou ni tama TeAtua.

²⁰ Taatou e illoa maa te Tama TeAtua raa ni au no mee ki atammai taatou, ki illoa taatou i te Atua maaoni. Aa teenei taatou ku ora hakapaa ma te Atua maaoni, itaatou e ora ma tana Tama, Jesus Christ. A Ia raa ko te Atua maaoni, aa te ora nei ko te ora e ora hakaoti.

²¹ Aku tamalliki nei. Kootou roorosi ki see haka tauppiri atu kootou ki naa aitu hakallesi!

2 JOHN SSOA TE PAS JOHN TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te ssoa tepas John raa nisissia te “Tama hakamaatua telotu” ki “te Ffine raa ma ana tamalliki”, teenei pee ko te kanohenua TeAtua e lotulotu i te kina naa. Naa tamaa taratara iloto te pas nei e taratara ma ki laaoi naa tama i te kina naa i aaraa tama, aa e taratara hakaapo hoki ki see tautari naa tama naa ki naa akonaki naa tisa hakalellesi e mee i te kina naa.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–3

Te takoto hakamaatua te tiputipu te manava laaoi 4–6

Taratara hakaapo ki see tautari ki naa akonaki hakalellesi 7–11

Naa taratara hakaoti 12–13

¹ A nau John, te tama hakamaatua te lotu, e sissii atu kiaa koe, te ffine ni hakamaatinoria TeAtua, aa ki ootamalliki. Nau ellee maaoni iloo taku manava iaakoe, see mee ma ko nau koi; naa tama hakkaatoa e illoa i te hakamaaoni raa e llee naa manava laatou iaakoe. ² I te aa, te hakamaaoni TeAtua raa e takoto i taatou, aa ma ki taka hakaoti maa maatou.

³ Te laaoi, te aroha, aa ma te noho laaoi TeAtua Tamana ma Jesus Christ, tana Tama, ma ki takkoto itaatou iloto te hakamaaoni ma te manava laaoi.

Te hakamaaoni ma te manava laaoi

⁴ Nau ni hiahia iloo i taku lono ana maa aaraa tamalliki aau e takkoto iloto te hakamaaoni TeAtua, e mee koi pee ko naa taratara mai te Tamana ki taatou. ⁵ Aa teenei nau ku mee atu kiaa koe, te ffine nei: taatou katoo ki manava laaoi i aaraa tama. Teenei seai se taratara hoou e sissii atu nau nei; teenei ko te taratara ni llono taatou imua.* ⁶ Te laaoi e tarataraina a nau nei e mee maa taatou ki tautari ki naa taratara hakamaatua TeAtua. Tana taratara, teela ni llono kootou imua, e mee maa kootou katoo ki nnoho ma te laaoi.

⁷ Te lopo tama e taratara kailallao kuttaka ki naa kina katoo i te maarama nei. Teenaa ko naa tama e huuina laatou te taratara e mee maa Christ ni tipu ake i te maarama nei ma se tamavare. Te tama peenaa setama e taratara kailaaraa, aa setama e tautau haao ma Christ. ⁸ Kootou roorosi ki see maffana hua naa mee kootou ni heheuna kitoo, kootou ma ki sua hakaraaoi iloo a Ia inaa heuna kootou e mee naa.

⁹ Te tama e tautari kitano tino hakataakoto aa see tautaritonu ki naa akonaki Christ raa, a ia see taka ma TeAtua. Te tama e tautari ki naa akonaki Christ raa ia e ttaka hakapaa laatou ma te Tamana aa ma tana Tama. ¹⁰ Kootou ku illoa lokoi, ki mee setama e sura atu ma ni taratara ekkee ma naa taratara nei, kootou ki see hakauru atu naa tama peenaa kiloto naa hare kootou; kootou see mee hoki maa kootou e oatu no purepure kootou. ¹¹ Te tama e huri atu no purepure ki naa tama naa ma ki laavea hoki naa sosorina e hakallika naa tama naa.

Naa taratara hakaoti

* 1.5 Jn 13.34; 15.12,17

¹² Nau e mee aku lopo taratara ki kau atu ki kootou, tevana iaa nau see hiihai maa nau e sissii atu naa taratara nei iloto naa laupepa. Nau ettari ki hanatu taku tino ki kootou ki taratara taatou hakaraaoi i naa mee nei ki mee taatou ki fiafia hakkaatoa.

¹³ Naa tamalliki too taina i te kina nei e purepure atu kiaa koe.

3 JOHN TTORU NAA PAS JOHN TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tettoru naapas John raa nisissia te “Tama hakamaatua telotu” kite maatua tokotasi telotu ettapa ma ko Gaius. Tetama esissii te pas nei etaratara hakanau i Gaius ia aia etokonaki peenaa ki aaraa tama telotu, aa e taratara hakaapo ake kiaa ia i te tama ettapa ma ko Diotrefes.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–4

Gaius e hakanauria 5–8

Diotrefes e taratara haaeoina 9–10

Demetrius e hakanauria 11–12

Naa taratara hakaoti. 13–15

¹ A nau John,[☆] te tama hakamaatua telotu, e sissii atu kiaa koe, Gaius, taku soa.

Taku manava e llee iloo ia koe.

² Taku soa nei, nau etaku maa oovana katoo kittonu aa maa koe kimarooroo kamata ora, ia nau e iloa maa too hakataakoto etonu. ³ Nau ni hiahia iloo itakulono ana ina taaina taatou nei maa koe koi tautari hakaraa oi iloo ki te hakamaaoni TeAtua, ia nau e iloa maa koe etautari peenaa kite hakamaaoni TeAtua. ⁴ Nau e hiahia iloo i taku saaita ni lono maa aku tamalliki raa e tautari maoni ki te hakamaaoni TeAtua.

John e hakanau i Gaius

⁵ Taku soa nei, nau e iloa maa koe e heheuna hakaraa oi iloo ma naa tama elotu kootou hakapaa, niaaina maa naa tama naa ni horau. ⁶ Laatou ni taratara ake ki naa tama telotu i te kina nei i too laa oi. Koe ku tokonaki ake hakaraa oi iloo ki hollau laatou ma te tiputipu TeAtua e hiihai. ⁷ I te aa, i te saaita naa tama naa ni kaamata te mee naa heuna Christ raa, laatou ni see tokonakina ake naa tama see lotu. ⁸ Taatou naa tama elotu raa ki tokonaki ki laatou ki heheuna hakapaa taatou no tarataraina te hakamaaoni TeAtua.

Diotrefes ma Demetrius

⁹ Nau nisissii taku pas kite lotu naa, tevana ia Diotrefes, te tama e hai maa ia raa kote tama hakamaatua i te kina naa, see hiihai maa ia e hakanoo ki aku taratara. ¹⁰ Taku saaita ma ki hanatu raa, nau ma ki hakaari atu i ana vana katoo nimee, teenaa ko ana taratara e hakallika aa ma ana taratara hakallesi nimee i maatou. Tevana ia e mee aaraa vana ana nimee; aia see hiihai maa ia ki hanake no purepure kinaa tama elotu taatou hakapaa te laa e oo atu kite kina naa. Aia maraa e kapitia hoki aia naa tama e fiffai maa laatou ki purepure ma naa tama e oo ake. Aa kimee naa tama naa see hakanoo ki ana taratara, aia maraa e huri no kerekereia laatou i telotu.

¹¹ Taku soa nei, koe see tautari kite tiputipu e hakallika; tautari kite tiputipu e taukareka. Tetama e sosorina taukareka raa setama TeAtua; te tama e sosorina hakallika raa kote tama seki iloa i TeAtua.

[☆] 1.1 Acts 19.29; Rom 16.23; 1 Cor 1.14

¹² Naa tama katoo e taratara hakanau i Demetrius; te hakamaaoni raa hoki e sura i ana sosorina. Aa teenei maatou hoki e taratara hakanau iaa ia, aa kootou eilloa maa naa taratara maatou nei nitaratara maaoni.

Naa purepure hakaoti

¹³ Nau e mee aku lopo taratara e mee ki kauatu ki kootou, tevana iaa nau see hiihai maa nau e sissii atu naa taratara naa iloto naa laupepa.

¹⁴ Nau e ttari ki hanatu nau aa taaua ku taratara hakaraaoi.

¹⁵ Koe ki noho hakaraaoi.

Oo soa i te kina nei e pureppure atu kiaa koe.

JUDE TE PAS JUDE TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepas Jude raa ni sissii ki naa tama raa ki see tautari ki naa akonaki naa tisa hakallesi teelaa e hai maa laatou eilloa maaoni i TeAtua. Naa taratara iloto te pas e huapotopoto nei e ssau koi ma ko naa taratara iloto *Tessoa tepas Peter*, teenaa tetama esissii tepas nei esissii ki naa tama etokatoka tepas nei ki “hakappuru kitauhia laatou te hakataakoto e tonu teelaa ni kauake tasi koi TeAtua ki aana tama.”

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–2

Te tiputipu see tonu ma naa akonaki naa tisa hakallesi 3–16

Taaohi hakappuru ki te hakataakoto e tonu 17–23

Naa taratara hakaoti 24–25

¹ Anau Jude, setama eheheuna ma Jesus Christ, aa James se taina aaku.*

Nau e sissii atu ki kootou, naa tama ni kannaatia TeAtua, teelaa kunnoho ma telaaoi TeAtua Tamana aa kutakkoto ilaro te roorosi Jesus Christ.

² Nau e taku maa te aroha, te noho laaoi, aa te manava laaoi TeAtua ki takoto peenaa iloto naa manava kootou.

Naa tisa hakallesi

³ Aku taaina nei. Nau ni hiihai iloo ma ki sissii atu nau ki illoa kootou i te ora hou, teenei ettaka ma taatou. Araa nei nau ku maanatu are ma ki sissii atu te pas nei imua no taratara atu i telaa mee: Nau e hiihai maa kootou ki hai hakappuru kitauhia kootou naa akonaki maaoni teelaa elotu ai taatou, naa tama TeAtua. Teenei ko te hakamaaoni teelaa nikaumaitasi koi TeAtua kitakoto ma tana kanohenua e tapu.

⁴ Iteaa, emee naa tama teelaa see illoa te hakannoo ki TeAtua ku oti te hakauru seemuu mai no noho iloto taatou. Naa tama naa e hurihurisia laatou naa taratara i te laaoi TeAtua, ki vana te henua maa see hai vana e ssara i naa sosorina hai huri laatou. Naa tama naa hoki e hakakkeina laatou Jesus Christ, te Hakamau aa TeAriki taatou tokotasi. Naa haaeo TeAtua teelaa e takkoto i naa tama naa ni tarataraina mai iloo te Laupepa Tapu raa imua.

⁵ Kootou kunaa i-illoa are i te taratara e mee i te saaita te kanohenua Israel raa ni hakassaoria TeAtua i Egypt. Tevanaiaa nau e hiihai maa kootou ki hakamaarona i te mee nei: niaaina maa naa tama naa ni oti te hakassaoria TeAtua raa, naa tama ilaatou ni see lotu raa ni haia a la no mmate hakkaatoa.* ⁶ Kootou mannatu i naa ensol teelaa ni see noho tonu ki naa nohorana laatou ni tukua ma ki roorosi laatou. Naa ensol naa ni ffuro no tiake naa tino nohorana laatou naa. Teenaa naa ensol naa, i te saaita nei, e saisaitia ki mmau hakaoti ka hakannohoria i te pouiri ana ilaro. Teenaa ko te kina naa tama naa e tauhia TeAtua kitae mai te aso laatou ma ki mee pakavaina.

⁷ Kootou mannatu i Sodom ma Gomora, aa ma naa matakaaina e tauppiri ake. Naa tama naa matakaaina naa ni sosorina iloo pee ko naa ensol naa, teenaa laatou e hai huri ka mee naa vana e kerekkere. Naa matakaaina naa ni tuunia katoo no vvela i te ahi, ki hakailoa mai

* 1.1 Mt 13.55; Mk 6.3 ✧ 1.5 Ex 12.51; Num 14.29-30

ki taatou hakkaatoa iteahi eura see mate teelaa ma ki vvela ai naa tama see hakannoo ki TeAtua.*

⁸ Peelaa hoki, naa tama nei e mmoe koi ka mmiti ki te kau miti e kerekere. Teenaa e massike ai naa tama naa no mee pakava naa tino haitino laatou ki naa sosorina hai huri laatou; laatou e tukumurina laatou ka sasaakiria laatou naa aitu haimmahi i telani. ⁹ Michael, te ensol hakamaatua raa iloo ni see sosorina peenaa. Tana saaita ni hakatautau ma Satan itetama ilaaua ma ki too te haitino Moses raa, Michael ni see huri atu no sasaakiria Satan. Aia ni mee ake koi peelaa, “TeAriki ki huri atu no nutua koe!”* ¹⁰ Niaaina maa naa tama nei see ilotia laatou te tahito te taratara raa, laatou e ffuri lokoi no sasakkiri. Naa tama naa e sosorina ma ko naa manu vao see hai mannatu. Teenei ko naa mannatu nei teelaa ma ki oti ku mmate ai laatou. ¹¹ Nau e aroha iloo inaa tama naa! Laatou ni sassare ite ara teelaa ni sare ai Cain. Laatou ni tautari katoa ki naa sara Balaam ni mee, ilaatou e kaimannako ki te mane. Laatou e ssahe taratara pee ko Korah, teenaa e mmate ai laatou pee ko ia.* ¹² Inaa saaita kootou e kkuu ma naa taaina kootou kikkai kootou hakapaa ka mannatu i te laa oi TeAriki raa, naa tama naa e mee ma ni mee e ttuu kerekere iloto tekuturana kootou naa. Laatou e hai mannatu maa laatou e nnoho kakkai ma telopo tama; laatou e mannatu koi ki laatou soko laatou. Laatou e mee ma ko naa uruaoa e irihia te matani, iaa see hai ua. Niaaina maa teenaa ko te ssao naa kaikai katoa e ssomo taukalleka raa, naa tama naa e mee pee ko naa laakau e ssomo, iaa see ffua. Laatou ku mee pee ko naa laakau e utania i naa patiaka laatou no mmate hakaoti. ¹³ Laatou ku mee pee ko naa matapeau teelaa e kkoiti i te ppaai itua, aa naa vana hakannapa laatou naa e hakassaa iho pee ko naa pepeau. Naa tama naa ku mee pee ko naa hetuu e lellere huri i te lanii, teelaa ni tukua mai hakaoti laatou kina TeAtua i te pouuri ana.

¹⁴ Teelaa ko Enoch, se tama ni haanau iho iloto te hitu naa haanauna e oo iho ite manava Adam, teelaa ni pesi tanataratara peelaa inaa tama naa, “Kootou mmata, TeAriki ma ki au ma naa simata e tammaki i ana ensol e ttapu,* ¹⁵ no hakatonutonu naa tama hakkaatoa, aa ki mee pakavaina naa tama katoa see hakannoo ki TeAtua teelaa e sosorina hakallika iloo, aa inaa taratara hakallika naa tama haisara see illoa te hakannoo ki TeAtua maraa e mee iaa Ia.”

¹⁶ Naa tama nei maraa e nnoho koi ka taratara hakallika, aa e tuku haaeo peenaa iaaraa tama; laatou e tautari koi ki naa tino hakataakoto e kerekere laatou; laatou eahu inaa tino tiputtipu laatou, aa laatou e usuusuhia laatou aaraa tama ki akottia naa vana laatou soko laatou.

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo

¹⁷ Aku soa nei. Kootou hakamaarona inaa taratara nikauatu naa aposol TeAriki taatou, Jesus Christ, imua. ¹⁸ Laatou ni taratara atu peelaa, “Saaita naa aso hakaoti e ttae mai raa, e mee naa tama ma ki hakassura atu no taratara taussua i kootou. Teenaa ko naa tama see hakannoo ki TeAtua teelaa e tautari ki naa hakataakoto kerekere laatou.”* ¹⁹ Teenaa ko naa tama e sua laatou te nnoho te henua ki see meeme hakapaa. Naa tama naa e tautari ki naa tino hakataakoto kerekere laatou soko laatou. TeAitu TeAtua seai inaa tama naa. ²⁰ Tevana iaa kootou, aku soa nei, kootou ki hakatipu naa ora kootou iaruna naa hakataakoto iloo e ttapu kootou, aa kootou kutaku ma

* **1.7** Gen 19.1-24 * **1.9** Dan 10.13,21; 12.1; Rev 12.7; Deut 34.6; Zech 3.2 * **1.11** Gen 4.3-8; Num 22.1-35; 16.1-35 * **1.14** Gen 5.18,21-24 * **1.18** 2 Pet 3.3

naa mahi TeAitu Tapu. ²¹ Kootou kinnoho ka illoa maa TeAtua ellee tana manava i kootou. Teenaa kootou kinnoho hakaraaailoo ka ttari ki TeAriki taatou, Jesus Christ, kikaatu te ora e ora hakaoti. A Ia ma ki kauatu te ora naa iaa Ia e aroha i kootou.

²² Kootou ki alloha inaa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou; ²³ aa kootou ku hakassaoria kootou aaraa tama ki see vvela i te ahi. Kootou ki hakasura te manava aroha ki aaraa tama, aa kootou ki mattaku ka hakamattoni loko i ki see ppaa kootou ki naa tiputtipu e hakallika laatou. Inaa hekau hoki laatou e hakaoraa, kootou ki hakanniko. Ite aa inaa hekau naa kumee maa e piripiritia naa tiputtipu e kerekkere teelaa e oti manava ai laatou.

Jude e taku hakanau i TeAtua

²⁴ TeAtua taatou tokotasi, tetama e lavaa te saapaiatu ki kootou ki see ffuri kootou noppena naa haisara, aa ki tooake kootou ma naa tiputtipu e ttonu, aa ma naa manava fiaffia no hakannoho iloto tana maasina elasi. ²⁵ TeAriki taatou, Jesus Christ, ki usuhia a Ia te henua kilotu ka hakannau i TeAtua, tetama e hakaora taatou. Laatou ki illoa peelaa maa TeAtua setama hakamaatua nitaka haimahi mai iloo imua notae mai ki te ssao nei, aa Ia ma ki takoto peenaa hakaoti! Amen.

REVELATION NAA VANA JOHN NI HAKAKIITEA TEATUA TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Naa vana Jesus ni hakkite ki John ni sissii ite saaita naa tama telotura ni mee pakavaina ilaato e hakataakoto maa Jesus Christ ko TeAriki. Tetama esissia aia naataratara nei e hiihai maa naa tama ma ki tokatoka ite laupepa nei ki sei iloo ki papore aa laato ki hakataakoto tonu lokoi i Jesus Christ, aa inaa saaita laato e mee pakavaina ka hakallono isu raa, laato ki hakannoo lokoi peenaa ki naa taratara TeAtua.

Emahi naataratara iloto telaupepa nei etaratara iaana mee ni hakakiitea Jesus Christ, aa te hakataakoto naa vana nikiitea a ia naa ni hainauhie te ilotia koi naa tama telotu ite ssao naa, aa ki naa tama hakkaatoa ite maarama nei raa, te hakataakoto naa vana naa ma ki hainattaa i te ilotia. Naa taratara iloto te laupepa nei e hakahekahe ka hakatahito ite kau vana John ni hakakiitea Jesus Christ, aa iaana vana katoo nikkite raa, John ehuri no kee ianatarataraina aia inaa ssura ake naa vana naa. Niaaina maa naa tama e ttoka i naa taratara telaupepa nei e kkee naa hakataakoto laato i naa koiho naa taratara nei raa, te tahito taratara raa e maarama: TeAtua ma ki hakahitia a Ia naa mahi Satan ma naa tama hakkaatoa teelaa e tautau haaeo ma Ia, aa ki oti ku suia a Ia naa tama katoo ni tautari kiaa Ia raa ki naa mee e taukalleka telani hoo ma tekerekere hoo itana saaita ma ki noho hakamaatua inaa mee hakkaatoa.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te hakataakoto te laupepa nei 1.1–8

Te mee mua John ni kite aa ma naa pas ki naa kanohenua te lotu e hitu 1.9–3.22

Te laupepa e rii aa ma naa loki e hitu 4.1–8.1

Naa puu e hitu 8.2–11.19

Te dragon ma naa manu kaitama e lua 12.1–13.18

Te kau mee John ni kite 14.1–15.8

Naa tamaa kamete e takkoto naa lotu TeAtua 16.1–21

Babilon ku seua, aa te manu kaitama ma te pure hakareeresi aa ko Satan ku taai no mmate 17.1–20.10

Te hakatonu hakaoti 20.11–15

Te lani hoo, te kerekere hoo, aa te Jerusalem hoo 21.1–22.5

Naa taratara hakaoti 22.6–21

¹ Te laupepa nei etakkoto naataratara inaa vana Jesus Christ ni hakassura. TeAtua ni haka kiitea a Ia Jesus Christ inaa vana nei ki hakailotia a Ia naa tama e heheuna iaa Ia raa inaa vana teelaa ku tauppiri koi kissima. Christ ni heunatia aia tana ensol raa ki haka kiitea John, te tama e heheuna iaa Ia, i naa vana nei. ² John nei ni tarataraina aia ana vana katoo nikkite. Teenei ko i-ana hakaana naataratara TeAtua aa ma te hakamaaoni teelaa ni hakaari ake Jesus Christ kiaa ia. ³ Tetama etatarataraina aia naataratara TeAtua teenei etakkoto iloto telaupepa nei ki naa tama telotura, aia ma ki hiahia. Aa naa tama e hakannoo ka tautari ki naa taratara nei hoki ma ki haka fiaffiarua. Ite aa, te saaita TeAtua ma ki hakassura naa vana nei ku tauppiri.

John e purepure ki naa tama naa kanohenua e hitu te lotu

⁴ A nau John, e sissii atu naa taratara nei ki kootou naa kanohenua te lotu e hitu iloto Asia:✠

Nau etaku maa kootou kinnoho hakaraaoi ma telaaoi TeAtua, tetama teelaa ninohomai iloo imua, aa teenei enoho ma taatou itesaaita nei, aa teelaa makioti ku hakasura mai imuri no noho hakaoti ma taatou. Kootou hoki kinnoho hakaraaoi ma telaaoi naaaitu e hitu teelaa ettuu imua tenohorana TeAtua. ⁵ Kootou kinnoho hakaraaoi hoki ma telaaoi Jesus Christ, tetama teelaa ehuri mai naa tiputipu TeAtua kitaatou. A Ia naa ko tetama mua ni hakamasikeria ite mate, aa ko tetama hakamaatua naa tuku ite maarama nei.✠

A Ia ellee tana manava itaatou, teenaa taatou ni hakassaoria a Ia i naa haisara taatou itana saaita ni mate no pesi tanattoo. ⁶ Taatou ni hakanohoria a Ia ma ni maatua i tana nohorana, ki heheuna taatou ma TeAtua, tana Tamana. Taatou ki hakanau i naa mahi Jesus Christ. A Ia ki noho hakamaatua i naa saaita hakkaatoa! Amen.✠

⁷ Kootou mmata, a Ia eau iaruna naa uruaoa! Te henua katoo ma kikkite iaa Ia. Naa tama ni urumakkina laatou a Ia kite ttou raa ma kikkite hoki iaa Ia. Naa tama i naa henua hakkaatoa i te kerekere nei ma kiti tani iaa Ia. Naa vana nei ma kiti takkoto peenaa! Amen!✠

⁸ TeAtua, TeAriki Haimahi, teelaa ni noho mai imua, teenei enoho ma taatou itesaaita nei, aa teelaa makioti ku au no noho hakaoti ma taatou, te Tama naa e taratara peenei, “A nau nei ko te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa!”✠

John e kite i Christ

⁹ A nau ko John, kootou taina. Nau nei enoho hakalavatoa seemuu pee ko kootou i naa haaeo teelaa ellave i naa tama te Nohorana TeAtua, i aa nau e tautari i Jesus. Nau ni kaavea mai no peesia i te henua e ttapa ma ko Patmos, i aa nau ni hakaeta kite henua i naa taratara TeAtua aa ma te hakamaaoni teelaa ni hakaari mai Jesus kiaa nau. ¹⁰ Ite aso TeAriki raa, nau ni tauria naa mahi TeAitu TeAtua, teenaa kilono nau i naa tanitani varo mai te tama imuri aaku, e mee ma se tama eiri te puu. ¹¹ Te taratara raa e kaumai peelaa, “Sissii oo mee ekkite nei aa koe ku kkave te laupepa naa ki naa kanohenua te lotu e hitu nei: Epises, Smirna, Pergamum, Tiatira, Sardis, Filadelfia, aa ko Laodosia.”

¹² Nau ni hakatahuri maki kite nau ite tama e taratara mai, teenaa kikkite nau i naa mee teelaa ehakatuutuu ai naa lamukaru raa ettuu mai. Teelaa ni mee e hitu, aa naa mee naa e ppena ki naa kol.

¹³ Aa ite kina naa mee naa ettuu raa, e mee ma se tama raa e tuu mai. Aia euru kitekkahu ettaki iloo kiana tapuvae ilaro aa etuu kite ttuu e pena kite kol itana hatahata.✠

¹⁴ Tana lauru e makkini pee ko naa huru naa sipsip, aa e makkini hoki ma se ‘snow’, ka ura mai ana karamata ma se ahi.✠ ¹⁵ Ana tapuvae e too tana tia pee ko naa katanatea e oro kikkiva, aa tana reo e takattuu pee ko naa taa naa peau e llasi.✠ ¹⁶ Tama raa e taao hi naa hetuu e hitu i tana rima hakamaatua aa te komu taa tama e kkaa i ana vasi e lua raa e ssae mai i tana pukua. Tana taurae e maasina pee ko te laa e tii ite ao.

✠ 1.4 Ex 3.14; Rev 4.5 ✠ 1.5 Is 55.4; Ps 89.27 ✠ 1.6 Ex 19.6; Rev 5.10 ✠ 1.7 Dan 7.13; Mt 24.30; Mk 13.26; Lk 21.27; 1 Thes 4.17; Zech 12.10; Jn 19.34,37 ✠ 1.8 Rev 22.13; Ex 3.14 ✠ 1.13 Dan 7.13; 10.5 ✠ 1.14 Dan 7.9; 10.6 ✠ 1.15 Ezek 1.24; 43.2

¹⁷ Taku saaita nikite iaa ia raa, nau ni leiho atu ki ana vae no moe ma setama kumate. Teenaa kikkapa mai tana rima hakamaatau kiasa nau no mee mai, “Koe see mataka! Nau nei kote kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa.”[☆] ¹⁸ Nau nei kote tama e ora hakaoti; nau ni mate aa te nei nau kutaka ma te ora e ora hakaoti. Nau ehaimahi are i aruna temate ma tekina temate. ¹⁹ Sissii oo mee ekkite, teenaa naa vana aau ekkite te laa e ssura ite saaita nei aa ma naa vana te laa makissura imuri. ²⁰ Koe nisee iloa maa oo mee ekkite nei maa niaa, aa te nei nau ku hakaari atu: Naa hetuu e hitu aau nikkite itaku rima hakamaatau raa, teenaa ko naa ensol naa kanohenua telotu e hitu. Naa mee e hakatuutuu naa lamu karu e hitu raa, teenaa ko naa kanohenua te lotu e hitu.

2

Te kanohenua te lotu i Epises

¹ “Koe ku sissii atu kite ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Epises raa no kauatu naa taratara nei:

“Te nei naa taratara e kaumai te tama e taaohi naa hetuu e hitu i tana rima hakamaatau aa etaka vaaroto naa mee e ppena ki naa kol e hitu te laa e hakatuutuu ai naa lamu karu. ² Nau e iloa inaa vana kootou ni mee i te kina naa. Nau e iloa maa kootou ni nnoho hakalavatoa iloa ka heheuna hakappuru inaa heuna Te Atua. Nau e iloa maa kootou see illoa te tuku kina vana naa tama esosorina hakallika, aa kootou hoki ku oti te haaiteria kootou naa aposol hakallesi i te kina naa no ilotia kootou maa laatou nitama etaratara kailalao. ³ Niaaina maa kootou ni hakallono isu maa i kootou e heheuna iaa nau raa, kootou ni lavatoa koi te heheunatia kootou aku heuna. Aku heuna nei ni see lavaa iloa kootou te tiiake.

⁴ “Tevana iaa te nei taku mee see hiihai i kootou: Kootou ku mee sara pee ko imua. Telaaroi kootou iaa nau ite saaita nei ku seetae pee ko imua. ⁵ Kootou hakatuu ki naa sosorina taukalleka kootou imua aa ma te hakallika kootou kuttaka ma kootou i te ssao nei. Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku taaohi ki te tiputipu kootou imua. Ki mee kootou see tiiake naa haisara kootou naa, nau ma ki hanatu no hanaa te mee kootou e hakatuutuu ai te lamu karu raa i tana kina etuu. ⁶ Tevana iaa te nei taku mee e hiahia i kootou: Kootou see fiffai ki naa vana naa tama e tautari ki te kuturana naa Nikolaita raa e mee i te kina naa. A nau taku tino hoki see hiihai i naa vana naa.

⁷ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara Te Aitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

“Naa tama ettaka haimahi notta e kite hakaoti ana raa, laatou ma ki tiiake nau ki kikai laatou naa hua te laakau te ora te laa e somo ilote te verena Te Atua.”[☆]

Te kanohenua te lotu i Smirna

⁸ “Koe ku sissii atu kite ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Smirna no kauatu naa taratara nei:[☆]

“Te nei naa taratara e kaumai te tama e mee ma kote kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa, te tama te laa ni mate aa ni masike no ora hoki. ⁹ Nau e iloa inaa haaeo ennoho ma kootou; nau e iloa maa kootou e nnoho hakaaroha maa i kootou see hai hekau maaoni iaa kootou nitama ehaimae! Nau e iloa inaa taratara hakallika kootou e haia naa tama e hai maa laatou ni Jew, iaa seai ni Jew maaoni. Naa tama naa nitama e heheuna ma Satan! ¹⁰ Kootou see mattaku i naa mee te laa ma ki pakuu atu ki kootou no hakallono isu kootou.

☆ **1.17** Is 44.6; 48.12; Rev 2.8; 22.13 ☆ **2.7** Gen 2.9; Rev 22.2; Ezek 28.13; 31.8 (LXX) ☆ **2.8** Is 44.6; 48.12; Rev 1.17; 22.13

Kootou hakannoo mai! Kootou ma ki hahaaiteeria Satan, teenaa aaraa tama i kootou ma ki karapusina i naa aso e sinahuru. Kootou ki hakataakototonu loкои kiaa nau, niaaina maa kootou etaaia kimmate. Nau ma ki kauatu te ora maaoni raa ki kootou, e mee ma se hau e kauatu i kootou nilavaa tettaka haimmahi no tae ki te hakaoti ana.

¹¹ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

“Naa tama ettaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki see hakallono isu i te mate hakamuri.*

Te kanohenua te lotu i Pergamum

¹² “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Pergamum no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara e kaumai te tama e taaohi te komu taa tama e kkaa anavasi elua. ¹³ Nau e iloa ite kina kootou ennoho, teenaa kotekina Satan enoho hakamaatua ai. Kootou elotu maaoni iloo iaa nau, teenaa ite saaita Antipas, te tama ni hakailotia a ia i aku tiputipu ki naa tama ite kina naa, ni taia no mate ite kina Satan e noho naa raa, see haitama i kootou ni tiiake naa lotu laatou iaa nau. ¹⁴ Tevana iaa, e mee aaraa mee nau see hiihai i kootou: E mee aaraa tama e ttaka iloto kootou e tautari ki naa akonaki Balaam. Teenaa ko Balaam naa ni ako ake ki Balak i naa mateara ki usuhia te kanohenua Israel raa kippena naa haisara. Naa tama i Israel raa ni usuusuhia a ia ki kikai naa kikai laatou e ppena ki hakaara ki naa aitu laatou e penappena. Naa tama naa e usuusuhia hoki laatou ki haihuri ma naa aavana aaraa tama.* ¹⁵ E mee hoki naa tama ettaka iloto kootou e tautari ki naa akonaki te kuturana Nikolaita. ¹⁶ Ite saaita nei loкои kootou ki ffuri no tiiake naa haisara kootou! Ki mee kootou see ffuri naa manava kootou, nau ma ki hanatu no taaia naa tama naa ki te komu teelaa e ssae mai i taku pukua.

¹⁷ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

“Naa tama ettaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, nau ma ki kauake ni haraoa inaa haraoa telani teelaa ni hakalluutia. Nau ma ki kauake hoki kilaatou, te tama tana hatu makkini e hakatuu te inoa hou i aruna. See haitama e iloa ite inoa hou naa. Naa tama koi ni kauake nau naa hatu laatou naa ma ki illoa.*

Te kanohenua te lotu i Tiatira

¹⁸ “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Tiatira no kauatu naa taratara nei.

“Teenei naa taratara e kaumai te Tama TeAtua, te tama teelaa e ura ana karamata ma seahi, aa etoo tanatia iana vae pee ko naa katana ‘brass’ e oro ki kkiiva. ¹⁹ Nau e iloa inaavana kootou e hai ite kina naa. Nau e iloa inaa manavalaaoi kootou; nau e iloa maa kootou e lotu peenaa iaa nau; nau e iloa inaa heheuna taukalleka kootou, aa itelavatoa kootou tennoho kattari. Nau e iloa maa naa vana kootou e mee ite saaita nei kuttotie iaa inaavana kootou ni mee imua.

²⁰ “Tevana iaa, teenei te tiputipu see hiihai nau i kootou: Kootou ni seelavaa iloo te puuia kootou Jesebel, te ffine e hai maa ia ni heunatia mai TeAtua. Teenaa ko ana akonaki naa teelaa e hakareesia ai naa tama e heheuna iaa nau raa ka ffuri no haihuri ma te ffine naa aa no kikai naa kikai teelaa e hakaara ki naa aitu

* **2.11** Rev 20.14; 21.8 * **2.14** Num 22.5,7; 31.16; Deut 23.4; Num 25.1-3 * **2.17** Ex 16.14-15; 16.33-34; Jn 6.48-50; Is 62.2; 65.15

e penappena.* 21 Nau ku oti te kauake tana sao ki huri tana manava, tevana iaa a ia ni see lavaa iloo te tiiake tana manava hai huri naa. 22 Aia maki hakamoeria a nau kiana moelana naa kimoe ia ma naa taanata emoemmoe ma ia naa ka hakallono isu hakaraaoi iloo. Laatou maki haia a nau peenaa ite saaita nei, ki mee maa laatou see tiiake naa vana hakallika laatou ni mee ma te ffine naa. 23 Naa tama hakkaatoa e tautari ki te ffine naa maki taiaa a nau hoki ki mmate, ki illoa hakkaatoa naa kanohenua te lotu raa maa nau nei koi e ilotia a nau te hakataakoto ma te hiihai te henua hakkaatoa. Kootou ma ki suia a nau i naa vana kootou ni mee.*

24 “Tevana iaa te mahi ana kootou i Tiatira ni see tautari ki naa akonaki e hakallika naa. Teenaa ni see illoa ai kootou i te taratara aaraa tama e mee maa, ‘naa taratara huu Satan’. Nau nei ku taratara atu ki kootou iaa nau ma ki see kauatu ni mmaha sara hoki maa kootou. 25 Tevana iaa kootou kitaaohi hakaraaoi iloo ki te tiputipu enoho ma kootou naa kiae atu nau. 26-28 Naa tama ettaka haimmahi notta e kite hakaoti ana ka hai peenaa te ppena aku mee e fiffai raa, nau maki kauake naa mahi teelaa e ssau koi pee ko naa mahi nau ni too i taku Tamana. Naa tama naa maki nnoho hakamaatua i aruna naa kanohenua hakkaatoa; laatou ma ki nnoho ma ko naa tuku haimmahi, teenaa naa tama naa kanohenua raa ma ki seua laatou ki masseu pee ko i-naa mallepu naa kamete e ppena ki naa hatu. Nau ma ki kauake hoki te Tapao, te hetuu te tahaata, ki laatou.*

29 “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua telotu!

3

Te kanohenua te lotu i Sardis

1 “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua telotu i Sardis no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara e kaumai tetama teelaa enoho ma naa aitu e hitu TeAtua aa ma naa hetuu e hitu. Nau e iloa ina vana kootou emee ite kina naa. Niaaina maa aaraa tama emmata maa kootou e ora raa, kootou ni tama kuna mmate are. 2 Kootou massike no hakatonu hoki naa sosorina kootou ki see mate hakaoti te hakataakoto nittaka ma kootou. Iteaa nau e kite maa naa vana kootou nimee naa sekittou hakaraaoi inaa karamata taku TeAtua. 3 Aa teenaa, kootou ki hakamaarona hakaraaoi iloo ki naa akonaki kootou ni kauatu ma naa taratara kootou ni lono. Tautari ki naa taratara naa aa kootou ku tiiake naa haisara kootou. Ki mee kootou see massike no mee naa vana nei, teenaa kootou ma ki hakatekia itaku saaita maki hakasura atu, iaa nau ma ki hakasura atu ma se tama kailaarao ki kootou. Kootou ma ki see illoa hoki itaku sao maki hanatu.* 4 Tevana iaa e mee naa uruai tama i kootou i Sardis ni lavaa te mee hakaraaoi naa hekau laatou ki takkoto mataffua. Kootou maki sassare taatou hakapaa ma naa hekau makkini kootou naa, i kootou etau tettaka ma nau. 5 Naa tama ettaka haimmahi no tae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki uru ki naa hekau e makkini peenei, aa naa inoa laatou ma ki see sororia a nau ite laupepa e takkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti. Nau maki taratara iloo imua naa karamata taku Tamana aa ma ana ensol raa maa nau e iloa i laatou aa laatou ni tama aaku.*

6 “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua telotu!

* 2.20 1 Kgs 16.31; 2 Kgs 9.22,30 * 2.23 Ps 7.9; Jer 17.10; Ps 62.12 * 2.26-28 Ps 2.8-9 (LXX) * 3.3 Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; Rev 16.15 * 3.5 Ex 32.32-33; Ps 69.28; Rev 20.12; Mt 10.32; Lk 12.8

Te kanohenua te lotu i Filadelfia

⁷ “Koe ku sissii atu kite ensol eroorosi te kanohenua te lotu i Filadelfia no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara e kaumai tetama te laa e tapu aa e taratara kite taratara maaoni. A ia e taaohi te kii David, aa i tana saaita e taaraki te tootokaraa, see haitama elavaa te puuia a ia. Aa itana saaita e ppui te tootoka, see haitama elavaa te tarakina a ia.^{*} ⁸ Nau e iloa i naa vana kootou e mee i te kina naa; nau e iloa maa naa mahi kootou see llasi; tevana iaa kootou ni hakannoo ki aku akonaki aa kootou nilotu peenaa iaa nau. Nau kuoti tetarakina a nau te tootokaraa kikooutou, teenaa see haitama elavaa te puuia a ia. ⁹ Kootou hakannoo mai! Aa naa tama e heheuna i Satan raa iaa, teenaa ko naa tama te laa e hai maa laatou ni Jew, iaa seai ni Jew maaoni, laatou ma ki haia a nau ki oomai nottuu kinaa turi laatou imua kootou. Laatou ma kikkite maa nau ellee taku manava i kootou.^{*} ¹⁰ I kootou ni hakannoo ki aku taratara ki nnoho hakalavatoa kootou raa, teenaa kootou ma ki hakalluutia a nau ki see llave kootou i naa haaeo te laa ma ki pakkuu mai kite maarama nei ki hahaaiteeria naa tama hakkaatoa i te kerekere. ¹¹ Nau ku taupiri ki au. Kootou taaohi hakaraaoi naa mee e nnoho ma kootou naa, kite see ssura atu ni tama no huuina naa tuuhana kootou e tukua mai TeAtua. ¹² Nau ma ki hakatuuria a nau naa tama te laa e ttaka haimmahi notta kite hakaoti ana raa ma ko naa pou hakamaatua te Hare Tapu taku Atua, aa teenaa laatou ma ki takkoto hakaoti peenaa. Nau ma ki sissii te inoa TeAtua aa ma te henua TeAtua i aruna laatou. Teenaa ko Jerusalem hoo te laa ma ki oti ku tukua iho TeAtua i telani. Nau ma ki sissii hoki taku inoa hoo raa i aruna laatou.^{*}

¹³ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa tama te lotu!

Te kanohenua te lotu i Laodosia

¹⁴ “Koe ku sissii atu kite ensol eroorosi te kanohenua te lotu i Laodosia no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara e kaumai tetama e ttapa ma ko Amen, tetama te laa e hakailotia a ia maaoni naa tiputipu TeAtua. A ia naa ko te tahito i naa mee hakkaatoa TeAtua ni penappena.^{*} ¹⁵ Nau e iloa i naa vana kootou ni mee; nau e iloa maa kootou see vvela aa kootou hoki see saumakallii. Nau iaa e hiihai maa kootou ki vvela aa ma kootou hoki ki saumakallii. ¹⁶ Tevana iaa, i kootou e mahana koi raa, kootou ma ki savarea mai nau i taku pukua! ¹⁷ Kootou e taratara maa kootou e hai hekau aa maa kootou e nohonoholaaoi; kootou e hai maa kootou e kaatoa katoa naa mee. Tevana iaa kootou seai illoa ki illoa i naa nnoho hakallika kootou ka hakaaroha mai! Kootou e ttaka see hai hekau, e takaffua, aa e ttaka kappuni naa karamata kootou. ¹⁸ Nau e mee atu ki oomai kootou no taavi ni kol maaoni ma kootou iaa nau ki hai mee kootou maaoni. Kootou ki taavi hoki ni maro makkini ma kootou iaa nau nottara kite see nnapa kootou. Kootou ki taavi hoki ni marasini no pallai naa karamata kootou kikkite hakaraaoi kootou. ¹⁹ Naa tama ellee ai taku manava raa, nau e nutu no hakatonu naa tiputipu laatou. Teenaa kootou ki mannatu hakaraaoi aa kootou ku tiake naa haisara kootou naa.^{*} ²⁰ Hakannoo mai! Nau e tuu i te tootokaraa no kannaa. Ki mee setama elono iaa nau no taaraki te tootokaraa, nau ma ki uru atu ki loto tana hare naa no kkai maaua,

^{*} 3.7 Is 22.22; Job 12.14 ^{*} 3.9 Is 49.23; 60.14; 43.4 ^{*} 3.12 Rev 21.2; Is 62.2; 65.15 ^{*} 3.14 Prov 8.22 ^{*} 3.19 Prov 3.12; Heb 12.6

aa aia ma ki noho no kai ma nau. ²¹ Naa tama e ttaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki tiiake nau ki oomai laatou no noho i taku vasi i aruna taku nohorana maatua. E mee pee ko nau hoki ni taka haimahi no tae ki te hakaoti ana, teenei e noho ai nau ma taku Tamana i tana nohorana maatua.

²² “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu.”

4

John e kite i TeAtua e noho i tana nohorana maatua

¹ Ki oti raa, nau kuttoka no kite te tootoka etuu taaraki i telani. Araa te reo ettani ma sepuu eiri, teelaa ni taratara mai kiaa nau imua, ku mee mai, “Kau ki aruna nei, aa nau ku hakaari atu i naa vana teelaa ma ki oti ku ssura imuri naa vana nei.” ² I te saaita naa koi raa, nau kutauria TeAitu. Teenaa ki kite nau inaa noho mai te tama i aruna te nohorana maatua i telani. ³ Tana taurae e too tana maasina epura ma ko naa hatu etaavimmaha pee ko naa ‘jasper’ aa ma naa ‘carnelian’, aa te tumoa raa etuu aareha te nohorana maatua, epura pee ko naa ‘emerald’.[☆] ⁴ E ttuu aareha i te nohorana maatua raa, teelaa ni tuai maatua hoki e matarua maa haa, aa i aruna naa tuai maatua naa raa, teelaa se tino rua maa te takahaa naa maatua ennoho. Naa maatua naa e uru ki naa hekau e makkini aa e hakao naa noti maatua e ppena ki naa kol. ⁵ Nau ni tuu ka ttoka i naa taaraki te uila katakattuu te hatturi i te kina te nohorana maatua. Naa ahi e hitu ettuu ka ura imua te nohorana hakamaatua raa, teenaa ko naa aitu e hitu TeAtua.[☆] ⁶ Kimua hoki te nohorana hakamaatua raa, nau e kite te mee e mee ma se moana e tuu marino kkii ka maasina mai.

Naa manu e haa teelaa e ora hakaoti raa ettuu inaa vasi e haa te nohorana hakamaatua naa. Naa haitino naa manu naa e uhi katoo ki naa karamata ettuu aareha imua aa imuri inaa haitino laatou. ⁷ Te manu mua raa e tiputipu ma selaion; ssoa te manu raa e tiputipu ma se purumakau; te ttoru naa manu raa e mee tana pisouru e tiputipu ma se pisouru te tama; aa te haa naa manu raa e mee tana pisouru e tiputipu ma se pisouru te manu ‘eagle’ e lellee ellasi.[☆] ⁸ Naa manu e haa naa e mee katoo naa pakkau laatou tiki ono. Naa haitino laatou e uhi katoo ki naa karamata, aa ilaro hoki naa pakkau laatou ettuu naa karamata. Itepoo ma te ao naa manu naa see illoa te mmosi i naa huahua laatou peelaa,

“E tapu, e tapu, e tapu, teenaa ko TeAtua, TeAriki Haimahi, A Ia ni noho mai iloo imua, teenei e noho ma taatou i te saaita nei, aa teelaa ma ki oti ku hakasura mai imuri no noho hakaoti ma taatou.”[☆]

⁹ Takahaa manu e ora hakaoti raa e fuaffua naa mako e hakanau, naa mako elotu, aa naa mako etaratara hiahia i te tama etaka ma te ora e ora hakaoti, teelaa e nohonoho i te nohorana hakamaatua. Aa inaa saaita laatou e fuaffua raa, ¹⁰ te tino rua maa te takahaa naa maatua raa e tauturi katoo imua te tama e noho i aruna te nohorana hakamaatua raa no lotu kiaa Ia, te tama etaka ma te ora e ora hakaoti. Laatou e ppena naa noti maatua laatou raa kimua te nohorana naa no fuaffua atu kiaa Ia peelaa:

¹¹ “TeAriki aa TeAtua maatou! Koe etau ma te henua ki hakanau ia koe,

☆ 4.3 Ezek 1.26-28; 10.1 ☆ 4.5 Ex 19.16; Rev 8.5; 11.19; 16.18; Ezek 1.13; Rev 1.4; Zech 4.2

☆ 4.7 Ezek 1.5-10,22; 10.14 ☆ 4.8 Ezek 1.18; 10.12; Is 6.2-3

ki lotu iaa koe, aa ki ahu i oo mahi.

I te aa iaa koe ni penapena naa mee hakkaatoa,

aa naa mee naa ni hakaoratia a koe no ssura ki hano ma too hiihai.”

5

Te laupepa erii ma te Sukua Sipsip

¹ Nau e kite telaupepa erii e takoto i te rima hakamaatau te tama e noho i aruna te nohorana hakamaatua. Telaupepa naa e takkoto ana taratara e sissii i naa vasi e lua, aa e hakammau ki naa loki e hitu.*

² Araa nau kukite te ensol haimahi tokotasi e taratara vaaruna peela, “Ko ai te tama e tau teffana naalokiraa notaaraki telaupepa erii?”

³ Tevana iaa ni see haitama i naa tama i telani, naa tama i te kerekere, aa ma naa tama i te maarama i laro raa ni lavaa te tarakina a ia telaupepa erii raa nottoka kiloto.

⁴ Nau ni mate hakaoti i aku tani, i see hai tama ni laavea teelaa e tau te tarakina a ia telaupepa erii naa nottoka kiloto.

⁵ Teenaa ki mee mai te maatua tokotasi kiaa nau, “Koe see tani. Ttoka! Te tama e haia ma ko te Laion i te manava Judah, te mokopuna David. Te tama naa ni taka haimahi no tae ki te hakaoti ana, aa teenaa ko ia naa e lavaa te hanaa ia naa loki e hitu raa no tarakina telaupepa erii.”*

⁶ Kioti raa nau kukite te Sukua Sipsip e tuu i te kina te nohorana hakamaatua, iloto te takahaa manu e ora hakaoti aa ma naa maatua. Te Sukua Sipsip raa e tiputipu ma se manu ni taia. Te Sukua Sipsip naa e tuu ana paki e hitu i aruna tana pisouru, aa e mee ana karamata e hitu.

Teenaa ko naa aitu e hitu TeAtua teelaa ni heunatia TeAtua ki naa kina hakkaatoa i te kerekere nei.* ⁷ Teenaa te Sukua Sipsip raa ku hano no too te laupepa erii raa i te rima hakamaatau te tama e noho i aruna te nohorana hakamaatua.

⁸ Tana saaita nitoa a ia telaupepa erii raa, te takahaa manu e ora hakaotiraa ni tauturi katoo imua te Sukua Sipsip naa. Naa tama naa katoo, te tama e taaohi tana ‘harp’ aa ma tana tamaa kamete e pena ki te kol.

Naa kamete raa e utu ki naa lau laakau insens e mannoni, teenaa ko naa taku naa tama TeAtua.* ⁹ Naa tama naa e huahua te mako hoo:

“Koe e tau te toa a koe telaupepa erii

no tarakina naa loki.

I te aa, iaa koe nitaia no mate, aa naatama i naa haanauna katoo, naa taratara katoo, naa kanohenua katoo, aa ma naa manava katoo ni uruhanaina a koe ki too ttoo no kauake ki TeAtua.*

¹⁰ Naa tama naa ni hakanohoria a koe ma ni maatua ki heheuna i TeAtua,

aa laatou ma ki nnoho hakamaatua i te kerekere nei.”*

¹¹ Nau ni ttika hoki no lono i naa huahua naa ensol e tammaki iloo. Te kooina naa ensol raa e noto i naa simata maa naa mano. Naa tama naa e tuu alleha i te nohorana hakamaatua, te kina e nnoho hoki naa manu e ora hakaotiraa aa ma naa maatua.* ¹² Laatou e fuaffua iloo vaaruna peela,

“Te Sukua Sipsip ni taia no mate,
Koe e tau te noho hakamaatua, aa koe e tau te noho ma se tuku laaoi.

Koe e tau te hakanauria itoo atamai i te kau vana, aa koe e tau hoki te hakanauria i too haimahi.

* 5.1 Ezek 2.9-10; Is 29.11 * 5.5 Gen 49.9; Is 11.1,10 * 5.6 Is 53.7; Zech 4.10 * 5.8 Ps 141.2 * 5.9 Ps 33.3; 98.1; Is 42.10 * 5.10 Ex 19.6; Rev 1.6 * 5.11 Dan 7.10

Maatou e ssau too inoa i aruna; maatou e hakanau i oo mahi, aa maatou e lotu kiaa koe!”

¹³ Teenaa nau kulono ite kautama hakkaatoa itelani, naa tama ite kerekere, naa tama ite maarama ilaro, aa naa tama ite moana, teenaa ko naa tama inaa kina hakkaatoa. Naa tama naa e fuaffua peelaa,

“Te tama e nohonoho i te nohorana hakamaatua, aa te Sukua Sipsip nei. Maatou e ssau naa inoa koorua ki aruna; maatou e lotu ki koorua;

aa maatou e hakannau i naa mahi koorua.

Koorua ki takkoto haimmahi i naa saaita hakkaatoa!”

¹⁴ Tetakahaa manu e ora hakaotiraa ki hakaaha peelaa, “Amen!” Teenaa tauturi katoo naa maatua raa no lotu.

6

Te Sukua Sipsip effana naa loki te laupepa erii

¹ Teenaa nau ku kite te Sukua Sipsip effana te loki mua i naa loki e hitu naa, araa nau kulono te manu tokotasi inaa manu e ora hakaotiraa ekannaa peelaa, “Kau!” Tana reo etakattuu ma ko naa hatturi. ² Nau ki ttoka no kite te hos makkini. Te tama e tere ake iaruna te hos naa etaaohi te kkoru aa e hakao tana noti maatua i tana pisouru. Ttama naa e tere ake pee ko te tama e taa ite ttau teelaa e hano ki taa hoki naa kanohenua.*

³ Ki oti raa te Sukua Sipsip raa kuffana no taaraki te ssoa te loki, teenaa kilono nau terua naa manu e ora hakaotiraa ekannaa, “Kau!” ⁴ Saaita nei raa teelaa se hos emmea raa ku hakasura ake. Te tama e tere ake te hos naa e taka ma naa mahi ki haia a ia naa tama ite kerekere raa ki hetaa sokolaatou no mmate. Aia naa ni kauake tana komu taa tama e lasi iloo.*

⁵ Teenaa te Sukua sipsip raa kuffana no taaraki te ttoru naa loki, araa nau kulono te ttoru inaa manu e ora hakaotiraa ekannaa, “Kau!” Teenaa nau kittoka no kite te hos euripallaa. Te tama e tere ake iaruna te hos naa etaaohi te sikeel raa i tana rima.* ⁶ Nau elono ma setama ekannaa mai ite takahaa manu e ora hakaotiraa peelaa, “Te tama ma ki heheuna tana aso hakkaatoa ki lavaa tana upu haraoa wit tokotasi koi, aa a ia ma ki heheuna hoki tana aso hakkaatoa ki lavaa ni upu haraoa ‘barley’ e toru koi. Tevana iaa kootou see taaia kootou naa laakau oliv raa ma naa verena naa laakau ‘grape’.”

⁷ Ki oti raa te Sukua Sipsip raa kuffana no taaraki te haa naa loki, teenaa nau kulono ite haa naa manu e ora hakaoti ekannaa, “Kau!” ⁸ Nau kuttoka no kite te hos emee ma emate tanakiri. Te tama e tere ake iaruna te hos naa ettapa ma kote Mate, aa telaa tama ettapa ma kote Kina Te Mate raa e tere ake lokoi vaamuri aana. Laaua ni tukua ki roorosi laaua ki naa kanohenua e takkoto ite murihenua tokotasi i naa murihenua e haa te kerekere nei, teenaa ki taaia naa kanohenua naa ki mmate i naa tau, naa one, naa maki, aa ki kaaina naa manu vao e kaittama.*

⁹ Ki oti raa te Sukua Sipsip raa kuffana no taaraki te rima naa loki, teenaa ki kite nau naa manu naa tama ni taaia no mmate raa e nnoho ilaro teolta. Teenaa ko naa tama nitaia ilaatou ni hakahea naa taratara Te Atua ka tarataraina laaou hakaraaoi iloo i ana tiputipu.

¹⁰ Naa tama naa e tanitani varo peelaa, “Te Ariki Haimahi. Koe e tapu, aa koe e taratara kite taratara maaoni. Koe ettari kite ssao hea

* 6.2 Zech 1.8; 6.3,6 * 6.4 Zech 1.8; 6.2 * 6.5 Zech 6.2,6 * 6.8 Ezek 14.21

ki hakatonutonu naa tama te kerekere nei, ki hakkaitoaina naa tama nitaiaa ai maatou?" ¹¹ Ki oti raa naa tama naa ku kauake naa hekau laatou ki uru, te tama koi ana hekau emakkini. Teenaa ki mee ake Te Atua ki nnoho laatou ka ttari hakamaarie ki kaatoa mai naa tama katoo e heheuna pee ko laatou aa e lotu hakapaa laatou, te laa ma ki oti ku taايا hoki pee ko laatou.

¹² Nau raa ku mmata i naa ffana te Sukua sipsip raa te ono naa loki. Tana saaita ni ffana te loki raa, te hui iloo te mahuke ni ruu te kerekere. Te laa raa ni uuhia no poouri tanutanu hakaoti, aa te marama raa ni huri nommea ma settou.* ¹³ Naa hetuuraa ni maaoha mai ki te kerekere pee ko naa maaoha naa hua mmoto e irihia te matani.* ¹⁴ Te ppaa telani ni hakateki no sei, emee pee ko naa moelana e haatua, aa naa mouna ma naa tamaa henua hakkaatoa ni torona i naa kinaa laatou ettuu.* ¹⁵ Naa tuku te kerekere nei, naa tama hakamaatua naa kanohenua aa ma naa hakamau naa tama etaa i naa tau raa, naa tama e hai hekau, naa tama haimahi, naa poe, aa ma naa tamavare hakkaatoa ni mmuni iloto naa rua i naa vasi naa mouna. Aaraa tama e mmuni vaararo naa hatu ellasi i naa mouna.* ¹⁶ Naa tama naa emmoe katanitani varo peelaa ki naa mouna raa ma naa hatu ellasi, "Maaoha mai ki aruna maatou no hakalluutia maatou i naa karamata te tama enohonoho iaruna te nohorana hakamaatua, ki see hai haaeo ina maatou te Sukua Sipsip.* ¹⁷ I te aso e hakamataku naa haaeo laaua raa ku tae mai. Ko ai te tama e lavaa te tuu atu ki naa haaeo naa?"*

7

Te kanohenua Israel

¹ Kimuriraa nau kukite naa ensol e haa ettuu i naa murihenua e haa ite kerekere nei. Naa ensol naa ettuu kataaohi naa matani e haa raa ki see oko iaruna te kerekere nei, aa ki see oko hoki ite moana aa kinaa laakau essomo.* ² Araa nau kukite te ensol e hakasura ake ite anake ma te hakailona Te Atua, te tama e ora hakaoti. Te ensol naa ekannaa vaaruna peelaa kinaa ensol e haa te laa nitukua te Atua ki seua te kerekere ma te moana, ³ "Kootou seevave seua kootou te kerekere ma te moana ma naa laakau essomo. Kootou ttari ki hakamaatinoria taatou naa tama e heheuna i Te Atua, ki tukua te hakailona Te Atua raa i naa taurae laatou!"* ⁴ Nau elono maa te kooina naa tama ni hakamaatinoria ki te hakailona Te Atua i naa taurae laatou raa e lau ma te tino haa maa haa naa simata (144,000). Naa tama naa nitama i naa haanauna e sinahuru maa rua ite manava Israel, ⁵⁻⁸ te haanauna tokotasi, tana sinahuru maa rua naa simata tama. Teenaa ko naa haanauna Judah, Reuben, Gad, Asher, Naftali, Manasseh, Simeon, Levi, Isakar, Zebulun, Joseph, aa ko Benjamin.

Te kuturana naa tama e tammaki

⁹ Ki oti raa nau kuttoka no kite te kuturana naa tama e tammaki, see ilotia te tama te taaua. Naatama raa nitama i naa manava, naa haanauna, naa kanohenua, aa ma te kau taratara hakkaatoa. Laatou ettuu imua te nohorana hakamaatua raa ma imua te Sukua sipsip, aa e uru katoo ki naa hekau e makkini ka taaohi naa laanui raa ki naa rima laatou. ¹⁰ Naa tama naa ettuu katanitani varo peelaa,

* **6.12** Rev 11.13; 16.18; Is 13.10; Joel 2.10,31; 3.15; Mt 24.29; Mk 13.24-25; Lk 21.25 * **6.13** Is 34.4 * **6.14** Rev 16.20 * **6.15** Is 2.19,21 * **6.16** Hos 10.8; Lk 23.30 * **6.17** Joel 2.11; Mal 3.2 * **7.1** Jer 49.36; Dan 7.2; Zech 6.5 * **7.3** Ezek 9.4

“Te ara te ora e kaumai TeAtua taatou, te tama teelaa e nohonoho i te nohorana hakamaatua, aa e kaumai hoki te Sukua Sipsip!”

¹¹ Naa ensol raa hakkaatoa e ttuu alleha i te nohorana hakamaatua, i te kina naa maatua raa aa ma tetakaha manu e ora hakaoti ennoho ai. Ki oti raa laatou kutauturi katoo imua te nohorana hakamaatua raa nolotu ki TeAtua peelaa, ¹² “E maaoni iloo! Taatou kissau te inoa TeAtua aa taatou ku hakanau itana haimahi. A Ia e atamai i te kau vana aa taatou ki taratara hiahia peenaa iaa Ia. Taatou ki lotu kaaa Ia, iaa Ia e noho hakamaatua aa e takoto haimahi peenaa i naa saaita hakkaatoa! Amen!”

¹³ Teenaa te maatua tokotasi ki huri mai no vasiri peelaa, “Teenei ko ai naa tama e uru ki naa hekau e makkini nei, aa laatou ni tama e oomai i hea?”

¹⁴ Teenaa ki mee ake nau, “TeAriki, koe naa e iloa.”

Teenaa ki mee mai te tama naa, “Teenei ko naa tama ni ssao i naa haaeo ellasi teelaa ni pakkuu ki laatou. Naa tama naa ku oti te huihui naa hekau laatou raa no mataffua ki te ttoo te Sukua Sipsip.✧

¹⁵ Teenaa e ttuu ai naa tama naa imua te nohorana hakamaatua raa kamee naa heuna TeAtua i te poo ma te ao iloto tana Hare Tapu. Te tama e nohonoho i aruna te nohorana maatua raa ma ki noho ma laatou ka roorosi i laatou. ¹⁶ Naa tama naa ma ki see hiikkai ka hiiunu hoki imuri; aa laatou ma ki see lavaa te tuunia i naa vvela koo te laa.✧

¹⁷ I te aa, te Sukua Sipsip e noho i te kina te nohorana maatua raa ma ki roorosi i laatou, aa laatou ma ki taakina a Ia ki naa vai e hakaora tama. Inaa saaita laatou e ttani raa, TeAtua ma ki sororia a Ia naa vai e ffuro mai i naa karamata laatou.”✧

8

Te hitu naa loki

¹ Saaita te Sukua Sipsip raa ni ffana no taaraki te hitu naa loki raa, telani ni tuu seemuu tana tamaa saaita. ² Kimuri raa nau ku kite naa ensol e hitu e ttuu imua TeAtua. Teenaa naa puu e hitu raa ki kauake ki laatou.

³ Te laa ensol, teelaa e taaohi te tamaa kamete e pena ki te kol aa e takoto ai te insens raa ku hanake no tuu i te olta. A ia naa ni kauake naa insens e tammaki ki hakapaa ma naa taku naa tama hakkaatoa TeAtua raa no hakaara i aruna te olta e pena kite kol teelaa e ttuu imua te nohorana maatua.✧ ⁴ Te kohu te insens e ttuni naa ni masike i naa rima te ensol e ttuu imua TeAtua raa no hano ki aruna hakapaa ma naa taku naa tama TeAtua. ⁵ Ki oti raa te ensol naa ku too te kamete ni takoto ai te insens raa no ffao naa maramara i te olta raa, no nnini ki te kerekere nei. Naa hatturi raa ni takattuu ka tallaki naa uila ka ruu te mahuke.✧

Naa puu e iri

⁶ Ki oti raa naa ensol e hitu raa ku ssau naa puu laatou raa ki iri.

⁷ Saaita te ensol mua raa ni iri tana puu raa, naa korokorohatu ma naa maramara ahi e hilo ma te ttoo raa ni maaoha ki te kerekere, e mee ma se ua e too. Naa murihenua e toru i te kerekere nei ni vvela hakkaatoa, e vvela hakapaa ma naa laakau aa ma naa vee teelaa e ssomo i naa kina naa.✧

✧ **7.14** Dan 12.1; Mt 24.21; Mk 13.19 ✧ **7.16** Is 49.10 ✧ **7.17** Ps 23.1; Ezek 34.23; Ps 23.2; Is 49.10; 25.8 ✧ **8.3** Amos 9.1; Ex 30.1,3 ✧ **8.5** Lev 16.12; Ezek 10.2; Ex 19.16; Rev 11.19; 16.18 ✧ **8.7** Ex 9.23-25; Ezek 38.22

8 Teenaa, te soa te ensolraa ku iri tana puu. Tana saaita ni iri tana puu raa, te mee e tiputipu ma se mouna elasi e ura raa ku peesia ake ki loto te moana. Naa vasi e toru te moana ni huri no mee ma settoo, ⁹ teenaa e tammakii loo naa ika ma naa manu e ttaka i te moana ni mmate, aa e tammaki hoki naa vaka ni appuru no masseu.

¹⁰ Kimuri raa te ttoru naa ensolraa ku iri tana puu. Teenaa te hetuu tokotasi e lasi iloo, e ura ma se ahi, ni leiho mai i te lani ki aruna te lopo vai e ffuro ma naa tamaa vai i te kerekere. ✧ ¹¹ (Te inoa te hetuu naa ko, "E mmara.") E tammaki naa vai e unuunu raa ni mmara hakkaatoa. Turaa tama i naa tama ni unu i naa vai naa ni mmate, i naa vai naa e mmara hakallika iloo. ✧

¹² Teenaa, te ha naa ensolraa ku iri tana puu. Teelaa se pouuri e lasi raa ni uhi ake vaaruna te laa raa ka sura tana tamaa kina e maarama. Te marama raa hoki ni uuhia te pouuri naa ka sura hoki tana tamaa kina e maarama. Te mahi naa hetuu i te lani ni uuhia hoki te pouuri naa. Teenaa te vasi ao ma te vasi poo ni tuu pouuri tanutano hakaoti. ✧

¹³ Nau nittoka nolono nau te manu elasi ellee ake vaaruna iloo ka taratara peelaa, "Aroha! aroha! Aroha inaatama ennoho i te kerekere nei i te saaita naa ensol e toru hakaoti raa ma ki iri naa puu laatou. Naa tama naa ma ki hakallono isu hakallika iloo!"

9

Te rima naa puu

¹ Teenaa te rima naa ensolraa ku iri tana puu. Nauraa kukite te hetuu tokotasi teelaa nileiho mai ki te kerekere. Te hetuu naa e tuu ake ma te kii te tootoka te rua e hotu iloo ki laro. ² Te hetuu naa nitaaraki te tootoka te rua raa no koku ake te auraa ite rua, etuu pee ko naa koku te umu elasi epuu. Te maarama telaa ma naa mee katoa ite maarama nei ni uuhia te pouuri te au e koku ake i te rua naa. ✧ ³ Naa manu e ttapa ma ko naa 'locust' e tiputipu ma ko naa tama te laanui raa ni massike mai i te au raa no llee ake ki te kerekere. Naa manu naa nikauake naa mahi laatou pee ko naa mahi naa huitaarau. ✧ ⁴ Laatou ni puuia Te Atua ki see mee pakavaina laatou naa vee ma naa laakau e ssomo; laatou e lavaa koi te mee pakavaina laatou naa tama teelaa see mmau te hakailona Te Atua raa inaa taurae laatou. ✧ ⁵ Naa manu naa ni see haimahi kilavaa laatou te taa naa tama naa ki mmate. Naa manu naa ma ki haia koi laatou naa tama naa ki nnoho ka hakallono isu kilava naa marama e rima. Te hakallono isu laatou naa ma ki llihu pee ko naa uutia laatou naa huitaarau. ⁶ Iloto naa marama erima naa raa, laatou ma kisse niara ma laatou ki mmate laatou, tevana iaa laatou ma ki see mmate; laatou ma ki fiffai ma a laatou e mmate, tevana iaa laatou ma ki see lavaa te mmate. ✧

⁷ Naa 'locust' naa e tiputipu ma ko naa hos e mee ki oo no hetaa. Naa manu naa e hakoo naa mee e tiputipu ma ni notimaatua e ppena ki naa kol i naa pisouru laatou, aa naa taurae naa manu naa e mee ma ni taurae tama. ✧ ⁸ Naa lauru laatou e mee ma ko naa lauru naa haahine, aa naa niho laatou e mee ma ko naa niho naa laion. ✧ ⁹ Naa hatahata laatou e uhi ki naa mee e tiputipu ma ni katana e pallaha, aa i te saaita laatou e ttaa naa pakkau laatou raa, naa pakkau laatou e ttani kapa

✧ **8.10** Is 14.12 ✧ **8.11** Jer 9.15 ✧ **8.12** Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15 ✧ **9.2** Gen 19.28 ✧ **9.3** Ex 10.12-15 ✧ **9.4** Ezek 9.4 ✧ **9.6** Job 3.21; Jer 8.3 ✧ **9.7** Joel 2.4 ✧ **9.8** Joel 1.6

pee ko naa ttani naa hos e tammaki teelaa e ffuro ka hakattaki ake naa pokosi e ttuu ai naa tama e oo no hetaa.*¹⁰ Naa hota naa suki laatou e uu mmahi pee ko naa uullihu te huitaarau, aa teenaa ko naa suki naa manuaa teelaa ma kinnoho ai te henua ka hakallono isu iloto naa marama e rima.¹¹ Laatou e mee laatou tuku e noho hakamaatua ilaatou, teenaa kote ensol teelaa e roorosi ite rua e nnoto. Tana inoa ite taratara naa Jew raa ko Abadon, aa ite taratara haka Greece raa te inoa te ensol naa e taapaa ma ko Apolion (teenaa ko te taratara e mee maa, “Te tama e seu henua”).

¹² Te haaeo mua raa kulaka, tevana iaa e mee naa haaeo e lua koi takkoto mai.

Te ono naa puu

¹³ Kimuri raa te ono naa ensol raa ku iri tana puu, teenaa ki lono nau te reo e taratara mai i te kina te olta e penapena ki naa kol teelaa e tuu imua TeAtua.*¹⁴ Te reo raa e taratara ki te ono naa ensol raa peela, “Hakattanasia naa ensol e haa teelaa e saisaitia i te vai e lasi e ttapa ma ko Euphrates!”¹⁵ Naa ensol e haa naa ni hakattanasia ki matamata laa-tou ki taa se kooi naa tama ma laatou e tammaki i te ssao nei lokoi.¹⁶ Nau e lono maa te kooi naa katoa naa tama e ffuro naa hos no taa raa e rua rau naa mano (200,000,000).¹⁷ Aa iloto taku mee e kite naa raa, nau e kite naa tama e ffuro ake i naa hos. Naa tama naa e uhi naa hatahata laatou ki naa katana e pallaha. Naa katana naa e mmea uraura ma se ahi, e pura moana pee ko te hatu ‘sapphire’, aa e ffelo kauna pee ko te hatu ‘sulphur’. Naa pisouru naa hos naa e tiputtipu ma ko naa pisouru naa laion, aa naa pukua laatou e ura ka ssopo mai naa korokorohatu e mallaa; te au raa e tuu ka kohu peenaa i naa pukua laatou.¹⁸ Te mahi ana naa tama i te maarama nei ni mmate hakkaatoa i naa haaeo e toru ni ssae mai i naa pukua naa hos naa. Teenaa ko te ahi, te kohu, aa naa korokorohatu e mallaa teelaa ni ssopo mai i naa pukua naa hos naa.¹⁹ Ite aa, i naa mahi naa hos naa e takkoto i naa pukua laatou aa ma i naa suki laatou. Naa suki laatou e mee ma ni kata e mee naa pisouru laatou, aa laatou e taa ki naa suki laatou ki hakallono isu te henua.

²⁰ Aaraa tama i te maarama nei teelaa ni see mmate i naa haaeo nei ni sei iloo ki tiiake naa vana seettonu laatou e hai. Naa tama naa koi lotu ki naa tippua ma naa aitu laatou e penapenna ki naa kol, naa siliva, naa katana tea, naa hatu, aa ma naa laakau. Teenaa ko naa aitu teelaa see kkite, see llono, aa see lavaa te sassare.*

²¹ Naa tama naa ni see tiiake hoki laatou te tiputtipu laatou e taa tama, e pakava tama, e hai huri, aa e kailallao.

10

Te ensol ma te laupepa e rii e punaamea

¹ Teenaa nau kukite telaa ensol haimahi e sepu mai itelani. Tana haitino e uru ki te aoa aa te tumoa raa e tuu taakai i tana pisouru; tana taurae e maasina pee kotelaa, aa ana vae e mee ma ni pou ettuu ka ura.² Aia e taaoihi te tama laupepa e rii, aa e hakatuu tana vae maatau ki te moana aa tana vae maavi ki arua te kerekere.³ Te ensol naa ni tuu no kappisi ana varo. Tana reo e takattuu pee ko naa kkaa naa pukua naa laion. Tana saaita ni kappisi ana varo raa, naa hatturi e hitu raa ni haka ahe mai no takattuu iloo maaroo.

⁴ Nau naa ku mee lokoi ma ki sissia a nau naa taratara laatou, araa nei nau kulono te reo e taratara mai i te lani peelaa, “Tauhia naa taratara naa hatturi e hitu nei ki takkoto iloto too manava; koe see sissia a koe naa taratara nei!”

⁵ Ki oti raa te ensol teelaa ni kite nau e hakatuu tana vae ki te moana aa te laa vae ki aruna te kerekere raa ku ssau tana rima maatau ki te lani ⁶ no pesi tana taratara hakamaatua iloto te inoa TeAtua, te tama e ora hakaoti teelaa ni penapena te lani, te kerekere, te moana, aa ma naa mee hakkaatoa e ssura i naa kina naa. Te ensol naa e mee peelaa, “Naa vana nei ma ki see nnase hoki! ⁷ Saaita te hitu naa ensol raa ma ki iri tana puu raa, teenaa TeAtua ma ki hakassura ana vana teelaa ni see ilotia imua. Teenaa ko ana mee ni taratara ake ki naa tama teelaa ni heheuna ma ni pure aana.”[✧]

⁸ Ki oti raa tere teelaa nilono nau e taratara mai i te lani raa ku mee mai kiaa nau hoki, “Tere no too te laupepa e rii e taaraki teelaa e tauhia te ensol e tuu i aruna te moana ma te kerekere.”

⁹ Teenaa ki hano nau ki te ensol raa no mee ake ki kaumai te laupepa e rii punaamea. A ia ki mee mai, “Too te mee nei no kai. Te mee nei ma ki vai ttoro iloto too pukua ma se malaasisi, tevana iaa i too saaita ma ki horokii raa, oo manava ma ki ssuke.”

¹⁰ Teenaa ki too nau te laupepa e rii punaamea naa no kai. Te mee raa e vai ttoro iloo iloto taku pukua ma se malaasisi, aa taku saaita ni horokii raa, aku manava ni ssuke hakallika iloo.[✧] ¹¹ Ki oti raa te taratara raa ku kaumai kiaa nau, “Koe kuahe no hakaeta hoki i naa vana TeAtua ma ki mee ma naa kanohenua aa ma naa manava e tammaki, naa tama i te kau taratara, aa ki naa tuku hakkaatoa.”

11

Te takarua pure e taratara i te hakamaaoni

¹ Ki oti raa te ensol raa ku kaumai te laakau e hahaate raa no mee mai kiaa nau, “Tere no haaiteria te Hare Tapu TeAtua raa ma te olta, aa koe kutaaua a koe maa e hia naa tama hakkaatoa e lotu i te Hare Tapu.[✧] ² Tevana iaa koe see haaiteria a koe naa mataahare i haho. Naa kina naa ku oti te tiiake ki nohoria naa tama teelaa see lotu iaa nau. Teenaa ko naa tama teelaa ma ki noho hakamaatua i aruna te henua e tapu naa ki lava naa marama e matahaa maa rua.[✧] ³ Nau ma ki heunatia atu nau te takarua pure teelaa ma ki hakaeta atu ki kootou i aku tiputipu. Te takarua naa ma ki ttara ki naa maro naa paarina, aa laaua ma ki hakaeta naa taratara TeAtua raa iloto naa aso e simata maa te ruarau, aa naa aso e mataono (1,260).”

⁴ Te takarua pure naa raa, teenaa ko naa laakau elua e ttapa ma ni oliv aa naa lamu elua teelaa e ttuu imua TeAriki te kerekere nei.[✧]

⁵ Ki mee ni tama e haaite ma ki taaiia laatou te takarua naa raa, laatou ma ki taaiia no mmate. Ite aa, naa tama teelaa e tautau haaeo ma te takarua naa ma ki mmate i naa ahi teelaa e ssopo iho i naa pukua laaua. ⁶ Laaua ni kauake naa mahi laaua TeAtua ki puuia laaua naa papallani ki see hai ua e too i te ssao laaua e hakaeta naa taratara TeAtua. Laaua e lavaa hoki te huria laaua naa tamaa vai e ffuro iho i te kerekere raa ki mee ma see ttoo, aa laaua e lavaa hoki te haia laaua te kau haaeo ki llau mai ki te kerekere nei ki hakallono isu naa tama

✧ **10.7** Ex 20.11; Deut 32.40; Dan 12.7; Amos 3.7 ✧ **10.10** Ezek 2.8—3.3 ✧ **11.1** Ezek 40.3; Zech 2.1-2 ✧ **11.2** Lk 21.24 ✧ **11.4** Zech 4.3,11-14

te maarama nei. Laaua e lavaa te haia laaua naa vana nei i naa saaita katoou laaua e fiffai.*

⁷ Ite saaita laaua e oti te hakaeta naa taratara laaua nei raa, te manu kaitama teelaa e hakasura ake i te rua e nnoto raa ma ki hetaa ma laaua. Laaua ma ki lavaa te manu naa tetaaia no mmate,*

⁸ aa naa haitino laaua ma ki mmoe i te ara elasi iloto Jerusalem.

Teena ko te kina TeAriki laaua raa ni taia no tuukia ki te kros.

Te henua nei ni taapaa hoki ma ko Sodom aa ko Egypt.* ⁹ Naa tama

naa kanohenua hakkaatoa, naa haanauna hakkaatoa, naa taratara

hakkaatoa, aa naa tama inaa manava hakkaatoa ma ki mmata

inaa mmoe naa haitino tetakarua naa iloto te ara inaa aso etoru

aa te vasi. Laatou ma ki see fiffai maa naa haitino te takarua naa

e tanumia. ¹⁰ Naa tama te maarama nei ma ki fiafia i te takarua naa

ku mmate. Naa tama raa ma ki hai naa taffao laatou ka hakahitihiti

naa hekau laatou ma naa soa laatou, ilaatou e hai maa laatou

e hakallono isu i naa vana te takarua pure TeAtua naa ni mee. ¹¹ Saaita

naa aso etoru aa te vasi ni mmoe ai naa haitino te takarua naa

nillakaraa, TeAtua ni iri mai tana soromatani e hakaora tama raa

ki laaua, teena, massike iloo te takarua naa ki aruna. Naa tama katoou

ni kkite ilaaua raa ni poreppore i naa mattaku laatou.* ¹² Ki oti raa

te takarua pure TeAtua naa kullono i te reo e taratara mai maaroo

i te lani peelaa, "Koorua oomai ki aruna nei!" Naa tama elotoffaao

i te takarua naa ni ttuu ka ttoka i naa saaua laaua vaaroto te uruaoa raa

ki te lani.* ¹³ Ite saaita naa lokoi raa, te hui te mahuke raa ku ruu

no seua te tamaa vasi te henua naa, teena naa simata e hitu naa tama

hakkaatoa ni mmate. Naa tama ni ora raa ni mattaku ka hakannau

i te haimahi TeAtua i te lani.*

¹⁴ Te rua naa haaeo raa ku laka, tevana iaa te ttoru naa haaeo raa koi

takoto mai.

Te hitu naa puu

¹⁵ Teena te hitu naa ensolraa ku iri tanapuu. Nau kulono

i naa hai mai naa reo raa vaaruna iloo i te lani peelaa, "Naa mahi

ki roorosi i naa tama i te maarama nei ku takkoto i TeAriki taatou ma

tana tama ni hakanoho ma se Tuku, aa TeAtua ma ki noho hakamaatua

i naa saaita hakkaatoa!"* ¹⁶ Ki oti raa te tinorua maa haa naa maatua

ennoho inaa tuai maatua laatou imua TeAtua raa ku tauturi katoou

imua TeAtua no lotu kiaa ia. ¹⁷ Laatou e lotu peelaa,

"TeAtua, TeAriki Haimahi, te tama ni noho mai iloo imua aa teenei

e noho ma taatou i te ssao nei!

Maatou e fiafia i aa koe ku oti te too oo mahi hakamau

aa iaa koe nei ku noho hakamaatua i maatou!

¹⁸ Naa tama teelaa see lotu iaa koe raa ku ttaka ka haaeo naa manava

laatou,

i too sao ki hakappuu oo haaeo raa ku tae mai,

teena ko too sao e hakatonutonu naa tama e mmate.

Te ssao raa ku tae mai ki suia naa pure teelaa e heheuna iaa koe,

aa ma too kanohenua raa hakkaatoa, teena ko naa tama teelaa e lotu

kiaa koe, naa tama hakamaatua ma naa tamavare hakapaa.

Te ssao ki taia naa tama e mee pakavaina laatou te kerekere nei

ku tae mai!"* ¹⁹ Te Hare Tapu TeAtua i te lani raa ni tuu taaraki mai no kkite naa tama

i te maarama nei inaa moe mai te pokosi e ttapa ma ko te Pokosi

* **11.6** 1 Kgs 17.1; Ex 7.17-19; 1 Sam 4.8 * **11.7** Dan 7.7,21; Rev 13.5-7; 17.8 * **11.8** Is 1.9-10 * **11.11** Ezek 37.10 * **11.12** 2 Kgs 2.11 * **11.13** Rev 6.12; 16.18 * **11.15** Ex 15.18; Dan 2.44; 7.14,27 * **11.18** Ps 2.5; 110.5; 115.13

naa Taratara Hakamaatua TeAtua. Teenaa naa uila raa ni tallaki ka takattuu naa hatturi, te mahuke raa ni ruu no maaoha mai naa mee e mee ma ni korokorohatu i telani.*

12

Te ffine ma te manu hakamataku, te dragon

¹ Kiotiraa tehui temee ehakassorommata kuhakasura ake itelani. Teelaa seffine ehakao telaa raa ma nihekauaana euru, aa temaramaraa etakoto ilaro anavae. Tenoti ettuu anahetuu esinahuru maaruaraa ehakao itanapisouru. ² Teffine naa effura tana manava iaiaa etinae, teenaa etanitaniai aia vaaruna iaiaa ku taupiri ki haanau.

³ Telaa mee hoki ehakassorommata ni hakasura ake itelani. Teelaa sehui te dragon emmea emee anapisouru ehitu, aa iaruna naapisouru ehitunaaraa, tepisouru ettuu anapaki esinahuru. Naapisouru naa ehakao katoo ki naa tamaa notimaatua.* ⁴ Aia nitaana suki no aohia aia naahetuu iloo etammaki nopeesia kilaro kitekerekere. Te manu naa etuu imua teffine raa ka roorosi ki kaina aia tetamariki teffine raa itana saaita lokoi e haanau.* ⁵ Teffine naa ni haanau mai tana tamariki tanata, teenaa ko tetamariki tanata teelaa makioti kunoho hakamaatua ka hakamatakuria naa tama naa kanohenua hakkaatoa. Tevana ia te tamariki naa ni uhukkia itana tinna raa no toa ki TeAtua enoho itana nohorana hakamaatua.* ⁶ Teenaa kitere teffine naa nommuni iloto mouku, itana kina nitukua mai hakaoti TeAtua. Emeenaama maki roorosi kiaaia killaka naa aso esimata ma te ruarau aama naa aso emataono (1,260).

⁷ Kiotiraa tettau elasi raa kumasike itelani. Michael ma ana ensol raa ehetaa ma te dragon, teenaa te dragon raa ni huri atu ma ana ensol raa no hetaa hoki ma laatou.* ⁸ Tevana ia te dragon raa ma ana ensol naa nitaia Michael ma ana ensol ka kerekereia kisee nnoho itelani. ⁹ Te dragon elasi naa nipeesia kilaro, teenaa ko te kata tuai raa iloo, teelaa etaapaa ma kote Tipua kailaaraa, aa etaapaa hoki ma ko Satan, tetama ni usuusuhia aia naa tama hakkaatoa itemaarama nei. Aia nipeesia kilaro kitekerekere hakapaa ma ana ensol raa hakkaatoa.*

¹⁰ Kiotiraa nau kulono inaa taratara mai te reo raa itelani vaaruna peela, "Tessao TeAtua ehakassao ana tama raa kutae mai! TeAtua kuoti te hakaari anamahi ia ko te Tuku maaoni. Teenei tessao tanatama nihakanoho ma se Mesaea raa kuoti te hakaari itana haimahi! Tetama nituu imua TeAtua no taratara haaeo inaa taaina ma naa kave taatou ite poo ma te ao raa kuoti te kerekereia kisee noho itelani.* ¹¹ Naa mahi te tama naa nilavaa naa taaina ma naa kave taatou raa inaa mahi te too te Sukua Sipsip, aa inaa mahi te hakamaaoni teelaa nihakaea laatou. Niaaina maa laatou nitauppiri ki taiaa nommate raa, laatou nihakataakoto tonu koi i TeAtua. ¹² Teenaa kootou naa tama ennoho itelani, kootou ki fiafia! Tevana ia nau earoha inaa tama ennoho itekerekere nei aama naa tama ettaka itemoana. Satan kuhanatu kikootou, teenaa aia kuhaaeo iloo iaiaa e iloa maa ia kuseai tana saaita rooroa etakoto mai."

¹³ Ite saaita te dragon raa ni iloa maa ia kupeesia kitekerekere raa, aia nissee lokoi kitiaa teffine teelaa ni haanau mai

* **11.19** Rev 8.5; 16.18,21 * **12.3** Dan 7.7 * **12.4** Dan 8.10 * **12.5** Is 66.7; Ps 2.9 * **12.7** Dan 10.13,21; 12.1; Jude 9 * **12.9** Gen 3.1; Lk 10.18 * **12.10** Job 1.9-11; Zech 3.1

tana tamariki tanata. ¹⁴ Te ffine naa ni kauake ana pakkau e lua i naa pakkau te manulelee elasi raa killee ia ki tana kina iloto mouku, teenaa ko te kina naa tama raa ma ki roorosi kiaa ia killaka naa setau e toru maa naa marama e ono. Aia ma ki see laavea te dragon raa no taia.* ¹⁵ Teenaa, te dragon raa ki taaraki tana pukua kallohi mai tettai e hakaffuta ki tahea te ffine naa. ¹⁶ Tevana iaa te ffine raa ni hakasaoria te kerekere; te kerekere raa ni taaraki tana pukua no unumia aia tettai teelaa nillohi mai ite pukua te dragon. ¹⁷ Te dragon raa ni porepore i tana lotu ite ffine, teenaa ki tere ia no hetaa ma aaraatama ite haanauna te ffine naa, teenaa ko naa tama e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua, aa e taoahi ki te hakamaaoni teelaa ni hakailotia Jesus. ¹⁸ Teenaa ki tuu te dragon raa ka ttari i te manumanu ttai.

13

Te manu kaitama e ssae mai i te moana

¹ Ki oti raa nau ku kite te manu kaitama e hakasura ake i te moana. Te manu naa e mee ana pisouru e hitu aa ettuu ana paki e sinahuru, aa naa paki naa e hakao naa notimaatua. Naa pisouru e hitu naa e taktoko naa taratara e sasakiri ki TeAtua.* ² Te manu naa e tiputipu ma se 'leopard', aa naa tapuvae te manu naa e mee ma ko naa tapuvae te 'bear', aa tana maaisu e mee ma se maaisu telaion. Te dragon raa ni hookii ake ana mahi ki te manu kaitama naa, teenaa e hookii ake hoki tana nohorana raa kiaa ia ki noho hakamaatua aia i ana tama.* ³ Te pisouru tokotasi i naa pisouru te manu naa e tiputipu ma se kina ni mere hakallika iloo, tevana iaa te kina ni mere naa ku oti te mahu. Naa tama hakkaatoa e nnoho i te kerekere raa ni massaro iaa ia, teenaa laatou ni ffuri no tautari katoo kiaa ia. ⁴ Te henua hakkaatoa ni lotu ki te dragon, i aa ia ni hookii ana mahi ki te manu kaitama naa. Laatou ni lotu hoki ki te manu kaitama naa ka hakanau iaa ia peelaa, "Ko ai te tama e haimahi ma ko te manu kaitama nei? Ko ai te tama e lavaa te hetaa laaua?"

⁵ Te manu kaitama raa ni tiiake ki ahu kiaa ia sokoia ka tuku haaeo ki TeAtua. Aia nitiiake ki noho hakamaatua ia inaa marama e matahaa maa rua. ⁶ Te manu kaitama naa ni kaamata te sasaakiri i TeAtua, teenaa e taratara haaeo ka sasaakiri i te inoa TeAtua, tana kina e noho ai, aa esasaakiria aia naa tama hakkaatoa e nnoho ite lani.* ⁷ Te manu kaitama naa ni tiiake ki hetaa no lavaa a ia naa tama TeAtua, aa ku noho hakamaatua i aruna naa haanauna katoo, naa kanohenua katoo, naa tama i naa taratara katoo, aa naa tama i naa manava hakkaatoa.* ⁸ Naa tama hakkaatoa e nnoho ite kerekere raa ma ki lotu ki te manu kaitama naa. Naa tama koi ma ki see lotu kiaa ia raa, teenaa ko naa tama teelaa ni sissia naa inoa laatou imua ite mahaa mai ana te maarama nei, iloto te laupepa te Sukua Sipsip teelaa ni taia no mate. Te laupepa naa e taktoko naa inoa naa tama e ora hakaoti.*

⁹ "Ki mee kootou e fifai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo mai! ¹⁰ Te tama e tukua ki karapusi raa, a ia ma ki karapusi maaoni. Te tama e tukua ki taia kite komu e taatama raa, aia ma ki taia maaoni ki te komu e taatama. Naa tama TeAtua raa ki nnoho hakalavatoa ka hakataakoto tonu i TeAtua."*

Te manu kaitama e ssae mai i te kerekere

* **12.14** Dan 7.25; 12.7 * **13.1** Dan 7.3; Rev 17.3,7-12 * **13.2** Dan 7.4-6 * **13.6** Dan 7.8,25; 11.36 * **13.7** Dan 7.21 * **13.8** Ps 69.28 * **13.10** Jer 15.2; 43.11

11 Nau kuttoka no kite hoki te ssoa te manu kaitama e ssa mai i te kerekere. Te manu naa ettuu ana paki elua itana pisouru, e mee ma ko naa paki naa sukua sipsip, aa etaratara ma se dragon. 12 Te manu kaitama naa ni hakassura hoki naa mahi te manu kaitama imua, teenaa naa tama i te kerekere raa ni ppuratia a ia ki lotu laatou ki te manu kaitama teelaa ni ssa mai imua, teenaa ko te manu teelaa ku oti te mahu tana kina ni mere. 13 Te manu kaitama hakamuri nei ni hakassura naa hui vana aitu; a ia ni pena tana ahi kia i telani no tae mai kite kerekere imua naa karamata te henua hakkaatoa. 14 Naa tama e noho i te kerekere raa ni usuusuhia a ia ki ana vana aitu teelaa a ia ni tiiake ma ki hakassura imua te manu kaitama ni hakasura mai imua. Te manu kaitama naa ni mee ake ki laatou ki penapena se aitu elasi ki tiputipu ma ko te manu ni ssa mai imua, ki mannatu laatou inaa mahi te manu kaitama teelaa ni mere i te komu taa tama, iaa koi ora. 15 Te ssoa te manu kaitama raa ni tiiake ki maanava atu te soromatani te ora raa ki lotu te aitu naa tama raa ni penapena ma ki tiputipu ma ko te manu kaitama ni ssa mai imua, teenaa ki lavaa te aitu naa te taratara aa ki huri te aitu e penapena naa no taia naa tama teelaa see lotu kia ia. 16 Te manu kaitama naa ni haia a ia te henua hakkaatoa, teenaa ko naa tamavare, naa tama hakamaatua, naa tama hai hekau, naa tama e noho hakaaroa, naa tama see heheuna maa aaraa tama aa ma naa poe, ki hakatuu se hakailona i aruna naa rima hakamaatau laatou, aa kimee seai, ki hakatuu i naa taurae laatou. 17 Naa tama see mmau te hakailona nei i naa rima laatou ma naa taurae laatou raa ma ki see lavaa te taavi nimee maa laatou inaa kina; laatou ma ki see lavaa hoki tetuku nimee maa laatou ki tauia aaraa tama. Te hakailona nei raa, te nei ko te inoa te manu kaitama naa, aa teenaa ko te kooina tana inoa.

18 Koe ki atamai ki ilotia a koe te hakataakoto te mee nei. Te tama e hai pisouru raa ma ki lavaa te seeia a ia no ilotia te hakataakoto te kooina te manu kaitama, i te kooina e hakatuuria raa, teenaa se inoa te tama. Tana kooina raa e ono naa rau maa te mataono maa ono (666).

14

Te Sukua Sipsip ma tana kanohenua

1 Ki oti raa nau kuttoka no kite i naa tuu mai te Sukua Sipsip raa i aruna te Mouna Zion. Teelaa selau ma te tino haa maa haa naa simata tama (144,000) ettuu ake ma te Sukua Sipsip naa. Tana inoa ma te inoa tana Tamana raa e hakatuu i aruna naa taurae naa tama naa. 2 Araa nau kulono te reo etaratara mai i telani, e mmuu pee ko naa taa naa peau ellasi, aa etakattuu maaro ma se hatturi. Te reo raa ettani ma ni tama e hakattani naa 'harp'. 3 Te lau maa te tino haa maa haa naa simata tama naa ettuu hakkaatoa imua te nohorana hakamaatua raa ma te takahaa manu e ora hakaoti aa ma naa maatua; naa tama naa e huahua laatou mako hoo teelaa ni lavaa te akoina laatou soko laatou. I naa tama hakkaatoa i te kerekere nei raa, teenaa ko laatou naa koi ku oti te hakassaoria TeAtua. 4 Naa taanata nei seki mmoe iloo ma ni haahine; laatou e taaoi peenaa ki te tiputipu e tonu; laatou ni tama see aavvana. Laatou e tautari koi vaamuri te Sukua Sipsip i ana kina hakkaatoa e hano. Laatou ni hakassaoria TeAtua no hakakkeeina i naa tama kato te maarama nei, aa laatou naa ko naa tama mua ni hookina ki TeAtua ma te Sukua Sipsip. 5 Te taratara

✧ 14.1 Ezek 9.4; Rev 7.3

kailaarao raa see sura ila tou; laa tou ni tama see illoa te ppena naa vana e ssara.*

Naa ensol e toru

⁶ Ki oti raa nau ku kite telaa ensol e llee ake vaaruna iloo. Te ensol naa e llee ake ki hakaea te Lono Taukareka, teelaa seai tana hakaoti ana, ki naa tama i te kerekere nei. Teenaa ko naa tama naa manava hakkaatoa, naa tama naa haanauna hakkaatoa, naa tama inaatatara hakkaatoa, aa ma naa tama naa kanohenua hakkaatoa. ⁷ Aia etaratara vaaruna peela, “Kootou kissau te inoa TeAtua aa kootou ku hakanau itana haimahi. Ite aa, itana sao ki hakatonutonu te henua raa ku tae mai. Kootou kilotu iaa la, te tama ni penapena te lani, te kerekere, te moana, aa ma naa tamaa vai e ffuro i te kerekere.”

⁸ Te laa ensol ku hakasura ake imuri no taratara peela, “Te ffine raa kuleiho kilaro! Te hui te henua, Babilon, ku pakuu kilaro! Naa tama naa henua hakkaatoa ku oti te hakaunumia aia ki tana vaimmara, teelaa e vvare ai naa tama raa ka hai huri ma te ffine naa!”*

⁹ Te ttoru naa ensol raa ku surake vaamuri te takarua ensol imua raa no taratara vaaruna peela, “Naa tama elotu ki te manukaitama ma tana aitu ni penapena, ka hakatuu te hakailona te manu naa i naa rima hakamaatau laa tou ma naa taurae laa tou raa, ¹⁰ teenaa ko naa tama ma ki hakappuu atu naa loto TeAtua. Naa tama naa ma ki ttani i naa mattaku laa tou i te saaita TeAtua e loto. Naa tama naa ma ki mmoe ka hakallono isu iloto te ahi elasi teelaa eura naa korokorohatu. Laa tou ma ki mmoe ka hakallono isu imua naa karamata naa ensol ettapu raa ma te Sukua Sipsip.* ¹¹ Te kohu ite ahi teelaa e mmoe laa tou ka hakallono isu naa etuu ka hano hakaoti iloo ki aruna. Naa tama elotu ki te manukaitama ma tana aitu ni penapena raa, teenaa ko naa tama teelaa ni ttaka ma te hakailona te inoa te manu naa, ma ki see lavaa te hakamannava i naa hakallono isu laa tou i te poo ma te ao.”*

¹² Naa tama TeAtua raa kinnoho hakalavatoa, teenaa ko naa tama teelaa e hakannoo ki naa taratara hakamaata TeAtua aa etautari peenaa ki Jesus.

¹³ Ki oti raa nau kulono ite reo etaratara mai itelani peela, “Hakatu peela iloto tolaupepa: ekaamata ite saaita nei raa, naa tama emmate iloto naa heuna laa tou e mee maa TeAriki raa ki fiafia.”

Teenaa ki hakahe ake TeAitu Tapu, “Maaoni iloo! Naa tama naa ma ki fiafia ila tou ku hakamalolloo i naa heuna e lla si laa tou ni mee, i te aa, i naa heuna taukalleka laa tou ni mee raa ma ki ttaka ma laa tou.”

Te Hakatonu TeAtua i naa tama te kerekere

¹⁴ Nau kuttoka no kite te aoa makkini, aa e mee ma setama raa enoho iaruna te aoa naa. Te tama raa e hakao ki te noti maatua e penapena ki naa kol itana pisouru aa etaaohi te paraamo a ekaa i tana rima.* ¹⁵ Ki oti raa telaa ensol ku hakasura iho i te Hare Tapu no tanitani varo ki te tama e noho iaruna te aoa, “Too too paraamo a raa aa koe ku kaamata no vasi, ite huata raa ku tae itana sao ki vasi!”*

¹⁶ Teenaa ki masike te tama enoho iaruna te aoa raa no hakataa tana paraamo a raa vaaruna te kerekere no vasi ka hakakkutu naa mee ku ttae i te kerekere.

* **14.5** Zeph 3.13 * **14.8** Is 21.9; Jer 51.8; Rev 18.2 * **14.10** Is 51.17; Gen 19.24; Ezek 38.22 * **14.11** Is 34.10 * **14.14** Dan 7.13 * **14.15** Joel 3.13

¹⁷ Ki oti raa nau ku kite telaa ensol ku hakasura iho hoki i te Hare Tapu i te lani, aa a ia hoki e taaohi tana paraamo a e kaa.

¹⁸ Ki oti raa telaa ensol ku hakasura iho i te kina te olta, teenaa ko te ensol e roorosi i te ahi e lasi. A ia ni tuu ka tanitani varo ki te ensol e taaohi tana paraamo a e kaa raa peelaa, "Too too paraamo a naa no haki naa hua naa wain e ssomo i te kerekere, i naa hua raa kulleu!"

¹⁹ Teenaa ki hakataa te ensol raa tana paraamo a vaaruna te kerekere no ttuu naa hua naa wain raa katauatia ki te kina naa hua naa e takatakamia kippela. Te mee naa e huri ake te tiputipu i naa lotu TeAtua. ²⁰ Naa hua naa wain naa ni takatakamia i naa tautaha te henua naa no llohi mai te ttoo i naa hua naa. Te ttoo raa ni llohi mai pee ko naa hakatahena, ka tere tana ara e huarooroa iloo. Te ffonu te ttoo naa e tae ki naa pisouru naa hos.*

15

Te takahitu ensol ma naa haaeo hakaoti

¹ Teenaa nau ku kite telaa mee hoki e hakasoro mmata. Teelaa se takahitu ensol e ttuu mai ma naa haaeo e hitu, teenaa ko naa haaeo hakaoti. Teenei naa lotu TeAtua raa e hakaoti mai peenei.

² Ki oti raa nau kukite ma se moana e tuu marino aa e mee ma e hilo ma teahi. Nau e kite hoki te kuturana tama e ttuu i te kerekere i tai. Teenaa ko naa tama teelaa ni lavaa te hakahitia laa-tou naa mahi te manu kaitama ma tana aitu ni penapena, aa ma te tama e mee tana kooina teelaa e hakatuu ma kotana inoa. Laatou e ttuu ka hakattani naa 'harp' ni kauake TeAtua kilaatou. ³ Naa tama naa e huahua te mako Moses, te tama e heheuna i TeAtua, aa ma te mako te Sukua Sipsip, laatou e huahua peelaa,

"TeAtua, TeAriki Haimahi,
oo vana e mee raa e hakasoro mmata!
Te Tuku naa kanohenua hakkaatoa,
oo sosorina e ttonu maaoni!*" ⁴

⁴ Ko ai te tama ma ki see tuu no matakua iaa koe, TeAriki?

Ko ai te tama ma ki see hakanau i too inoa?
Koe koi e tapu.

Naa kanohenua katoo ma ki oomai no lotu kiaa koe,
i te aa, naa kanohenua katoo e kkite i naa ttonu oo sosorina."*

⁵ Teenaa nau ku kite te Hare Tapu i te lani ku taaraki ka kite nau i naa tuu mai te tamaa Hare Tapu iloto.* ⁶ Te takahitu ensol e ttaka ma naa haaeo e hitu raa ku uru mai ki taha te Hare Tapu. Laatou e hakao ki naa kahu e maasina ka mataffua, aa e ttuu ki naa tuu e ppena ki naa kol i naa hatahata laatou. ⁷ Ki oti raa te manu tokotasi i naa manu e ora hakaoti raa ku hookii ake naa tamaa kamete e hitu e ppena ki naa kol ki te takahitu ensol naa. Naa kamete naa e takkoto naa lotu TeAtua, te tama teelaa e ora hakaoti. ⁸ Te Hare Tapu raa e ttoha katoo ki te au teelaa e kohu mai i te kina TeAtua e noho hakamaatua ma ana mahi. See hai tama ni lavaa te uru atu ki lotu te Hare Tapu. Laatou e ttari ki hakaoti mai naa haaeo teelaa e toomai naa ensol e hitu naa.*

16

Naa tamaa kamete e takkoto naa lotu TeAtua

* **14.20** Is 63.3; Lam 1.15; Rev 19.15 * **15.3** Ex 15.1 * **15.4** Jer 10.7; Ps 86.9 * **15.5** Ex 38.21 * **15.8** Ex 40.34; 1 Kgs 8.10-11; 2 Chr 5.13-14; Is 6.4

¹ Ki oti raa nau kulono i te tama e taratara mai vaaruna i te Hare Tapu raa ki naa ensol e hitu naa, “Kootou oo no nnini naa tamaa kamete e takkoto naa haaeo TeAtua raa ki te kerekere!”

² Te ensol mua raa ni hano no nnini tana tamaa kamete. Naa haitino naa tama e ttaka ma te hakailona te manu kaitama ma naa tama teelaa e lotu ki tana aitu penapena raa ni hakallono isu hakkaatoa ka ppara naa haitino laatou.*

³ Teenaa te ssoa te ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te moana. Te moana ni huri no mee ma settoo te tama e mate. Naa manu ma naa ika i te moana ni mmate hakkaatoa.

⁴ Tettoru naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki naa vai e ffuro ma naa vai e takkoto i naa sao. Naa vai naa ni ffuri no mee ma settoo.* ⁵ Teenaa nau kulono te ensol eroorosi naa vai raa e mee maa, “Oo hakatonu ni mee raa e ttonu ttike, i aa koe ko te tama e tapu, te tama teelaa ni noho mai imua aa teenei e noho i te ssao nei!” ⁶ Naa ttoo naa tama te kanohenua TeAtua ma naa pure TeAtua raa ni ssii mai i naa rima naa tama naa, aa teenei laatou ku hakaunumia hoki koe ki te ttoo. Laatou nei ku hakkaitoaina hakaraa oi iloo i naa vana laatou ni mee.” ⁷ Ki oti raa nau kulono te reo e taratara mai i te kina te olta, “TeAtua, TeAriki Haimahi. Oo hakatonu nei e ttonu maaoni!”

⁸ Te haa naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te laa, teenaa naa tama raa ni tiiake kituunia i te vvela te laa. ⁹ Laatou ni tuunia i te vvela, teenaa ki ffuri laatou no tuku haaeo i te inoa TeAtua, te tama teelaa e lavaa te pesi ake naa haaeo kilaatou. Laatou ni see te tiiake naa haisara laatou naa no hakannau i te haimahi TeAtua.

¹⁰ Ki oti raa te rima naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te nohorana te manu kaitama, teenaa naa tama i te nohorana te manu kaitama raa ni uuhia te poouri elasi. Naa tama naa ni ttani i naa hakallono isu laatou.* ¹¹ Laatou ni ffuri no tuku haaeo i TeAtua i telani ilaatou e hakallono isu aa ina ppara naa haitino laatou. Tevana iaa laatou ni see tiiake naa sosorina tippua laatou.

¹² Ki oti raa te ono naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te vai e ttapa ma ko Euphrates. Te vai naa ni tere ki laro no pakupaku, ki takoto se ara maa naa tuku e oomai i te anake.* ¹³ Teenaa kite iloo nau naa aitu ekerekkere etoru, e tiputtipu ma ni rokrok. Laatou ni ssura iho i te pukua te dragon, te pukua te manu kaitama, aa te pukua te pure hakareeresi. ¹⁴ Teenei ko naa aitu naa tippua teelaa ni hakassura naa mahi aitu. Takatoru aitu nei e ttae ki naa tuku kato o i te maarama nei, teenaa ki hakakkutu laatou hakapaa no hetaa i te aso e lasi TeAtua Haimahi.

¹⁵ TeAriki ki mee ake, “Kootou ki hakamattoni lokoi i te mee nei! Nau ma ki hakateki no hakasura mai, e mee koi ma ko te tama kaila arao e uru atu kiloto naa hare kootou i te saaita kootou see illoa. Kootou ki roorosi hakaraa oi ki see hakatekia kootou. Kootou ki ttara naa taapuru kootou ki mmau, ki see nnapa kootou i naa furoffuro takafua kootou vaaroto te henua i taku sao ma ki hakasura atu.”*

¹⁶ Teenaa naa aitu raa ki hakakkutu ake naa tuku raa ki te kina e ttapa ma ko Armagedon i te taratara naa Jew.*

¹⁷ Ki oti raa te hitu naa ensol raa ku too tana tamaa kamete raa no nnini ki naa uruaa. Teenaa kilono nau i naa taratara mai vaaruna te reo i te nohorana maatua iloto te Hare Tapu raa peelaa, “Teenei ku oti hakkaatoa!” ¹⁸ Te uila raa ni taaraki ka takattuu naa hatturi, teenaa te hui te mahuke raa ni ruu. Te mahuke nei ku hakamataku i naa mahuke kato o ni ssura. Ekaamata mai iloo i te saaita naa tama

* 16.2 Ex 9.10 * 16.4 Ex 7.17-21; Ps 78.44 * 16.10 Ex 10.21 * 16.12 Is 11.15 * 16.15 Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; Rev 3.3 * 16.16 2 Kgs 23.29; Zech 12.11

i te maarama nei ni penapenaa TeAtua raa, see hai mahuke nilasi peenei.*¹⁹ Te hui te henua Babilon naa ni matohi ki naa vasi e toru, aa naa henua ellasi inaa matakaaina hakkaatoa ni masseu. TeAtua ni hakamaarona inaa vana ekerekkere nissura i Babilon, teenaa e hakaunumia ai a la naa tama te henua naa ki te vaimmara, teenaa ko analoto e hakappuu atu ki laatou.*²⁰ Naa tamaa henua aa ma naa mouna raa hakkaatoa niseua no seai hakaoti.*²¹ Naa hui ais ellasi iloo, ennoto i te mmaha naa paeke leisi tiki lua raa, ni maaoha mai i te lani ki naa tama naa. Teenaa ki massike laatou no taratara haaeoina TeAtua, inaa haaeo raa ku hakamattaku hakallika iloo.*

17

Te ffine hai huri ma te manu kaitama

¹ Ki otiraa te ensol tokotasi inaa ensol e hitu teelaa nitaahi naa tamaa kamete raa ku hanake kiaa nau no mee mai peelaa, “Kau ki hakaari atu nau itaku vana ma ki mee ki te ffine e hai huri naa, teenaa ko te henua elasi e tuu i te kina naa riva tammaki.*² Naa tuku te kerekere raa ku oti te moemmoe katoa ma te ffine naa. Laatou ku oti te hakaunumia a ia no vvare ki te vaimmara i tana manava hai huri.”*

³ TeAitu TeAtua raa ni tau ia nau, teenaa ki saua nau te ensol raa no kaavea kiloto mouku. Ite kina naa raa, nau ni kite te ffine e noho iaruna te manu kaitama e mmea. Te manu kaitama naa e mee ana pisouru e hitu aa e ttuu ana paki e sinahuru. Te kau taratara haaeo i TeAtua esissii vaaruna te haitino katoa te manu kaitama naa.*

⁴ Te ffine naa euru ki naa hekau emmea poouri ka mmea maarama, aa etau ki naa kililani eppena ki naa kol aa ma naa paa hatu e taavi mmaha. A ia e taaohi te kapraa ki tana rima, aa iloto te kap naa e pii ki te lopomee e kerekere hakallika. Teenaa ko naa tiputipu tana manava hai huri.*⁵ I aruna tana taurae raa, e taataa te inoa teelaa see ilotia tana hakataakoto. Te inoa raa e hakatuu peelaa, “Babilon, te henua hakamau, te tinna naa tama hai huri hakkaatoa aa te tinna naa tama hakkaatoa e sosorina hakallika i te maarama nei.”⁶ Nau e kite maa te ffine naa ni unu no vvare i te ttoo naa tama TeAtua ma te ttoo naa tama ni taai no mmate ilaatou ni tautari ki Jesus.

Taku saaita ni kite i te ffine naa raa, nau ni oho iloo.⁷ Teenaa ki mee mai te ensol raa peelaa, “Koe e oho ite aa? Kau ki hakaari atu nau te hakataakoto teelaa see ilotia i te ffine raa aa i te manu kaitama e ssau ia ia. Teenaa ko te manu kaitama e mee ana pisouru e hitu aa e ttuu ana paki e sinahuru.⁸ Te manu kaitama e kiitea a koe naa ni noho mai imua, aa teenei kuseai. Tevana ia te manu naa ku saaita koi ki uru mai i te rua e hotu iloo kilaro ka poouri tanutanu, ki huri atu TeAtua no taia hakaoti. Naa tama e noho i te kerekere nei, teelaa ni see sissia naa inoa laatoa imua i te mahaa mai ana te maarama nei iloto telaupepa naa tama e ora hakaoti raa ma ki oho i te saaita laatoa ma ki kite i te manu kaitama naa. Te manu kaitama naa ni ora imua, aa teenei kuseai i te saaita nei. Tevana ia a ia ma ki hakasura mai hoki imuri.*

⁹ “Te tama e atamai raa ma ki ilotia a ia te hakataakoto te mee nei. Naa pisouru e hitu raa, teenaa ni tamaa mouna e hitu teelaa e noho ai te ffine raa iaruna. Naa pisouru naa e mee hoki ma nituku e hitu.

* 16.18 Rev 8.5; 11.13,19 * 16.19 Is 51.17 * 16.20 Rev 6.14 * 16.21 Ex 9.23; Rev 11.19

* 17.1 Jer 51.13 * 17.2 Is 23.17; Jer 51.7 * 17.3 Rev 13.1 * 17.4 Jer 51.7 * 17.8

Dan 7.7; Rev 11.7; Ps 69.28

10 Naa tuku e rima ku oti te mmate, te tuku tokotasi koi noho i te ssao nei, aa telaa tuku seki au are. Tana saaita ma ki au raa, a ia ma ki noho hakamaatua i te tamaa saaita koi. ¹¹ Aa te manu kaitama teelaa ni ora imua, aa te nei ku seai raa, a ia naa ko te varu naa tuku. A ia naa setuku inaa tuku e hitu naa, aa teenaa ko ia naa teelaa ma ki taia no mate.

¹² “Naa paki e kite koe ettuu inaa pisouru te manu kaitama naa, teenaa nituku esinahuru, aa laatou seki hakanoho ma nituku naa henua. Tevana iaa laatou ma ki oti ku tiiake ki noho hakamaatua laatou ma ni tuku i te tamaa saaita ma te manu kaitama.” ¹³ Naa tuku esinahuru nei e mee laatou hakataakoto tokotasi, teenaa ki hookii naa mahi laatou ki te manu kaitama naa ki noho hakamaatua ia. ¹⁴ Laatou ma ki hetaa ma te Sukua Sipsip, tevana iaa te Sukua Sipsip, e hakapaa ma naatama nikannaatia a Ia, teenaa ko naa tama ni hakamaatinoria a Ia, naa tama e tautari peenaa kiaa Ia raa ma ki ffuri atu no taiaa laatou. I te aa, i aa Ia naa ko Te Ariki naa ariki aa te Tuku naa tuku hakkaatoa.”

¹⁵ Te ensol raa ki taratara mai hoki peelaa, “Te moana aau ni kite teelaa e noho ai te ffine iaruna raa, teenaa ko naa kanohenua hakkaatoa, naa manava hakkaatoa, aa ma naa tama i naa taratara hakkaatoa. ¹⁶ Naa paki e sinahuru aa te manu kaitama aau ni kite raa, laatou ma ki lotoffaaeo i te ffine hai huri naa. Naa hekau katoo te ffine naa ma ki uiia laatou ka tiiake te ffine naa ki noho hua; naa pukunohi tana haitino ma ki kaina laatou ka tuunia tana haitino i te ahi. ¹⁷ Naa manava naa tuku naa ku oti te usuhia Te Atua, niaaina maa laatou ni see illoa, ki hakaioo laatou hakapaa no hookii naa mahi laatou ki te manu kaitama raa ki noho hakamaatua a ia, teenaa ki tae ki te saaita naa taratara Te Atua raa e hakattino maaoni.

¹⁸ “Te ffine e kiitea a koe raa, teenaa ko te henua e lasi e mee ana tuku teelaa e noho hakamaatua iaruna naa tuku naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei.”

18

Babilon ku maseu

¹ Kimuri, itaku kite ana i te ffine e noho iaruna te manu kaitama emmea raa, nau kukite hoki telaa ensol eau kilaro itelani. Te ensol naa se ensol hakamaatua iloo, teenaa te maarama nei ni maasina hakkaatoa i te ttia tana haitino. ² A ia ni tanitani varo peelaa,

“Te ffine raa ku oti te pakuu kilaro!

Te hui te henua Babilon ku oti te pakuu kilaro!

Saaita nei te henua naa ku nohoria naa tippua ma naa aitu e kerekere; te kau manu haao ma naa manu teelaa e hakanniko ai te henua ku ttaka vaaroto te henua naa.”

³ Naa tama i naa kanohenua hakkaatoa ni hakavaarea ka moemmoe laatou ma te ffine hai huri naa.

Naa tama raa ku mee ma ko naa tama e hakaunumia ki naa vai mmara. Naa tuku i te kerekere nei ni moemmoe peenaa ma te ffine naa, aa naa tama e mee naa sitoa laatou i te kerekere nei ni ffuti te lopo mane i te kau hekau te ffine naa ni kaimanako ka taavi.”

⁴ Ki oti raa nau kulono i telaa reo e taratara mai i te lani peelaa,

“Aku tama nei, kootou hakattaha i te henua naa!

Kootou see hakapaa atu ki see llave kootou i naa haisara te ffine naa;

kootou hakattaha ki see llave kootou inaa haaeo teelaa ma ki kauatu kiaa ia.*

⁵ TeAtua ma ki see lavaa te ssiri i naa sosorina tipua te ffine naa.

Ana haisara naa ku hakatau no ttae iloo ki te lani.*

⁶ Kootou ffuri atu no haia ia pee ko ana vana ni mee ki kootou; ana vana e hakallika ni mee ki kootou raa, kootou ku hakattoe no hakaape atu kiaa ia.

Kootou hakavii naa vai mmara kootou raa ki mmara hakallika iloo, aa ku kauatu ki unu ia.

Hakauru naa vai mmara kootou naa kittoe are i ana vai mmara ni penapena maa kootou.*

⁷ Haia te ffine naa ki tanitani ka hakallono isu, ki sui tana noho ni noho ka hakaffine ma te lopo hekau.

I aa ia maraa e hakanau peelaa kiaa ia:

‘Teenei nau e noho ma se ffine hakamaatua!

Nau sei se puruna e noho hakaaroha.

Nau sei taku vana ma ki oti ku tani ai nau!’

⁸ Tevana iaa teenei ko ana hakanau nei teelaa e takoto ai a ia tana aso ma ki oti ku ttiri ia i te lopo haaeo.

A ia ma ki laavea te kau maki no mate;

a ia ma ki oti ku noho hakaaroha,

aa a ia ma ki noho ka hiikai.

Teena a ia ma ki tuunia no vela i te ahi,

i TeAtua, te tama ma ki hakatonutonu iaa ia raa, ko TeAriki haka-
maatua raa iloo.*

⁹ Naatuku ni moemmoe ma te ffine naa ma ki ppari ka ttani inaa ttoka laatou inaa ura te henua naa.

¹⁰ Laatou ettuu hakammao iloo ka ttoka i naa ura te henua naa, i laatou e mattaku maa laatou ma ki vvela hakapaa ma te henua naa. Laatou ettani peelaa, “Aroha! Aroha i te hui te henua Babilon! Koe ni tuu haimahi mai imua; koe ni hakateki koi no haia pakavaina iloto te punaa saaita!”*

¹¹ Naatama hoki emee naa sitoa laatou i te kerekere nei raa ni ppari ka ttani iaa ia, i see haitama ku tataavi naa hekau i laatou;*

¹² ku see haitama ku taavi naa kol laatou, naa siliva, naa kikilani aa ma naa tamaa hatu etaavi mmaha, naa maro e makkini, naa maro e mmea pouuri, naa maro e silika, aa naa maro e pura mmea maarama.

Ku see haitama hoki kutaavi naa murilaakau e mannoni teelaa see ssura inaa kina, aa ma naa mee epenappena ki naa paki

naa manu vao, naa mee epenappena ki naa laakau etaavi mmaha, aa ma naa mee epenappena ki naa katanatea, naa katana, aa ma

naa hatu e makkini; ¹³ see haitama kutaavi te kau mee e mannoni pee ko naa ‘cinnamon’, naa ‘spice’, naa insens, naa ‘myrrh’ aa

ma naa ‘frankincense’; ku see haitama hoki ku taavi naa wain, naa sunu, naa haraoa e makkini, naa haraoa wit, naa purumakau,

naa sipsip, naa hos aa ma naa karis laatou ettaki, naa poe aa ma naa karapusi.* ¹⁴ Naatama e mee naa sitoa laatou raa ni ttani kiaa ia

peelaa, “Te kau mee aau ni kaimanako ma ki too mau raa ku vvela hakkaatoa, aa koe ma ki see kite hakaoti inaa mee naa! Koe ku oti

te taka ka hakaffine ma te lopo hekau!” ¹⁵ Naatama e mee naa sitoa laatou teelaa ni haimane iloo i te henua naa ma ki ttuu hakammao iloo,

i laatou e mattaku maa laatou ma ki vvela ma te henua naa. Laatou ma ki ttani ka ppari,* ¹⁶ ka mee peelaa, “Aroha. Aroha i te hui te henua

* **18.4** Is 48.20; Jer 50.8; 51.6,45 * **18.5** Gen 18.20-21; Jer 51.9 * **18.6** Ps 137.8; Jer 50.29

* **18.8** Is 47.7-9 * **18.10** Ezek 26.16-17 * **18.11** Ezek 27.31,36 * **18.13** Ezek 27.12,13,22

* **18.15** Ezek 27.31,36

Babilon! Imua raa a ia ni hai laakei ki naa hekau e makkini, naa hekau e mmea pouuri, naa hekau e mmea mallama, aa e tau ki naa kikilani e ppena ki naa kol aa ma naa tamaa hatu e taavi mmaha. ¹⁷ Aa iloto te punaa saaita koi raa, ana hekau naa ni hakateki no seai hakkaatoa!”

Naa ariki naa vaka ma naa tama e hollau i naa vaka naa, naa tama e heheuna inaa vaka, aa ma naa tama katoo e heheuna mane i te moana raa ni ttuu hakammao* ¹⁸ ka ttani i naa kkite laatou i naa tuu te kohu inaa ura ake te henua naa. Laatou e ttuu koi ka taratara peelaa, “See hai henua imua ni tae kite taukareka te henua nei!”* ¹⁹ Naa tama naa ni ppari ka huru naa pisouru laatou ki naa nanahu ka ttani, “Aroha! Aroha i te hui te henua Babilon! Te henua ni llave ai naa mane naa vaka hakkaatoa e ttaka i te moana. Aa iloto te punaa saaita koi raa, ana hekau naa ni hakateki no seai hakkaatoa!”*

²⁰ Kootou naa tama i te lani, kootou ki fiafia i te henua naa ku maseu! Kootou naa tama TeAtua, naa pure aa ma naa aposol TeAtua, kootou ki fiafia i te henua naa etuku haaeoina TeAtua i ana vana ni mee ki kootou!*

²¹ Ki otiraa te ensol haimahi tokotasi kussau te hui te hatu e lasi nottoni kiloto te moana kataratara peelaa, “Teenei te ara Babilon ma ki haia a nau. Te henua naa ma ki peesia a nau kiloto te moana pee ko te hatu nei, ki see kiitea hakaoti!”* ²² Te henua ma ki see llono hakaoti maa ni ‘harp’ e hakattani ka huahua mai naa tama, aa te henua ma ki see llono hoki maa ni poronu e hakattani aa ma ni puu eiri hoki iaruna te henua naa! Naa tama ellau te heheuna i te kau heuna raa ma ki see kiitea hakaoti iaruna te henua naa, aa te henua ma ki see llono hakaoti maa ni tama e varu lloo ka hai kkai!”* ²³ Te henua ma ki see kkite hakaoti maa ni lamu e ura ka llono hoki maa ni tama e aavvana hoo i te henua naa. Naa tama ni mee naa sitoa laatou i te henua naa ko naa tama hakamau iloo i te maarama nei, teenaa naa tama katoo i te maarama nei ku oti te hakarereesia a koe ki oo pakava hakallesi naa!”*

²⁴ Babilon ni mee pakavaina, i naa tama teelaa ni hakaeta naa taratara TeAtua aa ma aaraa tama ana ni taia i te henua naa. Maaoni iloo, Babilon naa ni mee no taia kammate naa tama inaa kina katoo i te maarama nei.*

19

¹ Ki otiraa nau kulono maa ni tama e tammaki e hevaa mai i te lani peelaa,

“Haleluia! TeAtua, te tama e hakaora taatou, e haimahi aa e noho hakamaatua i taatou!

² Naa hakatonu TeAtua e ttonu maaoni.

A ia ku oti te hakatonu peelaa maa te ffine hai huri naa ki taia ki mate. Teenaa ko te ffine ni mee pakavaina a ia naa tama te kerekere nei ki ana tiputipu hai huri.

A ia ni mee pakavaina TeAtua i naa tama teelaa ni heheuna iaa ia raa ni taia a ia no mmate.”*

³ Teenaa laatou ki tanitani varo hoki,

“Haleluia! Te kohu te ahi e vela ai te henua e lasi naa e tuu peenaa see motu!”*

* **18.17** Is 23.14; Ezek 27.26-30 * **18.18** Ezek 27.32 * **18.19** Ezek 27.30-34 * **18.20** Deut 32.43; Jer 51.48 * **18.21** Jer 51.63-64; Ezek 26.21 * **18.22** Ezek 26.13; Is 24.8 * **18.23** Jer 7.34; 25.10 * **18.24** Jer 51.49 * **19.2** Deut 32.43; 2 Kgs 9.7 * **19.3** Is 34.10

⁴ Te tinorua maa haa naa maatua raa aa ma te takahaa naa manu e ora hakaoti raa ni ppesi katoa ki laro no hakamaruu ki naa turi laatou imua TeAtua, te tama e noho i tana nohorana maatua, no lotu kiaa Ia. Teenaa ki hakatoo laatou hakapaa no mee peelaa, “Amen! Haleluia!”

Te kaikai te Sukua Sipsip e aavana

⁵ Ki oti raa te taratara raa ku kaumai i te nohorana hakamaatua raa peelaa,

“Kootou naa tama e heheuna i TeAtua aa ma te kau tama hakkaatoa, naa tama hakamau ma naa tamavare;

kootou hakannau i TeAtua taatou!”^{*}

⁶ Ki oti raa nau kulono ma se nnana naa tama tammaki, e takattuu pee ko naa peau e taa, aa e takattuu pee ko naa hatturi. Nau elono i naa tanitani varo laatou peelaa,

“Haleluia! I TeAriki, taatou Atua Haimahi, ko te Tuku hakamau taatou!”^{*}

⁷ Taatou ki fiaffia; taatou ki hakanau i ana mahi hakamaatua!

Te ssao te Sukua Sipsip ki aavana raa ku tae mai,

aa tana aavana raa ku oti te hai laakei hakaoti.

⁸ Tana aavana naa nikauake tana maro e makkini aa e matahua ki tara.”

(Te maro e makkini naa, teenaa ko naa sosorina e taukalleka naa tama e ttapu TeAtua.)

⁹ Teenaa te ensol raa ki mee mai kiaa nau, “Hakattuu naa taratara nei ki too laupepa: Naa tama ni arumia ki te kaikai i te aavana

te Sukua Sipsip raa, laatou ki fiaffia.” Aia ki mee hoki peelaa, “Teenei ko naa taratara maaoni TeAtua.”^{*}

¹⁰ Teenaa ki tauturi nau imua te ensol naa ma ki lotu nau kiaa ia. Araa nei a ia ku mee mai. “Koe see mee peenaa! Nau nei se tama koi e heheuna i TeAtua, e mee pee ko kootou ma naa tama katoa teelaa e hakataakoto i te hakamaaoni teelaa ni tarataraina Jesus. Koe ki lotu ki TeAtua!”

I te hakamaaoni teelaa ni tarataraina Jesus raa ko te mee ni usuhia ai naa manava naa pure TeAtua.

Te tama e tere ake te hos e makkini

¹¹ Teenaa nau ki ttoka no kite itelani e taaraki ka tuu mai te hos e makkini. Tetama enoho iaruna tehosnaa ettapa

ma ko ‘Te Tautari tonu ma te Hakamaaoni.’ Aia e hakatonotonu ki te tiputipu etonu, aa itana saaita e hai haaeo ka hetaa ma

aaraa tama raa, a ia e tautari ki te tiputipu e tonu.^{*} ¹² Ana karamata e ura ma seahi aa e hakao ana notimaatua e tammaki i tana pisouru.

Aia e mee tana inoa e emmau itana haitino, iaa see hai tama e iloa i te inoa naa. A ia soko ia e iloa i tana inoa.^{*} ¹³ Ana hekau e uru raa e uhi

katoa ki te ttou. Tana inoa ko “Te Taratara TeAtua.” ¹⁴ Naa tama taa i telaniraa e ffuro ake vaamuri iaruna naa hos e makkini raa e uru

katoa ki naa hekau e makkini aa e mataffua. ¹⁵ Te komu taa tama e kaa raa e ssae mai i tana pukua, teenaa ko tana komu ma ki sare taa

a ia naa tama naa kanohenua. A ia ma ki noho ma se tuku haimahi. Teenaa a ia ma ki takatakamia a ia naa hua wain raa no mallepu,

ki huri ake te tiputipu i naa lotu TeAtua Haimahi.^{*} ¹⁶ Te inoa nei e emmau iaruna ana hekau e hakao, i te kina ana vae, e ssii peelaa,

“Te Tuku hakamaatua i naa tuku, aa TeAriki hakamaatua i naa ariki.”

^{*} 19.5 Ps 115.13 ^{*} 19.6 Ezek 1.24; Ps 93.1; 97.1; 99.1 ^{*} 19.9 Mt 22.2-3 ^{*} 19.11 Ezek 1.1; Ps 96.13; Is 11.4 ^{*} 19.12 Dan 10.6 ^{*} 19.15 Ps 2.9; Is 63.3; Joel 3.13; Rev 14.20

17 Kiotiraa nau kukite te ensol etuu ake iaruna telaa. Aia etuu ka tanitani varo ki naa manu hakkaatoa e lelee itelani peela, “Kootou hakakkutu mai kite kaikai elasi TeAtua! 18 Kootou oomai no kkai naa pukunohi naa haitino naa tuku, naa tama e taa i naa tau ma naa hakamau laatou, naa pukunohi naa hos ma naa tama e tere inaa hos naa, naa pukunohi naa poe, naa hakamau aa ma naa pukunohi naa tamavare!”✧

19 Teenaa nau ku kite i te manu kaitama ma naa tuku i te kerekere nei aa ma naa tama taa laatou raa e hakakkutu ki hetaa laatou ma te tama e tere ake i te hos e makkini raa ma naa tama e ffuro ake vaamuri aana. 20 Te manu kaitama naa ni tauhia no karapusina hakapaa ma tana pure hakareeresi teela ni hakassura ana mahi aitu imua ana karamata. Teenaa ko naa mahi aitu teela ni hurisia naa manava naa tama e ttaka ma te hakailona te manu kaitama, aa elotu ki tana aitu ni penapena. Te manu kaitama naa ma te pure hakareeresi raa ni tauhia no peesia ki lotu te rua e ura ana korokorohatu.✧ 21 Naa tama taa te takarua naa ni taaia katoo no mmate ki te komu taa tama teela e ssae mai i te pukua te tama e tere ake i te hos e makkini. Naa manu katoo e lelee raa ni llee ake no kkai naa pukunohi naa tama e mmate naa.

20

Te simata setau

1 Teenaa kikite nau te ensol esepuiho itelani. Aia etaaohi tekii terua ehotu iloo kilaro aa ma teseni emmaha itana rima. 2 Te ensol naa niosohia aia te dragon raa notauhia, teenaa kote kata tuai teela e haia ma kote tipua kailaaraa, ettapa ma ko Satan. Aia nisaita te ensol naa kite seni, teenaa ki karapusi ia naa setau elava tana simata.✧ 3 Ki oti raa peesia iloo aia te dragon naa kiloto terua ehotu iloo kilaro, teenaa ki hakanitia aia te tootoka te rua naa ki mmau, ki see hakasura mai te dragon naa no hakareeresia hoki naa kanohenua i te maarama nei. Aia ma ki tiiake ki moe peenaa ki laka te simata setau. Te saaita naa setau naa kullaka raa, aia ma ki hakattanasia se tamaa saaita maana ki taha.

4 Ki oti raa nau ku kite naa tama e noho iaruna naa nohorana maatua. Naa tama naa ni hakanohoria TeAtua kihakatonutonu laatou naa tama te maarama nei. Nau ekite hoki naa manu naa tama ni taaia ilaatou ni hakahea te hakamaaoni teela nitarataraina Jesus, aa ilaatou ni hakahea hoki naa taratara TeAtua. Naa tama naa ni see lotu ki te manu kaitama ma tana aitu ni penapena, aa laatou hoki ni see too te hakailona te manu kaitama raa inaa rima laatou ma naa taurae laatou. Naa tama naa ni massike mai no ora hoki, aa teenaa laatou kunnoho hakapaa ma Christ ma nituku iloto te simata naa setau.✧ 5 (Te nei ko naa tama mua e massike i te mate. Aaraa tama ni mmate raa ni see massike no ora hoki, laatou e ttari ki laka te simata setau naa.) 6 Naa tama e ffai i naa tama TeAtua ma ki hakamasike mua i te mate raa, laatou etau te fiafia, ilaatou ma ki see llave i te mate hakamuri. Laatou ma ki heheuna ma ni maatua TeAtua ma Christ, aa laatou ma ki nnoho hakamaatua ma ia iloto te simata setau.

Satan ku taia TeAtua no mate

7 Saaita te simata setau naa elaka raa, Satan ma ki hakattanasia i tana kina e karapusina TeAtua. 8 Teenaa aia ma ki hano

no usuhia naa kanohenua katoou teelaa e masseu ki naa kina katoou i te maarama nei, teenaa ko naa kina e haia ma ko Gog ma Magog. Naa kanohenua naa maki hakakkuturia aia hakapaa kihetaa ma naatama TeAtua. Naatama naa etammaki iloo, e mee pee ko te kerekere inaa tahua vaatai.* ⁹ Naa tama naa maki ttoha ki naa kina katoou i te kerekere nei no aarehatia laatou te kanohenua TeAtua iloto te henua teelaa ellee ai te manava TeAtua. Tevana iaa te ahiraa ni ura mai itelani notuunia katoou laatou. ¹⁰ Teenaa Satan, te tama ni usuusuhia aia naa tama naa, ni peesia kiloto te rua e ura ana korokorohatu. Teenaa ko te kina ni peesia hoki kammoete manu kaitama raa ma te pure hakareeresi. Laatou maki mmoe hakaoti iloto te ahi naa ka hakallono isu i te poo ma te ao.

Te Hakatonu hakaoti

¹¹ Ki otiraa nau kukite te nohorana maatua e makkini, aa teelaa se tama raa e noho i aruna. I tana saaita ni hakasura iho raa, te kerekere ma telani ni hakatteki no seai, teenaa naa kina naa ni see kiitea hakaoti. ¹² Teenaa nau kukite inaa tama kuoti te mmate, naa tama hakamaatua ma naa tamavare. Laatou etuu imua te nohorana hakamaatua. Araa naa laupeparaa kutallaki, teenaa ko naa laupepara e hakatuu naa sosorina hakkaatoa naa tama te maarama nei. Ki otiraa telaa laupepa ku taaraki hoki, teenaa ko te laupepa e hakatuu naa inoa naa tama e ora hakaoti. TeAtua e hakatonutonu naa tama emmate, tautari ki naa sosorina laatou e hakatuu mai iloto naa laupepa naa.* ¹³ Ki otiraa te moana ku pesi ake naa tama kuoti te mmate aa emmoe iaa ia. Te mate ma te kina te mate ni pessi ake naa tama ni mmate ka mmoe i naa kina naa. Naa tama naa hakkaatoa ni hakatonutonusia, tautari ki naa sosorina laatou ni mee i te maarama nei. ¹⁴ Teenaa te mate ma te kina te mate ku peesia katoou kiloto te rua e ura tana ahi. (Te rua e ura tana ahi nei ko te mate hakamuri.) ¹⁵ Naa tama see mmou naa inoa laatou iloto telaupepa naa tama e ora hakaoti raa ni peesia kiloto te rua e ura tana ahi.

21

Te lani hoo ma te kerekere hoo

¹ Ki otiraa nau kukite te lani hoo ma te kerekere hoo. Te lani mua ma te kerekere mua raa ku seai, aa te moana raa hoki ku seai.* ² Teenaa kikite nau te henua etapu TeAtua, te Jerusalem hoo, e tukua iho i TeAtua itelani, e mee ma setaupu e hailaakei ki haka aavanatia.* ³ Araa nau kulono i te reo e taratara mai vaaruna i te kina te nohorana hakamaatua TeAtua peelaa, “Teenei TeAtua ku noho ma naatama te maarama nei. Aia maki noho ma laatou, aa laatou kumee ma nitama TeAtua. Teenaa TeAtua tanatino maki noho ma laatou aa kumee ma seAtua laatou.* ⁴ Aia maki sororia aia naa reimata e ffuro mai inaa karamata laatou. Naa tama naa maki see lavaa hakaoti te mmate aa laatou maki see lavaa hakaoti te ppari. Laatou ma ki see ttani hoki ka hakallono isu, i te tiputipu imua raa ku seai.”* ⁵ Ki otiraa te tama e noho i aruna te nohorana maatua raa ku taratara peelaa, “Teenei nau kupena naa mee hakkaatoa ki hoo.” Aia ki taratara hoki peelaa, “Sissia naa taratara nei ki too laupepa, i teenei ni taratara maaoni aa kootou e tau te tauhia kootou naa taratara nei”. ⁶ Teenaa aia ki mee mai hoki, “Naa mee katoou kuoti te haia a nau.

* **20.8** Ezek 7.2; 38.2,9,15 * **20.12** Dan 7.9-10 * **21.1** Is 65.17; 66.22; 2 Pet 3.13 * **21.2** Is 52.1; 61.10; Rev 3.12 * **21.3** Ezek 37.27; Lev 26.11,12 * **21.4** Is 25.8; 35.10; 65.19

Nau nei ko te Alfa aa te Omega, te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa. Naa tama e hiiunuraa, laatou ma kitiiake nau ki unu laatou ite vai ehakaoratama, aa laatou ma kiseetaavi te vai e unu laatou naa.☆ 7 Naa tama ehakataakoto tonu iaa nau no ttae ki te hakaoti ana raa ma ki haia a nau peenei: Nau ma ki mee ma se Atua laatou, aa laatou ku mee ma nitamalliki aaku.☆ 8 Tevana iaa naa tama ekiri mattaku, naa tama ehakakkee i Jesus, naa tama e manava kerekere, naa tama etaa tama, naa tama ehai huri, naa tama ehai ki naa pakava, naa tama e lotu ki naa aitu e penappena, aa ma naa tama e taratara kailallao raa ku oti te tukua mai laatou kina TeAtua. Te kina laatou raa ko te rua e ura naa korokorohatu, teenaa ko te ssoa te mate.”

Jerusalem hoou

9 Teenaa te ensol tokotasi ite takahitu ensol teelaa ni ssura mai ma naa tamaa kamete ehitu etakkoto naa haaeo hakaoti ehitu raa, ku hanake kiaa nau no mee mai, “Kau ki hakaariatu nau te taupu e mee ki aavana ite Sukua Sipsip.” 10 Nau ni tauria TeAitu no saaua nau te ensol raa no hakatuuria ite tauru te mouna e oo iloo iaruna, teenaa ki hakaari mai aia kikite nau i Jerusalem, te henua e tapu, iana tukua iho i TeAtua itelani ka au kilaro.☆ 11 Te henua naa e maasina katoo ki te ttia te haitino TeAtua, teenaa e too tana maasina pee ko te tamaa hatu ekkiva ettapa ma se ‘jasper’, aa e maarama ma se kalas ‘chrysal’. 12 Te hiri etaakai vaataha te henua naa ekonotuu iloo kiaruna kamee ana tootoka esinahuru maa rua, aa teelaa se taka sinahuru maa rua naa ensol raa ettuu ka roosi inaa tootoka naa. Iaruna naa tootoka raa, naa inoa naa haanauna e sinahuru maa rua ite manava Israel raa e mmau. 13 E mee naa tootoka tiki toru inaa vasi katoo te henua naa: e toru e huri ki te anake, e toru ki te vasi haka saupuku, e toru ite vasi haka tokorau, aa e toru e huri ki te laki.☆ 14 Te hiri naa ehakatuua iaruna naa pou hakamaatua e sinahuru maa rua, aa naa inoa te taka sinahuru maa ttakarua aposol te Sukua Sipsip raa e mmau i naa pou naa.

15 Te ensol teelaa ni taratara mai kiaa nau raa e tuu ma te haaita raa ki haaita telasi te henua naa, teenaa ki haaiteria aia naa tootoka raa ma te hiri e aareha ite henua naa. Te haaita e tuu ma ia naa e pena ki te kol.☆ 16 Te llaha te henua naa ma tana huarooroa e hakatau peellaa lokoi. Teenaa te saaita te ensol naa ni haaita te henua naa raa, te huarooroa te henua naa enoto inaa sinahuru maa lua mano naa ‘stadia’.* Tellaha ma te konotuu te henua naa ehano hoki peenaa. 17 Te ensol raa ni haaita te hiri raa hoki, tautari ki naa hahaaita te henua. Te mattoru te hiri raa e noto telau ma te matahaa maa haa naa ‘cubit’.† 18 Te hiri raa e pena kite hatu ettapa ma se ‘jasper’, aa te henua naa iaa e pena ki te kol, aa e maarama ma se kalas. 19 Naa pou hakamaatua ehakatuua ite hiri te henua naa ehailaakei katoo ki te kau tamaa hatu ekkiva. Te pou hakamaatua mua raa ehailaakei ki te ‘jasper’, te ssoa te pou raa ki te hatu ‘sapphire’, te toru naa pou raa ki te hatu ‘agate’, te haa naa pou raa ki te hatu ‘emerald’, 20 te rima

☆ 21.6 Is 55.1 ☆ 21.7 2 Sam 7.14; Ps 89.26-27 ☆ 21.10 Ezek 40.2 ☆ 21.13 Ezek 48.30-35

☆ 21.15 Ezek 40.3 * 21.16 Naa taratara haka Greece e mee maa “12,000 stadia,” raa e noto naa simata e lua maa te haa naa rau naa kilomita (2,400). Te kooina 12,000-nei e huriake ki naa Jew raa ite nei se kooina e kaatoa. † 21.17 Te taratara haka Greece raa, e mee maa “144 peikos” ite mattoru te hiri raa, e noto naa sekumi e toru ma naa roha e toru. Te kooina 144-nei e huriake ki naa Jew raa ite nei se kooina kaatoa (12x12).

naa pou ki te hatu ‘onyx’, te ono naa pou ki te hatu ‘carnelian’, te hitu naa pou ki te hatu ‘quartz’, te varu naa pou ki te hatu ‘beryl’, te sivo naa pou ki te hatu ‘topaz’, te sinahuru naa pou ki te hatu ‘chalcedony’, te sinahuru maatasi naa pou ki te hatu ‘turquoise’, aa te sinahuru maa rua naa pou raa e hai laakei ki te hatu ‘amethyst’. ²¹ Naa tootoka e sinahuru maa rua raa e ppena ki naa tamaa hatu makilakkila e ttpa ma ni ‘pearl’, teenaa te tootoka e pena ki te ‘pearl’ tokotasi. Naa saarena te henua naa e ppena ki naa kol, aa e maarama ma se kalas.*

²² Nau ni see kite ma se hare tapu iloto te henua naa, i te aa i te henua naa e tapu i aa ia ku nohoria TeAtua, TeAriki Haimahi, ma te Sukua Sipsip. ²³ Telaa ma te marama see tii i te kina naa, i te ttia te haitino TeAtua etoo i te kina naa no maarama ai te henua naa, aa te Sukua Sipsip raa e maasina pee ko te lamu te kina naa.* ²⁴ Teenaa naa kanohenua katoo i te maarama nei ma ki nnoho iloto te maasina etoo i te henua naa, aa naa tuku i te kerekere nei ma ki tari ake naa hekau laatou ki te henua naa.* ²⁵ Naa tootoka te henua naa ma ki ttuu tallaki peenaa; naa tootoka naa ma ki see ppui, i te aa, te poo see sura i te henua naa. ²⁶ Naa hekau ma naa mane naa kanohenua katoo ma ki oti ku too atu kiloto te henua naa.* ²⁷ Tevana iaa see hai mee ekerekere ma ki hakauruhia kiloto te henua naa, aa see hai tama hoki esosorina hakannapa ka taratara kailallao ma ki lavaa te uru atu ki loto te henua naa. Naa tama koi e mmau naa inoa laatou iloto te laupepa te Sukua Sipsip, teelaa e takkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti, teenaa ma ki oo atu no nnoho i te henua naa.*

22

¹ Te ensolraa ni hakaari mai hoki te riva e takoto te vai e hakaora tama. Te vai naa e maarama ttini ma se kalas ‘chrystal’, aa e tere iho i te kina te nohorana hakamaatua TeAtua ma te Sukua Sipsip,* ² no tere vaarotottonu te henua naa. Aa inaa vasi elua te riva raa, te laakau teelaa e ffua naa kaikai e hakaora tama raa e somo. Te laakau naa e hua ana saaita katoo e sinahuru maa rua iloto te setau tokotasi, teenaa ehua i te marama; aa naa lau telaakau naa etoo naa kanohenua raa no aamosi ki naa kina laatou eppara ki mmahu aa ki see mmaki laatou.* ³ Naa mee teelaa TeAtua e hakanniko raa ma ki see ssura iloto te henua naa.

Te nohorana hakamaatua TeAtua ma te Sukua Sipsip raa ma ki takoto iloto te henua naa, aa naa tama teelaa e heheuna iaa Ia raa ma ki lotu iaa Ia.* ⁴ Naa tama naa ma ki k kite inaa karamata TeAtua, aa tana inoa ma ki mmau i naa taurae laatou. ⁵ Te henua naa ma ki see sura te poouri, teenaa laatou ma ki see ssee maa ni lamu aa ma selaa ki tii. I te aa, ilaatou ma ki ttaka iloto te maasina TeAtua TeAriki, teenaa laatou ma ki nnoho hakaoti ma ni tuku.*

Jesus ma ki au

⁶ Teenaa te ensolraa ki mee mai, “Teenei nitaratara maaoni, aa kootou e tau te tauhia kootou naa taratara nei. TeAtua TeAriki, te tama ni hookii tana Aitu ki ttaka ma ana pure, ni heuna mai tana ensolraa ki hakaari ake ki naa tama e heheuna iaa Ia inaa vana teelaa ku tauppiri ki ssura.”

* 21.21 Is 54.11-12 * 21.23 Is 60.19-20 * 21.24 Is 60.3 * 21.26 Is 60.11 * 21.27 Is 52.1; Ezek 44.9 * 22.1 Ezek 47.1; Zech 14.8 * 22.2 Gen 2.9; Ezek 47.12 * 22.3 Zech 14.11 * 22.5 Is 60.19; Dan 7.18

⁷ Jesus ki mee mai, “Kootou hakannoo mai! Nau ku taupiri ki au!” Naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara iloto telaupepa nei, teelaa e taratara inaa vana nissura imua aa ma naa vana maki oti ku ssura imuri, laatou ki fiafia.

⁸ A nau, John, ni lono ka kite naa mee nei hakkaatoa, aa taku saaita ni oti telono ka kite inaa mee nei raa, nau ni tauturi imua te ensol naa ma kilotu nau kiaaia. ⁹ Araa nei aia ku mee mai, “Koe see mee peenaa! Anau nei setama koi eheheuna i TeAtua, emee pee kokoe ma ootaaina, naa pure TeAtua, aa ma naa tama katooteelaa e hakannoo no tautari ki naa taratara e takkoto i telaupepa nei. Koe kilotu ki TeAtua!” ¹⁰ Aia ki mee mai hoki, “Koe see huuina naa taratara e mmau iloto telaupepa nei, teelaa e taratara inaa vana maki oti ku ssura imuri. I te aa inaa vana nei hakkaatoa ku taupiri ki hakattino mai. ¹¹ Ttama e sosorina tipua raa, tiiake ia ki taka ma ana sosorina naa, aa te tama e taka ma ana mannatu e kerekere raa, tiiake ia ki taaohi ana mannatu naa; te tama e sosorina taukareka raa, aia ki taaohi ki ana sosorina naa, aa tetama etapuraa ki taaohi ki tana tiputipu naa.”[☆]

¹² Jesus raa ku mee mai, “Kootou hakannoo mai! Nau ku taupiri ki au! Nau ma ki suratu ma naa tuuhana naa tama ni heheuna iaa nau, teenaa nau ma ki hakatuu ki naa kooina naa heuna laatou ni mee, aa ku vaevae atu naa tuuhana laatou.”[☆] ¹³ A nau nei ko te Alfa aa te Omega, te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa.”[☆]

¹⁴ Kootou naa tama e fuiffui naa hekau laatou e hakao ki mataffua raa, kootou ki fiafia. Kootou ma ki tiiake TeAtua ki kkai kootou naa hua telaakau e hakaora tama, aa kilavaa kootou te uru i naa tootoka raa kiloto te henua naa.”[☆] ¹⁵ Naa tama teelaa maki see hakaauruhia kiloto te henua naa raa, teenaa ko naa tama e sosorina pee ko naa poi, naa tama e hai ki naa pakava, naa tama e hai huri, naa tama e taa tama, naa tama e lotu ki naa aitu e penappena, aa naa tama e taratara kailallao ka sosorina kailallao.

¹⁶ Jesus ki mee mai hoki, “A nau, Jesus, ni heuna atu taku ensol raa ki kauatu naa taratara nei ki kootou, te kanohenua telotu. Anau nei ko te tahito manava iloo David; nau raa ko te tapao, te hetuu e maasina i te tahaata.”[☆]

¹⁷ Teenaa TeAitu ma te aavana te Sukua Sipsip raa e taku peelaa, “Kau, TeAriki Jesus!”[☆]

Naa tama e llono i te taratara nei ki taku hoki peelaa, “Kau, TeAriki Jesus!”

Ki mee setama ehiiunu, aia ku au kikauake nau te vai e hakaora tama, i teenaa ko taku mee e hookii vare ki naa tama e hiiunu.

Naa taratara hakaoti

¹⁸ Anau, John, e hakaapo atu tetaratara nei ki naa tama katooteelaa e hakannoo ki naa taratara e takkoto iloto telaupepa nei, teelaa e taratara inaa vana nissura imua aa ma naa vana maki oti ku ssura imuri: Ki mee setama epono nitaratara maana hoo i aruna naa taratara e takkoto i telaupepa nei, TeAtua hoki ma ki tosi naa haaeo teelaa nitarataraina mai iloto telaupepa nei no pesi atu kiaaia.

¹⁹ Aa ki mee setama e hanaaia nitaratara inaa taratara e takkoto iloto telaupepa nei, aia maki kapitia TeAtua ki see kai aia inaa hua

☆ **22.11** Dan 12.10 ☆ **22.12** Is 40.10; 62.11; Ps 28.4; Jer 17.10 ☆ **22.13** Rev 1.8,17; 2.8; Is 44.6; 48.12 ☆ **22.14** Gen 2.9; 3.22 ☆ **22.16** Is 11.1,10 ☆ **22.17** Is 55.1

te laakau e hakaora tama, aa a ia ma ki puuia hoki ki see noho ia i te henua e tapu TeAtua. Teena ko naa mee e taukalleka te laa e tarataraina te laupepa nei.✠

²⁰ Te tama ni hakasura iho naa vana nei ki naa kanohenua hakkaatoa raa e mee maa, “Maaoni iloo! Nau ku taupiri ki au!”

Amen! Kau, TeAriki Jesus!

²¹ Te laa oi TeAriki Jesus ki takoto i naa kanohenua hakkaatoa.